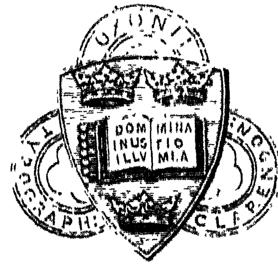
CATALOGUS

ODICUM SANSCRITICORUM

Londini:

APUD

ALEXANDRUM MACMILLAN

CATALOGI

DICUM MANUSCRIPTORU

BIBLIOTHECAE BODLEIANAE

PARS OCTAVA,

CODICES SANSCRITICOS

COMPLECTENS.

CONFECIT

TH. AUFRECHT, A.M.

PROFESSOR EDINENSIS.

OXONII:

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

M.DCCC.LXIV.

LECTORI S.

ARGUMENTUM hujus Catalogi tabula subjecta exhibetur:

BIBLIOTHECA Bodleiana inde ab anno 1837 his codicum Sanscriticorum et Palaeo-indicorum thesauris, aut dono aut pretio acquisitis, ditata est.

A. Collectio Wilsoniana, volumina 540 continens, ab Horatio H. Wilson, literarum Indicarum in Universitate nostra nuper Professore, Calcuttae et Benaris comparata, in Bibliothecam anno 1842 pervenit. Horum codicum pars major seculo nostro ineunte et seculo praeterito exarata est, minor pars superiore antiquitate excellit. Libris historicis (Purana), mysticis (Tantra), dramaticis, rhetoricis, legalibus undique congerendis tantam ille vir doctissimus curam impendit, ut amplissimam harum rerum studiosis copiam aperuerit. Idem multa opera Vedica collegit, in quorum numero quaedam rara et unica reperiuntur.

B. Collectio Milliana, volumina 145 complectens, cum aliis codicibus orientalibus, quos W. H. Mill, literarum Hebraicarum apud Cantabrigienses olim Professor, in India coemit, anno 1849 in aedes nostras translata est. Antiquitatis Indicae peritissimus, et religionis Christianae inter gentes ethnicas propagandae

studiosissimus, eximiam vir clarissimus, immatura morte literis praereptus, ad studia sua in Europa persequenda supellectilem conquisiverat.

C. Collectio Walkeriana, e voluminibus 222 constans, una cum selecta codicum Persicorum et Arabicorum serie, e dono Guilelmi Walker equitis anno 1845 in Bibliothecam accessit. Quae manuscripta, ab Alexandro Walker, Barodae in Guzzerat provincia sitae praefecto*, seculo superiore exeunte nostroque ineunte collecta, integritate et antiquitate eminent, et in libris classicis Indorum accurate edendis egregium auxilium praestabunt.

D. Septem volumina anno 1837 a B. H. Hodgson, viro de literis Buddhicis optime merito, dono data sunt.

E. Collectio Fraseriana, volumina 41 continens, abhinc quatuor annis e Camera Ratcliffiana in Bibliothecam nostram transposita est.

F. Ultimo loco viginti volumina nominanda sunt, quorum unum inter thesauros a Marsh relictos, quinque in collectione Ousleiana adservantur, reliqua ante paucos annos aut dono aut emptione accesserunt.

In codicibus describendis id nobis maximae curae fuit, ut manuscriptorum conditionem, aetatem, patriam accurate proponeremus. Quem ad finem librorum exordia et epilogos majore ex parte intactos imprimi curavimus. Ubi res et argumentum aliam rationem sequendam postularent, verbis expressis consilium nostrum indicavimus. Emendationibus plerumque tum demum usi sumus, si codices plures aut commentarii praesto essent, ut conjecturis supersedere possemus. Ad aetatem quod attinet, aerae Indicae in Christianam commutatae sunt. Quare ab aera *Samvat* dicta anni 56 deducti, ad alteram *Sáka* appellatam anni 78 additi sunt. Nimis fastidiose in hac re versari noluimus. Aera a scribis non prodita, literatura et aliis indiciis adducti codicum aetatem circumscripsimus. Argumentum et historiam librorum rariorum ex operibus ipsis, qua maxime fieri potuit diligentia investigatis, excerpsimus et enarravimus. Qua in re Weberi Catalogus codicum Berolinensium, indices a Westergaard et Boehtlingk editi, necnon manuscriptorum

* Vita 'Brigadier-General Alexander Walker, of the Bombay Army' inscripta, in Annual Biography and Obituary, 1832, p. 24 seqq. exstat.

in Curia Indica Londinensi adservatorum collatio adjumentum egregium praebuerunt

Indices quatuor adjecti sunt, quorum tres primi in usum Bibliothecae parati sunt. Primo collectionum singularum codices brevissime recensuimus, et argumentum operum aut Vedicorum aut dialectis recentioribus compositorum paucis tradidimus. Secundus nomina auctorum, tertius titulos librorum continet, uterque secundum ordinem alphabeticum literarum Anglicarum dispositus est. Quarto et nomina propria et res memorabiles hoc Catalogo tractatas amplexi, commodo virorum doctorum his studiis deditorum consulere voluimus.

OXONII, Cal. Sept. 1864.

* Verzeichniss der Sanskrit-Handschriften der königlichen Bibliothek in Berlin, von Dr. Albrecht Weber. Berlin. 1853. 4°.—Codices Indici Bibliothecae regiae Havniensis, enumerati et descripti a N. L. Westergaard. Havniae. 1846. 4°.—Verzeichniss der auf Indien bezueglichen Handschriften und Holzdrucke im Asiatischen Museum, von Otto Boehtlingk, in libro: Das Asiatische Museum zu St. Petersburg, von Dr. Bernh. Dorn. St. Petersburg. 1846. 8°.

34.

Foll. 184–199. eadem continent. (Mill 111[d].)

35.

Foll. 235–269. *Gajendramokshaṇam* (elephantum principis liberationem) narrationem, si quidem libello ipsi credendum sit, e Mahábhárata (Ṣántiparvan) desumtam continent. Argumentum carminis hoc. Gandharva quidam a Devala vate irato in elephantum transformatus, in Meruis montis lacu quodam, cum bibendi causa accessisset, a balaena, quae et ipsa Gandharva fuerat, captus est. Certamen quum per mille annos divinos continuatum esset, tandem elephantus viribus exhaustis, hymno Krishṇam celebrat, ab eoque liberatur et pristinam formam una cum amico recuperat. Fabulam ob hymnum referri certum est. Sectae Vishṇuiticae superstitiones in carmine plures discernuntur. Cf. haec: वेदे रामायणे चैव पुराणे भारते तथा। आदौ मध्ये तथा चांते हरिः सर्वत्र गीयते ॥१५७॥ एकोऽपि कृष्णस्य सकृत्प्रणामो दशाश्वमेधावभृतेन तुल्यः। दशाश्वमेधी पुनरेति जन्म कृष्णप्रणामी न पुनर्भवाय ॥१५८॥ Ultimo versu memorantur quinque opuscula priora, quae hoc codice continentur: गीता सहस्रनामैव स्तवराजो ऽनुस्मृतिः। गजेंद्रमोक्षणं चैव पंच रत्नानि भारते ॥१६१॥ Cf. etiam dist. 129. Ceterum hujus libelli lectio ad avertenda malorum somniorum omina (दुःस्वप्ननाशन) commendatur.

Pictura VI. elephantum cum balaena in lacu contendentem et ab altera parte Krishṇam cum Garuḍa adstantem repraesentat. (Mill 112[e].)

36.

Foll. 200–229. eandem et narrationem et picturam continent. (Mill 111[e].)

37.

Foll. 36–44. *Bálabháratae* (Mahábháratae compendii), *Amarachandrae* auctori tributi, fragmentum. Insunt primi libri capitis tertii distt. 1–105. Dushyantae et Ṣakuntalae, Bharatae et sequentium regum usque ad Kurum historiam continentia. Metro Pramitákshará auctor usus est. Incipit libellus: सुकृतस्य खड्गमिव तारतीव्रतद्रुतधारमाश्रयत कृष्णयोगिनं। यदि वो दिवानिशपराभवोद्यतभ्रमदंतरारिभयभंगुरं मनः ॥१॥ नृपसिंहसंहतिषु संगरक्रियाविमुखीषु विक्रमविलासकौतुकी। स कदा चिदाचितशरासनो वनं मृगराजराजिमृगयेछया ययौ ॥२॥

Haec pars in Galani versione p. 47. sqq. legitur. (Walker 201[b].)

38.

Hujus voluminis folia 31–103. libellum *Pártha Itihásasamuchchaya* (narrationum collectio cum Panduidis connexa) continent. Insunt 32 Mahábháratae episodia, quibus morum et religionis Indicae praecepta inculcantur. Pueris haud dubie libellus destinatus fuit, non modo enim narrationes admodum decurtatae, Mahábháratae verba et quae colloquuntur personae saepe mutata, sed etiam versus ex aliis illius libri partibus inserti sunt. Primo capiti index parum accuratus praemissus est, quare singula perlustrare quam illum sequi malui.

1. Ṣyenajidákhyánam. 2. Gautamyákhyánam M. XIII, 15. 3. Mudgalopákhyánam. M. III, 15407. 4. Ṣivicharitram. M. III, 10557. 5. Gangámáhátmyam. M. XIII, 1776. 6. Saktuprasthíyam. M. XIV, 2711. 7. Sudarṣanopákhyánam. M. XIII, 84. 8. Svarganarakakírtanam. M. XIII, 1632. 9. Kapotákhyánam. M. XII, 5459. 10. Durgatitaraṇam. Cf. M. XIII, 2035. 11. Saptarshisamvádas. M. XIII, 4413. 12. Lobhákhyánam. M. XII, 5877. 13. Jájalyákhyánam. M. XII, 9277. 14. Kuṇḍadhárákhyánam. M. XII, 9755. 15. Mankigítam. M. XII, 6586. 16. Bodhyagítam. M. XII, 6640. 17. Indrakáṣyapasamvádas. M. XII, 6690. 18. Pituḥ putreṇa samvádas. M. XII, 6522. 19. Ṣukánuṣásanam. M. XII, 12044. 20. Annapradánam. M. XIII, 3200. 21. Mánsabhakshanishedhas. M. XIII, 5600. 22. Bhúmidánapraṣansá. M. XIII, 3103. 23. Tilapradánam. M. XIII, 3395. 24. Nṛigákhyánam. M. XIII, 3452. 25. Chyavananaghushasamvádas. M. XIII, 2651. 26. Mánasatírthavarṇanam. M. XIII, 5349. 27. Ahatvá brahmahatyá. Vidhiṣṛigálavánarasamvádas. M. XIII, 405. 28. Naghushákhyánam. M. III, 17326. 29. Godánasya máhátmyam. M. XIII, 3485. 30. Bahulávyághrasamvádas. 31. Suvratopákhyánam. 32. Puṇḍaríkanáradasamvádas. Appendicis instar caput Sansárakúpavarṇanam appellatum additur.

Haec voluminis pars anno 1774 a Bhúdeva exarata est. (Walker 132[c].)

39–41.

Voll. III. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 16. Lat. 5. Linn. vol. I. 10. voll. II. et III. 11.

Inest in his codicibus *Rámáyaṇa*, carmen epicum *Válmíki* vati tributum, Rámae res gestas et fata continens.

Vol. I. foll. 194. foll. 1–67. Bálakáṇḍa capp. 77. foll. 68–194. Ayodhyákáṇḍa capp. 118.

Vol. II. foll. 175. foll. 1–54. Áraṇyakáṇḍa capp. 75. foll. 55–110. Kishkindhyákáṇḍa capp. 67. foll. 110–175. Sundarakáṇḍa capp. 68.

Vol. III. foll. 210. Foll. 1–126. Yuddhakáṇḍa capp. 131. foll. 127–210. Uttarakáṇḍa capp. 124.

Codices nostri, anno 1835 (सप्तवाणाद्रिभूशाके) nitide exarati, recensionem antiquiorem, quam Commentatorum Schlegel appellavit, continent, ita tamen ut multi versus insiticii reperiantur lectionumque sit magna varietas. Speciminis causa, collatione cum Schlegeli editione facta, eas excerpsi, quae in libri primi capitibus LI–LXII. reperiuntur.

Cap. LI.

Dist. 5^a. अपि रामे महातेजा. Dist. 8. omittitur. Post dist. 9. hoc inseritur. अपि शांतेन मनसा गुरुर्मे कुशिकात्मज । इहागतेन रामेण पूजितेनाभिवादितः ॥९॥ 16^b. यथाबलं यथातत्त्वं तन्मे निगदितं शृणु ॥ Versus 20^b et dist. 21. desunt. Post dist. 24. ब्रह्मर्षिगणसंकीर्णं देवर्षिगणसेवितं ।. 26^b. °जितदोषैर्जि°. 27^a. जपहोम°. 28^b. महाबलः ॥

Cap. LII.

1^b. विनयाद्वीरो. 4^b. तपोग्निहोत्रशिष्येषु कुशलं पर्यपृच्छत ॥४॥ विश्वामित्रो महातेजा वनस्पतिगणे तदा । सर्वत्र etc. 10^a. राजा वशिष्ठं. 11^a. कृत्वा तौ. 14^a. मया कृतां. 20^b. आजुहाव ततः प्रीतः. 21. शृणु चापि. 22^b. संविधत्स्व मे.

Cap. LIII.

1^b. यस्येप्सितं यथा. 2^a. इक्षून्मधूंस्तथा. ib. वरासवान्. 3. उष्णान्यस्योदनस्यात्र राशयस्सर्वतोपमाः । मृष्टान्यन्नानि सूपांश्च. 5^a. हृष्टं. 6^a. हृष्टः पुष्टस्तथाभवत् । शांतःपुरवरो राजा सब्राह्मणपुरोहितः ॥६॥ सामात्यो मंत्रिसहितस्सभृत्यः पूजितस्तदा ।. 9^a. रत्नहारी. 13^a. यस्या हव्यं. 17^a. हैरण्यकक्ष°. 18^b. किंकिणीकटिभूषितान्. 25^a. अतोमूलाः.

Cap. LIV.

1^a. वसिष्ठोऽपि. 1^b. शबला राम. 2^b. रुदंती शोककर्षिता. 5^a. निश्चित्य च. 5^b. परमौजसं. 6^a. निर्धूय. 7^a. रुदंती. 7^b. स्थित्वा रुदंती मेघनिस्वना ॥ 8^b. नयंति. 10^b. बलान्मत्तो. 11^a. न हि तुल्यं बलं मह्यं राजा त्वद्य विशेषतः ।. 12^b. हस्तिध्वज°. 16^a. °जस्त्वं ब्रह्म°. 17^a. वसिष्ठस्तु. Post 17^b. तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सुरभिस्सासृजत्तदा ।.

Cap. LV.

2^a. तस्या हुंकारतो जाताः. 2^b. ऊर्ध्वतश्चाथ. 7^a. °पादाता. 15^b. प्रणिपत्य महादेवं विश्वामित्रो ब्रवीदिनं ॥ 17^a. महर्षिषु ।. 18^b. वाक्यमुक्त्वा गतस्तदा ॥ 20^a. विवर्धमानो दर्पेण. 20^b. हतं मेने तदा राम. 22^b. शततो दिशः ॥ 23^a. ये चैव मृ°. 27^a. यदि नाशि°.

Cap. LVI.

3^a. तद्विदर्शय. 5^a. °ग्नेयमुत्तमं. 6^b. एषीकं. 7^b. जृंभणं दानवं चैव. 8^a. शोषणं दारणं. 9^a. पिनामास्त्रं. 11^a. कंकालं मुशलं तथा. 11^b. विद्याधरं. 19^b. विधूम इव का°. 21^b. अमोघं ते बलं श्रेष्ठं लो°. 22^b. विश्वामित्रो विनिष्क्रांतो.

Cap. LVII.

1^a. ततस्संतप्त°. Post 2^a. तताप परमं घोरं विश्वामित्रो महातपाः ॥ 3^b. मधुस्यंदो. 4^a. ब्रह्मलोकात्पितामहः ।. 5^b. त्वां हि. 6^b. त्रिविष्टपं. 12^b. सशक्रमि°. Post 13^b. वसिष्ठ दीर्घतपस्तपो यत्र हि तेपिरे ॥१४॥ 14^a. त्रिशंकुस्संमता°. 16^a. अब्रवीत्स महात्मानः. 16^b. शरण्यांच्छरणं गतः ॥१७॥ 20^b. कांचन.

Cap. LVIII.

1^a. ततस्त्रिशंकोर्वचनं श्रुत्वा क्रो°. 2^a. दुर्मेधो गु°. 4^b. कथं त्वन ॥ Post 5^b. अवमानं कथं कर्तुं तस्य शक्यामहे वयं ।. 8^a. रोषा° सं-हितं ।. 10^b. चिताभाल्यांगरागश्च. 11^b. पौरा यऽस्यानुगामिनः ।. 12^b. दह्यमानं. 18^a. सौम्यदर्शन. 22^b. दैवनाक°. Pro dist. 23. तस्य मे परमार्तस्य दैवोपहतकर्मणः ॥२४॥ 24^a. नान्यां गतिं गमिष्यामि.

Cap. LIX.

3^a. पुण्यकर्मणा. 5^b. कौशिकमागम्य शरण्यं शरणागतः ।. Post 7^b. सशिष्यान्सुहृदश्चैव सर्त्विजः सुबहुश्रुतान् ।. 8^a. यदन्यो वचनं ब्रूया°. 10^b. ऋचुश्च वचनं. 12^a. वासिष्ठं यत्कृतं सर्वं. 13^b. यथाह वचनं सर्वं. 16^a. तेषां तद्वचनं श्रुत्वा सर्वेषां. 21^a. प्राणातिपात°. 22^a. °मित्रो महातपाः ।. 22^b. विरराम महातेजा ऋषिमध्ये महामुनिः ॥

Cap. LX.

1^a. °हतान् ज्ञात्वा. Post 2^b. स्वेनानेन शरीरेण देवलोकजिगीषया ।. Dist. 4. विश्वामित्रवचः श्रुत्वा सर्व एव महर्षयः ॥४॥ ऋचुस्समेताः सहसा धर्मज्ञा धर्मसंहितं ।. 6^a. रोषतः. 6^b. तस्मात्प्रवर्तितां यज्ञः सशरीरो यथा दिवि । गच्छेदि°. Pro versu 8^a. ततः प्रवर्त्यतां यज्ञः सर्वे समधि⁻ष्ठित । एवमुक्ता महर्षयः संजहुस्ताः क्रियास्तदा ॥८॥ 8^b. क्रतोः ।. 11^a. नाभ्यगमंस्तदा तत्र. 12^b et 13^a. desunt. 13^b. दुष्प्राप्यं. 20^b. 21^a. ऋषिमध्ये स तेजस्वी प्रजापतिरिवापरः ॥ सृजन्दक्षिणमार्गस्थान्सप्तर्षीनपरान्पुनः ।. 21^b. नक्षत्रवंशमपरम°. Post 21^b. दक्षिणां दिशमास्थाय ऋषिमध्ये महायशाः । सृष्ट्वा नक्षत्रवंशं च क्रोधेन कलुषीकृतः ॥२२॥ 24^a. °परिक्षितः ।. 24^b. नार्हत्येव तपोधन ।. 28^a. धरिष्यंति. 31^b. अनुयास्यंति. Post 32^b. कृतार्थं कीर्तिमंतं च स्वर्गलोकगतं यथा ।. 32^b. वाढमित्येव.

Cap. LXI.

3^a. पश्चिमायां दिशाया⁻ पुष्करेषु महात्मन ।. 3^b. सुखं तद्धि. 7^a. पशुरभ्याहृतो. 9^a. श्रुत्वा राजा पुरुषर्षभ ।. Dist. 12. तमुवाच महातेजाः प्रशाम्याभिप्रसाद्य च । ब्रह्मर्षितपसा दीप्तं राजर्षिरमितप्रभः ॥१२॥ Ante 13^a. पृष्ट्वा सर्वत्र कुशलमृचीकं तमिदं वचः ।. 16^a. ऋचीकस्य वचः. Post 17^b. तस्मात्कनीयसं पुत्रं न दास्ये तव पार्थिव ॥१८॥ 18^b. तस्माद्दास्ये. 19^b. शुनःशेपः itidemque alibi. 20^b. विक्रेयं मध्यमं. Post dist. 20. अथ राजा महाबाहो

वाक्यांते ब्रह्मवादिनः। हिरण्यस्य सुवर्णस्य कोटिभी रत्नराशिभिः ॥२२॥ 21^{a}. शुनःशेपं नरेश्वरः।. Pro dist. 22. अवरीषस्तु राजर्षी रथमारोप्य सत्वरः। शुनःशेपं महातेजा जगामाशु महायशाः ॥२४॥

Cap. LXII.

Dist. 1. शुनःशेपं नरश्रेष्ठं गृहीत्वा तु महायशाः। व्यश्रमत्पुष्करे राजा म°. 2^{a}. तस्य विश्रममाणस्य शुनःशेपो महायशाः।. 3^{a}. परमातुलमातुरः।. 8^{b}. सांत्व°. 13^{a}. मुनेस्तद्वचनं. 14^{a}. ऽन्यसुतं. 14^{b}. श्वमांसमिव. 17^{a}. श्वमांसभोजिनः. 17^{b}. पूर्णं. 19^{b}. वैष्णवं रूप°. 22^{b}. निर्वर्तयस्व राजेंद्र दीक्ष्यां च समुपाहर ॥ 25^{a}. वाग्भिरभिर°. 25^{b}. मुनिपुंगवः।. 26^{a}. ततः प्रीतः. 27^{a}. यज्ञस्य च समाप्नवान्. Dist. 28. भूयस्तेपे महातपाः। पुष्करेषु नरश्रेष्ठ दश वर्षशतानि च ॥

Libri duo priores et 63 capita libri tertii anno 1806 a Carey et Marshman quatuor voluminibus editi sunt. Ea editio satis rara nuper in librariam nostram pervenit. Duo libri a Schlegel. publici juris facti sunt. Denique Gorresio recensionem Gaudanam Parisiis una cum versione Italica edidit. (Mill 139–141.)

42.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 512. Long. 13. Lat. 5. Linn. variant.

Agnipuráṇam, ab Agni deo cum Vasishṭha, denique a Súta cum anachoretis communicatum. Incipit:

लक्ष्मीं सरस्वतीं गौरी गणेशं स्कन्दमीश्वरं।
ब्राह्मणं वह्निमिन्द्रादीन् वासुदेवं नमाम्यहं ॥
नैमिषहरिमासीना (l. नैमिषारण्य आ°) ऋषयः शौनकादयः।
तीर्थयात्राप्रसंगेन स्वागतं सूतमब्रुवन् ॥ ऋषय ऊचुः ॥
सूत त्वं पूजितो स्माभिः सारात्सारं वदस्व नः।
येन विज्ञातमात्रेण सर्वज्ञत्वं प्रजायते ॥

De argumento hujus Puráṇae vide Wilson in J. A. S. B. I, 81. et in Vishṇupuráṇae praef. p. xxxvi. In codice nostro quum neque capita numerata, neque versus separati sint, plura dicere vanum esset, pauca si indicavero lecturis acceptum fore puto. Post Vishnuis ἐπιφανειῶν descriptionem (cap. 1–4), septem capitibus, quae singulorum Rámáyaṇae librorum nomina gerunt, ejus carminis epitome datur. Sequitur Harivanṣae (c. 12, 13) et Mahábháratae (c. 14–16) epitome. Quae capita de initiatione (díkshá, fol. 128^{a}–147^{b}) agunt, his verbis incipiunt: वक्ष्यामि भोगमोक्षार्थं दीक्षां पापक्षयंकरीं। मलमायादिपाशानां विश्लेषः क्रियते यया ॥ ज्ञानं च जन्यते शिष्ये सा दीक्षा भुक्तिमुक्तिदा।. fol. 181^{b}. माहात्म्यं सर्वतीर्थानां. fol. 186^{a}. गयामाहात्म्यं. fol. 203^{a}. ज्योतिःशास्त्रं. fol. 210^{a}–237^{b}. युद्धजयार्णवः।. Quam seri originis liber sit, vel ex his verbis, quamvis depravatis, dignoscitur. Fol. 232^{b}. नानामंत्रान् प्रवक्ष्यामि षोडान्यासपुरसरः। न्यासःस्त्रिधातु षोढा स्युः शाक्तशांभवयामला।. De formulis mysticis agitur quae a sectis Ṣáktika, Ṣivaitika, Tántrika adhibentur. fol. 238^{b}. मन्वंतराणि. fol. 239^{b}–309^{a}. धर्मशास्त्रं. fol. 314^{b}–351^{b}. राजधर्मः. fol. 356^{a}–360^{a}. धनुर्वेदः. fol. 360^{a}–369^{a}. व्यवहारः. Haec pars paucis mutatis et additis ex Yájnavalkyae legum codice desumta est. fol. 369^{a}. Ṛigvidhánam, i. e. Rigvedi hymni sive disticha ad varias superstitiones adhibenda. Haec pars e Ṛigvidhána libello, qui et ipse serae originis indicia prae se fert, excerpta est, multique versus ad literam cum illo consentiunt. fol. 378^{a}. आथर्वणविधानं. fol. 379^{a}. श्रीसूक्तं. fol. 388^{a}. Puránárum recensio. fol. 398^{a}–412^{b}. आयुर्वेदः. Incipit: आयुर्वेदं प्रवक्ष्यामि सुश्रुताय यमब्रवीत्। देवो धन्वंतरिः सारं मृतसंजीवनीकरं ॥ fol. 414^{b}. अश्वादिलक्षणं वक्ष्ये शालिहोत्रो यथावदत्।. fol. 418^{a}. गजशांतिः. fol. 459^{b}. छंदःसारः पिंगलोक्तः. fol. 465^{b}–484^{a}. अलंकारः. Fol. 485^{a}. व्याकरणं. Incipit: वक्ष्ये व्याकरणंसारं सिद्धशब्दस्वरूपकं। कात्यायनं विरोधाय वालानां वोधनाय च ॥ Ordo hic observatur: Sandhi, declinatio, de casuum usu, de suffixis taddhita. Sequitur glossarium et synonymicum et homonymicum.

Codex anno 1821 duabus manibus ita exaratus est, ut folia quaedam alteri, alteri alia debeantur. Inde a medio codice lacunae multae reperiuntur. (Wilson 129.)

43.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 209. Long. 13. Lat. 5. Linn. 8–10.

Kúrmapuráṇa, a Vishnue, testudinis formam gerente, revelatum. (B.) Incipit: नमस्कृत्याप्रमेयाय विष्णवे कूर्मरूपिणे। पुराणं संप्रवक्ष्यामि यदुक्तं विश्वयोनिना ॥ सत्रांते सूतमनघं नैमिषेया महर्षयः। (l. naimisheyá maharshayaḥ) पुराणसंहितां पुण्यां पप्रछ (paprachú A.) रोमहर्षणं ॥ त्वया सूत महाबुद्धे भगवान् ब्रह्मवित्तमः। इतिहासपुराणार्थं व्यासः सम्यगुपासितः ॥ तस्य ते सर्वरोमाणि वचसा हर्षितोनि यत्। द्वैपायनस्तु भगवान् ततो वै रोमहर्षणः ॥ भवंतमेव भगवान् व्याजहार स्वयं प्रभुः। मुनीनां संहितां वक्तुं व्यासः पौराणिकीं पुरा ॥ त्वं हि स्वायंभुवे यज्ञे सत्याहे (sutyáhe) वितते सति। संभूतः संहितां वक्तुं स्वांशेन पुरुषोतमः ॥ तस्माद्भवंतं पृछामः पुराणं कौर्ममुत्तमं। वक्तुमर्हसि चास्माकं पुराणार्थविशारदः ॥ मुनीनां वचनं श्रुत्वा सूतः पौराणिकोतमः। प्रणम्य मनसा प्राह गुरुं सत्यवतीसुतं ॥ नमस्कृत्य जगद्योनिं कूर्मरूपधरं हरिं। वक्ष्ये पौराणिकीं दिव्यां कथां पापप्रनाशिनीं ॥ यां श्रुत्वा पापकर्मापि गछेत परमां गतिं। न नास्तिके कथा पुण्यामिमां ब्रूयात्कदा चन ॥ श्रद्दधानाय शांताय धार्मिकाय द्विजातये। इमां कथामनुब्रूयात्साक्षान्नारायणेरितां ॥ सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि च। वंशानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणं ॥

ब्राह्मं पुराणं प्रथमं पाद्मं वैष्णवमेव च । शैवं भागवतं चैव भविष्यं नारदीयकं ॥ मार्कंडेयमथा ज्ञेयं ब्रह्मवैवर्तमेव च । लैंगं तथा वराहश्च स्कंदं वामनमेव च ॥ कौर्मं मात्स्यं च गरुडं वायवीयमनंतरं । अष्टादश समुद्दिष्टं ब्रह्मांडमिति संज्ञितं ॥ अन्यान्युपपुराणानि मुनिभिः कथितानि तु । अष्टादशपुराणाभन श्रुत्वा संक्षेपतो द्विजाः ॥ आद्यं सनत्कुमारोक्तं नारसिंहं ततः परं । तृतीयं भांदमुद्दिष्टं कुमारेण तु भाषितं ॥ चतुर्थं शिवधर्माख्या साक्षान्नंदीशभाषितं । दुर्वाससोक्तमाश्चर्यं नारदीयमतः परं ॥ कापिलं वामनं चैव तथैवोशनसेरितं । ब्रह्मांडं वारुणं चैव कालिकाह्वयमेव च ॥ माहेश्वरं तथा शांबं सौरं सर्वार्थसंचयं । पराशरोक्तमपरं मारीचं भार्गवाह्वयं ॥ इदं तु पंचदशमं कौर्मं पुराणमुत्तमं । चतुर्द्धा संहिता पुण्या संहिता(न)नां प्रभेदतः ॥ ब्राह्मी भागवती सौरी वैष्णवी च प्रकीर्तिता । चतस्रः संहिताः पुण्या धर्मकामार्थमोक्षदाः ॥ इयं तु संहिता ब्राह्मी चतुर्वेदैस्तु संमिता । भवंति षट्सहस्राणि श्लोकानामत्र संख्यया ॥ यत्र धर्मार्थकामानां मोक्षस्य च मुनीश्वराः । माहात्म्यमखिलं ब्रह्मन् ज्ञायते परमेश्वरः ॥ सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि च । वंशानुचरितं चैव दिव्याः प्रासंगिका कथाः ॥ ब्राह्मणाद्यैरियं धार्या धार्मिकैर्वेदपारगैः । तामहं वर्तयिष्यामि व्यासेन कथितां पुरा ॥

Liber in partes duas dividitur, quarum prior capita 53, altera 46 continet. De argumento vide Wilson l. l. p. xlix. Capitum nomina haec. I, 1. इंद्रद्युम्नमोक्षः. 2. वर्णाश्रमवर्णनं. 3. चातुराश्रम्यकथनं. 4. आदिसर्गः. 5. कालसंख्याकथनं. 6. पृथिव्युद्धारः. 9. पद्मोद्भवप्रादुर्भावः. 10. रुद्रसृष्टिः. 11. देव्यवतारः. 12. देव्या माहात्म्यं. 14. राजवंशानुकीर्तनं. 15. दक्षयज्ञविध्वंसः. 17. त्रिविक्रमचरितं. 19. ऋषिवंशः. 20, 21. राजवंशकीर्तनं. 22. इक्ष्वाकुवंशः. 23. सोमवंशानुकीर्तनं. 24. यदुवंशानुकीर्तनं. 25. कृष्णतपश्चरणं. 26. लिंगोत्पत्तिः. 27. राजवंशानुकीर्तनं. 29. यदुवंशानुकीर्तनं. 30. व्यासार्जुनसंवादे युगधर्मः. 31–35. वाराणसीमाहात्म्यं. 36–39. प्रयागमाहात्म्यं. 40. भुवनविन्यासः. 41. ज्योतिषां संनिवेशः. 43. भुवनकोशः. 45. भुवनकोशे पर्वतसंख्यानं. 48. जंबुद्वीपस्य वर्णनं. 49. वैकुंठलोकः. 51. मन्वंतरकीर्तनं. 52. वेदशाखाप्रणयनं.

Alterius partis (inc. fol. 119[b]) capita 11. prima *Íṣagítás*, reliqua *Vyásagítás* appellantur. Argumenta harum partium ex indice in fine libro addito describo: *a*) सांख्ययोगप्रशंसा. । – – । ईशमाहात्म्यं । सर्वभूतेष्वीशस्य प्राधान्यकथनं । गुह्यतमज्ञानकथनं । ईश्वरज्ञानं । अष्टांगयागयुक्तिः । ब्रह्मचारिधर्मः ॥

b) आचमनादिशौचविधिः । ब्रह्मचर्याचारकथनं । गृहस्थधर्माध्यायः । आचाराध्यायः । भक्षाभक्षनिर्णयः । नित्यकर्मविधिः । भोजनविधिः । दानधर्माः । वानप्रस्थधर्माः । त्रिदंडियतिधर्माः । यतिभिक्षाविधिः । ईश्वराराधनं । ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तं । कपालमोचनमाहात्म्यं । सुरापानादिपातकप्रायश्चित्तानि । अगम्यागमनं । क्षत्रियादिसत्वानां वधप्रायश्चित्ते पतिव्रतोपाख्यानं । कालंजरतीर्थस्नानविधिः । पुण्यायतनवर्णनं । रुद्रदेवदारुवनप्रवेशः । मार्कंडेययुधिष्ठिरसंवादः । नर्मदामाहात्म्येऽमरकंटकमाहात्म्यं । योगस्वरूपकथनं । शुक्लतीर्थादिसर्वतीर्थानां माहात्म्यं । नैमिषारण्यमाहात्म्ये जयेश्वरमाहात्म्यं । योगेश्वररूपकथनं ॥

Codex anno 1749 exaratus est. In priore parte folium unum (११६), in quo capitis 50. finis et sequentis initium inerat, desideratur. (WILSON 102.)

44.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 176. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. 10.

Idem Puráṇam. Codex (A.) duabus manibus exaratus est. Foll. 5–153, excepto foll. 109, seculo decimo septimo accurate exarata, reliqua sub finem seculi superioris addita sunt. Altera libri pars in folio 128[a]. incipit, et in capite 40. desinit. Hunc codicem ex eodem atque praecedentem archetypo derivatum esse pluribus indiciis probari potest. (WALKER 153.)

45.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 119. Long. 12. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Idem Puráṇam. Codex (C.) superioris seculi initio exaratus olim foliis circiter 250. constabat, nunc folia १–४०. ६०–६३. ७४–८०. ८९–१०६. १७१–२१४. २२३. २२५–२२८. २३७ reliqua desiderantur, Incipit in medio capite XII, Devis nomina continente, et desinit in alterius partis capite XLII. Codex et capitum ordine et textu ab AB. paullum differt. (WILSON 352.)

46.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 212. Long. 11. Lat. 5.

Foll. 1–67. Linn. 9. Inest *Pretamanjarí* (mortuorum surculus), libellus capitibus 23. constans et e *Garuḍapuráṇae* parte altera (Pretakalpa) desumtus. Incipit:

नैमिषे निमिषक्षेत्रे मुनयः शौनकादयः ।
सत्रं स्वर्गाय लोकाय सहस्रसममासत ॥ २ ॥
एकदा मुनयः सर्वे प्रातर्हुतहुताग्नयः ।
तत्रागतं समासीनं सूतं पप्रछुरादरात् ॥ ३ ॥
त्वया सूत पुराणानि सेतिहासानि चानघ ।
आख्यातान्यप्यधीतानि धर्मशास्त्राणि यान्युत ॥ ४ ॥
ब्रूहतः श्रद्दधानान्नो जंतूनां कर्मजां गतिं ।
मरणं जन्म च तथा प्रेतत्वं चौर्ध्वदेहिकं ॥ ५ ॥

Súta cum anachoretis dialogum olim inter Garuḍam et Vishṇum habitum communicat, quo res ad mortuos a poenis in Tartaro subeundis liberandos necessariae exponuntur. Cap. 1. De malorum et bonorum post mortem mercede. 2. Animalium origo. Hominum classes. Vitae honestae praemia. 3. Bovis manumissio (vrishotsarga). 4, 5. De cerimoniis et donis ab homine

aegro faciendis. 6. De largitionum praemiis. De cerimoniis post mortem faciendis (Ṣráddha). 7. Vitae humanae inde a matris utero adumbratio. Poenae quibus scelesti in Tartaro afficiuntur. 8. Vishnuis nomina varia invocata ab inferis revocant. 9. De mortuis cremandis. Manibus liba proximis post mortem decem diebus offerenda sunt. 10. Hominum ad inferos ductorum ob neglecta officia querimoniae. 11. Mortui quatuordecim urbes inferas peragrant, priusquam ad Yamam perveniant. 12. Salis largitio, Govindae veneratio commendantur. Quibus donis mortui a suppliciis infernis liberentur. 13. Qui dona largiti sunt, post mortem placidam justitiae regis faciem contemplantur. Sceleratorum poenae. 14. Improbi a manibus variis calamitatibus afficiuntur. 15. Manes quibus sacrificiis concilientur. 16. Dialogus inseritur, quo Bhíshma Yudhishṭhiram edocet, quibus facinoribus homines mortui supplicia subeant. Umbrae errantes cognatis in somnio se manifestant. 17. Largitiones mortuo filio faciendae. 18. Filiis juvenibus mortuis quae cerimoniae fiant. Qui fructus e decem filiorum generibus (aurasa, kshetraja, dásíputra, etc.) in patrem redundet. 19. A quibus cognatis liba manibus offerenda sint. Sapiṇḍa. Sapiṇḍíkaraṇam. 20. Babhruváhana, Mahodayae rex, a rege mortuo quibus rebus homines et damnentur et salventur edocetur. 21. Largitionum praemia. De hominum corpore dissoluto et restituto. 22. De hominum creatione. Singulis corporis membris mundi partes repraesentantur. 23. Vitae aut honestae aut scelestae posthac mercedes. Liber hoc disticho finitur. इति गरुडपुराणे प्रेतकल्पे प्रजाभ्यो हितमभिहितमेतत्सूतपुत्रेण यद्यत् । ननु जगति मुनीनामग्रतो नैमिषे तत् श्रवणगतमकुर्वन् किं विजानाति मर्त्यः ॥

Codex medio seculo superiore exaratus est. Folia 1. 6–9. 21. 67. paulo recentiore manu addita sunt. (Walker 157[a].)

47.

Foll. 126–196. Linn. 15 sive 16. (A.) *Vṛihannáradíyapuráṇam*, a Nárada Sanatkumárae, deinde a Súta Ṣaunakae aliisque anachoretis traditum, 38 capita habet. Incipit: वंदे वृंदावनासीनमिंदिरानंदमंदिरं। उपेंद्रं सांद्रकारुण्यं परानंदं प्रभुं परं ॥१॥ ब्रह्मविष्णुमहेशाख्या यस्यांशा लोकसाधकाः । तमादिदेवं चिद्रूपं विशुद्धं परमं भजे ॥२॥ शौनकाद्या महात्मानो ऋषयो ब्रह्मवादिनः । नैमिषाख्ये महारण्ये तपस्तेपुर्मुमुक्षवः ॥३॥ जितेंद्रिया जिताहाराः संतः सत्यपराक्रमाः । यजंतः परया भक्त्या विष्णुमाद्यं जगद्गुरुं ॥४॥ अनीर्षाः सर्वधर्मज्ञा लोकानुग्रहतत्पराः। निर्ममा निरहंकाराः परेशे रतमानसाः ॥५॥ न्यस्तकामादिवृजिनाः शमादिगुणसंयुताः। कृष्णाजिनोत्तरीयास्ते जटिला ब्रह्मचारिणः ॥६॥ गृणंतः परमं ब्रह्म जगच्चक्षुःसमौजसः । धर्मशास्त्रार्थतत्वज्ञास्तेपुर्नैमिषकानने ॥७॥ यज्ञैर्यज्ञपतिं केचित् ज्ञानैर्ज्ञानात्मकं परं (परे B.) । केचिच्च परया भक्त्या नारायणमपूजयन् ॥८॥ एकदा ते महात्मानः समाजं चक्रुरुत्तमाः । धर्मार्थकाममोक्षाणामुपायान् ज्ञातुमिच्छवः ॥९॥ षड्विंशतिसहस्राणि मुनीनामूर्द्ध्वरेतसां । तेषां शिष्यप्रशिष्याणां संख्या वक्तुं न शक्यते ॥१०॥ मुनयो भावितात्मानो मिलितास्ते महौजसः । लोकानुग्रहकर्तारो वीतरागा विमत्सराः ॥११॥ कानि क्षेत्राणि पुण्यानि कानि तीर्थानि भूतले । कथं वा प्राप्यते मुक्तिर्नृणां तापार्तचेतसां ॥१२॥ कथं हरौ मनुष्याणां भक्तिरव्यभिचारिणी । केन सिद्ध्येत च फलं कर्मणस्त्रिविधात्मनः ॥१३॥ इत्येवं प्रष्टुमात्मानमुद्यतान् प्रेक्ष्य शौनकः । प्रांजलिर्वाक्यमाहेदं विनयावनतः सुधीः ॥१४॥ शौनक उ° ॥ आस्ते सिद्धाश्रमे पुण्ये सूतः पौराणिकोत्तमः । यज्ञमखैर्वहुविधैर्विश्वरूपं जनार्दनं ॥१५॥ स एतदखिलं वेत्ति व्यासशिष्यो महामुनिः । पुराणसंहितावक्ता शांतौ (ṣánto B.) वै रोमहर्षिणिः ॥१६॥ युगे युगे स्वकान्धर्मान्निरीक्ष्य मधुसूदनः । वेदव्यासस्वरूपेण वेदभागं करोति वै ॥१७॥ वेदव्यासमुनिः साक्षान्नारायण इति द्विजाः । शुश्रुम(:) सर्वशास्त्रेषु सूतस्तु व्यासशासितः ॥१८॥ तेन संशासितः सूतो वेदव्यासेन धीमता । पुराणानि स वेत्त्येव नान्यो लोके ततः परः ॥१९॥ यः पुराणार्थविल्लोके स सर्वज्ञः स बुद्धिमान् । स शांतो मोक्षधर्मज्ञः कर्मभक्तिकलापवित् ॥२०॥ वेदवेदांगशास्त्राणां सारभूतं मुनीश्वराः । जगद्धितार्थं तत्सर्वं पुराणेषूक्तवान्मुनिः ॥२१॥ ज्ञानार्णवो वै सूतस्तु सर्वतत्वार्थकोविदः । तस्मात्तमेव प्रछाम इत्यूचे शौनको मुनीन् ॥२२॥ ततस्ते मुनयः सर्वे शौनकं वाग्विदां वरं । समाश्लिष्य ब्रुवंतस्ते साधु साध्विति चाब्रुवन् ॥२३॥ अथ ते मुनयो जग्मुः पुण्यं सिद्धाश्रमं वनं । मृगव्रजसमाकीर्णं मुनिभिः परिशोभितं ॥२४॥ मनोज्ञभूरुहलताफलपुष्पविभूषितं । अच्छोदसरसांवृंदमतिथ्यातिथ्यसंकुलं ॥२५॥ ते तु नारायणं देवमनंतमपराजितं । यजंतमग्निष्टोमेन ददृशू रोमहर्षणिं ॥२६॥ यथार्हमर्चितास्तेन सूतेन प्रथितौजसः । ईक्षंतस्तदवभृथं तत्र तस्थुर्मखालये ॥२७॥ अध्वरावभृथस्नातं सूतं पौराणिकोत्तमं । पप्रछुस्ते सुखासीनं नैमिषारण्यवासिनः ॥२८॥ ऋषय ऊचुः ॥ वयं त्वतिथय प्राप्ता आतिथेयास्तु सुव्रत । ज्ञानदानोपचारेण पूजयास्मान्यथाविधि ॥२९॥ दिवौकसो हि जीवंति पीत्वा चंद्रकलामृतं । ज्ञानामृतं भूसुरास्तु मुने त्वन्मुखनिःसृतं ॥३०॥ येनेदमखिलं जातं यदाधारं यदात्मकं । यस्मिन्प्रतिष्ठितं तात यस्मिन्वा लयमेष्यति ॥३१॥ केन विष्णुः प्रसन्नः स्यात्स कथं पूज्यते नरैः । कथं वर्णाश्रमाचारश्चातिथेः पूजनं कथं ॥ सफलं स्याद्यथाकर्म मोक्षोपायः कथं नृणां । भक्त्या किं प्राप्यते पुंभिस्तथा भक्तिश्च कीदृशी ॥ वद सूत मुनिश्रेष्ठ सर्वमेतदसंशयं। कस्य नो जायते श्रद्धा श्रोतुं त्वद्वदनामृतं ॥३४॥ सूत उवाच ॥ शृणुध्वमृषयः सर्वे यदिष्टं वो ददामि तत् । गीतं सनत्कुमाराय नारदेन महात्मना॥ पुराणं नारदीयाख्यं वृहद्वेदार्थसंमितं । सर्वपापप्रशमनं दुष्टग्रहनिवारणं ॥३६॥ etc.

Cf. Wilson Vishnupurána XXXIII. Hoc puráṇam num pristinum sit illud, quod ab aliis puráṇis laudetur, jure dubitaveris. Singulorum capitum argumenta haec: 1. Súta Ṣaunakae aliisque anachoretis Vṛihannáradapuráṇam tradit. Ejus libri laudes. 2. Sanatkumára aliique viri sancti a Nárada petunt, ut Vishnuis cultum

se edoceat. Nárada Vishṇum celebrat. 3. Mundus a Vishnue creatus. Hominum piorum laudatio, malorum improbatio. 4. Devotione et fide (ṣraddhá, bhakti) omnia nituntur. Vishṇus Mṛikaṇḍuis pietate oblectatus, filius ejus ipse nascitur. 5. Márkaṇḍeya Vishṇum colit. Quibus virtutibus Bhagavatis sectatores (bhágavatás) cognoscantur. 6. Locum omnium sacerrimum ad Gangae et Yamunae confluentem esse, Prayága appellatum[1]. Váráṇásiae (Váráṇasí, Káṣí, Avimukta) laudes. Prayágae, qui lingae forma colatur, Ṣivam Vishnuis esse formam[2]. 7, 8. Sagaridarum fata. 9. Mitrasaha, Sudásae filius, a Vasishṭha irato in Rákshasam transformatus, Gangae aquis lustratus pristinam formam recuperat. 10. Dei quum a Bali, Daityarum duce, pugna devicti essent, Aditis in Himavate severam corporis castimoniam subit. 11. Vishṇus, ab Aditi hymno celebratus, filium ejus se, quo Daityas perderet, nasciturum esse ei promittit. Nani forma assumta Balis sacrificium adit, eumque dolo interficit. 12. In praecedente capite quum agrorum largiendorum praemia memorata fuerint, duodecim nunc distichis qui homines donis digni, quive indigni sint[3], docetur. 13. Yama Bhagíratham regem hominis pii officia eorumque praemia edocet. 14. Impiorum apud inferos et in alia corpora migrantium supplicia. Quibus flagitiis homines ad inferos ferantur[4]. Animo Vishnui devoto (bhakti) delicta expiari posse. 15. Bhagíratha a Bhṛigue Vishnuis cultum edocetur, a deoque ut Gangae undis Sagaridarum cineres lustrentur obtinet. 16. Duodecimo quoque novilunii die vota facienda (dvádaṣívrata), eaque duodecimo Márgaṣírshae mensis novilunii die solvenda sunt (udyápana). 17. Lakshmínáráyanavratam plenilunii die suscipiendum et mensis Kárttikae plenilunio solvendum est. 18. Dhvajáropaṇavratam, qua cerimonia decimo Kárttikae mensis novilunii die vexillum in Vishnuis templum portatur. Sumatis rex Vibháṇḍakae anachoretae ejus cerimoniae originem explicat. 19. Haripanchakavratam. Votum decimo quoque novilunii die suscipitur, cerimoniis quatriduum continuatis, et proximo anno Márgaṣírsha mense solvitur. 20. Másopavása, unius mensis jejunium. Hoc votum decimo novilunii die mensium Ásháḍha, Ṣrávaṇa, Bhádrapada, Áṣvayuja suscipitur. 21. Ekádaṣívratam. Hoc jejunii votum undecimo die et lucentis et evanescentis lunae suscipitur. Pii vel decimo et duodecimo die jejunant[5]. Additur episodium, in quo Bhadraṣíla Gálavae patri se olim Dharmakírti nomine regem, Dattátreyae discipulum, fuisse narrat, mortuumque a Yama eam tantum ob causam ex inferis esse dimissum, quod semel illud votum religiose observasset. 22–25. Quatuor ordinum officia (varṇáṣramáchára). 26. De manium cultu (ṣráddha). 27. De diebus, dierum partibus, constellationibus, quae suscipiendis votis fausta sunt (tithinirṇaya). 28. Delictorum piacula (práyaṣchitti). 29. Hominum justorum apud inferos praemia, scelestorum poenae (yamamárgagamanam)[6]. 30. Vitam humanam inde ab origine usque ad exstinctionem variis et cupiditatibus et miseriis subjectam esse, quare, quo metempsychosis evitetur, summi numinis cognitionem obtinendam esse. Major pars hujus capitis oratione soluta scripta est. 31. Homines ita demum a mundi vicissitudinibus liberari posse, si toto animo in Vishnuis meditationem incumbant. Meditationem bifariam divisam esse, alteram esse inferiorem, quae piis operibus faciendis obtineatur (kriyáyoga), alteram superiorem, quum animo ab externis operibus revocato summi numinis naturae penitus cognoscendae studeatur (jnánayoga). Quae meditationis adjumenta sint. In quorum numero inde a dist. 113 triginta sedendi rationes my-

---

[1] सेयं गंगा महापुण्या नदीरन्याः प्रविश्य वै । मेषादिषु च मासेषु पावयत्यखिलं जगत् ॥ गोदावरी भीमरथी कृष्णा रेवा सरस्वती । तुंगभद्रा च कावेरी कालिंदी वाहुदा तथा ॥ वेत्रावती ताम्रपर्णी शरयू च द्विजोत्तमाः । एवमादिषु तीर्थेषु गंगा च सततं स्थिता ॥

[2] Puránam nostrum etiamsi Vishnuiticum sit, ab homine superstitioni Ṣivaiticae neutiquam inimico scriptum est. Cf. XIII. 40. देवतायतनं यस्तु कुरुते कारयत्यपि । शिवस्यापि हरेर्वापि तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ ibid. 93. तिलतैलेन संस्नाप्य विष्णुं वा शिवमेव वा । स याति तत्तत्सारूप्यं कुलत्रितयसंयुतः ॥ शिवमिक्षुरसेनापि यः स्नापयति शक्तितः । शिवलोके वसेत्कल्पं शतकोटिकुलान्वितः ॥ XIV. 87. नास्तिकानां प्रवक्ष्यामि विमुखानां हरे हरौ । In cap. XXXVIII (dist. 111 sqq.) quibus precibus uterque deus adeundus sit traditur.

[3] नक्षत्रपाठकस्यापि दत्तं भवति निष्फलं । Aliis etiam locis astrologi nullius bonae frugi hominibus adnumerantur.

[4] Inter ea facinora quae nullo modo expiari possunt etiam hoc enumeratur: बौद्धालयं विशेद्यस्तु महापद्यपि वै द्विजः । न तस्य निष्कृतिर्दृष्टा प्रायश्चित्तशतैरपि ॥५५॥ बौद्धाः पाषंडिनः प्रोक्ता यतो वेदविनिंदकाः । तस्मात् द्विजस्तान्नेक्षेत यतो वेदवहिष्कृताः ॥५६॥ ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि द्विजो बौद्धालयं विशेत् । ज्ञात्वा च निष्कृतिर्नास्ति शास्त्राणामेष निर्णयः ॥५७॥

[5] उपवासफलं लिप्सुर्जह्याद्भुक्तिचतुष्टयं । पूर्वापरदिने रात्रावहोरात्रं तु मध्यमं ॥५॥ एकादशीदिने यस्तु भोक्तुमिच्छति सत्तमाः । स भोक्तुं सर्वपापानि स्पृहयालुर्न संशयः ॥६॥ भवेद्दशम्यामेकाशी द्वादश्यां च मुनीश्वराः । एकादश्यां निराहारो यदि मुक्तिमभीप्सति ॥७॥

[6] Chitragupta, Yamae minister, hoc officio etiam in Garuḍapuráṇa functus, ita describitur: प्रलयांबुदनिर्घोषो ऽंजनाद्रिसमप्रभः । विद्युत्प्रभायुधैर्भीमो द्वात्रिंशद्भुजसंयुतः ॥ योजनत्रयविस्तारो रक्ताक्षो दीर्घनासिकः । दंष्ट्राकरालवदनो वापीतुल्यविलोचनः ॥ मृत्युज्वरादिभिर्युक्तश्चित्रगुप्तो विभीषणः ।

sticae et spiritus coercitio memorantur[1]. 32. Vishṇus pietate conciliandus est. 33. Historia Vedamális Bráhmanae, qui divitiarum olim improbe partarum parte filiis data, parte in opera pia impensa, in cremum se contulit, et a Jánanti anachoreta edoctus denique veram beatitudinis viam ingressus est. 34. Yajnamális, filius ejus natu major, vita honesta peracta Vishnuis coelum intravit, Sumálin vero, filius natu minor, omnibus sceleribus deditus, post mortem ad inferos abreptus est, unde fratris pietate liberatur. 35. Gulika venator, quum ab Uttanka[2] anachoreta admonitus sero improbitatem suam perspexisset, in Vishnuis templo moritur, et a viro pio aqua sacra (vishṇupádodaka) lustratus coelum ascendit. 36. Quo miraculo facto Uttanka Vishṇum hymno celebrat. 37. Jayadhvaja rex a Vítihotra sacrifice interrogatus, cur Vishnuis templo purgando (sammárjana) lucernisque dedicandis praecipuam curam impenderet, quae in priore vita sibi, Bandhumatis filio, Dandaketu nomen gerenti, evenissent, enarrat.—Vishṇum esse summopere colendum.—Sudharma Indram quaerentem Brahmakalpa praeterito quot et qui Indrae et Manues fuissent certiorem facit. Praeterea se olim vulturem fuisse narrat, et miraculo a Vishnue facto salvatum esse. 38. Quatuor aevorum, praecipue vero aevi ferrei (kaliyuga) descriptio. Vishṇus aurea aetate albo, argentea rubro, aenea flavo, ferrea nigro colore conspicitur. Auctor aevi ferrei pravitate copiosius illustrata quin suorum temporum conditionem respexerit, equidem nullus dubito. Pauca extraho: dist. 68. असंस्कृतप्रवक्तारो (scil. manushyá bhavishyanti). 70. पंचमे वाथ षष्ठे वा वर्षे कन्या प्रसूयते । सप्तवर्षाष्टवर्षाश्च प्रजास्यंति नरस्तथा ॥ 78. भविष्यंति कलौ प्राप्ते राजानो म्लेछजातयः ॥

Codex anno 1749 satis accurate exaratus est. In marginibus passim disticha nonnulla adscripta sunt, quae maximam partem subditicia videntur. De codice Berolinensi vide Weber Catal. 452. (WILSON 127[b].)

48.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 202. Long. 13. Lat. 6. Linn. ad fol. 123. 12, postea 11.

---

[1] पद्मकं स्वस्तिकं पीठं सैंहं कोकुटकौंजरे । कौर्मं वज्रासनं चैव वाराहं मृगवैणिकं ॥ ११३ ॥ क्रौंचं च नालिकं चैव सर्वतोभद्रमेव च । चार्षभं (vá°) नाग मात्स्यं च वैय्याघ्र्यं चार्द्रचंद्रिक ॥ ११४ ॥ दंडवार्क्षासनं शैलं खाड्गं मुद्गरमेव च । माकरं त्रैपथं काष्टं स्याणुं वै हस्तिकर्णिकं ॥ ११५ ॥ भौमं वीरासनं चैव योगसाधनकारणं । Horum nominum plura esse corrupta facile apparet.

[2] Hoc nomen in codice etiam Utanka, et in Cod. B. Udanka scribitur.

Idem puráṇam, hujus seculi initio exaratum (B). Qui versus in marginibus praecedentis codicis leguntur, in textum hujus ms. recepti sunt. (WILSON 104[a].)

49.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 179. Long. 16. Lat. 5. Linn. foll. 1–43. 9. foll. 44–84. 8. foll. 85–179. 10.

Foll. 1–84. Ejusdem puráṇae 23 capita priora.

Codex hoc seculo nitide exaratus est. (WILSON 110[a].)

50—55.

Sex volumina. Lit. Bengal. Charta Ind. Long. 16. Lat. 5. Linn. 9.

Inest in his codicibus *Padmapuráṇam*, a Súta coram Ṣaunaka aliisque anachoretis relatum, in partes quinque sive sex divisum. De argumento cf. doctissimam Wilsonis dissertationem in J. R. A. S. V. 280 sqq. et in Vishnupuránae praef. p. xviii.

Cod. 115. Foll. 233. *Sṛishṭikhaṇḍa*. Capp. 46. Incipit: स्वच्छं चन्द्रावदातं करिकरमकरक्षोभसञ्जातफेणं ब्रह्मोद्भूते (l. brahmodbhútam prasaktair) प्रसक्तैर्व्रतनियमपरैः सेवितं विप्रमुख्यैः । ओंकारालंकृतेन त्रिभुव[न]गुरुणा ब्रह्मणा दृष्टभूतं संभोगाभोगरम्यं जलमशुभहरं पौरुषं वः पुनातु ॥ सूतमेकान्तमासीनं व्यासशिष्यो महामतिः । लोमहर्षणनामा वै उग्रश्रवमभाषत ॥ ऋषीणामाश्रमांस्तात गत्वा धर्म्मान् समासतः । पृच्छतां विस्तराद्ब्रूहि यन्मत्तः श्रुतवानसि ॥ वेदव्यासान्मया पुत्र पुराणान्यखिलानि च । प्राप्तानि च तवाख्यानि (l. práptáni tava khyátáni) मुनिभ्यो वद विस्तरात् ॥ प्रयागे षट्कुलीयैश्च पुरा पृष्टः स्वयंप्रभुः । पृष्टेन अनुशास्तास्ते मुनयो धर्म्मकांक्षिणः ॥ देशं पुण्यमभीप्संतो विभुना च हितैषिणा । सुनाभं दिव्यरूपाभं सत्यगं शुभसंक्रमं ॥ अनौपम्यमिदं चक्रं वर्त्तमानमतन्द्रिताः । पृष्ठतो यात नियतास्ततः प्राप्स्यथ यद्धितं ॥ गच्छतो धर्मचक्रस्य यत्र नेमिर्विशीर्य्यते । पुण्यः स देशो मन्तव्य इत्युवाच प्रजापतिः ॥ उक्त्वा चैव ऋषीन् सर्वान् नदृश्यत्वमगात् पुनः । गङ्गावर्त्ते समाहारे नेमिर्यत्र व्यशीर्य्यते ॥ ईजिरे यत्र सत्रेण ऋषयो नैमिषे तदा । तत्र गत्वा तु तान् ब्रूहि पृच्छतो धर्म्मसञ्चयान् ॥ उग्रश्रवाः ततो गत्वा न्यायविन्मुनिपुङ्गवान् । अभिगम्योपसंगृह्य नमस्कृत्वा कृताञ्जलिः ॥ तोषयामास मेधावी प्रणिपातेन तानृषीन् । ते चापि सत्रिणः प्रीताः ससदस्या महामखे ॥ तस्मै साम च पूजाञ्च यथावत् प्रतिपेदिरे । ते तमूचुर्महाभाग कस्माद्देशादिहागतः । कारणञ्चात्र नो ब्रूहि वृन्दारकसमद्युते ॥ सूत उवाच ॥ पित्राहन्तु समादिष्टो व्यासशिष्येण धीमता । शुश्रूषस्व मुनीन् गत्वा यत्ते पृच्छन्ति तद्वद ॥ ब्रुवन्तु मां भवन्तश्च कथयामि कथां तु यां । पुराणञ्चेतिहासञ्च मत्वा धर्म्मान् पृथग्विधान् ॥ तां गिरं मधुरान्तस्य श्रुत्वा ते ऋषिसत्तमाः । अथ तेषां पुराणस्य शुश्रूषा समपद्यत ॥ दृष्ट्वा तमतिथिं विश्वविद्वांसं रोमहर्षणं । तस्मिन् सत्रे गृहपतिः सर्व्वशास्त्रविशारदः ॥ शौनको नाम मेधावी विज्ञानारण्यके गुरुः । इङ्गितैर्भावमालक्ष्य विप्राणामाह तत्ववित् ॥ त्वया

सूत महाबुद्धे भगवान् ब्रह्मवित्तमः। इतिहासपुराणार्थं व्यासः सम्यगुपासितः॥ दुदोहिथ मतिन्तस्य त्वं पुराणाश्रयां शुभां। अमीषां विप्रमुख्यानां पुराणं प्रति या मतिः॥ शुश्रूषेयं महाबुद्धे तच्छ्रावयितुमर्हसि। इमे सर्व्वे महात्मानो नानागोत्राः समागताः॥ स्वान् स्वान् धर्मान् पुराणोक्तान् शुश्रूषून् ब्रह्मवादिनः। संयुतान् दीर्घसत्रे स्मिंस्तांस्त्वं श्रावयथा मुनीन्॥ पाद्मं पुराणं सर्व्वेषां कथयस्व महामते। कथं पद्मं समुद्भूतं ब्रह्मा तत्र कथं भवेत्। प्रोद्भूतेन कथं सृष्टिः कृता तेन तथा वद॥ एवं पृष्टः स सूतस्तु प्रत्युवाच शुभां गिरं। सूक्ष्माञ्च न्यायसंयुक्तां प्रब्रूयाद्रौमहर्षणिः॥ प्रीतो स्म्यनुगृहीतो स्मि भवद्भिरनुचोदनात्। पुराणार्थप्रमाणज्ञैः (l. pramáṇajnaiḥ) सर्व्वधर्म्मपरायणैः॥ धर्म्म एष तु सूतस्य सद्भिर्दृष्टः सनातनः। देवतानामृषीणाञ्च राज्ञाममिततेजसां॥ तत्वं सकारणं कार्य्यं स्तुतीनाञ्च महात्मनां। इतिहासपुराणेषु दृष्टा मे ब्रह्मवादिनः॥ न च वेदेष्वधीकारः कश्चित् सूतस्य दृश्यते। वैण्यस्य हि पृथोर्यज्ञे वर्त्तमाने महात्मनः॥ मागधश्चैव सूतश्च स्तुतवंतौ नरेश्वरं। तुष्टेनाथ तयोर्द्दत्तो वरो राज्ञा महात्मना॥ सूताय सूतविषयं मगधं मागधाय च। अत्र सूत्यां समुत्पन्नः सूतो नामेह जायते॥ ऐन्द्रे सत्रे प्रवृत्ते तु ग्रहयुक्तं बृहस्पतिः। जुहावैन्द्रयं वार्हस्पत्यस्तत्र सूतो व्यजायते॥ शिष्टहव्येन यत् सूतमभिभूतं गुरुर्हविः। अवरोत्तरोत्तरायेण जज्ञे तत्तु सङ्करं॥ यच्च वृत्त्या समभवत् ब्राह्मण्यां क्षत्रयोगतः। तत्रः पूर्व्वेण साधर्म्मा तुल्यधर्म्मा: प्रकीर्त्तिताः॥ मध्यमो ह्येष सूतस्य धर्म्मः क्षत्रोपजीवनं। रथनागाश्वचरितं यच्चान्यादपि हिंसितं॥ नानाशिल्पं कलाशास्त्रं पुराणे कथितं पुरा। पुराणेष्वधिकारो मे विहितो ब्राह्मणैरिह॥ यत् स्वधर्म्ममहं पृष्टो भवद्भिर्ब्रह्मवादिभिः। तस्मात्सम्यक् तु विज्ञेयं पुराणमृषिपूजितं॥ पितृणां मानसी कन्या वासवी समपद्यत। अध्यापिता च पितृभिर्मत्स्यनारी वभूव सा॥ तरलांवाहनाख्यासो निमित्तं यस्य जन्मनः। तस्यां वभूव सुतपा महर्षिस्तु पराशरात्॥ तस्मै भगवते कृत्वा नमः सत्याय वेधसे। पुरुषाय पुराणाय ब्रह्मवाक्यानुवर्त्तिने॥ माधवब्रह्मरूपाय विष्णवे संशितात्मने। जातमात्रञ्च यं वेदा उपतस्थुः ससंग्रहाः॥ मतिमन्थानमाविध्य येनासौ श्रुतिसागरात्। प्रकाशो जनितो लोके महाभारतचन्द्रमाः॥ भारतं भानुमानिन्दुर्यदि न स्युरमी त्रयः। ततो ज्ञानतमोन्धस्य कावस्था जगतो भवेत्॥ व्यासं नारायणं विद्धि विद्धि नारायणं प्रभुं। को ह्यन्यः पुण्डरीकाक्षान्महाभारतकृद्भवेत्॥ सर्व्वस्य जगतो लोके पूजिताश्चातितेजसः। पुराणं सर्व्वशास्त्राणां प्रथमं ब्रह्मणा स्मृतं॥ त्रिवर्गसाधनं पुण्यं शतकोटिप्रविस्तरं। निर्द्दग्धेषु च लोकेषु वाजिरूपेण केशवः॥ ब्रह्मणस्तु समादेशाद्वेदानाहृतवानसौ। अङ्गानि चतुरो वेदान् पुराणान्यायविस्तरा॥ मीमांसा धर्मशास्त्रञ्च परिगृह्याथ सांप्रतं। मत्स्यरूपेण च पुनः कल्पादावुदकान्तरे॥ अशेषमेतत्कथितमुदकान्तर्गतो विभुः। श्रुत्वा जगाद च मुनिं प्रति देवांश्चतुर्मुखः॥ प्रवृत्तिः सर्व्वशास्त्राणां पुराणस्याभवत्तदा। कालेनाग्रहणं दृष्ट्वा पुराणस्य तदा विभुः॥ व्यासरूपी तदा ब्रह्मा संहारार्थं युगे युगे। चतुर्लक्षप्रमाणेन द्वापरे द्वापरे विभुः॥ तदष्टादशधा कृत्वा भूर्लोके स्मिन् प्रकाशयेत्। अद्यापि देवलोके तु शतकोटिप्रविस्तरं॥ भूर्लोके च चतुर्लक्षं संक्षेपेण निवेशितं। ब्रह्मणाभिहितं सर्व्वं यावन्मात्रं न वाचयेत्॥ एतदेव च वै ब्रह्मा पाद्मं लोके जगाद वै। सर्व्वभूताश्रयं तच्च पाद्ममित्युच्यते बुधैः॥ पाद्मं तत् पञ्चपञ्चाशत् सहस्राणीति पठ्यते। पञ्चभिः पर्व्वभिः प्रोक्तं संक्षेपात् व्यासकारितं॥ पौष्करं प्रथमं पर्व्व यत्रोत्पन्नः स्वयं विराट्। द्वितीयं पर्व्व तीर्थञ्च सर्व्वतीर्थं विचारयेत्॥ तृतीयं पर्व्व स्वर्गश्च राजानो भूमिदक्षिणाः। वंशानुचरितञ्चैव चतुर्थे परिकीर्तितं॥ पञ्चमे मोक्षतत्वञ्च सर्व्वज्ञत्वं निगद्यते। पौष्करे णवधा सृष्टिः सर्वेषां ब्रह्मकारिता॥ देवतानां मुनीनाञ्च पितृसर्गस्तथापरः। द्वितीये पर्व्वतानाञ्च द्वीपाः सप्त ससागराः॥ तृतीये रुद्रसर्गश्च दक्षशापस्तथैव च। राज्ञां सम्भवश्चतुर्थे सर्व्ववंशानुकीर्त्तनं॥ अपवर्गस्य संस्थानं मोक्षशास्त्रानुकीर्त्तनं। ब्रह्मगीतानुकथनं पञ्चमे प्यनुकीर्त्तनं। सर्व्वमेतत्पुराणे स्मिन् कथयिष्यामि वो द्विजाः॥ इदं पवित्रं यशसो निधानमिदं पितृणामपि वल्लभं स्यात्। इदञ्च वेदेषु शुभाय नित्यमिदं महापातकिभिश्च सेव्यं॥१॥

Capitum nomina haec: 1. Puráṇávatáras. 2. Sṛishtikaraṇam. 3. sine titulo. 4. Vishṇulakshmyutpattis. 5. Pulastyasanhitáyám Dakshayajnavidhvansanam. 6. s. t. 7. Manvantaravarṇanam. 8. Súryavanṣakathanam. 9. Sarvasádháraṇo námádhyáyas. 10 (incipit in fol. 33^{a}). Pitṛimáhátmyam. 11. Ṣráddhaprakaraṇam. 12. Yaduvanṣakírtanam. 13. s. t. 14. Rudravratam. 15. Kshetravásas. 16. Brahmayajne gáyatrísangrahas. 17. Gáyatrívarapradánam. 18. Nandápráchímáhátmyam. 19. Rishyalobhakathanam. 20 (fol. 102^{a}). Snánavidhis. 21. Pushkaramáhátmye vratamáhátmyam. 22. Gaurívratam. 23. Angárakachaturthívratam. 24. Rohiṇívratam. 25. Taḍágavidhis. 26. Vṛiksharopaṇam. 27. Vratamáhátmyam. 28. Vishṇupadyutpattis. 29. s. t. 30 (fol. 143^{a}). Áṣramavarṇanam. 31. Brahmayajnas. 32. Kshemankaryutpattis. 33. Brahmáṇḍadánam. 34. Ṣúdravadhas. 35. Rámágastyasamvádas. 36. Yajnarájasúyanivárạṇam. 37. Rámabhadreṇa Vámanapratishṭhá. 38. Prádurbhávas. 39. Daityasainyasya varṇanam. 40 (fol. 191^{a}). Padmodbhavaprádurbhávas. 41. Devásurasangráme Tárakajayas. 42. s. t. 43. Hujus capitis finis in codice indicatus non est. 44. s. t. 45. Guhotpattis. 46. s. t. rerum indicem continet.

Cod. 113. *Bhúmikhaṇḍa*. Foll. 209. Capp. 133. Incipit: ऋषय ऊचुः॥ शृणु सूत महाभाग सर्व्वतत्वार्थकोविद। सन्देह आगतो विद्वन् दारुणो बुद्धिनाशनः॥ केचित् पठन्ति प्रह्लादं पुराणेषु द्विजोत्तमाः। यत् स्वधर्म्माहितेनापि केशवः परितोषितः॥ देवासुरं कथं प्राप्तो हरिणा सह संयुगं। निहतो वासुदेवेन प्रविष्टो वैष्णवीं तनूं॥

Capitum tituli hi: 1–4. s. t. 5. Indrábhishekas. 6. Ditiṣokapraṣamas. 7. Ṣarírakathanam. 8. s. t. 9. Ditisambodhanam samáptam. 10 (fol. 17^{a}). Daityatapaṣcharyá. 11, 12. s. t. 13. Sumanásamvádas. 14, 15. Sumanopákhyánam. 16. Sumanopákhyáne pápimaraṇam. 17. Sumanopákhyáne pápapuṇyavivekas. 18–20. s. t. 21 (fol. 31^{b}). Suvratotpattis. 22. Suvratopákhyánam. 23. Aindrapadam. 24. Valadaityavadhas. 25, 26. Vṛitravadhas. 27. Marudutpattis. 28. s. t. 29, 30. Pṛithúpákhyánam. 31 (fol. 47^{a}). 32. Venopákhyánam.

33. V. Tungavarapradánam. 34–55. Veṇopákhyánam. 56–58. Sukalopákhyánam. 59. Pitṛitírtham. 60 (fol. 95[b]). Sukalopákhyáne pitṛitírtham. 61–77. V. Yayáticharite pitṛitírtham. 78. Yayátisvargárohaṇam. 79. V. Y. P. 80 (fol. 127[a]). Gurutírthe Chyavanopákhyánam. 81–102. Chyavanasamvádas. 103 (fol. 161[a])–112. Nahushacharitam. 113–117. Ch. 118 (fol. 176[a]). Gurutírthopákhyánam samáptam. 119, 120. Putratírtham samáptam. 121–127. Sthávaratírthopákhyánam. 128–131. Bhúgolavarṇanam. 132. Puráṇamahimopavarṇanam. 133. Anukramavarṇanam.

Cod. 114. *Svargakhaṇḍa*. Foll. 114. Capp. 40. Incipit: सूत उवाच ॥ शेषभाषितमाकर्ण्य तथा भूगोलवर्णनं । पिता मे पुनरापृच्छत् प्रणतो वादरायणं ॥ स निशम्य तु भूगोलं मुनिर्व्वात्स्यायनः पुनः । किमपृच्छत् शेषनागं तद्भवान् वक्तुमर्हति ॥ Capitum tituli hi: 1–5. Ṣakuntalopákhyánam. 6. Bhuvádivarṇanam. 7. Apsarolokavarṇanam. 8. Rudrasvargas. 9. Sunandabharatasamvádas. 10 (fol. 27[a]). Rávaṇotpattis. 11. s. t. 12, 13. Dhruvacharitam. 14. s. t. 15. Sagaropákhyánam. 16. Gangávataraṇam. 17. Dhundhumáropákhyánam. 18 (fol. 58[b]). Ṣivisvargárohaṇam. 19. Maruttopákhyánam. 20. Maruttayajnárambhas. 21, 22. Maruttopákhyánam. 23. Divodásopákhyánam. 24, 25. Mándhátopákhyánam. 26 (fol. 77[a]). Varṇavibhágas. 27. Mándhátṛinároadasamváde yogakathanam. 28. Kshátradharmapraṣansá. 29. Sadácháráhnikam. 30. Paralokasádhanam. 31. Bhaktyabhaktyasadácháranirṇayas. 32 (fol. 95[b]). Brahmaketúpákhyánam. 33. Dakshaṣápas. 34. Paralokanirṇayas. 35. Ṣráddhapátranirṇayas. 36. Ráshṭrakaraṇíyam. 37. Rájadharmanirúpaṇam. 38. Rájasádháraṇadharmas. 39. Mándhátṛisvargárohaṇam. 40. Anukramavarṇanam.

Cod. 112. *Pátálakhaṇḍa*. Foll. 258. Capp. 112 (113). Incipit: व्यास उवाच ॥ श्रुत्वा स्वर्गस्य विस्तारं प्रमाणं लक्षणं तथा। प्रहृष्टमानसो भूत्वा शेषं वात्स्यायनो ब्रवीत् ॥ वात्स्यायन उवाच ॥ भूगोलस्य यथा मानं दिवो मानञ्च कृत्स्नशः । कथितं भवता शेष सन्देहो मे निराकृतः ॥ पातालस्य च यन्मानं भेदा यावन्त एव तु । तत्सर्वं कथयाशेषलक्षणैर्भगवन्मम ॥ Capitum tituli hi: 1. Pátálavarṇanam. 2. Sutalavarṇanam. 3. Tripuradáhas. 4. Súryavanṣakathanam. 5. Dilípacharite Vasishṭhasamágamas. 6. S. Dilípavaralábhas. 7. Raghuvijayas. 8. Kautsapratigrahas. 9. Raghucharitam. 10 (fol. 20[a]). S. Ajavijayas. 11. S. Ajasvargárohaṇam. 12. S. Daṣarathavijayas. 13. Ṛishyaṣṛingopákhyánam. 14. Daṣarathayajnárambhas. 15. Rámacharitam. 16. R. Sítávinayas. 17. R. Kharadúshaṇavadhas. 18. R. Kabandhavadhas. 19. Sításamáṣvásas. 20 (fol. 42[a]). Ṣeshavátsyáyanasamváde Ṣrírámopákhyánam. 21. R. Sítánveshaṇam. 22. R. Lankánirodhas. 23. Kumbhakarṇavadhas. 24. R. Indrajidvadhas. 25. R. ṣalyakaraṇam. 26. R. Rávaṇavadhas. 27. R. Rámarájyábhishekas. 28. R. Ṣrírámasvargárohaṇam. 29. Raghunáthasya Bharatáváse Nandigrámadarṣanam. 30 (fol. 66[a]). Rájadhánídarṣanam. 31. Raghunáthapurapraveṣas. 32. Raghunátharájyábhishekas. 33. Agastyasamágamas. 34, 35. Rávaṇotpattis. 36. Agastyopadeṣas. 37. Sarvadharmanirúpaṇam. 38. Ṣatrughnaṣikshá. 39. Hayamochanam. 40 (fol. 85[a]). Kámákhyánam. 41. Ṣatrughnáhichhattrápurípraveṣas. 42. Chyavanopákhyánam. 43. Chyavanasya tapobhogavarṇanam. 44. Chyavanasamágamas. 45. Bráhmaṇasamágamas. 46. Bráhmaṇopadeṣas. 47. Ratnagrívatírthaprayáṇam. 48. Gaṇḍakímáhátmyam. 49. Sannyásidarṣanam. 50 (fol. 108[a]). Nílagirivarṇanam. 51. Rájaputravijayas. 52. Pushkalavijayas. 53. Subáhusainyasamágamas. 54. Gadáyuddham. 55. Chitrángavadhas. 56. Ṣatrughnavijayas. 57. Ṣatrughnasubáhuyogas. 57 (hoc caput bis numeratur). 58. Satyavadákhyánam. 59. Satyavatsamágamas. 60 (fol. 130[b]). Pratishṭhákathanam. 61. Ṣatrughnavijayas. 62. Áraṇyakopákhyánam. 63. Rámacharitrakathanam. 64. Muneḥ sáyujyamuktis. 65. Jalamadhyád varapráptis. 66. Hayagrahaṇam. 67. Yuddhaniṣchayas. 68, 69. Pushkalavijayas. 70 (fol. 153[b]). Ṣatrughnavijayas. 71. Devayuddham. 72. Rámasamágamanam. 73. Hayaprasthánam. 74. Ṣápakírtanam. 75. Hayamuktis. 76. Surathasya hayagrahaṇam. 77. Angadadútavákyam. 78. Pushkalamochanam. 79. Surathavijayas. 80 (fol. 175[b]). Raghunáthasamágamas. 81. Hayabandhanam. 82. Cháranirīkshaṇam. 83. Bharatavákyam. 84. Rajakapráktananámakathanam. 85. Gangádarṣanam. 86. Kuṣalavotpattis. 87. Kálajinmaraṇam. 88. Hanumatpatanam. 89. Naramúrchchhanam. 90 (fol. 196[a]). Ṣatrughnamúrchchhanam. 91. Sainyajívanam. 92. Sumatinivedanam. 93. Rámáyaṇagánam. 94. Yajnaprárambhas. 95. Rámáṣvamedhike aṣvamedhas. 96. Rámavanṣas. 97. Súryavanṣasamáptis. 98. Páráyaṇamáhátmyam. 99. s. t. 100 (fol. 223[b]). Ṣrívṛindávanavarṇanam. 101–103. s. t.[1] 104. Arjuníyádamanam. 105 (fol. 243[b])–111. s. t. 112. Anukramavarṇanam.

Cod. 111. *Uttarakhaṇḍa*. Foll. 352. Capp. 174. Incipit: अध्वरावभृयस्नातो ऋषिभिः कृतमङ्गलः । पूजितो नागरैः सर्वैः स्वपुरान्निर्गतो वहिः ॥ दिलीपो भूभुजां श्रेष्ठो मृगयारसिको भृशं । कौतूहलसमाविष्ट आखेटव्यूहसंवृतः ॥ Capita sic nuncupantur: 1–25. Vasishṭhadilípasamvádas. 26 (fol. 56[a]). Sadáṣivadurgásamváde Sudarṣanamáhátmyam. 27. Ṣrídurgásadáṣivasamváde Úrdhvapuṇḍramáhátmyam. 28. Ṣ. Mantrárthopadeṣas. 29. Ṣ. Tripádvibhútikathanam. 30 (fol. 67[a]). Ṣ. Ṣrímadvaikuṇṭhavarṇanapúrvakam Ṣrímalla-

---

[1] Inde a capite 99 usque ad finem scriba capita denuo numeris 91. 92 reliquis notavit.

kshmínáráyaṇamáhátmyam. 31. Ṣ. Mahadádibhútasargas. 32, 33. s. t. 34. Ṣ. Ṣrívaikuṇṭhaprathamavyúhavarṇanam. 35. s. t. 36. Ṣ. Vishṇuvyúhavarṇanam. 37. Ṣ. Matsyávatárakathanam. 38. Ṣ. Durvásoṣápakathanam. 39. Ṣ. Lakshmyutpattis. 40 (fol. 81^b). Ṣ. Ekádaṣyupavásakathanam. 41. Ṣ. Ekádaṣímáhátmyam. 42. Páshaṇḍácharaṇam. 43. Ṣ. Guṇatrayavivaraṇam[1]. 44. Ṣ. Varáhávatáras. 45. s. t. 46. Ṣ. Prahrádacharitam. 47. Ṣ. Nṛisinhaprádurbháve Hiraṇyakaṣipuvadhas. 48. Ṣ. Vámanávatárabhávas. 49. Ṣ. Vámanávatárakathanam. 50 (fol. 99^a). Ṣ. Paraṣurámávatárakathanam. 51. Ṣ. Raghunáthávatáramáhátmyam. 52, 53. s. t. 54. Ṣ. Rámávatárakathane Rávaṇavadhas. 55. Ṣ. Rámáyodhyápraveṣas. 56. Ṣ. Rámaviṣvarúpadarṣanam. 57. Ṣ. Rámachandrasya nijadhámaprasthánam. 58. Ṣ. Ṣríbudhakauṣikam prati Ṣrímadrámaproktam Ṣrírámakavacham. 59. Ṣ. Rámávatárakathanam. 60 (fol. 121^b)–64. Ṣ. Kṛishṇávatárakathanam. 65. Ṣ. K. Kansavadhas. 66. Ṣ. Kṛishṇacharite Muchukundamokshas. 67. Ṣ. K. Rukmiṇívivánakathanam. 68. Ṣ. K. Vásudevasarvavivánakathanam. 69. Ṣ. K. Váṇásuragahanadordaṇḍachhedanam. 70 (fol. 146^b). S. K. Puṇḍrakaputramáheṣvaríkṛityávináṣanam. 71. Ṣ. K. Mṛitabráhmaṇabálakánayanam. 72. s. t. 73. Ṣ. Bhagavadarchanaprastávas. 74. Ṣ. Vishṇupújávidhánakathanam. 75. Ṣ. Vishṇor archanávidhánakathane Anṣarúpakathanam. 76. Ṣ. Ṣrírámachandranámáshṭottaraṣatasankhyávarṇitaṣrívasishṭhadilípasamvádas. 77. s. t. 78. Ṣrídurgásadáṣivasamvádasamvalitaṣrívasishṭhadilípasamváde Ṣríbhagavadarchanamáhátmyakathanam. 79. Ṣ. Gítáprathamádhyáyamáhátmyam. 80 (fol. 172^a). Ṣ. G. dvitíyá°. 81. Ṣ. G. tṛitíyá°. 82. Ṣ. G. chaturthá°. 83. Ṣ. G. panchamá°. 84. Ṣ. G. shashṭhá°. 85. Ṣ. G. saptamá°. 86. Ṣ. G. ashṭamá°. 87. Ṣ. G. navamá°. 88. Ṣ. G. daṣamá°. 89. Ṣ. G. ekádaṣá°. 90. (fol. 193^a). Ṣ. G. dvádaṣá°. 91. Ṣ. G. trayodaṣá°. 92. Ṣ. G. chaturdaṣá°. 93. Ṣ. G. panchadaṣá°. 94. Ṣ. G. shoḍaṣá°. 95. Ṣ. G. saptadaṣá°. 96. Ṣ. G. ashṭádaṣá°. 97. Ṣ. Náradaproktam [Vishṇu-] Sahasranáma sampúrṇam. 98. Ṣ. Kṛishṇanámamáhátmyam. 99–101. Sadáṣivanáradasamváde Kṛishṇabhaktamáhátmyam. 102 (fol. 229^b). 103. Náradasanatkumárasamváde námáparádhakathanam. 104, 105. Ṣrídurgásadáṣivasamváde Bhṛigum prati Náradoktau jívahinsánishedhamáhátmyakathanam. 106. Ṣ. Kṛishṇabhaktivivaraṇakathane ṣankhachakrordhvapuṇḍradháraṇakṛishṇadvádaṣanámagrahaṇamáhátmyam. 107. Ṣríṣivanáradasamváde Kṛishṇabhaktivivaraṇakathane 'rchanámáhátmyam. 108. Ṣ. K. japamáhátmyam. 109. Ṣ. K. aṣauchamitráṣauchanirṇayakathanam. 110 (fol. 254^a). Ṣ. K. gurusmaraṇapraṇámádikathanam. 111. Gangásmaraṇapúrvakam Kṛishṇáshṭottaraṣatanámamáhátmyam. 112. Ṣrídurgásadáṣivasamvádánantaram Brahmanáradasamváde Kṛishṇapadachihnamáhátmyam. 113. Ṣ. B. snánamáhátmyam. 114 (fol. 262^b)–161 (fol. 322^b). B. Kárttikamáhátmyam. 162, 163. Ṣrísadáṣivanáradasamváde Rádhájanmáshṭamívratakathanamáhátmyam. 164, 165. Ṣ. Kṛishṇajanmáshṭamívratakathanamáhátmyam. 166. Ṣ. Vṛindávanastavamáhátmyam. 167. Ṣ. annapúrṇaṣatamáhátmyam. 168–172. Vaiṣákhamáhátmyakathanam. 173. Anukramasúchanam. 174. Phalaṣrutis. Incipit: सूत उवाच ॥ एतदादिपुराणं वः कथितं वहुविस्तरं। पद्माख्यं सर्व्वपा[प]घ्नं पञ्चपर्व्वात्मकं द्विजाः॥ प्रथमं सृष्टिखण्डन्तु द्वितीयं भूमिखण्डकं। तृतीयं स्वर्गखण्डञ्च तुर्य्यं पातालखण्डकं॥ पञ्चमन्तूत्तरं खण्डं प्रत्येकं मोक्षदायकं। परिशिष्टं क्रियायोगसारं वक्ष्यामि वः पुनः॥ etc.

Cod. 116. *Kriyáyogasára*. Foll. 118. Capp. 25. Incipit: लक्ष्मीनाथपदारविन्दयुगलं etc. ॥ एकदा मुनयः सर्व्वे सर्व्वलोकहितैषिणः। सुरम्ये नैमिषारण्ये गोष्ठीं चक्रुर्म्मनोरमां ॥ अत्रान्तरे महातेजा व्यासशिष्यो महायशाः। सूतः शिष्यगणैर्युक्तः समायातो हरिं स्मरन् ॥ तमायान्तं समालोक्य सूतं शास्त्रार्थपारगं। नेमुः सर्व्वे समुत्थाय शौनकाद्यास्तपोधनाः॥ सो पि तान् सहसा भक्त्या मुनीन् परमवैष्णवान्। ननाम दण्डवद्भूमौ सर्व्वधर्म्मविदाम्वरः॥ वरासने महावुद्धिस्तैर्दत्ते मुनिसत्तमैः। उवास सदसां मध्ये सर्व्वैः शिष्यगणैर्वृतः॥ तत्रोपविष्टं तं सूतं शौनको मुनिसत्तमः। वद्धाञ्जलिरिमां वाचमुवाच विनयान्वितः॥ शौनक उवाच ॥ महर्षे सूत सर्व्वज्ञ कलिकाले समागते। केनोपायेनेह मुने हरिभक्तिर्भवेन्नृणां ॥ कलौ सर्व्वे भविष्यन्ति पापकर्म्मरता जनाः। वेदविद्याविहीनाश्च तेषां श्रेयः कथं भवेत् ॥ कलावनुगतप्राणा लोका अल्पायुषस्तथा। निर्द्धनाश्च भविष्यन्ति नानापीडाप्रपीडिताः ॥ प्रयाससाध्यं

[1] In his duobus capitibus disciplinae et auctores Vishnuis cultoribus vitandi enumerantur. Cf. Wilson l. l. p. 301. Initium capitis 43. exscribo: सदाशिव उवाच ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि तामसानि यथाक्रमं। येषां श्रवणमात्रेण पातित्यं स्यानिनामपि ॥ प्रथमं हि मयैवोक्तं शैवपाशुपतादिकं। मच्छक्त्यावेशितैर्व्विप्रैः संप्रोक्तानि ततः परं। कणादेन तु संप्रोक्तं नग्ननीलपटादिकं ॥ मायावादमसत्शास्त्रं प्रच्छन्नं वौद्धमुच्यते। मयैव कथितं देवि कलौ व्राह्मणरूपिणा ॥ अपार्थं श्रुतिवाक्यानां दर्शयन् लोकगर्हितं। कर्म्मस्वरूपत्याज्यत्वमत्र वै प्रतिपद्यते ॥ सर्व्वकर्म्मपरिभ्रष्टाद्वैदकर्म्मण उच्यते। परात्मजीवयोरैक्यं ममात्र प्रतिपाद्यते ॥ व्रह्मणोऽस्य परं रूपं निर्गुणं वक्ष्यते मया। सर्व्वस्य जगतो प्यत्र मोहनाय कलौ युगे ॥ वेदार्थवन्महाशास्त्रं मायावादमवैदिकं। मयैव वक्ष्यते देवि जगतां नाशकारणात् ॥ द्विजन्मना जैमिनिना पूर्व्वं [प्रोक्त]मपार्थतः। गिरीश्वरेण वादेन कृतं शास्त्रं महत्तरं ॥ etc. Hoc loco etiam Puráṇae et legum codices secundum qualitates iis inhaerentes trifariam distribuuntur: sáttvika, rájasa, támasa. Cf. Wilson Vishnupurána XII. Legum codices ad classem primam pertinent: Vasishṭhae, Háritae, Vyásae, Parásarae, Bharadvájae, Kaṣyapae. Ad secundam: Chyavanae, Yájnavalkyae, Atris, Dakshae, Kátyáyanae, Vishnuis. Ad tertiam: Gautamae, Bṛihaspatis, Samvartae (? cod. सामुद्रच, Wilson legit: samudra), Yamae, Ṣankhae (सांख्यं cod.), Uṣanasis. Horum sex sectatores in exitium aeternum praecipites ruunt.

सुकृतं शास्त्रेषु श्रूयते द्विज । तस्मात् के पि करिष्यन्ति कलौ न सुकृतं जनाः ॥ सुकृतेषु विनष्टेषु प्रवृत्ते पापकर्म्मणि । सवंशाः प्रलयं सर्व्वे गमिष्यन्ति दुराशयाः ॥ अल्पश्रमैरल्पवृत्तैरल्पकालैश्च सत्तम । यथा भवेन्महत्पुण्यं तथा कथय सूत नः ॥ यस्योपदेशतः पापं पुण्यं वा कुर्व्वते जनाः । स तद्भागी भवेन्मर्त्यं इति शास्त्रेषु निश्चितं ॥ पुण्योपदेशी सदयः कैतवैश्च विवर्ज्जितः । पापकर्म्मविरोधी च चत्वारः केशवोपमाः ॥ ज्ञानं संपाद्य संसारे यः परेभ्यः प्रयच्छति । ज्ञानरूपी हरिस्तस्मै प्रसन्न इव लक्ष्यते ॥ ज्ञानरत्नैश्च रत्नैश्च परसन्तोषकृन्नरः । स ज्ञेयः सुमते नूनं नवरूपधरो हरिः ॥ त्वमेव मुनिशार्द्दूल वेदवेदाङ्गपारगः । त्वदृते न हि वक्तान्यो यतस्त्वं व्यासशासितः ॥ सूत उवाच ॥ धन्यो सि त्वं मुनिश्रेष्ठ त्वमेव वैष्णवाग्रणीः । यतः समस्तलोकानां हितं वाञ्छसि सर्व्वदा ॥ शृणु शौनक वक्ष्यामि यत्त्वया श्रोतुमिष्यते । सर्व्वलोकहितार्थाय वैष्णवानां विशेषतः ॥ एतदेव पुरा विप्र व्यासः सत्यवतीसुतः । पृष्टो जैमिनिना सर्व्वं यदुवाच शृणुष्व तत् ॥

Haec sex volumina eadem manu medio seculo superiore nitide exarata sunt. (WILSON 115. 113. 114. 112. 111. 116.)

56.

Foll. 119. Lit. Bengal. Charta Ind. Long. 16. Lat. 4. Linn. 8.

Kriyáyogasára, Padmapuránae pars. Codex anno 1741 exaratus est. Folia tria priora rerum indicem continent. In folio, quod numero 1 signatum reliquis praefixum est, pars eorum, quae in capite 21 leguntur, repetitur. (MILL 4.)

57.

Tria opera in hoc volumine insunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 132.

Foll. 1–52. Long. 11½. Lat. 5. Lineae undenae. *Mághamáhátmyam* (Mághae mensis majestas), quo libro, e Padmapuráṇa (Uttarakhaṇḍa, adhy. 1–23) desumto, lustratio mense Mágha in lacu sacro sive quibuslibet aquis facienda (mághasnánam) commendatur. Cf. Wilson J. R. A. S. V. 298. Incipit: सूत उवाच ॥ अध्वरावभृतस्नातं ऋषिभिः कृतमंगलः । पूजितो नागरैः सर्वैः स्वपुरान्निर्ययौ वहिः ॥२॥ दिलीपो भूभृतां श्रेष्टो मृगयारसिको भृशं । कौतुहलसमाविष्टो आखेटव्युहसंवृतः ॥३॥ Capita sunt triginta, quorum tituli hi: 1. Vasishṭháṣramagamanam. 2. Bhṛigoḥ parvatágamanam. 3. s. t. (Vidyádhara quidam tigris facie foedatus mense Mágha lavatus divina forma donatur). 4. Mághasnánapraṣanṣá. 5. Tilottamámahimakathanam. 6. Devadútavikuṇḍalasamváde Ṣríkuṇḍalavikuṇḍalakarmagatikathanam. 7. Devadútavikuṇḍalasamvádas. 8. D. narakasvargapráptiprakáravarṇanam. 9. Ṣáligrámamahimavarṇanam. 10. D. svargapráptivarṇanam. 11. s. t. 12. Mághasnánamahimakathanam. 13. Panchápsarákhyánam. 14. idem. 15. P. Vedanidheḥ sutánám (l. sutasya) Piṣáchapráptis. 16. Mághasnánamahimavarṇanam. 17. Ásramavarṇanam. 18. Devadyutitapaḥprabhávas[1]. 19. Vishṇoḥ stotrakathanam. 20. Vishṇoḥ stotrasya phalastutikathanam. 21. Chitranámarájapiṣáchapráptis[2]. 22. Piṣáchasya púrvabhávakathanam. 23. Keralasya vṛittántakathanam. 24. Piṣáchaparidevanam. 25. Sárasavákyam. 26. Vánarasárasayoḥ samvádakathanam. 27. Bráhmaṇavicháras. 28. Pretamokshas. 29. Panchápsarámokshas. 30. Mághasnánaphalakathanam.

Codex anno 1771 a Bhúdeva exaratus est. Textus a codice Wilsoniano paulum differt. (WALKER 166ª.)

58.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 165. Long. 10. Lat. 4½.

Foll. 1–61. Lineae usque ad fol. 34. 10, deinde 9. *Mághamáhátmyam*, hac vice in capita undecim divisum. Narrationi ipsi haec disticha praemissa sunt. जयति नवकमलकोमलं विपुलामलदलकपोलं । सुकुमारं मुखमसितायतनेत्रं ज्ञाननिधानं ॥२॥ ध्यातः कार्यारंभे विघ्नद्रुममूलखंडनार्थमिव । बिभ्रत्करे कुठारं विनायको नः श्रियं दिशतु ॥३॥ Textus recensio a codicibus 54 et 57 multis locis discrepat.

Codex anno 1709 nitide exaratus est. (WALKER 206ª.)

59.

Foll. 53–90. Long. 10½. Lat. 5½. Linn. ternae denae. *Kárttikamáhátmya* (Kárttikae mensis majestas), Padmapuráṇae pars (Uttarakhaṇḍa, adhy. 133–161), 29 capita continens. Incipit: सूत उवाच ॥ श्रियः पतिमथामंत्र्य गते देवर्षिसत्तमे । हर्षेणोत्फुल्लनयना सत्या देवं तदाब्रवीत् ॥१॥ सत्या उवाच ॥ धन्यास्मि कृतकृत्यास्मि सफलं जीवितं मम । मासौ त्रैलोक्यशुभगावुपदिष्टौ त्वया मम ॥२॥ षोडशस्त्रीसहस्राणां वल्लभाहं यतस्तव । यस्मान्मयादिपुरुषः कल्पवृक्षसमन्वितः ॥३॥ यथोक्तविधिना सम्यक् नारदाय समर्पितः । त्वद्विधाश्चापि जानंति भूमिसंस्थानजं फलं ॥४॥ सो यं कल्पद्रुमो गेहे मम तिष्टति सांप्रतं । त्रैलोक्याधिपतेश्चाहं श्रीपतेरतिवल्लभा ॥५॥ अतो हं प्रष्टुमिच्छामि किंचित्वां मधुसूदन । यदि त्वं मत्प्रियकरः कथयस्वात्र विस्तरात् ॥६॥ श्रुत्वा तच्च पुनश्चाहं करोमि हितमात्मनः ।

Cf. Wilson in J. R. A. S. V. 305. Singulorum capitum argumenta haec. 1. Kṛishṇa Satyám sive Satyabhámám uxorem, olim eam Devaṣarmanis Átreyae

[1] देवद्युतितपर्वेनप्रभावो ms.

[2] In codice 58 rex ille Dravidensis *Chitrákshas* appellatur, in cod. Wils. *Mitrasena* legitur.

bráhmaṇae filiam fuisse, certiorem facit[1].—2. Patre et Chandra conjuge a Rákshasa occisis Vishnuis cultui deditam inprimis undecimum mensis diem (ekádaṣívratam) et Kárttikam mensem religiose eam observasse. Inde eam ad hunc honoris gradum pervenisse. Notanda haec: कार्त्तिके मासि ये नित्यं तुलासंस्थे दिवाकरे । प्रातः स्नायंति (snásyanti) ये मृत्या महापातकिनोऽपि वा ॥१२॥ स्नानं च जागरं दीपं तुलसीवनपालनं । कार्त्तिके ये प्रकुर्वंति ते नरा विष्णुमूर्त्तयः ॥१३॥ संमार्जनं विष्णुगेहे स्वस्तिकादिनिवेदनं । विष्णोः पूजां च कुर्युर्जीवन्मुक्तास्तु ते नराः ॥१४॥ इत्थं दिनत्नयमपि कार्त्तिके ये प्रकुर्वंते । देवानामपि ते वंद्याः किं जनैर्जन्मतः कृतं ॥१५॥—3. Sequitur narratio a Nárada Prithui Vaiṇyae relata: Ṣankham gigantem, Oceani filium, diis devictis Vedas furari voluisse, eosque in mari submersos secutum esse. Deos supplicantes Vishṇum adiisse. Quo die deum conciliassent, eum diem in posterum sacrum et festum institutum esse. ईपस्य शुक्लैकदश्या यावद्दुद्बोधिनी भवेत् । निशातुर्यांशशेषेण गीततुर्यादिमंगलात् ॥१८॥ कुर्वंति नित्यं मनुजा भवद्भिर्यद्यथा कृतं । ते मत्प्रियकरा नित्यं मत्सांनिध्यं व्रजंति हि ॥१९॥—Cap. 4. इत्युक्त्वा भगवान्विष्णुः सफरीतुल्यरूपधृक् । ययौ तदांजलिं बुध्यमारीचीकश्यपस्य च (á (?) papátánjalau madhyavásinaḥ Kaṣyapasya saḥ. cod. Wils.) ॥१॥ स तं कमंडलुं क्षिप्त्वा कृपया भूरिपीडितः । तावत्स न ममौ तत्न ततः कूपे न्यवेशयत् ॥२॥ तत्नापि न ममौ तावत् तडागे प्राक्षिपत्स तं । एवं तं सागरे क्षिप्त्वा तत्न सो ष व्यवर्द्धत ॥३॥ ततो वधीत्स तं शंखं विष्णुर्मत्स्यस्वरूपधृक् । अथ तं स्वकरे धृत्वा बदरीवनमागमत् ॥ Vishnuem piscis forma indutum Ṣankham interfecisse et Vedas deis restituisse. Prayágae sanctitas et mense Mágha lavatio commendantur.—5, 6. Undecimo Áṣvinae mensis novilunii die quibus cerimoniis Kárttika–votum suscipiendum sit.—7. Voto facto quibus cibis abstinendum sit.—8. Quatuordecimo Úrjae (i. e. Kárttikae) mensis novilunii die votum solvendum esse (udyápana).—9–18. Ad Tulasí[2] plantae sanctitatem celebrandam Ṇárada narrationem de Jálandharae[3], Oceani filii, cum deis pugna refert. Haec narratio, qua loco valde inopportuno Ṣivae potentia omnes deos superans praedicatur, in libro *Researches into the nature and affinity of ancient and Hindu mythology*, p. 456, a Vans Kennedy ex alia quadam textus recensione eaque copiosiore Anglice versa est.—19, 20. Dharmadatta bráhmaṇa, Karavírapurae in Sahya montis confinio vivens, illius festi observatione et ipse in Vishnuis coelum venit in vitaque postera Daṣaratha rex renascitur, et Kalahám, Sauráshṭranagarae natam, propter impietatem in Rákshasím mutatam, quum aqua Tulasis foliis mixta tetigisset, a sedibus infernis liberat.—21, 22. Tulasím Vishnui acceptiorem esse quam dona et sacrificia exemplo Vishṇudásae bráhmaṇae et Cholae, Kántipuris (Kánchipurí) regis, exemplo probatur[4].—23. Narratio de Jaya et Vijaya, quae maximam partem cum libello Gajendramokshaṇam (supra n. 35) congruit.—24. Krishṇá, Veṇí, Kakudminí fluviorum origo.—25. Bonorum aut malorum facinorum fructus ad certam normam inter homines consociatos partiuntur. देशग्रामकुलानि स्यु[:] पापभुंजि (cod. Wils. melius: *pápabhánji*) कृतादिषु । कलौ तु केवलं कर्त्ता फलभुक् पुण्यपापयोः ॥७॥ अकृते पि हि संसर्गे व्यवस्थेयमुदाहृता । संसर्गात्पुण्यपापानि यथा यांति निबोध तत् ॥८॥—26, 27. Quod Dhaneṣvarae bráhmaṇae in urbe Dháravatí viventis exemplo illustratur. Tartari loci septem esse dicuntur: Taptaváluka, Andhatámisra, Krakacha, Argala, Kúṭaṣálmali, Raktapúya, Kumbhípáka.—28. Si qui Kárttika-cerimonias quominus rite celebrent impediantur, quae in earum locum substituenda sint.—29. Quam ob rem Aṣvattha arbor Saturni tantum die (Ṣanivásare) tangenda sit.

Codex anno 1770 exaratus est. (WALKER 166b.)

60.

Foll. 75–148. Linn. initio 8, deinde 9. *Prayágamáhátmyae* capita 35 et tricesimi sexti disticha 17. Incipit:

कदाचिन्नैमिषे रण्ये सूतं परमकोविदं ।
किविदाः (l. kovidáḥ) सर्वधर्मेषु सर्वयज्ञेषु कोविदाः ॥१॥
श्रुतिस्मृतिपुराणज्ञाः सदाचारपरायणाः ।
अनूचाना सदस्याश्च सर्वदा धर्मवादिनः ॥२॥
केचित स्वाध्यायनिरताः केचिद्वेदार्थतत्पराः ।
केचित् अध्यात्मतत्वज्ञाः केचिद्योगविशारदाः ॥३॥

[1] Occurrunt ibi haec disticha, quae commemoranda videntur: शैवाः सौराश्च गाणेशा वैष्णवाः शक्तिपूजकाः । मामेव प्राप्नुवंतीह सर्वापः सागरं यथा ॥२६॥ एको हि पंचधा जातः स्वरूपैर्नामभिः किल । देवदत्तो यथा कश्चित्पुत्राद्याह्वाननामभिः ॥२७॥

[2] Praeterea Dhátrí (Emblick myrobolan) Vishnui sacra est. Ejus fructus cum Tulasis foliis mixti ad lavationem lustralem adhibentur.

[3] Ita in codice nostro, in cod. Wils. melius Jalandhara scribitur: नेत्राभ्यां विधृतं यस्मादनेनैतज्जलं मम । तस्माज्जलंधर इति ख्यातो नाम्ना भविष्यति ॥

[4] Chola rex sororis filio quum regnum tradidisset, ab eo tempore in Chola terra sororis filii in regis defuncti locum succedere solebant: तस्मादद्यापि तं देशं सदा राज्यांगभागिनः (rájyánṣabháginas, cod. Wils.) । स्वस्रीया एव जायंते तत्कृतावधिवर्त्तिनः (l. tatkritavidhivartinaḥ) ॥ Ceterum Ananantaṣayana non Cholae frater, sed loci nomen, aut Vishnuis templum fuit: स कदाचिदभूद्राजा ह्यनंतशयने द्विज । यत्रासौ जगतां नाथो योगनिद्रामुपाश्रितः ॥

तर्केषु निपुणाः केचित् मीमांसायां विचक्षणाः ।
वेदांतज्ञानसिद्धांताः सोहमस्मिजपे रताः ॥ ४ ॥
योगाभ्यासे तिनिपुणास्तापसा मौनमाश्रिताः ।
सर्वतीर्थकृतस्नानाः पृथ्वीपर्यटनक्षमाः ॥ ५ ॥
चतुपष्टिकलाभिज्ञाः तपसा सूर्यवर्चसः ।
एकदा मिलितास्तत्र पप्रछुरिदमादरात् ॥ ६ ॥

Libellus, quo Prayága ejusque sacella celebrantur, a Ṣesha serpente cum Sanaka communicatus esse traditur. In fine singulorum capitum (इति पद्मपुराणे पातालखंडे शेषसनत्कुमारसंवादे प्रयागमाहात्म्ये etc.) Padmapuráṇae haec esse pars dicitur, sed in codicibus nostris non exstat, saepiusque fieri ut talia commenta librorum sacrorum auctoritate fulciantur, jam aliunde didicimus.

Libellus hujus seculi initio negligenter exaratus est. (MILL 77[c].)

61.

Lit. Devanág. Charta Ind. Foll. 116. Long. 5. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. nunc 9, nunc 10.

Ṣivagítá (Ṣivae cantilena), sedecim capita continens, quibus principalia sectae Ṣivaiticae dogmata exponuntur. Ea a Ṣiva deo Rámae post Sítam ereptam animum despondenti tradita erant, quod colloquium a Skanda cum Sanatkumára, ab hoc cum Vyása communicatum, denique a Súta coram anachoretis recitatur. Praecedunt preces et cerimoniae legendo praemittendae, libellus ipse sic incipit: अथातः संप्रवक्ष्यामि शुद्धकैवल्यमुक्तिदं । अनुग्रहान्महेशस्य भवदुःखस्य भेषजं ॥१॥ न कर्मणामनुष्टानैर्न दानैस्तपसापि वा । कैवल्यं लभते मर्त्यः किं तु ज्ञानेन केवलं ॥२॥ रामाय दंडकारण्ये पार्वतीपतिना पुरा । या प्रोक्ता शिवगीताख्या गुह्याद्गुह्यतमा हि सा ॥३॥ यस्या स्मरणमात्रेण नृणां मुक्तिर्ध्रुवा भवेत् । पुरा सनत्कुमाराय स्कंदेनाभिहिता हि सा ॥४॥ सनत्कुमारः प्रोवाच व्यासाय ऋषिसत्तमाः । मह्यं कृपातिरेकेण प्रददौ बादरायणः ॥५॥ Singulis capitibus hi tituli subscripti sunt: 1. Bhaktiyogas. 2. Vairágyayogas. 3. Bhasmavidhi-sahasranámopadeṣa. 4. Ṣivaprádurbhávas. 5. Rámasyástrapráptis. 6. Vibhútiyogas. 7. Viṣvarúpayogas. 8. Vairágyayogas. 9. Ṣaríranirúpaṇam. 10. Jívasvarúpanirúpaṇam. 11. Upásanamáhátmyam. 12. Upásanavidhis. 13. Mokshayogas. 14. Panchakoṣopásanam. 15. Bhaktiyogas. 16. Sakaládhyátmayogas.

Iis quae in fine capitum leguntur (इति श्रीमत्पद्मपुराणे शिवगीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे etc.) libellus e Padmapuráṇa desumtus esse declaratur, quod per se veri parum simile est, quum Vishnuis unius cultus Puráṇa illo praecipiatur, et nostris quidem codicibus non confirmatur. A Kúrmapuráṇae parte, Íṣagítás sive Íṣvaragítás appellata, libellus noster differt.

Codex anno 1749 exaratus est. (MILL 110.)

62.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 201. Long. 14. Lat. 7. Linn. foll. 1–88. 14. postea plerumque 15.

Brahmapuráṇam, a Súta coram anachoretis ita relatum, ut olim a Brahmane deo Dakshae traditum erat. De argumento cf. Wilson in J. R. A. S. V. 65 et in Vishnupuránae praefatione p. xvi. Incipit: यस्मात्सर्वमिदं प्रपंचरहितं मायाजगज्जायते यस्मिंतिष्ठति याचितांतसमये कल्पा पुनः संध्यान्वा मुनयः ॥ प्रपंचरहितं तं विंदंति मोक्षं ॥७॥ ध्रुवं तं वंदे पुरुषोत्तमाख्यममलं etc. Narratio ipsa his verbis inchoatur: सुपुण्ये नैमिसारण्य पवित्रे धुमनोहरो नानामुनीजनाकीर्णे ॥ नानापुष्पोशोभिते etc.

Codex anno 1826 negligenter exaratus est. Folium 174 numero १७८ notatum est, et numerum १८८ proxime १९० sequitur, nihil tamen videtur omissum esse. (WILSON 125.)

63.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 178. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. plerumque 10.

Brahmapuráṇae pars altera (uttarakhaṇḍa) a Ṣaunaka cum Ṣatáníka ita communicata, ut olim ab Agastya Supratíkae tradita erat. (B.) Cf. Wilson l. l. p. 71. Incipit: शौनक उवाच ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि सौम्यां दिशमुपेयुषः । परार्थं यतमानस्य चरितं परमेष्ठिनः ॥१॥ श्रूयमाणं शतानीक पातकव्रातघातकं । कथितं सुप्रतीकाय मुनिना घटयोनिना ॥२॥ दक्षिणाशाजलनिधेस्तटे क्रीडावनं शुभं । निर्मितं जामदग्न्येन विचित्रविधिनादरात् ॥३॥ नानातरुगणाकीर्णं लताविस्तारसंकुलं । शालैस्तालैस्तमालैश्च क्रमुकैः सकपित्थकैः ॥४॥ तिलकैः कोविदारैश्च रसालैरुपशोभितं । जंबूभिः पनसाश्वत्थवटवाटीविजृंभितं ॥५॥ पुन्नागैर्नालिकेरीभिर्द्राक्षामंडपमंडितं । हरितकीभिर्हिंतालैर्दाडीमिबीजपूरकैः ॥६॥ जंबीरैरिक्षुभिश्चित्रैरक्षोडैर्बदरैर्वृतं । करवीरजपाजालैश्चंपकैः शतपत्रकैः ॥७॥ धाराधूलीकदंबैश्च पाटलाभिः प्रगल्भितं । सरिद्भिरुपकुल्याभिर्महानंदसरोवरैः ॥८॥ जलान्यनुपदं प्रायः प्रापणीयानि यत्नतः । पुंडरीकैः कुवलयैस्तथा कोकनदैः शुभैः ॥९॥ कूजंति मधुरं पुष्टा यत्र माद्यन्मधुव्रताः । नवचूतरसोन्मत्तपिकद्वंद्वानि कानने ॥१०॥ सदा वसंतसमये भ्रमात्पुष्णांति पंचमं । तत्र सिद्धाश्रमपदं वनगर्भगतं शुचि(:) ॥११॥ हर्म्यं रम्यतमं पर्णनिर्मितैर्मुनिशावकैः । शालाशतसमाकीर्णं मुनिशिष्योपसेवितं ॥१२॥ दोग्ध्रीभिरग्निहोत्रीभिः पुंवत्साभिरलंकृतं । पुष्पैरेणूत्करैर्जानुदघ्नैश्च सुरभीकृतं ॥१३॥ मधुकृन्मधुझंकारैः कलहंसकलस्वरैः । श्रूति(ṣruti)पूर्णामृतैः सांद्रं सामगानैरुपस्तुतं ॥१४॥ गोव्याघ्रैर्गजसिंहाद्यैर्मृगैरुज्झितविग्रहैः ।[1]

---

[1] L. उच्छ्रितविग्रहैः ।

तुरंगैर्महीषैर्जुष्टमविरोधिभिरंततः ॥१५॥ लोपामुद्रासहचरो मुनिर्देवकृते ग्निमान् । विविधाश्रमिभिः सार्द्धं सेवते शुद्धमानसः ॥१६॥ तमेकदा समासीनं पप्रच्छामिततेजसं । सुप्रतीको मुनिवरो गुरुपादाभिवंदनः ॥१७॥ सुप्रतीक उवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेन सुश्रुतं श्रुतवानहं (ṣrutam su ṣrutaván aham A.) । नानापुराणसंभेदान् परमेश्वरतत्परान् ॥१८॥ आगमान्वेदमार्गोयानितिहासं स्मृतीरपि । देवानां च महर्षीणां सतीनां चरितानि च ॥१९॥ महिम्नो[ऽ]मलकीर्त्तीनां अयोनिजननायिनां । विधेर्विलसितं कृत्स्नं (kṛitsnam) सर्वदिग्विषयीकृतं ॥२०॥ विक्रमाः कीर्त्तयः शुभ्राः श्रुताः पापप्रणाशिनीः । इदानीं श्रोतुमिच्छामि सौम्यां दिशमुपेयुषः ॥२१॥ कीर्त्तिं दनुजनाशोत्थां यशश्चिह्नानि वेधसः । धर्मोपायांश्च विविधान् यान् विधिर्विदधे भुवि । इष्टापूर्त्तैरुचिमांस्तन्मे (l. ishṭápúrter uchitáṇs) विस्तरतो वद ॥२२॥

Capita sunt triginta septem. 1. Brahmanis origo. 2. Sarasvatí cantu suo omnium deorum animos rapit, Brahmanem corrumpit. Sumṛiḍíkae origo. 3. Sumṛiḍíka diuturna corporis castigatione absolutam sanctitatis conditionem (siddhi) obtinet. 4. Daityarum, ipsius oculorum fulmine creatorum, imperio accepto, Brahmanem e coelo expellit. 7. Ṣiva, cerimoniis et precibus mysticis conciliatus, Ekavírám filiam (prakṛitim svíyám bhairavím) ad delendos Daityarum exercitus mittit. 8. Brahmani imperium restituitur, et Sávitrí dea a Sole in matrimonium datur. 9. Sávitris origo. 10. Brahman Ṣivae sacrificium in loco Brahmavedi dicto ad Valajá fluvium, in regione boreali situm, offert: [नारद उवाच] प्रेषितोऽस्मि जगद्धातर्विष्णुना प्रभविष्णुना । संप्रदर्शयितुं देशं ब्रह्मवेदि (°vedim) तवानघ ॥१८॥ वरिष्ठा चावनिर्लोके जंबुद्वीपं ततो वरं । तस्मिन्नार्यावर्तनामा देशो देवैरपि स्तुतः ॥१९॥ ब्रह्मावर्तस्ततः श्रेयानुदीची दिगनुत्तमा । निदानभूता तीर्थानां श्रेयसी तत्र वेधसी ॥२०॥ तया वलजया सार्धमनुनीतं श्रुतिः श्रुतः ।[1] ब्रह्मवेदिरिति ख्यातो देशः पुण्यपरायणः ॥२१॥ प्रहर्षोत्फुल्लनेत्रोऽभूदित्याकर्ण्य वचो मुनेः । जगाम त्वरि[तं] तस्मादुत्तरेण सरस्वतीं । वलजाजलसंपर्कपवित्रितनिरंतरं ॥२२॥ Proximis versibus loci amoenitas describitur. प्राप्य पुण्यतमं देशं सर्वदा क्रतुसाधनं ॥२७॥ ननर्त मुदितस्तत्र (muditadyatra cod.) विधाता पार्श्वगैः समं । वलजातटमासाद्य नटतोऽस्य महात्मनः ॥२८॥ अगाधजलसंपूर्णो महागर्तो बभूव ह । सुधापत्रसलिलं यत्र पीत्वा विहंगमाः ॥२९॥ दिव्यवाचो भवंतीति प्राहुर्ब्रह्मह्रदं बुधाः । स्वयं संस्कृतस्तोयेषु धाता भूतपतिर्विभुः । सर्वतीर्थाविनाभावं (?) महता तपसाकरोत् ॥३०॥. 11 (fol. 33b). Brahman, ut sacrificio peracto (इष्ट) pia opera faceret (आपूर्त) vatum sanctorum eremum, prope Maṇiprabhá lacum in silva Chráruratha septentrionem versus situm, adit, eorumque filios, quos morum et legum institutis imbueret, secum ducit. 12. Virorum sanctorum, qui filios suos Brahmani tradiderunt, enumeratio: Kaṣyapa, Upamanyu, Ojishṭha, Kaṇva, Bandhula, Angiras, Daksha, Kuṣika, Bhṛigu, Atri, Lopámudrápati (i. e. Agastya), Vasishṭha, Bharadvája, Ṣvetátreya, Vṛihaspati, Súrpaṇáyya (?), Máṇṭi[2], Gautama, Gṛitsamada, Jamadagni, Ádhvara (adhvara B.), Chyavana, Kahoda, Ápastamba, Aruṇa, Kapila, Devaráta, Kratu, Havyáda, Nyagrodhapáda, Vámadeva, Sumantu, Devala, Sthaṇḍileṣaya, Kuṣávarta, Krauncha-vradhna, Uddálaka, Varatantu, Upaveṣa, Hiraṇyánga[3], Yavishṭha, Gomitra, Mudgala, Praskaṇva, Kutsa, Hiraṇyastúpa, Sanaga, Atharvan, Jábáli, Jaratkára[4],...,Vatsa, Ártabhága, Pradhana, Praṣisha, Agnigarbha, Trishavaṇa, Kaṇáda, Ápnavána, Vasúdreka, Dálbhyaka, Samvarta, Vyágrapád, Páraskara, Gobhila, Paráṣara, Supratíka, Váchamyama, Mṛikaṇḍu, Viprachitti[5], Vṛiddhaṣravas, Samindhana (?)[6], Upaskara, Raibhya, Vishṭapura, Pingala, Matanga, Dadhiparṇa, Játúkarṇya, Prádyoti, Gálava, Lomaṣa, Garga, Gabhasti[7]. 13. Juvenes a Brahmane instituti veram beatitudinis viam quaerunt. 14. Brahman sanctorum filias, quum mulierum officia docuisset, de coelo in sacrificii locum ad Valajám secum ducit. 15. Ibi in loco sacro, Somatírtha appellato, lunae colendae ritus (somavrata) peragitur. Lunae sedecim digiti hi enumerantur: Amṛitá, Mánadá, Púshá, Pushṭi, Tushṭi, Rati, Dhṛiti, Ṣaṣiní, Chandrakánti, Jyotsná, Lakshmí, Bahulá, Príti, Angadá, Púrṇá, Púrṇámṛitá. Ea cerimonia Chaitra mense lucente luna facienda unaque lunae hymnus (somasúktam) recitandus est. 16. Viṣvakarman Brahmanis jussu ad Valajám prope lacum Brahmahrada appellatum Dṛiṣya urbem condit[8]. 17. Juvenibus adoptivis (dharmaputra) quum filias supra dictas in matrimonium dedisset, urbem incolendam tradit. Vishnuis cultum iisdem praecipit. Vishṇus urbi defendendae tredecim custodes, ipsius ministros (yaksha), ponit. Eorum nomina haec: Shaṇḍa (*Ṣaṇḍa* cod. A.), Marka, Durnáman, Durmukha, Guha, Virúpáksha, Bhímasena, Jválávaktra, Piṣangaka, Kankálin, Kúrmapṛishṭha, Bhúta, Ḍámara, Bhairava. Tutelarem urbis deam Siddhavatím instituit[9]. 18. Brahman singu-

[1] Omnia inde a voce अनुनीत usque ad अगाधजल in cod. A. omissa sunt.

[2] शतमांडिर्देदौ A. शतमाह्देदौ B. [3] हिरण्यग° codd.

[4] ज्वरत्कारोद्यताः A. जमत्कारोद्यताः B. [5] विप्रजित्तरेयान्वयात् A. विप्रत्वेरयान्वयात् B. [6] शिखिंधनः B. deest in A.

[7] Tam levis uterque codex fidei est, ut nomina supra data qua par est cautione accipienda sint.

[8] सौंदर्यातिशयादेतत् दृश्यं देवपुरादपि । इति तन्नामतो दृश्यमिति तुष्टमनाः स्वयं ॥ यदुवाच रसोद्रेकाद्भूयो भूयः पितामहः । अतः सप्तसु लोकेषु दृश्यमेव प्रगीयते ॥

[9] दैत्यभीतिनिदाघेभ्यः पांथान्मार्गवटी यथा । सिद्धानार्त्तान्परित्रासि यस्मान्नो - वरानने ॥ अतस्त्रिष्वपि लोकेषु नाम्ना सिद्धवटी भव ।

lis virorum sanctorum familiis propriam deam tribuit: ततः शक्तिगणं वीक्ष्य प्रसन्नात्मा पितामहः । प्रत्येकं गोत्रदेवत्वं (°*tve* codd.) स्थापयामास शोभनं ॥१॥ स पर्यायैर्ददौ देवीं कश्यपानां सरस्वतीं । कालिकामुपमन्यूनामोजिष्ठेभ्योऽंबुजाननां ॥२॥ कण्वान्वये शिवां देवीं मधुरां बंधुलान्वये । स्थिरां चक्रे जगद्धाता दक्षगोत्रे वनांबिकां ॥३॥ दिदेशांगिरसां वंशे स देवीं भुवनेश्वरीं । कपर्दिनीं भृगूणां तामत्रीणां विंध्यवासिनीं ॥४॥ हरसिद्धिप्रदां प्रापुः कुलांबां कौशिकद्विजाः । वसिष्ठवंशसंभूतास्तथागस्तिकुलोद्भवाः ॥५॥ रक्तांबरां गोत्रदेवीं तथा चैव कुलेश्वरीं । श्वेताश्वामुतयोद्भूताः -- ॥६॥ श्वेतात्रेयः स्वर्णदामां विशालाक्षीं वृहस्पतिः । सूर्पणाख्याः (सूर्पणाद्या B.) सहस्राक्षीं गौतमाः कुंडवासिनीं । सर्वकामप्रदां प्रापुर्माटयः सिंधुवासिनीं ॥७॥ तारां गृत्समदोद्भूतास्त्रिपुरां जमदग्निजाः । च्यवानान्वयसंभूताः कोटिस्थां कुलदेवतां ॥८॥ आपाढां दैत्यनिवहैर्महाबलसमन्वितां । मुनयो मुद्गलोद्भूता देवीमैंद्रीमशिश्रयन् ॥९॥ कहोडानामन्ववाये सुश्रोणिर्देवताभवत् । आपस्तंबमुनेर्वंशे सहस्राक्षी बभूव ह ॥१०॥ पिंगाक्षी चारुणे गोत्रे कापिले हव्यवाहिनी । विवेश देवरातोत्था (देवराताख्या A. देवरातौत्वा B.) देवी दाक्षायणी प्रजाः । वसुदा क्रतुजान्विप्रान् हव्यादकुलसंगतान् ॥११॥ तोत्तत्वा (sic A. तात्तला B.) चक्रबालात्मा निग्रोधान्वयवासिनी[1] । जयदा वामदेवानां सुमंतूनां प्रजावती ॥१२॥ विरूपाक्षी देवलानामन्ववायमुपाश्रयत् । स्थंडिलेशयसंभूतानणिमाद्यस्तु (°संभूताः A. °संभूता B.) देवताः ॥१३॥ मातृणां गणमानर्चुः पराशरकुलोद्भवाः । क्रौंचब्रभ्राः कुशावर्ताः (कुलावार्त्ताः A. कुलावर्त्तास् B.) तथोद्दालकगोत्रजाः ॥१४॥ चर्चिकां (चच्चिकां A. चित्रकां B.) चित्रयलयां तथा साम्राज्यसिद्धिदां । उपवेशमुनेर्वंश्याः (उपवेश्य° B.) पूजयंति पताकिनीं । कौमारीं च हिरण्यांगा वरदां वरतंतवः ॥१५॥ स्रग्विणीमूर्ध्वकेशीं च यविष्ठा लेभिरेऽर्चितुं । प्रस्कण्वाश्चैव गोमित्रा हिरण्यस्तूपसंभवाः ॥१६॥ महाविद्येश्वरीं (°री codd.) सौम्यां तथा कलिविनाशिनीं (कालि° A.) । कुत्साश्चाथर्वजाः सत्यामाश्रयन् प्रेतभक्षिणीं ॥१७॥ त्रिजगन्मोहिनीं देवीं भेजिरे सनगोद्भवाः । रक्षोविक्षोभिणीं देवीं जाबालिकुलसंभवाः ॥१८॥ आर्तभागजरत्कारद्वितत्रिषवणोद्भवाः । जयां च विजयाख्यां च शतबाहुं शताननां ॥१९॥ प्रधनाश्चाग्निगर्भोत्थाः प्रशिषाश्च कणादजाः । विचिन्वरां (sic A. विचित्वारां B.) महालक्ष्मीं चंडरूपां त्रिलोचनां । जगृहुः कुलदेवत्वे[2] वरदानोद्यताः स्वयं ॥२०॥ आयुर्दामाप्रवानाश्च वत्साः सिद्धवटीमपि । वसूद्रेकसमुद्भूता जयंतीं प्रापुरुत्तमां ॥२१॥ दाल्भ्यव्याघ्रपदोर्वंश्याः कामधेनुं धनुष्मतीं । तनुजा गोभिलस्यापुः पार्वतीं सिद्धमातृकां ॥२२॥ पारस्करसुता दुर्गां तथा कात्यायनीमपि । संवर्ततनया देवीं समानर्चुः पयस्विनीं । मृकंडुवाचंयमयोस्तनया (°यमयोस्तुयतां A. मृकंडयम्वययायास्तु B.) नीललोहितां ॥२३॥ वृद्धश्रवोविप्रचित्त्योः (विप्रवीत्योः B.) कुलजाः (कुलिनाः A. कुलना B.) कर्मपारदां । तथैकवीरां कल्याणीमुपस्करकुलोद्भवाः (उपह्वर° A. उपरद्व° B.) ॥२४॥ समिंधनकुले जाताः कुलांबां दुष्टनाशिनीं । रैभ्यविष्टपुरोद्भूताः प्रापुराशापरां (प्रापुराशांपुरां B.) सतीं ॥२५॥ पिंगला भोगदां प्रापुर्महाकोशीं (°काशीं A.) मतंगजाः । दधिपर्णान्वयो लेभे हिंगुलां हरिदंबरां ॥२६॥ जातूकर्ण्यान्ववायेऽभूद्देवसेना महाबला । उदगावस्यप्रग्योतेर्वंशे (उदग्याचप्रमेच B.) वंशजा विश्वरूपिणीं ॥२७॥ लोमशस्य मुनेर्गोत्रे वृहन्नेत्रस्य धीमतः ॥ योगेश्वरी ज्वलमुखी गोत्रदेव्यौ बभूवतुः ॥२८॥ वैजवापोद्भवानां च बभूव कुलसुंदरी[3]. Brahman, ut Dṛiṣyapurae sacerdotibus famulos ad officia domestica perficienda compararet, ad Viráj (Vairája) regionem, prope octo fluminum confluentem sitam, proficiscitur: जगामाथोत्तरकुरून् दिशान् (l. देशान्) पुण्यसमन्वितान् । सिद्धसारस्वतस्रोतःपवित्रितनिरंतरान् ॥ तत्र वै नाभिकपुरं भूमेर्नाभिमिवापरं । etc. etc. तत्पूर्वेण ययौ धाता विराट्क्षेत्रमनुत्तमं । अष्टानां सरितां यत्र संगमो देवसेवितः ॥ Horum fluminum origo et Somatírtham describitur. 19, 20. Vaiṣyarum et Ṣúdrarum creatio. 21. A sacerdotibus Dṛiṣyapurae omnium generum sacrificia fiunt. 22. Nárada a Brahmane de coelo mittitur, ut Bráhmanas ritus varios doceat. Valajae sanctitas et origo. Flumen seculo aureo Balajá (= balát játá), argenteo Ṣivakámadughá, aereo Nandiní, ferreo Váṇanáṣá appellatum fuit. 23. Pingáksha Rákshasa, quum omnes deos devicisset, a Brahmane aqua e Valajá (चैत्रमासेऽसिते पक्षे चतुर्दश्यां महानिशि) hausta interficitur. Fame exorta viri sancti a Durgá, Ṣákambharís[4] formam gerente, auxilium petunt, eaque homines oleribus (*ṣáka*, inde deae nomen derivatur) in orienti Valajae parte crescentibus sustinet. Nomen Váṇanáṣá flumini eo tempore datum est, quo Tárakae sagittis oppressorum deorum vulnera Valajae undis sanata sunt. 24. Votum ad Valajae ripam in Solis honorem nuncupandum (vasantavratam). 25. Chaitrae mensis lucida parte octo deorum sacella (tírtha) ambienda sunt. 26–30. Daityae[5], ambiguo Náradae consilio instigati, quum Vṛikakarmane duce Dṛiṣyapuram mimarum et saltatorum forma[6] intrassent, post saevam cum geniis (Yaksha), urbis custodibus, pugnam a Siddhavaṭí dea conciduntur. 31 (fol. 41ª). Quibus causis urbs varia nomina sua acceperit. 32–35. Ad Sumṛiḍíkam narratio revertitur, qui austerae devotionis fructibus superbiens urbem infestat. 36. Bháskaravratam. 37. Urbis laudes. Ne hic quidem liber finitus videtur.

---

[1] L. न्यग्रो°.

[2] कुलदेवित्वे A. B.

[3] Textum, qualiscunque sit, et horum 28 distichorum et loci ad cap. 10. exscripti utriusque codicis collatione constitutum esse lectores monitos velim.

[4] Uno hoc libri loco me Ṣákambharí deae nomen legere memini. शाकंभरीति नाम्नाहं पूजनीया प्रयत्नतः । वलजा नंदिनी नाम जगदानंददायिनी ॥ i. e. "Equidem Ṣákambharis nomine, et Valajá totum mundum beans Nandiní nuncupata colendae sumus."

[5] E Káliká familia (Kálikeyakula) orti esse dicuntur.

[6] In urbe ipsa fabulam Vṛitravadha appellatam egerunt.

Voce *upapatha* (deverticulum), quae in singulorum capitum titulis legitur (इति ब्रह्मपुराणोत्तरखंडोपपथे etc.), librum nostrum alterius partis appendicem tantum esse significari videtur, quod, sive viros colloquentes sive exordium spectas, veri simillimum est[1].

Codex anno 1772 negligenter exaratus est. Folia २०. २१. २२, in quibus capitis quinti finis et capp. 6. 7. inerant, nunc desiderantur. (WILSON 356.)

64.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 86. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. plerumque 13.

Idem liber. (A.) Codex, medio circiter seculo superiore exaratus, in capite tricesimo desinit. Folia १२. १३, quae nunc desunt, eadem fere continebant, quae etiam in cod. B. desiderantur. Lacunam quandam jam in prototypo adfuisse, verbis अत्र स्थाने अर्द्धं पर्णं नास्ति "hoc loco folium dimidiatum deest" (fol. 12ª) percipitur. Ceterum codex, melius quidem quam B. neque tamen accurate exaratus, eandem textus recensionem continet. Quod folium octogesimum sextum esse solebat, nunc post fol. 75. positum est. (WILSON 354.)

65, 66.

Duo volumina. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 13. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. 12.

Brahmavaivartapuráṇam, a Súta coram Śaunaka ita relatum, ut olim a Krishṇa Brahmani, a Brahmane Dharmae, a Dharma Náráyaṇae, a Náráyaṇa Náradae, a Nárada Vyásae traditum erat. De libri argumento conferantur, quae Wilson in J. A. S. B. I. 217 sqq. et in Vishnupuránae praefatione p. xli. doctissime disseruit.

Vol. I. Foll. 342. I. *Brahmakhaṇḍa*, Foll. 1–68. Incipit: गणेशब्रह्मेशसुरेशशेषाः सुराश्च सर्वे मनवो मुनीन्द्राः। सरस्वतीश्रीगिरिजादिकाश्च नमंति देवं प्रणमामि तं विभुं ॥१॥ etc. भारते नैमिषारण्ये ऋषयः शौनकादयः। नित्यां निमित्तिकीं (nai°) कृत्वा क्रियामूषुः कुशासने ॥७॥ एतस्मि[न्न]न्तरे सौतिमागच्छंतं यदृच्छया। प्रणतं सुविनीतं तं विलोक्य ददुरासनं ॥८॥ तं संपूज्यातिथिं भक्त्या शौनको मुनिपुंगवः। संपृच्छत्कुशलं शान्तं शांतः पौराणिकं मुदा ॥९॥ वर्त्मायासविनिर्मुक्तं वसन्तं सुस्थिरासने। समंतं सर्वतत्वज्ञं पुराणानां पुराणवित् ॥१०॥ परं कृष्णकथोपेतं पुराणं श्रुतिसंमतं। मंगलं मंगलार्हं च मंगल्यं मंगलालयं ॥११॥ सर्वमंगलवीजं च सर्वदा मंगलप्रदं। सर्वामंगलनिघ्नं[2] च सर्वसंपत्करं परं ॥१२॥ हरिभक्तिप्रदं शश्वत् सुखदं मोक्षदं भवे। तत्वज्ञानप्रदं दारपुत्रपौत्रविवर्द्धनं ॥१३॥ पप्रच्छ सुविनीतं च सुनीतो मुनिसंसदि। यथाकाशे तारकानां (°ṇám) द्विजराजो विराजते ॥१४॥ शौनक उवाच॥ प्रस्थानं भवतः कुत्र कुत आयासि ते शिवं। किमस्माकं पुण्यदिनमद्य त्वद्दर्शनेन च ॥१५॥ वयमेव कलौ भीता विशिष्टज्ञानवर्जिताः। मुमुक्षवो मवे (bhave) मग्नास्तद्धेतुस्त्वमिहागतः ॥१६॥ भवान्साधुर्महाभागः पुराणेषु पुराणवित्। सर्वेषु च पुराणेषु निष्णातो (पि)तिकृपानिधिः ॥१७॥ श्रीकृष्णे निश्चला भक्तिर्यतो भवति शाश्वती। तत्कथ्यतां महाभाग पुराणं ज्ञानवर्द्धनं ॥१८॥ गरीयसी या मोक्षाच्च कर्ममूलनिकृंतनी। संसारे संनिवद्धानां निगडच्छेदकर्तरी ॥१९॥ भवदावाग्निदग्धानां पीयूषवृष्टिवर्षिणी। सुखदानंददा सौते शश्वच्चेतसि जिविनां (l. jívinám) ॥२०॥ यत्रादौ सर्ववीजं च परब्रह्मनिरूपणं। तस्य सृष्टन्मुखस्यापि (sṛishtyu°) सृष्टेरुत्कीर्त्तनं परं ॥२१॥ सारात्सारं निराकारं परमात्मस्वरूपकं। किमाकारं च तद्ब्रह्म तद्ध्यानं किं च भावनं ॥२२॥ ध्यायंते वैष्णवाः किं वा शांताश्च योगिनः परं। मतं प्राधानं केषां वा गूढं वेदे निरूपितं ॥२३॥ प्रकृतेश्च निराकारं[3] यत्र वासो निरूपितः। गुणानां लक्षणं यत्र महदादीनां च निश्चयः ॥२४॥ गोलोकवर्णनं यत्र यत्र वैकुंठवर्णनं। वर्णनं शिवलोकस्य यत्रान्यत्स्वर्गवर्णनं ॥२५॥ अंशानां च कलानां च यत्र सौते निरूपणं। के प्राकृता[:] का प्राकृतिः क आत्मा प्रकृतेः परः ॥२६॥ निगूढं जन्म येषां वा देवानां देवयोषितां। समुत्पत्तिः समुद्राणां शैलानां सरितामपि ॥२७॥ का (l. के) वांशाः प्रकृतेश्चापि कलाः का वा कला(:)कलाः। तासां च चरितं ध्यानं पूजास्तोत्रादिकं शुभं ॥२८॥ दुर्गासरस्वतीलक्ष्मीसावित्रीणां च वर्णनं। यत्रैव राधिकाख्यानं अत्यपूर्वं सुधोपमं ॥२९॥ जीवकर्मविपाकश्च नरकाणां च वर्णनं। कर्मणां खंडनं यत्र यत्र तेभ्यो विमोक्षणं ॥३०॥ येषां च जीविनां यद्यत् स्थानं यत्र शुभाशुभं। जीविनां कर्मणो यस्माद्यासु यासु च योनिषु ॥३१॥ जीविनां कर्मणो यस्माद्यो यो रोगो भवेदिह। मोक्षणं कर्मणो यस्मात्तेषां च तन्निरूपय ॥३२॥ शालग्रामशिलसी[4] काली गंगा पृथ्वी स्वधा तथा। आसां यत्र शुभाख्यानमन्यासामपी (°pi) यत्र वै ॥३३॥ शालग्रामशिलानां च दानानां तन्निरूपणं। अपूर्वं यत्र वा सौते धर्माधर्मनिरूपणं ॥३४॥ गणेश्वरस्य चरितं यत्र तज्जन्मकर्म च। कवचस्तोत्रमंत्राणां गूढां (l. गूढानां) यत्र वर्णनं ॥३५॥ यदपूर्वमुपाख्यानमश्रुतं परमाद्भुतं। कृत्वा मनसि तत्सर्वं सांप्रतं वक्तुमर्हसि ॥३६॥ यत्र जन्मभ्रमो विश्वे पुण्यक्षेत्रे च भारते। परिपूर्णतमस्यापि कृष्णस्य परमात्मनः ॥३७॥ जन्म कस्य गृहे लब्धं पुण्ये पुण्यवतो मुने। सुतं प्रसूता का धन्या मान्या पुण्यवती सती ॥३८॥ आविर्भूव च तदेहात्क्व (l. ávirbhúya cha tadgehát kva) गतः केन हेतुना। गत्वां किं (l. गत्वा किं) कृतवांस्तत्र कथं वा पुनरागतः ॥३९॥ भारावतारणं केन प्रार्थितो गोश्चकार सः। विधाय किं वा सेतुं च गोलोकं गतवान्पुनः ॥४०॥ इतीदमन्यदाख्यानं पुराणं श्रुतिदुर्लभं। दुर्विज्ञेयं मुनीनां च मनोनिर्मलकारणं ॥४१॥ अज्ञानाद्यन्मया पृष्टमपृष्टं वा शुभाशुभं। सद्यो वैराग्यजननं तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥४२॥ शिष्यपृष्टमपृष्टं वा व्याख्यानं कुरुते च यः। स सद्गुरुः सतां श्रेष्ठो योग्यायोग्ये च यः समः ॥४३॥ सौतिरुवाच॥ सर्वं कुशलमस्माकं त्वत्पादपद्मदर्शनात्। सिद्धक्षेत्रादागतो हं यामि नारायणाश्रमं ॥४४॥ दृष्ट्वा विप्रसमूहं च

[1] In fine capitis secundi in cod. B: इति ब्रह्मांडपुराणे द्वितीयखंडोपपथ etc. scriptum est.

[2] L. °विघ्नं.

[3] L. किमाकारो.

[4] L. मनसा तुलसी.

नमस्कर्त्तुमिहागतः । द्रष्टुं च नैमिषारण्यं पुण्यदं चापि भारते ॥ ४५ ॥ देवं विप्रं गुरुं दृष्ट्वा न नमेद्यस्तु संभ्रमात् । स कालसूत्रं व्रजति यावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ ४६ ॥ हरिःब्राह्मणरूपेण शश्वत् भ्रमति भूतले । सुकृती प्रणमेत्पुण्याद्ब्राह्मणं हरिरूपिणं ॥ ४७ ॥ भगवन् यत्वया पृष्टं ज्ञातं सर्वमभीशितं (°psitam) । सारभूतं पुराणेषु ब्रह्मवैवर्त्तमुत्तमं ॥ ४८ ॥ पुराणोपपुराणानां वेदानां भ्रमभंजनं । हरिभक्तिप्रदं सर्वतत्वज्ञानप्रवर्द्धनं ॥ ४९ ॥ कामिनां कामदं चंदं मुमुक्षुणां (chedam °kshúṇám) च मोक्षदं । भक्तिप्रदं वैष्णवानां कल्पवृक्षस्वरूपकं ॥ ५० ॥ ब्रह्मखंडे सर्ववीजं परंब्रह्मनिरूपणं । ध्यायंते योगिनः सर्वे वैष्णवा यत्परात्परं ॥ ५१ ॥ वैष्णवा योगिनः संत्तो न च भिन्नाच शौनक । स्वज्ञानपरिपक्केन भवंती (°ti) जीविनः क्रमात् ॥ ५२ ॥ संत्तो भवति (l. bhavanti) तत्संगाद्योगिसंगेन योगिनः । वैष्णवा भक्तसंगेन क्रमात्संयोगिनः परान् ॥ ५३ ॥ यदुद्भवाश्च देवानां देवीनां सर्वजीविनां । ततः प्रकृतिखंडे च देवीनां चरितं शुभं ॥ ५४ ॥ जीविकर्मविपाकश्च शालग्रामनिरूपणं । तासां च कवचस्तोत्रमंत्रपूजानिरूपणं ॥ ५५ ॥ प्रकृतेर्लक्षणं तत्र कलांशानां निरूपणं । कीर्त्तनत्कीर्त्तनं (l. कीर्त्तेरुत्कीर्तनं) तासां प्रभावश्च निरूपितः ॥ ५६ ॥ सुकृतीनां दुष्कृतीनां यत्स्थानं स्यात् शुभाशुभं । वर्णनं नरकाणां च रोगानां मोक्षणां (l. रोगाणां मोक्षणं) ततः ॥ ५७ ॥ ततो गणेशखंडे च तज्जन्मपरिकीर्त्तनं । अतीवापूर्वचरितं श्रुतिवेदसुदुर्लभं ॥ ५८ ॥ गणेशभृगुसंवादसर्वतत्वनिरूपणं । निगूढकवचस्तोत्रमंत्रतंत्रनिरूपणं ॥ ५९ ॥ श्रीकृष्णजन्मखंडं च कीर्त्तितं च ततः परं । भारते पुण्यक्षेत्रे च श्रीकृष्णजन्मकर्म च ॥ ६० ॥ भुवो भारावतरणं क्रीडाकौतुकण्डल (l. °mangalam) । सतां सेतुविधानं च जन्मखंडे निरूपितं ॥ ६१ ॥ इदं ते कथितं विप्र पुराण प्रवरं परं । चतुःखंडपरिमितं सर्वधर्मनिरूपितं ॥ ६२ ॥ सर्वेषामीशि(psi)ततमं सर्वाशापूर्णकारणं । ब्रह्मवैवर्त्तकं नाम सर्वाभीष्टफलप्रदं ॥ ६३ ॥ सारभूतं पुराणेषु केवलं वेदसंमतं । वीवृतं ब्रह्मकार्यं च कृष्णेन यत्र शौनक ॥ ६४ ॥ ब्रह्मवैवर्त्तकं तेन प्रवदंति पुराविदुः (°vidaḥ) । इदं पुराणसूत्रं च पुरा दत्तं च ब्रह्मणे ॥ ६५ ॥ निरामये च गोलोके कृष्णेन परमात्मना । महातीर्थे पुष्करे च दत्तं धर्माय ब्रह्मणां (l. ब्रह्मणा) ॥ ६६ ॥ धर्मेण दत्तं पुत्राय प्रीत्या नारायणाय च । नारायणर्षिर्भगवान्नारदाय ददौ तदा ॥ ६७ ॥ नारदो व्यासदेवाय प्रददौ जाह्नवीतटे । व्यासः पुराणसूत्रं तु संव्यस्य विपुलं महत् ॥ ६८ ॥ मह्यं ददौ सिद्धक्षेत्रे पुण्यदे सुमनोहरे । मयेदं कथितं ब्रह्मन्स्त्वं समग्रं निशामय ॥ ६९ ॥ अष्टादश(सह)सहस्रं (°sáhasram) तु व्यासेनेदं पुराणंकं । पुराणंकात्स्न्यैश्रवणे यत्फलं लभते नरः ॥ ७० ॥ [त]त्फलं नूनमध्यायश्रवणेन च ॥ ७१ ॥ १ ॥

Capita sunt triginta. 1. Prooemium. 2. Ante creationem Goloka coelum unum exstitit, super Vishnuis et Ṣivae mundo tunc temporis vacuo eminens. In medio Goloka summum numen (रासमंडलमध्यस्थं शांतं रासेश्वरं वरं), luce involutum, immotum quievit. 3. Deus creandi cupidus e corpore suo omnes deos procedere jubet[1], hoc quidem ordine: Náráyaṇa, Ṣiva, Brahman, Dharma, Sarasvatí, Lakshmí, Prakṛiti (= Durgá). 4. Sávitrí, Káma, Rati, Varuṇa, Váyu, Vishṇu. A quibus alii etiam dei et deae creantur. 5. Temporum divinorum computatio[2]. Rádhae in Rásamaṇḍala creatio. Pastores, pecora, ferae, currus, minorum gentium dei oriuntur. 6. Dei quum deas in matrimonium ducerent, Ṣiva Prakṛitim, ne devotionis obstaculum esset timens, recusavit. Ṣiva ascetarum princeps constituitur. Brahmanem quum novae creationis dominum fecisset, Kṛishṇa cum pastoribus in Vṛindávanam proficiscitur. 7. Mundi creatio. 8. Sávitrís et Brahmanis progenies. Nárada, quum Brahmanis mandato, ut ipse cum fratribus creandi munus susciperet, restitisset, ea poena afficitur, ut per innumera secula Gandharva (Upabarhaṇa nomine), deinde servae filius (dásíputra) esset. 9, 10. Reliquorum deorum origo. Ghṛitáchís et Viṣvakarmanis filii octo ordinum inferiorum majores[3]. Ordinum mixtorum origo. Sunt ii: (fol. 24^{b}). कुलटायां च शूद्रायां चीत्रकारस्य (chi°) वीर्यतः । वभूवादालिकाकारः (aṭṭáliká°) पतितो जारदोषतः ॥ ९६ ॥ आदालिकाकारवीर्यात्कुंभकारस्य योषिति । वभूव कोटकः सद्यः पतितो गृहकारकः ॥ ९७ ॥ कुंभकारस्य वीर्येण सद्यः कोटकयोषिति । वभूव तैलकारश्च कुटिलः पतितो भुवि ॥ ९८ ॥ सद्यः क्षत्रियवीर्येण राजपुत्रस्य योषिति । वभूव तीवरश्चैव पतितो जारदोषतः ॥ ९९ ॥ तीवरस्य तु वीर्येण तैलकारस्य योषिति । वभूव पतितो दस्य (? dasyur) नटश्च परिकीर्त्तितः ॥ १०० ॥ नटस्तीवरकन्यायां जनयामास षस्मरान् (? shaṇ naván) । मालुं मल्लं मातरं च भंडं कोलं कलंदरं ॥ १ ॥ ब्राह्मण्यां शूद्रवीर्येण पतितो जारदोषतः । सद्यो वभूव चांडालः सर्वस्मादधमो[ऽ]शुचिः ॥ २ ॥ तीवरेण च चांडाल्यां चर्मकरो (? karmakáro) वभूव ह । कर्मकाराच्च चांडाल्यां मांसछेदी वभूव ह ॥ ३ ॥ मांसछेद्यां तीवरेण कोचश्च परि-

---

[1] आलोच्य मनसा सर्वमेकमेव सहायवान् (eka evásaháyaván ?) । स्वेछया सष्टुमारेभे सृष्टिस्वेछामयः प्रभुः ॥ ३ ॥ आविर्वभूवुः सर्वादौ पुंसो दक्षिणपार्श्वतः । भवकारणरूपाश्च मूर्त्तिमंतस्त्रयो गुणाः (i. e. sattva, tamas, rajas) ॥ ४ ॥ ततो महानहंकारः पंचतनमात्र (? panchatva°) एव च । रूपरसगंधस्पर्शशब्दाश्चैवेतिसंज्ञकाः ॥ ५ ॥ आविर्वभूवु (l. आविर्बभूव) तत्पश्चात्स्वयं नारायणः प्रभुः । etc.

[2] ब्राह्मवाराहपाद्माश्च कल्पाश्च त्रिविधा मुने । यथा युगानि चत्वारि क्रमेण कथितानी च ॥ ५ ॥ सत्यं त्रेता द्वापरं च कलिश्चेति चतुर्युगं । त्रिशतैः षष्ट्याधिकैश्च युगैर्दिव्ययुगं स्मृतं ॥ ६ ॥ मन्वंतरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः । अष्टाविंशत्सु मनुषु गतेषु ब्रह्मणो दिनं ॥ ७ ॥ त्रिशतैःस्व(ṣ cha)षष्ट्याधिकैर्दिनैर्वर्षं च ब्रह्मणः । अष्टोत्तरं वर्षशतं विधेरायुर्निरूपितं ॥ ८ ॥ एतन्निमेषकालं (l. °las) तु कृष्णस्य परमात्मनः । ब्रह्मणश्चायुषा कल्पः कालविद्भिर्निरूपितः ॥ ९ ॥ क्षुद्रकल्पा वहुतरास्ते संवर्त्तादय स्मृताः । सप्तकाल्पांतजीवी च मार्क्कंडेयश्चतन्मतः ॥ १० ॥ ब्रह्मणश्च दिनेनैव स कल्पः परिकीर्त्तितः । विधेश्च सप्तदिवसैर्मुनेरायुर्निरूपितं ॥ ११ ॥

[3] मालाकारकर्मकारशंखकारकुविंदकान् । कुंभकारसूत्रधारस्वर्णचित्रकरांस्तथा ॥ Paulo ante novem fuisse dicuntur, ibi enim कंसकार additus est.

कीर्त्तितः । कोंचस्त्रियां तु कैवर्त्तात्कांडारः परिकीर्त्तितः ॥४॥ सद्यःश्चांडालकन्यायां नटवीर्येण शौनक । वभूवतुस्तौ द्वौ पुत्नौ दुष्टो हडिडिमौ (? dushṭau haḍḍiḍimau) तथा ॥५॥ क्रमेणऽहरिकन्यायां (haḍḍi°) सद्यश्चांडालवीर्यतः । वभूवुः पंच पुत्नाश्च दुष्टा वनचराश्च ते ॥६॥ नटात्तीवरकन्यायां गंगातीरे च शौनक । वभूव सद्यो यां वालो गंगापुत्नः प्रकीर्त्तितः ॥७॥ गंगापुत्नस्य कन्यायां वीर्येण वेषधारिणः । वभूव वेषधारि च पुत्नो योगी प्रकीर्त्तितः ॥८॥ वैश्यात्तीवरकन्यायां सद्यः शुंडी वभूव ह । शूंडियोषीति (l. ṣuṇḍiyoshiti) वैश्यात्तु पौड्रकश्च (pauṇḍrakaṣ cha) वभूव ह ॥९॥ क्षत्नात्करणककन्यायां (l. karaṇa°) राजपुत्नो वभूव ह । राजपुत्र्यां तु करणादागरीति प्रकीर्त्तितः ॥१०॥ क्षत्नवीर्येण वैश्यायां कैवर्त्तः परिकीर्त्तितः । कलौ तीवरसंसर्गाद्धीवरः पतितो भुवि ॥११॥ तीवर्य्यां धीवरात्पुत्नो वभूव रजकः स्मृतः । रजक्यां तीवराच्चैव कापालीति वभूव ह ॥१२॥ नापितात् गोपकन्यायां सर्वस्त्रितस्य योषिति । क्षत्नाद्वभूव व्याधश्च वलवान्मृगहिंसकः ॥१३॥ तीवरात् शुंडिकन्यायां वभूवुः सप्त पुत्नकाः । ते कलौ हदिसंसर्गाद्वभूवुर्दस्यवः सदा ॥१४॥ व्राह्मण्यामृषिवीर्येण ऋतोः प्रथमवासरे । कुत्सितश्चोदरे जातः कूदरस्तेन कीर्त्तितः ॥१५॥ तदशौचं विप्रतुल्यं पतितो ऋतुदोषतः । सद्यः कोटकसंसर्गादधमो जगतीतले ॥१६॥ क्षत्नवीर्येण वैश्यायामृतोः प्रथमवासरे । जातः पुत्नो महान् दस्युर्वलवांश्च धनुर्द्धरः ॥१७॥ चकार वागतीतं व (cha) क्षत्नियो चारितस्त्वया (? váritas tayá) । तेन जातः स पुत्नश्च वागतीतः प्रकीर्त्तितः ॥१८॥ क्षत्नवीर्येण शूद्रायामृतुदोषेण पापतः । वलवंतो दुरंताश्च वभूवुर्म्लेच्छजातयः ॥१९॥ अविद्धकर्णा क्रूराश्च निर्भया रणदुर्जयाः । शौचाचारविहीनाश्च दुर्द्धर्षा धर्मवर्ज्जिताः ॥२०॥ म्लेच्छात्कुविंदकन्यायां जोलाजातिर्वभूव ह । जोलात्कुविंदकन्यायां शराकः परिकीर्त्तितः ॥२१॥ वर्णशंकरदोषेण वह्व्यश्च षढजातयः (shaṇḍa°) । तासां नामानि संख्याश्च को वा वक्तुं क्षमो द्विज ॥२२॥ वैद्योऽश्विनीकुमारेण जातश्च विप्रयोषिति । वैद्यवीर्येण शूद्रायां वभू[वु]र्वहवो जनाः ॥२३॥ ते च ग्राम्यगुणज्ञाश्च यंत्रौषधपरायणाः (mantrau°) । तेभ्यश्च जाताः शूद्रायां ये व्यालग्राहिणो भुवि ॥२४॥ De cognationis et affinitatis gradibus. 11 (fol. 27[a]). Bráhmaṇarum (vipra) praeconium, a Sole factum. 12. Nárada (Upabarhaṇa) Gandharvorum regis filius nascitur. 13. Upabarhaṇa mortuo Málávatis uxoris planctus. Ejus minis-territi, dei omnes in terram (kauṣikítíre) descendunt. 14. Málávatis cum Bráhmaṇa (i. e. Kṛishṇa) coram deis colloquium. Kṛishṇae cultus omnium praestantissimus. 15. Málávatis cum Yama mortisque dea (mṛityukanyá) colloquium. 16. De morborum causis, generibus, remediis. Creator, quum quatuor Vedas revelasset, quintum, medicinae codicem (áyurveda) addidit, eumque Bháskarae tradidit, isque artem medicam cum discipulis communicavit: तेषां नामानि विदुषां तन्त्राणि (tan°) तत्कृतानि च ॥१०॥ व्याधिप्राणांशवीजानि साध्वि (l. vyádhipraṇáṣavíjáni sádhvi) मत्तो निशामय । धान्वंतरिर्दिवोदासः (l. Dhanv°) काशीराजो [ऽ]श्विनीसुतौ ॥११॥ नकुलः सहदेवो[ऽ]र्कश्च्यवनो जनको वुधः । जावालो जाजलिः. पैलः करथो [ऽ]गस्त्य एव च ॥१२॥ एते वेदांगविज्ञाश्च षोडश व्याधिनाशनाः । चिकित्साचतत्वज्ञानं नाम तंत्रं मनोरमं ॥१३॥ धन्वंतरिश्च भगवान्श्चकार प्रथमे सति । चिकित्सादर्पणं नाम दिवोदासश्चकार सः ॥१४॥ चिकित्साकौमुदी (°dím) दिव्यां काशीराजश्चकार सः । चिकित्सापरतंत्रं च भ्रमघ्नं चाश्विनीसुतौ ॥१५॥ तंत्रै (l. tantram) वैद्यकसर्वस्वं नकुलश्च चकार सः । चकार सहदेवश्च व्याधिसंघविमर्द्दनं ॥१६॥ ज्ञानार्णवं महातंत्रं यमराजश्चकार सः । च्यवनो जीवदानं च चकार भगवान् सुधीः ॥१७॥ चकार जनको यागी (l. yogí) वैद्यसंदेहभंजनं । सर्वसारतमं होता जावालस्तंत्नराजकं ॥१८॥ वेदांगसारं तंत्रं च चकार जाजलिर्मुनिः । पैलो निदानं करथस्तंत्रं सर्वधरं वरं ॥१९॥ द्वैधं निर्माय तंत्रं च चकार कुंभसंभवः । चिकित्साशास्त्रवीजानि तंत्राण्येतानि षोड[श] ॥२०॥ 17. Bráhmaṇae (Kṛishṇae) cum deis de Kṛishṇa colloquium. 18. Upabarhaṇae vitae elementa a ceteris deis restituuntur, animus vero Kṛishṇae demum jussu revertitur. 19. Preces mysticae Mahápurushapávana kavacha, Ṣankarakavacha, Stavarája appellatae. 20. Upabarhaṇa mortuus metempsychosi Kalávatís, quae Drumilae pastoris uxor fuit, filius, Nárada appellatus, Málávatí vero Sṛiñjayae regis filia nascitur. 21 (fol. 51[a]). Náradas a puero Kṛishṇam colit, a deoque pristinam conditionem recuperat. 22. Brahmaṇis filiorum enumeratio. 23. De mulierum vitiis. 24. De uxoris fidae virtutibus. 25. Náradas a Ṣiva preces ad Vishṇum colendum idoneas obtinet. 26. Diurna Bráhmaṇae officia (áhnika). Inter alia, quae majorem partem cum legum codicibus antiquioribus congruunt, Ṣálagrámae (ammonitae) cultus commendatur. सर्वेषु शमा (? ṣastá) पूजा च शालग्रामे च नारद । सुराणामेव सर्वेषां यत्नाधिष्टानमेव च ॥७२॥ स स्नातः सर्वतीर्थेषु सर्वसज्ञेपु (°yajneshu) दीक्षितः ॥ शालग्रामोदकेनैव योऽभिषेकं समाचरेत् ॥८०॥ शालग्रामजलं भक्त्या नित्यमश्नाति यो नरः । जीवन्मुक्तः स च भवेद्यात्यंते विष्णुमंदिरं ॥८१॥ शालग्रामशिलाचक्रं यत्न तिष्टति नारद । स चक्रो भगवांस्तत्न सर्वतीर्थानि निश्चितं ॥८२॥ Kṛishṇae cultus. 27. De cibo diebus quibusdam vitando. 28. De summo numine (brahman) et natura (prakṛiti). De Kṛishṇa in Goloka sedente. 29. Nárada in eremum Náráyaṇae proficiscitur. 30. Kṛishṇae laudes.

II. *Prakṛitikhaṇḍa.* Foll. 69–245. Incipit: नारद उवाच ॥ गणेशजननी दुर्गा राधा लक्ष्मी सरस्वती । सावित्नी च सृष्टिविधौ प्रकृतिः पंचधा स्मृता ॥१॥ आविर्वभूव सा केन सा वा का ज्ञानिनां वर । कि (kim) वा तल्लक्षणं सा कं (l. cha) वभूव पंचधा कथं ॥२॥ सर्वेसा (sarvásám cod. Mill.) चरितं पूजा विधानं गुणमीशितं (°psitam) । अवतारं कुत्न कस्यास्तन्मां व्याख्यातुमर्हसि ॥३॥ नारायण उवाच ॥ प्रकृतेर्लक्षणं वत्स को वा वक्तुं क्षमो भवेत् । किंचित्तथापि वक्ष्यामि यत् श्रुतं धर्मवक्रतः (°vaktratas) ॥४॥ प्रकृष्टवाचकः पश्च कृतिश्च सृष्टिवाचकः । सृष्टौ प्रकृष्टा या देवी प्रकृतिः सा प्रकीर्त्तिता ॥५॥ गुणे प्रकृष्टे सत्वे च प्रशब्दो वर्त्तते श्रुतौ । मध्यमे रजसि कृश्च

तिशब्दस्तमसि स्मृतः ॥ ६ ॥ त्रिगुणात्मास्वरूपा (trigunátmasvarúpá) या सर्वशक्तिसमन्विता । प्रधान (pradháná) सृष्टिकरणे प्रकृतिस्तेन कथ्यते ॥ ७ ॥ प्रथमे वर्त्तते प्रश्च कृत्तिश्च (kritiṣ cha) सृष्टिवाचकः । सृष्टेराद्या च या देवी प्रकृतिः सा प्रकीर्त्तिता ॥ ८ ॥ योगेनात्मा सृष्टिविधौ द्विधारूपो वभूव सः । पुमांश्च दक्षिणार्द्धगो वामार्द्धा प्रकृतिः स्मृताः (पुमांश्च दक्षिणार्द्धागात् वामार्द्धात् प्रकृतिः स्मृता cod. Mill.) ॥ ९ ॥ सा च व्रह्मस्वरूपा च माया नित्या सनातनी । यथात्मा च तथा शक्तिर्यथाग्नौ (°gnau) दाहिका स्थिता ॥ १० ॥ अत एव हि योगींद्रः स्त्रीपुंभेदं (strípumbhedam. cod. Mill.) न मन्यते । सर्वं व्रह्ममयं व्रह्मन् शश्वत्पश्यति नारद ॥ ११ ॥ स्वेछामयस्येछया च श्रीकृष्णस्य सिसृक्षया । साविर्वभूव सहसा मूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ १२ ॥ तदाज्ञाया (tadájnayá) पंचविधा सृष्टिकर्मविभेदतः । अथ भक्तानुरोधाद्वा भक्तानुग्रहा (bhaktánugrahavigrahá cod. Mill.) ॥ १३ ॥ गणेशमाता दुर्गा या शिवरूपा शिवप्रिया । नारायणी विष्णुमाया पूर्णव्रह्मस्वरूपिणी ॥ १४ ॥ व्रह्मादिदेवैर्मुनिभिर्मनुभिः पूजिता स्तुता । सर्वाधिष्टातृदेवी सा सर्वरूपा सनातनी ॥ १५ ॥ धर्मसत्यपुण्यकीर्त्तियशोमंगलदायिनी । सुखमोक्षस्वर्गदात्री शोकार्त्तिदुर्गनाशिनी ॥ १६ ॥ शरणागतदीनार्त्तपरित्राणपरायणी (°ṇá) । तेज[:]स्वरूपी (°rúpá) परमा तदधिष्टातृदेवता ॥ १७ ॥ सर्वशक्तिस्वरूपा च शक्तिरीशस्य संततं । सिद्धेश्वरी सिद्धिरूपा सिद्धिदासिद्धिदेश्वरी ॥ १८ ॥ वुद्धिनिद्रा (l. buddhir nidrá) क्षुत् पिपासा छाया तंद्रा दया स्मृतिः । जातिः क्षातिश्च (kshántiṣ cha ?) शांतिश्च कांतिर्भ्रांतिश्च चेतना ॥ १९ ॥ तुष्टिः पुष्टिस्तथा लक्ष्मीर्वृतिर्माता (dhritir mátá ?) तथैव च । सर्वशक्तिस्वरूपा सा कृष्णस्य परमात्मनुः (°naḥ) ॥ २० ॥ etc. Haec pars a Náráyaṇa cum Nárada communicatur. Capita sunt sexaginta quatuor. 1. Prakṛitis descriptio. Ejus quinque manifestationes (Durgá, Lakshmí, Sarasvatí, Sávitrí, Rádhá[1]). E prakṛitis partibus (anṣa), particulis (kalá), particularum particulis (kalánṣánṣa) aliae deae, virtutes et vitia, sanctorum et heroum uxores, feminae nascuntur. Atque primum e majoribus ejus partibus (pradhánánṣa) prodeunt: Gangá, Tulasí, Manasá (Kaṣyapátmajá, Nágeṣvarasyánantasya bhaginí, Jaratkárumuneḥ patní, Ástíkasya muner mátá), Shashṭhí[2], Mangalachaṇḍí (sive Mangalachaṇḍiká)[3], Kálí (durgálaláṭasambhútá raṇe Ṣumbhaniṣumbhayoḥ), Vasundhará. Deinde e Prakṛitis particulis (kalá) oriuntur: Sváhá (Vahnipatní), Dakshiṇá, Svadhá, Svastideví (Váyupatní), Pushṭi (Gaṇapatipatní), Tushṭi (Anantapatní), Sampatti (Íṣánapatní), Dhṛiti (Kapilapatní), Kshamá (Yamapatní), Mukti (Satyapatní) etc. Denique e particularum particulis (kalánṣánṣasambhútás) mulieres fiunt. 2. Dei a Kṛishṇa creantur. Lakshmis, Rádhae, Rádhae sociarum, Durgae, Mahádevae ortus. 3. Viráj, Rádhae filius, Kṛishṇae pars sedecima. Ejus progenies. 4. Sarasvatí dea quibus ritibus (माघस्य शुक्लपंचम्यां विद्यारंभे दिनेऽपि च), et precibus colenda est[4]. Ejus laudes a Yájnavalkya factae[5]. 5. Sarasvatí Gangae imprecatione in flumen mutatur. Gangá etiam in terram descendere, et Lakshmí Tulasis plantae formam sumere cogitur. 6. Quae quum imprecatione solutae in coelum revertentur, aetas ferrea terram invadet. Eo tempore Kalki nascetur et barbaros terram occupantes occidet[6]: विप्रस्य विष्णुयशसः पुत्र[:] कल्किर्भविष्यति । नारायणकालांशश्च भगवान्वलिनां वरः ॥ ५७ ॥ दीर्घेण करवालेन दीर्घो घोटकवाहनः । म्लेछशून्यां च पृथिवीं त्रिरात्रेण करिष्यति ॥ ५८ ॥ Quo facto aetas aurea revertetur. 7. Terra ex illuvie, quae in corpore Virájis in aqua stantis adhaerebat, orta est[7]. Ea Vishnuis apri formam gerentis uxor est (váráhí). Preces, quibus colenda est. Agrorum largitio commendatur; eorum, qui alienos fundos, agros, possessiones occupant, poenae describuntur. Praeterea alia facinora quaedam cum terra conjuncta memorantur[8]. Terrae nomina. 8. De Ganga narratio. Saga-

---

[1] अवतारे च वाराहे वृषभाणुसुता (वृकभान° cod. Mill. Occurrit alibi gen. Vṛishabhánasya) च या ॥

[2] प्रधानांशस्वरूपा या देवसेना च नारद ॥ ८० ॥ मातृकासु पूज्यतमा सा च षष्ठी प्रकीर्त्तिता ॥ ८१ ॥ शिशूनां प्रति विश्वेषु प्रतिपालनकारिणी । तपस्विनी विष्णु भक्ता कार्त्तिकेयस्य कामिनी ॥ ८२ ॥ षष्ठांशरूपा प्रकृतेस्तेन षष्ठी प्रकीर्त्तिता । पुत्रपौत्रप्रदात्री च धात्री त्रिजगतां सती ॥ ८३ ॥ सुंदरी युवती रम्या संततं भर्त्तुरंतिके । स्थने (sthâne) शिशूना परमा वृद्धरूपा च योगिनी ॥ ८४ ॥ पूजा द्वादशमासेषु यस्या विश्वेषु संततं । पूजा च सूतिकागारे पुरा (pará cod. Mill.) षष्टदिने शिशोः ॥ ८५ ॥ एकविंशतिमे चैव पूजा कल्याणहेतुकी । मनन्वन्नियमिता (ṣaṣvan niyamitá cod. Mill.) चैषा नित्या काम्याप्यतः परा ॥ ८६ ॥ मातृरूपा दयारूपा शश्वद्रक्षणकारिणी । जले स्थले चांतरिक्षे शिशूनां स्वप्नगोचरे ॥ ८७ ॥ Cf. caput XL.

[3] प्रधानांशस्वरूपा च देवी मंगलचंडिका । प्रकृतेर्मुखसंभूता सर्वमंगलदा सदा ॥ ८८ ॥ सृष्टौ मंगलरूपा च संहारे कोपरूपिणी । तेन मंगलचंडी सा पंडितैः परिकीर्त्तिता ॥ ८९ ॥ प्रति मंगलवारेषु प्रति विश्वेपु वंदिता । पंचोपचारैर्भक्त्या च योषिद्भिः परिपूजिता ॥ ९० ॥ पुत्रपौत्रधनैश्वर्ययशोमंगलदायिनी । शोकसंतापपापार्त्तिदुःखदारिद्र्नाशिनी ॥ ९१ ॥ परितुष्टा सर्ववांछाप्रदात्री सर्वयोषितां । रुष्टा क्षणेन संहर्त्तुं शंक्ता (ṣaktá) विश्वं महेश्वरी ॥ ९२ ॥ Cf. caput XLI.

[4] Praeter alios multos Ṣákáṭáyana, Páṇini, Kátyáyana eo hymno ante Náradae tempora usi esse dicuntur.

[5] सनत्कुमारो व्रह्माणं ज्ञानं पप्रछ यत्र वै । वभूव जडवत्सोऽपि सिद्धांतं कर्तुमक्षमः ॥ ११३ ॥ स च तुष्टाव त्वां व्रह्मा चाज्ञया परमात्मनः । चकार त्वत्प्रसादेन तदा सिद्धांतमुत्तमं ॥ ११५ ॥

[6] Cf. Wilson, Vishnupuráṇa p. 484.

[7] Improbantur enim, qui e Madhuis et Kaiṭabhae gigantum medulla ortam esse putant.

[8] स्वंवुवाच्यां भूखननं यः करोति च मानवः । स याति कृमिनां घोरां (krimidanṣam cha. cod. Mill.) स्थितिस्तत्र चतुर्युगं ॥ ७७ ॥

ridarum fata. Fructus e lavatione in Ganga facta percipiendus. Meditatio (Kauthumoktam dhyánam) et hymnus, quibus Gangá colenda est. Mystica Gangae origo. 9. Rádhá quum amoris invidia Gangae undarum ebibendarum consilium cepisset, dea a Kṛishṇa protegitur. Vishṇupadí nominis origo. 10. Gangae cum Kṛishṇa connubium. 11 (fol. 107ᵇ) Tulasis fata. Vṛishadhvaja rex, omnium deorum praeter Ṣivam contemtor, Solis imprecatione regno privatur. 12. Kuṣadhvajae, Vṛishadhvajae nepoti, a Málávatí uxore filia, Vedavatí appellata, paritur. Ea Kṛishṇa piis operibus conciliato in vita postera Sítá, Rámae uxor, postea Draupadí renascitur, denique Lakshmís forma cum Kṛishṇa conjungitur. Rerum a Ráma gestarum adumbratio. 13. Dharmadhvajae, Kuṣadhvajae fratri, Tulasí filia nascitur. Quae austera devotione, ut in vita postera Kṛishṇae uxor fieret, obtinuit. 14. Ejus cum Ṣankhachúḍa[1] Gandharva connubium. 15. Dei, Ṣankhachúdae potestate territi, a Kṛishṇa impetrant, ut a Ṣiva interficeretur. 16. Ṣankhachúḍa Ṣivam convenit, sed regno se abdicare recusat[2]. 17. Pugnae descriptio. 18. Ṣankhachúḍa a Ṣiva Kṛishṇae pilo[3] occiditur. 19. Tulasís plantae, e Tulasís deae capillis ortae, sanctitas. Ṣálagráma lapides, in Gaṇḍakí fluminis ripa reperti, Kṛishṇae natura imbuti ideoque sacri sunt. In iis lapidibus varii circuli (chakra) mystici reperiuntur[4]. 20. Tulasís laudes. Nomina ejus octo: Vṛindá, Vṛindávaní, Viṣvapújitá, Viṣvapávaní, Pushpasárá, Nandiní, Tulasí, Kṛishṇajívaní. 21 (fol. 134ᵃ). Narratio de Sávitrí. Sávitris cultus a Paráṣara Aṣvapati, Madrorum regi, progeniem desideranti, traditus. 22–31. Yamae cum Sávitrí colloquium. Narratio de Sávitrí, Satyavatis uxore, eam tantum ob causam ab auctore relata, ut, qui bonorum, quive malorum operum fructus essent, demonstraret. 22–25. Operum piorum, maxime vero largitionum, praemia. 26. Yamae laudes (yamáshṭakam). Tartari ejusque abyssorum (kuṇḍa) descriptio. 27. Quibus facinoribus in quas abyssos homines incidant, refertur. Peccata, quae Bráhmaṇae vel bovis caedi paria sunt. 28. De formis, quas scelesti in vita postera sumere coguntur, de Tartari locisque, in quos praecipitantur. 29. Kṛishṇae cultum unam salutis viam esse. 30. Iterata abyssorum (kuṇḍa) descriptio. 31 (fol. 162ᵃ). Kṛishṇae virtutum laudatio. 32–36. Narratio de Lakshmí. 32. Lakshmis origo. 33. Durvásasis imprecatione Indra regno privatur. Durvásas de devotione (bhakti), rerum mundanarum renunciatione (sannyása), vitae humanae cursu disserit. 34. Indra a Vṛihaspati auxilium petit. Largitionum praemia. 35. Kṛishṇa deos, quos fortuna (Lakshmí) deserat, et quibuscum maneat, docet. Lakshmí e mari mulgendo prolata, Indrae regnum restituitur. 36. Meditatio et preces, quibus Lakshmí colenda est. (Mahálakshmístotram.) 37. Narratio de Sváhá (प्रकृतेः कलया चैव शर्वशक्तिस्वरूपिणी (sarva° cod. Mill.) । वभूव दाहिका शक्तिरग्ने (l. agneḥ) स्वाहा स्वकामिनी ॥१६॥). Váráha aevo Sváhá Kṛishṇae uxor fuit, Nágnajití appellata. Sváhae preces. 38. Narratio de Svadhá, manium uxore. Ejus cultus (शरत्कृष्णत्रयोदश्यां मघायां श्राद्धवासरे). 39. De Dakshiṇá, sacrificii uxore. 40. Narratio de Shashṭhí. Dea Priyavratae regis filium, quem Máliní mater mortuum ediderat, in vitam revocat. Ejus cultus. 41 (fol. 188ᵇ). De Mangalachaṇḍí dea. दक्षायां वर्त्तते चंडी कल्याणेषु च मंगलं । मंगलेषु च या दक्षा सा च मंगलचंडिका ॥३॥ पूज्यायां वर्त्तते चंडी मंगलो पि महीसुतः । मंगलाभीष्टदेवी या सा वा मंगलचंडिका ॥४॥ मंगलो मनुवंशश्च सप्तद्वीपधरापतिः । तस्य पूज्याभीष्टदेवी तेन मंगलचंडिका ॥५॥ मूर्त्तिभेदेन सा दुर्गा मूलप्रकृतिरिश्वरी च । कृपारूपातिप्रत्यक्षा योषितामिष्टदेवता ॥६॥ Quo tempore Ṣiva cum Tripura pugnavit, Durgá novam hanc vigoris bellici (yuddhaṣakti) formam induit. 42. Narratio de Manasá. कन्या सा च भगवती कस्यपस्य (Kaṣyapasya) च मानसी । तेनेयं मनसा देवी मनसा या च दीव्यति ॥२॥ मनसा ध्यायते या वा परमात्मानमीश्वरं । तेन सा मनसा देवी योगेन तेन दीव्यति ॥३॥ Ejus nomina duodecim haec: Jaratkáru, Jagadgaurí, Manasá, Siddhayoginí, Vaishṇaví, Nágabhaginí, Ṣaiví, Nágeṣvarí, Jaratkárupriyá, Ástíkamátṛi, Vishaharí, Mahájnánayutá. 43. Manasae cum Jaratkáru connubium. Ástíka, eorum filius, in sacrificio, a Janmejaya ad necandas serpentes instituto, Takshakaṃ et Indram ab interitu servat. Manasae colendae ritus. 44. Surabhís, vaccae divinae, origo. 45–53. De Rádhá narratio. 45. Ṣiva Durgae Rádhae ortum narrat: पुरा वृंदावने रम्ये गोलोके रासमंडले । शतशृंगैकदेशे च मल्लिकामालतीवने ॥२५॥ रत्नसिंहासने रम्ये तस्थौ तत्र जगत्पतिः । स्वेछामयश्च भगवान् वभूव रमणोत्सुकः ॥२६॥ रमणं कर्त्तुमिछंश्च तद्बभूव सुरेश्वरी । इछया च भवेत्सर्वं तस्य स्वेछामयस्य

[1] सुदामा नाम गोपश्च श्रीकृष्णांगसमुद्भवः । तदंशश्चातितेजस्वी ललाभ जन्म भारते ॥ सांप्रतं राधिकाशापात् दनुवंशसमुद्भवः । शंखचूड इति स्यातस्त्रैलोक्ये न च तत्समः ॥ Cap. XIII, 30. 31.

[2] In hoc capite *bháṇḍára*, recentis originis vocabulum, e bháṇḍágára factum, bis occurrit: भांडाराणां सहस्रं च 7. भांडारवाहनादिकं 9. Pugna prope Pushpabhadrám flumen fuit (पश्चिमोदधिपूर्वे च मलयस्य च पश्चिमे ॥१७॥ श्रीशैलोत्तरभागे च गंधमादनदक्षिणे । - - - शरावतीमिश्रिता च निर्गता सा हिमालयात् ॥२०॥ गोमंतं वामतः कृत्वा प्रविष्टा पश्चिमोदधौ ।). Capitis quinti decimi distichis 2. et 27. collatis, Pushpabhadrám Chandrabhágae synonymon esse conjicias, sed in lib. III, 28, 26. ab ea discernitur.

[3] Inde Ṣiva Ṣúlapáṇi appellatur. [4] Hi circuli a vermibus quibusdam, Vajrakíṭa et Vajradanshṭra appellatis, fieri dicuntur.

98, 21. Bhagaván Vyása 16, 10. etc. (In fine cap. 80. Ṣivadhanurveda ei tribuitur.) Ṣakavarman 36, 19. Ṣakavṛiddhı 98, 42. 46. 50. 73. 102, 5. 135, 2. Ṣaktikumára 59, 58. Ṣankarakavi 73, 12. 13. Sanku Mayúrasúnu 131, 4. Sankuka 135, 33. Sankhadhara 7, 1. 120, 12. Ṣarvavarman 63, 13. Ṣaṣivardhana 125, 1. Ṣáṇḍilya 140, 1. Ṣárngadhara 4, 45. 7, 15. 16. 8, 1. 31, 2. etc. Ṣálihotra 79, 31. Ṣivadásadeva 125, 8. 148, 18. Ṣıvasvámin 101, 6. 109, 7. Sílabhattáriká 106, 3. 109, 3. 115, 7. 132, 8. 35, 14. (aequalis Bhojarájae? cf. 8, 8.) Ṣrídhara, in fine cap. 92. Srutadhara 67, 12. 136, 9. (Cf. Srutidhara in Jayadevae prologo.) Sankula 112, 6. Satkavımısra 107, 17. Sarasvatíkuṭumba 59, 16. 72, 1. Sarasvatíkuṭumbaduhitṛi 32, 19. Sarvadása 135, 1. Sárvabhauma 3, 6. 8. 73, 14. (Anangabhímam regem laudat.) Sáhasánka, cf. Rájaṣekhara. Sinhadatta 36, 15. Singápıdi 98, 6. Sudarsana 73, 18. (Vírapáṇḍya regem celebrat. Ipse ab Harihara laudatur.) Subandhu 3, 3. 22. 6, 1. 22, 5. 6. 141, 5. (Cf. Rájaṣekhara.) Suríka 62, 7.[1] Súravarman 4, 15. Somakavi 111, 2. Somila 133, 38. (Cf. Rájasekhara.) Someṣvara 122, 14. Skandha, cf. Rájaṣekhara. Hanúmat 3, 26. 4, 4. etc Hammíranarendra 140, 14. Harigaṇa 4, 44. 22, 9. 59, 4. 115, 8. 148, 19. 152, 4. Harihara 3, 21. 35, 9. 107, 21. 126, 3. 131, 11. (8, 12. Sudarṣaṇam laudat.) Harsha 98, 16. 102, 3. 120, 1. etc. Hetuka 59, 30.

Praeterea libri et carmina haec citantur: Ásínagaraprákárapraṣasti 4, 2. Kavidarpaṇa, v. Raghu. Koka 94, 9. 10. Jayatungodaya 97, 8. Jyotiḥṣástra cap. 37. Dhanurveda, v. Vyása. Dharmasástra cap. 37. 39, 9. Nítiṣástra 76, 86. Nriganrıpatipásháṇayajnayúpapraṣasti 73, 9. 10 (Ṣákambharís rex laudatur.) Panchákhyána 76, 86. Padmapurána 39, 41. Pálakávya 78, 10. 38. Puráṇa cap. 37. Bálabhárata 34, 9. Bhárata cap. 75. 76, 86. Maháṇátaka 4, 22. 140, 30. 35. 141, 13. 146, 1. (Cf. Hanúmat.) Ṣivabháshita-Yogarasáyana 153, 13. 154, 13. 155, 65. Rájaníti cap. 75. Lakshmaṇakhaṇḍapraṣasti 4, 7. Vásishṭharámáyaṇa, sive Vásishtha 148, 1. 12. 149, 6. 150, 8. 153, 48. 77. 155, 76. Vishṇupuráṇa 39, 19. 40. Vṛiksháyurveda 82, 241. Súktisáhasra 36, 16. 100, 3. 133, 22. 135, 7. Somanáthapraṣasti 4, 23. Smriti cap. 75.

Duo Sárngadharapaddhatis codices in Museo Asiatico Petropolıtano asservantur, e quibus Schieffner et Boehtlingk lectionum varietatem, quae in versibus ex Bhartṛihari et Panchatantra desumtis reperitur, publici juris fecerunt. Cf. Bulletin Historico-philologique de l'Académie de St. Pétersbourg IV, 272. et VIII, 113.

Codex olim foliis 472 constabat, nunc haec desiderantur: fol. २०६ (cap. 80, 169–181); fol. २२२ (finis cap. Gándharvaṣastra et initium capitis Vṛiksháyurveda); foll. २२४. २२५ (cap. 82, 17–40); foll. २८८–३११ (finis capitıs Paṣúnám lakshaṇáni, et capita Vishápaharaṇa, Bhútavidyá, Bálagráhopaṣamana, Kautuka, Kalpasthána, Keṣaranjana, et initıum capitis Strípraṣansá); foll. ३२१–३२७ (finis capitis Sanketádi et initıum capitis Bálavarṇana). Praeterea in vol. I. fol. 160ᵃ. finis capitis Aripaláyana et initium capıtis Rájaníti desiderantur.

Ultimum codıcis folium recentiore manu additum est. Codex medio seculo superiore exaratus est. (Walker 126, 127.)

[1] Rísuka A. Rásuka B. Ṣrísuka C. D.

217.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 121. Long. 14. Lat. 4. Linn. 6.

Foll. 1–14. *Ṛitusanháras*, i. e. tempestatum cyclus, carmen *Kálidásae* poetae tributum, quo anni Indici tempestates sex totidem capitibus celebrantur. Editiones exstant Guil. Jonesi, Bohleni, Haeberlini.

Textu cum Haeberlini editione collato haud exiguam lectionum varietatem notavi. Quibus equidem non multum auctoritatis tribuerim, quum maximam partem pro librariorum Bengalicorum more novandi libidine factae sint. De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 72.

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 170ᵃ.)

218.

Foll. 134. Lit. Bengal. Long. 11½. Lat. 12. Charta Europ. Linn. numerus plerumque 30. excedıt.

Meghadútas, *Kálıdásae* carmen lyricum, cum sex commentariis, quorum auctores hi: *Bharatasena*, *Rámanátha*, *Kalyáṇamalla*, *Mallinátha*, *Váchaspatigovinda*, *Sanátanaṣarman*. Initia singulorum haec:

1. नत्वेशं वैद्यगौराङ्गमल्लीकाङ्गसमुद्भवः ।
भरतो मेघदूतस्य टीका वहुवुधैः कृताः ।
तथापीयं सुवोधाख्या क्रियते भूभृदाज्ञया ॥

2. उपास्य विश्वकर्म्माणं विदुषां कण्ठभूषणं ।
ग्रथ्यते मेघदूतस्य मुक्तावलिरियं मया ॥

3. प्राज्वाज्वलद्भवदावानलतापशांत्यै यत्पादमम्वुजवरं शरणं प्रयान्ति ।
तं सर्व्वभवविघ्नभयनाशनमम्वुजाख्यं विष्णुं नमामि सहसाखिल-
विश्वनाथं ॥
पद्मवन्धुकुलाम्भोधिशीतांशुर्लोकविश्रुतः ।
त्रैलोक्यचन्द्र इत्यासीत् कर्पूर ऋत्विजेश्वरः ॥
तत्पुत्रोऽस्ति पराभूतवैरस्त्रीमण्डलस्पृहः ।
सर्व्वलक्षणसंयुक्तो गजमल्लो महायशाः ॥

sed puerum adspicere recusat. 12. Quod quum urgente Durgá fecisset, pueri caput a trunco separatum in Golokam evolat. Vishṇus elephanti caput Gaṇeṣae corpori affigit. Durgae imprecatione Ṣanaischara claudicat. 13. Dona et laudes a deis Gaṇeṣae oblatae. 14. Gaṇeṣakavacham. 15. Narratio de Kárttikeyae ortu. 16. Nandíṣvara ad Kárttikam a Kṛittikis, ejus nutricibus, arcessendum proficiscitur. 17. Kárttika parentes adit. 18. Kárttikae initiatio (abhisheka) deorumque dona. Devasenám Kárttikeya, Pushṭim Gaṇeṣa uxores ducunt. 19. Ṣivae, quum Solem, qui Málinem et Sumálinem laeserat, necavisset, Kaṣyapa, ut ipsius filius caput amitteret, imprecatur. Sol in vitam revocatur. 20. Súryakavacham. 21 (fol. 285^a). Indra quum Párijátakae ramum, a Durvásase e Goloka allatum, in elephanti capite posuisset, deorum regno privatur. Ejus elephanti caput a Kṛishṇa abscisum in Gaṇeṣae trunco impositum est[1]. 22. Kṛishṇa conciliato Indra imperium recuperat. 23^a. Lakshmíkavacham. 23^b. Fortuna quorum domos vitet, refertur. 24, 25. Kártavíryárjunae regis de Kapilá, divinae copiae vacca (kámadhenu), cum Jamadagni certamen[2]. 26. Rex ab anachoreta bis vincitur. 27. Redintegrata pugna, Jamadagni a rege occiditur. Reṇukae uxoris lamenta et Rámae filii adventus. 28. De viduis concremandis et de sepeliendi ritibus obiter disseritur. Parṣuráma, delendorum Kshatriyarum consilio capto, primum Brahmanem, deinde 29. Ṣivam adit. Ṣivae coeli descriptio. 30. Ṣiva eum et precibus magicis et armis instruit. 31 (fol. 304^a). Trailokyavijayam kavacham. 32. Preces, hymnus, ritus, quibus Kṛishṇa colendus est. 33. Ráma et auspiciis et somnio felicissimum eventum portendentibus ad expeditionem se accingit. 34. Kártavírya Manoramae uxori somnium infaustum refert, 35. eaque moerore moritur. Rex pessimis ominibus cum sociis ad pugnam proficiscitur, in qua Matsya rája primus occiditur. Cui preces ad conciliandum Ṣivam efficacissimae (Ṣivakavacham) eripiuntur. 36. Pugna continuatur. Ráma Bhadrakálím deam invocat. Suchandra rex, cui cantio mystica fraudulenter eripitur, a Ráma occiditur. 37. Bhadrakálíkavacham. 38, 39. Eodem modo Pushkaráksha, Suchandrae filius, et Padmáksha, ejusdem nepos, postquam Mahálakshmíkavacham et Durgákavacham amiserunt, denique 40. Kártavírya ipse, amisso Kṛishṇakavacha, occiditur. 41 (fol. 329^a). Ráma in Kailáṣam ad Ṣivam colendum proficiscitur. 42, 43. Gaṇeṣae, quum Rámae aditum ad Ṣivam dormientem praeclusisset, pugna exorta dens eliditur. Unde Ekadantae nomen accepit. 44. Párvatí quum Rámam exsecratura esset, Kṛishṇa interveniente conciliatur. Gaṇeṣae nominum octo explicatio. 45. Durgae praeconium. 46. Tulasís flos in Gaṇeṣae cultu non adhibetur, propterea quod Tulasí olim levitate deum a meditatione averterat.

Vol. II. Foll. 399. IV. *Kṛishṇakhaṇḍa*. Incipit: नारद उवाच ॥ श्रुतं प्रथमतो ब्रह्मन् ब्रह्मखंडं मनोहरं। ब्रह्मणो वदनांभोजात्परमाद्भुतमेव च ॥१॥ ततस्तद्वचनं तूर्णं समागत्य तवांतिकं। श्रुतं प्रकृतिखंडं च सुधाखंडात्परं परं ॥२॥ ततो गणपतेः खंडमखंडं भवखंडनं। न मे तृप्तं मनो लोलं विशिष्टं श्रोतुमिच्छति ॥३॥ श्रीकृष्णजन्मखंडं च जन्मादिखंडनं नृणां। प्रदीपं सर्वतत्वानां कर्मघ्नं हरिभक्तिदं ॥४॥ सद्यो वैराग्यजननं भवराच(°roga)निकृंतनं। कारणं मुक्तिवीजानां भवाब्धितारणं परं ॥५॥ कर्मोपभोगरोगाणां खंडनं च रसायणं। श्रीकृष्णचरणांभोजप्राप्तिसोपानकारणं ॥६॥ जीवनं वैष्णवानां च जगतां कारणं परं। वद विस्तार्य्य मां भक्तं शिढपं (l. ṣishyam) च शरणागतं ॥७॥ केन वा प्रार्थितः कृष्ण आजगाम महीतले। सर्वांशैरेकत्वेशः स परिपूर्णतमः स्वयं ॥८॥ युगे कुत्र कुतो हेतोः कुत्र चाविर्बभूव ह। वसुदेवोऽस्य जनकः को वा का वा च देवकी ॥९॥ वद कस्य कुले जन्म मायया सुविडंवनं। किं चकार समागत्य केन रूपेण वा हरिः ॥१०॥ जगाम गोकुलं कंसभयेन सूतिकागृहात्। कथं कंसात्कीटतुल्यात् भयेशस्य भयं मुने ॥११॥ हरिर्वा गोपवेठोण (°vesheṇa) गोकुले किं चकार ह। कुत्र गोपांगनासार्द्धं विजहार जगत्पतिः ॥१२॥ का वा गोपांगणा (°ganáḥ) के वा गोपाला वालरूपिणः। का वा यशोदा को नंदः किं वा पुण्यं चकार ह ॥१३॥ कथं राधा पुण्यवती देवी गोलोकवासिनी। व्रजे वा व्रजकन्या सा वभूव प्रेयसी हेरेः ॥१४॥ कथं गोप्यो दुराराध्यं संप्रापुरीश्वरं परं। कथं ताश्च परित्यज्य [ज]गाम मथुरां पुनः ॥१५॥ भारावतरणं कृत्वा [किं] विधाय जगाम सः। कथ[य]स्व महाभाग पुण्यश्रवणकीर्तनं ॥१६॥ etc. Capita sunt 132, quibus tituli hi subscripti sunt: 1. Vishṇuvaishṇavayor guṇapraṣansáprastávas. 2. Virajánandaprastávas. 3. Saptasamudrajanmarádháṣrídámodbhavas. 4. Golokavarṇanam. 5. Golokavarṇane Ṣríkṛishṇastotrapaṭhanam. 6, 7. s. t. 8. Janmáshṭamívratopavásanirúpaṇaprastávas. 9. Nandaputrotsavas. 10. Pútanámokshaṇaprastávas. 11 (fol. 44^a). Tṛiṇávartavadhas. 12. Ṣakaṭabhangakavachanyása. 13. Ṣríkṛishṇánnapráṣanam. 14. Vṛikshárjunabhanjanam. 15. Rádhákṛishṇaviváhe navasangamaprastávas. 16. Vakakeṣipralambavadhavṛindávanagamanaprastávas. 17. s. t. 18. Vṛindávananagaravarṇanacharitaprastávas. 19. Viprapatnínám mokshaṇaprastávas. 20. Kálíyadamanadávágnimokshaṇaprastávas. 21 (fol. 92^b). Govatsaválakaharaṇaprastávas. 22. Indrayágabhanjane Nandastotraprastávas. 23. Dhenukavadhas. 24. Tilottamávaliputrayor Brahmaṣápaprastávas. 25. Tálabhakshaṇaprasange Valiputramokshaṇaprastávas. 26. Munimokshaṇaprastávas. 27. Ekádaṣívratanirúpaṇaprastávas. 28. Gopívastraharaṇaprastávas. 29. Rásakríḍáprastávas. 30. Munimokshaprastávas. 31 (fol. 140^b). Rádhápraṣnas. 32. Rádhápraṣne Mohinístotraprasangas. 33. R,

[1] Jam supra haec narrata sunt. Lib. II, 33. III, 12.

[2] Auctor notissimum Rámáyaṇae episodium imitatus est.

Brahmamohinísamváde Ṣríkṛishṇastotraprasangas. 34. Mohiníṣápabrahmadarpabhangaprastávas. 35. Jáhnavíjanmaprastávas. 36. Rádhákṛishṇasamváde Brahmaṇaḥ prasangas. 37. Ṣankaraprasangas. 38. Haranirmályaṣápaprasangas. 39–42. s. t. 43 (fol. 179ª). Satídehatyágas. 44. Ṣankaravirahaṣokápanodanam. 45. Párvatísampradánam. 46. Párvatíparameṣvarayor viváhas. 47. Sarvamangalavarṇanam. 48. s. t. 49. Vahnidarpabhangas. 50. Durvásodarpabhangas. 52 (fol. 202ª)[1]. Dhanvantaridarpabhanga-Manasávijaya. 53. Rádhámádhavayo rásavarṇanam. 54. Rásakríḍávarṇanam. 55, 56. Ṣríkṛishṇaprabhávakathanam. 57. Bhagavadguṇavarṇane Lakshmístotraprakathanam. 57ᵇ. Lakshmívairágyamochanam. 58. s. t. 59. Mahendradarpabhangaprakathanam. Ṣachíṣokápanodanam. Ṣachíkṛitagurustavakathanam. 60. Mahendradarpabhangaprakaraṇe Ṣakramokshakathanam. 61 (fol. 222ᵇ). s. t. 62. Ṣrírámacharitam. 63. Kansaduḥsvapnakathanam. 64. Kanṣayajnaprakathanam. 65. Akrúraharshotkathanam. 66. Rádháṣokápanodanam. 67. Ádhyátmikayogaprakathanam. 68. Rádháṣokavimochanam. 69. Ṣríkṛishṇágamanam. 70. Gopívishayas. 71 (fol. 243ª). Yátrámangalam. 72. Kansahananavasudevadevakímokshaṇam. 73. Nandádiṣokapramochanam. 74–79. Bhagavannandasamvádas. 80. Bh. Táráharaṇam. 81 (fol. 266ª). Bh. Tárápaharaṇam. 82–90. Bh. 91 (fol. 300ᵇ). s. t. 92. Rádhástotram. 93–95. Rádhoddhavasamvádas. 96. R. kálanirúpaṇam. 97, 98. s. t. 99. Bhagavadupanayane Gaṇeṣábhishekas. 100, 101. Bhagavadupanayanam. 101ᵇ (fol. 325ª). Munipatnístotram. 102. Dvárakárambhe nirmáṇe. 103. Dvárakápraveṣas. 104–106. Rukmiṇyudváhas. 107. Rukmiṇísvayamvaras. 108. Rukmiṇyudváhas. 109, 110. Rádháyaṣodásamvádas. 111 (fol. 346ᵇ). Munikṛishṇasamvádas. 112. Gaṇeṣapújá. 113. Váṇayuddhe Ushániruddhasangamas. 114. V. Váṇániruddhasamvádas. 115. Skandániruddhayuddham. 116. V. Ṣivalambodarasamvádas. 117. V. Haragaurísamvádas. 118. V. Valikṛitam Kṛishṇastotram. 119. V. 120. Ṣṛigálavásudevamokshaṇam. 121 (fol. 370ª). Maṇiharaṇam. 132. Rádhákṛishṇalambodarapújanam. 123. Siddháṣrame tírthayátráprasange Gaṇeṣapújanam. Brahmaṣeshádikṛitam Rádhikástotram. 124. SiddháṣramatírthayátráprasangeVasudevajnánálambhanam. 125. Ṣrírádhákṛishṇasamvádas. 126. Vṛindávanamahotsave Yaṣodánandajananam. 127. Ṣrírádhágolokagamanam. 128. Golokárohaṇam. 129. Náradaprakaraṇam. 130 (fol. 392ᵇ). Vahnisuvarṇotpattis. 131. Index. 132. Puráṇarum enumeratio. Brahmavaivartapuráṇae praeconium.

[1] Numerus 51. scribae incuria praetermissus est.

De codicibus Parisiensibus cf. Hamilton Catal. p. 35 sqq., de Berolinensibus Weber Catal. p. 132.

Hi codices hujus seculi initio exarati sunt. (WILSON 98, 99.)

67, 68.

Unum opus in voluminibus duobus compactum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10.

Insunt in his codicibus *Brahmavaivartapuráṇae* libri tres primi.

Vol. I. Foll. 211. Foll. 1–79. Capita 30. *Brahmakhaṇḍa*. Foll. 80–211. *Prakṛitikhaṇḍae* capita 34.

Vol. II. Foll. 206. Foll. 1–87. *Prakṛitikhaṇḍae* capita 35–63. Foll. 88–206. Gaṇeṣakhaṇḍa. Capita 46.

Hi codices intra annos 1770–1780 negligenter exarati sunt. (WALKER 163, 164.)

69.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 169. Long. 15. Lat. 4. Linn. plerumque 10.

Brahmavaivartapuráṇae pars altera, *Prakṛitikhaṇḍa*. Cap. 11. incipit in fol. 39ª, cap. 21. fol. 64ᵇ, cap. 31. fol. 90ᵇ, cap. 41. fol. 116ª, cap. 51. fol. 142ª, cap. 61. fol. 163ª. Codex superiore seculo satis accurate exaratus est. Textus recensio a cod. Wils. non differt. Sexaginta tria tantum capita numerantur. Capita enim 63. et 64. codicis Wils. in unum comprehensa sunt. (MILL 18.)

70.

Hujus voluminis folia 148–259. *Káṣímáhátmyam* (Káṣis urbis majestas) continent, qui liber ad tertiam Brahmavaivartapuraṇae partem pertinere dicitur. Incipit: भवानीतनयाद्याद्यतनयानंददायक काशिवासिजनाद्यौघहारिन् ढुंढे नमोस्तु ते ॥१॥ जयति जयति काशी काशितज्ञानराशी: (°ráṣiḥ) शिवहरिहरधातृश्रीगणेशांबिकानां । निवसतिरियमाद्या तां भजध्वं भजध्वं स्मरत नमत शुद्धां शुद्धये कीर्त्तयध्वं ॥ ऋषय ऊचुः ॥ युगानि युगमानं च (युगमानं च) युगधर्मा: सनातनै: युगेषु लोकचरितं श्रुतमस्माभिरादित: ॥३॥ पुन: कलियुगस्यास्य स्वरूपं वर्णयादित: कलिना धर्म[ा]मित्रेण वंचिता अवि (l. api) सज्जना: ॥४॥ etc.

Capita sunt 26, quibus Káṣis urbis ejusque sacellorum sanctitas celebratur. Insertae sunt narratiunculae quaedam, quibus miracula in ea urbe facta illustrantur. Capp. 1–5. Gurubhakti. Dípaka, quum Vedadharmae, Pailaē filio, magistro praecipuam et obedientiam et venerationem praestitisset, sanctitatem summam obtinet. Cap. 6. Mokshopáyás. Cap. 7. Miraculum quoddam

refertur, quod Dharmapathae mercatori evenit, quum in usum publicum lacum Váráṇasiae fodisset. Capp. 8–11. vide infra. Cap. 12. Principes nisi largitionibus peccata luere non posse, Mahátejasis kshatriyae exemplo probatur. Cap. 13. De urbis lingis. Civitas novem locos salis fecundos, novem silvas, novem montes habere, et vicis septem constare traditur. 14. Urbis laudes. 15. Dvijajetri bráhmaṇa, qui in Rákshasam mutatus erat, urbis sanctitate divinam formam nanciscitur. 16. Yátrávidhánam. 17. De Káṣis nomine. Káṣí deae forma coram Ṣiva de hominum vitiis conqueritur etc. etc.

In fine libri haec subscripta sunt: इति श्रीब्रह्मवैवर्ते तृतीयविभागे रहस्ये काशीमाहात्म्ये षट्विंशो ध्याय: ॥

Codex post annum 1820 exaratus est. (WILSON 245[c].)

71.

In hoc volumine quatuor opuscula insunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 110. Long. foll. 1–45. 12, reliquorum 12½. Lat. foll. 1–22. 4½. reliquorum 5.

Foll. 1–22. Linn. 7. 8. *Panchakroṣamáhátmya*, quatuor capitibus constans, e Káṣíkhaṇḍa desumtum (capp. 8–11). Incipit: श्रीदेव्युवाच ॥ देवदेव महादेव भक्तानामभयप्रद । काशीवास: सुगहन: पापिनां धनलो(भ)भिनाम् ॥१॥ विषयाश(sa)क्तमनसां न सुखाय कदाचन । सुखाय सर्वलोकानां प्रवृत्तिः प्रथिता कलौ ॥२॥ विषयै: परिपुष्टानां जीवनं नान्यथा भवेत् । प्रायश्चित्तान्तरं देव वदस्व यदि मन्यसे ॥३॥ प्रायश्चित्तविहीनस्य यातना जायते ध्रुवम् । बिभेमि दीनान् मनुजान् दृष्ट्वा शास्त्रपराङ्मुखान् ॥४॥ तानप्युद्धर देवेश शठान्स्वेच्छापरिग्रहान् ॥ श्रीमहादेव उवाच ॥ साधु पृष्टं त्वया देवि क्षेत्रपापकृतां नृणां । निस्तार स्याश्रया मंक्षु प्राय[श्चि]त्तेन येन हि ॥५॥ प्रायश्चित्तविहीनानां यात्र (l. yátaná) बहुदु:खदा । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥६॥ जैगीषव्यो मुनिश्रेष्ठस्तपस्वी मत्परायण: । तेन पृष्टो ह्मागत्य शिष्यार्थं तद्दयालुना ॥७॥ etc. Ṣiva, a Jaigíshavya interrogatus, scelerum in Káṣi ipsa commissorum hoc unum esse piaculum ait, ut sacella circum urbem sita circumirentur[1], ibique dei (maxime vero lingae variae formae) colerentur. Qui cultus quam efficax sit, Maṇḍapae, Kushmáṇḍae bráhmaṇae filii, obiterque Viṣálákshís, Ṣáṇḍilyae filiae, exemplo probatur. In capite tertio dei colendi enumerantur, in quarto ritus observandi describuntur.

Haec voluminis pars anno 1813 exarata est. (MILL 42[a].)

[1] Cap. I. ज्ञानस्वरूपा काशीयं पंचक्रोशपरमिता (l. parimitá) ॥६५॥ तस्या: प्रदक्षिणां कृत्वा दशजन्मकृतादधात् (kritád aghát) । मुक्तो भवति पापात्मा etc.

72.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 148. Long. 12. Lat. 6. Linn. 11.

Adhyátmarámáyaṇa (Rámáyaṇam spirituale) *Brahmáṇḍapuráṇae* (uttarakhaṇḍa) pars, a Brahmane cum Nárada ita communicata, ut olim a Ṣivae Párvati deae tradita erat. Libro Rámae res gestae narrantur, ita tamen ut non homini, sed numini summo, sive potius Vishnui (Ráma enim ipsissimus a numine summo differre negatur) tribuantur, qui ea forma indutus in terram descendisse fertur, ut Rávaṇam gigantem, deos terrentem, occideret. Sítá vero naturae prototypon sive Lakshmí dea esse dicitur. Praecedit prooemii loco caput unum, quod in hoc codice (A.), et in B. alterius Puránae partis sexagesimum primum esse dicitur[2]. Incipit: सूत उवाच ॥ कदाचिन्नारदो योगी परानुग्रहवांछया । पर्यटन्सकलांल्लोकान सत्यलोकमुपागत: ॥२॥ तत्र दृष्ट्वा मूर्तिमद्भिश्छंदोभि: परिवेष्टितम । बालार्कप्रभया सम्यग्भासयंतं सभागृहम् ॥३॥ मार्कंडेयादिमुनिभि: स्तूयमानं मुहुर्मुहु: । सर्वार्थगोचरज्ञानं सरस्वत्या समन्वितं ॥४॥ चतुर्मुखं जगन्नाथं भक्ताभीष्टफलप्रदम् । प्रणम्य दंडवद्भक्त्या तुष्टाव मुनिपुंगव: ॥५॥ प्रसन्नस्तु मुनिं प्राह स्वयंभूर्वैष्णवोत्तमम् । किं प्रष्टुकामस्त्वमसि तद्वदिष्यामि ते मुने ॥६॥ etc. Liber ipse ab his versibus incipit, e quibus et argumentum et auctoris propositum facile cognosces: य: पृथ्वीभरवारणाय दिविजै: संप्रार्थितश्चिन्मय: संजात: पृथिवीतले रविकुले मायामनुष्योऽव्यय: । नि:शंकं हतराक्षस: पुनरगाद्ब्रह्मत्वमाद्यं स्थिरां कीर्तिं पापहरां निधाय जगतां तं जानकीशं भजे ॥१॥ विश्वोद्भवस्थितिलयादिषु हेतुमेकं मायाश्रयं विगतमायमचिंत्यमूर्तिम् । आनंदसान्द्रममलं निजबोधरूपं सीतापतिं विदिततत्त्वमहं नमामि ॥२॥ पठंति ये नित्यमनन्यचेतसा शृण्वंति चाध्यात्मिकसंज्ञितं शुचिं (शुभं B.) । रामायणं सर्वपुराणसंमितं निर्धूतपापा हरिमेव यांति ते ॥३॥ अध्यात्मरामायणमेव नित्यं पठेद्यदिच्छेद्भवबंधमुक्तिम् । गवां सहस्रायुतकोटिदानफलं लभेद्य: शृणुयात्स नित्यम् ॥४॥ पुरारिगिरिसंभूता श्रीरामार्णवसंस्थिता । आध्यात्मरामगंगेयं (adhy°) पुनाति भुवनत्रयं ॥५॥ कैलासाग्रे कदाचिद्रविशतविमले सुंदरे रत्नपीठे संविष्टं ध्याननिष्ठं त्रिनयनमभयं सेवितं सिद्धसंघै: । देवी वामांकसंस्था गिरिवरतनया पार्वती भक्तिनम्रा प्राहेदं देवमीशं सकलमलहरं वाक्यमानंदकंदं ॥६॥ पार्वत्युवाच ॥ नमो स्तु ते देव जगन्निवास सर्वात्मदृक् त्वं परमेश्वरो सि । पृच्छामि तत्त्वं पुरुषोत्तमस्य सनातनं त्वं च सनातनो सि ॥७॥ गोप्यं यदत्यंतमनन्यवाच्यं वदंति भक्तेषु महानुभावा: । तदप्यहो हं तव देव भक्ता प्रियो सि मे त्वं वद यत्तु पृष्टं ॥८॥ ज्ञानं सविज्ञानमथानुभूतिवैराग्ययुक्तं[3] च मितं विभास्वत् । जानाम्यहं योषिदपि त्वदुक्तं यथा तथा ब्रूहि तरंति येन ॥९॥ पृच्छामि चान्यच्च परं[4] रहस्यं तदेव

[2] इति श्रीब्रह्मांडपुराणे उत्तरखंडे द्विशतोत्तरसाहस्र्यां संहितायां भविष्यत्फलनिर्णयो ध्यात्मरामायणे फलस्तुतिर्नामैकषष्टितमो ध्याय: ।

[3] °नुभक्ति B. °नुभक्तिं C. [4] चान्यच्च परं B. चान्यच्च परं C.

चाग्रे वद वारिजाक्ष । श्रीरामचंद्रे [ऽ]खिलतत्वसारे भक्तिर्दृढा नौर्भवति प्रसिद्धा ॥१०॥ भक्ति (bhaktiḥ B.) प्रसिद्धा भवमोक्षणाय नान्यततः (°t tataḥ) साधनमस्ति किंचित् । तथापि हृत्संशयवंधनं मे विभेत्तुमर्हस्यमलोक्तिभिस्त्वं ॥११॥ वदंति रामं परमेकमाद्यं निरस्तमायागुणसंप्रवाहं । भजंति चाहर्निशमप्रमत्ताः परं पदं यांति तथैव सिद्धाः ॥१२॥ वदंति केचित्परमो पि रामः स्वाविद्यया संवृतमानसस्वं । जानाति नात्मानमतः परेण संवोधितो वेदपरात्मतत्त्वं ॥१३॥ यदि स्म जानाति कुतो विलाप[ः] सीताकृते तेन कृतः परेण । जानाति नैवं यदि केन सेव्यो रामो पि सर्वैरिह जीवजातैः ॥१४॥ अत्रोत्तरं किं विदितं भवद्भिस्त्वं ब्रूहि मे संशयभेदवाक्यं[1] । श्रीमहादेव उवाच ॥ धन्यासि भक्तासि परात्मनस्त्वं यत् ज्ञातुमिछा तव रामतत्वं ॥१५॥ पुरा न केनाप्यभिचोदिंतो हं वक्तुं रहस्यं परमं निगूढं । त्वयाद्य भक्त्या परिचोदितो हं वक्ष्ये नमस्कृत्य रघूत्तमं ते ॥१६॥ रामः परात्मा प्रकृतेरनादिरानंद एकः पुरुषोत्तमो हि । स्वमायया कृत्स्नमिदं हि सृष्ट्वा नभोवदंतर्वहिरास्थितो यः ॥१७॥ सर्वांतरस्थो पि निगूढ आत्मा स्वमायया सृष्टमिदं विचष्टे । जगंति नित्यं परितो भ्रमंति यत्सन्निधौ चुंवकलोहवद्धि ॥१८॥ एतं न जानंति विमूढचित्ताः स्वाविद्यया संवृतमानसास्ते । स्वाज्ञानमप्यात्मनि शुद्धवुद्धावारोपयंतीह[2] निरस्तमाये ॥१९॥ संसारमेवानुसरंति ते वै पुत्रादिसक्ताः पुरुकर्मयुक्ताः । जानंति नैवं हृदये स्थितं ते चामीकरं कंठगतं यथाज्ञाः ॥२०॥ यथाप्रकाशो न तु विद्यते रवौ ज्योतिःस्वभावे परमेश्वरे तथा । विशुद्धविज्ञानघने रघूत्तमे [ऽ]विद्या कथं स्यात्परतः परात्मनि ॥२१॥ यथा हि चक्ष्णोभ्रमतोर्गृहादिकं (chákshṇor) विनष्टदृष्टेर्भ्रमतीव दृश्यते । तथैव देहेंद्रियकर्तुरात्मनः कृतं परे [ऽ]ध्यस्य जनो विमुह्यति ॥२२॥ नाह्नो न रात्रिः सवितुर्यथा भवेत्प्रकासरूपाऽव्यभिचारतः[3] क्वचित् । ज्ञानं तथाज्ञानमिदं द्वयं हरौ रामे कथं स्यास्यति शुद्धविग्रहे ॥२३॥ तस्मात्परानंदमये रघूत्तमे विज्ञानरूपे न हि विद्यते तमः । अज्ञानसाक्षिण्यरविन्दलोचने मायाश्रयत्वान्न हि मोहकारणं ॥२४॥ अत्र ते कथयिष्यामि रहस्यमतिदुर्लभं । सीतारामसरुत्सूनुसंवादं मोक्षसाधनं ॥२५॥ पुरा रामायणे रामो रावणं देवकंटकं । हत्वा रणे रणश्लाघ्यं सपुत्रवलवांधवं ॥२६॥ सीतया सह सुग्रीवलक्ष्मणाभ्यां समन्वितः । अयोध्यामगमद्रामो हनूमत्प्रमुखैर्वृतः ॥२७॥ अभिषिक्तः परिवृतो वसिष्ठाद्यैर्महात्मभिः । सिंहासने समासीनः कोटिसूर्यसमप्रभः ॥२८॥ दृष्ट्वा तदा हनूमंतं प्रांजलिं पुरतः स्थितम् । कृतकार्यं निराकांक्षं ज्ञानापेक्षं महामतिं ॥२९॥ रामः सीतामुवाचेदं ब्रूहि तत्वं हनूमते । निष्कल्मषो[ऽ]यं ज्ञानस्य पात्रं नौ नित्यभक्तिमान् ॥३०॥ तथेति जानकी प्राह तत्वं रामस्य निश्चितं । हनुमंते (hanumate) प्रपन्नाय सीता लोकविमोहिनी ॥३१॥ सीतोवाच ॥ रामं विद्धि परं ब्रह्म सच्चिदानंदमव्ययम् । सर्वोपाधिविनिर्मुक्तं सत्तामात्रमगोचरं ॥३२॥ आनंदं निर्मलं शांतं निर्विकारं निरंजनम् । सर्वव्यापिनमात्मानं स्वप्रकाशमकल्मषं ॥३३॥ मां विद्धि मूलप्रकृतिं सर्गस्थित्यंतकारिणीं । तस्य सन्निधिमात्रेण सृजाम्यतमतंद्रिता (सृजामीदमतंद्रिता B. C.) ॥३४॥ तत्सान्निध्यान्मया सृष्टं तस्मिन्नारोप्यतेऽवुधैः । अयोध्यानगरे जन्म रघुवंशे तिनिर्मले ॥३५॥ विश्वामित्रसहायत्वं मखसंरक्षणं तथा । अहल्याशापशमनं चापभंगो महेशितुः ॥३६॥ मत्पाणिग्रहणं पश्चाद्भार्गवस्य मदक्षयः । अयोध्यानगरे वासो मया द्वादशवार्षिकः ॥३७॥ दंडकारण्यगमनं विराधवध एव च । मायामारीचमरणं मायासीताहृतिस्तथा ॥३८॥ जटायुषो मोक्षलाभः कवंधस्य तथैव च । शवरीपूजनं पश्चात्सुग्रीवेण समागमः ॥३९॥ वालिनश्च वधः पश्चात्सीतान्वेषणमेव च । सेतुवंधश्च जलधौ लंकायाश्चाभिरोधनम् ॥४०॥ रावणस्य वधो युद्धे सपुत्रस्य दुरात्मनः । विभीषणे राज्यदानं पुष्पकेन मया सह ॥४१॥ अयोध्यागमनं पश्चाद्राज्ये रामाभिषेचनम् । एवमादीनि कर्माणि मयैवाचारितान्यपि ॥४२॥ आरोपयंति रामे स्मिन्निर्विकारे [ऽ]खिलात्मनि ॥४२॥ रामो न गच्छति न तिष्ठति नानुशोचत्याकांक्षते त्यजति नो न करोति किंचित् । आनंदमूर्तिरचलः परिनामहीनो मायागुणाननुगतो हि तथा विभाति ॥४३॥ etc. Totum opus in libros septem dividitur, qui Rámáyaṇae librorum titulos gerunt. I. Bálakáṇḍa, capp. 7 (fin. in fol. 17[a]). II. Ayodhyákáṇḍa, capp. 9 (fol. 41[b]). III. Áraṇyakáṇḍa, capp. 10 (fol. 59[b]). IV. Kishkindhákáṇḍa, capp. 9 (fol. 76[b]). V. Sundarakáṇḍa, capp. 5 (fol. 87[b]). VI. Yuddhakáṇḍa sive Lankákáṇḍa, capp. 16 (fol. 125[b]). VII. Uttarakáṇḍa, capp. 9 (foll. 148[a]).

[1] °भेदि B. [2] शुद्धवोधे ह्या° B. शुद्धवोधे स्वा° C. [3] °प्रकाश°.

Duo operis capita sacerrima habentur: primum, cujus partem supra exscripsimus, *Rámahṛidaya* appellatum, quo intima Rámae natura revelatur, et libri septimi caput quintum, *Rámagítá*, quo auctor, philosophiae Vedánticae sectator, summi numinis cognitionem, operibus piis praestantiorem, adumbrat.

De codice Petropolitano cf. Boehtlingk in libro: Das Asiatische Museum etc. p. 721, de codicibus Berolinensibus Weber Catal. p. 133, de Parisiensibus Hamilton pp. 17. 64.

Codex hoc seculo satis accurate exaratus est. (Mill 51.)

73.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 223. Long. 12½. Lat. 5. Linn. foll. 1–110. 9, postea 10.

Adhyátmarámáyaṇa. (B.) Ad caput Rámagítá dictum (incipit in fol. 195) commentarius adscriptus est, qui his verbis incipit: अथ भगवान् शिवो रामलक्ष्मणसंवादमुखेन परतत्वमुपदेष्टुमाह. Cujus commentarii *Rámavarmanem* auctorem compertum habeo. Eorum, quos contuli, locorum textum saepius cum cod. C. quam cum A. congruentem reperi.

Codex anno 1801 exaratus est. (Wilson 105.)

74.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 205. Long. 10. Lat. 6. Linn. 12.

Adhyátmarámáyaṇa. (C.) Codex anno 1792 negligenter exaratus est.

De toto Brahmáṇḍapurána cf. Wilson Vishnupurána, p. liv. Partes ejus hae innotuerunt: Agníṣvara Máhátmya (Wilson Mack. Coll. I, 62), Anjanádri M. (ibid. 62), Anantaṣayana M. (ibid. 62), Arjunapura M. (ibid. 63), Kaṭhoragiri M. (ibid. 64), Tungabhadrá M. (ibid. 72), Padmakhaṇḍa (ibid. 75), Pápanáṣana M. (ibid. 75), Pinákiní M. (ibid. 76), Buddhipura M. (ibid. 84), Mallápura M. (ibid. 80), Mallári M. (Westergaard Catal. p. 4), Rámáyaṇa M. (Wilson l. l. 54), Lakshapújá M. (Weber Catal. p. 135), Lalitopákhyánam (cf. Wilson Vishnupurána, p. lv), Valkalakshetra M. (Wilson Mack. Coll. I, 83) Virajákshetra M. (ibid. 84), Ṣivagangá M. (ibid. 87), Ṣrígoshṭhí M. (ibid.), Ṣríranga M. (ibid.), Sundarapura M. (ibid. 89), Sundaráraṇya M. (ibid.), Hastagiri M. (ibid. 91). (WALKER 130.)

75.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 127. Long. 12½. Lat. 6. Linn. 14.

Bhavishyapuráṇae pars prior, a Sumantu cum Ṣatáníka communicata. (A.) De argumento cf. Wilson, Vishnupurána p. xxxix. Incipit: शृणुष्वेदं महाबाहो पुराणं पंचलक्षणं यच्छ्रुत्वा मुच्यते राजन् पुरुषो ब्रह्महत्यया पर्वाणि चैवात्र पंच कीर्त्तितानि स्वयंभुवा प्रथमं कथ्यते ब्रह्म (l. ब्राह्मं) द्वितीयं वैष्णवं स्मृतं तृतीयं शैवमाख्यातं चतुर्थं त्वाष्ट्रमुच्यते पंचमं प्रतिसर्गाख्यं सर्वलोकैः सुपूजितं एतानि तात पर्वाणि लक्षणानि निवोध मे सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वतराणि च वंशानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणं चतुर्दशभिर्विद्याभिर्भूषितं कुरुनंदनं (kurunandana) अंगानि चतुरो वेदा मिमांसा न्यायविस्तरः पुराणं धर्मशास्त्रं च विद्या ह्येताश्चतुर्दश आयुर्वेदो धनुर्वेदो गांधर्वश्चैव ते त्रयः अर्थशास्त्रं चतुर्थं तु विद्या अष्टादशैव ताः प्रथमं कथ्यते सर्गो भूतानामिह सर्वशः etc.

Capita, quae neque in A.C. neque in codice Colebrooke (E. I. H. 1314) indicantur, centum circiter videntur esse. Atque I. auctor de creatione, temporum divisione, ritibus sacris, consecratione, connubio, de patris familias officiis disserit (fol. 1–26ᵃ). Quibus in rebus legum codicis Manui tributi capita 1–3. ita secutus est, ut non modo disticha haud pauca ex eo libro desumeret, sed etiam nonnunquam Manum ipsum laudaret. Cf. haec: मनुना च तथा प्रोक्तं नाम्नो लक्षणमुत्तमं । शर्मवद्ब्राह्मणस्य etc. = M. II, 32. यथाह भगवान्मनुः । अक्षरं त्वक्षयं ज्ञेयं etc. = M. II, 84. Plurima vero vel in hac parte ex aliis quibusdam fontibus deprompsit. De rebus singulis haec. In fol. 4ᵇ. ritus quadraginta (sanskára) et virtutes octo enumerantur: गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतोन्नयनं तथा । जातकर्मान्नप्राशनं चूडाकरणमेखलाः ॥ ब्रह्मव्रतानि चत्वारि स्नानं च तदनंतरं । सधर्मचारिणीयोगो यज्ञानां कर्म मानद ॥ पंचानां कार्यमित्याहुरात्मनः श्रेयसे नृप । देवपितृमनुष्याणां भूतानां ब्रह्मणस्तथा ॥ एतेषां चाष्टकाकर्म पार्वणं श्राद्धमेव हि । श्रावणी चाग्रहायणी चैत्री चाश्वयुजी तथा । पाकयज्ञास्तथा सप्त अग्न्याधेयं च सत्क्रिया । अग्निहोत्रं तथा राजन् दर्शं च विधुसंक्षये ॥ पौर्णमासं च राजेंद्र चातुर्मास्यानि चापि हि । निरूढपशुबंधं च तथा सौत्रामणीति च ॥ हविर्यज्ञास्तथा सप्त तेषां चापि हि सत्क्रिया । अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोमस्तथोक्थ्यः षोडशीं विदुः ॥ वाजपेयोऽतिरात्रश्च अप्तोर्यामेति वै नृप । संस्कारेषु स्थिताः सप्त सोमाः कुरुकुलोद्वह ॥ इत्येते द्विजसंस्काराश्चत्वारिंशन्नृपोत्तम । अष्टौ चात्मगुणास्तात शृणु तानपि भारत ॥ अनसूया दया क्षांतिरनायासं च मंगलं । अकार्पण्यं तथा शौचमस्पृहा च कुरूद्वह ॥ Fol. 7ᵇ. Upasparṣanavidhis. Fol. 9ᵇ. De mahá-guru haec traduntur: जपोपजीवी यो विप्रः स महागुरुरुच्यते । अष्टादश पुराणानि रामस्य चरितं तथा ॥ विष्णुधर्मादित्यधर्माः शिवधर्माश्च भारत । कार्ष्णं वेदं पंचमं तु यन्महाभारतं स्मृतं ॥ सौराश्च धर्मा राजेंद्र नारदोक्ता महीपते । जयेति नाम एतेषां प्रवदंति मनीषिणः ॥ एवं विप्रकदंबस्य वाचकः (librorum sacrorum praelector, qui aliis etiam libri locis laudatur) प्रवरः स्मृतः । यस्त्वेतानि समस्तानि पुराणानि इ जानते । भारतं च महाबाहो स सर्वज्ञो मतो नृणां ॥ Fol. 13ᵃ. Upanayanavidhis. Fol. 15ᵇ. Strílakshaṇam. Hoc capite externus mulieris habitus fastidiose describitur, et quae membrorum singulorum proprietate marito futuro portendantur, indicatur. II. De cerimoniis variis disseritur, quae septem diebus lunae ortum sive occasum sequentibus observandae sunt. Oratio narrationibus ornata est, quae in priore parte omnino desunt. Incipit (fol. 26ᵇ): भगवंस्तिथयो ब्रूहि तिथीनां च विधिं च मे । प्राशनं गुह्यधर्मं च उपवासविधीनपि ॥ मुच्यते येन पापौघात्स्वत्प्रसादाद्द्विजोत्तम । संसाराचैय (? °rách cha yad) विप्रेंद्र श्रेयसे जगतस्तथा ॥ सुमंतुरुवाच ॥ शृणु कौरव कर्माणि तिथिगुह्याश्रितानि तु । श्रुतपठितपापघ्नान्युपोषितफलानि च ॥ प्रतिपदि क्षीरप्राशनं पुष्पप्राशनं द्वितीयायां । लवणवर्जि तृतीयायां तिलान्नं प्राश्नीयाच्चतुर्थ्यां ॥ क्षीराशनश्च पंचम्यां फलाशनः सदा षष्ठ्यां । शाकाशनः सप्तम्यां बिल्वाहारोऽष्टम्यां तु ॥ शिष्टाशनो नवम्यामनग्निपाकाहारो दशम्यां । एकादश्यां घृताहारो द्वादश्यां पायसाहारः ॥ त्रयोदश्यां गोमूत्राहारश्चतुर्दश्यां यवान्नाहारः । कुशोदकप्राशनं पौर्णमास्यां हविष्याहारोऽमावास्यायां ॥ 1. *Pratipatkalpa* [1]. Cerimoniae in honorem Brahmanis his duobus mensis diebus observandae. Qui locus maxime propter eam rem notandus est, quod non modo sacella Brahmani aedificari jubentur, sed etiam imaginum ejus cultus (sammárjana, snána) praecipi-

---

1 Tres vocabuli formae in his capitibus leguntur: *pratipad, pratipadá, pratipadí.*

tur. Quid quod dei statua sive imago curru circum urbem circumvehitur: fol. 30^{a}. पौर्णमासोपवासं च कृत्वा भक्त्या नराधिप । अनेन विधिना यस्तु विरंचिं पूजयेन्नरः ॥ प्रतिपद्यां महाबाहो स गच्छेद्ब्रह्मणः पदं । ऋग्भिर्विशेषतो देव (?) विरिंचो यासु देवता ॥ कार्त्तिके मासि देवस्य रथयात्रा प्रकीर्तिता । यां कृत्वा मानवो भक्त्या याति ब्रह्मसलोकतां ॥ कार्त्तिके मासि राजेंद्र पौर्णमास्यां चतुर्मुखं । मार्गेण चर्मणा सार्धं सावित्र्या परमंतप ॥ भ्रामयेन्नगरं सर्वं नानावाद्यैः समन्वितं । स्थापयेद्भ्रामयित्वा तु सलोकं नगरं नृप ॥ ब्राह्मणं भोजयित्वाग्रे शांडिलेयं प्रपूज्य च । आरोपयेद्रथे देवं पुण्यवादित्रनिस्वनैः ॥ रथाग्रे शांडिलीपुत्रं (शांडिनी° A.C.D.) पूजयित्वा विधानतः । ब्राह्मणान्वाचंयित्वा च कृत्वा पुण्याहमंगलं ॥ देवमारोपयित्वा तु रथे कुर्यात्प्रजागरं । नानाविधैः प्रेक्षणकैर्ब्रह्मघोषैश्च पुष्कलैः ॥ कृत्वा प्रजागरं ह्येवं प्रभाते ब्राह्मणं नृप । भोजयित्वा यथाशक्त्या भक्ष्यभोज्यैरनेकशः ॥ पूजयित्वा जनं वीर वस्त्रेण विधिवन्नृप । गजेन च महाबाहो पयसा पायसेन च ॥ ब्राह्मणान्वाचयित्वा च छांदेन विधिना नृप । कृत्वा पुण्याहशब्दं च [तं] रथं भ्रामयेत्पुरे ॥ चतुर्वेदविदैर्विप्रैर्भ्रामयेद्ब्राह्मणो रथं । बहुधाप्रणवोच्चारैश्छंदोगाध्वर्युभिस्तथा ॥ भ्रामयेदेव देवस्य सुरज्येष्ठस्य तं रथं । प्रदक्षिणं पुरं सर्वं मार्गेण सुसमेन (sushameṇa) तु ॥ न वोढव्यो रथो (यं) वीर शूद्रेण शुभमिच्छता । नारूहेत रथं प्राज्ञो भुक्त्वैकं[1] भोजनं नृप ॥ ब्रह्मणो दक्षिणे पार्श्वे सावित्रीं स्थापयेन्नृप । भोजको वामपार्श्वे तु पुरतः कंजजं न्यसेत् ॥ एवं तूर्यनिनादैस्तु शंखशब्दैश्च पुष्कलैः । भ्रामयित्वा रथं वीर पुरं सर्वप्रदक्षिणं । स्वस्थाने स्थापयेद्भूयः कृत्वा नीरजनं बुधः ॥ 2. *Dvitíyákalpa* (fol. 33^{b}). Hi dies Aṣvinibus consecrati sunt. Episodium de Chyavana et Aṣvinibus, eodem fere modo atque in Mahábhárata (III, 10316 sqq.) breviter relatum. 3. *Tṛitíyákalpa* (fol. 33^{b}). Gaurívratam. 4. *Chaturthíkalpa* (fol. 33^{b}–43^{a}). Gaṇeṣavratam. Vighnavináyakae sive Vighneṣae appellationis origo. Purushalakshaṇam. Strílakshaṇam. Horum capitum, quibus, quae corporis habitu significentur et portendantur, ostenditur, lectio physiognomonibus nostris commendanda est. Gaṇeṣae colendi ritus. Qui tum auspicatissimus est, quum lucente Marte peragitur (Angárakachaturthí): यदा शुक्लचतुर्थ्यां तु वारो भौमस्य वै भवेत् । तदा सा सुखदा ज्ञेया etc. 5. *Panchamíkalpa* (fol. 43^{a}–48^{b}). Hi dies serpentibus sacri sunt. पंचमी दयिता राजन्नागानां नंदिवर्धिनी । पंचम्यां किल नागानां भवतीत्युत्सवो महान् ॥ वासुकिस्तक्षकश्चैव कालियो मणिभद्रकः । ऐरावतो धृतराष्ट्रः कर्कोटकधनंजयौ ॥ एते प्रयच्छंत्यभयं प्राणिनां प्राणजीविनां । पंचम्यां स्नापयंतीह नागान् क्षीरेण ये नराः ॥ तेषां कुले प्रयच्छंति अभयं प्राणदक्षिणां । शप्ता नागा यदा मात्रा दह्यमाना दिवानिशं ॥ निर्वापयंति स्नपनैर्गवां क्षीरेण मिश्रितैः । येन स्नापयंति वै नागान् भक्त्या श्रद्धासमन्विताः ॥ Atque primum narratio de Kadrú et Vinatá (M. I, 1072 sqq.) breviter refertur, deinde hujus cerimoniae observatio in serpentium morsus commendatur. Tum serpentium origo et dentes, denique vulneratorum symptomata et remedia accurate describuntur. Quae omnia eodem fere modo tractantur, atque in Suṣruta (Kalpasthána 4. 5). 6. *Shasṭhíkalpa* (fol. 48^{b}–53^{b}). Kárttikeyavratam. Non genere, sed ordinis officiis peractis virtutem niti, Brahmanis cum viris sanctis colloquio probatur. 7. *Saptamíkalpa* (fol. 53^{b}–127^{b}). Hi dies Soli consecrati sunt. De Solis prole et cultu. Inde a fol. 55^{a}. Kṛishṇae cum Ṣámba filio colloquium sequitur, quo Solis colendi ritus praecipitur. Fol. 55^{a}. आथर्वणविधिं वक्ष्ये धर्मकेतोरनुत्तमं[2]. [Cod. C. fol. 74^{b}. नैमित्तिकानतो वक्ष्ये यज्ञान् शांब समासतः । सप्तम्यां ग्रहणे चैव संक्रांतिषु विशेषतः ॥[3] fol. 76^{b}. Rathayátrá. Primum Solis currus, ejus comites, currus describuntur.] Fol. 60^{b}. Deinde quemadmodum imago ejus per urbem circumferatur narratur. Fol. 64^{b}. रथयात्रा समाप्ता. Fol. 65^{b}–69^{a}. Solis colendi ritus (kriyáyoga) a Brahmaṇe cum Diṇḍi (sive Diṇḍin)[4] communicatus. Fol. 69^{a}–73^{a}. Ṣankha anachoreta cum Bráhmaṇa quodam Ṣámbae et Vasishṭhae de eadem re colloquium communicat[5]. Ṣámba enim Durvásasis imprecatione lepra laborans Solis cultu sanatus erat. Fol. 72^{b}. Súryastotram. Fol. 73^{a}–127^{b}. Narratio de Ṣámba, qui Kṛishṇae patris imprecatione morbo affectus a Nárada solis naturam, prolem, cultum edocetur[6]. Fol. 98^{b}. De Bhojakis et Magis, solis sa-

---

[1] Corruptelam in his verbis inesse suspicor. त्यक्त्वैकं भोजकं vel simile aliquid legendum est.

[2] Post fol. 56^{b}, l. 6. quaedam omissa, alia transposita sunt. Cf. cod. C. fol. 74^{b}.

[3] Voto soluto a divitibus currus aureus, a pauperibus cupreus sive paniceus pontifici donandus est: एवं संवत्सरे पूर्णे कृत्वा वै कांचनं रथं । सप्तभिर्वाजिभिर्युक्तं नानारत्नोपशोभितं ॥ आदित्यप्रतिमां मध्ये शुद्धहेम्ना कृतां शुभां । रत्नैरलंकृतां कृत्वा हेमपद्मोपरिस्थितां ॥ तस्मिन्रथवरे कृत्वा सारथिं चाग्रतः स्थितं । वृतं द्वादशभिर्विप्रैः क्रमान्मासाधिपात्मभिः ॥ मध्ये कल्पद्रुमाचार्यं पूजयित्वा यथाश्रुति । संचित्यादित्यवर्णं वै वस्त्ररत्नादि नांहयेत् ॥ एवं समाधिपान्विप्रान् संपूज्याथ निवेदयेत् । आचार्याय रथं छत्रं ग्रामं गा वा महीं शुभां ॥

[4] Diṇḍi utrum homo an deus (Ṣiva) fuerit, non patet. Saepissime *gaṇanáyaka*, bis terve *tripurántaka* appellatur. Cf. fol. 69^{a}. सूर्यमाराध्य स दिंडी सूर्यस्यानुचरोऽभवत् ॥

[5] Huc enim ea pertinent, quae in fol. 56^{b}. usque ad fol. 58^{b}. leguntur. Quae nunc rubrica notata sunt.

[6] Loci Solis cultu clarissimi tres, sive quatuor esse dicuntur. Fol. 73^{a}. स्थानानि त्रीणि देवस्य द्वीपेऽस्मिन्भास्करस्य तु । पूर्वमिंद्रवनं नाम तथा मुंडारमुच्यते । कालप्रियं तृतीयं तु त्रिषु लोकेषु विश्रुतं ॥ तथान्यदपि ते वच्मि यत्पुरा ब्रह्मणोदितं । चंद्रभागातटे नाम्ना पुरं यच्छांबसंज्ञितं ॥ द्वीपेऽस्मिन् शाश्वतं स्थानं यत्र सूर्यस्य नित्यदा etc. Pro *Muṇḍára* Wilford (Asiatic Researches XI, 70) Mandára legit.

cerdotibus. De quibus cf. quae Wilson ad calcem libri: '*Mémoire sur l'Inde, par M. Reinaud,*' p. 391 sqq. disseruit. Locos maxime memorabiles exscripsi. (आदित्योऽरुणं प्रत्युवाच) प्रियव्रतसुतो राजा शाकद्वीपमहीपतिः । तेन मे कारितं दिव्यं विमानप्रतिमं गृहं । तस्मिन्द्वीपे तदात्मीये दिव्यं शैलमयं महत् ॥ स ममार्चां कारयित्वा कांचनीं लक्षणान्वितां । प्रतिष्ठापनाय वै तस्याश्चिंतयामास सुव्रत ॥ कृतमायतनं श्रेष्ठं तथेयं प्रतिमा कृता । को वै प्रतिष्ठापयिता देवमर्कं शुभालये ॥ एवं संचिंतयित्वा तु जगाम शरणं मम । भक्तिं तस्यानुसंचिंत्य खगारू पार्थिवस्य तां ॥ गतोऽहं दर्शनं तस्य उक्तं चापि मया खग । किं चिंतयसि राजेंद्र कुतश्चिंता समागता ॥ ब्रूहि यत्ते हृदि प्रौढं चिंताकारणमागतं । संपादयिष्ये तत्सर्वं विमना भव मा नृप ॥ अत्यर्थं दुष्करमपि करिष्ये नात्र संशयः । इत्युक्तः स मया राजा इदं वचनमुक्तवान् ॥ द्वीपे ऽस्मिन्देवदेवेश कृतमायतनं तव । मया भक्त्या जगन्नाथ तथेयं प्रतिमा कृता ॥ प्रतिष्ठां कारये केन तव देवालये खग । ये तु संति त्रयो वर्णा द्वीपेऽस्मिन् क्षत्रियादयः ॥ ते मयोक्ता न कुर्वंति प्रतिष्ठां तव कृत्स्नशः । न चाथर्वा जगन्नाथ ब्राह्मणो नात्र विद्यते ॥ तेनेयमागता चिंता हृदि शल्यं तथार्पितं । ततो मयोक्तो राजासौ वैनतेय वचः शुभं ॥ एवमेतन्न संदेहो यथा तूक्तं नराधिप । क्षत्रियादित्रयो वर्णा द्वीपेऽस्मिन्नात्र संशयः ॥ तेऽत्र नार्हंति मे पूजां न प्रतिष्ठां कदाचन । तस्मात्ते श्रेयसे राजन् प्रतिष्ठायात्मनस्तथा ॥ सृजामि प्रथमं वर्णं मगसंज्ञमनौपमं । इत्युक्त्वा तमहं वीर राजानं खगसत्तम ॥ जगाम परमां चिंतां तस्य कार्यस्य सिद्धये ॥ अथ मे चिंतयानस्य मच्छरीराद्विनिःसृताः । शशिकुंदेंदुसंकाशाः संख्ययाष्टौ महाबलाः ॥ पठंतश्चतुरो वेदान् सांगोपनिषदः खग । कषायवाससः सर्वे करंडांबुजधारिणः ॥ ललाटे तिलकौ द्वौ तु द्वौ चान्ये (sic) वक्षसस्तथा । किरणाभ्यां तथा द्वौ तु पादाभ्यामपरौ तथा ॥ अथ तेऽष्टौ महात्मानः सर्वे प्रणतकंधराः । पितरं मन्यमाना मामिदं वचनमब्रुवन् ॥ तात तात महादेव लोकनाथ जगत्पते । किमर्थं भवता सृष्टा वयं देव स्वदेहतः ॥ ब्रूहि सर्वं करिष्याम आदेशं भवतोऽखिलं । पितास्माकं भवान्देवो वयं पुत्रा न संशयः ॥ इत्युक्तवंतस्ते सर्वे मयोक्ता देवसंभवाः । प्रियव्रतसुतो योऽयमस्य वाक्यं करिष्यथ ॥ स चाप्युक्तो मया राजा शाकद्वीपाधिपः खग । य एते मत्सुता राजन् मगा ब्राह्मणसत्तमाः ॥ कारयाशु प्रतिष्ठां मे सैवैरेतैर्महीपते । कारयित्वा प्रतिष्ठां तु ममार्चाया नराधिप ॥ पश्चादायतनं सर्वमेषामर्पय पूजने । एते मत्पूजने योग्याः प्रतिष्ठायां च सर्वशः ॥ समर्प्य नापहर्तव्यं भोजकेभ्यः कदाचन । सर्वमायतनाद्यं तु गृहक्षेत्रादिकं च यत् ॥ धनधान्यादिकं राजन् यन्ममायतने भवेत् । तत्सर्वं भोजकेभ्यस्तु दातव्यं नात्र संशयः ॥ धनधान्यसुवर्णादि गृहक्षेत्रादिकं च यत् । यन्मदीयं भवेत्किंचित्सग्रामनगरं क्वचित् ॥ तस्य सर्वस्य राजेंद्र मदीयस्य समंततः । अधिपा भोजकाः स्युर्वै नान्ये विप्रादयो नृप ॥ यथाधिकारी पुत्रस्तु पितुर्द्रव्यस्य वै भवेत् । तथा मदीयवित्तस्य भोजका स्युर्न संशयः ॥ इत्युक्तेन मया राज्ञा तेन सर्वं प्रवर्तितं । कारयित्वा प्रतिष्ठां तु दत्वा सर्वस्वमेव हि ॥ भोजकेभ्यः खगश्रेष्ठ ततो हर्षमवाप्तवान् । एवमेते मया सृष्टा भोजका गरुडाग्रज ॥ अहमात्मा तथान्येषां सर्वे सुमनसस्तथा । मत्पुत्रेति (?) ममाज्ञेयास्तथाभ्यर्हिताः (?) सदा ॥ तस्मात्तेभ्यः प्रदातव्यं न हर्तव्यं कदाचन । भोजकास्वं हरेद्यस्तु लोभाद्द्वेषादथापि वा ॥ स याति नरकं घोरं तामिस्रं शाश्वतीः समाः । तस्माद्ग्रामादिकं द्रव्यं यत्किंचिन्मम विद्यते ॥ तत्सर्वं भोजकस्वं हि पितृपर्यागतं मतं । भोजकश्च भवेद्यादृक् तत्ते वच्मि खगेश्वर ॥ समयान्पालयेद्यस्तु स्वानुष्ठानपरः सदा । वेदाधिगमनं पूर्वं दारसंग्रहणं तथा ॥ अव्यंगधारणं नित्यं तथा त्रिषवणं स्मृतं । पंचकृत्वः सदा पूज्यो अहं रात्रौ दिने तथा ॥ वेदब्राह्मणदेवानां निंदा कार्या न वै क्वचित् । नान्यदेवप्रतिष्ठा तु कार्या वै भोजकेन तु ॥ ममापि च न कर्तव्या तेन एकाकिना क्वचित् । सर्वमेव निवेद्यं तु अश्नीयाद्भोजकः सदा ॥ न भुंजीत गृहं गत्वा शूद्रस्य गरुडाग्रज । शूद्रोच्छिष्टं प्रयत्नेन सदा त्याज्यं हि भोजकैः ॥ येऽश्नंति भोजका नित्यं शूद्रान्नं शूद्रवेश्मनि । ते मां पूज्य फलं मत्तः कथं प्राप्स्यंति खेचर ॥ गत्वा गृहं तु शूद्रस्य न भोक्तव्यं कदाचन । गृहागतं च शूद्रान्नं न च त्याज्यं (? भोज्यं) कथंचन ॥ आध्मातव्यो (adhmá° D.) ऽबुजो नित्यं भोजकेनाग्रतो मम । सकृत्प्रवादिते शंखे मम प्रीतिर्हि जायते ॥ यस्मा‾त्रात्र संदेहः पुराणश्रवणात्तथा । तस्माच्छंखं सदा वाद्यं भोजकेन प्रयत्नतः ॥ तस्येयं परमा वृत्तिर्नैवेद्यं यन्मदीयकं । नाभोज्यं (नो भोज्यं D.) भुंजते यस्मात्तेनासौ भोजको मतः ॥ भोजयंति च मां नित्यं तेन ते भोजका मताः । अव्यंगं च प्रयत्नेन धार्यं शुद्धिकरं परं ॥ अव्यंगहीनो ह्यशुचिर्भोजकः स्यान्न संशयः । यस्तु मां भोजयेद्वीर अव्यंगेन विना खग ॥ न तस्य संततिः स्याद्वै न चाहं प्रीतिमान्भवे । मुंडनं शिरसः कार्यं न तु कूर्चस्य सुव्रत ॥ etc.

Fol. 103a. Dípamáhátmyam. Fol. 109a. Śámba Solis jussu Śámbapurím urbem ad Chandrabhágae ripam condit. Fol. 111a. Solis templum quo modo aedificandum et ornandum sit, refertur. Fol. 112a. Solis statuae conficiendae ratio. Fol. 114a. De templi dedicatione. Fol. 116a. Ritus cum statua in templo ponenda conjuncti (adhivásana). Fol. 118a. De vexillis, quibus templum ornandum est. Fol. 120a. Śámba, primum Gauramukha, Ugrasenae sacrifice, deinde Sole ipso consulto, Magos sacrifices instituit: गौरमुख उवाच ॥ मगाय संप्रयच्छ त्वं पुरमेतच्छुभं विभो । तस्याधिकारो देवस्य देवतानां च पूजने ॥ शांब उवाच ॥ कोऽयं मगेति ते प्रोक्तः क्व चासौ वसते विभो । कस्य पुत्रो द्विजश्रेष्ठ किमाचारः किमाकृतिः ॥ गौरमुख उवाच ॥ योऽयं मगेति वै विप्रो ममशोदित्योर्द्विजातयः (?) । निक्षुभाग्निसुतो वीर आदित्यात्मज उच्यते ॥ शांब उवाच ॥ कथं स निक्षुभापुत्रः कथं वीरसुतस्तथा (?) । कथं चादित्यतनयो मगोऽसौ उच्यते पुनः ॥ गौरमुख उवाच ॥ मानुषत्वं गता देवी निक्षुभा किल यादव । गता शापमवाप्येह भास्कराल्लोकपूजितात् । गोत्रं मिहिरमित्याहुर्व्रतं वे ब्राह्ममुत्तमं ॥ ऋज्वाह्वो नाम कर्मात्मा ऋषिरासीत्पुरानघ । तस्यात्मजा समुत्पन्ना निक्षुभासौ वरांगना ॥ रूपेणाप्रतिमा लोके हावनी नाम नामतः । पितुर्नियोगात्सा कन्या विहरेज्जातवेदसं ॥ विहरंत्या[1] यथा न्यायं समिद्धं पावकं तदा । अथ तां देवदेवेशो अंशुमाली ददर्श ह ॥ रूपयौवनसंपन्नां ततः कामवशं गतः । चिंतयामास तन्वंगीं कथं तां विभजे ह्यहं ॥ अनया विधुतो

---

[1] Aut विहरंतीं legendum est, aut versus deest.

योऽयं पावको देवपूजितः । एतमाविश्य तन्वंगीं भजेयं लोकपूजितां ॥ इति संचिंत्य देवेशः सहस्रांशुर्दिवस्पतिः । विवेश पावकं वीर तदा तं विभराननं (?) ॥ ततो विलासलावण्यरूपयौवनशालिनी । समिद्धं (समित्वं A. D.) लंघयित्वाग्निं जगामायतलोचना ॥[1] क्रुद्धः स्वरूपमास्थाय दृष्ट्वा कन्यां स पीडितः । करं करेण संगृह्य उवाच यदुनंदन ॥ वेदोक्तं विधिमुत्सृज्य यथायं (यथात्वं A. D.) लंघितस्त्वया । तस्मात्त्व तु समुत्पन्नस्तव पुत्रो भविष्यति ॥ जलगंवु इति ख्यातो वंशकीर्त्तिविवर्धनः । अग्निजात्या मगाः प्रोक्ताः सोमजात्या द्विजातयः ॥ भोजकादित्यजात्या हि दिव्यास्ते परिकीर्तिताः । तामेवमुक्त्वा भगवानादित्योऽंतर्देधेऽग्निमान् ॥ etc. De Magorum patria a Sole haec traduntur (fol. 121^{a}): न योग्यः परिचर्यायां जंबुद्वीपे ममानघ । मम पूजाकरान् गत्वा शाकद्वीपादिहानय ॥ लवणोदात्परे पारे क्षीरोदेन समावृतं । जंबुद्वीपात्परं यस्माच्छाकद्वीपमिति स्मृतं ॥ तत्र पुण्या जनपदाश्चातुर्वर्ण्यसमावृताः । मगाश्च मगसाश्चैव मानसा मंदगास्तथा ॥ मगा ब्राह्मणभूयिष्ठा मगसाः क्षत्रियाः स्मृताः । वैश्यास्तु मानसा ज्ञेयाः शूद्रास्तेषां तु मंदगाः ॥ न तेषां संकरः कश्चिद्धर्माश्रयकृतः क्वचित् ॥ धर्मस्याव्यभिचारत्वादेकांतसुखिनः प्रजाः ॥ तेजसा ते मदीयेन निर्मिता विश्वकर्मणा । तेभ्यो वेदास्तु चत्वारः सरहस्या मयोदिताः ॥ वेदोक्तैर्विविधैः स्तोत्रैः परैर्गुह्यैर्मया कृतैः । मामेव तेऽभिध्यायंते जपंते मां च नित्यशः ॥ मन्मनाद्यजनपरा मद्भक्ता मत्परायणाः । मम शुश्रूषकाश्चैव मम च व्रतचारिणः ॥ अव्यंगधारिणश्चैव विधिदृष्टेन कर्मणा । कुर्वंति ते सदा भद्र मम पूजां मनोनुगां ॥ तथा देवाः सगंधर्वाः सिद्धाश्च सह चारणैः । विहरंते रमंते च दृश्यमानाश्च तैः सह ॥ जंबुद्वीपे त्वहं विष्णुर्वेदवेदांगपूजितः । शक्रोऽहं शाल्मलिद्वीपे क्रौंचद्वीपे ह्यहं भगः ॥ प्लक्षद्वीपे त्वहं भानुः शाकद्वीपे दिवाकरः । पुष्करे च स्मृतो ब्रह्मा तत्र (?) चाहं महेश्वरः ॥ Ṣámba igitur in Ṣákadvípam proficiscitur, indeque decem et octo Magorum familias arcessit. Condita urbe Ṣámbapurí, idem Dváravatím revertitur, indeque Bhojarum filias arcessit, quas Magis desponderet. Quorum filii Bhojakae appellantur. Unde Bhojaka vernaculum Solis cultorum nomen fuisse vides. Fol. 122^{b}. Vyása Ṣámbam Magorum ritus et cerimonias edocet. Partem quandam talem, qualis in cod. A. legitur[2], exscripsi: विपर्यस्तेन वेदेन मगा नार्यंत्यतो मगाः । ऋवमाममंत्रयोगैस्तु[3] विपर्यस्तैस्तु नित्यशः ॥ गयत्यर्कविंधानेन मगरस्तेन (l. magavas tena) ते स्मृताः । ब्रह्मा धारयते कूर्चं ऋषयश्च तपोधनाः ॥ पवनाकृतिश्च भगवान् न्कूर्चं धारयते रविः । तस्मान्मगुभिरित्यर्थं कर्त्तव्यं कूर्चधारणं ॥ श्रूयंते ऋषयः सर्वे मौनेन नियमस्थिताः । भुंजते चापि मौनेन मौनिनस्तेन भोजकाः ॥ मुनिचर्यंकृतस्ते पि शाकद्वीपनिवासीनः । तस्मान्मौनेन भोक्तव्यं मगुना सिद्धिमिच्छता ॥ वचः सूर्यः समाख्यातः कारणं च वचस्तथा । अर्चयंति वचं नित्यं वचार्चाः तेन ते स्मृताः ॥ भोजकन्यासु जातत्वाद्भोजकास्तेन संस्मृताः । ब्राह्मणानां यथा प्रोक्ता वेदाश्चत्वार एव तु ॥ ऋग्वेदो य यजुर्वेदः सामवेदो अथर्वणः । ब्रह्मणोक्तास्तथा वेदा मगानामपि सुव्रत ॥ त एव विपरीतास्तु तेषां वेदाः प्रकीर्त्तिताः । वदो विश्ववदश्चै विदुदंगिरसस्तथा ॥ वेदा ह्येते मगानां तु पुरोवाच प्रजापतिः । मगा वेदमधीयंते वेदज्ञाः तेन ते स्मृताः ॥ गेषो नाम महानागः सर्वसत्वसुखावहः । स सूर्यरथमासाद्य रश्मिभिः सह वर्षति ॥ यः तस्य पुनर्न्निमोकः स रवेस्तु अमाहकः । वंदितव्यो मगानां तु अस्त्रमंत्रेण नित्यतः ॥ यथासुज्ञा हिजानां (l. munjo dvi°) तु व्रतकाले प्रदीयते । अमाहकं तथा तेषा मुगानां तु प्रदीयते ॥ सर्वसंस्कारयज्ञेपु यथा दर्भा द्विजादिषु । पवित्राः कीर्त्तिताः तेषां तथा वश्मा मगेष्विह (°shv iha) ॥ ताभिर्यजंति भूयिष्ठं तस्मिन् द्वीपे मगधिपाः । विद्यावंतं कुले श्रेष्ठं शौचाचारसमन्वितं ॥ यष्टारं सूर्यं उक्तं च जपंतं मंत्रमादितः । प्रियं स्याद्भास्करस्येह भोजकं यदुनंदन ॥ स्वस्वदित्येव (°dine cha) वै मंत्रो वेदो (वेदादौ D.) परिपठ्यते । स चैव ब्राह्मणानां तु सावित्री परिकल्प्यते ॥ अस्माकं तु यदुश्रेष्ठ महाव्याहृतिपूर्विका । मुमाहकेनार्थं विना (न) भुंजीत मौनेन भुंजीत यथा तु युक्तं ॥ न चापि किंचिन्मृतकं स्पृशेत रजस्वलान्नैव च संस्पृशेत् । श्वमंतमुर्व्यां तु परिक्षिपेत[4] नानिष्टसूर्यस्तु मगुर्म्रियेत ॥ यथा सुराम्महायज्ञे विप्रा मंत्रपुरस्कृतं । पिबंति न च दूष्यंति (dushyanti) वेदप्रोक्तेन कर्मणा ॥ तत्वन्मद्यं मगानां तु विधिमंत्रपुरस्कृतं । हविः संपद्यते यस्व (yasmát) तेन दोषो न विद्यते ॥ यथाग्निहोत्रं द्विजानां तथाध्वरहोत्रं मगानां । अचुषुनामेति तथाध्वरस्य मुनिर्वचपरोः परिवारणीयः ॥ पंच धूपाः प्रदातव्यः हरस्येह सर्वदा । दंडनाथकरेनेद्धे त्रिसंध्यं भास्करस्य तु ॥ Fol. 123^{a}. Pristini illi decem et octo Magi bifariam divisi erant, decem nobilioris, octo plebejae originis. Priores quum uxores e Bhoja gente oriundas duxissent, eorum proles *Bhojaka* appellabatur; alterorum, qui Ṣakorum filias in matrimonium duxerant, filii *Mandaga* nominabantur. Fol. 123^{a}. De cingulo *avyanga* appellato. Quod aliis nominibus *paṭhitánga, amáhaka, sára* nuncupatur. Fol. 124^{a}–127^{b}. De Bhojakarum officiis. Libri finis desideratur.

Solis cultum si exceperis, e terra peregrina in Indiam allatum, reliqui, qui in hoc libro docentur, ritus Brahmanicae religioni non repugnant. Preces vero, quarum recitatio commendatur, pleraeque Vedicae sunt. Narrationes paucae oratione simplici relatae sunt. Ṣámbapuráṇa in medio libro semel laudatur.

Codex sub finem seculi superioris exaratus est. (WILSON 103.)

76.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 218. Long. 14. Lat. 5. Linn. 10. 11.

Bhavishyottarapuráṇae, alterius Bhavishyapuráṇae

---

[1] Versus nonnulli desiderari videntur.

[2] Initio excepto, reliquorum, quos supra excerpsi, locorum textum collato cod. Colebr. 1314 (=D.) paulum emendatum dedi.

[3] L. ऋक्साममंत्रयोगैस्तु.

[4] Si quid divinando assequi licet, his verbis ne cadavera (शव) sepeliantur prohiberi putaverim.

partis capita 164. (B.) Incipit: यस्य गंडतले भाति विमला षट्पदावली। अक्षमालेव विमला सो (sa) नः पायाद्गणाधिपः॥ ओं नमो वासुदेवाय सशार्ङ्गाय सकेतवे। सगदाय सचक्राय सशंखाय नमो नमः॥ नमः शिवाय सोमाय सगणाय ससूनवे। सवृषाय सशूलाय सकपालाय सेंदवे॥ शिवं ध्यात्वा हरिं स्मृत्वा प्रणम्य परमेष्टिनं। चित्रभानुं [च] भानुं च नत्वा ग्रंथमुदीरयेत्॥ छत्राभिषेकं पांडवं (श्रुत्वाभिषिक्तं पांडवं च C.) धर्मपुत्रं युधिष्ठिरं। दष्टुमभ्यागता (drashṭum a°) हृष्टा व्यासाद्याः परमर्षयः॥ मार्कंडेयः समांडव्यः शांडिल्यः शाकटायनः। गौतमो गालवो गार्ग्यः शातातपपराशरौ॥ जमदग्न्यो (já°) भरद्वाजो भृगुर्भागुरिरेव च। उत्तंकः शंखलिखितौ शौनकः शाकटायनिः॥ पुलस्त्यः पुलहो दाल्भ्यो बृहदश्वः सलोमशः॥ नारदः पर्वतो जह्नुरर्वावसुपरावसू॥ etc.

Hic liber, a Kṛishṇa Yudhishṭhirae traditus, prooemio brevi praemisso, de variarum cerimoniarum observatione agit, quorum nomina infra exscripta sunt. Capitum tituli hi[1]: 1. Vyásagamanam. 2. Brahmáṇḍotpattis. 3. Máyádarṣanam. 4. Dosliákhyápanam. 5. Pápabhedaprakhyápanam. 6. Ṣubháṣubhakarmaphalanirdesas. 7. Ṣakaṭavratakathanam. 8. Tilakavratam. 9. Aṣokavratam. 10. Karavíravratam. 11 (inc. in fol. 21^a = C. 168^a). Kokilávratam. (11^a. Vṛihattapovratam. Hoc caput in B. non legitur). 12. Bhadropavásavratam. 13. Yamadvitíyávratam. 14. Aṣúnyaṣayanadvitíyá. (14^a. Bhúmakatṛitíyá. 14^b. Meghapálítritíyávratam. 14^c. Panchágnisádhanákhyam Rambhátṛitíyávratam. Etiam haec capita in codice B. desiderantur). 15. Goshpadatṛitíyávratam. 16. Harikálítṛitíyávratam. 17. Lalitátṛitíyávratam. 18. Aviyogatṛitíyávratam. 19. Umámaheṣvaravratam. 20. Saubhágyáshṭakatṛitíyávratam. 21 (fol. 30^b = C. 186^b). Ánantaryatṛitíyávratam[2]. 22. Rasakalyáṇinívratam. 23. Árdránandakarítṛitíyávratam. 24. Chaitrabhádrapadatṛitíyávratam. 25. Ánantaryatṛitíyávratam[2]. 26. Akshayatṛitíyávratam. 27. Angárakachaturthívratam. 28. Vináyakasnapanachaturthívratam. 29. Avighnavináyakachaturthívratam. 30. Ṣántivratam. 31 (fol. 39^b = C. 196^a). Sarasvatívratam. 32. Nágapanchamívratam. Hoc caput ad verbum e priore parte desumtum est. Cf. supra p. 31^a. 33. Ṣrípanchamívratam. 34. Viṣokashashṭhívratam. 35. Kamalashashṭhívratam. 36. Mandárashashṭhívratam. 37. Lalitáshashṭhívratam. 38. Tárakavadhakárttikeyapújáshashṭhívratam. 39. Vijayasaptamívratam. 40. Ádityamaṇḍalavidhis. 41 (fol. 47^a = C. 203^a). Trayodaṣavarjyasaptamívratam. 42. Kurkuṭívratam. 43. Ubhayasaptamívratam. 44. Kalyáṇasaptamívratam. 45. Ṣarkarásaptamívratam. 46. Achalásaptamívratam. 47. Budháshṭamívratam. 48. Janmáshṭamívratam. 49. Dúrváshṭamívratam. 50. Kṛishṇáshṭamívratam. 51 (fol. 56^b = C. 211^b). Anagháshṭamívratam. 52. Somáshṭamívratam. 53. Ṣrívṛikshanavamívratam. 54. Dhvajanavamívratam. 55. Ulkánavamívratam. 56. Daṣávatáram vratam. 57. Tárakadvádaṣívratam. 58. Araṇyadvádaṣívratam. 59. Rohiṇíchandravratam. 60. Hariharahiraṇyagarbhaprabhákáráṇám aviyogavratam. 61 (fol. 66^a = C. 220^a). Govatsadvádaṣívratam (Vibhútidvá° B.). 62. Govindaṣayanotthápanavratam (Devaṣayana° codd.). 62^b. Nírájanadvádaṣívratam. 63. Bhíshmapanchakavratam. 64. Malladvádaṣívratam. 65. Bhímadvádaṣívratam[3]. 65^b. Vijayadvádaṣívratam sive Ṣravaṇadvádaṣívratam. 66. Sampráptidvádaṣívratam. 67. Govindadvádaṣívratam. 68. Akhaṇḍadvádaṣívratam. 69. Manorathadvádaṣívratam. 70. Tiladvádaṣívratam. 71 (fol. 81^b = C. 230^b). Sukṛitadvádaṣívratam. 72. Dharaṇívratam. 73. Viṣokadvádaṣívratam. 74. Vibhútidvádaṣívratam. 75. Madana- (sive Ananga-) dvádaṣívratam. 76. Abádhakavratam (Ankapáda° C.). 77. Nimbárkakaravírárchanavratam. 78. Yamádarṣanatrayodaṣívratam[4]. 79. Anangatrayodaṣívratam. 80. Pálívratam. 81 (fol. 93^b = C. 242^a). Rambhávratam. 81^a. Ánandachaturdaṣívratam. 81^b. Anantachaturdaṣívratam. 82. Ṣravaṇikávratam (81^a et 81^b in cod. C. non leguntur et quae de Ṣravaṇikávrata dicuntur, fine excepto, a cod. B. differunt). 83. Chaturdaṣyáshṭamínaktavratam. 83^a. Ṣivachaturdaṣí. 84. Sarvaphalatyágachaturdaṣívratam. 85. Vijayapúrṇimávratam. 86. Vaiṣákhíkárttikímághímáhátmyam. 87. Yugatithimáhátmyam. 88. Sávitrívratam. 89. Kárttikyám Kṛittikávratam. 90. Púrṇimámanorathavratam. 91 (fol. 111^b = C. 254^b). Aṣokapúrṇimávratam. 92. Anantavratam. 93. Ṣámbharáyaṇívratam[5]. 94. Nakshatrapurushavratam. 95. Ṣivanakshatrapurushavratam. 96. Sampúrṇavratam. 97. Kámadánam náma veṣyávratam. 98. Vṛintákavidhis. 99. Grahanakshatravratam. 100. Ṣanaiṣcharavratam. 101 (fol. 125^b = C. 264^a). Ádityanaktavidhivratam (Hoc caput in C. desideratur). 101^a. Sankrántyudyápanam vratam. 102. Bhadrávratam (Vishṭivrata. C. Hac enim cerimonia Vishṭi, Solis et Umbrae filia, Ṣanaiṣcharae soror, colitur). 103. Agastyárghavidhivratam. 104. Abhinavachandrárghavidhis. 105. Ṣukabṛihaspatyor arghavidhivratam. 106. Vratapanchásítis[6] (Incipit: शृणु भारत वक्ष्यामि पंचाशीतिव्रतानि ते। नोक्तानि यानि कस्यापि मुनि-

[1] Numeri e codice C. desumti sunt.

[2] Anantatritíyávratam, quod vocabulum Boehtlingk nescio e quibus fontulis in lexicon suum derivavit, in neutro capite legitur.

[3] Hujus capitis finis et sequentis initium in cod. C. desideratur.

[4] कुर्वंति ये व्रतमिदं त्रिदशेऽह्नि पूताः पश्यंति ते यममुखं न कदाचिदेव. Quod ad nomen explicandum sufficit.

[5] Ṣámbharáyaṇis, mulieris sanctae, nomen in codd. litera ṣ sive s scribitur.

[6] Panchasaptativratam B.

भिर्धर्मदर्शिभिः ॥१॥ भविष्यमत्स्यमार्तंडपुराणांतरितो (?) मया। वाराहं चैव संगृह्य कथ्यंते तानि पांडव ॥२॥) 107. Mághasnánavidhivratam. 108. Nityasnánam. 109. Rudrasnánavidhis. 110. Chandrádityagrahaṇasnánavidhis. 111 (fol. 140^a = C. 274^b). Anaṣanavidhis. 112. Vápíkúpataḍágotsargavidhis. 113. Vṛikshodyápanavidhis. 114. Devapújáphalam. 115. Dípadánavidhis (Hujus capitis finis et sequentis initium in B. omissum est). 116. Vṛishotsargavidhis (इत्युक्तं गर्गमुनिना विधानं वृषमोक्षणे). 117. Phálgunapúrṇimotsavas. 118. Ándolakavidhis. 119. Damanakándolakarathayátránámotsavas. 120. Madanamahotsavas. 121 (fol. 152^b = C. 287^a). Bhútamátotsavas (Hoc caput in B. non legitur). 122. Ṣrávaṇapúrṇimárakshábandhavidhivratam[1]. 123. Chaṇḍikámahánavamyutsavas (Hic ritus, quo Durgae statua per urbem circumferenda et insignia regia precibus colenda sunt, a rege victoriam petenti nono Áṣvinae mensis clarilunii die observandus est). 124. Indramahotsavas. 125. Dípamálikọtsavas. 126. Ayutahoma-lakshahomavidhis. 127. Koṭihomavidhis. 127^a. Maháṣántis.

Desinit hoc loco pars qua cerimoniae tractantur, iis quae sequuntur largitionum piarum genera varia exponuntur. 128. Pratyakshadhenuvratam. 129. Tiladhenudánavidhis. Incipit: तिलधेनुं प्रवक्ष्यामि शृणु पार्थिवसत्तम। वराहेण पुरा प्रोक्तां महापातकनाशिनीं ॥ Quibus e Várahapuraṇa hoc caput, et fortasse sequentia desumta esse significari videtur. Atque re vera in illo Puráṇa de vaccis sesamo, saccharo, melle, aliis rebus factis agitur, et, prorsus ut in libro nostro, capita *Tiladhenumáhátmyam*, *Jaladhenu°*, *Lavaṇa°*, occurrunt, verba vero omni modo differunt. 130. Jaladhenudánavidhis. 131 (fol. 170^b = C. 313^b). Ghṛitadhenuvidhis. 132. Lavaṇadhenuvidhis. 133. Suvarṇadhenudánavidhis. 134. Ratnadhenudánavidhis. 135. Ubhayamukhídánavidhis. 135^a. Gosahasrapradánavidhis (Hoc caput in C. non exstat). 136. Vṛishadánavidhis. 137. Mahishídánavidhis. 138. Avidánavidhis. 139. Bhúmidánamáhátmyam. 140. Pṛithivídánavidhis. 141 (fol. 175^b = C. 322^a). Halapanktidánavidhis (decem aratrorum donum). 142. Ápákadánavidhis (Praecedentis capitis finis et hujus initium in C. omissa sunt). 143. Gṛihadánavidhis. 144. Annadánamáhátmyam. 145. Sthálídánavidhis. 146. Dásídánavidhis. 147. Dharmaghaṭa-prapádánam. 148. Agnisktikádánavidhis[2]. 149. Vidyádánavidhis. 150. Tulápurushadánavidhis (Trutinae cum ritibus sollennibus erectae lancem alteram homo ascendit, in altera aequum auri pondus imponitur). 151 (fol. 189^a = C. 334^b). Hiraṇyagarbhadánavidhis. 151^a. Brahmáṇḍadánavidhis (Ovum mundanum auro factum. In codice C. omnia inde a medio hoc capite usque ad cap. 151^o. omissa sunt). 151^b. Kalpavṛikshadánavidhis. 151^c. Kalpalatádánavidhis. 151^d. Ratháṣvadánavidhis. 151^e. Kálapurushadánavidhis (figurae mortis deum repraesentantis largitio). 151^f. Saptaságaravidhis (Septem urnae, oceanos septem repraesentantes, sale, lacte, butyro liquefacto, saccharo liquido, lacte coagulato, saccharo, aqua e lacu sacro hausta replendae, et Brahmanis, Vishṇuis, Ṣivae, Solis, Indrae, Lakshmis, Párvatis simulacra imponenda sunt). 151^g. Mahábhútaghaṭadánavidhis. 151^h. Ṣayyádánavidhis. 151^i. Átmapratikṛitidánavidhis (Aereum sive aureum largitoris simulacrum dono datum). 151^k. Hiraṇyáṣvadánavidhis. 151^l. Hiraṇyáṣvarathadánavidhis. 151^m. Kṛishṇájinadánavidhis. 151^n. Hemahastirathadánavidhis. 151°. Viṣvachakradánavidhis. 152 (fol. 101^b = C. 338^b 1). Bhuvanapratishṭhádánavidhis. 153. Nakshatradánavidhis (largitiones exortis sideribus quibusdam faciendae). 154. Tithidánam. 155. Varáhadánavidhis (Acervus apri forma sesamo struendus). 156. Dhányaparvatadánavidhis (Rudreṇa purá Náradáya, Matsyena cha Manave proktam). 157. Lavaṇaparvatadánavidhis. 158. Guḍaparvatadánavidhis. 159. Hemáchaladánavidhis. 160. Tiláchaladánavidhis. 161 (fol. 210^b = C. 349^a). Kárpásáchaladánavidhis. 162. Ghṛitáchaladánavidhis. 162^a. Ratnáchaladánavidhis. 163^a. Raupyáchaladánavidhis. 163^b. Ṣarkaráchaladánavidhis (Capitis praecedentis finis et hujus initium in C. desiderantur). 164. Sadácháravidhis. 165. Hujus capitis, quod libri finem continuit, decem tantum versus supersunt, unum enim folium deest. In codice B. vero, invita Minerva, haec sequuntur: 165. Kapiládánamáhátmyam. 166. Guḍadhenuvidhis. 167. Kshíradhenuvidhis. 168. Dadhidhenuvidhis. 169. Madhudhenuvidhis. 170. Ṣarkarádhenuvidhis. 171. Phaladhenuvidhis. 172. Karpásadhenuvidhis. 173. Navanítadhenuvidhis. 174. Rasadhenuvidhis. 175. Gaṇeṣadurgávishṇugangástutivarṇanam. In fine vero haec verba leguntur: स्रत: परवशानुवर्णनं ॥

Liber, quamvis maximam partem ex aliis puráṇis haustus sit, tamen quum ritus varios in uno quasi corpore collectos contineat, utilissimus est. Oratio narrationibus ornata est, quibus ceremoniarum origo sive virtus traditur.

Codex eadem atque praecedens manu exaratus est. Folia 35–63. tempore recentiore addita sunt. (Wilson 126.)

---

[1] Cf. Wils. Dict. s. v. रक्षा.

[2] Eodem modo quamquam vocabulum ter quaterve in hoc capite scribitur, mihi quidem *agníshṭiká* legendum videtur. Hoc ritu mense Márgaṣira ingentes lignorum acervi (प्रचुरकाष्ठवती) incenduntur.

77.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 367. Long. 14. Lat. 7. Linn. 14.

Bhavishyapuráṇae pars utraque (C.). Prioris partis, quae in fol. 142ª. desinit, ea omnia desiderantur, quae in codice A. inde a folio 94ª 13. usque ad finem libri leguntur. Altera pars e codice interpolato descripta est. De exemplari Berolinensi cf. Weber Catal. 468.

Codex anno 1826 exaratus est. (WILSON 124.)

78.

Hujus voluminis folia 215–225. *Gaṇeṣastavarája* libellum continent. Incipit: कर्मणा मनसा वाचा ये प्रपन्ना विनायकं। ते तरंति महाघोरं संसारं दुःखसागरं ॥१॥ श्रीब्रह्मा उवाच ॥ भगवन् श्रोतुमिछामि विस्तरेण यथातथं। स्तवराजस्य माहात्म्यं स्वरूपं च विशेषतः ॥२॥ नंदिकेश्वर उवाच ॥ स्तवराजस्य माहात्म्यं प्रवक्ष्यामि समासतः। यत्फलं लभते जप्त्वा स्वरूपं चैव यादृशं ॥३॥ Libellus distichis 141. constat, quibus Gaṇeṣa more solenni coacervatis et nominibus et epithetis celebratur. Bhavishyapuráṇae hoc esse caput octavum decimum esse dicitur. Quae vero ibi preces leguntur, ab his omni nomine differunt. In fine libelli haec leguntur: इति श्रीभविष्यत्पुराणे षष्टं शे ब्रह्मनंदिकेश्वरसंवादे चतुर्थीकल्पे स्तवराजस्वरूपकथनो नामाष्टादशो ध्यायः संपूर्णः ॥

Haec folia medio seculo superiore nitidissime exarata sunt. (WALKER 129ʰ.)

79–81.

Vol. III. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 14. Lat. 5. Lineae variant.

Bhágavatapuráṇam, cum *Ṣrídharasváminis* commentario, *Bhágavatabhávárthadípiká* appellato.

Cod. 121. Foll. 408. Lib. I. Foll. 1–81. Lib. II. Foll. 82–123. In fine folium unum desideratur. Lib. III. Foll. 124–242. Haec pars, in charta Europaea exarata, recentiore manu post annum 1820 addita est. Lib. IV. Foll. 243–408.

Cod. 122. Foll. 424. Lib. V. Foll. 1–119. Folia १–६. desiderantur. Lib. VI. Foll. 120–219. Lib. VII. Foll. 220–316. Foll. १. २. desunt. Lib. VIII. Foll. 317–374. Lib. IX. Foll. 375–424.

Cod. 123. Foll. 508. Lib. X. Púrvárdha. Foll. 1–145. Foll. ७१. ७२. desunt. Lib. X. Uttarárdha. Foll. 146–267. Lib. XI. Foll. 268–460. Lib. XII. Foll. 461–508. Folia १–५. desiderantur.

Editiones Indicae duae exstant, altera Calcuttae anno 1830, altera anno 1839 in urbe Bombay impressa. Libros novem cum versione Francogallica Burnouf annis 1840–47. Lutetiae Parisiorum edidit. De codicibus Parisiacis cf. Burnouf I, CXLVII; de Berolinensibus Weber 469–478.

Hi codices intra annos 1813–1816 nitide exarati sunt. (WILSON 121–123.)

82–85.

Voll. IV. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 15½. Lat. 5½. Lineae variant.

Bhágavatapuráṇam cum Ṣrídharae commentario.

Cod. 133. Foll. 231. I. Foll. 1–79. II. Foll. 80–119. III. Foll. 120–231.

Cod. 134. Foll. 266. IV. Foll. 1–109. V. Foll. 110–204. VI. Foll. 205–266.

Cod. 135. Foll. 171. VII. Foll. 1–57. VIII. Foll. 58–118. IX. Foll. 119–171.

Cod. 136. Foll. 442. X. Púrvárdha. Foll. 1–144. Uttarárdha. Foll. 145–287. XI. Foll. 288–402. Folium १. desideratur. XII. Foll. 403–442.

Hi codices anno 1823 exarati sunt. (MILL 133–136.)

86.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 346. Long. 17½. Lat. 5½. Lineae variant.

Insunt in hoc codice *Bhágavatapuráṇae* libri X. XI. XII. In marginibus *Ṣrídharasváminis* commentarius adscriptus est. Lib. XI. Foll. 1–83. Lib. X. Foll. 84–314. Lib. XII. Foll. 315–346.

Codex anno 1711 exaratus est. (WILSON 22.)

87.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 152. Long. 16. Lat. 5. Linn. variant.

Bhágavatapuráṇae liber duodecimus cum *Ṣrídharasváminis* commentario. Foll. 149–152, recentiore manu exarata, libri octavi lectiones II–IV, narrationem de elephanti liberatione continent.

Codex anno 1686 nitidissime exaratus est. (WILSON 117.)

88.

Volumen chartae tenuissimae Indicae ternos digitos latae.

Hoc codice, hujus seculi initio literis minutis lusui, non usui exarato, *Bhágavatapuráṇae* libri VI–IX. continentur. Insunt multae picturae, quibus Kṛishṇa virique sancti cum eo colloquentes repraesentantur; pul-

cherrima in fine libri octavi reperitur, in qua Kṛishṇa cum Rádhá ejusque amicis conspicitur. (Mill 143.)

89.

Foll. 525–534. *Náráyaṇavarma*, Náráyaṇae loricam, quo hymno Kṛishṇa multiformis celebratur, continent. Libellus, primo disticho excepto (अष्टमे विश्वरूपस्तु वर्म नारायणात्मकं । इंद्राय प्राह येनेंद्रो गुप्तो दैत्यान्पथाजयत्) e sexto Bhágavatapuráṇae libro desumtus est, ibique lectionem octavam constituit. In Burnoufii editione, Vol. II. p. 588. legitur. (Mill 112°.)

90.

Lit. Devanág. Charta Indica. Long. 10. Lat. 4½. Linn. 8.

Hujus voluminis folia 155–208. *Bhaktiratnávalí* (devotionis monile) libellum a *Vishṇupurí* Tírabhuktensi compilatum continent. Incipit: ये मुक्तावपि नि[:]स्पृहाः प्रतिपद (dam) प्रोन्मीलदानंददां यामास्थाय समस्तमस्तकमणिं कुर्वंति यं स्वे वशे । तान् भक्तानपि तां च भक्तिमपि तं भक्तप्रियं श्रीहरिं वंदे सततमर्थये (san°) ऽनुदिवसं नित्यं शरण्यं भजे ॥१॥ Quod distichon e Bhágavatapuráṇa ipso desumtum est. Auctor, quem nomen ab urbe natali sumsisse vides, e duodecim Bhágavatapuráṇae libris disticha principalia, quibus hominum erga Vishṇum deum devotio tractatur, excerpsit et capitibus tredecim disposuit. Quod ipse verbis hisce declarat: दूरान्निशम्य महिमानमुपेत्य पार्श्वमंतः प्रविश्य भागवतामृताब्धेः । पश्यामि कृष्णकरुणांजननिर्मलेन हृल्लोचनेन भगवद्भजनं हि रत्नं ॥७॥ तदिदमतिमहार्घ्यं भक्तिरत्नं मुरारेरहमधिकसयत्नः प्रीतये वैष्णवानां । हृदिगतजगदीशादेशमासाद्यमाद्यं निधिवरमिव तस्माद्वारिधेरुद्धरामि ॥८॥ कंठे कृता कुलमशेषमलंकरोति वेश्मस्थिता निखिलमेव तमोऽपहंति । तामुज्ज्वलां गुणवतीं जगदीशभक्तिरत्नावलिं सुकृतिनः परिशीलयंतु ॥९॥ निखिलभागवतश्रवणालसा बहुकथाभिरथानवकाशिनः । अयमयं ननु ताननु सार्थको भवतु विष्णुपुरीग्रथनग्रहः ॥९॥ Libro I. (dist. 119) de devotione in universum agitur, II. (distt. 65) de devotionis instrumentis, III. (distt. 33) de devotionis generibus. Quae quum novem rebus inniti dicatur, Vishṇuis nominum auditione, repetitione, ejusdem recordatione, adoratione, cultu, veneratione, servitio, fiducia, corporis et animi in ejus manus traditione[1], novem deinceps capitibus disticha huc spectantia colliguntur. IV. distt. 45. V. distt. 58. VI. distt. 26. VII. distt. 31. VIII. distt. 9. IX. distt. 4. X. distt. 4. XI. distt. 2. XII. distt. 2. Denique distichis decem Vishṇus solum hominum refugium declaratur.

In fine capitum singulorum haec leguntur: इति श्रीमत्पुरुषोत्तमचरणारविंदकृपामकरंदबिंदुप्रोन्मीलितविवेकतैरभुक्तपरमहंसविष्णुपुरीग्रथितायां श्रीभागवतामृताब्धिलब्धश्रीभगवद्भक्तिरत्नावल्यां – –

Codex sub finem seculi superioris exaratus est. Scriba haec adjecit: इदं पुस्तकं लिखितं उदेपुरमध्ये दीनबंधुदासेन महताराघवजीपाठकः ॥ (Walker 131[b].)

91.

Hujus voluminis folia 122–172. *Bhaktiratnávalis* fragmentum, libros I–III. et libri IV. disticha 18, continent. Praeterea folia २३. २४. २५. et २९. desiderantur. In marginibus commentarius adscriptus est, qui his verbis incipit: सत्सदाचारानुमितं श्रुतिबोधितं प्रारिप्सितं निर्विघ्नपरिसमाप्तिकारणं श्रीकृष्णकीर्त्तनरूपं मंगलमाचरति ॥

Haec voluminis pars ineunte seculo octavo decimo exarata est. (Walker 157[c].)

92.

Foll. 105–139. *Harililáviveka*, Harilílae investigatio, ad Vopadevae libellum commentarius. Incipit: ओं नमः कृष्णाय सच्चिदानंदरूपिणे । जगत्सर्गविसर्गादिसाक्षिणे [ऽ]चिंत्यशक्तये ॥१॥ जयंति बोपदेवस्स (°vasya) वाचो विबुधसंस्तुतः । घनसारा ज्वलाभास (? jvalábhásáḥ) क्षीरोदस्येव विचय (víchayaḥ) ॥२॥ श्रीमद्भागवतस्यानुक्रमणी हृद्विनिर्मिता । हरिलीलाभिधानेयं यथाबुद्धि विविच्यते ॥ Additus est textus, quo Vopadeva, metro Anushṭubh usus, de Bhágavatae lectionum numero, viris colloquentibus, singulorum librorum argumento accurate disseruit. Vopadevae libellus hoc disticho incipit: श्रीमद्भागवतस्कंधाध्यायार्थादि निरूप्यते । विदुषा बोपदेवेन मंत्रिहेमाद्रितुष्टये ॥ De Hemádri commentator haec: मंत्री च राज्ञो देवगिरीश्वरस्य रामचंद्रस्य ।. In fine Vopadevas haec: इति भागवतस्यानुक्रमणी रमणी कृता । विदुषां बोपदेवेन भिषक्केशवसूनुना ॥ हरिलीलेति नामेयं हरिभक्तैर्विलोक्यतां । अस्या विलोकनादेव हरिभक्तिर्विवर्धते ॥

De commentatoris nomine ut dubitarem, iis quae Burnouf in Bhágavatapuráṇae praefatione I, xciii. dixit, adductus sum. In fine enim codicis nostri haec leguntur: हरिलीलाविवेको [ऽ]यं कामरजस्य (l. कामराजस्य) वेश्मनि । कटके चरथाचक्रे तुष्वा (l. रचयांचक्रे तुष्टै) हेमाद्रिणा सता (l. सतां) ॥, quibus *Hemádris* quidam librum in aula Kámarájae scripsisse declaratur. At in codice Colebrookii (E. I. H. 484) post distichon illud haec addun-

[1] श्रवणं कीर्तनं विष्णोः स्मरणं पादसेवनं । अर्चनं वंदनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनं ॥ Bhág. Pur. VII. 5, 23.

tur: इति हरिलीलाविवेकः समाप्तः । सरस्वतीप्रभूसूदनेन (sic) निर्व्यूढमेतद्बुधमोदनेन ॥ Quae levissimae auctoritatis verba Madhusúdanam libellum retractasse significant. Idem vero Hemádris alium Vopadevae librum commentatus est. In fine enim Muktáphalae, quo opere Vopadeva de Vishṇuis cultu agit, in omnibus, quos equidem inspexi, codicibus haec leguntur: टीकां मुक्ताफलस्येमां नाम्ना कैवल्यदीपिकां । हेमाद्रिः कटके चक्रे कामराजस्य वेश्मनि ॥

Paramahansapriyá, Vopadevae liber, in commentario aliquoties laudatur.

Codex anno 1766 negligentissime exaratus est. (WALKER 208 d.)

93.

Foll. 6. Long. 10½. Lat. 4. Linn. 8.

Hujus voluminis folia 72–77. libellum *Durjanamukhachapeṭiká* (Alapa improbis ducta) a Rámáṣrama quodam scriptum continent. Incipit: वल्लवीवभं नत्वा ब्रुवे विद्वद्भिर्निश्चयं । भागवताभिग्रंथो व्यासीयनीषत्वसंशये ॥१॥ Auctor Bhágavatapuráṇam genuinis octodecim puráṇis a Vyása scriptis vindicare studet. Libellus a Burnouf. in Bhágavatapuráṇae praefatione I. p. 56 sqq. Francogallice versus est.

Haec folia post annum 1820 negligenter exarata sunt. (WILSON 493 d.)

94.

Foll. 9. Long. 10½. Lat. 4. Linn. 8.

In foll. 99–108. *Avatáravádávalí* (disquisitionum series de epiphania institutarum) libellus a *Purushottama,* Pítámbarae filio, Vallabhácháryae discipulo, scriptus. Plenior titulus in fine reperitur: इति श्रीमद्वल्लभाचार्यचरणनलिनानतोत्तमांगश्रीपीतांबरतनुजपुरुषोत्तमकृतावतारवादावल्यां श्रीभागवतस्वरूपविषयकशंकानिरासवादस्त्रयोदशः समाप्तः ॥ Incipit: वेदवेदांतसारं यद्व्यासखेदनिवर्त्तकं । महापुराणमूर्द्धन्यं श्रीमद्भागवतं स्तुमः ॥ Auctor iisdem fere utitur argumentis atque Rámáṣrama, quo tamen antiquior videtur esse, ut Bhágavatam in genuinorum puráṇarum numero esse probet. Vopadevae tamen nullam omnino mentionem facit. In medio fere libello eos auctores recenset, qui sive locos Bhágavatae laudant, sive auctoritatem ejus agnoscunt. Sunt ii: Apyayadíkshita Draviḍensis in libro Ṣivatattvaviveka; Upadeṣasahasrí-libri commentarius [1]; Kalidharmanirṇaya liber; Kshemendra Káṣmirensis in libro de ritibus Kshemendraprakáṣa appellato; Nirṇayasindhu liber [2]; Nrisinhácharya, Rámachandrae, Prakriyákaumudis auctoris, filius, in commentario ad Kálanirṇayadípiká librum [3]; Sahasranáman-capitis, quod in Padmapuráṇa occurrit, commentarius; Práchínagauḍa in libro Samvatsarapradípa; Bhaṭṭojidíkshita in commentario ad librum Chaturvinṣatimata (भट्टोजिदीक्षितकृतायां चतुर्विंशतिमतव्याख्यायामाचारकांडे तर्पणोत्तरं पूजानिर्णये पि); Bháskara in Ṣráddhamayúkha; Madhusúdanasarasvatí in libro Bhaktirasáyana et in commentario ad Bhagavadgítám; Vidyánivásabhaṭṭácbárya in libro de ritibus Sachcharitamímánsá appellato; Vishṇupurí Tírabhuktensis in libro Bhaktiratnávalí; Ṣankarácbárya in libro Chaturdaṣamataviveka; Hemádri in pluribus libris (तथा हेमाद्रिव्रतदानखंडकालनिर्णयादिषु). Praeterea Puráṇae, Anekárthakosha et Ṣrídharasvámin citantur.

Libellus eadem manu atque praecedens exaratus est. (WILSON 493 f.)

95.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 377. Long. 16½. Lat. 6. Linn. 11.

Matsyapuráṇam, a Súta coram anachoretis ita relatum, ut olim a Vishṇu, piscis formam gerente, cum Manu communicatum erat. De argumento cf. Wilson, Vishṇupuráṇa, p. LI. Incipit: प्रचंडतांडवाटोपप्रक्षिप्ताक्षिप्तदिग्गजाः । भवंतु विघ्नभंगाय भवस्य भवतां भुजाः ॥ पातालादुत्पतिष्णोर्मकरवसतयो यस्य पुच्छाभिघातादूर्ध्वं ब्रह्मांडखंडव्यतिकरविहितव्यत्ययेनापतंति । विष्णोर्मत्स्यावतारे सकलवसुमतीमंडलं व्यश्नुवानास्तस्यास्योदीरितानां ध्वनिरपहरतादश्रियं वः श्रुतीनां ॥ नारायणं etc. ॥ सज्जो पि यः क्रियायोगान्नारायण इति स्मृतः । त्रिगुणाय त्रिवेदाय नमस्तस्मै स्वयंभुवे ॥ सूतमेकाग्रमासीनं नैमिषारण्यवासिनः । मुनयो दीर्घसत्रांते पप्रच्छुर्दिव्यसंहितां ॥ प्रवृत्तासु पुराणीषु धर्म्यासु ललितासु च । कथासु शौनकाद्यास्तु अभिनंद्य मुहुर्मुहुः ॥ कथितानि पुराणानि यान्यस्माकं त्वयानघ । तान्येवामृतकल्पानि श्रोतुमिच्छामहे पुनः ॥ कथं ससर्ज भगवाँल्लोकनाथश्चराचरं । कस्माच्च भगवान्विष्णुर्मत्स्यरूपत्वमाश्रितः ॥ भैरवत्वं भवस्यापि पुरारित्वं च गद्यते । कस्य हेतोः कपालित्वं जगाम वृषभध्वजः ॥ सर्वमेतत्समाचक्ष्व सूत विस्तरशः क्रमात् । त्वद्वाक्यस्यामृतस्येव न तृप्तिरिह जायते ॥ सूत उवाच ॥ पुण्यं पवित्रमायुष्यमिदानीं शृणुत द्विजाः । मात्स्यं पुराणमखिलं यज्जगाद गदाधरः ॥ पुरा राजा मनुर्नाम चीर्णवान्विपुलं तपः । पुत्रे राज्यं समारोप्य क्षमावान्रविनंदनः ॥ etc.

Capita sunt 278, quorum argumenta haec: 1. Vishṇus pisciformis Manui instantem cataclysmum praedicit.

[1] Liber Ṣankarácháryae tributus, cujus titulus plenior hic: Sakalavedopanishatsáropadeṣasahasrí. Commentarios duos novi, alterum a *Rámatírtha,* Krishṇatírthae discipulo, scriptum, alterum ab *Ánandajnáṇa* compositum.

[2] Hujus nominis liber a *Kamalákara,* Dinakarae filio, scriptus est.

[3] Hic liber *Rámácháryae* tribuitur.

2. Diluvii tempore Manus quum navem conscendisset, cum Vishṇu piscis formam gerente colloquitur. De mundi creatione. 3. De creatione a Brahmaṇe facta. Cui ut Sávitrím sive Ṣatarúpám undecunque intueretur, quatuor (immo quinque) facies oriuntur. Eorum filius Manu Sváyambhuva (aliis nominibus Viráj sive Adhipúrusha appellatus) nascitur, a quo reliqui Manues descendunt[1]. 4–6. Incestu, quamvis cogitatione sola[2], commisso Brahman quum Kámam exsecravisset, ejus precibus motus, ut Lakshmaṇae, Rámae fratris, et Bháratarum gente extincta, regis alius filius nasceretur, deinde in coelum reverteretur, statuit. Deorum, vatum divinorum, gigantum, daemonum origo. 7. Madanadváḍaṣívratam (चैत्रे मासि सिते पक्षे द्वादश्यां), quo ritu Kṛishṇa, Kámae formam gerens, colitur. Hoc ritu observato Diti Marutes filios nacta est. 8. Regum institutio. Pṛithu primus terrae rex fuit. 9. Manvantararum, Manuum eorumque prolis descriptio. Octavum post Manum, Vivasvatis filium, Manvantaram Sávarṇyam futurum esse dicitur. 10. Pṛithuis, Veṇae filii, regnum. Terrae nomina *prithiví* et *go* explicantur. 11 (fol. 14ª). De Solis prole. De Sanjná, Prabhá, Cháyá ejus uxoribus. Solis nimius splendor a Tvashṭri minuitur[3]. Iḍa in equam mutatur et Budhae nubit. 12. Purúravas Budhae et Iḍae filius nascitur. Iḍa ipse postea kimpurushae formam et Sudyumnae nomen nanciscitur. Gentis a Sole originem ducentis proles. Ikshvákuis familia. 13. Manium septem catervae sunt, tres incorporales, quatuor corpore praediti. Quorum Mená filia spiritualis est. Dáksh   áyaṇí in Dakshae sacrificio se ipsam comburit. Ejus in variis locis sacris nomina: वाराणस्यां विशालाक्षी नैमिषे लिंगधारिणी । प्रयागे ललिता देवी कामाक्षा (कामुका C. D.[4]) गंधमादने ॥ मानसे कुमुदा नाम विश्वकाया तथांबरे । गोमंते गोमती नाम मंदरे कामचारिणी ॥ मदोत्कटा चैत्ररथे जयंती हस्तिनापुरे । कान्यकुब्जे (kanya° C. D.) तथा गौरी रंभा मलयपर्वते ॥ एकांम्रके (एकाम्रके C. D.) कीर्त्तिमती विश्वां विश्वेश्वरे विदुः । पुष्करे पुरुहूतेति केदारे मार्गदायिनी ॥ नंदा (मंदा C. D.) हिमवतः पृष्ठे गोकर्णे भद्रकर्णिका । स्थानेश्वरे भवानी तु विल्वके विल्वपत्रिका ॥ श्रीशैले माधवी नाम भद्रा भद्रेश्वरे (भद्रेश्वरी C. D.) तथा । जया वराहशैले तु कमला कमलालये ॥ रुद्रकाट्यां च रुद्राणी काली कालिंजरे गिरौ (कालंजरे तथा C. D.) । महालिंगे तु कपिला माकोटे मुकुटेश्वरी ॥ शालग्रामे महादेवी शिवलिंगे जलप्रिया । मायापुर्यां कुमारी तु संताने ललिता तथा ॥ उत्पलाक्षी सहस्राक्षे कमलाक्षे (हिरण्याक्षे C. D.) महोत्पला । गयायां मंगला नाम विमला पुरुषोत्तमे ॥ विपाशायाममोघाक्षी पाटला पुंड्वर्धने । नारायणी सुपार्श्वे तु त्रिकूटे (त्रिकूटे C. D.) रुद्रसुंदरी ॥ विपुले विपुला नाम कल्याणी मलयाचले । कोटवी कोटितीर्थे तु (°tírtheshu C. D.) सुगंधा मागधे (माधवे C. D.) वने ॥ कुब्जाम्रके (गोदावर्यां C. D.) त्रिसंध्या तु गंगाद्वारे रतिप्रिया (ravi° C. D.) । शिवकुंडे शुभानंदा नंदिनी देविकातटे ॥ रुक्मिणी द्वारवत्यां तु राधा वृंदावने वने । देवकी मथुरायां तु पाताले परमेश्वरी ॥ चित्रकूटे तथा सीता विंध्ये विंध्याधिवासिनी । सह्याद्रावेकवीरा च हर्मश्चंद्रे (हरिश्चंद्रे C. D.) तु चंद्रिका ॥ रमणा रामतीर्थे तु यमुनायां मृगावती । करवीरे महालक्ष्मीरुमा देवी विनायके ॥ अरोगा (आरोग्या C. D.) वैद्यनाथे तु महाकाले महेश्वरी । अभयात्युष्णतीर्थे तु (अभयेत्युष्णतीर्थेषु C. D.) अमृता विंध्यकंदरे (नितंबा विंध्यपर्वते C. D.) ॥ मांडव्ये मांडवी नाम स्वाहा माहेश्वरे (°rí C. D.) पुरे । छगलांडे (छागलांडे C. D.) प्रचंडा तु चंडिकामरकंटके ॥ सोमेश्वरे वरारोहा प्रभासे पुष्करावती । देवमाता सरस्वत्यां पारावारतटे (párápá° C. D.) मता ॥ महालये महाभागा पयोष्ण्यां पिंगलेश्वरी । सिंहिका कृतसौचे (कृतशौचे C. D.) तु कार्त्तिके[ऽ]त्यंतशांकरी ॥ उत्पलावर्तके लोला सुभद्रा शोणसंगमे । माता सिद्धपुरे (सिद्धवने C. D.) लक्ष्मीरनंगा भरताश्रमे ॥ जालंधरे विश्वमुखी तारा किष्किंधपर्वते । देवदारुवने पुष्टिर्मेधा काश्मीरमंडले ॥ भीमा देवी हिमाद्रौ तु पुष्टिर्विश्वेश्वरे (तुष्टि° C. D.) तथा । कपालमोचने शुद्धिर्माता कायावरोहणे ॥ गंगाद्वारे (शंखोद्धारे C. D.) [ऽ]ध्वरा नाम धृतिः पिंडारके तथा । कला तु चंद्रभागायामच्छोटे (°chhode C. D.) शिवकारिणी (शिवधारिणी C. D.) ॥ वेणायाममृता नाम वदर्यामुर्वशी तथा । औषधी चोत्तरकुरो (°kurau C. D.) कुशद्वीपे कुशोदका ॥ मन्मथा हेमकूटे तु मुकुटे (कुमुदे C. D.) सत्यवादिनी । अश्वत्थे वंदिनीका (°níyá C. D.) तु विधिर्वैश्रवणालये ॥ गायत्री वेदवदने पार्वती शिवसंनिधौ । देवलोके तथेंद्राणी ब्रह्मास्येषु सरस्वती ॥ सूर्यविंबे प्रभा नाम मातृणां वैष्णवी मता । अरुंधती सतीनां तु रामासु च तिलोत्तमा ॥ चित्ते ब्रह्मकला नाम शक्तिः सर्वशरीरिणां । एतदुद्देशतः प्रोक्तं नामाष्टशतमुत्तमं । अष्टोत्तरं च तीर्थानां शतमेतदुदाहृतं ॥ 14. De Achodá, Manium Agnishvátta appellatorum filia, et de ejus nominum Amávásyá, Ashṭaká, Satyavatí origine. 15. Manes Barhishad dicti in Vaibhrája mundo degunt, quorum filia Pívarí postea Ṣukae, Vyásae filio, nubit. Manes Mánasa appellati, Vasishṭhae filii, quibus filia *Go* (शुक्रस्य दयिता पत्नी) est. Iis a Bráhmaṇis liba offeruntur. In solis orbe Ḥavishmat manes, Angirasis filii, degunt, iique Yaṣodae

[1] वैराजा यत्र ते जाता बहवः शंसितव्रताः । स्वायंभुवा महाभागाः सप्त सप्त तथापरे ॥ स्वारोचिषाद्याः सर्वे ते ब्रह्मतुल्यस्वरूपिणः । औत्तमिप्रमुखास्तद्वद्येषां त्वं सप्तमोऽधुना ॥

[2] आदिसृष्टिः । अतींद्रियेंद्रिया तद्वदतींद्रियशरीरका ॥

[3] अपनेष्यामि ते तेजः कृत्वा यंत्रे दिवाकर । रूपं तव करिष्यामि लोकानंदकरं प्रभो ॥ तथेत्युक्तः स रविणा भ्रमौ कृत्वा दिवाकरं । पृथक्चकार तत्तेजश्चक्रं विष्णोरकल्पयत् ॥ त्रिशूलं चापि रुद्रस्य वज्रमिंद्रस्य चाधिकं । दैत्यदानवसंहर्तुः सहस्रकिरणात्मकं ॥ रूपं चाप्रतिमं चक्रे त्वष्टा पद्मामृते महत् । न शशाकायतं द्रष्टुं पादरूपं रवेः पुनः ॥ अर्चास्वपि ततः पादौ न कश्चित्कारयेत्क्वचित् । यः करोति स पापिष्ठां गतिमाप्नोति निंदितां ॥ Similia in Bhavishyapuráṇa leguntur.

[4] His literis codd. Colebr. (E. I. H. 1080 et 407) notavi.

patres. Qui a Kshatriyis coluntur. In Kámadugha mundo manes Svasvadha (sukhada C. D.) habitant, quorum filia Virajá Nahushae nubit. Ii a Vaiṣyis coluntur. In Mánasa mundo Somapa manes vivunt, qui Narmadám filiam genuerunt. Quae res in sacrificio manibus oblato adhibendae, quaeve vitandae sint, breviter refertur. 16. De manium cultu. Atque primum de iis ritibus agitur, qui ter in anno ad colendos manes faciendi sunt (*anváhárya*)[1]. 17. Deinde ii tractantur, qui omnibus ordinibus communes anni temporibus *yuga* et *manvantara* appellatis peragendi sunt (*sádháraṇa*, sive *sámánya*). Data laetitiae occasione, qualis die festo, sacrificio, nuptiis celebrandis offertur, ii ritus observantur, qui *ábhyudayika* sive *vṛiddhiṣráddha* appellantur. Quae tria genera *párvaṇa* nomine comprehunduntur. 18. Ceremoniae diebus post mortuum cognatum proximis observandae (*ekoddishṭa*). 19. Manibus quae oblationes factae sunt, eam formam sumunt, quae ad eos sustentandos maxime idonea est. 20, 21. Ritus funebres quam efficaces sint, septem Kauṣikae filiorum fatis probatur. Ii enim, quum fame exorta Gargae magistri vaccam mactassent, ita tamen, ut suadente Pitṛivartine, fratre natu minimo, manibus sacrificarent, post quinque aetates operis pii fructu cum numine summo conjuncti sunt. Atque quarta aetate Pitṛivartin Panchálorum rex sapientissimus (sarvajantúnám rutavettá), fratres duo regis socii[2], reliqui bráhmaṇae facti sunt. 22 (fol. 28[b]). Ingens locorum sacrorum ad flumina et lacus sitorum numerus traditur, ubi manium cultus faustissime fieri perhibetur. Simul diei tempus ad ritus peragendos statutum definitur. 23. De Somae (Luni) origine ejusque et Tárae amoribus. 24. Budhae origo. De Purúravase et Urvaṣí eorumque prole. Rajis filii Bṛihaspatis insidiis ab Indra interficiuntur[3]. 25–42. Yayátis res gestae. Quae verbo tenus cum iis, quae in Mahábhárata I, 3185–3690. leguntur, consentiunt. 43 (fol. 50[b]). De Yaduis subole et Kártavíryárjuna. Quae cum Harivanṣae lectione 33. consentiunt. 44–46. De Andhakarum et Vṛishṇium familia narratio, quae a Harivanṣa lectionibus 37–40. paulum tantum differt. 47. Vishṇus, quo Asuras exstirparet, decies in terram descendit, ter divinam, septiens humanam formam gerens. 48, 49. De Turvasuis, Púruis, Druhyuis, Anuis familia. Sub finem futurorum regum series[4] enumeratur: अधिसोमकृष्णो (adhisíma° C. D.) यश्चैषां प्रथमं वर्तते नृपः। तस्यान्ववाये वक्ष्यामि भविष्ये कथितान्नृपान् ॥ अधिसोमकृष्णपुत्रस्तु (adhisíma° C. D.) विचक्षुर्भविता नृपः । गंगया तु धृते तस्मिन्नगरे नागसाह्वये ॥ त्यक्त्वा विचक्षुर्नगरं कौशांब्यां तु निवत्स्यति । भविष्याष्टौ सुतास्तस्य महाबलपराक्रमाः ॥ भूरिज्येष्ठः सुतस्तस्य ततश्चित्ररथः स्मृतः। शुचिद्रव्यश्चित्ररथाद्वृष्णिमांश्च शुचिद्रवात् (ṣuchidrathát C. D.) ॥ वृष्णिमतः सुषेणश्च भविष्यति शुचिर्नृपः (punar nṛipaḥ C. D.) । तस्मात्सुषेणाद्भविता सुनीथो नाम पार्थिवः ॥ नृपात्सुनीथाद्भविता नृचक्षुः सुमहायशाः । नृचक्षुषस्य (nṛichakshushas tu C. D.) दायादो भविता वै सुखीवलः ॥ सुखीवलसुतश्चापि भावी राजा परिप्लवः । परिप्लवसुतश्चापि भविता सुतपा नृपः ॥ मेधावी तस्य दायादो भविष्यति न संशयः । मेधाविनः सुतश्चापि भविष्यति पुरंजयः ॥ उर्वो (उर्व्यो C. D.) भाव्यः सुतस्तस्य तिग्मात्मा (Nirmákhyas et 'postea Nirmád C. D.) तस्य चात्मजः । तिग्मात्माद्बृहद्रथो भाव्यो वसुदामा बृहद्रथात् ॥ वसुदाम्नाच्छतानीको भविष्योदयनस्तथा । भविष्यते चोदयनाद्बीरो राजा वहीनरः (महीरतः C. D.) ॥ वहीनरात्मजश्चैव (mahíratá° C. D.) दंडपाणिर्भविष्यति । दंडपाणेर्निरामित्रो निरामित्रात्तु क्षेमकः ॥ अत्रोऽनुवंशश्लोकोऽयं गीतो विप्रैः पुरातनैः । ब्रह्मक्षत्रस्य यो योनिर्वंशो देवर्षिसत्कृतः। क्षेमकं प्राप्य राजानं संस्थास्यति स वै कलौ ॥ 50. De Agnis filiis, sive diversis ignis sacri generibus. 51 (fol. 74[a]). Pietas operibus bonis innixa commendatur (ज्ञानयोगसहस्राद्धि कर्मयोगः प्रशस्यते)[5]. 52. Puráṇarum enumeratio, cujus locos gravissimos Wilson in Vishnupuránae praefatione p. XVI sqq. excerpsit. Upapuraṇae tres tantum memorantur: उपभेदान्प्रवक्ष्यामि लोके ये संप्रतिष्ठिताः ॥ पाद्मे पुराणे यत्प्रोक्तं नरसिंहोपवर्णनं । तच्चाष्टादशसाहस्रं नारसिंहमिहोच्यते ॥ नंदाया यत्र माहात्म्यं कार्त्तिकेयेन वर्ण्यते । नंदापुराणं तल्लोकैराख्यातमिति कीर्त्यते ॥ यत्र शांबं (l. ṣambam) पुरस्कृत्य भविष्येऽपि कथानकं । प्रोच्यते तत्पुनर्लोके शांबमेतन्मुनिव्रताः ॥[6] 53. Inde ab hoc capite usque ad caput 91. de variis ritibus agitur. Incipit: अतः परं प्रवक्ष्यामि दानधर्मानशेषतः। उपवाससमायुक्तान्यथा मत्स्योदितानि ह ॥ महादेवस्य संवादं नारदस्य च धीमतः । यथावृत्तं प्रवक्ष्यामि धर्मकामार्थसाधकं ॥ Nakshatrapurushavratam. 54. Ádityaṣayanavratam. 55. Kṛishṇáshṭamívratam. 56. Rohiṇíchandraṣayanam vratam. 57. Taḍágavidhis. 58. Vṛikshotsargavidhis sive Vṛikshodyá-

[1] एतदग्निमतः प्रोक्तमन्वाहार्यं तु पार्वणं । यथेंदुसंक्षये तद्वदन्यत्रापि निगद्यते ॥ et paulo post: अनेन विधिना श्राद्धं त्रिरब्दस्येति निर्वपेत् । कन्याकुंभवृषस्थेऽर्के कृष्णपक्षेषु सर्वदा ॥ यत्र यत्र प्रदातव्यं सपिंडीकरणात्परं । तत्र तेन विधानेन कार्यमग्निमता सदा ॥

[2] Cf. Harivanṣa 1185 sqq. 1. Subálaka: कामशास्त्रप्रणेता च बाभ्रव्यः स सुबालकः । पंचाल इति लोकेषु विश्रुतः सर्वशास्त्रवित्. 2. Kaṇḍaríka: वैद्यशास्त्रप्रवर्तकः ॥

[3] गत्वाथ मोहयामास रजिपुत्रान्बृहस्पतिः। जिनधर्मं समास्थाय वेदबाह्यं स वेदवित् ॥ वेदत्रयीपरिभ्रष्टांश्चकार धिषणाधिपः । वेदबाह्यान्परिज्ञाय हेतुवादसमन्वितान् ॥ जघान शक्रो वज्रेण.

[4] Cf. Wilson, Vishnupurána, p. 461.

[5] Etiam infra in cap. 245. eadem sententia occurrit: ज्ञानयोगसहस्राद्धि कर्मयोगो विशिष्यते ॥

[6] In codicibus C. D. Ádityapuráṇam additur.

panavidhis. 59. Saubhágyaṣayanavratam. 60. Agastyapújávidhis. Narratio de Agastyae origine. 61 (fol. 86^{a}). Anantatṛitíyávratam. 62. Rasakalyáṇinívratam. 63. Árdránandakarítṛitíyávratam. 64. Akshayatṛitíyávratam. 65. Sárasvatavratam. 66. Chandrádityoparágasnánavidhis. 67. Saptamísnapanam. 68. Bhímadvádaṣívratam. Hic ritus, quo Bhíma Panduides duodecimo Mághae mensis clarilunii die Vishṇum coluisse fertur, e Bhavishyapuráṇa desumtus esse dicitur. Vide supra, p. 34^{b} n. 65. 69. Anangadánavratam a Dálbhya Chaikitáyana traditum. 70. Aṣúnyaṣayanam vratam. Hoc ritu secundo Ṣrávaṇae mensis obscurilunii die si Kṛishṇa colitur, conjuges nunquam separantur. 71 (fol. 69^{a}). Angárakachaturthívratam. Quem ritum e Bhavishyapuráṇa desumtum esse, prooemii versus innuere videntur. 72. Ṣukra–Bṛihaspatipújá. 73. Kalyáṇasaptamívratam. 74. Viṣokasaptamívratam. 75. Phalasaptamívratam. 76. Ṣarkarásaptamívratam. 77. Kamalasaptamívratam. 78. Mandárasaptamívratam. 79. Ṣubhasaptamívratam. 80. Aṣokadvádaṣívratam guḍadhenuvidhánam cha. 81 (fol. 103^{a}). 82. Dhányaṣailadánam, Lavaṇáchala°, Guḍáchala°, Hemaparvata°, Tilaṣaila°, Karpásaparvata°, Ghṛitaṣaila°, Ratnaṣaila°, Rajataparvata°, Ṣarkaráchaladánam. 83. Vaiṣampáyaníyam grahaṣántividhánam. 84. Graharúpánukírtanam. 85. Ṣivachaturdaṣívratam. 86. Phalatyágamáhátmyam. 87. Ádityaváravratam. 88. Sankrántyudyápanavratam. 89. Vibhútidvádaṣívratam. 90. Shashṭivratam. Sexaginta ritus breviter enumerantur. 91 (fol. 121^{b}). Snánavidhis. 92–101. De Prayágae sanctitate. 102–115. Mundi descriptio. 102 (fol. 102^{a}). De septem Jambudvípae partibus. 103. De Kuruvarshae, Bháratavarshae[1], aliorum incolis, fluminibus, montibus, arboribus, ceteris. 104–109. Purúravas ad Airávatím Vishṇum colit. 110. Regionum circum Kailásam sitarum descriptio. 111 (fol. 142^{a}). Ṣákadvípae, Kuṣadvípae, Kraunchadvípae, Ṣálmaladvípae, Gomedadvípae, Pushkaradvípae descriptio. 112. De siderum majorum motibus et temporis divisione. 113. De nubibus, pluviae origine, Solis curru. 114. De solis satellitibus, de luna, de solis et lunae defectionibus. De Dhruva, qui porculi marini (ṣiṣumára) forma in coelo positus conversionibus suis siderum motum efficere dicitur[2]. 115. Sol noctu ignem, ignis interdiu solem intrat. De stellis. 116–127. Tripura a Ṣiva destruitur (cf. Mahábh. VIII. 1391, sqq.). 116. Maya, Asurarum princeps, una cum Vidyunmáline, et Tárakáksha, a Brahmane obtinent, ut urbes tres ab ipsis condendae, nisi Ṣivae sagitta, a nemine destruantur. 117. Tripurae descriptio. 118. Ubi Asurae vitam beatissimam degunt, donec Discordia et Nemesis urbem intrant. Mayae insomnium. 119. Dei, ab Asuris oppressi, a Brahmaṇe, eoque auctore a Ṣiva auxilium petunt. 120. Ṣiva ad pugnam se accingit, cui dei essedum magicum parant. Brahman ipse aurigae munus suscipit. 121 (fol. 162^{a}). Nárada Mayae bellum indicit. 122. Pugnae initium. 123. Maya, postquam lacum nectare mortuos in vitam revocante implevit, pugnam redintegrat. Dei Indra duce fugantur. Kṛishṇa bovis forma Tripuram intrat et nectar illud ebibit. 124. Asurae in mare confugiunt. 125. Dei urbem occupant. Redintegrata pugna Tárakáksha occiditur. 126. Fato quum constitutum esset, ne urbs alio tempore destrueretur, atque quo momento luna cum Pushya conjungeretur, Asurae a deis illud tempus neglectum iri sperantes exsultant. 127. At Siva fatali illo temporis puncto urbem telo excidit. 128. Purúravas nova luna ad colendos manes coelum adit[3]. De manium generibus. De singulis lunae phasibus et mensis lunaris partibus. 129. De temporum humanorum et divinorum computatione. Aevi argentei descriptio. 130. Intra aevum aureum et argenteum quod sacrificium ab Indra institutum est, in eo assentiente quidem Sole, at recusantibus viris sanctis animalibus factum est. Ex quo tempore pietas plus valet quam sacrificium[4]. 131 (fol. 179^{b}). Aeneae et ferreae aetatis descriptio. In temporis fine aevi depravati domitor et vindex e Bhṛiguis familia existet, qui in hoc puráṇa *Pramati* appellatur. Postea aetas aurea revertetur. 132. De hominum in singulis manvantaris officiis. De vatum divinorum (ṛishi) generibus. Denique septem gentes illae enumerantur, e quibus carminum sacrorum poetae processerunt: Bhṛigu (vates 19), Angiras (33), Káṣyapa (6), Atri (7), Vasishṭha (7), Viṣvámitra (13), Agastya (3). E regia domo orti sunt Manus Vaivasvata, Iḍa rex, et Purúravas. Vaiṣyae vero Bhalandava (Bhalanda C. D.), Vásáṣva (Vandya C. D.), Sankíla (Sankírṇa C. D.) fuerunt.

[1] Hoc varsha in novem partes distribuitur, quarum nomina apud Wilson, Vishnupurána p. 175 invenies, nona ibi omissa *Mánava* appellatur.

[2] योऽसौ चतुर्दशर्क्षेषु शिशुमारो व्यवस्थितः । उत्तानपादपुत्रोऽसौ मेढीभूतो ध्रुवो दिवि ॥ स वै भ्रमन्भ्रामयते चंद्रादित्यौ ग्रहैः सह । भ्रमंतमनु वै यांति नक्षत्राणि तु चक्रवत् ॥

[3] यदा तु चंद्रः सूर्यश्च नक्षत्राणां (नक्षत्राणि C. D.) समागतौ ॥ अमावास्यां निवसत एकस्मिन्नथमंडले । तदा स गच्छते दिवाकरनिशाकरौ ॥ अमावास्याममावास्यां मातामहपितामहौ । अभिवाद्य ततस्तत्र कालापेक्षः स तिष्ठति ॥ Sequuntur nonnulli versus ad eundem spectantes, qui tamen in iis, qui mihi praesto sunt, codicibus corrupti sunt.

[4] Indra ipse eo tempore nomen dei omnia devorantis (viṣvabhuj) accepit.

Omnino nonaginta et unus fuisse dicuntur. 133–147. Tárakae caedes. 148 (fol. 226^{b})–165. Hiraṇyakaṣipuis aliorumque Asurarum caedes et Vishṇuis manifestationes. Quae res eodem modo et plerumque iisdem verbis narrantur atque in Harivanṣa 2248–2789. 166 (fol. 251^{b}). Andhakae caedes. 167–172. Váráṇásiae majestas. 167. Avimuktae laudes. Quo loco quum Harikeṣa yaksha (sive Pingala) Ṣivam coluisset, a deo catervarum suarum praefectus (gaṇapati) creatur. 168. Omnia piacula urbe frequentanda luuntur. Templa sacerrima (linga) haec octo ibi reperiuntur: Hariṣchandra, Âmrátakeṣvara, Jaleṣvara (jále° A.), Ṣríparvata, Mahálaya, Kṛimichaṇḍeṣvara[1], Kedára, Mahábhairava. 169. Etiam Skanda urbis sanctitatem praedicat. 170. Ejusdem loci virtutes a Ṣiva celebrantur. Urbis confinium. Praemia eorum, qui ibi Ṣivam colunt. 171 (fol. 261^{b}). Avimuktae habitatio ad omnia omnium hominum peccata lustranda sufficit. 172. Denique etiam viri sancti urbem laudibus extollunt. 173–181. Narmadae[2] majestas, a Márkaṇḍeya coram Yudhishṭhira praedicata. 173. Fluvii sanctitas, et locorum sacerrimorum enumeratio. 174, 175. Jváleṣvaram tírtham, in Amarakaṇṭaka monte situm, eo tempore ortum est, quum Tripura, Váṇae sede, deleto una urbs in eum locum decidit. 176. Káveris et Narmadae confluens. Nomen a Kuvera (cf. P. VII. 3, 1) derivatur. 177. Alii loci sancti in laeva Narmadae ripa siti enumerantur. 178. Permulta alia sacella memorantur. 179. Ṣuklatírtham (sive Ṣukratírtham) celebratur. 180, 181. Alia sacella. 182 (fol. 281^{b}). De septem vatibus divinis: Bhṛigu, Angiras, Atri, Maríchi, Pulastya, Pulaha, Vasishṭha[3], eorumque prole. Atque primum Bhṛiguis gens refertur. Deinde 183. Angirasis, 184, 185. Atris, 186. Maríchis, 187. Vasishṭhae. 188. Narratio de Nimi et Vasishṭha, qui alter alterum exsecrati corpore privantur (Videha), donec a Brahmaṇe formam recuperant. Vasishṭhae et Agastyae origo. 189. Agastyae, Pulahae, Pulastyae gens. Hujus capitis initium in codice desideratur. 190. Dharmae proles. 191 (fol. 288^{a}). Hi omnes vates divini inferiis colendi sunt. De cibis et largitionibus manibus maxime acceptis. 192. Vaccae praegnantis largitio. 193. Nebridis dorcadis nigrae (kṛishṇájina) largitio. 194. Tauri manumittendi descriptio (vṛishotsarga). 195–201. Narratio de Sávitrí, Aṣvapatis filia, Mahábháratae (III. 16616 sqq.) imitatione relata. 202 (fol. 296^{a})–214. De regis officiis. 202. De ministris eligendis regisque vitae ratione. 203. De ministrorum officiis. 204. Arcis aedificatio et armorum annonaeque comparatio. 205. De antidotis et medicinis a rege comparandis. 206. De praesidiis magicis a rege ad firmandam arcem adhibendis. De ominibus infaustis. 207. De regis filio educando. De regnandi artibus et consiliis. 208. Fato non ignave cedendum, sed virili conatu obnitendum esse. 209. Inimici variis rationibus devincendi sunt: comitate, 210. discordia disseminanda, 211 (fol. 306^{b}) donis, 212, 213. castigatione. 214. Juris civilis compendium. 215. De avertendis quum infaustis ominibus, tum calamitatibus (ṣánti). Quae (216–225) a Garga coram Atri enarrantur. 216. De calamitatum generibus. De ominibus faustis. 217. Deorum signa, si stationem et quietem reliquerint, procuranda sunt. 218. De ignibus et fulminibus procurandis. 219. De ominibus, quae arborum mutatione indicantur. 220. De pluviae prodigio. 221 (fol. 316^{b}). De fluminibus et lacubus. 222. De partu sive praematuro sive monstroso. 223. Res immobiles si moveantur, piacula adhibenda sunt. 224. De prodigiis, quae avibus sive animalibus indicantur, piandis. 225. De variis portentis. 226. Grahayajna, Lakshahoma, Koṭihoma, tria sacrificia, quibus planetae conciliantur. 227. Tempus ad expeditionem opportunum. 228. Membris palpitantibus quid significetur. 229. De insomniis. 230. De ominibus, quae expeditioni infelicem sive felicem eventum portendunt. 231 (fol. 322^{a}). Vishṇus ad delendos Asuras nani forma nascitur. 232. Prahráda coram Bali nepote Vishṇum celebrat. 233. Vishṇus, quum a Bali sacrificante tres passus obtinuisset, totum mundum expugnat, Asuras occidit, Balim ipsum in Sutalam, Tartari locum, relegat. 234, 235. Vishṇus verris forma se manifestat. Haec capita verbo tenus cum Harivanṣae lectionibus 223, 224. consentiunt. 236–238. Oceano a deis agitato ambrosia, kálakúṭa venenum, aliae res oriuntur. 239–244. De domibus condendis. 239. Vástu vocabuli origo mythica. 240. Quo mense, qua constellatione, quo solo, quibus finibus et ritibus domus aedificanda sit, docetur. 241 (fol. 339^{b}). De domibus, quae uno, duobus, tribus, quatuor conclavibus constant (ekaṣálam, dviṣálam, triṣálam, chatuḥṣálam). Quam longitudinem singulorum ordinum et regis ministrorum domus excedere non debeant, definitur. 242. De tignis et portis. 243. De ritibus, quibus domus nova inauguranda est. 244. Quae arbores ad materiam faciendam eligendae, quaeve vitandae sint, docetur. 245. De statuarum quum aliorum deorum tum Vishṇuis mensura. 246. De Ṣivae simulacro. 247. De Ṣivae hermaphroditi (Ardhanáríṣvara), cum Umá (Umeṣa), cum Náráyaṇa (Ṣivanáráyaṇa) conjuncti, et de Vishṇuis verris, leonis, nani formam gerentis, denique de Brahmaṇis, Kárttikeyae, Gaṇeṣae, Kátyáyanis, Indrae simulacris. 248. De Solis, Agnis, Yamae, aliorum deorum et dearum simulacris. 249. De stylo-

[1] Alibi *Drimichaṇḍeṣvara* legitur.

[2] कलिंगदेशे पश्चार्धे (कलिंगदेशोपस्थाने C. D.) पर्वतेऽमरकंटके ॥

[3] De Nárada hoc loco οὐδὲ γρῦ.

batis. 250. De lingis conficiendis. 251 (fol. 351ᵃ). Ritus cum inaugurando simulacro conjuncti (pratishṭhá)[1]. 252. Deorum invocatio, ut quem simulacra eundem ipsi locum occupent (adhivásana). 253. De templi consecratione. 254. De simulacrorum lavatione (devatásnánam). 255. Ceremoniae ad sedanda obstacula eo tempore observandae, quum domus conditur, sive domicilium novum aut diu derelictum intratur (vástúpaṣamana)[2]. 256. De templorum generibus. 257. De sacellorum (maṇḍapa) speciebus et structura. 258–260. Futura regum a Sole originem ducentium series[3]. 261–276. De largitionum piarum sedecim generibus: यत्तु षोडशधा प्रोक्तं वासुदेवेन भूतले ॥४॥ पुण्यं पवित्रमायुष्यं सर्वपापहरं शुभं। पूजितं देवताभिश्च ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥५॥ आद्यं तत्सर्वदानानां तुलापुरुषसंज्ञितं। हिरण्यगर्भदानं च ब्रह्मांडं तदनंतरं ॥६॥ कल्पपादपदानं च गोसहस्रं च पंचमं। हिरण्यकामधेनुश्च हिरण्याश्वस्तथैव च ॥७॥ हिरण्याश्वरथस्तद्वद्धेमहस्तिरथस्तथा। पंचलांगलकं तद्वद्धरादानं तथैव च ॥८॥ द्वादशं विश्वचक्रं च ततः कल्पलतात्मकं। सप्तसागरदानं च रत्नधेनुस्तथैव च ॥९॥ महाभूतघटस्तद्वत्षोडशं परिकीर्तितं।. Quae capita cum Bhavishyapuráṇa (cf. supra, p. 35ᵇ) non solum ordine fere conveniunt, sed in rebus ipsis et verbis tantam similitudinem exhibent, ut ex illo puráṇa desumta esse satis veri simile sit. Quod etiam versu quarto innuitur. 277. Kalparum triginta enumeratio. 278. Brevis argumenti index.

His perlectis, in fontibus Matsyapuráṇae Mahábháratam, Harivanṣam, Bhavishyapuráṇam fuisse invenies, alii alios reperient. Princeps numen in hoc puráṇa Vishṇu-Kṛishṇa colitur, Kṛishṇa tamen antiquior quam mollis ille et imbecillus Brahmavaivartae deus. De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 58.

Codex anno 1729 exaratus multis vitiis laborat, attamen praestantior est quam codd. C. D., in quibus non modo plures loci interpolati sunt, sed etiam multa mutata, formae vero grammaticae, rudes quidem illae et anomalae, at in hoc librorum genere non insolitae, librariorum arbitrio ad normam et regulam revocatae sunt. In fine haec leguntur: श्रीशाके १६५० सँव्वत् १७८५ भाद्रपदशुक्लतृतीयायां श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीश्रीश्रीप्रदीपसाहानामाज्ञया जगन्मणिरिदं पुस्तकं श्रीनगरेऽलिखत्। आदर्शपुस्तकस्याशुद्धत्वान्ममाप्यशुद्धिलिखने दोषाभावः सुधीभिरवगंतव्यः सत्यं ॥ (WILSON 21.)

[1] Principes qui in ea ceremonia sacerdotes adhibentur, alter *sthúpaka*, alter *múrttipa* appellantur.

[2] कुर्वीत वास्तुशमनं मध्ये गोष्ठस्य धर्मवित् ॥२५॥ पुण्यैर्गंधैश्च माल्यैश्च वानस्पत्यैस्तथौषधैः। वास्तु सर्वं प्रतिकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैव च ॥ वास्तोष्पतिं यजेच्चात्र पायसेन बृहस्पतिं। औदुंबरपलाशैश्च बलिं प्रतिदिशं हरेत् ॥ सूर्यो वायुर्यमः पितरो वरुणो निर्ऋतिस्तथा। सोमो महेंद्र इत्येता दिक्षु दिग्देवताः स्मृताः ॥ दद्याद्दानं ब्राह्मणेभ्यः शिवं भवति वास्तुनि। प्रतिसंवत्सरं कार्यं गृहे वै गृहमेधिना ॥ Ṛigvidhána IV. 26.

[3] Cf. Vishnupurána, cap. XXII sqq.

96.

Foll. 85–115. Linn. 7. *Prayágamáhátmya*, Prayágae majestas, Matsyapuráṇae pars, decem lectionibus constans. Folium primum deest. Yudhishṭhiras, propter cognatorum caedem moerore et religione affectus, a Márkaṇḍeya omnia peccata frequentando Prayága, qui est locus sacer ad confluentem Gangae et Yamunae situs[4], lui posse certior fit. Omnino hoc episodium ad celebrandas loci illius aquas earumque vires magicas extollendas scriptum est. 1. Márkaṇḍeyae adventus. 2. Prayágae sanctitas. 3. Bovum largiendorum praemia. 4, 5. De piorum operum posthac praemiis. Sacellorum enumeratio. 6. Prayágae aquae omnia peccata abluunt. De sacellis ad Yamunam sitis. 7, 8. Prayága omnium locorum sacrorum sacerrimus esse declaratur. 9. Prayágam Brahmanis, Vishṇuis, Ṣivae sedem esse. 10. Ergo Yudhishṭhira Prayágae lavando summam felicitatem obtinet.

Libellus anno 1717 exaratus est. (MILL 105ᵇ.)

97.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 195. Long. 22. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Márkaṇḍeyapuráṇa. De argumento cf. Wilson, Vishnupurána, p. XXXII. Distichorum numerus esse 6900. in fine traditur. Devímáhátmyam inde a fol. 125ᵃ. legitur. Hujus puráṇae editio Calcuttae nunc sub prelo est. De codice Parisiaco cf. Hamilton p. 22, de Petropolitanis Boehtlingk in libro 'Das Asiatische Museum,' p. 723, de Berolinensibus Weber Catal. p. 140.

Codex hoc seculo exaratus est. (WILSON 27.)

98.

Hoc volumen opuscula varia continet. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 237. Long. $10\frac{1}{2}$ Lat. $4\frac{1}{2}$.

Hujus voluminis folia 1–150 (linn. 14–16). *Chaṇḍikámáhátmya* (Chaṇḍikae majestas), Márkaṇḍeyapuráṇae episodium, cum commentario continent. Carmen, etiam Devímáhátmya, Chaṇḍím., Kálím. etc. appellatum, tredecim capitibus Durgae deae potestatem variorum gigantum caedibus manifestatam illustrat. Commentarius

[4] Fines his verbis accuratius describuntur: आ प्रयागात्प्रतिष्ठानाद्यत्पुरो वासुकेर्ह्रदात्। कंबलाश्वतरौ नागौ नागश्च बहुमूलकः ॥ एतत्प्रजापतेः क्षेत्रं त्रिषु लोकेषु विश्रुतं।

a *Ṣantanu* rege, Uddharaṇae filio, e Tomara gente oriundo, scriptus est. Incipit: ब्रह्म यस्यै हरिर्यस्यै रुद्रो यस्यै व्यधान्नमः। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१॥ Auctoris tempore alios jam commentarios exstitisse hoc versu cernitur. शुभंयुः शंतनुः शंयुः सत्कीर्त्तिस्तोमरान्वयः। व्याकरोति (scil. देवीमाहात्म्यं) पराकृत्य कुव्याख्यानपरंपरां ॥५॥ Ṣantanus scholam Páṇiníyam secutus res satis perspicue, non raro tamen perverse explicat. Vocabulorum derivationes minime feliciter expedit, quamvis nonnunquam plures una proponat. Amarae lexicon frequentissime laudatur. Singulis capitibus haec subscripta sunt: इति श्रीमद्राजाधिराजश्रीतोमरान्वयश्रीमदुद्धरणात्मजश्रीशंतनुचक्रवर्तिविरचितायां शांतनव्यां श्रीचंडिकामाहात्म्यटीकायां etc.

Codex anno 1782 a Bhúdeva exaratus est. (WALKER 129[a].)

99.

Duo opuscula in hoc volumine insunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 71. Long. opusculi prioris 6, alterius 5½, lat. 4. Linn. usque ad fol. 56. novenae, deinde octonae.

Foll. 1–56. ejusdem episodii textum anno 1804 exaratum continent. (WILSON 486[a].)

100.

Duo opuscula in hoc volumine insunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 115. Long. 6½. Lat. 3½. Linn. 7.

Foll. 1–84. satis negligenter exarata *Devímáhátmyae* textum continent.

Editiones Indicae plures exstant, Europaea una a Poley anno 1831 parum diligenter curata. (MILL 105[a].)

101.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 380. Long. 12½. Lat. 6½. Linn. 11.

Inest in hoc codice *Lingapuráṇae* prior et altera pars. Liber, ad praedicandam Ṣivae majestatem scriptus, a Súta cum vatibus in Naimisha silva degentibus communicatur. Incipit: नमो रुद्राय हरये ब्राह्मणे परमात्मने। प्रधानपुरुषेशाय सर्गस्थित्यंतकारिणे ॥ नारदो भ्यर्च्य शैलेशं [शं]करं संगमेश्वरे। हिरण्यगर्भे स्वर्लीने ह्यविमुक्ते महालये ॥ रौद्रे गोप्रेक्षके चैव ज्येष्टे पाशुपते शुभे। व्याघ्रेश्वरे जंबुकेशे तथा गोमायुकेश्वरे ॥ हिरण्यगर्भे चंडेशे ईशान्ये च त्रिविष्टपे। शुक्रेश्वरे यथान्याये नैमिषं प्रययौ मुनिः ॥ नैमिषेयास्तदा सिद्धास्तं दृष्ट्वा हृष्टमानसाः। समभ्यर्च्यासनं तस्मै तद्योग्यं समकल्पयन् ॥ सो पि हृष्टो मुनिवरैर्दत्तं भेजे तदासनं। संपूज्यमानो मुनिभिः सुखासीनो वरासने ॥ चक्रे कथां विचित्रार्थां लिंगमाहात्म्यमाश्रितां। एतस्मिन्नेव काले तु सूतः पौराणिकः स्वयं ॥ जगाम नैमिषं धीमान् प्रणामाय तपस्विनां। तस्मै साम च दानं च यथावत्प्रददे तदा ॥ नैमिषेयास्तु शिष्याय कृष्णद्वैपायनस्य तु। अथ तेषां पुराणस्य शुश्रूषा समपद्यते ॥ दृष्ट्वा तमतिविश्वस्तं विद्वांसं रोमहर्षणं। आपृच्छ्य ततः सूतमृषिं सर्वे तपोधनाः। पुराणसंहितां पुण्यां लिंगमाहात्म्यसंयुतां ॥ De argumento cf. Wilson, Vishṇupuráṇa, p. XLII. Prior pars capita 105 continet, quorum titulos, quatenus in codicis mediocris, neque versus neque sectiones distinguentis, conditione fieri licuit, infra dedi. 1. ईशानकल्पवृत्तांते सूतवाक्यं. 2. संक्षेपानुक्रमणिका (rerum index. Puráṇam totum 11000 versus continere dicitur). 3. प्राकृतः प्राथमिकसर्गाध्यायः. 4, 5. सृष्टिक्रमः. 6. सृष्टिक्रमे रुद्राणां सृष्टिः. 7. रुद्रावतारावतारतीर्थंकरोत्पत्तिः. 8. पाशुपतयोगप्रकरणं. 9. योगानुष्ठानगुणाख्यानं. 10. आचार्यसत्यादिनिर्णयः. 11, 12. वामदेवोत्पत्तिः. 13. तत्पुरुषरुद्रोत्पत्तिः. 14. अघोररुद्रोत्पत्तिः. 15. अघोरोत्पत्तौ अघोरजपो ब्रह्मकूर्चप्रभावः. 16. रुद्रोत्पत्तौ ईशानसंभवः. 17, 18. शब्दब्रह्मपद्मलिंगोत्पत्तौ विष्णुकृतो लिंगस्तवः. 19. ब्रह्मविष्णुप्रबोधे. 20. लिंगोद्भवः. 21. ईश्वरस्तवः. 22. सृष्टिकामब्रह्मरुद्रसंवादः. 23. ब्रह्मरुद्रसर्वत्वप्रतिपादनं. 24. रुद्रावतारस्थाननिर्देशः. 25. स्नानाचमनविधिः. 26. जलभस्मगंधस्नानत्रयविनिर्णयः. 27, 28. लिंगार्चनविधिः. 29. देवदारुवनोपख्यानं. 30. देवदारुवनप्रवेशे मृत्युंजयः. 31. देवदारुवनप्रवेशे ईश्वरदर्शनं. 32. देव° देवस्तवः. 33. देवदारुवनप्रवेशः. 34. शिवभस्ममहिमोत्पत्तिः. 35. दधीचक्षुपसंवादे मृतसंजीवनमंत्रविधिः. 36. क्षुपदधीचसंवादः. 37, 38. शक्रशैलादसंवादः. 39. श° चतुर्युगधर्मविचारः[1]. 40. श° चतुर्युगधर्मव्यवस्था. 41. शक्रशिलादसंवादः. 42. नंदीश्वरोत्पत्तिः. 43, 44. नंदिकेश्वराभिषेकः. 45–58. भुवनकोशः. 59. भु° ज्योतिश्चक्रनिर्णयः. 60. भु° ग्रहताराादिविचारणं. 61. भु° ज्योतिःप्रचारः. 62. ध्रुवचरितं. 63. सर्गक्रमः. 64. सृष्टिक्रमे यामिनकथनं. 65. सूर्यवंशः. 66. सोमवंशे ययातिचरितं. 67, 68. सोमवंशः. 69. आदिसर्गक्रमः. 70. त्रिपुरविजयः. 71. त्रि° त्रिपुरहरः. 72. लिंगमाहात्म्ये योगनिर्णयः. 73. लिंगविवरणं. 74. (निष्कलो निर्मलो नित्यः सकलश्च कथं शिवः। वक्तुमर्हसि.) 75. लिंगमूर्तिप्रतिष्ठाविधिः. 76–78. (मृदादिरत्नपर्यंतद्रव्यैः कृत्वा शिवालयं। यत्फलं लभते मर्त्यः.) 79. पशुपाशविमोक्षणं. 80. प° लिंगव्रतादन्नगायत्रं. 81. व्यपोहस्तवः. 82. प्रतिमासलिंगव्रतं. 83. प्रतिमासैकभक्तव्रतं.

[1] In hoc capite et Puráṇae et legum codices enumerantur. Atque priora hoc ordine: Brahma, Padma, Vishṇu, Ṣiva, Bhagavat, Bhavishya, Narada, Márkaṇḍeya, Agni, Brahmavaivarta, Linga, Varáha, Vámana, Kúrma, Matsya, Garuḍa, Skanda, Brahmáṇḍa. Legum codices hi: Manu, Atri, Vishṇu, Hárita, Yájnavalkya, Uṣanas, Angiras, Yama, Ápastamba, Samvarta, Kátyáyana, Bṛihaspati, Paráṣara, Vyása, Ṣankha, Likhita, Daksha, Gautama, Ṣátátapa, Vasishṭha. Hanc enumerationem cum Yájnavalkya congruere neminem fugit.

84. पंचाक्षरमाहात्म्यं. 85. वैराग्यमाहात्म्यं. 86. शिवशक्त्यभेदविनिर्णयः. 87. योगाचारोपदेशः. 88. सदाचारवर्णनं. 89. प्रायश्चित्तानुवर्णनं. 90. अरिष्टवर्णनं[1]. 91. वाराणसीश्रीपतयोर्माहात्म्यं. 92. अंधकानुग्रहः. 93. वराहप्रादुर्भावः. 94. नारसिंहं. 95. जलंधरवधः. 96. विष्णुकृतरुद्रनामसहस्रं. 97, 98. दक्षमखमथनं. 99. कामदहनं. 100. ईश्वरस्वयंवरः. 101. गौरीमहेश्वरविवाहः. 102. विनायकोत्पत्तिः. 103. महाकालसंभवे महेश्वरनृत्यकारणं. 104. उपमन्युसिद्धिः. 105. कृष्णपुत्रोपलब्धिः.

Altera pars in folio 203 his distichis incipit:

कृष्णस्तुष्यति केनेह सर्वदेवेश्वरेश्वरः ।
वक्तुमर्हसि चास्माकं सूत सर्वार्थविद्वान् ॥
सूत उ° । पुरा पृष्टो महातेजा मार्कंडेयो महामुनिः ।
अंबरीषेण विप्रेंद्रास्तद्वदामि यथातथं ॥

1. कौशिककथनं. 2. विष्णुमाहात्म्यं. 3. वैष्णवगीतकथनं. 4. विष्णुभक्तकथनं. 5. (अंबरीषस्य माहात्म्यं.) 6. अलक्ष्मीवृत्तं. 7. विष्णुमाहात्म्येऽष्टाक्षरद्वादशाक्षरमाहात्म्यं. 8. षडक्षरमंत्ररुद्रमाहात्म्यं. 9. पशुपतिपादनं. 10. ईश्वरमाहात्म्यं. 11. देवीमाहात्म्यं. 12. अष्टमूर्त्तिवर्णनं. 13. अष्टमूर्त्तिविवरणं. 14. पंचब्रह्मविवरणं. 15. व्यक्ताव्यक्तादीश्वरस्वरूपवर्णनं. 16, 17. ईश्वरमाहात्म्यं. 18. रुद्रप्रस्तावे पाशुपतव्रतविवरणं. 19. मंडलस्थरुद्रचतुर्वक्त्रविवरणं. 20. गुरुशिष्यसंप्रदायः. 21. शिष्यप्रतिष्ठाविधिः. 22. सूर्यपूजाविधिः. 23–25. शिवपूजाविधिः. 26. अघोरमंत्रपूजाविधिः. 27. विजयाभिषेकः. 28. तुलापुरुषदानविधिः. 29. सुवर्णमेदिनीदानं. 30. कल्पपादपदानं. 31. हेमधातुदानं (Gáṇeṣam dánam). 32. लक्ष्मीदानं. 33. तिलधेनुदानं. 34. प्रत्यक्षगोसहस्रदानं. 35. प्रत्यक्षकन्यादानं सुवर्णवृषभदानं. 36. षोडशमहादानं. 37. जीवश्राद्धविधिः. 38. लिंगमाहात्म्यं. 39. लिंगप्रतिष्ठाविधिः. 40. प्रतिष्ठातंत्रं. 41. अघोरमाहात्म्यं. 42. अ° अभिचारस्क– विधिः. 43. यज्ञेश्वरीविद्यामाहात्म्यं. 44. गायत्रीमाहात्म्यं. 45. मृत्युंजयविधिः. 46. पुराणमाहात्म्यं.

In ultimo capite haec leguntur:

ग्रंथैकादशसाहस्रं पुराणं लिंगमुत्तमं ।
अष्टोत्तरशताध्यायगाथमंशंमतः परं ।
षट्चत्वारिंशाष्टमाध्यायं धर्मकामार्थमोक्षदं ।

E quibus verbis satis corruptis hoc tamen elucet, his duabus partibus Puráṇam absolutum esse. De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 29.

Codex sub finem superioris seculi negligenter exaratus est. (Wilson 100.)

102.

In hoc volumine duo opera insunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 196. Long. 14½. Lat. 6.

[1] Capita 87—90. a Váyupuráṇae capitibus 14—19. nec rebus nec verbis multum differunt.

Foll. 1–125. Linn. 14. *Vámanapuráṇam*, a Pulastya Náradae traditum. Incipit: त्रैलोक्यराज्यमाक्षिप्य बलेरिन्द्राय यो ददौ । नमस्तस्मै सुरेशाय सदा वामनरूपिणे ॥ पुलस्त्य[1] ऋषिमासीनमाश्रमे वाग्विदां वरं । नारदं परिपप्रच्छ पुराणं वामनाश्रयं ॥ कथं भगवता ब्रह्मन्विष्णुना प्रभविष्णुना । वामनत्वं धृतं पूर्वं तन्ममावक्ष्व (°chakshva) पृच्छतः ॥ कथं च वैष्णवो भूत्वा प्रह्लादो दैत्यसत्तमः । त्रिदशैर्युयुधे सार्द्धमत्र मे शंशयो महान् ॥ श्रूयते व द्विजश्रेष्ठा (ṣreshṭha) दक्षस्य दुहिता सती । शंकरस्य प्रिया भार्या बभूव वरवर्णिनी ॥ किमर्थं वा परित्यज्य स्वशरीरं (sva°) वराणना । जाता हिमवतो गेहे गिरींद्रस्य महात्मनः ॥ पुनश्च देवदेवस्य पत्नीत्वमगमच्छुभा । एत[द्ब्रूहि मे ब्रह्मन् s. m.] सर्वंच्छिन्धं मतो सि मे ॥ तीर्थानी वैय (l. तीर्थानां चैव) माहात्म्यं दानाना चैव सत्तम् । व्रतानां विविधानीं च विधिमाचक्ष्व मे द्विज ॥ एवमुक्तो नारदेन पुलस्त्यो मुनिसत्तमः । प्रोवाच वदती (vadatám) श्रेष्ठो नारदे (náradam) तपसो निधिं ॥ etc.

Cf. Wilson, Vishnupurána, p. XLVII. Capita sunt 95, quorum summarium hoc: 1. Prooemium. Ṣiva quum olim cum uxore nubem domum suam fecisset, Jímútaketu nomen accepit. 2. De Dakshae sacrificio et Satis morte. Ṣiva quum quintum Brahmanis caput abscidisset, ea poena affectus est, ut laeva manu illud gereret (Kapálin)[2]. Sacerdotis caede perpetrata, Nemesis Ṣivam persequitur, donec Prayágae lavando lustratur. 4. Ṣiva ad ulciscendam uxoris mortem catervas suas creat, iisque Vírabhadram praeficit. Vírabhadra cum deis congressus a Vishṇu vincitur. 5. Ṣiva vero omnes deos fugat, Daksham occidit, sacrificium ipsum, quod cervi formam induerat, in coelo persequitur. Ubi ipse variorum siderum compositione repraesentatur (Kálarúpin). De zodiaci signis. 6. Incipit: ब्रह्मणो योऽसौ धर्मो दिव्यवपुः सदा । तस्य भार्या त्वहिंसा च (दाक्षायणी तस्य भार्या B.)[3] तस्यामजनयत्सुतौ ॥ हरिं कृष्णं च देवर्षे नरनारायणौ तथा । योगाभ्यासरतौ नित्यं हरिकृष्णौ बभूवतुः ॥ Nara et Náráyaṇa quum in Badarika eremo pietatem austeram exercuissent, Indra ad eos pelliciendos Amorem, deum corpore carentem, delegat. Jam Pulastya, a Nárada rogatus, quem ad modum deus ille corpore privatus esset, res plane inauditas narrat, nimirum eam ob causam relatas, ut cultus Laingici origo, Ṣivaeque potentia, vel Brahmanem et Vishṇum superans, celebrarentur. Hujus capitis pars a Vans Kennedy in libro 'Ancient and Hindu Mythology,' p. 297. Anglice versa est. Sub

[1] Lege पुलस्त्यं et paulo post नारदः.

[2] Haec narratio his verbis incipit: शृणुष्वावहितो भूत्वा कथामेतां पुरातनीं । प्रोक्तामादिपुराणे च ब्रह्मणाव्यक्तरूपिणा ॥ quibus Brahmapuráṇam laudari vides. Ibi vero de Ṣiva Calvifero nihil tradi videtur, Dakshae vero sacrificium copiose describitur. In capite duodecimo Matsyapuráṇam omnium praestantissimum declaratur.

[3] Literis B. C. codd. E. I. H. 241. et 400. significavi.

capitis finem Ṣivae cultores quadrifariam divisi, hujusque superstitionis conditores enumerantur: ततश्चकार भगवांश्चातुर्वर्ण्यं हरार्चने। शास्त्राणि चैषां मुख्यानि नानोक्तिविदितानि च (शास्त्राणि वेदमुख्यानि मोक्षिभिर्गदितानि च B.) ॥ आद्यं शैवं परिख्यातमन्यत्पाशुपतं मुने। तृतीयं कालवदनं चतुर्थं च कपालिनं ॥ शैवश्चासीत्स्वयं शक्तिर्वसिष्ठस्य प्रियः सुतः। तस्य शिष्यो बभूवाथ गोपायन इति श्रुतः (गोमायुरिति विश्रुतः B.) ॥ महापाशुपतश्चासीद्भरद्वाजो तपोधनः। [तस्य शिष्योऽप्यभूद्राजा ऋषभः सोमकेश्वरः ॥ कालास्यो भगवानासीदापस्तंबस्तपोधनः।][1] तस्य शिष्यो वक्रो वैश्यो नाम्ना क्राथेश्वरो मुने (क्राथोश्वरो B.) ॥ महाव्रती च धनदस्तस्य (पंचनदस्तस्य B.) शिष्यश्च वीर्यवान्। ऋणोदर (Arṇodara A. C.) इति ख्यातो जात्या शूद्रो महातपाः ॥ 7, 8. Urvaṣis origo. Chyavana rex, dum in Narmada lavatur, a Keralaka serpente captus in Tartarum deducitur, ubi Prahládam invisit. Prahládas, quum de principatu cum Náráyaṇa contendisset, postremo humilitate et obsequio victoriam reportat. 9. Andhakae cum deis pugna. 10. Qua omnes deos devincit mundoque potitur. 11–15. Sukeṣis cum viris sanctis in silva Mágadhensi colloquium. 11 (fol. 15^{a}). Sukeṣi (sive Sukeṣin), Vidyutkeṣinis, Rákshasarum regis, filius, a Ṣiva urbem coelestem obtinet. Is data occasione ab anachoretis quum deorum et gigantum, tum hominum, in septem insulis mundanis viventium, officia edocetur. De 21. locis infernis, in Pushkaradvípa sitis. 12. Peccata, quibus homines in Erebum detruduntur. 13. Jambúdvípae descriptio. 14. De quatuor ordinum officiis. 15. Domum reversus, Sukeṣi populum justissime regit, ita ut urbs splendore et solem et lunam obscuraret. Quo facto iratus Sol urbem de coelo praecipitat, ipse vero a Ṣiva in terram detruditur, et intra Varaṇám et Asim, qui sunt rivuli in Gangám influentes, decidit, unde Váráṇasis nomen. 16. Quo tempore sol Geminos et Cancrum intrat, principes dii, dormitum euntes, colendi sunt: मिथुनाभिगते सूर्ये शुक्लपक्षे तपोधन। एकादश्यां जगत्स्वामी शयनं परिकल्पयेत् ॥ शेषाहिभोगिपर्यंकं कृत्वा संपूज्य केशवं। कृत्वोपवीतिकं चैव सम्यक् संपूज्य च द्विजान् ॥ अनुज्ञां ब्राह्मणेभ्यश्च द्वादश्यां प्रयतः शुचिः। तथा पीतांबरधरः स्वस्ति निद्रां समानयन् ॥ त्रयोदश्यां ततः कामः स्वपते शयने शुभे। कदंबानां सुगंधानां कुसुमैः परिकल्पिते ॥ चतुर्दश्यां ततो यक्षाः स्वपंति सुखशीतले। सौवर्णपंकजकृते सुखास्तीर्णोपधानके ॥ पौर्णमास्यामुमानाथः स्वपते चर्मसंस्तरे। वैयाघ्रे सजटाभारे समुद्ग्रंथ्यान्यचर्मणा ॥ ततो दिवाकरो राशिं संप्रयाति च कर्कटं। ततोऽमराणां रजनी भवने दक्षिणायनं ॥ ब्रह्मा प्रतिपदि तथा नीलोत्पलमयेऽनघ। तल्पे स्वपिति लोकानां दर्शयन्मानमुत्तमं ॥ विश्वकर्मा द्वितीयायां तृतीयायां गिरेः सुता। विनायकश्चतुर्थ्यां तु पंचम्यामपि धर्मराट् ॥ षष्ठ्यां स्वपिति च स्कंदः सप्तम्यां भगवान्रविः। कात्यायनी तथाष्टम्यां नवम्यां कमला तथा ॥ दशम्यां भुजगेंद्राश्च स्वपंते वायुभोजनाः। एकादश्यां तु कृष्णायां साध्या ब्रह्मन् स्वपंति च ॥ Quo die Viṣvakarman decumbit, is *Aṣúnyaṣayana* appellatur. Octavo et nono mensium Nabhasya, Áṣvayuja, Kárttika, Márgaṣira, Pausha, Mágha lunae obscurae die Ṣiva colendus est. Quibus mensibus quae vota suscepta sunt, ea reliquis solvenda sunt (páraṇa). 17. De ritibus et precibus (vaishṇavam panjaram), quibus Vishṇus Áṣvayuja mense colendus est. Quibus precibus usa Kátyáyaní olim gigantes delevit. Jam hujus deae res gestae referuntur. 18. Mahisha Asura Rambhae, Karambhae fratris, filius gignitur. 19. Kátyáyanae origo[2]. 20, 21. Mahishae caedes. 22 (fol. 29^{a}). De Umae origine. Samvaraṇae cum Tapatí connubium. 23. Kurus, eorum filius, Kurukshetrae conditor. 24–32. Vishṇus nani forma se manifestat. Quorum capitum pars major e Matsyapuráṇa (cc. 231–233) verbo tenus desumta est. 33 (fol. 39^{b}). Sarasvatí a Márkaṇḍeya hymno celebrata, ut ab ipso in Kurukshetram duceretur, passa est. 34–42. De ejus terrae silvis[3], fluviis, locis sacris. Qui loci a piis visendi sunt. Capita 34, 35, 36, 38. e Mahábhárata (III, l. 83) sumta sunt. 43–50. De Stháṇutírtha aliisque sacellis, lingae cultu celebratis, narratio, a Sanatkumára coram Márkaṇḍeya relata. Capite 43. superstitionis laingicae origo simili modo atque supra exponitur. 51 (fol. 58^{a})–54. De Ṣivae cum Umá connubio. De Gaṇeṣae origine. 55, 56. De Chaṇḍae et Muṇḍae, Ṣumbhae et Niṣumbhae, gigantum, caede. Etiam haec imitatione Devímáhátmyae (cap. 5 sqq.) expressa sunt. 57–70. De Kárttikeyae origine, Mahishae caede, Andhakae clade. 71 (fol. 93^{b}) et 72. De Marutum origine. 73–95. De Balis clade. Inseruntur vero plura episodia. Primum enim magnus locorum sacrorum (tírtha) numerus laudatur, quos Prahláda visisse fertur. Deinde Dhundhu Asurae caedes refertur. Tum manium cultus Bhádrapada mense (Ṣravaṇadvádaṣyám) factus quam efficax sit, narratione de Somaṣarmane et Somaṣravase mercatoribus, e Ṣákala urbe oriundis, probatur (c. 79). De cerimonia Nakshatrapurusha appellata (c. 80). Elephanti liberatio iisdem verbis atque in libello *Gajendramokshaṇa* (cf. supra, p. 5^{a}) narratur (c. 84). Denique plures hymni ad Vishṇum celebrandum idonei proferuntur.

---

[1] Quae uncis inclusi, in codice B., desiderantur.

[2] Res, et maxima ex parte verba e Devímáhátmya (c. 3) desumta sunt, neque alia de causa auctor metrum mutasse videtur, nisi eo consilio, ne furti argueretur.

[3] Septem enumerantur: काम्यकं, अदितिवनं, व्यासवनं, फलकावनं, सूर्यवनं, मधुवनं, सीतावनं, itidemque septem fluvii: Sarasvatí, Vaitaraṇí, Yamuná, Mandákiní, Madhuṣravá (मधुश्रवा महापुण्या A. मधुश्रवा चांशुनदी B.), Dṛishadvatí. Lacus sacerrimi Brahmasaras et Rámasaras esse dicuntur.

His igitur centonibus consarcinatus est liber, quem pro puráṇa antiquo venditant. Cujus ecquae pars propria et peculiaris sit, jure dubitaveris. Caput primum et secundum, quarti et sexti pars a Vans Kennedy l. l. p. 293. Anglice versa sunt.

Codex Benaris anno 1763 negligenter exaratus est. (WILSON 127ª.)

103.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 162. Long. 11½. Lat. 4½. Linn. 10.

Insunt in hoc codice *Váyupuráṇae* capita 58. (A.) Incipit: प्रपद्ये देवमीशानं शाश्वतं ध्रुवमव्ययं । महादेवं महात्मानं सर्वस्य जगतः पतिं ॥१॥ ब्रह्माणं लोककर्त्तारं सर्व्वज्ञमपराजितं । प्रभुं भूतभविष्यस्य सांप्रतस्य च सत्पतिं ॥२॥ ज्ञानमप्रतिघं (°मं B.) यस्य वैराग्यं च जगत्पतेः । ऐश्वर्यं चैव धर्मश्च सहसिद्धं चतुष्टयं ॥३॥ य इमान्पश्यते भावान्नित्यं सदसदात्मकान् । आविशंति पुनस्तं वै क्रियाभावार्थमीश्वर ॥४॥ लोककृल्लोकतत्वज्ञो योगमास्थाय तत्ववित् । असृजत्सर्वभूतानि स्थावराणि चराणि च ॥५॥ तमजं विश्वकर्माणं चित्पतिं लोकसाक्षिणं । पुनराख्यानजिज्ञासुर्व्रजामि (puráṇákhyánajijnásur B.) शरण प्रभुं ॥ ब्रह्मवायुमहेंद्रेभ्यो नमस्कृत्वा समाहितः । ऋषये च वरिष्ठाय वसिष्ठाय महात्मने ॥ तन्नप्त्रे चातियशसे जातूकर्ण्याय चक्षसे । वशिष्ठ – – च शुचये कृष्णद्वैपायनाय च ॥ पुराण संप्रवक्षामि ब्रह्मोक्तं वेदसम्मितं । धर्मार्थन्यायसंयुक्तैरागमैः (°yuktair B.) सुविभूषितं ॥ आसामकृष्णे (ásíma° B.) विक्रांते राजन्यनुपमत्विषि । प्रशासतीमां धर्मेण भूमिं भूमिपसत्तमे ॥ ऋषयः संसितात्मानः सत्यव्रतपरायणाः । ऋजवो नष्टरजसः शांता दांता जितेंद्रियाः ॥ धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे दीर्घसत्रं त (l. tu) ईजिरे (दीर्घसत्रांत रेजिरे B.) । नद्यास्तीरे दृषद्वत्याः पुण्यायाः शुचिरोधसः ॥ दीक्षितास्ते यथाशास्त्रं नैमिषारण्यगोचराः । द्रष्टुं तान्स महाबुद्धि सूतः पौराणिकोत्तमः ॥ लोमानि हर्षयांश्चक्रे श्रोतृणां यत्सुभाषितैः । कर्म्मणा प्रथितस्तेन लोके स्मिन्लोमहर्षणः ॥ तपःश्रुताचारनिधेर्वेदव्यासस्य धीमतः । शिष्यो वभूव मेधावी त्रिषु लोकेषु विश्रुतः ॥ पुराणवेदो ह्यखिलस्तस्मिन्सम्यक्प्रतिष्ठितः । भारताश्रया च विपुला महाभारतवर्द्धनी ॥ धर्मार्थकाममोक्षार्था कथा यस्मिन्प्रतिष्ठिताः । सूक्ताः सुपरिभाषाश्च भूमावोषधयो यथा ॥ स तान्न्यायेन सुधियो न्यायविन्मुनिपुंगवान् । अभिगम्योपसंस्कृत्य नमस्कृत्वा कृतांजलिः ॥ तोषयामास मेधावी प्रणिपातेन तानृषीन् । ते चापि सत्रिणः प्रीताः ससदस्या महौजसः ॥ तस्मै साम च पूजा च यथावत्प्रतिपेदिरे । अथ तेषां पुराणस्य शुश्रूषा समपद्यत ॥ दृष्ट्वा तमतिविश्वस्तं विद्वांसं लोमहर्षणं । तस्मिन्सत्रे गृहपतिः सर्वशास्त्रविशारदः ॥ इंगितैर्भावमालिख्य (l. álakshya) तेषां सूतमनोदयत् । त्वया सूत महाबुद्धिर्भगवान्ब्रह्मवित्तमः ॥ इतिहासपुराणार्थं व्यासः सम्यगुपासितः । दुदोह वै (l. dudohitha) मतिं तस्य त्वं पुराणाश्रयां कथां ॥ एषां च ऋषिमुख्यानां पुराणं प्रति धीमतां । शुश्रूषास्ति महाबुद्धे तच्छ्रावयितुमर्हसि ॥ सर्वे हीमे महात्मानो नानागोत्राः समागताः । स्वान् स्वान् वंशान् पुराणैस्तु शृणुयुर्ब्रह्मवादिनः ॥ सपुत्रान् दीर्घसत्रे स्मिन् [सर्वान्] श्रावय भो मुनीन् । दीक्षिष्यमाणैरस्माभिस्तेन प्रागसि संस्मृतः ॥ इति संनोदिता सूतः प्रत्युवाच सुभां गिरं । श्लक्ष्मां (श्लक्ष्णां aut सूक्ष्मां) च न्यायसंयुक्तां यांब्रूया लोमहर्षणः ॥ पूतो स्मनुगृहीतश्च (smy anu°) भवद्भिरभिनोदितः । पुराणार्थं पुराणज्ञैः स[त्य]व्रतपरैायणैः (°paráyaṇaiḥ) ॥ स्वधर्म एष सूतस्य सद्भिर्हिष्टि (सद्भिर्दृष्टः B.) पुरातनैः । देवतानामृषीणां च राज्ञां चामिततेजसां ॥ वंशानां धारणं कार्यसुतां च महात्मः (कार्यश्रुतानां च महात्मनां B.) । इतिहासपुराणेषु दिष्टा ये ब्रह्मवादिभिः ॥ न ही देवेष्वधीकारः (न हि वेदेष्व° B.) कश्चित्सूतस्य दृश्यते । वैण्यस्य हि पृथोर्यज्ञे वर्त्तमाने महात्मनः ॥ सुत्यायामभवत्सूतः (sútyáyám B.) प्रथमं वर्णवैकृतं । ऐंद्रेण हविषा तत्र हवि[ः] पृक्तं वृहस्पतेः[1] ॥ जुहावेंद्राय देवाय ततः सूतो व्यजायत । प्रमादात्तत्र संजज्ञे प्रायश्चित्तं च कर्मसु ॥ शिष्यहव्येन यत्पृक्तमभिभूतं गुरोर्हविः । अधरोत्तरचारेण (adharottara° B.) जज्ञे तद्वर्णवैकृतं ॥ यच्च क्षात्रात्समभवद्ब्राह्मणाव[र]योनितः । ततः पूर्वेण साधर्म्यात्तुल्यधर्मा प्रकीर्त्तितः ॥ मध्यमो ह्येष सूतस्य धर्मः क्षत्रोपजीवनं । रथ्यनागाश्वचरितं जघन्यं च किकित्सितं (chiki°) ॥ तत्वधर्मसहं (l. तत्स्वधर्ममहं) पृष्टो भवद्भिर्ब्रह्मवादिभिः । कस्मात्सम्यक् न विब्रूयां (vibrúyám) पुराणमृषिपूजितं ॥ पितृणां मानसी कन्या वासवी समत्पद्यत (samapadyata) । अपध्याता च पितृभिर्मत्स्ययोनौ वभूव सा ॥ अरणी च हुताशस्य निमित्त (nimittam B.) यस्य जन्मनः । तस्यां जातो महायोगी व्यासो वेदविदां वरः ॥ तस्मै भगवते कृत्वा नमो व्यासाय वेधसे । पुरुषाय पुराणाय भृगुवाक्यपवर्त्तिने (pravartine B.) ॥ मानुषछ्द्मरूपाय विष्णवे प्रभविष्णवे । जातमात्रं च यं वेद उपतस्थे ससंग्रहः ॥ धर्ममेव पुरस्कृत्य जातूकर्ण्यादवायतं । मतिमंथानमाविध्य येनासौ श्रुतिसागरात् ॥ प्रकाशं जनितो लोके महाभारतचंद्रमाः । वेदद्रुमश्च यं प्राप्य सशाखः समपद्यत ॥[2] भूमिकालगुणान्प्राप्य वहुशाखो यथा द्रुमः । तस्मादहमुपश्रुत्य पुराणं ब्रह्मवादिनः ॥ सर्वज्ञात्सर्ववेदेषु पूजिताद्दीप्ततेजसः । पुराणं संप्र[व]क्ष्यामि यदुक्तं मातरिश्वना ॥ पृष्टेन मनुभिः (मुनिभिः B.) पूर्वं नैमिषेयैर्महात्मभिः । महेश्वर[ः] परो[ऽ]व्यक्तश्चतुर्व्यूहश्चतुर्मुखः ॥ अचित्यश्चाप्रमेयश्च (achintyaṣ) स्वयंभूर्हेतुरीश्वरः । अव्यक्तं कारणं यत्तनित्यं (अव्यक्तं कारणं येन नित्यं B., sed यत्तन्नित्यं legendum esse manifestum est) सदसदात्मकं ॥ महदादिविशेषातं (°shántam) सृजतीति विचिश्चयः । अंडं हिरण्मयं चैव वभूवाप्रतिमं ततः ॥ अंडस्यावरणं चाद्भिरपामपि च तेजसा । वायुना तत्सनभसा नभो भूतादिना वृतं ॥ भूतादिर्महता श्चैव (l. चैव) अव्यक्तेनावृतो महान् । अंतर्भावश्च देवानामृषीणां चोपवर्णितः ॥ नदीनां पर्वतानां च प्रादुर्भावो त्र शस्यते । मन्वंतराणां सर्वेषां कल्पानां चोपवर्णनं ॥ कीर्त्तनं ब्रह्मक्षत्रस्य ब्रह्मजन्म च कीर्त्यते । अतो ब्रह्मणि श्रष्टुत्वं (स्रष्टृत्वं) प्रजासर्गोपवर्णनं ॥ अवस्थाश्चात्र कीर्त्यंते ब्रह्मणो [ऽ]व्यक्त-

---

[1] 'Butyrum sacrum Indrae, Brihaspatis discipulo, destinatum cum Brihaspatis, deorum praeceptoris, commixtum est,' idque piaculum erat.

[2] Totam hanc prooemii partem confer sis cum Padmapuráṇae loco, supra pp. 11, 12, exscripto.

जन्मनः । कल्पानां वत्सरं चैव जगतः स्थापनं तथा ॥ शयनं च हरेरत्र पृथिव्युद्धरणं तथा । संनिवेशः पुरादीनां वर्णाश्रमविभागशः ॥ वृक्षाणां गृहसंस्थानां सिद्धीनां च विनाशनं । योजनानां पथं चैव संचरं बहुविस्तरं ॥ स्वर्गे स्थानविभागं च मर्त्यानां शुभचारिणां । वृक्षाणामोषधीनां च वीरुधां च प्रकीर्त्तनं ॥ वृक्षनारकिकीटत्वं मर्त्यानां परिकीर्त्तनं । देवतानामृषीणां च द्वेसृतीपरिकीर्त्तनं ॥ अंत्यादीनां तनूनां च सृजनं त्यजनं तथा । प्रथमं सर्वशास्त्राणां पुराणं ब्रह्मणा स्मृतं ॥ अनंतरं च वक्त्रेभ्यो वेदास्तस्य विनिःस्मृताः (sritáh) । अंगानि धर्मशास्त्रं च व्रतानि नियमास्तथा ॥ पशूनां पुरुषाणां च संभवः परिकीर्त्तितः । तथा निर्वचनं प्रोक्तं कल्पस्य च परिग्रहः ॥ नव सर्गाः पुनः प्रोक्ता ब्रह्मणो वुद्धिपूर्वकाः । त्रयो न्ये [ऽ]बुद्धिपूर्वास्तु ततो लोकानकल्पयत् ॥ ब्रह्मणो वयवेभ्यश्च धर्मादीनां समुद्भवः । ये द्वादश प्रसूयंते प्रजाकल्पे पुनः पुनः ॥ कल्पयोरंतरं (antaram) प्रोक्तं प्रतिसंधिश्च यस्तयोः । तमोमात्रामृतत्वाच्च (तमोमात्रावृतत्वाच्च B.) ब्रह्मणो धर्म्मसंभवः ॥ तथैव शतरूपायास्तयोः पुत्रास्त्वतः परं । प्रियव्रतोत्तानपादौ प्रसूत्याकूतयश्च ताः ॥ कीर्त्यंते धुतपाप्मानो येषु लोकाः प्रतिष्ठिताः । रुचेः प्रजापतेश्चोर्द्ध्वमाकूत्यां मिथुनोद्भवः ॥ प्रसूत्यामपि दक्षस्य कन्यानां प्रभवस्ततः । दीक्षायणीषु (dá°) चाप्यूर्द्ध्वं श्रद्धाद्यासु महात्मनां ॥ धर्म्मस्य कीर्त्यंते स्वर्गः सात्विकस्तु सुखोदयः । तथा धर्मस्य हिंसायां तामसो [ऽ]शुभलक्षणः ॥ महेश्वरस्य सत्यां च प्रजासर्गः प्रकीर्त्तितः । निरामयं च ब्रह्माणं तादृशं कीर्त्तनं पुनः ॥ योगं योगनिधिं प्राह द्विजानां मुक्तिकांक्षिणां । अवतारश्च रुद्रस्य महाभाग्यं तथैव च ॥ त्रैवेदिकी कथा चापि संवादः परमो महान् । ब्रह्मनारायणाभ्यां च यत्र स्तोत्रं प्रकीर्त्तितं ॥ स्तुतस्ताभ्यां स देवेशस्तुतोष भगवान् शिवः । प्रादुर्भावो थ रुद्रस्य ब्रह्मणों गे महात्मनः ॥ कीर्त्यंते भाम (कीर्त्यते नाम B.) हेतुश्च यथारोदीन्महामनाः । रुद्रादीनि यथा ह्यष्टौ नामान्याप्नो (l. ápnot) स्वयंभुवः ॥ यथा च तैर्व्याप्तमिदं त्रैलोक्यं सचराचरं । भृग्वादीनामृषीणां च प्रजासर्गोपवर्णनं ॥ वसिष्ठस्य च ब्रह्मर्षेर्यत्र गोत्रानुकीर्त्तनं । अग्नेः प्रजायाः संभूतिः स्वाहाया यत्र कीर्त्तिता ॥ पितृणां द्विःप्रकाराणां स्वधायास्तदनंतरं । पितृवंशप्रसंगे च (prasangena B.) कीर्त्यंते च महेश्वरात् ॥ दक्षस्य शापः सत्यर्थे भृग्वादीनां च धीमतां । प्रतिशापश्च रुद्रस्य दक्षादद्भुतकर्म्मणः ॥ प्रतिषे[ध]श्च वैरस्य कीर्त्यंते दोषदर्शनात् । मन्वंतरप्रसंगेन कालज्ञानं च कीर्त्यंते ॥ प्रजापतेः कर्द्दमस्य कन्या या शुभलक्षणा । प्रियव्रतस्य पुत्राणां कीर्त्यंते यत्र विस्तरः ॥ तेषां नियोगो द्वीपेषु देशेषु च पृथक्पृथक् । स्वायंभुवस्य सर्गस्य ततश्चाप्यनुकीर्त्तनं ॥ उक्तो नाभेर्निसर्गश्च (nábher) रजसश्च महात्मनः । द्वीपाना ससमुद्राणां पर्वतानां च कीर्त्तनं ॥ वर्षाणां च नदीनां च तद्भेदानां च सर्वशः । द्वीपभेदसहस्राणामंतर्भेदश्च (antar°) सप्तसु ॥ विस्तरान्मंडलाच्चैव जंबूद्वीपसमुद्रयोः । प्रमाणं योजनाग्रेण (°grena) कीर्त्यंते पर्वतैः सह ॥ हिमवान्हेमकूटस्तु निषधो मेरुपर्वतः । नीलः श्वेतश्च शृंगी (sringí) च कीर्त्यंते वर्षपर्वताः ॥ तेषामंतरविष्कंभा उच्छ्रायायामविस्तराः । कीर्त्यंते योजनाग्रेण ये च तत्र निवासिनः ॥ भारतादीनि वर्षाणि नदीभिः पर्वतैस्तथा । भूतैश्चोपनिविष्टानि गतिमद्भिर्ध्रुवैस्तथा ॥ जंबूद्वीपादयो द्वीपाः समुद्रैः सप्तभिर्वृताः । ततश्चाप्यमया भूमिर्लोकालोकश्च कीर्त्यंते ॥ अंडस्यांतस्त्विमे लोकाः सप्तद्वीपा च मेदिनी । भूरादयश्च कीर्त्यंते वरणैः प्राकृतैः सह ॥ सर्वं च तत्प्रधानस्य परिमाणैकदेशिकं । संख्यासपरिमाणश्च (सख्यांसपरिमाण्यां च B.) संक्षेपेणैव कीर्त्यंते ॥ सूर्याचंद्रमसोश्चैव पृथिव्याश्चाप्यशेषतः । प्रमाणं योजनाग्रेण सांप्रतैरभिमानिभिः ॥ महेंद्राद्याः सभाः पुण्या मानसोत्तरमूर्द्धनि । अत ऊर्ध्वं गतिश्चोक्ता स्वर्गस्यालातचक्रवत् ॥ नागवीथ(thy)जवीथ्योश्च लक्षणं परिकीर्त्यते । काष्ठयोर्लेखयोश्चैव मंडलानां च योजनैः ॥ लोकालोकस्य संध्याया अह्नो विषुवतस्तथा । लोकपालाः स्थितास्योर्द्ध्वं (स्थिताश्चोर्ध्वं B.) कीर्त्यंते ये चतुर्द्दिशं ॥ पितृणा देवतानां च पंथावौ (panthánau) दक्षिणोत्तरौ । गृहिणां न्यासिनां चोक्तौ रजःसत्वसमाश्रयात् ॥ कीर्त्यंते च पदं विष्णोःधर्म्माद्या यत्र धिष्ठिताः । सूर्याचंद्रमसोश्चारो ग्रहानां ज्योतिषां तथा ॥ कीर्त्यंते ध्रुवसामर्थ्यात्प्र(घा)जानां च शुभाशुभं । ब्रह्मणा निर्मितः सौरः स्यंदनो र्थवशात्स्वय ॥ कीर्त्यंते भगवान्येन प्रसर्प्पति दिविक्षयः । स रथो धिष्ठितो देवैरादित्यैर्ऋषिभिस्तथा ॥ गंध[र्वै]रप्सरोभिश्च ग्रामणीसर्पराक्षसैः । अपांसारमयस्येंदोः कीर्त्यंते च रथस्तथा ॥ वृद्धिक्षयौ च सोमस्य कीर्त्यंते सूर्यकारितौ । सूर्यादीनां स्यंदनानां ध्रुवादेव प्रकीर्त्तनं ॥ कीर्त्यंते शिशुमारश्च यस्य पुछे ध्रुवः स्थितः । तारारूपाणि सर्वाणि नक्षत्राणि ग्रहैस्सह ॥ निवासा यत्र कीर्त्यंते देवानां पुण्यकारिणां । सूर्यरश्मिसहस्रे च वर्षशीतोष्णनिश्चयः ॥ प्रविभागश्च रश्मीनां नामतः कर्मतो र्थतः । परिमाणगती चोक्ते ग्रहाणां सूर्यसंश्रयात् ॥ यथा चाशु विषात्प्राप्ता शंभोः कंठस्य नीलता । ब्रह्मप्रसादितस्याशु विषादः शूलपाणिना (विषादं शूलपाणिनः B.) ॥ स्तूयमानः सुरर्षिणु स्तौति देवं महेश्वरं । लिंगोद्भवकथां पुण्यां सर्वपापप्रणाशिनीं ॥ विश्वरूपात्प्रधानस्य परिणामो यमद्भुतः । पुरूवरस्य (purúravasa) ग्लस्य (माहत्म्य) माहात्म्यानुप्रकीर्त्तनं ॥ पितॄणां द्विप्रकाराणां तर्पणं चामृतस्य वै । ततः पर्वाणि कीर्त्यंते पर्वणां चैव संधयः ॥ स्वर्गलोकगतानां च प्राप्तानां चाप्यधोगतिं (°dhogatim) । पितॄणां द्विप्रकाराणां श्राद्धेनानुग्रहो महान् ॥ युगसंख्या प्रमाणं च कीर्त्यंते च कृतं युगं । त्रेतायुगे चापकर्षाद्वार्त्तायासं प्रवर्त्तनं ॥ वर्णानामाश्रमाणां च संस्थानां च प्रवर्त्तनं । वर्णानामाश्रमाणां च संस्थितं धर्मतस्तथा ॥ यज्ञप्रवर्त्तनं चैव संवादो यत्र कीर्त्यंते । ऋषीणां वसुना सार्द्धं वसोश्चाधः पुनर्गतिः ॥ प्रश्नानां (prasnánám) दुर्वचस्त्वं च स्वायंभुवमृते मनुं । प्रशंसा तपसश्चोक्ता युगावस्थाश्च कृत्स्नशः ॥ द्वापरस्य कलेश्चात्र संक्षेपेन प्रार्त्तनं (संक्षेपेण प्रकीर्तनं B.) । देवतिर्यङ्मनुष्याणां पुराणानि युगे युगे ॥ कीर्त्यंते युगसामर्थ्यात्परिणाहोछ्रयायुषाः । शिष्टादीना च निर्देशः प्रादुर्भावश्च कीर्त्यंते ॥ मंत्राणां ब्राह्मणानां च लक्षणं परिकीर्त्तितं । ईश्वराणामृषीणां च मनोः पितृगणस्य च ॥ गोत्राणा लक्षणाभां (°nám) च वर्णाणानां (varnánám) च प्रकीर्त्तनं । शाषानां (sákhánám) परिमाणं च वेदव्यासादिशब्दनं ॥ मन्वंतराणां संहारं संहारांते च संभवः । देवतानामृषीणां च मनोः पितृगणस्य च ॥ न शक्यं विस्तराद्वक्तुमित्युक्तं च समासतः । मन्वंतरस्य संख्या च मानुषेण प्रकीर्त्तिता ॥ मन्वंतराणां सर्वेषामेतदेव च लक्षणं । अतीतानागतानां च वर्त्तमानेन (varta°) कीर्त्यंते ॥ तथा मन्वंतराणां च प्रतिसंधानलक्षणं । अतीतानागतानां च प्रोक्तं स्वायंभुवें तरे ॥ मन्वंतरं त्रयं चैव कालज्ञानं च कीर्त्यंते । मन्वं-

तरेषु देवानां प्रजेशानां च कीर्त्तनं ॥ दक्षस्य चापि दौहित्राः प्रियायाः दुहितुः सुताः । ब्रह्मादिभिस्ते जनिता दक्षेणैव च धीमता ॥ सावर्ण्याद्याश्च कीर्त्त्यंते मनवो मेरुमाश्रिताः । ध्रुवस्योत्तानपादस्य प्रजासर्गोपवर्णनं ॥ पृथुना चापि वैन्येन भूमेर्दोहप्रवर्त्तनं । पात्राणां पयसां चैव वंशानां च विशेषणं ॥ ब्रह्मादिभिः पूर्वमेव दुग्धा चेयं वसुंधरा । दशभ्यस्तु प्रचेतोभ्यो मार्षायां च (मारिषायां B.) प्रजापतेः ॥ दक्षस्य कीर्त्त्यते जन्म सोमस्यांशेन धीमतः । भूतभव्यंभवेसत्वं (भूतं भव्यं भविष्यं च B., sed rectius भूतभव्यभवेशत्वं legitur) महेंद्राणां च कीर्त्त्यते ॥ मन्वादिका भविष्यंति आख्यानैर्बहुभिर्वृताः । वैवस्वतस्य च मनोः कीर्त्त्यते सर्गविस्तरः ॥ देवस्य महतो यज्ञे वारुणीं बिभ्रतस्तनुं । ब्रह्मशुक्रात्समुत्पत्तिर्भृग्वादीनां च कीर्त्त्यते ॥ विनिर्वृत्ते प्रजासर्गे चाक्षुषस्य मनोः शुभे । दक्षस्य कीर्त्त्यते सर्गो ध्यानाद्वैवस्वतें तरे ॥ नारदः प्रियसंवादो दक्षपुत्रान्महाबलात् । नाशयामास शापाय आत्मनो ब्रह्मणः सुतः ॥ ततो दक्षो सृजत्कन्या वीरिण्यामेव विश्रुता । कीर्त्त्यते धर्मसर्गश्च कश्यपश्य च धीमतः ॥ अत ऊर्द्ध्वं ब्रह्मणश्च विष्णोश्चैव भवस्य च । एकत्वं च पृथक्तं (pṛithaktvam) च विशेषत्वं च कीर्त्त्यते ॥ इशित्वाच्च तथा सप्ताजया देवः (ईशित्वाद्ययाशक्राज्जयादेवाः B.) स्वयंभुवा । मरुत्प्रसादो मरुतां दित्या देवाश्च संभवाः ॥ कीर्त्त्यंते मरुतां चाथ गणास्ते सप्तस[प्त]काः । देवत्वं पितृवाक्येन वायुस्कंधेन चाश्रयः ॥ दैत्यानां दानवानां च गंधर्वोरगराक्षसां । सर्वभूतपिशाचानां पशूनां पक्षिवीरुधां ॥ उत्पत्तयश्चाप्सरसां कीर्त्त्यंते बहुविस्तराः । समुद्रसंयोगकृतं जन्मैरावतहस्तिनः ॥ वैनतेय(:)समुत्पत्तिस्तथा चास्याभिषेचनं । भृगूणां विस्तरश्चोक्तस्तथा चांगिरसामपि ॥ कश्यपस्य पुलस्त्यस्य तथैवात्रेर्महात्मनः । पराशरस्य च मुनेः प्रजानां यत्र विस्तरः ॥ देवतानामृषीणां च प्रजोत्पत्ति(:)स्ततः परं । तिस्रः कन्याः प्रकीर्त्त्यंते यासु लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ पितृदौहित्रनिर्द्देशो देवानां जन्म चोच्यते । विस्तरं ते भगवतः पंचानां सुमहात्मनां ॥ इलाया विस्तरस्योक्त (°रश्चोक्त) आदित्यस्य ततः परं । विकुक्षिचरितं चोक्तं धुंधोश्चैव निवर्हणं ॥ बृहद्बलांतसंक्षेपादिक्ष्वाक्वाद्याः प्रकीर्त्तिताः । निम्यादीनां क्षितीशानां यावज्जह्नुगणादिति ॥ कीर्त्त्यते विस्तरो यश्च ययातेरपि भूपतेः । यदुवंशसमुद्देशो हैहयस्य च विस्तरः ॥ क्रोष्टोरनंतरं चोक्तस्तथा वंशस्य विस्तरः । जामदग्न्यस्य च माहात्म्यं प्रजासर्गश्च कीर्त्त्यते ॥ देवावृधस्य त्वर्कस्य वृष्णेश्चैव महात्मनः । अत्रिमित्रान्वयश्चैव विष्णोर्द्दिव्याभिशंसनं ॥ विवस्वतो य संप्राप्तिमणिरत्नस्य धीमतः । युधाजितः प्रजासर्गः कीर्त्त्यते च महात्मनः ॥ कंसस्य चापि दौरात्म्य(m)एकांते स्यात्समुद्भवः । वासुदेवस्य देवक्यां विष्णोर्जन्म प्रजापतेः ॥ विष्णोरनंतरं चापि प्राजासर्गोपवर्णनं । देवासुरे समुत्पन्ने विष्णुना स्त्रीवधे कृते ॥ संरक्षता शक्रवध्वं शापः प्राप्तः पुरो भृगोः । भृगुश्चोत्थापयामास दिव्यां शुक्रस्य मातरं ॥ देवानामसुराणां च संग्रामा द्वादशाद्भुताः । नारसिंहप्रभृतयः कीर्त्त्यंते प्राणनाशनाः ॥ शुक्रेणाराधनं स्थाणोर्घोरेण तपसा कृतां । वरदानप्रलुब्धेन यत्र शार्वस्तवः कृतः ॥ अनंतरं विनिर्द्दिष्टं देवासुरविचेष्टितं । जयंत्या सह सक्ते तु यत्र शुक्रे महात्मनि ॥ असुरान्मोहयामास शुक्ररूपेण बुद्धिमान् । बृहस्पतिसुतान् शुक्रः शशाप सुमहाद्युतिः ॥ उक्तं च विष्णुमाहात्म्यं विष्णोर्जन्मादिशब्दनं । तुर्वसुः शुक्रदौहित्रो देवयान्या यदोरभूत् ॥ अनुर्द्रुह्युस्तथा (druhyus tathá) पूरुर्ययातितनया नृपाः । अत्र वंश्या महात्मानः तेषां पार्थिवसत्तमाः ॥ कीर्त्त्यंते यत्र कार्त्स्न्येन भूरिद्रविणतेजसः । कुशिजस्य च विप्रर्षेः सम्यग्वो (samyag yo) धर्म्मसंश्रयाः ॥ वार्हस्पत्यं तु सुरभियत्र शापमिहानुदत् । कीर्त्तनं जह्नुवंशस्य शंतनोर्वीर्यशब्दनं ॥ भविष्यतां तथा राज्ञामुपसंहारशब्दनं । अनागतानां सप्तानां मुनीनां चोपवर्णनं ॥ भौमस्यांते कुलियुगे (kali°) क्षीणे संहारवर्णनं । परार्द्धपरयोश्चैव लक्षणं परिकीर्त्त्यते ॥ ब्रह्मणो योजनाग्रेण परिमाणविनिर्णयः । नैमित्तिक प्राकृतिकस्तथैवात्यंतिकः स्मृतः ॥ त्रिविधः सर्वभूतानां कीर्त्त्यते परिसंचरः । अनावृष्टिर्भास्कराच्च घोरः संवर्त्तको नलः ॥ मोघो ह्येकार्ण[वो] वांयुस्तथा रात्रिर्महात्मनः । संख्यालक्षणमुद्दिष्टं ततो ब्राह्म्यं विशेषतः ॥ भूरादीनां च लोकानां सप्तानामुपवर्णनं । कीर्त्त्यंते चात्र निरयाः पापानां (pápinám B.) रौरवादयः ॥ ब्रह्मलोकपरिष्टात्तु (ब्रह्मलोकोपरिष्टात्तु) शिवस्य स्थानमुत्तमं । यत्र संहारमायांति सर्वभूतानि संक्षये ॥ सर्वेषां चैव सत्वानां परिणामविनिर्णयः । ब्रह्मणः प्रतिसंसर्गे सर्वसंहारवर्णनं ॥ अष्टरूप्यमतः प्रोक्तं प्राणस्याष्टकमेव च । गतिश्चोर्द्ध्वमधश्चोक्ता धर्माधर्मसमाश्रयात् ॥ कल्पे कल्पे च भूतानां महतामपि संक्षयः । प्रसंख्याय च दुःखानि ब्रह्मणश्चाप्यनित्यता ॥ दौरात्म्यं चैव भोगानां परिणामविनिर्णयः । दुर्लभत्वं च मोक्षस्य वैराग्याद्दोषदर्शनं ॥ व्यक्ताव्यक्तं परित्यज्य सत्वं ब्रह्मणि संस्थितं । नानात्वदर्शनाच्छुद्धं ततस्तदतिवर्त्तते ॥ ततस्तापत्रयातीतो निरूपाख्यो निरंजनः । आनंदो ब्रह्मणः प्रोक्तो न बिभेति कुतश्चन ॥ कीर्त्त्यते च पुनः सर्गो ब्रह्मणो न्यस्य पूर्ववत् । कीर्त्त्यते ऋषितंशश्च (°vanṣaṣ cha) सर्वपापप्रणाशनः ॥ इति कृत्यसमुद्देशः पुराणस्योपवर्णितः । कीर्त्त्यते जगतो ह्यत्र सर्वप्रलयविक्रियाः ॥ प्रवृत्तयश्च भूतानां निवृत्तीनां प्रलानि (phaláni) च । प्रादुर्भावो वसिष्ठस्य शक्तेर्जन्म तथैव च ॥ सौदासान्निग्रहस्तस्य विश्वामित्रकृतेन च । पराशरस्य चोत्पत्तिरदृश्यत्या यथा विभोः ॥ यज्ञे (जज्ञे) पितृणां कन्यायां व्यासश्चापि यथा मुनिः । शुक्रस्य च जथा (यथा B.) जन्म सहपुत्रस्य धीमतः ॥ पराशरस्य प्रद्वेषो विश्वामित्रकृतो यथा । वसिष्ठसंभृतश्चाग्निर्विश्वामित्रजिघांसया ॥ संतानहेतोर्विभुनाचीर्णः स्कंधेन धीमता । दैवेन विधिना विप्रा विश्वामित्रहितैषिणा ॥ एकं वेदं चतुष्पादं चतुर्द्धा पुनरीश्वरः । यथा विभेद भगवान् व्यासः शार्वादनुग्रहात् ॥ तस्य शिष्यप्रशिष्यैश्च शाखाभेदाः पुनः कृताः । प्रयोगैः षट्कुलीयैश्च यथा पृष्टः स्वयंभुवा ॥ पृष्टेन चानुशास्तास्ते मुनयो धर्मकांक्षिणः । देशं पुण्यमभीप्संतो विभुना तद्धितैषिणा ॥ सुनाभ्यं दिव्यरूपाख्यं सत्यांगं शुभविक्रमं । अनौपम्यमिदं चक्रं वर्त्तमानमतंद्रिताः ॥ पृष्टतो (prishṭhato) यात नियतास्ततः प्राप्स्यथ यद्धितं । गच्छतो धर्मचक्रस्य यत्र नेमिर्विशीर्यते ॥ पुण्यः स देशो मंतव्य इत्युवाच तदा प्रभुः । उक्ता (uktvá) चैवमृषीन्ब्रह्मा ह्यदृश्यत्वमगात्पुनः ॥ गंगागर्भसमाहारं नैमिषेयत्वमेव च । ईजिरे चैव सत्रेण मुनये (munayo) नैमिषे तदा ॥ मृते शरद्वति तथा तस्य चोत्थापनं कृतं । ऋषयो नैमिषेयास्तु श्रद्धया परया पुनः ॥ निःसोमांगामिमां (निःसी° B.) कृत्वा कृत्स्नराजनमाहरत् । यथाविधि यथाशास्त्रं तमातिथ्यैरपूजयत् ॥ प्रीतं चैव कृतातिथ्यं राजानं विधिवत्तदा । अंतर्द्धानगतः क्रूरः स्वर्भानुरसुरो हरत् ॥ अनुशस्तुर्हितं (अनुससुहृतं B.) चापि नृपमैडं यथा पुरा । गंधर्वा (गंधर्व्या)

सहितं दृष्ट्वा कलापग्राममवासिनं ॥ संनिपातः पुनस्तस्य यथा यज्ञे (जज्ञे) महर्षिभिः । दृष्ट्वा हिरण्मयं सर्वं एडः संस्थापितस्तु तैः (दृष्ट्वा हिरण्मयं सर्वं यज्ञे वस्तु महात्मनां । तदा वै नैमिषेयाणां सत्र द्वादशवार्षिके । यथा विवादमानस्तु ऐडः संस्थापितस्तु तैः B.) ॥ जनयित्वा त्वरण्यांते ऐडपुत्रं यथायुषं । समापयित्वा तत्सत्रमायुषं पर्युपासते ॥ एतत्सर्वं यथावृत्तं व्याख्यातं द्विजसत्तमाः । ऋषीणां परमं चात्र लोकतत्वमनुत्तमं ॥ ब्रह्मणा यत्पुरा प्रोक्तं पुराणं ज्ञानमुत्तमं । अवतारश्च रुद्रस्य द्विजानुसंग्रहकारणात् ॥ तथा पाशपता(:) योगा[:] स्थानानां चैव कीर्त्तनं । लिंगोद्भवस्य देवस्य नीलकंठत्वमेव च ॥ कथ्यते यत्र विप्राणां वायुना ब्रह्मवादिना । धन्यं यशस्यमायुष्यं सर्वपापप्रणाशनं ॥ कीर्त्तनं श्रवणं चास्य धारणं च विशेषतः । अनेन हि क्रमेणेदं पुराणं संप्रचक्षते ॥ सुखमर्थः समासेन महानप्युपलभ्यते । तस्मात्संक्षेपमुद्दिश्य पश्चाद्वक्ष्यामि विस्तरं ॥ पादमात्रमिदं सम्यक् येनाधीतं जितेंद्रियाः । तेनाधीतं पुराणं तत्सर्वं नास्त्यत्र संशयः ॥ यो विद्याच्चतुरो वेदान्सांगोपनिषदो द्विजः । न चेत्पुराणं संविद्यान्नैव स स्याद्विचक्षणः ॥ इतिहासपुराणाभ्यां वेदं समुपवृंहयेत् । बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदो मामयं प्रह(त)रिष्यति ॥ अभ्यसन्निममध्यायं साक्षात्प्रोक्तं स्वयंभुवा । आपदं प्राप्य मुच्येत यथेष्टां प्राप्नुयाद्गतिं ॥ यस्मात्पुरा ह्यनंतीदं पुराणं तेन तत्स्मृतं । निरुक्तमस्य यो वेद सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ नारायणः सर्वमिदं विश्वं वाप्य (vyápya) प्रवर्त्तते । तस्यापि जगतः स्रष्टुः स्रष्टा देवो महेश्वरः ॥ अत(:)श्च संक्षेपमिमं शृणुध्वं महेश्वर(ा): सर्वमिदं पुराणं । स सर्गकाले तिसर्गत्संहारकाले (स सर्गकाले च करोति सर्गान् B.) संहारकाले पुनराददीता ॥१॥

De hujus puráṇae argumento cf. Wilson in J. A. S. B. I, p. 535 sqq. et in Vishnupurána, p. XXII. Capitum argumenta haec.

I. *Prakriyápáda*[1]. 1. Prooemium et summarium. 2. Hoc puráṇam olim a Váyu cum vatibus sanctis in sacrificio continuo, regnante Purúravase et Áyu, communicatum est. 3. Súta creationis historiam se enarraturum esse declarat. 4–6. De mundi creatione.

II. *Upodghátapáda*. 7. De kalparum computatione, et de intercalatione inter Pádmakalpam et Várahakalpam facienda. 8. De creatione a Brahmaṇe facta. De aevo aureo et argenteo. Ordinum quatuor origo, eorumque officia. 9. Deorum, gigantum, mundi creatio. Brahmanis ira Rudra (ardhanárínaravapus) creatur, hujus ex ore Uma procedit. Cujus synonyma enumerantur. 10. Brahman, quum corpus in duas partes divisisset, altera Purusha, altera Ṣatarúpá facta est. De horum, Brahmaṇis filiorum, Ṣivae et Satis prole. Ṣivae cultus quinque rebus innititur: spiritus coercitione (eaque triplex: *manda, madhyama, uttama*)[2], meditatione, sensuum a rebus externis revocatione, animi intentione, recordatione[3]. 11 (fol. 34^b = B. 32^a). De spiritus coercitione. Qua quadruplex fructus obtineri dicitur 1. *sánti*, quies, flagitiorum, sive propriorum sive a majoribus transmissorum, sedatione effecta, 2. *prasánti*, tranquillitas, quae libidinibus refrenandis cernitur, 3. *dípti*, splendor, quo gradu ad sapientiam et potestatem prope divinam pervenitur, 4. *prasáda*, serenitas, quae ex absoluta rerum externarum omnium oblivione procedit. Spiritus coercendi ratio adumbratur. 12. Ad perfectionem (siddhi) obtinendam impedimenta (upasarga) quaedam removenda sunt, quae numinis contemplationi interveniunt. Primum enim mystae ad metam properanti imagines mirae, velut dei, obversantur. Deinde a terra, intellectu, aqua, igne, vento, aëre, mente, quae septem subtilissimae substantiae sunt, pericula ei afferuntur. Quas dum animo contemplatur, earum potestatem obtinet. Quarum rerum si voluptate implicetur (sajjate), omnem studii fructum amittit. शृणोति शब्दान् श्रोतव्यान्योजनानां शतादपि । सर्वज्ञश्च विधिज्ञश्च योगी चोन्मत्तवद्भवेत् ॥ यक्षराक्षसगंधर्वान्वीक्षते दिव्यमानुषान् । वेत्ति तांश्च महायोगी उपसर्गस्य लक्षणं ॥ देवदानवगंधर्वानृषींश्चापि तथा पितॄन् । प्रेक्षते सर्वतश्चैव उन्मत्तं तं विनिर्दिशेत् ॥ भ्रमेण भ्राम्यते योगी चोद्यमानोऽंतरात्मना । भ्रमेण भ्रांतबुद्धेस्तु ज्ञानं सर्वं प्रणश्यति ॥ वार्त्ता नाशयते चित्तं चोद्यमानें तरात्मना ।[4] वर्त्तेनाक्रांतबुद्धेस्तु सर्वं ज्ञानं प्रणश्यति ॥ प्रावृत्य मनसा शुक्लं पटं वा कंबलं तथा । ततस्तु परमं ब्रह्म क्षिप्रमेवानुचिंतयेत् ॥ तस्माच्चैवात्मनो दोषांस्तूपसर्गानुपस्थितान् । परित्यजेत मेधावी यदीच्छेत्सिद्धिमात्मनः ॥ ऋषयो देवगंधर्वा यक्षोरगमहासुराः । उपसर्गेषु संयुक्ता आवर्तंते पुनः पुनः ॥ तस्माद्युक्तः सदा योगी लघ्वाहारो जितेंद्रियः । तथासुप्तः सुसूक्ष्मेषु धारणां मूर्ध्नि धारयेत् ॥ ततस्तु योगयुक्तस्य जितनिद्रस्य योगिनः । उपसर्गाः पुनश्चान्ये जायंते प्राणसंज्ञकाः ॥ पृथिवीं धारयेत्सर्वां ततश्चापो ह्यनंतरं । ततोऽग्निं चैव सर्वेषामाकाशं मन एव च ॥ ततः परां पुनर्बुद्धिं धारयेत प्रयत्नतः । सिद्धीनां चैव लिंगानि दृष्ट्वा दृष्ट्वा परित्यजेत् ॥ पृथ्वीं धारयमाणस्य मही सूक्ष्मा प्रवर्तते । आत्मानं मन्यते नित्यं पृथ्वीं गंधश्च जायते ॥ अपो धारयमाणस्यापः सूक्ष्मा भवंति हि । शीता रसाः प्रवर्तंते सूक्ष्मा अमृतसन्निभाः ॥ तेजो धारयमाणस्य तेजः सूक्ष्मं प्रवर्तते । आत्मानं मन्यते तेजस्तद्भावमनुपश्यति ॥ वायुं धारयमाणस्य वायुः सूक्ष्मः प्रवर्तते ।

---

[1] प्रक्रिया प्रथमः पादः कथावस्तुपरिग्रहः । उपोद्घातोऽनुषंगश्च उपसंहार एव च ॥ एवं हि पादश्चत्वारः समासात्कीर्तिता मया । Cap. IV.

[2] मंदो द्वादशमात्रस्तु उद्घाता द्वादश स्मृताः । मध्यमश्च द्विरुद्घातश्चतुर्विंशतिमात्रिकाः ॥ उत्तमस्तु त्रिरुद्घातो मात्रा षट्त्रिंशदुच्यते । स्वेदकंपविषादानां जननो ह्युत्तमः स्मृतः ॥

[3] प्राणायामस्तथा ध्यानं प्रत्याहारोऽथ धारणा । स्मरणं चैव योगेऽस्मिन्पंच धर्माः प्रकीर्तिताः ॥

[4] Fortasse वार्तो नाशयते चित्तं चोद्यमानोऽंतरात्मना । वार्तेना° legendum est.

आत्मानं मन्यते वायुं वायुरुन्मंडलं भ्रमेत् ॥ आकाशं धारयमाणस्य व्योम सूक्ष्मं प्रवर्तते । पश्यते मंडलं सूक्ष्मं घोषश्चास्य प्रवर्तते ॥ तथा मनो धारयतो मनः सूक्ष्मं प्रवर्तते । मनसा सर्वभूतानां मनस्तु विशते हि सः । बुद्ध्या बुद्धिं यथा युंजेस्तदा विज्ञाय बुध्यते ॥ एतानि सप्त सूक्ष्माणि विदित्वा यस्तु योगवित् । परित्यजति मेधावी स बुद्ध्या परमं व्रजेत् ॥ यस्मिन्यस्मिंश्च संयुक्तो भूत ऐश्वर्यलक्षणे । तत्रैव संगं भजते तेनैव प्रविनश्यति ॥ तस्माद्विदित्वा सूक्ष्माणि संसक्तानि परस्परं । परित्यजति यो बुद्ध्या स परं प्राप्नुयाद्द्विजः ॥ दृश्यंते हि महात्मान ऋषयो दिव्यचक्षुषः । संसक्ताः सूक्ष्मभावेषु ते दोषास्तेषु संज्ञिताः ॥ तस्मान्न निश्चयः कार्यः सूक्ष्मेष्विह कदाचन । ऐश्वर्याज्जायते रागो विरागं ब्रह्म चोच्यते ॥ 13. Dominium (aiṣvarya)[1] nactus asceticus octo facultatibus divinis praeditus est: 1. *aṇiman*, subtilitas, qua potestate nemini cernendus omnia intrare potest[2]; 2. *laghiman*, levitas, qua maxima celeritate ubicunque pervenit; 3. *mahiman*, magnitudo; 4. *prápti*, omnia obtinendi facultas; 5. *prákámya*, voluntas libera, qua rebus omnibus frui potest, neque tamen iis detinetur; 6. *íṣitva*, imperium; 7. *vaṣitva*, omnia ipsius voluntati subjiciendi facultas; 8. *yatrakámávasáyitá*, omnia decernendi facultas. 14. Quo animae metempsychosis vitaeque humanae miseriae et vicissitudines[3] evitentur, summo numini cognoscendo opera navanda est. 15. Numen summum in corde commorans octo libamentis colendum est. 16, 17. De Ṣivae cultorum officiis. 18. De erroribus expiandis (práyaṣchitta). 19. De ominibus diris: अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि अरिष्टानि निबोधत । येन ज्ञानविशेषेण मृत्युं पश्यति चात्मनः ॥१॥ अरुंधतीं ध्रुवं चैव सोमच्छायां महापथं । यो न पश्येत्स नो जीवेन्नरः संवत्सरात्परं ॥२॥ अरश्मिवंतमादित्यं रश्मिवंतं च पावकं । यः पश्येन्न वै जीवेत मासादेकादशात्परं ॥३॥ वमेन्मूत्रं पुरीषं वा सुवर्णं रजतं तथा । प्रत्यक्षमथवा स्वप्ने दश मासान्न जीवति ॥४॥ अग्रतः पृष्ठतो वापि खंडं यस्य पदं भवेत् । पांशुले कर्दमे वापि सप्त मासान्स जीवति ॥५॥ काकः कपोतो गृध्रो वा निलीयेद्यस्य मूर्धनि । क्रव्यादो वा खगः कश्चित्षण्मासान्नातिवर्तते ॥६॥ वध्येद्वायसपंक्तीभिः पांसुवर्षेण वा पुनः । छायां वा विकृतां पश्येच्चतुःपंच स जीवति ॥७॥ अनभ्रे

[1] Idque triplex esse dicitur: sávadya, niravadya, súkshma. तच्चापि त्रिविधं ज्ञेयमैश्वर्यं सार्वकामिकं । सावद्यं निरवद्यं च सूक्ष्मं चैव प्रवर्तते ॥ सावद्यं नाम यत्तत्त्वं पंचभूतात्मकं स्मृतं । निरवद्यं तथा नाम पंचभूतात्मकं स्मृतं ॥ इंद्रियाणि मनश्चैव अहंकारश्च वै स्मृतं । तत्र सूक्ष्मं प्रवृत्तं तु (सूक्ष्मप्रवृत्तंस्तु MS.) पंचभूतात्मकं पुनः ॥

[2] त्रैलोक्ये सर्वभूतेषु जीवो स्यानियतः (sic B. जीवाश्चानियतः A.) स्मृतः । अणिमा च यथाव्यक्तं सर्वं तत्र प्रतिष्ठितं ॥

[3] Quae in hoc capite de hominum origine et vita dicuntur, similiter in Márkaṇḍeyapuráṇa c. 11, Garuḍapuráṇa, Pretakalpa c. 22, et in Vṛihannáradíya c. 30. traduntur.

विद्युतं पश्येद्दक्षिणां दिशमाश्रितां । उदकेंद्रधनुर्वापि त्रयो द्वौ वा स जीवति ॥८॥ अप्सु वा यदिवादर्शे आत्मानं यो न पश्यति । अशिरस्कं तथात्मानं मासादूर्ध्वं न जीवति ॥९॥ शवगंधि भवेद्गात्रं वसागंधि ह्ययापि वा । मृत्युर्ह्युपस्थितस्तस्य अर्धमासं स जीवति ॥१०॥ यस्य वै स्नातमात्रस्य हृदयं चावशुष्यति । धूमो वा मस्तकान्पश्येद्दशाहं न स जीवति ॥११॥ संभिन्नो मारुतो यस्य मर्मस्थानानि कृंतति । अद्भिः स्पृष्टो न हृष्येच्च तस्य मृत्युरुपस्थितः ॥१२॥ ऋक्षवानरयुक्तेन रथेनाशां तु दक्षिणां । गायन्नथ (गायन्नप्य A. गायन्नस्य B.) व्रजेत्स्वप्ने विद्यान्मृत्युरुपस्थितः ॥१३॥ कृष्णांबरधरा श्यामा गायंती वायवांगना । यन्नयेद्दक्षिणामाशां स्वप्ने सोऽपि न जीवति ॥१४॥ छिद्रं वासश्च कृष्णं च स्वप्ने यो बिभृयान्नरः । नग्नं वा श्रवणं[4] दृष्ट्वा विद्यान्मृत्युरुपस्थितः ॥१५॥ आ मस्तकतलाद्यस्तु निमज्जेत्पंकसागरे । दृष्ट्वा तु तादृशं स्वप्नं सद्य एव न जीवति ॥१६॥ भस्मांगारांश्च केशांश्च नदीं शुष्कां भुजंगमान् । पश्येद्यो दशरात्रं तु न स जीवेत तादृशः ॥१७॥ कृष्णैश्च विकटैश्चैव पुरुषैरुद्यतायुधैः । पाषाणैस्ताड्यते स्वप्ने यः सद्यो न स जीवति ॥१८॥ सूर्योदये प्रत्युषसि प्रत्यक्षं यस्य वै शिवा । क्रोशंती संमुखाभ्येति स गतायुर्भवेन्नरः ॥१९॥ यस्य वै स्नातमात्रस्य हृदयं पीड्यते भृशं । जायते दंतहर्षश्च तं गतायुषमादिशेत् ॥२०॥ भूयो भूयस्त्रसेद्यस्तु रात्रौ वा यदिवा दिवा । दीपगंधं च नो वेत्ति विद्यान्मृत्युमुपस्थितं ॥२१॥ रात्रौ चेंद्रायुधं पश्येद्दिवा नक्षत्रमंडलं । परनेत्रेषु चात्मानं न पश्येन्न स जीवति ॥२२॥ नेत्रमेकं स्रवेद्यस्य कर्णौ स्थानाच्च भ्रश्यतः । नासा च वक्रा भवति स ज्ञेयो गतजीवितः ॥२३॥ यस्य कृष्णा खरा जिह्वा पद्माभासं च वै मुखं । गंडे चिपिटके (च पिटके B.) रक्ते तस्य मृत्युरुपस्थितः ॥२४॥ मुक्तकेशो हसंश्चैव गायन्नृत्यंश्च यो नरः । याम्याशाभिमुखो गच्छेत्तदंतं तस्य जीवितं ॥२५॥ यस्य स्वेदसमुद्भूताः श्वेतसर्षपसन्निभाः । स्वेदा भवंति ह्यसकृत्तस्य मृत्युरुपस्थितः ॥२६॥ उष्ट्रा वा रासभा वापि युक्ताः स्वप्ने रथे शुभाः । यस्य सोऽपि न जीवेत दक्षिणाभिमुखो गतः ॥२७॥ द्वे चात्र परमेरिष्टे एतद्धतं (etad rúpam B.) परं भवेत् । घोषं न शृणुयात्कर्णे ज्योतिर्नेत्रेण (l. नेत्रे न) पश्यति ॥२८॥ श्वभ्रे यो निपतेत्स्वप्ने द्वारं चास्य पिधीयते । न चोत्तिष्ठति यः श्वभ्रात्तदंतं तस्य जीवितं ॥२९॥ ऊर्ध्वा च दृष्टिर्न च सप्रतिष्ठा (संप्रतिष्ठा codd.) रक्ता पुनः संपरिवर्तमाना । मुखस्य चोष्मा शुषिरा च नाभिरत्युष्णमूत्रो विषमस्य एव ॥३०॥ दिवा वा यदिवा रात्रौ प्रत्यक्षं योऽभिहन्यते । तं पश्येदथ हंतारं स हतस्तु न जीवति ॥३१॥ अग्निप्रवेशं कुरुते स्वप्नांते यस्तु मानवः । स्मृतिं नोपलभेच्चापि तदंतं तस्य जीवितं ॥३२॥ यस्तु प्रावरणं शुक्लं स्वकं पश्यति मानवः । रक्तं कृष्णमपि स्वप्ने तस्य मृत्युरुपस्थितः ॥३३॥ अरिष्टसूचिते देहे तस्मिन्काल उपागते । त्यक्त्वा भयं विषादं च उद्यच्छेद्बुद्धिमान्नरः ॥३४॥ etc. 20. De Om syllabae significatione et sanctitate. 21 (fol. 45^{b} = B. 42^{a}). Kalparum mensura breviter definitur, deinde viginti octo kalpae enumerantur: Bhava, Bhuvas, Tapas, Bhava, Rambha, Ṛitu, Kratu, Vahni, Havyaváhana, Sávitra,

[4] श्रवमणं A. Hoc loco श्रमण, mendicus Buddhicus, intelligi videtur, quae vox etiam श्रवण scribitur.

Bhuvas, Uṣika, Kuṣika, Gandharva, Ṛishabha, Shaḍja[1], Márjálíya, Madhyama, Vairájaka, Nisháda, Panchama, Meghaváhana, Chintaka, Ákúti, Vijnáti, Manas, Bháva, Vṛihat. Kalpas, qui a Gandharva vocabulo incipiant et in Meghaváhana voce desinant, a modulis musicis denominatos esse, facile apparet. २२, २३. Ṣiva quatuor aevis (kalpa) se manifestavit, forma alba, rubra, nigra, omnigena (Viṣvarúpa). Aetate flava Maheṣvarí orta est. Ṣiva coram Brahmane de futuris kalpis, suis ipsius in singulis manifestationibus, sectae Ṣivaiticae conditoribus disserit: ततस्तस्मिंस्तदा कल्पे वाराहे सप्तमे प्रभोः। पुनर्विष्णुर्महातेजाः कालो लोकप्रकालनः। मनुर्वैवस्वतो नाम तव पुत्रो भविष्यति॥ तदा चतुर्युगावस्थे कल्पे तस्मिन्युगांतके। भविष्यामि शिखायुक्तः श्वेतो नाम महामुनिः॥ हिमवच्छिखरे रम्ये छागले पर्वतोत्तमे। चतुःशिष्याः शिवे युक्ता भविष्यंति तदा मम॥ श्वेतः श्वेतशिखश्चैव श्वेतास्यः श्वेतलोहितः। चत्वारस्ते महात्मानो ब्राह्मणा वेदपारगाः॥ ततस्ते ब्रह्मभूयिष्ठा दृष्ट्वा ब्रह्मगतिं परां। तत्समीपं गमिष्यंति पुनरावृत्तिदुर्लभं॥ पुनस्तु मम देवेश द्वितीये द्वापरे प्रभुः। प्रजापतिर्यदा व्यासः सत्यो नाम भविष्यति॥ तदा लोकहितार्थाय सुतारो नाम नामतः। भविष्यामि कलौ तस्मिन् लोकानुग्रहकारणात्॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्या नाम नामतः। दुंदुभिः शतरूपश्च ऋचीकः केतुमांस्तथा॥ प्राप्य योगं तथा ज्ञानं ब्रह्म चैव सनातनं। रुद्रलोकं गमिष्यंति पुनरावृत्तिदुर्लभं॥ तृतीये द्वापरे चैव यदा व्यासस्तु भार्गवः। तदा त्वहं भविष्यामि दमनस्तु युगांतके॥ तत्रापि च भविष्यंति चत्वारो मम पुत्रकाः। विशोकश्च विकेशश्च विशापः शापनाशनः॥ तेऽपि तेनैव मार्गेण योगोक्तेन महौजसः। रुद्रलोकं गमिष्यंति पुनरावृत्तिदुर्लभं॥ चतुर्थे द्वापरे चैव यदा व्यासोऽङ्गिराः स्मृतः। तदाप्यहं भविष्यामि सुहोत्रो नाम नामतः॥ तत्रापि मम सत्पुत्राश्चत्वारश्च तपोधनाः। भविष्यंति द्विजश्रेष्ठा योगात्मानो दृढव्रताः॥ सुमुखो दुर्मुखश्चैव दुर्दमो दुरतिक्रमः। प्राप्य योगगतिं सूक्ष्मां विमला दग्धकिल्बिषाः॥ तेऽपि तेनैव मार्गेण गमिष्यंति न संशयः। पंचमे द्वापरे चैव व्यासस्तु सविता यदा॥ तदा चापि भविष्यामि कंको नाम महातपाः। अनुग्रहार्थं लोकानां योगात्मानेककर्मकृत्॥ चत्वारस्तु महाभागा विरजाः शुद्धयोनयः। पुत्रा मम भविष्यंति योगात्मानो दृढव्रताः॥ सनः सनंदनश्चैव प्रभुर्यस्य सनातनः। क्रतुः सनत्कुमारश्च निर्ममा निरहंकृताः॥ मत्समीपं गमिष्यंति पुनरावृत्तिदुर्लभं। परिवर्ते पुनः षष्ठे मृत्युर्व्यासो यदा विभुः॥ तदाप्यहं भविष्यामि लोकाक्षिर्नाम नामतः। शिष्याश्च मम ते दिव्या योगात्मानो दृढव्रताः॥ भविष्यंति महाभागाश्चत्वारो लोकसंमताः। सुधामा विरजाश्चैव शंख आद्रव (?) एव च॥ योगात्मानो महात्मानस्ते सर्वे दग्धकिल्बिषाः। तेऽपि तेनैव मार्गेण गमिष्यंति न संशयः॥ सप्तमे परिवर्ते तु यदा व्यासः शतक्रतुः। विभुर्नाम महातेजाः पूर्वमासीच्छतक्रतुः॥ तदाप्यहं भविष्यामि कलौ तस्मिन्युगांतके। जैगीषव्येति विख्यातः सर्वेषां योगिनां वरः॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति युगे तदा। सारस्वतः सुमेधाश्च वसुवाहः सुवाहनः॥ तेऽपि तेनैव मार्गेण ध्यानयुक्तिं समाश्रिताः। भविष्यंति महात्मानो रुद्रलोकपरायणाः॥ वसिष्ठश्चाष्टमे व्यासः परिवर्ते भविष्यति। कपिलश्चासुरिश्चैव तथा पंचशिखो मुनिः॥ वाग्बलिश्च महायोगी सर्वे एव महौजसः॥ प्राप्य माहेश्वरं योगं ध्यानिनो दग्धकल्मषाः। मत्समीपं गमिष्यंति पुनरावृत्तिदुर्लभं॥ परिवर्तेऽथ नवमे व्यासः सारस्वतो यदा। तदा चाहं भविष्यामि ऋषभो नाम नामतः॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति महौजसः। पराशरश्च गार्ग्यश्च भार्गवो ह्यंगिरास्तथा॥ भविष्यंति महात्मानो ब्राह्मणा वेदपारगाः। सर्वे तपोबलोत्कृष्टाः शापानुग्रहकोविदाः॥ तेऽपि तेनैव मार्गेण योगोक्तेन तपस्विनः। ध्यानमार्गं समासाद्य गमिष्यंति तथैव च॥ दशमे द्वापरे व्यासस्त्रिधामा नाम नामतः। यदा भविष्यति विप्र[र्षि]स्तदाहं भविता पुनः॥ हिमवच्छिखरे रम्ये भृगुतुंगे नगोत्तमे। नाम्ना भृगोस्तु शिखरं तस्मात्तच्छिखरं भृगुः॥ तत्रैव मम ते पुत्रा भविष्यंति दृढव्रताः। बलबंधुर्निरामित्रः (वलवंधर्निरा° A. वलवंधनिरा° B.) केतुशृंगस्तपोधनः॥ योगात्मानो महात्मानो ध्यानयोगसमन्विताः। रुद्रलोकं गमिष्यंति तपसा दग्धकल्मषाः॥ एकादशे द्वापरे तु भृगुर्व्यासो (विवृ° B. Fortasse *Bhrigur.*) भविष्यति। तदाप्यहं भविष्यामि गंगाद्वारे कलेर्धुरि॥ उग्रा नाम महानादास्तत्रैव मम पुत्रकाः। भविष्यंति महौजस्काः सुवृत्ता लोकविश्रुताः॥ लंबोदरश्च लंबश्च लंबाक्षो लंबकेशकः। प्राप्य माहेश्वरं योगं रुद्रलोकाय संस्थिताः। तेऽपि तेनैव मार्गेण गमिष्यंति परां गतिं॥ द्वादशे परिवर्ते तु शततेजा महामुनिः। भविष्यति महासत्त्वो व्यासः कविवरोत्तमः॥ ततोऽप्यहं भविष्यामि अत्रिर्नाम युगांतके। हेमकं वनमासाद्य (हेमकंचन° B.) योगमास्थाय भूतले॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भस्मस्नानानुलेपनाः। भविष्यंति महायोगा रुद्रलोकपरायणाः॥ सर्वज्ञः समबुद्धिश्च साध्यः सर्वस्तथैव च। रुद्रलोकं गमिष्यंति ध्यानयोगपरायणाः॥ त्रयोदशे पुनः प्राप्ते परिवर्ते क्रमेण तु। धर्मो नारायणो नाम व्यासस्तु भविता यदा॥ तदाप्यहं भविष्यामि वालिर्नाम महामुनिः। वालिखिल्याश्रमे पुण्ये पर्वते गंधमादने॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति तपोधनाः। सुधामा काश्यपश्चैव वसिष्ठो विरजास्तथा॥ महायोगबलोपेता विमला ह्यूर्ध्वरेतसः। तेनैव योगमार्गेण गमिष्यंति न संशयः॥ यदा व्यासः सुरक्षस्तु पर्यायश्च चतुर्दशः। तत्रापि पुनरेवाहं भविष्यामि युगांतके॥ वंशे त्वंगिरसः श्रेष्ठो गौतमो नाम योगवित्। तस्माद्भविष्यते पुण्यं गौतमं नाम तद्वनं॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति कलौ तथा। अत्रिरुग्रतपाश्चैव श्रावणो प्यविष्टकः (सावणोप्यसतिष्यका: B. Fortasse श्रावणोऽथ श्रविष्ठकः) ॥ योगात्मानो महात्मानो ध्यानयोगपरायणाः। तेऽपि तेनैव मार्गेण रुद्रलोकनिवासिनः॥ ततः प्राप्ते पंचदशे परिवर्ते क्रमागते। त्र्यारुणिस्तु यदा व्यासो द्वापरे भविता प्रभुः॥ तदाप्यहं भविष्यामि नाम्ना वेदशिरा द्विजः। तत्र वेदशिरो नाम अस्त्रं तत्पारमेश्वरं॥ भविष्यति महावीर्यं वेदशीर्षश्च पर्वतः। हिमवत्पृष्ठमाश्रित्य सरस्वत्या नगोत्तमे॥ तदापि मम ते पुत्रा भविष्यंति तपोधनाः। कुणिश्च कुणिबाहुश्च कुशरीरः कुनेत्रकः॥ योगात्मानो महात्मानो ब्रह्मिष्ठाश्चोर्ध्वरेतसः। तेऽपि तेनैव मार्गेण रुद्रलोकं गतास्तु वै॥ ततः षोडशमे चापि परिवर्ते क्रमागते। व्यासस्तु संजयो नाम भविष्यति यदा (तदा MSS.) प्रभुः॥ तदाप्यहं भविष्यामि गोकर्णो नाम

[1] षड्जना यत्र चर्षयः।

नामतः । तस्माद्भविष्यते पुण्यं गोकर्णं नाम तद्वनं ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति महौजसः । काश्यपो ह्युशनाश्चैव च्यवनोऽथ वृहस्पतिः ॥ तेऽपि तेनैव मार्गेण गमिष्यंति परं पदं । ततः सप्तदशे चैव परिवर्ते क्रमागते ॥ तदा भविष्यते व्यासो नाम्ना देवः कृतंजयः । तदाप्यहं भविष्यामि गुह्यवासीति (l. गुहावासीति) नामतः ॥ हिमवच्छिखरे चैव महातुंगे महालये । सिद्धक्षेत्रं महापुण्यं भविष्यति महालयं ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा ब्रह्मज्ञा योगवादिनः । भविष्यंति महात्मानो निर्ममा निरहंकृताः ॥ उतथ्यो वामदेवश्च महाकालो महालयः । तेषां शतसहस्रं तु शिष्याणां ध्यानसाधनं ॥ भविष्यंति तदा कल्पे सर्वे ते ध्यानयुंजकाः । ते तु संनिहिता योगे हृदि (तुद्धृदि A.[1]) कृत्वा महेश्वरं । महालये पदं क्षिप्त्वा प्रविष्टाः शिवमव्ययं ॥ ये चान्येऽपि महात्मानः काले तस्मिन्युगांतके । ध्यानयुक्तेन मनसा विमलाः शुद्धबुद्धयः ॥ गत्वा महालयं पुण्यं दृष्ट्वा माहेश्वरं पदं । तूर्णं तारयते जंतुर्दश (जंतु A.) पूर्वान्दशावरान् ॥ आत्मानमेकविंशं च तारयित्वा महालये । मम प्रसादाद्यास्यंति रुद्रलोकं गतज्वराः ॥ ततोऽष्टादशमश्चैव परिवर्तो यदा भवेत् । तदा ऋतंजयो नाम व्यासस्तु भविता मुनिः ॥ तदाप्यहं भविष्यामि शिखंडी नाम नामतः । सिद्धक्षेत्रे महापुण्ये देवदानवपूजिते ॥ हिमवच्छिखरे पुण्ये शिखंडी यत्र पर्वतः । शिखंडिनो वनं चापि ऋषिसिद्धनिषेवितं ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति तपोधनाः । वाचश्रवा ऋचीकश्च श्यावाश्वश्च दृढव्रतः (शावाश्वस्य दृव्रतः A.) ॥ योगात्मानो महासत्त्वाः सर्वे ते वेदपारगाः । प्राप्य माहेश्वरं योगं रुद्रलोकं व्रजंति ते ॥ ततस्त्वेकोनविंशे तु परिवर्ते क्रमागते । व्यासस्तु भविता नाम्ना भारद्वाजो (भरद्वा° ?) महामुनिः ॥ तत्राप्यहं भविष्यामि जटामालीति नामतः । हिमवच्छिखरे रम्ये जटायुर्यत्र पर्वतः ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति महौजसः । हिरण्यनामा कौशल्यः काक्षीवः (कौशिल्यः काक्षिवः A.) कुथुमिस्तथा ॥ ईश्वरयोगधर्माणः सर्वे ते ह्यूर्ध्वरेतसः । प्राप्य माहेश्वरं योगं गमिष्यंति [न संशयः ॥ ततो विंशतिमे सर्गे परिवर्ते क्रमेण तु । वाचश्रवाः स्मृतो व्यासो भविष्यति] महामतिः ॥ तदाप्यहं भविष्यामि ह्यट्टहासेति नामतः । अट्टहासप्रियाश्चापि भविष्यंति तदा नराः ॥ तत्रैव हिमवत्पृष्ठे त्वट्टहासो [महागिरिः । भविष्यति] महातेजाः सिद्धचारणसेवितः ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति महौजसः । युक्तात्मानो महासत्त्वा ध्यानिनो नियतव्रताः ॥ सुमंतुर्वर्वरिर्विद्वान्सुबंधुः कुशिकंधरः । प्राप्य माहेश्वरं योगं रुद्रलोकाय ते गताः ॥ एकविंशे पुनः प्राप्ते परिवर्ते क्रमेण तु । वाचस्पतिः स्मृतो व्यासो यदा स ऋषिसत्तमः ॥ तदाप्यहं भविष्यामि दारुको नाम नामतः । तस्माद्भविष्यते पुण्यं देवदारुवनं महत् ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति महौजसः । प्लक्षो दाल्मायणिश्चैव केतुमाली नकस्तथा ॥ योगात्मानो महात्मानो नियता ह्यूर्ध्वरेतसः । परमं योगमास्थाय रुद्रं प्राप्तास्तथानघाः ॥ द्वाविंशे परिवर्ते तु व्यासः शुक्लायनो यदा । तदाप्यहं भविष्यामि वाराणस्यां महामुनिः ॥ नाम्ना वै लांगली भीमो यत्र देवाः सवासवाः । द्रक्ष्यंति मां कलौ तस्मिन्नवतीर्णं हलायुधं ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति सुधार्मिकाः । भल्वाचिर्मधुपिंगाक्षः श्वेतकेतुस्तथैव च (स्वेतकानु° A. In cod. B. totus versus deest.) ॥ तेऽपि माहेश्वरं योगं प्राप्य ध्यानपरायणाः । विरजा ब्रह्मभूयिष्ठा रुद्रलोकाय संस्थिताः ॥ परिवर्ते त्रयोविंशे तृणविंदुर्यदा मुनिः । व्यासो भविष्यति ब्रह्मा तदाहं भविता पुनः ॥ श्वेतो नाम महाकायो मुनिपुत्रः सुधार्मिकः । तत्र कालं जरिष्यामि तदा गिरिवरोत्तमे ॥ तेन कालंजरो नाम भविष्यति स पर्वतः । तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति महौजसः ॥ औशिजो वृहदुक्थिथश्च देवलः कविरेव च । प्राप्य माहेश्वरं योगं रुद्रलोकं गता हि ते ॥ परिवर्ते चतुर्विंशे ऋक्षो व्यासो भविष्यति । तत्राहं भविता ब्रह्मन् कलौ तस्मिन्युगांतके ॥ शूली नाम महायोगी नैमिषे योगिवंदिते । तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति तपस्विनः ॥ शालिहोत्रोऽग्निवेशश्च (ग्निवेश्यश्च A. B.) युवनाश्वः शरद्वसुः । तेऽपि योगबलोपेता रुद्रं यास्यंति सुव्रताः ॥ पंचविंशे पुनः प्राप्ते परिवर्ते यथाक्रमं । वासिष्ठस्तु यदा व्यासः शक्तिर्नाम भविष्यति ॥ तदाप्यहं भविष्यामि दंडिमुंडीश्वरः प्रभुः । कोटिवर्षं समासाद्य नगरं देवपूजितं ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति क्रमागताः । योगात्मानो महात्मानः सर्वे ते ह्यूर्ध्वरेतसः ॥ छगलः कुंभकर्णश्च कुंभश्चैव प्रबाहुकः । प्राप्य माहेश्वरं योगं गमिष्यंति तथैव ते ॥ षड्विंशे परिवर्ते तु यदा व्यासः पराशरः । तदाप्यहं भविष्यामि सहिष्णुर्नाम नामतः ॥ पुण्यं रुद्रवटं प्राप्य कलौ तस्मिन्युगांतके । तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति सुधार्मिकाः ॥ उलूको वैद्युतश्चैव शर्वको ह्याश्वलायनः । प्राप्य माहेश्वरं योगं गंतारस्ते तथैव हि ॥ सप्तविंशतिमे प्राप्ते परिवर्ते क्रमागते । जातूकर्ण्यो यदा व्यासो भविष्यति तपोधनः ॥ तदाप्यहं भविष्यामि सोमशर्मा द्विजोत्तमः । प्रभासतीर्थमासाद्य योगात्मा लोकविश्रुतः ॥ तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति सुधार्मिकाः । अक्षपादः कणादश्च उलूको वत्स एव च ॥ योगात्मानो महात्मानो विमलाः शुद्धबुद्धयः । प्राप्य माहेश्वरं योगं रुद्रलोकं ततो गताः ॥ अष्टाविंशे पुनः प्राप्ते परिवर्ते क्रमागते । पराशरसुतः श्रीमान्विष्णुर्लोकपितामहः ॥ यदा भविष्यति व्यासो नाम्ना द्वैपायनः प्रभुः । तदा षष्ठेन चांशेन कृष्णः पुरुषसत्तमः ॥ वसुदेवाद्यदुश्रेष्ठो वासुदेवो भविष्यति । तदा चाहं भविष्यामि योगात्मा योगमायया ॥ लोकविस्मयनार्थाय ब्रह्मचारी - - - : । श्मशाने मृतमुत्सृष्टं दृष्ट्वा लोकमनाथकं ॥ ब्राह्मणानां हितार्थाय प्रविष्टो योगमायया । दिव्यां मेरुगुहां पुण्यां त्वया सार्धं च विष्णुना ॥ भविष्यामि तदा ब्रह्मन् लकुली नाम नामतः । कायारोहणमित्येवं सिद्धक्षेत्रं च वै तदा ॥ भविष्यति तु विख्यातं यावद्भूमिर्धरिष्यति । तत्रापि मम ते पुत्रा भविष्यंति तपस्विनः ॥ कुशिकश्चैव गार्ग्यश्च मित्रको रुष्ट एव च । योगयुक्ता महात्मानो ब्राह्मणा वेदपारगाः ॥ प्राप्य माहेश्वरं योगं विमला ह्यूर्ध्वरेतसः । रुद्रलोकं गमिष्यंति पुनरावृत्तिदुर्लभं ॥ इत्येतद्वै मया प्रोक्तमवतारेषु लक्षणं । मन्वादिकृष्णपर्यंतमष्टाविंशं युगक्रमात् ॥ तत्र श्रुतिसमूहानां विभागो धर्मलक्षणं । भविष्यति तदा कल्पे कृष्णद्वैपायनो यदा ॥

24. De Brahmanis et Ṣivae origine. 25. De creatione. 26. De syllaba Om, e cujus elementis tres Vedae orti sunt. Quatuordecim vocalibus totidem Manues repraesentantur. 27. Octo Ṣivae nomina, locique in quibus singula colenda sunt: Rudra (सूर्यो मही जलं वह्निर्वायुराकाश एव च । दीक्षितो ब्राह्मणश्चंद्र इत्येते ब्रह्मधातवः ॥ तेषु पूज्यश्च वंद्यः स्याद्रुद्रस्तान्न हिनस्ति वै), Bhava = aqua, Ṣarva = terra,

[1] In cod. B. omnia inde a षोडशमे चापि परिवर्ते [क्रमा° usque ad महासत्त्वा] ध्यानिनो desiderantur.

Íṣána = ventus, Paṣupati = ignis, Bhíma, Ugra, Mahádeva. 28. De septem vatum divinorum prole. 29. De Agnis prole. Hoc caput a quinquagesimo Matsyapuráṇae capite non differt. 31 (fol. 72^b = B. 66^b). De manium generibus. Daksha Ṣivae imprecatione Práchínabarhishis filius, Prachetasis nepos nascitur. Dakshae sacrificium a Ṣiva dirimitur. Haec narratio iisdem verbis in Brahmapuráṇa (cod. 62, fol. 65^a) traditur. 31. De temporis divisione. 32. De quatuor mundi aetatibus. 33. De Manuis Sváyambhuvae prole, et de septem insularum terrestrium regibus. 34–53. Mundi descriptio. Magna pars in Matsyapuráṇa (capp. 102–115) iisdem verbis legitur. 54 (fol. 144^a = B. 125^b). De Nílakaṇṭhae, Ṣivae·epitheti, origine. 55. Ṣivae praestantia celebratur origine lingae, cujus magnitudinem neque Brahman neque Vishṇus emetiri potuerunt[1]. 56–58. Haec capita a Matsyapuráṇa (capp. 128–130) non differunt.

Codex, omnium quos equidem vidi sincerissimus, medio seculo quinto decimo videtur exaratus esse. Fol. 79. desideratur. Multa folia tam lacera sunt, ut librum, qui collaturi sunt, viri docti, ut summa cautione tractent, monendi sint. (Wilson 355.)

104.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 270. Long. 14. Lat. 7. Linn. 13.

Váyupuráṇae pars utraque.

C. 59 (fol. 143^a). Hoc caput a Matsyapuráṇae c. 132. non differt. 60. De Vedarum divisione[2]: द्वापरे तु पुरावृत्ते मनोः स्वायंभुवेऽंतरे । ब्रह्मा मनुमुवाचेदं वेदं व्यस्य महामते ॥ परिवृत्तं युगं तात स्वल्पवीर्या द्विजातयः । संवृत्ता युगदोषेण सर्वं चैव यथाक्रमं ॥ भ्रष्टमानं युगवशादल्पशिष्टं हि दृश्यते । दशसाहस्रभागेन ह्यवशिष्टं कृतादिदं ॥ वीर्यं तेजो बलं चाल्पं सर्वं चैव प्रणश्यति । वेदे वेदा हि कार्याः स्युर्मा भूद्वेदविनाशनं ॥ वेदे नाशमनुप्राप्ते यज्ञो नाशं गमिष्यति । यज्ञे नष्टे देवनाशस्ततः सर्वं प्रणश्यति ॥ आद्यो वेदश्चतुष्पादः शतसाहस्रसंमितः । पुनर्दशगुणः कृत्स्नो यज्ञो वै सर्वकामधुक् ॥ एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वा मनुर्लोकहिते रतः । वेदमेकं चतुष्पादं चतुर्धा व्यभजत्प्रभुः ॥ ब्रह्मणो वचनात्तात लोकानां हितकाम्यया । तदहं वर्तमानेन युष्माकं वेदकल्पनं ॥ [मन्वंतरेण वक्ष्यामि व्यतीतानां प्रकल्पनं ।][3] प्रत्यक्षेण परोक्षं वै तन्निबोधत सत्तमाः ॥ अस्मिन्युगे कृतो व्यासः पाराशर्यः परंतपः । द्वैपायन इति ख्यातो विष्णोरंशः प्रकीर्तितः ॥ ब्रह्मणा चोदितः सोऽस्मिन्वेदं व्यस्तुं प्रचक्रमे । अथ शिष्यान्स जग्राह चतुरो वेदकारणात् ॥ जैमिनिं च सुमंतुं च वैशंपायनमेव च । पैलं तेषां चतुर्थं तु पंचमं लोमहर्षणं ॥ ऋग्वेदश्रावकं पैलं जग्राह विधिवद्द्विजं । यजुर्वेदप्रवक्तारं वैशंपायनमेव च ॥ जैमिनिं सामवेदार्थश्रावकं सोऽन्वपद्यत । तथैवाथर्ववेदस्य सुमंतुमृषिसत्तमं ॥ इतिहासपुराणस्य वाक्योवाक्यस्य चैव हि । मां चैव प्रतिजग्राह भगवानीश्वरः प्रभुः ॥ एक आसीद्यजुर्वेदस्तं चतुर्धा व्यकल्पयत् । चातुर्होत्रमभूत्तस्मिंस्तेन यज्ञमकल्पयत् ॥ आध्वर्यवं यजुर्भिस्तु ऋग्भिर्होत्रं तथैव च । औद्गात्रं सामभिश्चक्रे ब्रह्मत्वं चाप्यथर्वभिः । ब्रह्मत्वमकरोद्यज्ञे वेदेनाथर्वणेन तु ॥[4] ततः स ऋच उद्धृत्य ऋग्वेदं समकल्पयत् । हौतृकं (होतृत्वं C.) कल्पयत्तेन यज्ञवाहं जगद्धितं ॥ सामभिः सामवेदं च तेनौद्गात्रमरोचयत् । राज्ञस्त्वथर्ववेदेन सर्वकर्माण्यकारयत् ॥ आख्यानैश्चाप्युपाख्यानैर्गाथाभिः कुलकुंकुभिः (कुल्य° C.) । पुराणसंहितां चक्रे पुराणार्थविशारदः ॥ यच्छिष्टं तु यजुर्वेदे तेन यज्ञमथायुजत् । युंजानः स यजुर्वेद इति शास्त्रविनिश्चयः ॥ पादानामुद्धृतत्वाच्च यजूंषि विषमाणि च । स तेनोद्धृतवीर्यैस्तु ऋत्विग्भिर्वेदपारगैः । प्रयुज्यते ह्यश्वमेधस्तेन (°धतेन C. aṣvamedhe?) वा युज्यते तु सः ॥ ऋचो गृहीत्वा पैलस्तु व्यभजत्तद्द्विधा पुनः । द्विः कृत्वा संयुगे चैव शिष्याभ्यामददात्प्रभुः ॥ इंद्रप्रमतये चैकां द्वितीयां बाष्कलाय च । चतस्रः संहिताः कृत्वा बाष्कलिर्द्विजसत्तमः ॥ शिष्यानध्यापयामास शुश्रूषाभिरतान्हितान् । बोध्यं तु प्रथमां शाखां द्वितीयामग्निमाठरं । पाराशरं तृतीयां तु याज्ञवल्क्यमथापरां ॥ इंद्रप्रमतिरेकां तु संहितां द्विजसत्तमः । अध्यापयन्महाभागं मार्कंडेयं यशस्विनं ॥ सत्यश्रवसमग्र्यं तु पुत्रं स तु महायशाः । सत्यश्रवाः सत्यहितं पुनरध्यापयद्द्विजं ॥ सोऽपि सत्पितरं (sic C. सच्छितरं B. सच्छितरं D.) पुत्रं पुनरध्यापयद्विभुः । सत्यश्रियं महात्मानं सत्यधर्मपरायणं ॥ अभवंस्तस्य शिष्या वै त्रयस्तु सुमहौजसः । सत्यश्रियस्तु विद्वांसः शास्त्रग्रहणतत्पराः ॥ शाकल्यः प्रथमस्तेषां तस्मादन्यो रथीतरः । बाष्कलिश्च भरद्वाज इति शाखाप्रवर्तकाः ॥ देवमित्रस्तु शाकल्यो ज्ञानाहंकारगर्वितः । जनकस्य स यज्ञे वै विनाशमगमद्द्विजाः ॥ Sequitur narratio de Devamitra Ṣákalya, qui a Yájnavalkya doctrinae certamine victus moritur. देवमित्रस्तु शाकल्यो महात्मा द्विजसत्तमः । चकार संहिताः पंच बुद्धिमान्पदवित्तमः ॥ तस्य शिष्या भवन्पंच मुद्गलो गोलकस्तथा । खालीयश्च (खालोपश्च B. खालोयश्च D.) तथा मत्स्यः शैशिरेयश्च पंचमः ॥[5] प्रोवाच संहितास्तिस्रः शाकपूणी रथीतरः (शाकपूणिरथीतरः C. शाकपूर्णरथंतरः B.) । निरुक्तं च पुनश्चक्रे चतुर्थं द्विजसत्तमाः ॥ तस्य शिष्यास्तु चत्वारः कैजयो वामनस्तथा । धर्मशर्मा देवशर्मा सर्वे व्रतधरा द्विजाः ॥ शाकल्ये च मृते सद्यो ब्रह्मघ्नास्ते बभूवतुः । ततश्चिंतां परां प्राप्य गतास्ते ब्रह्मणोऽंतिकं etc. 61. भारद्वाजो याज्ञवल्क्यो गालविः सालकिस्तथा । धीमान् शतबलाकश्च

---

[1] Occurrit ibi hoc Ṣivae dictum: अयं मे दक्षिणो बाहुर्ब्रह्मा लोकपितामहः । वामो बाहुश्च मे विष्णुर्नित्यं युद्धेषु निर्जितः ॥

[2] Cf. Vishṇupuráṇa III, 4.

[3] In hac parte codicibus E. I. H. 2102, 2103 (= C.) et 1310 (= D.) usus sum. Versus uncis inclusus in codd. B. D. desideratur.

[4] Hic versus subditivus est.

[5] मुद्गलो गोमुखश्चैव वात्स्यः शालीय एव च । शिशिरः पंचमश्चासीन्मैत्रेयस्तु महामुनिः ॥ Vishṇupuráṇa III, 4, 20. Pro Gomukha codices deterrimi गोखलु legunt.

नैगमश्च द्विजोत्तमाः ॥ बाष्कलिश्च भरद्वाजस्तिस्रः प्रोवाच संहिताः । रथीतरो निरुक्तं च पुनश्चक्रे चतुर्थकं ॥ त्रयस्तस्याभवन् शिष्या महात्मानो गुणान्विताः । धीमान्नंदायनीयश्च पन्नगानिश्च (पन्नगारिश्च B.D.) बुद्धिमान् ॥ तृतीयश्चार्जवस्ते च तपसा शंसितव्रताः । वीतरागा महातेजाः संहिताज्ञानपारगाः ॥ इत्येते बह्वृचां प्रोक्ता संहिता यैः प्रवर्तिताः । वैशंपायनगोत्रोऽसौ यजुर्वेदं व्यकल्पयत् ॥ षडशीतिस्तु येनोक्ता संहिता यजुषां शुभाः । शिष्येभ्यः प्रददौ ताश्च जगृहुस्ते विधानतः ॥ एकस्तत्र परित्यक्तो याज्ञवल्क्यो महातपाः । षडशीतिश्च तस्यापि संहितानां विकल्पकाः ॥ सर्वेषामेव तेषां वै त्रिधा भेदाः प्रकीर्तिताः । त्रिधा भेदास्तु ते प्रोक्ता भेदेऽस्मिन्नवमे शुभे ॥ उदीच्या मध्यदेशाश्च प्राच्याश्चैव पृथग्विधाः । श्यामायनिरुदीच्यानां प्रधानः संबभूव ह ॥ मध्यदेशप्रतिष्ठानामारुणिः प्रथमः स्मृतः । आलंबिरादिः प्राच्यानां त्रयोदश्यादयस्तु ते । इत्येते चरका प्रोक्ता संहितावादिनो द्विजाः ॥ ऋषयस्तद्वचः श्रुत्वा सूतं जिज्ञासवोऽब्रुवन् । चरकाध्वर्यवः केन कारणं ब्रूहि तत्त्वतः ॥ किं चीर्णं कस्य हेतोश्च चरकत्वं च भेजिरे । इत्युक्तः प्राह तेषां स चरकत्वमभूद्यथा ॥ सूत उवाच ॥ कार्यमासीदृषीणां च किंचिद्ब्राह्मणसत्तमाः । मेरुपृष्ठं समासाद्य तैस्तदास्त्विति मंत्रितं ॥ यो नोऽत्र सप्तरात्रेण नागच्छेद्द्विजसत्तमाः । स कुर्याद्ब्रह्मवध्यां वै समयो नः प्रकीर्तितः ॥ ततस्ते सगणाः सर्वे वैशंपायनवर्जिताः । प्रययुः सप्तरात्रेण यत्र संधिः कृतोऽभवत् ॥ ब्राह्मणानां तु वचनाद्ब्रह्मवध्यां चकार सः । शिष्यानथ समानीय स वैशंपायनोऽब्रवीत् ॥ ब्रह्मवध्यां चरध्वं वै मत्कृते द्विजसत्तमाः । सर्वे यूयं समागम्य ब्रूत मे तद्धितं वचः ॥ याज्ञवल्क्य उवाच ॥ अहमेव चरिष्यामि तिष्ठंतु मुनयस्त्विमे । बलं चोत्थापयिष्यामि तपसा स्वेन भावितः ॥ एवमुक्तस्ततः क्रुद्धो याज्ञवल्क्यमथाब्रवीत् । उवाच यत्त्वयाधीतं सर्वं प्रत्यर्पयस्व मे ॥ एवमुक्तः सरूपाणि यजूंषि प्रददौ गुरोः । रुधिरेण तथाक्तानि छर्दित्वा ब्रह्मवित्तमः ॥ ततः स ध्यानमास्थाय सूर्यमाराधयद्द्विजः । सूर्यं ब्रह्म यदुच्छिन्नं खं गत्वा प्रतितिष्ठति ॥ ततो यानि गतान्यूर्ध्वं यजूंष्यादित्यमंडलं । तानि तस्मै ददौ तुष्टः सूर्यो वै ब्रह्मरातये ॥ अश्वरूपश्च मार्तंडो याज्ञवल्क्याय धीमते । यजूंष्यधीयते यानि ब्रह्मणा (ब्राह्मणो B. D.) येन केनचित् ॥ अश्वरूपाणि दत्तानि ततस्ते वाजिनोऽभवन् । ब्रह्महत्या तु यैश्चीर्णा चरणाच्चरकाः स्मृताः ॥ वैशंपायनशिष्यास्ते चरकाः समुदाहृताः । इत्येते चरकाः प्रोक्ता वाजिनस्तु निबोधत ॥ याज्ञवल्क्यस्य शिष्यास्ते कण्ववैधेयशालिनः । मध्यंदिनश्च शापेयी विदग्धश्चाथ उद्दलः ॥ ताम्रायणश्च वात्स्यश्च तथा गालवशैषिरी (गोलवशैषिरी C. गालवशौपिरी B. गालवशैषिरी D.) । आटवी (आटवी C. अटव्या B. अटवी D.) च तथा पर्णी वीरणी सपरायणः ॥ इत्येते वाजिनः प्रोक्ता दश पंच च संमताः । शतमेकाधिकं कृत्स्नं यजुषां ये विकल्पकाः ॥ पुत्रमध्यापयामास सुमंतुमथ जैमिनिः । सुमंतुश्चापि सुन्वानं पुत्रमध्यापयत्प्रभुः ॥ स सहस्रमधीत्याशु सुकर्माप्यथ संहिताः । प्रोवाचाथ सहस्रस्य सुकर्मा सूर्यवर्चसः ॥ अनध्यायेष्वधीयानान् तान् जघान शतक्रतुः । प्रायोपवेशमकरोत्ततोऽसौ शिष्यकारणात् ॥ क्रुद्धं दृष्ट्वा ततः शक्रो वरमस्मै ददौ पुनः । भाविनौ ते महावीर्यौ शिष्यावनलवर्चसौ ॥ अधीयानौ महाप्राज्ञौ सहस्रसंहिता उभौ । एते सुरा महाभाग मा क्रुध्य द्विजसत्तम ॥ इत्युक्त्वा वासवः श्रीमान् सुकर्माणं यशस्विनं । शांतक्रोधं द्विजं दृष्ट्वा तत्रैवांतरधीयत ॥ तस्य शिष्योऽभवद्धीमान्पौष्पिंजिर्द्विजसत्तमाः । हिरण्यनाभः कौशिल्यो द्वितीयोऽभून्नराधिपः ॥ अध्यापयत्तु पौष्पिंजिः सहस्रार्धं तु संहिताः । ते नाम्नोदीच्यसामान्याः शिष्याः पौष्पिंजिनः शुभाः ॥ शतानि पंच कौशिल्यः संहितानां च वीर्यवान् । शिष्या हिरण्यनाभस्य स्मृतास्ते प्राच्यसामगाः ॥ लोकाक्षिः कुथुमिश्चैव कुशीतिर्लांगलिस्तथा । पौष्पिंजिशिष्याश्चत्वारस्तेषां भेदान्निबोधत ॥ राणायनीयः (रायाणनीयः C.) सहतंडिपुत्रस्तस्मादन्यो मूलवारी सुविद्वान् । सकैतिपुत्रः सहसान्यपुत्र एतान्भेदान्विद्ध लोकाक्षिणस्तु ॥ त्रयस्तु कुथुमेः पुत्रा औरसा सपराशराः (रसपासराः B. D.) । भागवित्तिश्च तेजस्वी त्रिविधाः कुथुमाः स्मृताः ॥ शैरिकः (शैरिद्युः C.) शृंगिपुत्रस्तु द्वावेतौ चरितव्रतौ । राणायनीयिः सौमित्रिः सामवेदविशारदौ ॥ प्रोवाच संहितास्तिस्रः शृंगिपुत्रो महातपाः । चैलः (चौल° C.) प्राचीनयोगश्च सुरालश्च (?) द्विजोत्तमाः ॥ प्रोवाच संहिताः षट् तु पाराशर्यस्तु कौथुमः । आसुरायणवैशाख्यौ वेदवृद्धपरायणौ ॥ प्राचीनयोगपुत्रश्च बुद्धिमांश्च पतंजलिः । कौथुमस्य तु भेदास्ते पाराशर्यस्य षट् स्मृताः ॥ लांगलिः शालिहोत्रस्तु (शालिगोत्रस्तु C.) स षट् प्रोवाच संहिताः । भालुकिः कामहानिश्च जैमिनिर्लोमगायिनिः (लोम° MSS.) ॥ कंदुश्च कोहलश्चैव षडेते लांगलाः स्मृताः । एते लांगलिनः शिष्याः संहिता यैः प्रसाधिताः ॥ ततो हिरण्यनाभस्य कृतिः शिष्यो (कृतशिष्यो MSS.) नृपात्मजः । सोऽकरोच्चतुर्विंशत्संहिता द्विपदां वरः ॥ प्रोवाच चैव शिष्येभ्यो येभ्यस्तान्वै निबोधत । राटुश्च (राडश्चन्मह° C.) महवीर्यश्च पंचमो वाहनस्तथा ॥ तालिकः (तालकाः B. तालकः D.) पांडकश्चैव कालिको राजिकस्तथा । गौतमश्चाजवस्तश्च सोमराजा यतकृतः (पतंजतः B. यतंततः D.) ॥ पृष्ठघ्नः परिकृष्टश्च उलूखलक एव च । यवीयसश्च वैशालो अंगुलीयश्च कौशिकः ॥ सालिमंजरिः सत्यश्च कापीयकानिकश्च यः । पाराशरश्च (परा° C.) धर्मात्मा इति क्रांतास्तु सामगाः ॥ सामगानां तु सर्वेषां श्रेष्ठौ द्वौ तु प्रकीर्तितौ । पौष्पिंजिश्च कृतिश्चैव संहितानां विकल्पकौ ॥ अथर्वाणं द्विधा कृत्वा सुमंतुरददाद्द्विजाः । कबंधाय गुरुः कृत्स्नं संचविद्या (sic C. सचविद्या B. D.) यथाक्रमं ॥ कबंधस्तु द्विधा कृत्वा पथ्यायैकं पुनर्ददौ । द्वितीयं वेदस्पर्शाय (वेददर्शाय Vishṇup.) स चतुर्धाकरोत्पुनः ॥ मोदो[1] ब्रह्मबलश्चैव पिप्पलादस्तथैव च । शौल्कायनिश्च (शौष्कायनिश्च C. शौका° B. शोक° D.) धर्मज्ञश्चतुर्थस्तु यंतः स्मृतः (चतुर्थः तपतः C.) ॥ वेदस्पर्शस्य चत्वारः शिष्यास्त्वेते दृढव्रताः । पुनश्च त्रिविधं विद्धि पथानां (पंथानां MSS.) भेदमुत्तमं ॥ जाजलिः कुमुदादिश्च तृतीयः शौनकः स्मृतः । शौनकस्तु द्विधा कृत्वा ददावेकं तु बभ्रवे ॥ द्वितीयां संहितां धीमान् सैंधवायनसंज्ञिते । सैंधवो मुंजकेशाय भिन्नां चास्य द्विधा पुनः ॥ नक्षत्रकल्पो वैतानस्तृतीयः संहिताविधिः । चतुर्थोऽंगिरसः कल्पः शांतिकल्पश्च पंचमः ॥ श्रेष्ठा ह्यथर्वणो ह्येते संहितानां विकल्पनाः । षट्शः कृत्वा मया प्रोक्तं पुराणमृषिसत्तमाः ॥ आत्रेयः सुमतिर्धीमान्काश्यपो ह्यकृतव्रणः । भारद्वाजोऽग्निवर्चाश्च वसिष्ठो मित्रयुश्च यः ॥ सावर्णिः सौमदत्तिस्तु सुशर्मा शांशपायनः । एते शिष्या मम ब्रह्मन्पुराणेषु दृढ-

---

[1] Pro मोदो Vishnupuránae codd. haec: मौंदो A. मैत्रो D. मौञ्जो B. C.

ब्रता: ॥ त्रिभिस्तिस्र: कृतास्तिस्र: संहिता: पुनरेव हि । काश्यप: संहिताकर्ता सावर्णि: शांशपायनि: ॥ सामिपा (सामिका D.) च चतुर्थी स्यात्सा चैषा पूर्वसंहिता । सर्वास्ता हि चतुष्पादा: सर्वाश्चैकार्थवाचिका: ॥ पाठांतरे पृथग्भूता वेदशाखा यथा तथा । चतु:साहस्रिका: सर्वा: शांशपायनिकामृते ॥ लोमहर्षणिका मूला तत: काश्यपिका परा । सावर्णिका तृतीयासामृजुवाक्यार्थपंडिता: । शांशपायनिका चांत्या नोदनार्थ(निदाना°?)विभूषिता ॥ सहस्राणि ऋचामष्टौ षट्शतानि तथैव च । एता: पंचदशान्याश्च दशान्या दशभिस्तथा ॥ वालिखिल्या: ससप्रैषा: ससावर्णा: प्रकीर्तिता: । अष्टौ सामसहस्राणि सामानि च चतुर्दश ॥ आरण्यकं सहोमं च एतद्गायंति सामगा: । द्वादशैव सहस्राणि छंद आध्वर्यवं स्मृतं ॥ यजुषां ब्राह्मणानां च तथा व्यासो व्यकल्पयत् । सग्राम्यारण्यकं तस्मात्समंत्रकरणं तथा ॥ अत: परं कथानां तु पूर्वा इति विशेषणं । ग्राम्यारण्यं समंत्रं च ऋग्ब्राह्मणयजु: स्मृतं ॥ तथा हारिद्रवीयाणां खिलान्युपखिलानि तु । तथैव तैत्तिरीयाणां परक्षुद्रा इति स्मृतं ॥ द्वे सहस्रे शतन्यूने वेदे वाजिसनेयके । ऋग्गण: परिसंख्यातो ब्राह्मणं च चतुर्गणं ॥ अष्टौ सहस्राणि शतानि चाष्टौ अशीतिरष्टाभ्यधिकश्च पाद: । एतत्प्रमाणं यजुषामृचां च सशुक्रियं साखिलयाज्ञवल्क्यं ॥ तथा चरणविद्यानां प्रमाणं संहितां शृणु । षट्सहस्रमृचामुक्तमृच: षड्विंशति: पुन: ॥ एतावदधिकं तेषां यजु: कामं विवक्षति । एकादशसहस्राणि दश चान्या दशोत्तरा: ॥ ऋचां दशसहस्राणि अशीतिं त्रिंशतानि च । सहस्रमेकं मंत्राणामृचामुक्तं प्रमाणत: ॥ एतावद्भृगुविस्तारमन्यच्चाथर्विकं बहु । ऋचामथर्वणां पंच सहस्राणीति निश्चय: ॥ सहस्रमन्यद्विज्ञेयमृषिभिर्विंशतिं विना । एतदंगिरसां प्रोक्तं तेषामारण्यकं पुन: ॥ इति संख्या प्रसंख्याता शाखाभेदास्तथैव च । कर्तारश्चैव शाखानां भेदहेतुस्तथैव च ॥ सर्वमन्वंतरेष्वेवं शाखाभेदा: समा: स्मृता: । प्राजापत्या श्रुतिर्नित्या तद्विकल्पास्त्विमे स्मृता: ॥ De vatum divinorum generibus, eorumque in singulis Manvantaris reditu. Desinit in hoc capite pars prior. 62 (fol. 155[b]). De Manvantaris et de creatione a Manubus singulis facta. De Prithuis Vainyae rebus gestis[1]. 63. De Prithuis prosapia. Dakshae origo. 64. Maríchae, Kaṣyapae filii, creatio. De Bhúr, Bhuvas, Svar mundis.

III. *Upodghátapáda.* 65 (fol. 164[b]). De Manuis Vaivasvatae creatione. De septem virorum sanctorum, creaturarum dominorum (Saptarshayas, Prajápatayas), origine, eorumque prosapia. 66. De Dharmae prole. Súta a viris sanctis interrogatus, quinam trium deorum praestantissimus esset, unum esse Deum respondit, eumque ad mundi creationem, conservationem, destructionem tres formas induisse (rájasí, sáttvikí, támasí tanús). Sicut enim adamas, quamvis unicolor, crystallo repercussus, varios colores exhiberet, ita Creatorem, in mundo se manifestantem, et unum esse et tergeminum. एकास्तन्व: स्मृता वेदे धर्मशास्त्रे पुरातने । सांख्ययोगपरैर्वीरै: पृथगेकार्थदर्शिभि: ॥ अभिजातप्रभावद्भिर्ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभि: । एकत्वं च पृथक्त्वं च तास्तु भिन्ना: प्रजा इह ॥ इदं परमिदं नेति ब्रुवते भिन्नदर्शना: । ब्रह्माणं कारणं केचित्केचित्प्राहु: प्रजापतिं ॥ केचिच्छिवं परत्वेन प्राहुर्विष्णुं तथापरे । अविज्ञानेन संसक्ता: शक्त्या रत्यादिचेतस: ॥ तत्त्वं कालं च देशं च कार्यं चावेक्ष्य तत्त्वत: । कारणं तु स्मृता ह्येते नानार्थे त्विह देवता: ॥ एकं प्रशंसमानस्तु सर्वानेव प्रशंसति । एकं निंदति यस्तेषां सर्वानेव स निंदति ॥ एकं यो वेत्ति पुरुषं तमाहुर्ब्रह्मवादिनं । अद्वेषस्तु सदा कार्यो देवतासु विजानता ॥ न शक्यमीश्वरं ज्ञातुमैश्वर्येण व्यवस्थितं । एकात्मा स त्रिधा भूत्वा संमोहयति य: प्रजा: ॥ Reliquos vero deos e tribus principalibus emanasse. 67. Duodecim dei, *Jaya* appellati, quum a Brahmane ad creationem propagandam geniti officium neglexissent, ea poena affecti sunt, ut usque ad finem Vaivasvata aevi renascerentur: ब्रह्मणो वै मुखात्सृष्टा जया देवा: प्रजेप्सया । सर्वे मंत्रशरीरास्ते स्मृता मन्वंतरेष्विह ॥ दर्शश्च पौर्णमासश्च बृहद्यच्च रथंतरं । आकूत: प्रथमस्तेषां तत: स्वाकूतिरुच्यते ॥ वित्तिश्चैव सुवित्तिश्च आकूति: कूतिरेव च । अधीतिश्च (अधीष्टश्च C. D.) ततो ज्ञेय आधीतिश्चैव (अधी° C. D.) तत्त्वत: । विज्ञातिश्चैव विज्ञातो मनवो ये च द्वादश ॥ Quare deinceps Ajita, Tushita, Satya, Hari, Vaikuṇṭha, Sádhya, Áditya nominibus oriuntur. De gigantum et Marutum origine. 68. De Danuis prosapia. 69. Minorum gentium dei, velut Gandharvae, Apsarae, Yakshae, et animalia enumerantur. 70. Regum institutio. Vatsárae (Vatsara B.) et Asitae, Kaṣyapae filiorum, proles. Reliquorum creationis dominorum filii. 71 (fol. 196[a])–82. De manium cultu praecepta, a Brihaspati cum Ṣamyu filio communicata. 83 (fol. 223[b])–95. Regum historia. Sed in codice nostro in folio 231[a]. l. 10. lacuna quam maxima exstat. Omnia enim desiderantur, quae in cod. C. fol. २६२–३०३. leguntur.

---

[1] In hoc capite Sútae et Mágadhae origo narratur. Atque de Súta eadem verba, quae in prooemio leguntur, de Mágadha vero haec: तस्मिन्नेव समुत्पन्ने पुनर्जज्ञे तु मागध: । सामगेषु तु गायत्सु सुग्भांडे वैश्वदेविके । समागते समुत्पन्नस्तस्मान्मागध उच्यते ॥ Uterque quomodo praecones instituti sint, ita refertur: पृथो: स्तवार्थं तौ तत्र समाहूतौ महर्षिभि: । तावूचुर्मुनय: सर्वे स्तूयतामेष पार्थिव: ॥ कर्मैतदनुरूपं च पात्रं चायं नराधिप: । तावूचतुस्तदा सर्वांस्तानृषीन्सूतमागधौ ॥ आवां देवानृषींश्चैव प्रीणयाव: स्वकर्मभि: । न चास्य कर्म वै विद्मो न तथालक्षणं यश: ॥ स्तोत्रं येनास्य कुर्याव राज्ञस्तेजस्विनो द्विजा: । ऋषिभिस्तु नियुक्तौ तु भविष्यै: स्तूयतामिति ॥ दानधर्मरतो नित्यं सत्यवाक्संजितेंद्रिय: । ज्ञानशीलो वदान्यस्तु संग्रामेष्वपराजित: ॥ यानि कर्माणि कृतवान्पृथुश्चापि महाबल: । तानि शीलेन बद्धानि स्तुवद्भि: सूतमागधै: ॥ तत: स्तवांते सुप्रीत: पृथु: प्रादात्प्रजेश्वर: । अनूपदेशं सूताय मगधान्मागधाय च ॥ तदा (ततो?) वै पृथिवीपाला: स्तूयंते सूतमागधै: । आशीर्वादै: प्रबोध्यंते सूतमागधवंदिभि: ॥ Cf. Vishṇupuráṇa I, 13. quod caput etiam in ceteris rebus cum nostro consentit.

. IV. *Upasanhára.* 96 (fol. 244[a]). De Manvantaris futuris. De mundi dissolutione et restitutione. De temporis computatione. 97. De septem mundis eorumque praesidibus. De locis inferis. Ṣivae coelum celebratur. 98, 99. De numinis summi cognitione.

Codex hujus seculi initio negligenter exaratus est. (WILSON 120.)

105.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 403. Long. 11¼. Lat. 4¾. Linn. 10.

Váráhapuráṇam, a Vishṇu, verris formam gerente, cum Terra communicatum. (A.) Incipit: नमस्तस्मै वराहाय लीलयोद्धरते महीं । खुरमध्यगतो यस्य मेरुः खणखणायते ॥१॥ दंष्ट्राग्रेणोद्धृता गौरुदधिपरिवृत्ता (l. °वृता) पर्वतैर्निम्नगा[f]भ स्तोकं मृत्पिंडवत्प्राग्बृहदुरुवपुषानंतरूपेण (l. bṛihaduru) येन ॥२॥ सो यं कंसासुरारिर्मुरन[र]कदशास्यांतकृत्सर्वसंस्थः । कृष्णो विष्णुः सुरेशो नुदतु मम रिपूनादिदेवो वराहः ॥३॥ सूत उवाच ॥ यस्मिन्काले क्षितिः पूर्वं वराहवपुषा तु सा । उद्धृता विष्णुना शक्या (l. ṣaktyá) जगाद परमेश्वरं ॥४॥ धरण्युवाच ॥ कस्य कल्पे भवानेव मां समुद्धरते विभोः । न चाहं वेद ते मूर्तिं मादिसर्गं च केशव ॥५॥ वेदेषु चैव नष्टेषु मत्स्यो भूत्वा रसातलं । प्रविश्य तांस्तथोत्कृष्य ब्रह्मणे दत्तवानसि ॥ अन्यत्सुरासुरमयं त्वं समुद्रस्य मंथने । वृत्तवानसि (धृतवानसि B.) कौर्म्येण मंदरं मधुसूदन ॥७॥ पुनश्च गां जगन्नाथ निमज्जंति (l. nimajjantím) रसातलात् । उज्जहारैकदंष्ट्रेण भगवान्वै महार्णवान् (°t) ॥८॥ अन्यद्धिरण्यकशिपुर्वरदानेन दर्पितः । आबाधमानः पृथिवीं स त्वया विनिपातितः ॥९॥ (बलिस्तु बद्धो भगवंस्त्वया वामनरूपिणा ।)[1] पुनर्निःक्षत्रिया देव त्वया चापि पुरा कृता ॥१०॥ जामदग्न्येन रामेण त्वया भूत्वा सकृत्प्रभो(:) । पुनश्च रावणो रक्षः क्षपित[:] स्वातेजसा ॥११॥ बलिः प्रबद्धो भगवन्स्त्वया वामनरूपिणा । न च जानामहं (°námy aham) देव तव किंचिद्विचेष्टितं । उधृत्य मां कथं सृष्टिं सृजसे किं च कारणं ॥ संकृष्ट्ये च कृत्वा तं कारणं (सकृद्धियेत कृत्वा च पाल्यते चापि केन वा B.) । केन वा सुलभा देवा सृजन्ना सन्ना सन्नतं विभो ॥ कथं च सृष्टेरादि स्यादवशानं कथं भवेत् । कथं युगस्य गणना संख्या स्यातु चतुर्युगं ॥ के वावस्था महेश्वरः (को वा विशेषो तेष्वस्मिं का वा संस्था महेश्वरी B.) । तन्वानः (यज्वानः B.) के च राजानः केन सिद्धिं परां गताः ॥ एतत्सर्वं समासेन कथयास्व प्रसीद मे । इत्युक्त्वा क्रोधरूपेण (ity uktaḥ kroḍarúpeṇa) जहास परमेश्वरः ॥ हसतस्तस्य देवस्य वदने साक्षैक्षितौ वसवः (l. हसतस्तस्य कुक्षौ तु जगद्धात्री) ददर्श ह । रुद्रान्देवान्सहवसुसिद्धसंघोन्महर्षिभिः ॥ सचंद्रसूर्येग्र(?)हसप्तलोकानंत[:]स्थिताभाव उपातधर्म्मान् । इतिदर्शं (पत्नी) पश्यति सा समस्तं त्वतावत्क्षिति सर्वेपितत्सर्वगात्रा (यावत्क्षितिर्वेपितसर्वगात्रा B.) ॥ उन्मीलितास्यस्तु यदा महात्मा पृष्टो धरण्यामलसर्वगात्रा । तावत्स्वरूपेण चतुर्भुजेन महोदधौ सप्तमथान्वपश्यत् (suptam etc.) ॥ शेषपर्यंकशयने सुप्तं देवं जनार्दनं । दृष्ट्वा तंनाभिपंकोत्थमंतस्थं तं चतुर्भुजं । कृतांजलिपुटा देवी स्तुतिं धात्रि (dhátrí) जगाद ह ॥ धरण्युवाच ॥ नमः कमलपत्राक्ष नमस्ते पीतवाससे । नमः सुरारिविध्वंसकारिणे परमात्मने ॥ शेषपर्यंकशयने धृतवक्षस्थलाश्रये (dhṛitavakshaḥsthalaṣriye) । नमस्ते सर्वदेवेश नमस्ते मोक्षकारिणे ॥ नमः शार्ङ्गासिचक्राय जन्ममृत्युविवर्जिते (°jita) । नमो नाभ्योस्थित(l. नाभ्युत्थित)महाकमलासनजन्मने ॥ नमो विद्रुमरक्ताय पाणिपल्लवशोभिते (°ne) । शरणं त्वां प्रपन्नास्मि त्राहि तारिमनागसं (l. nárím) ॥ पूर्णो नीलांजनाकारं व[र]राहं ते जनार्दनं । दृष्ट्वा भीतास्मि भूयोपि जगत्वदिहगोचरं (जगत्त्वद्देहगोचरं) ॥ इदानीं कुरु मे नाथ दयां त्राहि महाभयात् । केशवः पातु मे पादौ जंघे नारायणो मम ॥ माधवो मे कटिं पातु गोविंदो गुह्यमेव च । नाभिं विष्णुस्तु मे पातु उदरं मधुसूदनः ॥ उ(द)रस्त्रिविक्रमः पातु हृदयं पातु वामनः । श्रीधरः पातु मे कंठं हृषीकेशो मुखं मम ॥ एवं न्यस्य हरेर्न्यासं नामानी (°ni) जगती तदा । नमस्ते भगवन् विष्णोरित्युक्त्वा वीरराम ह (भगवन्विष्णो इत्युक्त्वा वि°) ॥१॥

Cf. Wilson, Vishnupurána, p. XLIV. Cap. 1. Prooemium. 2. De creatione. Sávitrí dea Vedas tres complectitur. 3. Nárada coram Priyavrata, quae in vita priore sibi accidissent, enarrat. 4. De Náráyaṇae formis variis. Aṣvaṣiras rex a Kapila et Jaigíshavya, Vishṇum esse omniformem, edocetur. 5. Animae a metempsychosi liberatio ita obtinetur, si opera, numinis cognitione respecta, fiant. यत्किंचित्कुरुते कर्म पुरुषः साध्वसाधु वा । सर्वं नारायणे न्यस्य कुर्वन्नेव न लिप्यते ॥ et infra: एवं ज्ञानं भवेत्कर्म कुर्वतोऽपि स्वजातिकं भवेन्मुक्तिः etc. 6. Vasu, Káṣmíriae rex, Pushkarae Vishṇum, Puṇḍaríkákshae formam gerentem, celebrat, ibique quae a se in vita priore gesta essent certior fit. 7. Gayae sanctitas Raibhyae rebus gestis narratis celebratur. 8. Narratio de venatore quodam pio, cujus jam in cap. 6. mentio injecta est. 9. De creatione a Náráyaṇa aevo aureo facta. 10. De Durjayae, Supratíkae regis filii, rebus gestis. 11 (fol. 26[b] = B. 14[a])–12. Durjaya quum Gauramukhae anachoretae gemmam magicam eripere voluisset, Vishṇuis potentia coercetur. 13, 14. Gauramukhae cum Márkaṇḍeya de manium cultu colloquium, Prabhásae habitum. 15. Gauramukha Vishṇu celebrato cum numine conjungitur (layam jagáma). 16. Indra quum bobus sacrificaturus esset (gomedha), vaccae a Vidyut et Suvidyut Asuris abreptae sunt. Quas quum Saramá quaesivisset, lactis dono corrupta est, quum vero ab Indra vapularet, lac evomuit, et in Asurarum latebras confugit, et hoc modo vaccae ab Indra repertae sunt[2]. Quantum,

[1] Scribae errore hic versus ex iis, quae infra leguntur, repetitus est.

[2] Eadem ratione mythus in Bṛihaddevatá libro narratur. Cf. Kuhn, in Haupt Zeitschrift, VI, 121.

eheu, haec narratio a pulcherrimo illo Ṛigvedae (X, 108) carmine distat! 17–36. Prajápálae regis cum Mahátapase anachoreta de deorum origine colloquium. 17. A Vishṇu deos omnes esse creatos, narratione, Bṛihadáraṇyakae nimis simili, probatur: deos nimirum singulos quosque, quo suas esse in mundo partes summas demonstrarent, corpus priscum illud genitale (prájápatyam ṣaríram) reliquisse, idque tamen viguisse (na ṣíryate). 18, 19. Agnis origo. 20. Aṣvinum origo. 21 (fol. 48[a] = B. 26[a]). 22. Gauris deae origo. 23. Gaṇeṣae origo. 24. Serpentium origo. 25. Kárttikeyae origo. 26. Solis origo. 27. Ṣiva quum cum Andhaka pugnaret, matres mysticae eorumque proles ortae sunt. 28. Ad Vaitrásuram occidendum Máyá Durgae formam induit. 29. Regionum origo. 30. Kuverae origo. 31 (fol. 68[a] = B. 37[b]). Numen summum ipsum, quo creationem tueretur, Vishṇuis forma se manifestavit. 32. Dharmae origo. 33. Rudrae origo. 34. Manium origo. 35. Somae dei origo. 36. Tandem Prajápála rex, se aevo aureo Suprabha nomine regem fuisse certior factus, Vishṇu celebrato diem supremum obit. 37. Venator quidam, Áruṇis anachoretae majestate permotus, vita scelesta relicta Vishṇuis cultor evadit. 38. Idem a Durvásase libros sacros edocetur. Jam variae cerimoniae enumerantur. 39. Matsyadvádaṣívratam (Márgaṣire máse). 40. Kúrmadvádaṣívratam (Paushe). 41. Váráhadvádaṣívratam (Mághe, site paxe). 42. Narasinhadvádaṣívratam (Phálgune, s. p.). 43. Vámanadvádaṣívratam (Chaitre, s. p.). 44. Jámadagnyadvádaṣívratam (Vaiṣákhe). 45. Rámadvádaṣívratam (Jyeshṭhe). 46. Kṛishṇadvádaṣívratam (Áshádhe). 47. Buddhadvádaṣívratam (Ṣrávaṇe, s. p.). Kalkidvádaṣívratam (Bhádrapade, s. p.)[1]. 48 (fol. 79[a] = B. 50[b]). Padmanábhadvádaṣívratam (Áṣvayuje, s. p.). 49. Kárttikadvádaṣívratam. 50–68. Agastyae cum Bhadráṣva Ṣvetaváhana rege colloquium (Agastyagítás). 50–52. De Paṣupála rege narratio, παραβολικῶς explicanda. 53. Bhartṛipráptivratam (vasante ṣuklapakshe dvádaṣyám). 54. Ṣubhavratam (Kárttikadvádaṣyám). 55. Dhanyavratam (मार्गशीर्षे सिते पक्षे प्रतिपच्चा तिथिर्भवेत्). 56. Kántivratam (Kárttikasya dvitíyáyám site dine). 57. Saubhágyavratam (incipit Phálgunasya tṛitíyáyám ṣukle pakshe). 58. Avighnavratam (Phálgunasya chaturthyám). 59. Ṣántivratam (Kárttikasya panchamyám ṣ. p.). 60. Kámyavratam (Paushasya shashṭhyám ṣ. p.). 61 (fol. 92[a] = B. 58[a]). Árogyavratam. 62. Putrapráptivratam (Bhádrapadasyáshṭamyám kṛishṇe p.). 63. Ṣauryavratam (Áṣvayujasya navamyám). 64. Sárvabhaumavratam (Kárttikasyáshṭamyám ṣ. p.). 65. Huic capiti Náradapuráṇasúchanam titulus subscriptus est. Neque temere. Vishṇus enim Náradam, devotionis instrumenta percunctantem, his alloquitur: अलाभे वेदशास्त्राणां पंचरात्रोदितेन हि । मार्गेण मां यजंते ये ते मां प्राप्स्यंति नारद ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशां पंचरात्रं विधीयते । शूद्रादीनां तु (न?) तच्छ्रोत्रपदवीमुपयास्यति ॥ एवं मयोक्तं विप्रेंद्र पुराकल्पे पुरातनं । पंचरात्रसहस्राणां यदि कश्चिद्ग्रहिष्यति ॥ कर्मक्षयेच्च मां कश्चिद्यदि भक्तो भविष्यति । तस्य चेदं पंचरात्रं नित्यं हृदि वसिष्यति ॥ इतरे राजसैर्भावैस्तामसैश्च समावृताः । भविष्यंति द्विजश्रेष्ठ मच्छासनपराङ्मुखाः ॥ कृतं त्रेता द्वापरं च युगानि त्रीणि नारद । सत्त्वस्थानं गमिष्यंति कली रजस्तमोधिकः ॥ अन्यच्च ते वरं दद्मि शृणु नारद सांप्रतं । यदिदं पंचरात्रं मे शास्त्रं परमदुर्लभं ॥ तद्भवान्वेत्स्यते सर्वं मत्प्रसादान्न संशयः । वेदेन पंचरात्रेण भक्त्या यज्ञेन च द्विज । प्राप्योऽहं नान्यथा वत्स वर्षकोट्ययुतैरपि ॥ 66. Parabolae supra laudatae explicatio. 67. De ordinum commercio prohibito (agamyágamanam). 68. Agastya miraculum, quod ipsi olim evenit, refert. 69–88. Agastya colloquium repetit, quod Rudra olim secum habuisset (Rudragítás). 69. Vishṇuis majestas celebratur. 70. Rudra quum Creatorem unicum esse, at trifaria forma se manifestare declarasset[2], a viris sanctis interrogatus, cur igitur institutiones ipsi proprias revelasset, haec ait: Gautamam olim in Daṇḍaka silva fame exorta magnum anachoretarum numerum sustentasse. Cui infensus quum Ṣáṇḍilya vaccam veneficio factam in segetes immisisset, eam a Gautama occisam esse. Quo facto anachoretas omnes eremum reliquisse, non aliter scelus illud expiari posse declarantes, nisi vacca illa Gangis aqua in vitam revocaretur. Gautamam id quidem austera devotione effecisse, at, quum insidias sibi structas esse comperisset, anachoretas illos exsecratum esse, ut per omne aevum coma promissa, cinere cooperti, falsa pietatis specie degerent, librorumque sacrorum expertes essent. Horum in usum se postmodum novum institutionum codicem revelasse: भवितारो द्विजोत्तमाः ॥ कलौ त्वद्रूपिणः सर्वे जटामुकुटधारिणः । स्वेच्छया प्रेतवेषाश्च मिथ्या लिंगधराः प्रभो ॥ तेषामनुग्रहार्थाय किंचिच्छास्त्रं प्रदीयतां । ये चास्मद्वंशजाः सर्वे वर्तेयुः कलिपीडिताः ॥ एवमभ्यर्थितस्तैस्तु पुराहं द्विजसत्तमाः । वेदक्रियासमायुक्तां कृतवानस्मि संहितां ॥ निःश्वासाख्यां ततस्तस्यां लीना बाभ्रव्यशांडिलाः । अल्पापराधाच्छ्रुत्वैव गता वैट्टालिकाभवं (गतास्ते दांभिकं भवन् B.) ॥ मयैव मोहितास्ते तु भविष्यं जानता द्विजाः । लौल्यार्थिनः स्वशास्त्राणि करिष्यंति कलौ नराः ॥ निःश्वाससंहिता या (यां MSS.) हि लक्षमात्रं प्रमाणतः । सैव पाशुपती दीक्षा योगः पाशुपतस्तथा ॥ एतस्माद्वेदमार्गाद्धि यदन्यदिह जायते । तत्क्षुद्रकर्म विज्ञेयं रौद्रं शौचविवर्जितं ॥ ये रुद्रमुपजीवंति कलौ वैट्टा-

---

[1] Capita 39—47. in codice A. desiderantur.

[2] यज्ञेऽस्मिन्यद्धुतं हव्यं मामुद्दिश्य महर्षयः । ते त्रयोऽपि समं भागं गृह्णीमः सुरसत्तमाः ॥ नास्माकं विविधो भावो वर्तते मुनिसत्तमाः । सम्यग्दृशः प्रपश्यंति विपरीतेष्वनेकशः ॥

लिका नराः । उच्छुष्मरुद्रास्ते ज्ञेया नाहं तेषु व्यवस्थितः ॥ भैरवेण स्वरूपेण देवकार्ये यदा पुरा । नर्तितं तु मया सोऽयं संबंधः क्रूरकर्मणां ॥ क्षयं निनीषता दैत्यान्सोऽट्टहासो मया कृतः । यः पुरा तत्र ते मह्यं पतिता अश्रुविंदवः ॥ असंख्यातास्तु ते रौद्रा भवितारो महीतले । उच्छुष्मनिरता रौद्रा सुरामांसप्रियाः सदा । स्त्रीलोलाः पापकर्माणः संभूता भूतलेषु ते ॥ 71 (fol. 102^b = B. 66^a). De trinitate et unitate. 72. Rudra omnem potentiam Náráyaṇae se debere confitetur[1]. 73. De insulis septem mundanis eorumque dominis. 74–88. Mundi descriptio. 89–91. Ad Andhakae caedem trium deorum conjunctione *Trikalá* sive *Triṣakti* dea oritur, nimirum ea forma creationem repraesentans. 92 (fol. 124^a = B. 79^b)–94. Mahishae gigantis caedes. 95. Rurus gigas a Chámuṇḍa occiditur. 96. De Ṣiva Calvifero narratio, quae eodem fero modo atque in Vámanapuráṇa traditur. 97. Oratio ad venatorem illum pium (capp. 37, 38), Satyatapas appellatum, redit, et miraculum quoddam narratur. 98. Duodecimus Kárttikae mensis clarilunii dies prae ceteris Vishṇui sacer est. Incipit hoc loco Vasishṭhae cum Ṣveta rege de variarum largitionum piarum generibus colloquium. Tiladhenudánam. 99. Jaladhenuvidhis. 100. Rasadhenus. 101 (fol. 138^a = B. 88^b). Guḍadhenus. 102. Ṣarkarádhenus. 103. Madhudhenus. 104. Kshíradhenus. 105. Dadhidhenus. 106. Navanítadhenus. 107. Lavaṇadhenus. 108. Karpásadhenus. 109. Dhányadhenus. 110. Kapilámáhátmyam. Sub finem hujus capitis puráṇae enumerantur. इयं मया हि ते देवि कथिता सार्वकामिका । वराहाख्या वरारोहे सर्वपातकनाशनी ॥ सर्वज्ञा दुहिता चेयं ततो ब्रह्मा बुबोध ह । ब्रह्मापि स्वसुते प्रादात्पुलस्त्याय महात्मने ॥ सोऽपि रामाय च प्रादाद्भार्गवाय महात्मने । असावपि स्वशिष्याय प्रादाद्गर्गाय (प्रादादुग्रीय A. प्रादादुर्गाय B.) धारिणि ॥ गर्गोऽपि (दुग्रोंपि A.) मनवे प्रादात् दशवः (?) कीर्तितो मया । संबंधः पूर्वकालोक्तो द्वितीयं शृणु सांप्रतं ॥ सर्वज्ञो (सर्वज्ञा A. B.) लब्धवानस्मि त्वं च मत्तो धराधरे । त्वत्तश्च तपसा युक्ता वेत्स्यंति कपिलादयः ॥ क्रमेण यावद्व्यासेन ज्ञातमेतद्भविष्यति । तस्यापि शिष्यो भविता नाम्ना वै रोमहर्षणिः ॥ असौ शुनकपुत्रस्य कथयिष्यति नान्यथा । अष्टादश पुराणानि वेद द्वैपायनो गुरुः ॥ ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं भागवतं तथा । तथान्यन्नारदीयं च मार्कंडेयं च सप्तमं ॥ आग्नेयमष्टमं प्रोक्तं भविष्यं नवमं तथा । दशमं ब्रह्मवैवर्तं लैंगमेकादशं स्मृतं ॥ वाराहं द्वादशं प्रोक्तं स्कांदं चापि त्रयोदशं । चतुर्दशं वामनं च कौर्मं पंचदशं तथा । मात्स्यं च गारुडं चैव ब्रह्मांडं च ततः परं ॥[2] 111 (fol. 150^a = B. 95^a). Vishṇuis laudes. 112. Vishṇus a terra interrogatus ordinum quatuor officia enarrare incipit. 113. De facinoribus et piis et scelestis. 114. Triginta duae res enumerantur, maximam partem ad cibum, vestimenta, munditiam pertinentes, quae a Vishṇuis cultore vitandae sunt. 115. Jam quibus adjumentis ii, quos delictorum suorum poeniteat, Vishṇum conciliare debeant, deinceps traditur. Atque primum preces commendantur. 116. De cibi generibus in jejunio vitandis. 117. Preces tribus solennibus diei temporibus (trisandhyá) adhibendae. 118. Facinora proba et honesta enumerantur, quibus peractis homines a metempsychosi liberantur. 119. Kokámukha (sive Koká) locus prae ceteris Vishṇui sacratus est. 120. Duodecimus Kárttikae mensis dies aliaque stata anni tempora Vishṇui sacra sunt. 121 (fol. 168^b = B. 108^a). Duodecimo Phálgunae mensis clarilunii die Vishṇus vernis floribus colendus est. 122. Quaecunque in mundo mira et intelligentiam humanam excedentia eveniunt, ea omnia Vishṇuis potestate mystica (máyá) fiunt. Eidemque, quae deis singulis in mundo gubernando tribuuntur provinciae, debentur: या एता देवताः सर्वा यज्ञभागेन तोषिताः । मायामेतामहं कृत्वा तोषयामि दिवौकसः ॥ लोकाः सर्वे विजानंति देवा नित्यं मखाशिनः । मायामेतामहं कृत्वा रक्षामि त्रिदशान्सदा ॥ सर्वोऽपि भजते लोको यष्टारं च वृहस्पतिं । मायामांगिरसीं कृत्वा याजयामि दिवौकसः ॥ सर्वे लोका विजानंति वरुणः पाति सागरं । मायां तु वारुणीं कृत्वा अहं पामि महोदधिं ॥ सर्वे लोका विजानंति कुवेरोऽयं धनेश्वरः । कुवेरमायामादाय अहं रक्षामि तद्धनं ॥ एवं लोका विजानंति वृत्रः शक्रेण सूदितः । शाक्रीं मायां समास्थाय मया वृत्रो निपातितः ॥ etc. Additur narratio satis absurda de Somaṣarmane sacerdote, qui quum a Vishṇu petivisset, ut potentiam magicam sibi manifestaret, in mulierem transformatus, varia fata subiit. 123. De Kubjámraka, loco sacro, ad Gangem sito, ejusque sacellis. Quo loco Raibhya, vir sanctissimus, Vishṇum coluisse dicitur. 124. De Bráhmaṇae initiatione (bráhmaṇadíkshásútram). 125. De reliquorum ordinum initiatione. Ne Ṣúdra quidem excluditur. 126. Ceremoniae et preces a viris Vishṇui devotis faciendae. 127. Jam quem ad modum triginta et duo delicta illa, quae cap. 114. enumerata sunt, lustrentur, exponitur. Rájánnapráyaṣchittam. Si sectae Bhágavatae socius a rege alimenta sumserit, piaculum esto. 128. Dantakáshṭha-abhakshaṇam. Qui ad Vishṇum venerandum accedunt, antea ligno quodam ad dentes purgandos uti debent. (दंतकाष्ठमखादित्वा यः कर्माणि करोति ते प्रायश्चित्तं च मे ब्रूहि etc.)[3] 129. गत्वा मैथुनं संयोगं यो नु मां स्पृशते नरः । स्पृष्ट्वा रजस्वलां नारीं etc. Neve cadavere tacto

[1] Quae in hoc capite leguntur, similiter in pluribus puráṇis recurrunt, e. g. in Váyupuráṇae cap. 24.

[2] Hoc loco prior libri pars desinere videtur.

[3] दंतकाष्ठ 'a bit of wood used by the natives of India to cleanse their teeth.' Carey. Idque lignum duodecim digitos longum fuisse, alio loco traditur. De eodem in cap. 206. haec: अमायां च विशालाक्षि दंतकाष्ठं न खादयेत् । etc.

ad Vishṇuis templum accedendum est. 130. Marutkarmapráyaṣchittam (v. cr.). 131 (fol. 195[b] = B. 130[a]). Puríshotsargapráyaṣchittam. 132. Maunatyágapráyaṣchittam. 133. Fuscis (níla) vestibus ne quis ad dei templum accedito. 134. Dei simulacrum nisi ritibus sollennibus non tangendum est. 135. Iracundia vitanda est. 136. Ritibus a religione Vaishṇava alienis (*akarmaṇyam puṇyam*) utendum non est. 137. Rubris vestibus indutus ne quis deum colito. 138. Noctu, lucernis non accensis, ne ad templum accedito. 139. Ne nigris vestimentis neve 140. illotis utitor. 141 (fol. 199[b] = B. 132[a]). Ne ea offerat, quae a canibus relicta sunt (ṣvánochchhishṭam)[1]. 142. Carne verrina comesta ne adorato. 143. Aves ἐπιδερμίσι instructas (jálapáda) ne edito. 144. Lucernam qui tetigerit (nisi manibus lotis?) deum ne colito. 145. A sepulcro reversus ne templum ingreditor. 146. Liba sesamina (piṇyáka) ne comedito. 147. Carnem verrinam die festo ne adhibeto (वाराहमांसेन तु यो मम कुर्वीत प्रायणं[2]), neve 148. mulsum bibito, neve 149. olus crocinum (kausumbham ṣákam) edito. 150. Vestimenta aliena ne gerito. 151 (fol. 203 = B. 135[a]). Quaecunque liba deo offeruntur, recens parata esse debent. 152. Tus non sine floribus donandum est. 153. Templo adito calcei exuendi sunt. 154. De tympano pulsando. 155. Qui gulae nimium indulserit, res sacras nisi lustratus ne aggreditor. Inde ab hoc loco usque ad caput 196. varii loci Vishṇui sacri (tírtha) celebrantur. 156. De Saukaraka (rarius Saukara). Ubi sacella sacerrima haec: Chakratírtha, Somatírtha, Gridhravaṭa[3], Ákhoṭakatírtha, Vaivasvatatírtha[4]. 157. Eodem loco motacilla mortua quum in Gangem projecta esset, postea in mercatoris filium mutata est. 158. Quantum eorum sit praemium, qui coram Vishṇu canunt et saltant, narratione de Cháṇḍála quodam probatur. 159. Kokámukhae sacella enumerantur: Jalavindu, Vishṇudhárá, Vishṇupada, Vishṇusaras, Somatírtha (सोमतीर्थमिति ख्यातं कोकायां मम मंडले । यत्र पंचशिला भूमिर्विष्णुनाम्ना तथांकिता), Tungakúṭa, Anindya áṣrama, Agnisaras, Brahmasaras etc. 160. De Vadarikáṣrama. 161 (fol. 228[b] = B. 151[b]). Vishṇus toto animo colendus est. 162. De Mandára eremo, qui in dextra Gangis ripa, prope Vindhyam montem, situs esse dicitur. Ibi undecim lacus sacri (kuṇḍa) esse traduntur. 163. De Ṣálagráma, ejusdemque nominis lapidibus[5], et de Gaṇḍakí fluminis sanctitate. 164. Gonishkramaṇatírtham. 165. Stutasvámikshetram, ubi olim, quum Vishṇus Vásudevae forma se manifestaturus erit, Ṣáṇḍilya, Jájali, Kapila, Upaṣáyaka (?), Bhṛigu deum adoraturi esse feruntur. 166. De Dvárávatí ejusque sacellis. Yaduidarum caedes paucis verbis eodemque fere modo narratur, atque in Vishṇupuráṇa V, 37, excepto quod in nostro libro Durvásas Ṣámbam exsecratur. 167. De Sánandúra. (उत्तरे तु समुद्रस्य मलयस्य तु दक्षिणे.) 168. Lohárgala: ततः सिद्धवटे भद्रे गत्वा वै त्रिंशद्योजनं । म्लेच्छमध्ये वरारोहे हिमाचलसमाश्रिते ॥ तत्र लोहार्गलं नाम etc. 169–196. De Mathurae sanctitate. 197–202. De Vishṇuis simulacris. 197 (fol. 315[a] = B. 207[b]). De erigendis simulacris ligneis (Madhukae, i. e. Aṣokae lignum adhibetur). 198. De lapideis. 199. De fictilibus. 200. De cupreis. 201. De simulacris campanarum aere (káñsya) factis. 202. De argenteis et aureis. 203–206. De manium cultu Náradae cum Nimi colloquium. 203 (fol. 325[a] = 211[a]). De mundi creatione. Manium cultum primus Nimis, Átreyae filius (isque Manuis filius), mortuo filio instituisse fertur. 204. De lustranda familia. De ritibus et silicernio proximis post mortuum cognatum diebus faciendis. 205. Dona in ceremoniis funebribus pontificibus probis et generosis largienda sunt. Manes enim, si viris genere infamibus (kuṇḍa, gola) munera offerantur, e sedibus coelestibus expelli, Medhátithi regis exemplo probatur. 206. Qui Bráhmaṇae in sacrificio, divinis manibus oblato, quive alii in oblatione, majoribus defunctis data, invitandi sint, docetur. Horum rituum efficacitas laudatur. Cur, quae manibus fiant sacrificia, igne comburantur, explicatur; qui homines a ritibus arcendi sint, definitur etc. 207. Madhuparkae, i. e. dapis aequalibus butyri liquefacti, lactis coagulati, mellis partibus factae, origo mythica. Hoc loco in Vishṇuis cultu illud ferculum adhiberi traditur. 208. Preces in offerendo *madhuparka* recitandae. 209–228. *Sansárachakram*, mundi circulus. His capitibus Náchiketa, quae a se in Tartaro improborum supplicia, justorum praemia visa essent, enarrat. 209. Narratio de Náchiketa et Uddálaka, Káṭhakopanishadis imitatione expressa, et in hoc quidem capite divinus ille philosophi fervor nonnullas certe in imitatore ingenii scintillas accendit. 210. Náchiketam ex inferis reversum viri sancti quae ibi vidisset, interrogant. 211 (fol. 348[b] = B. 228[a]). Scelesti enumerantur, qui mortui in Acheruntem prae-

[1] Vocabulum insolitum *ṣvána* proxime legitur: श्वानो वै सप्त जन्मानि गोमायुः सप्त वै तथा । जायेत etc.

[2] पायसादुद्धृतं किंचित्प्रायणं तत्प्रकीर्तितं Vratarája.

[3] Additur fabula de cane aurea et vulture, qui eo loco a Somadatta principe vulnerati, postea altera Kántirájae filia, alter Kalingarum regis filius nati sunt.

[4] Locus beatitudinis aeternae, hominibus piis destinatus, in hoc capite Ṣvetadvípa appellatur; alibi etiam reliquae insulae mundanae, velut Kraunchadvípa, eidem usui inserviunt.

[5] Cur Ṣálankáyanae, viri sancti, nomen cum hoc cultu conjungatur, non apparet.

cipitantur. 212. Yamae urbs describitur. 213. Piorum sedes et Yamae satellites describuntur. 214–217. Náchiketa, Yama precibus conciliato, a Chitragupta ejusque famulis per Tartari locos circumducitur, ibique impiorum supplicia conspicit. Quae capita quantisne in deliciis Petrus Breughel, vir optimus, habiturus fuisset[1] 218, 219. Quibus sceleribus homines in Tartarum detrudantur, exponitur. 220. Chitragupta famulos, variorum morborum forma indutos, ad arcessendos impios emittit. 221 (fol. 369^a = B. 242^b)–222. Yamae et Chitraguptae de mortuis judicium. 223. Inde ab hoc capite Yamae cum Nárada de facinoribus piis, quibus homines in coelum perveniant, colloquium incipit. 224, 225. Mulierum fidarum post mortem praemia. 226. Scelera in vita priore commissa piis operibus obliterari possunt. 227. Quam ob rem quum vaccarum cultus, tum Kárttikae mensis clarilunii diei undecimi, qui *Prabodhiní* nomine Vishṇui sacer est, observatio commendantur. 228. Finitur hoc capite Yamae cum Nárada, et Náchiketae cum viris sanctis colloquium. 229 (fol. 388^a = B. 254^a)–232. De loco sacro Gokarṇa appellato, in Ṣleshmátakavana sito, ubi olim Ṣiva cervi forma latuisse perhibetur[1]. Praecedit narratio de Nandine, qui pietate id effecisse dicitur, ut a Ṣiva catervarum dux (Nandíṣvara) crearetur. 233. Libri finis. 234. Index.

Librum Puráṇae nomen minime merere, sed in usum sectae cujusdam, quae generali Bhágavatarum nomine saepe nuncupatur, compilatum esse, libro perlecto, mihi quidem persuasum est.

Codex sub finem seculi superioris negligenter exaratus est. (WALKER 169.)

106.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 265. Long. 13. Lat. 9. Linn. 21.

Váráhapuráṇam. (B.) De codicibus Berolinensibus cf. Weber, Catal. p. 142.

Codex anno 1821. Benaris parum accurate exaratus est. In fine haec leguntur: संवत् १८७७ खरनामसंवत्सरे अधिकज्येष्ठ मासे शुक्ले पक्षे सप्तम्यायां गुरूवासरे तद्दिने लिखितं वाराहपुराणे संपूर्णम् समाप्तं ॥ ॥ काशीमध्ये ठिकाणासीतलाघाटपरनाथुरामब्राह्मणकीहवेलिमेराजमंदिरमेतिवाडीनाथुरामब्राह्मणगुर्ज्जरगौडत्रिवाडी॥ (WILSON 101.)

107.

Foll. 27–74. Linn. 10. *Mathurámáhátmyae* capita 18, et undevicesimi versus 30, quo libello Mathurá urbs ejusque sacella celebrantur. (C.) Haec Váráhapuráṇae pars capitibus 29. constat et in codicibus nostris inde a capite 169. legitur. Incipit: श्रुत्वा देवस्य माहात्म्यं लोहार्गलनिवासिनः । त्रैलोक्यनाथाधिपतेर्विस्मयं परमं गतः (l. गता) ॥ धरण्युवाच ॥ पद्मपत्रविशालाक्ष लोकनाथ जगत्पते । त्वत्प्रसादाच्च देवेश श्रुतं शास्त्रं महौजसं (महोदयं A. B. D.) ॥१॥ तव शिष्या च दासी च त्वामहं शरणं गता । जगद्धातर्जगद्योने जगत्प्रभुरतंद्रित ॥२॥ तव संभाषणादेव जातास्मि कनकोज्वला । अलंकृता च शस्ता च सर्वशास्त्रेण मानद ॥३॥ शास्त्रस्यास्य कृतेनाथ·नास्य (l. násti) नाथ परिश्रमः । त्वदायत्तं जगत्सर्वं यच्च किंचित्प्रवर्त्तते ॥४॥ इति मत्वा (कृत्वा in margine, reliqui codd. मत्वा) साह्लादो हृदि वर्त्तते (यदि वतसे i. e. वर्तसे D. optime) । लोहार्गलात्परं श्रेष्ठं गुह्यं परमदुर्लभं ॥५॥ तीर्थं तद्वद कल्याणं तीर्थानामुत्तमोत्तमं । यदस्ति दुर्लभं तीर्थं कथयस्व मम प्रभो ॥६॥ श्रीवराह उवाच ॥ न विद्यते च पाताले नांतरिक्षे न मानुषे । समत्वं मथुराया हि प्रियं मम वसुंधरे ॥७॥ सूत उवाच ॥ तच्छ्रुत्वा वचनं तस्य प्रणम्य शिरसा तदा । पुण्यानां परमं पुण्यं पृथ्वी वचनमब्रवीत् ॥८॥ पृथिव्युवाच ॥ पुष्करं नैमिषं चैव पुरीं वाराणसीं तथा । एतान्हित्वा महाभाग मथुरां किं प्रशंससि ॥९॥ श्रीवाराह उवाच ॥ शृणु कार्त्स्न्येन वसुधे कथ्यमानं मयानघे । मथुरेति च विख्यातमस्ति क्षेत्रं परं मम ॥ etc.

Singulis capitibus vada sacra in confinio Mathurae sita enumerantur, ad illustrandamque ejus regionis sanctitatem passim fabellae mirum quantum inficetae inseruntur.

Haec codicis pars sub finem seculi superioris satis accurate exarata est. (MILL 77^b.)

108.

Foll. 46–102. Linn. 9. *Mathurámáhátmyam*, capp. 29. (D.) Exscripsi partem capitis vicesimi sexti (= Váráhapur. 193), quoniam ex eo, quo tempore haec libri pars composita sit, eodem non modo Bhavishyapuráṇam, sed etiam Ṣámbapuráṇam jam vulgatum esse discimus: सुखासीनस्य कृष्णस्य पुत्रदारयुतस्य च । आगतो नारदस्तत्र यदृच्छागमनो मुनिः ॥२॥ पाद्यमर्घमासनं च मधुपर्कं सभाजनं । गां च गृह्य यथान्यायं कृत्वा संवादमुत्तमं ॥३॥ एकांतमिति वक्तव्यं कृष्णं गत्वाथ नारदः । उत्थाय युगलो भूत्वा कृष्णायाचक्षितं शृणु ॥४॥ एष पुत्रो युवा वाग्मी सुरूपश्चारुदर्शनः । स्पृहणीयः सदा कांतः स्त्रीजनस्य सुरेश्वर ॥५॥ एतासां वरनारीणां क्रीडार्थं हि सुरेश्वर । देवयोन्यो दद्रुस्तुभ्यं सहस्राणि च षोडश ॥६॥ शांबं दृष्ट्वा तु सर्वासां क्षुभ्यते सु मनोभवः । एतत्ते ब्रह्मलोके च गीयते देवतैः सदा ॥७॥ त्वत्प्रियार्थं समायातो भवत्पार्श्वं निषेवितुं (तत्प्रत्ययार्थमायातो भवत्पार्श्वं निवे-

[1] Cf. *Wilson*, Mackenzie Collection, I, p. 69. ‘Gokerna Máhátmya. Account of *Gokerna*, a celebrated shrine of *Siva* as *Mahabaleswara*, on the coast of North Canara: a section of the Skanda Purána.’ *Fr. Buchanan*, Journey, III, 166.

दितुं D.)। श्रूयेते चार्थवद्गीतौ श्लोकौ द्वैपायनेन वै ॥८॥ कीर्तिमतः स्वर्गवासो नरकस्तद्विपर्ययात्। दिवं स्पृशंति भूमिं च यस्य (? यश्च B.) पुण्येन कर्मणा ॥९॥ यावत्सशब्दो (सुशब्दो? 'bene audiens') भवति तावत्पुरुष उच्यते। पुरुषश्चाविनाशी च कथ्यते शाश्वतोऽव्ययः ॥१०॥ नरके पुरुषः प्रोक्तो विपरीते मनीषिभिः। तस्माच्छांबं समाहूय तथा देवीगणं वह ॥११॥ आसनेषूपविष्टानां तासां क्षोभं तु शांबतः। लक्षयिष्याम्यहं सर्वं सत्यं वासत्यमेव वा ॥१२॥ तावत्संख्यासनान्येव स्वास्तीर्णानि भागशः। पद्मपत्रैरुपेतानि कृतानि मुनिना सह ॥१३॥ सर्वासामुपविष्टानां (?) प्रत्येकं केशवस्तदा। पश्चाच्छांबं समाहूय (?) तस्याग्रे कृतसंपुटः ॥१४॥ स्थितो मुहूर्तं किं कार्यमादिशस्वाब्रवीत्तदा। दृष्ट्वा रूपमतीवास्य शांबस्यैव वरस्त्रियां ॥१५॥ चुक्षोभ भगवान्देवोऽनंगः संस्मरणात्तथा। उत्तिष्ठध्वं गृहं सर्वा गच्छध्वं स्वं निवेशनं ॥१६॥ निगृह्यमाणा तत्क्षोभं वस्त्रलग्नदलेन च।[1] गताः सर्वा यथायाताः शांबस्तत्र स्थितो भवेत् ॥ Quo facto Sámba Krishnae imprecatione lepris afficitur. ततस्तु नारदेनैव शांबशापविनाशनः ॥२८॥ समादिष्टो महान्धर्म आदित्याराधनं प्रति। शांब शांब महाबाहो शृणु जांबवतीसुत ॥२९॥ उदयाचले च पूर्वाह्ण उद्यंतं तु विभावसुं। नमस्कुरु यथाश्राद्धं वेदोपनिषदादिभिः ॥३०॥ त्वयोदितं रविः श्रुत्वा तुष्टिं यास्यति नान्यथा ॥ शांब उवाच ॥ अगम्यागमनात्पापाद्वस्तो यः पुरुषो भवेत् ॥३१॥ तस्य देवः कथं तुष्टो भविष्यति स वै मुने ॥ नारद उवाच ॥ भविष्यं पुराणमिति तव वादाद्भविष्यति ॥३२॥ ब्रह्मलोके पठिष्यामि ब्रह्मणोऽग्रे त्वहं सदा। सुमंतुर्मर्त्यलोके च मनोः प्रकथयिष्यति ॥३३॥ शांब उवाच ॥ कथं पूर्वाचले गंता मांसपिंडोपमो ह्यहं। पितृशापान्महद्दुःखं प्राप्तोऽस्म्यहमकल्मषः ॥३४॥ नारद उवाच ॥ यथोदयाचले देवमाराध्य लभते फलं। मथुरायां तथा प्रातः षट्सूर्ये-[2] लभेत्फलं ॥३५॥ मध्याह्ने च तथा देवं फलप्रियमकल्मषं। मथुरायां च मध्याह्ने मध्यंदिनगते रवौ ॥३६॥ अस्तंगते यथा देवं सायोराध्य (? शांबाराध्य) फलं लभेत्। मथुरायां तथा पुण्यमुदयास्तरवौ तथा ॥३७॥ प्रातर्मध्यापराह्णे च षट्सूर्ये धारलोपकं। कृष्णगंगोद्भवं चैवं सवनत्रयमेव च ॥३८॥ एवं कुरु यथान्यायमेकाह्ने तु रवेः फलं। आराध्य शांब कुष्ठादि सर्वं पापं जहिष्यसि ॥३९॥ श्रीवराह उवाच ॥ ततः शांबो महाप्राज्ञः कृष्णाज्ञप्तो ययौ पुरीं। मथुरां मुक्तिफलदां रवेराराधनोत्सुकः ॥४०॥ नारदोक्तेन विधिना शांबो जांबवतीसुतः। षट्सूर्ये पूजयामास उदयंतं विभावसुं ॥४१॥ कृत्वा योगेन चात्मानं शांबस्याग्रे रविस्तदा। वरं वृणीष्व भद्रं ते मद्धर्मं प्रकटाय च ॥४२॥ यच्छिक्षितो नारदेन तद्भद्र मम चाग्रतः। शांब पंचाशकैः श्लोकैर्वेदगुह्यपदाक्षरैः ॥४३॥ यत्स्तुतोऽस्मि त्वया वीर तेन तुष्टोऽस्मि ते सदा। स्पृष्टो देवेन सर्वांगस्तत्क्षणादीप्तच्छविः (? fortasse दीप्तिमच्छविः) ॥४४॥ व्यक्तांगावयवः साक्षाद्द्वितीयोऽभूद्रविर्यथा। मध्याह्ने याज्ञवल्क्यस्य यजुर्माध्यंदिनीयकं (यजूर्मा° D. यज्ञं मा° A. B.) ॥४५॥ अध्यायच्छांबसहितो रविर्मध्यंदिनो यथा। वैकुंठपश्चिमे पार्श्वे तीर्थं माध्यंदिनीयकं ॥४६॥ स्नात्वा माध्यंदिनं दृष्ट्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते। उदयास्ते ततो देवः शांबेन सहितो विराट् ॥४७॥ सायाह्ने कृष्णगंगायां दक्षिणे संस्थितः सदा। तत्र दृष्ट्वा तु सायाह्ने रविमस्तोदयं प्रभुं ॥४८॥ सर्वपापविशुद्धात्मा परं ब्रह्माधिगच्छति ॥ वराह उवाच ॥ एवं शांबस्य तुष्टेन मध्याह्ने तु नभस्तलात्। द्विधा कृत्वात्मयोगेन शांबकुष्ठमपोहत ॥४९॥ शांबप्रख्याततीर्थे तु तत्रैवांतरधीयत। शांबस्तु सह सूर्येण रथस्थेन दिवानिशं ॥५०॥ रविं स पृच्छयामास पुराणं सूर्यभाषितं। भविष्यपुराणमिति ख्यातं कृत्वा पुनर्नवं ॥५१॥ शांबः सूर्यप्रतिष्ठां च कारयामास तत्त्ववित्। उदयाचले सहस्रांशो (°शुं A. °शु B. D.) र्यमुनायास्तु दक्षिणे ॥५२॥ मध्ये कालप्रियं देवं मध्याह्ने स्थाप्य चोत्तमं। मूलस्थानं ततश्चक्रे अस्ताचलगते रवौ ॥५३॥ स्थाप्य त्रिमूर्तिं शांबस्तु प्रातर्मध्यापराह्णिके (? °kím)। मथुरायां तथा चैव स्थाप्य शांबो वसुंधरे ॥५४॥ स्वनाम्ना स्थापयामास पुराणविधिना स्वयं। इदं शांबपुरं नाम माथुराणां कुलेश्वरं ॥५५॥ रथयात्रां (mághamásasya saptamyám) तथा कृत्वा रविणा कथिता यथा। etc. Cf. supra, pp. 31[b], 32[b].

Libellus hujus seculi initio negligenter exaratus est. (MILL 42[c].)

[1] Verba corrupta sunt, de rebus cf., si placet, cod. 75. fol. 74[a].

[2] Codices et hic et infra षटसूर्ये.

109.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 216. Long. 13½. Lat. 6½. Linn. 10.

Vishnupuránam. (A.) Incipit: समर्चितो भिमतार्थसिद्धये गणैः सुराणामपि य स्तुतः सदा। अशेषविघ्नेंधनजातवेदसं नमामि तं शुद्धवियंगणाधिपं ॥१॥ पद्मासनं पद्मसमासनं च पद्मस्य योनिं चतुराननं च। षडंगवेदैश्च विभूषितांगं पितामहं तं प्रणतो स्मि नित्यं ॥२॥ जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन। नमस्ते स्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥३॥[3]

Lib. I. Foll. 1–50[b]. Capp. 22. Lib. II. Foll. 50[b]–77[b]. Capp. 16. Lib. III. Foll. 78[a]–107[a]. Capp. 18. Lib. IV. Foll. 107[a]–147[b]. Capp. 24. Lib. V. Foll. 147[b]–198[b]. Capp. 38. Lib. VI. Foll. 198[b]–216[b]. Capp. 8.

Hujus Puránae versio Anglica a Wilson cum prolegomenis et annotationibus praestantissimis anno 1840. Oxonii edita est. De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 144.

Codex egregius anno 1703 exaratus est. Folium 215. recentiore manu additum est. (WILSON 108.)

110.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 236. Long. 13½. Lat. 5. Linn. foll. 3–21. 11. reliquorum 10.

Vishnupuránam. (B.) Lib. I. Foll. 1–52[b]. Lib. II. Foll. 52[b]–83[b]. Lib. III. Foll. 83[b]–117[a]. IV. 117[a]–157[b]. V. 157[b]–216[b]. VI. 216[b]–236[a].

Codex Benaris anno 1740 exaratus est. Folia 3–21. nostro seculo addita sunt. (WILSON 107.)

[3] Reliqui codices a disticho tertio incipiunt.

111.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 387. Long. 13. Lat. 6. Lineae variant.

Vishṇupuráṇam. (C.) Lib. I. Foll. 1–90. Lib. II. Foll. 91–148. Lib. III. Foll. 149–207. Lib. IV. Foll. 208–272. Lib. V. Foll. 273–351. Lib. VI. Foll. 352–387.

In hujus codicis marginibus commentarius brevis adscriptus est. Atque librorum I. II. V. explicatio a *Ṣrídharasvámine* composita et *Átmaprakáṣa* appellata est, librorum III. IV. a *Ratnagarbha,* eique nomen *Vaishṇavákútachandriká* inditum est. De sexto libro non constat. Ṣrídharasvámin his verbis exorditur: श्रीविंदुमाधवं दे परमानंदविग्रहं । वाचं विश्वेश्वरं गंगा पराशरमुखान् मुनीन् ॥१॥ श्रीमच्चित्सुखयोगिमुख्यरचितव्याख्यां[1] निरीक्ष्य स्फुटं तन्मार्गेण सुबोधसंग्रहवतीमात्मप्रकाशाभिधा । श्रीमद्विष्णुपुराणसारविवृत्तिकर्ता यतिः श्रीधरस्वामी सद्गुरुपादपद्ममधुपः साधुः स्वधीशुद्धये ॥२॥ श्रीमद्विष्णुपुराणस्य व्याख्यां स्वल्पातिविस्तरां । प्राचामालोक्य तद्व्याख्यामध्येमेयं विधीयते ॥३॥ Libri II. commentarius ab his verbis incipit: संश्रितपरमानंदनृहरिः श्रीधरो यतिः । पुराणं वैष्णवं व्याख्या स्वप्रकाशाख्यटीकया ॥१॥ Lib. III. अंशद्वयेन सृष्ट्यादिद्विससभुवनोक्तिभिः । Lib. IV. धर्मोपधर्मयोः पूर्वमुक्तयोरनुवर्ण्यते । Lib. V. अथातः पंचमांशे कृष्णलीलामहोदयः । Lib. VI. सर्गादिफलमाख्यातुं मुक्तिमात्यंतिकं लयं ।.

Codex sub finem seculi superioris exaratus est. In fine libri quarti folium unum desideratur. (Wilson 130.)

112.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 156. Long. $19\frac{1}{2}$. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. 10.

Vishṇupuráṇam. (D.) Lib. I. Foll. 1–37^b. Lib. II. Foll. 37^b–57^b. III. Foll. 57^b–78^a. IV. Foll. 78^a–105^b. V. Foll. 106^a–144^b. VI. Foll. 144^b–156^a.

Codex superiore seculo nitide exaratus est. (Wilson 26.)

113.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 177. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 11.

Ṣivapuráṇam, capita 75. continens. Incipit: जगतः पितरं शंभुं जगतो मातरं शिवां । तत्पुत्रं च गणाधीशं नत्वैतद्वर्णयाम्यहं ॥१॥ वागीशा यस्य वदने लक्ष्मीर्यस्य च वक्षसि । यस्यास्ति हृदये संवित्तं नृसिंहमहं भजे ॥२॥ एकदा मुनयः सर्वे नैमिषारण्यवासिनः । पपृच्छुः (paprachuḥ) परया भक्त्या व्यासशिष्यं गुणान्वितं ॥३॥ ऋषय ऊचुः ॥ सूत सूत महाभाग चिरं जीव सुखी भव । पिबंतस्त्वन्मुखांभोजाच्चुतं (chyutam) ज्ञानामृतं वयं ॥४॥ अवितृप्ताः पुनः किंचित्पृष्टुमिच्छामहे वयं । व्यासप्रसादात्सर्वज्ञो जातो (l. yáto) सि कृतकृत्यतां ॥५॥ नाज्ञातं विद्यते किंचिद्भूतं भाव्यं भवं च यत् । गुरोः कृपां समासाद्य सर्वं सार्थीकृतं त्वया ॥६॥ कथय त्वं प्रसादेन शिवरूपमनुत्तमं । तत्पूजां परमां दिव्यां चरित्राण्यप्यनेकशः ॥७॥ अगुणो गुणतां जातः (yátaḥ) कथं लोके महेश्वरः । शिवतत्वं वयं सर्वे न जानीमो विचारतः ॥८॥ सृष्टेः पूर्वं कथं देवस्तन्मध्ये च कथं पुनः । तदंते च कथं तिष्ठेच्छंकरो लोकशंकरः ॥९॥ कथं प्रसन्नतां याति प्रसन्नः किं फलं पुनः । यच्छति सर्वलोकेभ्यः सर्वं कथय सुव्रत ॥१०॥ सद्यः प्रसन्नो भगवान् भवतित्यनुशुश्रुमः । एतत्सर्वं तथा चान्यत्कथनीयं त्वयानघ ॥११॥ इति पृष्टस्तदा तैस्तु श्रुत्वा हर्षसमन्वितः । उवाच वचनं तत्र ऋषीणां शृण्वतां तदा ॥१२॥ इति श्रीशिवपुराणे परिपाठकनाम प्रथमोऽध्यायः ॥

Hoc Puráṇam a Súta coram viris sanctis, in Naimisha silva degentibus, ita relatum esse fertur, ut olim a Brahmane deo cum Nárada communicatum erat. Cap. 1. Prooemium. 2. De mundi creatione, quae Ṣivae, nimirum in hoc libro summum numen repraesentantis, jussu facta est. Brahman oloris, Vishṇus apri forma (Ṣvetavaráhakalpe) oriuntur. 3. Ṣiva lingae forma se manifestat. Singulae sermonis literae Ṣivae corpus repraesentant. De Om syllabae sanctitate. 4. Ṣiva Vishṇuis precibus commotus ipsissima specie apparet, eique institutiones suas revelat: जपतस्तस्य देवस्य प्रादुर्भूतो हरः स्वयं । पुनः प्रसन्नस्तत्रैव हरये परमात्मने ॥१॥ निगमं श्वासरूपेण ददौ तस्मै महात्मने । तत्र मंत्रा ह्यनेके वै तत्र कर्माण्यनेकशः ॥२॥ सर्वविद्यानिधिर्देवो हरश्चास्मिन्महामुने । ईशानः सर्वविद्यानां श्रुतिरेषा सनातनी ॥३॥ हरात्माथ स्वयं विष्णुर्हरिर्मह्यमदात्पुनः । पुरतः श्वासरूपेण प्राप्तवान्निगमं तदा ॥ De qua revelatione, spiritu facta (Niḥṣvásákhyá Sañhitá), cf. quae supra p. 58^b. e Váráhapuráṇae cap. 70. excerpta sunt[2]. Lingae cultus injungitur. Ṣiva mundi regendi partes distribuit. 5, 6. Cur Brahma oloris, Vishṇus apri formam induerint, pueriliter et inepte explicatur. Uterque deus, quum Ṣivam venerati essent, creandi opus aggrediuntur. 7. Deorum creatio. 8. Satí in Dakshae sacrificio in ignem se praecipitat. De Ṣivae cultu, praecipue matutino. 9–24. De Tripurae eversione narratio, quam auctor eodem modo et ordine retulit, atque Kalidása in Kumárasambhava carmine. 25 (fol. 53^a). De lingae cultu et 26. significatione. 27–29. De ritibus cum Ṣivae cultu conjunctis. 30. Pandani (ketakí) flores in Ṣivae cultu non adhibentur, propterea quod haec arbor olim ad Sítam ab opprobrio vindicandam verum testimonium non protulerat. 31 (fol. 66^a). Neve Champakae

---

[1] De Chitsukha cf. Burnouf, Bhágavatapur. I, LVIII.

[2] Cf. cap. 75, 19. येनैव विष्णवे दत्ताः श्वासेन वेदसंज्ञिताः । वाणीमंत्रा ह्यनेके च ध्यानं च पूजनं बुधाः ॥

floribus utendum est. 32–36. De Gaṇeṣae origine[1], rebus gestis, cultu. 37. Sertorum, Eleocarpi (rudráksha) semine confectorum, sanctitas. 38. Varii loci enumerantur, propter lingae cultum celebrati. Sanctissimi hi duodecim esse dicuntur: सोमराष्ट्रे सोमनाथं (scil. लिंगं) च श्रीशैले मल्लिकार्जुनं ॥१७॥ उज्जयिन्यां महाकालमोंकारे परमेश्वरं । केदारं हिमवत्पृष्ठे डाकिन्यां भीमशंकरं ॥१८॥ वाराणस्यां च विश्वेशं त्र्यंबकं गौतमीतटे । वैद्यनाथं चिताभूमौ नागेशं दारुकावने ॥१९॥ सेतुबंधे च रामेशं घुप्मेशं (l. ghuṣmeṣam) च शिवालये । द्वादशैतानि नामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥२०॥ स etc. 39. De Nandikeṣae sacelli origine fabula. 40. De aliis lingis. Atríṣvara, locus sacer, eo tempore ortus esse dicitur, quum Anasúyae sánctimonia Ganges in locum aridum adductus est. 41 (fol. 92[b]). De superstitionis Laingicae origine fabula, cum sexto Vámanapuráṇae capite argumento quidem, non verbis, consentiens. 42. Andhakae caedes. 43. De Sudarṣana sacerdote, Dadhíchis filio. A quo *Baṭu* sive *Baṭuká* sacerdotes[2] descendisse feruntur: शिवाभ्यां स्थापिता यस्मात्तस्मात्ते बटुकाः स्मृताः ॥३६॥ तयोर्भ्रान्ता (?) यतो जातास्तस्मात्तपोधना मताः । शिवयोः कृपया सर्वे विस्तारं बहुधा गताः ॥३७॥ तेषां च प्रथमा पूजा मता पूजा महात्मनः । तेन यावत्कृता नैव पूजा च शंकरस्य च ॥३८॥ तावत्पूजा न कर्तव्या ब्राह्मणैर्वेदपारगैः । शुभं वाप्यशुभं वापि बटुकं न परित्यजेत् ॥३९॥ प्राज्ञापत्ये च भोज्ये च बटुरेको विशिष्यते । शिवयोश्च तथा कार्ये विशेषो दृश्यते त्विह ॥४०॥ et infra: तस्माच्च बटुकाः श्रेष्ठाः पुराविद्भिः प्रकीर्तिताः ॥५१॥ शिवपूजा तु तैः पूर्वमुत्तार्या नान्यथा पुनः । अन्येषां नाधिकारोऽस्ति शिवस्य वचनादिह ॥५२॥ उत्तारणं च कार्यं वै पूजा पूर्णा भवत्विति । तावदेव हि तेषां तु कार्यं नान्यत्तथैव च ॥५३॥ 44. De Someṣvara linga, quod Prabhásae eo tempore ortum esse dicitur, quum Lunus, nè Dakshae imprecatione omnino evanesceret, Ṣivam precibus et pietate conciliavit. De Mallikárjuna linga. 45. De Mahákáleṣvara linga, in urbe Avantí statuto, quod tum ortum est, quum Ṣiva Dúshaṇam daityam occidit. De Omkára et Amareṣvara lingis. 46. Kedáreṣvaralingam in Badaryáṣrama statutum. 47. Bhímae, Kumbhakarṇae rákshasae filii, caedes. 48. De creatione. Avimukteṣvaralingam. De Ṣiva Calvifero. 49, 50. Káṣis urbis sanctitas. 51 (fol. 116[a])–53. De Kuṣávarta tírtha. Quae in his capitibus de Gautama et Ahalyá traduntur, similem Váráhapuráṇae (cap. 70) narrationem in memoriam reducunt. 54, 55. Rávaṇa a Ṣiva extollitur, rursusque subvertitur. De Vaidyanáthae et Nágeṣvarae lingae origine. 56. Rámeṣvaralingam. 57. Ghuṣmeṣalingam. 59, 60. Hiraṇyakaṣipuis et Hiraṇyákshae caedes. 61 (fol. 141[a]). Achaleṣalingam. Narratio de Áhuka Bhilla et Áhukí uxore, qui Ṣivae favore Nalae et Damayantis forma renati sunt. 62–66. Etiam Arjuna in Ṣivae cultorum numero fuit. 67. De precibus et ceremoniis, in Sivae cultu adhibendis. 68. Krishṇa Ṣivam Bilveṣvarae formae adoravit. 69. Idem olim a Ṣiva Sudarṣana discum ad delendos gigantes accepit. 70. Mille Ṣivae nomina. 71 (fol. 162[b])–73. De cerimonia *Ṣivarátri* appellata, quae quatuordecimo Mághae mensis obscurilunii die celebranda est. Cujus cerimoniae observatione vel a scelestissimis hominibus Ṣivam propitiari posse, duabus de venatore quodam et Vedanidhi sacerdote narrationibus probatur. 74. De beatitudine summa obtinenda. 75. De Ṣivae potentia.

De libro ipso, quem ad celebrandum cultum Laingicum scriptum esse vides, in praesentia nihil temere asseveraverim; exspectandum enim est, dum de Skandapuráṇae parte, quae Ṣivamáhátmya appellatur, accuratiora audiamus. Ex quo libellum nostrum desumtum esse, iis quae infra dicta sunt, suspicari possis.

Codex anno 1770 a Bhúdeva nitide quidem, neque tamen satis accurate exaratus est. (WALKER 204.)

114–116.

Volumina tria. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. $4\frac{1}{2}$, sed inde a fol. 92. vol. II. 5.

His voluminibus *Revámáhátmyam*, Revae majestas, continetur, quo libro Revá sive Narmadá fluvius et loci sacri, in ejus ripa siti, celebrantur. Hic liber partem Váyupuráṇae, quod Ṣivae dedicatum est, sive Ṣivapuráṇae, a Váyu narrati, constituere dicitur, et a Súta cum Ṣaunaka communicatur. Sollenni harum literarum more singulorum sacellorum origo et sanctitas narrationibus illustrantur.

Vol. I. Foll. 258. Linn. 8. Incipit: उभयतटपुण्यतीर्था प्रक्षालितसकललोकदुरितौघा । देवमुनिमनुजवंद्या हरतु सदा नर्मदा दुरितं ॥१॥ नाशयतु दुरितमखिलं भूतं भव्यं च कालसंभूतं । सकलपवित्रितवसुधा पुण्यजला वंदिता रेवा ॥२॥ बालार्कसमप्रभाभं विबुधरिपुशिरश्छेदनाद्रक्तदिग्धं । धाराप्रोद्भूतकालानलबहुलशिखातेजसा दुर्निरीक्ष्यं । निर्दग्धाशेषदैत्यं भ्रमति सुरवधूसंचयैरर्च्यमानं पायाच्चक्रं पुरारेर्विबुधनृपगणैर्वंद्यमानं सदैव ॥३॥ नारायणं etc. ॥४॥ शौनक उवाच ॥ नैमिषे पुण्यनिलये नानाऋषिनिषेविते । शौनकः सत्रमासीनः सूतं पप्रच्छ विस्तरात् ॥५॥ मन्ये हं धर्मनैपुण्यं त्वयि सूत सदर्चितं । पुण्यामृतकथावक्ता व्यासशिष्यः त्वमेव हि ॥६॥ अतस्त्वां परिपृच्छामि धर्मं तीर्थाश्रयं कवे । बहूनि संति तीर्थानि बहुशो मे श्रुतानि च ॥७॥

[1] इति विचार्य सा देवी चरणयोर्जलसंभवं । पंकमुच्चार्य तेनैव निर्ममे पुत्रकं शुभं ॥ Quod aliquatenus verecundius est, quam quae aliis locis de sapientiae dei natalibus narrantur.

[2] Cf. Carey s. v. *vaḍu*: 'a brahman who resides with and performs religious ceremonies for persons of the Ṣúdra class.'

श्रुता दिव्यनदी ब्राह्मी तथा विष्णुनदी मया । तृतीया न मया क्वापि श्रुता रौद्री सरिद्वरा ॥८॥ तां वेदगर्भां विख्यातां विबुधौघाभिवंदितां । वद मे त्वं महाप्राज्ञ तीर्थपूगपरिस्कृतां ॥९॥ कं देशमाश्रिता रेवा कथं श्रीरुद्रसंभवा । तत्संश्रितानि तीर्थानि यानि तानि वदस्व मे ॥१०॥ सूत उवाच । साधु पृष्टं कुलपते चरित्रं नर्मदाश्रितं । चित्रं पवित्र दोपघ्नं श्रोतुं वक्तुं च सत्तम ॥११॥ वेदोपवेदवेदांगादीन्यभिव्यस्य पूर्वतः । अष्टादशपुराणानां वक्ता सतीपुनः (सत्यवतीसुतः s. m.) ॥१२॥ तं नमस्कृत्य वक्ष्यामि पुराणानि यथाक्रमं । येषामभिव्याहरणादभिवृद्धिर्वृषायुषोः ॥१३॥ श्रुतिः स्मृतिश्च विप्राणां चक्षुषी परिकीर्त्तिते । काणस्तत्रैकया हीनो द्वाभ्यामंधः प्रकीर्त्तितः ॥१४॥ श्रुतिस्मृतिपुराणानि विदुषां लोचनत्रयं । यस्त्रिभिर्नयनैः पश्येत्सों शो माहेश्वरो मतः ॥१५॥ आत्मविद्या च पौराणी धर्मशास्त्रात्मिका च या । तिस्रो विद्या इमा मुख्याः सर्वशास्त्रविनिर्णये ॥१६॥ पुराणं पंचमो वेद इति ब्रह्मानुशासनं । यो न वेद पुराणं हि न स वेदात्र किंचन ॥१७॥ कतमः स हि धर्मों स्ति किं वा ज्ञानं तथाविधं । अन्यद्वा तत्किमस्तीह पुराणे यन्न दृश्यते ॥१८॥ वेदाः प्रतिष्ठिताः पूर्वं पुराणे नात्र संशयः । बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदो मामयं प्रतरिष्यति ॥१९॥ इतिहासपुराणैश्च कृतो यं निश्चलः पुरा । आत्मा पुराणं वेदानां पृथगंगानि तानि षट् ॥२०॥ यन्न दृष्टं हि वेदेषु तद्दृष्टं स्मृतिभिः किल । उभाभ्यां यन्न दृष्टं हि तत्पुराणेषु गीयते ॥२१॥ पुराणं सर्वशास्त्राणां प्रथमं ब्रह्मणा स्मृतं । अनंतरं च वक्त्रेभ्यो वेदास्तस्य विनिर्ग्गताः ॥२२॥ पुराणमेकमेवासीदस्मिन् कल्पांतरे मुने । त्रिवर्ग्गसाधनं पुण्यं शतकोटिप्रविस्तरं ॥२३॥ स्मृत्वा जगाद च मुनीन् प्रति देवश्चतुर्मुखः । प्रवृत्तिः सर्वशास्त्राणां पुराणस्याभवत्ततः ॥२४॥ कालेनाग्रहणं दृष्ट्वा पुराणस्य ततो मुने । व्यासरूपं विभुः कृत्वा संहारत्स (samharet sa?) युगे युगे ॥२५॥ चतुर्लक्षप्रमाणेन द्वापरे द्वापरे सदा । तदष्टादशधा कृत्वा भूर्लोके स्मिन् प्रभाष्यते ॥२६॥ अद्यापि देवलोके तच्छतकोटिप्रविस्तरं । तदर्थोऽत्र चतुर्लक्षसंक्षेपेण निवेशितः ॥२७॥ पुराणानि दशाष्टौ च सांप्रतं तदिहौच्यते । नामतस्तानि वक्ष्यामि शृणु त्वं ऋषिसत्तम ॥२८॥ सर्ग्गश्च प्रतिसर्ग्गश्च वंशो मन्वंतराणि च । वंशानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणं ॥२९॥ ब्रह्मपुराणं तत्राद्यं संहिताभ्यां विभू[षि]तं । श्लोकानां दशसाहस्रं नानापुण्यकथायुतं ॥३०॥ पाद्मं च [पंच]पंचाशत्सहस्राणि निगद्यसे । तृतीयं वैष्णवं नाम त्रयोविंशतिसंख्यया ॥३१॥ चतुर्थं वायुना प्रोक्तं वायवीयमिति स्मृतं । शिवभक्तिसमायोगात् शैवं तच्चापराख्यया ॥३२॥ चतुर्विंशतिसंख्यातं सहस्राणि तु शौनक । चतुर्भिः पर्वभिः प्रोक्तं भविष्यं पंचमं तथा ॥३३॥ चतुर्द्दशसहस्राणि तथा पंचशतानि तत् । मार्क्कंडं नवसाहस्रं षष्टं तत्परिकीर्त्तितं ॥३४॥ आग्नेयं सप्तमं प्रोक्तं सहस्राणि तु षोडश । अष्टमं नारदीयं च प्रोक्तं वै पंचविंशति ॥३५॥ तथा भागवतं नाम भागद्वयविभूषितं । तदष्टादशसाहस्रं प्रोच्यते ग्रंथसंख्यया ॥३६॥ दशमं ब्रह्मवैवर्त्तं तावत्संख्यमिहोच्यते । लिंगमेकादशं (laingam) ज्ञेयं तथैकादशसंख्यया ॥३७॥ भागद्वयंविरचितं तत् लिंगं ऋषिपुंगवं । चतुर्विंशतिसाहस्रं वाराहं द्वादशं विदुः ॥३८॥ विभक्तम(ा)ष्टभिः षंडैः (khaṇḍaiḥ) स्कांदं भागवतां वर । चतुर(ा)शीतिसाहस्रं संख्यया तन्निरूपितं ॥३९॥ ततस्तु वामनं नाम तच्चतुर्द्दशमं स्मृतं । संख्यया दशसाहस्रं प्रोक्तं कुलपते पुरा ॥४०॥ कौर्म्मं पंचदशं प्राहुर्भागद्वयविभूषितं । दशसप्तसहस्राणि पुरा संक्षेपतः कलौ ॥४१॥ मात्स्यं मत्स्येन यत्प्रोक्तं मनवे षोडशं क्रमात् । तच्चतुर्द्दशसाहस्रं संख्यया यजतां वर ॥ गारुडं सप्तदशमं स्मृतं चैकोनविंशतिः । अष्टादशं तु ब्रह्मांडं भागद्वयनिरूपितं ॥४३॥ तच्च द्वादशसाहस्रं शतद्वयसमन्वितं । तथैवोपपुराणानि चोक्तानि तानि वेधसा ॥४४॥ इदं ब्रह्मपुराणस्य खिलं सौरमनुत्तमं । संहिताद्वयसंयुक्तं पुण्यं शिवकथाश्रयं ॥४५॥ आद्या सनत्कुमारोक्ता द्वितीया सूर्यभाषिता । सनत्कुमारनाम्नापि तद्विख्यातं महामुने ॥४६॥ द्वितीयं नारसिंहं च पुराणे पद्मसंज्ञिते । नंदापुराणं च तथा तृतीयं वैष्णवे मतं ॥४७॥ चतुर्थं शिवधर्माख्यं पुराणे वायुसंज्ञिते । दौर्वाससं पंचमं च स्मृतं भागवते सदा ॥४८॥ भविष्ये नारदोक्तं च सूरिभिः क[ि]थ[तं] पुरा । कापिलं मानवं चैव तथैवोशनसेरितं ॥४९॥ ब्रह्मांडं वारुणं चाथ कालिकाह्वयमेव च । माहेश्वरं तथा शांबं सौरं सर्वार्थसंचयं ॥५०॥ पारासरं भागवतं कौर्मं चाष्टादशं क्रमात् । एतान्युपपुराणानि मयोक्तानि यथाक्रमं ॥५१॥ पुराणसंहितामेतां यः पठे(त्)द्वा शृणोति च । सो नंतपुण्यभागी स्यान्मृतो ब्रह्मपुरं व्रजेत् ॥५२॥ इति वायुपुराणे श्रीरेवाखंडे पुराणसंहिता नामाध्यायः ॥१॥

सूत उवाच ॥ पुराणं यन्मयोक्तं हि चतुर्थं वायुसंज्ञितं । चतुर्विंशतिसाहस्रं शिवमाहात्म्यसंयुतं । महिमानं शिवस्याह पूर्वं पारासरः पुरा । अपरार्द्धे तु रेवाया माहात्म्यमतुलं मुने । पुराणेषूत्तमं प्राहुः पुराणं वायुनोदितं । यस्य श्रवणमात्रेण शिवलोकमवाप्नुयात् । यथा शिवस्तथा शैवं पुराणं वायुनोदितं । शिवभक्तिसमायोगान्नामद्वयविभूषितं[1] । नर्मदायास्तु माहात्म्यं तस्मिन् द्वैपायनो ब्रवीत् etc.

Initio excepto, quo varia mundi aeva enumerantur, quum praeter nomina nihil memorabile libro nostro tradatur, singulorum capitum titulos exscribere satis habui[2]: Puráṇasanhitá. Narmadámáhátmya[3]. Kalpasamudbhavas. Máyúrakalpasambhavas. Kúrmakalpasamudbhavas. Vakakalpasamudbhavas. Mátsyakalpas. Fol. 48^{b}. Váráhakalpas. Kapilápúrvasambhavas. Viṣalyásambhavas. Viṣalyásangamas. Karamardásangamas. Nílagangásangamas. Madhúkavratam. Fol. 73^{a}. Tripuravidhvanse Jválesvaratírtham. Revákáverisangamamáhátmyam. Váráhísangamas. Chaṇḍavegásangamatírtham. Eraṇḍísangamatírtham. Eraṇḍísangame Pitṛitírthamáhátmyam. Omkárotpattimáhátmyam[4]. Koṭitírtham. Kákahradatírtham. Jambukeṣvaratírtham. Sárasvatatírtham. Kapilásangamamáhátmyam. Narakavarṇanam. Fol.102^{a}. Ṣáríravyavasthá. Amareṣvaratírthe godánamahimá. Aṣokavanikátírtham. Matangatírtham. Mṛigavanatírtham. Manorathatírtham, Angáragartásangamamáhátmyam. Kṛishṇárevásangamas, Vilvámra-

1 i. e. Váyavya-Raudram.

2 Capita numeris carent.

3 Inde a capite tertio usque ad finem libri Yudhishṭhira cum Márkaṇḍeya colloquitur.

4 Hujus sacrarii origo traditur. Urbs ad Kalpagá fluvium in monte Amarakaṇṭaka sita esse dicitur.

kamáhátmyam. Suvarṇadvípam, Hiraṇyagarbhásangamas. Aṣokeṣvaratírtham. Vágu-revásangamamáhátmyam. Sahasrávartakatírtham. Saugandhikavanamáhátmyam. Sarasvatítírthamáhátmyam. Brahmodatírtham. Ṣánkaratírtham. Somatírtham. Sárasvatatírtham. Sahasrayajnatírtham. Kapálamochanatírtham. Agnitírtham. Aditíṣvaratírtham. Várábatírtham. Fol. 127[a]. Devapathatírtham. Sahasrayajnatírtham. Ṣuklatírtham. Díptikeṣvaratírtham. Vishṇutírtham. Yodhanapuratírtham. Máruteṣvara-Yogeṣvaratírthadvayam. Rohiṇítírtham. Sáríravyavasthá. Dárutírtham. Brahmávartatírtham. Patreṣvaratírtham. Agnitírtham. A'dityatírtham. Meghanádatírtham. Dárutírtham. Fol. 150[a]. Devatírtham. Narmadeṣvaramáhátmyam (Guhávásitírtham). Kapilátírtham. Karanjeṣvaratírtham. Kuṇḍeṣvaratírtham. Pippaládatírtham. Vimaleṣvaratírtham. Vimaleṣvarapushkariṇísangamatírtham. Ṣúlabhedaprasansá. Andhakavaradánam. Andhakayuddhe Ṣachígrahaṇam. Gírváṇáṣvásas. Andhakavadhas. Ṣúlabhedotpattis. Ṣúlabhede pátraparíkshákathanam. Ṣúlabhede dánadharmas. S. Dírghatapaákhyánam. Rishiṣṛingasvargagamanam. Ṣ. Dírghatapaḥsvargagamanam. Ṣ. Kásirájamokshas. Ṣ. vyádhavákyam. Ṣ. vyádhasvargagamanam. Fol. 202[b]. Ṣúlabhedamáhátmyam samáptam. Pushkariṇyám A'dityeṣvaratírtham. Ṣakreṣvaratírtham. Karoṭeṣvaratírtham. Kumáreṣvaratírtham. Agastyeṣvaratírtham. Vyáseṣvaratírtham. Vaidyanáthatírtham. Kedáratírtham. A'nandeṣvaratírtham. Mátṛitírtham. Narmadátírtham. Muṇḍeṣvaratírtham. Fol. 220[b]. Anaḍváhí[nadí] sangama. Bhímeṣvaramáhátmyam. Arjuneṣvaratírtham. Dharmeṣvaratírtham. Lukeṣvaratírtham[1]. Dhanadatírtham. Jaṭeṣvaratírtham. Ravitírtham Kámeṣvaratírtham. Mangaleṣvaratírtham. Kapileṣvaratírtham. Gopáreṣvaratírtham. Maṇíṣvaratírtham.

Vol. II. Foll. 233. Tilakeṣvaratírtham. Gotameṣvaratírtham. Mátṛitírtham. Ṣankhachúḍeṣvaratírtham. Kedáratírtham. Paráṣareṣvaratírtham. Bhímeṣvaratírtham. Chandreṣvaratírtham. Aṣvaparṇísangame[2] Bahvíṣvaramáhátmyam. Náradeṣvaratírtham. Vaidyanáthatírtham. Tejonáthatírtham. Fol. 26[b]. Vaidyanáthatírthamáhátmyam. Vánareṣvaratírtham. Kumbheṣvaratírtham. Rámeṣvaratírtham. Megheṣvaratírtham. Dadhiskandam et Madhuskandam tírtham. Nandikeṣvaratírtham. Varuṇeṣvaratírtham. Pávakeṣvaram sive Agnitírtham. Kuveratírtham. Hanúmanteṣvaratírtham[3] sive Kapitírtham. Pútikeṣvaratírtham. Fol. 53[b]. Somanáthatírtham, ad Revae et Uris confluentem situm. Nandátírtham. Pingaleṣvaratírtham. Ṛiṇamochanatírtham. Kapileṣvaratírtham. Chakratírtham sive Jalaṣáyitírtham. Fol. 74[b]. Chaṇḍádityatírtham. Yamaháseṣvaratírtham. Kalhoḍígangeṣvaratírtham. Nandíkeṣvaratírtham. (Naranáráyaṇa-) Badarikeṣvaratírtham. Naleṣvaratírtham. Márkaṇḍeṣvaratírtham. Vyásatírtham. Fol. 95[b]. Koṭíṣvaratírtham. Prabheṣvaratírtham. Ṣukeṣvaratírtham. Nágeṣvaratírtham. Márkaṇḍeṣvaratírtham. Koṭíṣvaratírtham. Sankarshaṇeṣvaratírtham. Janakeṣvaratírtham. Manmatheṣvaratírtham. Anasúyátírtham. Eraṇḍísangamatírtham. Fol. 130[a]. Suvarṇaṣileṣvaratírtham. Ambikeṣvaratírtham. Karanjeṣvaratírtham. Bharateṣvaratírtham. Nágeṣvaratírtham. Mukuṭeṣvaratírtham. Saubhágyasundarítírtham. Dhanadeṣvaratírtham. Rauhiṇeṣvaratírtham. Senápure Chakratírtham. Uttareṣvaratírtham. Bhogeṣvaratírtham. Kedáratírtham. Nishkalankatírtham. Márkaṇḍeṣvaratírtham. Dhútapápeṣvaratírtham. A'ngiraseṣvaratírtham. Koṭíṣvaratírtham. Ayonijeṣvaratírtham. Angárakeṣvaratírtham. Skandeṣvaratírtham. Fol. 151[a]. Narmadeṣvaratírtham, quod alio nomine Devatírtham appellatur. Brahmeṣvaratírtham, olim Dhátakitírtham nuncupatum. Válmíkeṣvaratírtham. Kapáleṣvaratírtham, Koṭíṣvaratírtham. Páṇḍutírtham. Trilochaneṣvaratírtham. Kapileṣvaratírtham. Kambukeṣvaratírtham. Chandraprabhásatírtham. Kohaleṣvaratírtham. Fol. 176[b]. Indreṣvaratírtham. Válukeṣvaratírtham. Deveṣatírtham. Ṣakreṣvaratírtham. Nágeṣvaratírtham. Gautameṣvaratírtham sive Ahalyeṣvaratírtham. Rámeṣvaratírtham. Mokshatírtham. Narmadeṣvaratírtham. Kapardíṣvaratírtham. Ságareṣvaratírtham. Dhaurádityatírtham. Ayonijatírtham. Korilápure Agnitírtham, sive Kapileṣvaratírtham. Bhṛigvíṣvaratírtham[4]. Korilápure Brahmatírtham. K. Daṣáṣvamedhatírtham. Koṭitírtham. Fol. 199[b]. Koriláyám A'divárábatírtham. K. Kauvera-Yámya-Váruṇa-Váteṣvaratírtháni. Rámeṣvaratírtham[5]. Karkaṭeṣvaratírtham. Ṣakreṣvaratírtham. Somatírtham. Nandáhradatírtham. Chakratírtham sive Dvádaṣítírtham. Jayavárábatírtham. Ṣivatírtham. Yodhanípure Rámakeṣavatírtham. Y. Rukmiṇítírtham. Amáhakeṣvaratírtham, qui locus ad manes colendos aptissimus esse dicitur[6]. Siddheṣvaratírtham. Tápeṣvaratírtham.

[1] Nomen versibus hisce explicatur: देवैः सर्वैः समं यत्र लुकिष्यसि महेश्वर ॥ et इह मे प्रीतिरतुला लुकितस्य सुरैः सह ॥ Sed quaenam illa vox लुक्?

[2] Is fluvius etiam *Aṣvávatí* appellatur.

[3] Cf. हनूमंतेश्वरस्याग्रे भक्त्या विप्राय भारत, et क्रोशांतरे स्थितं पार्श्वे हनूमंतेश्वराच्छुभं.

[4] कोरिलायां तु पूर्वेण. Ceterum cf. Thornton Gazetteer III, 149: *Korull.* A town in the province of Guzerat, or the dominions of the Guicowar, situate on the right bank of the Nerbudda river, and 30 miles S. from Baroda. Lat. 21° 50′, long. 73° 12′.

[5] Idque in urbe Ayodhyá, quae kroṣam unum a Korilá distat.

[6] Praeter etymologiam, eamque satis absurdam, de nominis origine nihil reperi.

Siddheşvaratírtham[1]. Váruņeşvaratírtham. Angárakatírtham. Linkavárâhatírtham. Ankollakatírtham. Paráşareşvaratírtham. Kusumeşvaratírtham.

Hujus voluminis folium numero ३३७ signatum desideratur.

Vol. III. Foll. 217. Kalakaleşvaratírtham. Şvetaváráhatírtham. Bhárgaleşvaratírtham. A'dityeşvaratírtham sive Ravitírtham. Hunkáratírtham. Şuklatírthe Cháṇakyanṛipasiddhis. Şuklatírthamáhátmyam. Madhumatísangameşvaratírtham. Narmadeşvaratírtham. Anarakeşvaratírtham. Fol. 27[b]. Sarpeşvaratírtham. Ṛishitírtham sive Mokshatírtham (संगता यत्र कावेरी[2] नदी श्रेष्ठा तु रेवया). Gopeşvaratírtham. Márkaṇḍeşvaratírtham. Kudumbarísangame Nágatírtham. Sauratírtham, etiam Şámbádityatírtham appellatum, quia a Şámba ad Solis cultum dedicatum esse dicitur. Siddheşvaratírtham. Márkaṇḍeşvaratírtham. Gopeşvaratírtham. Kapileşvaratírtham. Vaidyanátheşvaram sive Ghoḍeşvaratírtham. Pingaleşvaratírtham. Bhútíşvaratírtham. Gangávâhatírtham sive Şankhoddháratírtham. Gautameşvaratírtham. Daşáşvamedhatírtham. Fol. 52[b]. Bhṛigukachatírtham. Bhṛigukache Kedáratírtham. Bh. Dhútapápatírtham. Bh. Eraṇḍitírtham. Bh. Kanakeşvarítírtham. Bh. Jváleşvaratírtham sive Kálágnirudratírtham. Bh. Şálagrámatírtham. Bh. Somatírtham sive Chandrahásatírtham. Bh. Udírṇavaráhatírtham[3]. Bh. Chandraprabhásatírtham. Bh. Dvádaşádityatírtham. Siddheşvaratírtham. Fol. 80[a]. Kápileşvaratírtham. Trivikramatírtham. Bhṛigukache Vişvarúpatírtham. Náráyaṇatírtham. Múlaşrípatitírtham. Fol. 101[a]. Chaulaşrípatitírtham. Bhṛigukache Devatírtham. Bh. Haṅsatírtham. Bh. Prabhátírtham. Bháskaram sive Múlasthánatírtham. Kaṇṭheşvaratírtham. Bh. Aṭṭaháseşvaratírtham. Bh. Bhúrbhuveşvaratírtham. Şúleşvarítírtham[4]. Bh. Sarasvatítírtham. Bh. Dárukeşvaratírtham. Bh. Aşvinos tírtham, Gonágoníşvaratírtham. Fol. 125[b]. Sávitrítírtham. Válikhilyeşvaratírtham. Bh. Narmadesvaratírtham. Bh. Mátṛitírtham. Matsyeşvaratírtham. Bh. Devatírtham. Bh. Şikhitírtham. Bh. Koṭitírtham. Paitámahatírtham. Máṇḍavyeşvaratírtham. Fol. 151[b]. Akrúreşvaratírtham. Siddharudreşvaratírtham, Devakhátatírtham. Vaidyanáthatírtham. Mátṛitírtham. Uttareşvaratírtham. Narmadeşvaratírtham. Bhaṭabhaṭamátṛitírtham[5]. Kuraríşvaratírtham. Kuraríşvaratírthe Ṭauṭeşakshetrapálamáhátmyam. Daşakanyátírtham. Svarṇavindutírtham. Ṛiṇamochanatírtham. Bhárabhútitírtham. Fol. 177[a]. Muṇḍíşvaratírtham. Ekaşáláyám Ḍiṇḍimeşvaratírtham. Apsareşvaratírtham. Munyálayatírtham. Márkaṇḍeşvaratírtham. Gaṇitádevítírtham. A'malíşvaratírtham. Kantheşvaratírtham. A'khâṭíşvaratírtham. Şṛingíşvaratírtham. Valakeşvaratírtham. Kapáleşvaratírtham. Márkaṇḍeşvaratírtham. Kapileşvaratírtham. Eraṇḍísangamatírtham. Rámatírtham sive Pumkhilatírtham. Jamadagnitírtham. Jamadagnitírthe Reváságarasangamasnánavidhis. Luṭhaneşvaratírtham, sive Luṭheşvaram, sive Lukeşvaram. Haṅseşvaratírtham. Tiladeşvaratírtham. Fol. 196[b]. Vásaveşvaratírtham. Koṭíşvaratírtham. Alikátírtham. Vimaleşvaratírtham. Desinit in folio 201[a]. locorum sacrorum enumeratio; iis quae sequuntur, de jejuniis similibusque castimoniis breviter agitur, et tírtharum nomina repetuntur. Sacella majora inde ab Omkáratírtha usque ad Narmadae ostium plus quadringentis esse dicuntur.

Omkáratírtham, quo loco sacraria supra enumerata incipere videntur, non equidem a vico *Uooncan Mandata* (As. Journ. 1824. Vol. XVII, 135), accuratius Omkar a Delamaine (Asiatic Journ. 1830. Vol. III. p. 207) appellato, differre puto[6].

Volumen primum et fol. 1–91. voluminis secundi seculo septimo decimo nitidissime exarata, reliqua seculo superiore exeunte addita sunt. (WALKER 140–142.)

117.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 30. Long. 9. Lat. 5. Linn. 10.

Continetur hoc codice *Gayámáhátmyam*, Gayae sanctitas, quo libello Gayae, urbis in Vihára terra sitae, sacella capitibus octo celebrantur. (B.) Libellus e Váyupuráṇa desumtus esse dicitur (इति श्रीवायुपुराणे श्वेतवाराहकल्पे गयामाहात्म्ये etc.). Incipit: सूत उवाच सनकाद्यैर्महाभागैर्देवर्षिः सह नारदः सनत्कुमारं पप्रच्छ प्रणम्य विधिपूर्वकं १ नारद उवाच सनत्कुमार मे ब्रूहि तीर्थं तीर्थोत्तमोत्तमं तारकं सर्वभूतानां

[1] Nomina quamvis saepius repetita sint, diversos tamen locos significant. Ut enim in Anglia urbes vicique *Stoke* appellati septuaginta plus minusve inveniuntur, ita non est, cur eandem ejusdem dei speciem variis in locis cultam fuisse negemus.

[2] De hoc fluvio cf. *Delamaine* loco infra laudato.

[3] Quae in hoc capite Durgae nomina enumerantur, cum iis quae supra p. 39[a]. excerpta sunt, verbo tenus consentiunt.

[4] Vishṇus quum, apri forma indutus, terram e mari sublevasset, quinque speciebus se manifestavit, quarum prima in urbe Koralí colitur, secunda in urbe Yodhanípura, tertia in Jayakshetra, quarta Şveta appellatur, quinta supra dicta est.

[5] निम्नभूमौ ततः खात्वा सरश्चक्रुरनुत्तमं । रेवाजलं च कलशैरूह्य चापूरयन्सरः ॥ कुंभावनामितं तोयं यदा भटभटायते (strepebat) । ऋषिभिर्मुनिभिः सिद्धैस्तिष्ठद्भिस्तत्र भारत । तेन शब्देन नामापि कृतं तासां विनोदतः ॥ In fine vero capitis Bhaḍaharímátṛitírtham titulus legitur.

[6] Cf. C. Ritter, Erdkunde VI, 593.

शृखनां पठतां सदा २ सनत्कुमार उवाच वक्ष्ये तीर्थं वरं पुण्यं श्राद्धादौ सर्वतारकं गयातीर्थमृषिश्रेष्ठ तीर्थेभ्यो ष्यधिकं शृणु ३ गयासुरस्तपस्तेपे ब्रह्मा स्ततत्र जगाम वै छलेन पातयित्वोर्व्यां शिलां धर्मो ह्यधारयत् ४ etc.

Gayae situs his capitis primi versibus circumscribi videtur: मुंडपृष्ठाच्च पूर्वस्मिन्पश्चिमे दक्षिणोत्तरे। सार्धक्रोशद्वयं मानं गयेति ब्रह्मणेरिता ॥२३॥ पंचक्रोशं गयाक्षेत्रं क्रोशमेकं गयाशिरः। तन्मध्ये सर्वतीर्थानि त्रैलोक्ये यानि संति वै ॥२४॥

Capite primo Gayae sanctitas celebratur, eoque loco manium cultus efficacissime fieri praedicatur. Deinde capp. 2–5. urbis origo enarratur, et singula sacella enumerantur[1]. Gayásura quum Brahmaṇi corpus sacrificii causa obtulisset, ut Gayá in perpetuum deorum sedes esset, obtinuisse dicitur. Capitibus 6. et 7. de ritibus agitur ab iis observandis, qui religionis causa Gayám veniunt. 8. Futura eorum praemia, qui sacraria singula adeunt.

Libellus hujus seculi initio negligenter exaratus est. (Wilson 489.)

118.

Foll. 23–45. Linn. 9. *Gayámáhátmyae* capita septem et octavi disticha duo. (A.)

Haec folia hujus seculi initio negligenter exarata sunt. (Mill 42[b].)

119.

In hoc volumine varia opuscula insunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 254. Long. 10. Lat. $4\frac{1}{2}$.

Foll. 1–56. Linn. 10. *Kátyáyanímáhátmya* (Kátyáyaní deae majestas), quod e *Skandapuráṇae* parte, *Brahmottarakhaṇḍa* dicta, desumtum esse dicitur, capita 26. continens. Incipit: सिंहारूढां सर्वकार्यार्थसिद्ध्यै ध्याता सिद्धिं या ददात्येव पुंसां। विष्णोः शक्तिं नंदगोपपुत्री पायाद्भक्तान्वासुदेवस्य नित्यं ॥१ सूत उवाच ॥ शृखंतु ऋषयः सर्वे नैमिषारण्यवासिनः। कात्यायन्यास्तु माहात्म्यं सर्वदुःखक्षयंकरं ॥२ सर्वकामप्रदं नृणां नारीसौभाग्यवर्द्धनं। पुत्रपौत्रादिफलदं कृष्णभक्तिप्रदायकं ॥३ पुरा सरस्वतीतीरे ऋषयः सत्रमासत। भृग्वाद्या नारदाद्याश्च महांतः शंसितव्रताः ॥४ तेषां कदाचित्संवृत्तो विचारो लोकहेतुना। कलौ कथं भविष्यंति जना वेदबहिर्मुखाः ॥५ न सत्यं न दया शौचं नार्जवं ब्रह्मचारिता। परदारपरद्रोहपरद्रव्यैकलिप्सुता ॥६ न वर्णाश्रमधर्माश्च गुरुशुश्रूषणं न हि। पाषंडधर्मबाहुल्यं भविष्यति कलौ युगे ॥७ तेन दुःखार्द्दितो लोकः कथं सद्गतिमाप्स्यति। भवतां च दयालूनां तपःसेत्स्यति वा कथं ॥८ इत्थं चिंतयतां तेषां मुनीनां नारदो ब्रवीत्। मा भैष्ट मुनयः सर्वे परदुःखासहिष्णवः। ९ प्रादुर्भूतं परं ब्रह्म देवकीजठरात्पुरा। वसुदेवो व्रजे यच्च निशीथे समवेशयत् ॥१० तत् कृष्णशब्दिते धाम ये भविष्यंति मानवाः। न तेषां धर्मकामार्थमोक्षाख्यं दुर्लभं क्षितौ। ११ इममर्थमहं विप्रा विधातारं जगद्गुरुं पुरा पृष्ट स चावादीत्पुत्र मे श्रूयतां वचः। १२ etc.

Libellus ad celebrandum ritum quendam, mense Márgaṣírsha fieri solitum, scriptus est (मासि मार्गे शुक्लपक्षे प्रतिपत्प्रभृति व्रतं), quo ritu Kátyáyaní (i. e. Párvátí) una cum Kṛishṇa colebatur. Quare dea ubique Kṛishṇae 'Ενέργεια appellatur. विष्णुब्रह्ममहेशात्मा केशवो मार्गशीर्षके। मासाधिपतिरस्त्यस्य शक्तिः कात्यायनी ह्यहं ॥३९॥ मां पूजयंति तु भक्त्या ये मार्गशीर्षे सहकेशवां च। तेषां etc. Cap. 21. Quamquam hoc ipso in capite Brahmanis et Rudrae potestate creata esse dicitur. Jam vero auctor, ut utile dulci misceret, Kṛishṇae pueri res gestas adumbrat (capp. 6–20). Qua in re quum Harivanṣam, tum Vishṇupuráṇam secutus est. Idque satis aperte et ingenue confitetur: व्यासेन हरिवंशे च प्रोक्तां विस्तरतस्त्विमां (हरेर्लीलां)। पाराशरेण च प्रोक्तां वैष्णवेऽपि विशेषतः ॥९॥ Cap. 7. Quodsi capita supra dicta cum Vishṇupuráṇae lib. V. cap. 5 sqq. contuleris, auctorem nostrum illius vestigia presse secutum esse invenies. Plerumque enim ipsa verba repetivit. Addidit nonnulla, quae in neutro libro reperiuntur, et seriorem libri originem produnt[2]. Primum enim Nanda et Yaṣodá non homines fuisse dicuntur, sed Kaṣyapa et Aditi, a Brahmane in terram missi. Deinde Rádhá, divinae originis mulier a Kṛishṇa amata, inducitur: एका, या सा तु चिच्छक्तिः सदानंदमयी परा। राधेति नाम्ना संप्रोक्ता राजते श्रीस्वरूपिणी ॥१४॥ Cap. 6. et रमापि स्वपतिं दृष्ट्वा गोपीजनरतिप्रदं। स्वमंशं तासु संधाय (संध्याय MS.) राधा भूत्वागमत्स्वयं ॥१६॥ Cap. 18. Denique in capite 19. canticum exstat, versibus in similem sonum desinentibus, scriptum. Incipit: जय जय गोकुलमंडन परिशोषितदुष्टपूतनाप्राण। जय जय शकटभंजन परिरंभितगोपगोपिकात्राण ॥१३॥ Inde a capite 21. Kátyáyanis potentia, gigantum caede manifestata, praedicatur.

Haec codicis pars anno 1709 nitide quidem, neque tamen satis accurate exarata est. (Walker 181[a].)

120–122.

Voll. III. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 13. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. var.

Continetur his voluminibus *Káṣíkhaṇḍa*, *Skandapuráṇae* pars, quo libro Váráṇasí (Benares) urbs ejusque sacraria celebrantur. Narratio a Vyása coram Súta tradita esse dicitur.

[1] Sanctissimum *Phalgutírtham* fuisse dicitur.

[2] Pastorum filiae (gopí) sedecim fuisse traduntur.

Púrṇabhadrae et Kanakakuṇḍalae filius, quum a puero Ṣivam coluisset, Váráṇasiam profectus a deo catervis duabus, Sambhrama et Udbhrama nominatis, praeficitur novumque Daṇḍapáṇi nomen accipit[1]. 33, 34. De Jnánodatírthae, aliis nominibus Ṣivatírtha, Tárakatírtha, Mokshatírtha, sive Jnánavápí appellati, origine. Quod ad manes colendos aptissimum perhibetur. Narratio de Suṣílá (postea Kalávatí), Harisváminis filia, eam ob causam inventa, quo auctor in enumerandis et celebrandis urbis sacellis moraretur. 35 (fol. 152[b]). Hoc capite trium ordinum officia quum in universum, tum cerimoniae et preces diurnae accurate exponuntur. Quam equidem partem dignissimam puto, quae cum Rámánandae commentario edatur. 36. De gradu primo, sive *Brahmachárin*. 37. De mulierum corpore. Quae membrorum habitu indicentur, singillatim exponitur. Quae res quemadmodum cum Váráṇasia, sanctimonia, beatitudine connexa sit, scholiasta ipse miratur quidem, at explicat. Cf. supra, pp. 30[b], 31[a].[2] 38. De patris familiae officiis. 39 (fol. 215[b]). Avimuktesvaram lingam. Ripunjaya exorta fame a Brahmane terrae rex instituitur, novumque Divodásae nomen accipit. 40. De patris familiae officiis. 41. De tertio et quarto, sive anachoretarum et mendicorum gradu[3]. Sed majore hujus capitis parte devotio mystica, spiritu coercendo variisque sedendi et membrorum collocandorum modis exercenda (ásana, mudrá), tractatur. Atque disticha principalia iisdem fere verbis in A'tmárámae Haṭhayogapradípiká leguntur. 42. De mortis instantis indiciis. Cf. supra, pp. 51[a] et 45[a]. 43 (fol. 259[b]). Divodása Váráṇasiae regnante homines felicissimum aevum degebant. At deorum invidia exorta, Indra Agni persuasit, ut terram desereret. Quo facto Divodása castigationes severas subit. 44. Interim Ṣiva cum Párvatí in Mandara monte commorans, quo Váráṇasiam, sedem sibi dilectissimam, rediret, e qua Divodásae jussu cum reliquis deis decesserat, deas mysticas (yoginí) delegat, ut regem ad deserendam urbem compellerent[4]. 45. Deae igitur, quum variarum feminarum, pleraeque vero veneficarum forma indutae, urbem intrassent, neque ullum in rege vitium reperissent, ipsae urbis sanctitate tantopere alliciebantur, ut in Ṣivae luco sedem aeternam caperent. Sequuntur dearum sexaginta quatuor nomina. Eaedem inde a primo usque ad nonum A'svayujae mensis clariluniì diem aliisque temporibus colendae sunt. 46. Etiam Sol, a Ṣiva Váráṇasiam missus, formis duodecim sumtis, ibi perstat: इति काशीप्रभावज्ञो जगच्चक्षुस्तमोनुदः । कृत्वा द्वादशधात्मानं काशिपुर्यां व्यवस्थितः ॥४४॥ लोलार्क उत्तरार्कश्च सांबादित्यस्तथैव च । चतुर्थो द्रुपदादित्यो मयूखादित्य एव च ॥४५॥ खखोल्कश्चारुणादित्यवृद्धकेशवसंज्ञकौ । दशमो विमलादित्यो गंगादित्यस्तथैव च ॥४६॥ द्वादशश्च यमादित्यः काशीपुर्यां घटोद्भव । तमोधिकेभ्यो दुष्टेभ्यः क्षेत्रं रक्षंत्यमी सदा ॥४७॥ तस्यार्कस्य मनो लोलं यदासीत्काशीदर्शने (i. e. Váráṇasiae videndae cupidus) । अतो लोलार्क इत्याख्या काश्यां जाता विवस्वतः ॥४८॥ लोलार्कस्त्वसिसंभेदे दक्षिणस्यां दिशि स्थितः । योगक्षेमं सदा कुर्यात्काशीवासिजनस्य च ॥४९॥ मार्गशीर्षस्य सप्तम्यां षष्ठ्यां वा (च्चा MS.) रविवासरे । विधाय वार्षिकीं यात्रां नरः पापैः प्रमुच्यते ॥५०॥ Quibus duodecim solibus haud dubie totidem sacella (laingika) significantur, in quibus mensium singulorum soles colebantur. 47. De Uttarárka, qui in septentrionali urbis parte, in loco Varkaríkuṇḍa appellato, positus est. Narratio de Priyavratae sacerdotis filia. 48. De Ṣámbáditya, qui a Ṣámbae, Krishṇae filii, cultu nomen traxit. 49. De Draupadáditya. Initium non magis scurrile quam singulare est. सूत उ° । पाराशर्य मुने व्यास कुमारः (i. e. Skanda) कुंभजन्मने । यदाचष्ट (°चख्यौ?) कथामेतां तदा क्ष द्रुपदात्मजा ॥१॥ व्यास उवाच । पुराणसंहिता सूत ब्रूते त्रैकालिकीं कथां । संदेहो नात्र कर्तव्यो यतस्तज्ज्ञोचरेऽखिलं ॥२॥ Chronologia igitur furca expulsa, Umá Draupadis forma, et Ṣiva quintuplici Panduidarum forma apparuisse, Draupadí vero pietate solis favorem obtinuisse traditur. De Mayúkháditya. Gabhastísvaram lingam. Mangalávratam. 50. De Khakholkáditya[5] et Garuḍáditya, quorum nominum ad explicationem fabula de Kadru, Vinatá, et Garuḍa (Mhbh. I, 1190 sqq.) breviter narratur[6].

Vol. III. Foll. 252. Cap. 51. De Aruṇáditya narratio, Anúrus origine illustrata. De Vṛiddháditya, qui a Vṛiddha-Hárita nomen accepisse fertur. Kesaváditya. Vimaláditya. Gangáditya. Yamáditya. 52. Divodásam regem, Ṣiva auctore, quum Brahman deus, sacerdotis speciem gerens, adiisset, ad immolanda equorum sacrificia decem impellit, ipseque in urbe detinetur. Unde Daṣásvamedhatírtham nomen duxit, olim Rudrasaras appellatum. 53. Ṣiva catervas suas Kásím mittit. Sankukarṇesvaram et Mahákálesvaram lingam. Ghaṇṭákarṇesvaram et Mahodaresvaram lingam. Somanandísvaram, Nandisheṇesvaram, Kálesvaram, Pingalesvaram, Kukkuṭesvaram lingam. Kuṇḍodaresvaram, Mayúre-

[1] Idem a Daṇḍa sive Diṇḍi, sive Pingala, solis satellite, non differt.

[2] Ni fallor, utrumque caput ad explicanda Manuis verba: 'indiciis praeditam uxorem ducat' scripta sunt.

[3] In his rebus omnibus auctor Manum secutus est, ita tamen ut plurima adderet.

[4] Post fol. 269. folium unum desiderari videtur. Cf. Vans Kennedy l. l. p. 423 sqq.

[5] Scholiasta auctore hoc nomen etiam खपोल्कादित्य scribitur.

[6] Antiquissima, quod obiter moneo, hujus fabulae forma in Ṣatapathabráhmaṇa (II, 6, 2) legitur, narratioque ipsa Sauparṇíkádrava appellatur.

ṣvaram, Váṇeṣvaram, Gokarṇeṣam lingam etc. 54. De Kapardíṣalinga. De Piṣáchamochanatírthae origine. 55 (fol. 24[a]). De aliis Váráṇasiae lingis et urbis sanctitate. 56. Denique Gaṇeṣa Káṣím mittitur, qui astrologi forma praeditus insomniis interpretandis et alios et regem devincit et in potestatem suam redigit. 57. Quo facto Ṣiva urbis confinium intrat et Gaṇesam hymno celebrat. Cui deo quartus Mághae mensis clarılunii dies sacer est. Váráṇasiae quinquaginta sex Gaṇeṣae sacella exstant, ubi deus totidem nominibus colitur. 58. Vishṇus Váráṇasiam proficiscitur. Pádodakatírtham. De Vishṇus simulacro, Ádikeṣava appellato, quod in Ṣvetadvípa loco (काशिसीमनि) statutum est. Praeterea permulta sacraria enumerantur. Vishnus et Lakshmí, Bauddharum (Saugata) forma sumta (Puṇyakírti et Vijnánakaumudí) doctrinis suis cives corrumpunt (vss. 72—132). Divodása rex, postquam regnum Samaranjayae filio tradidit, et Ṣivae templum, Bhúpálaṣrí appellatum, condidit, ubi Divodáseṣvaram lingam colebatur, mortuus in divorum sedes recipitur. 59. De Panchanadatírtha, quod in Kiraṇae (किरणा), Dhútapápae, Gangis (cum Yamuna et Sarasvatí conjuncti) confluente positum est[1]. Narratio de Dhútapápá, Vedaṣirasis anachoretae filia, cujus imprecatione Dharma deus in Dharmanadam lacum mutatus esse traditur. 60 (fol. 55[a]). De Vindutírtha, quod eo tempore consecratum est, quum Vishṇus, ab Agnivindu anachoreta adoratus, Vindhumádhavae forma se manifestavit. Sequuntur praecepta de Vishṇu Kárttiká mense colendo[2]. 61. Váráṇasiae sacraria (tírtha) enumerantur, ubi Vishṇus et alii dei coluntur. 62. Ṣivae Váráṇasiam introitus. Kápilam tírtham. 63 (fol. 76[b]). Inde ab hoc capite ad finem libri varia Váráṇasiae lingarum genera describuntur. Jyeshṭheṣvaram et Jaigíshavyeṣvaram lingam. Jaigíshavyam, virum sanctum, Ṣiva his verbis alloquitur: योगशास्त्रं मया दत्तं [त]व निर्वाणसाधकं । सर्वेषां योगिनां मध्ये योगाचार्योऽस्तु वै भवान् ॥७१॥ रहस्यं योगविद्याया यथावत्त्वं तपोधन । संवेत्स्यसे प्रसादान्मे येन निर्वाणमाप्स्यसि ॥७२॥[3]. 64. Audito Ṣivae adventu viri sancti, aliis locis sacris relictis, Káṣím proficiscuntur. Urbis sanctitas praedicatur. 65. Hoc capite aliorum lingarum nomina traduntur, pleraque a viris sanctis desumta, velut: Paráṣareṣvaram, Máṇḍavyeṣvaram, Jábálíṣvaram, Kátyáyaneṣvaram, Autathyeṣvaram etc., quae omnia prope Jyeshṭheṣvaram collocata esse dicuntur. Kandukeṣvaralingae origo. Vyághreṣvaralingam, eo tempore ortum, quo Ṣiva Dundubhinirhrádam Dánavam, Prahládae adunculum, tigris forma pontifices opprimentem, occidit. 66. Himavat ad visendam filiam Káṣim venit. Ṣivae templi descriptio. Saileṣalingam. 67. Ratneṣvaralingam. Cujus cultu Kalávatí saltatrix Vasubhútae, Gandharvarum regis, filia, Ratnávalí nomine, facta est, et Ṣankhachúḍae nágae nupsit. 68 (fol. 108[a]). Kṛittiváseṣvaralingam, eo tempore ortum, quum Ṣiva Gajásurae caesi pellem induit. De Hansatírthae origine. 69. Hoc capite sextaginta octo lingae enumerantur, quae pleraque aliis e terris Káṣim pervenisse dicuntur. 70. De deabus tutelaribus: Viṣálákshí, Lalitá, Visvabhujá, Várâhí etc. 71. Máheṣvarís cum Durga Asura certamen. 72 (fol. 130[a]). Gigante interfecto dea Durgae nomen sumsit. Quae in hoc capite preces insunt, in Durgae laudem a deis factae, Vajrapanjara appellantur. 73. Lingae (14 + 14 + 14) enumerantur. De Omkáreṣvarae lingae origine. 74. Narratio de Damana, Bháradvájae filio, coram quo, Amarakaṇṭakam profecto, Garga, Páṣupatarum magister, sanctissimos Váráṇasiae locos enumerat, pluraque miracula ibi facta refert. 75. Traipishṭapam sive Trailochanam lingam. 76. Cujus in sacello quum columbarum par nidum fecisset, non modo ex accipitris ungulis effugit, sed etiam postmodum semideorum forma renatum est. 77 (fol. 160[a]). Kedáreṣvaralingam. 78. Dharmeṣvaralingam, olim a Yama in Dharmapíṭha statutum. 79. Ṣiva coram psittacis Mokshalakshmívilásae, Nirváṇamaṇḍapae, Ṣṛingáramaṇḍapae, Jnánamaṇḍapae, aliorum templorum sanctitatem praedicat. 80. De ritu Manorathatṛitíyá appellato (Chaitraṣuklatṛitíyáyám), quo ritu Gaurí una cum Ṣiva colitur. 81. Indra, ut Vṛitrae caedem expiaret, Váráṇasiae in Dharmapíṭha Ṣivam adoravit, ibique tírtham Dharmándhu (sive Dharmakúpa) appellatum ortum est. Indreṣvaralingam aliaque. Narratio de Durdama rege. 82. Narratio de Amitrajit rege, qui Malayagandhiním Vidyádharím, a Kankálaketu Dánava in Tartarum abductam, interfecto gigante, in matrimonium duxit. 83. De ritu Abhíshṭatṛitíyávratam appellato (Márgaṣírshatṛitíyáyám ṣukle p.). Víreṣvaralingam et loci sacri in ejus vicinia siti. 84. Sacraria ad Gangae et Varaṇae confluentem sita. 85. Kámeṣvaram (Durváseṣvaram) lingam et Kámakuṇḍam, olim a Ṣiva Durvásasis supplicatione statutum. 86. Viṣvakarmesvaralingam. 87 (fol. 196[b]). Daksha, Ṣivae potestati invidens, sacrificio instituto hunc deum non invitat, neque Dadhíchis auctoritate movetur, ut consilium mutaret. 88. Qua re audita, Satí in sacrificio se ipsa comburit. 89. Dakshae sacrificium a Ṣivae catervis dirimitur. Daksheṣvaralingam. 90. Párvatíṣvaralingam. 91. Gangeṣvaralingam. 92. Narmadeṣvaralingam. 93. Satíṣvaralingam. 94. Amṛiteṣvaralingam, a Sanáru, Upajandhani filio mortuo et in vitam revocato, repertum. Karuṇeṣvaram,

---

[1] कृते धर्मनदं नाम त्रेतायां धूतपापकं । द्वापरे विंदुतीर्थं च कलौ पंचनदं स्मृतं ॥१३६॥

[2] Rádhae nomen prima vice in hoc capite legitur.

[3] Cf. supra, p. 52[b].

Jyotírúpeṣvaram etc. 95 (fol. 218[a]). Vyásesvaram. Vyása quum Váráṇasiae summum esse deum Vishṇum declarasset, manus ejus laeva subito torpuit, neque ante soluta est, quam Vishṇu auctore Ṣivam precibus (Vyásáshṭaka) celebrasset. 96. Jam inde ab eo tempore Vyása Ṣivae cultor evadit, et discipulos cerimonias et res sacras Váráṇasiae faciendas edocet. Idem quum stipe non accepta Káṣím exsecravisset, a Ṣiva expulsus, urbis confinium nisi octavo et decimo quarto uniuscujusque mensis die non intrabat. 97. Káṣílingávalí. 98. De die festo, quo Ṣiva, relicto (Chaitraṣuklatrayodaṣyám) Mandara monte, urbem intravit (U'rjaṣuklapratipadi). De Kukkuṭamaṇḍapae (olim Muktimaṇḍapae appellati) origine. 99. Viṣveṣalingam. 100. Anukramaṇikádhyáyas.

Librum serae originis esse puto, eodem fere tempore atque Brahmavaivartapuráṇam scriptum. Verborum artificia et ambiguitates, quibus capita nonnulla abundant, in nullo alio Purána me legere memini. Specimini haec erunt: Cap. I. (नारदो विंध्यं ददर्श) रसालयं रसालैस्तैरशोकैः शोकहारिणं । तालैस्तमालैर्हिंतालैः शालैः सर्वत्र शालितं ॥८॥ खपुरैः खपुराकारं श्रीफलं श्रीफलैः किल । गुरुश्रियं त्वगुरुभिः कपिपिंगं कपित्थकैः ॥९॥ वनश्रियः कुचाकारैर्लकुचैश्च मनोहरं । सुधाफलसमारंभिरंभाभिः परिभासितं ॥१०॥ सुरंगैश्चापि नारंगै रंगमंडपवच्छ्रियं । वानीरैश्चापि जंबीरैर्वीजपूरैः प्रपूरितं ॥११॥ अनिलालोलकंकोलवल्लहल्लीसकापितं । लवलीलवलीलाभिर्लास्यलीलालयं किल ॥१२॥ Cap. V. नरो न रोगी यदिहाविहाय सहायभूतां सकलस्य जंतोः । काशीमनाशीः सुकृतैकराशीमन्यत्र यातुं यततां न चान्यः ॥१७॥ वित्रस्तपापां त्रिदशैर्दुरापां गंगासदापां भवपाशशापां । शिवाविमुक्तामममृतैकशुक्तिं मुक्ता विमुक्तां न परित्यजंति ॥१८॥ Cap. XLIII, 19. नागा नागांसि चक्रुश्च तस्य नागबलीयसः । दनुजा मनुजाकारं कृत्वा तं तु सिषेविरे ॥ Cap. LX. सुखोपविष्टः संहृष्टः सुदृष्टिर्विष्टरश्रवाः । दृष्टवांस्तपसा जुष्टमपुष्टांगं तपोधनं ॥१३॥ etc. etc. Omnino auctorem carmina poetarum artificiosorum et novisse et imitatum esse affirmaverim, neque despero fore ut nomen ejus eruamus. Narrationes et fabulae ad illustrandam sacellorum sanctitatem traditae pleraeque ineptae et pueriles sunt, nonnulla vero capita lectu dignissima sunt.

De codicibus Parisiacis cf. Hamilton p. 33, de Havniensi Westergaard p. 99, de Berolinensibus Weber p. 145.

Commentarius et perspicuus et utilis Vásudevae regis jussu a Rámánanda, Mukundapriyae filio, Gadádharae nepote, e Kaṣyapa gente oriundo, Váráṇasiae scriptus est. Magistros scholiasta et Rámendravanam (Devendra) et Chaturbhujam habuit. Incipit: संचिदानंदसंदोहभक्तैकामोदमंदिरं । सादरं नौमि तं भक्त्या श्रीगोपीजनवल्लभं ॥१॥ In fine libri se duos commentarios scripsisse declarat, alterum locos e lexicis excerptos continentem, alterum his vacantem (सकोश, विकोश). Ad c. XV, 53. commentarium laudat, quem ipse ad Bálabodhaní libellum composuit. Nisi fallor, e terra Bengalensi oriundus erat, permultas enim voces Bengalicas excitat, quae etiamnum in ore populi versantur. Libros multos laudat, nomina rariora haec: Kaivalyadípikákára I, 2. Gangástotra XXVII, 165. Daṣaṣlokí LXXXVII, 33. Madhumádhaví Amaraṭíká LX, 13. Vishṇubhaktirahasya III, 20. Ṣáradátilaka XXIX, 68. Sangítaratnákara a Ṣárngadeva scriptus, cum commentario Sangítaratnákarakalánidhi, a Kallinártha (sic codex) composito LXXIV, 70. Ṣrídharasvámin I, 2. Sankshepaṣáríraka I, 1. Sárvabhaumabhaṭṭáchárya I, 1. Sureṣvaráchárya I, 2. Haṭhayogapradípiká XLI, 60. Inter lexicographos Mediníkara recentissimus est. Inde a capite LI. scholia satis rara et brevissima sunt.

Hi codices anno 1792 exarati sunt, atque volumen I. et II. satis nitide et accurate, negligentius vero tertium. (Wilson 95–97.)

123.

Hoc volumine opuscula duo continentur. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 75. Long. 16½. Lat. 3½.

Foll. 1–16. Linn. 4. *Gurugítá,* Skandapuráṇae pars, quo libello distichis circiter centum magistrorum observantia et cultus praecipitur. Praemissis precibus sollennibus, carmen his incipit versibus: ऋषय ऊचुः । गुह्याद्गुह्यतरा विद्या गुरुगीता विशेषतः । त्वत्प्रसादाद्धि श्रोतव्या तत्सर्वं ब्रूहि मे सूतः (विस्तरात्?) । सूत उवाच । कैलाशशिखरे रम्ये भक्तिसाधनतत्परं । प्रणम्य पार्वती भक्त्या शंकरं परिपृच्छति । श्रीपार्वत्युवाच । नमस्ते देवदेवेश सदा शिव जगद्गुरो । सदाशिव महादेव गुरुदीक्षां प्रदेहि मे । केन मार्गेण भो स्वामिन्देही ब्रह्ममयो भवेत् । तत्कृपां कुरु मे स्वामिन्नमामि चरणौ तव । etc.

De codice Petropolitano cf. Boehtlingk l. l. p. 723.

Libellus sub finem seculi superioris exaratus est. (Wilson 109[a].)

124.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 218. Long. 11. Lat. 5.

Foll. 1–99. Linn. 10. *Dvárakámáhátmyam,* e Skandapuráṇae parte, quae a Prahláda traditur, desumtum, capitibus 34. constans. Hoc libro *Dvárakae,* urbis in terra Gurjarensi sitae[1], sacraria celebrantur. Incipit: श्रीशौनक उवाच ॥ कथं सूत युगे ह्यस्मिन् रौद्रे वै कलिसंज्ञिके । बहु-

[1] Cf. *Tod,* Travels in Western India, p. 422 sqq.

पाखंडसंकीर्णे प्राप्स्यामो मधुसूदनं ॥१॥ युगत्रये व्यतिक्रांते धर्माचारपरो तथा । प्राप्ते कलियुगे घोरे क्व विष्णुर्भगवानिति ॥२॥ सूत उवाच ॥ दिवं याते महाराजे रामे दशरथात्मजे । दुष्टराजन्यभारेण पीडिते धरणीतले ॥३॥ देवानां कार्यसिद्ध्यर्थं भुवो भारावतारणात् । वसुदेवंकुले साक्षादाविर्भूते जनार्द्दने ॥४॥ etc.

Aetate ferrea quum viri sancti, ne omnis religio terram desereret, timerent, Vishṇum percontati primum Brahmanem, eoque auctore Prahládam adeunt. Isque Kṛishṇam Dvárakae, quae olim *Kuṣasthalí* appellata esset, commorari tradit: Cap. II. पश्चिमस्य समुद्रस्य तीरमाश्रित्य तिष्ठति । कुशस्थलीनि या पूर्वं कुशेन स्थापिता पुरा ॥३॥ घदने गोमती यत्र सागरेण न्व संहिता । द्वारवत्यांति सा विप्रा आनर्त्तेषु प्रकीर्त्तिता ॥४॥ तस्यां वसति [वि]श्वात्मा भुक्तिप्रदो (bhaktimukti-prado?) हरिः । कलाषोडशभिर्युक्तो मूर्त्तिर्द्वादशभिर्युतः ॥५॥ Templum a Durvásase et Kṛishṇa consecratum esse dicitur. Inde a capite quarto varia sacraria enumerantur, eorumque origo proditur, veluti: Rukmiṇíhradam, Kṛikaláṣatírtham (= Nṛigatírtham), Vishṇupadatírtham, Mayasaras, Gopikásaras, Brahmatírtham etc. Omnium vero sacerrimum *Chakratírtham* esse dicitur, in Gomatí[1] fluminis cum oceano confluente situm.

Codex anno 1770 negligenter exaratus est. (WALKER 144[a].)

125.

Hoc volumine opuscula duo continentur. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 42. Long. 15½. Lat. 6.

Foll. 1–37. Linn. 12. *Ṣambhalamáhátmyam*, e *Skandapuráṇae* parte, Bhúkhaṇḍa appellata, desumtum. Hoc libello, viginti quatuor capitibus, distichis circiter 1500 constante, *Ṣambhalae* urbis, inter Gangem et Rathaprám sitae, sacella celebrantur[2]. Narratio colloquii forma, a Skanda cum Agastya habiti, traditur. Incipit: नारायणं etc. त्रिदशानां यथा विष्णुस्तीर्थानां तीर्थराडिव तथा जयति भूखंडे (bhúkhaṇḍe) शंभलग्राम उत्तमः जयति पराशरसूनुः सत्यवतीहृदयनंदनो व्यासः यस्यास्य कमलगलितं व्ङ्मयममृतं (वाङ्म°) जगत्पिबति अगस्त्य उवाच पार्वतीहृदयानंद शर्वांगभव प्रभो किंचित्प्रष्टुमिहेच्छामि तद्भवान्वक्तुमर्हति नंदिग्रामस्य माहात्म्यं श्रुतं सर्वं विशेषतः शंभलस्य च माहात्म्यं सविशेषं वदस्व मे स्कंद उवाच साधु साधु महाबुद्धे अगस्त्येह द्विजोत्तम कुलोचितं ब्राह्मणानां भवता प्रतिपादितं etc.

Cap. 1. Prooemium. De lingis Ṣambhalae sacerrimis. 2. Loci situs his verbis describitur: पुरं वै शंभलेश्वरं । गंगारथप्रामध्यस्थं क्षेत्रं वै योजनत्रयं ॥ दिक्तटे सौरे etc. Idem Rathaprá fluvius saepius in libro memoratur. Urbs eo tempore condita esse fertur, quo Dhúmráksha, Nishadarum rex, Táráksham avunculum, peregrinatores spoliaturum, prope Ṣambhaleṣvaram lingam occidit. 3. Narratio de Guṇanidhi, Devaṣarmanis filio, iisdem verbis atque in Káṣíkhaṇḍa (cap. 13) relata. Chandreṣalingam a Yayáti rege cultum. 4. Arkakuṇḍatírtham. 5. Hansatírtham. Kṛishṇatírtham. Kurukshetrasthalí. Pádodakatírtham. Ṣvetadvípam. Daṣáṣvamedhatírtham etc. 6. Piṣáchamochanam. 7. Chaturmukhatírtham. Naimisháranyatírtham. Kshemamúrtitírtham. Vijayatírtham. U'rdhvaretastírtham. Ekántítírtham. 8. Avantísaras. 9. Pápakshayatírtham. Yamatírtham. 10. Maṇikarṇiká etc. 11 (fol. 15[b]). Prayágatírtham. 12. Mṛityutírtham. Pushkaratírtham. Brahmávartatírtham. Narmadátírtham. Dharmakúpas. Panchahradatírtham. 13.[3] Bhavishyagangá. 14. Gomatítírtham. Quae hoc capite de Viṣvapála mercatore traduntur, cum tricesimo Káṣíkhaṇḍae capite consentiunt. 15. Godávarítírtham. Bháratítírtham. Revátírtham. Narratio de passeribus duobus, quae hoc capite continetur, a sexagesimo sexto Káṣíkhaṇḍae capite non differt. 16. Tírthagopálam. 17. Bhadráṣramam prope A'nandakam lacum situm. 18. Atrikáṣramam. Vishṇutírtham. Bhágírathatírtham. Mokshatírtham etc. 19 (fol. 29[a]). Chakrahradas. 20. Ratnayugmatírtham. Pushpadantatírtham. Karmamochanatírtham. Guptatírtham. 21. Gayátírtham. 22. Hoc capite putei sacri enumerantur. 23. Futurae, i. e. aereae aetatis descriptio. 24. Epilogus. Liber in hoc versu desinit: स्कंद उवाच नंदिग्रामस्य माहात्म्यं हरेश्चैव द्विजोत्तम कथितं च महापुण्यं शालग्रामं निशामय ॥

Hoc libro Vishṇus cultus, non, ut in Skandapuráṇa fieri solet, Ṣivae, commendatur. Narrationes, quibus sacellorum singulorum sanctitas illustratur, mutatis nominibus plures in Káṣíkhaṇḍa iisdem fere verbis leguntur.

Haec voluminis pars Váráṇasiae anno 1762 exarata est. (WILSON 119[a].)

126.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 192. Long. 11½. Lat. 5½. Linn. 11.

Skandapuráṇae Vṛihadbrahmottarakhaṇḍas, capita 43, disticha circiter 4000 continens. (A.) Hic liber, ad Ṣivae cultum et religionem tradendam scriptus, a Súta cum

---

[1] '*Goomtee*, a small rivulet, whose embouchure with the ocean is especially sacred, though it would not wet the instep to cross it.' *Tod* l. l. p. 425.

[2] Wilford auctore (As. Res. XI, 88) hoc nomine *Sumbhul* urbs, in Oude provincia sita (Lat. 28° 35', Long. 78° 39'), significatur.

[3] Hujus capitis initium desideratur.

viris sanctis communicatus esse dicitur. Incipit: ज्योतिर्मात्रसदानंदनिर्मलज्ञानमूर्त्तये । नमः शिवाय शांताय ब्रह्मणे लिंगमूर्त्तये ॥१॥ ऋषय ऊचुः ॥ आख्यातं भवता सूत विष्णोर्माहात्म्यमुत्तमं । समस्ताघहरं पुण्यं समासेन श्रुतं च नः ॥२॥ अन्येषां चैव देवानां श्रुतं विस्तरशः पुनः । संगोपांगविधानेन (सांगो°) सूताख्यात विशेषतः ॥३॥ इदानीं श्रोतुमिच्छामो महात्म्यं त्रिपुरद्विषः । तद्भक्तानां च महात्म्यं सर्वपापहरं परं ॥४॥ तन्मंत्राणां च महात्म्यं तथैव द्विजसत्तमः । तत्कथायाश्च तद्भक्तैः प्रभावमनुवर्णय ॥५॥ सूत उ° ॥ एतावदेव मर्त्यानां परं श्रेय[ः] सनातनं । यदीश्वरकथायां वो जाता भक्तिरहैतुकी ॥६॥ अतःस्तद्भक्तिलेशस्य (atas tadbhakti°) महात्म्यं वर्ण्यते मया । अविकल्पायुषा नालं वक्तुं विस्तरतःस्ततः ॥७॥ सर्वेषामपि पुण्यानां सर्वेषां श्रेयसामपि । सर्वेषामपि यज्ञानां जपयज्ञः परः स्मृतः ॥८॥ तत्रादौ जपयज्ञस्य परं स्वस्त्ययनं महत् । शार्वं षडक्षरं दिव्यं मंत्रमाहुर्महर्षयः ॥९॥ etc.

Cap. I. De vocum *Namah Ṣiváya* sive *Om Namaḥ Ṣiváya* sanctitate. Narratio de Dáṣárha, Mathurae rege, et Kalávatí uxore, qui a Garga, quamnam in vita priore conditionem tenuissent, edocentur. 2. Ṣiva quarto decimo Mághae mensis obscurae lunae die colendus est, quo in cultu Vilvae arboris folia adhibentur. Narratio de Mitrasaha rege, postmodum Kalmáshánghri appellato. 3. De Gokarṇa, loco sancto, et Gokarṇeṣalingae (sive Mahábalae) origine. 4. De Sanjná, solis uxore, narratio notissima. Cujus deae nomen *Randalá* alibi me legere non memini: रतेजः (sic) सवितुर्यच्च दलितं यत्त्वयाभुना ॥५९॥ रंदलेति च ते नाम द्वापरांते भविष्यति ।. 5–8. Ṣivae invocatio et Ṣivarátris observatio, quamvis fortuitae, quantum valeant, Cháṇḍalís cujusdam exemplo probatur. 9. Vimarṣhaṇae, Kirátarum regis, et Kumudvatís uxoris fata. 10 (fol. 39[b]). Ṣiva sub vesperum (pradosha) dierum Lunae et Saturni, et tertii decimi semimensis diei, sive etiam uniuscujusque diei colendus est. Narratio de Chandrasena, Ujjayinís rege, et de pastoris filio (Ṣríkara). 11–13. Narratio de Satyaratha, Vidarbharum rege, et ejus filio. 14. De vespera diei tertii decimi (ubhayoḥ pakshayoḥ) observanda praecepta, a Ṣáṇḍilya tradita. 15. Dharmaguptae, Satyarathae (c. 11) filii, res gestae enarrantur. 16. De Ṣiva vespera diei Lunae colendo. Narratio de Símantiní, Chitravarmaṇis, Champávatís et Mathurae regis, filia. 17. Quum fato decretum esset, ut quarto decimo aetatis anno vidua esset, Chandrángada (sive Chitrángada), Indrasenae regis, filius, illius conjux, Yamunae undis submersus est. At a serpentibus marinis servatus, in Takshakae sedem pervenit. 18. Septem locorum infernorum (अतलं वितलं चैव सुतलं च तलातलं । महातलं रसापूर्वं तलं पातालमेव च ॥), et Ṣeshae sedis descriptio. 19. Chandrángada in regnum suum redit, parentes a hostibus captos liberat, cum uxore conjungitur. 20 (fol. 82[a]). Narratio de Sumedhase, Vedamitrae sacerdotis, et Sámavate, Sárasvatae filio, qui posterior in mulierem mutatus est. 21. Sámavat quibus vitae prioris facinoribus in hoc fatum incurrerit, ostenditur. 22, 23. Narratio de Mandara sacerdote et Pingalá veṣyá, qui quum Ṛishabham, Ṣivae cultorem, honorifice excepissent, postmodum alter Vajrabáhus filius, Bhadráyus nomine, altera Chandrángadae filia, Kírtimáliní appellata, renati sunt. 24. Ṣivakavacham. 25. Bhadráyus, devictis in pugna hostibus, Kírtimáliním in matrimonium ducit, et, a patre, Dasárṇarum rege, agnoscitur. 26. Idem, a Ṣiva tentatus, religiosum deorum cultorem se probat. 27. Cineris, quo Ṣivae cultores corpus illinere solent, sanctitas narratione quadam probatur. Durjaya enim, Yavanarum rex, qui propter vitam libidinosam varias metamorphoses subierat, et denique in Rákshasam mutatus erat, quum Vámadevam tetigisset, sceleribus liberatus est. 28. De signo, cinere (gomayasambhava) facto, quo Ṣaivae frontem, humeros, brachia, femora notare solent (tripuṇḍhra): ललाटोरुभुजद्वये ॥३९॥ स्कंधे च लेपयेद्भस्म सजलं मंत्रपावितं । तिस्रो रेखा भवंत्येषु स्थानेषु मुनिपुंगव ॥४०॥ भ्रुवोर्मध्यं समारभ्य यावदंतो भवेद्भ्रुवोः । मध्यमानामिकांगुल्योर्मध्ये तु प्रतिलोमतः ॥४१॥ अंगुष्ठेन कृता रेखा त्रिपुंड्राख्या हि सा मता । तिसृणामपि रेखाणां प्रत्येकं नव देवताः ॥४२॥ 29. Fidem (ṣraddhá) piis operibus praestantiorem esse, miraculo quodam probatur. Quum enim Ṣabarí quaedam, conjugi cinis de rogo desumtus ut suppeteret, et casam incendisset, ipsaque in flammas se praecipitasset, Ṣivae favore incolumis exiit. 30 (fol. 123[b]). De Eleocarpi baccarum sanctitate. Narratio de Símanta (Sudharman B.), Bhadrasenae, Káṣmírae regis, filio, et Táraka amico. 31. De precibus notissimis, Rudrádhyáya, Rudrajápya, Ṣatarudriya dictis. 32. Umámaheṣvaram vratam (Chaitre cha Márgaṣírshe cha ashṭamyám chaturdaṣyám cha). 33. Narratio de Ṣáradá, Devarathae sacerdotis, filia. 34. Puráṇarum auditio commendatur.

Quae sequuntur capita appendicis instar videntur serius addita esse. 35. De diebus ad ritus peragendos idoneis (tithinirṇaya). 36. De largitionum piarum sedecim generibus. 37. De spiritus coercitione et gáyatrí prece. 38 (fol. 178[b]). De scelerum expiatione. 39, 40. De majorum et minorum peccatorum (mahápátaka, upapátaka) expiatione Náradae cum Nala rege colloquium. 41. De devotione religiosa (bhakti, bhaktiyoga). 42. De Ṣivae colendi ratione. 43. Devotionem et fidem Ṣivae acceptiorem esse, quam dona quantumvis munifica, narratione de Káṣirája, Váráṇaṣiae rege, et Kṛishṇabhakta sacerdote probatur.

Ad definiendam operis aetatem haec optime verba

faciunt quae in cap. 22. leguntur: यदा परीक्षिता सर्वं श्रीमद्भागवतं मुदा । श्रुत्वा सप्ताहमात्रेण मुक्तो नैवात्र संशयः ॥१२॥ Quibus vides Bhágavatapuráṇam illud, Vopadevae tributum, laudari. Non igitur ante seculum tertium decimum liber scriptus est.

Codex intra annos 1770–80 non satis accurate exaratus est. (Walker 160.)

127.

Foll. 104–190. Linn. 11. *Laghuṣivapuráṇam*, Ṣivapuráṇam minus, praecedentis libri epitome, capita 25. continens. (B.) Versus plerique iidem sunt, quae vero in recensione majore levioris momenti vel superflua esse videbantur, omissa sunt. Capita vero 21–24. huic epitomae propria sunt. Atque quae inter recensionem utramque ratio intercedat, hac tabula apparebit:

A. Capp. 1–3 = B C. 1, 2. A. 4. A. 5–8 = 3. A. 9 = 4. A. 10, 11 = 5. A. 12, 13 = 6. A. 14, 15 = 7. A. 16–19 = 8. A. 20 = 9. A. 21. A. 22 = 10. A. 23 = 11. A. 24 = 12. A. 25 = 13. A. 26 = 14. A. 27 = 15. A. 28 = 16. A. 29 = 17. A. 30 = 18. A. 31 = 19. A. 32 = 20. A. 33 = 21.

Capita 22–25, quibus Páṣupatarum doctrinae breviter traduntur, e libello Ṣivagítá dicto (n. 61), excerpta, iisdemque verbis concepta sunt.

Haec voluminis pars anno 1770 exarata est. In fine haec leguntur: लखावितं गुसांईश्रीपशिवरामगिरसुतगोविंदगिरेण इदं श्रीलघुशिवपुराणं श्रीकृष्णार्पणबुध्या व्यासश्रीपतुलशीसुतभूदेवस्य दत्तदत्तं ॥ (Walker 132[d].)

128.

Hujus voluminis folia 124–202. eandem *Brahmottarakhaṇḍae* epitomen capitibus 22. continent. (C.) Atque capita 1–17. a codice B. non discrepant, sed inde a capite 18. ordo paulum inversus est. Cap. 20. B. = 18. C. cap. 21. B. = 19. C. capp. 18, 19. B. = 20, 21. C. Denique caput 22. codicis C., quod in codice B. desideratur, a capite 34. cod. A. non differt.

Haec pars hujus seculi initio exarata est. (Wilson 104[b].)

129.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 258. Long. 15. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. usque ad fol. 210. 9, postea plerumque 10.

Hoc codice *Ṣivapuráṇae* partes tres continentur.

I. Foll. 1–106. *Uttarakhaṇḍa.* Capp. 36. Taṇḍis cum Vámadeva colloquitur. Incipit: नारायणं etc. ॥१॥ वागीशो दक्षिणाङ्गादजनि मधुरिपुर्वामतो यस्य वेधा वाहोर्यो वै मुनिन्द्रैरवनतहृदयैर्गीयते (l. मुनींद्रै°) सामगानैः । गीर्व्वाना: (गीर्वाणाः) शक्रमुख्या(:) दितिसुतसहिता नो विदुर्यस्य रूपं यः कर्त्ता पाति हर्त्ता सकलजगदिदं शंभवेऽस्मै नमोऽस्तु ॥२॥ पुण्याः पापविनिर्मुक्ता नैमिषारण्यवासिनः । मुनयः सिद्धिसंकल्पाः सूतं पप्रच्छुरादरात् ॥३॥ मुनय ऊचुः ॥ अस्माभिः शिवमाहात्म्यं पुण्यञ्च सश्रुतं वहु । इदानीं गुणकर्म्माणि पुनर्ब्रूहि विशेषतः ॥४॥ अमृताप्यायिनां (l. amṛitapáyinám) नृणां सन्तोषो नैव जायते । गावस्तृणमिवारण्ये प्रार्थयन्ति नवं नवं ॥५॥ सूत उवाच ॥ धन्या वो मतिरुत्पन्ना शिवे परमकारणे । यन्नामस्मृतिमात्रेण पापिनो मुक्तिभाजना[:] ॥६॥ पाराशर्य्यसमीपे तु यदृष्टं यःश्रुतं पुरा । मयाहं (tatháham) तद्वदिष्यामि स्वशक्त्या व्याससत्वतात् (°संमतात्) ॥७॥ etc.

Singulis capitibus hi tituli subscripti sunt. 1. Bhṛigvádisamvádas. 2. Taṇḍi-Vámadevasamváde lingotpattis. 3. Lingamáhátmyam. 4. Dvádaṣajyotirlingáni. 5. Tripuravadhe Brahmádínám Himavadgamanam. 6. Tripuravadhopáye Ṣankaravákyam. 7. Tripuravadhas. 8. Ṣivadevatásamvádas. 9 (fol. 21[a]). Dakshaputríviváhas. 10. Dákshayaṇyagnipraveṣas. 11. Dakshayajnavidhvansanam. 12. Brahmamṛigavadhas. 13. Umotpattis. 14. Kandarpadahanam. 15. Rativaradánam. 16. Umávaradánam. 17. Gaurívivahas. 18. Tárakavadhas. 19 (fol. 47[b]). Gaṇeṣotpattis. 20. Tírthayátrá. 21. Nandikeṣvarotpattis. 22. Maṇikarṇikámáhátmye Gangotpattis. 23. Váráṇasímáhátmyam. 24. Antargṛihayátrá. 25. Váráṇasímáhátmye Panchakroṣíyátráyám Mahákálagaṇotpattis. 26. Kírtivásásuravadhas. 27. Vinduhradotpattis. 28. Rásakríḍá. 29. Tribhuvaneṣvaráshṭottaranámaṣatam. 30 (fol. 82[b]). Ekáṣravanamáhátmyam. 31. Varáhaprasádas. 32. Amṛitamanthane devánugrahe vishapánam. 33. Márkaṇḍeyaprasáde mṛityunjayas. 34. Ṣivarátrimáhátmye Nishádamuktis. 35. Ṣ. Kṛishṇaṣarmavimuktis. 36. Chaturdaṣívratam.

II. Foll. 107–229. *Jnánakhaṇḍa.* Capp. 56. Haec pars a Sanatkumára cum viris sanctis communicata esse dicitur. Incipit: प्रपद्ये देवमीशानं सर्व्वज्ञमपराजितं । सम्भवं सर्व्वभूतानामनादिं सर्व्वतोमुखं ॥१॥ वेदादौ यः स्वरः प्रोक्त ओंकाराख्यो महेश्वरः । सृजते सर्व्वभूतानि पञ्चमूर्त्तिः सदाशिवः ॥२॥ सांख्यानां परमं योगं व्रतं पाशुपतं तथा । सर्व्वज्ञानस्य कर्त्तारमादिदेवमुमापतिं ॥३॥ सृजते भगवान् सर्व्वं मूर्त्तित्रयविकारवान् । रक्षणार्थं स जन्तूनां त्रिधात्मानं सृजत्यजः ॥४॥ स संज्ञां याति भगवानेक एव महेश्वरः । त्रैलोक्ये हितरक्षार्थी नित्यमुक्तः शिवोऽव्ययः ॥५॥ प्रज्वलन्तं महाशूलं घोररूपं महाशनिं । नानाक्रीडनकैर्देवः क्रीडतो (क्रीडते) योगमायया ॥६॥ दयितार्द्धं वपुः कृत्वा नृत्यारम्भे स्थितो हरः । जगत्स्थितिञ्च कुरुते लोकस्यानुग्रहः शिवः ॥७॥ तस्य चिन्ताप्रभावेन न तस्याविदितं जगत् । तद्भक्त्या संप्रवक्ष्यामि पुराणं शिवभाषितं ॥८॥ etc.

Cap. 1. Prooemium. 2. De libri argumento. 3. De

insulis mundanis. 4. De locis inferis. 5. De coelo. 6–9. Brahmagítás. De Ṣivae natura ejusque cultu. 10 (fol. 127 b)–12. De Brahmanis, Vishṇus, Ṣivae coelis. 13. Vibhíshaṇamaheṣvarasamvádas. 14. Námasankírtanam. 15. Sthánamáhátmyam. 16. Guhyákhyánam. 17. Maheṣvaradarṣanam. 18. Lingodbhavas. 19. Pushpádidánamáhátmyam. 20 (fol. 150 b). Pushpasamuddeṣas. 21. Pushpasárasamuchchayas. 22. Dánavidhis. 23. Námavidhis. 24. Námáshṭamívidhánam. 25. Dánadharmavidhis. 26. Vratavarṇanam. 27. Yamopadeṣas. 28. Chandrajanmakírtanam. 29. Bhútikírtanam. 30 (fol. 177 a). Lingárchanaphalam. 31, 32. Nandíṣvarayogopákhyánam. 33. Yogopanishad. 34–41. Durvásopanishad. 42 (fol. 190 b). Nádísancháras. 43. Avimuktamáhátmyam. 44. Daṇḍapáṇivarapradánam. 45–50. Nandyupákhyánam. 51 (fol. 210 a). Nílakaṇṭhastavas. 52–54. Tripuropákhyánam. 55. Yogavidhis. 56. Ṣivapuravarṇanam.

III. Foll. 230–257. Hujus partis, quae ad *Ṣaivaváyavíyae* Puráṇae sectionem primam pertinere dicitur, quatuordecim tantum capita supersunt. Incipit: नमः शिवाय सोमाय सगणाय ससूनवे । प्रधानपुरुषेशाय स्वर्गस्थित्यन्तहेतवे ॥१॥ शक्तिर(ा)प्रतिघा ह्यस्य ऐश्वर्य्यञ्चापि सर्व्वशः । स्वामित्वञ्च [˘ – – –] स्वभावं संप्रचक्षते ॥२॥ तत्वज्ञं विश्वकर्म्माणं शाश्वतं ध्रुवमव्ययं । महादेवं महात्मानं व्रजामि शरणं शिवं ॥३॥ धर्म्मक्षेत्रे महातीर्थे गङ्गासागरसङ्गमे । प्रयागे परमे पुण्ये ब्रह्मलोकस्य वर्त्मनि ॥४॥ मुनयः संश्रितात्मानः कार्य्यब्रह्मपरायणाः । महौजसा महाभागा महासत्वान्वितोनवै ॥५॥ तत्र सत्रं समाकर्ण्य तेषामक्लिष्टकर्म्मणां । साक्षात् सत्यवतीसूनोर्वेदव्यासस्य धीमतः ॥६॥ शिष्यो महात्मा मेधावी त्रिषु लोकेषु विश्रुतः । पञ्चावयवयुक्तस्य वाक्यस्य गुणदोषवित् ॥७॥ etc.

Caput primum prooemium, secundum Brahmanis cum viris sanctis de Ṣivae majestate et potentia colloquium continet. Inde a capite tertio Váyus coram iisdem viris de creatione a Ṣiva facta disserit. Desinit codex in dist. 33. capitis 14.

Codex hujus seculi initio exaratus est. (Mill 9.)

130.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 172. Long. 10. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 10, 11, 12.

Ṣrímálamáhátmyam, Skandapuráṇae pars[1], capita 54, disticha circiter 3000 continens. Incipit: पुरा पुरारिणा रूपैः पुराण्युपपूरिणे । यद्गुणग्राममुद्गीर्य गणनाथो जयत्ययं ॥१॥ नमस्त्रिभुवनांभोजबोधमीलनहेतवे । विश्वरूपाय शुद्धाय नमः श्रीवत्सधारिणे ॥२॥ स्कंद उवाच ॥ देवदेव पुनर्ब्रूहि भूभागं किंचिदुत्तमं । यत्र ब्रह्मादयो देवा वशिष्ठाद्यास्तपोधनाः ॥३॥ प्रभासादीनि तीर्थानि गंगाद्या सरितस्तथा । ऋषयः पितरो यांति गंधर्वाप्सरस्तथा क्रीडंति मातरः सर्वाः कुमारैः सह यत्र च । यत्र दत्तेन हव्येन सदा तुष्यंति देवताः ॥५॥ कव्येन पितरस्तृप्तिं लभंते प्रपितामहाः । यत्र क्रीडति गोविंदः श्रिया सार्द्धमतंद्रितः ॥६॥ सावित्र्या च प्रजानाथः शैलपुत्र्या समं भवः । एतद्विस्तरतो ब्रूहि यदि तुष्टो सि धूर्जटे ॥७॥ etc.

Hoc libro *Ṣrímálae* sacraria celebrantur. Cujus loci situs his capitis secundi versibus describitur: अस्ति सौगंधिकाद्द्रेरुत्तरस्यां दिशि द्विज । वायव्यामंबुदारण्यात्सिद्धगंधर्वसेवितं ॥२२॥ सरस्त्रैयंबकं नाम सर्वपापप्रणाशनं ।. Narratio a Vasishṭha cum Mándhátṛi rege, Yuvanáṣvae filio, communicatur.

Cap. 1. Vasishṭha, postquam Gautamae eremum, in Ṣrímála agro situm, adiisset, ad visendum regem se advenisse ait. 2. A rege interrogatus, unde ager ille Ṣrímálae nomen accepisset, et Lakshmís sedes facta esset, Vasishṭha singula enarrat. Ṣiva, Gautamae pietate conciliatus, locum sacrum ad Traiyambakam lacum ei indicat. 3. Regionis descriptio. 4. Lacui ipsi Gautamae nomen inditur, et tírtham a deis omnibus consecratur. 5. Gautamasarasis aquas non minus sacras esse quam Godávarís fluvii, narratione de Yajnaṣíla sacerdote probatur. 6, 7. Lakshmís, Bhṛigus filiae, cum Vishṇu connubium. 8. Quae quum in lacu illo lota divinam potentiam sibi innatam cognovisset, locum in perpetuum sanctum esse jussit. 9. Deae auctoritate Ṣrímála urbs a Viṣvakarmane aedificatur. 10 (fol. 22 b). Vishṇus jussu viri sancti ex aliis locis sacris Ṣrímálam se recipiunt. 11. Quorum virorum Gautama princeps declaratur[2]. Urbs a deis consecratur (pratishṭháṇam). 12. Urbis laudes. 13. De aurificum, Ṣrímálae habitantium, origine. 14. Jam singula sacraria (tírtha) enumerantur, eorumque origo narrationibus illustratur. Traiyambakasaras. 15. Ejus lacus Yogíṣvarí dea tutelaris est. 16. Kṛishṇasaras. 17. Brahmasaras. 18. De Lakshmí dea, Varuṇávis nomine culta (वरुणं वीक्ष्य दुःखार्तमाविर्भूतास्मि यद्भुवि । वरुणाविरिति (? वरुणावीरिति) ख्यातं नाम तन्मे भविष्यति ॥६४॥). De sacerdotum familiae *Vánta* appellatae origine. 19. Kairátasaras. 20 (fol. 73 b). Vaṭayakshaṇítírtham. 21. Yakshasthalas. 22. Yakshakúpas. 23. Kaṣyapeṣvaratírtham. 24. Chaṇḍíṣatírtham. 25. Bráhmíkuṇḍam. 26. Nuptiis factis sacerdotibus cibi

---

[1] In fine capitis primi haec leguntur: इति श्रीस्कंदपुराणे एकाशीतिसाहस्र्यां संहितायां विंशत्यधिकायां ब्राह्मे विभाग तृतीयपरिछेदे श्रीमालमाहात्म्ये etc.

[2] Ejus auctoritatem quum sacerdotes e Sindhu regione oriundi in dubium vocassent, ab Ángirasis rebus sacris interdicti sunt: इत्येवं सुरविप्रेंद्रस्तूयमाने हि गौतमे । ऊचुरीर्ष्यालवः केचित्सैंधवारण्यवासिनः ॥ भो भो गौतम केनासि श्रेष्ठोऽस्माकं गुणेन वै ॥ तद्ब्रूहि यदि वेदेषु प्रावीण्यमविलंघसे । etc.

largiendi sunt, quo Sáriká Rákshasí, quae puellas rapere solebat, pericula et calamitates avertat. 27. Kankola, serpentium rex, quum puellas a Sáriká abductas parentibus restituisset, inde ab eo tempore statutum est, ut serpentibus in quovis sacrificio oblatio fieret. 28. Prayuteṣvaratírtham. 29. Káṣyapeṣvaram. 30 (fol. 106[b]). Dvádaṣádityáṣramas. 31. Quo in eremo Solis simulacrum, Jagatsvámin appellatum, colebatur. 32. Qui deus, quum pestilentia in urbe grassata esset, Kirátae forma indutus, mortuos in vitam revocavit: तदाप्रभृति भूपाल द्विजाः श्रीमालवासिनः । श्रीमाले भिल्लवेषेण प्रवर्त्तते रथोत्सवे ॥ ४७ ॥ कृतकं मृतकं कृत्वा रुदंतो मुक्तमूर्धजाः । लुठंति पुरतो भानोस्तेन ते स्युर्निरामयाः ॥ ४८ ॥ 33. Mahálakshmítírtham. 34. Ahalyáhradas[1]. 35. Váráhatírtham. 36. Válmíkeṣvaram. 37. Kauṣikádityam. 38. De Durgá, Arishṭae nomine colenda. 39. Sarvamangaláyatanam. 40. A'tmachandátírtham. 41 (fol. 137[b]). Indravátaṭatírtham. 42. Bhúrbhuvatírtham. 43. Nandinítírtham. 44. A'ryáchaṇḍítírtham. 45. Bálagaurítírtham. 46. Govatsalatírtham. 47. Siddhichámuṇḍátírtham. 48. I'ṣasaras. 49. Paráṣareṣvaram. 50 (fol. 155[b]). Kamalátírtham. 51. De festo Kuladípotsava dicto, quod proximo post nuptias die celebrare solebant, quo novas sponsas ab U'tis Daityae impetu defenderent. 52. Varuṇatírtham. 53. Mahálakshmívratam (Bhádrapadáshṭamyám ṣ. p.). 54. Vasishṭha a Mándhátṛi interrogatus, quemnam aetate ferrea futura quaestum Ṣrímálae sacerdotes facturi sint, haec ait: Paríkshitem regem Hástinapurae lacum quendam divitiis impleturum, easque (páríkshitam vittam) Káṣyapae anachoretae auctoritate sacerdotum Ṣrímálensium futuras esse. Cum hac narratione mythus ad explicandum *draviṇa* vocabulum fictus conjunctus est.

Codex duabus manibus medio seculo superiore exaratus est. (WALKER 134.)

131.

Foll. 17–75. Linn. 6. Lit. Bengal. *Kapilasanhitá*, capita 21. continens. Hoc libro *Utkalae* sive *Oḍhrae*, Orissae hodiernae partis, loci sacri celebrantur. Narratio colloquii forma traditur, a Kapila cum Satyajit rege habiti; Kapila vero se Bharadvájam secutum esse profitetur. Incipit: नारायणं etc. ॥ पान्तु वो जलदश्यामाः शार्ङ्गज्याघातकर्कशाः । त्रैलोक्यमण्डपस्तम्भा चत्वारो हरिबाहवः ॥ सत्यजिदुवाच ॥ मया श्रुतानि क्षेत्राणि पुण्यान्यघहराणि च । इदानीं श्रोतुमिच्छामि क्षेत्राण्युत्कलदेशके तेषु क्षेत्रेषु यत्पुण्यं यत्पुण्यं याश्च देवताः । यदाश्रमञ्च या नद्यस्तान् सर्व्वान् कथयस्व मां । त्वत्प्रसादात् भविष्यामि कृतार्थोऽहं महामुने । सर्व्वाभिर्देवताभिस्त्वं वन्द्यः पूज्यतमः प्रभो । त्वं हि सर्व्वाणि जानासि पुराणाष्टौ दशानि च । सर्व्वशास्त्राणि जानासि सर्व्वज्ञस्त्वं महामुने ॥ कपिल उवाच ॥ कथयामि रहस्यं त्वां शृणुष्वेकमना नृप । येषां स्मरणमात्रेण कल्मषा यान्ति वै क्षयं । वर्षाणां भारतः श्रेष्ठो देशानामुत्कलः श्रुतः । उत्कलस्य समो देशो देशो नास्ति महीतले । etc.

Cap. 1. Prooemium. 2. De Mahánadís fluminis origine. Sukántis enim sacerdotis, Pulahae filii, pietate conciliata, Gangá de coelo descendisse et eam formam sumsisse dicitur. 3. De *Purushottama* agro, qui alio nomine Líláchala (Líládri) appellari videtur. 4. De Indradyumna rege narratio. 5. Márkaṇḍeyatírtham. Yameṣvaram lingam. Alábukeṣvaram. Kapálamochanam. Ṣvetamádhavam et Matsyamádhavam ad Ṣvetagangám. Indradyumnasaras. Kalpavaṭam. Mangalávaṭam. 6 (fol. 28[b]). *Maitreyavanam.* Narratio de Ṣámba et Sole. Ṣrímangalam tírtham. Ṣríṣalmalíbháṇḍam tírtham. Súryagangátírtham. Rámeṣvaratírtham. 7. *Virajákshetram.* Ibi Ṣiva A'khaṇḍalae appellatione colitur. Mukteṣvaram lingam. Vaitaraṇí flumen. Trilochanatírtham. Kápilam tírtham. Gograhatírtham. Somatírtham. Alpámbutírtham. 8. Mṛityunjayatírtham. Kroḍatírtham. Ṣríṣukatírtham. Siddheṣvaratírtham. 9. De Ṣikhareṣalinga in *Kailása* monte posito (यदोद्धृतं च कैलाशं [sic] रावणेन दुरात्मना । तदैकं शृंगं पतितं तत्कैलाशमिहोच्यते). Payomṛitatírtham. Jambhakuṇḍam. 10. *Ekámrakavanam.* 11 (fol. 40[a]). Váráṇasia relicta, Ṣiva Ekámram adiisse dicitur. 12. Vindusarastírtham. Tribhuvaneṣvarlingam. 13. De praemiis eorum futuris, qui in *Ekámravana* morientur. Koṭilingeṣvaram. Chaṇḍeṣvaram. Ṣikhidhvajam. 14. Quam silvam etiam Vishṇus incolere dicitur. De lingis ibi positis. 15. Rámachandráṣramam. Jánakínáthalingam. Aṣokatírtham. Uttareṣvaráṣramam. Siddháṣramam. Mukteṣvaralingam. Indreṣvaram. 16 (fol. 54[a]). *Kedáreṣvarasthalí*, Gaurí deae sacra, ubi Gandhavatí (A'dyagangá) flumen fluit. 17. De Gandhavatís origine et locis sacris, in ejus ripa sitis. 18. Devípádadvayam tírtham in Svarṇakúṭha agro situm. De ritu Cháturmásya appellato. 19. De deorum templis in Ekámra silva circumeundis. 20. De lavatione in Mahánadí, Pushpabhadrá, Dadhinadí, Guptasarasvatí (Práchí Sarasvatí) fluminibus facienda. 21. De beatitudinis aeternae obtinendae instrumentis.

Libellus hujus seculi initio nitide exaratus est. (WILSON 109[b].)

[1] Et in hoc libro semper, et in aliis Puráṇarum codicibus saepe Ahilyá pro Ahalyá legitur.

132.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 317. Long. 13. Lat. 6½. Linn. foll. 1–230. 12. postea 13.

Kálikápuráṇam, a Márkaṇḍeya coram anachoretis relatum. Post deae invocationem haec sequuntur: ईश्वरं जगतामाद्यं प्रणम्य पुरुषोत्तम म्नित्यं ज्ञानमयं वक्ष्ये पुराणं कालिकाह्वयं१मार्कंडेयं मुनिश्रेष्ठं स्थितं हिमधरांतिके मुनयः परिप-प्रछुः प्रणम्य कमंगदयः२भगवन्सम्यगाख्यातं सर्वशास्त्राणि तत्वतः रुचे-दान्सर्वा यथासांगान्सारभूतं प्रमथ्य च etc.

De libri argumento cf. Wilson, Mack. C. I, 49. et Vishnupurána, p. LVII. De animalium sacrificio lectio (rudhirádhyáya), quae a W. C. Blaquiere in As. Res. V, 371. Anglice versa est, in fol. 230^b. incipit.

De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, p. 30; de Berolinensi Weber, p. 127.

Codex anno 1821 parum accurate exaratus est. (WILSON 128.)

133.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 98. Long. 12. Lat. 4. Linn. 11–13.

Gaṇeṣapuráṇae pars prior, *Upásanákhaṇḍa* (cultus sectio) appellata. Hoc Upapuráṇam a Brahmane deo cum Vyása, ab hoc cum Bhṛigu, a Bhṛigu denique cum Somakánta, rege Sauráshṭrico communicatum esse dicitur. Liber ad sapientiae dei cultum praecipiendum majestatemque celebrandam compositus est. Multae igitur res gestae narrantur, quibus divina ejus potestas manifestata est. Incipit: नमस्तस्मै ग२णेशाय ब्रह्मविद्याप्रदा-यिनै। यस्यागस्त्यायते नाम विघ्नसागरशोषणे ॥ ऋषय ऊचुः ॥ सूत सूत महाप्राज्ञ वेदशास्त्रविशारद ॥ सर्वविद्यानिधे त्वत्तो वक्ता नान्योप-लभ्यते ॥१॥ Paucis interpositis haec leguntur: अन्यान्यपि पुराणानि वर्तेते (vartante) द्वादशैव तु। गाणेशं नारसिंहं च नार-दीयन्यथापि च। गणेशस्य पुराणं यतत्वादौ कथयाम्यहं ॥

Capita sunt 93. Scribae errore caput 91. numero 98. distinctum est.

Codex anno 1801 exaratus est. (WILSON 351.)

134.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 212. Long. 12. Lat. 4. Linn. 11.

Gaṇeṣapuráṇae pars altera, *Kríḍákhaṇḍa* (facinora a Gaṇeṣa puero lusu facta) appellata. Incipit: मुनय ऊचुः सम्यगाख्यानमाख्यतं त्वया सूत महामते सादरं श्रुतमस्माभिर्न च तृप्तिं गता वयंः १ यथा च (na) तृप्यते जंतुरन्नमश्नन् दिने दिने अन्यत्क-थांतरं ब्रूहि येन तृप्यामहे वयं २ सूत उवाचः उक्तं चोपासनाखंडं क्रीडाखंडं वदामि वः यथा कृतं गणेशेन नानादैत्यविहिंसिनं ३ साधु-द्विजगवां चैव पालनं परमादरात् तदहं संप्रवक्ष्यामि श्रूयतां स्थिरचे-तसा ४ etc.

Capita sunt 154, his titulis notata: 1. Náradopadeṣas. 2. Varapráptivarṇanam. 3. Svargavijayas. 4. Vyásapraṣnas. 5. Áṣramanigamas. 6. Vináyakávirbhávas. 7. Virajárákshasímokshaṇam. 8. Gandharvarúpinakramokshaṇam. 9. Brahmádistutis. 10. Nánánámanirúpaṇam. 11 (fol. 15^a). Bálacharitam. 12. Niṣácharavadhas. 16. Nṛipaprasthápanam. 17. Munivarapradánam. 18. Kapaṭadaityavadhas. 19. Kúpakandaravadhas. 20. Daityatrayavadhas. 21 (fol. 30^b). Ditirúparákshasívadhas. 22. Lokaprárthanam. 23. Ṣuklamunivarapradánam. 24. Vináyakabhojanavarṇaná. 25. Bhaktipraṣansávarṇanam. 26. Bhímarákshasamokshaṇam. 27. Amátyanigrahas. 28. Púrvajanmavarṇanam. 29. Virochanavadhas. 30. Vámanotpattivarṇanam. 31 (fol. 44^b). Balicheshṭitavarṇanam. 32. Kírtipraṣansákathanam. 33. Bálasanjívanam. 35, 36. Mandárapraṣansávarṇanam. 37. Ṣamímandáramáhátmyam. 38. Ṣivavarṇanam. 39, 40. Durásadopákhyánam. 41 (fol. 59^a). Dvandvayuddhavarṇanam. 42. Durásadajayas. 43. Dhuṇḍhirájákhyánam. 46. Nṛipavaṣíkaraṇam. [1]48. Rájyatyágas. 49. Kírtivarapradánam. 50. Ṣamímandáraphalavarṇanam. 51 (fol. 69^a). Gaṇeṣas Káṣírájae regi se manifestat. 52. Vimánagamanam. 53. Gaṇeṣalokavarṇanam. 54. Svánandapadapráptivarṇanam. 55. Sanandanabhramaṇavarṇanam. 56. Dútamochanam. 57. Narántakanirgamas. 58. Rájagṛiham. 59. Narántakanigrahavarṇanam. 60. Rájamokshaṇam. 61 (fol 56^a). Yuddhavarṇanam. 62. Daityadamanam. Viráḍḍarṣanam. 63. Nagarínirodhas. 64. Ṣukratyágas. 65. Siddhiparájayas. 66. Buddhivijayas. 67. Siddhiparájayas. 68, 69. Astrayuddham. 70. Daityayuddhavarṇanam. 71 (fol. 101^a). Devántakavadhas. Purapraveṣas. 72. Sváṣramábhigamanam. 73. Vináyakacharitam. 74. Sindhútpattivarṇanam. 75. Súryavarapradánam. 76. Suraparájayas. 77. Yuddhavarṇanam. 78. Sindhor ákramavarṇanam. 79. Surarshivarapradánam. 80. Gaurívarapradánam. 81 (fol. 112^b). Ṣivasamvádas. 82. Gaṇeṣavimovas (gaṇeṣávirbhávas?). 83. Daityájnápanam. 84. Gṛidhrásuravadhas. 85. Bálásuravadhas. 86. Gaṇeṣakavacham. 87. Upaveṣanam. 88. Kamaṭhásuravadhas. 89. Manchakásuradundubhivadhas. 90. Ajagaraṣalabhásuravadhas. 91 (fol. 125^a). Ávijavadhas. 92. Matsyásuraṣailavadhas. 93. Kardamavadhas. Viṣvarúpadarṣanam. 94. Chanchalásuravadhas. 95. Gautamáṣramagamanam. 96. Vṛikásuravadhas. [2]98. Kṛitántakalásuravadhas. 99. Ṣikhaṇḍivarapradánam. 100, 101. Bhágásuravadhas.

[1] Numerus 47. a librario praetermissus est.

[2] Numerus 97. a librario praetermissus est.

102–104. Kamalásurasainyavadhas. 105 (fol. 144^{b}). Vişvarúpadarşanam. 106. Vişvedevabhedo buddhinirásas. 107. Chandráharaṇavarṇanam. 108. Şakrayaşovidhvansanam. 109. Ravijagarvaparihāras. 110. Rákshasavadhas. 111. Nandípreshaṇam. 112. Daityavarṇanam. 113. Sindhuyánavarṇanam. 114. Mitrakaustubhavadhavarṇanam. 115. Sindhusenáparájayas. 116 (fol. 159^{b}). Sindhuvairúpyakaraṇam. 117. Raṇaşodhanam (?). 118. Durgávákyam. 119. Kalavikalavadhas. 120. Dharmádharmasenáhananam. 121. Pitṛisindhusamvádas. 122 (Sindhusenápaláyanam). 123. Sindhusenánáşanam. 124. Sindhuvadhas. 125. Purígamanam. 126 (fol. 177^{a}). Mayúreşavivàhavarṇanam. 127. Dváramahimavarṇanam. 128. Sindúrotpattivarṇanam. 129. Párvatímokshaṇam. 130. Gauridohadavarṇanam. 131. Gajánanávirbhávas. 132. Gandharvaparájayas. 133. Kailásábhigamanam. 134. Paráşaradarşanam. 135. Kraunchákramaṇam. 136 (fol. 189^{a}). Kraunchaşápavarṇanam. 137. Sindúranirgamas. 138. Vareṇyopadeşavarṇanam. 139. Gításúpanishadarthagarbhásu yogámritárthaşástre şrímanmahágaṇeşagajánanavareṇyasamváde sárárthas. 140. Gítá° karmayogas. 141. Gítá° vijnánapratipádanam. 142. Gítá° sannyásayogas. 143 (141). Gítá° yágávṛittiprasangayogas. 144 (142). Gítá° buddhiyogas. 145 (143) (fol. 200^{b}). Gítá° upásanáyogas. 145. Gítá° vişvarúpasandarşanam. 146 (145). Gítá° kshetrajnátṛijneyavivekayogas. 147. Gítá° nánopadeşayogas. 148 (147). Gítá° trividhavastuvivekanirúpaṇam. 149 (148). Munivisarjanam. 150 (149). Vyásánugrahasiddhakshetravarṇanam. 151 (150). Somakántavimánapráptivarṇanam. 152 (151). Hemakaṇṭhadarşanavarṇanam. 153 (152). Somakántasya devapurapráptivarṇanam. 154 (153). Shaṭpanchásadvináyakavarṇanam. 155 (154). Phalaşrutivarṇanam.

Codex anno 1801 eadem manu atque praecedens exaratus est. (WILSON 350.)

135.

Hujus voluminis folia 61–75 (linn. 7) *Gaṇeṣasahasranáman* (Ganeşae mille nomina), carmen metro epico scriptum, continent. Incipit:

लीलया लोकरक्षार्थं द्विधा भूतो महेश्वरः ।
यः स्वयं सर्ववित्साक्षी न तन्नमामि विनायकं ॥१॥

Opusculum ipsum distichis 212. constans ita incipit:

गणेश्वरो गणक्रीडो गणनाथो गणाधिपः ।
एकदंष्ट्रो वक्रतुंडो गजवक्त्रो महोदरः ॥६॥

In fine hic titulus invenitur इ श्री ग रा ग श कसंवादे गणपतिसहस्रनामस्तोत्र संपूर्णम् ॥ Libellus e Ganeşapuráṇae partis prioris capite 47. desumtus est.

Libellus post annum 1820 exaratus est. (WILSON 243^{c}.)

136.

Foll. 85–179. Lit. Bengal. *Devíbhágavatapuráṇae* pars. Insunt liber I. et II, et capita 19. libri tertii. Incipit: सर्व्वचैतन्यरूपां तां विद्यामाद्यान्च धीमहि । जीवहृत्कंजनिलयां वृद्धिं (buddhim) या नः प्रचोदयात् ॥१॥ शौनक उवाच । सूत सूत महाभाग धन्यो सि पुरुषर्षभ । यदधीतात्वया सम्यक् पुराणसंहिताः शुभाः ॥२॥ अष्टादश पुराणानि कृष्णेन मुनिनानघ । कथितानि सुदिव्यादि पठितानि त्वया किल ॥३॥ पञ्चलक्षणयुक्तानि सरहस्यानि मानद । त्वया ज्ञातानि सर्वाणि व्यासात्सत्यवतीसुतात् ॥४॥ अस्माकं पुण्ययोगेन प्राप्तस्त्वं क्षेत्रमुत्तमं । दिव्यं विनसनं (विनशनं) पुण्यं कलिदोषविवर्जितं ॥५॥ समाजो त्र मुनीनां वै श्रोतुकामो स्ति पुण्यदां । पुराणसंहितां सूत ब्रूहि त्वं नः समाहितः ॥६॥

I. Skandha. Foll. 85–125^{b}. Capita 20. Cap. 1. Prooemium. 2. Súta coram Şaunaka et aliis viris sanctis Bhágavatapuráṇam recitare incipit. De Bhágavatapuráṇae libris et capitibus haec: पुराणमुत्तमं पुण्यं श्रीमद्भागवताभिधं । अष्टादश सहस्राणि श्लोकास्तत्र सुसंस्कृताः ॥११॥ स्कंधा द्वादश एवात्र कृष्णेन विहिताः शुभाः । द्वात्रिंशत्त्रिशतं पूर्णमध्यायाः परिकीर्त्तिताः ॥१२॥ विंशतिः प्रथमे तत्र द्वितीये द्वादशैव तु । त्रिंशच्चैव तृतीये तु चतुर्थे पंचविंशतिः ॥१३॥ पंचत्रिंशत्तथाध्यायाः पंचमे परिकीर्त्तिताः । एकत्रिंशत्तथा षष्ठे चत्वारिंशच्च सप्तमे ॥१४॥ अष्टमे तत्त्वसंख्याश्च[1] पंचाशन्नवमे तथा । त्रयोदश सु (tu?) संप्रोक्ता दशमे मुनिना किल ॥१५॥ तथा चैकादशस्कंधे त्रिंशद्वै परिकीर्त्तिताः । विंशच्चैव तथाध्याया द्वादशे मुनिसत्तमाः ॥१६॥ Totus igitur liber disticha 18000, libros 12, capita 332. continuisse fertur. 3. Distichorum numerus proditur, quem Puráṇae continere dicuntur: सूत उवाच ॥ शृणवंतु संप्रवक्ष्यामि पुराणानि मुनीश्वराः । यथा श्रुतानि तत्त्वेन व्यासात्सत्यवतीसुतात् ॥१॥ मद्वयं भद्वयं चैव ब्रत्रयं वचतुष्टयं । अनापलिंगकूर्मस्कं (sic) पुराणानि पृथक् पृथक् ॥२॥ चतुर्दशसहस्रं च मात्स्यमाद्यं प्रकीर्त्तितं । तथा ग्रहसहस्रं च मार्कंडेयं महद्भुतं ॥३॥ चतुर्दशसहस्राणि तथा पंचशतानि च । भविष्यं परिसंख्यातं मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥४॥ अष्टादशसहस्रं वै पुण्यं भागवतं किल । तथा चायुतसंख्यातं पुराणं ब्रह्मसंमतं ॥५॥ द्वादशैव सहस्राणि ब्रह्मांडं च शताधिकं । तथाष्टादशसाहस्रं ब्रह्मवैवर्त्तमुच्यते ॥६॥ अयुतं वामनाख्यं च वायव्यं षट्शतानि च । त्रयोविंशतिसाहस्रं वैष्णवं परमाद्भुतं ॥७॥ चतुर्विंशतिसाहस्रं वाराहं परमाद्भुतं । षोडशैव सहस्राणि पुराणमग्निसंज्ञकं ॥८॥ पंचविंशतिसाहस्रं नारदं परमं मतं । पंचपंचाशत्साहस्रं पद्माख्यं विपुलं मतं ॥९॥ एकादश सहस्राणि लिंगाख्यं चातिविस्तरं ॥१०॥ एकोनविंशसाहस्रं गारुडं हरि-

[1] Voce *tattva* viginti quinque significari solent; numerus tamen capitum non quadrat, computantibus enim unum defiet.

भाषितं । सप्तदशैव साहस्रं पुराणं कूर्मभाषितं । एकाशीतिसहस्राणि स्कंधाख्यं परमाद्भुतं । पुराणसंख्या चाख्याता विस्तरेण मयानघ ॥१२॥ तथैवोपपुराणानि शृण्वंतु ऋषिसत्तमाः । सनत्कुमारं प्रथमं नारसिंहं ततः परं ॥१३॥ नारदीयं शिवं चैव दुर्वाससमनुत्तमं । कापिलं मानवं चैव तथा चौशनसं स्मृतं ॥१४॥ वारुणं कालिकाख्यं च शांबं नंदिकृतं शुभं । सौरं पाराशरं प्रोक्तमादित्यं चातिविस्तरं ॥१५॥ माहेश्वरं भागवतं वासिष्ठं च सविस्तरं । एतान्युपपुराणानि कथितानि महात्मभिः ॥१६॥ Deinde dei et viri sancti viginti octo enumerantur, qui singulis aetatibus Puráṇas collegerunt et tradiderunt (vyása): Svayambhú, Prajápati, Uṣanas, Bṛihaspati, Savitṛi, Mṛityu, Maghavan, Vasishṭha, Śárasvata, Tridháman, Trivṛisha, Bháradvája, Antaríkshan, Dharmin, Tra[i]yyáruṇa, Dhananjaya, Medhátithi, Vratin, Atri, Gautama, Uttama, Haryátman, Vena Vájasrajáksha, Soma Amushyáyaṇa, Tṛiṇavindu, Bhárgava, Ṣakti Játukarṇa, Kṛishṇadvaipáyana. Drauṇi vero aetatis futurae diasceuastes futurus esse dicitur. 4. Vyása quum filii desiderio deos pietate conciliaturus, quemnam potissimum deum coleret dubius esset, a Nárada sermonem quendam audit, olim a Brahmane cum Vishṇu habitum. Cujus principalis sententia haec: tres quidem esse deos supremos, eosdem vero a potentia divina (ṣakti) ipsis innata regi: स्रष्टा त्वं पालकश्चाहं हरः संहारकारकः । कृतः केनेति स तर्कैः क्रियते वेदपारगैः ॥४६॥ जगत्संजनने शक्तिस्त्वयि वर्तति राजसी । सात्त्विकी मयि रुद्रे च तामसी परिकीर्तिता ॥४७॥ तया विरहितस्त्वं तु न ह्येतत्करणे प्रभुः । नाहं पालयितुं शक्तः संहर्तुं नापि शंकरः ॥४८॥ तदधीना वयं सर्वे वर्तामः सततं विभो ।. 5. Ad interficiendum Hayagrívam Asuram Mahámáyae consilio equi caput Vishṇus trunco imponitur[1]. 6 (fol. 95ᵃ). Madhus et Kaiṭabhae gigantum ortus. 7. Hos ad interficiendos Brahman Vishṇum adit. Quem quum alto meditationis somno sepultum invenisset, Mahámáyám invocat, eaque deum suscitat. 8. De Ṣakti. 9. Invocata Ṣakti Vishṇus Madhum et Kaiṭabham occidit. 10. De Ṣukae, Vyásae filii, natalibus. 11 (fol. 104ᵃ). De Tárá et Chandra, et Budhae origine. 12. Sudyumna rex in mulierem mutatur, et Ilá nomen accipit. Cujus Budhaeque filius Purúravas. 13. De Purúravase et Urvaṣí narratio. 14, 15. Ṣukae cum Vyása de matrimonio et de rerum mundanarum vanitate colloquium. Vyása Ṣukae Bhágavatapuráṇam tradit. 16 (fol. 113ᵇ). De ejus libri origine mythus. 17. Ṣuka ad Janakam visendum Mithilám proficiscitur. 18. Janakae cum Ṣuka colloquium. Quatuor gradus (áṣrama) percurrendi sunt, quo mens a cupidinibus sensim revocetur (vairágya): मनस्तु प्रबलं काममजेयमकृतात्मभिः । अतः क्रमेण जेतव्यमाश्रमानुक्रमेण च ॥३०॥ In Vedis vero vitae regimen ponendum est. Quibus etiamsi opera quaedam praecipiantur, quae minus proba et honesta esse videantur, veluti hostiarum immolatio, alearum lusus et mulsi libamen (surágraha) in sacrificiis nonnullis adhibitum, tamen ea omnia nisi certis conditionibus improbanda non sunt: जनक उवाच ॥ हिंसा यज्ञेषु प्रत्यक्षा सा हिंसा परिकीर्तिता । उपाधियोगतो हिंसा नान्यथेति विनिर्णयः ॥५७॥ यथा ह्रींधनसंयोगादग्नौ (यथाहंधन° MS.) धूमः प्रवर्तते । तद्वियोगात्तथा तस्मिन्निर्धूमत्वं विभाति वै ॥५८॥ अहिंसा च तथा विद्धि वेदोक्ता मुनिसत्तम । रागिणां सापि हिंसैव निःस्पृहाणां न सा तथा ॥५९॥ रागकृतं च यत्कर्म तथाहंकारसंभवं । अकृतं वेदविद्वांसः प्रवदंति मनीषिणः ॥६०॥ गृहस्थानामहिंसैव जायते द्विजसत्तम । सा हिंसैव महाभाग मुमुक्षूणां जितात्मनां ॥६१॥ 19. Ṣuka quum homines, quamdiu in mundo viverent, a cupidinibus liberari negasset, Janaka cogitatione quidem id fieri posse respondet: दंडाजिनकृता चिंता यथा तव वनेऽपि च । तथैव राज्यचिंता मे चिंतयानस्य वा न वा ॥३१॥ विकल्पोपहतस्त्वं वै दूरदेशमुपागतः । न मे विकल्पसंरोहो निर्विकल्पोऽस्मि सर्वदा ॥३२॥ सुखं स्वपामि विप्राहं सुखं भुंजामि सर्वदा । न बद्धोऽस्मीति बुद्ध्याहं सर्वदैव सुखी मुने ॥३३॥ त्वं तु दुःखी सदैवासि बद्धोऽहमिति शंकया । इति शंकां परित्यज्य सुखी भव समाहितः ॥३४॥ देहोऽयं मम बंधोऽयं न ममेति च मुक्तता । तथा धनं गृहं राज्यं न मेति च विनिश्चयः ॥३५॥ Ṣuka domum revertitur, et postquam patris familias officia explevit, in solitudinem se recipit, ibique meditatione et pietate absolutam sanctitatis conditionem (siddhim) obtinet. 20. De Ṣantanus et Satyavatís progenie narratio, e Mahábhárata excerpta.

II. Skandha. Capp. 12. Foll. 124ᵃ–147ᵃ. Incipit: या विश्वं वितनोति पालयति या संहर्त्ति कल्पक्षये ब्रह्माणञ्च हरिं हरञ्च मनसैरुत्पादयंती गुणैः । सावित्रीञ्च रमामुमाञ्च तनुजां दत्वाथ तेभ्यः पृथक् जुष्टा पश्यति दृश्यते च सकलं तां नौमि विश्वेश्वरीं ॥१॥ यैर्न श्रुतं भागवतं पुराणं नाराधिता यैः प्रकृतिः पुराणी । प्राप्तं न [त]त्वं गुरुवक्त्रतो यैस्तेषां वृथा जन्म गतं नराणां ॥२॥ पुराणान्यन्यानि हरिहरकलापकलितानि । कविः कृत्वासौ नृगुणविरचितानि बुद्धिविभवेन ॥३॥ गुणातीतं स्फीतगुणरसयुत (°tam) समस्तशुचि किञ्च । पुराणं श्रेष्ठं विचरति (?) श्रुतिपरं चकार किल कृष्णः ॥४॥ श्रुत्वा भागवतं पुण्यं मुच्यते भवसंकटात् । पंचलक्षणसंयुक्तं विद्याविलसितान्वितं ॥५॥

Capp. 1–5. De Satyavatís et Vyásae origine. 1. De Matsyagandhá (Mínagandhá = Satyavatí), et Matsya (Kála, Matsyodarin), Vasus regis filiis. 2. Vyásae origo. 3–5. De Ṣantanu rege narratio. 6, 7. Páṇḍuidarum res gestae. 8–10. De Parikshite rege, qui a Takshaka serpente occiditur. 11. De Janamejaya 12. ejusque sacrificio. Quod dum procuratur, Vyása Bhágavatapuráṇam recitasse dicitur.

III. Skandha. Foll. 147ᵃ–179ᵇ. Incipit: यां वेदाः प्रव-

[1] Post fol. ९०, a scriba disticha plura omissa sunt.

दन्यनादिनिधानां (l. °निधनां) सम्यक् न जानन्ति ते देवा विष्णुविरिञ्चिरुद्रसहिता ध्यायंति चित्ते सदा। यज्ञैर्यूपसमन्वितैरनुदिनं युञ्जन्ति यां याचकास्तां विद्यां सकलार्थदामकलितां वन्दे भवानीं मुदा ॥१॥ जनमेजय उवाच ॥ भगवन् भवता प्रोक्तं यज्ञमद्याभिधं (l. यज्ञमंबाभिधं) महत् । सकोम्बा (sá kámbá) कथमुत्पन्ना कुत्र कस्माच्च किंगुणा(:) ॥२॥ कीदृशश्च मखस्तस्याः स्वरूपं कीदृशं तथा । विधानं विधिवद् ब्रूहि सर्व्वज्ञो सि दयानिधे ॥३॥ ब्रह्माण्डस्य तथोत्पत्तिं वद विस्तरतस्तथा । यत्कृतं (yat°) यादृशं ब्रह्मन्नखिलं वेत्सि भूसुर ॥४॥ etc.

1. Vyása a Janamejaya de natura deorum interrogatus, dialogum refert, quondam ab ipso cum Nárada, 2. a Náradaque cum Brahmane habitum. De creatione. Primus Brahma ortus est. Quem quum Madhu et Kaiṭabha gigantes aggrederentur, subito Vishṇum in Ṣesha serpente jacentem conspexit. Ad eos quum Rudra accessisset, haec deorum trias a Ṣakti (= Máyá, Múlaprakṛiti) quae ab omni aevo exstasse dicitur, ad creandum impellitur. 3. Ejusdem jussu per omnes coelos circumducuntur. 4. Denique deam ipsam adeunt, in ejusque sede (devyáḥ pádanakhe) omnem creationem conspiciunt. Dea a Vishṇu celebratur. 5. Quam quum etiam Ṣiva hymno adorasset, a dea precem magicam obtinet. 6. A Brahmane rogata, Mahámáyá suam ipsa naturam explicat: देव्युवाच ॥ सदैकत्वं न भेदोऽस्ति सर्वदैव ममैनयोः। योऽसौ साहमहं योऽसौ भेदोऽस्ति मतिविभ्रमात् ॥२॥ आवयोरंतरं सूक्ष्मं यो वेद मतिमान्हि सः । विमुक्तः स तु संसारान्मुच्यते नात्र संशयः ॥३॥ एकमेवाद्वितीयं वै ब्रह्म नित्यं सनातनं। द्वैतभावं पुनर्याति काल उत्पत्सुसंज्ञके ॥४॥ यथा (अथा MS.) दीपास्तथोपाधेर्योगात्संजायते द्विधा । छायेवादर्शमध्ये वा प्रतिविंवं तथावयोः ॥५॥ भेद उत्पत्सुकाले वै सर्गार्थं प्रभवत्यज । दृष्टादृश्यविभेदोऽयं द्वैविध्ये सति नान्यथा ॥६॥ नाहं स्त्री न पुमान्वाहं न क्लीवं सर्गसंक्षये। सर्गे सति विभेदः स्यात्कल्पितोऽयं धिया पुनः ॥७॥ अहं बुद्धिरहं श्रीश्च धृतिः कीर्तिर्मतिः स्मृतिः । श्रद्धा मेधा दया लज्जा क्षुधा तृष्णा क्षमाक्षमा ॥८॥ कांतिः शांतिः पिपासा च निद्रा तंद्रा जराजरा । विद्याविद्या स्पृहा वांछा शक्तिश्चाशक्तिरेव च ॥९॥ वसा मज्जा च त्वक्चाहं दृष्टिर्वागनृता मृता (sic) । परां मध्यां (pará madhyá MS.) च पश्यंति नाड्योऽहं विविधाश्च याः ॥१०॥ किं नाहं पश्य संसारे मद्विरक्तं किमस्ति हि। सर्वमेवाहमित्येवं निश्चयं विद्धि पंकज ॥११॥ एतैर्मे निश्चितै रूपैर्विहीनं किं वदस्व मे । तस्मादहं विधे चास्मिन्सर्गे वै विततात्रभवं ॥१२॥ नूनं सर्वेषु देवेषु नानानामधरा ह्यहं । भवामि शक्तिरूपेण करोमि च पराक्रमं ॥१३॥ ऐंद्री ब्राह्मी तथा रौद्री वाराही वैष्णवी शिवा । वारुणी चाथ कौमारी नारसिंही च वासवी ॥१४॥ उत्पन्नेषु च कार्येषु देवेषु प्रविशाम्यहं । करोमि सर्वकार्याणि निमित्तं तं (scil. देवं) विधाय वै ॥१५॥ etc. 7. De Purusha et Prakṛiti. De tribus qualitatibus (sáttvika, rájasa, támasa). 8, 9. His qualitatibus quid efficiatur, qualemque invicem rationem habeant, exponitur. 10, 11. De Satyavrata (Uttathya), Devadattae, sacerdotis Koṣalensis, filio, qui a puero hebes et stolidus Ṣaktis adoratione summam sapientiam nactus est. 12. De Ṣaktis cultu. 13. De sacrificio a Vishṇu olim ad Ṣaktim colendam instituto: 14–19. Narratio de Sudarṣana, Dhruvasandhis, Ayodhyae regis, et Manoramae filio. Is a Yudhájite, Ujjayinís rege, post patris mortem regno expulsus, Ṣakti conciliata in imperium restituitur.

Desinit codex in versu 53. capitis undevicesimi.

Codex hujus seculi initio satis accurate exaratus est. (Wilson 110[b].)

137.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 102. Long. 8½. Lat. 3½. Linn. 8.

Nandíṣvarapuráṇae, sive *Nandipuráṇae* pars, e *Kedárakalpa*[1] desumta, capita 28. (paṭala) continens. Libro *Mahápatha* (via principalis) nomen fuisse, rebus ipsis intelligitur. Incipit: गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरु देवो महेश्वरः गुरुरेकपरं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ।१॥ नंदिकेश्वर उवाच पृछाम्यहं करोमीश साधकानां हिताय वै महापथेन यास्यंति केचिन्मुक्ता हि मानवाः २ तस्यार्थें हि फलं ब्रूहि सत्यं देव महेश्वरः गछंति साधकाः सर्वे स्वयं देहेन शकरः ३ इति नंदिवचः श्रुत्वा हर्षपूर्णो सदाशिवः श्रूयतां नंदिन्मनसा इत्युवाच सदाशिवः ४॥ ईश्वर उवाच ॥ मनसा कर्मणा वाचा सप्त जन्मानि किल्बिषं । कृतं तेषां विनश्यंति ये शृण्वंति महापथं ५ etc.

Dialogo a Ṣiva cum Nandine habito summa beatitudo ita tantum obtineri traditur, si eximia Ṣivae veneratione habita, locus ipsi in Gandhamádana, Himálayae monte, sacer, Kedára dictus, a piis frequentetur, et Kedáreṣam lingam, ibi statutum, adoretur. Quod viri sancti (sádhaka) cujusdam exemplo probatur (cap. 4. usque ad finem libri), qui relicta hominum societate, quamvis mundi cupidinibus continuo tentatus, longam peregrinationem (mahápatha) una cum comitibus suscepit, donec ad Ṣivam pervenit ab eoque pietatis munera accepit. Kedára locus in provincia hodie *Gerhwal* sive *Gurwhal* dicta situs est, in ejusque vicinia montis cacumen, *Mahá Panth* appellatum exstat[2]. Voce *Mahápatha* igitur quatuor res significari puto: 1, peregrinationem illam, quae ab homine pio ad visendum Ṣivae sacellum, in Kedára monte situm, facienda sit, sive spiritualem peregrinationem, qua Ṣivae natura penitus cognosca-

---

[1] इति श्रीकेदारकल्पे नंदिपुराणे etc.

[2] G. W. Traill in Asiatic Researches XVI, 210.

tur[1]; 2, cognitionem ipsam; 3, montis fastigium, unde homines, quo citius in coelum pervenirent, praecipites se dare solebant; 4, hunc librum. Quem quicunque scripsit, grammaticae Sanscriticae non admodum videtur peritus fuisse, errores enim nonnunquam tales inveniuntur, quales vix a librariis illati sunt.

A nonnullis hic liber Skandapuráṇae pars esse dicitur.

Codex anno 1798 exaratus est. (WILSON 490.)

138.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 131. Long. 11½. Lat. 5. Linn. 11.

Narasinhapuráṇam, capita 62. continens, a Súta cum Bháradvája aliisque anachoretis communicatum. (A.) Incipit: नारायणं etc. ॥१॥ तप्तहाटककेशांत ज्वलत्पावकलोचन(:) । वज्राधिकनखस्पर्श दिव्य सिंह नमो स्तु ते ॥२॥ पातु वो नरसिंहस्य नखलांगलकोटयः । हिरण्यकशिपोर्व्रक्ष असृक्क्षद्मनमारुणाः ॥३॥ होमबद्धाग्निनः सर्वे मुनयो वेदपारगाः । त्रिकालज्ञा माहात्मानो नैमिपारण्यवासिनः ॥४॥ अर्बुदारण्यनिरताः पुष्करारण्यवासिनः । महेंद्राद्रिरता ये च विंध्याद्रिनिवासिनः ॥५॥ धर्मारण्यरता ये च हृंडकारण्यवासिनः । श्रीशैलनिरता ये च कुरुक्षेत्रनिवासिनः ॥६॥ कौमारपर्वते ये च ये च पंपानिवासिनः । एते चान्ये च बहवः सशिष्या मुनयो [ऽ]मलाः ॥७॥ माघमासे प्रयोगं (prayágam) तु स्नातु तीर्थे समागताः । तत्र स्नात्वा यथान्यायं कृत्वा कर्म जपादिकं ॥८॥ नत्वा तु माधवं देवं कृत्वा च पितृतर्पणं । दृष्ट्वा तव (tatra) भारद्वाज पुण्यतीर्थनिवासिनं ॥९॥ तं पूजयित्वा विधिवत्तेनैव च सुपूजिताः । आसनेषु विचित्रेषु वृष्यादिषु (vṛishyádishu) यथाक्रमं ॥१०॥ भारद्वाजेन दत्तेषु आसीनास्ते तपोधनाः । कृष्णाश्रिताः कथाः सर्वे परस्परमथाब्रुवन् ॥११॥ कथांतेषु ततस्तेषां मुनीनां भावितात्मनां । अजगाम महातेजाः तत्र सूतो महामतिः ॥१२॥ व्यासशिष्यः पुराणज्ञो लोमहर्षणसंज्ञकः । तान् प्रणम्य यथान्यायं स च तैश्चाभिपूजितः ॥१३॥ उपविष्टो यथायोग्यं भारद्वाजमतेन सः । व्यासशिष्य सुखासीनं ततस्ते लोमहर्षणः (vyásaṣishyaḥ puráṇajno romaharshaṇasanjnakaḥ B.) ॥१४॥ तं पप्रच्छ भारद्वाजो मुनीनामग्रतस्तदा ॥ भारद्वाज उवाच ॥ शौनकस्य महासत्रो (sattre) वाराहाख्या तु संहिता ॥१५॥ त्वंतः (tvattaḥ) श्रुता पुरा सूत एतैरस्माभिरेव च ॥ सांप्रतं नारसिंहाख्यां त्वतः पौराणसंहितां । श्रोतुमिछाम्यहं सूत श्रोतुकामा इमे स्थिताः ॥१६॥ अतस्त्वां परिपृछामि प्रश्नमेतन्महामुने । ऋषीणामग्रतः सूत मते ह्येषां महात्मनां ॥१७॥ कुत एतत्समुत्पन्नं केन वा परिपाल्यते । कस्मिन् वा लयमंत्येति (abhyeti) जगदेतच्चराचरं ॥१८॥ किं प्रमाण च वै भूमेर्नृसिंहः केन तुष्यति । कर्म्मणा तु महाभाग तन्मे ब्रूहि महामने (°mate) ॥१९॥ कथं च सृष्टेरादिः स्यात् अवमानः (avasánam B.) कथं भवेत् । कथं युगस्य गणनां किं वा स्यात्तु चतुर्युगं ॥२०॥ को वा विशेषस्तेष्वत्र का वावस्था कलौ युगे । कथमाराध्यते देवो नरसिंहोऽत्र मानुषैः ॥२१॥ क्षेत्राणि कानि पुण्यानि के च पुण्य[ा]ः शिलोच्चयाः । नद्यशु (nadyaṣ cha) काः पुराः पुण्या नृणां पापहराः शुभाः ॥२२॥ देवादीनां कथं सृष्टिः मनोर्मन्वंतरस्य तु । तथा विद्याधरादीनां सृष्टिरादौ कथं भवेत् ॥२३॥ यज्वानः के च राजानः के च सिंद्धिं परां गताः । एतत्सर्वं महाभाग कथयस्व यथाक्रमं ॥२४॥ etc.

Cap. 1. Prooemium. De mundi creatione. 2. De temporum computatione. 3. De novem creationum generibus, quae his versibus enumerantur: इत्येते कथिताः सर्गा बहवो मुनिसत्तम । प्रथमं महतः सर्गस्तन्मात्राणां द्वितीयकः ॥२३॥ वैकारिकस्तृतीयस्तु सर्ग ऐंद्रियकः स्मृतः । मुख्यसर्गश्चतुर्थस्तु मुख्या वै स्थावराः स्मृताः ॥२४॥ तिर्यक्स्रोताश्च यः प्रोक्तस्तिर्यग्योनिः स पंचमः । ततोर्ध्वस्रोतसः षष्ठो देवसर्गस्तु स स्मृतः ॥२५॥ ततोऽर्वाक्स्रोतसः सर्गः सप्तमो मानुषः स्मृतः । अष्टमोऽनुग्रहः सर्गः सात्विको य उदाहृतः ॥२६॥ नवमो रुद्रसर्गस्तु नव सर्गाः प्रजापतेः । पंचैते वैकृताः सर्गाः प्राकृतास्ते त्रयः स्मृताः ॥२७॥ प्राकृता वैकृताश्चैव जगतो मूलहेतवः । सृजतो ब्रह्मणो सृष्टिमुत्पन्ना ये मयेरिताः ॥२८॥ Cf. Vishṇupuráṇa I, 5. 4. De creatione a Brahmane ejusque filiis facta. 5. De undecim Rudrarum creatione. Quos Ṣiva masculo corpore fisso genuisse fertur: बिभेद पुरुषत्वं च दशधा चैकधा च सः । तेषां नामानि वक्ष्यामि शृणु मे द्विजसत्तम ॥८॥ अजैकपादहिर्बुध्नः कपाली रुद्र एव च । हरश्च बहुरूपश्च त्र्यंबकश्चापराजितः ॥९॥ वृषाकपिश्च शंभुश्च कपर्दी रैवतस्तथा । एकादशैते कथिता रुद्रास्त्रिभुवनेश्वराः ॥१०॥ स्त्रीत्वं चैव तथा रुद्रो विभेद दशधैकधा । उमेव बहुरूपेण पत्नीत्वेन व्यवस्थिता ॥११॥ De Maríchis, Dakshae aliorumque Brahmanis filiorum prole. 6 (fol. 8^b = B. 6^a). De Dakshae filiarum prosapia. De Vasishṭhae et Agastyae origine. 7. Márkaṇḍeya, Mṛikaṇḍus et *Sumitrae* filius[2], quum fati decreto duodecimo aetatis anno diem supremum obiturus esset, Narasinhae cultui ad Tungabhadrae ripam in Sahya monte deditus, mortem devicit. Precum formula sacerrima, in hoc capite tradita, haec: ओं नमो भगवते वासुदेवाय. 8. Ejusdem dei veneratione homines non solum mortem effugiunt, sed etiam e locis inferis in coelum perveniunt. 9. Hymnus in Vishṇus laudem a Yama factus. 10–12. De Márkaṇḍeyae rebus gestis. His capitibus preces a Vishṇus cultoribus usurpandae traduntur. 13 (fol. 19^b = B. 13^a). Yamae et Yamís colloquium. 14. Sávitrís, Kaṣyapae sacerdotis uxoris, honestate et conjugis amore divinationem nactae, cum Devaṣarmane de parentibus colendis colloquium. 15. Narratio de sacerdote quodam, qui Vishṇus cultu

---

[1] Libelli summa in hac sententia, saepe repetita, vertitur: आगता मृत्युलोकाच्च गंतव्यं शंकरालये.

[2] Vedaṣirasis pater.

summam beatitudinem obtinuit. 16. Arboris mundanae (samsáravṛiksha) descriptio. Cujus rami quum rebus terrestribus, fructusque cupidinibus humanis constent, a viro sapiente non ascendenda, sed numinis summi cognitionis gladio caedenda est. 17. Vishṇus meditatione sola homines mundi vicissitudinibus liberantur. 18. De precis *Om namo Náráyaṇáya* sanctitate. 19. De Aṣvinum origine. Initio hi versus occurrunt: मरुतां विस्तरेणोक्ता वैष्णवाख्ये महामते । पुराणे शक्तिपुत्रेण पुरोत्पत्तिश्च च वायुना ॥५॥ अश्विनोर्देवयोश्चैव सृष्टिरुक्ता सुविस्तरा । संक्षेपात्तव वक्ष्यामि सृष्टिमेतां शृणुष्व मे ॥६॥ 20. Varia Solis nomina. 21 (fol. $29^b = B. 18^b$). De Marutum origine. 22. Regum solarium et 23. lunarium stemma. 24. Quatuordecim Manvantararum enumeratio. 25, 26. Ikshvákus res gestae, et 27. progenies. 28. Regum lunarium series. Ṣántanus res gestae. 29. De aliis regibus lunaribus. 30. Terrae et coeli descriptio. 31 (fol. $48^a = B. 28^a$). Bhṛigu Sahasráníkam regem Narasinhae cultum edocet (31–60). 32. De Narasinhae simulacris unguendis (sammárjana). 33. De eodem deo floribus aliisque donis colendo. 34. De oblationibus *Lakshahoma* et *Koṭihoma* dictis. 35. De Vishṇu in terra variis formis manifestato. 36. Matsyaprádurbhávas. 37. Kúrmaprádurbhávas. 38. Varáhaprádurbhávas. 39–43. Nṛisinhaprádurbhávas. 44 (fol. $71^a = B. 36^a$). Vámanaprádurbhávas. 45. Paraṣurámaprádurbhávas. 46–50. Rámaprádurbhávas. 51 (fol. $105^b = B. 60^a$). Kṛishṇaprádurbhávas. 52. Kalkiprádurbhávas. De aetate ferrea. 53. Ṣukrae oculus amissus Vishṇus favore restituitur. 54. De Vishṇus templo et simulacro faciendo et inaugurando. 55. Bráhmaṇadharmas. 56. Gṛihasthadharmas. 57. Vánaprasthadharmas. 58. Yatidharmas. 59. De Vishṇu Purushasúkta hymno adorando. 60. De prece octo syllabis (Om namo Náráyaṇáya) constante. 61. Náradae cum Puṇḍaríka de Vishṇus cultu, omnem aliam devotionem superante, colloquium[1]. 62. Eorum qui hoc Puráṇam legent praemia.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 42.

Codex circiter annum 1770 exaratus est. (WALKER 158.)

139.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 74. Long. 11. Lat. 9. Linn. 21.

Narasinhapuráṇam. (B.) Versus et capita distincta non sunt. Textus a codice A. non raro differt.

Hic liber in charta anno 1821 facta post annum 1825 exaratus est. (WILSON 353.)

[1] Hujus capitis loco in cod. B. tírtharum enumeratio legitur.

140.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 72. Long. 15. Lat. 6. Linn. 12.

Náradíyapuráṇam, a Súta ita narratum, ut coram Ṣaunaka aliisque anachoretis olim a Nárada relatum erat, qui ipse a Kapila illud acceperat. Incipit: एकं यजनयत्यनेकतनुभृत्तस्यान्यजस्रं etc. १ यत्पादाब्जयुगं etc. २ श्रीमत्पद्मजतार्क्ष्यफाल्गुन etc. ३ सूत उवाच ॥ ॥ अस्ति त्रैलोक्यविख्यातं वनं नैमिषसंज्ञितं । पवित्रं गोमतीतीरे नित्यं पुष्पफलर्द्धिमत् ४ स्वलंकृता महात्मानः श्रीभागवतलक्षणैः ऋषयो यत्र सत्रेण चिरं हरिमपूजयन् ५ विबभुः शासिनो यत्र प्रोत्फुल्लकुसुमोत्कारा (°motkaráḥ) रत्नोज्वला इव सुरा यज्ञभागार्थमागताः ६ तत्राश्रमो (tatráṣramo) महानासीत् ब्रह्मलोकनिभः शुभः सपुत्रपशुदाराणां महर्षीणां सुखावहः ७ तस्मिन्कुलपतिर्वृद्धो शौनकः संकलं (sakalam) जनं अभावयद्धरेर्भक्त्या यागी भागवतोत्तमः ८ etc.

I. Pars prior, *Bhaktisudhodaya*[2] appellata. Foll. 1–43. Capita 20. Cf. Wilson in Vishnupurána, p. XXXII. Cap. 1. Prooemium. 2–5. De Kṛishṇae potestate. 6, 7. Narratio de Dhruva, Uttánapádae filio. 8–16. Narratio de Prahláda, neutiquam Vishṇupuráṇae verbis tradita. 17–20. De Kṛishṇae cultu.

II. Foll. 44–72. Pars altera, a Vasishṭha tradita. Incipit: वसिष्ट उवाच धातृनाथनृणांधात्रीचकरत्तेकृपो भजनेन भवेदायुः प्राणो वै धर्म्मसेवयः etc. Hac parte, quae plus triginta capita habet, Rukmángadae regis et Mohanís filiae historia continetur.

Codex anno 1762 negligentissime exaratus est. (WILSON 118.)

141.

Foll. 38–42. Linn. 14. *Vásishṭhalaingae* Upapuráṇae capita quatuor prima. Incipit: श्रीमत्कैलासमागत्य वसिष्ठो वेदविन्मुनिः तपश्चचार सत्कर्मनिरतो नियतेंद्रियः दिव्यवर्षसहस्रं तु वायुभक्षोऽग्निमध्यगः श्रीमत्पंचाक्षरं साक्षाछतरुद्रीयमध्यगं सर्वपापहरं पुण्यं प्रणवेन षडक्षरं जजाप शंकरं द्रष्टुं वांछया मुनिसत्तमः ततः प्रसन्नो भगवानंबया सह शंकरः लिंगज्योतिःस्वरूपेण पुरतो स्य प्रकाशितः etc.

His capitibus cultus Ṣivae laingicus praecipitur, neque quidquam memorabile in iis legitur, nisi forte locos sacros exceperis qui, Ṣivae sacellis celebres, capite tertio enumerantur. Sunt ii: Váráṇasí, Vyághrapuram, Kánchípuram, Maháṣaila (mons), Brahmapuram, Ṣve-

[2] तद्धरेश्चित्रलीलस्य सत्कथानां समुच्चयं । इमं शृणुध्वमत्यर्थं नाम्ना भक्तिसुधोदयं ॥२॥ यन्मया कपिलाच्छ्रुत्वा पुराणं वेदसंमितं । नारदीयमिति प्रोक्तं तत्सारं प्रब्रवीमि वः ॥३॥ Cap. 2.

táraṇyam tírtham (Káveryá uttare taṭe), Madhyárjunatírtham (Káveryá dakshiṇe taṭe), Kumbhaghoṇatírtham (ibidem), Japyeṣvaratírtham (? Káveryá uttare taṭe), Gandhamádanaparvatas, ubi Rámeṣvaram et Lakshmaṇakuṇḍakam sacella reperiuntur; Somanátham, Kedáram, Bhímeṣvaram, Vṛiddháchalam ad Maṇimuktám fluvium; Goparvatam (Vṛiddháchalasyottaratas), Kálahastiṣailam ad Suvarṇamukharím fluvium. Quibus e nominibus hoc certo colligitur, librum nostrum in Carnatica provincia compositum esse.

Capitis quarti finis desideratur. Haec folia hujus seculi initio exarata sunt. (WILSON 119^b.)

142.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 260. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. 6. Linn. numerus variat.

Insunt *Puráṇarum* et nonnullorum aliorum carminum epicorum *indices*, e libro olim in *Wilfordi* usum confecto descripti. Quod e codicibus Colebr. E. I. H. 365, 366, eadem continentibus, colligo. In prima enim cod. 366. pagella Colebrooke haec adscripsit: 'Copied from an index prepared for Capt. Wilford, and communicated to H. C., and by him to the Asiatick society, in Capt. W.'s name.' Hi indices, parum accurate facti, plerumque ea tantum continent, quae titulis in fine capitum subscriptis suppeditantur, neque tamen omni a parte spernendi sunt. Libros singulos infra ordine alphabetico disposui: Agnipuráṇa fol. 189^a. Adbhutarámáyaṇa 32^b. Ádipuráṇa 76^a. Ádityapuráṇa 77^a. Kálikápuráṇa 57^b. Jainyapustake Kalpadrukalpasútra 235^a. Kúrmapuráṇa 53^a. Gaṇeṣapuráṇe Upásanákhaṇḍa 66^b. Gaṇeṣapuráṇe Uttarakhaṇḍa 71^a. Garuḍapuráṇa 219^a. Garuḍapuráṇe Pretakalpa 220^b. Devíbhágavatapuráṇa 186^a. Narasinhapuráṇa 152^a. Náradapancharátra 204^a. Náradíyapuráṇa 74^b. Vṛihannáradíye Yugadharmavarṇanam 66^b. Padmapuráṇa 34^a. 166^b. Padmapuráṇe Bhúkhaṇḍá 49^a. Padmapuráṇe Bhúmikhaṇḍe Mághamáhátmya 55^a. P. Pátálakhaṇḍe Tryambakamáhátmya 167^a. P. P. Prayágamáhátmya 54^a. P. P. Rámáṣvamedha 57^a. P. Uttarakhaṇḍa 42^a. P. U. Vilveṣvaramáhátmya 168^b. P. Panchamakhaṇḍa 168^b. Jainyapárasanáthacharitra 238^a. Jainyagranthe Budhacharitra 237^a. Brahmavaivarte Prakṛitikhaṇḍa 197^b. B. Gaṇapatikhaṇḍa 182^b. B. Kṛishṇajanmakhaṇḍa 200^a. B. Pitásumatisamváda 151^a. Brahmáṇḍapuráṇa 160^b.[1] Brahmáṇḍapuráṇa 164^a. Brahmáṇḍe Uttarakhaṇḍe Lalitopákhyáne Hayagrívamuni-Agastyasamváda 207^b. Bhavishyapuráṇa 28^b. Bhojaprabandha 78^a. Matsyapuráṇa 4^a. Márkaṇḍeyapuráṇa 46^a. Rájatarangiṇí 227^b. Válmíkíye Rámáyaṇe Yuddhakáṇḍa 79^b. Jainye Laghulalitávistarákhyam Buddhapuráṇam. 226^b. Lingapuráṇa 183^b. Vámanapurána 39^a. Váyupuráṇa 24^a. Váyupuráṇe Váyavísanhitáyám uparibhága 149^b. Váyavísanhitáyám púrvabhága 169^b. Váyupuráṇe Revákhaṇḍe Narmadámáhátmya 192^a. Ṣvetaváráhe Váyupuráṇe Gayámáhátmya 28^a. Váráhapuráṇa 13^b. Kshemendrakrita-Vṛihatkathá 33^a. Vṛihatkathá 208^a. Vṛihatkatháyám Vetálapanchavinṣatikathá 238^b. Ṣámbapuráṇa 55^b. Jainyagranthe Shaṭtrinṣaddípiká 225^b. Skánde Agastyasanhitáyám Hálásyamáhátmya 145^b. 224^b. Sk. Ambikákhaṇḍa 83^a. 223^a. Sk. Ayodhyákhaṇḍa 251^a. Skaṇḍapuráṇántargata-Avantikhaṇḍa 97^a. 224^a. Skaṇḍapuráṇe Utkalakhaṇḍe Purushottamamáhátmya 252^b. Sk. Kanakádrikhaṇḍe Kokilámáhátmya 251^b. Sk. Káṣikhaṇḍa 244^a. Sk. Kumárikákhaṇḍa 130^a. 225^a. Sk. Kedárakalpa 199^a. 259^a. Sk. Kedárakhaṇḍa 170^a. Sk. Kedárakhaṇḍe Gangádváramáhátmya 157^a. Sk. Gaṇeṣakhaṇḍa 150^b. Sk. Golokavarṇanam 242^b. 259^b. Skandapuráṇántargata-Tápímáhátmyam 140^b. 224^b. Sk. Dvárakámáhátmya 150^a. Sk. Nágarakhaṇḍa 121^a. 221^b. Sk. Pátálakhaṇḍa 248^a. Sk. Prabhásakhaṇḍa 86^b. 222^b. Sk. Brahmottaram 158^b. Sk. Bhúkhaṇḍe Ṣambhalagrámamáhátmya 147^b. Sk. Revákhaṇḍa 108^a. 222^b. Sk. Vináyakávatáravarṇanam 148^a. Sk. Ṣankarasanhitá 152^b. Sk. Ṣankarasanhitáyám Devakáṇḍa 151^b. Sk. Ṣ. Ṣivarahasya 175^a. Sk. Ṣ. dvitíyánsa–shashṭhánṣa 175^b. Sk. Ṣ. saptamánṣa 173^a. Sadáṣivasanhitáyám Golokavarṇana 199^b. Sk. Ṣrímálakhaṇḍa 255^a. Sk. Sanatkumárasanhitá 127^a. Sk. Sanatkumárasanhitáyám panchamo 'dhyáyaḥ 149^b. Sk. Sahyádrikhaṇḍa 165^b. Sk. Sahyádrikhaṇḍe Daṇḍakáraṇya 171^b. Sk. Sútasanhitáyám Ṣivamáhátmyakhaṇḍa 155^b. Sk. Váyavíye Setukhaṇḍa 159^b. Sk. Saurasanhitá 166^a. Sk. Himavatkhaṇḍa 178^b. Harivanṣa 32^a.

Codex post annum 1812 exaratus est. (MILL 79.)

[1] Váyupuráṇae hic index, non Brahmáṇḍae.

143, 144.

Volumina duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $7\frac{1}{2}$. Linn. 16.

Inest *Puráṇasarvasvam*, Rerum omnium adumbratio maximam partem e Puráṇis hausta, liber ab *Haláyudha*, Purushottamae filio, Bengalensi, A. D. 1474 scriptus. Opus paragraphos (praṣna) 730 continere dicitur, quinque vero primae in codice nostro desunt, quod eo magis dolendum est, quoniam e prooemio haud dubie plura de auctoris patria et gente didicissemus. Ceterum paragraphis plerisque Puráṇarum aliorumque, unde desumti sunt, librorum nomina expressis verbis addita sunt.

Vol. I. Foll. 271. Caput sextum incipit: प्रथमः ॥ सूत उवाच ॥ प्रथमं तावत् स्वायम्भुवं मन्वन्तरस्वरूपं कथितं सर्गादौ। स्वारोचिर्नाम द्वितीयो मनुः। तस्मिन् स्वारोचिषे मन्वन्तरे विपश्चिन्नाम देवेन्द्रः पारवताः सतुषिता देवाः। etc.

Argumentum e titulis apparebit: De Manvantaris Fol. 3^a. De Ikshvákus progenie 10^b. Mundi descriptio 48^b. Tírthamáhátmyam 55^a. Gangámáhátmyam 62^b. Prayágamáhátmyam 68^a. Váráṇasímáhátmyam 71^a. Gayámáhátmyam 74^b. Jagannáthamáhátmyam 77^b. De Indiae regionibus 79^a. De Puráṇis 80^a. De Mahábháratae argumento fragmentum 80^b.

Cháturvarṇyacháturáṣramyadharmás 80^b. Dharmas 81^b. Varṇadharmás 82^b. Bráhmaṇamáhátmyam 84^a. Jíviká 84^a. Rathayátrá 85^b. Guvákadánam 86^b. Antyajadharmás 86^b. Sanskárás 87^a. Garbhádhánam 87^a. Pumsavanam 87^a. Símantonnayanam 87^b. Játakarma 87^b. Shashṭhadine Shashṭhípújá 88^a. Námakaraṇam 88^a. Annapráṣanam 88^a. Chúḍákaraṇam 88^b. Upanayanam 89^a. Bhaikshyam 89^b. Ṣástrábhyásaphalam 90^a. Ṣishyás 90^b. Vidyápradánam 90^b. Anadhyayanam 90^b. Abhivádanam 91^b. Gurus 91^b. Brahmachárividhis 92^a. Gárhasthyam 93^a. Viváhyáviváhyakanyánirúpaṇam 93^b. Strílakshaṇam 97^b. Punarbhús 98^a. Purushalakshaṇam 101^a. Dáránukramaṇam 102^a. Kanyávaravarshakramas 102^a. Dátṛinirúpaṇam 102^a. Kanyásvayamvaras 105^a. Sambandhas 105^a. Viváhabhedás 106^b. Adhivedanam 107^a. Parivedanam 107^b. Ávasathyádhánam 107^b. Agnihotrádi 108^a. Dvádaṣaputrás 108^b. Putrátideṣas 108^b. Dáyas 110^b. Trivargachintanam 110^b. Maitram 111^b. Pádaprakshálanam 112^a. Áchamanam 114^a. Dantadhávanam 114^b. Prátaḥsnánam 115^b. Sandhyálakshaṇam 115^b. Sandhyáyám nishiddhakarma 115^b. Sandhyáyám anavalokyáni 116^b. Sandhyámaunam 116^b. Sandhyopásanam 116^b. Kámyaprátaḥsnánam 117^a. Snánanishedhas 117^a. Nadílakshaṇam 118^a. Práṇáyámas 118^b. Gáyatrí 119^b. Akshamálá 119^b. Japayajnas 121^b. Púrváhṇakarma 121^b. Shaṭkarma 121^b. Madhyáhnakṛityam 123^a. Brahmayajnamáhátmyam 123^a. Tarpaṇam 125^b. Kámyatarpaṇam 126^a. Snánaṣáṭhí 126^b. Súryastavas 127^a. Súryapújá 131^a.

Ṣivapújá 132^a. Bhaktiprakaraṇam 132^b. Gatiprakaraṇam 132^b. Yátráprakaraṇam 132^b. Darṣanaphalam 132^b. Kírtanaphalam 132^b. Smaraṇaphalam 133^a. Sammárjanaphalam 133^a. Díksháphalam 133^a. Spháṭikalingam 133^a. Párthivádilingapújáprakaraṇam 133^b. Pújáphalam 133^b. Snánaphalam 134^a. Nṛityagítádiphalam 134^b. Anulepanam 134^b. Akshatádiphalam 134^b. [illegible]rghyadánaphalam 135^a. Varjaníyapushpáṇi 135^a. D[illegible]adánam 135^a. Dípadánam 135^a. Naivedyam 13[illegible] Dhyánam 135^b. Japaphalam 135^b. Pradakshiṇaphalam 135^b. Praṇámaphalam 136^a. Ṣivapradánakam 136^a. Ṣivachaturdaṣyám upavásaphalam 136^b. Ṣiváyatanakaraṇaphalam 136^b. Lingasthápanaphalam 136^b. Ṣivanindá 136^b. Bhasmalepanaphalam 136^b. Nirmályalanghanadoshas 137^a. Hariharátmakaḥ stavas 138^b. Durgápújáprakaraṇam 140^b. Durgástutis 142^b. Ṣálagrámalakshaṇam 145^a. Ṣálagrámadánam 145^a. Lingaparíkshá 145^b. Rudrákshadháraṇaphalam 146^b. Rudrákshadháraṇamantrás 146^b.

Gítámáhátmyam 147^a. Vishṇoḥ sahasranáma 147^b. Vishṇusmaraṇaprakaraṇam 148^a. Govindae et Haris nominum veriloquium 148^a. Namaskáraprakaraṇam 148^b. Kírtanaprakaraṇam 150^b. Ṣaraṇam 150^b. Ṣravaṇam 151^a. Bhaktis 151^a. Vishṇubhaktalakshaṇam 151^b. Bhaktiprárthaná 151^b. Prasádanirmáṇam 152^a. Pratimákaraṇam 152^b. Dhvajadánam 152^b. Sammárjanaphalam 152^b. Upalepanam 153^a. Dravyapújá 153^a. Áváhanam 153^a. Ásanádidánam 153^a. Madhuparkadánam 153^b. Snánam 154^b. Snánamantrás 155^a. Udvartanam 155^a. Nírájanam 155^a. Dhyánam 155^b. Dhyánalakshaṇam 155^b. Dhyánaphalam 155^b. Vastram 156^a. Bhúshaṇam 156^b. Anulepanam 156^b. Vyajanam 157^a. Pushpam 158^b. Patram 159^b. Nishiddhapushpam 160^a. Nirmályalanghane doshas 160^a. Dhúpas 160^b. Dípas 160^b. Naivedyam 161^a. Mantrajápas 161^b. Stutiphalam 161^b. Gítaphalam 161^b. Vádyam 161^b. Pradakshiṇam 161^b. Viṣeshadánáni 162^a. Vaiṣvadevavidhis 162^b. Goseva 164^b. Panchayajnás 164^b. Nityaṣráddham 165^a. Átithyapraṣansá 165^b. Annanindá 166^a. Puṇyabhojyam 166^a. Mánsam 166^b. Randhanakarma[1] 167^a. Vishánnaparíkshá 167^a. Bhojanavidhis 168^b. Ṣayanavidhis 169^b. Gṛihiṇídharmas 171^b. Strídharmas 172^a. Svátantryam 172^b. Rajasvalá 173^a. Garbhiṇídharmas 173^a. Anumṛitá 173^b. Vidhavádharmas 173^b. Strínindá 174^a. Stríṇam vyabhicháralakshaṇam 174^b. Strívrataprakaraṇam 179^a. Vánaprasthavidhis 179^b. Yatidharmas 181^a. Ashṭau mahásiddhayas 182^a. Yogaprakaraṇam 185^b. Ásanáni 186^b. Náḍísankhyá 190^a. Práṇáyámas 193^a. Pratyáháras 193^a. Dháraṇás 193^a. Dhyánam 196^a. Samádhis 196^b.

Rájadharmaprakaraṇam 199^a. Chattrádilakshaṇam 200^b. Purádilakshaṇam 201^a. Yátrádi 205^b. Dútalakshaṇam 205^b. Rájanítis 213^b. Strírakshádi 214^b. Atha kámaṣástram. Punsám lakshaṇam 214^b. Strílakshaṇam 215^a. Varángalakshaṇam 215^b. Samaratam 215^b. Náyikálakshaṇam 216^b. Sevávyavaháras 217^a. Svaraviṣeshas 217^a. Shaṭtrinṣad bandhás 220^a. Váhyaratam 220^a. Daṣálakshaṇam 220^a. Kámavasatis 220^b. Kámachálanam 220^b. Sákánkshalakshaṇam 221^a. Ná-

[1] De coquendi ratione.

garalakshaṇam 221^a. Dútílakshaṇam 221^a. Sthúlíkaraṇam 221^b. Stambhanam 221^b. Vaṣíkaraṇam 222^a. Drávaṇam 222^a. Vyavaháras 223^b. Sákshiṇas 225^a. Sákshiniyame ṣapathás 226^a. Agniparíkshá 226^a. Jalaparíkshá 226^b. Vishaparíkshá 226^b. Koshaparíkshá 226^b. Daṇḍasankhyá 227^a. Daṇḍapraṇayanam 230^b. Rájanítis 234^a. Nítisáras 240^b. Pújaníyopákhyánam 243^b. Dhaumyaṣikshá 245^b. Ṣyenakapotíyam 248^a. Káyasthaprakaraṇam 249^a. Káyasthalakshaṇam 249^b. Dhanurvedas 254^b. Sangrámalakshaṇam 256^b. Vajraparíkshá 259^a. Mauktikaparíkshá 261^b. Padmarágaparíkshá 263^b. Indranílaparíkshá 266^a. Pushparágaparíkshá 267^b. Karketanaparíkshá 268^a. Bhíshmaratnaparíkshá 268^b. Pulakaparíkshá 269^a. Rudhirákshaparíkshá 269^a. Ratnaparíkshá 269^b. Lohaparíkshá 271^b.

Vol. II. Foll. 225. Vástvádi 1^b. Gajachikitsá 2^b. Aṣvachikitsá 8^a. A'yurvedas 11^a. Dravyaguṇás 12^b. Annaguṇás 13^a. Matsyaguṇás 14^a. Mánsaguṇás 14^b. Ṣákaguṇás 15^a.

Hastádhyáyas, de manuum et digitorum gestu. Incipit: हस्तकस्तु पताकादिर्विपयोत्तरणादिकं । अनयोर्लक्षणं तद्वद्वाच्यं चिह्नं यदेतयोः ॥ कर्तव्यो विषयोद्देशः सम्यग्यंतपदाश्रितः । दक्षिणेनैव हस्तेन पुंसामभिनयो भवेत् ॥ वामेन प्रायशः स्त्रीणामिति रीतिः पुरातनी । असंयुताः कियंतोऽपि कियंतः संयुताः परे ॥ हस्तेनैकेन कर्माणि येषां ते स्युरसंयुताः । येषां हस्तद्वयेनैव कर्माणि तेऽत्र संयुताः ॥ असंयुतानां हस्तानामुद्देशः क्रियतेऽधुना । पताकः पद्मकोपश्च हंसास्यः कर्तरीमुखः ॥ अलपद्मस्त्रिपताको मुष्टिकः शिखरस्तथा । अर्धचंद्रः सर्पशिराः सूच्यास्यः खटकामुखः ॥ अरालः शुष्कतुंडश्च संदंशः कंगुलस्तथा । ऊर्णनाभोऽपि कथितः कपित्थो मृगशीर्षकः ॥ हंसपक्षस्ताम्रचूडश्चतुरो मुकुलस्तथा । भ्रमरश्च कदंबश्च कृष्णसारमुखाह्वयः ॥ घोणिकोऽप्यथ सिंहास्योऽंकुशस्त्वंत्रीमुखस्तथा । इत्येते कथिता हस्ता मया तावदसंयुताः ॥ संयुतानां तु हस्तानामुद्देशः क्रियतेऽधुना । गजदंतः कपोतश्च वर्धमानोऽञ्जलिस्तथा ॥ निषधः कर्कटश्चैव तथोत्संगावहित्थकः । स्वस्तिको मकरो दोलस्तथा पुष्पपुटाभिधः ॥ मरालनामा च तथा पुटको वर्धमानकः । चतुर्दशैते कथिताः संयुता हस्तका अमी ॥ Singulae species iis quae sequuntur accurate definiuntur 20^a. Rágamálá 21^b. Sandhirágás 22^a.

Atha Jyotiḥprakaraṇam. Dagdhatithis 22^a. Várás 22^a. Nakshatráṇi 22^b. Nakshatrádhipás 22^b. Amṛitayogas 23^a. Bhadrayogas 23^a. A'nandayogas 23^a. Ṣubhayogas 23^a. Ayogas 23^b. Yamaghaṇṭayogas 23^b. Mṛityuyogas 23^b. Kálaghaṇṭayogas 23^b. Utpátayogas 24^a. Viyogas 24^a. Ardhapraharikà 24^a. Kálodayas 24^a. Chandraṣuddhis 24^b. Táráṣuddhis 25^a. Chandratárayor balábalam 25^a. Tithyádínám Guṇádhikyakathanam 25^a. Raviprabhṛitigrahaṣuddhis 25^a. Graháṇám ekaráṣisthitikálakathanam 25^b. Grahaṣántis 25^b. Viruddhalakshaṇam 25^b. Tadavayavás 25^b. Avayavaphalam 26^a. Yoginyá udayas 26^a. Tithyádihrásavṛiddhí 26^a. Avama-dinakshayayos paribháshá 26^a. Ráṣayas 26^a. Ráṣyadhipás 26^b. Nakshatreshu ráṣivyavasthá 26^b. Garbhádhánam 27^a. Pumsavanam 27^a. Ráṣibalábalam 27^a. Námakaraṇam 27^a. Nishkramaṇam 27^b. Támbúlabhakshaṇam 27^b. Annapráṣanam 27^b. Karṇavedhas 27^b. Vidyárambhas 28^a. Chúḍákaraṇam 28^a. Upanayanam 28^a. Samávartanam 28^a. Yogaprakaraṇam 28^b. Ráṣínám varṇádivyavasthá 29^a. Devagaṇádi 29^a. Viváhas 29^a. Dvirágamanam 29^b. Vadhúgṛihapraveṣas 29^b. Navavadhúpabhogas 29^b. Prasthánavidhis 29^b. Yátrámátralakshaṇáni 30^a. Dikṣúlalakshaṇáni 30^a. Vastraparidhánam 30^a. Ghaṭínámiká yátrá 30^b. Stríṇám alankáradháraṇam 30^b. Agnidagdha-múshikopahatavastraparidhánam 30^b. Navánnabhakshaṇam 30^b. Navaparṇádibhakshaṇam 30^b. Bheshajabhakshaṇam 31^a. Virechanam 31^a. Rogamuktasnánam 31^a. Vṛiksharopaṇam 31^a. Kúpádikhananam 31^a. Abhiṣastavicháras 31^a. Vastuvikrayas 31^b. Gonishkramaṇapraveṣau 31^b. Asvapraveṣas 31^b. Vájikarma 31^b. Niḥkshepádi 31^b. Khaḍgadhanurvidyárambhas 31^b. Varmádisívanam 31^b. Sannáhádidháraṇam 31^b. Rájapurapraveṣas 32^a. Kachhabandhas 32^a. Ṣilpádiguṇárjanam 32^a. Paṣukrayas 32^a. Halamuhúrtam 32^a. Dhányavapanam 32^b. Dhányaropaṇam 32^b. Dhányakartanam 32^b. Khananam 32^b. Víjabandhanapraveṣane 32^b. Dhányasthápanam 33^a. Bhúkampádimaṇḍalanirúpaṇam 33^a. Kṛittikádyutpannajvarabhuktis 33^b. Nakshatradohadaṣántikam 33^b. Tithyádidoshaṣántikam 34^a. Váradohadam 34^a. Prakárántareṇa hṛitanashtádivastuparijnánam 34^a. Utpádyavastus 34^a. Ṣayyásanárambhas 34^b. Nátyárambhas 34^b. Gṛihakaraṇam 34^b. Gṛihapraveṣas 34^b. Devádipratishṭhá 35^a. Právṛiṭkálaparíkshaṇam 35^a.

Ṣákunam 37^b. Chikkálakshaṇam 38^a. Spandanalakshaṇam 38^b. Yátrápraveṣádau ṣubháṣubhaprakaraṇam 39^b. Sárasas 39^b. Ṣukas 39^b. Sáriká 40^a. Bháshas 40^a. Mayúras 40^a. Ulúkas 40^b. Kapotas 40^b. Chaṭakádis 40^b. Cháshas 41^a. Khanjanas 41^b. Kákas 44^a. Kukkuras 44^b. Gṛihagodhiká 46^b. Ṣivá 47^a. Yátráprakaraṇam 50^b. Svarṇachúḍas 51^a. Arishṭapáṭanam 51^b. Somaṣántis 51^b. Mangalaṣántis 51^b. Budhaṣántis 52^a. Vṛihaspatiṣántis 52^a. Ṣukraṣántis 52^a. Ṣaniṣántis 52^b. Ráhurishṭaṣántis 52^b. Keturishṭaṣántis 53^b. Utpátavivekas 55^b. Svapnádhyáyas 57^b. Duḥsvapnaṣántis 57^b.

Vedaṣákhás 58^a. Shaṇṇám darṣanánám siddhántás 58^a. Dravyáṇi 60^b. A'nvíkshikí 62^a. Mímánsá 62^b. Vedántas 63^a. Pátanjalam 63^a. Vyákaraṇam 65^b. Kávyalakshaṇam 66^b. Náṭakam 67^b. Rasás 70^a. Vṛittikathanam 70^b. Gítádilakshaṇam 72^a. Iti rasaprakaraṇam 72^b. Alankáraprakaraṇam 74^b. Chitra-

kavitvam 76^{a}. Arthálankáras 77^{a}. Ṣabdálankáras 78^{a}. Kávyaguṇás 79^{a}. Kávyadoshás 80^{a}. Doshoddháras 80^{b}. Kávyanáṭyálankáras 81^{a}. Koshaprakaraṇam 83^{a}. Chandaḥprakaraṇam. Varṇavṛittam 84^{a}. Áryáprakaraṇam 84^{a}. Samasyápúraṇavidhis 87^{a}. Sangítaprakaraṇam 87^{a}. Gítalakshaṇam 87^{a}. Gáyanalakshaṇam 87^{a}. Gáyanadoshas 87^{a}. Dhruvalakshaṇam 88^{a}. Shoḍaṣadhruváṇám námáni 89^{a}. Maṇṭhakalakshaṇam 89^{a}. Pratimaṇṭhakalakshaṇam 89^{b}. Kandukas 89^{b}. Úrdhvatálalakshaṇam 89^{b}. Laghuṣikharatálas 90^{a}. Turaganílatálas 90^{a}. Umátilakatálas 90^{a}. Rájatálas 90^{a}. Vidyádharatálas 90^{a}. Rájavinodatálas 90^{a}. Athaíkatálí vidhis. Khaṇḍatálas 90^{b}. Lalitatálas 90^{b}. Rúpakam 90^{b}. Gamakam 90^{b}. Laghugurudrutaplutalakshaṇáni 91^{b}. Rasás 91^{b}.

Atha Ṣráddhaprakaraṇam. Yugádyávishayam 92^{b}. Aparapakshas 93^{b}. Ṣastrahatas 94^{a}. Ashṭaká 94^{a}. Navánnakálas 94^{b}. Saktukálas 94^{b}. Rátrividhis 94^{b}. Deṣas 95^{a}. Pátram 95^{a}. Panktipávanas 95^{a}. Apátram 95^{b}. Vakavṛittyádayas 96^{a}. Apasáryás 96^{b}. Dravyáṇi 97^{b}. Tilás 98^{a}. Kṛitánnádi 98^{a}. Varjyáni 98^{a}. Adhikáriṇas 99^{a}. Nimantraṇádi 100^{a}. Jívatpitṛikam 100^{b}. Dvipitṛikam 100^{b}. Patitapitṛikam 100^{b}. Sapiṇḍíkaraṇam 101^{b}. Strísapiṇḍíkaraṇam 102^{a}. Dviviváhitásapiṇḍíkaraṇam 102^{a}. Anumṛitá 102^{b}. Vṛiddhiṣráddham 103^{a}. Sámvatsarikam 104^{a}. Shoḍaṣaṣráddháni 104^{b}. Ambughaṭas 104^{b}. Ámavidhis 105^{a}. Ápadvidhis 105^{a}. Ṣráddhottarakarma 105^{b}. Ṣráddhaphalam 105^{b}.

Atha Dhanapraṣansá. Dhanam 106^{a}. Bráhmaṇastutis 106^{b}. Dánapátram 107^{a}. Pratigrahas 108^{a}. Dánam 109^{b}. Godánam 109^{b}. Vidyádánam 110^{a}. Abhayadánam 110^{b}. Árogyadánam 110^{b}. Annadánam 111^{a}. Prakírṇadánáni 112^{a}. Toyadánam 115^{b}. Vṛiksharopaṇam 117^{a}. Kanyádánam 117^{b}. Ṣṛingídánam 118^{a}. Vaitaraṇí 118^{a}. Bhúmidánam 118^{b}. Suvarṇadánam 119^{a}. Nílavṛishotsargas 119^{a}. Shoḍaṣa dánáni 119^{b}. Mahádánáni 121^{a}. Nánádánáni 123^{a}. Kámyadánam 124^{b}. Atha samvatsarakṛityam. Malamásas 125^{b}. Durgápújá 125^{b}. Khanjaríṭas 126^{a}. Kaumudíjágaras 126^{a}. Sukharátris 126^{b}. Bhrátṛidvitíyá 126^{b}. Sankrántis 127^{a}. Grahaṇam 127^{b}. Gajacháyá 127^{b}. Yugádi 128^{a}. Yugántas 128^{a}. Manvantarádis 128^{a}. Daṣahará 128^{b}. Rohiṇyashṭamí 129^{a}. Tithidvaitam 129^{b}. Pratipat 129^{b}. Rátryantaram 129^{b}. Tṛitíyá 130^{a}. Chaturthí 130^{a}. Panchamí 137^{a}. Saptadhátuvishavikriyá 139^{b}. Nágalakshaṇam 142^{b}. Shashṭhí 143^{a}. Saptamí 143^{b}. Ashṭamí 144^{a}. Ekádaṣí 147^{b}. Dvádaṣí 147^{b}. Bodhanamantras 147^{b}. Trayodaṣí 147^{b}. Chaturdaṣí 149^{a}. Anantachaturdaṣí 149^{b}. Paurṇamásí 149^{b}. Amávásyá 150^{b}. Parvanishiddham 151^{a}. Tithiváraуogás 151^{a}. Dinakshayas 151^{b}. Kárttikas 151^{b}. Vakapanchakam 151^{b}. Mághas 152^{a}. Vaiṣákhas 152^{a}. Atha shashṭivratakathanam 156^{a}. Janmadinavidhis 156^{b}. Aṣauchaṣuddhis 157^{a}. Jananáṣaucham 157^{b}. Aṣauchavidhir nishedhe 158^{a}. Videṣasthháṣaucham 158^{a}. Stryaṣaucham 158^{b}. Aṣauchasankaras 159^{a}. Garbhasráváṣaucham 159^{a}. Sapiṇḍáṣaucham 160^{a}. Sadyaḥṣaucham 161^{a}. Adhikárí 162^{a}. Karmaphalanivṛittis 164^{b}. Akámakṛitavikalpas 165^{b}. Práyaṣchittanirṇayas 168^{a}. Práyaṣchittam brahmavadhe 169^{a}. Vadhapravṛittasya vadhánutpáde práyaṣchittam 169^{a}. Kshatriyádínám brahmavadhapráyaṣchittam 169^{b}. Anekavadhapráyaṣchittam 169^{b}. Kshatriyádivadhapráyaṣchittam 169^{b}. Strívadhapráyaṣchittam 170^{a}. Vyabhicharitastrívadhapráyaṣchittam 170^{a}. Brahmagarbhas 170^{a}. Govadhapráyaṣchittam 171^{b}. Adoshavishayás 172^{a}. Itarapráṇivadhapráyaṣchittam 172^{a}. Abhakshyabhakshaṇapráyaṣchittam 173^{b}. Apeyakshírapánapráyaṣchittam 173^{b}. Antyajánnabhakshaṇapráyaṣchittam 175^{a}. Steyapráyaṣchittam 175^{a}. Agamyágamanapráyaṣchittam 176^{a}. Antyajastrígamanapráyaṣchittam 177^{a}. Rajasvalágamanapráyaṣchittam 177^{a}. Sansargapráyaṣchittam 177^{b}. Aspṛiṣyasparṣanapráyaṣchittam 178^{b}. Pratigrahapráyaṣchittam 178^{b}. Bráhmaṇasyávikrayyavikrayapráyaṣchittam 179^{a}. Bhúmiṣuddhis 179^{a}. Gṛihaṣuddhis 180^{b}. Atha kṛichráṇi 181^{b}.

Prádurbhávás 193^{b}. Lakshmíhetus 194^{a}. Alakshmíhetus 196^{a}. Dhruvacharitam 203^{b}. Prahrádacharitam 217^{b}. Brahmaṇaḥ sabhá 225^{a}.

Auctores et libros rariores a Haláyudha laudatos hos notavi: Kavikalpalatá II, 84^{b}, Bhímabhaṭṭa I, 166^{b}, Yájnavalkyagítá I, 185^{a}, Vishṇudharmottara I, 156^{a}, Vishṇurahasya I, 160^{a}, Ṣráddhadípiká II, 98^{b}, Hayaṣírshapancharátra I, 155^{a}.

In fine libri haec leguntur: गौडे श्रीविदिते वरेंद्रविषये (वारेंद्र° s. m. quod nihili est) योऽभूद्ब्राह्मणवंशजः (वणिव° MS.) सत्याचारपरोन्न(परान्न° MS.)तिर्गजगतिः सन्नीतिविद्यारतिः । तत्सूनोः पुरुषोत्तमात्सुविनयाधानात्समुत्पन्नवान्विद्वान्दीनदयान्वितः कुलधरो ध्यातैकधर्मव्रतः ॥ नानावेदपुराणभारतमनुस्मृत्यादिशास्त्रोद्धृतैः प्रश्नैः सम्नशतैर्मनोरमतमैस्त्रिंशत्परैः कारितं । यत्नात्तेन पुराणपूर्वकमिदं सर्वस्वमाकल्पकं शाके षण्णववह्निचंद्रगणिते प्रीत्यै सदास्तां सतां ॥

Haec volumina non ante annum 1810 exarata sunt. (WILSON 357, 358.)

B. DOCTRINA MYSTICA (TANTRA).

145.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 248. Long. 20. Lat. 4. Linn. 7.

Rudrayámalatantram, capita (paṭala) 64. continens. Incipit: भैरव उवाच ॥ पुरा श्रीपरमेशानीवदनाम्भोजनिःसृतं (°sṛitam)। श्रीजामलं महातन्त्रं स्वतन्त्रं विष्णुजामलं। शक्तिजामलमाख्यातं ब्रह्मणा स्तुतिहेतुना। ब्रह्मजामलं वेदाङ्गं सर्वञ्च कथितं प्रिये। इदानीमुत्तराकाण्डं षद श्रीरुद्रजामलं। यदि भाग्यवशाद्देवि तव श्रीमुखपङ्कजे। यानि यानि स्वतन्त्राणि संदत्तानि महीतले। प्रकाशय महातन्त्र नान्यतन्त्रेषु तृप्तिमान्। सर्ववेदान्तवेदेषु कथितव्यं ततः परं। तदा ते भक्तवर्गाणां सिद्धिः सञ्जा[य]ते ध्रुवं। यदि भक्ते दया भद्रे वद त्रिपुरसुन्दरि। महाभैरववाक्यञ्च पङ्कजायतलोचना। श्रुत्वोवाच महाकाली कथयामास भैरवं ॥ भैरव्युवाच ॥ शम्भो महात्म (?) दर्पघ्न कामहीन कुलाकुल। चन्द्रमण्डलशीर्षाक्ष हालाहलनि - वनि (nigárana?)। अद्वितीया घोरमूर्त्ते रक्तवर्णशिखोज्वल। महा - - र्त्तृषिपते शिव सर्वेषाञ्च नमो नमः। सर्वांषां प्राणमथन शृणु आनन्दभैरव। आदौ वालाभैरवीणां साधनं षट्कलात्मकं। पश्चात्कुमारीललितासाधनं परमाद्भुतं। कुरुकु - विप्रचित्तासाधनं शक्तिसाधनं। योगिनीखेचरीयक्षकन्यकासाधनं ततः। उन्मत्तभैरवीविद्याकालविद्यादिसाधनं। पञ्चमुद्रासाधनञ्च पञ्चवालादिसाधनं। प्रत्यङ्गिरासाधनञ्च कलौ साक्षात्करं परं। हरितालिकास्वर्णविद्याधूम्रविद्यादिसाधनं। आकाशगङ्गाविविधकन्यकासाधनं ततः। भूलतासाधनं सिद्धसाधनं तदनन्तरं। etc.

Liber dialogi forma, a Bhairaví cum Bhairava habiti, traditur. Capitum initia infra exscripsi: 2 (fol. 11^{b}). अथातः संप्रवक्ष्यामि सर्वदर्शनविद्यया। सर्वज्ञ परमानन्दोन्नमधिया भयङ्कर। शृणुष्व कमलाशम्भो कुलावधेविधिं शृणु। पशूनां व्रतभङ्गादौ विधिं प्रथमतः प्रभोः। व्रतभङ्गे नित्यभङ्गे नित्यपूजादिकर्म्मणि। सहस्रं प्रजयेन्मन्त्री व्रतदोषोपशान्तये। नित्यश्राद्धं तथा सन्ध्यावन्दनं पितृतर्पणं। देवतादर्शनं पीठदर्शनं तीर्थदर्शनं। गुरोराज्ञापालनञ्च देवतानित्यपूजनं। पशुभावस्थितो मर्त्यो महासिद्धिं लभेद्ध्रुवं ॥ 3 (17^{a}). - - - शृणु नाथ प्रवक्ष्यामि त्वं योग्यो सि सुरद्रुमः। नानाविद्याविशेषज्ञः सावधाना वधारय। आदावकडमं[1] प्रोक्तं श्रीचक्रञ्च कुलाकुलं। ताराचक्रं कूर्म्मचक्रं राशिचक्रं तथा परं। शिवचक्रं विष्णुचक्रं ब्रह्मचक्रं त्रिलक्षणं। देवचक्रं ऋृनिधनि मुग्धाचक्रं ततः परं। रामाचक्रं चतुश्चक्रं सूक्ष्मचक्रं ततो वदेत्। तथा कथहचक्रञ्च कथितं षोडश प्रभो ॥ 4 (18^{b}). अथ चक्रं प्रवक्ष्यामि कालाकालविचारकं। समाश्रित्य महावीरो दिव्यो वा पशुभाववान्। चक्रराजं प्रविचार्य्य सिद्धिमन्त्रं न चालयेत्। प्रणवम्च प्रचण्डस्य प्रासादस्य महामनोः ॥ 5 (24^{b}). अथ वक्ष्यामि चक्रेन्द्रं शृणु भैरव सादरं। येन हीना न सिद्ध्यन्ति महाविद्यावरप्रदा। तच्चक्रं ब्रह्मणा व्यक्तं ब्रह्मचक्रमुदाहृतं। यस्य ज्वालात्स्वयं ब्रह्मा स्ववलेन स्वरं सृजेत् ॥ 6 (32^{a}). महाकथहचक्रार्थं सर्वचक्रोत्तमोत्तमं। यस्य विचारमात्रेण कामरूपी भवेन्नरः। तत्प्रकारं वीरनाथ क्रमशः क्रमशः शृणु। चतुरश्रे लिखेद्वर्णं चतुष्कोष्ठसमन्विते ॥ 7 (37^{b}). अथ पूजां प्रवक्ष्यामि कुमार्य्याश्चातिदुर्लभं। व्याधिवर्णविहीनानां शीघ्र सिध्यति भूतले ॥ 8 (41^{a}). अथ वक्ष्ये महादेव कुमार्य्या जपहोमकं। लक्षसंक्षं (°khyam) जपं कृत्वा मयांवावाग्भवंरमां ॥ 9 (44^{b}). अथातः संप्रवक्ष्यामि कुमारीकवचं शुभं। त्रैलोक्यमङ्गलं नाम महापातकनाशनं ॥ 10 (46^{b}). - - - महापुण्यप्रदं नाथ शृणु सर्वेश्वरप्रियं। अष्टोत्तरसहस्राख्यं कुमार्य्या परमाद्भुतं। पठित्वा धारयित्वा च नरो मुच्यते संकटात् ॥ 11 (53^{a}). अथातः संप्रवक्ष्यामि दिव्यं भावादिनिर्णयं। समाश्रित्य महारुद्रो भुवनेश्वरनामधृक्। यं ज्ञात्वा कमलानाथो देवतानामधीश्वरः। चतुर्वेदोधिपो ब्रह्मा साक्षाद्ब्रह्म सनातनं। वटुको मम पुत्रश्च शक्रः स्वर्गाधिदेवता। अष्टसिद्धियुताः सर्वे दिक्पालाः खेचरादयः ॥ 12 (56^{b}). तन्नाम सद्धि(siddhi)देहस्थमष्टमाङ्गमधो लिखेत्। तदधः सिद्धिदेहस्थं सप्तमाङ्गं महेश्वर। तद्दक्षिणे सन्धिभागे षडङ्गं कामचक्रके ॥ 13 (59^{a}). आज्ञाप्रश्नार्थभावज्ञ वर्णविन्यासनिर्णयं। चाधुना शृणु सर्वज्ञ भावज्ञानपरायणः ॥ 14 (63^{b}). अथातः संप्रवक्ष्यामि योगमार्गेण शङ्कर। भरण्यादिसप्तविंशनक्षत्रार्थं सुमत्फलं। तत्फलाफलमाहात्म्यं साक्षात्कारकालःफलं। फलार्थं भरणीक्षेत्रं धर्म्मविद्यादिनिर्णयं ॥ 15 (67^{b}). देवकार्य्यं वेदशाखापल्लवं प्रणवं परं। वदामि परमानन्द भैरव इदमाशृणु। अस्येपत्रे अकारञ्च ऋग्वेदपरमाक्षरं। ब्राह्मणं तं विजानीयादाद्यवेदार्थनिर्णयं। वेदेन लभ्यते सर्वं वेदाधीनमिदं जगत्। वेदमन्त्रविहीनो यः शक्तिविद्याः समभ्यसेत्। स भवेद्धि कथं योगी कौलमार्गपरायणः ॥ 16 (70^{b}). शृणुष्वानन्दरुद्रेश तृतीयदललक्षणं। समावेदमघोरञ्च तमोगुणनिराकुलं ॥ 17 (72^{b}). अथ वक्ष्ये महादेव अथर्ववेदलक्षणं। सर्ववेदस्य सारं हि शक्त्याचारसमन्वितं। अथर्ववेदादुत्पन्नं सामवेदं तमोगुणं। सामवेदाद्ययुर्वेदं महासत्वसमुद्भवं ॥ 18 (79^{b}). शृणु नाथ प्रवक्ष्यामि असाध्यसाधनं परं। कामचक्रस्य वर्णानां वर्णनं प्रश्ननिर्णयं ॥ 19 (84^{b}). इदानीं शृणु वक्ष्यामि सर्वतन्त्रार्थगोपनं। तत्सर्वं प्रश्नचक्रे च षड्धोरम्यभेदनं ॥ 20 (86^{b}). अथ वक्ष्ये महादेव सिद्धिमन्त्रं विचारणं। जपित्वा भावयित्वा च नरो मुच्येत शङ्कटात् ॥ 21 (88^{b}). - - - रहस्यं शृणु मे नाथ महाकालज्ञ भावग। योगमार्गानुसारेण वीरभावाश्रियेतव। आनन्दोद्रेकपुञ्जन्तत् शक्तिवेदार्थनिर्णयं। वेदाधीन महायोगं योगाधीना च कुण्डली ॥ 22 (93^{a}). शृणु शम्भो प्रवक्ष्यामि षट्चक्रस्य फलोदयं। यज्ज्ञात्वा योगिनः सर्वे चिरं तिष्ठति भूतले। मूलाधारं महापद्मं चतुर्द्दलसुशोभितं। वादिशान्तं स्वर्णवर्णं शक्तिब्रह्मपदं भजेत् ॥ 23 (97^{b}). अथातः संप्रवक्ष्यामि ब्रह्ममार्गमनुत्तमं। यद्यज्ज्ञात्वा सुराः सर्वे जयाख्याः परमागुरुः। मनःस्थैर्य्यप्रकाशाय महतां धर्म्मवृद्धये। योगाय योगिनां नाथ भक्षप्रस्थनिरूपणं। योगाभ्यासं यः करोति न जानातीह भक्षणं। कोटिवर्षसहस्रेण स योगी भवति ध्रुवं। ततो भक्षणमहोख्यं प्रवदामि समासतः। यज्ज्ञात्वा सिद्धिमाप्नोति स्वाधिष्ठानादि-

[1] Circulus *Akaḍama* appellatus in codicis Wilson. 46. folio 225^{a}. delineatus est.

भेदनं ॥ 24 (102^{b}). अथ वक्ष्ये महाकाल योगशास्त्रार्थनिर्णयं । येन विज्ञानमात्रेण षट्चक्रग्रन्थिभेदकः ॥ 25 (109^{a}). - - - शृणु प्राणेश वक्ष्यामि योगनाथ प्रियागुरो । योगाङ्गं योगिनामिष्टं तत्वब्रह्मनिरूपणं ॥३॥ तत्र सृष्टिप्रकारञ्च प्रपालनविधिस्तथा । असंख्यसृष्टिसंहारं वदामि तत्वतः शृणु ॥ 26 (114^{a}). शृणु प्राणेश सफलं प्राणायामनिरूपणं । प्राणायामजपं ध्यानं तत्वयुक्तं वदामि तत् । प्रकारत्रयमुल्लासं प्राणायामेषु शोभितं । देवताविधिविष्णवीशा उत्तमाधममध्यमाः ॥ 27 (121^{a}). - - - शृणु लोके प्रवक्ष्यामि प्राणायामफलाफलं । न गृह्णीयाद्विस्तरन्तु स्वल्पनैव तु कुम्भयेत् । शनैः शनैः प्रकर्त्तव्यः संसारञ्च विवर्ज्जयेत् ॥ 28 (126^{a}). निश्चयन्ते प्रवक्ष्यामि आनन्दभैरवेश्वर । मन्त्रसिद्धिलक्षणन्तु योगमार्गानुकालतः ॥ 29 (132^{a}). अथ षट्योगञ्च प्रवक्ष्यामीह तत्वतः । कुण्डलिनींयोगविधिं कृत्वा योगी भवेन्नरः । मूलादिब्रह्मरन्ध्रन्तु षट्चक्रभेदनं मतं । षट्चक्रे योगशास्त्राणि विविधानि वसन्ति हि । यो जानातीह षट्चक्रं स सर्वशास्त्रविद्भवेत् ॥ 30 (134^{a}). अथ वक्ष्ये महाकाल मूलपद्मविवेचनं । यत्कृत्वा अमरो भूत्वा वसेत्कालचतुष्टयं । अथ षट्चक्रभेदार्थं भेदिनीशक्तिमाश्रयेत् । छेदिनी सर्वग्रन्थिनां योगिनीं समुपाश्रयेत् ॥ 31 (136^{a}). अथ नाथ प्रवक्ष्यामि भेदिन्याः साधनं परं । येन साधनमात्रेण योगी स्यात्कालजालह ॥ 32 (139^{a}). अथ कान्त प्रवक्ष्यामि शृणुष्व मम तत्वतः । शक्तिः कुण्डलिनी देवी सर्वभेदनभेदिनी । कलिकल्मसहन्त्री च जगतां मोक्षदायिनी । तस्याः स्तोत्रं यथाध्यानं न्यासं मन्त्रं शृणु प्रभो ॥ 33 (141^{a}). अथ वक्ष्ये महादेव कुण्डलीकवचं शुभं । परमानन्ददं सिद्धं सिद्धवृन्दनिसेवितं ॥ 34 (144^{a}). अथ भेदान् प्रवक्ष्यामि हिताय जगतां प्रभो । निर्म्मलात्मा शुचिः श्रीमान् ध्यानात्मा च सदा शिवः । स मोक्षगो ज्ञानरूपी स षट्चक्रार्थभेदकः । त्रिगुणज्ञानविकलो न पश्यति दिवानिशं । स्थिराव्यज्ञानहेतोर्न पश्यति कलेवरं ॥ 35 (146^{b}). - - - धृतियोगं प्रवक्ष्यामि यत्कृत्वा निर्म्मलो भवेत् । अत्यन्तगुह्यं योगञ्च समाप्तिकरणं नृणां । यदि नः कुरुते योगं तदा मरणमाप्नुयात् । धौति(dhriti)योगं विना नाथ कः सिद्ध्यति महीतले । सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं रन्ध्रं द्वात्रिंशद्धस्तमानकं । एकहस्तक्रमेणैव यः करोति शनैः शनैः । यावद्वाशहस्तञ्च तावत्कालं क्रियाञ्चरेत् ॥ 36 (148^{b}). अथ कान्त प्रवक्ष्यामि कुण्डलिचेतनादिकं । सहस्रनाम सफलं कुण्डलिन्याः प्रियं सुखं । अष्टोत्तर महापुण्यं धारणात् सिद्धिदायकः ॥ 37 (157^{b}). - - इदानीं श्रोतुमिच्छामि स्वाधिष्ठानं प्रकाशकं । - - वद श्रीकुण्डलीयोगं स्वाधिष्ठानविभेदनं ॥ 38 (159^{b}). शृणु नाथ प्रवक्ष्यामि श्रीकृष्णसाधनोत्तमं । येन क्रमेण भक्ति स्यात् कालजालवशो भवेत् । मम पादाम्बुजे भक्तिर्भवत्येव न संशयः । भक्तिमान् यः साधकेन्द्रो महाविष्णुं भजेद्यदि । शिवतुल्यो भवेन्नाथो मम भक्तो महीतले ॥ 39 (162^{a}). अथ नाथ प्रवक्ष्ये हं संसारसाधनोत्तमं । येन साधनमात्रेण योगी भवति तत्क्षणात् । अनायासेन सिद्धिः स्याद्यद्यन्मनसि वर्त्तते । त्रैलोक्यं मोहयेत् क्षिप्रं त्रैलोक्यं वशमानयेत् । स्वाधिष्ठानगतं विष्णुं सारं सारप्रदं हरिं । जामदग्न्यकराम्भोजे सेवितं सर्वसेवितं । अनन्तं सत्वनिलयं वासुकिं समाकुलं । अष्टहस्ताग्रहं श्रीदं नानालङ्कारशोभितं । स्वाधिष्ठानगतं ध्यात्वा शीतलो जायते वशी ॥ 40 (164^{b}). अथ नाथ प्रवक्ष्यामि शृणुष्वावहितो मम । येन क्रमेण लोकानां योगकार्य्यदृढो भवेत् ॥ 41 (165^{b}). - - - योगेंद्रपरमानन्द सिद्धि श्रीरुद्र खेचरं । शृणु श्रीराकिणीस्तोत्रं परमानन्दवर्द्धनं । सर्वत्र सुखदं प्रोक्तं सिद्धानामपि साधनं । एतत्स्तवनपाठेन योगी योगदृढो भवेत् ॥ 42 (168^{a}). कथयामि महाकाल परमाद्भुतसाधनं । कुण्डलीरूपिणी देवी वाकिन्याकुलवल्लभा ॥ 43 (175^{b}). - - - इदानीं शृणु योगार्थं मयि संयोग एव च । श्रुत्वा चैतत्क्रियाकार्य्यं नरो योगीश्वरो भवेत् ॥ 44 (177^{a}). अथ कामातुराणाञ्च कालनिर्म्मूलहेतुना । कथयामि महादेव यत्कृत्वा कामिनीवशं । तत्प्रकारं प्रवक्ष्यामि योगसाधनहेतुना । मुण्डासनं समाहृत्य उर्द्ध्वो पद्मासनञ्चरेत् ॥ 45 (180^{b}). मणिपूरविभेदार्थं शृणु वक्ष्यामि तत्वतः । यं ज्ञात्वा मूढलोकाश्च प्रविशन्ति महापदे ॥ 46 (182^{b}). अथ कालत्रयं वक्ष्ये यत्काले योगिराड्भवेत् । तत्कालं प्राणवायूनां विनयं सूक्ष्मसञ्चयं । पुनःपुनःसञ्चयेन मूढो भवति संयमी । क्रियायां पञ्च वन्त्येव योगिन्यो योगमातरः । यत्काले यत्प्रकर्त्तव्यं तन्निरूप्य कुलार्णवः । काले काले वशो याति परमात्मा निरामयः । विना प्रयोगसारेण विना जाप्येन शङ्कर । कः सिद्धो जायते ज्ञानी योगि भवति कुत्र वा ॥ 47 (185^{b}). शृणु भैरव वक्ष्यामि रौद्राणीस्तोत्रमुत्तमं । श्रुत्वा पठित्वा देवेश धारयित्वा स्वदेहके । महासिद्धो भवेदेव महाकालवशो भवेत् । त्रैलोक्यरक्षणार्थाय ब्रह्मणा विष्णुना तथा । रुद्रयुक्तां महारौद्रीं स्तुत्वा सर्वजयो भवेत् ॥ 48 (189^{b}). शृणु कैलासशैलज चक्रमण्डलसंस्थितां । षट्चक्रभेदमाहात्म्यं सावधानावधारय । अप्रकाश्यमिदं रत्नं मणिपूरविभेदनं । अष्टैश्वर्य्यसाधनाय जीवन्मुक्तिप्रजाय च ॥ 49 (201^{a}). - - - स्तोत्रं रुद्रस्य वक्ष्यामि सारात्सारं परात्परं । यज्ज्ञात्वा योगिनः सर्वे षट्चक्रपरिभेदकाः ॥ 50 (202^{b}). षट्चक्रभेदनार्थाय सर्वसिद्धिसुसिद्धये । वक्ष्यामि लाकिनीदेवीस्तोत्रं परमदुर्लभं ॥ 51 (205^{a}). - - - शरीरं त्रिविधं प्रोक्तमुत्तमाधममध्यमं । तत्रैवं त्रिविधं स्वर्गं स्वर्गपातालभूतलं । सप्तस्वर्गं तथा नाथ सप्तभूतलमेव च । सप्तपातालमेवं हि सप्तद्विसप्तसंख्यकं । तन्मध्ये त्रिविधं भावं दिव्यवीरपशुक्रमं । देवी (divi) तिष्ठन्ति देव्यश्च (devāṣ cha) वीरास्तिष्ठन्ति भूतले । पशवः सन्ति पाताले क्रमशः क्रमशः प्रभो । सर्वत्र त्रिगुणाछन्नं सत्वरजस्तमादिकं । सत्वगुणं स्वर्गमध्ये विष्णोः सेवापरायणः । तदा सर्वे दृढाः स्वर्गे भूतले च रजोगुणं । ब्रह्मसेवापराः सर्वे ब्रह्मज्ञानिन एव च । पाताले शिवसेवाश्च शिवरूपिण एव च । तमोगुणात्पशोर्भावमधोदृष्टिं समाप्य च ॥ 52 (208^{a}). अथ सम्भेदनार्थाय वक्ष्ये षट्पङ्कजस्य च । महारुद्रस्य देवस्य श्रीश्रीमृत्युञ्जयस्य च । लाकिनीशक्तिसहितं सहस्रनाममङ्गलं । अष्टोत्तरशतं व्याप्तं निगूढं तव सिद्धये ॥ 53 (216^{b}). कथयस्व वरारोहे मणिपूरमनुक्रमं । यज्जप्त्वा मुनयः सर्वे चाष्टसिद्धिमवाप्नुयुः ॥ 54 (217^{b}). - - इदानीं कालज्ञानादिवारणं शृणु भैरव । संपूज्य सञ्चयाछन्नं वायुं स्वभाविकीपतिं । कुम्भयित्वा स्वभावेन चिरकालं सुखी भवेत् । शनैः शनै रेचयित्वा सर्वदा तद्गतो भवेत् । कालज्ञानवशो याति तत्क्षणान्नात्र संशयः ॥ 55 (221^{a}). परापरविभेदज्ञ निगूढज्ञानसाधनं । इदानीं शृणु सर्वज्ञ पञ्चद्रव्यादिसाधनं । षट्चक्रपद्मभेदार्थो यत्क्रमाज्ज्ञायते क्षणात् ॥ 56 (222^{b}). कथयामि तव स्नेहात्कायवश्यविशेषणात् । हठयोगं प्रकथितमिदानीं शृणु तत्क्रमं । मणिपूरस्थितं

रुद्रं त्रैलोक्यपरमाक्षरं। कथयामि शिवानन्दसागरं शङ्कर मङ्गलं॥ 57 (223^{a}). अथातः संप्रवक्ष्यामि विवेकगुणलक्षणं । वर्णध्यानानन्तरं हि पूजनं तत् महत्फलं ॥ 58 (225^{a}). अथातु सिद्धिमाहात्म्यं शृणु श्रीचन्द्रशेखर । मन्त्रोद्धारं तथा न्यासं कवचाङ्गन्तव प्रियं । स्तोत्रं सहस्रनामाख्यं साष्टोत्तरमनुप्रियं । माकारध्यानमखिलं सालोक्यादिपदप्रदं ॥ 59 (226^{b}). ज्ञानेश्वरी शुभकरी परितारणीया योगेश्वरैर्हरिहरैर्गुरुभिर्महेन्द्रैः । तां काकिनीमत्मविष्णुजननी परमेशपत्नीं संस्तौति चारुहृदयात्मजपीठमध्ये ॥१॥ 60 (228^{b}). वद कान्ते परमानन्दे रहस्यं कुलसुन्दरि। यस्य विज्ञानमात्रेण भवेद्गङ्गाधरो हरिः। ईश्वरस्य स्तवं ब्रह्म परं निर्वाणसाधनं। शोभाकाटियोंगपतेयोंगेन्द्रस्य परापतेः॥ 61 (230^{a}). --- काकिनीश्वरयोगाख्यं सहस्रनाममङ्गलं । अष्टोत्तरविभाकारं कोटिसौदामिनीप्रभं। आयुरारोग्यजननं शृणुष्वावहितो मम॥ 62 (240^{b}). अथ नाथ प्रवक्ष्ये हं काकिनीगुरुदेवयोः । मन्त्रोद्धारं भवज्ञानं केन सिद्धो भवेद्यदि ॥ 63 (242^{b}). --- इदानीं शृणु सर्वज्ञ रुद्रचण्डिकमुत्तमं । येन विज्ञानमात्रेण नरो मुक्तिमवाप्नुयात् । ॥ श्रीचण्डिकोवाच ॥ चण्डिकां हृदये न्यस्य स्मरणं यः करोत्यपि । अनन्तफलमाप्नोति देवि चण्डिप्रसादतः ॥ 64 (245^{a}). -- इदानीं शृणु सर्वज्ञ शत्रूणां नाशनं परं । ब्रह्मास्त्रं संप्रवक्ष्यामि सद्यः प्रत्ययकारकं। साधकानां हितार्थाय स्तम्भनाय च वैरिणां । यस्य स्मरणमात्रेण पवनो पि स्थिरायते। प्रणवं स्थिरमायाञ्च ततश्च वगलामुखि। तदग्रे सर्वदुष्टानां ततो वाचं सुखं (mukham) पदं। स्तम्भयेति पदं जिह्वां कीलयेति पदद्वयं। वुद्धिं नाशय पश्चात्तु स्थिरमायां समालिखेत् । लिखेच्च पुनरोङ्कारं स्वाहेति पदमन्ततः । ओँ ह्लीं वगलामुखि सर्वदुष्टानां वाचं मुखं स्तम्भय जिह्वां कीलय कीलय वुद्धिं नाशय नाशय ह्रीं ओँ स्वाहा ॥ etc.

In capitis ultimi fine hic titulus subscriptus est: इति श्रीरुद्रजामले उत्तरतन्त्रे महातन्त्रोद्दीपने सिद्धमन्त्रप्रकरणे षट्चक्रप्रकाशे भैरवीभैरवसम्वादे वगलामुखीस्तोत्रविन्यासो नाम चतुःषष्टीतमः पटलः समाप्तः ॥

His 64 capitibus neque opus absolvitur, et prooemio priorem quandam partem praecessisse apparet. Sed plures libri ad Rudrayámalam pertinere dicuntur, qui haud dubio serius additi sunt. Innotuerunt mihi tres, primus *Rudrayámale Devírahasyam* dictus, capitibus 60: constans[1]; secundus *Rudrayámalatantre Dhátukalpas* (de arcanis metallorum viribus) appellatus (E. I. H. 452); tertius *Rudrayámalatantre Bhuvaneșvarírahasyam* inscriptus, capita 26. continens (E. I. H. 1230). Nostri vero libri nullum aliud hucusque exemplar in Europam allatum est.

Codex hujus seculi initio exaratus est. In paginis notandis numeri १६. १०६. २३३. a scriba praetermissi, et २१. २१७. bis inscripti sunt, omnia tamen recte se habent. (WILSON 47.)

[1] Incipit: श्रीभैरव उवाच । अधुना देवि वक्ष्यामि रहस्यं परमाद्भुतं । यत्र सर्वेषु तंत्रेषु यामलादिषु (!) भाषितं ॥१॥ परादेविरहस्याख्यं तंत्रं etc. E. I. H. 528.

146.

Foll. 496–523. varias sectae Șákticae preces, maximam partem cum arte astrologica connexas, continent. De libelli titulo non constat, nam qui in fine (इति श्रीरुद्रयामले घटिकलग्न संपूर्णं) reperitur, ad ultimam tantum partem referendus est. In marginibus मं. मु. legitur. Incipit: ओ श्रीमते रामानुजाय नमः ॥ ओं श्रीकृष्णनारदं प्रत्याह ॥ चैत्रे निष्ठाफलं ज्ञेयं निराशी जायते लोचनं । वैशाखे क्षेत्रलाभः स्याज्ज्येष्ठे च मरणं ध्रुवं ॥ In fol. 515^{b}. haec leguntur: इति श्रीसनकसनंदनसनकुमारविरंचितं ॥ (MILL 112^{n}.)

147.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 79. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 10.

Kulárṇavatantram, capita (ullása) 17. continens. Incipit: श्रीगुरुं गणपं दुर्गां वटुकं शिवमच्युतं । ब्रह्माणं गिरिजां लक्ष्मीं वाणीं वंदे विभूतये ॥१॥ अनाद्यायाखिलाद्याय मायिने गतमायिने । अरूपाय सरूपाय शिवाय गुरुरूपिणे ॥२॥ पराप्रसादमंत्रोद्यत्सच्चिदानंदतेजसे । अग्नीषोमस्वरूपाय सांबिकाय नमो स्तु ते ॥३॥ श्रीदेव्युवाच ॥ भगवन् देव देवेश पंचकृत्यविधायक । सर्वज्ञ भक्तिसुलभ शरणागतवत्सल । महेश परमेशान करुणामृतवारिधे । असारे घोरसंसारे सर्वदुःखमलीमसे । नानाविधशरीरस्याश्चानंता जीवराशयः ॥५॥ जायंते च म्रियंते च तेषामंतो न विद्यते । सदा दुःखातुरा एव न सुखी विद्यते क्वचित् ॥६॥ केनोपायेन देवात्र मुच्यते वद मे प्रभो ॥७॥ ईश्वर उवाच ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि । तस्य श्रवणमात्रेण संसारान्मुच्यते नरः ॥८॥ अस्ति देवि परंब्रह्मस्वरूपी निष्कलः शिवः । सर्वज्ञः सर्वकर्ता च सर्वेशो निर्मलो [ऽ]द्वयः ॥९॥ स्वयं ज्योतिरनाद्यंतो निर्विकारः परात्परः । निर्गुणः सच्चिदानंदस्तदंशा जीवसंज्ञकाः ॥ etc.

Cap. 1. De rerum humanarum vanitate. Sub finem auctor in orthodoxos eos invehit, qui piis operibus, castimonia, librorum sacrorum lectione beatitudinem se adepturos putent: क्रियायासपराः केचिद्व्रतचर्यादिसंयुताः । अज्ञानसंवृतात्मानः संचरंति प्रतारकाः ॥७५॥ देहदंडनमात्रेण का मुक्तिरविवेकिनां । वल्मीकताडनाद्देवि मृतः कुत्र महोरगः ॥७८॥ गृहारण्यसमा लोके गतव्रीडा दिगंबराः। चरंति गर्दभाद्याश्च विरक्तास्ते भवंति किं ॥८१॥ मृद्भस्मोद्धूलनादेव मुक्ताः स्युर्यदि मानवाः । मृद्भस्मवासी नित्यं श्वा स किं मुक्तो भविष्यति ॥८२॥ शीतवातातपसहा भक्ष्याभक्ष्यसमाः प्रिये । तिष्ठंति सूकराद्याश्च ज्ञानिनस्ते भवंति किं ॥८३॥ आजन्ममरणांतं ये गंगादितटिनीस्थिताः । मंडूकमत्स्यप्रमुखा व्रतिनस्ते

भवंति किं ॥८५॥ षड्दर्शनमहाकूपे पतिताः पशवः[1] प्रिये । परमार्थं न जानंति पशुपाशनियंत्रिताः ॥८९॥ वेदशास्त्रार्णवे घोरं उह्यमाना इतस्ततः । षडूर्मिनिग्रहग्रस्तास्तिष्ठंति हि कुतार्किकाः ॥९०॥ अभ्यस्य वेदशास्त्राणि तत्त्वं ज्ञात्वाथ बुद्धिमान् । पलालमिव धान्यार्थी सर्वशास्त्राणि संत्यजेत् ॥१०५॥ न वेदाध्ययनान्मुक्तिर्न शास्त्रपठनादपि । ज्ञानादेव हि कैवल्यं नान्यथा वीरवंदिते ॥१०७॥ यावत्कर्माणि दीप्यंते तावत्संसारवासना । यावदिंद्रियचापल्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥११५॥ यावद्देहाभिमानश्च ममता यावदेव हि । यावत्प्रयत्नवेगोऽस्ति तावत्संकल्पकल्पना ॥११६॥ यावन्नो मनसः स्थैर्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः । यावन्न गुरुकारुण्यं तावत्तत्त्वकथा कुतः ॥११७॥ तावत्तपो व्रतं तीर्थं जपहोमार्चनादिकं । वेदशास्त्रागमकथा यावत्तत्त्वं न विंदति ॥११८॥ Veram beatitudinis obtinendae viam in rituum *kaula* appellatorum cognitione positam esse: बहुनात्र किमुक्तेन रहस्यं शृणु पार्वति । कुलमार्गादृते मुक्तिर्नास्ति सत्यं न संशयः ॥१२१॥ तस्मात्कुलार्थतत्त्वं हि विज्ञेयं श्रीगुरोर्मुखात् । सुखेन मुच्यते जंतुर्घोरसंसारबंधनात् ॥१२२॥ 2. Qui ritus hoc capite celebrantur: सर्वेभ्यश्चोत्तमा वेदा वेदेभ्यो वैष्णवं परं । वैष्णवादुत्तमं शैवं शैवाद्दक्षिणमुत्तमं ॥ दक्षिणादुत्तमं वामं वामात्सिद्धांतमुत्तमं । सिद्धांतादुत्तमं कौलं कौलात्परतरं न हि ॥[2] – एकतः सकला धर्मा यज्ञतीर्थव्रतादयः । एकतः कुलधर्मस्तु तत्र कौलोऽधिकः प्रिये ॥ – योगी चेन्नैव भोगी स्याद्भोगी चेन्नैव योगवित् । भोगयोगात्मकं कौलं तस्मात्सर्वाधिकं प्रिये ॥ भोगी योगायते साक्षात्पातकं सुकृतायते । मोक्षायते च संसारः कुलधर्मे कुलेश्वरि ॥ – शैववैष्णवदौर्गार्कगाणपत्येंदुसंभवैः । मंत्रैर्विशुद्धचित्तस्य कौलज्ञानं प्रकाशते ॥ – सर्वकर्मविहीनोऽपि वर्णाश्रमविवर्जितः । कुलनिष्ठः कुलेशानि भुक्तिमुक्त्योः स भाजनं ॥ – चतुर्वेदी कुलाज्ञानी श्वपचादधमः प्रिये । श्वपचोऽपि कुलज्ञानी ब्राह्मणादतिरिच्यते ॥ Denique secta Kaulika a carnis edendae et mulsi bibendi opprobrio vindicatur. Utraque enim res nisi in ritibus prohibita esse dicitur. 3. De *Urdhvámnáyae*[3], quo vocabulo Şáktarum codex sacer significari videtur, et de precis mysticae (*Paráprásádamantra* sive *Prásádaparámantra*) sanctitate. 4. Ritus traduntur, quibuscum preces illae recitandae sunt. Iique manuum et pedum gesticulatione (nyása) constant, cum meditando (dhyána) conjuncta. Maháshoḍhányásas. 5. De vasculis, mulsi generibus, carnibus, a mysta adhibendis. Nisi in sacrificiis, neque vino uti neque carne vesci licere, iterum atque iterum cavetur: अनिमित्तं तृणं वापि छेदयेन्न कदाचन । देवतार्थं द्विजार्थं वा हत्वा पापैर्न लिप्यते ॥ et infra: मंत्रपूतं कुलद्रव्यं गुरुदेवार्पितं प्रिये । ये पिबंति जनास्तेषां स्तन्यपानं (regeneratione) न विद्यते ॥ द्रव्यं तु भैरवो देवि मोदः शक्तिः समीरिता । अहो पीतं च द्रव्यं हि मोहयेत्त्रिदशानपि ॥ तन्मैरेयं शिवे पीत्वा येन विक्रियते नरः । मद्यानैकपरो भूयात्स मुक्तः स च कौलिकः ॥ सुरा शक्तिः शिवो मांसं तद्भोक्ता भैरवः स्वयं । तयोरैक्यं समुत्पन्नमानंदो मोक्ष उच्यते ॥ आनंदो ब्रह्मणो रूपं तच्च देहे व्यवस्थितं । तस्याभिव्यंजकं द्रव्यं योगिभिस्तेन पीयते ॥ कुंडीकंबुकपालानि मधुपूर्णानि बिभ्रतः । किं न पश्यति लोकोऽयं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ निःशंको निर्भयो धीरो निर्लज्जो निष्कुतूहलः । निर्णीतवेदशास्त्रार्थो वरदां वारुणीं पिबेत् ॥ मंत्रसंस्कारसंशुद्धामृतपानेन पार्वति । जायते देवताभावो भवबंधविमोचकः ॥ ब्राह्मणस्य सदा पेयं क्षत्रियस्य रणागमे । मूलज्ञाने तु वैश्यस्य शूद्रस्यांत्येष्टिकर्मणि ॥ देवान्पितृन्समभ्यर्च्य वेदशास्त्रोक्तवर्त्मना । गुरुं स्मरन्पिबन्मद्यं खादन्मांसं न दोषभाक् ॥ तृप्त्यर्थं सर्वदेवानां ब्रह्मध्यानस्थिराय च । सेवेत मधुमांसानि तृष्णया चेत्स पातकी ॥ मंत्रार्थं (°र्थे cod.) स्फुरणार्थं च मनसः स्थिरहेतवे । भवपाशनिवृत्त्यर्थं मंत्री पानं समाचरेत् ॥ सेवेदात्मसुखार्थं यो मद्यादीनि स पातकी । प्राशयेद्देवताप्रीत्यै ह्यभिलाषविवर्जितः ॥ मत्स्यमांसासवादीनां पदार्थानां निषेवनं । यागकालं विनान्यत्र मया न कथितं प्रिये ॥ यथा क्रतुषु विप्राणां सोमपानं न दूषितं । मद्यपानं तथा कार्यं समये भोगमोक्षदं ॥ Etiam haec notanda: अप्रबुद्धा पशोः (ἀμυήτου) शक्तिः प्रबुद्धा कौलिकस्य च । शक्तिं तां सेवेद्यस्तु स भवेच्छक्तिसेवकः ॥ पराशक्त्यात्ममिथुनसंयोगानंदनिर्भरः । य आस्ते मैथुनं तत्स्यादपरे स्त्रीनिषेवकाः ॥ 6. De diurnis mysteriorum cultoris (pújaka) cerimoniis. 7. De *Vaṭukae* (वटुक, वटु)[4] aliorumque daemonum (yoginí, bhúta, kshetrapála) cultu. De Şaktis adoratione: कुलदीपान्प्रदर्श्याथ शक्तिपूजां समाचरेत् ॥ स्वशक्तिं वीरशक्तिं वा दीक्षितां गुरुमग्रणीं । पाययित्वा पिबेन्मद्यमिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ अदीक्षितस्त्रियाः कुर्यात्सद्यः संस्कारमंबिके । मंत्रदीक्षाविधानज्ञा शुद्धा भवति नान्यथा ॥ तस्मात्सुलक्षणां शक्तिं गंधपुष्पाक्षतादिभिः । अभ्यर्च्य देवताबुद्ध्या भोगपात्रं निवेदयेत् ॥ तदंते कन्यकाश्चापि प्रमदाश्च मनोहराः । संपूज्य देवताबुद्ध्या दद्यात्पात्रं पृथक्पृथक् ॥ अनिवेद्य तु यः शक्त्यै कुलद्रव्यं निषेवते । पूजितं निष्फलं देवि देवता न प्रसीदति ॥ चंडाली चर्मकारी च मातंगी पुष्करी तथा । श्वपची खटुकी (sic) चैव कैवर्ती शिवयोषितः ॥ कुलाष्टकमिदं प्रोक्तमकुलाष्टकमुच्यते । कौंचिकी (sic) शौंडिकी चापि शस्त्राजीवी च रंजकी ॥ गायकी रजकी शिल्पी कौशकी च तथाष्टमी । मंत्रतंत्रसमायुक्ताः समयाचारपालकाः ॥ कुमारी वा व्रतस्था वा योगमुद्राधरापि वा । पूजाकाले स्वतः (सुता cod.) प्राप्ता सा पूज्या सहजा बुधैः । उक्तजात्यंगनाभावे चातुर्वर्ण्यांगना यजेत् ॥ 8. De septem mysteriorum gradibus (ullása): árambha, taruṇa, yauvana, prauḍha, prauḍhánta, unmanas, ana-

[1] *Pecudes* omnes ii appellantur, qui mysteriis imbuti non sunt.

[2] Cf. *Wilson* (As. Res. XVII, 222), quo loco de secta Tántrica qua solet doctrina disputavit.

[3] मम पंचमुखेभ्यश्च पंचाम्नाया विनिर्गताः । पूर्वश्च पश्चिमश्चैव दक्षिणश्चोत्तरस्तथा । ऊर्ध्वाम्नायश्च पंचैते मोक्षमार्गाः प्रकीर्तिताः ॥ Vox ipsa hoc disticho explicatur: ऊर्ध्वत्वात्सर्वधर्माणामूर्ध्वाम्नायः प्रशस्यते । ऊर्ध्वं नयत्यधःस्थं च ऊर्ध्वाम्नायोऽयमीरितः ॥

[4] Quinque sive novem annorum pueri in his sacris adhibebantur, iique (देवताबुद्ध्या) Şivam, velut puellae, inde a primo usque ad nonum aetatis annum, Şaktim repraesentabant.

vastha. Mysteriorum summa in Ṣivae cum Ṣakti conjunctione constat: शिवशक्त्योः समायोगो यस्मिन्काले प्रजायते । सा संध्या कुलनिष्ठानां समाधिः स विधीयते ॥[1] 9. De animo ab omni, excepta numinis, meditatione abstrahendo. Summum vero beatitudinis fastigium tum demum ascendi dicitur, quum mysta animum suum a numine (Ṣiva) non differre intelligat: न पद्मासनतो योगो न नासाग्रनिरीक्षणं । ऐक्यं जीवात्मनोराहुर्योगं योगविशारदाः ॥ ध्यायतः क्षणमात्रं वा श्रद्धया परमं महः । यद्भवेत्सुमहत्पुण्यं तस्यांतो नैव गम्यते ॥ क्षणं ब्रह्माहमस्मीति यः कुर्यादात्मचिंतनं । तत्सर्वं पातकं हन्यात्तमः सूर्योदयो यथा ॥ De viri, qui summum mysteriorum gradum obtinuit (kaulikendra, yogíṣa), potestate. 10. De diebus sollennibus, quibus Bacchanalia celebranda sunt: कृष्णाष्टमीचतुर्दश्यावमावास्या च पूर्णिमा । संक्रांतिः पंच पर्वाणि तेषु पुण्यदिनेषु च ॥ etc. 11. De vivendi ratione, a kaulika observanda. Mysteria ne cum profanis communicentur, saepe injungitur: यथा रक्षंति चौरेभ्यो धनधान्यांबरादिकं । कुलधर्मं तथा देवि पशुभ्यः परिपालयेत् ॥ अंतः कौलो बहिः शैवो जनमध्ये तु वैष्णवः । कुलं संगोपयेद्देवि नारिकेलफलांबुवत् ॥ वेदशास्त्रपुराणानि दृष्टा वेश्यांगना इव । इयं तु शांभवी मुद्रा गुप्ता कुलवधूरिव ॥ 12. De magistro (μυσταγωγῷ) a discipulis colendo (guruṣrípádukápújá). 13. Quinam idonei et discipuli et magistri sint, exponitur. 14. De initiationum generibus[2]. 15. De precibus rite recitandis (puraṣcharaṇalakshaṇam). 16. Ceremoniae magicae, aut ad removenda obstacula (ṣántikakarman), aut ad subigendos aliorum animos (vaṣyakarman) susceptae (kámyakarmavidhánam). 17. Hoc capite terminorum technicorum a Ṣáktis adhibitorum veriloquia, eaque raro in rem, traduntur. Pauca excerpsi: कुलं गोत्रं समाख्यातं तच्च शक्तिशिवोद्भवं । येन विश्वमिति (?) ज्ञानं कौलिकः सोऽभिधीयते ॥ अकुलं शिव इत्युक्तः कुलं शक्तिः प्रकीर्तिता । कुलाकुलानुसंधाननिपुनः कौलिकः प्रिये ॥ Liber in hoc disticho desinit: इति ते कथिता(:) किंचिद्गुरूनामादिवासना । समासेन कुलेशानि किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 20.

Codex anno 1760 exaratus est. In fine haec leguntur: संवत् १८१६ मार्गशीर्षशुक्लाष्टम्यां श्रीधर्मावताराजारामनारायणजीवपठनार्थं कैलासपंडितेन लिखितं ॥ In pagina 79[b]. haec: अधुना पंडितगोविंदरामसर्म्मण इदं पुस्तकं ॥

In foliis signandis scriba numerum ६० praetermisit, nihil vero desideratur. (Wilson 254.)

148.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 40. Long. 10. Lat. 4. Linn. 7.

Kṛikaláṣadípiká[3], liber mysticus, in capita quatuor divisus. Incipit: कैलाशशिखरासीनं पञ्चवक्त्रं सनातनं । पप्रच्छ गिरिजा वाक्यं विनयेन जगत्पतिं । श्रीलीलावत्युवाच । इदानीं क्रकलासो पि पशुरूपधरा (°ro) व्ययः । पशुवाक्यप्रबोधाय उपायं वद शङ्कर । ईश्वर उवाच । साधु पृष्टं त्वया भद्रे पशुवाक्यप्रबोधनं । आदौ तु कथयिष्यामि पश्चात्साधनमुत्तमं । कार्त्तिके फाल्गुणे वापि तृतीयायां महानिशि । एकाकी निर्भयो गत्वा चितायां वरवर्णिनि । शुद्धासनं समासाद्य देवीं ज्ञात्वा तु चर्च्चिकां । शुष्ककण्ठीमुग्ररावां खलां घोरतरेक्षिणीं । युवतिं द्विभुजां तालजंघां मुक्तकचां भजे । एवं ध्यात्वा प्रयत्नेन जपेन्मन्त्रमनन्यधी । तारं माया तथा चर्च्चि चर्च्चिके क्रकलासकं । वोधयेद्वितयं वह्निकान्तामन्त्रः परात् परः । एवं सहस्रं प्रजपेत्ततः सिद्धिरनुत्तमा । क्रकलासरवं ज्ञात्वा साधको गतशोकवान । तत्प्रसादान्महेशानि साफल्यं तस्य जायते । स ब्रूते सकलां वार्त्तां साधकाय यदा तदा । राजानं वशयेन्नित्यं कामिनीञ्च न संशयः । etc.

Capite primo et secundo Párvatís cultu mystico ea potestas obtineri perhibetur, ut animalium et geniorum voces intelligantur, eaque re miracula varia efficiantur. Nomen libello a causis duabus inditum est, primum quod chamaeleontis voce cognita summus mystarum gradus ascendi traditur, deinde quod Ṣiva ipse ea forma apparere dicitur. Namque, ut in rebus mysticis ambigua omnia et lucifuga, eorum omnium, quae infra enumerantur, animalium forma et Ṣiva et Párvatí se manifestare videntur.

Paṭala I. Foll. 1–11[b]. Kṛikaláṣaṣabdas. Vallisiddhis (?). Múshikaṣabdas. Márjáraṣabdas. Pheruṣabdajnánam. Ṣvaṣabdajnánam. Bhekaṣabdajnánam. Godháṣabdajnánam. Goṣabdajnánam. Mṛigaṣabdajnánam. Meshaṣabdajnánam. Chágaṣabdajnánam. Ṣaṣakaṣabdajnánam. Ṛikshádiṣabdajnánam. Súkaraṣabdajnánam. Kankálasiddhis.

Paṭala II. Foll. 11[b]–18[a]. Kákaṣabdajnánam. Khanjanasiddhis. Mayúrasiddhis. Vidyádharapakshaviṣeshasiddhis. Kankaṣabdajnánam. Vakaṣabdajnánam. Chaṭakaṣabdajnánam. Ṣukaṣabdajnánam. Ṣárikáṣabdajnánam. Sárasasiddhis. Kapotasiddhis. Kukkuṭaṣabdajná-

---

[1] De mysteriorum sodalitio haec: प्रवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वे वर्णा द्विजातयः । निवृत्ते भैरवीचक्रे सर्वे वर्णाः पृथक्पृथक् ॥ स्त्री वाथ पुरुषः शंठश्चंडालो वा द्विजोत्तमः । चक्रमध्ये न भेदोऽस्ति सर्वे देवसमाः स्मृताः ॥

[2] Tirocinio peracto, homo ad sacra admissus *buddha* sive *prabuddha* (expergefactus), ὁ τελεστής vero *bodhaka* (qui ex somno excitavit) appellatur.

[3] In codice ipso ubique *Krakalása* legitur,

nam. Hansasiddhis. Kshemankaríṣabdajnánam. Kukkuṭaṣabdajnánam. Ṭiṭṭibhaṣabdajnánam. Kokasiddhis. Chakoraṣabdajnánam. Kíṭaṣabdajnánam.

Paṭala III. IV. Foll. 18^{b}–40. Incipit: अथ वक्ष्ये महेशानि साधनं परमाद्भुतं । कालिकाया महादेव्या नायिकानाञ्च पार्वति । आदौ दीपिनि देवेशि वक्तव्या वीरपूजिते । यस्य विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भवेन्नरः । सर्व्वेषामपि देवानां दीपिनि या प्रकीर्त्तिता । चतुर्व्वर्गप्रदा विद्या सिद्धविद्यासु पार्व्वति । etc.

De ritibus et precibus agitur, quibus mysta efficere possit, ut dea suprema (parameṣvarí) ipsa se manifestet, sibique summae in magia perfectionis (siddhi) nuntia sit. Quae superstitiones, ut in ejusmodi mysteriis fieri solet, exsecrandis nequitiis non vacabant.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 309.)

149.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 235. Long. 11½. Lat. 4. Linn. 8.

Tantrasáras, doctrinae mysticae compendium, a *Kṛishṇánanda* compositum. Totum opus, in capita (parichheda) quatuor divisum, ex aliis libris excerptum est, quorum nomina partibus plerisque praefixa sunt. Locis tamen difficilioribus Kṛishṇánanda passim commentarium brevem addidit. Ad cognoscendas Tántrikorum superstitiones hic liber haud uno nomine utilis est, quum non ante seculum sextum decimum scriptus Tantrarum omnium quasi medullam contineat. Incipit: नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं ब्रह्मादिसुरवन्दितं । गुरुञ्च ज्ञानदातारं कृष्णानन्देन धीमता । तत्तग्रन्थगताद्वाक्याद्ज्ञानार्थं प्रतिपद्य च । सौकार्य्यार्थं च संक्षेपात्तन्त्रसारः प्रतन्यते ॥

I. Foll. 1–26^{a}. Gurulakshaṇam fol. 1^{b}. Ṣishyalakshaṇam 1^{b}. Pitrádito díkshánishedhas 2^{a}. Díkshá 3^{a}. Iti kulákulavicháras 4^{a}. Ráṣichakram 4^{a}. Nakshatrachakram 4^{b}. Akathahachakram 5^{a}. Akaḍamachakram 5^{b}. Riṇidhanichakram 6^{a}. Námagrahaṇaprakáras 6^{b}. Díkshákálas 7^{a}. Váraniyamas 7^{a}. Tithiniyamas 7^{a}. Nakshatranirṇayas 7^{b}. Yoganirṇayas 7^{b}. Lagnanirṇayas 7^{b}. Pakshanirṇayas 7^{b}. Málánirṇayas 8^{b}. Málániyamas 9^{a}. Ásanabhedás 10^{a}. Málásanskáras 10^{a}. Puraṣcharaṇam 11^{b}. Puraṣcharaṇe 'bhakshyádinishedhas 12^{a}. Japaphalam 13^{b}. Puraṣcharaṇaprayogas 16^{a}. Kúrmachakram 17^{a}. Mantráṇám daṣa sanskáras 17^{b}. Kalávatídíkshápráyogas 18^{a}. Pancháyataní díkshá 23^{b}. Sankshepadíkshá 24^{b}. Sarvatobhadram 24^{b}. Trilohí mudrá 25^{b}.

II. Foll. 26^{a}–152^{b}. Sámányapújápaddhatis 26^{a}. Sandhyáprayogas 26^{a}. Snánavidhis 27^{a}. Antarmátṛiká 30^{b}. Iti sámányapújápaddhatis 34^{b}. Bhuvaneṣvarímantrás 34^{b}. Annapúrṇámantrás 37^{b}. Tripuṭámantrás 38^{a}. Haritámantrás 39^{a}. Nityamantrás 40^{a}. Vajraprastáriṇímantrás 40^{b}. Durgámanavas 41^{a}. Mahishamardinímantrás 42^{a}. Jayadurgámantrás 43^{a}. Triṣúlinímantrás 43^{a}. Vágíṣvarímantrás 43^{b}. Párijátasarasvatímantrás 45^{b}. Gaṇeṣamantrás 46^{a}. Herambamantrás 47^{b}. Haridrágaṇeṣamantrás 48^{a}. Lakshmímantrás 48^{b}. Mahálakshmímantrás 49^{b}. Súryamantrás 51^{a}. Vishṇumantrás 53^{b}. Rámamantrás 57^{a}. Kṛishṇamantrás 58^{a}. Vásudevamantrás 65^{b}. Dadhivámanamantrás 66^{a}. Hayagrívamantrás 66^{b}. Hayagrívaikáksharamantrás 66^{b}. Nṛisinhamantrás 67^{a}. Hariharamantrás 68^{a}. Varáhamantrás 68^{b}. Ṣivamantrás 69^{a}. Kshetrapálamantrás 73^{b}. Bhairavímantrás 75^{b}. Sampatpradá Bhairaví 78^{a}. Kauleṣabhairaví 78^{b}. Sakalasiddhidá Bhairaví 78^{b}. Chaitanyabhairaví 78^{b}. Kámeṣvarí Bhairaví 79^{a}. Shaṭkúṭá Bhairaví 79^{b}. Bhogamokshapradá Bhairaví 79^{b}. Rudrabhairaví 79^{b}. Bhuvaneṣvarí Bhairaví 80^{b}. Tripurabálámantrás 80^{b}. Annapúrṇeṣvarí Bhairaví 81^{b}. Ṣrívidyá 82^{b}. Shoḍaṣí 83^{b}. Panchamí 87^{b}. Dípaní 88^{a}. Ṣrímantrás 88^{b}. Ṣríchakranáṣe práyaṣchittam 89^{a}. Ṣríchakrapádodakamáhátmyam 89^{a}. Darṣanaphalam 89^{a}. Sankshepa-Ṣrívidyápaddhatis 89^{a}. Sthitikramas 94^{a}. Mushṭinyásas 94^{a}. Shoḍhányásas 94^{b}. Gaṇeṣanyásas 94^{b}. Grahanyásas 95^{b}. Nakshatranyásas 95^{b}. Yoginínyásas 96^{a}. Ráṣinyásas 96^{a}. Píṭhanyásas 96^{a}. Tripurányásas 96^{b}. Kámaratinyásas 97^{a}. Shoḍaṣa nityá nyásás 97^{a}. Prakaṭayoginínyásas 98^{b}. Áyudhanyásas 98^{b}. Prachaṇḍachaṇḍikámantrás 106^{a}. Shoḍaṣívidyá 109^{a}. Ṣyámámantrás 110^{a}. Mantrabhedás 113^{b}. Guhyakálí 116^{a}. Iti Ṣyámáprakaraṇam 117^{a}. Táriṇíbhedás 117^{a}. Tárachamanam 117^{b}. Vírasádhanam 126^{a}. Ṣavasádhanam 128^{a}. Vidyábhedás. Chaṇḍograṣúlapáṇimantrás 130^{a}. Mátangímantrás 130^{b}. Uchchhishṭachaṇḍálinímantrás 131^{a}. Dhúmávatímantras 131^{b}. Bhadrakálímantrás 132^{b}. Uchchhishṭagaṇeṣamantras 132^{b}.[1]

[1] Occurrunt ibi hi versus, qui veneficia, in libris Vedicis *valaga* (κατάδεσμος) appellata, in memoriam reducunt: तथा नरसिंहसमुद्भूतं कीलकं मंत्रमंत्रितं । निखनेन्मंदिरे यस्य तरेदुच्चाटनं परं ॥ अथ वीथ्यां खनेद्यस्य क्रयविक्रयतां हरेत् । निखनेच्छौंडिकागारे तन्मद्यं वैकृतं भवेत् ॥ वेश्यागृहे तु निखनेद्ग्राहकं लभते तु सा । कन्यागृहे निखनेन्न विवाहो भवेद्ध्रुवं ॥ मानुषास्थिसमुद्भूतं कीलकं चाभिमंत्रितं । निखनेन्मंदिरे यस्य मरणं तस्य निश्चितं । उद्धृते तु भवेत्स्वास्थ्यमिति सर्वस्य संमतं ॥ Cf. infra fol. 146^{b}. (Cod. E. I. H. 1200. fol. 150^{a}.) ओं टं टां टं टां टिं टीं टुं टूं टें टैं टों टौं टं टः अमुकं गृह्ण हुं हूं टं ठः । इति मंत्रेण शृगालास्थिमयं कीलकं पंचांगुलं सहस्रेणाभिमंत्रितं यस्य गृहे श्मशाने वा तस्य नाम्ना निखनेत्स उन्मत्तो भवति । ओं डं डां डिं डीं डुं डूं डें डैं डों डौं अमुकं गृह्ण २ हूं डं डः । अनेन मंत्रेण मनुष्यास्थिमयं कीलकं वितस्तिप्रमाणं सहस्रेणाभिमंत्रितं यस्य गेहे श्मशाने वा निखनेत्तस्य समस्तपरिवारो नश्यति । उद्धृतेऽथवा शांतिः । etc.

Dhanadámantrás 133^{b}. Ṣmaṣánakálí 134^{b}. Vagalámukhí 135^{a}. Karṇapiṣáchímantrás 136^{a}. Siddhilakshaṇam 136^{b}. Manjughoshamantrás 136^{b}. Táriṇíkalpas 138^{b}. Sárasvatakalpas 140^{a}. Kátyáyaníkalpas 141^{a}. Jayadurgámantrás 142^{a}. Viṣálákshí 142^{b}. Gaurímantras 143^{a}. Brahmaṣrímantras 143^{b}. Indramantras 143^{b}. Garuḍamantras 144^{a}. Garuḍastavas 144^{b}. Vishaharágnimantras 144^{b}. Vṛiṣchikádivishaharamantras 144^{b}. Hanúmatsádhanam 145^{a}. Jválámukhímáliní 145^{b}. Ârdrapaṭí 146^{a}.[1] Ṣmaṣánabhairaví 146^{a}. Mahákáli 146^{a}. Nigaḍabandhamokshaṇam 146^{b}. Tryambakamantras 146^{b}. Mṛityusanjívaní 147^{a}. Ṣukropásitá mṛityusanjívaní 147^{b}. Âkarshaṇavidhánam 147^{b}. Chámuṇḍámantrás 148^{a}. Vidveshaṇam 148^{a}. Uchchâṭanavidhis 148^{b}. Sukhaprasavamantras 148^{b}. Adarṣanaprakáras 148^{b}. Yoginísádhanam 149^{a}. Kámeṣvarí 150^{a}. Pújádháras 151^{a}. Yantrasanskáras 151^{b}. Chakrapratishṭháprayogas 152^{a}.

III. Foll. 152^{b}–191^{a}. Digvidhánam 152^{b}. Pújáyám vihitanishiddháni 152^{b}. Mantrasiddher upáyas 154^{a}. Mantráṇám doshádoshás 154^{b}. Mantradoshaṣántis 155^{b}. Homártham kuṇḍanirṇayas 155^{b}. Kuṇḍánám viṣeshaphaláni 157^{a}. Kámyahomártham kuṇḍanirṇayas 157^{a}. Nityahomapaddhatis 158^{b}. Sankshepahomaprayogas 159^{a}. Vṛihaddhomapaddhatis 160^{a}. Homadravyáṇi 163^{a}. Shaṭkarmalakshaṇam 163^{b}. Âsanam 164^{a}.[2] Bhútánám udayas 164^{b}. Bhútánám maṇḍaláni 164^{b}. Bhuvaneṣvarístotram 165^{a}. Bhuvaneṣvaríkavacham 166^{a}. Annapúrṇástotram 166^{b}. Annapúrṇákavacham 167^{a}. Tripuṭástotram 167^{b}. Asyáḥ kavacham 168^{a}. Durgáyáḥ ṣatanámastotram 168^{b}. Asyáḥ kavacham 169^{a}. Mahishamardinístotram 169^{b}. Asyáḥ kavacham 170^{a}. Lakshmístotram 171^{a}. Asyáḥ kavacham 171^{a}. Sarasvatístotram 171^{b}. Gaṇeṣastotram 172^{a}. Haridrágaṇeṣakavacham 173^{a}. Súryakavacham 173^{a}. Vishṇustotram 173^{b}. Rámachandráshṭottaraṣatanámastotram 174^{a}. Asya kavacham 175^{b}. Kṛishṇastotram 176^{a}. Gopálastotram 176^{b}. Asya kavacham 177^{a}. Nṛisinhakavacham 178^{a}. Ṣivastotram 178^{b}. Ṣivakavacham 179^{a}. Bhairavístotram 179^{b}. Bhairavíkavacham 180^{a}. Ṣrívidyástotram 180^{b}. Mahátripurasundaríkavacham 180^{b}. Kinkiṇístavas 181^{b}. Ṣríkavacham 181^{b}. Vaṭukastotram 182^{a}. Prachaṇḍachaṇḍikástotram 183^{b}. Asyáḥ kavacham 184^{a}. Ṣyámákavacham 184^{b}. Ṣyámástotram 185^{b}. Tárástotram 186^{b}. Tárápajjhaṭiká a *Ṣankaráchárya* scripta 187^{a}.[3] Ṣántistotram 188^{a}. Tárákavacham 189^{a}. Guhyashoḍhá 190^{a}. Vagalámukhístotram 190^{b}.

IV. Foll. 191^{a}–223^{b}. Chatuḥshashṭyupachárás 191^{a}. Maṇimuktádidravyáṇám nirmályakálakathanam 191^{b}. Tripurasundaryáḥ shoḍaṣopacháramantrás 191^{b}. Rudrákshamáhátmyam 192^{b}. Naimittikádikarmabhange práyaṣchittam 193^{b}. Vishṇuvárádhanamantrás 194^{a}. Yogángásanáni 195^{b}. Mudrás 195^{b}. Dháraṇayantráṇi. Bhuvaneṣíyantram 198^{b}. Tvaritáyantram 199^{a}. Durgáyantram 199^{a}. Lakshmíyantram 199^{a}. Bhairavíyantram 199^{b}. Kálíyantram 199^{b}. Gaṇeṣayantram 199^{b}. Rámayantram 199^{b}. Narasinhayantram 200^{a}. Gopálayantram 200^{a}. Devakíputrayantram 200^{b}. Ṣivayantram 200^{b}. Ṣántikádau dháraṇayantram 200^{b}. Yantralekhanadravyam 201^{a}. Ṣántyudakasnánam 201^{a}. Atha sankshepataḥ sarvásám devatánám nityapújávidhir likhyate 201^{a}. Naimittikavidhis 202^{a}. Prayogavidhis 203^{b}. Bhuvaneṣvaríprayogas 203^{b}. Tvaritáprayogas 203^{b}. Durgáprayogas 204^{a}. Sarasvatíprayogas 204^{a}. Lakshmíprayogas 204^{a}. Gaṇeṣaprayogas 204^{a}. Súryaprayogas 204^{a}. Rámaprayogas 204^{b}. Vishṇuprayogas 205^{a}. Dadhivámanaprayogas 206^{a}. Hayagrívaprayogas 206^{a}. Nṛisinhaprayogas 206^{a}. Varáhaprayogas 206^{b}. Dakshiṇámúrttiprayogas 206^{b}. Bhairavíprayogas 206^{b}. Sundaríprayogas 207^{a}. Chhinnamastáprayogas 208^{b}. Ṣyámáprayogas 208^{b}. Tarpaṇam 209^{a}. Nigraháder upáyas 209^{b}. Vetálasiddhis 209^{b}: तदुक्तं कुलचूडामणौ ॥ भैरव उवाच ॥ वेतालादिमहासिद्धिः कथं भवति चंडिके । तन्मे कथय देवेशि यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ॥ देव्युवाच ॥ निंबवृक्षोद्भवं काष्ठं श्मशाने साधकोत्तमः । भौमवारे मध्यरात्रौ गत्वा [कुलयु]गान्वितः ॥ खनित्वा चाष्टलक्षं वै जपेन्महिषमर्दिनीं । तत्सहस्रं हुलेद्वत्स (हुलेद्वस MS.) तत्रैव पितृकानने ॥ काष्ठमुद्धृत्य तस्मिन्वै दंडं पादुकसूचितं । कृत्वा दुर्गाष्टमीरात्रौ श्मशाने निःक्षिपेत्ततः ॥ तस्योपरि शवं कृत्वा पूजयित्वा यथाविधि । शवासने गतो वीरो जपेदष्टसहस्रकं ॥ ततो मातृबलिं दत्वा काष्ठमामंत्रयेत्ततः । स्कें स्कें दंड महाभाग योगिनीहृदयप्रिय । मम हस्तस्थितो नाथ ममाज्ञां परिपालय ॥ एवमामंत्र्य वेतालं यत्र यत्र प्रयुज्यते । तं तं चूर्णीविधायाथ पुनरायाति कौलिकं ॥[4] गच्छ गच्छ महाभागे पादुके वरवर्णिनि । मत्पादस्पर्शमात्रेण गच्छ त्वं शतयोजनं ॥ अष्टलोहं समासाद्य पंचाशदंगुलाकृतिं । खड्गं कृत्वा तत्र मंत्रं लिखित्वा पूजयेन्मनुं ॥ तत्सहस्रं ततो हुत्वा महाशवकलेवरे । खनित्वा जीववृक्षाग्रे बद्ध्वा शुष्केऽथ (? शुष्कं तु) भावयेत् ॥ कुलाष्टम्यामर्धरात्रौ चितामध्ये विशेषतः । प्रीतिपूर्वं समामंत्र्य हुलेत् (?) पितृवने ततः ॥ मधुरत्रयसंयुक्तं विल्वपत्रेण संयुतं । पादादिमूर्धपर्यंतं होमांते बलिमाहरेत् ॥ बल्यंते परमा माया देवी महिषमर्दिनी ।

[1] De incantamento panni udi ope faciendo.

[2] पद्माख्यं स्वस्तिकं भूयो विकटं कुक्कुटं पुनः । वज्रं भद्रकमित्याहुरासनानि मनीषिणः ॥

[3] [illegible] ब्रह्मतरुर्जय तारिभुक्ते ब्रह्मविष्णुशिवशाखामुक्ते । मोक्षसमफलमद्भुतसुरसं निंदानंदमयं कुरु पुरुषं ॥

[4] 'Und nun komm, du alter Besen! Nimm die schlechten Lumpenhuellen; Bist schon lange Knecht gewesen; Nun erfuelle meinen Willen! Auf zwei Beinen stehe, Oben sei ein Kopf, Eile nun und gehe Mit dem Wassertopf!' *Goethe.*

ञ्चायाति बलिपूर्णास्या वरहस्ता हसन्मुखी ॥ गृह्ण वत्सेति शब्दं वै खड्गमुत्तोल्य धारयेत् । घोरदंष्ट्रे महाकालि करवालस्वरूपिणि । ञ्चां ग्रां ग्रीं ग्रूं ग्रैं ग्रौं ग्रः । ईं ऊं कुरु कल्याणं विपक्षच्छेदविस्तरं ॥ एवमामंत्र्य खड्गं तु यदुद्दिश्य क्षिपेन्नरः । छित्त्वा छित्त्वा पुनश्छित्त्वा गच्छत्याकृष्यते पुनः ॥ etc. Válakasanskáras 210^{b}. Chhágádibalividhis 211^{a}. Kulácháras 211^{a}. Ṣivábaliprakáras 213^{a}. Kulavartma sarvatra gopaníyam 213^{a}. Prátaḥkrityam 213^{b}. Atha dútíyágo nirúpyate. Tatrádau Vijayásvíkáras 214^{a}. Japanaprakáras 214^{b}. Mánsádiṣodhanam 215^{b}. Ṣaktiṣodhanam 216^{a}. Naivedyam 217^{b}. Víráṇám puraṣcharaṇam 217^{b}. Yoginám mantrasnánam 219^{a}. Sandhyá 219^{a}. Anantarapújá 219^{a}. Homas 219^{b}. Antaḥpanchamakárayajanam 219^{b}. Kumáripújá 219^{b}. Yogaprakriyá 220^{b}.

Libri auctoresque in nostro codice hi laudantur: Agastyasanhitá foll. 2^{a}. 12^{a}. etc. Ágamakalpadruma 2^{a}. 5^{b}. 17^{a}. (cf. Kalpadruma). Ádiyámala 142^{b}. Uttaratantra 214^{b}. 215^{a}. 216^{b}. Ekavírakalpa 10^{a}. 117^{a}. 124^{b}. Kalpadruma 4^{a}. (cf. Ágamakalpadruma). Kálikápuráṇa 9^{b}. 38^{a}. 153^{b}. 219^{a}. Kálítantra 110^{a}. 110^{b}. 153^{b}. 208^{b}. Kálírahasya 113^{b}. Kálíhṛidaya 31^{b}. Kukkuṭesvaratantra 137^{a}. Kubjikátantra 130^{a}. 169^{b}. Kumáríkalpa 111^{a}. 111^{b}. 118^{a}. 214^{b}. Kulachúḍámaṇi 27^{a}. 42^{b}. 113^{b}. 208^{b}. 209^{b}. Kulaprakáṣa 14^{b}. Kulasára 15^{a}. Kulámṛita 27^{b}. 84^{b}. Kulárṇava 12^{a}. 12^{b}. etc. Kaulávalíya 151^{b}. 153^{a}. Kaulikatantra 216^{a}. Kriyására 1^{b}. 2^{a}. Gaṇeṣavimarshiṇí 2^{b}. 24^{a}. 158^{a}. Gándharva 125^{b}. Gáruḍa 145^{b}. Gautamíya 7^{a}. 8^{a}. 9^{b}. etc. Chakradípiká 59^{a}. Chandrachúḍámaṇi 119^{b}. (cf. Tantrachúḍámaṇi). Chámuṇḍátantra 9^{b}. Chanda[ḥ] sangraha 125^{b}. Jnánárṇava 30^{a}. 31^{b}. 76^{b}. etc. (cf. Yoginíjnánárṇava). Tattvabodha 88^{a}. Tantrakaumudíkára 83^{b}. Tantrachúḍámaṇí 118^{b}. (cf. Chandrachúḍámaṇi). Tantraràja 4^{b}. 9^{b}. Tantrahṛidaya 34^{b}. Tripurására 81^{b}. Dakshiṇamúrttisanhitá 34^{b}. 38^{b}. 45^{b}. etc. Nandikeṣvarasanhitá 27^{a}. Navaratna 93^{b}. Navaratneṣvara 19^{a}. 103^{a}. 201^{b}. 219^{a}. Náradíya 151^{a}. 152^{b}. Náráyaṇakalpa 15^{a}. Náráyaṇíya 4^{b}. 42^{a}. Nibandha 4^{a}. 5^{a}. 144^{a}. 154^{b}. etc.[1] Nílatantra 17^{a}. 27^{b}. 117^{a}. etc. Padmapuráṇa 175^{b}. 193^{a}. Pingalátantra 4^{b}. Pingalámṛita 6^{b}. Puraṣcharaṇachandriká 14^{b}. 56^{b}. Prapanchasára 18^{a}. 45^{b}. 55^{b}. 162^{a}. Pheṭkáriṇí 123^{a}. 131^{b}. Pheṭkáríya 113^{b}. 119^{b}. etc. Mahápheṭkáríya 117^{b}. Brahmapuráṇa 158^{b}. Brahmayámala 32^{b}. Brahmasanhitá 63^{b}. 160^{a}. 178^{b}. Brahmopanishad 189^{a}. *Bháratácháryа* 86^{a}. Bhávachúḍámaṇi 128^{a}. 212^{a}. 216^{a}. Bhútabhairava 88^{b}. Bhairavatantra 18^{b}. 109^{b}. Bhairavíya 123^{a}. Bhairavítantra 3^{a}. (cf. Svachhandabhairava). Matsyasúkta 2^{b}. 34^{b}. 118^{a}. etc. Mantrachúḍámaṇi 214^{b}. Mantradevaprakáṣiká 45^{b}. 68^{a}. 131^{a}. 143^{b}. Mantrayantraprakáṣa 152^{b}. Mátṛikárṇava 125^{b}. 219^{a}. Máliníviјaya 3^{b}. 9^{a}. Máyátantra 84^{a}. 125^{a}. Muṇḍamálátantra 3^{b}. 8^{b}. 9^{b}. etc. Maithilás 22^{a}. Yogaratnávalí 5^{b}. Yoginíjnánárṇava 85^{b}. Yoginítantra 2^{b}. etc. Yoginíhṛidaya 3^{a}. 10^{a}. Ratnávalí 7^{b}. (cf. Yogaratnávalí). *Rághavabhaṭṭa* 4^{a}. 19^{b}. 153^{b}. Rámárchanachandriká 4^{b}. 7^{b}. 24^{a}. Rudrayámala 2^{b}. Yámalíya 6^{a}. (cf. Ádiyámala, Brahmayámala, Siddhayámala). Lalitátantra 216^{b}. Vasishṭhasanhitá 156^{a}. (cf. Vásishṭha). Vámakeṣvaratantra 130^{b}. 151^{b}. 198^{a}. Váráhítantra 3^{b}. 8^{b}. 9^{b}. etc. Váráhíya 30^{a}. Vásishṭha 24^{b}. 157^{a}. Vijayákalpa 214^{a}. *Vidyádharáchárya* 16^{b}. Vidyánandanibandha 34^{b}. Viṣuddheṣvaratantra 9^{a}. 13^{b}. 27^{b}. 30^{a}. etc. Viṣvasára 18^{a}. 23^{b}. etc. Víratantra 110^{b}. 113^{b}. 211^{b}. etc. Vírabhadra 126^{a}. Vaiṣampáyanasanhitá 3^{a}. 11^{a}. 13^{a}. 69^{a}. *Ṣankaráchárya* 119^{a}. 188^{a}. Ṣáradá[tilaka] 4^{a}. 14^{b}. 17^{b}. etc. Ṣivágama 217^{b}. Ṣríkrama 2^{b}. 8^{b}. 81^{a}. Sanatkumárakalpa 61^{a}. Sanatkumáratantra 24^{a}. 33^{a}. 178^{a}. Sanatkumárasanhitá 6^{b}. Sanatkumáríya 10^{a}. Samayáchára 217^{b}. etc. Sammohanatantra 26^{b}. Sárasangraha 1^{b}. Sárasamuchchhaya 152^{b}.[2] Siddhayámala 2^{b}. 85^{a}. 182^{a}. (siddhi°). Siddhasárasvata 3^{b}. 123^{b}. etc. Siddheṣvaratantra 113^{b}. Skandhapuráṇa 193^{a}. Svachhandabhairava 88^{b}. Svatantra 101^{b}. 114^{a}. 125^{b}. (Svatantratantra) 201^{b}. 214^{a}. 216^{a}. Svayambhúmátṛikátantra 141^{a}. Hansaparameṣvara 8^{b}. Hansamáheṣvara 10^{a}. Hanúmatkalpa 173^{b}.

In fine haec leguntur: श्रीमहामहोपाध्यायश्रीकृष्णानंदवागीशभट्टाचार्यविरचिते तंत्रसारे चतुर्थः परिछेदः समाप्तः ॥

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 101; de Berolinensi Weber, p. 361. Qui codex utrum recensiorem breviorem quandam contineat, necne, in praesentia divinari non licet.

Codex anno 1812 exaratus est. Folium ६५. desideratur, numerum ६५. scriba praetermisit, nihil tamen deest.

In foliis 224–235. varii generis circuli et formae mysticae (chakra, maṇḍala, yantra, kuṇḍa) delineatae sunt: 1. Nakshatrachakram. 2. Riṇidhanichakram. 3. Kulákulachakram. 4. Akathahachakram. 5. Akaḍamachakram. 6. Ráṣichakram. 7. Sarvatobhadramaṇḍalam. 8. Alpasarvatobhadramaṇḍalam. 9. Laghunábhamaṇḍalam. 10. Panchábjamaṇḍalam. 11. Kúrmachakram. 12. Mátṛikáyantram. 13. Sámányapújáyantram. 14. Bhuvaneṣvarípújáyantram. 15. Tripuṭápújáyantram. 16. Taritápújáyantram. 17. Vajraprastávinípújáyantram. 18. Nityapújáyantram. 19. Gaṇeṣapújáyantram.

[1] Liber saepe laudatur, sed titulum accuratiorem nusquam reperi. Cf. Vidyánandanibandha.

[2] Id est: Tripurásárasamuchchaya.

20. Vágíṣvarípújáyantram. 21–23. Ṣríkṛishṇasya pújá-yantram. 24. Gopálasya pújáyantram. 25. Tripurá-bhairavípújáyantram. 26. Varáhapújáyantram. 27. Annapúrṇábhairavípújáyantram. 28. Chaṇḍograṣúlapá-ṇipújáyantram. 29. Vaṭukabhairavapújáyantram. 30. Shaṭkúṭábhairavípújáyantram. 31. Chaitanyabhairaví-pújáyantram. 32. Rudrabhairavípújáyantram. 33, 34. Ṣyámápújáyantram. 35. Ṣrívidyápújáyantram. 36. Pra-chaṇḍachaṇḍikápújáyantram. 37. Guhyakálíṣmaṣána-kálíbhadrakálímahákálínám pújáyantram. 38, 39. Tárá-pújáyantram. 40. Dhanadápújáyantram. 41. Ṣmaṣá-nakálípújáyantram. 42. Viṣálákshípújáyantram. 43. Vagalámukhípújáyantram. 44. Táriṇípújáyantram. 45. Chaṇḍograṣúlapáṇer yantram. 46. Ṣrídurgáyantram. 47. Garuḍayantram. 48. Vagalámukhídháraṇayantram. 49. Lakshmíyantram. 50. Ṣrírámayantram. 51. Hanú-madyantram. 52. Manjughosha. 53. Tripurádháraṇa-yantram. 54. Gaṇeṣadháraṇayantram. 55. Lakshmyá dháraṇayantram. 56. Nṛisinhasya dháraṇayantram. 57. Taritádháraṇayantram. 58. Bhairavyá dháraṇa-yantram. 59. Ṣrírámasya dháraṇayantram. 60. Ṣrí-kṛishṇasya dháraṇayantram. 61. Mṛityunjayasya dhá-raṇayantram. 62. Ṣivasya dháraṇayantram. 63. Táráyá dháraṇayantram. 64. Raṇadurgádháraṇayantram. 65. Vagalámukhídháraṇayantram. 66. Kályá dháraṇayan-tram. 67. Chaturaṣrakuṇḍam. 68. Padmakuṇḍam. 69. Ashṭáṣrakuṇḍam. 70. Vartulakuṇḍam. 71. Sha-ḍaṣrakuṇḍam. 72. Yonikuṇḍam. 73. Ghaṭargalayan-tram. 74. Ardhachandrakuṇḍam. 75. Tryaṣrakuṇḍam. Quatuor infra typis excudi jussi. (Wilson 46.)

नक्षत्रचक्रं

अ आ १ देवः	इ २ मानुषः	ई उ ऊ ३ राक्षसः	ऋ ॠ ऌ ॡ ४ मानुषः	ए ५ देवः	ऐ ६ मानुषः	ओ औ ७ देवः	क ८ देवः	ख ग ९ राक्षसः
घ ङ १० राक्षसः	च ११ मानुषः	छ ज १२ मानुषः	झ ञ १३ देवः	ट ठ १४ राक्षसः	ड १५ देवः	ढ ण १६ राक्षसः	त थ द १७ देवः	ध १८ राक्षसः
न प फ १९ राक्षसः	ब २० मानुषः	भ २१ मानुषः	म २२ देवः	य र २३ राक्षसः	ल २४ राक्षसः	व श २५ मानुषः	ष स ह २६ मानुषः	ळ क्ष २७ देवः

अकथहचक्रं

अ क थ ह	उ ङ प	आ ख द	ऊ च फ
ओ ड ब	ऌ झ म	औ ढ श	ॡ ञ य
ई घ न	ॠ ज भ	इ ग ध	ऋ छ व
अः त स	ऐ ठ ल	अं ण ष	ए ट र

ऋणिधनिचक्रं

६	६	६	०	३	४	४	०	०	०	३
अ आ	इ ई	उ ऊ	ऋ ॠ	ऌ ॡ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट
ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ
ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह
२	२	५	३	०	२	१	०	४	४	१

कुलाकुलचक्रं

वायुः	अग्निः	भूमिः	जलं	आकाशः
अ आ	इ ई	उ ऊ	ऋ ॠ	ऌ ॡ
ए	ऐ	ओ	औ	अं अः
क	ख	ग	घ	ङ
च	छ	ज	झ	ञ
ट	ठ	ड	ढ	ण
त	थ	द	ध	न
प	फ	ब	भ	म
य	र	ल	व	श
ष	क्ष	ळ	स	ह
वायुः	अग्निः	भूमिः	जलं	आकाशः

150.

Foll. 121–147. Lit. Bengal. Linn. 6. *Todalatantram,* capita decem continens. Incipit: श्रीदेव्युवाच । ब्रूहि मे जगतां नाथ सर्व्वविद्यामय प्रभो । महाविद्यासु सर्व्वासु गुह्यासु भुवनत्रये । एतासां दक्षिणे भागे नानारूपपिनाकधृक् । पृथकपृथक् महादेव कथयस्व मयि प्रभो । श्रीशिव उवाच । शृणु चार्व्वङ्गि सुभगे कालिकायाश्च भैरवं । महाकालं दक्षिणाया दक्षभागे प्रपूजयेत् । महाकालेन वै सार्द्धं दक्षिणा: रमते सदा । etc.

Hoc libro de cultu mystico, circulorum et διαγραμμάτων, spiritus comprimendi, aliarum nugarum ope exercendo, agitur. Titulus non explicatur. Bengalice *todala* vocabulo brachiorum ornamentum quoddam significatur.

Haec codicis pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 41 c.)

151.

Hoc volumine opera tria continentur. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 147. Long. 16. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–53. Linn. 7. *Phetkárinítantra,* capitibus 22. constans. Incipit: क्रोधोज्ज्वलन्तीं जघनं धमन्तीं सृष्टिं दहन्तीं दितिजं ग्रसन्तीं । भीमं नदन्तीं प्रणमामि कृत्यां रोरूयमाणां क्षुधयोग्रकालीं ॥ उन्मत्तभैरवं नारसिंहं डामरभैरवं शिवाकारं मालिन्याद्यमसिताङ्गादियामलं । सिद्धयोगेश्वरं तन्त्रं योगिनीजालसम्वरं । दृष्ट्वा कृत्याविधिं फेत्कारिणीतन्त्रं वि(f)रच्यते ॥ quo prooemio auctor opus ex Unmattabhairavatantra, Nárasinhatantra, Dámarabhairavatantra, Sivatantra, Málinítantra, Yámalatantra, Siddhayogesvaratantra, Yoginítantra se excerpsisse fatetur. Praeterea in fine capitis 13. Ádivátulatantra laudatur. Liber consilio flagitiosissimo compositus est, incantationes enim et praestigiae magicae nefastae et horrendae traduntur; sed ad cognoscendas superstitiones populares, quae mirum in modum cum populis occidentalibus consentiunt, maximi est pretii.

Cap. 1. De literarum quinquaginta significatione. Unicuique enim literae quatuor potestates, duae masculae, duae femininae tribuuntur. Ut exemplo utar, ऋ litera *Keṣava* et *Kírti, Ṣríkaṇṭha* et *Púrṇodará* significantur. Praeterea literae et syllabae quaedam symbolice usurpantur: उकार: कुटिल: प्रोक्तो मकार: काल एव च । ऐन्द्रावली[1] लकारश्च हंसो प्यथ ह उच्यते । विन्ध्यवासिनी माया च इकारस्तु कुचद्वयं । माया लक्ष्म्यत्र ह्रींकारो हूँकार: कूर्च्चं उच्यते । द्विठ: स्वाहा समाख्याता[2] कालाग्निर्व्यापकोऽङ्कुश: । अस्त्रं फडित्यतो ब्रह्मा दक्षकर्णान्वित: शिव: । सकारस्तु भृगुपाणो नो वानी पाकशासन: । नागेशो ज्वलनो रेफो सकारस्त्विन्दुरीरित: । सकुलो भग एकार: उकार: शिव उच्यते । दक्षवामाविति ई प्रोक्तौ पाशी ऋ: परिकीर्त्तित: । लोलाक्षिका लकारश्च हकार लङ्कलीश्वर: । इन्द्रासनगतो ब्रह्मा मतिमूर्त्तिश्च मन्मथ: । ह्रैं श्चोतिस्त्रितत्वं ह्रों हूँ कूर्च्च: क्रोधो पि कीर्त्तित: । etc.[3] 2. De vasculis, διαγραμμάτων formam gerentibus, in ritibus magicis adhibendis: शान्तिके चतुरस्रं स्यात् पौष्टिके वृत्तमेव च । त्रिकोणमभिचारे तु पञ्चास्रं मारणे मतं । षडस्रं मोहने चैव सप्तास्रं स्तम्भने मतं । शत्रूच्छादे (l. शत्रूच्छेदे sive शत्रूच्चाटे) तथाष्टास्रं नवास्रं व्याधिहा मतं । मोहे तु कारयेत् कुण्डमेकमेवैकहस्तकं । चतुरस्रं त्रिकोणं वा वृत्तम्वा मेखलात्रयं । etc. 3. De apparatu magico ceremoniisque, ad sacra auspicanda faciendis. 4.[4] Cantio magica priusquam ad usus aliquos adhibeatur, praecepta varia observanda sunt (puraskriyá, puraṣcharaṇakarman). Quare tempora et sidera idonea, res ad incantationem necessariae, sedendi modi etc. traduntur. पञ्चमी च द्वितीया च तृतीया सप्तमी तथा । वुधेज्यधारसंयुक्ता शान्तिकर्म्मणि पूजिता । गुरुचन्द्रयुता षष्ठी चतुर्थी च त्रयोदशी । सप्तमी पौष्टिके शस्ता अष्टमी नवमी तथा । दशम्येकादशी चैव भानुसुक्रदिनान्विता । आकर्षणे त्वमावास्या नवमी प्रति[प]त्तथा । पौर्णमासी मन्दभानुयुक्ता (l. °bhánur) विद्वेषकर्म्मणि । कार्ष्णी चतुर्दशी तद्वदष्टमी मन्दतारका(:) । उच्चाटने तिथि: शस्ता प्रदोषेषु विशेषत: । चतुर्दश्यष्टमी कृष्णा अमावास्या तथैव च । मन्दारकदिनोपेता शस्ता मारणकर्म्मणि । वुधचन्द्रदिनोपेता पञ्चमी दशमी तथा । पौर्णमासी च विज्ञेया तिथि स्तम्भनकर्म्मणि ॥ शुभग्रहोदये कुर्य्यादशुभान्यशुभोदये । रौद्रकर्म्म[ा]णि रिक्तार्कें मृत्युयोगे च मारणं । सूर्य्योदयं समारभ्य घटिकादशमं क्रमात् । ऋतव: स्युर्वसन्ताद्या अहोरात्रं दिने दिने । वसन्तग्रीष्मवर्षाख्यशरद्धेमन्तशैशिरा: । हेमन्त: शान्तिके प्रोक्तो वसन्तो वश्यकर्म्मणि । शिशिर स्तम्भने ज्ञेयो विद्वेषे ग्रीष्म ईरित: । प्रावृडुच्चारणे (uchchátane) ज्ञेया शरन्मारणकर्म्मणि । संलिखेत्स्तम्भनं कुम्भे हर्य्यक्षे वृश्चिकोदये । द्वेषोच्चाटादिकं नक्रकुलीरराजतुलोदये । मेषकन्याधनुर्मीने वश्यशान्तिकपौष्टिकं । मारणं चाष्टमे राशौ रिपोर्भेदादिनिग्रहं । वश्यं पूर्व्वेह्नु (púrvedyur ?) विद्वेषोच्चाटनं लिखेत् । शान्तिपुष्टी त्वहन्यन्ते सन्ध्याकाले तु मारणं । अर्द्धरात्रे लिखेत्स्तम्भमाकृष्टिं प्रागि्दनोदयात् । यदन्यच्छोभनं कार्य्यं तत्प्रत्यूषे लिखेद्बुध: । इन्द्रे स्तम्भनमुच्चाट अग्नौ सर्व्वाभिचारकं । यमे रक्षसि विद्वेषं शान्तिं वरुणसोमयो: । कुलोत्सादं मरुद्भागे यक्षे कलहनिग्रहौ । कुर्व्वीत नोदितं कर्म्म यच्छुभं ब्रह्मण: पदे ।

---

[1] न et ल, व et र literatura Bengalica perraro, म et स vix distinguuntur. Quare in vocabulis ceterum ignotis errores cavere difficillimum est.

[2] पुंलिंगा हूँफडंतास्ते स्वाहांता योषितो मता: । नपुंसका नमोंताश्च इत्युक्ता मनवस्त्रिधा ॥ Pro स्वाहांता in Visvasára द्विठांता legitur.

[3] His nugis factum est, ut in lexicis, post decimum aerae nostrae seculum scriptis, literis singulis nescio quae mirificae significationes tributae sint.

[4] Hoc caput in fol. 6a. l. 7. incipere videtur.

वश्याकृष्टौ लिखेत् भूर्जे लिखेदुच्चाटनं ध्वजे । गर्दभत्वचि विद्वेषं स्तम्भनं गजचर्म्मणि । प्रेतचीरे समालिख्य तापज्वरादिमारणं । विवादसैन्यस्तम्भादि शिलायामपि मोहनं । वश्यां कुङ्कुमकर्पूररोचनाभिर्हरिद्रया । यावेन स्तम्भनाकृष्टिं लिखेच्चानामिकासृजा । विद्वेषं रुरुरक्तेन काकरक्तेन मारणं । मोहनं विषरक्तेनोच्चाटनं चास्त्रजासृजा । विद्वेषोच्चाटनं काकपक्षेणापि च मारणं । वश्ये चाकर्षणे स्तम्भे रक्तवर्णं विचिन्तयेत् । etc. 5 (fol. 12^{a}). De carmine mystico[1], Kukkuṭeṣvara dicto. Incipit: अथ वक्ष्ये कुक्कुटानामाद्यमन्त्रवरं तथा। जगतामुपकारपरैः क्षपनैकगुरुभिर्यथा पुरा प्रोक्तं। 6. Uchchhishṭachánḍálinímanus[2]. Deae nomen hoc disticho explicatur: उच्छिष्टेन वलिं दत्वा जपेत्तन्नतमानसः । उच्छिष्टेनैव कर्तव्यो जपोऽस्याः सिद्धिमिच्छता ॥[3] 7 (fol. 18^{b}). Dhúmávatímanus. 8. Dhúmravarṇámanus. 9. Bhadrakálímanus. 10. Ṣmaṣánakálikámanus. 11 (fol. 25^{b}). Nílasarasvatímanus[4]. 12. Mahákálímanus. 13. Mahákṛityáparimalo manus. Pauca exscripsi: ध्यात्वा कृत्यामर्चयीत रक्तैः पुष्पैश्च वश्यके । कृष्णा मारणकृत्येषु रक्ताभा वश्यके तथा । कृत्याञ्च मदनां सर्व्वकुल्यामुच्चादनीं (ṭa) तथा । भीषणां श्रीमतीं चैव प्रतिष्ठाञ्च ततः परं । विद्यामभ्यर्च्चयेदष्टपत्रेषु क्रमशः सुधीः । पूर्व्वोक्तशङ्करीं नाम शुक्लवर्णां वरानिलां । द्विभुजां सौम्यवदनां पाशाङ्कुशधरां शिवां । दक्षिणे भीषणां नाम ललजिह्वामधोमुखीं । कृष्णवर्णां रक्तकेशीं रक्तमाल्यानुलेपनां । चतुर्भुजां सिंहनादोज्ज्वलच्छूलकपालिनीं । खड्गचर्म्मधरां देवीं सर्व्वाभरणभूषितां । पश्चिमे वारुणीं नाम स्वर्णवर्णां हसन्मुखीं । सुवर्णमालिकां नाम शुभ्रदंष्ट्रा भयापहां । उत्तरे भीषिकां नाम रक्तवर्णां भयङ्करीं । पूजयित्वा जपेन्मन्त्री नित्यमष्टोत्तरं शतं । अथास्य विनियोगस्तु कर्त्तव्यो मन्त्रिणा सदा । कालं विदित्वा प्रतिकृतिं मधूच्छिष्टेन कारयेत् । द्वादशाङ्गुलकः (°kím) शत्रोर्नखलोमसमन्वितं । हृदये नामधेयञ्च फट्कारं सर्व्वकर्म्मके । अमुष्य प्राणा अमुष्य जीव इह स्थितः । अमुष्य सर्व्वेन्द्रियानीति अमुष्य वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणानिहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्त्वग्निवल्लभा । इति प्राणं प्रतिष्ठाप्य शरीरं लेपयेत्ततः । मृतब्राह्मणचाण्डालकेशाभ्यां पादयोः पृथक् । विल्वकारस्करमये तोरणे वाप्यधोमुखीं । तस्याधो मेखलां कृत्वा त्रिकोणं वह्निमंडलं । तत्र पात्रं विधायाग्निं परिधीनस्ततस्तृणैः । विभीतकपरिध्यानं कल्पयेत्तस्य मारणं । जुहुयत्तिलतैलाक्तैः काकोलूकस्य पिच्छकैः । दावयैनं शोधयैनं मारयेत्यभिचारय च । अष्टोत्तरशतेनैव अनया जुहुयाद्बुधः । होमान्ते विधिवत् कृत्वा आराध्याग्नेश्च सन्निधौ । यो मे कश्च ग्रहो वातिदूरस्थो वान्तिकेषु च । सम्बुध्याग्निं विधानेन नवरात्रिं समापयेत् । etc. Effigies cereas etiam apud Graecos et Romanos ad praestigias adhibitas esse vulgatissimum est. 14. Jayadurgámanus. 15 (fol. 33^{b}). Ágneyo mantras, sive Játavedádinavadurgámanus. 16. Dinástram, Kṛityástram: अतिदुर्गामनुं प्राहुर्दिनास्त्रं मन्त्रवित्तमाः । प्रतिलोममिमं मन्त्रं कृत्यास्त्रं परिचक्षते ॥ 17. Lavaṇamantras, preces cum salis oblatione conjunctae, quibus Bhadrakálí invocatur. 18 (fol. 48^{a}). De amuletis (yantra). 19. Práṇákarshí mahámanus. 20. Decem cerimoniarum genera (sanskára), cum incantationibus conjuncta: मन्त्राणां दश कथ्यन्ते संस्काराः सिद्धिदायिनः । जननं जीवनं पश्चात्ताडनं वोधनं तथा । तथाभिषेको विमलीकरणाप्यायने ततः । तर्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः । शोधिताः फलदा मन्त्रा भवन्ति किल कामदाः । मन्त्राणां मातृकामध्यादुद्धारो जननं स्मृतं । प्र(ा)णवान्तरितं कृत्वा मन्त्रमेनं जपेत्सुधीः । एतज्जीवनमित्याहुर्मन्त्रतन्त्रविसारदाः । मन्त्र(ा)वर्णान् समालिख्य ताडयेच्चन्दनाम्भसा । प्रत्येकं वायुना मन्त्री ताडनं तदुदाहृतं । विलिख्य मन्त्रं तं मन्त्री प्रसूनैः करवीरजैः । तन्मन्त्राक्षरसंख्यातैर्हन्यान (hanyád) यन्त्रेण वोधनं । स्वतन्त्रोक्तविधानेन मन्त्री मन्त्रार्णसंख्यया । अश्वत्थपल्लवैर्मन्त्रमभिषिञ्चेत्स्वसिद्धये । संचिन्त्य मनसा यन्त्री ज्योतिर्मन्त्रेण निर्दहेत् । मन्त्रे मलत्रयं मन्त्री विमलीकरणन्त्विदं । तारं व्योमादिमनुयुकदण्डीज्योतिर्मनुर्मतः । कुशोदकेन जप्तेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं मनोः । तेन मन्त्रेण विधिवदेतदाप्यायनं मतः । मन्त्रेण वारिणा तन्त्रे तर्पणं [तर्पणं] स्मृतं । तारामायारमायोगो मनोर्दीपनमुच्यते । जप्यमालस्य मन्त्रस्य गोपनं त्वप्रकाशनं । संस्काराः सर्व्वतन्त्रेषु गोपिताः कथिता दश ।[5] Res ad oblationem adhibitae quanta mensura et quo pondere esse debeant, definitur. 21. De circulis mysticis. 22. Krodhamantras.

In fine haec leguntur: फेत्कारिणीतन्त्र इयं ममोक्ता कृत्या समस्तागमसारभूता । शत्रोर्विनाशाय धनाय धर्म्ममोक्षाय सम्यक् प्रयतो नियोज्या । दुष्टाविदुष्टजनहिंसा परघातिनी कृत्या गदितेष्टसिद्धिदात्री मयात्र फेत्कारिणीतन्त्रे । सृष्टिस्थितिविनाशा नाम द्वितीयातिभैरवी । महाकृत्या स्मृत । नित्यमशुभारिविमर्द्दिनी ॥ ॥ इति श्रीमद्भैरवविरचितं फेत्कारिणीतन्त्रं सम्पूर्णं ॥

Haec voluminis pars hujus seculi initio nitide quidem, neque tamen satis accurate exarata est. (Wilson 41^{a}.)

152.

Foll. 386–428. *Rámasahasranámastotram*, Rámae mille nominum laudationem, e *Brahmayámalatantra* desumtam, continent. Ṣiva a Párvatí interrogatus,

[1] Hoc carmine et aliis, quae infra enumerantur, variae artes magicae exerceri dicuntur, velut: *vaṣyakarman*, qua animi devincuntur; *ákarshaṇa*, qua homines absentes attrahuntur; *vidvesha*, qua discordia et inimicitiae disseminantur; *stambhana*, qua hostes impotentes et imbecilli redduntur; *uchcháṭana*, qua homines tantis calamitatibus afficiuntur, ut vitae sortisque eos pigeat; *máraṇam*, occisio etc.

[2] *Manu* vocabulo, in Tantris et Puráṇis recentioribus usitatissimo, incantatio (mantra) significatur.

[3] In capitis fine hic titulus subscriptus est: इति शिवदीक्षान्तर्गतसिद्धलक्ष्मीमते पश्चिमाम्नाये फेत्कारिणीतन्त्रे etc.

[4] Eadem dea *Ekajaṭá* appellari videtur.

[5] Accuratius haec in Ṣáradátilaka fol. 7^{a}. leguntur.

quonam modo vires magicae impetrari possint, Rámae nomina cum ea communicat. Eaque variis epithetis constant, in quorum numero ea notanda sunt, quibus Ráma Ramae, Rukmiṇís, Rádhae conjux esse declaratur. Singuli hymni ipsius versus a R consonanti incipiunt, quod ad nugas mysticas pertinet. Libelli initium hoc: श्रीपार्वत्युवाच ओं देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारक । त्वतः श्रुतं मया पूर्वं मंत्राणां शतकोटयः ॥१॥ तंत्राणि तंत्रजालानि सरहस्यानि यानि च । तानि तानि महासिद्धिकल्पितानि शुभानि च ॥२॥ गुटिकापादुकासिद्धिः परकायप्रवेशनं । वाचा सिद्धिश्चार्थसिद्धिस्तथा सिद्धिर्मनोमयी ॥३॥ ज्ञानविज्ञानकर्म्माणि नानासिद्धिकराणि च । लक्ष्मीकुतूहलासिद्धिर्वांछासिद्धिस्तु खेचरी ॥४॥ केनेदं सर्वमाप्नोति देव मे वद तत्वतः ॥ श्रीमहादेव उवाच ॥ लक्षवारसहस्राणि वारितासि च त्वं प्रिये । स्त्रीस्वभावान्महादेवी पुनस्त्वं परिपृच्छसि ॥६॥ श्रीदेव्युवाच ॥ प्राणनाथ शिव शंभो करुणानिधिशंकर । श्रीरामतत्वविज्ञासा (ji°) ज्ञायते परमेश्वर ॥७॥ रहस्यं रामचंद्रस्य रकाराक्षरपूर्वकं । नामसहस्रकं देहि यद्यहं तव वल्लभा ॥८॥ Subscriptio haec: इति श्रीब्रह्मयामले सृष्टिप्रशंसायां उमामहेश्वरसंवादे रकारादिश्रीरामसहस्रनामस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

Pictura IX. Ṣiva cum Párvatí in monte sedens delineatur. Ante eum taurus reclinans, post Párvatím tigris conspicitur. (MILL 112^k.)

153.

Foll. 535–544. *Rámakavacham,* Rámae loricam, continent, libellum e *Brahmayámalatantra* desumtum. Ṣiva a Párvatí rogatus Rámae colendi ritus efficacissimos cum ea communicat. Incipit: ओं अस्य श्रीरामषडक्षरमंत्रराजस्य ॥ ब्रह्मा ऋषिः ॥ etc. श्रीपारवत्युवाच ॥ भगवन्सर्वदेवेश सर्वदेवनमस्कृतः । सर्वं मे कथितं देव राममंत्रं विशेषतः ॥ त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं पूर्वसूचितं । कथयस्व महादेव यद्यहं तव वल्लभा ॥ In fine hic titulus legitur: इति श्रीब्रह्मयामले तंत्रे उमामहेश्वरसंवादे त्रैलोक्यमोहनं रामकवचं संपूर्णम् ॥ (MILL 112^p.)

154.

Hujus codicis folia 101–196, literatura Bengalica exarata, *Mantramahodadhi* (precum oceanum) librum, a *Mahídhara* scriptum, continent. Incipit:

प्रणम्य लक्ष्मीनृहरिं महागणपतिं गुरुं ।
तन्त्राण्यनेकान्यालोक्य वक्ष्ये मन्त्रमहोदधिं ॥

Auctor 25 capitibus (taranga) cerimonias et preces a doctrinae mysticae asseclis (tántrika) adhibendas exponit. Liber anno p. Chr. 1589 compositus est. Primus liber de cerimoniis in universum agit.

Cap. II. fol. 106^b. Ganeṣamantrakathanam. Incipit:

गणेशस्य मनून् वक्ष्ये स्वाभीष्टस्य प्रदायकान् ।
जलंचक्रोवह्नियुतः कर्णेन्द्वाक्या च कामिकाः ॥

Cap. III. fol. 110^b. Kálísamastamantras. Incipit:

अथ कालीमनून वक्ष्ये सद्योवाकसिद्धिदायकान् ।
आराधितैर्यैः सर्व्वेष्टं प्राप्नुवंति जना भुवि ॥

Cap. IV. fol. 112^b. Táràmantras. Incipit:

कीर्त्त्यंते सिद्धिदातारस्ताराया मनवो मुना (l. 'dhuná) ।
गुरूपदेशाज्ज्ञातैर्यैः कृतार्थाः स्युर्नरा भुवि ॥

Cap. V. fol. 116^a. Táràmantrabhedakathanam. Incipit:

ताराभेदा अथोच्यन्ते शीघ्रं सिद्धिप्रदायिनः ।
वह्निवामाक्षिविन्द्वाढ्यां कामिका भुवनेश्वरी ॥

Cap. VI. fol. 118^b. Chinnamastádimantrakathanam. Incipit:

छिन्नमस्तामनुं वक्ष्ये शीघ्रं सिद्धिविधायिनं ।
पद्मासना शिवायुग्मं भौतिकः शशिशेखरः ॥

Cap. VII. fol. 121^b. Varapakshiṇyádimantrakathanam. Incipit:

अथ सर्व्वे संसिद्धे प्रवक्ष्ये वरपक्षिणीं ।
पद्मनाभो वियद्वायुसिन्दीशस्थौ (l. फिंटीशस्थौ) सदो वियत् ॥

Cap. VIII. fol. 125^a. Válálaghuṣyámá. Incipit:

अथ वालां प्रवक्ष्यामि मन्त्रीसंसेव्यया द्रुतं ।
वृहस्पतिः कुवेरश्च जायते विद्यया धनैः ॥

Cap. IX. fol. 129^b. Annapúrṇádimantraprakáṣanam. Incipit:

अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रं वक्ष्येऽभीष्टप्रदायिनं ।
कुवेरोऽयमुपास्यामुपास्या शूलधरानिधिनायतां ॥

Cap. X. fol. 133^b. Vagalámukhíkathanam. Incipit:

अथ प्रवक्ष्ये शत्रूणां स्तम्भिनां वगुलामुखी ।
प्रणवागनष्टपृथ्वीशान्त्विविन्दुयुतं

Cap. XI. fol. 137^a. Ṣrívidyánirúpaṇam. Incipit:

त्रिनेत्रं कमलाकान्तं नृसिंहं चन्द्रशेखरं ।
नत्वा संक्षेपतो वक्ष्ये श्रीविद्यामन्त्रनायिकां ॥

Cap. XII. fol. 140^b. Sundarípújanam. Incipit:

श्रीविद्यायामथो वक्ष्ये परिवारसमर्च्चनं ।
कृतेन येन मन्त्रज्ञो स्तम्भते वाञ्छिताधिकं ॥

Cap. XIII. fol. 145^b. Hanúmanmantrakathanam. Incipit:

अथोच्यते हनुमतो मन्त्राः सर्व्वेष्टसाधकाः ।
इन्द्रस्वरेन्द्रसंयुक्तो वराहो हसफाग्पयः ॥

Cap. XIV. fol. 148^b. Vishṇumantranirúpaṇam. Incipit:

अथ नृसिंहमन्त्राश्च नृसिंहचिन्तामणिः ॥
अथ वक्ष्ये महाविष्णोर्मन्त्रान् सर्व्वार्थसाधकान् ।

Cap. XV. fol. 152^{b}. Súryádimantranirúpaṇam. Incipit:

अथ वक्ष्ये रवेर्मन्त्रं रोगादीन्यघनाशनं ।
प्रणवो मनुनेशानीमाधारे विकयान्विता ॥

Cap. XVI. fol. 156^{a}. Ṣivádimantranirúpaṇam. Incipit:

महामृत्युंजयं वक्ष्ये दुरितापन्निवारणं ।
यं प्राप्य भार्गवः शम्भोर्मृतान् दैत्यानजीवयत् ॥

Cap. XVII. fol. 160^{a}. Kártavíryamantranirúpaṇam. Incipit:

अथेष्टदामनून् वक्ष्ये कार्त्तवीर्य्यस्य गोपिता ।
यः सुदर्शनचक्रस्यावतारः क्षितिमण्डले ॥

Cap. XVIII. fol. 163^{b}. Kálarátrichaṇḍikákathanam. Incipit:

कालरात्रिमथो वक्ष्ये सपालगणसूदनो ।
तारवाक्शक्तिकन्दर्परमाः कालेश्वरीति च ॥

Cap. XIX. fol. 169^{a}. Támrachúḍádikathanam. Incipit:

वरणापूर्व्वमन्त्रस्य विधानमभिधीयते ।
मन्त्रो यं विधिना कृत्वा साधयेत् सुमनोरथान् ॥

Cap. XX. fol. 173^{a}. Yantrakathanam. Incipit:

अथ प्रवक्ष्ये पत्राणि (l. यंत्राणि) गदितानि पुरारिणा ।
शुभे दिन समाराध्य स्वेष्टदेवं यतात्मवान् ॥

Cap. XXI. fol. 176^{b}. Snánádikathanam. Incipit:

नित्यपूजाविधिं सर्व्वदेवसाधारणं ब्रुवे ।
ब्राह्मोमुहूर्त्तोत्थाय कृत्वा शौचादिकं सुधीः ॥

Cap. XXII. fol. 181^{a}. Pújákathanam. Incipit:

स्ववामाग्रे तु षट्कोणं कृतं भूपुरवेष्टितं ।
कृत्वा त्रिकोणमूर्द्धाग्रं स्तम्भयेच्छङ्खमुद्रया ॥

Cap. XXIII. fol. 186^{a}. Damanapavitrárchananirúpaṇam. Incipit:

वक्ष्ये यो सर्व्वदेवानां पवित्रदमनार्पणं ।
पवित्रैः श्रावणे पूजा चैत्रे दमनकैरपि ॥

Cap. XXIV. fol. 189^{a}. (Chakrabhedair mantráṇám pariṣodhanam.) Incipit:

साधकानां शीघ्रसिद्धै मन्त्रशुद्धिमथा ब्रुवे ।
साधकस्य तु नामादिवर्णमारभ्य शोधयेत् ॥

Cap. XXV. fol. 192^{b}. Shaṭkarmádinirúpaṇam. Incipit:

अथ वक्ष्ये महासिद्धि दिनान्तञ्च प्रयोगतः ।
शान्तिर्वश्यं स्तम्भनञ्च द्वेषमुच्चाटमारणे ॥

In fine libri auctor nonnulla de gente et fatis suis addit, unde avum ipsius Ratnákaram, patrem Rámabhaktam fuisse discimus, hunc librum vero, Lakshmínṛisinha rege patrono, Bráhmaṇarum petitu Benaris anno supra dicto compositum esse: अहिछत्रं द्विजछत्रं वत्सगोत्रसमुद्भवः । आसीद्रत्नाकरो नाम विद्वत्ख्यातो धरातले ॥ तत्तनूजो रामभक्तः पुण्यभक्ताभिधो भवेत् । महीधरस्तदुत्पन्नः संसारासारतां विदन् ॥ निजदेशं परित्यज्य गतो वाराणसीं पुरीं । सेवमानो (MS. सेव्यमानो) नरहरिं तल्लिंगमिव धातुषु ॥ कल्याणाभिधसूत्रेण तथान्यैर्द्विजसत्तमैः । अनेकानागमग्रंथान्विलोकितुं मुनीश्वरैः ॥ एकग्रंथस्थितं सर्वं मंत्राणां सारमिच्छुभिः । संप्रार्थितः स्वमत्यासौ नाम्ना मंत्रमहोदधिः ॥ etc.

Codex anno 1814 a Pítámbaraṣarmaṇe parum accurate exaratus est. Disticha numeris distincta non sunt. (WILSON 300^{b}.)

155.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 63. Long. 12½. Lat. 4½. Linn. 9.

Mahídharae ad librum superiorem commentarius, *Nauká* (navis ad trajiciendum mare idonea) appellatus. Incipit:

नत्वा लक्ष्मीपतिं देवं स्वीये मंत्रमहोदधौ ।
नावं विरचये रम्यां तरणाय गुणैर्युतां ॥

Auctor difficiliora brevissime explicat, et quae in majore libro desiderantur, supplet, inprimis precum formulas. Codice nostro decem tantum et septem capita continentur. Cap. I. fin. in fol. 5^{b}.[1] II–8^{a}. III–9^{b}. IV–13^{a}. V–16^{a}. VI–17^{b}. VII–19^{b}. VIII–23^{b}. IX–27^{b}. X–30^{a}. XI–38^{a}. XII–46^{b}. XIII–49^{b}. XIV–52^{a}. XV–55^{a}. XVI–59^{b}. XVII–63^{a}. Mahídharae magister Nṛisinhásrama fuit.

Codex intra annos 1835–1840 negligenter exaratus est. (MILL 43.)

156.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 5. Long. 12½. Lat. 5. Linn. 7.

Yoginítantrae caput sextum decimum, quo Váráṇasiae origo et sanctitas praedicatur. Incipit: श्रीदेव्युवाच ॥ श्रुतं हि पूर्व्ववृत्तान्तं सर्व्वेषामप्यगोचरं इदानीं श्रोतुमिच्छामि काली काश्यभवत् कथं ॥ ॥ ईश्वर उवाच शृणु देवि परं गुह्यं ब्रह्मादीनामगोचरं सारात् सारतरं देवि भक्तिमुक्तिफलप्रदं एकदा ब्रह्मविष्णू तौ विवदन्तौ परस्परं ईश्वरो ऽहमीश्वरो ऽहमुक्तवन्तौ जलार्णवे तयोः शान्त्यै महादेवि प्रादुर्भूतं जलार्णवे अप्रमेयं महालिंगं मदीयं पावनं परं etc.

In fine haec leguntur: इति योगिनीतंत्रे देवीश्वरसंवादे द्वाविंशतिसाहस्रे षोडशः पटलः ॥

Haec folia post annum 1815 exarata sunt. (WILSON 530.)

---

[1] In fine capitis primi haec subscripta sunt: इति श्रीमदहिछत्रक्षातिविभूषणभट्टश्रीमहीधरविरचितायां etc.

157.

Lit. Bengalica. Lineae 5. Voluminis folia 54–120. *Ṣaktiratnákaras*, de Ṣaktis, id est Durgae cultu mystico. Liber, in quinque capita divisus, e Tantris et Puráṇis excerptus est. Incipit: या शक्तिर्गिरिशस्य चक्षुरधिका दृष्टिः परा शाम्भवी कण्ठे गीः श्रवणे वरा च रसना मध्ये रसैवात्मिका (l. rasaikátmiká) । घ्राणे यापि च गन्धिका किमपरं प्राणात्मिका मानसे वन्दे तां त्रिगुणैकवन्दितपदां भूयोपवर्गप्रदां ॥१॥ etc. नानातन्त्रपुराणपुस्तकवरादाहृत्य चामोदतः । कुर्व्वे पुस्त(क)वरस्य रम्यरचनं श्रीशक्तिरत्नाकरं शक्त्याधारणपादपद्मविभवं श्रीराजकैशोरकं ॥

Cap. I. Foll. 54–64^{a}. *Brahmanirúpaṇam.* Ṣakti deorum omnium mater esse declaratur[1]. In fine hymnus in Ṣyámám, e Mahákálasanhitá desumtus, legitur.

Cap. II. Foll. 64^{a}–77^{b}. *Ṣaktisvarúpanirúpaṇam.* De vera Ṣaktis sive Durgae natura. Dea variorum numinum forma se manifestasse, et ab omnibus deis coli declaratur.

Cap. III. Foll. 77^{b}–88^{b}. *Ṣrímadbhagavatyá námamáhátmyam.* Maximum corum esse meritum traditur, qui deae nomina pie sancteque recitent.

Cap. IV. Foll. 88^{b}–110^{b}. *Durgárádhanamáhátmyam.* De Durgae cultu et veneratione.

Cap. V. Foll. 110^{b}–120^{a}. *Mahávidyá.* De variis Durgae manifestationibus nominibusque, quae in precibus mysticis usurpantur. In fine carminum singulorum auctores (guravaḥ) recensentur, qui plerique mythici sunt. Nonnulli tamen re vera exstasse videntur: (श्रीवीरतन्त्रे) - - - गणेशो गाणपत्यश्च गणदीक्षाप्रभुर्मतः । सूरः सौरस्तथा वत्स विष्णुर्विष्णुपरायणः ॥ दिव्यौघा गुरवो देव सिद्धौघा गुरवस्तथा । मानवौघाः समासेन कथयामि तवाग्रतः ॥ सर्व्वतन्त्रेषु मन्त्रेषु प्रोक्ता मन्त्रचतुष्टयी । तत्रादौ कालिका देवी तस्या गुरुक्रमं शृणु ॥ महादेवो महाकालस्त्रिपुरश्चैव भैरवः । दिव्यौघा गुरवः प्रोक्ताः सिद्धौघान् कथयामि ते ॥ ब्रह्मानन्दः पूर्णदेवश्चलचित्तश्चलाचलः । कुमारः क्रोधनश्चैव तथा च स्मरदीपिनः ॥ माया मायावती चैव मानवौघान् शृणु प्रिये । विमलः कुक्कुरश्चैव भीमसेनः सुधाकरः ॥ मीनो गोरक्षकश्चैव भोजदेवः प्रजापतिः । मूलदेवो रन्तिदेवो विघ्नेश्वरशुभासनौ ॥ समयानन्दसन्तोषः कालिकागुरवः स्मृताः । अथ तारागुरून् वक्ष्ये दृष्टादृष्टफलप्रदान् ॥ ऊर्द्धकेशो व्योमकेशो नीलकण्ठ (°ṭho) वृषोध्वजः (vṛishadhvajaḥ) । दिव्यौघान् सिद्धिदान् वत्स शृणुष्वावहितो मुदा ॥ वशिष्ठः कुर्म्मनाथश्च मीननाथो महेश्वरः । हरिनाथो मानवौघान् अथ वक्ष्यामि सद्गुरून् ॥ तारावती भानुमती जया विद्यामलोदरी । सुखानन्दः परानन्दः पारिजातः कुलेश्वरः ॥ विश्वप(ा)क्षः कैरवी च कथितं तारिणीकुलं । सिद्धौघमानवौघौ च दिव्यौघः परमेश्वरः ॥ अक्षोभ्यः सर्वमूर्द्धन्यस्त्रिमूर्त्तिर्नागरूपधृक् । अथ सुम्रा(?)वतीदेवान् कथयामि तव प्रिय ॥ परमानन्दः पूर्णांशो देवदेवो जनार्द्दनः । पूर्णांशी सुन्दरी चैव मोहिनी रतिकामिकौ ॥ पुरक्षोभादिसंपूर्णा वीराकर्षणकर्म्मिणः । सिद्धौघे च सती देवी भैरवश्चन्द्रशेखरः ॥ मानवौघे शचीन्द्राणी क्षमा पूर्णा कलावती । माहेशो विष्णुनामा च गणेशः सुरनायकः ॥ कुलानन्दः कुमारी च सर्व्वाश्च संस्कृताः स्त्रियाः । अथ वक्ष्यामि ते वत्स षोडशीनां गुरुक्रमं ॥ आनन्दनाथ देवान्ते परप्रकाशकस्ततः । ततः परशिवो देवः परशक्तिस्ततः परं ॥ कौलेश्वरः शक्तिदेवः कुलेशानश्च कामुकः । सिद्धौघान् कथयिष्यामि भोगः क्लिन्नश्च भैरवः ॥ समयोदेवः सहजो मानवौघान् शृणु प्रिय । गगणानन्दविमलौ सहजो भुवनस्तथा । लीलास्वात्मप्रियः पश्चात् कथिता गुरुसत्तमाः ॥ - - - शृणु वत्स महादेव गुरून् दुर्गामनूद्भवान् ॥ परमात्मा परानन्दः परमेष्ठी शुभोदयः । कृष्णः कालः कलानाथा दिव्यौघा भैरवादिकाः ॥ नारदः काश्यपः शम्भुर्भार्गवः कुलकौशिकः । एते पञ्च महादेव सिद्धौघाः परिकीर्त्तिताः ॥ रुद्राचार्य्यः क्षमाचार्य्यः (परमाचार्य्यः) परमासनसंज्ञकः । कुमारीशः शक्तिधरो मानानन्दः प्रभाकरः ॥ हरिशर्म्मा विष्णुशर्म्मा दत्तात्रेयः प्रियप्रदः । वहुला शाकिनी देवी चर्य्यानाथः प्रकीर्त्तितः ॥ तथा च विश्वसारे ॥ जमदग्निर्भरद्वाजो भृगुर्गौतमकाश्यपाः । विश्वामित्रः शिवो नन्दी काहली स्थण्डिलस्तथा । एते च ऋषयः प्रोक्ता दुर्गामन्त्रस्य पार्व्वति ॥

Ad *vámácháram* in hoc opere nullo loco alluditur.

Ad componendum librum auctor operibus hisce usus est: Annadákalpa fol. 95^{a}. A'gamasára 120^{a}. A'dipuráṇa 89^{b}. U'rdhvámnáya 89^{b}. Kalpalatátantra 110^{b}. Kámákhyatantra 81^{b}. 82^{a}. Kálíkulasarvasva 88^{a}. Kálítantra 116^{b}. Kálípuráṇa sive Chaṇḍípuráṇa. Kálísáratantra 81^{b}. Káṣíkhaṇḍa. Kubjikátantra 112^{a}. Kulachúḍámaṇi 55^{b}. Kulárṇava 89^{b}. 102^{b}. Kúrmapuráṇa. Kaivalyatantra 114^{b}. Gándharva 94^{a}. 98^{b}. Jnánárṇava 57^{b}. Táriṇítantra 75^{a}. 102^{b}. Durgábhaktitaranginí 79^{a}. Bhaktitaranginí 96^{a}. 105^{a}. Taranginí 80^{b}. Devípuráṇa. Devyágama 55^{b}. 111^{b}. Nandikeṣvarapuráṇa 89^{a}. Navaratneṣvara 55^{b}. Niruttaratantra 88^{b}. Padmapuráṇa 83^{b}. Parameṣvaratantra 112^{a}. Bṛihaddharmapuráṇa 57^{b}. 60^{a}. 104^{b}. 113^{a}. Bṛihannáradíyatantra 80^{a}. Bṛihannirváṇatantra 59^{a}. 114^{a}. Brahmayámala 66^{a}. 67^{a}. Brahmavaivarta 84^{a}. Bhaktyupakrama 94^{b}. 96^{a}. Bhavishyapuráṇa. Bhágavata 96^{b}. Matsyapuráṇa 67^{b}. Mantrakosha 57^{b}. Mahákálasanhitá 59^{b}. 61^{a}. 76^{b}. 99^{b}. Mátṛibhedatantra 115^{b}. Máyátantra 77^{b}. Márkaṇḍeyapuráṇa. Máliníviјaya 111^{a}. Muṇḍamálátantra 112^{b}. Yámala 57^{a}. 76^{b}. Rádhátantra 57^{b}. 58^{a}. 61^{a}. etc. Rudrayámala 74^{b}. 76^{a}. Lingapuráṇa. Lingárchanatantra 57^{b}. 60^{b}. 113^{a}. Vasishṭhatantra 102^{b}. Várâhapuráṇa 83^{b}. Viṣvasára 66^{a}. 100^{b}. 105^{a}. Víjamuktávalí 58^{a}. Víratantra

[1] Sic enim in Ṣaivágama libro legitur: शक्तिः शिवः शिवः शक्तिः शक्तिर्ब्रह्मा जनार्द्दनः । शक्तिरिंद्रो रविः शक्तिः शक्तिश्चंद्रो ग्रहो ध्रुवं ॥ शक्तिरूपं जगत्सर्वं यो न जानाति नारकी । शक्तिः सर्वमयो देवः शक्तिः सर्वमयं तपः । शक्तिरेव परं ज्ञानं शक्तिः सर्वमयं जगत् ॥ Additur haec annotatio: एतेन शिवविष्ण्वादिसर्वे ब्रह्मादयः शक्तेः स्थूलरूपा इत्यर्थः ॥

105[a]. 116[b]. Ṣaktiyámala 56[b]. 58[b]. 67[b]. 82[a]. 102[a]. Ṣivarahasya 71[a]. etc. Ṣaivágama 58[a]. Sammohanatantra 65[b]. 67[a]. Skandapuráṇa.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 41[b].)

158.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 26. Long. 13. Lat. $9\frac{1}{2}$. Linn. 27.

Hujus codicis post annum 1820 exarati folia 1, 2. Indiae regionum enarrationem, e *Saktisangamatantra* desumtam, continent. Libellus distichis 81, metro epico scriptis, absolvitur. Incipit: श्रीशक्तिसंगमे तंत्रे॥ वैद्यनाथं समारभ्य भुवनेशांतगं शिवे। तावदंगाभिधो देशो यात्रायां न हि दुष्यति ॥१॥ वज्राकरं समारभ्य ब्रह्मपुत्रांतगं शिवे। वंगदेशो मया प्रोक्तः सर्वसिद्धिप्रदर्शकः ॥२॥ जगन्नाथात्सर्वभागात्कृष्णानीरांतगं शिवे। कलिंगदेशः संप्रोक्तो नाममार्गपरायणः ॥३॥ कलिंगदेशमारभ्य पंचाष्टयोजनं शिवे। दक्षिणस्यां महेशानि कालिंगः परिकीर्त्तितः ॥४॥ सुब्रह्मण्यं समारभ्य यावदेव जनार्द्दनः। तावत्केरलदेश स्यात्तन्मध्यं सिद्धकेरलं ॥५॥ In fine haec: रहस्यातिरहस्यं च कथितं तव भक्तितः। गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं स्वयोनिवत् ॥८१॥ इति श्रीशक्तिसंगमतंत्रे देशविभागप्रस्तावः समाप्तः॥ (WILSON 323[a].)

159.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 144. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. usque ad foll. 51. 8, postea 7.

Ṣáktánandataranginí. Incipit: प्रणम्य प्रकृतिं नित्यां परमात्मस्वरूपिणीं। तन्यते भक्तिमुक्त्यर्थं शाक्तानन्दतरङ्गिनी॥ Auctor librum, in sectae Ṣákticae usum e Tantris et Puráṇis excerptum, in capita (ullása) 18. divisit, quorum argumentum distichis hisce proponit: उल्लासे प्रथमे वक्ष्ये शरीरं कर्म्मसम्भवं। दीक्षां द्वितीये वक्ष्यामि तृतीये योगनिर्णयं। प्रातःकृत्यं चतुर्थे तु आसनं पञ्चमे तथा। अन्तर्यागविधिं षष्ठे नित्यपूजाञ्च पञ्चमे (l. saptame)। वसौ (i. e. *octavo*) मालाविधानन्तु नवमे जपलक्षणं। महासेतुञ्च सेतुञ्च कुल्लूकां दशमे तथा। मुखस्य शोधनं रुद्रे (i. e. *undecimo*) द्वादशे च पुरस्क्रियां। संस्कारं यन्त्रराजस्य वलिदानं त्रयोदशे। फलञ्चतुर्द्दशे चैव उपचारादिदानजं। नामस्मरणपुण्यादिफलं पञ्चदशे तथा। कलौ संसर्गदोषादिप्रायश्चित्तन्तु षोडशे। कुण्डं सप्तदशे चैव होमञ्चाष्टादशे ततः। गुरुपादरजो ध्यात्वा कृतमुल्लासनिर्णयः॥

Cap. 1. Hominum vita inde a primis initiis usque ad mortem adumbratur. Corporis membris singulae mundi partes, quasi microcosmo macrocosmus, repraesentantur. Pristinorum operum culpa homines in terra renáscuntur. Res humanae ad unam omnes quum vanae et fallaces sint, cavendum est, ne animus iis devinciatur. 2 (inc. in fol. 11[b]). De initiatione. Quinam ad sacra admittendi sint, explicatur. De temporibus idoneis. Initiandi ritus his traditur: प्राङ्मुखो गुरुरासीनः शिष्यः प्रत्यङ्मुखः स्थितः। त्रिवारं दक्षिणे कर्णे वामकर्णे तथासकृत्। स्त्रीशूद्रविषये कुर्याद्वैपरीत्येन चिंतनं। आचम्य संयतो भूत्वा प्राणायामं विधाय च। अष्टोत्तरशतं जप्त्वा ऋष्यादिकसमन्वितं। अष्टकृत्वो जपेन्मंत्रं वामकर्णे सुरेश्वरि। इयं दीक्षा सर्वतंत्रे शक्तिया परिकीर्तिता। गुरोर्लब्ध्वा महाविद्यां अष्टोत्तरशतं जपेत्। गुरवे दक्षिणां दद्याद्वित्तशाठ्यं न कारयेत्॥ De magistro colendo. 3 (fol. 24[b]). De numinis, potissimeque Ṣaktis, meditatione. 4 (fol. 30[a]). De ritibus matutinis. 5 (fol. 43[b]). De rebus ad stragulum conficiendum idoneis. De sedendi modis: पद्मासनं स्वस्तिकाख्यं भद्रं वज्रासनं तथा। वीरासनमिति प्रोक्तं क्रमादासनपंचकं॥ सव्यं पादमुपादाय दक्षिणोपरि न्यसेत्ततः। तथैव दक्षिणं सव्यस्योपरिष्टाद्विधानवित्॥ पद्मासनमिति प्रोक्तं जपकर्मसु शस्यते। जानूर्वोरंतरे सम्यक्कृत्वा पादतले उभे॥ ऋजुकायो विशेन्मंत्री स्वस्तिकं तत्प्रचक्षते। सीवन्याः (MS. सीमन्याः) पार्श्वयोर्न्यस्येद्गुल्फयुग्मं सुनिश्चलं॥ वृषणाधः पार्श्वपादौ पाणिभ्यां परिबंधयेत्। भद्रासनं समुद्दिष्टं योगिभिः सारकल्पितं॥ ऊर्वोः पादौ क्रमान्न्यस्येत्कृत्वा प्रत्यङ्मुखांगुली। करौ निदध्यादाख्यातं वज्रासनमनुत्तमं॥ एकं पादमधः कृत्वा विन्यस्योरौ तथेतरं। ऋजुकायो विशेन्मंत्री वीरासनमितीरितं॥ Ṣakti de media nocte colenda est: अर्धरात्रात्परं यच्च मुहूर्तद्वयमेव हि। सा महारात्रिरुद्दिष्टा तत्र कृत्वाक्षयो भवेत्॥ 6 (fol. 46[a]). De Deae sacrificio et veneratione, mente et cogitatione faciendis (antaryajanam, antaḥpújá). 7 (fol. 50[a]). De ritibus et precibus, quae in quibuscunque cerimoniis adhibentur. 8 (fol. 64[a]). De rosariis, iisque rebus quae in eorum locum substitui possunt. 9 (fol. 70[a]). De precibus rite recitandis. Quae aut alta voce fiunt, aut summissa, aut cogitatione tantum repetuntur: यदुच्चनीचोच्चरितैः स्पष्टशब्दवदक्षरैः। मंत्रमुच्चारयेद्व्यक्तं जपयज्ञः स वाचिकः॥ समुच्चारये[द्यत्]मंत्रमीषदोष्ठं प्रचालयेत्। किंचिच्छब्दमयं ब्रूयादुपांशुः स जपः स्मृतः॥ धिया यदक्षरश्रेण्या वर्णाद्वर्णं पदात्पदं। शब्दार्थचिंतनाभ्यासः स उक्तो मानसो जपः॥ उच्चैर्जपाद्विशिष्टः स्यादुपांशुर्दशभिर्गुणैः। तस्मादपि विशिष्टः स्यात्सहस्रं मानसो जपः॥ De mysticis literarum et syllabarum significationibus. De numinis meditatione et precibus mysticis. 10 (fol. 81[a]). *Setu, Mahásetu,* quibus vocabulis syllabae quaedam sacrae, *ante* formulam mysticam pronuntiandae, significantur; eaeque, prout haec vel alia Ṣaktis species adoratur, paulo variantur. In Bhuvaneṣís cultu hic *pons* usurpatur: ओँ ह्रीँ ह्रीँ ओँ ओँ. A Ṣúdris *om* solum huic usui adhibetur. Horum simile est, quod *Kullúká* appellatur. E. g. in formula, quae Nirváṇamantra appellatur, अं आं इं ईं, itidemque literae reliquae deinceps recitantur, in Kálikae cultu haec: क्रीं क्रूं स्त्रीं ह्रीं फट्. 11 (fol. 84[b]).

Mukhaṣodhanam (sive *jihváṣodhanam*), oris vocibus quibusdam sacris purificatio, velut in Tripurae cultu his: श्रीं ओं श्रीं ओं महेशानि परमेश्वरि, in Bhuvaneṣís adoratione his: ऐं ऐं ऐं. Spiritus vitalis si *Iḍá* venam intraverit, preces (mantra) somnò oppressae (nidrátura) dicuntur, quod *Kámakalávíja* recitando expiandum est. 12 (fol. 87[b]). *Puraṣcharaṇam.* Cf. supra foll. 92[a]. 97[b]. Cantio ut efficax sit, quinque rebus opus est: precibus, butyri oblatione, libatione, simulacri aspersione, sacerdotum epulis[1]: जपहोमौ तर्पणं च सेको ब्राह्मणभोजनं । पंचांगोपासनं लोके पुरश्चरणमुच्यते ॥ जीवहीनो यथा देही सर्वकर्मसु न क्षमः । पुरश्चरणहीनोऽपि तथा मंत्रः प्रकीर्तितः ॥ Quibus ritibus faciendis festum auctumnale maxime opportunum esse traditur: शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी । तस्मिन्पक्षे विशेषेण पुरश्चरणतत्परः ॥ 13 (fol. 100[a]). De circulo cabbalistico conficiendo et consecrando. De sacrificio. Atque non modo pecudes, sed nonnunquam, quamvis a regibus tantum, homines mactatos esse, his apparebit[2]: मुंडमालायां ॥ नरश्छागस्तथा (नवछाग° MS.) मेषो महिषः शशकस्तथा । शल्लकी शूकरश्चैव बलयः परिकीर्तिताः ॥ *Narabalis tu rájnám eva: Rájá narabaliṁ dadyán nányo 'pi paramesvari* । युवानं व्याधिहीनं च सुश्रीकं लक्षणान्वितं । सर्वावयवसंपन्नं बलिं दद्यात्सुशोभनं ॥ तरुणं सुंदरं कृष्णं क्षतादिदोषवर्जितं । स्नापयित्वा बलिं तत्र भूषयेत्पुष्पचंदनैः ॥ भूषयेद्रक्तमाल्येन सिंदूरेण विशेषतः । उत्तराभिमुखो भूत्वा बलिं पूर्वमुखं तथा ॥ समानीय स्ववामेन मूलेन प्रोक्षणं चरेत् । संप्रोक्षणं विधायाथ बलिं संपूजयेत्ततः ॥ ब्रह्मरंध्रे च ब्रह्माणं तन्नासायां च मेदिनीं । कर्णयोश्च तथाकाशं जिह्वायां सर्वतोमुखं ॥ ज्योतींषि नेत्रयोर्विष्णुं वदने परिपूजयेत् । ललाटे पूजयेच्चंद्रं शक्रं दक्षिणगंडतः ॥ वामगंडे तथा वह्निं ग्रीवायां समवर्तिनं । रोमकूपे धृतिं चैव भ्रुवोर्मध्ये प्रचेतसं ॥ नासामूले च शमनं स्कंधे चैव महेश्वरं । हृदये सर्वराजेंद्रं पूजयित्वा पठेदिदं ॥ ओँ महातपोभिर्दानैश्च यज्ञैर्यत्साध्यते नृणां । तन्मे देहि महाभागे सत्वरं चाशुहि श्रियं ॥ शिववुद्ध्या सु संपूज्य उत्सृज्य च ततः परं । ततो देवीं समुद्दिश्य काममुद्दिश्य चात्मनः ॥ इत्युत्सृज्य बलिं पश्चात्करवालं प्रपूजयेत् । खड्गाग्रे पूजयेन्मंत्री ब्राह्मीं वागीश्वरीं तथा ॥ मध्ये च पूजयेद्देवि लक्ष्मीनारायणावपि । मूले च पूजयेन्मंत्री उमया सह शंकरं ॥ एवंविधं च संपूज्य नमस्कुर्यात्प्रयत्नतः । खड्ग त्वं शिवरूपोऽसि क्रोधभैरवसंज्ञकः ॥ दुर्गाप्रीतिकरो नित्यं कालीशक्तिरिवापरा । खड्ग या तव (खड्गायथ MS.) नाशाय शक्तिः कार्यार्थतत्परा (°त्परः MS.) ॥ पशुश्छेद्यस्त्वया शीघ्रं खड्ग नाथ नमोऽस्तु ते । एवं संपूज्य तं खड्गमुत्तोल्य साधकोत्तमः ॥ छेत्ता पूर्वमुखो भूत्वा बलिमुत्तरवक्त्रकं । क्रां हुं - इति मंत्रेण छेदयित्वा ततः पशुं ॥ ततो बलीनां रुधिरं तोयसैंधवसत्फलैः । मधुभिर्गंधपुष्पैश्च स्वधिवास्य प्रयत्नतः ॥ गंधपुष्पान्वितं कृत्वा उत्सृजेन्मंत्रमुच्चरन् । प्रणवं वाग्भवं लक्ष्मीं ततः कोशिकिशब्दतः (?) ॥ रुधिरेण ततः पश्चादाप्यायतां समुच्चरेत् । निवेद्य रुधिरं देवि शीघ्रं दद्यात्प्रदीपकं । ततो निवेदयेन्मंत्री तांबूलं सुमनोहरं ॥ Rudhiramastakasthápanakramam áha Tantre: नारं सव्ये शिरे (शिरो MS.) रक्तं देव्याः सम्यङ्नियोजयेत् । छागं तु वामतो दद्यान्माहिषं वितरेत्पुरः । पाक्षिणं वामतो दद्याद्ग्रतो देहशोणितं ॥ Yámale: यदा कटकटाशब्दो दंतानां श्रूयते क्वचित् । तदा तु मरणं विद्याद्धानिं वा तत्र निर्दिशेत् । यदाश्रु कृष्यते नेत्रे तदा हानिं विनिर्दिशेत् ॥ पूर्वोत्तरदिग्भागे [तु] पतते यदि मस्तकं । सर्वसंपत्करीं विंद्याद्राज्ञे राज्यं विनिर्दिशेत् ॥ ईशानाग्नेर्मध्यभागे पतते यदि मस्तकं । ततः स्वल्पेन कालेन सर्वसिद्धिर्भवेद्ध्रुवं ॥ यदि वायव्यदिग्भागे नैर्ऋत्ये दक्षिणेऽपि वा । मस्तकं पतते जातु तस्य हानिं विनिर्दिशेत् ॥ Quae atrocitas his excusatur: विधिना या भवेद्धिंसा सा त्वहिंसैव कीर्तिता । भूतहिंसा न कर्तव्या पशुहिंसा विशेषतः । बलिदानं विना देवि हिंसां सर्वत्र वर्जयेत् ॥ 14 (fol. 106[b]). De rebus ad cultum necessariis, quae octonae denae, senae denae, denae, vel quinae esse dicuntur: फेत्कारिण्यां । आसनावाहनं चार्घ्यं पाद्यमाचमनं तथा । स्नानवासोपवीतं च भूषणानि च सर्वशः ॥ गंधं पुष्पं तथा दीपं धूपान्नं च तथार्पणं । माल्यानुलेपनं चैव नमस्कारं विसर्जनं । अष्टादशोपचारैस्तु मंत्री पूजां समाचरेत् ॥ Tantre: आसनं स्वागतं पाद्यमर्घ्यमाचमनीयकं । मधुपर्काचमनं स्नानं वसनाभरणानि च ॥ सुगंधिसुमनोधूपदीपनैवेद्यवंदनं । प्रयोजयेदर्चनायामुपचारांस्तु षोडश ॥ etc. 15 (fol. 117[a]). A Ṣáktis quaenam arbores colendae, loci sacri visendi, omina observanda sint, exponitur. In fine hymnus, *Sanketastava* appellatus, traditur. De Durgae cultu. 16 (fol. 125[a]). De impiorum societate vitanda. In sacris si quid sinistri acciderit sive neglectum fuerit, piacula adhibenda sunt. 17 (fol. 133[a]). De vasis ad adolendum ignem usurpatis (kuṇḍa). 18 (fol. 136[b]). De oblatione igne facienda.

Libri in codice nostri hi laudantur: Agastyasanhitá fol. 12[a]. Agnipuráṇa 25[a]. etc. Ágamakalpadruma 17[a]. Uttarakalpa 21[a]. 72[a]. Uttaratantra 72[b]. Úrdhvámnáya 100[b]. Kádimata 55[a]. Kámadhenutantra 73[b]. Kálikápuráṇa 10[b]. etc. Kálíkulasarvasva 14[a]. 131[a]. Kálítantra 98[b]. Kálívidyá Svachandasangraha 58[a]. Kubjikátantra 30[b]. Kumáritantra 95[b]. 131[a]. Kulachúḍámaṇi 26[b]. 58[a]. 117[a]. Kulárṇava 11[b]. 16[a]. etc. Kúrmapuráṇa 27[a]. 28[b]. Kramadípiká 14[a]. Kriyására 12[b]. 136[a]. Gaṇeṣavimarshiṇí 140[a]. Gandharvatantra 27[a]. 33[b]. etc. = Gándharva 15[b]. 26[b]. etc. (cf. Tantragandharva). Gáruḍapuráṇa 26[a]. Guptadíkshátantra 14[b]. 16[b]. 99[a]. Gurudíkshátantra 14[b]. Gopálatápaníya 25[a]. Govindavṛindávana 133[a]. Gautamíya 40[a]. 56[a]. etc. Jnánár-

---

[1] स्वकल्पोक्तक्रमेणैव जपं कृत्वा वरानने । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पणं ॥ तर्पणस्य दशांशेन अभिषिंचेज्जगन्मयीं । अभिषेकदशांशेन कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं ॥

[2] Cf. *Wilson* in Asiat. Res. XVII, 219.

ṇava 55^{b}. 57^{b}. 102^{a}. etc. Jnána[rṇava]bháshya 2^{b}. Tattvasára 16^{b}. Tantragandharva 17^{b}. 38^{b}. 44^{a}. 49^{b}. 58^{b}. 60^{b}. Tantragarbha (?) 50^{b}. Tantrasára 14^{b}. Toḍalatantra 94^{b}. Bṛihat-Toḍalatantra 45^{b}. Dharmapuráṇa 40^{b}. Navaratneṣvara 13^{b}. 56^{b}. etc. Nílatantra 39^{b}. 45^{b}. Nṛisinhatápaníya 13^{b}. Pádmapuráṇa 26^{b}. Pújápradípa 100^{a}. Phetkáriṇí 56^{b}. 107^{a}. Bṛihannáradíya 26^{a}. Bhavishyapuráṇa 40^{b}. 53^{b}. etc. Bhágavatapuráṇa 132^{b}. Bháshya (?) 29^{a}. 40^{b}. (cf. Vimalánanda). Bhútaḍámara 72^{a}. Bhútaṣuddhi 14^{a}. 25^{b}. 49^{b}. 71^{a}. etc. Bhairavatantra 58^{a}. 63^{b}. 100^{a}. Matsyasúkta 17^{a}. 129^{b}. Mantrakosha 72^{a}. Mantratantraprakáṣa 39^{a}. 39^{b}. (Tantramantraprakáṣa). Mantradevaprakáṣiká 66^{a}. Mantramuktávalí 11^{b}. 78^{b}. Mahábhárata 53^{b}. Mahishamardinítantra 21^{a}. 99^{a}. 125^{a}. Mánángulamahátantra 133^{b}. Márkaṇḍeyapuráṇa 10^{a}. etc. Máheṣvara[tantra] 87^{b}. Muṇḍamálá 66^{a}. 93^{b}. etc. Yámala 1^{b}. 10^{a}. etc. Yoginíhṛidaya 16^{b}. 25^{a}. 91^{a}. etc. Rághavíya 139^{b}. Rámatápaníya 25^{a}. Rudrayámala 11^{a}. etc. Lakshmíkulatantra 43^{a}. Laingapuráṇa 25^{b}. 130^{b}. Váráha 29^{a}. Várâhítantra 13^{b}. 19^{a}. etc. Vásishṭharámáyaṇa 53^{b}. Vimalánandabháshya 28^{b}. Viṣuddheṣvara 43^{a}. 56^{b}. 70^{a}. etc. Viṣvasára 16^{b}. 18^{a}. etc. Vishṇudharmottara 132^{b}. Víjárṇavatantra 96^{b}. Vaiṣampáyanasanhitá 88^{a}. Ṣaktiyámala 1^{b}. 111^{b}. Ṣáradá 17^{b}. 29^{b}. etc. Ṣáradáṭíká 60^{b}. Ṣivadíkshâṭíká 17^{b}. Ṣivadharma 40^{b}. Ṣaiva 29^{a}. Ṣyámárahasya 30^{b}. Ṣríkrama 12^{b}. 27^{b}. 124^{a}. Bṛihat-Ṣríkrama 62^{a}. 108^{a}. Sanketapaddhati 35^{a}. Sanatkumárasanhitá 90^{a}. Sanatkumáritantra (*sic*) 99^{a}. Samayátantra 29^{b}. 35^{b}. 36^{b}. 46^{a}. 119^{b}. 138^{b}. 142^{a}. Sammohanatantra 43^{b}. 100^{b}. 136^{a}. Sárasangraha 13^{a}. Sárasvatatantra 84^{b}. Sáravalí 58^{a}. Siddhântaṣekhara 133^{b}. Setumangalatantra 81^{a}. 83^{b}. Skandapuráṇa 130^{b}. Smṛitisára 138^{a}.

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 101.

Codex circiter annum 1810 exaratus est. (WILSON 247.)

160.

Opera duo. Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 196. Long. 12½. Lat. 9. Linn. 24.

Foll. 1–99. *Ṣáradátilakam*, a *Lakshmaṇa*, Krishṇae filio, Váruṇendrae nepote, compositum. Auctor his distichis praefatur: नित्यानन्दवपुर्निरुन्तरगलत्पञ्चाशद्वर्णैः (l. °दर्णैः) क्रमाद्यात्म (°m) येन चराचरात्मकमिदं शब्दार्थरूपं जगत् । शब्दब्रह्म यदूचिरे सुकृतिनश्चैतन्यमन्तर्गते (°tam) तद्वो [ऽ]व्यादनिशं शशाङ्कसदनं वाचामधीशं महः । मन्दस्मितोल्लसितमिन्दुकलावतंसमिन्दीवरोदर[सहोदर]नेत्रशोभि(:) । हेतुस्त्रिलोकविभवस्य नवेन्दुमौलेरन्तःपुरं (antaḥpuram) दिशतु मङ्गलमादराद्वः । संसारसिन्धोस्तरणैकहेतून् वन्दे गुरून्मूर्ध्नि शिवस्वरूपान् । रजांसि येषां पदपङ्कजानां तीर्थाभिषेकश्रियमावहन्ति । सारं वक्ष्यामि तन्त्राणां शारदातिलकं शुभं । धर्म्मार्थकाममोक्षाणां प्राप्ते[:] प्रथमकारणं । शब्दार्थसृष्टिमु(r mu)निभिश्छन्दोभिर्दैवतैः सह । विधिश्च मन्त्रयन्त्राणां तन्त्रे स्मिन्नभिधीयते [५].

Liber capitibus (paṭala) 25. constat. Cap. 1. De carminum mysticorum origine. Initium exscripsi: निर्गुणः सगुणश्चेति शिवो ज्ञेयः सनातनः । निर्गुणः प्रकृतेरन्यः सगुणः सकलः स्मृतः ॥६॥ सच्चिदानंदविभवात्सकलात्परमेश्वरात् । आसीच्छक्तिस्ततो नादो नादाद्बिंदुसमुद्भवः ॥७॥ परः शक्तिमयः साक्षात्त्रिधासौ भिद्यते पुनः । विंदुर्नादो वीजमिति तस्य भेदाः प्रकीर्तिताः ॥८॥ विंदुः शिवात्मको वीजं शक्तिर्नादस्तयोर्मिथः । समवायः समाख्यातः सर्वागमविशारदैः ॥९॥ रौद्री विंदोस्ततो (विंदोस्तनो A. B.[1]) नादाज्ज्येष्ठा वीजादजायत । वामा ताभ्यः समुत्पन्ना रुद्रब्रह्मरमाधिपाः ॥१०॥ सज्ञानेच्छाक्रियात्मानो वह्नीन्द्वर्कस्वरूपिणः । भिद्यमानात्पराद्बिंदोरव्यक्तात्मा रवोऽभवत् ॥११॥ शब्दब्रह्मेति तं प्राहुः सर्वागमविशारदाः । शब्दब्रह्मेति शब्दार्थं (°र्थं A. B.) शब्दमित्यपरे जगुः ॥१२॥ न हि तेषां तयः सिद्धिर्जडत्वादुभयोरपि । चैतन्यं सर्वभूतानां शब्दब्रह्मेति मे मतिः ॥१३॥ तत्प्राप्य कुंडलीरूपं प्राणिनां देहमध्यगं । वर्णात्मनाविर्भवति गद्यपद्यादिभेदतः ॥१४॥ अथ विंद्वात्मनः शंभोः कालबंधोः कलात्मनः । अजायत जगत्साक्षी सर्वव्यापी सदाशिवः ॥१५॥ सदाशिवाद्भवे(°न्ते° A. B.)दीशस्ततो रुद्रसमुद्भवः । ततो विष्णोस्ततो ब्रह्मा तेषामेवं समुद्भवः ॥१६॥ मूलभूतात्ततोऽव्यक्ताद्विकृतात्परवस्तुनः । आसीत्किल महातत्त्वं गुणतः (गुणात: A. B.) करणात्मकं ॥१७॥ अभूत्तस्मादहंकारस्त्रिविधः सृष्टिभेदतः । वैकारिकादहंकारादेव वैकारिका दश ॥१८॥ दिग्वातार्कप्रचेतोश्विवह्नींद्रोपेंद्रमित्रकाः । तैजसादिंद्रियाण्यासंस्तन्मात्राकमयोगतः (A. B. तन्मात्रक्रमयोगतः?) ॥१९॥ भूतादिकादहंकारात्पंच भूतानि जज्ञिरे । शब्दात्सूर्यो (शब्दासूर्वं A. शब्दात्पूर्वं B.) वियत्स्पर्शाद्वायुरूपाद्धुताशनः ॥२०॥ रसादम्बः क्षमा गंधादिति तेषां समुद्भवः । शब्दं वियन्मरुत्कृष्णो रक्तोऽग्निर्विशदं पयः ॥२१॥ पीता भूमिः पंच भूतान्येकैकाधारतो विदुः । शब्दस्पर्शरूपरसगंधा भूतगुणाः स्मृताः ॥२२॥ 2 (fol. 4^{b}). De literarum significatione recondita. Incipit: ततो व्यक्तिं प्रवक्ष्यामि वर्णानां वदने नृणां । प्रेरिता मरुता नित्यं सुषुम्नारन्ध्रनिर्गताः । कण्ठादिकरणैर्वर्णाः क्रमादाविर्भवन्ति ते । एषु स्मृताः स्वराः सौम्या[:] स्पर्शाः सौराः शुभोदयाः । आग्नेया व्यापकाः सर्व्वे सोमसूर्य्याग्निदेवताः । स्वराः षोडश विख्याताः स्पर्शास्ते पञ्चविंशति[:] । तत्वात्मानः स्मृताः स्पर्शा मकारः पुरुषोत्तमः । व्यापका दश ते कामधनधर्म्मप्रदायिनः । ह्रस्व[:] स्वरेषु पूर्व्वोक्तः परो दीर्घः क्रमादिमे । शिवशक्तिमयास्ते स्युर्विन्दुःस्वर्गावसानकाः (l. vindusargá°)[2] । विन्दुः पुमान् विप्रोक्तः (?) शक्तिः सर्गो (सर्गो B.) निशाकरः । स्वराणां मध्यमं यत्तच्चतुष्कं तन्नपुंसकं । पिङ्गलायां स्थिता ह्रस्वा इडायां सङ्गता[:] परे । सुषुम्नामध्यमा ज्ञेयाश्चत्वारो पि नपुंसकाः ।

---

[1] B. litera codicem Colebr. (E. I. H. 1508), hujus seculi initio exaratum, significavi.

[2] i. e. in अं et अः desinentes.

विना स्वरैस्तु नान्येषां जायते व्यक्तिरञ्जसा । शिवशक्तिमया(°yán) प्रादुरस्तस्माद्वर्णान्मनीषिणः । कारणात्पञ्चभूतानामुद्भूता मातृका यतः । ततो भूतात्मका वर्णाः पञ्च पञ्च विभागतः । वाय्वग्निभूजलाकाशाः पञ्चाशल्लिपयः क्रमात् । पञ्च ह्रस्वाः पञ्च दीर्घा विन्द्वन्ताः सन्धिसंभवाः । पञ्चशः कादयः मक्षलसहान्ताः[1] समीरिताः । सोमसूर्याग्निभेदेन मातृकावर्णसम्भवाः [११]. De carminum mysticorum generibus: मातृकावर्णभेदेभ्यः सर्वे मंत्राश्च जज्ञिरे । मंत्रविद्याविभागेन द्विविधा मंत्रजातयः ॥५८॥ मंत्राः पुंदेवता ज्ञेया विद्याः स्त्रीदेवताः पुनः । स्त्रीपुंनपुंसकात्मानो मंत्राः सर्वे समीरिताः ॥५९॥ पुंमंत्रा हुंफडंताः स्युर्द्विठांताः स्युः स्त्रियो मताः । नपुंसका नमोंताः स्युरित्युक्ता मनवस्त्रिधा ॥६०॥ शस्तास्ते त्रिविधा मंत्रा वश्यशांत्यभिचारिके । अग्नीषोमात्मका मंत्रा विज्ञेयाः क्रूरसौम्ययोः[2] । कर्मणोर्वह्नितारांता (कर्म्मणोर्वह्नितारान्त्य A. B.) वियत्प्रायाः (वियत्° A.) समीरिताः ॥६१॥ आग्नेया मनवः सौम्या भूयिष्ठेंद्वमृताक्षराः । आग्नेयाः संप्रबुध्यंते प्राणे चरति दक्षिणे ॥६२॥ भागेऽन्यस्मिन्स्थिते प्राणेऽसौम्या (प्राणे सौम्या A.B.) बोधं प्रयांति च । नाडीद्वयगते प्राणे सर्वे बोधं प्रयांति च ॥६३॥ प्रयच्छंति फलं सर्वे प्रबुद्धा मंत्रिणां सदा । छिन्नादिदुष्टमंत्रास्ते पालयंति न साधकं ॥६४॥ Quibus in recitatione vitiis cantiones hebetentur, accurate definitur. De magistris et discipulis. 3 (fol. 8a). De templo (yágamaṇḍapa) ad initiationem dimetiendo, aedificando, vasis sacris (kuṇḍa etc.) instruendo. Incipit: ततो वक्ष्यामि दीक्षागं (leg. दीक्षाग्रं) वास्तुयागपुरःसरं । कृतेन येन मन्त्रज्ञा (°jno) दीक्षायाः फलमश्नुते । राक्षसं वास्तुनामानं हत्वाधिष्ठाय तंतनूं[3] (l. तत्तनूं) । स्थितास्त्रिपञ्चाशद्देवास्तेभ्यः पूर्ववलिं हरेत् ॥ 4 (fol. 12a). De initiatione. Incipit: अथ दीक्षां प्रवक्ष्यामि मन्त्रिणां हितकाम्यया । विनानया न लभ्येत सर्वं मन्त्रफलं यतः । दिव्यं ज्ञानं यतो दद्यात्कुर्यात्पापक्षयं यतः । तस्माद्दीक्षेति (dí-kshá) संप्रोक्ता देशिकैस्तंत्रवेदिभिः । चतुर्विधा सा संदिष्टा क्रियावत्यादिभेदतः । क्रियावती वर्णमयी कलात्मा वेद्यमय्यपि (l. वेधमय्यपि)[4] ॥ 5 (fol. 15b). De igne sacro adolendo. Incipit: ततोऽग्निजननं वक्ष्ये सर्वतन्त्रानुसारतः । आचार्यकुण्डे विधिवत्संस्कृते शास्त्रवर्त्मना । अष्टादशः स्युः संस्काराः कुण्डानां तन्त्रनोदिताः । वीक्षणं मूलमन्त्रेण शरेण प्रोक्षणं मतं । तेनैव ताडनं दर्भैर्वे(हु)मैणाभ्युक्षणं मतं । अस्त्रेण खननोद्धारौ हृन्मन्त्रेण प्रपूरणं । समीकरणमस्त्रेण सेचनं वर्म्मणा मतं । कुट्टनं हेतिमन्त्रेण वर्म्ममन्त्रेण मार्जयेत् । विलेपनं कलारूपं कल्पनं तदनन्तरं । त्रिसूत्रीकरणं पश्चाद्धृदयेनार्चनं मतं । अस्त्रेण (astreṇa) वज्रीकरणं हृन्मन्त्रेण कुशैः शुभैः । चतुष्पथं तनुत्रेण तनुपादक्षपाटनं । योगे कुण्डानि संस्कुर्यात्संस्कारैरेभिरीरितैः ॥ De rerum ad oblationem adhibitarum mensura et pondere (homadravyáṇám pramáṇam). 6–23. Carmina mystica, quibus numina diversa invocantur. Atque singulis capitibus et numinis cujusdam, et variarum ejusdem manifestationum cultus traditur. Quae carmina omnia ad usus superstitiosos recitabantur. 6 (fol. 19b). Sarasvatímantras. Incipit: अथ वर्णतनुं वक्ष्ये विश्वबोधविधायिनी[म्] । यस्यामनुपलब्धायां सर्वमेतज्जगज्जडं । ऋषिर्ब्रह्मा समुद्दिष्टो गायत्री छन्द ईरितं । सरस्वती समाख्याता देवता देशिकोत्तमैः[5] ॥ 7 (fol. 23a). Bhútalipis, quo carmine Varṇeṣvarí dea adoratur. Incipit: अथ भूतलिपिं वक्ष्ये सुगोप्य[ं]मतिदुर्लभां । यां प्राप्य शम्भोर्मुनयः सर्वान् कामान् प्रपेदिरे ॥ 8 (fol. 26b). Ṣrímantras. Incipit: अथ वक्ष्ये श्रियो मन्त्रान् श्रीसौभाग्यफलप्रदान् । यस्याः कटाक्षमात्रेण त्रिलोक्यमपि (A. B.) वर्द्धते ॥ 9 (fol. 30b). Bhuvaneṣvarímantras. Incipit: अथ वक्ष्ये जगद्धात्रीमधुना भुवनेश्वरीं । ब्रह्मादयो पि यां ज्ञात्वा लेभिरे श्रियमूर्जितां ॥ Capitis finem, ut, quaenam vires his carminibus tributae essent, specimine ostenderem, exscripsi: लिखित्वा भूर्जपत्रादौ यंत्रमेतद्यथाविधि । धारयेद्वामबाहौ वा कंठे वा निजमूर्धनि ॥ वशयेत्सकलान्मर्त्यान्विशेषेण महीपतीन् । नीलपटे विलिख्यैतद्गुटिकीकृत्य तत्पुनः ॥ साध्यप्रतिकृतौ सिक्थे निर्मितायां हृदि न्यसेत् । पात्रे त्रिमधुरापूर्णे निक्षिप्यैनां विधानतः । संपूज्य पुष्पगंधाद्यैर्बलिं निक्षिप्य रात्रिषु ॥ मूलमंत्रं जपेन्मंत्री नित्यमष्टसहस्रकं । सप्ताहाद्वांछितां नारीमाहरेत्स्मरविह्वलां ॥ भूर्जपत्रे विलिख्यैतद्गुटिकीकृत्य तत्पुनः । लाक्षया ताम्ररजतकांचनैर्वेष्टयेत्क्रमात् ॥ तत्कुंभे न्यस्य संपूज्य यथावद्भुवनेश्वरीं । संस्पृश्य तं जपेन्मंत्री दिवाकरसहस्रकं ॥ अभिषिच्य प्रियं साध्यं वध्नीयाद्यंत्रमाशिखं । कांतिं पुष्टिं धनारोग्यं यशांसि लभते नरः ॥ भित्तौ विलिख्य तद्यंत्रं पूजयेन्नित्यमादरात् । भूतप्रेतपिशाचास्तं न वीक्षितुमपि क्षमाः ॥ तद्विलिख्य शिरस्त्राणे साधितं धारयेद्दृढं । युद्धे रिपून्बहून्हत्वा जयमाप्नोति पार्थिवः ॥ etc. 10 (fol. 33b). Tvaritámantras. Incipit: ततो भिधास्ये त्वरितां त्वरितफलदायिनीं । तारोमायावर्म्मबीजमृद्विरीशस्वरान्विता ॥ 11 (fol. 37a). Durgámanus. Incipit: ततो दुर्गामनुं वक्ष्ये दृष्टादृष्टफलप्रदं । मायाविःकर्णविन्द्वाद्यो भूयो सौ स्वर्गवन् भवेत् ॥ Quae potissimum dea ad praestigias nefarias invocatur: सेनासंस्तंभने (°नं A. B.) मंत्री कारस्करसमुद्भवैः । पुष्पैः सहस्रं जुहुयात्तत्पत्रैस्तां निवर्तयेत् ॥९५॥ अंगारवारे कुलिके जप्त्वा भस्म चितोद्भवं । विक्षिपेन्मूर्धनि रिपोर्विद्विष्टो

[1] Litera ल haud dubie ळ significatur. Ceterum haec omnia circulo Kulákula appellato (supra, p. 96) optime illustrantur.

[2] i. e. ad malignos vel bonos usus adhibentur.

[3] Et hic mythus in Matsyapuráṇa legitur, et alii hujus capitis loci ex eodem Puráṇa videntur depromti esse. Cf. supra, p. 42b.

[4] *Kriyávatí*, ritibus externis constans; *varṇamayí*, cum formulis symbolicis conjuncta; *kalávatí*, meditatione si potestates mysticae *nivṛitti*, *pratishṭhá*, *vidyá*, *ṣánti*, *vyápti* appellatae, quibus rerum elementa quinque repraesentantur, in discipuli corpore constitisse putentur; *vedhamayí*, si Ṣaktis ipsa viri initiandi corpus occupasse animo et cogitatione fingatur.

[5] *Deṣika* vocabulum, quo mysteriorum magister, sive vir mysteriis imbutus significatur, in nullo Tantra tam crebro usurpatur quam in nostro.

देशतो व्रजेत् ॥९६॥ मरुन्निपातितैः पत्रैः कारस्करसमुद्भवैः । तस्य पादरजोयुक्तैर्होमादुच्चाटयेदरीन् ॥९७॥ कारस्करमयीं कृत्वा प्रतिमामतिशोभनां । जप्त्वा प्रतिष्ठितप्राणां छेदयेदंगशः पुनः ॥९८॥ काकोलूकवसा ̄ (°चसा° A. B.) युक्तमष्टोत्तरसहस्रकं । कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां श्मशाने हव्यवाहने ॥९९॥ जुहुयान्म्रियतेऽरातिरेवमेव दिनत्रयात् । उन्मत्तसमिधो होमान्मत्ताः स्युः शत्रवः क्षणात् ॥१००॥ उलूककाकयोः पत्रैः स्ववसारक्तसंभवैः । जुहुयान्निशि कांतारे शत्रुः कालातिथिर्भवेत् ॥१०१॥ शत्रोः प्रतिकृतिं मंत्री प्रतिष्ठितसमीरणां । विषेणैव (विशेस्यैव A. विशेरगैव B.) विलिप्तांगीमत्युष्णे निक्षिपेज्जले ॥१०२॥ ज्वराक्रांतो भवेच्छीघ्रं दुग्धसेकाच्छमं नयेत् ॥ 12 (fol. 40^{b}). Tripurabhairavímantras. Mátangímantras. Incipit: अज्ञानतिमिरध्वंसिसंसारार्णवतारणं । आनन्दवीजमवतादतर्क्यं त्रैपुरं महत् । अथ वक्ष्ये परां विद्यां त्रिपुरामतिगोपितां । यां ज्ञात्वा सिद्धसंघानामधिपो जायते नरः ॥ 13 (fol. 45^{b}). Gaṇeṣamantras. Incipit: अथ वक्ष्ये गणेशस्य मंत्रात् सर्व्वसमृद्धिदान् । यान् प्रा[प्य] मानवा नित्यं साधयन्ति मनोरथान् ॥ 14 (fol. 50^{a}). Chandramantras. Incipit: अथोच्यते चन्द्रमसो मनुः सर्व्वसमृद्धिदः । खट्टीशस्थो भृगुर्विन्दुमनुस्वरसमन्वितः ॥ 15 (fol. 54^{b}). Vishṇumantras. Incipit: अथ वक्ष्ये महामन्त्रान् विष्णोः सर्व्वार्थसिद्धिदान् । यस्य संस्मरणात्संतो भवाब्धेः पारमाश्रिताः ॥ 16 (fol. 59^{a}). Narasinhamanus. Incipit: अथाभिधास्ये विधिवन्नारसिंहमहामनुं । उग्रवारं वदेत्पूर्व्वं महाविष्णुमनन्तरं ॥ 17 (fol. 63^{b}). Purushottamamantras. Incipit: अथ वक्ष्ये जगन्मूलं मन्त्रं श्रीपुरुषोत्तमं । गोपितं वैष्णवे तन्त्रे भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ॥ 18 (fol. 68^{a}). Ṣivamantras. Incipit: अथ वक्ष्ये महेशस्य मन्त्रात् सर्व्वसमृद्धिदान् । यैः पूर्व्वमृषय प्राप्ता शिवसायुज्यमञ्जसा ॥ 19 (fol. 72^{a}). Dakshiṇámúrttimantras. Incipit: अथ वक्ष्ये मन्त्ररत्नं समस्तपुरुषार्थदं । अवापुर्येन जदोन (l. ज्ञातेन) दिव्यं ज्ञानं मुनीश्वराः ॥ 20 (fol. 76^{a}). Aghorástramantras. Incipit: अथाभिधास्ये विधिवदघोरास्त्रंमनुक्रमं (°मनुत्तमं B.) । यस्य संस्मरणादेव सर्व्वे नश्यन्त्युपद्रवाः ॥ 21 (fol. 80^{b}). Gáyatrímantras. Incipit: अथो वदामि गायत्रीं शिरसा च समन्विता[म्] । सर्व्ववेदोद्धृतः सारो मन्त्रो यं समुदाहृतः ॥ Ágneyástram: आग्नेयास्त्रमिति प्रोक्तं विलोमपाठतो मनुः ॥ 22 (fol. 84^{b}). Dinástram. Incipit: अथो दितानां सुकृत्यास्त्रं वक्ष्ये शत्रुविमर्द्दनं । अतिदुर्गामनु प्राहुर्हिनास्त्रं मन्त्रवित्तमः ॥ Kṛityástram. Lavaṇamantras. 23 (fol. 89^{a}). Traiyambakamantra. 24 (fol. 92^{b}). De amuletis. Incipit: अथ वक्ष्यामि यन्त्राणां भेदास्तत्र सुगोपितान् । ये साधयन्ति सतत मन्त्रिणो निजवाञ्छितं ॥ 25 (fol. 96^{b}). De rebus mundanis abjiciendis et numine meditando. De sedendi modis et spiritu comprimendo.

In fine auctor quaedam de gente sua profert. Textus tamen in codice utroque tam corruptus est, ut sine conjecturis audacissimis refingi non possit.

Ceterum Ṣáradátilakam, unum si Yámalam exceperis, in libris mysticis primum locum tenet, et reliquos, nisi fallor, antiquitate superat. Sectae laevae quae dicitur licentia ab auctore omnino tacetur.

Commentarius ad libros XV–XXV. a Kámarúpapati scriptus in codice E. I. H. 518. invenitur[1].

Codex, ex eodem exemplari atque B. sed accuratius descriptus, anno 1814 a Pítámbara exaratus est. Nam quod in fine शकाब्दाः १७२१ legitur, aut errori aut fraudi debetur. (WILSON 300^{a}.)

161.

Foll. 271–294. libellum distichis 101 constantem *Rámachandrastavarája* (eximiam Rámachandrae laudationem), e *Sanatkumárasanhitá* desumtum, continent. Incipit: अस्य श्रीरामचंद्रस्तवराजस्तोत्रमंत्रस्य सनत्कुमार ऋषिरनुष्टुप् छंदः । श्रीरामो देवता । सीता वीजं । हनुमान शक्तिः । श्रीरामप्रीत्यर्थे जपे विनियोगः ॥ सूत उवाच । सर्वशास्त्रार्थतत्वज्ञं व्यासं सत्यवतीसुतं । धर्मपुत्रः प्रहृष्टात्मा प्रत्युवाच मुनीश्वरं ॥१॥ Libello Ráma, Daṣarathae filius, divina Kṛishṇae natura praeditus, celebratur. In fine haec leguntur: इति श्रीसनत्कुमारसंहितायां नारदोक्तं श्रीरामचंद्रस्तवराजस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

Pictura VII. Rámam cum Sítá in sacello sedentem repraesentat. Ad dextram Lakshmaṇa flabellum tenens, ad laevam Hanúmat venerabundus conspicitur. (MILL 112^{f}.)

162.

Foll. 429–457. *Jánakísahasranámastotram*, Jánakís sive Sítae mille nominum laudationem, e *Siddheṣvaratantra* desumtam, continent. Libellus 132 distichis constat, quibus Ráma coram Lakshmaṇa divinam Sítae majestatem, omnium aliarum dearum potentiam complectentem, variis epithetis celebrat. Incipit: ओं अथ ज्यानक्या सहस्रनाम लीषते ओं अस्य श्रीजानकीदेव्याः सहस्रनामस्तोत्रं तदुक्तं सिद्धेश्वरतंत्रे ॥१॥ श्रीलक्ष्मण उवाच ॥ देवदेव जगन्नाथ कथयस्व महाप्रभो । नाम्नां सहस्रं जानक्याः श्रोतुमिच्छामि तत्वतः ॥२॥ श्रीराम उवाच ॥ कथयामि भवत्प्रीत्या शृणु लक्ष्मण भक्तितः । ओं अस्य श्रीजानकिदेव्याः सहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य ॥ वागीश्वरी देवता ॥ सर्वकामार्थसिद्धये जपे विनियोगः ॥ etc.

Pictura X. Sítám in sacello sedentem et a duabus ma-

---

[1] In fine haec leguntur: सर्वशास्त्रकलेवरविद्यापारगो गुरुसमो गुरुगद्ये (totus versus vitiis laborat) । ग्रंथमेनमनिशं शिवार्चकः कामरूपपतिपंडितोऽकरोत् ॥ इति श्रीमहामहोपाध्यायजगद्गुरुभट्टाचार्यश्रीसिद्धांतवागीशकृता शारदाटीका गूढार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥

In fine de tribus spiritus coercendi modis (Rechaka, Púraka, Kumbhaka) agitur.

Libellus anno 1370 exaratus est. (WALKER 191[b].)

168.

Hujus voluminis folia 18–60. carmen *Ánandalaharí* (voluptatis unda) sive *Saundaryalaharí* (pulchritudinis unda) appellatum, a *Şankara* scriptum, continent. (A.) Celebratur eo Şivae uxor, vel ἐνέργεια. Mysticam doctrinam auctor pluribus distichis (cf. 9–11.) respicit, neque tamen versui unicuique, quod a scholiastis quibusdam fit, significatio recondita obtrudenda est. Ceterum auctor voce Draviḍaşişu (Dravidae filius) ad se ipsum alludit.

Scholiasta, qui, vero nomine celato, in fine libri *Kaivalyáşrama*, Govindae discipulus, appellatur, mysticae interpretationi, praecipue in initio carminis, operam navat, librosque mysticos (Tantra) plurimos laudat[1]. Quos, additis aliis auctoribus et libris, enumerare operae pretium est. Literis cursivis eos notavi, qui etiam a scholiasta B. citantur. Abhinavagupta 34. Aşeshakulavallarí 12. *Átharvaṇavede saubhágyakáṇḍa* 11. 33. 34. *Kádimata* 3. 19. 21. 32. 33. 96. *Kubjikátantra* 14. Kaurma (pur.) 101. Kramastuti v. Şankara. *Chatuḥşatí* 10. 19. Chidgaganachandriká 1. *Jnánarṇava* 5. 32. Tripurárṇava 1. 3. *Dattátreya* 2. 96. Daşarúpaka (alank.) 51. *Deví-puráṇa* 25. Dharmácháryastuti 19. Navaratnamálá 35. Padmaváhiní 14. Parástotra 33. Parimala 1. Bhagavadgítá 27. Prapanchasáre Bhuvaneşvarístotra 32. Manoramá 7. Mantrapáráyaṇántargatavágvádinímantroddháre vidyárthaprakáşiká 1. Mantradevaprakáşiká 95. Mahimnaḥ stuti 41. *Mánasollása* 1. 14. 33. Márkaṇḍeya (pur.) 81. 95. 101. Yájnavalkya 1. Yogánuşásana 38. *Yoginíhṛidaya* 1. 14. 33. 95. *Rudrayámala* 1. 8. 19. 35. 94. Vásishṭharámáyaṇa 1. 99. Vidyáraṇya in libro Vidyárthadípiká 33. Şankarácharya in libro Kádikramastuti 4. 95. *Şámbhavadípiká* 24. *Şáradátilaka* 1. 33. Şivadṛishṭi 1. Sakalajananístava 35. *Sanketapaddhati* 1. 11. 19. 33. *Sangítaşástra* 94. *Siddhisopána* 9. Subhagodaya 21. Skándapuráṇa 1. 35. 37. *Svachandasangraha* 32. Varias lectiones uterque scholiasta plurimas memorant. Quod distichon in Haeberlini anthol. 75. legitur, ab utroque omittitur. Dist. 85. post 87, 94. post 91. denique 95. 98. 93. 96. 99. 97. 100. in codice A. collocantur. Post 92. hoc dist. inseritur et a scholiasta explicatur: समानीत: पद्मां (sive etiam पद्मां) मणिमुकुरतामंबरमणिर्भयादास्यस्यांत:स्तिमितकिरणश्रेणिमसृण: । दधाति त्वद्वक्त्रप्रतिफलनमश्रांतविकचं निरातंकं चंद्रान्निजहृदयपंकेरुहमिव ॥ Dist. 88. Kaivalyáşramas insiticium putat, quippe quod in optimis codicibus non legatur (नायं श्लोक: शंकराचार्याणां सांप्रदायिकमल्प्रालदेशीयानां पुस्तकेषु यतो नास्ति नापि दाक्षिणात्यपुस्तकेषु). Dist. 103. in codice C. solo legitur.

Codex anno 1697 a Giridhara quodam exaratus est. (WILSON 243[b].)

[1] Incipit: शब्दायमानतिमिरावलिसेव्यमानं नि:स्यन्दमानतिमिरोर्ध्वगसान्ध्यरागं । विघ्नान्धकारतरणिं तरुणार्कशोणं (°bham) वन्दे द्व नागनगयोरवियोगयोगम् ॥१॥

169.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 229. Long. 10. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. variant.

Hujus voluminis folia 1–51. eundem hymnum continent, cum commentario praestantissimo a *Gaurikánta-sárvabhauma*[2] scripto. (B.) Gaurikántas Kaivalyáşramae commentario usus esse videtur, nam et in ceteris cum eo consentit, et eosdem fere auctores laudat. Sed res multo lucidius explicat, varias lectiones refert et perpendet, mystica interpretatione (gúḍhartha, tántrikam vyákhyánam, tántrikamatam) rarius utitur. Ad cognoscenda vero Tántricorum arcana vix dicam quantum utilis est. Dist. 28. post 90. explicat, etiamsi in nonnullis codicibus priore loco legi eum non latuerit. Praeter eos libros et auctores, quos supra notavi, hos laudat: Kámikátantra 1. 11. Kulachúḍámani 100. Tantraraja 99. Tantrasára 19. Dákshiṇátyácháryás 67. Bhairavatantra 14. Mátṛikáhṛidaya 1. Vámakeşvaratantra 5. Şaktitantra 10. Şaivatantra 10. Syámarahasye Bhávachúḍámaṇi, praeterea saepissime Vişvaprakáşa lexicon. In dist. 31. quum Şankaras tantrarum 64. mentionem faciat, singula recenset. Sunt vero haec: 1. Mahámáyáşambaram. 2. Yoginíjálaşambaram. 3. Tattvaşambaram. 4–11. Bhairaváshṭakam, scil. 4. Siddhibhairavam. 5. Máyikabhairavam. 6. Kankálabhairavam. 7. Kálágnibhairavam. 8. Şaktibhairavam. 9. Yoginíbhairavam. 10. Mahábhairavam. 11. Bhairavanáthatantram. 12–19. Bahurúpáshṭakam, scil. 12. Bráhmítantram. 13. Máheşvarítantram. 14. Kaumárikam tantram. 15. Vaishṇavítantram. 16. Várahítantram. 17. Indráṇítantram. 18. Chámuṇḍátantram. 19. Şivadútítantram.

[2] Incipit: ओंकारोत्तमरम्यहर्म्यनिलयप्रासादमध्यस्थितां । कामाख्यां भुवनेश्वरीं निरुपमां ब्रह्मादिभिर्वंदितां ॥ योगींद्रैकनिषेवितां त्रिजगतामुत्पत्तिनाशस्थलीं ॥ ज्ञानानंदमयीं महोदयकरीं कांचिद्भजे देवतां ॥१॥ Auctor, e Bengalia boreali oriundus, commentarium Ánandalaharítarí appellavit. In fine hoc distichon legitur: यो नानाविधशास्त्रतर्कनिपुणश्चक्रे निबंधान् बहून् पूजां भूरिमहीभुजां सदसि यो लेभे तिधीमान् कवि: । यो गोडोत्तरदेशदिग्गज इह श्रीसार्वभौमो महान् भट्टाचार्य ईमां स एष विदधे टीकां मुदे वाग्विदां ॥२॥

20–27. Yámaláshṭakam (in quorum numero Rudrayámala etc.). 28. Chandrajnánam. 29. Málinítantram. 30. Mahásammohanam. 31. Vámajushṭam (Vámakeṣvaratantram, quod etiam Chatuḥṣatí appellatur). 32. Mahádevam. 33. Vátulam. 34. Vátulottaram. 35. Kámikam. 36. Hṛidbhedam. 37. Tantrabhedam. 38. Guhyatantram. 39. Kalávádam (Kámaṣástram Vátsyáyanádimatam). 40. Kalásáram. 41. Kuṇḍalikámatam. 42. Matottaram. 43. Víṇátantram. 44. Trotalam. 45. Trotalottaram. 46. Panchámṛitam. 47. Rúpabhedam. 48. Bhútoḍḍámaram (?). 49. Kulasáram. 50. Kuloddeṣam. 51. Kulachúḍámaṇi. 52. Sarvajnánottamam. 53. Mahákálímatam. 54. Aruṣam. 55. Mediníṣam. 56. Trikuṇḍíṣvaram. 57. Púrvam. 58. Paṣchimam. 59. Dákshiṇyam. 60. Uttaram. 61. Niruttaram. 62. Vimalam. 63. Vimalogyam. 64. Devítantram: तत्र महामायाशंबरतंत्रं अन्यस्मिन्पदार्थेऽन्यथाप्रतिभानरूपमायाप्रपंचरचनोपायप्रतिपादकमैंद्रजालिकविद्यारूपं १॥ योगिनीजालशंबरतंत्रं योगिनीजालदर्शनोपायप्रतिपादकं २॥ तत्त्वशंबरं इंद्रजालविद्याविशेषः पृथिव्यादितत्त्वानामन्यत्वान्यबोधोपायप्रतिपादकं ३॥ भैरवाष्टकं। यथा सिद्धिभैरवतंत्रं ४॥ मायिकभैरवतंत्रं ५॥ कंकालभैरवतंत्रं ६॥ कालाग्निभैरवतंत्रं ७॥ शक्तिभैरवतंत्रं ८॥ योगिनीभैरवतंत्रं ९॥ महाभैरवतंत्रं १०॥ भैरवनाथतंत्रं ११॥ एतान्यष्ट तंत्राणि कापालिकमतप्रतिपादकानि॥ बहुरूपा शक्तिः। तत्प्रतिपादकतंत्राणामष्टानां गणो बहुरूपाष्टकं। तथा ब्राह्मीतंत्रं १२॥ माहेश्वरीतंत्रं १३॥ कौमारिकं तंत्रं १४॥ वैष्णवीतंत्रं १५॥ वाराहीतंत्रं १६॥ इंद्राणीतंत्रं १७॥ चामुंडातंत्रं १८॥ शिवदूतीतंत्रं चेति १९॥ यमला नाम ला नाम (?) सिद्धांबा। तत्प्रतिपादकानि तंत्राणि रुद्रयामलादीन्यष्टौ। शाक्ततंत्रतया चतुःषष्टितंत्राणामपि यामलतया व्यवहारः २७॥ चंद्रज्ञानतंत्रं कामेश्वर्यादिषोडशनित्याप्रतिपादकं कापालिकमर्मतदर्शकं च २८॥ मालिनीतंत्रं समुद्रयानोपायप्रतिपादकं २९॥ महासंमोहनं जाग्रतामपि निद्रितोपायप्रतिपादकं ३०॥ वामजुष्टं वामकेश्वरतंत्रं। चतुःशतीत्यपि कथ्यते ३१॥ महादेवतंत्रं वटुकादिसिद्धिकुलाचारप्रदर्शकं ३२॥ वातुलं ३३ वातुलोत्तरं ३४ कामिकं चेति ३५ तंत्रत्रयं क्षेत्रकर्षणादिविधिप्रतिपादकं॥ हृद्भेदतंत्रं कापालिकाचारप्रदर्शकं॥३६॥ तंत्रभेदगुह्यतंत्रयोः ३७ ३८ प्रकाशं रहस्यं वा परकृतमंत्रतंत्रप्रयोगानां परावृत्त्युपायाः दर्शिताः॥ कलावादं कामशास्त्रं वात्स्यायनादिमतं ३९॥ कलासारं रूपादिवृत्त्युपायप्रतिपादकं ४०॥ कुंडलिकामतं गुटिकासिद्धिप्रदर्शकं। गुटिका पानपात्रं ४१॥ मतोत्तरतंत्रं (sed in margine supra तंत्रोत्तर legitur) संसिद्धिप्रतिपादकं ४२॥ वीणातंत्रं। वीणा नाम योगिनी। संभोगयक्षिणीत्यस्या नामांतरं। तस्याः साधनोपायदर्शकं ४३॥ त्रोतलतंत्रे गुटिकांजनपादुकासिद्धिः ४४॥ त्रोतलोत्तरतंत्रे चतुःषष्टिसहस्रसंख्ययोगिनीनां दर्शनोपायाः ४५॥ पंचामृततंत्रं पृथिव्यादिपंचभूतानां साधनेन मरणाभावप्रतिपादकं कापालिकतंत्रं ४६॥ रूपभेदादिपंचतंत्राण्युच्चाटनादिप्रयोगप्रतिपादकानि ५१॥ सर्वज्ञानादितंत्रपंचकं कापालिकसिद्धांतैकदेशिदिगंबरमताचारप्रदर्शकं ५६॥ पूर्वतंत्रादिदेवीमतपर्यंतं तंत्राष्टकं दिगंबरैकदेशिक्षपणकमताचारप्रदर्शकं ६४॥ Hi 64. libri, ab omnibus vel infimae originis hominibus legendi, voce Kulamárgatantra comprehuñduntur. Quinque mysteria, Ṣubhágama appellata, scilicet Vasishṭhasanhitá, Sanakasanhitá, Sanandanasanhitá, Sanatkumárasanhitá, Ṣukasanhitá a via Vedis praescripta non discedunt, ideoque Samayáchára appellantur. *Mixti* generis libri sunt nonnulli alii, velut Chandrakalátantram, Jyotsnápakshatantram, Kalávidhitantram, Kulárṇavatantram, Kuleṣvarítantram, Bárhaspatyatantram, Bhuvaneṣvarítantram, Durvásomatatantram, Jnánárṇavatantram, Dakshiṇámúrttisanhitá. Ad v. 19. scholiasta literas Bengalıce sive Devanágarice exaratas memorat (Gauḍanágaralipi).

Codex anno 1779 a Bhúdeva scriptus est. (Walker 179[a].)

170.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 78. Long. 16½. Lat. 5½. Linn. 10–12.

In foliis 1–27. idem hymnus exstat. (C.) In marginibus commentarius brevis auctoris anonymi adscriptus est. Incipit: पुरा किल वाराणस्यां ब्रह्ममीमांसाभाष्यकारो द्रविडदेशीयो द्वैतवादविमुखो जगद्विजयी परिव्राजकाचार्यः श्रीशंकराचार्यः शंकरप्रतिमोऽपि शक्तिविधूरतया चिरमविरतक्लेशमनुभूतवान् अथ शक्तिवैधुर्य्यविजृम्भितेयं मम दुःखधारेति ज्ञानपरिपाकतो निर्णीय शक्तिकलायां श्रीमदन्नपूर्णायाः प्रसादं व्रजन्नेवोर्द्धपथे धर्म्मखेदेन निष्पन्नतामाप्तस्तत्रैवं ब्रह्मशक्तिं स्तौति स्म शिव इत्यादि।

Codex post annum 1820 exaratus est. (Mill 2[a].)

171.

Foll. 72–92. (linn. 7.) idem carmen continent, post annum 1820 exaratum. (D.)

Editiones exstant Calcuttensis anni 1824, et parum accuratae Troyeri in Journ. As. 1841 et Haeberlini in Anthologia.

Haec folia hujus seculi initio exarata sunt. (Mill 62[e].)

172.

Foll. 106–114. ejusdem hymni textum continent, post annum 1822 exaratum. (E.)

De codice Berolinensi cf. Weber, p. 361. (Wilson 328[c].)

173.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 83. Long. 10½. Lat. 4. Linn. 11.

Bhuvaneṣvarístotram, hymnus in Sarasvatím deam, Bhuvaneṣvarís formam gerentem, a *Pṛithvídhara*, Ṣambhunáthae discipulo, compositus. Ad doctrinam Tántricam auctor identidem alludit. Carmen distichis 45 constat, quorum 35 prima Ṣárdúlavikríḍita metro composita sunt. Initium desideratur, nam quae nunc folia numeris १. २ notata sunt, iis, recentiore manu additis, commentarius ad dist. 2 repetitur. Commentarii tamen pars major ad distichon primum superstes est. Disticha 2–4 haec:

आदिक्षांतविलासलालसतया तासां तुरीया तु या
क्रोडीकृत्य जगत्त्रयं विजयते वेदादिविद्यामयी ।
तां वाचं मयि संप्रसादय सुधां कल्लोलकोलाहल-
क्रीडाकर्णजवर्णनीयकवितासाम्राज्यसिद्धिप्रदां ॥२॥
कल्पादौ कमलासनोऽपि कलया विद्धः कयाचित्किल
त्वां ध्यात्वांकुरयांचकार चतुरो वेदांश्च विद्याश्च ताः ।
तन्मातर्ललिते प्रसीद सरलं सारस्वतं देहि मे
यस्यामोदमुदीरयंति पुलकैरंतर्गता देवताः ॥३॥
मातर्देहभृतामहो धृतिमयी नादैकरेखामयी
सा त्वं प्राणमयी हुताशनमयी बिंदुप्रतिष्ठामयी ।
तेन त्वां भुवनेश्वरीं विजयिनीं ध्यायामि जायां विभो-
स्त्वत्कारुण्यविकाशिपुण्यमतयः खेलंतु मे सूक्तयः ॥४॥

Distichis 36–40. Pṛithvídhara magistrum laudat:

श्रीसिद्धनाथ इति कोऽपि युगे चतुर्थे
प्राविर्बभूव करुणावरुणालयोऽस्मिन् ।
श्रीशंभुरित्यभिधया स मयि प्रसन्नं
चेतश्चकार सकलागमचक्रवर्ती ॥३६॥
तस्याज्ञया परिणतान्वयसिद्धविद्या
भेदास्पदैः स्तुतिपदैर्वचसां विलासैः ।
तस्मादनेन भुवनेश्वरि वेदगर्भे ।
सद्यः प्रसीद वदने मम संनिधेहि ॥३७॥
श्रीसिद्धनाथ करुणाकर शंभुनाथ
श्रीशंभुनाथ करुणाकर सिद्धनाथ ।
सर्वापराधमलिनेऽपि मयि प्रसन्नं
चेतः कुरुष्व शरणं मम नान्यदस्ति ॥३९॥
इत्थं प्रतिक्षणमुदश्रुविलोचनस्य
पृथ्वीधरस्य पुरतः स्फुटमाविरासीत् ।
दत्त्वा वरं भगवती हृदये प्रतिष्ठा
शास्त्रैः स्वयं नवनवैश्च मुखेऽवतीर्णा ॥४०॥

Additus est commentarius, *Siddhasárasvatadípiká* appellatus, a *Padmanábha*, Dámodarae et Arvádevís filio, Lakshmídharae nepote[1], compositus. Expositionem mysticam Padmanábha plus justo urget, ceterum in explicandis auctoris verbis satis accuratus. Auctores et libros hosce laudat. a, *Tántricos:* Chaṇḍírahasya, dist. 23. Chatuḥṣatí 1. 2. 8. 10. Tripurásárasamuchchaya 1. 4. 8. 10. Náradíya 10. Puraṣcharaṇapaddhatimálá 10. Prapanchasára 1. 4. etc. *Bháratácharya* 13. Mantramuktávalí 13. Yogasiddhiprakriyá 10. Rudrayámala 3. *Laghupaṇḍita* 1. 6. 9. 10. 19. 31. Vaiṣampáyanasanhitá (fol. 80[a]). Ṣáradátilaka 3. etc. Ṣrípati 34. Ṣrímatottara 1. Sanketapaddhati 2. b, *Grammaticos et lexicographos:* Anekárthadhvanimanjarí. Abhidhánachintámaṇi (Hem.). Amara. Ekáksharanámamálá. Ekáksharábhidhánakosha. Kavikalpadruma. Kávyakámadhenu. Kumára (gr.). Kedárac Vṛittiratnákara. Kriyákalápa 6. Bháskaramiṣra 6. Bhímasena (gr.). Viṣvaprakáṣa. Sarasvatí. Haláyudha. c, *Miscellaneos:* Kálidása. Kávyakalpalatá. Kávyaprakáṣa. Kumárasambhava. Gítagovinda. Manu. Samudra 19. Sarasvatíkaṇṭhábharaṇa. Siddhántaṣiromaṇi jyotiḥṣástra. Sulhaṇa 34 (poeta: सप्तर्षिहस्तावचिंतावशेषाख्यधो विवस्वान्परिवर्तमानः).

Codex anno 1709 a Brahmadeva Abhira exaratus est. In fine haec leguntur: स्वस्ति श्रीशके १६।३१ वर्षे विकारिनामसंवत्सरे ॥ आश्वीनमासे शुक्लष्टपक्षे नवम्यां भृगुवासरे ॥ तद्दिने सिद्धसारस्वतदीपिका समाप्ता ॥ etc. (Wilson 312.)

174.

Rotulus chartae tenuissimae Ind. Lit. Devan. Long. 17. Lat. $1\frac{3}{4}$.

Devíkavacham, quo libello, distichis 53 constante, Durgae colendae preces traduntur. Incipit: शतानीक उवाच । यद्गूढं परमं लोके सर्वरक्षाकरं नृणां । यत्न कस्यचिदाख्यातं तन्मे ब्रूहि पितामह ॥१॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अस्ति गुह्यतमं विप्र सर्वरक्षाकरं परं । देव्यस्तु कवचं पुण्यं तच्छृणुष्व महामुने ॥२॥ प्रथमं शैलपुत्रीति द्वितीयं ब्रह्मचारिणी । तृतीयं चण्डघंटेति कूष्माण्डेति चतुर्थकं ॥ पंचमं स्कंदमातेति षष्ठं कात्यायनीति च । सप्तमं कालरात्रीति महागौरीति चाष्टमं ॥ नवमं सिद्धिदात्रीति नव दुर्गाः प्रकीर्तिताः । उक्तान्येतानि नामानि ब्रह्मणैव महात्मना ॥५॥

In fine Argalástotram et preces kílaka appellatae leguntur.

Libellus hujus seculi initio exaratus est. Picturis duabus Durgá repraesentatur. (Ouseley 714.)

---

[1] Lakshmídhara Ṣáṇḍae filius, Báḷaṣarmaṇis, e regione Gurjarensi oriundi, nepos fuit. Quo stemmate Padmanábha Dámodarae, Sangítadarpaṇae auctoris, filius fuisse proditur.

C. CARMINA ARTIFICIOSA (KAVYA).

175, 176.

Opus unum voluminibus duobus compactum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. plerumque 9. Vol. I. foll. 204. Vol. II. foll. 236.

Inest *Raghuvanṣa Kálidásae* poetae, quo carmine epico, undeviginti libros continente, reges a Sole oriundi inde a Dilípa usque ad Agnivarṇam celebrantur. In marginibus Mallináthae commentarius adscriptus est. (B.)

Duas esse hujus carminis recensiones, alteram antiquiorem, qualem a Mallinátha exhiberi, alteram recentiorem, a Vrihaspatimiṣra et Bharatasena scholiastis traditam, Stenzler in editione sua praestantissima probavit. Quibus tertiam adderemus, si mutationes a librariis inter scribendum insolenter factae eo nomine dignae essent. Quos mihi codices manu scriptos perlustrare contigit, ii Stenzleri sententiam confirmabant, qua nullum exemplar inveniri statuit, quod unam alteramve recensionem accurate redderet. Mallináthas ipse passim varias lectiones citat, quas in codicibus suis invenerat. Quae nostrorum codicum sit conditio, ita optime cernetur, si librorum I–V. cum Stenzleri editione collatorum variam lectionem recensuero. Quo facto codicem B. plerumque cum Mallinátha consentire, codicem A, quamvis antiquissimum, magis differre, Millianum C. medium occupare locum, codicem vero Bengalicum D. recentissimam exhibere recensionem apparebit. Praeterea varias lectiones addidi, a Mallinátha ipso memoriae traditas.

LIBER I.

3. मोहात् A. B. C. M. quid legerit non constat. 3. प्रणोदितः A. B. C. 11. महीभृतां A. B. C. 14. विभाविना B. 17. आत्मनो pro आ मनोः A. 19. व्यावृता pro अकुंठिता A. B. C. etiam a M. laudatur. 21. अर्थान् A. B. 25. धर्मायैव B. 28. दष्टोऽंगुष्ठ इवाहिना A. B. C. Post d. 34. hoc dist. in A. additur: गंगां भगीरथेनैव पूर्वेषां पावनक्षमां । ईप्सता संततिं न्यस्ता तेन मंत्रिषु कौशला ॥ B. C. pro altero hemistichio hoc ponunt: इच्छता संततिं तेन न्यस्ता मंत्रिषु कोशलाः ॥ 36. आश्रितौ pro आस्थितौ A. B. 37. परिगताविव A. 38. उत्करैः A. B. C. Inde a 42. dist. nonnulla transposita. 44. 45. 43. A. C. 42. 45. 43. 39. 40. 41. 44. B. 45. उपागतान् pro उपस्थितान् C. 49. स्कंधासक्तसमित्कुशैः । अग्निप्रत्युद्गमात्पूतैः पूर्यमाणां तपस्विभिः ॥ A. B. C. Post d. 52. आकीर्णमृषिपत्नीनामुटजद्वाररोधिभिः । अपत्यैरिव नीवारभागधेयो चितै मृगै ॥ C. 54. विश्रामये° A. C. 57. पादौ A. 59. 58. C. 61. लक्ष B. C. लक्ष्य A, idemque in utroque commentarii codice legitur, ideoque restituendum. 67. 66. B. C. 68. प्रकाश्यांधकारश्च A. C. 69. शुद्धवंशा B. तु pro हि A. 70. विनेतर्मां A. C. वितानं मां B. आश्रमपादपं B. C. 71. स्तृणवंधमवेहि मे A. नववद्धस्य दंतिनः A. B. C. 72. तस्माद्यथा विमुच्येऽहं A. 73. °नो यथा ह्रदः B. 76. इमां देवीमृतुस्नातां स्मृत्वा सपदि सत्वरः । प्रदक्षिणक्रियातीतस्तस्याः कोपमजीजनः ॥ A. B. C. quod distichon in B. quidem subditicium esse (क्षेपक) notatur. Genuinus versus subinde paulum corruptus ita traditur: धर्मलोपभयाद्राज्ञीमिमां संचित्य सत्वरः etc. B. C. Post 79. hic versus subditicius: अवेहि तदवज्ञानादनपेक्षं (°नाये° cod.) मनोरथं । प्रतिबध्नाति हि श्रेयः etc. B. Post d. 80. in B. sed post 81. in C. hoc dist. additur: स त्वमेकांतरां तस्या मदीयां वत्समातरं । आराधय सपत्नीकः सा वां कामं विधास्यति ॥ 81. स गां मदीयां सुरभेः A. C. Post 83. ताम्रललाटजां रेखां बिभ्रती सासितेतरां (°संसि° C.) । संध्या प्रातिपदेनेव प्रतिभिन्ना (°द्युतिभिन्ना C.) हिमांशुना ॥ A. C. 85. महीभृतः A. B. 86. आशंसितावंध्यप्रार्थनं A. B. C. 89. स्थानं pro स्थितिं A. B. C. 91. भूयाः pro स्थेयाः B. 93. ऊर्जितश्रियं A. B. C.

LIBER II.

6. आददानां A. B. et Mallinátha, आदधानां C. quod sensu carens etiam in Stenzleri textum irrepsit. 8. गुरुहोम A. B. C. 13. मनोकहाकंपन A. 21. आत्मसिद्धेः A. 31. लग्नांगुलिः B. 35. अवेहि A. B. 36. ऽयं pro ऽसौ A. 38. मतंगजानां pro वनद्विपानां A. 39[b]. कलेव B. 40[b]. स्वणोति A. 43[b]. तु pro हि A. 45[b]. विमुच्यतां B. C. 46. गिरिकंदराणां दंष्ट्रामयूखैः शकलं प्रकुर्वन् A. गिरिकंदराणां etiam in C. 49. अपराधदंडात् A. C. °रंडात् B. 52[a]. वाच्यो A. 54[a]. कथ च A. 54[b]. नु A. B. 58. जातः pro वृत्तः A. C. 60. अधोमुखस्य B. C. 63. वत्स pro पुत्र B. 65. उपयुंक्ष्व etiam pro उपभुंक्ष्व legi M. monet. 66. ऋषेः pro गुरोः A. C. idemque in textu restituendum videtur, quum in nostris quidem M. commentariis vox गुरोः desit, at vero ऋषेः reperiatur. Ibid. औधस्यं A. B. 69. वत्सनिपीतशेषं A. B. C. शुद्धं यशो भूय इव A. B. शुद्धं यशो मूर्तिमिव C. 71. ततस्तु होतारं B. ततश्च होतारं B. pro अनंतरं भर्तुः. Ibid. अनुभावः pro प्रभावः A.

LIBER III.

1. कौमुदीमहमिति के चित्पठंति M. Postea in C. hoc distichon inseritur: ततो विशां पत्युरनन्यसंततेर्मनोरथं किंचिदिवोदयोन्मुखं । अनन्यसौहार्दरसस्य दोहदं प्रिया प्रपेदे प्रकृतिप्रियंवदा ॥ Post d. 3. मुखेन सा केतकपत्रपांडुना कृशांगयष्टिः परिमेयभूषणा । स्थिताल्पताराकरशेषेंदुमंडला विभातकल्पां रजनीं व्यडंबयत् ॥ A. C.

4. महीं pro भुवं A. B. C. मत्सुत: A. B. C. 6. अस्य A. s. m. et Mallinátha. बभूव दुःप्रापं A. Post 6. दिनेषु गच्छत्सु मधूकपांडुरं तदीयमाश्यामसुखं स्तनद्वयं । सनुज्ञमो वारणदंतकोशयोर्बभार कांतिं गवलापिधान्ययो: ॥ A. 9. 8. A. C. 9. भ्रमरावलीढयो: A. C. °लीन° B. 12^a. अधिष्ठिते A. B. C. गर्भवेश्मनि A. B. C. गर्भकर्मणि a M. memoratur. 13^b. अक्षतं A. Post 16. स वीक्ष्य पुत्रस्य चिरात्पिता मुखं निधानकुंभस्य युवेव दुर्गत: । मुदा शरीरे प्रबभूव नात्मन: पयोधिरिंदूदयमूर्छितो यथा ॥ A. 19^a. °नृत्तै:. 24. न व्यहीयत A. B. C. 25. °शिष्यया । पितुर्मुदं तेन शिशुस्ततान स: A. 28. वृत्तचूल° A. C. 30. पवनातिवर्तिभि: A. 31. मंत्रवित् A. 32^b. गंभीर° A. B. 33. तमोपहं A. B. C. 37. दुरासह: A. 39. अत: परं A. B. रक्षतां A. B. 41. नि:स्यंद A. निष्पंद B. 44. यतो pro सता A. B. 45. सता pro सदा A. 46. श्रुते: pro शुचे: B. 50. अनुसारिणा B. et uterque commentarii codex. 51. तत: प्रहस्याह पुन: पुरंदरं व्यपेतभीर्भूमिपुरंदरात्मज: । A. गर्वे pro सर्गे A. B. C. 53. मार्गणं pro सायकं A. C. 55. शचीपत्रलताक्रियोचिता A. B. C. 56^a. मयूरपक्षणा A. B. C. 57^b. तुमलं B. C. et M. 60. व्यपरोपणोद्यतं A. C. व्यपरोपणोद्धृतं B. 61^b. च व्यथां A. निस्वनै: A. C. 62. विधीयते A. 63^a. अभंगम° A. 63^b. अवेहि A. C. किमिच्छसीति तमाह A. 64. अनमग्रनिसृतं A. °नि:सृतं C. दिलीपसूनु: A. 65^b. °प्रयतश्च मनु° A. 68. हर्षजडेन A. B. et M. हर्षचलेन C.

Liber IV.

Pro dist. secundo A. B. C. hoc inserunt: न्यस्तशस्त्रं दिलीपं च तं च शुश्रुवुषां पतिं । राज्ञामुद्धृतनाराचे हृदि शल्यमिवार्पितं ॥ 3^b. सुप्रजा: B. 4^b. पैत्र्यं A. Post dist. 7. A. secundum Mallináthae collocat, proxima vero ita invertit: 10. 9. 8. C. vero: 8. 13. 12. 10. 9. 13. °दर्शिन: A. B. C. 14. लब्धप्रशमनं A. Post 14. hoc dist. in A. inseritur: निर्विष्टलघुभिर्मेघै: सवितुस्तस्य चोभयो: । वर्धिष्णवो दिशां भागान् प्रतापा यत्र रेचिता: ॥ distichon vero genuinum pro varia lectione (पाठांतर) datur. B. C. post d. 15, A. vero post d. 16. hoc inserunt: अधिज्यमायुधं कर्तुं समयोऽयं रघोरिति । स्वं धनु: शंकितेनेव संजह्रे (संहृतं A.) शतमन्युना ॥ 16. पर्यायोद्यतकार्मुकौ A. B. C. et Mallinátha, qui etiam alteram lectionem, a Stenzler perperam receptam, exstare dicit. 17. विलसत्कासचामर: A. C. Pro d. 20. quod in margine tantum exstat, A. hoc: तस्य गोप्तुर्द्विरेफाणां कर्णोत्पलनिपातिनां । स्वरसंवादिभि: कंठै: शालिगोप्यो जगुर्गुणान् ॥ Pro कर्णोद्घातं M. aliam laudat lectionem कर्णोद्भूतं. 25. सम्यक् तस्यै हूतो वह्नि: A. 26. मूलपर्यंत: A. B. C. 29. स्यंदनोत्कीर्णै: A. तुरगोत्कीर्णै: B. Post dist. 29. in B, at in C. post d. 31. hoc additur: पुरोगै: कलुषास्तस्य सह प्रस्थायिभि: कृशा: । पश्चात्प्रयायिभि: पंकाश्चक्रिरे मार्गनिम्नगा: ॥ idque distichon in commentario codicis B. explicatur, non vero in E. 30. 31. A. 30. पुरोगास्तदनंतरं A. B. C. पश्चाद्ध्वजानीकं A. B. C, eaque lectio etiam a M. laudatur. 37. प्रवणा: pro प्रणता: B. 38. उत्कलादेशितपथ: A. B. °भिमुखं A. Pro कपिशां a nonnullis करमां lectum esse M. tradit. Post 41. A. B. C. hoc distichon inserunt, quod etiam in codice E. explicatur: वायव्यास्त्रविनिर्धूतात्पक्षविद्धान्महोदधे: । गजानीकात्स कालिंगं तार्क्ष्य: सर्पमिवाददे ॥ 42. दलैस्तस्य A. यश: पपु: A. C. 46^b. मरीच° B. Post d. 46. in A, post 47. in C. hoc inseritur, et in commentario E. post 47. explicatur: आजानेयखुरक्षुण्णपक्कलाक्षेत्रसंभवं । व्यानशे सपदि व्योम कीटकोशाविलं रज: ॥ Pro d. 47. C. distichon 54. ponit. 53. रामेपूत्सारि° A. 54. in A. deest. 55. मरुलां C. मुरचीं lectionem M. laudat. 56. संजितै:, quod a radice सज् derivandum, et A. habet et M. laudat. मर्मर: pro वर्मभि: A. C. 57^a. °बद्धानां A. 62. तुमुल: A. C. Post d. 66. hoc additur in A. B: जितानजय्यस्तानेव कृत्वा रथपुर:सरान् । महार्णवमिवौर्वाग्नि: प्रविवेशोत्तरापथं ॥ idem in C, nisi quod initio ita legitur: जितानजय्य: काकुत्स्थ:. 67. वंक्षूतीर° A. वंकू° C. 69. अक्षोटै: B. C. Uterque commentarii codex अंकोलै: habet. 70. विविशुस्तं विशां नाथमुदन्वंतमिवापगा: ॥ A. C. 72. सत्वानां pro सिंहानां B. गुहागतानां सिंहानां C. 77^a. विमर्द: सह तैस्तत्र - - °नल: A. तत्र युद्धं C. 78. शरैरुच्छिन्नसंकेतान्. 79. परस्परस्य A. B. C. 82^a. °वर्षि A. C. 85. विश्रमयन् A. B. et Mallinátha. 86. विश्वजितमारेभे A. B. C.

Liber V.

4^b. चैतन्यमुग्रादिव दीक्षितेन A. B. C. 5^a. यज्ञत्रिणो धैर्यविलोपि तन्नं A. B. 11^a. अनुग्रहेणाभिगमस्थितेन तवार्हतस्तुष्यति मे न चेत: A. 12. दुर्बलाश: प्रत्याह कौत्सस्तमपेतकृत्स्नं A. 20. अवाप्तविद्येन A. 25. महितो A. B. 26. तां गिरं pro संगरं A. B. C. quod etiam a M. laudatur. शृंगं सुमेरो: A. B. C, etiam Mallináthae notum. 32. मनीषी pro महर्षि: A. B. वाक्यं pro वाचं B. 34^b. ईड्य: A. B. C. 35. आलोककामात् B. चैतन्यं a quibusdam pro आलोकं lectum esse M. refert. 39. कृथकौशकानां B. 41. कीर्णांतरा pro वन्येतरा A. 43. निर्धूतदानामलगंडलेखो A. निर्धूत etiam in B. 44. तृष्यवतस्तटेषु A. 45. सहसा तरंगान् A. Deinde in A. C. hoc distichon inseritur: स भोगिभागाधिकपीवरेण संवेष्टितार्द्धप्रसृतेन (संवेष्टितोर्द्धप्रहरेन C.) दीर्घान् । चिक्षेप तीराभिमुख: सशब्दं हस्तेन वारीपरिधानिवोर्मीन् ॥ Aliud dist. in A. C. post d. 46. additur: कारंडवोत्सृष्टमृदुप्रवाला: (प्रताना: C.) पुलिंदयोषांबुविहारकांची: । कर्षन् स सेवाललता नदीष्णा: (शैवाल C.) प्रोहावलग्नास्तटमुत्ससर्प (lege प्रोहाव°. प्रवाहलग्ना° C.) ॥ 47. हृदा-

यगाह A. B. C. 49. तुमुलं A. चपलं C. 50[b]. कृष्टचापः B. C. 57. आदत्स्व A. B. C. 58. प्रतिषेधरूक्षं B. 63. हेमकुंभां A. B. C. 65[b]. वैतालिका ललितबंधमनोहराभिः प्राबोधयन्नुषसि वाग्भिरुषर्बुधाभं ॥ A. idemque in A. C. ubi tamen in fine उदारवाचः legitur. 66. वितंद्रो pro विनिद्रो A. यामेकतः A. B. C. 67. ह्यनवेक्ष्यमाणा A. C. ह्यनवेक्षमाना B. Subinde in A. hoc dist. insertum est: निद्रावशं त्वयि गते कथंचिदात्मानमाननरुचा भवतो वियोज्य । लक्ष्मीर्विभातसमयेऽपि हि दर्शनेन पर्युत्सुका प्रणयिनी निशि खंडितेव ॥ 69. वृंतश्लथं A. B. C. 69[b]. सौरभ्यमीप्सुरिव ते मुखमारुतस्य यत्नो गुणान् प्रति निशापरिणामवायुः ॥ A. 70. द्रुमपल्लवेषु et °गुलिका A. C. 72[b]. कांतियोगात् A. 73[a]. वनायुजास्ते A. वनजेक्षणवाह्लिदेश्याः C. Post d. 74. in A. hoc legitur: इति स विगतनिद्रस्तल्पमल्पेतरांशः सुरगज इव गंगासैकतं सुप्रतीकः । परिजनवनितानां पादयोर्व्यापृतानां वलयमणिविदिष्टं प्रच्छंदांतं मुमोच ॥

Mallinátha, scholiastarum Indicorum praestantissimus, Kálidásae praeter Raghuvansam etiam Kumárasambhavam et Meghadútam commentatus est, quod in praefatione his verbis ipse declarat: मल्लिनाथः कविः सोऽयं मंदात्मानुजिघृक्षया । व्याचष्टे कालिदासीयं काव्यत्रयमनाकुलं ॥ i. e. 'Mallinátha poeta, tardi ingenii homines adjuturus, tria Kálidásae poemata perspicue interpretabitur.' Usus est commentario Náthae, ex australi India oriundi, eumque ter quaterve laudat. A Raghuvanṣa eum incepisse, cum disticho superiore, tum eo probatur, quod in Kumárasambhavae lib. VII, 77 (तदेतद्रघुवंशसंजीवन्यां सुव्यक्तमवोचं), et in Meghadúta lectores ad librum priorem relegat. Mallináthae aetas ab auctoribus quibusdam pendet, quos in libris suis citat. In quorum numero non modo Maheṣvara et Hemachandra, sed etiam Vopadeva repe- riuntur[1]. Non igitur ante seculum XIV. vixit, nam quod a quibusdam viris doctis seculo XII. vel XIII. floruisse dicitur, haud scio quo argumento nitatur. In Raghuvanṣa, Kumárasambhava, Ṣiṣupálavadha hi auctores et libri laudantur, a, *Grammatici et lexicographi:* Abhidhánaratnamálá Ṣ. I, 19. Amara. Utpalamálá R. VIII, 10. K. I, 25. Ṣ. VII, 67. Káṣiká. Kedára R. II, 1. Keṣava. Kaiyaṭa. Kshírasvámin sive Svámin. Gaṇaratnamahodadhi R. V. 43. Gaṇavyákhyána K. I, 26. II, 60. V. 67. Ṣ. I, 38. VII, 52. Chandriká (de verbis, a Bhaṭṭamalla laudatur) R. XII, 41. Chhándasa (metricus) Ṣ. III, 82. VII, 1. Jayáditya Ṣ. II, 1. Trikáṇḍaṣesha. Divákara (Vṛittaratnákaraṭíkáyám) Ṣ. I, 2. Durgasinha R. XV, 6. Dvirúpakosha. Nátha R. I, 23. K. IV, 33. VI, 39. VII, 44. Nánárthakosha. Nyásakára. Nyásoddyota R. II, 34. Ṣ. VII, 54. Padamanjarí. Pingalanága Ṣ. IV, 4. 8. Bhaṭṭamalla R. VIII, 68. XII, 4. Ṣ. II, 68. Bharata R. XIX, 36. Bháshyakára. Bhojarája R. XII, 19. Mahábháshya. Maheṣvara. Mugdhabodhakára K. II, 1. Yádava. Yáska (Niruktapariṣishṭayoḥ) K. II, 12. Ratnakosha Ṣ. V, 53. Ratnákara (de musica) Ṣ. I, 10. Ranti Ṣ. I, 20. Vallabha (gr.) K. I, 35. III, 61. IV, 16. Ṣ. II, 44. VI, 28. VII, 41. Vámana. Viṣvaprakáṣa. Vṛittikára. Vaijayantí. Ṣabdárṇava. Ṣákaṭáyana K. I, 35. Ṣáṣvata. Sajjana R. I, 2. 20. XVII, 29. K. V, 62. Ṣ. III, 37. Haláyudha. Hemachandra. b, *Alii auctores et libri.* Agastya (ratnaṣástre) Ṣ. IV, 44. Alankárasarvasva K. I, 44. Ṣ. II, 42. 74. III, 8. VII, 1. Abhinavagupta K. I, 8. Avasthásangraha Ṣ. VI, 29. Aṣvaṣástra Ṣ. VI, 60. Ápastamba. Áryabhaṭṭa (math.) R. X, 1. Áṣvaláyana. Kátyáyana. Kámandaka. Kámatantra Ṣ. VI, 76. Kámaṣástra (cf. Kámasútra ad Meghad. 85.) K. VII, 94. Kávyaprakáṣa. Káhala K. VII, 91. Kauṭilya R. III, 29. 35. IV, 35. XV, 29. XVII, 49. 55. 56. 76. 81. XVIII, 50. Gajáyurveda R. I, 9. Gárgya (de ominibus) R. XVI, 24. Gítá. Gonarda K. VII, 95. Gonardíya R. XIX, 29. 30. Gautama R. I, 25. Chákshusha R. V, 50. Cháṇakya R. I, 22. Daṇḍaníti R. I, 26. Daṇḍin (alankára). Daṣarúpaka K. I, 4. 25. Ṣ. II, 8. IV, 54. VII, 11. Nárada R. III, 13. K. I, 8. Nárasinhapuráṇa R. X, 56. Naidánikás Ṣ. III, 72. Naishadha. Paráṣara. Páraskara R. III, 10. Pálakávya R. XVI, 3. Prayogavṛittikára K. VII, 82. Báhaṭa (? med.) R. III, 1. 2. 6. Buddha vel Budha, Kalpayuktis auctor K. I, 24. Bṛihaspatismṛiti R. XVII, 40. K. VII, 6. Bauddhás Ṣ. II, 28. Brahmapuráṇa. Brahmáṇḍapuráṇa. Bharata. Bhavishyottara. Bhágavata Ṣ. I, 1. Bhúpála R. V, 38. K. I, 25. VII, 91. Bhojarája K. II, 60. Ṣ. V, 10. 60. Manu. Maháyátrá (de ominibus) R. IV, 25. Mághakávya. Márkaṇḍeya. Mitáksharavyákhyána Ṣ. II, 112. Mṛigacharmíya R. IV, 39. Ṣ. V, 49. Yájnavalkya. Yogasára K. III, 47. Yogáchára K. III, 45. Rangarája Ṣ. II, 8. VI, 48. Ratirahasya R. XIX, 25. 32. Rájakandarpa K. VI, 40. Rájaputríya R. IV, 39. Ṣ. V, 49. Rájamṛiganka (astr.) R. III, 19. Rámáyaṇa. Rámáyaṇaṭíká R. XIII, 73. Revantottara Ṣ. VI, 60. Laghumánasa (astr.) R. III, 13. Vasantarájíya Ṣ. II, 8. Vasishṭha. Vágbhaṭṭa (med.) Ṣ. II, 96. Vátsyáyana R. VII, 22. XIX, 16. K. VII, 77. Vishṇupuráṇa. Vyása. Ṣakunárṇava R. XI, 26. Ṣabarabháshya K. VI, 9. Ṣaunaka R. VIII, 25. Sarvottaratvábhidhána K. II, 14. Sánkhyás. Sánkhyasiddhánta Ṣ. IV, 55. Sámudrikás K. I, 33. Siddhayogasangraha R. V, 73. III, 1. Skánda. Hayalílávatí Ṣ. V, 10. 60. Harivanṣa. Hárita[2].

[1] De Medinîkara cf. quod alio loco dictum est.

[2] E, Kirátárjuníya hos addo: Nítivákyámṛita I, 2. 4. 26. Mátanga IV, 32. Vidyádhara IV, 38.

Codex medio seculo superiore nitide quidem sed non satis accurate exaratus est. (Walker 155, 156.)

177.

Hujus codicis folia 164–217. (linn. 15.) *Raghuvanṣae* textum continent. (A.) In marginibus glossae multae, quibus vocabula difficiliora explicantur, adscriptae sunt.

Haec folia a Mahimasundara in Riṇí urbe nitidissime exarata sunt. In fine haec leguntur: संवत् १६४५ वर्षे । आसू सुदि२ दिने ॥ श्रीरिणीनगरे ॥ श्रीजिनभद्रसूरिसंताने ॥ वा० श्रीपद्ममेरुगणि । वा० श्रीमतिवर्द्धनगणि ॥ वा० श्रीमेरुतिलकगणि ॥ वा० दयाकलशगणि । वा० श्रीअमरमाणिक्यगणिमणीनां शिष्यमुख्यश्रीश्रीश्रीश्रीसाधुकीर्त्युपाध्यायानां शिष्येण । ० महिमसुंदरेण लिखिताप्रति: ॥ (Walker 182[c].)

178.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 80. Long. 9. Lat. 6. Linn. 15.

Raghuvanṣae textus. (C.)

Codex anno 1823 exaratus est. Scribae incuria multa vitia in librum irrepserunt. (Mill 95.)

179.

Opera duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Long. 14½. Lat. 4½. Linn. 6.

Foliis 1–111. *Raghuvansae* textus continetur. (D.) Collato capite primo librarios Bengalicos, quae eorum est levitas, etiam in hunc librum grassatos esse intellexi. Quod ex hac lectionum varietate perspicietur.

I, 3. कवियशःप्रेप्सुर्गे°. 3[b]. प्रांशुगम्ये. 9[b]. प्रतारितः. 10. °हेतवे. 12. शुद्धमति. 13. इवाश्रितः. 16. अधिगम्य°. 17. लेखामात्र° क्षुणादात्मनो. 18. रसान्नविः. 19. स्वयमेवार्थे°. 19[b]. शास्त्रे चाव्याहता. 21[b]. सोऽर्थान्. 25. स्थित्यै प्रणयतो दंडं. 31. दाक्षिण्ययुक्तेन. 34[a]. महते सुतलाभाय pro संता°. 34[b]. निवेशिता pro निचिक्षिपे. Post 34. hoc d. additur: गंगां भगीरथेनेव पूर्वेषां पवनक्षमां । इच्छता संततिं न्यस्ता तेन मंत्रिषु कोषला ॥ Post 36. hic distichorum ordo: 37. 42. 45. 43. 38. 39. 40. 41. 44. 46. 38[b]. उत्करै°. 49. 50. वनांतरादपावृत्तैः स्कंधासक्तसमित्कुशैः । अग्निप्रत्युद्गमात्पूतैः पूर्यमाणं तपस्विभिः ॥ आकीर्यमाणमासन्नविधिभिः समिदाहरैः । वैखानसैरधृष्याग्निप्रत्युद्गमनवृष्टिभिः ॥ 51. विविक्तीकृतवृक्षकं. 52. आतपापाय°. Sequitur d. 50. 54[a]. विश्रामयेति. 54[b]. तामवरोहयत्पत्नीं रथादवरुरोह च. 56. अन्वासीनं. 57. प्रीत्या प्रीति ननंदतुः. 58. आतिथेयतमातिथ्यविनीतांगपरिश्रमं. 59. अथाथर्वविदस्तस्य विजितारिपुरःसरः. 60. प्रतिहंता. 61[a]. संयमितारिभिः. 61[b]. लस्य. 62[b]. वृष्टे भवति. Distt. 67. 66. transposita. 67[b]. उपभुंजते. 68. प्रकाशश्चांधकारश्च. 69. तु pro हि. 70[a]. विनेतर्मा. 70[b]. आश्रमपादपं. 71[b]. नवबद्धस्य. 72. तस्माद्यथा विमुच्येऽहं संविधातुं यथार्हसि. 73. यथा ह्रदः. 74[a]. संततिस्तंभकारणं. 74[b]. पुरो भर्तु°. 76. इमां देवीमृतुस्नातां श्रुत्वा सपदि सत्वरः । प्रदक्षिणक्रियातीतस्तस्याः कोपमजीजनः ॥ 79[a]. अवेहि तदवज्ञानाद्यत्नापेक्षं मनोरथं. 81. स त्वनेकांतरां तस्या मदीया वत्समातरं । आराधय सपत्नीकः सा वां कामं विधास्यति ॥ 85[b]. तिथ्याभिसेकसंशुद्धिमादधाना महीपतेः ॥ 86[a]. तपोधनः. 88[a]. सम्यगाराधनेन गां. 90. प्रयातां प्रा°. 93[b]. विससर्जोर्जितश्रियं.

Libri singuli hisce in foliis finiuntur: I, 7[a]. II, 13[a]. III, 19[a]. IV, 24[b]. V, 30[b]. VI, 37[b]. VII, 43[a]. VIII, 50[b]. IX, 57[a]. X, 62[b]. XI, 69[a]. XII, 75[a]. XIII, 81[b]. XIV, 87[b]. XV, 93[a]. XVI, 98[b]. XVII, 103[a]. XVIII, 107[b]. XIX, 111[b].

Codex hujus seculi initio exaratus est. (Wilson 235[a].)

180, 181.

Opus unum voluminibus duobus compactum. Charta Ind. Lit. Devan. Long. 9½. Lat. 3½. Linn. 9. Vol. I. foll. 122. Vol. II. fol. 136.

Mallináthae commentarius ad *Raghuvanṣam*. (E.) Codex quum antiquitate tum textus integritate praestantissimus, folium ultimum quum recentiore manu additum sit, quo anno exaratus sit non constat. Equidem seculi sexti decimi medii esse putaverim. Folia ५८. ५९. २७३. seculo superiore addita sunt. Folia ७२–९६, quae commentarium ad libb. IV, 83–VI, 1. continebant, omnino desiderantur. (Walker 185, 186.)

182.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 103. Long. 11. Lat. 4. Linn. 10.

Ejusdem commentarii fragmenta, e foliorum farragine a me collecta et disposita. Insunt hae partes: 1. Foll. 1–5. Lib. X, 56. ad finem. 2. Foll. 6–21. Lib. XI. 3. Foll. 22–35. Lib. XII. 4. Foll. 36–48. Lib. XIII. 5. Foll. 49–61. Lib. XIV. 6. Foll. 62–74. Lib. XV. 7. Foll. 75–82. Lib. XVII, 1–55. 8. Foll. 83–92. Lib. XVIII. 9. Foll. 93–103. Lib. XIX. Ultimum folium deest.

Haec folia seculo XVII. exarata sunt. (Wilson 529.)

183.

Hujus voluminis folia 104–171. ejusdem commentarii fragmenta satis antiqua, e tribus codicibus diversis

desumta, continent: 1. Foll. 104–114. Lib. XVII, 1–77. 2. Foll. 115–117. Lib. XVIII, 34. ad finem libri. 3. Foll. 118–126. Lib. XIX, 1–45. 4. Foll. 127, 128. Lib. XVI, 16–33. 5. Foll. 129, 130. Lib. XVI, 39–52. 6. Foll. 131, 132. Lib. XVI, 83–XVIII, 3. 7. Foll. 133–141. Lib. VII, 3. ad finem libri. 9. Foll. 143–171. Lib. XVI, 87. ad finem Raghuvanṣae. Haec pars anno 1622 exarata est.

Praeter optimam Stenzleri editionem (London, 1832), Indicae plures exstant, quarum in numero, quae Calcuttae anno 1852 cum Mallináthae commentario impressa est, facile primum locum tenet.

De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, pp. 27, 64; de Havniensi Westergaard, p. 12; de Berolinensibus Weber, p. 148. (WALKER 210c.)

184.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67. Long. 12. Lat. 6. Linn. num. variat.

Inest *Kálidásae Kumárasambhavas*, quo carmine epico belli numinis origo celebratur, cum *Mallináthae* commentario. (A.) Carmen olim viginti duos libros continuisse dicitur, nunc in plerisque codicibus, velut in nostro, septem tantum supersunt.

De codicum conditione idem valet, quod supra de Raghuvanṣa dictum est, non unam quandam, sed diversas textus recensiones singulis repraesentari. Quod variis lectionibus librorum primi et secundi, quos cum Stenzleri editione contuli, apparebit.

LIBER I.

1. तोयनिधी C. D. E. F. विगाह्य B. D. F. Distt. 4. et 5. transponuntur in C, contra 5. et 6. in B. D. E. F. 6. छायामिषे D. F. 8^{b}. स्नानप्र° D. 9^{b}. °कंडूं B. 12. शिरसामतीव D. 13. चांद्र° B. 14. गृहद्वारि D. 16. हस्ताचरिता° F. 21. अथोपमानेन A. अथावमानेन B. pr. m. अथाप° B. s. m. 23^{a}. तूर्यस्वन° B. 24^{a}. धरित्री B. 24^{b}. वैदुर्य° A. वैदूर्य° C. वैडूर्य° E. मेघनादादु° B. 26. तपसे A. B. D. F. °संघाः C. pr. m. °संगा s. m. 30. महौषधीर्न° omnes. 31^{b}. साधु वयः F. 33. अत्युन्नता° F. 34. संनतांशा D. F. 34^{b}. °लब्धै° A. Distt. 35. 36. 34. in E. transponuntur. 38. नवलोमराजी D. F. Post dist. 38. hoc in C. E. inseritur: गंभीरनाभीह्रदसंन्निधाने रराज नीला नवरोमराजिः। सुखेंदुभीरुस्तनचक्रवाकचंचुच्युता[1] शैवलवल्लरीव ॥ Postea in E. distt. 42. 39–41. transponuntur. 39. नवयौवनस्य कामेन F. 40^{a}. चारु pro पांडु D. Distt. 42. 41. in D. transponuntur. 42. Hoc distichon commentario subditicium appellatur, in ed. Calc. omissum est. 45. ताम्नौष्ठ° A. B. 46. °पुष्टाः -- °शब्दाः D. F. Post dist. 46. in E. hoc inseritur: कर्णद्वयस्थं नगराजपुत्र्यास्ताटंकयुग्मं सुतरां रराज। मत्वा भवित्रीं त्रिपुरारिपत्नीं तां सेवमानाविव पुष्पवंतौ ॥ Idem distichon in marg. cod. B. ita legitur: कर्णद्वयस्थं -- नितरां बभास। ज्ञात्वा -- सेवासमेताविव पु° ॥ In cod. C. post d. 48. legitur: ताटंकपत्रं विरराज तस्याः शैलात्मजायाः श्रवणद्वयस्थं। मत्वा भवित्रीं मदनारिपत्नीं सेवासमेताविव पुष्पवंतौ ॥ 52. °न्यतरा° B. 53. माध्यस्थ्यं E. F. 54. पूर्वं F. Mallináthas lectionem पूर्वं ज्वलने laudat. ततः प्रभृत्येव D. 55. जितात्मा A. C. et E. s. m. 57. ककुद्मान् D. F. 58. समित्समृद्धं E. तपश्चचार D. E. F.

LIBER II.

5. प्रभावस्तस्य गीयते A. स्रदश्वरा° - गीयते D. F. A Mallinátha lectio quaedam स्रदश्वरा° प्रसवस्तस्य गीयते laudatur. 7. आत्मभावौ D. F. 8^{a}. °परिणामेन D. F. 8^{b}. यौ स्वप्नबोधौ तावेव भूतानां A. यौ तु स्वप्नावबोधौ तु भूतानां B. D. F. 9. अनंतो जगदंतकः A. 11. गुरुर्लघुः D. 12^{a}. उद्गीथः A. B. C. 16^{a}. यथार्थ° A. B. F. 16^{b}. ब्रह्मा pro वेधाः D. F. 18. Codices et Mall. अधीकारान्, quod in textu restituendum est. 19. किमिदं A. B. et Mallin. किमिमां -- प्रभावानि D. F. °प्रभावानि pro प्रकाशानि etiam in B. C. 20. अनुज्जूर्ण° D. अवगूर्ण° F. 21. अयमपि द्रु° B. 24. इवायाताः प्रकामालोकदर्शिनः D. इवायाताः प्रकामालोकदर्शनं F. 26. क्षतांहंकार° D. F. 27. न खलु स्थ वलोत्तरैः D. F. 28. प्रार्थयध्वं omnes, necnon Mall. 29. प्रेरयामास वृत्रहा C. D. F. वृत्रहा etiam in B. 30. द्विनेत्रो (pr. m. °त्रं) चक्षुः दशचुशताधिकं B. द्विनेत्रो हरेश्चक्षुर्दशचक्षुःशताधिकं D. F. 31^{a}. यथात्थ A. 31^{b}. ज्ञास्यति प्रभुः A. D. F. (°सि प्रभुः F.) 32. त्वया दत्त° B. C. D. F. 33. करोति pro तनोति B. 38^{b}. वासुकिप्रहिता D. F. 39. प्रत्यहं pro तं मुहुः A. 39^{b}. स्वर्गद्रुम° D. F. 40. प्रत्युपकारेण A. B. F. 41^{a}. हस्तैः F. 46. पिवतामा° D. F. Disticha 46. 45. 44. in C. transposita sunt. 48. नः सर्वे D. F. 49. °वार्पितः C. D. F. 53. तस्य pro तस्मिन् C. D. F. 54. सिद्धौ B. D. सिद्धे F. 56. वृतस्तेनेदमेवाहं F. एवादौ B. C. 57. उद्यतं D. F. 58. प्रतिष्ठितं omnes. 59. ते यूयं C. D. F. 60. सोढुं pro वोढुं A. B. 61. वेणीबंधानदूषितान् A. 63. संसिद्धि° A. F. संसिद्धौ B. कर्मसंसिद्धि° D. 64. अ स ललि° A. स pro सु etiam a Mallin. legi videtur. चारुशार्ङ्गं et पुष्पकेतुः D. F.

Codex anno 1827 satis accurate exaratus est. Collato commentario editioni Calcuttensi fidem nimiam non tribuendam esse vidi. (MILL 44.)

---

[1] भीरु pr. m. भीत s. m. C. भित E.

185.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 37. Long. $8\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. plerumque 10.

Kumárasambhavae capita I–VII. (B.)

Codex hujus seculi initio satis nitide exaratus est. (MILL 97.)

186.

Hujus voluminis folia 53–87. (linn. 11.) *Kumárasambhavae* libros I–VII. continent. (C.) In marginibus et intra lineas foll. 80–87. passim glossae adscriptae sunt.

Haec folia anno 1774 a Bhúdeva, Agnihotrívyásatulasis filio, exarata sunt. (WALKER 200[c].)

187.

Hujus voluminis foliis 151–173. (linn. 5.), literatura Bengalica exaratis, *Kumárasambhavae* libri I–IV. et disticha 41. libri quinti continentur. (D.)

E variis lectionibus supra datis codicem nostrum ex eodem fere fonte atque Millianum F. derivatum esse percipies.

Haec folia hujus seculi initio exarata sunt. (WILSON 39[d].)

188.

Hujus voluminis folia 46–53. currente stylo, neque tamen post seculum septimum decimum exarata, primum *Kumárasambhavae* librum continent. (E.) (WALKER 201[c].)

189.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 29. Long. $15\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Kumárasambhavae libri I–VII. et disticha 13. libri octavi. (F.)

De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, pp. 28, 74; de Berolinensibus Weber, p. 150. Editiones exstant Stenzleri (a. 1838), et Calcuttensis, Mallináthae commentarium continens, a. 1851 impressa.

Codex post annum 1810 exaratus est. (MILL 10.)

190.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 42. Long. 14. Lat. 4. Linn. 6.

Kumárasambhavae libri VIII–XVII. (G.)

Liber VIII, *Suratavarṇanam*, disticha 91. continens, incipit:

पाणिपीडनविधेरनन्तरं शैलराजदुहितुर्हरं प्रति ।
भावसाध्वसपरिग्रहादभूत् कामदोहदसुखं मनोहरं ॥

Liber IX, *Kailásagamanam*, disticha 52. continens, incipit:

तथाविधेऽनङ्गरसप्रसङ्गे मुखारविन्दमधुपः प्रियायाः ।
संभोगवेश्म प्रविशन्तमन्तर्ददर्श पारावतमेकमीशः ॥

Liber X, *Kumárajanma*, disticha 61. continens, incipit:

आससाद शुनासीरं सदसि त्रिदशैः सह ।
मत्वा त्रैयम्बकं तीव्रं वहन्वह्निर्महन्महः ॥

Liber XI, *Bálakríḍávarṇanam*, disticha 50. continens, incipit:

अभ्यर्थ्यमाना विबुधैः समग्रैः प्रह्वैः सुरेन्द्रप्रमुखैरुपेतं ।
तं पाययामास सुधाभिपूर्णं स्वर्गापगा स्वं स्तनमाशु धात्री ॥

Liber XII, *Senápatitvam*, disticha 58. continens, incipit:

अथ प्रपेदे त्रिदशैरशेषैः क्रूरासुरोपद्रवदुःखितात्मा ।
पुलोमपुत्रीदयितोऽन्धकारिं तृपातुरश्चातकवत्पयोदं ॥

Liber XIII, *Kumárábhishekas*, disticha 50. continens, incipit:

प्रस्थानकालोचितचारुवेषः स स्वर्गिवर्गैरनुगम्यमानः ।
ततः कुमारः शिरसानतेन त्रैलोक्यभर्तुः प्रणनाम पादौ ॥

Liber XIV, *Senáprayáṇam*, disticha 50. continens, incipit:

रणोत्सुकेनांधकशत्रुसूनुना स्वयं प्रयुक्तैस्त्रिदशैर्जयैषुणा ।
महासुरं तारकसंज्ञितं द्विषं प्रसह्य हंतुं समनह्यत द्रुतं ॥

Liber XV, *Surásurasainyamelanam*, disticha 53. continens, incipit:

सेनापतिं नंदनमंधकद्विषो युधे पुरस्कृत्य बलस्य शात्रवः ।
सैन्यैरुपेतीति सुरद्विषां पुरोऽभूत्किंवदंती हृदयप्रकंपिनी ॥१॥
चमूपतिं मन्मथमर्दनात्मजं विजित्वराभिर्विजयश्रिया श्रियं ।
श्रुत्वा सुराणां पृतनाभिरागमं चित्रैश्चिरं चुक्षुभिरे महासुराः ॥२॥
समेत्य दैत्याधिपतेः पुरः स्थिताः किरीटबद्धांजलयः प्रणम्य ते ।
न्यवेदयन्मन्मथशत्रुसूनुना – – – – जंभजितं सहागतं ॥३॥
दासीकृताशेषजगत्त्रयं नु मां जिगाय युद्धे कतिशः शचीपतिः ।
गिरीशपुत्रस्य बलेन सांप्रतं ध्रुवं विजेतैव सकाकु सोऽहसत् ॥४॥
ततः क्रुधा विस्फुरिताधराधरः स तारको दर्पितदोर्बलो निजान् ।
युद्धे त्रिलोकीजयकेलिलालसः सेनापतीन्संनहतो (?) यमादिशत् ॥५॥
महाचमूनामधिपाः समंततः संनह्य सद्यः सुतरामुदायुधाः ।
तस्थुर्विनम्रक्षितिपालसंकुले तदंगणद्वारबहिःप्रकोष्ठके ॥६॥
स द्वारपालेन पुरः प्रदर्शितान्कृताननतीन्बाहुवरानधिष्ठितान् ।
महाहवांभोधिविधूननोद्धतान्ननंद पश्यन्पृतनायुधान्निजान् ॥७॥

ततो बलारातिबलातिशातनं (?°सातनं MSS.) दिग्दंतिदाननदूरतानननिस्वनं (दिग्धंतिघानद्रवताननिस्वनं H.)।
महीधरांभोध्यनिवारितक्रमं ययौ रथं घोरमथाधिरुह्य सः ॥८॥
युगक्षयक्षुब्धपयोधिनिस्वनाश्चलत्पताकाकुलवारितामपाः (?)।
धाराजोग्रस्तदिगंतभास्कराः प्रतिप्रयातं पृतनास्तमन्वयुः ॥९॥
चमूरजः प्राप दिगंतदंतिनां महत्पुरस्याभिसुरं प्रसर्पतः।
दंतप्रकांडेषु सितेषु शुभ्रतां कुंभेषु दानांबुधरेषु पंकतां ॥१०॥
महीभृतां कंधरदारणोल्वणैस्तद्वाहिनीनां पटहस्वनैर्घनैः।
उद्वेजिताश्चुक्षुभिरे महार्णवा नभःस्रवंती सहसा व्यवर्धत ॥११॥
सुरारिनाथस्य महाचमूस्वनैर्विगाह्यमाना तुमुलैः पुरापगा।
अभ्युच्छ्रितैरूर्मिशतैरवारितैरक्षालयन्नाकनिकेतनावली: ॥१२॥

Liber XVI, *Devásurasangrámas*, disticha 49. continens, incipit:

अथान्योन्यं विमुक्तास्त्रशस्त्रजालैर्भयंकरं।
युद्धमासीच्छुनासीरसुरारिबलयोर्द्वयोः ॥१॥
पत्तिः पत्तिमभीयाय रणाय रथिनं रथी।
तुरंगस्थं तुरंगस्थो दंतिस्थं दंतिनि स्थितः ॥२॥
पठिता वंदिभिः श्रुत्वा प्रवीरविरुदावलीः (पठिता वंदिप्रवीर° MSS.)।
क्षणं विलंब्य चित्तानि दधुर्युद्धोत्सुका अपि ॥३॥
संग्रामानंदवर्धिण्यौ विग्रहे पुलकांकिते।
आसीत्कवचविच्छेदो वीराणां मिलतां मिथः ॥४॥
निर्दयं खड्गभिन्नेभ्यः कवचेभ्यः समुच्छ्रितैः।
आसन्व्योमदिशः स्थूलैः पतितैरिव पंजराः (?) ॥५॥
खड्गा रुधिरसंलिप्ताश्चंडांशुकरभासुराः।
इतः स्थितापि (?) वीराणां वैद्युतं वैभवं दधुः ॥६॥
विसृजंतो मुखैर्ज्वाला (मुखैवाला G. मुखैर्वाला H.) भीमा इव भुजंगमाः।
विसृष्टासु भटैस्तुंगा व्योम व्यानशिरेऽसुराः (?) ॥७॥
गाढं वपूंषि निर्भिद्य धन्विनां विभृतां (?) मिथः।
अशोणितमुखा भूमिं प्राविशन्दूरमाशुगाः ॥८॥
निर्भिद्य दंतिनः पूर्वं पातयामासुराशुगाः।
पेतुः प्रवरयोधानां प्रीतानामाहवोत्सवे ॥९॥
ज्वलदग्निमुखैर्बाणैर्नीरंध्रैरितरेतरं।
उच्चैर्वैमानिका व्योम्नि कीर्णैर्दूरमपासरन् ॥१०॥
विभिन्नं धन्विनां वाणैर्विशाख इव विह्वली।
रराम विरस (?) व्योम सेनापतिरिव च्छलात् ॥११॥
चापैराकर्णमाकृष्टैर्विमुक्ता दूरमाशुगाः।
आधावन्रुधिरास्वादलुब्धा इव रणैषिणां ॥१२॥
गृहीताः पाणिभिर्वीरैर्विशोकाः खड्गराजयः।
कांत्या जनच्छलादानैर्व्यहसन्प्रमदा इव ॥१३॥
खड्गाः शोणितसंदिग्धा नृत्यंतो वीरपाणिषु।
रजोघनरणेऽनंते विद्युतां विभ्रमं दधुः ॥१४॥
कुंताश्चकाशिरे चंडमुल्लसंतो रणार्पिताः (°र्पिनां MSS.)।
जिह्वाभागा यमस्येव लेलिहानवशांतये (?) ॥१५॥

Liber XVII, *Tárakásuravadhavarṇanam*, disticha 56. continens[1], incipit:

दृष्ट्वाभ्युपेतमथ तं च पतिं पुरस्तात्संग्रामकेलिकुतुकेन घनप्रसादं।
योद्धुं मदेन मिमिलुः ककुभामधीशा वाणांधकारितदिगंबरभक्तिमेत्य ॥१॥
देवद्विषां परिवृढो विकटं विहस्य वाणावलीभिरभितः कुपितो ववर्ष।
शैलानिव प्रबलवारिधरोपरिस्थानंभस्तटीभिरिव गाढमनारताभिः ॥२॥

Hi libri utrum a Kálidása profecti sint necne, in praesentia quidem dijudicare incautum esset. Quae equidem legi, mirum in modum frigere mihi videbantur.

Codex hujus seculi initio exaratus est. (Mill 28.)

191.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 26. Long. 13½. Lat. 6. Linn. 13.

Kumárasambhavae libri VIII–XVII. (H.)

Hic codex ex eodem atque praecedens exemplari a scriba literarum Bengalicarum rudi anno 1834 exaratus est. (Mill 45.)

192.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 135. Long. 9. Lat. 4. Linn. plerumque 9.

Insunt fragmenta satis antiqua *Ghaṇṭápathae* commentarii, a *Mallinátha* ad *Kirátárjuníyam*, *Bháravis* poetae carmen, conscripti. Qui commentarius una cum textu anno 1814 Calcuttae typis impressus est.

Folia 1–13. libri I. disticha 45. continent, sequuntur folia 14. et 15, recentiore manu addita, in quibus lib. I. finitur. Foliis 16–51. commentarius inde a II, 57. ad VI, 1. continetur. Inter utramque partem antiqua folia 14. (१४–२८.) exciderunt. Folia 52–108. inde a libro VI, 2. ad finem libri decimi procedunt. Folium 109. libri XV. disticha 49. et 50, folia 110–126. commentarium inde a libr. I, 41. ad III, 5. continent. In foliis 127–135. integer liber sextus inest.

Hujus codicis folia quatuor manibus exarata sunt, atque foll. 1–13. 16–43. 110–135. septimo decimo, reliqua duodevicesimo seculo. (Walker 138.)

193.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 123. Long. 10½. Lat. 4. Linn. 9.

Ṣiṣupálavadhas (Ṣiṣupálae caedes), carmen epicum *Mághae* poetae. Argumentum carminis, viginti libros

---

[1] Librorum XV—XVII. initia ex utroque codice paulum emendata speciminis causa exscripsi.

continentis, a Colebrooke Misc. Ess. II, 80. breviter enarratum est. Editiones Calcuttenses duae exstant, prior anno 1815, altera anno 1847, utraque cum Mallináthae commentario impressa.

Codicis nostri folia 1. 73–123. anno 1672 exarata sunt, folia vero 2–72. multo antiquiora sunt. Haec varias lectiones, emendationes, glossas in marginibus adscriptas habent. (Mill 73.)

194.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 92. Long. 16. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Śiśupálavadhae textus, post annum 1810 exaratus. Versus singuli lineola quidem divisi, sed numeris instructi non sunt, quod de plerisque codicibus Bengalice scriptis valet. Lib. I. fin. in fol. 6^a; II. fol. 10^b; III. fol. 15^a; IV. fol. 19^a; V. fol. 24^a; VI. fol. 28^a; VII. fol. 32^b; VIII. fol. 37^a; IX. fol. 42^a; X. fol. 46^b; XI. fol. 51^a; XII. fol. 55^b; XIII. fol. 59^b; XIV. fol. 64^a; XV. fol. 70^a; XVI. fol. 74^a; XVII. fol. 78^a; XVIII. fol. 82^b; XIX. fol. 87^b; XX. fol. 92^a.

In hujus codicis fine disticha quinque satis mendose leguntur, quibus poetae stemma proditur. Eadem in editione Calcuttensi (1815) cum variatione quadam inveniuntur:

सर्ब्बाधिकारी स्वकृतोधिकारः श्रीधर्म्मनाभस्य वभूव राज्ञः।
मुक्तदृष्टिर्विरजाः सदैव देवोपरः श्रीवसुदेवनामा॥
काले मितन्तथ्यमुदर्कपथ्यं तथागतस्येव जनः प्रचेताः।
विनोपरोधात् स्वहितेछयैव महीपतिर्यस्य वश्चकार॥
तस्याभवद्दत्तक इत्युदारः क्षमी मृदुर्धर्म्मपरस्तनूजः।
यं वीक्ष्य वैयासमजातशत्रोवचो गुणग्राहि जनैः प्रभीपे॥
सर्ब्वेण सर्ब्वाश्रय इत्यनिस्यमानन्दभाजा जनेन।
यश्च द्वितीयं स्वयमद्वितीयो मुख्यः सभाज्ञौणमवाप नाम॥
श्रीशब्दरम्यकृतसर्गसमाभिलक्ष्म लक्ष्मीपतेश्चरितकीर्त्तमात्रचारु।
तस्यात्मजः कविषु माघ णति प्रतीतः काव्यं व्यधत्त शिशुपालवधा-
भिधानं॥

Quibus si qua fides habenda est, poetae pater Dattaka, avus Vasudeva (Suprabhadeva) fuit, isque in aula Dharmanábhae regis vixit. Hi versus tamen neque a Mallinátha expositi sunt, neque in codice Milliano exstant. Lib. II. dist. 112. auctor ad Nyásam, Jinendrae librum grammaticum, alludit. (Wilson 174.)

195.

Folia 73–78. (linn. 8.), superioris seculi initio exarata, decimi *Śiśupálavadhae* libri fragmentum, inde a dist. 5. usque ad dist. 89^b. continent. (Walker 162^b.)

196, 197.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 279. Vol. II. foll. 239. continet. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 9.

Inest *Mallináthae* ad *Śiśupálavadham* commentarius, *Sarvankashá* appellatus. Volumen prius libros I–XI, alterum reliquos continet.

Hi codices seculo superiore exeunte exarati sunt. (Wilson 494, 495.)

198.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 197. Long. 13. Lat. $4\frac{1}{2}$. Paginae foll. 1–135. 7, reliquae 8. lineas habent.

Bharatasenae, Gaurángamallíkae filii, ad *Śiśupálavadham* commentarii, *Subodhá* appellati, libri I–V. Incipit:

प्रणम्य शम्भुं भुवनाधिनाथं सपार्वतीकं भजदिष्टसिद्धं।
गौराङ्गमल्लीकसुतः सुवोधां माघस्य टीकां भरतः करोति॥

Bharata commentarium, facilem intellectu, principis filii in usum se composuisse declarat, etiamsi multi praestantiores exstarent. Lib. I. finitur in fol. 41^b; II. fol. 100^b; III. fol. 135^b; IV. fol. 163^b; V. fol. 197^b. Singuli libri primo excepto hanc subscriptionem habent: इति वैद्यहरिहरखानवंशसमुद्भवगौरांगमल्लीकात्मजश्रीभरतसेनकृतायां माघटीकायां सुबोधायां etc.

Codex hujus seculi initio satis nitide exaratus est. (Wilson 326.)

199.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 171. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Ejusdem commentarii libri VI–XV, et libri XVI. distt. 5. Lib. VI. finitur in fol. 21^a; lib. VII. fol. 41^b; lib. VIII. fol. 57^b; lib. IX. fol. 74^b; lib. X. fol. 93^b; lib. XI. fol. 110^a; lib. XII. fol. 129^b; lib. XIII. fol. 141^a; lib. XIV. fol. 155^a; lib. XV. fol. 170^b.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 86; de Berolinensibus Weber, p. 150.

Codex hujus seculi initio exaratus est. (Wilson 38.)

200.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 287. Long. 9. Lat. 14. Linn. 7.

Naishadhíyacharitam, carmen epicum ab *Harsha*, Hírae et Mámalladevís filio, compositum, libris 22. Nalae et Damayantís amores et connubium celebrans. (A.) Praeter parentum nomina, quae in singulorum libro-

rum fine occurrunt, poeta perpauca de se ipse tradidit. Fine libri VII. Bengaliae regem quendam se carmine celebrasse, lib. X. doctrina logica se excelluisse, lib. XVII. *Chhandae*[1] cujusdam panegyricum se scripsisse, lib. XVIII. *Şivaşaktisiddhi* (sive *Şivabhaktisiddhi*) librum se composuisse, lib. XXII. regis cujusdam, Sáhasánkae similis, res gestas se praedicasse declarat. Ea disticha, quae in editione Calcuttensi post dist. 151. lib. XXII. leguntur, in codicibus nostris non exstant.

Codex anno 1736 a Káṣínátha exaratus est. Folia १–४. et १५–३८. (I, 94–III, 13.) desiderantur. In marginibus foliorum 1–88. glossae manu Mahratica adscriptae sunt. (WILSON 498.)

201.

Foll. 41–121. Lit. Bengal. Linn. 6. *Naishadhíyacharitae* lib. III, 78–XI. (B.) Liber III. finitur in fol. 45^b; IV. fol. 55^a; V. fol. 65^a; VI. fol. 73^a; VII. fol. 81^a; VIII. fol. 89^a; IX. fol. 101^a; X. fol. 110^b; XI. fol. 121^b.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 30; de Berolinensibus Weber, p. 152. Prior pars Calcuttae anno 1836, altera ibidem cum Náráyaṇae commentario anno 1855 prodiit.

Hacc folia post annum 1810 exarata sunt. (WILSON 170^c.)

202.

Foll. 112–219. Lit. Bengal. *Naishadhíyacharitae* pars altera. (C.) Lib. XII. finitur in fol. 124^a; XIII. fol. 129^a; XIV. fol. 137^b; XV. fol. 145^b; XVI. fol. 156^a; XVII. fol. 168^b; XVIII. fol. 179^a; XIX. fol. 186^b; XX. fol. 195^a; XXI. fol. 208^a; XXII. fol. 219^a.

Haec pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 235^b.)

203.

Opera tria. Lit. Devan. Charta Ind. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. 4.

Foliis 1–78, diversis seculi XVII. et XVIII. manibus exaratis, *Naishadhíyacharitae* fragmenta continentur. (D.) 1. Foll. 1–13. lib. I, II, 1–7. 2. Foll. 14–20. lib. III, 1–73. 3. Foll. 21–23. lib. III, 105. ad finem libri. 4. Foll. 24–32. lib. V, 4^b–126. 5. Fol. 33. lib. V, 137. 138. 6. Fol. 34. lib. VI, 72–82. 7. Fol. 35. lib. VI, 94–101. 8. Foll. 36–50. lib. IX. 9. Foll. 51–60. lib. X, 1–118. 10. Foll. 61–66. lib. XIII. 11. Foll. 67–78. lib. XXI. Haec postrema pars in Angana urbe exarata est. (WALKER 210^a.)

[1] Pro Chhandapraṣasti quidam Chhandaḥpraṣasti legunt.

204, 205.

Opus unum voluminibus duobus compactum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Vol. I. foll. 280. linn. 11. Vol. II. foll. 239. linn. 1–117. 11. postea 9.

Náráyaṇae, Nṛisinhae et Mahálasae filii, ad *Naishadhíyacharitam* commentarius.

Vol. I. Desunt folia १–१०, quae libri primi disticha 1–95. continebant. Lib. I. finitur in fol. 7^b. Lib. II. fol. 31^b. Lib. III. fol. 65^b. Lib. IV. fol. 89^a. Lib. V. fol. 117^a. Lib. VI. fol. 140^b. Lib. VII. fol. 166^b. Lib. VIII. fol. 180^b. Folium unum deest, quod finem libri octavi et noni initium continebat. Lib. IX. fol. 228^b. Lib. X. fol. 254^b. Lib. XI. fol. 280^b.

Vol. II. Lib. XIII. (ante XII. positus) fol. 27^a. Lib. XII. fol. 59^b. Lib. XVI. fol. 93^a. Lib. XV. fol. 118^b. Lib. XVII. fol. 186^a. Lib. XVIII. fol. 239^b.

In fine libri XVII. haec subscriptio legitur: इति शेषरामचंद्रविरचितायां नैषधचरितभावद्योतनिकायां सर्वानवद्यकरण्यां सप्तदशः सर्गः ॥ Commentarius vero a Calcuttensi non differt.

Utrumque volumen Benaris anno 1821 exaratum est. (WILSON 346, 347.)

206.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. 18.

Şesharámachandrae ad *Naishadhíyacharitae* libros XVII. et XIX, et Náráyaṇae ad librum XX. commentarius. *Rámachandrae* commentarius ab editione Calcuttensi non differt.

Codex exeunte seculo superiore exaratus est. (WILSON 241.)

207.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 153. Long. 11. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–72. (linn. 10.) *Náráyaṇae* ad *Naishadhíyacharitam* commentarii liber primus. Incipit: वैदेही यस्य वामे जयति जयजनिर्दक्षिणे लक्ष्मणो पि etc. Folia 15–23. et 43–67. recentiore manu addita sunt.

Folia antiqua in fine seculi XVII, reliqua superiore seculo exarata sunt. (WALKER 162^a.)

208.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 144. Long. 9. Lat. 4.

Foll. 1–118. (linn. 8–11.) *Damayantíkathá* (Damayantís narratio), a *Trivikramabhaṭṭa*, Nemádityae filio, Śrídharae nepote, e Śáṇḍilyae gente oriundo, scripta. (A.) Auctor Nalae et Damayantís fata, Mahábháratae episodium notissimum secutus, oratione soluta, versibus tamen plurimis[1] ornata, capitibus septem enarrat. Opus propter hanc orationis prosae et poeticae conjunctionem ei generi adnumeratur, quod ab Indis *Champú* dicitur, et nonnunquam *Nalachampú* nomine laudatur. Incipit: जयति गिरिसुतायाः कामसंतापवाहिन्युरसि रसनिषेकश्चांदनश्चंद्रमौलिः । तदनु च विजयंते कीर्त्तिभाजां कवीनामसकृदमृतबिंदुस्यंदिनो वाग्विलासाः ॥१॥ जयति मधुसहायः सर्वसंसारवल्लीजननजरठकंदः को पि कंदर्पदेवः । तदनु पुनरपांगोत्संगसंचारितानां जयति तरुणयोषिल्लोचनानां विलासः ॥२॥ अगाधांतःपरिस्यंदि विबुधानंदमंदिरं । वंदे रसांतरप्रौढं श्रोतः (l. स्रोतः) सारस्वतं वहत् ॥३॥ प्रसन्नाः कांतिहारिण्यो नानाश्लेषविचक्षणाः । भवंति कस्यचित्पुण्यैर्मुखे वाचो गृहे स्त्रियः ॥४॥ किं कवेस्तस्य काव्येन किं कांडेन धनुष्मतः । परस्य हृदये लग्नं न घूर्णयति यच्छिरः ॥५॥ अप्रगल्भाः पदन्यासे जननीरागहेतवः । संत्येके बहुलालापाः कवयो बालका इव ॥६॥ अक्षमालापवृत्तिज्ञा[:] कुशासनपरिग्रहा[:] । ब्राह्मीव दौर्ज्जनी संसद्वंदनीया[:] समेखला[:] ॥७॥[2] रोहणं सूक्तिरत्नानां वंदे वृंदं विपश्चितां । यन्मध्ये पतितो नीचः काचो प्युच्चैर्मणीयते ॥८॥ अत्रिजातस्य या मूर्त्तिः शशिनः सज्जनस्य च । क्व सा वै रात्रिजातस्य तमसो दुर्जनस्य च ॥९॥ निश्चितं ससुरः (ebrius) को पि न कुलीनः समे [ऽ]मतिः । सर्वथा सुरसंबद्धं काव्यं यो नाभिनंदति ॥१०॥ सद्दूषणापि (l. सदूप°) निर्दोषा सखरापि सकोमला । नमस्तस्मै कृता येन रम्या रामायणी कथा ॥११॥ व्यासः क्षमाभृतां श्रेष्ठो वंद्यः स हिमवानिव । सृष्टा गौरीदृशी येन भवे विस्तारिभारता ॥१२॥ कर्णांतविभ्रमभ्रांतकृष्णार्जुनविलोचना । करोति कस्य नाह्लादं कथा कांतेव भारती ॥१३॥ शश्वद्बाणद्वितीयेन नमदाकारधारिणा । धनुषेव गुणाढ्येन निःशेषो रंजितो जनः ॥१४॥ इत्थं काव्यकथाकथानकरसैरेषां कवीनाममी विद्वांसः परिपूर्णकर्णहृदयाः कुंभाः पयोभिर्यथा । वाचो वाच्यविवेकविक्लवधियामीदृग्विधा मादृशां लप्स्यंते क्व किलावकाशमथवा सर्वंसहाः सूरयः ॥१५॥ वाचः काठिन्यमायांति भंगश्लेषविशेषतः । नोद्वेगस्तत्र कर्त्तव्यो यस्मान्नैको रसः कवेः ॥१६॥ काव्यस्याम्रफलस्यापि कोमलस्येतरस्य च । बंधच्छायाविशेषेण रसो प्यन्यादृशो भवेत् ॥१७॥ अस्ति समस्तमुनिमनुजवृंदवृंदारकवंदनीयपादारविंदस्य भगवतो विधेर्विश्वव्यापिव्यापारपारवश्यादवतीर्णस्य संसारसारचक्रे क्रतुक्रियाकांडशौंडस्य शांडिल्यनाम्नो महर्षेर्वंशः । श्रूयंते च श्रवणोचिताश्चंदनपल्लवा इव तत्र केचिदनूचानाः शुचयः सत्यवाचो विरंचिवर्चसो चर्चनीयाचारा ब्रह्मविदो ब्राह्मणाः पुण्यजनाश्च न च ये त्वं कापुरुषाः सुसूत्राश्च न च येऽलंपटाः प्रसिद्धाश्च न च येऽलंपाकाः कामवर्षाश्च न च येऽलंघनाः सन्मार्गस्य महाभारतिकाश्च न च ये रंगोपजीविनः सेविताप्सरसो पि न च ये रंभान्विताः ॥ किं बहुना ॥ जानंति हि गुणान्वक्तुं तद्विधा एव तादृशां । वेत्ति विश्वंभरा भारं गिरीणां गरिमाश्रयं ॥ [१८] तेषां वंशे विमलयशसां श्रीधरस्यात्मजो भून्नेमादित्यः स्वमतिविकसद्वेदविद्याविवेकः । उत्कल्लोलां दिशि दिशि जनाः कीर्त्तिपीयूषसिंधुं यस्याद्यापि श्रवणपुटकैः कूणिताक्षाः पिबंति ॥ [१९] तैस्तैरात्मगुणैर्येन त्रिलोक्यास्तिलकायितं । तस्मादस्मि सुतो जातो जाड्यपात्रं त्रिविक्रमः ॥ [२०] सो हं हंसायितुं मोहाद्बकः पंगुर्यथेच्छति । मूढधीस्तद्वदिच्छामि कविवृंदारकायितुं ॥ [२१]

Jam hoc prooemio Trivikramam verborum ambiguitati, velut Váṇam[3], Subandhum, alios minorum gentium poetas, praecipuam curam impendisse apparet. Quare sine commentario quid auctor singulis vicibus voluerit, enodari non potest.

Cap. I. (distt. 61.) fol. 20^{a}. II. (distt. 38.) fol. 34^{a}. III. (distt. 34.) fol. 48^{a}. IV. (distt. 27.) fol. 60^{a}. V. (distt. 77.) fol. 82^{a}. VI. (distt. 74.) fol. 100^{a}. VII. (distt. 45.) fol. 118^{a}.

In marginibus foliorum 1–37. glossae multae adscriptae sunt.

Haec voluminis pars anno 1442 exarata est. In fine haec leguntur: स्वस्ति संवत् १४९८ वर्षे कार्त्तिक शुदि द्वितीयायां तिथौ नट्टपट्टग्रामे पातसाहश्रीअहम्मदविजयराज्ये तन्नियुक्तमलिकश्रीअहम्मदव्यवहरपतिपट्टवाघासमस्तव्यापारं चालयत्येवं काले षट्पद्ज्ञातीयमहं धरणीधरेण आत्मनस्तया लघूणां पठनार्थं दमयंतीपुस्तिकालेखि ॥ (Walker 190^{a}.)

209.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 139. Long. 10½. Lat. 4½.

Foll. 1–57. (linn. 15.) *Damayantíkathá.* (B.)

Haec folia seculi XVI. manu nitide exarata sunt. Folium 2. desideratur. (Walker 208^{a}.)

210.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 259. Long. 13. Lat. 5½.

Foll. 1–104. (linn. 9.) *Damayantíkathá.* (C.)

Haec folia anno 1821 exarata sunt. (Wilson 245^{a}.)

---

[1] Nonnulli a Śárngadhara laudantur.

[2] Ambigua haec. Re vera autem auctor poetas quosdam his verbis carpere voluit: 'Num ii, velut sacerdotum scelestorum collegium, venerandi sunt, qui praecepta mala amplexi intolerabiles sermones fundunt, omnes nimirum fungi et nebulones?'

[3] Isque in disticho 14. memoratur.

211.

Foll. 166–174. (linn. 12.) *Draupadívastráharaṇam* (Draupadí vestibus privata). Incipit: अथ द्रुपद्या वस्त्राहरणसंबंध लिख्यते ॥ यो गोपनारीपरिहासकारी । यो गोपकोपाहितदर्पहारी । यो गोपनायाचलराजधारी पायात्स वः कुंजविहारकारी ॥१॥ कोपाकुलः कौरवकामवर्षी सपिंडहासावमतेरमर्षी राज्ये हृते पांडुयशोधराणां । कांतामपि द्यूतपरोऽजहार ॥२०॥ Auctor distichis 104, quae metris artificiosis scripta sunt, Mahábháratae narrationem (Sabháparvan 2186–2300) quandam tractavit. Yudhishṭhira enim quum et regnum et uxorem alea amisisset, Duryodhana Draupadím per vim in aulam suam arcessivit. Quam quum, servae instar habitam, spoliari jussisset, a Kṛishṇa miraculo quodam hac turpitudine liberata est.

Haec folia anno 1780 a Bhúdeva exarata sunt. (WALKER 129[c].)

212.

Hujus voluminis folia 101–131, literatura Bengalica exarata (linn. 6.), *Rághavapáṇḍavíyae*, carminis a *Kaviràja* scripti, libros I–IX. continent. Auctor libris tredecim Raghuidarum et Panduidarum res gestas ita enarravit, ut disticha singula, interpretatione diversa adhibita, ad alteros utrosque referri possint. Accuratiora apud Colebrooke Misc. Ess. II, 98. invenies. Auctor sub regno Kámadevae, Jayantípurís regis, vixit, eumque non modo in prooemio celebrat, sed etiam in fine omnium capitum laudat. Ad aetatem poetae describendam, hoc distichon (I, 18.) magni momenti est: श्रीविद्याशोभिनो यस्य श्रीमुंजादियती भिदा । धारापतिरसावासीदयं तावद्धरापतिः ॥ "Qui Kámadevas, fortuna et doctrina excellens, ea re a Munja differebat, quod ille Dhárae dominus fuit, hic vero terrae dominus est." Non igitur dubitari potest, quin Kaviràja post seculum decimum vixerit. Subandhus et Váṇae opera eum imitatum esse, hoc disticho apparet (I, 41.): सुबंधुर्बाणभट्टश्च कविराज इति त्रयः । वक्रोक्तिमार्गनिपुणाश्चतुर्थो विद्यते न हि ॥ "Subandhu, Váṇa, Kaviràja, hi tres orationis ambiguitate excellunt, quartus eorum similis non exstat."

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. Cap. I. fol. 107[a]. II, 110[a]. III, 112[b]. IV, 115[a]. V, 120[b]. VI, 122[a]. VII, 125[b]. VIII, 129[b]. IX, 139[b]. Carmen Calcuttae anno 1854 impressum est. De codice Parisiaco et *Viṣvanáthae* commentario cf. Hamilton, p. 79; de *Ṣaṣadharae* commentario Weber, p. 153. (WILSON 39[b].)

213.

Hujus voluminis folia 58–78. (linn. 8. 9.) *Rámachandracharitrasáram*, ab *Agniveṣa* compositum, continent. Auctor distichis 102, Ṣárdúlavikríḍita metro scriptis, Rámachandrae res gestas adumbrat. Incipit:

श्रीसारदाचरणपद्मयुगं निधाय चित्ते गणेशचरणौ प्रणयेन नत्वा ।
रामायणीयमखिल(?) मुनिभिः प्रणीत(?)माद्यैरहं तदिह सारतरं प्रवक्ष्ये ॥१॥
पूर्वं यो दितिजो नराधिवपुषा सिंहेन निस्तारितः
सो यं विश्रवसः सुतोऽसुरसुतागर्भोद्भवो रावणः ।
तेनातीव सदा जगत्त्रयमिदं दुष्टेन संतापितं
जातस्तद्वधहेतवे दशरथात् श्रीरामनामा हरिः ॥२॥
आदौ यः पिशिताशनीं निहतवान् रामो वने ताडकां
विश्वामित्रमखस्य विघ्नवकृतो नक्तंचरानर्दयन् ।
यातोऽसौ मिथिलां हरस्य धनुषो ज्यारोहणाकर्षणे
सीता तत्र पणीकृतेति जनकेनाकर्ण्य तत्कौतुकात् ॥३॥
श्रीरामेण यदा स्वयं शिवधनुर्भङ्क्त्वा जिता जानकी
आसीत्पंचदशाब्दिकेन वयसा षट्वार्षिका मैथिली ।
पश्चाद्द्वादश हायनानि वसतो यातान्ययोधापुरे
तातस्तस्य तदा महोद्यमपरो (l. °र) पट्टाभिषेके भवत् ॥४॥

Desinit in hoc disticho:

इत्येतच्चरितं (charitram) पठति रघुपतेर्यो नरो वा शृणोति
सारं रामायणस्य प्रतिदिनमृषिणा चाग्निवेशेन गीतं ।
सो यं निर्धूतपापो जलधरपदमारुह्य यानेन याति
स्वर्गं दिव्येन देवैरभिमुखमखिलैरागतैः स्तूयमानः ॥१०२॥

Haec folia anno 1702 satis accurate exarata sunt. (WALKER 181[b].)

214.

Foll. 109–179. (linn. 8.) *Ṣankarachetovilásas* (Ṣankarae ingenii lusus, sive Ṣankarae lusus, quo Cheta laudatur), quo carmine Chetasinhae reguli res gestae a *Ṣankara*, Bálakṛishṇae filio, e Bháradvájae gente oriundo, celebrantur. Incipit:

श्रीमत्भाललसत्सुधाकरसुधापानप्रसंगोल्लस-
न्मोदप्रोज्झितदानपानरचनाकेलिं मिलिंदावलीं
सिंदूरारुणकुंडलीकृतवलत्शुंडाभागोल्लपत-
त्फूत्कारैस्तिरयन् विनाशयतु वो विघ्नान्स विघ्नाधिपः १

Carmen, sermonis artificiis et ambiguitatibus turgens, neque tamen inelegans, quot libros continuerit, non constat, in nostro enim codice in fine libri quarti desinit. Oratione soluta cum versibus conjuncta, ad genus *Champú* dictum pertinet.

Lib. I. Paragraphi 135. 1–37. Prooemium. 38–47. Váráṇasiae laudes. 48–63. Qua in urbe Yavanári regnavit. 64. Ejus in aulam Kṛishṇamiṣra advenit.

65–83. Hujus stemma traditur: Gautama: Ṣatánanda: Kharanaráya: Bhaganaráya: Mihirarati: Kṛishṇamiṣra: Garga (ṛishi): Gautama: Ṣṛingin: Kavana: Vidyádhara: Rathíkara (?): Kṛishṇamiṣra (Kiṭhamiṣra, Kishṭumiṣra). 84–109. Yavanári, cum Gorí, Yavanarum rege, congressus, occiditur[1]. 110. तदारभ्य नृपः काश्यां वंशजः कोऽपि नाभवत् । राष्ट्रं विभज्य तैरेव भुज्यते स्म यथारुचि ॥ 111–135. Kṛishṇamiṣrae prosapia: Rámamiṣra et Devamiṣra. Devamiṣrae filius Kṛipámiṣra fuit, ejus Sávantamiṣra: Miṣra Dhímarana: Kánada: Motíráma: Laddhanadeva: Máṇikyamiṣra: Mahárájamiṣra: Bhavachandra: Madhumiṣra: Paramánanda: Jiḍadhana: Manoranjana. Manoranjanae quatuor filii geniti sunt: *Manasaráma*, Dasaráma, Dayaráma, Mayaráma. *Manasarámae* filius *Valivaṇḍa* fuit.

Lib. II. Paragg. 46. 1–15. Valivaṇḍa, Váráṇasiae rex, celebratur. 16–21. Cui *Chetasinha* filius natus est. 22. Isque post patris mortem in regnum successit. 23–46. Regis virtutes ad nauseam praedicantur.

Lib. III. Paragg. 109. Chetasinhae jussu Rámanagara (Ṣrírájarámanagara) urbs condita est[2].

Lib. IV. Regis officia quotidiana et pietas celebrantur. Desinit liber in disticho 109: अथ कुंडलिया चित्तं निजवशतामिदं नय संसारमूढ कृष्णं हृदयसरोरुहे कुरु रे ममतारूढ कुरु रे ममतारूढ वचनमिदमद्भुतसारम् श्रीपतिनामसमूहमाशु हृदये कुरु हारं श्रीपतिनामसमूहमाशु हृदये कुरु चित्तम् विषयवशीकृतचित्त कृष्णचरणे कुरु चित्तम्.

Sed quisnam celeberrimus ille Chetasinha rex, cujus virtutes talem invenerunt praeconem? Scilicet *Cheyt Singh* ille, Váráṇasiae intra annos 1770–1781 Zemindar, cujus causa in senatu Anglico tot tantaeque in Warren Hastings turbae excitatae sunt. Poema igitur nostrum intra annos 1771–1778 scriptum esse puto.

In fine librorum haec leguntur: इति श्रीसमस्तसामंतमुकुटकोटिकुरुविंदसंदोहांदोलितपादारविंदमहाराजचेतसिंहप्रोत्साहितसाहित्यपारावारपारीणश्रीमद्दीक्षितबालकृष्णसूनुशंकरविरचिते शंकरचेतोविलासचंपूप्रबंधे लक्ष्मीनारायणांके etc.

Haec voluminis pars in fine seculi superioris exarata est. (Wilson 493g.)

[1] Kṛishṇamiṣrae Dátṛipuram (Dataṛiyá) a rege dono datur.

[2] 'Cheit Singh intended to build a grand town at Ramnaghur on a regular plan, and with wide streets, after the European fashion. This purpose was frustrated by his deposition, but a tolerable idea of its scope may be formed from the two spacious streets, crossing each other at right angles, which compose the existing town of Ramnaghur.' *Hamilton*, Gazetteer II, 455.

215, 216.

Opus unum voluminibus duobus compactum. Vol. I. foll. 240, vol. II. foll. 198. continet. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 10½. Lat. 4½. Linn. 8.

Inest *Ṣárngadharapaddhatis*, anthologia a *Ṣárngadhara* edita. Auctor, Dámodarae filius natu maximus, Lakshmídharam et Kṛishṇam fratres habuit, avus Rághavadeva in Hammírae, Ṣákambharís (Sámbhar) regis, aula vixit[3]. Ṣárngadhara disticha ex optimis poetis excerpsit, propria multa addidit, eaque secundum materiam et argumentum in capita 163.[4] digessit. Distichorum numerus esse 6300. dicitur. Capitum nomina, ordine alphabetico a me disposita, sunt haec: Agastyányoktayaḥ 61. Adbhutarasanirdeṣaḥ 142. Anityatánirúpaṇam 148. Anukramaḥ 2. Abhisárikásanchárakathanam 119. Aripaláyanam 74. Arishṭajnánam 162. Asatícharitam 132. Áṣishaḥ 4. Udárapraṣansá 16. Udyamákhyánam 30. Upadeṣavidhánam 153. Upavanavinodaḥ 82. Kamalányoktayaḥ 67. Karabhányoktayaḥ 56. Karuṇárasanirdeṣaḥ 141. Kalahántaritápralápasakhyanunayau 113. Kalpasthánam 89. Kákányoktayaḥ 50. Kálacharitam 151. Kálasankhyánam 154. Kávyapraṣansá 6. Kukavinindá 9. Kupaṇḍitanindá 11. Kúpányoktayaḥ 68. Kṛipaṇanindá 23. Keṣaranjanam 90. Kokilányoktayaḥ 46. Kautukam 88. Kriyáguptakarmaguptasandhiguptavindumatíchitrákhyánam 34. Khadyotányoktayaḥ 52. Gajapraṣansá 78. Gajányoktayaḥ 54. Gándharvaṣástram 81. Guṇapraṣansá 18. Gríshmasamayasvabhávákhyánam 134. Chandrányoktayaḥ 41. Chandrodayavarṇanam 120. Chátakányoktayaḥ 47. Játiḥ 36. Taṭákányoktayaḥ 66. Tamovarṇanam 118. Taruṇípṛithagavayavavarṇanam 98. Turangapraṣansá 79. Tṛishṇánindá 27. Tejasvipraṣansá 17. Daridranindá 25. Dávánalányoktayaḥ 70. Durjananindá 22. Dútyupahásarasapraṣnau 109. Daivákhyánam 29. Dhanapraṣansá 21. Dhanurdharapraṣansá 80. Dharmavṛittiḥ 38. Dhírapraṣansá 13. Nadyanyoktayaḥ 65. Namaskṛitiḥ 3. Navavadhúsangame sakhívákyam navavadhúsuratárambhakríḍe 123. Náyakam prati dútípreshaṇam 105. Náyakayor uktipratyuktí 114. Náyakaṣikshánáyakánunayau 115. Náyakasyágre dútyuktiḥ 107. Náyakátithyanáyaka-

[3] Avunculi auctoris Gopála et Devadása fuerunt. Horum omnium, ne Hammíra quidem excepto, versus in anthologia leguntur. Ceterum gentile regis nomen in codice nostro चाहुवाण scribitur, itidemque in codd. E. I. H. 2048 (A) et 2023 (C), बाहुबाण in cod. 876 (B), वाहुवान in cod. 1384 (E). In cod. 125 (D) prooemium deest.

[4] Hic numerus cum computatione mea quadrat, Boehtlingk 168 invenit.

prașnau 111. Náyikám prati náyakavachanádikathanam 101. Náyikám prati náyakávasthávarṇanasandeșákhyáne 108. Náyikám prati sakhívachanam 103. Náyikávalokananáyakadarșane 110. Nítiḥ 76. Paṇḍitaprașansá 10. Parasparaprasádákhyánam 116. Parvatányoktayaḥ 60. Pașúnám lakshaṇáni chikitsá cha 84. Pascháttápaḥ 150. Pátakavivṛitiḥ 39. Pánagoshṭhívarṇanam 121. Purushastrísanyogavivṛitiḥ 93. Prakírṇakákhyánam 31. Prabhátavarṇanam 128. Prabhátaváyusúryodayavarṇanam 129. Prașnottarákhyánam 35. Prahelikápahnutikúṭákhyánam 33. Priyachátudyútakríḍásurataprașansá 122. Priyaprasthánávasthákathanam 100. Bálagráhopașamanam 87. Bálávarṇanam 96. Bíbhatsárasanirdeșaḥ 145. Bhayánakarasanirdeșaḥ 144. Bhútavidyá 86. Madhukarányoktayaḥ 45. Madhyarátrakríḍánáyakánunayau 127. Manahsthiríkaraṇaprabhávaḥ 159. Manasviprașansá 15. Mantrayogalayayogarájayogáḥ 156. Mayúrányoktayaḥ 48. Marusthalányoktayaḥ 69. Mahatám prașansá 12. Máninímánákhyánam 112. Mișrakanítiḥ 77. Múrkhanindá 26. Meghányoktayaḥ 42. Yáchakanindá 24. Yogicharyá 161. Yogimahimadoshopasargachikitsásaptadháraṇáshṭamahásiddhipráptayaḥ 160. Ratnányoktayaḥ 63. Rájanítiḥ 75. Raudrarasanirdeșaḥ 146. Lobhanindá 28. Vanșavarṇanam 1. Vakányoktayaḥ 51. Vayaḥsandhivarṇanam 97. Varshásamayasvabhávákhyánam 135. Vasantasamayasvabhávákhyánam 133. Váyvañyoktayaḥ 43. Vicháraḥ 152. Videhamuktikathanakálavanchane 163. Viparítakríḍá 125. Viyoginípralápaḥ 104. Viyogyavasthávarṇanapralápákhyáne 106. Virahiṇyavasthávarṇanam 102. Vișishṭakaviprașansá 8. Vișishṭarájavarṇanam 73. Vishayopahásaḥ 149. Vishápaharaṇam 85. Vírarasanirdeșaḥ 140. Vṛikshavișeshányoktayaḥ 59. Vṛishabhányoktayaḥ 57. Vairágyákhyánam 147. Șakunajnánam 83. Șankhányoktayaḥ 64. Șaratsamayasvabhávákhyánam 136. Șárírákhyánam 155. Șișirasamayasvabhávákhyánam 138. Șukányoktayaḥ 49. Sansargaprașansá 20. Sankírṇányoktayaḥ 71. Sanketasthánabhávaháváviṿṛitiḥ 95. Sajjanaprașansá 14. Satívarṇanakulavadhúvṛitte 131. Sadácháraḥ 37. Santoshaprașansá 19. Samagrastrísvarúpavarṇanam 99. Samasyákhyánam 32. Samudrányoktayaḥ 62. Sambhogávishkaraṇam 130. Sammișrákhyánam 139. Sámányakaviprașansá 7. Sámányarájaprașansá 72. Sámányavṛikshányoktayaḥ 58. Sinhányoktayaḥ 53. Subháshitaprașansá 5. Suratakelikathanam 124. Suratanivṛittiḥ 126. Súryányoktayaḥ 40. Súryástangamanavarṇanam chakravákávasthákhyánam cha 117. Strípurushajátivivṛitiḥ 92. Strípraśansá 91. Strísevávprakáraḥ 94. Hansányoktayaḥ 44. Haṭhayogaḥ prathamaḥ 157. Haṭhayogo Márkáṇḍádisádhito dvitíyaḥ 158. Hariṇányoktayaḥ 55. Hásyarasanirdeșaḥ 143. Hemantasamayasvabhávákhyánam 137.

Distichis permultis Șárngadhara auctorum nomina adscripsit, plurima poetarum anonymorum vocabulo कस्यापि 'nescio cujus' significavit. In codice nostro aliquot nomina omissa, multa a scriba corrupta, ne numeri quidem distichorum satis accurate notati sunt. Cave igitur, ne nimiam ei, quam infra dabo, nominum recensioni fidem habeas, etiamsi, ubicunque dubitationi locus dabatur, codices Londinienses a me collati sint.

Poetae igitur hi laudantur: Akálajalada 42, 14. Achala 42, 20. 114, 11. 133, 21. Cf. 8, 5. Achyuta 63, 11. Adbhutapuṇya 111, 3. 124, 2. Anantadeva 6, 6. Abhinanda 136, 16. (Cf. 8, 5. et Gauḍábhinanda.) Abhinandana 132, 3. Abhinavagupta 69, 3. Abhirámapașupati 33, 20. Amarúka 100, 6. 8. 101, 5. 103, 3. etc. Amala (a poeta quodam laudatur 8, 5). Amṛitavardhana 138, 1. Arasíṭhaphura (?) 3, 20.[1] Argaṭa 119, 4. Avantivarman 118, 4. 134, 12. Ákáșapoli 104, 5. 110, 2. Ánandadeva 32, 14. Ánandavardhana 52, 3. 54, 3. (Cf. Nandavardhana.) Bhaṭṭa Induvája 59, 63. 71, 54. 116, 6. Indrakavi 3, 27. 62, 6. 66, 5. 145, 4. Indrasinha 140, 8. Uḍḍíyakavi 122, 10. Utkaṭa 36, 8. Utpalarája 59, 28. Utprekshávallabha 110, 11. Bhaṭṭa Upamanyu 110, 5. Umápatidhara 41, 8. 107, 18. Kaṇṭhapaṇḍita 34, 17. Kapilarudra 133, 5. Kapolakavi 98, 31. Kamaláyudha 137, 5. Karṇotpala 123, 6. Karpúrakavi 59, 38. Kalașa 134, 22. Kavíșvara 140, 15. Kálidása 26, 2. 34, 11. etc. Kumáradása 98, 59. 71. 114, 1. Kumárabhaṭṭa 124, 14. Kumuda 4, 33. Kṛishṇa 67, 3. Kṛishṇapilla 133, 25. 135, 21. Kṛishṇabhaṭṭa 8, 4. Kṛishṇamișra 4, 20. 30, 2. 49, 5. 91, 9. 144, 3. Kríḍáchandra 4, 10. Kshemendra 9, 5. 11, 2. 3. etc. Gaṇadeva 15, 5. 45, 4. (Cf. Devagaṇadeva.) Gaṇḍagopála 136, 5. Gángadeva 58, 13. Guṇákara 78, 17. 136, 3. Gopáladeva 147, 12. Gobhaṭṭa 23, 5. (Hoc distichon ab Ujjvaladatta citatur.) Govardhanáchárya 31, 4. Bhaṭṭa Govindarája 4, 1. 36, 3. 54, 8. 59, 42. 106, 10. 119, 16. (A Deveșvara celebratur 8, 10. Cf. Vikaṭanitambá.) Gauḍábhinandana, Gauḍábhinanda 62, 14. 107, 13. Șvetámbara Chandra 138, 5. Chandraka 117, 14. Chandrakavi 42, 5. 114, 12. Chandradeva 46, 11. 12. 48, 5. (8, 6. Váṇam celebrat.) Cháṇakya 5, 2. 3. 21, 3. etc. Chaura (? carpitur 9, 6.) Bhojarájachaurakavikṛitam padyam 147, 18. Chhamachhamikáratna 106, 8. Chhinnama 4, 12. Jayagupta 136, 8. Jayadatta 79, 10. (de equorum speciebus.) Jayadeva 3, 13. 24. 7, 10. etc. Jayamádhava 6, 7. 121, 7. 133, 19. 134, 26. Jayavardhana 52, 1. Jívanáya 135, 29. Jívaṇáyaka 56, 2. Jnánavarman 58, 1. Tarala, cf. Rájașe-

[1] अरसीठप्फु A. अरसीठक्कुर B. अरसीठक्कुर C. अरसीठज्जुर E.

[1] Cf. Dhoyin nomen in Gítagovindae prooemio.

[2] 8, 19. a Rájaṣekhara laudatur: अहो प्रभावो वाग्देव्या यन्मातंगदिवाकरः । श्रीहर्षस्याभवत्सभ्यः समो बाणमयूरयोः ॥

[3] Lakshmí B. C. D.

[4] Hoc nomen et Vijjiká et Vijáká scribitur.

[5] Vihlaṇa, Vilhaṇa, Chihlaṇa, Silhaṇa MSS.

98, 21. Bhagaván Vyása 16, 10. etc. (In fine cap. 80. Ṣivadhanurveda ei tribuitur.) Ṣakavarman 36, 19. Ṣakavṛiddhi 98, 42. 46. 50. 73. 102, 5. 135, 2. Ṣaktikumára 59, 58. Ṣankarakavi 73, 12. 13. Sanku Mayúrasúnu 131, 4. Sankuka 135, 33. Sankhadhara 7, 1. 120, 12. Ṣarvavarman 63, 13. Ṣaṣivardhana 125, 1. Ṣáṇḍilya 140, 1. Ṣárngadhara 4, 45. 7, 15. 16. 8, 1. 31, 2. etc. Ṣálihotra 79, 31. Ṣivadásadeva 125, 8. 148, 18. Ṣivasvámin 101, 6. 109, 7. Sílabhattáriká 106, 3. 109, 3. 115, 7. 132, 8. 35, 14. (aequalis Bhojarájae? cf. 8, 8.) Ṣrídhara, in fine cap. 92. Srutadhara 67, 12. 136, 9. (Cf. Srutidhara in Jayadevae prologo.) Sankula 112, 6. Satkavimisra 107, 17. Sarasvatíkuṭumba 59, 16. 72, 1. Sarasvatíkuṭumbaduhitṛi 32, 19. Sarvadása 135, 1. Sárvabhauma 3, 6. 8. 73, 14. (Anangabhímam regem laudat.) Sáhasánka, cf. Rájaṣekhara. Sinhadatta 36, 15. Singápidi 98, 6. Sudarsana 73, 18. (Vírapáṇḍya regem celebrat. Ipse ab Harihara laudatur.) Subandhu 3, 3. 22. 6, 1. 22, 5. 6. 141, 5. (Cf. Rájaṣekhara.) Suríka 62, 7.[1] Súravarman 4, 15. Somakavi 111, 2. Somila 133, 38. (Cf. Rájasekhara.) Someṣvara 122, 14. Skandha, cf. Rájaṣekhara. Hanúmat 3, 26. 4, 4. etc Hammíranarendra 140, 14. Harigaṇa 4, 44. 22, 9. 59, 4. 115, 8. 148, 19. 152, 4. Harihara 3, 21. 35, 9. 107, 21. 126, 3. 131, 11. (8, 12. Sudarṣaṇam laudat.) Harsha 98, 16. 102, 3. 120, 1. etc. Hetuka 59, 30.

Praeterea libri et carmina haec citantur: Ásínagaraprákárapraṣasti 4, 2. Kavidarpaṇa, v. Raghu. Koka 94, 9. 10. Jayatungodaya 97, 8. Jyotiḥṣástra cap. 37. Dhanurveda, v. Vyása. Dharmasástra cap. 37. 39, 9. Nítiṣástra 76, 86. Nriganṛipatipásháṇayajnayúpapraṣasti 73, 9. 10 (Ṣákambharís rex laudatur.) Pancháknyána 76, 86. Padmapurána 39, 41. Pálakávya 78, 10. 38. Puráṇa cap. 37. Bálabhárata 34, 9. Bhárata cap. 75. 76, 86. Maháṇáṭaka 4, 22. 140, 30. 35. 141, 13. 146, 1. (Cf. Hanúmat.) Ṣivabháshita-Yogarasáyana 153, 13. 154, 13. 155, 65. Rájaníti cap. 75. Lakshmaṇakhaṇḍapraṣasti 4, 7. Vásishṭharámáyaṇa, sive Vásishtha 148, 1. 12. 149, 6. 150, 8. 153, 48. 77. 155, 76. Vishṇupuráṇa 39, 19. 40. Vṛiksháyurveda 82, 241. Súktisáhasra 36, 16. 100, 3. 133, 22. 135, 7. Somanáthapraṣasti 4, 23. Smriti cap. 75.

Duo Sárngadharapaddhatis codices in Museo Asiatico Petropolitano asservantur, e quibus Schieffner et Boehtlingk lectionum varietatem, quae in versibus ex Bhartṛihari et Panchatantra desumtis reperitur, publici juris fecerunt. Cf. Bulletin Historico-philologique de l'Académie de St. Pétersbourg IV, 272. et VIII, 113.

Codex olim foliis 472 constabat, nunc haec desiderantur: fol. २०६ (cap. 80, 169–181); fol. २२२ (finis cap. Gándharvaṣastra et initium capitis Vṛiksháyurveda); foll. २२४. २२५ (cap. 82, 17–40); foll. २८८–३११ (finis capitis Paṣúnám lakshaṇáni, et capita Vishápaharaṇa, Bhútavidyá, Bálagráhopaṣamana, Kautuka, Kalpastháná, Keṣaranjana, et initium capitis Strípraṣansá); foll. ३२१–३२७ (finis capitis Sanketádi et initium capitis Bálavarṇana). Praeterea in vol. I. fol. 160[a]. finis capitis Aripaláyana et initium capitis Rájaníti desiderantur.

Ultimum codicis folium recentiore manu additum est. Codex medio seculo superiore exaratus est. (WALKER 126, 127.)

---

[1] Rísuka A. Rásuka B. Ṣrísuka C. D.

217.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 121. Long. 14. Lat. 4. Linn. 6.

Foll. 1–14. *Ṛitusanháras*, i. e. tempestatum cyclus, carmen *Kálidásae* poetae tributum, quo anni Indici tempestates sex totidem capitibus celebrantur. Editiones exstant Guil. Jonesi, Bohleni, Haeberlini.

Textu cum Haeberlini editione collato haud exiguam lectionum varietatem notavi. Quibus equidem non multum auctoritatis tribuerim, quum maximam partem pro librariorum Bengalicorum more novandi libidine factae sint. De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 72.

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (WILSON 170[a].)

218.

Foll. 134. Lit. Bengal. Long. 11½. Lat. 12. Charta Europ. Linn. numerus plerumque 30. excedit.

Meghadútas, *Kálidásae* carmen lyricum, cum sex commentariis, quorum auctores hi: *Bharatasena*, *Rámanátha*, *Kalyáṇamalla*, *Mallinátha*, *Váchaspatigovinda*, *Sanátanaṣarman*. Initia singulorum haec:

1. नत्वेशं वैद्यगौराङ्गमल्लीकाङ्गसमुद्भवः ।
भरतो मेघदूतस्य टीका वहुवुधैः कृताः ।
तथापीयं सुवोधाख्या क्रियते भूभृदाज्ञया ॥

2. उपास्य विश्वकर्म्माणं विदुषां कण्ठभूषणं ।
ग्रथ्यते मेघदूतस्य मुक्तावलिरियं मया ॥

3. प्राज्ञाज्वलद्भवदावानलतापशांत्यै यत्पादमम्बुजवरं शरणं प्रयान्ति ।
तं सर्व्वभवविघ्नभयनाशनमम्वुजाख्यं विष्णुं नमामि सहसाखिल-
विश्वनाथं ॥

पद्मवन्धुकुलाम्भोधिशीतांशुर्लोकविश्रुतः ।
त्रैलोक्यचन्द्र इत्यासीत् कर्पूर ऋत्विजेश्वरः ॥
तत्पुत्रोऽस्ति पराभूतवैरस्त्रीमण्डलस्पृहः ।
सर्व्वलक्षणसंयुक्तो गजमल्लो महायशाः ॥

तस्य कल्याणमन्दोऽस्ति नन्दनो वुद्धिसागरः ।
तेनेयं मेघदूतस्य टीका नाम्नेव मालती ॥ क्रियते etc.

4. Mallinátha hunc commentarium, postquam Raghuvansam commentatus est, composuit, ut ex verbis: एतच्च कामशास्त्रसंवादेन सम्यग्विवेचितमस्माभी रघुवंशसंजीवन्यां (dist. 88.) apparet. Praeter *Nátham* (45. 66.) alius carminis commentator, *Niruktakára*, memoratur, cujus explicationes carpuntur (47. 80. यक्षस्योन्मत्तत्वात् प्रलपितमित्यदोष इति वदन्निरुक्तकारः स्वयमेवोन्मत्तप्रलापीत्युपेक्षणीयः 110.). Auctores et libros hosce laudat: Amara, Alankárasarvasva (23.), Ujjvala (3.), Utpala (cujus lexicon Utpalamálá appellatur, 16. 28. 85.), Ekávalí (alankára 43.), Karṇodaya (9.), Káṣiká (79. 83.), Kshírasvámin (Am. comm.), Daṇḍin, Daṣarúpaka (40.), Nimittanidána (10. 17. 98. 99.), Nṛityasarvasva (36.), Patáká (107.), Bháravi, Bháshyakára, Bhojarája (101.), Manu, Málatímálá (lex. 99.), Yádava, Ratirahasya (30. 85.), Ratisarvasva (100.), Ratnákara (91.), Rasákara (77. 80. 103. 115.), Rasaratnákara (100. 107.), Rudra (lex. 4. 55.), Vágbhaṭṭa (13.), Vámana, Viṣva, Vaijayantí, Ṣakunaṣástra (9.), Ṣabdárṇava, Ṣambhurahasya (44. 56. 61. 74.), Ṣáṣvata, Ṣríharsha, Sangítaratnákara (89.), Sámudrikam (85.), Sárasvatálankára (118.), Skánda (pur. 34.), Haláyudha.

5. प्रणम्य गोपिकाकान्तं गुरुपादोपदेशतः ।
टीकां कश्चिन्निवध्नाति मेघदूतस्य संगतां ॥

6. उपनीतं नवनीतं etc. ॥१॥ प्राच्यां व्याख्याः समालोच्य श्रीसनातनशर्मणा ।
तन्यते मेघदूतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥२॥

Disticha in codice nostro 116 numerantur. Quod ad singula attinet, dist. खध्वक्लांतं post 18. a Váchaspati et Sanátana explicatur. Iidem soli distt. तत्रावश्यं et हेमांभोज° interpretantur, quae a ceteris praetermittuntur. Post dist. 66. edit. Calc. duo disticha (यत्रोन्मत्त° et आनंदोत्थं) insiticia nescio unde desumta addit. Dist. आश्वास्यैनां post 112. a Kalyáṇamalla et Mallinátha explicatur, denique etiam stropha श्रुत्वा वार्त्तां Kalyáṇamallam interpretatorem invenit.

De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, pp. 28, 80, 94; de Berolinensi Weber, p. 168. Editio princeps a Wilson anno 1813 (2. edit. 1843) edita, critica Gildemeisteri Bonnae anno 1841 impressa est. Textus cum Mallináthae commentario Calcuttae anno 1851 editus est.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 307.)

219.

Foll. 29–84. (linn. 10.) *Nalodayas*, carmen *Kálidásae* poetae tributum, quo Nalae et Damayantís amores celebrantur, cum *Gaṇeṣae*, Rámadevae filii, commentario. Incipit:

प्रणम्य विघ्नहंतारं भारतीं च तथा गुरून् ।
नलोदयाख्यकाव्यस्य क्रियते धेप्रदीपिका ॥१॥

De distichorum ordine in hoc codice haec annotanda sunt. Cant. II: 14. 12. 13; 33. 32; 59. 58. Cant. IV: 29. 28. Gaṇeṣae commentarius brevis et perspicuus est.

Haec voluminis pars anno 1594 ab Haranjit exarata est. (WALKER 128[c].)

220.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 144. Long. foll. 1–20. 11. Lat. 5. Long. foll. 21–144. $11\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. 7.

Foll. 1–20. *Nalodayas*. Cant. II: 33. 32; 59. 58. Cant. III: 48. 47. Cant. IV: 21. 20. 22; 47. 46. Dist. 47. ita legitur: पुनश्च नैषधेन पूरतायतायतायता । सदायमुल्लसन्महा महामहामहास्त संपदं ॥ Scholia in marginibus adscripta partim e Gaṇeṣa, partim ex alio commentario excerpta sunt.

Haec folia anno 1614 a Ṣíhara, Rámae filio, exarata sunt. In fine haec leguntur: अद्येह स्तंभतीर्थेवास्तव्यं लोकेषु विख्यातसकलवैद्यकज्ञो ज्योतिसूराजी तस्यात्मजो० श्रीरामस्यात्मजो0 । जेराम तस्यात्मजो जोशीहरजी तेन लिखितोऽयं नलोदयः। (WALKER 171[a].)

221.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 95. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. variant.

Inest *Gítagovindam*, *Jayadevae* carmen lyricum, Krishṇae et Rádhae amores canticis duodecim celebrans, cum *Náráyaṇae* commentario, jussu *Bhíshidásae*[1], Lakshmídásae filii, facto. (A.) Editiones plures exstant, eminet Lasseni Bonnae anno 1836 impressa.

Náráyaṇae commentarius perbrevis est, neque in locis difficilioribus interpretandis multum auxilii praebet, textum tamen satis purum praebet.

Codex post annum 1815 exaratus est. (MILL 72.)

222.

Hujus voluminis folia 21–48. *Gítagovindae*, eodem commentario instructi, fragmentum satis magnum continent. (B.) Folia १–१९. desiderantur, quae supersunt, inde a cant. V, 17. (त्वद्वाक्येन) carminis reliquam partem praebent.

Haec folia anno 1761 exarata sunt. (WILSON 337[c].)

[1] Bhíkhidása A. Bhíshmádása B.

223.

Foll. 28–72, literatura Bengalica exarata, *Gítagovindam* cum commentario auctoris anonymi continent. (C.) Incipit commentarius: राधामाधवयो रहः केलयो वक्ष्यमाणा जयन्ति सर्व्वोत्कर्षेण वर्तन्ते। राधाकृष्णयोः सर्व्वोत्कृष्टत्वात् तयोर्लीलानामपि सर्व्वोत्कृष्टत्वं तथा च श्रीभागवते etc. Haec scholia fortasse e variis commentariis collecta sunt, permulta ad literam cum Náráyaṇa consentiunt.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (Mill 2^{b}.)

224.

Foll. 15–40. *Gítagovindae* textus, literatura Bengalica post annum 1810 exaratus. (D.) (Wilson 170^{b}.)

225.

Hujus voluminis folia 240–273, anno 1794 exarata, *Gítagovindae cantica* exhibent. Disticha canticis praemissa aut subjecta omissa sunt.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 79; de Berolinensibus Weber, p. 168. (Walker 152^{d}.)

226.

Foll. 69–71. (linn. 10.) *Ánandalaharístotram*, *Ṣankarácháryae* auctori tributum. Carmen, disticha 20, Ṣikhariṇí metro composita, continens, ad Párvatís deae laudem scriptum est. Incipit:

भवानि स्तोतुं त्वां प्रभवति चतुर्भिन वदनैः
प्रजानामीशानस्त्रिपुरमथनः पंचभिरपि
न षभिः सेनानीदशशतमुखैप्यहपति-
स्तन्येषाकेशं कथय कथमस्मिन्नवसरः १

Haec folia hujus seculi initio negligenter exarata sunt. (Wilson 493^{c}.)

227.

Foll. 274–285. (linn. 11.) *Álamandárastotram*, carmen disticha 69. continens, quibus Kṛishṇa deus adoratur. Incipit: स्वादयन्निह सर्वेषां ॥ त्रय्यंतरर्थं सुदुग्रहं। स्तोत्रयामास योगींद्र॥ स्तं वंदे यामुनाह्वयं ॥१॥ नमो नमो यामुनाय यामुनाय नमो नम॥ नमो नमो यामुनाय। यामुनाय नमो नमः ॥२॥ नमो यामुनपादाब्ज। रेणुभिः पावितात्मने। विदिताखिलवेद्याय। गुरवे विदितात्मने ॥३॥ Álamandára nomine quid significetur, e carmine ipso non apparet.

Haec folia anno 1794 negligenter exarata sunt. (Walker 152^{e}.)

228.

Hujus voluminis folia 123–153. (linn. 5.) duo carmina ad laudem *Kalyáṇae* regis, Náráyaṇae filii, a *Madana*, Kṛishṇae filio, scripta continent. Prius (foll. 123–139.) ab hoc disticho incipit:

श्रियः कुरूणामधिपस्य पालनीं मधुद्विषो मूर्त्तिमनारतं भजे।
करासिचक्राब्जधनुर्द्धरां घनस्फुरद्रुचं हेमसमप्रभांबरां ॥१॥

Alterius disticha $2\frac{1}{2}$ in initio desiderantur. Auctor carmen utrumque ita composuit, ut singula primi Kirátárjuníyae libri hemistichia suis ipsius versibus deinceps intexeret, ita quidem ut singula Bháravis hemistichia eundem locum in Madanae distichis occupent. Quod his numeris clarius reddetur: Kir. 1^{a} = M. 1^{a}. K. 1^{b} = M. 2^{b}. K. 1^{c} = M. 3^{c}. K. 1^{d} = M. 4^{d}. K. 2^{a} = M. 5^{a}. K. 2^{b} = M. 6^{b}. etc. Ex utroque igitur Madanae carmine primus Kirátárjuníyae liber restitui potest. Poeta Vanṣastha metro usus est. Prius carmen disticha 101, alterum 86. continet. Prius hoc disticho finitur: आशावापि धनेशितुर्बहुयशः श्रीकृष्णसंसेविना श्रीकृष्णेन हि येन तस्य मदनः सूनुः स्वयं निममें। कल्याणेशयशःप्रसूनपटलैर्मालामिमां निर्मलां यस्या मध्यगुणश्रियं श्रितवती श्रीभारवेर्भारती ॥१०१॥ Idem in alterius fine exstat, hoc vero additur: कल्याण क्षितिपालभालविमलालंकारचूडामणे जीव त्वं चिरजीविनां धुरि धराभारं भर स्वे भुजे। भोजं निर्जय सज्जने वितरणैस्तेजोभिरोजःपतिं स्वर्णं यच्छतु मे भवानहमपि स्वर्णं प्रयच्छे यतः ॥८६॥ इति श्रीभट्टमदनविरचितं कल्याणराजस्योत्तरचरित्रं ॥

De rege ipso parte altera haec traduntur: Gúrjarensis provinciae cujusdam rex fuit (8); Turcas (Turakva), Abdallakhán duce adortos, ad Bárej urbem devicit (13); Jehángír imperator dist. 40. memoratur; regis antistes Harajit appellatur (77. 78). His perpensis et Kalyáṇam et Madanam seculo septimo decimo medio floruisse putaverim, eaque sententia iis, quae in Weberi Catal. pp. 332, 333. leguntur, confirmatur.

Haec folia seculo septimo decimo medio ab auctore ipso videntur exarata esse, quum et literatura ejus aevi, et disticha nonnulla in marginibus refecta sint. (Walker 162^{e}.)

229.

Folia 105–147. (linn. 10–12.) *Káṣikátilakam*, carmen a *Nílakaṇṭha*, Rámabhaṭṭae filio, ad Káṣím urbem celebrandam scriptum. Opus ad id genus referendum est, quod Champú appellatur, quum orationi solutae versus admixti sint. Incipit: वंदे गुरुं शिवं सांबं दक्षिणामूर्तिमव्ययं। यद्वंदनेन मंदो पि विंदेज्ञुरुसमानतां ॥१॥ अंबिकाहृदयांभोज मरंदास्वादवंभर। वंदारुकविमंदार पाहि मां भव शंकर ॥२॥

Argumentum carminis hoc: Kuvèra, in Kailásam montem profecturus, a Nárada Ṣivam Váráṇasím adiisse certior fit. Quo audito Vasantaṣekhara et Induṣekhara, Kinnarae duo, magistri venia impetrata, urbem illam adeunt ejusque templa et numina colloquio celebrant.

De auctoris gente haec traduntur: श्रीकौंडिन्यमहातपोधनकुलक्षीरांबुराशिस्फुरद्राकेंदीवरबंधुरा जलनिधेर्विख्याततनामांकितः। नानाग्रंथनिबंधनैकनिपुणः षड्दर्शनीसंपदा गाढालिंगितमानसो व्यजयत श्रीरामभट्टाग्रणीः ॥४॥ श्रीरामभट्टतनयो घनसांख्ययोगसत्तर्कतंत्रमुखतंत्रगणस्वतंत्रः। श्रीमन्नृसिंहपालितवंशसिंधुपूर्णेंदुरार्यनुतकीर्तिलसत्कवींद्रः ॥५॥ विश्वनाथपदांभोजमरंदास्वादलोलुपः। काशिकातिलकं शंभोः प्रीतये कुरुते सुधीः ॥६॥ i. e. 'Excelluit Rámabhaṭṭas, vir praestantissimus, e Kauṇḍinyae gente, quae pietate magna conspicua fuit, ortus, velut luna e mari lacteo; oceano tenus celebratus; variorum operum auctor sollertissimus; sex philosophiae systemata animo penitus tenens. Hujus filius, literarum multarum, in quibus philosophia Sánkhya, Yaugica, Vedántica eminent, peritissimus; gentis a leone divino protectae oceani plena quasi luna; poeta insignis, virorum ingenuorum laudibus florens: devoto animo Káṣikátilakam scribit et Ṣivae dedicat, apis instar nectar, quod e Viṣvanáthae pedum nelumbia destillat, degustaturus.' Kauṇḍinya gens alio nomine Páṇya appellata, auctorque noster Rámabhaṭṭae filius natu minor fuisse traditur.

Additus est verbosus *Bhúdevae* commentarius, doctior quam utilior. Incipit: कटीतटपटीकरटिचर्मकर्मातिगं etc.

Haec voluminis pars anno 1821 a Káṣinátha exarata est. (WILSON 245[b].)

230.

Opera tria. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 72. Long. 13½. Lat. 5.

Foll. 1–16. (linn. 12–14.) *Kṛishṇakarṇámṛitam* (nectar Kṛishṇae auribus hauriendum), carmen a *Vilvamangala*, alias *Líláṣuka* appellato, ad Kṛishṇae in Vṛindávana ludentis laudem compositum, distichis 110. constans. Incipit: चिन्तामणिर्जयति सोमगिरिर्गुरुर्मे शिक्षागुरुश्च भगवान् शिखिपिच्छमौलिः। यत्पादकल्पतरुपल्लवशेखरेषु लीलास्वयम्वररसं लभते जयश्रीः ॥१॥

In marginibus succinctus auctoris anonymi commentarius, *Subodhaní* appellatus, legitur. Incipit: कृपासुधासरिद्यस्य विश्वमाप्लावयंत्यपि। नीचगैव सदा भाति श्रीचैतन्यं तमाश्रये ॥

Haec voluminis pars hujus seculi initio exarata est. (WILSON 242[a].)

231.

Foll. 17–42. (linn. 12.) Auctoris anonymi ad *Kṛishṇakarṇámṛitam* commentarius, *Sárangarangadá* appellatus. Incipit: यद्भावभावितधियः प्रणयोत्थवाचां etc. De Vilvamangala ipso haec narratiuncula traditur: अथ दाक्षिणात्यकृष्णाविन्ना (i. e. Kṛishṇaveṇá) नद्यासीत्। तस्याः पश्चिमतीरनिवासी पंडितकवींद्रः श्रीविल्वमंगलनामा कश्चिद्ब्राह्मणः किलासीत्। स च पूर्वदुर्वासनाप्रेरितस्तत्पूर्वतीरनिवासिन्यां संगीतविद्याधिकृतकिन्नरीनिकरायां कस्यांचिच्चिंतामणिनाम्न्यां वेश्यायामतीवासक्तो बभूव। स च कदाचित्तमिस्रायां जीमूतमंदगर्जितजातहृच्छयोऽंध इवागणितगमनप्रत्यूहचयः स्वगृहान्निर्गत्य तां नदीं शवावलंबनेन हस्ताभ्यामुत्तीर्य कीलितकवाटं तदावासद्वारमाससाद। तत्राप्यश्रुतफुत्कारशत इतस्ततो भ्रमणं कृत्वा भित्तिगर्तेऽर्धप्रविष्टः कृष्णभुजंगपुच्छमालंब्य भित्तिमुल्लंघ्य प्रणालिकामध्ये निपतन्मूर्छितो बभूव। ततः सा सखीभिः सह विद्युद्रोचिषा तं दृष्ट्वा हा कष्टमिति वदंती तमानीयोपचारैः सुस्थं चक्रे। ततस्तेन कथितं स्वागमनवृत्तांतं श्रुत्वा जातवेपथुः सा सनिर्वेदं तमाह। अहो सकलशास्त्रविशारदमपि भवंतं मूढं विना कोऽन्यः परिणतिविरसरसलेशार्थमात्मानं घातयेत्। हा धिक् धिगस्तु मां याहं पापीयसी कपटभावैः पुरुषान्प्रतार्य तेषां मनो धनानि चाहरं। अहो एतादृश्यासक्तिर्यदि श्रीकृष्णे भगवति जायते तदा किं न स्यात्। स्वसर्वं परित्यज्य श्रीकृष्णभजनमेव मया कार्यमिति निश्चित्य तां रात्रिं तं शुश्रूषमाणा सखीभिः सह श्रीकृष्णस्य श्रीराधया सह रासकुंजादिलीलामयगीतान्यगासीत्। स चापि तद्वाक्यजातनिर्वेदः स्वं भर्त्सयन् मयापि स्वसर्वं परित्यज्य भगवद्भजनमेव कार्यमिति चिंतयन्नुन्निद्रित एव तद्गीतश्रवणमात्रेण प्रोद्बुद्धपूर्वसिद्धप्रेमांकुरस्तं राधाकांतमेव प्राणकोटिदयितं मन्यमानः प्रातस्तां नमस्कृत्य तेनैव पथा तन्नदीतीरस्थं सोमगिरिनामानं वैष्णवोत्तममासाद्य निवेदितस्ववृत्तांतस्तस्माच्छ्रीगोपालमंत्रराजमग्रहीत्। गृहीतमंत्र एव प्रोद्बुद्धानुरागः कंपाश्रुपुलकादिव्याकुलः श्रीवृंदावनगमनोत्कंठितोऽपि गुरुसेवार्थं कतिचिद्दिनानि तत्रैवावात्सीत्। तत्रापि श्रीकृष्णलीलादिवर्णनग्रंथांश्चकार। तद्दृष्ट्वा गुरुणा लीलाशुक[1] इति ख्यातोऽप्यभूत्। तत्र स्वीयैरुपद्रुतस्तत एव संन्यासं चक्रे। ततः परोत्कंठया श्रीगुरुं विज्ञाप्य श्रीवृंदावनाय प्रतस्थे। गच्छंश्च पथि पथि प्रथमं तत्स्फूर्तिसमुच्छलितप्रेमप्रवाहोत्कंठाकल्लोलपतितः शून्यमिवात्मानं मत्वा तत्तल्लीलाविशिष्टस्य तस्य स्फूर्तिं प्रार्थयन् ततो मथुरामंडलं गतो लीलाविशेषस्फूर्त्युच्छलितानुरागसिंधूत्तलालसावर्त्मग्रसितस्तद्दर्शनं प्रार्थयन् ततो मथुरागतस्तत्तत्स्फूर्तौ साक्षात्कारं मन्वानस्ततो वृंदावनागतस्तं साक्षाद्दृष्ट्वा वाङ्मनसगोचरत्वेन तं वर्णयंश्च यद्यत्प्रललाप तत्तत्सर्वं तत्संगिभिर्वैष्णवैस्तदा तदैव लिखित्वा स्थापितमासीत्। ततो वृंदावने कतिचिद्दिनान्यवात्सीत्। पश्चाच्छ्रीकृष्णेन स्वलीलां प्रवेशितः। इति हि गुरुपरंपरागता सार्वलौकिकी प्रसिद्धिरिति ॥

Haec folia seculo superiore exeunte nitidissime exarata sunt. (WILSON 242[b].)

---

[1] Cf. nomen *Chichchhuka*.

232.

Foll. 88–115. (linn. 16.) *Khaṇḍapraṣastis* (laudatio in partes divisa), carmen *Hanúmati* auctori tributum, quo decem Vishṇus manifestationes celebrantur. Incipit:

चंद्रादित्याभनेत्रः कमलभवभवस्फारपृष्टप्रतिष्टो
भास्वत्कालाग्निजिह्वः पृथुलगलगुहादृष्टनिःशेषविश्वः ।
श्वङ्गिः पुच्छोंछिताभिश्चकितसुरवधूनेत्रसंसूचिताभि-
र्मत्स्यःछिन्नाब्धिवेलं गगनतलमलं क्षालयन् वः पुनातु ॥१॥
जीयासुः शकुलाकृतेर्भगवतः पुच्छछटाछोटना-
दुद्यंतः शतचंद्रितांबरतलं ते बिंदवः सैंधवाः ।
यैर्व्यावृत्य पतद्भिरौर्वशिखिनस्तेजोजटालं वपुः
पानध्मानवशादरोचकरुजां चक्रे चिरायास्पदं ॥२॥
दिश्याद्वः शकुलाकृतिः स भगवान् नैश्रेयसीं संपदं
यस्य स्फूर्जदतुच्छपुच्छशिखरप्रेंखोलनक्रीडनैः ।
क्षुभ्यद्वार्ढिसमुच्छलज्जलभरैर्मंदाकिनी संगतै-
र्गंगासागरसंगमे प्रणयिनी जाता विहायःस्थली ॥३॥

Matsyávatára, distt. 8. fol. 90ᵃ. Kúrmávatára, distt. 6. fol. 91ᵃ. Varáhávatára, distt. 11. fol. 93ᵃ. Nṛisinhávatára, distt. 9. fol. 94ᵃ. Vámanávatára, distt. 7. fol. 95ᵃ. Paraṣurámávatára, distt. 4. fol. 95ᵇ. Rámachandrávatára, distt. 72. fol. 108ᵃ. Krishṇávatára, distt. 6. fol. 110ᵇ. Budhávatára, distt. 3. fol. 111ᵇ. Kalkyavatára, distt. 3. fol. 112ᵇ. Denique Hanúmat simia, et ipsa tantae particeps gloriae, distichis decem praedicatur.

Additus est commentarius a *Jnánánanda* scriptus. Pristinum scholiastae nomen *Gangadásae* fuisse hoc disticho apparet, quod in fol. 108ᵃ. legitur:

भट्टश्रीपोवियाख्याद्बुधवरतिलकाद्गंगदासं यमार्यं
देवी सौभाग्ययुक्ता ह्यजनयदपरागं महालक्ष्मीसंज्ञा ।
सोऽयं प्राप्नयतित्वे रचयति रमणं रामचंद्रप्रतापं ।
ज्ञानानंदो हनूमत्कृतनुतिघटितं व्याक्रियामंडनेऽस्मिन् ॥

Haec folia anno 1776 a Bhúdeva exarata sunt. (Walker 200ᵈ.)

233.

Foll. 87–110. (linn. 10. 11.) *Gítagangádharam*, carmen a *Kalyáṇa* poeta scriptum, continent. Incipit:

मेघाडंबरकारिवारिधिमहावर्त्तानुकारिस्फुर-
च्छताकारमथोंबरे त्रिजग[ती]मीशो नरीनृत्यति ।
यस्योच्चैर्ज्जयतीभकृत्तिविलसद्भिष्वग्वि(?)तानामह-
त्पावर्त्याः पुरतः प्रभुः प्रविलसत्तन्मानविध्वंसनः ॥१॥
चेतश्चेच्चतुराननने मुररिपौ मारांतके भेदतो
भक्त्या तद्भजने स्ति भावुकजनाः कल्याणवाणीमिमां ।
शृण्वंतु प्रतिवासरं भवभयप्रध्वंसिनीं धूर्जटेः
शृंगारादिरसानुवर्णनपरां सद्भिद्वदाह्लादिनीं ॥२॥
यद्यप्यष्टपदीप्रबंधरचने नान्यो स्ति कुत्राप्यहो
विद्वान् श्रीजयदेवपंडितकवेस्तत्कीर्त्तिमाप्नोति यः ।
प्रांशोः पंगुरिवानुयामि पदवीमीशानकीर्त्युच्चकै-
र्यष्ट्याधारबलेन तस्य विदुषां श्रेष्ठैदुरापामपि ॥३॥
यदीशभजने जना भवति मानसं भक्तिम-
त्तदीयजनपावनातुलचरित्रसंवर्णने ।
तदा मदनुवर्णितं शृणुत सज्जनाः शृण्वतां
मुदावहमिमं शिवाशिवविहारकाव्यं परं ॥४॥
जगद्यात्राविधानार्थं जगदीशावपि स्वयं ।
लौकिकीमिव यां लीलां विधत्तस्तामहं ब्रुवे ॥५॥
शिवयोः शिवदं प्रेष्टं पठतां तत्प्रसादतः ।
गीतगंगाधरं ग्रंथं कल्याणश्चकरोत्यमुं ॥६॥

Auctor, Jayadevae Gítagovindam imitatus, duodecim capitibus Ṣivae et Párvatís lusus (lílá) celebravit. Capitum tituli hi: 1. Ṣivánunayas. 2. Ṣivánukúlanavasantavarṇane. 3. Vibhíshaṇapradarṣanas (?). 4. Sotkaṇṭhaṣivas. 5. Párvatíprasádanam. 6. Párvatípaṣcháttápavarṇanam. 7. Kalahantaritávarṇanam. 8. . . . 9. Utkaṇṭhitávarṇanam. 10. Muditamanmathántakas. 11. Ṣivaprasádanam. 12. Svádhínapatikáṣivásaubhágyavarṇanam.

Haec folia seculo septimo decimo (*paridhávisamvatsare*) a Keṣavendra exarata sunt. (Walker 192ᵈ.)

234.

Hujus voluminis folia 48–64. (linn. 12.) *Gítagiriṣam*, Ṣivae laudationem, continent, quo libello *Ráma*, Ṣrínáthae filius, Ṣivae et Párvatís amores cecinit. Auctor non modo in rebus, sed etiam in metris Jayadevae Gítagovindam serviliter et inepte imitatus est. Incipit: कर्षंतावितरेतरस्य मनसी बध्वेव बध्वेवतः संमोहं दहतावथाशु सुधया सिञ्चेव हर्षप्रदौ किंचित्संकुचितौ पुनर्विकसितौ श्वेतौ शितौ लोहितौ पातामीश्वरयोस्तरंगतरलौ लोकान् कटाक्षावुभौ १ हर्षं श्रीहर्षनामा रचयति वचनैरद्भुतार्थैर्दुरूहैर्गंभीरैर्भावितो भारविरपि तनुते चित्तपद्मप्रबोधं वाग्गुंफैः सप्रसादैर्मृदुगदितपदैः कालिदासः प्रसीदत्युच्चैर्लौकेषु तेषामहमपि चरणांभोजभृंगो स्मि रामः २ हर्यक्षं कपिरनुवर्त्तते यथायं खद्योतो रविमपि निर्द्धनो यथाढ्यं औत्सुक्यादहमधुना तथानुकुर्वे लालित्यं कविजयदेवभारतीनां ३ Libellus in capita duodecim divisus est, quorum nomina haec: 1. Vasantavilásas. 2. Máninímanorathas. 3. Utkaṇṭhitaṣitikaṇṭhas. 4. Gaurígurutaránurágas. 5. Vayasyárahasyoktis. 6. Durgádaṣánirdeṣas. 7. Patiyuvatirativarṇanam. 8. Ṣambhúpálambhas. 9. Párvatípravartanam. 10. Anuraktagiriṣas. 11. Niḥṣankaṣankaradarṣanam. 12. Ṣivapárvatísamágamas.

Libellus anno 1787 (संवत् १८४३ वर्षे शाके १६९३ sic!) exaratus est. (Wilson 426ᵍ.)

235.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 114. Long. foll. 1–22. 12½. foll. 23–105. 11. foll. 106–114. 9½. Lat. 5¼.

Foll. 1–22. (linn. 11–13.) *Guṇaratnakoṣastotram* (thesauri eximias gemmas continentis laudes), carmen a *Paráṣarabhaṭṭa,* Vatsánkae filio, Rangeṣae sacrifice, ad laudem Lakshmís deae scriptum. Incipit: श्रीपराशरभट्टार्य्यः श्रीरंगेशपुरोहितः श्रीवत्सांकसुतः श्रीमान् श्रेयसे मे स्तु भूयसे १. Quod distichon serioris originis est. Auctoris ipsius exordium hocce:

श्रियै समस्तचिदचिद्विधानव्यसनं हरेः ।
अंगीकारिभिरालोकैः सार्थयंत्यै कृतों जलिः ॥२॥
उल्लासपल्लवितपालितसप्तलोकीनिर्वाहकोरकितनेमकटाक्षलीलां ।
श्रीरंगहर्म्यतलमंगलदीपरेखां श्रीरंगराजमहिषीं श्रियमाश्रयामः ॥३॥
अनुकलतनुकांडालिंगनारंभशुंभत्प्रतिदिशभुजशाखश्रीशखानोकहर्द्धिः ।
स्तननयनगुलुच्छस्फारपुष्पद्विरेफा रचयतु मयि लक्ष्मी कल्पवल्ली कटा-
क्षान् ॥४॥

Si qua primo disticho illi fides habenda est, e frequenti in singulis versibus Rangeṣae et Rangeṣvarís mentione facta auctorem deae veneratione simulata reginam celebrare, vel alludere ad eam voluisse concluserim. Disticha sunt 62, metris artificiosis scripta.

Adscriptus est commentarius auctoris anonymi, qui in fine libri Vedántácháryae titulo nominatur. Incipit: लक्ष्मीकटाक्षविक्षेपा रक्षणैककृतेक्षणौ रक्षंतूत्कूलकरुणाः संधुक्षितजगत्त्रयाः १.

Haec folia hujus seculi initio exarata sunt. (WILSON 328ª.)

236.

Lit. Devan. Charta Europaea. Foll. 114. Long. 14. Lat. 9½. Linearum numerus variat.

Bháminívilásae, a *Jagannátha* Paṇḍitarája scripti, liber primus et libri secundi disticha 117. Auctor sententias ad varias vitae conditiones spectantes quatuor libris composuit. Atque primo sententiae allegoricae (anyokti), secundo cum rebus amatoriis conjunctae (ṣringára) traduntur, tertio elegia in mortuam uxorem continetur (karuṇa), quarto denique poeta animi tranquillitatem Krishṇae cultu obtinendam esse docet (ṣánta). Venkaṭa auctore Jagannátha sub Akbar imperatore (1556–1586) vixit, quae sententia satis probabilis est. Libri I. et II. initia, a me paulum emendata, sunt haec:

I. In poetas aemulos:

दिगंते श्रूयंते मदमलिनगंडाः करटिनः
करिण्यः कारुण्यास्पदमसमशीलाः खलु मृगाः ।
इदानीं लोकेऽस्मिन्ननुपमशिखानां पुनरयं
नखानां पांडित्यं प्रकटयतु कस्मिन्मृगपतिः ॥१॥

Ad hominem a sapientium familiaritate ad conditionem vulgarem delapsum:

पुरा सरसि मानसे विकचसारसालिस्ख-
त्परागसुरभीकृते पयसि यस्य यातं वयः ।
स पल्वलजलेऽधुना मिलदनेकभेकाकुले
मरालकुलनायकः कथय रे कथं वर्त्ततां ॥२॥

Ad regem qui principis juvenis inaugurationem impediverat:

तृष्णालोलविलोचने कलयति प्राचीं चकोरीगणे
मौनं मुंचति किंच कैरवकुले कामे धनुर्धुन्वति ।
माने मानवतीजनस्य सपदि प्रस्थातुकामेऽधुना
धातः किं नु विधौ विधातुमुचितो धाराधरांडबरः ॥३॥

Ad regem liberalem:

अपि दलदरविंद स्यंदमानं मरंदं
तव किमपि लिहंतो मंजु गुंजंतु भृंगाः ।
दिशि दिशि निरपेक्षस्तावकीनं विवृण्वन्
परिमलमयमन्यो बांधवो गंधवाहः ॥४॥

Distichis 1–18. interpretatio Anglica a Colebrooke facta adscripta est.

Lib. II. in fol. 63ª. incipit:

न मनागपि राहुरोषशंका न कलंकानुगमो न पांडुभावः ।
उपचीयत एव कापि शोभा परितो भामिनि ते मुखस्य नित्यं ॥१॥
नितरां परुषा सरोजमाला न मृणालानि विचारपेशलानि ।
यदि कोमलता तवांगकानामथ का नाम कथापि पल्लवानां ॥२॥
तन्मंजु मंदहसितं श्वसितानि तानि
सा वै कलंकविधुरा मधुराननश्रीः ।
अद्यापि मे हृदयमुन्मदयंति हंत
सायंतनांबुजसहोदरलोचनायाः ॥३॥
स्वेदांबुसांद्रकणशालिकपोलपालि-
दोलायितश्रवणकुंडलवंदनीया ।
आनंदमंकुरयति स्मरणेन कापि
रम्या दशा मनसि मे मदिरेक्षणायाः ॥४॥
कस्तूरिकातिलकमालि विधाय सायं
स्मेरानना सपदि शीलय सौधमौलिं ।
प्रौढिं भजंतु कुमुदानि मुदामुदारा-
मुल्लासयंतु परितो हरितो मुखानि ॥५॥

Additus est commentarius perspicuus, a *Maṇiráma,* Rámachandrae filio, Jayarámae nepote, Gangárámae pronepote, scriptus. Incipit: कवीन्द्राणामास्ये स्फुरसि किल काव्यात्मकतया धनींद्राणां दृष्टौ प्रविलससि लक्ष्म्यालतया । मुनींद्राणां स्वांते वससि परया स्वीयकलया न विद्मोऽपारं ते जननि महिमानं गिरिसुते ॥ Tára cognomen se gessisse, proavum Nágojibhaṭṭae discipulum fuisse, hunc commentarium

Bálakṛishṇa amico auctore scriptum esse, prooemio lectores certiores facit. Ex epilogo (MS. E. I. H. 1396) librum anno 1802 compositum esse discimus. Ad dist. 1, 35. *Muktávalíprakáṣa* citatur, qui commentarius a Maṇiráma ipso videtur scriptus esse.

Libri primi disticha 98. a Galano in libro ΙΝΔΙΚΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ Graece versa sunt, librum tertium Bohlen in Ṛitusanhárae appendice edidit.

Codex anno 1815 exaratus est. (Wilson 236.)

237.

Folia 151–165. (linn. 16–20.) *Mahimnaḥ stavas*, i. e. Ṣivae majestatis praeconium, cum *Ahobalae* commentario. Incipit:

महिम्नः पारं ते परमविदुषो यद्यसदृशी
    स्तुतिर्ब्रह्मादीनामपि तदवसन्नास्त्वयि गिरः ।
ऋथावाच्यः सर्वः स्वमतिपरिणामावधि गृण-
    न्ममाप्येष स्तोत्रे हर निरपवादः परिकरः ॥१॥
ऋतीतः पंथानं तव च महिमा वाङ्मनसयो-
    रतह्यावृत्त्या यं चकितमपिधत्ते (l. abhidhatte) श्रुतिरपि ।
स कस्य स्तोतव्यः कतिविधगुणः कस्य विषयः
    पदे त्वर्वाचीने पतति न मनः कस्य न वचः ॥२॥

Auctor, sive ille *Pushpadanta* fuit, sive hoc nomen fictum est, distichis 41. Ṣivam ita celebravit, ut et unicum illum esse deum, et alios deos in eo contineri, ejusque potestate superari declararet. Carmen serioris aetatis non sine artificio scriptum est[1]. Strophae 29. primae Ṣikhariṇí, reliquae Hariṇi metro compositae sunt. Equidem carmen olim disticho undetricesimo finitum, reliqua serius addita esse putaverim. Commentator disticha 31. tantum explicat. Str. 32. plane absurda est, neque felicius est commentum, quo str. 33. Gandharvarum rex, Ṣivae servus, hoc carmen ad leniendam domini iram composuisse traditur. Similis de eodem Gandharva fabula in Banerji editione (Journal, As. Soc. of Bengal, VIII, 355.), haud dubie ex alio quodam commentario desumta, traditur. Ahobala haec: पुष्पदंतनामा कश्चन गंधर्वविशेषः शिवैकशरणो भूत्वा शिवप्रसादार्थं हिमवत्पर्वते तपः कृत्वा संतुष्टे शंकरे प्रसन्ने स्वशक्त्या शिवचरणांबुरुहं श्रीफलादिभिः समभ्यर्च्य श्रीशंकरं स्तोतुमिच्छन् शंकरगुणानामनंतत्वेनाप्रमेयत्वात् गुणकथनरूपस्तुतिकरणमशक्यमित्याशंक्य स्वानौद्धत्यं च प्रकटयन् स्तोतुमारभते ।.

[1] Cur *Lassen* (Zeitschrift V, 460.) वाङ्मनसयोः in dist. 2. Sanscritice dictum esse negaverit, nescio. Cf. Páṇini V, 4, 77. Neque व्याक्रोशी vocabulum reprehendendum erat, quum व्यावक्रोशी, व्यावहासी, व्यावचोरी etc. a grammaticorum principe tradantur.

Carmen nostrum quum ab Ujjvaladatta citetur ante seculum XIV. scriptum est.

Ahobala commentator, Nṛisinhabhaṭṭae filius, e Bháskarae gente oriundus, hymnum satis perspicue explicat, non tam vocabula singula quam res ipsas respiciens. Incipit: ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरं पार्वतीपतिं । भजामि श्रीमहादेवं सर्ववेदोत्तमं प्रभुं ॥१॥ Praeter Ṣivapuráṇam unus tantum liber citatur, ab auctore ipso scriptus, *Rudrabháshya* appellatus, qui fortasse Rudrajapae commentarius fuit. Verba auctoris sunt ad dist. 28: रुद्रशब्दार्थो बहवस्त्वस्मत्कृतश्लोकरूपरुद्रभाष्येऽनुसंधेयाः.

Praeter Banerji editionem, quae typothetae sphalmatis foedata est, altera cum versione Bengalica Calcuttae impressa esse dicitur. De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 100; de commentario Berolinensi Weber, p. 363.

Haec folia anno 1776 exarata sunt. (Walker 129[b].)

238.

Foll. 20–39. (linn. 8. 9.) *Rájanítiṣástram*, πολιτείας διδασκαλία, sententiarum ethicarum collectio, quae *Vṛiddha-Cháṇakyae* auctori tribuitur. Addita est interpretatio *Hindí*. Incipit: श्लोक ॥ प्रणम्य सरसा विष्णु । त्रैलोक्यधिपति प्रभु । नानासास्त्रधृतं वक्षै राजनीतसमुचयं ॥१॥ ऋर्थ ॥ तेहुं सरसा मस्तकीकरी.। त्रैलोक्यनुं ऋधिपति प्रभु स्वामी श्रीऋादिविष्णु प्रणमी नमस्कारकरि । नानाविध ऋनेकसास्त्र उधरु । राजनितसमुह बोलु ॥

Libellus in capita octo divisus est, disticha 18, 16, 7, 19, 18, 6, 16, 16. continentia. Textus Sanscriticus admodum corruptus est.

Haec folia anno 1737 a Mohanachanda exarata sunt, qui in fine haec adscripsit: सकलपंडितोत्तमपंडितश्री५श्रीप्रीतिचंद्रजीतत्शिष्यपंश्रीजिनचंदजीशिष्यमोहनचंदेन लषीतो यं श्रीधरोलनगरे गांधीश्री५वेलजीसुतकरमचंदपठनार्थं ॥ (Walker 205[c].)

239.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 57. Long. $7\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 7.

Rádhárasasudhánidhis, Rádhae saporis mellei thesaurus, carmen ab Hita-*Harivanṣa* Gosvámine ad laudem Rádhae in Vṛindávana[2] cultae scriptum. Incipit: यस्याः कदापि वसनांचलखेलनोत्थधन्यातिधन्यपवनेन कृतार्थमानी । योगींद्रदुर्गमगतिर्मधुसूदनो पि तस्याः नमो स्तु वृषभानुभुवो दिशे

[2] *Vṛindávana nemus* prope Gokulam urbem in Mathurá provincia in laeva Yamunae ripa situm est.

पि ॥१॥ ब्रह्मेश्वरादिसुदुरूहपदारविंदश्रीमत्परागपरमाद्भुतवैभवायाः । सर्वार्थसाररसवर्षिकृपार्द्रदृष्टेस्तस्याः नमो स्तु वृषभानुभुवो महिम्ने ॥२॥ यो ब्रह्मरुद्रशुकनारदभीष्ममुख्यैरालक्षितो न सहसा पुरुषस्य तस्य । सद्यो वशीकरणचूर्णमनंतशक्तिं तं राधिकाचरणरेणुमनुस्मरामि ॥३॥ आधाय मूर्द्धनि यदा पुरुदारगोप्यः काम्यं पदं प्रियगुणैरपि पिछमौलेः । भावोत्सवेन भजतां रसकामधेनुं तं राधिकाचरणरेणुमहं स्मरामि ॥४॥

Libellus distichis 270. constans, si ea respiciantur, quae *Wilson* in As. Res. XVI, 128. de Harivanṣa docuit, exeunte seculo sexto decimo videtur scriptus esse.

Commentarius a *Narottama* anno 1764 scriptus in cod. E. I. H. 146. exstat.

Codex anno 1790 exaratus est. In fine haec leguntur: पुस्तकलिखितम श्रीवृंदावनमध्ये यमुनातटे पठनार्थे वैष्णवमंडलके पीतांवरदासहस्ताक्षरहेमराज ॥ (WILSON 520.)

240.

Hujus voluminis folia 175–194. *Rámakṛishṇakávyam*, carmen Rámam et Kṛishṇam celebrans, a *Súrya* astronomo scriptum, cum auctoris commentario continent. Idem in epilogo *Vilomáksharakávyam*, carmen quod retrorsum legi potest, appellatur. Si enim singulorum distichorum syllabas retrorsum legeris, eadem vocabula prodibunt. Simul priore distichi versu Ráma, altero Kṛishṇa laudatur. Incipit:

तं भूसुतामुक्तिमुदारहासं । वंदे यतो भव्यभवं दयाश्रीः ।
श्रीयादवं भव्यभतोयदेवं । संहारदामुक्तिमुतासुभूतं ॥१॥

Commentarius incipit: रामकृष्णाख्यकाव्यस्य टिप्पणं लिष्यते मया । बालानां सुखवोधार्थं तेन तौ तुष्यतां ध्रुवं ॥१॥ Proximo disticho quum patrem Sugaṇakajnánadhirájam appellet, auctorem nostrum a Súryadása astronomo non differre intelligimus, quem anno 1540 vixisse aliunde constat. Carmen disticha 36. continet, nam quae in Haeberlini Anthologia additicia duo leguntur, ab auctore in fine commentarii posita sunt.

Haec folia anno 1779 a Bhúdeva exarata sunt. (WALKER 129[d].)

241.

Foll. 50–79. (linn. 9.) *Rámavilásakávyam* ab Harinátha scriptum, capita quatuor, cantica 21. continens. Incipit: एका चैतन्यवल्ली तदुपरि युगपत्फुल्लमिंदीवरं सान्मध्ये रक्तोत्पले द्वे अभिमुखकनकांभोज इंदीवरे द्वे । सा पायाद्भारतीत्थं विधिगुरुकवयो जानकीरामभद्रावन्योन्यं वीक्ष्यमाणौ यदमलकृपया वर्णयांचक्रुरुच्चैः ॥१॥ वुद्धिर्यदुन्मिषति सुंदरकामतत्वे । धर्मार्थमोक्षविषयानपरित्यजंती । निष्टा च विष्णुचरणांवुजभक्तियोगे । तत्पंडिताः पठत रामविलासकाव्यं ॥२॥

Auctor, quem tertium Jayadevae imitatorem deprehendimus, Rámae divini et Sítae amores, post nuptias gaudia, lusus ita celebravit, ut reconditam hujus conjunctionis significationem respiceret. Harinátham in eremo quodam ad Godávarím sito vixisse, Vásudevae filium, Dharaṇídharae nepotem, Ṣríkántae discipulum fuisse, pluribus carminis locis discimus. Cf. 10, 8: वासुदेवात्मजं कृपय हरिनाथकं श्रीकांतलब्धविद्याविनोदं । प्रतिष्ठानगोदावरीतटमठाराधनोपनिषदद्वैतचैतन्यमोदं ॥ Sive 17, 8: धरणीधरतनयवासुदेवसुतहरिनाथे कविदासे । कुरु कल्याणं कमले कृतरघुपतिपदयुगलवासे ॥

Cap. I. fol. 58[b]. Jánakívarṇanam. Cap. II. fol. 66[b]. Prathamasamágamas. Cap. III. fol. 74[b]. Jalakelivarṇanam. Cap. IV. fol. 79[b]. Sításamágamas.

Haec folia eadem atque n. 233. literatura a Keṣavendra (pramáthinámasamvatsare) in fine seculi septimi decimi exarata sunt. (WALKER 192[b].)

242.

Foll. 286–289. (linn. 12.) *Lakshmístotram*, in Lakshmím carmen, distichis 33. constans, *Agastyae* vati tributum. Incipit: जय पद्मापलासाक्षि जय त्वं श्रीपतिप्रिये । जय मातमहालक्ष्मी संसारार्णवतारिणी ॥१॥ महालक्ष्मी नमःस्तुभ्यं नमस्तुभ्यं सुरेश्वरी । हरिप्रिये नमस्तुभ्यं नमस्तुभ्यं दयानिधे ॥२॥ पद्मालये नमस्तुभ्यं नमस्तुभ्यं च सर्वदे । सर्वभूतहितार्थाय वसुव्रष्टि (l. °वृष्टिं) सदा कुरु ॥३॥ Agastyae nomen in dist. 24. legitur: एतच्छ्रुत्वागस्त्यवाक्यं हृष्यमाणा हरिप्रिया । उवाच मधुरां वाणीं तुष्टाहं तव सर्वदा ॥ Hymnum, etiamsi antiquioris sermonis simplicitas affectetur, valde recentis aetatis esse manifestum est.

Haec folia anno 1794 exarata sunt. (WALKER 152[f].)

243.

Hujus voluminis folio 210. *Vakratuṇḍáshṭakam* (Gaṇeṣae octas), hymnus continetur, octo distichis constans, quo sapientiae deus celebratur. Carmen, Máliní metro scriptum, cujus versus in similem sonum desinunt, invita Sarasvatí *Vyásae* tribuitur. Totum exscripsi: गणपतिपरिवारं चारुकेयूरहारं । गिरिवरधरसारं योगिनीचक्रधारं ॥ भवजलपरिवारं दुःखदारिद्रहारं । गणपतिमभिवंदे वक्रतुंडावतारं ॥१॥ अखिलमलविनाशं पानिनशं (l. páṇinasam) सुपाशं । कनक ᵕ ᵕ निवासं सूर्यकोटिप्रकाशं ॥ भवतुभयविनाशं मा-[ल]तीतीरवासं गणपतिमभिवंदे मानसे राजहंसं ॥२॥ विषममणिमयूखैः शोभमानं विदूरैः । कनकरचितचित्रं कंठदेशे पवित्रं ॥ दधति विमलहारं सर्वदा यस्य सारं । गणपतिमभिवंदे भूर्भुवःस्वैकसारं ॥३॥

दुरितजगममंदं वारुणेयैकवेंदं । - - - । गणपतिमभिवंदे सर्वदानंदकंदं ॥४॥ त्रिनयनयुतभाले शोभमाने विशाले । मुकुटमणिसुडाले मुक्तिकानां च जाले ॥ धवलकुसु[म]माले यस्य शीर्षे विशाले । गणपतिमभिवंदे संस्थिते चक्रपाणौ ॥५॥ वसुमतिवसुरूपं पीठमादौ सुदीपं । यदुपरिरसकोणं तस्य चोर्द्धं त्रिकोणं ॥ गजमितिदलपद्मं संस्थितं चारुपद्मं । गणपतिमभिवंदे कल्पवृक्षस्य कंदः ॥६॥ वरदविशदहस्तं दक्षिणं यस्य हस्तं । सदयमभयदंतं चिंतय[च्]चेतसंस्थं ॥ सबलकुटिलसुडं (l. °suṇḍam) चैकतुंडं द्वितुंडं । गणपतिमभिवंदे सर्वदा वक्रतुंडं ॥७॥ कल्पद्रुमाधिस्थितकामधेनुं । चिंतामणिदक्षिणपाणिशुंडं ॥ बिभ्राणमत्यद्भुतचित्तरूपं । यः पूजयेत्तस्य समस्तसिद्धिं ॥८॥ व्यासाष्टकमिदं पुण्यं । गणेशस्तवनं नृणां । पठनं दुःखनाशाय । विद्यां श्रियमवाप्नुयात् ॥९॥

Hoc folium medio seculo superiore exaratum est. (WALKER 129[f].)

244.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 37. Long. 8. Lat. 5½. Linn. 15.

Virudávalí, insignium honorificorum series, quo carmine *Raghudevas*, Viṣveṣvaramiṣrae et Kumudinís filius, Mithilae regem quendam celebravit. Incipit: कलकङ्कणलम्बितचन्दनचुम्बितचारुचतुर्भुजभीमवले । हिमशैलशिखण्डिनि वैरविखण्डिनि कुण्डलमण्डितगण्डतले ० दलदञ्जनगञ्जिनि भवभयभञ्जिनि मञ्जुलमणिमयमुकुटवरे. पंचाननचारिणि शशधरधारिणि जय जय जननि जयन्ति परे.

Auctor strophis artificiosis trifariis usus est 1. *kántakaliká*, 2. *ṣúraṣloka*, 3. *víraviruda*[1]; eaeque deinceps in carmine undetricies usurpantur. Stropha ultima *víráksharamálávirudam* appellatur, quia attributa singula ordine alphabetico disposita sunt. Quod ad res attinet, poema totum epithetis arcessitis et ineptis constat, soni et metri majore quam argumenti ratione habita.

In fine haec leguntur:

श्रीविश्वेश्वरमिश्रतः कुमुदिनी देवी कुमारं कुला-
लङ्कारं सुषुवे लसत्तरगुणं गौरी गिरीशादिव
दौहित्रो च्युतठक्कुरस्य कृतिनः हारितास्रान्वय-
श्रेष्ठो सौ रघुदेववालककविर्वैदेहभूमण्डनः ॥
विद्याहृद्यमुखं महीपतिमथ श्रीवुद्धिनाथस्ततो
लक्ष्मीदेवकुलाधिदेवसहितश्रीमोहनो मोहनः ।

नत्वा श्रीहरिदेवदेवजनुषा ज्येष्ठान्वायोभिर्गुणैः
कृत्वेमां विरुदावलीमिह सदानन्दे नुजे न्यस्तवान् ॥
इति मैथिलश्रीरघुदेवविरचिता विरुदावली समाप्त ॥

Codex hujus seculi initio exaratus est. (WILSON 519.)

245.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 147. Long. 10. Lat. 4½.

Foll. 1–10. (linn. 12.) *Vihlaṇakávyam*, carmen distichis 176. constans, *Vihlaṇae* poetae Káṣmírensi tributum. Incipit: ध्यात्वा गणेशमखिलागमसारभूतं श्रीसारदां सुरनमस्कृतपादपद्मां । किंचित्स्वकीयमिति प्रस्फुरितेन काव्यं भव्यं करोमि विदुषां मुषबोधनार्थं ॥१॥ स्वर्गावनीविमलमंडलखंडतुल्ये भूमंडले महीतपत्तन (sic) नामधेये । वीरांकगुर्जरजनैः परिसेव्यमानो भोगी बभूव नृपती किल वैरसिंह (l. वीरसिंहः) ॥२॥

Vihlaṇa, quum a Vírasinha rege Ṣaṣikalae sive Chandralekhae filiae magister institutus esset, amore mutuo exorto, clandestinum cum ea conjugium iniisse traditur. Quod quum rex rescivisset, poetam capitis damnavit. Isque ad supplicium ductus disticha quinquaginta illa, quae vulgo sub nomine Chaurapancháṣiká circumferuntur, recitasse (distt. 86–136.), et amicis intercedentibus a rege in gratiam receptus esse dicitur. Conf. Bohlen, Bhartrih. praef. p. xxvi.

Disticha, quae ab अद्यापि vocabulo incipiunt, plura in Ṣárngadharapaddhati leguntur et Vihlaṇae auctori addicuntur. Neque equidem dubitandum esse puto, quin disticha quinquaginta illa a Vihlaṇa ipso scripta, reliqua a sciolo quodam addita sint. Distichon, quod apud Bohlen 49. legitur, in codice nostro non exstat, neque aliud quidquam in carmine reperitur, quod fabulae illi materiam praebere poterat. Ceterum codicis nostri disticha perpauca tantum cum Bohleni editione consentiunt.

Haec folia circiter annum 1670 exarata sunt. (WALKER 209[a].)

246.

Foll. 190–239. (linn. 13.) *Bhartṛiharíṣatáni*, *Bhartṛiharis* centuriae tres, cum versione *Hindí*. (A.)

Nítiṣatam, foll. 190–206[b]. distt. 108. Ṣṛingáraṣatam, foll. 206[b]–220[b]. distt. 102. Vairágyaṣatakam, foll. 223–239. dist. 107.

Distichorum ordo nescio quibus de causis prorsus immutatus est. Praeterea multa reperiuntur, quae in neutra editione leguntur.

Editiones exstant Bohleni anno 1833 impressa, et Haeberlini in Anthologia. De codicibus Berolinensibus cf. Weber, p. 170.

[1] *Viruda* vocabulo praeter eam, quam supra dedi, significationem, carmen laudatorium sive panegyricus intelligitur. Cf. ध्वजागरीस्त्वं विरुदैर्य एष नो जहासि निद्रामशिवैः शिवारुतैः। Kalyáṇarájastuti II, 52; वंदीरितविरुदावलिरोचन in carmine nostro fol. 27[a]; et supra, p. 117[a].

Haec folia anno 1743 Anjanapurae exarata sunt. (WALKER 152[c].)

247.

Foll. 10–19. (linn. 19.) *Ṣṛingáraṣatam*, primus *Bhartṛiharis* liber, cum versione *Hindí*, quae a superiore non differt. (B.) Etiam distichorum collocatio cum A. consentit.

In fine haec leguntur: इति श्रीभर्तृहेममहीसविरचितं शृंगारशतं संपूर्णः ॥

Haec folia medio seculo superiore exarata sunt. (WALKER 205[b].)

248.

Foll. 63–79. (linn. 12.) *Súryastotram*, hymnus ad Solem, *Ṣámbae* auctori tributus, cum commentario. Incipit:

यस्मात्सर्वं प्रसरतितरां ज्ञातृकर्तृस्वभावो
भूपैर्बाह्यैर्विषयरचितैरावृतिर्यस्य नास्ति ।
शब्दार्थाभ्यां वितथमिव यस्तथ्यरूपं विधत्ते
जीवादित्यं तमहमतनुं चिन्नभस्थं प्रणौमि ॥१॥

Carmen distichis 54, Mandákrántá metro compositis, constat. Ṣámbae nomen etiamsi in distichis 52. et 53. occurrat, et textus et commentarius ab uno eodemque seculi sexti decimi auctore videntur profecti esse.

Haec folia seculo septimo decimo exarata sunt. (WALKER 206[b].)

249.

Foll. 23–53. (linn. 7. 8.) *Angarejachandriká*, carmen ad Anglorum praeconium a *Vináyakabhaṭṭa* Karṇátakensi, Ḍhuṇḍhirájae filio, anno 1801 Váráṇasiae compositum. Incipit: विनायकाऽभिधानो हं विनायककृतानतिः ॥ आशास्महे सुरुचिरां विनायककृतां कृपां ॥१॥ ढुंढिराजात्मजः श्रीमान् ढुंढिराजाह्वयोर्मुदा ॥ नमामि चरणांभोजे शर्मणे देवतातयोः ॥२॥

Auctor, postquam Anglorum regem, Kampinya appellatum, celebravit, varias ejus populi virtutes praedicat, eumque ex antiqui libri cujusdam vaticinatione nongentos annos in India regnaturum esse declarat. Denique principum nonnullorum mentionem honorificam facit, velut Agastiburagasaheba, Áravaranet (प्रजानामारवं राति नराणामीट् स भूपतिः), Kamalburaga, Támasburaga, quibus in nominibus enucleandis me sagaciores ingenium exerceant.

Libellus, disticha 120. continens, sine ullo dubio ab auctore ipso exaratus est. (WILSON 487[b].)

D. COMOEDIAE (NATAKA).

250.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 200. Long. 13. Lat. 5. Linn. 8.

Foll. 1–137. Inest commentarius ad *Mṛichchhakaṭikam*, *Ṣúdrakae* comoediam, a *Lalládíkshita*, Lakshmaṇae filio, Ṣankaradíkshitae nepote, *Wilsonis* (Valisenae) jussu intra annos 1821 et 1822 Váráṇasiae et Calcuttae scriptus. Incipit: बांधवकरोपनामा स महाराष्ट्रो गुरुबुंदेलानां शास्त्रे काव्येऽधीती गौरीचरणारविंदरोलंबः १ मृच्छकटिकप्रकरणे प्राकृतरत्नाकरोर्मिसंचरणे सेतुं करोति विवृतिं दीक्षितलल्लाभिधः स्वकृतिं २.

Act. I. finitur in fol. 23[a]; II. fol. 39[a]; III. fol. 50[a]; IV. fol. 65[a]; V. fol. 80[a]; VI. fol. 88[b]; VII. fol. 90[b]; VIII. fol. 104[b]; IX. fol. 116[b]; X. fol. 136[b].

In fine auctor plura de gente fatisque suis tradit. Haec voluminis pars anno 1822 exarata est. (WILSON 167[a].)

251.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 45. Long. 11. Lat. 9. Linn. 19.

Kálidásae Abhijnánaṣákuntalam. (B.)

Codex noster a Brockhaus collatus est, eaque collatio in Boehtlingki editione exhibetur. Textus recensionem eam, quae Devanágara appellatur, continet et ex exemplo satis bono post annum 1820 descriptus est.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 74; de Havniensi Westergaard, p. 14; de Berolinensibus Weber, p. 161. Editiones Europaeae exstant a Chézy, Boehtlingk, Williams curatae. (WILSON 338.)

252.

Foll. 64–77. (linn. 12–16.) *Ṣákuntalae* initium, inde a primo actu usque ad dist. 65. actus tertii (तपति तनुगात्रि मदनस्त्वामनि). (A.) Haec folia, quamvis manu nimis festinante exarata, praestantissimum recensionis Devanágarae textum praebent.

Haec voluminis pars seculo septimo decimo exarata est. (WALKER 201[e].)

253.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 48. Long. $13\frac{1}{4}$. Lat. 3. Linn. 6.

Ṣákuntalae textus recensionis ejus, quae Bengalica appellatur.

Folia १–७. desiderantur. Incipit: सुणादु अज्जो, apud Boehtlingk 14, 21. In marginibus locorum Prácriticorum interpretatio Sanscritica adscripta est.

Codex anno 1710 exaratus est. (WILSON 233.)

254.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 115. 1. Foll. 1–47. Long. 16½. Lat. 5½. Linn. 8. 2. Foll. 48–115. Long. 17. Lat. 5½. Linn. 10.

A. Foliis 1–47. ejusdem comoediae recensio Bengalica continetur.

B. Folia 48–115. *Ṣankarae*, Vásudevae et Bhánumatís filii, ad *Ṣákuntalam* commentarius, *Rasachandriká* appellatus. Incipit: वक्षोजद्वयकाञ्चनाचलपरीरम्भ etc. ॥१॥ आशैशवं etc. ॥२॥

आसीत्कृती जयधरो जगति प्रसिद्धो
    नानापदेन वनितासकुलप्रदीपः ।
योगःश्रुतिस्मृतिपुराणकथागमादि-
    शास्त्राभियोगपटुभाजि भवादिसिंहः ॥
तत्सूनुरिन्दुरुचिनिर्म्मलकीर्त्तिराशि-
    रावारिराशिर्विदितो भुवि रुद्रनाना (°námá) ।
निष्ठानसूकृतवशिष्ठमुनिप्रतिष्ठो
    वेदादिशास्त्रशतधामसहस्रधामा ॥
तस्यात्मजः परमशाब्दिकचक्रवर्त्ती
    वेदेतिहाससकलस्मृतितत्त्ववेत्ता ।
लोकेऽभिधानविदितो भुवि वासुदेवो
    नित्यार्च्चनाहरिहराहरणप्रवीणः ॥
तस्यात्मजो विषमतर्कनिकुञ्जसिंहो
    गोविन्दचारुचरणाम्बुजलब्धबुद्धिः ।
श्रीशङ्करः शिशुमुकेभरतादि दृष्ट्वा
    शाकुन्तले वितनुते नु पदप्रकाशः ॥

Quibus distichis hoc stemma proditur: Jayadhara: Rudra: Vásudeva: Ṣankara, Govindae discipulus. Scholiasta recensionem Bengalicam explicat. In primis commentarii foliis nomina rariora haec reperi: Adbhutasára, Kavikaṇṭhahára (alankára), Kávyamímánsákára, Daṣarúpaka, Bádaráyaṇa, Vámadeva, Ṣátakarṇi (fol. 50ᵃ. सूत्राधारगुणाकारः स्थापकः प्रविशेत्ततः । उपचारेण सोऽप्यत्र सूत्रधारोऽभिधीयते).

Act. I. fol. 66ᵇ; II. fol. 74ᵃ; III. fol. 85ᵇ; IV. fol. 96ᵇ; V. fol. 104ᵃ; VI. fol. 110ᵇ; VII. fol. 115ᵃ.

Utraque codicis pars post annum 1810 nitide exarata est. (WILSON 40.)

255.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 68. Long. 11. Lat. 9. Linn. 20–22.

Foll. 1–47. *Ranganáthae*, Bálakṛishṇae filii, ad *Kálidásae Vikramorvaṣím* commentarius, anno 1656 scriptus. Incipit: गंडसिंदूरमार्तंड etc. ॥५॥ श्रीबालकृष्णं पितरं विदुर्वंदशिरोमणिं नत्वा नारायणाख्यं च पितृव्यं विबुधोत्तमं ६ श्रीकालिकादासरचितत्रोटकस्य यथामति रंगनाथाख्यविदुषा व्याख्या विख्यायिष्यते ७ ॥

Ex epilogo auctoris fratrem Veṇímadhavabandhum, patruum Náráyaṇam, avum Ranganátham, abavum Nánabhaṭṭam fuisse apparet. Auctores et libri rariores a Ranganátha hi citantur: Udayanácháryás; Daṣarúpaka; Páṇivirachitadaṣarúpakaṭíká fol. 6ᵃ. (16ᵇ. तथावदेव पाणिविरचितदशरूपटीकायां साहसांकीयसंमतिरपि); Náṭyadarpaṇa; Náṭyalochanakára 6ᵃ; Málaguptáchárya (?) 6ᵇ; Muktávalí (lex.); Rúpachintámaṇi 2ᵇ. 11ᵃ; Viṣvalochana (= Viṣvaprakáṣa); Ságara, cujus operi plurima se debere profitetur; Someṣvara 32ᵇ; Haradatta.

Actus I. finitur in fol. 14ᵇ; II. fol. 24ᵇ; III. fol. 30ᵇ; IV. fol. 43ᵃ; V. fol. 47ᵇ.

Codex post annum 1815 parum accurate exaratus est. (WILSON 305ᵃ.)

256.

Foll. 96–131. (linn. 7.) *Málávikágnimitram, Kálidásae* comoedia. (A.)

Haec voluminis pars manibus duabus exarata est, atque foll. 96–114. seculo septimo decimo, folia vero 115–131. seculi superioris initio. Folium ultimum desideratur.

Act. I. fin. in fol. 104ᵃ; II. fol. 107ᵇ; III. fol. 116ᵃ; IV. fol. 124ᵇ; V. fol. 131ᵇ.[1]

Textus a Tullberg anno 1840 editus, interpretatio Germanica Weberi anno 1856 publici juris facta est. (WILSON 308ᶠ.)

257.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 35. Long. 10½. Lat. 4½.

Foll. 1–24. (linn. 10. 11.) *Málávikágnimitram.* (B.)

Act. I. fol. 6ᵃ; II. fol. 8ᵇ; III. fol. 14ᵇ; IV. fol. 19ᵇ; V. fol. 24ᵇ.

Haec voluminis pars anno 1698 exarata est. Anno 1824 Lalleṣvara Calcuttae (Kalkitá) vocabula singula

---

[1] In prologo A. भासक, B. C. धावक legunt. In B. vero secunda manu भासक intra lineas adscriptum est.

lineolis rubris distinxit, pauca correxit, annotationes nonnullas adjecit. (Wilson 311^{a}.)

258.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 190. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. foliorum 1–136. $4\frac{3}{4}$, foliorum 137–190. 4.

Foll. 1–34. (linn. 8.) *Málávikágnimitram.* (C.)

Act. I. fol. 8^{a}; II. fol. 11^{a}; III. fol. 19^{a}; IV. fol. 26^{b}; V. fol. 34^{a}.

Haec voluminis folia post annum 1820 exarata sunt. (Wilson 229^{a}.)

259.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 218. Long. 11. Lat. 9. Linearum numerus variat.

Málatímádhavam, Bhavabhútis poetae comoedia, cum commentariis duobus.

Act. I. fol. 42^{b}; II. fol. 61^{b}; III. fol. 84^{b}; IV. fol. 94^{b}; V. fol. 121^{a}; VI. fol. 143^{b}; VII. fol. 163^{b}; VIII. fol. 178^{b}; IX. fol. 206^{a}; X. fol. 218^{a}.

Commentarius prior satis copiosus a *Jagaddhara*, Ratnadharae et Damayantikae filio, scriptus est. Incipit:

चञ्चच्चन्द्रिकचन्द्रचारुकुसुमो माद्यज्जटापल्लवो
दृप्यद्धारुणदन्दशूकमणिमान् तत्पञ्चशाखालयः ।
स्थाणुर्मे फलदो भवत्वतितरां गौरीमुखेन्दुद्रव-
त्पीयूषद्रवदोहदादिव दधद्देवद्रुमत्वं सदा ॥१॥
नत्वा गुरून् गुणगुरूनवलोक्य टीकां विश्वादिकोषभरतश्रुतिशब्दविद्यां ।
छन्दांस्यलंकरणमर्थगतिं विचिन्त्य श्रीमान् जगद्धरकृती वितनोति टीकां॥२॥

Ex epilogo hoc stemma colligitur: Chaṇḍeṣvara: Vedeṣa sive Vedadhara (Deveṣa MS.): Rámeṣvara: Gadádhara: Vidyádhara: Ratnadhara: Jagaddhara. Eidem auctori commentarium ad Veṇísanháram et Vásavadattám debemus.

Commentarius alter a *Málánka* rege, brevitati studente, compositus et *Durgamáṣubodhiní* appellatus est. Incipit: मालाङ्काख्यो महीपालो नत्वा हरिपदाम्बुजं । मालतीमाधवस्यार्थं विवृणोति यथामति ॥

Comoedia nostra in *Wilsonis* libro *Select Specimens of the Theatre of the Hindus* Anglice versa est. Textus Calcuttae anno 1830 impressus est, actum primum Lassen anno 1832 edidit.

Codex post annum 1820 exaratus est. (Wilson 306.)

260.

Foll. 36–105. (linn. 8.) *Mahávíracharitam,* Rámae res gestae, *Bhavabhútis* poetae comoedia.

Act. I. fol. 46^{b}; II. fol. 55^{b}; III. fol. 61^{b}; IV. fol. 72^{a}; V. fol. 82^{b}; VI. fol. 95^{b}; VII. fol. 105^{b}.

De libri argumento cf. *Wilson* H.Th. II, 323. Textum Trithen anno 1848 edidit.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (Wilson 229^{b}.)

261.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 191. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Foll. 1–39. *Bhavabhútis* poetae *Uttararámacharitam.*

Act. I. fol. 8^{a}; II. fol. 12^{b}; III. fol. 21^{a}; IV. fol. 27^{a}; V. fol. 31^{a}; VI. fol. 36^{a}; VII. fol. 39^{b}.

Haec fabula a *Wilsone* l. l. Anglice versa est. Textus Calcuttae anno 1831 impressus est. De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 162.

Haec voluminis pars anno 1821 exarata est. (Wilson 166^{a}.)

262.

Foll. 115–138. (linn. 9.) *Náráyaṇae,* Bálakṛishṇae filii, Ranganáthae nepotis, ad *Uttararámacharitam* commentarius, Váráṇasiae anno 1764 scriptus. Incipit:

अपारभवसागरोत्तरणसेतुभूतं सकृ-
त्प्रलापविषयीकृतं जयति यस्य नामामृतं ।
दशास्यकुलकाननज्वलनतीव्रदावानलः
स को पि रघुनायको मम भवत्वभीष्टप्रदः ॥१॥

Act. I. fol. 121^{a}; II. fol. 125^{a}; III. fol. 129^{a}; IV. fol. 133^{a}; V. fol. 134^{b}; VI. fol. 137^{a}; VII. fol. 138^{a}. Quae in fine libri disticha tria leguntur, ea paulum emendata exscripsi:

यो मौनभट्टबुधबंधुरधीतविद्यः
श्रीतानभट्टसुकृती कृतिकृष्णसूनुः ।
श्रीरंघनाथतनयेन तदीयपौत्र-
नारायणेन सुधिया रचितेति टीका ॥१॥
वाराणसीनियतवासपवित्रमूर्त्तेः
श्रीरंगनाथविदुषो विहिताध्वरस्य ।
श्रीबालकृष्ण इति यः प्रथितस्तनूज-
स्तस्याग्रजेन रुचिरा विवृतिर्व्यधायि ॥२॥
ऋतुगजरसचंद्रैर्विक्रमार्कस्य शाके
गतवति शुभमासे कार्त्तिके शुक्लपक्षे ।
प्रतिपदि परिपूर्णाकारि जिज्ञासुतुष्ट्यै
विवृतिरियमुमेशाधिष्ठितायां नगर्यां ॥३॥

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 162.

Haec voluminis pars anno 1822 exarata est. (Wilson 165^{c}.)

263.

Foll. 38–95. (linn. 10.) *Anarghyarághavae*, comoediae a *Murári*, Vardhamánae et Tantumatís filio, e Mudgalarum gente[1] oriundo, scriptae, actus quinque primi. (A.) Poeta, Rámáyaṇam secutus, Rámae res gestas et fata, ex quo tempore, domo patria relicta, Viṣvámitram secutus est, usque ad recuperatum regnum, actibus septem adumbravit. Cf. *Wilson*, Hindu Theatre II, 375. Incipit: निष्प्रत्यूहमुपास्महे भगवतः कौमोदकीलक्ष्मणः कोकप्रीतिचकोरपारणपटुज्योतिष्मती लोचने । याभ्यामर्द्धविबोधमुग्धमधुरश्रीरर्द्धनिद्रायितो नाभीपल्वलपुंडरीकमुकुलः कंबो[ः] सपत्नीकृतः ॥१॥ अपि च । विरमति महाकल्पे नाभीपथैकनिकेतनस्त्रिभुवनपुनःशिल्पी यस्य प्रतीक्षणमात्मभूः । किमधिकरणा कि (kí) दृक्कस्य व्यवस्थितिरित्यसावुदरमविशद्द्रष्टुं तस्मै जगन्निधये नमः ॥२॥ नांद्यंते सूत्रधारः ॥ भो भो लवणोदधिवेलावनालीतमालकंदलस्य त्रिभुवनमौलिमंडनमहानीलमणेः कमलाकुचकलशकेलिकस्तूरिकापत्राकुरस्य भगवतः श्रीपुरुषोत्तमस्य यात्रायामुपस्थानीयाः सभासदः । कुतश्चिद्द्वीपांतरादागतेन[2] कलहकंदलनाम्ना कुशीलवेन रौद्रबीभत्सभयानकाद्भुतभूयिष्ठं कमपि प्रबंधमभिनयता नित्यं किलायमुद्वेजितो लोकस्तत्कस्यचिदभिमतरसभाजः प्रेक्षणकस्य प्रयोगानुज्ञया नाट्यवेदोपाध्य[ा]यबहुरूपांतेवासी मध्यदेशीयः सुचरित्रनामभरतपुत्रो हमनुह्यैः (l. ऽहमनुगृह्यः) ॥

Act. I. (distt. 55.) fol. 48ᵃ; II. (distt. 86.) fol. 60ᵃ; III. (distt. 60.) fol. 71ᵃ; IV. (distt. 67.) fol. 84ᵃ; V. (distt. 55.) fol. 95ᵇ.

Haec folia seculo septimo decimo exarata sunt. (WALKER 207ᵇ.)

264.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 108. Long. 13½. Lat. 7.

Foll. 1–48. (linn. 13.) *Anarghyarághavam.* (B.)

Act. I. Munîndrasamvádas fol. 5ᵇ; II. Kaumáravikramas fol. 12ᵃ; III. Pinákabhangas fol. 18ᵃ; IV. Daṣarathavipralambhas fol. 25ᵃ; V. Sugrívábhishekas fol. 31ᵃ; VI. Daṣagrívanigrahas fol. 38ᵇ; VII. Náyakánandas fol. 48ᵇ.

Haec voluminis pars post annum 1820 exarata est. (WILSON 232ᵃ.)

265.

Foll. 148–205. (linn. 10.) *Anarghyarághavam.* (C.)

Act. I. fol. 155ᵃ; II. fol. 163ᵇ; III. fol. 170ᵇ; IV. fol. 179ᵃ; V. fol. 186ᵇ; VI. fol. 194ᵃ; VII. fol. 205ᵃ.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 79; de Berolinensi Weber Cat. p. 162.

Haec folia anno 1821 exarata sunt. (WILSON 230ᶜ.)

266.

Foll. 121–191. (linn. 9.) *Anarghyarághavam.* (D.)

Act. I. fol. 130ᵃ; II. fol. 140ᵃ; III. fol. 148ᵇ; IV. fol. 158ᵇ; V. fol. 167ᵃ; VI. fol. 176ᵃ; VII. fol. 191ᵃ.

In actibus quinque primis a Paṇḍita quodam, qui passim annotationes adscripsit, vocabula singula lineolis rubris distincta sunt. Haec voluminis pars anno 1821 videtur exarata esse. (WILSON 166ᵈ.)

267.

Foll. 135–182. (linn. 11.) Commentarii a *Ruchipati* ad *Anarghyarághavam* scripti pars. Incipit:

दोर्द्दंडद्वितयेन खण्डपरशोः कोदण्डमारोपयन्
कुर्वाणः सहसा विदेहनृपतिं पूर्णप्रतिज्ञाभरं ।
सानंदं कुशिकात्मजेन सुदृशां वृंन्देन कौतूहला-
त्सव्रीडं प्रिययावलोकितमुखो रामो स्तु नः श्रेयसे १

Auctor opus jussu Bhairavae regis, Narasinhae filii, se aggressum esse proximis distichis declarat. Commentarius ad taedium prolixus est, quum ejusdem sententiae non raro quinque vel sex diversae interpretationes proponantur. Actus I. in fol. 161ᵇ. finitur, actus secundi major pars superstes est desinitque in verbis: इंदुदृपदां चंद्रकांतमणीनां स्तंभःशिराः पानीयाधारनाडीः भिंदानं द्विधा कु, i. e. in disticho 71.

Haec folia anno 1821 parum accurate exarata sunt. (WILSON 231ᵈ.)

268.

Foll. 138–177. (linn. 8.) Epitome commentarii ad eandem comoediam a viro docto quodam nescio ex quo libro excerpta, qua verba difficiliora brevissime explicantur. Incipit: निःप्रत्यूहमिति विघ्नों तरायः प्रत्यूह इत्यमरः तादर्थ्यें यतुर्थी अव्ययीभावचसमासोर्थाभावे विघ्नाभावायेत्यर्थः। उपास्महे आराधयामः लोचन सूर्यचंद्ररूपे ॥

Act. I. fol. 147ᵇ; II. fol. 155ᵃ; III. fol. 160ᵃ; IV. fol. 166ᵃ; V. fol. 171ᵃ; VI. fol. 171ᵇ; VII. fol. 177ᵇ.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (WILSON 165ᵈ.)

269.

Foll. 32–58. (linn. 12.) *Abhirámamaṇináṭakam*, a *Sundara* anno 1599 compositum. (A.) Auctor actibus septem Rámae historiam tractavit. Cf. *Wilson* l. l. II, 395. Incipit:

रागस्ते सहजो पि चेतसि परित्यक्तस्वभावेऽधुना
संप्राप्तो वहिरेष मानमहितं मुंचेति चाटूक्तिभिः ।

---

[1] अस्ति मौद्गल्यगोत्रसंभवस्य महाकवेर्भट्टश्रीवर्धमानतनूजन्मनस्तंतुमतीनंदनस्य मुरारेः कृतिरभिनवमनर्घ्यराघवं नाम नाटकं ॥

[2] सिंहलकात् glossa marg.

कोपात् कोकनदछ्छदछ्छविमुखीमाछिद्य यान्तीं करं
पद्मां मौनपरायणामनुनयन् पद्माप्रियः पातु वः ॥

नान्द्यन्ते सूत्रधारः । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य मारिष इतस्तावत् । प्रविश्य पारिपार्श्विकः भावनियोगात् कर्णनाय कर्णयुगलमूलं कामं कराटकितं । सूत्रधारः अद्य खलु सुरासुरनरकिन्नरतिर्य्यगलङ्घनीय-नियोगस्य जलधितनयानुरागवशादगणितजलधिनिकटनिवासलोकाप-वादस्य भगवतः पुरुषोत्तमस्य यात्रायां परिमिलितयानया विदग्धवि-द्वज्जनपरिषदा मध्यदेशीयमहाकविसुंदरमिश्रग्रथितमभिनवमभिराममणि-नामधेयं नाटकं नाटयितव्यं etc.

Act. I. (distt. 17.) fol. 36^b; II. (distt. 18–35.) fol. 40^b; III. . . . ; IV. (distt. 62–85.) fol. 45^a; V. (distt. 86–123.) fol. 49^a; VI. (distt. 124–175.) fol. 54^b; VII. (distt. 176–205.) fol. 58^b. In fine haec leguntur:

शाके शशाङ्काग्निशरेन्दुतुल्ये ग्रामे वरिष्ठाश्रमतः [स]म्यद्धे ।
तदेतदौजागरिणा निवद्धं मुदे कवीनां कविसुन्दरेण ॥

Haec codicis pars seculo septimo decimo exarata est. Folia nunc plura desiderantur. Atque primum foll. ४. ५. (distt. 6–14.), deinde foll. १४. १५. (distt. 47–63.), denique folii २१. pars dimidia abscissa est. (Wilson 308^b.)

270.

Foll. 54–92. (linn. 10.) *Abhirámamaninátakam.* (B.)

Act. I. fol. 63^a; II. (Pinákabhangas) fol. 68^a; III. (Bhárgavválápas) fol. 72^b; IV. (Dandakáranyaprasthánam) fol. 76^a; V. (Abhijnánadánam) fol. 81^a; VI. (Rávanaparájayas) fol. 87^b; VII. (Rámabhadrábhishekas) fol. 92^a.

Haec folia non ante annum 1820 exarata sunt. Nam quod in fine ॥ वत् ॥ १६६५ ॥ legitur, id ex alio codice videtur descriptum esse. (Wilson 492^b.)

271.

Foll. 63–97. (linn. 9.) *Kansavadhas,* comoedia a *Sesha-Krishna* grammatico[1], Nrisinhae filio, scripta, actus septem continens. Incipit:

प्रारंभः शुभकर्मणस्त्रिभुवनक्लेशाभिचारागमः ॥
कांताकर्षणकर्मकार्मणविधिः कामाद्विती श्रुतिः ॥
हुंकारो मदनस्य निर्वृतिवधूमंजीरसिञ्जाध्वनिः
श्रेयः संपदमातनोतु भवतः कंसारिवंशीरवः ॥१॥

De libri argumento cf. *Wilson* H. Th. II, 400. Act. I. (distt. 43.) fol. 69^a; II. (distt. 25.) fol. 72^a; III. (distt. 31.) fol. 75^a; IV. (distt. 50.) fol. 82^a; V. (distt. 38.) fol. 89^a; VI. (distt. 44.) fol. 94^b; VII. fol. 97^a.

Haec folia anno 1821 exarata sunt. (Wilson 231^b.)

[1] Cf. quae in prologo a Sútradhára dicuntur: आर्ये भषणमेतन्न तु दूषणं कवीनां व्याकरणकोविदतेति etc.

272.

Opera duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 61. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. 4.

Foll. 1–21. (linn. 6.) *Chitrayajnanátakam* a *Vaidyanátha* (Váchaspatibhattácharya) scriptum. Incipit:

यत्पादाम्वुजनिःसृता भगवती गङ्गा त्रिलोकीतलं
घोरैः कालभयैर्विहीनमकरोत् तत्वं न वेत्ति श्रुतिः ।
वीणापाणिरहर्निशं न हि गुणान् गातुं क्षमो नारद-
स्त्वां पातु महीपते यदुपतेः पादाम्वुजं सर्व्वदा ॥

नान्द्यन्ते सूत्रधारः अलमतिविस्तरेण । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य अये प्रयोगकर्त्तारः यूयं के क्व गताः । प्रविश्य नटी अज्जउत्त आणवेदु सूत्र अये निन्दितनवनिविडतरसनीरनीलनीरदकान्तिकान्तकोटिकन्दर्प-दर्पपरिविघट्टनपटीयोनिजवदनसारदसुपूर्णसुधाकरकरनिकरपानानन्दस-मूहमोहितगोपाङ्गनानयनचकोरपरिहितपीतवसनवनमालाशोभितकौस्तु-भविराजितवक्ष[:]स्थलाजानुनमितभुजसरलकालभुजगाकृतिवेणीविरा-जितपुष्पभागनवपलासपेलवचरण --- गोविन्ददेवस्य यात्रायामेते परिमिलिताः ॥ Haec comoedia Íśvarachandraráyae jussu composita est. De argumento cf. *Wilson* H. Th. II, 412.

Act. I. Yajnasthalapravesas fol. 6^a; II. Dadhíchidakshasamvádas fol. 12^a; III. Dadhíchigamanam fol. 15^b; IV. Satídakshaprajápatibhavanagamanam fol. 18^b; V. Yajnabhangas fol. 21^b.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (Wilson 234^a.)

273.

Foll. 98–134. (linn. 9.) *Dámacharitam* a Díkshita *Sámarája,* Nariharis filio, scriptum. Incipit: जलधरसदृशे मुकुंदवक्षस्यचिरह्रुचिप्रतिभास etc. De auctore in prologo haec traduntur: सूत्रधारः ॥ प्रिये साधूपलब्धमेतेषां रंजकं प्रेक्षणकं । स्मरसि नरहरिदीक्षितसूनुना दीक्षितसामराजेन आनंदरायरंजनाय श्रीदामचरितं नाम नाटकं विरच्य तदग्रेऽभिनेतुं मह्यमर्पितमासीत् ॥ De argumento hujus comoediae cf. *Wilson* H. Th. II, 404.

Act. I. fol. 103^a; II. fol. 108^a; III. fol. 119^b; IV. fol. 128^a; V. fol. 134^b.

Haec voluminis pars post annum 1820 negligenter exarata est. (Wilson 231^c.)

274.

Foll. 82–95. (linn. 11.) *Dhúrtanartakam prahasanam,* comoedia a *Sámarája,* Naraharis filio[2], scripta, in partes duas (sandhi) divisa. (A.) Incipit:

क्रीडन्नारीकदंबे कलयति जगतामीश्वरे कंसशत्रौ
मिथ्या वैराग्यदंभं निखिलवरवधूदत्ततालं तथोच्चैः

[2] In subscriptione Morvaníkara-Naraharidíkshita appellatur.

हास्यं चक्रे कयाचिन्मधुभिदभिमतं पीतवस्त्रं चकर्ष
ज्ञात्वेतीत्थं मुरारिः स्मितसुभगमुखः पातु युष्मान् स तस्मात् १
अपि च कालिंदीपुलिने तमालमलिने भृंगैर्विहंगैर्युते
क्रीडत्कोकिलपोतराजिविलसत्कंठे (°kaṇṭhe) मनोहरिणि (°há°)
अर्धग्रस्तशशांकवन्निजमुखे राधाधरं धारयन्
गोपीभिः परिवेष्टितो भवतु वो भव्याय नव्याकृतिः २
नांद्यंते सूत्रधारः सर्वतो वलोक्य अहो अद्य तावद्वृंदारकवृंदारकवृंदमौलिस्खलदमंदमंदारप्रसवमकरंदसंदोहामोदितपादुकुसुम्या (°pádukasyá?) तिविकटसटाकोटिकोटिपाटितनीरधरोदरस्खलन्नीरपीवरिताधरीहृप्रसवविभू (°bhú) षितोत्तमांगस्यातिखरनखरप्रसरदावेशितविदारितदर्पोद्दीर्णा (°írṇa) हिरण्यकशिपूदरदरीजरीजृंभमाणांत्रसंतानशोभितांगस्य दैत्यकरिकेसरिणो नरकेसरिणो यात्रायां परिमिलितेन निखिलकलाकल्पकोविदेन धरित्रीसुत्राम्णां (°dharitrí°) समूहेनाहमुक्तः यद्दीक्षितनरहरिकुलावतंसेन तर्ककर्कशजलधिकुंभकुलोत्तंसेन सरससाहित्यसुधासरोराजहंसेन सकल[क]लाभिज्ञेन दीक्षितसामराजाभिधेन विरचितं धूर्तनर्तकं नाम प्रहसनं (prahasanam) तन्नाट्यतामिति ॥

De libri argumento cf. *Wilson* H. Th. II, 407. Dramatis personae hae: Múḍhesvara, asceta; Jagadvanchaka et Mukhara, ejus discipuli; Krishṇánanda, Múḍhesvarae amicus; Pápa, Krishṇánandae discipulus; Ṣunṭhácharya, Ṣivae pontifex; Vasantalatá, Ṣunṭhácháryae serva; Pápachara, rex; Vidúshaka; Mangalakuṭháramisra, janitor; Nirmedhásrama, Múḍhesvarae amicus.

Haec folia anno 1799 exarata sunt. (WILSON 308[e].)

275.

Foll. 118–136. (linn. 8.) *Sámarájae Dhúrtanartakam.* (B.)

Haec folia e praecedenti exemplo post annum 1820 descripta sunt. (WILSON 229[d].)

276.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 204. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$.

Foll. 1–4. (linn. 19.) *Dútángadam,* Angada nuntius, fabella a *Subhaṭa* scripta, scenis quatuor constans. (A.) Incipit:

पायात्स वः कुमुदकुंदमृणालगौरः
शंखो हरेः करतलांबरपूर्णचंद्रः ।
नादेन यस्य सुरशत्रुविलासिनीनां
नीव्यो भवंति शिथिला जघनस्थलीषु ॥१॥
अपि च । शंभोः कोदंडभंगा[द्] विदितविभवः शक्रसूनोर्विनाशादज्ञातः सेतुबंधादपि न परिचितः कैकयीनंदनेन ।
संवादादंगदस्याप्यनधिगतगतिः कारणान्मर्त्यमूर्तेर्भूयाद्भूत्यै जनानां जगति रघुपतेर्वैष्णवः कोऽपि भावः ॥२॥

नांद्यंते सूत्रधारः । परिक्रम्य । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । प्रिये विलासवति इत इतस्तावत् । ततः प्रविशति नटी । इयस्मि । आर्यपुत्र । अज्ञो परिकरणिज्जं । सूत्रधारः । विश्वविश्वंभरासमुद्धरणधीरक्रोडरहस्य निजभुजयुगलबलविजितसकलवैरिवृंदसुंदरीनेत्रनीलोत्पलविगलितबहुलबाष्पपूरप्लवमानप्रतापराजहंसस्य महाराजाधिराजश्रीत्रिभुवनपालदेवस्य परिषदाज्ञया प्रबंधविशेषमहमुपक्रममाणोऽस्मि । भो भोः सामाजिकाः शृणुत सावधानाः । यत् अद्य वसंतमहोत्सवे देवश्रीकुमारपालेश्वरस्य यात्रायां दोलापर्वणि । पदवाक्यप्रमाणपारंगमेन महाकविना श्रीसुभटेन निर्मितं दूतांगदं नाम छायानाटकमभिनयसंगीभिरुन्मीलयिष्यामि ॥

Cf. *Wilson* l. l. II, 390. Sc. I. Angada a Ráma ad reposcendam Sítám mittitur. Sc. II. Mandodarí Rávaṇae non persuadet, ut Rámae concedat. Sc. III. Rávaṇa, ab Angada frustra monitus, ad pugnam egreditur. Sc. IV. Hemángada et Chitrángada Gandharvae Rámae victoriam proclamant. *Chháyánáṭakae* vocabulo quid significetur, non constat.

Haec folia seculo septimo decimo exarata sunt. (WALKER 213[a].)

277.

Foll. 79–81. (linn. 17.) *Dútángadam.* (B.)

Haec folia, seculo septimo decimo exarata, ejusdem fabellae recensionem paulo breviorem continent. (WILSON 308[d].)

278.

Foll. 150–161. (linn. 10–14.) *Dútángadae* argumenti enarratio, in capita tria divisa. Incipit: पायात्स वः etc. ॥१॥ एकदा अंगदः सैन्ये यग्रच्छेदं विभीषणं । राक्षसानां कथं मंत्रो विनाशो नैव ज्ञायते ॥२॥ तारिता पर्वता येन तथोत्तीर्णो महार्णवः । चिंत्यतां रघुवीरस्य वीर्यं यत्र श्रुतं पुरा ॥३॥ Fabellae ipsius disticha passim addita sunt. Subscriptio in fine haec legitur: इति श्रीअंगदविष्टिदूतांगदं छायानाटकं संपूर्णं ॥

Haec folia anno 1772 a Bhúdeva exarata sunt. (WALKER 200[f].)

279.

Foll. 93–106. (linn. 8.) *Dhananjayavijayas,* comoedia actu uno constans, a *Kánchana,* Náráyaṇae filio, scripta. (A.) Incipit: हरेर्लीला वराहस्य दंष्ट्रादंडः स पातु वः हेमाद्रिकलशा यत्र धात्री छत्रश्रि[यं] दधौ १ अपि च तद्रः प्रभाष्टुं विपदः प्रणतार्त्तिहंत्र्य[ा] न्यस्तं पदं महिषमूर्द्धनि चंडिकायाः । वैरी यदी[य]नखरांशुपरीतशृंगः शक्रायुधाङ्कितनवांबुधरप्रभो भूत् २.

De argumento fabulae, ad genus *Vyáyoga* dictum pertinentis, cf. *Wilson* II, 374.

Haec folia circiter annum 1820 exarata sunt. (WILSON 492[c].)

280.

Foll. 106–117. (linn. 8.) *Dhananjayavijayas.* (B.)

De auctore in prologo haec traduntur: कुलं कपिमुनेरस्ति यत्र पुत्रान्सरस्वती। संशिक्षयति धात्रीव नितांतं मधुरा गिरः ॥१०॥ तत्राभवदुपाध्यायो नारायणसमाह्वयः जितवादिसहस्रौघः प्राप वादीश्वराभिधां ॥११॥ अपि च। कृतसंन्यसनात्प्रयच्छतोऽप्यभयं भूतगणाय योगिनः। निजमंडलभेदशंकिनो भयमेकस्य रवेरभूद्यतः ॥१२॥ तत्सूनुः कांचनो नाम समस्तगुणवल्लभः। गोष्ठीशालेव विद्यानां यस्य जिह्वा विराजते ॥१३॥ तेन कृतो धनंजयविजयो नाम व्यायोगोऽभिनेतव्यः॥

Haec voluminis pars post annum 1820 exarata est. (WILSON 229[c].)

281.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 45. Long. 10. Lat. foliorum 1–13. 4. reliquorum 5.

Foll. 1–13. (linn. 9.) *Dhúrtasamágamam prahasanam*, a *Jyotirísvara*, Dhíreṣvarae filio, Rámeṣvarae nepote, scriptum.

Haec comoedia a Lassen in Anthologia edita est, qui in praefationis p. x. de auctoris aetate disputavit.

Folia 1. 2. 13. Wilsonis manu ex editione Bonnensi descripta, reliqua seculo septimo decimo exeunte nitide exarata sunt, et lectiones praestantissimas haud paucas suppeditant. (WILSON 514[a].)

282.

Foll. 25–35. (linn. 13.) *Prachaṇḍapáṇḍavam*, sive *Bálabháratam*, comoedia a *Rájaṣekhara* Mahípáladevae regis jussu scripta, actus duos continens. (A.) Incipit: नमः शिवाय संसारसरोजस्य रजस्विनः विकाशैश्वयस्तयाय (°súryáya) सकोचसकेलेन्दवे १.

De fabulae argumento cf. *Wilson* H. Th. II, 361.

Haec folia seculo superiore exeunte negligenter exarata sunt. (WILSON 311[b].)

283.

Foll. 206–227. (linn. 8.) *Prachaṇḍapáṇḍavam.* (B.)

Distichon, quo Rájaṣekhara summum inter poetas recentiores locum occupare praedicatur, in prologo legitur hoc: बभूव वल्मीकभवः पुराकविस्ततः प्रपेदे भुवि भर्तृमेंठतां। स्थितः पुनर्यो भवभूतिरेखया स वर्तते संप्रति राजशेखरः॥ Bhartṛimenthae sive Menṭhae nomen in Ṣárngadharapaddhati occurrit.

Haec folia e codice parum accurato post annum 1820 descripta sunt. (WILSON 230[d].)

284.

Foll. 48–68. *Viddhaṣálabhanjiká, Rájaṣekharae* comoedia. Incipit: कुलगुरुस्त्वलानां केलिदीक्षाप्रदाने परमसुहृदनंगो रोहिणीवल्लभस्य। अपि कुसुमपृपत्कैर्देवदेवस्य जेता जयति सुरतलीलानाटिकासूत्रधारः १.

Cf. *Wilson* H. Th. II, 354. Act. I. fol. 53[b]; II. fol. 57[a]; III. fol. 63[b]; IV. fol. 68[b].

Apographon nostrum post annum 1820 negligentissime exaratum est. (WILSON 305[b].)

285.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 183. Long. 13½. Lat. 5.

Foll. 1–62. (linn. 9.) *Pradyumnavijayas*, comoedia a *Ṣankaradíkshita*, Díkshita-Bálakṛishṇae filio, Díkshita-Ḍhunḍhirájae nepote, composita, eo die acta, quo Sabhásinhae, Hṛidayasáhis filius, Chhatrasálae filius, Bundelarum rex institutus est. Incipit: गोपीगोपतिगोपगोभिरखिलं etc. ॥१॥ सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरा कला etc. ॥२॥ नांद्यंते सूत्रधारः अल्पमतिविस्तरेण विचिंत्य(:) अहो विंध्यगिरिंद्राधित्यकायां शरणागतपालनपरं पराणाभिधं नगरं (nunc *Pannah* sive *Punnah*) तत्र श्रीक्षितिपालछत्रसालपौत्रः श्रीहृदयसाहिपुत्रः श्रीसभासिंहः etc.

De fabulae argumento cf. *Wilson* H. Th. II, 402. Ṣankaram, qui praeterea Ṣankarachetovilása (supra, n. 214.) et Gangávatáraṇachampúprabandha libros scripsit, non ante annum 1780 mortuum esse, aliunde constat.

Act. I. fol. 9[b]; II. fol. 16[a]; III. fol. 29[b]; IV. fol. 34[a]; V. fol. 45[b]; VI. fol. 52[a]; VII. fol. 62[a].

Haec voluminis pars anno 1822 exarata est. (WILSON 231[a].)

286.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 102. Long. foll. 1–88. 12. Lat. 4½. Long. foll. 89–102. 11. Lat. 3. Lineae variant.

Prabodhachandrodayas, intelligentiae lunae ortus, comoedia philosophica a *Krishṇamiṣra* scripta. (A.) Versio Anglica anno 1812 a J. Taylor M. D. publici juris facta, textus Calcuttae et ab H. Brockhaus editus est.

Act. I. fol. 14^{a}; II. fol. 28^{a}; III. fol. 41^{b}; IV. fol. 55^{a}; V. fol. 69^{a}; VI. fol. 89^{a}.

Codex tribus partibus constat, quae diversis temporibus exaratae sunt:

I. Foll. 1–32. exeunte seculo superiore exarata. Commentarius in marginibus adscriptus incipit: रांम विनायकं वन्दे सदानंन्दं गुणाकरं । संसारतापसंहारकारणं विघ्नवारणं ॥१॥ Isque a *Rámadása* scriptus est. Haec pars usque ad initium actus tertii (p. 51, 10. apud Brockhaus) porrigitur.

II. Foll. 33–89, anno 1731 a Kṛishṇadeva, Paṇḍyápurushottamadevae filio, nitide exarata, reliquam comoediae partem continent. Adscriptus est commentarius *Gaṇeṣae*, Viṣvanáthadíkshitae filii, Bháva-Rámakṛishṇae nepotis, *Chichchandriká* appellatus. Qui commentarius cum Rámadása eatenus consentit, ut hunc Gaṇeṣae libro usum esse investigando facile percipias. Gaṇeṣae enim scholia et copiosiora et magis perspicua sunt. In fine haec disticha leguntur:

आसीद्भावोपनाम्ना भुवि विदितयशा रामकृष्णोऽतिविज्ञ-
स्तस्माज्ज्ञौर्यां विनीतो विविधगुणनिधिर्विश्वनाथोऽवतीर्णः ।
तस्मात्प्रख्यातकीर्तेर्विविधमखकृतः प्रादुरासीद्भवान्यां
श्रीमत्यां यो गणेशो भुवि विदितगुणा तस्य चिच्चंद्रिस्तु (sic) ॥१॥
न प्राकृतं त्वक्रमिहास्ति किंचिन्मयेति संतः श्रुतिगोचरं वः ।
करोमि तेनास्तु निरंकुशेयं चिच्चंद्रिकानंदविबोधनाय ॥२॥
ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि सुष्ठु वासुष्ठु यत्कृतं ।
तज्ञोः क्षमध्वं सद्वृत्ताः परीक्षयत सादरं ॥३॥

III. Foll. 90–102. Loci Prákritici in quatuor actibus primis occurentes cum interpretatione Sanskritica. Haec pars anno 1647 ab Harajit exarata est. (WALKER 183.)

287.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 57. Long. 16. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Prabodhachandrodayas. (B.)

Act. I. fol. 10^{b}; II. fol. 22^{a}; III. fol. 30^{b}; IV. fol. 38^{b}; V. fol. 47^{a}; VI. fol. 57^{a}. In marginibus loci Prákritici Sanskritice versi sunt.

De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, pp. 77. 83.

Codex post annum 1825 exaratus est. (MILL I.)

288.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 48. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. 7. Linn. 21.

Commentarius ad *Prabodhachandrodayam*, a *Rudradeva*, Harihara-tarkálankárabhaṭṭácháryae filio, scriptus. Incipit: जनितस्वीयविश्वेति शम्भुमौलिविधुभ्रमा । भवानीमखचन्द्राणी प्रकाशयतु मे मनः ॥ प्रवर्त्तितो येन निगूढभाव स्फुटीकृतेहं भवदुर्गमस्य । भूयात् शरण्यं मम विघ्नमेतप्रबोधचन्द्रोदयनामभेदः ॥ श्रीरुद्रदेवकविरत्न मनो निधत्तं (l. निधत्तुं) मान्याङ्घ्रिपङ्कजतले विनयं करोति etc.

Act. I. fol. 9^{b}; II. fol. 18^{a}; III. fol. 24^{a}; IV. fol. 31^{b}; V. fol. 37^{b}; VI. fol. 48^{b}.

Codex hujus seculi initio exaratus est. (WILSON 313.)

289.

Foll. 56–114. (linn. 9.). *Prasannarághavam*, comoedia a *Jayadeva*, Mahádevae filio, e Kuṇḍina gente oriundo, scripta et in Ṣivae festo acta. Incipit:

चत्वारः प्रथयंतु विद्रुमलता रक्तांगुलिश्रेणयः
श्रेयः शोणसरोजकोरकरुचस्ते शार्ङ्गिणः पाणयः ।
भालेष्वब्जभुवो लिखंति युगपद्ये पुण्यवर्णावलीः
कस्तूरीनकरीः पयोधरयुगे गंडद्वये च श्रियः ॥१॥

Auctor actibus septem Rámae historiam adumbravit. In prologo Sútradháras *Guṇárámam* fratrem, et ipsum histrionem, laudibus extollit, et principum australium in aulis artem exercere declarat. Quae sequuntur collato codice E. I. H. 937. (=A.)[1], e prologo excerpsi: नांद्यंते सूत्रधारः परितोऽवलोक्य सहर्षं ॥ अये कथममी निजवदनशारदारविंदनर्तितगिरिनंदिनीनयनखंजनस्य निखिलमुनिजनहृदयरंजनस्य विकटजटापटलोत्संगरंगताडवितगंगातरंगनिकरस्य मंदाकिनीचंदनललाटिकायमानमुकुटोपनीतनूतनसुधाकरस्य त्रिभुवननलिननिर्माणनिर्मलविसांकुरस्य भगवतः शंकरस्य यात्रायां परिमिलिता एव पारिषदाः । etc. प्रविश्य नटः ॥ इदं मन्मुखेनैव भवंतमुदीरयंति सामाजिकाः । यत्किल भरताधिराज ॥ ity ardhokte Sútradháraḥ karṇáv apidháya. अहह असमंजसमसमंजसं । भवतु । कार्यं तावदाकर्णयामि ॥ Naṭaḥ. भाव अभुना मयैव भवत्सकाशादाकर्णनीयं किमिदमसमंजसमसमंजसमिति ॥ Sú. नन्विदमेव यत्किल नंदति ज्यायसि कनीयसि राजपदमुपन्यस्यते । अहं हि भरतमात्रक एव । मम पुनरग्रजन्मा गुणाराममनामा राजपदभाजनं ॥ Naṭaḥ. भाव कीदृग्गुणस्ते गुणारामः ॥ Sú. ननु नाम्नैव दत्तमुत्तरं ॥ Naṭaḥ, vihaṣya. कथं नाम्नैव गुणावगमः ॥ etc. Sú. Yaḥ khalu *Ratijanakanámadheyasya* (यः ग्वलरति° B.) rájnaḥ sadasi *Harachápáropaṇam* náma náṭakam abhiníya paritushṭena rájná samarpitám *rangavidyádharákhyátim* priyám iva samásáditaván ॥ Naṭaḥ. स पुनः संप्रति कं देशमभिनंदयति ॥ Sú. केनापि दाक्षिणात्येन नटापसदेन मदीयमेवेदं गुणारामनामेति वदता रंगविद्याधराख्यातिरपहृता । तदाकर्ण्य गुणारामस्तामेव दिशं प्रचलितः । अधुना च श्रुतमस्माभिः । यत्किल सुकंठनाम्ना गायकेन मैत्रीं विधाय दाक्षिणात्यानां भूभुजां सदसि तेन सह रंगसंगरमुपक्रांतवानिति । – –

[1] Hic codex anno 1672 exaratus est.

Naṭaḥ. कः पुनरस्य कविः॥ Sú. sapraṇayakopam. विलासो यद्वाचामसमरसनिष्यंदमधुरः कुरंगाक्षीबिम्बाधरमधुरभावं गमयति। कवींद्रः कौंडिन्यः स तव जयदेवः श्रवणयोरयासीदातिथ्यं न किमिह महादेवतनयः॥ Api cha. लक्ष्मणस्येव यस्यास्य सुमित्रागर्भजन्मनः (Sumitrá igitur poetae mater fuisse videtur)। रामचंद्रपदांभोजे भ्रमद्भृंगायते मनः॥ etc. Jayadeva etiam artis logicae peritus fuisse dicitur: नन्वयं प्रमाणप्रवीणोऽपि श्रूयते। तद्हमस्य कवितातार्किकत्वयोश्चंद्रिकाचंडातपयोरिवैकाधिकरणतामालोक्य विस्मितोऽस्मि॥ Sú. क इह विस्मयः। येषां कोमलकाव्यकौशलकलालीलावती भारती तेषां कर्कशतर्कवक्ररचनोद्गारेऽपि किं हीयते। यैः कांताकुचमंडले कररुहाः सानंदमारोपितास्तैः किं मत्तकरींद्रकुंभशिखरे नारोपणीयाः शराः॥ etc. Denique poetae quidam enumerantur: Yasyáś *Choraş* chikuranikurah, karṇapúro *Mayúro*, *Bháso* hásaḥ, kavikulaguruḥ *Kálidáso* vilásaḥ। *Harsho* harsho hṛidayavasatiḥ, panchabáṇas tu *Báṇaḥ*: keshám naishá kathaya kavitá káminí kautukáya॥

Act. I. fol. 67[a]; II. fol. 73[a]; III. fol. 81[a]; IV. fol. 87[b]; V. fol. 96[a]; VI. fol. 103[b]; VII. fol. 114[b].

In fine haec leguntur: विद्वद्रिषट्पदपदेंदुयुते चणके (l. विध्वद्रिषट्पदपदेंदुयुते च शाके) वारे भृगावहिमधाम्नि गते च सिंहे संपूर्णमेति रघुनाथगुणान्वितो सौ नाम्नप्रबंधरसकल्पितचित्रबंधः लिखित्वेन्यध्याहार्यं १॥ Quo disticho exemplum illud, ex quo apographon nostrum transscriptum est, anno 1749 exaratum esse declaratur.

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 14.

Haec voluminis pars anno 1822 negligentissime exarata est. (WILSON 165[b].)

290.

Charta Europaea. Foll. 137–190. (linn. 7.) *Madhuraniruddham* rúpakam, a *Chayaní-Chandrasekhara-Ráyaguru*, Gopínáthae filio, scriptum. Incipit: भद्राय स्मितकौमुदीमधुरमास्येंदुं etc. ३ तदाज्ञापयत किं नाम रूपकमभिनेतव्यमिति आकाशे कर्णं दत्वा किमाज्ञापयंति भवतः मधुरानिरुद्धं नाम रूपकमभिनेतव्यमिति सूत्रः सवैक्लव्यं (savaiklavyam) कतमः पुनरस्य रूपकस्य रचयितेति न स्मरामि। पुनराकाशे देवोऽजायत रामचंद्रधरणीभर्तुः समस्तोत्तमाम्नेक्षोत्पादनकर्मैणि प्रथमतः कास्मिप्रत्यां बिभ्रतः क्षोणीभृद्गणमौलिदत्तचरणः कृत्वा वनैकस्थितिं धीरः स्वात्मनि वीरकेशरिपदं यः सान्वयं मन्यते ४ तद्देशनित्यवास्तव्यः सत्यः सत्कविकोविदैः अस्य कर्त्ता प्रबंधस्य चयनीचंद्रशेखरः ५ सूत्रः स्मृत्वा सशिरःकंपं तत्किल रूपकं सकलकोविदावतंसवत्सान्वयपयाकरदिनकरसन्नसोमयाजिवाजपेययोगोपीनाथराजगुरुद्वितीयतनयस्य चयनिचंद्रशेखररायगुरोरनन्यसाधारणः सरस्वतीनिर्यासः.

Cf. *Wilson* H. Th. II, 396. Act. I. Upáyopanyásas fol. 142[b]; II. Vasantartupravartanam fol. 147[b]; III. Náyakavipralambhas fol. 154[a]; IV. Dhvajabhangas fol. 160[a]; V. Khecharasiddhis fol. 167[b]; VI. Náyakanirṇayas fol. 175[a]; VII. Priyatamásamágamas fol. 182[b]; VIII. Aniruddhánandas fol. 190[a].

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (WILSON 229[e].)

291.

Foll. 30–118. (linn. 11–15.) *Mahánáṭakam*, sive *Hanúmannáṭakam*, cum *Mohanadásae* commentario. (A.) Incipit:

कल्याणानां निधानं कलिमलमथनं पावनं पावनानां-
पाथेयं यन् मुमुक्षोः सपदि परपदप्राप्तये प्रस्थितस्य
विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां जीवनं सज्जनानां-
बीजं धर्मद्रुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम[1] १
पातु श्रीस्तनपत्रभंगमकरीमुद्रांकितोरस्थलो
देवः सर्वजगत्पतिर्मधुवधूवक्राब्जचंद्रोदयः
क्रीडाक्रोडतनोर्नवेंदुविशदे दंष्ट्रांकुरे (danshṭrá°) यस्य भू-
र्भाति स्म प्रलयाब्धिपल्वलतलोत्खातैकमुस्ताकृतिः २
यं शैवा[:] समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदांतिनो
बौद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्त्तेति नैयायिकाः
अर्हन्नित्यथ जैनशासनरताः कर्मेति मीमांसकाः
सो यं वो विदधातु वांछितफलं त्रैलोक्यनाथो हरिः ३

Argumentum fabulae *Wilson* l. l. II, 363. enarravit. Textus recensiones duo exstant, antiquior a Mohanadása tradita, recentior a Madhusúdana constituta. Mohanadása passim quidem, ut orationi dissipatae medelam afferret, versus a se factos addidit. Quod in prooemio factum est, ubi disticha 4–7. (आसीदुद्भटभूपति°) his verbis inducit: इदानीं कथायोजनाय व्याख्याकृदात्मनः श्लोकचतुष्टयमवतारयति. Sed in universum textum ita tradere videtur, qualem a scholiastis antiquioribus (टीकांतर) accepit. Longe majora Madhusúdana molitus est, qui non modo librum in pauciores partes contraxit, sed plurima addidit, multa omisit, distichorum collocationem saepe mutavit. Mohanadásae textus quum disticha 548. contineat, in Madhusúdanae recensione 720. inveniuntur. Idem in fabulae fine Rámae in coelum ascensum descripsit, cujus rei nulla in recensione altera mentio reperitur.

Quae de Hanúmate comoediae auctore et *Dámodára* diasceuasta traduntur, ea hoc disticho innituntur, quod in fine codicum A. B. C. D. reperitur:

रचितमनिलपुत्रेणाथ वाल्मीकिनाब्धौ
निहितममृतबुद्ध्या प्राङ्महानाटकं यत्।
सुमतिनृपतिभोजेनोद्धृतं तत्क्रमेण
ग्रथितमवतु विश्वं मिश्रदामोदरेण॥

[1] Hoc distichon etiam in Khaṇḍaprasasta legitur.

Act. I. Jánakísvayamvaras distt. 52. fol. 39^a; II. Jánakírámachandravilásas distt. 30. fol. 44^b; III. Autpátikas distt. 26. fol. 49^a; IV. Sítáharaṇam distt. 16. fol. 51^a; V. Sítáviyogas distt. 59. fol. 60^a; VI. distt. 45. fol. 65^b; VII. Setubandhas distt. 20. fol. 69^a; VIII. Dútángadas distt 55. fol. 79^b; IX. Mantriválkyam distt. 40. fol. 84^b; X. Rávaṇaprapanchas distt. 24. fol. 88^b; XI. Kumbhakarṇavadhas distt. 42. fol. 94^a; XII. Indrajidvadhas distt. 17. fol. 96^a; XIII. Ṣaktibhedas distt. 35. fol. 101^a; XIV. Rámavijayas distt. 87. fol. 118^a.

Haec voluminis pars anno 1817 exarata est. (WILSON 228^b.)

292.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 227. Long. 13. Lat. 5.

Foll. 1–99. (linn. 9–13.) *Mahánáṭakam.* (B.)

Act. I. fol. 12^b; II. fol. 19^b; III. fol. 24^a; IV. fol. 26^b; V. fol. 37^b; VI. fol. 44^a; VII. fol. 47^b; VIII. fol. 58^a; IX. fol. 62^a; X. fol. 66^a; XI. fol. 73^b; XII. fol. 77^a; XIII. fol. 83^a; XIV. fol. 99^b.

In marginibus *Mohanadásae*, Kamalápatis filii, e Máthura gente oriundi, commentarius brevis et perspicuus adscriptus est. Incipit: हृदये यत्प्रेरणया समुद्यतो हं विमूढतरबुद्धिः । वंदे तत्पदकमलं गोकुलनाथस्य वेदादेः ।१। हनुमन्नाटकसागरशब्दार्थागाधतां सुगाधत्वं । नेतुं कृतसाहसतां मम सुधियः क्षंतुमर्हंति ।२। Mohana aliorum commentatorum (टीकांतर) sententias nonnunquam repetit, *Rasodadhi*, librum rhetoricum, a se scriptum (मदीयरसोदधौ) saepissime citat, alios ejusdem generis libros haud paucos excerpit, quorum in numero rariores hos enotavi: Kalávilása, Kámávatára, Náṭakávatára, Panchasáyaka, Vírabhánu, denique *Charaka* lexicon.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 81; de Berolinensi Weber Catal. p. 163.

Haec voluminis pars circiter annum 1820 exarata est. (WILSON 230^a.)

293.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 125. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $6\frac{1}{2}$.

Foll. 1–89. (linn. 13–16.) *Mahánáṭakam* cum *Mohanadásae* commentario. (C.)

Act. I. fol. 10^a; II. fol. 15^b; III. fol. 20^a; IV. fol. 22^a; V. fol. 31^a; VI. fol. 36^b; VII. fol. 40^a; VIII. fol. 50^b; IX. fol. 55^b; X. fol. 59^b; XI. fol. 65^a; XII. fol. 67^a; XIII. fol. 72^a; XIV. fol. 89^a.

Haec folia anno 1822 negligenter exarata sunt. (WILSON 168^a.)

294.

Foll. 138–200. *Mahánáṭakae* textus. (D.)

Act. I. fol. 143^b; II. fol. 147^b; III. fol. 150^b; IV. fol. 152^a; V. fol. 159^b; VI. fol. 164^b; VII. fol. 166^b; VIII. fol. 172^b; IX. fol. 176^a; X. fol. 179^a; XI. fol. 184^a; XII. fol. 186^a; XIII. fol. 190^b; XIV. fol. 200^a.

Haec folia post annum 1822 exarata sunt. (WILSON 167^b.)

295.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 164. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 5.

Foll. 1–98. *Mahánáṭakam*, e *Madhusúdanae* recensione. (E.) Incipit:

विश्वेशो वः स पायात्त्रिगुणसचिवतां योऽवलम्ब्यानुवारं
विष्वद्रीचीनसृष्टिस्थितिविलयमजः स्वेछया निर्म्मिमीते
यस्येयत्तामतीत्य प्रभवति महिमा कोऽपि लोकव्यतीत-
स्त्यक्तो यश्चक्षुराद्यैरपि निपुनतमो वीक्षणादिक्रियासु १

Act. I. fol. 8^b. Videhatanayálábhas (Rec. A. I, 1–I, 25); act. II. fol. 16^a. Vaidehísuratam (Rec. A. I, 26–II, 30)[1]; act. III. fol. 29^a. Vaidehíharaṇam (Rec. A. III. IV); act. IV. fol. 38^b. Rámád Bálivadhas (Rec. A. V); act. V. fol. 50^b. Sandeṣáharaṇam (Rec. A. VI); act. VI. fol. 67^a. Ságarabandhanam (Rec. A. VII); act. VII. fol. 76^a. Dútángadas (Rec. A. VIII); act. VIII. fol. 79^b. Máyárávaṇas (Rec. A. IX); act. IX. fol. 98^b. Svargárohaṇam.

In fine actuum singulorum mutatis mutandis hoc distichon legitur: एष श्रीलहनूमता विरचिते श्रीमन्महानाटके वीरश्रीयुतरामचंद्रचरिते प्रत्युद्धृते विक्रमैः । मिश्रश्रीमधुसूदनेन कविना संदर्भसज्जीकृते स्वर्गारोहणनामकोऽत्र नवमो यातोऽंक एवेत्यसौ ॥ Personarum nomina aliaque ad rem scenicam pertinentia plerumque addita sunt.

Hujus recensionis textus a Kálíkṛishṇa Bahádur cum interpretatione Anglica Calcuttae anno 1840 editus est.

Codex post annum 1820 exaratus est. (WILSON 172^a.)

296.

Foll. 90–125. (linn. 13.) *Mudrárákshasam*, comoedia a *Viṣákhadatta*, Pṛithus filio, Vaṭeṣvarae nepote, scripta, actus septem continens.

Act. I. fol. 97^a; II. fol. 103^a; III. fol. 108^a; IV. fol. 112^a; V. fol. 118^a; VI. fol. 122^a; VII. fol. 125^a.

[1] In fine hujus actus quindecim disticha consulto se omisisse, in eorumque locum Rámáyaṇae versus nonnullos se substituisse editor Calcuttensis ingenue profitetur.

Haec fabula a *Wilsone* l. l. Anglice versa est. Textus Calcuttae anno 1831 editus est. De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 80; de Berolinensi Weber Catal. p. 162.

Haec voluminis pars anno 1821 exarata est. (WILSON 168[b].)

297.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 177. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$.

Foll. 1–54. (linn. 9.) *Mudrárákshasam.*

Act. I. fol. 12[a]; II. fol. 21[b]; III. fol. 30[a]; IV. fol. 36[a]; V. fol. 44[a]; VI. fol. 49[b]; VII. fol. 54[a].

Haec folia anno 1821 exarata sunt. (WILSON 165[a].)

298.

Lit. Devan. Charta Europ. Long. 14. Lat. $7\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Mudrárákshasam.

Act. I. fol. 22[a]; II. fol. 39[a]; III. fol. 52[b]; IV. fol. 64[a]; V. fol. 78[a]; VI. fol. 87[b]; VII. fol. 94[b]. Sequitur locorum Prákriticorum, qui in actu quinto occurrunt, interpretatio Sanskritica. Eadem per actus omnes post sententias Prákriticas in textu ipso adscripta est.

Codex anno 1823 exaratus est. (WILSON 169.)

299.

Foll. 38–62. (linn. 10.) *Mudrárákshasae* fragmentum, actum primum et secundi partem continens. Locos Prákriticos interpretatio Sanskritica proxime sequitur. Desinit in verbis: आहितुंडिकमुपसृत्य एसो खु अमच्चोदेसप्पदंसने.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (WILSON 232[b].)

300.

Foll. 63–108. (linn. 12.) *Vaṭeṣvarae,* Gaurípati's filii, ad *Mudrárákshasam* commentarius. Incipit: कल्याणं कल्पवृक्षः etc. ॥१॥२॥ श्रीमानधीत्य नयनाटककोशशब्दं तत्वाण्युपास्य च गुरूनयमातनोति मुद्राविमुद्राविमुद्रितनयां गुणरत्नसिंधुगौरीपतेस्तनयमिश्रवटेश्वराख्यः ॥३॥ Ad res politicas illustrandas *Nayasára* et *Nayalochana* libri frequentissime laudantur.

Act. I. fol. 73[a]; II. fol. 81[b]; III. fol. 91[a]; IV. fol. 97[b]; V. fol. 102[a]; VI. fol. 105[a]; VII. fol. 108[a].

In prologi explicatione (fol. 63.), folii unius lacuna significata est.

Haec folia anno 1821 negligenter exarata sunt. (WILSON 232[c].)

301.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 154. Long. foll. 1–31. 12. foll. 32–58. $10\frac{1}{2}$. foll. 59–154. 10. Lat. foll. 1–95. 4. foll. 96–131. 3. foll. 132–154. 4.

Foll. 1–31. (linn. 11.) *Yayáticharitam,* qua comoedia, actus septem continente, *Rudradeva* Yayátis et Ṣarmishṭhae amores celebravit. (A.) Incipit: संध्यावंदन etc. अभिनववसंतेन यतो वयमपि नवीकृता इव स्मः ॥ तदेतच्छ्रीरुद्रदेवविरचितं नवनाटकमवतारयामः ॥

Cf. *Wilson* H. Th. II, 388. Comoedia *Sarmishthá-yayáti* appellata in Sáhityadarpaṇa memoratur.

Act. I. fol. 5[a]; II. fol. 9[a]; III. fol. 12[b]; IV. fol. 18[b]; V. fol. 23[a]; VI. fol. 27[b]; VII. fol. 31[b].

Haec folia anno 1801 parum accurate exarata sunt. (WILSON 308.)

302.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 21. Long. 13. Lat. $9\frac{1}{2}$. Linn. 27.

Yayáticharitam. (B.)

Apographon e praecedenti exemplo post annum 1810 factum. (WILSON 344.)

303.

Foll. 40–72. (linn. 9.) *Ratnávalí* comoedia, ab *Harshadeva* rege composita. (A.)

Act. I. fol. 47[b]; II. fol. 56[a]; III. fol. 63[b]; IV. fol. 72[a]. Haec comoedia a *Wilsone* l. l. Anglice versa est; textus Calcuttae anno 1832 prodiit. De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 73.

Haec voluminis pars anno 1821 exarata est. Verba lineolis supra positis separata sunt. (WILSON 166[b].)

304.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 106. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. 4.

Foll. 1–53. (linn. 8.) *Ratnávalí.* (B.)

Act. I. fol. 11[b]; II. fol. 27[b]; III. fol. 39[b]; IV. fol. 53[b].

Haec folia anno 1821 parum accurate exarata sunt. (WILSON 492[a].)

307.

Foll. 100–147. (linn. 9.) *Veṇísanháras* comoedia, in hujus apographi subscriptionibus *Veṇísamvaraṇam* appellata. (B.)

Act. I. fol. 105^{b}; II. fol. 113^{a}; III. fol. 122^{b}; IV. fol. 128^{b}; V. (fol. 136^{a}); VI. fol. 147^{a}.

Haec folia anno 1821 exarata sunt. Inde ab actu quinto lacunae permultae significatae sunt. (Wilson 230^{b}.)

308.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 118. Long. 12. Lat. $5\frac{1}{2}$.

Foll. 1–29. (linn. 8.) *Veṇísanhárae* fragmentum, actus duos primos et majorem tertii partem continens. (C.) Desinit in verbis: तदेव कुरुते द्रोणात्मजः क्रोधनः ॥३०॥ राजा ॥ तस्य तथाविधस्य क एकस्या.

Haec folia anno 1821 exarata sunt. (Wilson 228^{a}.)

309.

Foll. 73–119. *Jagaddharae* ad *Veṇísanháram* commentarius. Incipit: कंठस्थाहिमणीविभूषिततनू etc.

Act. I. fol. 87^{a}; II. fol. 93^{a}; III. fol. 99^{a}; IV. fol. 105^{b}; V. fol. 111^{a}; VI. fol. 119^{b}.

Jagaddhara in explicandis poetae verbis et brevis et perspicuus est, textuque satis integro videtur usus esse. Ut exemplo uno utar, disticha duo additicia (जयति १, उत्तिष्ठंत्या ५), quae in prologi exordio in codicibus B. C. leguntur, ne syllaba quidem tangit.

De codice Berolinensi cf. Weber, p. 163.

Haec folia intra annos 1820–1822 exarata sunt. (Wilson 166^{c}.)

310.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 18. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. 8. Linn. 28.

Ṣáradátilakam, a *Sankara* compositum, opus ad genus Bháṇa dictum pertinens. Incipit: जयति नवदुकूले केलिकालेपनीते झडिति जघनभागे छादिते चंद्रपादैः तदपनयनबुध्या तव लोलाग्रहस्ते पुनरपि निजनाथे स्मेरवक्त्रा भवानी ॥ etc. पुरा खलु पुरंदरादिवृंदारकवृंदवंदनीयचरणारविंदस्यामंदकंदलितानंदकंदस्य कात्यायनीसनाथस्य विश्वनाथस्य निरंतरनिवासतया सफलितसकलपुण्यराश्यां काश्यां शर्वाणीरमणसपर्यासमर्पितनमस्यानां सदस्यानामस्माकमसौ कर्णरसायनीकृत तत्वैः कोविदैरुदीरिता निखिलरसपरीवाहपरिस्फुरंती किंवदंती ॥ शंकरः सकलसत्कविमान्यः साहितीसरसकाव्यविलासः शारदातिलकमुज्वलशय्याकोमलं खलु बभाण सभायां ॥

Cf. *Wilson* H. Th. II, 384 Tanta inter hunc et *Ṣankarachetovilásam* librum in sermonis artificiis similitudo intercedit, ut ab eodem auctore utrumque scriptum esse conjicere liceat.

Apographon post annum 1824 factum est. (Wilson 302.)

311.

Foll. 14–45. (linn. 8.) *Hásyárṇavaprahasanam*, comoedia a Jagadíṣvara composita. Incipit: स्वेदस्यंदितसांद्रचंदनचयं ॥ etc. Cf. *Wilson* H. Th. II, 408. Act. I. finitur in fol. 34^{a}.

Haec folia Váráṇasiae a Rámachandra Káṣmirensi anno 1821 exarata sunt. (Wilson 514^{b}.)

312.

Foll. 132–154. (linn. 7.) *Hásyárṇavas* comoedia, Bhavánícharaṇae cura literis Bengalicis anno 1835 impressa, quae editio satis rara est. Locorum Prákriticorum interpretatio desideratur. (Wilson 308^{g}.)

313.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 21. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $9\frac{1}{2}$. Linn. 18.

Karpúramanjarí, *Rájaṣekharae* comoedia, lingua Prákritica scripta, actibus quatuor constans, qui *javanikántara* appellantur. Fabula ad genus *saṭṭaka* dictum refertur. Incipit: भद्दं भोदु सरस्स देव · कइणो · णंदंतु · वासाइणो · etc.

Act. I. fol. 6^{b}; II. fol. 12^{a}; III. fol. 16^{a}; IV. fol. 20^{b}.

Codex post annum 1830 exaratus est. (Mill 67.)

E. CHRONICA, NARRATIONES, FABULAE.

314.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 188. Long. 14. Lat. 5½. Linn. 9.

Insunt in hoc codice opuscula varia, quibus regionis Kaṣmírensis historia tractatur.

Foll. 1–80[a]. *Rájatarangiṇí*, Kaṣmíriae regum historia, a *Kalhaṇa*, Champakae filio, anno 1148 composita.

Lib. I. fol. 12[a]; lib. II. fol. 17[b]. Liber tertius desideratur. Lib. IV. fol. 48[a]; lib. V. fol. 65[b]; lib. VI. fol. 80[a]. Libri sex primi cum interpretatione Francogallica, septimus et octavus sine textu, a Troyer Parisiis a. 1840–1852 editi sunt. Cf. Wilson, 'An Essay on the Hindu History of Cashmir,' in As. Res. vol. XV.

Foll. 80[a]–156[a]. *Jainatarangiṇí* (fluvius a Jaina rege derivatus), auctore *Ṣrívara*, Jonarájae discipulo, qui historiam Kaṣmírensem inde a Zainu-'l-'ábidína (زين العابدين) usque ad Fath Shah, i. e. Wilsone teste, ad A. D. 1477 continuat.

Opus in quatuor libros (taranga) divisum est. Prooemii disticha nonnulla desiderantur. Incipit: परिच्छेदेन शक्ता भारती मम तथापि सकलं चित्रपटांतर्विजगत्यय॥ Liber I. septem capita habet: 1. fol. 86[a]. Mallaṣiláyuddhavarṇanam; 2. fol. 87[b]. Shaṭtrinṣadvarshe durbhikshavarṇanam; 3. fol. 92[b]. Ádamakhánanirvásanam Hájyakhánasanyogavarṇanam; 4. fol. 94[b]. Pushpalílávarṇanam; 5. fol. 99[a]. Kramasaroyátrávarṇanam; 6. fol. 100[a]. Chitropachayaṣilpavarṇanam; 7. fol. 111[a]. Jainaṣáhasvaryánam. Lib. II. Haidaraṣáhavṛittántavarṇanam, desinit in fol. 115[b]. Lib. III. Hassanaṣáharájyavṛittántavarṇanam, fol. 133[a]. Lib. IV. Phatihaṣáharájyapráptis, fol. 156[a].

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 165.

Foll. 156[a]–188[b]. *Rájávalipatáká*, cujus auctor in editione Calcuttensi *Prájyabhaṭṭa* appellatur. In codice nostro titulus falsus: *Kalhaṇakṛitarájatarangiṇí*, legitur. Incipit: नमश्चराचराकारधारिणे etc. ॥ श्रीजोनराजविबुधश्रीवराभ्यां मनोरमं कृतं द्वाषष्टिवर्षांतं ग्रंथं राजावलिद्वयं गंगाभगवतीतीर्थे स्थाने धन्यस्वभूषितः राजावलिपताकां (i. e. Rájávalipatákám) स्वां राज्ये फतिहभूपते etc. Auctor historiam inde a Fath Shah ad Akbar continuat. Lib. I. fol. 173[a]. desinit in verbis: इति ताहिरालयवंशवर्णनं. Lib. II. incipit: राज्यं नाज्योकखानादयत्वा दौलतचक्रकः etc. Desinit: पुराणनगरीदाहे सा वसौभौ नगरी नवा सपत्नीविरहे जाते न्यतनो देवबल्लभा॥

Haec opera omnia Calcuttae anno 1835 impressa sunt, quam editionem satis raram consulere non potui.

Codex anno 1834 negligenter exaratus est. Libri, capita, disticha distincta non sunt. (Mill 20.)

315.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 139. Long. 11½. Lat. 7½. Linn. 12.

Jonarájae Rájatarangiṇí. Auctor, qui sub Zainu-'l-'ábidína rege vixit, historiam Kaṣmíriae a Jayasinha, Sussalae filio, usque ad tempora sua continuat. In prooemio haec leguntur:

रसमय्या गिरा वृद्धां नित्यतारुण्यमापिपत्।
अथ श्रीजयसिंहांतं तत्कीर्तिं कल्हणद्विजः॥
ततो देशादिदोषेण तद्भाग्यैरथापि वा।
कविर्वाक्सुधया कश्चिन्नाजिजीवत्पराननृपान्॥
श्रीजैनोल्लाभदीने क्ष्मां संप्रत्यक्षति रक्षति।
जोनराजाभिधस्तेषामुद्धतो वृत्तवर्णने॥

Desinit in distichis: श्रीज्ञाकोट्टाधिपत्यं च मेरुष्कारपदं ददौ। ठक्कुरायाब्ददाख्याय महाग्रामांश्च पत्तलां। ठक्कुरेभ्यो परेभ्यो सावपि मान्यतया समं। महाग्रामसहस्राणि यथेष्टं प्रददौ नृपः॥

Codex anno 1822 a Sadásukha Indraprasthae (फरीजनहिताय) satis accurate exaratus est. (Wilson 391.)

316.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 42. Long. 12½. Lat. 9.

A. Foll. 1–4. Septimi *Kalhaṇae* historiae libri disticha 117. Incipit: चों मातुस्ते जनि निर्मले पितृकुले श्लाघ्या तनुर्वेधसा॥ त्वं संध्याहितसन्निधिर्मम जपारक्ते धरे खेलसि संध्यावंदनसाभ्यसूयगिरिजास्तुत्येद्दृशैर्वाक्छलैः यस्संध्यामपि वंदते स्म स जगत्प्रीणातु गौरीश्वरः १॥

B. Foll. 5–15. alterum *Rájávalipatákae* librum continent, ex alio codice atque apographon Millianum transscriptum.

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 393[a].)

317.

Hujus voluminis foliis 68. et 69. disticha 20. continentur, nescio unde desumta, quibus series regum quorundam enumeratur, qui a *Paramára*[1] descendisse fe-

[1] Cf. Transact. R. S. I, 207 sqq.

runtur. Incipit: परमार इति ख्यातो शौनकर्षिसुतः परः । यो जघान पितुर्यज्ञे यज्ञविघ्नपरान् परान् १.

Paramára, Ṣaunakae filius: Dharma: Deva: Kanaka: Vikrama: Rudrachhatra: Ujjendra (धारानगरतो गत्वा क्वचिद्दिग्विजये विभुः । चकारोज्जयिनीं लोके देवधानीमिवापरां ७): *Bhoja* (isque Bhojapurím condidisse fertur): Guṇala: Udayajit: Raṇadara: Tejasinha: Níra: Dhíra: Uditaḍambára (?): Ṣantanu: Ahaṅkára: Durlabha: Ráma: Sangráma: Ugrasena: Holasinha: Náráyaṇa (Mallopanámaka): Mándhátri: *Pratáparudra* (Bhojapuryám játa): Horilasinha: Chatradhárin.

Haec folia hujus seculi literatura exarata sunt. (Wilson 426[i].)

318.

Hujus voluminis foliis 97–130. (linn. 10–12.) *Rasikaramaṇam* carmen, a *Raghunátha* scriptum continetur. Incipit: श्रीलंबोदरमेकदंतममलं नत्वार्थसिद्धिप्रदं कर्पूरादिसुगंधवस्तुनिचयैरभ्यर्च्य गौरीसुतं । उन्नच्छन्मदपानमत्तमधुपोन्नादश्रुतिश्लेहिनं व्यक्तं वच्मि गुणान्महामतिसुतस्येशस्य दुर्वाससः ।१ वक्तुं यस्य गुणान् सहस्रवदनो जिह्वाद्विसाहस्रकैर्नालं को महिमानमस्य मनुजः स्वल्पाल्पधीर्वर्णयेत् । किंत्वाकाशमपारमत्र गरुडश्येनादिपक्षीश्वरा ह्यात्मावस्थितशक्तिसारनिहिता ह्युल्लंघयंति क्रमात् ।२.

Auctor XVIII. capitibus *Durvásasis*, doctrinae Vaishṇavae praeceptoris, vitam et res gestas verbose et parum ornate adumbravit. Argumentum carminis hoc: In Naimishakánana regione (I, 8) Kanyakubja urbs (I, 14) sita est (देशेऽस्ति तस्मिन्किल कन्यकुब्जाभिधं महत्पत्तनमिंदिरायाः). Ibi Karuṇákara sacerdos (III, 1) cum Mahámati uxore (III, 9) vixit. Iique filio (III, 26) Padmanábha (IV, 17) nomen indiderunt. Is inde a prima juventute studiis religiosis deditus, imprimis Vishṇum coluit (जितेंद्रियो जितात्मा च भिक्षाशी कटिसूत्रधृक् । शिखी यज्ञोपवीती च नारायणपरायणः IV, 21). Brahmacháriṇis gradum (IV, 24) assecutus, domum patriam reliquit, et Bháratíṣrí-Nṛisinha magistro (IV, 26), Prayágae vivente, pietatem et animi disciplinam exercuit. A magistro *Durvásas* nomine donatur (IV, 29). Vitae sanctitate placatus, Vishṇus ei se revelat (V, 2), cujus dei variae in mundo manifestationes (avatára) a Durvásase celebrantur (V, 17). Vishṇus Durvásasem novam ipsius esse manifestationem declarat, jamque olim in Atris domo natum esse (V, 18. 19: इत्थं स्तुतो नरहरिः पुनराबभाषे त्वं तावदत्र भुवनेऽसि ममावतारः । आत्मानमत्रिभवने किल पूर्वजातं किं न स्मरस्यभिधया सुमतेऽनयैव ॥१८॥ योऽहं स त्वं च त्वं चाहं न भेदोऽस्त्यावयोः क्वचित् । इत्थं सति किमूनं ते यदित्थं तपसि स्थितः ॥१९॥). Durvásas, omnium locorum sacrorum (tírtha) visendorum voto facto (VI, 1), cum discipulis profectus in Nandanakánana (VI, 7) a leone incurritur. Is, a Durvásase virga tactus, formam divinam induit, seque Bṛihadaṣvam, Gandharvarum regis filium, esse declarat, olim a viris sanctis propter nimiam venandi cupidinem in leonem mutatum. Inde Durvásas *Purushottamam* regionem adit, ubi Gajapati *Pratáparudra* regnavit (VII, 3: राजा गजपती रुद्रप्रतापाख्यो विराजते । यत्र देवी रमा नित्यं रमते स्वविभूतिभिः)[1]. Dona magnifica a rege accepta Haradásae sacerdoti, filiae dotem quaerenti, impertitur. Jagannátham adorat (VIII, 8). Narasinhae magistri morte nuntiata (IX, 1) Prayágam revertitur. Sepultura facta in Kámarúpam (12), indeque Mallapuram urbem (13) proficiscitur. Ibi Brahmaputra lacus sacer, Níla mons, Ráma regionis rex fuit (ब्रह्मपुत्रो ह्रदो नाम्ना तीर्थं परमपावनं । चकास्ति स्वच्छपाथोभिः पूर्णो यत्र तमोपहः ॥१४॥ यत्र नीलस्तु नाम्ना वै पर्वतः शोभते सदा । नानाद्रुमलताकीर्णो निर्झरैरुपशोभितः ॥१५॥ यस्मिंस्तु नगरे रम्ये तद्देशाधिपतिर्महान् । श्रीरामाख्यो नृपो नित्यं वसति श्रीपतिप्रियः ॥१६॥). Durvásas Mukundamiṣrae sacerdotis hospitium accipit (25). Cum Ráma rege precem mysticam communicat, qua uxor ejus eousque sterilis filium concipit (X, 8). Ibidem bráhmaṇam quendam leprosum sanat (18). Iter pergit, hosque locos visit: Bhramarakuṇḍa in monte Níla (XI, 2: तत्र स्नात्वा मुनिवरः कामाक्षां समपूजयत् । देवीं सर्वेष्टदां नत्वा शिष्यसंघैरुपासितः ॥४॥ ततो रूपेश्वरं देवं दुर्वासाः संननाम ह । ततः स च ययावूनकोटिलिंगं महामुनिः ॥५॥ तानि नत्वा स तु करमुक्तेश्वरमपूजयत् । दुर्वासास्तापसश्रेष्ठः शिष्यसंघैरुपासितः ॥६॥ ततः स फलयाख्ये (?) तु गिरौ तिष्ठंतमादरात् । यशोमाधवमानम्य ब्रह्मसागरमाययौ ॥७॥); Brahmaságara (7); Gangáságarasangama (8); Kuṇḍáraka (9); Mahánadí-ságarasangama (महानदीसागरसंगमे स स्नात्वा जगन्नाथमनंतमाद्यं । ययौ नमस्कर्तुमघापहं वै क्षेत्रे स्थितं वै पुरुषोत्तमाख्ये ॥११॥ जगन्नाथं नमस्कृत्य कूर्मदेवं ननाम सः । कूर्मं नमस्कृत्य जयनृसिंहं समपूजयत् ॥१२॥); Rájamahendratírtha, Godávarísangama (13); Vidyánagara (तुंगभद्रा नदी यत्र विरूपाक्षः शिवः स्थितः ॥१४॥ विरूपाक्षं नमस्कृत्य तृणामल्लं ननाम सः । त्रिणामल्लं (sic) नमस्कृत्य श्वेतांबरमपूजयत् ॥१५॥); Gosamádhi (17); Kámerí, Kumbhakarṇa (18); Tejáüra (19); Setubandha (20); *Mathurá* (ततः स च मुनिर्मौने मथुरामाजगाम ह । त्रिपथां मथुरां गत्वा सुखनाथमपूजयत् ॥२१॥ मथुरामाजगामाथ दुर्वासास्तापसेश्वरः । रंघनाथं ततोऽगच्छत्); Ranga-

---

[1] Animadvertendum est, quod *Sterling* in As. Res. XV, 284. tradidit: 'It is added that about this time Chytunya or Chytan Mahaprabhu (i. e. चैतन्य) came from Naddia in Bengal to visit the temple of Jagannáth, and that he performed miracles before the Raja (Pratáparudra).'

nátha (22); Chandrakumáraṣikhara (23); Ujjvala-Narasinha[1], Mallikárjunaṣṛinga (24); Trimalla, Tripatí, Ṣivakántí (25); Vishṇukántí, Pakshitírtha (26); Vedárṇa, Karasvámin (27); Trinagarítírtha (लंबिकाकोकिलां चैव ववंदे तापसेश्वरः ॥ २८ ॥ ततः कन्याकुमारीं स ववंदे मुनिसत्तमः । आदिकेशवमभ्यर्च्य पद्मनाभं ननाम ह ॥ २९ ॥); Tṛiṇávallítírtha (30); Pápavináṣanatírtham, Atitírtha (? सोतितीर्थं जगाम ह MS. 31); Tilaganjitírtham (ततः स तिलगंजीति तीर्थं), Kevalaputrá (32); Chaurabhavání, Kajjalítírtha (33); Ṣṛingerímaṭha, Tungabhadránadítírtha (34); Vatsaṇurakatírtha (35); Koṭilinga, Bhaṭkalá (36); Gokarṇalinga, Chandragútígiri, Tapodháma (37)*; Brahmaparvata, Násikatryambaka, Chatrasinha (38); Vajrayoginí, U'náítírtha (38[b]. स वज्रयोगिनीं पश्चाद्दुर्वासाः संननाम ह । ततः स मुनिशार्दूल ऊनाईतीर्थमागमत् ॥ ३८ ॥); Kardameṣvara, Tapatísangama (39); Revásangama (40); Mahísangama, Sábhramatí (41); Ṣvetaparvata, Guptaprayága (41[b]); Múla-Dváravatí, Mádhavapráchí (42); *Prabhása* (43. यत्र प्राची सरस्वती); Múlamádhava (44. टटरीसूर्यमभ्यर्च्य मूलमाधवमाययौ); Raivatagiri, ubi Mṛigíkuṇḍa tírtha (45); Saravaparvata, Bileṣvara, Laghu-Dváravatí (ततो बिलेश्वरं पूज्य लघुद्वारवतीमगात् ॥ ४६ ॥); *Dváraká*, ubi Chakratírtha sacrarium, Gomatí fluvius, eoque tempore Bhíma rex fuit (48); Ṣankhoddhára (62); Piṇḍárakatírtha (63); Ambaranagarí, Prayága, A'ṣápurí, Sindhusamudrasangama (ततोऽंबराख्यां नगरीं प्रयागमाशापुरीमभ्युपसाद्य पश्चात् । सिंधोः समुद्रस्य च संगमं स मुनिर्ययौ तापससंघवंद्यः ॥ ६४ ॥ तत्र स्नात्वा मुनिवरो हिंगुलाजामपूजयत्); Dhárátírtha (65); Kaṭáksha kshetra, Gorakshyáṭṭa (ततश्शिल्लां नमस्कृत्य गोरक्ष्याट्टं समाययौ ॥ ६६ ॥); *Káṣmíradeṣa* (67); Maṇimaheṣa, Nagarakoṭi (? आगमन्नगरकोटिकृतावसतिं शिवां ॥ ६८ ॥); Pṛithúdaka, Sarasvatí nadí (69); Vasishṭhapráchí, *Kurukshetra* (70); Haridvára, Hṛishíkeṣa, Devaprayága (71); Saptadhárátírtha (ततः स सप्तधाराख्यं तीर्थं परमपावनं । जगाम मुनिशार्दूलो यत्र गंगास सप्तधा ॥ ७२ ॥); Kedáraṣambhu, Rudraprayága (73); Nandaprayága, Karṇaprayága (74); Badaryáṣrama (75); *Hastinápura*, Ṣuklakshetra (76); Naimishakánana, Miṣrisha (sic), *Ayodhyá* (77. सरय्वाख्या नदी यत्र तीर्थं परमपावनं । ७८ । स्नात्वा च तत्रापि मुनिः स डूलूवैश्वानरं सम्यगियाय हृष्टः ।); Mánasa saras (79); Harikshetra, Muktikshetra, Gallakí nadí (80); Nílakaṇṭha, Chháchhiká, Kauṣikí nadí (81); Kanakáyinadí (82); Bhramarakuṇḍa (84). Inde Durvásas ad Madhyadeṣae sacraria visenda proficiscitur. Cap. XII. Brahmaputra hrada (2. snátvá cha tatra *Tribhuktirájam* ájagáma, tam pújayitvá vidhivat etc.); Váṅmatí nadí (3); Dadarisangama, Dyunadísangama (4); Vaidyanátha, Gayá, Káṣí (5)[2]; Prayága (18); Mathurá (19); Kálanjaraparvata (20); Dhavalagiri, ubi Revá fluvius (21); Jaṭáṣankara tírtha (22); Máhuradatta locus (23); Toraṇamála, Avantiká (24); Ekalinga tírtha, Pushkara tírtha (26); Giríṣa Sáraṇeṣa (27); Arbudáchala (ubi Ṣiva Achaleṣa colitur 28); Siddhakshetra: तां (Ambikám) पूजयित्वा विधिवन्मुनीशः क्षेत्रं ययौ सिद्धसमाख्यमारात् । सरस्वतीबिंदुसरोवरेषु स्नात्वाभवत्पूर्णमनोरथोऽसौ ॥ २९ ॥ स लोहयष्टीं समुपाजगाम ततो मुनिः शिष्यगणाभियातः ।. Denique Dváravatím revertitur, quo loco sibi et discipulis sedem (maṭha) condiderat (30). Regi precem efficacissimam tradit (XIII, 22), alimentorumque abundantiam largitur (25). Discipulos circulorum mysticorum naturam edocet (XIV): Ṣishyáḥ paprachhuḥ: स्वामिन् जनानां विविधा हि चेष्टाः कस्माद्भवंतीह मुनीशवंद्य । षट्चक्रभेदश्च कथं विभो नः कुत्र स्थितानीति वदस्व शिष्यान् ॥ २ ॥ चक्रेषु देवाः कति संति युक्ता नाम्ना च के तापससंघसेव्य । जीवस्त्वहोरात्रमनुष्यसन्वै श्वासान्करोतीह कतिप्रमाणान् ॥ ३ ॥ Durvása uvácha: हृत्पंकजकृतावासो हंसो जीवः परात्परः । हंस हंसेति हंसेति स्वात्मानं जपते सदा ॥ १० ॥ बहिर्याति हकारेण सकारेण विशत्यपि । सोऽहं हंसेति हंसोऽयं जीवो जपति सर्वदा ॥ ११ ॥ अहोरात्रेण जीवोऽयमतिसंख्यं प्रजल्पति । एकविंशत्सहस्रं तु षट्शतैरधिकं विभुः ॥ १२ ॥ हृत्पद्मकृतसंवासो हंसो नित्यं प्रजल्पति । इमं मंत्रं महामंत्रं सर्वसिद्धिप्रदायकं ॥ १३ ॥ गुद आधारचक्रं स्याद्रक्तवर्णं चतुर्दलं । चतुर्मातृकासंयुक्तं वं शं षं सं इति क्रमात् ॥ १६ ॥ ज्ञेयो गणपतिर्देवः सिद्धिबुद्धी च शक्तिके ॥ १७ ॥ स्वाधिष्ठानं तु चक्रं स्याल्लिंगे षड्दलसंयुतं । पीतवर्णं च षड्भिस्तु मातृकार्णैरुपस्कृतं ॥ १९ ॥ बकारादिलकारांतैर्मस्तके विंदुभूषितैः । अत्र ब्रह्मादिदेवं स्यात्सावित्री शक्तिरुच्यते ॥ २० ॥ नाभ्यां च तद्वन्मणिपूरकाख्यं चक्रं तु नीलोत्पलसंनिभं तत् । दलैरुपेतं दशभिस्तु त[द्व]दर्णैर्विराजद्दशभिर्डफांतैः ॥ २२ ॥ अत्र देवो महाविष्णुरुच्यते. शक्तिरिंदिरा ॥ २३ ॥ हृदयेऽनाहतं चक्रं श्वेतवर्णं महत्प्रभं । दलैर्द्वादशभिर्युक्तं द्वादशार्णैः कठांतगैः ॥ २५ ॥ मातृकाया विंदुयुक्तैरत्र दैवतमुच्यते । रुद्रो भवानी शक्तिश्च ॥ २६ ॥ कंठे विशुद्धिचक्रं तु धूम्रवर्णं विराजते । दलैः षोडशभिर्युक्तं ॥ २८ ॥ स्वरैः षोडशभिर्युक्तं जीवस्तत्राधिदैवतं । अविद्या शक्तिरत्रोक्ता ॥ २९ ॥ आज्ञाचक्रं च भ्रूमध्ये स्थितं माणिक्यसंनिभं । द्विदलं हं क्षं इति च मातृकार्णोपशोभितं ॥ ३१ ॥ देवः स्यात्परमात्मात्र माया शक्तिरुदाहृता ॥ ३२ ॥ गोल्हाटमंडले तद्वद्ब्रह्मरंध्राख्यमुत्तमं । चक्रं प्रकाशबहुलं सर्ववर्णसमन्वितं ॥ ३४ ॥ सहस्रैस्तु दलैर्युक्तं मातृकार्णैरुपस्कृतं । स्वरैश्च सर्वैः संयुक्तं तच्चक्रं परिकीर्तितं ॥ ३५ ॥ अत्र देवो गुरुर्ज्ञेयो ज्ञानं शक्तिः प्रकीर्तिता ॥ ३६ ॥

---

[1] Ad hoc aliaque deorum nomina *tírtha* vocabulum supplendum est.

[2] Ibi Viṣvanátham hymno *Chandrachúḍáshṭaka* appellato adoravit, qui hymnus ab his verbis incipit: श्रीमन्नगेंद्रतनयाहृदयंगमं तं.

Cap. XV. Durvásas doctrinam mysticam tradere pergit. Incipit: अथ प्रवक्ष्यामि विषादहर्षस्वप्नप्रमादेषु यदस्ति तथ्यं ।. In medio corde nymphaeam octofoliam, in eaque vitae principium sentiens inclusum esse (जीवस्तु तन्मध्यगतोऽस्ति हंसो ज्योतिःस्वरूपः). Quod ubi interno impulsu res externas versus agatur (तत्र स्थितोऽसौ जीवात्मा चेष्टां संसारकारिणीं। करोति मन्यते चाहं कर्तेति सततं तु सः), prout in singulis loti foliis requiescat, varios animi affectus efficí, etc. Inde a capite XVI. variae Durvásasis in mundo manifestationes enarrantur. Atque aetate aurea in Atris domo apparuit, ibique Chandram et Dattam fratres habuit. Aevo argenteo in Mandara monte vixit (XVI, 21). Tertius Dvápara aevo in terram descendit (XVI, 22–XVII). Denique capite XVIII. Durvásasis nostri res gestae repetuntur, et auctoris epilogus continetur.

Post libri XVIII. subscriptionem haec leguntur: संवत् १६२१ वर्षे अश्विनमासे शुक्लपक्षे नवम्यां तिथौ गुरुदिने लिखितमिदं काव्यं रसिकरमणसंज्ञं व्यासश्रीजयरामतनूजेन रघुनाथेन भारतीश्रीदुर्वासासंतोषणार्थं ॥ Libellus igitur eodem fere tempore (a. 1565) exaratus est, quo videtur scriptus esse. Ceterum folia 97–117. antiquiore, reliqua recentiore manu exarata sunt. (WALKER 207[c].)

319.

Foll. 192–227. *Viṣvaguṇádarṣas* (speculum virtutum, quae in mundo reperiuntur), liber a *Venkaṭa*, Raghunáthadíkshitae filio, Apyayae nepote, nisi fallor, seculo sexto decimo exeunte scriptus. In prooemio haec disticha leguntur, emendatis emendandis a me exscripta:

> कांचीमंडलमंडनस्य मखिनः कर्णाटभूभृद्गुरो-
> स्तातार्यस्य दिगंतकांतयशसो यं भागिनेयं विदुः ।
> अस्तोकाध्वरकर्तुरप्पयगुरोरस्यैष विद्वन्मणेः
> पुत्रः श्रीरघुनाथदीक्षितकविः पूर्णो गुणैरेधते ॥२॥
> तत्सुतस्तर्कवेदांततंत्रव्याकृतिचिंतकः ।
> व्यक्तं विश्वगुणादर्शं विधत्ते वेंकटाध्वरी ॥३॥

Argumentum hoc: Kriṣánu et Viṣvávasu Gandharvae curru per aërem moto varias Indiae regiones, praecipue vero australes, peragrant (विश्वावलोकस्पृहया कदाचिद्विमानमारुह्य समानरूपं । कृशानुविश्वावसुनामधेयं गंधर्वयुग्मं गगने चचार ॥५॥), et de earum terrarum populis, urbibus, templis, deorum cultu, artibus et literis ita disputant, ut res pleraeque a Kriṣánu reprehendantur, a Viṣvávasu vero vindicentur. Liber, et versus et orationem solutam continens, ad cognoscendam Dakshiṇae regionis historiam recentiorem satis utilis erit.

In fine haec leguntur: इति श्रीपंचमलभंजननिबंधनविख्याततातयज्वभागिनेयवाजपेयादिदाज्याक्रधाचार्यतनूभवश्लेषयमककविरघुनाथाचार्यतनयस्य श्रीनिवासकृपाविदितनयस्य अरशाणिफाले वेंकटरायकृतिषु विश्वगुणादर्शः संपूर्णः ॥

Liber a Caveli Venkaṭa Rámasvámin Calcuttae a. 1825 interpretatione Anglica donatus est.

Haec voluminis pars post annum 1820 parum accurate exarata est. (WILSON 237[b].)

320.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 70. Lat. $15\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Bhojaprabandhas, quo libro, a *Ballála* composito, Bhojae regis res gestae celebrantur. Incipit: श्रीमतो धाराधीश्वरस्य भोजस्य प्रबन्धो लिख्यते ॥ अस्ति धारा नाम नगरी · तत्र सिन्धुलसंज्ञो राजा आसीत् · तस्य · सावित्री नाम पत्नी · चासीत् · तयोर्वृद्धत्वे · भोजनाम्ना पुत्रो जातः · etc.

Capite priore (foll. 1–10[a].) regni adeptio narratur, altero Bhojae erga poetas et viros doctos liberalitas praedicatur. Temporum rationem quum Ballála nullam fere habuerit, nomina ab eo laudata ad definiendam poetarum Indicorum aetatem eatenus adhibenda sunt, ut, codicibus optimis in lectionibus consentientibus, ante seculi sexti decimi finem innotuisse pro certo habere possimus. Atque in codice nostro haec fere poetarum nomina reperiuntur: Karpúra 13[b].[1] Kalinga 13[b]. Kámadeva 55[a]. Kálidása. Kokila 13[b]. Kríḍáchandra 21[b]. Gopáladeva (Kuṇḍinanagarád ágataḥ) 49[b]. Govinda 11[b]. Chauhittha paṇḍita 32[b]. Jayadeva 63[a]. Taṇḍuladeva Kaṣmírensis 33[a]. Tárendra (Chandra?) 13[b]. Dámodara 45[a]. 52[a]. Dhanapála 44[b]. Báṇa. Bhavabhúti (Váráṇasinagarát) 58[a]. Bháskara (Prabhásatírthanivásin) 50[a]. Madana 13[b]. Mayúra 13[b]. Mallinátha 53[a]. Maheṣvara 22[a]. 31[b]. 65[b]. Mágha Gurjarensis 66[b]. Muchukunda Kaṣmírensis 48[b]. Rájendra 22[b]. Rámachandra 65[b]. Rámadeva 13[b]. Rámeṣvarabhaṭṭa 22[a]. Lakshmídhara Dráviḍensis 17[b]. Vararuchi 13[b]. Vidyávinoda 13[b]. Vináyaka 13[b]. Viṣvávasu kápálika 63[b]. Vishṇukavi 47[a]. Ṣankara 13[b]. 14[a]. Ṣákalya (ex urbe Ekaṣálá sive Ekaṣilá sive Ekaṣílá appellata) 50[a]. Ṣámbhavadeva 57[a]. Ṣuka 42[a]. Sítá 22[b]. Símanta (MS. सामंत 48[a]). Subandhu 13[b]. Somanátha paṇḍita 47[a]. Harivanṣa 13[b]. Hariṣarman (codd. alii: Harivarman) 63[b]. Hárita 58[a].

In folio 68[b]. haec leguntur, quibus vulgaris de Hanúmannáṭakae origine opinio traditur. Textum paulum

[1] Qui in hoc folio enumerantur poetae, ii praestantissimi fuisse dicuntur.

emendatum exscripsi: ततो द्वाःस्थो राजानं प्रणम्य विज्ञापयामास। देव कोऽपि सांयात्रिको द्वारि तिष्ठति राजदर्शनाकांक्षी। राजा प्राह। प्रवेशय। स च सांयात्रिको राजानं प्रणम्य मदनपट्टिकां पुरो मुमोच। राजा तां मदनपट्टिकां दृष्ट्वा पप्रच्छ। वत्स केयं मदनपट्टिका किं चास्यां लिखितमस्ति। सांयात्रिको प्राह। राजन्नीरधावकस्मादेव वाहने स्खलिते मम च तारकैः शोध्यमाने वार्धौ तत्र मध्यमग्नं श्रीशिवायतनं दृष्टं। तस्य शिवायतनस्य पुरो महद्भिरक्षरैर्विराजिताः शिलाश्च। ततो मया ताभ्यो मदनपट्टिकया तानि वुद्धा (?) कियन्त्यपि वृत्तान्याहृतानि। ततो राजा तां हनूमत्कृतां खंडप्रशस्तिमालोक्य तस्य सांयात्रिकस्य कवित्वसंख्यया सुवर्णकोटीर्दत्तवान्। तत्र मदनपट्टिकायां चरणद्वयं दृष्टवान्। राजा वाचयति।

इह खलु विषमः पुरा कृतानां फलति हि जंतुषु कर्मणां विपाकः।

उत्तरार्धं मदनपट्टिकायां नास्ति। ततो राजा महाकवीन्प्राह। एतस्य वृत्तस्य भवद्भिरुत्तरार्धमर्थसंगत्या कर्तव्यं। ततस्ते महाकवयः क्षौणिपालाज्ञयोत्तरार्धं पठंति स्म॥

क्व च जनकतनया क्व रामचंद्रः क्व च दशकंधरमंदिरे निवासः॥[1]

ततो राजा तुतोष। तं वृथा संतुष्टं भोजं दृष्ट्वा सीता प्राह। देव यथा विद्वद्भिरुत्तरार्धमभाणि तथा हनूमतोऽभिप्रायो नास्ति। ततो राजा सेनया सह दक्षिणोदधेस्तीरमासाद्य तानि जलनिधौ मग्नानि वृत्तानि प्रकटीचकार। एवं महता यत्नेन तच्चोत्तरार्धमागात्।

हरशिरसि शिरांसि यानि रेजुर्हरि हरि तानि लुठंति गृध्रपादैः॥

Idem distichon in Hanúmannáṭaka XIV, 43. (ed. Bahádur, dist. 592.) legitur, unde antiquius huic comoediae nomen *Khaṇḍapraṣasti* fuisse discimus. De Khaṇḍapraṣasta carmine (nº. 232.) ne cogitemus, vel metro ipso prohibemur.

De Ballálae aetate haec comperi. Filium Ranganátham, nepotem Viṣvarúpam habuit, qui astronomi seculo septimo decimo ineunte vixerunt. Ipse igitur exeunte seculo sexto decimo floruit.

In fine haec leguntur: श्रीमतो धाराधीश्वरस्य शतशः प्रबन्धाः संति। मया च यथामति कियन्त्यपि लोकतः श्रुतानि वृत्तानि एकत्र कृतानि॥ अमङ्गलमिति मत्वा राज्ञो भोजस्यावसानसमयानि पद्यानि न लिखितानि॥ श्रीकालिदासस्य वेश्याहस्तेन मरणं गर्हितमिति कृत्वा नात्र लिखितं॥ पावकोत्सिष्टेत्यादि मोक्षं न लभते इत्यादि॥ तथा च॥ यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय भोजः स एव किल भावपदस्य वोद्धा॥ इत्यादिजगत्प्रसिद्धा कथा नात्र लिखिता॥ etc.

Bhojaprabandhae partem Pavie in Journal Asiatique 1844 enarravit, idem textum e duobus codicibus Parisiacis anno 1855 edidit. De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 14.

Codex post annum 1810 satis nitide exaratus est. (MILL 17.)

[1] Hunc versum auctor consulto claudicantem fecit.

321—324.

Volumina quatuor. Lit. Devan. Charta Europ. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. $9\frac{1}{2}$. Linn. voll. I. II. et tertii usque ad fol. 112. undevicenae, postea vicenae singulae.

Inest in his voluminibus *Kathásaritságaras* (oceanus, narrationum fluvios in se recipiens), a *Somadeva* Kaṣmírensi, Rámae filio, compositus. Majorem narrationum collectionem, *Vṛihatkathá* dictam, se excerpsisse, auctor in prooemio declarat. Opus libros 18. (lambaka) continet, iique in capita (taranga) divisi sunt.

Vol. I. Foll. 210. I. Kathápíṭha, 8 Taranga, fin. in fol. 32^a; II. Kathámukha, 6 Tar. fol. 63^a; III. Láváṇaka, 6 Tar. fol. 106^a; IV. Naraváhanajanana, 3 Tar. fol. 125^a; V. Chaturdáriká, 3 Tar. fol. 152^b; VI. Madanamanchuká, 8 Tar. fol. 210^b.

Vol. II. Foll. 179. VII. Ratnaprabhá, 8 Tar. fol. 59^a; VIII. Súryaprabhá, 7 Tar. fol. 116^a; IX. Alankáravatí, 6 Tar. fol. 179^a.[2]

Vol. III. Foll. 178. X. Ṣaktiyaṣas, 10 Tar. fol. 77^b; XI. Velá, 1 Tar. fol. 83^a; XII. Ṣaṣánkavatí, 36 Tar. Caput septimum decimum in fol. 178^a. finitur. Capitibus 8–32. Vetálapanchavinṣatiká narratio continetur.

Vol. IV. Foll. 204. Liber XII. in fol. 77^b. desinit; XIII. Madirávatí, 1 Tar. fol. 85^a; XIV. Mahábhisheka, 2 Tar. fol. 94^b; XV. Panchalambaka, 2 Tar. fol. 108^b; XVI. Suratamanjarí, 3 Tar. fol. 130^b; XVII. Padmávatí, 6 Tar. fol. 165^b; XVIII. Vishamaṣíla, 5 Tar. fol. 204^a. Hoc libro Vikramáditya res gestae narrantur.

Capita quinque prima anno 1839 ab H. Brockhaus cum versione Germanica edita sunt.

Haec volumina anno 1824 (cf. vol. III. fol. 77^b.) e codice bono parum accurate transscripta sunt. Quae in fine legitur subscriptio (इदं वृहत्कथापुस्तकरत्नं मुनीशपंडितदयारामस्यार्थे लिखितं ब्राह्मणनारायणेन), e codice illo videtur desumta esse. (WILSON 316–319.)

325.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 164. Long. 13. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. 8.

Kathásaritságarae pars. Incipit a quarto libri IX. capite, et medio in nono capite libri X. desinit.

IX. *Alankáriká*, Tar. 4. fol. 15^b; 5. fol. 30^b; 6. fol. 57^a. X. *Ṣaktiyaṣas*, Tar. 1. fol. 68^a; 2. fol. 77^a; 3. fol. 88^b; 4. fol. 104^a; 5. fol. 124^a; 6. fol. 138^b; 7. fol. 150^b; 8. fol. 161^a.

Codex post annum 1820 negligenter exaratus est. (MILL 33.)

[2] In fine hujus capitis Nalae et Damayantís historia legitur.

326.

Foll. 147[a]–171. *Sinhásanadvátrinṣatputrikávárttá*, sive *Vikramacharitam*, narrationes triginta duae, quibus *Vikramádityae* animi magnitudo et liberalitas celebratur. Incipit: यं वेदवेदांतविदो वदंति परं प्रधानं पुरुषं तथान्ये । विश्वोद्गतेः कारणमीश्वरं वा तस्मै नमो विघ्नविनाशनाय ॥१॥ etc. अधुना मनस्वि(नो)जनमनोरंजनाय द्वात्रिंशत्सिंहासनपुत्तलिकाविचित्रालापकुतूहलमनोहरगद्यपद्यमयः कथाप्रबंधः कथ्यते ॥

De argumento libri cf. quae Roth in Journ. Asiat. 1845, II. p. 278 sqq. disputavit. Codex noster cum Tubingensi et Londiniensi E. I. H. 2523. rebus quidem consentit[1], sed recensiorem multo breviorem continet. Namque, narratione prima excepta, versus, quibus fabulis ceterum ineptis aliquid leporis accedit, omnino fere desiderantur.

In Bibliotheca E. I. H. codices quinque asservantur: *a*. Eam recensionem continentes, quam *Jainicam* appellare licet, cod. 1315, Samvat 1722; cod. 1516, Samvat 1732[2]; cod. 2183, Samvat 1866 (decurtatus). Haec recensio eo maxime insignis est, quod in prologo *Siddhasena Divákara*, Sarvajnae filius[3], ad Vikramádityam venisse, eumque ad tolerandam religionem Jainicam permovisse dicitur.

b. Recensio *Tántrica*, cod. 2523, Samvat 1852; cod. 2897. e Bibl. Leydeniana, quo in codice narrationes metro vulgari indutae exstant.

Haec folia anno 1653 nitide quidem, sed a scriba non accurato exarata sunt. (Marsh 328[b].)

327.

Foll. 43–72. (Ann. 10.) Lit. Bengal. *Vetálapanchavinṣatis*, narrationum collectio, *Jambhaladattae* auctori tributa. Folium १. desideratur, secundum incipit: विचित्रं विस्मयेकं क्षान्तिशीलो नाम कापालिकः प्रत्यहं राज्ञे प्रादीदिपत् ।.

[1] Alia ut silentio praeteream, totus liber a Ṣiva cum Párvatí communicatus esse, et Vikramáditya solum ab *Indra* accepisse tráditur.

[2] In fine hujus codicis disticha duo leguntur, quibus *Kshemankara* (nisi vocem adj. esse malis) hunc librum e dialecto Maháráshṭrica Sanskritice vertisse dicitur: श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निबद्धं । पुरा महाराष्ट्रवरिष्ठभाषामयं (भाषामयं cod.) महाश्चर्यकरं नराणां ॥१॥ क्षेमंकरेण मुनिना वरगद्यपद्यबंधेन युक्तिकृतसंस्कृतबंधुरेण । विश्वोपकारविलसद्गुणकीर्तनाय चक्रेऽचिरादमरपंडितहर्षहेतु ॥

[3] अन्यदा श्रीविद्याधरगच्छे षट्त्रिंशल्लक्षकान्यकुब्जाधिपतिश्रीमरुंडराजप्रतिबोधकश्रीपादलिप्तसंताने श्रीस्कंदिलाचार्यशिष्यः श्रीवृद्धवादसूरिस्तच्छिष्यः श्रीसिद्धसेनदिवाकरः सर्वज्ञपुत्र इत्याख्यया प्रसिद्धः प्रतिदेशान्विहारं कुर्वन्नवंत्या बहिष्प्रदेशे समागच्छत् ॥ Cod. 1516.

Haec fabularum notissimarum recensio a Ṣivadásae textu (qualis quidem duobus codicibus Londiniensibus praebetur) ita differt, ut personarum nomina maximam partem cum Kathásaritságara consentiant, versus perraro, atque in exordio tantum fabularum, additi sint, oratio vero et elegantior sit et copiosior.

Narratio I. = K. 1. S. 1. II. Incipit[4]: आसीत्कालिंदीकूले ब्रह्मपुरनामधेयं (*Brahmasthala* K.) नगरं । तत्राग्निस्वामी नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति । तस्य मंदारवती नाम कन्या विद्यते ॥ = K. 2. Ṣ. 2. III. Incipit: अस्ति भागीरथीपरिसरे सकलमहीमंडलालंकारभूषितं पाटलिपुत्रनाम नगरं । तत्र सकलगुणसंपन्नो विक्रमकेशरी राजा बभूव । पराक्रमकेशरी नाम तस्य पुत्रोऽभूत् ॥ = K. 3. Ṣ. 3. IV. Incipit: अस्मिन्महीमंडले सकलराजलक्षणोपेतो राजा सार्वभौमः शूद्रको नामासीत् ॥ = K. 4. Ṣ. 4. V. (inc. fol. 52[a].) Incipit: चंपावती नाम नगरी पुरासीत् । तत्र विष्णुशर्मा नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति । तस्य त्रयः पुत्रा बभूवुः । अथैकदा तेन यज्ञार्थं कूर्ममानेतुं पुत्राः प्रस्थापिताः ॥ = K. 8. Ṣ. 23. VI. Incipit: उज्जयिन्यां नगर्यां सुदर्शनो नाम नरपतिरासीत् । तस्य राज्ये हरिस्वामी नाम ब्राह्मणः सकलगुणसंपन्नस्तस्यौ । तस्य सोमप्रभा नाम कन्याभवत् ॥ = K. 5. Ṣ. 5. VII. Incipit: ताम्रलिप्तिका नाम नगरी पुरासीत् । तस्यां प्रचंडसेनो नाम राजा बभूव । तस्य राज्ञः प्रीतिभूमिः सत्त्वशीलो नाम कापालिकस्तस्यौ ॥ = K. 7. VIII, Incipit: आसीच्छोभावती नाम नगरी तस्यां यशःकेतुनामा राजा गौरीभक्तस्तस्यौ ॥ = K. 6. Ṣ. 6. IX. Incipit: आसीच्छृंगारवती नाम नगरी । तत्र वीरबाहुर्नाम राजा भवति । तस्य पत्नी पद्मावती नाम ॥ = K. 9. Ṣ. 7. X. (fol. 56[a].) Incipit: अनंगपुरनिवासिनो वीरकेशरिनाम्नो नृपतेर्देशेऽर्थदत्तनामा वणिक्तस्यौ । तस्य पुत्रो धनदत्तो नाम बभूव । लावण्यवती च तनया भूता ॥ = K. 10. Ṣ. 9. XI. Incipit: कांचनपुरनाम्नि नगरे धर्मध्वजो नाम राजा बभूव । तस्य राज्ञः शृंगारवतीमृगांकवती[तारावती]नामधेयं महादेवीत्रयं रूपयौवनसंपन्नमासीत् ॥ = K. 11. XII. Incipit: कुसुमपुरनामधेयं नगरमेकमासीत् । तत्र देवस्वामी नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति । तस्य पुत्रो हरिस्वामी नाम ॥ = K. 13. Ṣ. 12. XIII. Incipit: उत्तरस्यां दिशि जयपालो नाम राजा बभूव । तस्य पद्मावत्यां पत्न्यां यौवनसंपन्ना शशिप्रभा नाम कन्यासीत् ॥ = K. 15. Ṣ. 14. XIV. Incipit: कनकपुरनाम्नि नगरे महात्मा यशोधनो नाम राजा बभूव । तस्य राज्ये महाधनो रत्नदत्तनामा वणिक्तस्यौ ॥ = K. 17. Ṣ. 16. XV. (fol. 61[b].) Incipit: रत्नावती नाम नगरी पुरासीत् । तत्र चंद्रप्रभो नाम राजा बभूव । तस्य राज्ये देवस्वामी नाम विप्रस्तस्यौ । तस्य पुत्रो हरिस्वामी नामाभवत् । स पितुः सर्वस्वं द्यूतेन विनष्टं कृत्वापि द्यूतं न त्यजति ॥ = K. 18. Ṣ. 17. XVI. Incipit: कर्कटपुरनाम्नि

[4] Errores gravissimos tacite correxi.

नगरे सूर्यप्रभो नाम नरपतिरासीत्। तस्य राज्ये धनदत्तो नाम वणिक्प्रतिवसति। तेन हिरण्यवतीनामधेयायां पत्न्यां धनवती नाम कन्योत्पादिता ॥ = K. 19. Ṣ. 18. XVIII.[1] Incipit: चित्रकूटनाम्नि नगरे चंद्रावलोको नाम राजा बभूव। तस्य महादेवींदुमती नामाभवत् ॥ = K. 20. Ṣ. 19. XIX. Incipit: दक्षिणस्यां दिशि ब्रह्मपुराभिधेयं नाम नगरं पुरासीत्। तत्र विष्णुस्वामी नाम ब्राह्मणः प्रत्यवासीत्। सोऽतीव धनहीनः। तस्य चत्वारः पुत्रा बभूवुः ॥ = K. 22. Ṣ. 21. XX. (fol. 64[b].) Incipit: कलिंगविषये यज्ञस्थलनामधेयं नगरमासीत्। तत्र यज्ञसोमनामा ब्राह्मणस्तिष्ठति। तस्य ब्राह्मणी सोमदत्ता। तस्यामनेन ब्रह्मस्वामी नाम पुत्र उत्पादितः ॥ = K. 23. Ṣ. 22. XXI. Incipit: दक्षिणस्यां दिशि विक्रमबाहुर्नाम राजा बभूव। तस्य राज्ये पुष्पावती नाम नगरी स्थिता। तत्र जितकुबेरविभवो वणिङ्निधिपतिर्नाम सार्थवांस्तस्यौ। तस्य कामसेना वास[व]दत्ता क्षमावती चंपावती चतस्रः पत्न्यो बभूवुः। तासु तेन रत्नदत्तमणिदत्तकनकदत्तकुमारदत्ताश्चत्वारः पुत्रा उत्पादिताः ॥ Narrationes XXII. XXIII. et vicesimae quartae initium desiderantur. XXIV. = K. 16. Ṣ. 15. XXV. Incipit: दक्षिणस्यां दिशि धर्मसेनो नाम राजासीत्। तस्य महादेवी चंद्रावती। तस्यामनेन विलासवती नाम कन्या समुत्पादिता ॥ = K. 24. Ṣ. 24.

In fine haec leguntur: इति सा ˉ श्रीजम्भलदत्तविरचितकथापीठे पञ्चविंशतितमो वेतालः ॥

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (WILSON 242[c].)

328.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 73. Long. 13. Lat. 5½. Linn. 11.

Kathárṇavas, narrationum oceanus, qui liber *Ṣivadásae* auctori tribuitur. Incipit: स्वान्शं भुक्त्वा प्रदत्तं etc. ॥१॥ रुक्मिणीकृष्णयोर्वन्दे पित्रोश्चरणपंकजम्। यन्नत्वा बहवो लोका विबुधत्वमवाप्नुयुः ॥२॥ ग्रन्थं कथार्णवं कुर्वे सुक्तिपीयूषपूरितम्। शिवदासः परयत्नाद्विलासाय विलाशिनां ॥३॥ ये केचिद्गुणिनः etc. ॥४॥ अथ कथकलक्षणम् ॥ नांगुलीभंजनं कुर्यान्न भ्रुवौ नर्त्तयेत्क्वचित्। नाधिक्षिपेन्न च हसेन्नात्युच्चैर्न शनैर्वदेत् ॥५॥ अथ श्रोतृलक्षणम् श्रद्धाविद्यादयायुक्ता आस्तीकास्तीक्ष्णबुद्धयः। धीराः वदान्या सानन्दा श्रोतारः परिकीर्त्तिताः ॥६॥ इति कथानकमाकर्ण्य वीरशेनो पटिलं (l. जटिलं) प्राह। भगवन्भवत्प्रसादपूर्वा कथा कर्णविषयीकृता। धन्यो यं सूरशेनो यः कन्यार्थं विपदर्णवप्रवेशमंगीकृतवान्। जटिलः प्राह। राजन्कन्यारत्नं दुःखेनैव लभ्यते। etc.

Libro nostro narrationes 35. continentur, oratione soluta scriptae, additis passim versibus, paucioribus tamen, quam in aliis ejusmodi voluminibus. De aetate nihil temere affirmaverim, quum nullum aliud hucusque in Europam exemplum allatum esse videatur, et codex noster recentissimae aetatis sit. Rebus tamen et sermone perpensis, narrationes ipsas, quales quidem in hoc codice leguntur, vix duobus seculis antiquiores esse putaverim[2].

I. fol. 9[b]. Práṇadhara sacerdote, Ṣárngadharae filio, adjutore, Gomukha Kauṣámbís rex, Karpúramanjarím, Karpúrasenae regis filiam, in matrimonium ducit. II. fol. 11[b]. Incipit: इति कथानकमाकर्ण्य वीरसेनो जटिलमाह ॥[3] Máṇḍavyapurae, quae urbs ad Godae ripam sita est, quum Rúpamanjarí, Keṣavae mercatoris filia, anachoreta quodam libidinoso auctore, in corbem imposita et in flumen projecta esset, a principe quodam servatur. Anachoreta a simia laceratur. III. fol. 19[b]. Pradyumna bráhmaṇa, Ṣrutaṣílae filius (Kanakapure Godávarítíre), quum juventutem satis profligatam peregisset, Purushottamam profectus, Vishṇus cultor evadit. Quo miraculo in fine Saukara regio celebratur, id e Váráhapuráṇa desumtum est. Cf. supra, p. 60[a], n. 3. IV. fol. 19[b]. Tres homines, Mandara monte ad Vishṇum colendum ascenso, ad beatitudinem impetrandam de saltu se praecipitandi consilium capiunt. Quod quum duo in vita futura terrestria bona exoptantes fecissent, tertius domum revertitur. V. fol. 21[b]. *Kúli*, sacerdos rusticus Magadhensis, Viṣveṣvarae minis territus, libros, quos a bráhmaṇa Mithilensi pignore facto obtinuerat, reddere cogitur. VI. fol. 26[a]. Hayagrívae poetae, in Koṭipurae urbis (dákshiṇátye janapade) regis cujusdam et Darpanáráyaṇae, regis filii aula, res gestae. Ex qua urbe expulsus ad *Kákatíyarudram*, Nágapurae regem, confugit. Hujus regis ortus prodigiosus narratur. VII. fol. 26[b]. Narratio de duabus Rájyasenae, Nandípurae regis, uxoribus. VIII. fol. 27[a]. Koshṭhapálae cujusdam sollertia laudatur, qui indiciis variis hominem nequam flagitii coarguit. IX. fol. 28[a]. *Gángú* et *Soháicha* fures (jagadvanchakau) mercatorem quendam et ejus uxorem decipiunt. X. fol. 37[b]. Narratio de Rukmángada, Vaidiṣapurae rege. Qui quum diem Vishṇui festum (ekádaṣívrata) et ipse religiosissime observasset, et populum jejunio transigere jussisset, Yama timens, ne sedes suae incolis vacuefierent, Brahmaṇem deum supplex adiit. Isque ad pelliciendum regem Mohiním deam creavit. Quam quum Rukmángada uxorem duxisset, nulla ratione moveri potuit, ut

---

[1] Narratio septima decima omissa est.

[2] Praeter nomina insolita et barbara, vocabula quaedam in his fabulis leguntur, quae in dialectis quidem popularibus occurrunt sed Sanskritica non sunt, e. g. रोटिका, panis, = Hind. *roṭí*; ढेब्बुका, numus, = Hind. *ḍhabúá*, etc.

[3] Hac Vírasenae cum anachoreta colloquentis mentione, cujus etiam in aliis narrationibus vestigia quaedam reperiuntur, prologi magnam partem deesse apparet.

die illo sancto cibum caperet, immo, ut promisso uxori facto solveretur, Dharmángadam filium caedi maluit. Inseruntur narratiunculae duo: 1. de lacerta (grihagodhá), qua narratione Ṣravaṇadvádaṣí dies celebratur; 2. de *káshṭhílá* (tarmite?), ad Bhaimyekádaṣís efficacitatem praedicandam narrata. Haec omnia mirum in modum cum altera Náradíyapuráṇae parte conveniunt. XI. fol. 40^{b}. Incipit: ततो वृहदानंदपूर्णो हरदत्तः प्राह । गंगाधर निखिलं स्वप्नफलाफलं श्रोतुमिच्छामि ।. De insomniorum significationibus caput, anushṭubh metro scriptum. XII. fol. 41^{a}. *Harivanṣachatushkam*, disticha quatuor, quibus Harivanṣa liber celebratur. Incipit: श्रीमत्कृष्णकथानिधानममलं वेदार्थविद्योतकं विश्वोत्पत्तिविनाशपालनमयं मूलं पुराणांवुधेः । वंध्यानां वहुपुत्रदं श्रवणतो विश्वासपात्रं सतां त्वामेकं हरिवंशपुस्तक वयं नित्यं नमस्कुर्महे ॥१॥ XIII. fol. 43^{a}. Ṣaṣikalá, Subandhus mercatoris filia, ex A'nandakanda in Kerala regione oriunda, quum a Dhanamohana et Supatha fratribus, ne dotem a patre acciperet, in silvam ducta esset, Nílagrívae regi nubit. Tacendi voto facto, multos post annos mortis timore ad prodendam fratrum crudelitatem cogitur. XIV. fol. 46^{a}. Somasenae, Champakapurae (Tapatítíre) regi, filii duo, Jaya et Vijaya, fuerunt, prior stolidus, sapiens alter. Jaya, quum in silva arboris cujusdam folia efficacissima obtinuisset, et sollertissimus evadit, et Padmávatím Kanakavigrahae, Viṣálapurís regis, filiam in matrimonium ducit. XV. fol. 46^{b}. Ravidatta sacerdos, quum diu penuria oppressus esset, subito a Fortuna bonis cumulatur. XVI. fol. 47^{b}. *Dhanná* mercator, Jalandharapurae vivens, Vannae (*Vanná*) amici consilio usus, ingratos filios quatuor ulciscitur. XVII. fol. 49^{a}. Yakshas quidam quum a Vikramáditya, ut pretium craniorum a se allatorum definiret, petiisset, nimium garrulus coram Vararuchi consilium suum ipse prodit. XVIII. fol. 49^{b}. Saktughaṭákhyáyiká; cf. Panchatantra V, 9. XIX. fol. 50^{b}. Homo quidam (rajaḥputra) crumenam a mendico coeco sibi ereptam recuperat. XX. fol. 53^{a}. Paṣupati sacerdos (Pradyumnapure Chandrabhágánadítíre) quum a Ṣiva eum favorem obtinuisset, ut mantica in perpetuum placentis repleta esset, primum a figulo, deinde a Kalyáṇasena rege bonis suis privatur; qui uterque avaritiae poenas luunt. XXI. fol. 54^{b}. Halávudha (postea *Lakshmaṇasena*), Dhananjayae, Kalingae regis, filius, ingenio poetico excelluit. XXII. fol. 56^{b}. Paramaṇi (mágadho rajaḥputraḥ) Lálachandram káyastham, tardi ingenii hominem, sollertia sua adjuvat. XXXIII. fol. 59^{b}. Ṣabaraṣinhae, Haribungapurae urbis in Angadeṣa sitae regis, fatuitas narrationibus tribus exploditur. XXIV. fol. 60^{a}. De furum duorum aemulatione. XXV. fol. 60^{b}. Fur quidam, capitis damnatus, ne judices quidem ab alienis manus abstinuisse probat[1]. XXVI. fol. 61^{b}. Naṭákhyáyiká. De histrione quodam et ejus filia coram Vírabhánu rege saltantibus narratio, quae ad finem perducta esse non videtur. XXVII. fol. 61^{b}. De homine avaro ejusque filio avariore. XXVIII. fol. 61^{b}. De hominibus avaris duobus, quorum alter altero sordidior. XXIX. Magharava nisháda canem inedia morientem plangit quidem, attamen non alit. XXX. fol. 63^{a}. Mercator quidam, e Yavanadeṣa Lavaṇapuram profectus, bona a Bhaṭṭa (vaiṣyarataḥ kshatriyas)[2] mutuum sumta, dolo recuperat. XXXI. fol. 64^{a}. Mendicus quidam, subito magnis divitiis potitus, omnem animi tranquillitatem amittit. Vitae fastidio quum a praedone petivisset, ut se occideret, ne in eo quidem discrimine, ut obolum unum dono daret, animum inducere potest. XXXII. fol. 66^{a}. Dhanapála, mercator admodum sordidus (Kapisthale), Devaṣarmane bráhmaṇa auctore omnia bona in apparando sacrificio collocaturus est. XXXIII. Notissima de serpente ranas devorante fabula. XXXIV. fol. 70^{a}. Sapientia et Fortuna de principatu inter se contendunt. XXXV. De singularum Indiae terrarum virtutibus et vitiis.

Desinit liber in disticho: भट्टाचार्य्यकवीन्दयस्यपदवीसिद्धान्तपंचाननः तर्कालंकरणं च भूषणगिरा आचार्य्यवाचस्पतिः न्यायालंकृतसार्वभौमसुधिया श्रीचक्रवर्त्ती यतो वेदान्तादिकशास्त्रपारगपरो चैतन्यदेवः स्वयम् ॥

Codex anno 1824 exaratus est. (WILSON 327.)

---

1 प्राहारिकैः कश्चिच्चौरो राज्ञोऽग्रे नीतः। राजापि तं चौरं निश्चीय तस्य घातमादिदेश। चौरः प्राह। राजन्मय्येका लोकोत्तरा विद्यास्ति। तामादाय यथारुचि कुरु। राज्ञोक्तं। यद्येतादृशीं विद्यां जानासि तर्हि कथं चौर्यं करोषि। चौरः प्राह। येन कदापि किमपि न चोरितं तस्य हस्त इयं महाविद्या प्रसीदति। पूर्वमहं चौरोऽभवं पश्चाद्विद्यामवापमतो न मम हस्ते प्रसीदति। राज्ञोक्तं मंत्रिणं [प्रति]। विद्यामेतां त्वं गृहाण। मंत्री प्राह। राजन्नहं निसर्गचौरः। यतो राजकार्यकरास्तृणाकवलिता एव भवंति। ततो राजा पुरोहितमाह। त्वं विद्यां गृहाण। स प्राह। · · · · यतो राजसंकल्पितेषु द्रव्येषु चौर्यं करोमि। ततो राजान्यानपि सभासदः प्राह। तेषु कश्चिदपि साधुर्नाभवत्। ततः सर्वैरुक्तं। राजैव गृह्णातु। राज्ञोक्तं। अहमपि यौवराज्यस्थितो बहुचौर्यमकरवं। चौरः प्राह।

यत्र राजा स्वयं चौरः सामात्यः सपुरोहितः।
तत्राहं किं करिष्यामि यथा राजा तथा प्रजाः॥
राज्ञि धर्मिणि धर्मिष्ठाः पापे पापाः समे समाः।
लोकास्तथानुवर्तंते यथा राजा तथा प्रजाः॥

ततः प्रसन्नो राजा चौरं मुमोच॥

2 'Paradine *Chhajjú-námno vaiṣyaratasya* kshatriyasya paṇyam ágatya' in eadem narratione occurrit.

329.

Foll. 110–126. (linn. 12.) *Bharaṭakadvátrinṣiká*, narrationes populares triginta duae. Incipit: देवदेवं नमस्कृत्य । श्रीगुरूंश्च यथाश्रुतं । द्वात्रिंशद्भरटकानां । लिख्यंते कुतुकात् कथाः ।१। इह हि जगति सर्वैरपि श्रेयोर्थिभिः पुंभिर्निःश्रेयसाऽवाप्तये सदापि सदाचरणज्ञानप्रगुणैर्भाव्यं । सदाचरणपरिज्ञानं च मूर्खजनाचरित यत्तत् स्वबुद्धिकल्पितवस्तु प्रवर्त्तनानर्थदर्शनेन व्यक्तीभवति । अतस्तद्व्यक्तये मूर्ख(f)चरितपरिहाराय च भरटकद्वात्रिंशिकाः प्रारभ्यंते ।.

Hae narrationes ad deridendam ascetarum (Ṣivaitarum?) et eorum, qui magistros eos sequuntur, ignorantiam et stultitiam compositae sunt. *Bharaṭaka* (sive Bharaḍaka) vocabulo, cujus origo me latet, mendicorum religiosorum genus quoddam significari videtur, quum ejus loco sexcenties *jaṭin* (comam promissam gerens) sive *bhautika* (i. e. cinere oppertus) ponatur. Textus sententias et vocabula dialecto Hindustánica antiquiore scripta satis multa continet.

I. Dhanada ṣreshṭhin (Bharatapure), bharaṭakae cujusdam occisione simulata, ab amicis omnibus deseritur. II. Durmati bharaṭaka, somnians quum domum cibis plenam conspexisset, universum vici populum ad coenam invitat. III. Damanaka bh. (Suvarṇapure), Rukmiṇí, Sulochanae filia, quum potiri vellet, a simia laceratur. Haec narratio cum secunda Kathárṇavae convenit. IV. Dhíjaḍa (Vardhamánapure) baculi instar Ṣríbhaḍam magistrum, oleo inunctum et igni objectum, aegritudine incurvatum erecturus est. V. Saraṭaka bh. (Godakagráme) et discipuli inertes et ignari donis cumulantur, dum bráhmaṇa quidam, quamvis doctus, stipem frustra petit. VI. Somaka bh. (Vikaṭagráme) iterum atque iterum de tecto se praecipitavit, ut amicis, quomodo vulneratus esset, quaerentibus, rem demonstraret. VII. Kuṇṭhaka (Kaṭerakagráme), a Luṇṭaka magistro ad stipem colligendam missus, placentas omnes ipse devorat. VIII. Niḥsanga jaṭin (Mallánakagráme), in horto alieno arundine saccharifera potiturus, furti metu hortum ipsum rogat, ut sibi concedat. IX. Dharaṭaka bh. (Suprabhapure), timore exagitatus, Benaris[1] cibum impurum se comedisse sponte confitetur. X. Bharaṭakae quidam bovem pro vacca emunt (duhanti cha). Qui quum effugisset, Bharaṭaka, ad vaccam aliam emendam missus, vaniloquentia latronibus pecuniam ipse monstrat. XI. Dharaṭa bh., utrum in casa an foras sit, neque ipse discernit, neque a discipulo, pariter sagaci, certior fit. XII. Discipulus (Kolakagráme) magistro aegroto, *visha* pro *ativisha* dato, in perpetuum medetur. XIII. Bharaṭakae quidam (Sughoshagráme), quum in Kalpadhenus vaccae cauda suspensi jam in eo essent, ut coelum ascenderent, quaestione intempestiva facta in terram decidunt. XIV. Asceta quidam (Koranṭakagráme) a discipulo, magistri surditati medelam allaturo, vapulat. XV. Mokali[n] bh. (Súryapure) uxorem se vivo viduam non esse non credit. XVI. Moḍhaka (Lakshmípure), a Dharkaṭa magistro ad oleum et butyrum arcessendum missus, negotio male perfungitur. XVII. Suvichára jaṭin (Mangalapure) caput inter bovis cornua interponit. XVIII. Udghoshaka (Subálágráme) magistro pro *guḍa-dáḍimádi* medicinis *guḍadá* praebet. Cf. supra narratio duodecima. XIX. Karamandae ascetae (Sohalagráme) discipuli duo neque ipsi fulmen noverunt, neque a magistro rem veram edocentur, etc. etc. Speciminis causa narrationes 4. 13. 25, conjecturis meis emendatas, dedi:

विना गुरूपदेशं यो यथादृष्टि प्रवर्तते ।
स एव हसनीयः स्याज्जटिनो मूर्खशिष्यवत् ॥

वर्धमानपुरे पुरे श्रीभडो भरडकः । तस्य धीजडो नाम शिष्योऽतिमूर्खः । स एकदा नगरमध्ये भिक्षार्थं गतः । तत्र च कस्यचित्सूत्रधारस्य गृहे तेनातिवक्रं वंशं तैलाभ्यंगपूर्वं वह्नितापेन सरलीक्रियमाणं ददर्श । तं तथा कुर्वंतं दृष्ट्वा स धीजडः सूत्रधारं पप्रच्छ । किमिदं क्रियमाणमस्ति । ततस्तेनोक्तं । वक्रवंशस्य सरलत्वं । ततः स चिंतयति । वातविकारेण वक्रीभूतस्य मद्गुरोरपीदमेवौषधं । सर्वत्रापि चायमेव प्रकारः सरलीकरणे । ततः स धीजडो मठिकां गत्वा स्वगुरुं तैलाभ्यंगपूर्वं वह्नावत्यर्थं तापयति स्म । तापदूनश्च वराको गुरुः फूत्करोति स्म । तदाक्रंदं च श्रुत्वा भूयाँल्लोको मिलितस्तं वारयति स्म । अरे मूर्ख मैवं स्वगुरुं विडंबय । एवं क्रियमाणे हि वृद्धस्यास्य प्राणा एव यास्यंति । एवं लोकाक्रोशाञ्छ्रुत्वा स प्रतिवक्ति । यथा । भवंत एव मूर्खा भवतां च जनका मूर्खाः । अहं स्वगुरोर्वक्रस्य सरलत्वं कुर्वाणोऽस्मि । भवतां केयं परितप्तिः । ततो लोको बह्वाक्रोशयन्बलात्कारेण तं मोचयामास । एवं बुद्धिमद्भिर्न कार्यं ॥४॥

विचार्य वेलां प्रष्टव्यः संदेहो नान्यथा तथा ।
दृष्टांतोऽत्र स्वर्गधेनुपुच्छलग्नजटिव्रजः ॥१॥
सर्वेऽपि लोभिनो यत्र मंदबुद्धिजनाः श्रिताः ।
तत्र नैवानुगैर्भाव्यं तां श्रुत्वा मौदकीं कथां ॥२॥

सुघोषग्रामे भूयांसो जटिनो वसंति । तेषां मध्य एकः सर्वपशुनामा जट्यस्ति । तेनैका वाटिका कृता । सा कियद्भिर्वर्षैर्दिव्यद्रुमपुष्पफलोपचिता स्वर्वाटिकाकल्पाजनि । तस्यां रात्रौ कामधेनुरागत्य चरति । प्रभातप्रायायां रात्रौ पुनः सोत्पत्य याति । एवं प्रत्यहं तया विनाश्यमानायां वाटिकायां धनिकजटिना रात्रौ सावधानीभूय स्थितं । तावता गौरागता । तां संपूर्णरात्रिं यावच्चरित्वा पाश्चात्यरात्रौ स्वर्गच्छंतीं दृष्ट्वा जटी पुच्छे विलग्नः स्वर्गे गतश्च । तत्र सरसमोदकादि भक्षितं । प्रीतश्च तद्रसेन पुनरन्यदिने तत्रत्यमेकं सिंहकेसरं मोदकं लात्वा तस्याः पुच्छे विलग्य स्ववाटिकायामायातः । प्रातः स्वगृहे गतः । अन्ये जटिनो मिलिताः । तैः पृष्टं । त्वं क्व गतोऽभूः । स वक्ति । अहं स्वर्गे[ऽभूवं] । तत्रेंद्रचंद्रेश्वरविनायकादयो दृष्टा ईदृशाश्च मोदका भक्षिताः । इत्युक्त्वा

[1] वाणरस्यां MS. bis.

तान्दर्शयति। तैर्भौतिकैस्तस्य खंडं भक्षितं जिह्वायां लग्नं। तैरुक्तं। भो अस्मानपि स्वर्गे नय यथा वयमपि स्वर्गं पश्याम तत्संस्थान्मोदकांश्च भक्षयाम। ततस्तेनोक्तं। मया सह सर्वेऽपि वाटिकामध्य आगच्छंतु प्रच्छन्नास्तिष्ठंतु च। यदा गौश्चरित्वाकाश उत्पतति तदाहं तस्याः पुच्छे विलगिष्यामि। मम पादेऽन्येन तस्यापरेण लगनीयमेव। सर्वैरपि श्रेणिः कार्या। एवं कृत्वा सर्वेऽप्युत्पतिताः। अर्धमार्गगमन एकेनाधःस्थेन संदेहः पृष्टः। भोः स्वर्गे कियन्माना मोदकाः संतीति। ततो मुख्यभरडकेन भृशं मूर्खेण गोपुच्छं मुक्ता हस्ताभ्यां दर्शितं। भो इयन्मानास्ते संतीति। ततः सर्वेऽपि भूमौ पतिताः। एवमनवसरे संदेहो न प्रष्टव्यः ॥१३॥

परोक्तमात्रं यस्तथ्यं मन्यते बुद्धिवर्जितः।
हसनीयः परेषां स शाखारूढो जटी यथा॥

एलाकपुरे भूयांसो भौतिका वसंति। तत्रैकदा वर्षासमय आसन्न (varshásanne MS.) एको दंडको नाम भौतिकः स्वमठ्यर्थं स्थूणानयनाय वने गतः। तत्रैकस्य वृक्षस्य प्राध्वरीं शाखां दृष्ट्वा छेदनाय तरोरुपरि चटितश्च। ततो भौतिकस्तस्यामेव शाखायामुपविश्य तामेव मूले छेत्तुं प्रवृत्तः। ततः कैश्चिन्मार्गे गच्छद्भिः पथिकैस्तं तथा कुर्वंतं दृष्ट्वा प्रोक्तं। भो भौतिक मूर्खराज मैवं स्वारूढशाखां छिंद्धि। यत एवं कुर्वतस्ते स्वारूढशाखाछेदे त्वं पतिष्यसि मरिष्यसि च। इत्युक्त्वा पथिकाः स्वस्थाने गताः। भौतिकेन च तद्वचनमनाकर्ण्य तथैव स्थितेन सा शाखा छिन्ना भूमौ पतिता च। सोऽपि च तया सहैव पतितः स्वचित्ते चिंतयति। निश्चितं ते पथिका ज्ञानिनः सत्यवादिनश्च यतस्तदुक्तं सर्वं मिलितं। तथा सत्यहं मृत एव। ततः स भौतिको भूमौ पतित्वा मृत इव स्थितः। स न जल्पति नोत्तिष्ठति न श्वसति च। तत आसन्नस्थैर्लोकैरुत्थापितोऽपि नोत्तिष्ठति वादितोऽपि न वदति। ततोऽपरजटिनां पुरस्ताल्लोकैरुक्तं। यथा। भवतां दंडको जटी पतितो मृतोऽस्ति। ततो भूयांसो भौतिका मिलिताः। तैर्दंडको मृत इव ज्ञात्वा संस्कारणायोत्पाटितः। यावता सर्वेऽपि तं लात्वा कियंतं मार्गं गतास्तावदग्रे द्विमार्गी समागता। तत एके कथयंति वामतो यास्यते। अपरे च वदंति दक्षिणतः। एवं सर्वेऽपि विवदंते। न केनापि निर्णयः स्यात्। तावता जंपानस्थितेन भौतिकेनोक्तं। भो मा विवदत। वयं यदा जीवंतोऽभूम तदा वाममार्गेणागच्छाम। ततः कैश्चिदुक्तं। सर्वदायं सत्यभाषी। एतदुक्तं सर्वं सर्वदा सत्यं भवति। ततो वाममार्गेण चलतेति। ततः सर्वेऽपि भौतिका वाममार्गेण चलिताः। तावता तत्रस्थैः पथिकैरुक्तं। यथा। भो भौतिका यूयं महामूर्खा एतस्य जीवत एव दाहाय चलिताः। तैरुक्तं। अयं मृतः। पथिकैरुक्तं। नायं मृतो यतो जल्पन्नस्ति। तावता तैर्जंपानं भूमौ मुक्तं। स तत्रस्थपथिकज्ञानित्वादिकं सर्वं शपथपूर्वकं वक्ति। ततोऽपरे भौतिकाः संदेहादेवमेव स्थिताः। ततः पथिकैर्महता कष्टेन प्रतिबोधितास्ते स्वस्थाने गताः। सोऽप्युत्थाय स्वस्थाने जगाम जनैर्हस्यमानः ॥२५॥

Haec folia anno 1675 exarata sunt. (WALKER 206[f].)

330.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 87. Long. 12. Lat. 4. Foliis 1–39. (linn. 10.) *Ṣukasaptatis,* septuaginta psittaci narrationes, continetur. Fabula prima a Lassen in Anthologia edita est. Versiones Neo-indicae plures exstant.

Haec pars post annum 1810 sine ulla cura exarata est. (WILSON 303[a].)

331.

Folia 3–26. eandem narrationum collectionem continent, e volumine superiore post annum 1820 exscriptam. (WILSON 323[b].)

332.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 91. Long. 16. Lat. 4½. Linn. variat.

Inest in hoc codice *Vásavadattá,* qua narratione, a *Subandhu* scripta, Kandarpaketus et Vásavadattae amores celebrantur. Cf. Colebrooke Misc. Ess. II, 134. et Weber (Zeitschrift der D. O. G. VIII, 530 sqq.). In marginibus succinctus *Narasinhae* (Vaidyanarasinhasenae) commentarius adscriptus est. Incipit: श्रीनन्दनन्दनपदद्वितयारविन्दं etc. ॥१॥ श्रीगुरुचरणाम्भोजं प्रणम्य पित्रोः पदं वैद्यः। वासवदत्ताटीकां विलसत्श्रीकां करोति नरसिंहः ॥२॥

In fine haec leguntur: इति वररुचिभागिनेयमहाकविसुवन्धुविरचिता वासवदत्तानामाख्यायिका समाप्ता ॥, quibus Subandhus Vararuchis sororis filius esse dicitur.

Codex hoc seculo ineunte satis accurate exaratus est. (WILSON 37.)

333.

Foll. 23–105. (linn. 11.) *Jagaddharae* ad *Vásavadattám* commentarius. Auctor in prooemio antiquioribus commentariis, et Viṣvaprakáṣa aliisque lexicis se usum esse declarat.

Vásavadattae editio cum Ṣivarámae commentario a Fitz-Edward Hall in Bibliotheca Indica incepta est. De codice Berolinensi cf. Weber, p. 164.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (WILSON 328[b].)

334.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 179. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 22.

Kádambarí, narratio a *Váṇa,* Chitrabhánus filio, Arthapatis nepote, Kuverae pronepote, scripta, post ejusque mortem a filio ad finem perducta. Pars prior foll. 1–120, altera foll. 121–179. Libri compendium a Káṣinátha factum in cod. E. I. H. 866. exstat.

Utraque pars Calcuttae anno 1849 edita est. Prioris argumentum Weber in Zeitschrift D. M. G. VII, 582. enarravit. De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, p. 79; de Berolinensibus Weber Catal. p. 165.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 341.)

335.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 188. Long. 10. Lat. 5½. Linn. 23–25.

Foll. 1–147[a]. *Panchatantram*, narrationes *Vishṇuṣarmani* auctori tributae. (A.)

Lib. I. fol. 63[a]; II. fol. 87[a]; III. fol. 107[a]; IV. fol. 128[b]; V. fol. 147[a].

In foliis 1[b]. et 2[a]. lacunae nonnullae exstant. Ceterum haec voluminis pars, anno 1653 satis accurate exarata, ex eodem codice atque Hamburgenses H. I. videtur transscripta esse. (MARSH 328[a].)

336.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 200. Long. 13½. Lat. 5. Linn. 8.

Panchatantram. (B.) Incipit: प्रणम्य विघ्नहर्तारं गणाध्यक्षमुमासुतं नीतिशास्त्रमिदं वक्ष्ये कथामार्गनिबंधनं १ वंदे सरस्वतीं नित्यं etc.

Lib. I. fol. 91[a]; II. fol. 126[a]; III. fol. 163[b]; IV. fol. 181[a]; V. fol. 200[a]. Textus anno 1848 Bonnae a Kosegarten editus est.

Codex anno 1800 exaratus est. (WILSON 240.)

337.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 200. Long. 14. Lat. 5½. Linn. 11.

Panchatantrae libri tres primi. (C.) Lib. I. fol. 60[b]; II. fol. 81[a]; tertius desinit in verbis: शरीरप्रकृतिरिव कृतघ्ना = p. 203, 6. ed. Bonnensis.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 244.)

338.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 173. Long. 16. Lat. 4½. Lineae usque ad fol. 98. senae, postea quinae.

Folia 1–100. *Hitopadeṣam*, fabularum collectionem notissimam, continent. In codice nostro, post annum 1810 exarato, disticha satis multa omissa sunt.

Prol. fin. in fol. 3[b]; lib. I. fol. 28[a]; II. fol. 55[b]; III. fol. 80[b]; IV. fol. 100[a].

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 100; de Berolinensi Weber, p. 164. (WILSON 39[a].)

339.

Folia 136–144. (linn. 7–11.) *Mádhavánalákhyánam*, quo libello Mádhavánalae et Kámakandalae amatae res gestae oratione soluta, versibus intermixtis, satis infacete narrantur. (A.) Incipit: प्रणंम्य परया भक्त्या हंसयानां सरस्वतीं तस्या प्रसादमासाद्य करिष्यामि कथानकं १॥ पुष्पावती नाम नगरी तत्र गोविंदचंदो (Govindachandro B.) नाम राजा ॥ तस्य राग्नीनां (rájnínám) सप्तशतानि ॥ तासां मध्ये रूद्रमहादेवी पट्टराज्ञी वर्त्तते ॥ etc. तस्य राज्ञो गृहे माधवानलनामा पुष्पबटुको (पुष्पनाटको B.) स्ति ॥ रूपेण मकरध्वजः ॥ शास्त्रेण ब्रहस्पतिः ॥ तस्य रूपेण सर्वा नागरिकस्त्रियो मोहिताः ।. E Pushpávatí urbe exsul, Mádhavánala Kámavatím ad Kámasenam regem pervenisse, postremo Vikramádityam patronum invenisse dicitur.

Disticha ornamenti causa addita maximam partem ex aliis libris excerpta, nonnulla dialecto populari quadam, nisi fallor Hindí, scripta sunt.

Haec folia seculo superiore exarata sunt. (WALKER 190[c].)

340.

Foll. 59–78. Ejusdem narrationis recensio paulum copiosior, *Ánandae*, Vidyádharae discipulo, auctori tributa. In fine enim haec leguntur: इति श्रीविद्याधरभट्टशिष्ये आनंदाभिधेन कृतं माधवाभिधानं नाम नाटकं समाप्तं ॥ qua subscriptione, haud scio quo jure, libello comoediae titulus datur.

Haec voluminis pars anno 1821 a Parasulála exarata est. (WILSON 308[c].)

341.

Foll. 65–67. Fabulae duae oratione soluta scriptae. Prior, *Ṣakunyupákhyána*, qua societas a Duryodhana cum Ṣakuni inita narratur, incipit: पुरा निखिलराजन्यगणविद्वज्जनमंडलीपरिमंडितायां दुर्योधनसभायामेकदा युधिष्टिरः समाययौ तमवलोक्य अहो आगच्छ कुंडेति दुर्योधन आजुहाव ।. Altera, *Ṣakaṭáropákhyána*, Ṣakaṭárae simiae prudentia praedicatur. Incipit: पुरा को पि राजा महानासीत्तत्समीपे शकटारनामा वृद्धकपिरेकः स्थितः स तु वहुगोष्टीकः राजा तद्वाक्य वहु मन्यते स्म राजगृहस्थिता कापि दाशी प्रत्यहं वाजिशालाद्वारवद्धमेकं मेषं सकौतुकं कराघातेन भीषयामासं. Finis desideratur.

Haec folia exeunte seculo superiore exarata sunt. (WILSON 426[h].)

F. GRAMMATICA (VYAKARANA).

342—351.

Decem volumina intra annos 1787–1790 Benaris satis accurate exarata. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11½. Lat. 5. Linn. variant.

Patanjalis Mahábháshyam, i. e. magnus ad Páṇinis grammaticam commentarius. Adscripta est in marginibus *Kaiyaṭae*, Jaiyaṭae filii, explicatio, *Mahábháshyapradípa* appellata, et *Nágojíbhaṭṭae* ad Kaiyaṭam commentarius, *Bháshyapradípoddyota* dictus. Singula Páṇinis capita in partes diurnas (áhnika) dividuntur.

Cod. 185. Foll. 336.

Foll. 1–41; I, 1, 1. Praecepta ad grammaticam generalem pertinentia et de grammaticae legendae necessitate et usu disputatio. Foll. 42–104; I, 1, 2 = P. 14. Śivasútráṇi. Foll. 105–147; I, 1, 3 = P. I, 1, 1–3. Foll. 148–198; I, 1, 4 = P. I, 1, 4–10. Foll. 199–262; I, 1, 5 = P. I, 1, 11–26. Foll. 263–336; I, 1, 6 = P. I, 1, 27–44.

Cod. 186. Foll. 322.

Foll. 1–51^{a}; I, 1, 7 = P. I, 1, 45–55. Foll. 52^{b}–116; I, 1, 8 = P. I, 1, 56–59. Foll. 117–212; I, 1, 9 = P. I, 1, 60–75. Foll. 213–280^{a}; I, 2, 1 = P. I, 2, 1–44. Foll. 280^{b}–322^{a}; I, 2, 2 = P. I, 2, 45–63.

Cod. 187. Foll. 389.

Foll. 1–58; I, 2, 3 = P. I, 2, 64–73. Foll. 59–119; I, 3, 1 = P. I, 3, 1–11. Foll. 120–187; I, 3, 2 = P. I, 3, 12–93. Foll. 188–237; I, 4, 1 = P. I, 4, 1. 2. Foll. 238–274; I, 4, 2 = P. I, 4, 3–22. Foll. 275–342; I, 4, 3 = P. I, 4, 23–56. Foll. 343–389; I, 4, 4 = P. I, 4, 57–110.

Non explicantur regulae P. I, 1, 16. 31. 33. 40. 64; 2, 2. 3. 12–15. 34–36. 54–57; 3, 5. 6. 8. 17. 18. 23. 26. 30–39. 41–47. 49. 50. 52. 53. 57. 59. 61. 68–71. 73–77. 80–85. 87. 90–93; 4, 5–8. 10–12. 16. 33–36. 38–41. 43–47. 59. 64. 66–73. 75–79. 85–88. 91. 92. 94. 95. 98. 100. 102. 103. 106.

Cod. 188. Foll. 275.

Foll. 1–80; II, 1, 1 = P. II, 1, 1. Foll. 81–132; II, 1, 2 = P. II, 1, 2–50. Foll. 133–180; II, 1, 3 = P. II, 1, 51–72. Foll. 181–226^{a}; II, 2, 1 = P. II, 2, 1–23. Foll. 226^{b}–275; II, 2, 2 = P. II, 2, 24–38.

Cod. 189. Foll. 375.

Foll. 1–40^{a}; II, 3, 1 = P. II, 3, 1–17. Foll. 40^{b}–57^{a}; II, 3, 2 = P. II, 3, 18–45. Foll. 57^{b}–89; II, 3, 3 = P. II, 3, 46–73. Foll. 90–123^{a}; II, 4, 1 = P. II, 4, 1–61. Foll. 123^{b}–148; II, 4, 2 = P. II, 4, 62–85.

Non explicantur regulae P. II, 1, 8. 14. 15. 19. 21. 22. 25. 27. 28. 38. 39. 41. 44–46. 50. 54. 61–66. 68. 70; 2, 1. 9. 12. 13. 16. 21. 22. 31–33. 37; 3, 10. 11. 14. 15. 24–27. 31. 33. 34. 38–41. 47–49. 51. 53. 55–59. 63. 64. 68. 72. 73; 4, 4–6. 13–15. 17. 18. 20–25. 27. 28. 38–41. 44. 48. 50–53. 55. 59–61. 63. 65. 68. 71–73. 75. 76. 78. 80.

Foll. 149–194^{a}; III, 1, 1 = P. III, 1, 1–7. Foll. 194^{b}–245; III, 1, 2 = P. III, 1, 8–26. Foll. 246–276; III, 1, 3 = P. III, 1, 27–42. Foll. 277–316; III, 1, 4 = P. III, 1, 43–86. Foll. 317–352; III, 1, 5 = P. III, 1, 87–93. Foll. 353–375; III, 1, 6 = P. III, 1, 94–150.

Cod. 190. Foll. 347.

Foll. 1–23^{a}; III, 2, 1 = P. III, 2, 1–83. Foll. 23^{a}–51; III, 2, 2 = P. III, 2, 84–123. Foll. 52–69^{a}; III, 2, 3 = P. III, 2, 124–188. Foll. 69^{b}–93; III, 3, 1 = P. III, 3, 1–130. Foll. 94–109^{a}; III, 3, 2 = P. III, 3, 131–176. Foll. 109^{b}–148; III, 4, 1 = P. III, 4, 1–117.

Non explicantur regulae P. III, 1, 4. 20. 28. 29. 37. 41. 42. 47. 49–51. 53–57. 59. 61–65. 68–70. 73–77. 81. 82. 98. 99. 101. 102. 104. 110. 113. 115–117. 119–121. 126. 128. 136. 139–144. 146–148. 150; 2, 2. 6. 7. 10–12. 17–20. 22. 23. 25. 27. 30 (várttikam videtur esse). 31–37. 39–47. 50. 51. 54. 62–67. 69. 70. 72–76. 79. 81. 82. 85. 86. 88–92. 94–100. 103–105. 112. 113. 116. 117. 119. 121. 125. 128–134. 136–138. 140. 142–145. 147–149. 151–157. 159–170. 172. 173. 175–177. 179. 181–187; 3, 2. 5. 6. 8. 9. 22–35. 37–42. 45–55. 59–82. 84–89. 91–93. 96. 97. 99. 102. 103. 105. 106. 109–112. 114–118. 120. 122. 124. 128. 129. 134. 143. 144. 146. 148–150. 152–155. 158–160. 162. 164–166. 168–176; 4, 3. 6. 7. 10–18. 20. 22. 23. 25. 27–31. 33–36. 38–40. 42–59. 61. 63–66. 68. 70–76. 78. 80. 81. 83. 84. 86. 88. 90–92. 94–101. 104–109. 112. 113. 115–117.

Foll. 149–208; IV, 1, 1 = P. IV, 1, 1–14. Foll. 209–265; IV, 1, 2 = P. IV, 1, 15–81. Foll. 266–315^{a}; IV, 1, 3 = P. IV, 1, 82–95. Foll. 315^{b}–347; IV, 1, 4 = P. IV, 1, 96–178.

Cod. 191. Foll. 361.

Foll. 1–29; IV, 2, 1 = P. IV, 2, 1–91. Foll. 30–46; IV, 2, 2 = P. IV, 2, 92–145. Foll. 47–68; IV, 3, 1 = P. IV, 3, 1–119. Foll. 69–83; IV, 3, 2 = P. IV, 3, 120–168. Foll. 84–92; IV, 4, 1 = P. IV, 4, 1–144.

Non explicantur regulae P. IV, 1, 2. 5. 8. 9. 11. 12. 21. 23. 24. 26. 28. 29. 31. 34. 35. 37. 38. 40. 41. 43. 45–47. 51. 53. 56. 58. 59. 61. 62. 67–69. 72. 73. 76. 77. 80. 81. 84. 91. 99–103. 105–107. 109–111. 113. 117–119. 121–127. 129. 133. 135. 136. 138–144. 146. 152. 154. 156. 157. 159. 160. 166. 167. 169. 171–176. 178; 2, 6. 12. 14–20. 22–24. 26. 29–33. 37. 41. 44. 46–48. 50. 53.

54. 56–58. 61. 73–84. 86. 88–90. 94. 97. 98. 101–103. 105–123. 125–128. 131. 132. 134–136. 139. 140. 142–145; **3**, 5–14. 16–21. 27–33. 35–38. 40. 41. 43–47. 49–57. 61–65. 67. 69–83. 85. 90–97. 99. 102. 103. 106–115. 117–119. 121–124. 126. 128–130. 132. 133. 137–139. 141. 142. 144–155. 157–162. 164. 165. 167. 168; **4**, 2–8. 10–16. 18. 19. 21. 22. 25–29. 31–40. 42–48. 50–54. 56–58. 61. 63. 64. 66–75. 77–81. 84–89. 91–127. 129–139. 141–144.

Foll. 93–131; V, **1**, 1 = P. V, **1**, 1–58. Foll. 132–193; V, **1**, 2 = P. V, **1**, 59–136. Foll. 194–236[a]; V, **2**, 1 = P. V, **2**, 1–93. Foll. 236[b]–264; V, **2**, 2 = P. V, **2**, 94–140. Foll. 265–283; V, **3**, 1 = P. V, **3**, 1–54. Foll. 284–335[b]; V, **3**, 2 = P. V, **3**, 55–119. Foll. 336–361; V, **4**, 1 = P. V, **4**, 1–160.

Non explicantur regulae P. V, **1**, 5. 8. 11. 14. 15. 17. 18. 26. 27. 31 (várttikam videtur esse). 32. 34. 36. 40–47. 49–54. 56. 60–63. 65–70. 73. 75. 76. 78. 79. 81–83. 85–89. 91–93. 98–110. 112. 123. 126–129. 131–136; **2**, 1–3. 5–8. 11. 13. 15–19. 22. 24. 26. 30–32. 34–36. 38. 43. 50. 53–58. 61–64. 66–71. 74. 78. 80. 81. 83. 86–90. 93. 98. 99. 104–106. 108. 110. 111. 113. 114. 117. 119. 121. 123. 124. 127. 128. 130–134. 136–140; **3**, 3. 4. 6. 11–13. 15. 16. 21. 23–26. 29. 30. 33. 34. 37–41. 43. 46. 49–51. 53. 54. 56. 59. 61–65. 69. 70. 73. 75–82. 87. 89. 90. 93. 96. 97. 100–105. 107–117. 119; **4**, 2. 6. 9–13. 15–18. 20–23. 25. 26. 28. 29. 31–35. 37–41. 43. 45–49. 51–56. 58–67. 71. 72. 75. 79–86. 89–102. 104–112. 114. 117. 120–130. 132–134. 136–153. 155. 157–160.

Cod. 192. Foll. 363.

Foll. 1–42[a]; VI, **1**, 1 = P. VI, **1**, 1–12. Foll. 42[b]–64; VI, **1**, 2 = P. VI, **1**, 13–44. Foll. 65–107; VI, **1**, 3 = P. VI, **1**, 45–83. Foll. 108–195; VI, **1**, 4[1] = P. VI, **1**, 84–158. Foll. 196–244; VI, **1**, 5 = P. VI, **1**, 159–223. Foll. 245–271; VI, **2**, 1 = P. VI, **2**, 1–138. Foll. 272–284; VI, **2**, 2 = P. VI, **2**, 139–199. Foll. 285–304[a]; VI, **3**, 1 = P. VI, **3**, 1–33. Foll. 304[b]–325[a]; VI, **3**, 2 = P. VI, **3**, 34–45. Foll. 325[b]–363; VI, **3**, 3 = P. VI, **3**, 46–139.

Cod. 193. Foll. 369.

Foll. 1–24[a]; VI, **4**, 1 = P. VI, **4**, 1–21. Foll. 24[b]–72[a]; VI, **4**, 2 = P. VI, **4**, 22–61. Foll. 72[b]–111; VI, **4**, 3 = P. VI, **4**, 62–128. Foll. 112–148; VI, **4**, 4 = P. VI, **4**, 129–175.

Non explicantur regulae P. VI, **1**, 10. 11. 15. 19. 21–26. 29. 31. 34. 35. 38. 40–44. 46. 47. 52–55. 57. 59. 62. 73. 78. 81. 88. 92. 97. 100. 104–106. 109–111. 114. 116–122. 132–134. 136–141. 143. 146. 148. 149. 151–153. 155. 156. 160. 164. 165. 170. 175. 178–181. 183. 184. 193. 194. 197–203. 206. 209–214. 216. 218. 219; **2**, 3–10. 12–28. 30–32. 34. 35. 37. 39–41. 43–46. 48. 51. 53–79. 81. 83–90. 94–104. 109–116. 118–120. 122–125. 127–129. 131–135. 137. 138. 140–142. 144–147. 149–164. 166–174. 176. 178–184. 188–190. 192–196. 198; **3**, 4. 6. 12. 15–20. 22. 24. 27. 29–33. 38. 39. 41. 45. 48. 51. 54. 55. 58. 60. 63–65. 67. 69. 71. 75. 77. 80. 81. 84. 85. 87. 88. 90–92. 94. 96. 100. 102–108. 110. 113–120. 123. 125–137; **4**, 4–11. 15. 17. 18. 20. 21. 26–33. 35. 36. 38. 39. 41. 43. 44. 50. 53. 54. 58–61. 63. 65. 67–73. 75. 76. 78–81. 83. 85. 86. 88. 91. 92. 94. 95. 97–99. 102. 103. 105. 107–109. 112. 113. 115–119. 122. 124–126. 129. 131. 134. 136–139. 145–147. 150–152. 156–158. 162. 164–169. 173.

Foll. 149–212[a]; VII, **1**, 1 = P. VII, **1**, 1–57. Foll. 212[b]–258; VII, **1**, 2 = P. VII, **1**, 58–103. Foll. 259–299[a]; VII, **2**, 1 = P. VII, **2**, 1–35. Foll. 299[b]–369; VII, **2**, 2 = P. VII, **2**, 36–118.

Cod. 194. Foll. 329.

Foll. 1–25[a]; VII, **3**, 1 = P. VII, **3**, 1–49. Foll. 25[b]–56; VII, **3**, 2 = P. VII, **3**, 50–120. Foll. 57–100; VII, **4**, 1 = P. VII, **4**, 1–97.

Non explicantur regulae P. VII, **1**, 4. 5. 15. 16. 19. 20. 22. 24. 29. 31. 32. 35. 38. 41–49. 53–55. 57. 60–64. 66. 67. 71. 75. 76. 79. 83. 85. 87. 88. 91–94. 99. 103; **2**, 4. 6. 7. 11. 12. 22. 24. 25. 31–34. 38–43. 45. 46. 49–51. 53–57. 61. 65. 66. 69. 71. 72. 74–76. 79. 81. 83. 85. 87. 88. 92–97. 103. 104. 108–113. 116. 118; **3**, 2. 5–7. 9. 11–13. 16–27. 29. 30. 35. 36. 38–43. 48. 49. 52. 53. 58. 60. 62–65. 67. 68. 72–74. 76. 80–82. 84. 89–91. 93. 94. 96–102. 104–106. 108. 110. 112. 114. 115. 117; **4**, 4–8. 11. 14–22. 25. 26. 28. 29. 31–34. 36–40. 42–45. 49–53. 56. 57. 59. 62–64. 66. 68–74. 76. 78–81. 84. 86–89. 94–97.

Foll. 101–153; VIII, **1**, 1 = P. VIII, **1**, 1–50. Foll. 154–176[a]; VIII, **1**, 2 = P. VIII, **1**, 51–74. Foll. 176[b]–215[a]; VIII, **2**, 1 = P. VIII, **2**, 1–41. Foll. 215[b]–251; VIII, **2**, 2 = P. VIII, **2**, 42–108. Foll. 252–283; VIII, **3**, 1 = P. VIII, **3**, 1–55. Foll. 284–306; VIII, **3**, 2 = P. VIII, **3**, 56–119. Foll. 307–329; VIII, **4**, 1 = P. VIII, **4**, 1–68.

Non explicantur regulae P. VIII, **1**, 2. 3. 6. 7. 10. 13. 14. 19–24. 29. 31–34. 36–38. 40–45. 48–50. 52–54. 58–65; **2**, 5. 10. 13. 14. 20. 24. 26–31. 33–37. 39. 41. 43. 45. 47. 49. 51–54. 57. 60. 61. 63–67. 71. 73–77. 79. 87. 91. 93. 94. 96–102. 104. 105; **3**, 2–4. 7–12. 14. 18. 19. 22–25. 27. 28. 30. 31. 35. 40. 42. 44. 46–54. 57. 60. 62. 63. 66. 68–71. 73. 75–77. 80. 81. 83. 84. 86. 89. 90.

[1] In titulo huic parti subscripto áhnikam quintum hic finiri dicitur, neque tamen quarti finem alibi reperire potui, neque subscriptioni illi fides habenda est.

92–96. 99. 100. 102–104. 106. 107. 109. 111. 113. 114. 119; 4, 4. 5. 9. 12. 18. 23–27. 31. 33. 37. 43. 44. 46. 49–60. 62. 64. 66. 67.

Patanjalis non tam commentarium perpetuum ad Páṇinim scribere, quam criticum munus exercere voluit. Quare res ipsas raro attingit, sed quae ad technicam regularum constructionem et formam pertinent, accurate illustrat. Amplam igitur exspatiandi materiam iis offert, qui grammaticorum argutiis delectantur, sed in grammaticas et lexica nostra minor, quam ex tanta mole exspectabas, fructus ex eo redundabit. At idem pleraque Kátyáyanae additamenta (várttika) refert et explicat, et hoc nomine majoris momenti est. Quae Páṇinis regulae ipsi omni dubitatione vacare visae sunt, praetereuntur. Neque tamen propter hoc silentium regula quaequam, nisi gravissimae accedant causae, a Páṇini auctore abjudicanda est. Primum enim multae regulae suo loco omissae in aliis grammaticae partibus laudantur, tum quae explicantur sine illis saepe intelligi non possunt. Vix tamen dubitaverim, quin sútra plura e várttikis orta sint.

Aliorum grammaticorum sententias verbis अन्ये वैयाकरणाः (I, 1, 27), अन्ये, केचित्, अपर आह inducit, nominatim hos citat: Kátya (III, 2, 3 = Várttikakára), Kuṇaravádava (III, 2, 14: नैषा शंकरा शंगरा एषा. VII, 3, 1), Gonardíya (I, 1, 21. 29. III, 1, 92. VII, 2, 101), Bháradvájíyás (I, 1, 20. 56; 2, 22; 3, 67. III, 1, 48. 89. IV, 1, 79. 89. VI, 4, 47. 155), Várshyáyaṇi (I, 3, 1. locus e Yáska desumtus), Vyáḍi (I, 2, 64), Śákaṭáyana (III, 3, 1. in Kátyáyanae várttika), Saunágás (III, 2, 56. IV, 1, 74. 87; 3, 143. VI, 3, 44), Sauryabhagavat (VIII, 2, 106). Praeterea non modo versus memoriales grammaticos (káriká) citat plurimos, sed etiam locos Vedicos, et versus nonnullos e poetis postvedicis desumtos. Ad Páṇ. IV, 3, 101. haec leguntur: यत्तेन कृतं न च प्रोक्तं । वाररुचं काव्यं । जालूकाः श्लोकाः ॥ Exemplum prius jam ante Patanjalim *Vararuchim* quendam *poetam* exstitisse probat.

Kaiyaṭa in explicando Patanjali plerumque brevior et satis perspicuus est. Nágojís commentarius post Manjúshám scriptus est. (Wilson 185–194.)

352.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 376. Long. 10. Lat. 5.

Foll. 1–276. (linn. 11.) Haec folia *Śabdakaustubhae* (vocum gemmae coelestis) a *Bhaṭṭoji*, Lakshmídharae filio, scripti particulam continent, eam scilicet partem, qua Páṇinis aphorismi I, 1, 1–75. illustrantur. Auctor praecipue Mahábháshya usus est, eandemque operis in partes diurnas (áhnika) partitionem sequitur, praeterea Bhartṛiharim in prooemio nominatim laudat. Incipit:

विश्वेशं सच्चिदानन्दं वन्देऽहं योऽखिलं जगत् ।
चरीकर्त्ति वरीभर्त्ति संजरीहर्ति लीलया ॥
नमस्कुर्वे जगद्वंद्यं पाणिन्यादिमुनित्रयं
श्रीभर्तृहरिमुख्यांश्च सिद्धान्तस्थापकान्बुधान् ॥ २
नत्वा लक्ष्मीधरं तातं सुमनोवृन्दवंदितं
फणिभाषितभाष्याब्धेः शब्दकौस्तुभमुद्धरे । ३ ।
परिभाव्य वहून् ग्रंथान्यो यैक्लेशेन लभ्यते
तमशेषमनायासादितो गृह्णीत सज्जनाः ४
समर्प्य लक्ष्मीरमणे भक्त्या श्रीशब्दकौस्तुभम्
भट्टोजिभट्टो जनुषः साफल्यं लब्धुमीहते ५

A'hnikam I. fol. 60^{b}; II. fol. 93^{b}; III. fol. 118^{a}; IV. fol. 147^{b}; V. fol. 178^{a}; VI. fol. 196^{b}; VII. fol. 211^{b}; VIII. fol. 239^{b}; IX. fol. 276^{b}.

Haec voluminis pars anno 1819 negligenter exarata est. Folia plura desiderantur, praeterea multa jam a scriba male disposita sunt. (Wilson 283^{a}.)

353.

Foll. 67–90. (linn. 15.) *Jnápakasamuchchayas* (aphorismorum significativorum collectio), libellus a *Purushottamadeva* scriptus. Incipit:

यश्चक्रे परिभाषाणां वृत्तिं वृद्धसुसंमतां
पुरुषोत्तम आरेभे स ज्ञापकसमुच्चयम् १

Hoc libello ii Ashṭádhyáyís aphorismi collecti sunt, in quibus grammatici, regularum quarundam formam et constitutionem externam a Páṇini eam ob causam factam esse putant, ut aliam quandam legem indicaret et significaret (jnápayati[1]) atque quae ex verbis ipsissimis colligitur. Rem exemplis duobus illustrabo:

Fol. 81^{a}. अष्टनो दीर्घात् (Páṇ. VI, 1, 172) इति दीर्घवचनं ज्ञापकं । अष्टन आ विभक्तौ (VII, 2, 84) इति विकल्पेनात्वमिति । तेन अष्ट अष्टौ वेति भवति ॥ i. e. vox *dírghát* ('ultima producta'), quam Páṇini in hoc aphorismo usurpavit, *significativa* est. Significat enim, Páṇinim aphorismo अष्टन आ विभक्तौ ('pro ultima *ashṭan* vocis vocali in declinatione á substituatur') arbitrium *producendae* vocalis constituisse. Alioquin *dírghát* in regula illa supervacaneum foret. Sequitur, ut etiam in aphorismo अष्टाभ्य औश् (VII, 1, 21), eo quod Páṇini formam अष्टाभ्यः, non vero अष्टभ्यः usurpet, in nom. et acc. sive ex hac regula अष्टौ, sive अष्ट dici posse indicetur.

---

[1] Hujus vocabuli loco nonnunquam synonymon *súchayati* adhibetur.

Fol. 73^{b}. ऋतेश्छङ्ङिति वक्तव्ये ऋतेरीयङ्वचनं धातुप्रत्ययानामायनाद्यभावस्य ज्ञापकमिति खश्घञादेरायनेयीय इत्यादि न भवति ॥ i. e. in aphorismo III, I, 29. quum Páṇini छङ् pro ईयङ् non adhibuerit (idque brevius ideoque melius futurum fuisset), id significat, pro suffixorum primariorum (sive radicalium) literis auxiliaribus non eas substitui formas, quae in secundariis fiunt. Igitur e. g. pro suffixo खश् non e reg. P. VII, I, 2. ईन ponitur.

Purushottama, quae in hoc libro protulit, ea maximam partem ex aliis grammaticis hausit. Atque regulae pleraeque *jnápaka* appellatae jam a Patanjali indicatae sunt. Praeter quem hi auctores et libri citantur: Kaiyaṭa; Vámanavṛitti; Jayáditya (76^{b}); Nyásakṛit; Rakshita (Anunyása); Indumitra 70^{b}. 73^{a}; Páráyaṇa; Bhágavṛitti. *Bhaṭṭikávyae* loci plures laudantur. *Paribháshávṛitti,* ab auctore ipso scripta, praeter prooemium etiam in fol. 83^{a}. citatur.

Haec folia seculo septimo decimo accurate exarata sunt. (WALKER 208^{c}.)

354.

Foll. 204–253. (linn. 9–11.) *Paribháshenduṣekharas,* liber a *Nágeṣabhaṭṭa* (= Nágojibhaṭṭa), Ṣivabhaṭṭae filio, scriptus. Incipit: नत्वा साम्वशिवं ब्रह्म नागेशः कुरुते सुधीः ॥ वालानां सुखवोधाय परिभाषेन्दुशेखरम् ॥१॥ प्राचीनवैयाकरणतन्त्रे वाचनिकानि अत्र पाणिनीयतन्त्रे ज्ञापकन्यायसिद्धानि भाष्यवार्तिकयोर्निवद्धानि यानि परिभाषारूपाणि तानि व्याख्यायन्ते ॥

Omnino 119. paribháshae explicantur. In medio libro auctor Ṣabdenduṣekharam et Manjúshám opera sua citat.

Haec voluminis pars anno 1806 satis accurate exarata est. (WILSON 280^{b}.)

355.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 128. Long. 12. Lat. 4. Linn. 12–14.

Insunt in hoc codice fragmenta commentarii a *Viṭṭhala,* Nṛisinhae et Máṇikámbús filio, Rámácháryae nepote, ad Rámachandrae *Prakriyákaumudím* grammaticam scripti. Qui commentarius *Prasáda* appellatur. Incipit: श्रीविट्ठलं सुखकरं प्रणमामि देवं कारुण्यसिन्धुमखिलाननदत्तवुद्धिम् । ईषत्सहासमुखपङ्कजमात्मभासमुत्फुल्ललोचनविलोकननाशिताघम् ॥१॥ तिङन्तकाण्डस्य हि के पि पारं नाज्ञासिषुः शुद्धधियो पि सन्तः । तं प्राक्रियाकौमुदमंशमज्ञो व्याख्यानहं स्यामुपहास्य एव ॥२॥ प्रक्षेपकालुष्यनिरासहेतोः प्रसादमस्या विदधे यथावत् । इति प्रतिज्ञातमतः करिष्ये व्याख्यां स्वतः सज्जनतोषदात्रीम् ॥३॥

Foll. 1–43. De verbo usque ad recensionem radicum तन्वादि. Viṭṭhala in hac parte praeter Patanjalim, Kátyáyanam, Kaiyaṭam hos auctores et libros grammaticos citat: Indumatí vṛitti fol. 24^{b} (qui commentarius fuisse videtur ad Indumitrae librum factus); Indumitra 24^{b}; Kátantra 15^{b}; Kátantravṛittipanjiká 19^{b}; Kauṣika 9^{b}; Kshírasváminis liber Kshíratarangiṇí 23^{b}. 31^{b}. 32^{b}. 36^{a}. etc.; Durga 43^{b}; Draviḍás 9^{b}; Nyásakára (जिनेंद्रवुद्धिन्यास 51^{a}); Prabodhodayavṛittikára 9^{b}; Bhartṛiharis sive Haris kárikae; Vámanae Káṣiká; Vichárachintámaṇi 17^{b}; Haradattae Padamanjarí; Hemasúri 18^{a}. 20^{a}. 24^{b}. Ad aetatem autem auctoris circumscribendam plurimum facit, quod non modo Vopadevae Mugdhabodha, et ejusdem grammatici Kavikalpadruma et Kámadhenu saepissime laudantur, sed etiam primi libri commentarius, Mugdhabodhapradípa 17^{b} (pradípa 24^{a}. 32^{b}.) appellatus. In fol. 38^{b}. Vopadevae grammatica quaedam alia, Rámavyákaraṇa dicta, citatur, in fol. 57^{a}. Páṇiníyamatadarpaṇa liber; in fol. 96^{b}. Narendráchárya grammaticus. Animadvertendum est praeterea, quod in fol. 2^{a}. Viṭṭhala Rámachandram esse auctorem Vaishṇavasiddhántadípikae libri, seque etiam hunc commentatum esse declarat: अयमर्थो वैष्णवसिद्धांतदीपिकायामाचार्यवर्यैः प्रत्यपादि । अस्माभिरपि तद्दीपिकायां सर्वशास्त्रसाररूपायां न्यायस्नेहप्रपूरण्यां प्रतिपादितो ज्ञेयः ॥

Foll. 44–128. Folia ४४–१२६. desiderantur. In media compositione attributiva incipitur. Fol. 46^{a}. Tatpurusha; fol. 55^{b}. Bahuvríhi; fol. 60^{a}. Dvandva; fol. 70^{a}. variae regulae ad compositionem pertinentes; fol. 128^{b}. de derivatione secundaria.

In fine libri haec leguntur: येन व्याकरणार्णवैकतरणिः सा प्रक्रियाकौमुदी वेदांतानुमता च वैष्णवमहासिद्धांतसद्दीपिका । कालज्ञानविधौ व्यधायि विवुधानंदि प्रवंधत्रयं कृष्णाचार्यसुतः स नः सुखयतु श्रीरामचंद्रो गुरुः ॥४॥ श्रीरामाचार्यसूनुर्हरिहरभजनैकाग्रधीः श्रीनृसिंहाचार्यो यं माणिकाम्वाप्यजनयदतुलं विट्ठलाचार्यमार्यं । तस्य श्रीपाणिनीयाद्यनुगुणसगुणे प्रक्रियाकौमुदीयव्याख्यानेऽस्मिन्प्रसादे सुविशदमगमत्तत्सुवंतं समाप्तं.

Codex praestantissimus Váráṇasiae ab Ananta quodam, nisi fallor, exeunte seculo XVII. exaratus est. (WILSON 196.)

356.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 203. Long. 11. Lat. 11. Linn. plerumque 11.

Prima pars commentarii *Prauḍhamanoramá* appellati, quem *Bhaṭṭojidíkshita,* Lakshmídharae filius, Bhánújídíkshitae pater, ad explicandam grammaticam suam *Siddhántakaumudí* dictam conscripsit. (A.) Incipit:

ध्यायं ध्यायं परं ब्रह्म स्मारं स्मारं गुरोर्गिरः ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यां कुर्मः प्रौढमनोरमाम् ॥

Singula capita hisce in foliis finiuntur: इति संज्ञाप्रकरणं f. 6^{b} = B. f. 82^{b}; इति परिभाषाप्रकरणं f. 8^{a} = f. 84^{b}; इत्यच्संधिः f. 19^{a} = f. 97^{b}; इति हल्संधिः f. 23^{a} = f. 103^{a}; इति विसर्गसंधिः f. 24^{a} = f. 105^{a}; इति स्वादिसंधिः f. 26^{a} = f. 108^{b}; इत्यदंताः f. 41^{b}; इत्यादंताः f. 41^{b}; इति इदंताः f. 45^{b}; इति ईदंताः f. 47^{a}; इत्युदंताः f. 47^{b}; इत्यूदंताः f. 48^{b}; इत्यृदंताः f. 49^{a}; इत्योदंताः f. 49^{a}; इत्यैदंताः f. 49^{b}; इत्यजंताः पुंल्लिंगाः f. 49^{b}; इत्यजंताः स्त्रीलिंगाः f. 52^{b}; इत्यजंता नपुंसकलिंगाः f. 55^{a}; इति हलंताः पुंल्लिंगाः f. 71^{b}; इति हलंताः स्त्रीलिंगाः f. 72^{a}; इति हलंता नपुंसकलिंगाः f. 73^{a}; इत्यव्ययानि f. 76^{b}; इति स्त्रीप्रत्ययाः f. 88^{b}; इति प्रथमा f. 90^{b}; इति द्वितीया f. 100^{b}; इति तृतीया f. 102^{a}; इति चतुर्थी f. 103^{b}; इति पंचमी f. 105^{a}; इति षष्ठी f. 106^{b}; इति सप्तमी f. 107^{a}; इत्यव्ययीभावः f. 110^{a}; इति तत्पुरुषः f. 124^{b}; इति बहुव्रीहिः f. 132^{a}; इति द्वंद्वः f. 134^{a}; इत्येकशेषः f. 135^{a}; इति सर्वसमासशेषः f. 135^{a}; इति सकलसमाससाधारणाः समासांताः f. 135^{b}; इत्यलुक्समासः f. 136^{b}; इति समासाश्रयविधयः f. 140^{a}; इत्यपत्यादिविकारांतार्थाः साधारणाः प्रत्ययाः f. 141^{b}; इत्यपत्याधिकारः f. 146^{a}; अथ चातुरर्थिकाः f. 149^{a}; इति चातुरर्थिकाः f. 149^{b}; इति शैषिकाः प्रत्ययाः समाप्ताः f. 158^{a}; प्राग्दीव्यतीयाः समाप्ताः f. 160^{a}; ठकोऽवधिः समाप्तः f. 162^{a}; इति प्राग्घितीयाः f. 164^{a}; समाप्ताश्चातुरर्थिकाः। अथ पांचमिकाः ibid.; छयतोः पूर्णोऽवधिः f. 166^{a}; आर्हीयाणां ठगादीनां द्वादशानां गतोऽवधिः f. 171^{a}; ठञः पूर्णोऽवधिः f. 172^{a}; नञ्स्नञोरधिकारः समाप्तः f. 174^{b}; इति मत्वर्थीयाः f. 186^{b}; इति प्राग्दिशीयानां पूर्णोऽवधिः f. 187^{b}; इति प्रागिवीयानां पूर्णोऽवधिः f. 193^{a}; इति तद्धितप्रक्रिया f. 198^{a}; इति द्विरुक्तप्रक्रिया f. 203^{a}.

In conficiendo hoc libro, Bhaṭṭojis id egisse videtur, ut compendiosam grammaticam suam docentium usui adaptaret. Quare additamenta amplissima adjiciuntur, difficiliora explicantur, exempla sive ex antiquioribus grammaticis sive poetis clarissimis petita afferuntur, argumenta aliarum scholarum refelluntur. Inprimis, quae orientalis quidam grammaticus ejusque nepos commentator protulerunt, refutantur[1]. Post majorem auctoris librum, Ṣabdakaustubham, hunc commentarium scriptum esse, eo probatur, quod Bhaṭṭojis lectores saepissime ad eum relegat. Praeter notissimos scholae Páṇiníyae principes, in hac parte grammatici, lexicographi, libri scholastici hi laudantur: Anunyásakáraḥ 112^{b}; Amara; Arváchínás (recentiores grammatici oppositi antiquioribus) 172^{a}. 202^{b}; Ujjvaladatta; Kalápánusáriṇaḥ (sectatores scholae Kálápicae) 14^{b}; Kátantra; Kátantraparişishṭa v. Ṣrípati; Kulachandra (in libro Durgavákyaprabodha) 107^{a}; Kaumárás 41^{b}. 80^{a}; Kshírasvámin; Gaṇaratnakára sive Gaṇaratnamahodadhikára 34^{b}. 85^{b}; Chandrakosha (समज्या परिषत्पषेद्) 184^{b}; Chándrasútra 104^{b}; Chándráḥ 151^{a}; Jayamangalá (Bhaṭṭikávyae commentarius) 131^{b}; Jayáditya (gram.) 113^{a}. 201^{b}; Trikáṇḍaṣesha; Trilochanadása (in libro Panjiká dicto) 129^{b}; Daṣapádí 64^{b}; Durghaṭa 202^{a}; Durghaṭavṛittikṛit 131^{b}. 191^{a}; kaṣchid Durghaṭavṛittikáraḥ 187^{a}; Dhananjayanighaṇṭu 41^{b}; Nyása, sive Nyásakára frequentissime; Panchapádí (de suffixis uṇádicis) 64^{b}; Padamanjarí v. Haradatta; Páṇiníyamatadarpaṇa (ṣlokis compositum) 130^{b}. 136^{a}[2]; Páráyaṇikáḥ 24^{a}; Purushottama 54^{a}; Prasádakṛit i. e. Viṭṭhala Ácharya 47^{a}. 51^{a}. 60^{b}; Pránch (orientalis grammaticus, de quo supra dixi)[3]; Prátiṣákhya 4^{b}; Prátiṣákhyabháshya 9^{a}; Bhaṭṭáḥ sive Bhaṭṭapádás 173^{b}. 174^{a}. (quo nomine Bhaṭṭojis magistrum significari puto); Bhaṭṭi (Bhaṭṭikávya); Bhágavṛittikára 187^{a}; Mádhava frequentissime; Medinikosha; Yádavakosha 48^{a}; Yáska; Rakshita 108^{a}. 124^{b}; Rabhasakosha 15^{b}. 124^{a}; Rúpamálá 54^{b}; Vardhamána 106^{a}. 123^{a}; Váchaspati 86^{b}; Vámana; Vicháracintámaṇi (grammatica) 47^{a}. 60^{a}. 119^{a}; Viṣvarúpa; Vedabháshyakárás (quo nomine Sáyaṇa intelligitur); Vyághrabhúti (káriká) 4^{a}; Ṣabdakaustubha, frequenter[4]; Ṣákaṭáyana 74^{a}[5]; Ṣákalya 5^{a}[6]; Ṣáṣvata 124^{a}; Ṣrídhara 17^{a}; Ṣrípati (Kátantraparişishṭae auctor) 48^{a}. 54^{a}; Síradeva (gr.) 14^{b}; Sudhákara 98^{b}; Haradatta, Padamanjarís auctor; Hari (cujus grammatica philosophica saepissime laudatur)[7]; Hemachandrae lexicon 35^{b}.

---

[1] Fol. 50^{b}. यत्तु प्राचा औदिति सूत्रे घिनदीसंज्ञावर्जिताभ्यामिति व्याख्यातं नासावक्षरार्थः किंतु पूर्वोत्तरसूत्रद्वयबललभ्यः। एवं च इदुद्भ्यामिति सूत्रानुपन्यसनं प्राचः प्रामादिकमेव ॥ Fol. 71^{a}. यत्तु प्राचोक्तमुङावितावितिति यच्च तत्पौत्रेण व्याख्यातं उकार उगित्कार्यार्थ इति तदसंगतमिति भावः ॥ eodemque modo sexcenties.

[2] अर्थं परपदस्येह श्वःशब्दः कालवाच्यपि ।
अभिभवति स्वभावेन तेनेमौ मंगलार्थकौ ॥ ṣvovasíyas.

[3] Cf. Práchínaprakriyá 119^{a}.

[4] दूषणोद्धारस्तु शब्दकौस्तुभे स्पष्टीकृतोऽस्माभिः। 7^{a}; इति प्रपंचितं शब्दकौस्तुभेऽस्माभिः। 23^{b}; येन विधिरिति सूत्रे शब्दकौस्तुभेऽस्य प्रत्याख्यातत्वात्। 24^{b}. etc.

[5] आर्यहलमिति बलात्कारे। शाकटायनस्तु आर्येति प्रतिबंधे हलमिति प्रतिषेधविवादयोरित्याह ॥

[6] अप्राकृतस्तु यः स्वारः स्वरितोदात्तपूर्वगः ।
उदादायार्द्धमस्याथ शिष्टं निघ्नंति पूर्वगं ॥

[7] Fol. 26^{b}. उपायाः शिक्षमाणानां बालानामुपलालनाः ।
असत्ये वर्त्मनि स्थित्वा ततः सत्यं समीहते ॥
Fol. 62^{a}. संबंधिशब्दः सापेक्षो नित्यं सर्वः समस्यते ।
वाक्यवत्सा व्यपेक्षा हि वृत्तावपि न हीयते ॥
Fol. 93^{b}. प्रधानेतरयोर्यत्र द्रव्यस्य क्रिययोः पृथक् ।
शक्तिर्गुणाश्रया तत्र प्रधानमनुरुध्यते ॥

Diversi generis auctores et libri hi citantur: Átharvaṇa; Áṣvaláyana; Kalpasútra; Kálidása (Meghadúta et Raghuvanṣa); Kiraṇávalí 109[b]; Kíchakavadha; Gautamasmṛiti 138[b]; Jayadeva; Jaiminisútra 141[a]; Taittiríyás; Naimishíya; Pushpadanta 131[a]; Bhavabhúti; Bhágavata; Bhárata; Bháravi; Mágha; Mitákshará, commentarius Haradattae ad Gautamasmṛitim[1]; Mímánsakás; Murári; Yájnavalkya; Rámáyaṇa; Ṣánkarabháshya 173[b]; Ṣábarabháshya; Ṣulvasútram; Ṣríharsha (Naishadha); Skandapuráṇa.

Codex, seculo superiore exeunte exaratus, ex optimo quodam archetypo descriptus est. In 40 foliis primis multae glossae, ex commentario nescio quo, desumtae, in margine adpictae sunt. (Wilson 200.)

357.

Foll. 73–108. Long. 9. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 8–14.

Hac voluminis parte *Prauḍhamanoramae* pars prima, inde ab initio usque ad finem partis *Svádisandhi*, continetur.

Haec folia exeunte seculo superiore exarata sunt. (Wilson 426[1].)

358.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 81. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. plerumque 12.

Inest secunda *Prauḍhamanoramae* pars, qua verba et conjugatio tractantur. Incipit:

ग्रंथमध्ये कृतं मंगलं शिष्यशिक्षार्थमुपनिबध्नाति । श्रौतेति ।

Singula capita haec: इति भ्वादि: fol. 30[a]; इत्यदादय: fol. 31[b]; इति जुहोत्यादय: fol. 32[a]; इति दिवादय: fol. 34[a]; इति स्वादय: fol. 34[a]; इति तुदादय: fol. 36[b]; इति रुधादय: fol. 37[a]; इति तनादय: fol. 37[a]; इति क्र्यादय: fol. 37[b]; आस्वदीया: समाप्ता: fol. 40[a]; इत्याधृषीया: fol. 40[b]; इति चुरादय: fol. 45[a]; इति हेतुमण्ण्यंतप्रक्रिया fol. 49[a]; इति सनंतप्रक्रिया fol. 49[b]; इति यङंतप्रक्रिया fol. 50[a]; इति यङ्लुगंतप्रक्रिया fol. 56[b]; इति नामधातुप्रक्रिया fol. 62[a]; इति कंड्वादय: fol. 63[a]; इति प्रत्ययमाला fol. 63[a]; इत्यात्मनेपदं fol. 69[b]; इति पदव्यवस्था fol. 70[b]; इति भावकर्मप्रक्रिया fol. 74[b]; इति कर्मकर्तृप्रक्रिया fol. 77[b]; इति लकारार्थप्रक्रिया fol. 81[a].

प्रधानविषया शक्तिः प्रत्ययेनाभिधीयते ।
यदा गुणे तदा तद्वदनुक्तापि प्रतीयते ॥

Aliaque in foll. 105[b]. 115[a]. 142[b].

[1] गौतमस्मृतौ तु स्नातकधर्मेषु अधेनुं धेनुभव्ये ब्रूयादिति प्रयुक्तं । तत्रार्षत्वान्नुमागमो नेति तद्व्याख्यायां मिताक्षरायां हरदत्त: ॥

Foll. 2–31. medio seculo superiore nitide et accurate, reliqua hoc seculo exarata sunt. (Wilson 320.)

359.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 115. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 9.

Tertia *Prauḍhamanoramae* pars, derivationem primariam, accentum, grammaticam Vedicam tractans. (D.) Incipit:

धातो: यद्यपि धातोरेकाचो हलादेरिति सूत्राद्धातोरित्यनुवर्त्तत एव तथापि etc.

Singula capita haec: इति कृत्यप्रक्रिया fol. 5[b]; de suffixis *kṛit* dictis fol. 22[b]; इत्युणादिषु प्रथम: पाद: fol. 35[a]; इत्युणादिषु द्वितीय: पाद: fol. 43[a]; इत्युणादिवृत्तौ तृतीय: पाद: fol. 53[b]; इत्युणादिवृत्तौ चतुर्थ: पाद: fol. 70[a]; इत्युणादिवृत्तौ पचम: पाद: fol. 72[a]. Sequitur brevis disquisitio, qua grammatici orientalis illius errores, in explicatione regularum uṇádicarum commissi, refelluntur[2]: इति द्वितीये प्रमादा: fol. 72[b]; इति तृतीये प्राच: प्रमादा: fol. 73[a]; इति चतुर्थे प्राच: प्रमादा: fol. 73[b]; इति कृदंतप्रक्रिया fol. 88[b]. Sequitur interpretatio capitum ad grammaticam Vedicam pertinentium: इति प्रथमोऽध्याय: fol. 89[b]; इति द्वितीयोऽध्याय: fol. 90[a]; इति तृतीय: fol. 93[b]; इति चतुर्थ: fol. 94[b]; इति पंचम: fol. 95[a]; इति षष्ठ: fol. 97[a]; इति सप्तम: fol. 99[a]; इत्यष्टम: fol. 100[a]; इति साधारणस्वरप्रकरणं प्रथमं fol. 104[a]; इति धातुस्वर: fol. 104[b]; इति प्रकृतिस्वरविषयकं द्वितीयं प्रकरणं fol. 106[b]; इति प्रत्ययस्वरप्रकरणं तृतीयं fol. 109[a]; इति समासस्वरप्रकरणं fol. 113[b]; इति तिङंतस्वरनिरूपणप्रकरणं पंचमं fol. 114[b]. Finitur totum opus in fol. 115[a]. his versibus:

अखंडमपि यत्सर्वं कृत्तद्धितपरंपरं ।
अशेषशास्त्रसंवेद्यमक्षरं तदुपास्महे ॥
सिद्धांतकौमुदीव्याख्या चेयं प्रौढमनोरमा ।
भट्टोजिदीक्षितकृतिर्भूयाद्विश्वेशतुष्टये ॥

इति पदवाक्यप्रमाणज्ञश्रीलक्ष्मीधरसूरे: सूनुना भट्टोजिदीक्षितेन विरचितायां प्रौढमनोरमायामुत्तरार्धं समाप्तं ॥

Auctorum numerus in hac parte multo minor citatur quam in prima. Eos enim antiquiores enotare, qui in capitibus uṇádicis leguntur, operae pretium non fuit, quum ad unum omnes ex Ujjvaladattae libro desumti sint. Praetermissis igitur his iisque, quos jam supra enumeravi, hos reperi: Abhidhánamálá 58[b];

[2] Incipit: प्राचा तु कतिपयानामेवोणादीनामुपन्यास: कृत: सोऽपि नैकप्रघटकतया । किंतु विच्छिद्येति स्पष्टमेव । तत्रापि प्रमादं लेशतो दर्शयाम: ॥

Udayanácháryás 71^a; Vopadevae Kavikalpadruma; Kávyaprakáṣa; Keṣava lex. 39^b; Durgasinha 9^a; Dhanvantarinighaṇṭu; Nánártharatnamálá 30^b; Prábhákarás gr. 90^a; Bhúriprayoga 39^b; Yádava 34^b; Vaijayantí 29^a; Ṣaunakíya-Svaráshṭaka 103^a; Saptapadárthíṭíká 12^a; Svaramanjaríkára 64^a. 102^b. 106^a. 108^a.

Praeterea hi libri citantur: Káṣíkhaṇḍam 30^a; Damayantíkávya 27^a; Brahmáṇḍa a Hemádris citatum 38^a.

Codex post annum 1810 exaratus est. (Wilson 156.)

360, 361.

Opus unum voluminibus duobus compactum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 10. Lat. 4½. Linn. 9.

Prima pars commentarii *Tattvabodhiní* (veritatis magistra) appellati, quem *Jnánendra-Sarasvatí*, Vámanendrasváminis discipulus, ad illustrandam *Siddhantakaumudím* grammaticam composuit. (A.) Liber doctus quidem, sed ob nimiam verbositatem molestus, et maximam partem e Bhaṭṭojis Prauḍhamanoramá haustus est. Incipit:

नत्वा विश्वेश्वरं सांवं कृत्वा च गुरुवंदनं ।
सिद्धांतकौमुदीव्याख्या क्रियते तत्ववोधिनी ।१।

Vol. I. Foll. 218. इति संज्ञाप्रकरणं fol. 12^b = B. 11^a; परिभाषाप्रकरणं $18^a = 15^b$; स्वरसंधिः $36^b = 31^b$; हल्संधिः $43^a = 37^a$; विसर्गसंधिः $46^a = 39^b$; स्वादिसंधिः $51^b = 44^b$; अजंताः पुंलिंगाः $94^b = 83^b$; अजंताः स्त्रीलिंगाः $100^b = 88^b$; अजंता नपुंसकलिंगाः $104^b = 92^a$; हलंताः पुंलिंगाः $133^b = 117^b$; हलंताः स्त्रीलिंगाः $134^b = 118^b$; हलंता नपुंसकलिंगाः $138^a = 122^b$; अव्ययानि $144^a = 127^b$; स्त्रीप्रत्ययाः $174^a = 154^b$; कारकप्रक्रिया $216^a = 192^a$.

Vol. II. Foll. 226. Fol. २३t. desideratur. अव्ययीभावः $8^a = 203^a$; तत्पुरुषः $40^a = 234^b$; बहुव्रीहिः $56^a = 247^b$; द्वंद्वः $62^b = 254^a$; एकशेषः $65^b = 256^a$; सर्वसमासशेषः $66^a = 256^b$; सकलसमाससाधारणाः समासांताः $68^a = 258^a$; अलुक्समासः $70^a = 260^a$; सर्वसमासाश्रया विधयः $77^b = 266^b$; अपत्याधिकारः $105^b = 298^a$; चातुरर्थिकाः $115^b = 307^a$; शैषिकाः $136^b = 324^b$; प्राग्दीव्यतीयाः $140^b = 327^a$; ठकोऽवधिः $146^a = 332^a$; प्राग्घितीयाः $150^a = 335^b$; छयतोः पूर्णोऽवधिः (२३t) $= 339^a$; आर्हीयाणां ठगादीनां गतोऽवधिः $164^a = 348^a$; कालाधिकारस्य पूर्णोऽवधिः $166^b = 350^b$; ठञः पूर्णोऽवधिः $167^b = 351^a$; नञ्स्नञोरधिकारः समाप्तः $172^a = 355^a$; मत्वर्थीयाः $195^a = 361^b$; प्राग्दिशीयानां पूर्णोऽवधिः $196^b = 363^b$; प्रागिवीयानां पूर्णोऽवधिः $207^b = 372^b$; तद्धितप्रक्रिया $217^b = 382^b$; द्विरुक्तप्रक्रिया $226^a = 390^a$.

Haec volumina hoc seculo ineunte exarata sunt. (Wilson 281, 282.)

362.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 391. Long. 11½. Lat. 6. Linn. plerumque 21.

Hic codex (B.) eandem atque superior *Tattvabodhinís* partem continet, neque tamen ex eodem libro manu scripto provenit. In fine haec leguntur: इति परमहंसपरिव्राजकाचार्य्यवामनेन्द्रस्वामिचरणारविन्दसेवकज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृतौ सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायान्तत्ववोधिन्याख्यायां पूर्वार्द्धं समाप्तम् ॥ शुभ ॥
लिख्यते वदनचन्द्रसरकारनिवाससुडा ॥

Codex post annum 1810 exaratus est. (Wilson 199.)

363.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 296. Long. 12½. Lat. 5. Linn. usque ad fol. 153. 10. postea 9.

Foliis 1–153. secunda *Tattvabodhinís* pars continetur, qua conjugatio verborum tractatur. Incipit:

अज्ञाननासने दक्षं दीक्षितं भक्षरक्षणे (भक्त°) ।
वटमूलाश्रयं त्र्यक्षं दक्षिणामूर्त्तिमाश्रये ॥१॥

Singula capita haec: भ्वादयः fol. 65^b; अदादयः 74^a; जुहोत्यादयः 75^b; दिवादयः 78^b; स्वादयः 79^b; तुदादयः 84^a; रुधादयः 84^b; तनादयः 84^b; क्र्यादयः 86^a; चुरादयः 97^a; ण्यंतप्रक्रिया 103^b; सनंतप्रक्रिया 106^b; यङंतप्रक्रिया 108^b; यङ्लुगंतप्रक्रिया 116^a; नामधातुप्रक्रिया 125^b; कंड्वादयः 126^b; आत्मनेपदं 134^a; पदव्यवस्था 134^b; भावकर्मप्रक्रिया 140^a; कर्मकर्तृप्रक्रिया 144^b; लकारार्थप्रक्रिया 153^a.

Folia 154–296. De derivatione primaria. Incipit:

समस्तजगतामीशौ जगदानंदकारकौ ॥
जगतीजनकौ वंदे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥१॥

Capita sunt haec: कृत्यप्रक्रिया 166^b; कृत्प्रक्रिया 201^b; उणादिषु प्रथमः पादः 220^b; द्वितीयः 234^b; तृतीयः 250^b; चतुर्थः 274^b; पंचमः 278^a. Sequuntur usque ad finem alia suffixa primaria.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 198.)

364.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 393. Long. 11½. Lat. 5½. Linn. 12–14.

Nágeṣae ad Bhaṭṭojis *Siddhántakaumudím* commentarius, *Laghuṣabdenduṣekharas* appellatus. (A.) Incipit:

*पातंजले महाभाष्ये कृतभूरिपरिश्रमः
शिवभट्टसुतो धीमान् सतीदेव्यास्तु गर्भजः १

याचकानां कल्पतरोररिकक्षहुताशनात्
शृंगवेरपुराधीशाद्रामतो लब्धजीविकः (labdha°) २
नत्वा फणीशं नागेशस्तनुते र्थप्रकाशकं
मनोरमोमार्धदेहं लघुशब्देंदुशेखरं ३

I. e. 'Postquam in magno Patanjalis commentario toto studio incubuit, Nágeṣa, Ṣivabhaṭṭae et Satís germanus filius, qui Rámae, Ṣṛingaverae regi, petentium patrono liberalissimo, at hostium, ignis instar arbusta comburentis, eversori, vitae sustentationem debet: qua par est reverentia Patanjalis memoriam prosecutus, res illustrantem minorem sermonis Ṣivam scripturus est, qui dimidium corpus est venustae Umae (sive: minorem sermonis lunae corollam, Manoramae, Umae comparandae, dimidium corpus).' Hac verborum ambiguitate auctor sine dubio in componendo libro Bhaṭṭojis Prauḍhamanoramá se usum esse indicare voluit. Nágeṣa eundem ordinem sequitur atque Bhaṭṭoji, et in explicandis regulis satis longus est. Ad majora opera sua *Bṛihachchhabdenduṣekhara* in fol. 246^{b}, et *Paribhápshenduṣekhara* in fol. 27^{a}. lectores relegat.

स्वादिसंधिः fol. 59^{b}; हलंता नपुंसकलिंगाः 118^{b}; विभक्त्यर्थः 156^{b}; समासाश्रयविधयः 202^{b}; समासः 246^{b}. ॥ पूर्वार्धं ॥ भ्वादयः 269^{b}; तिङंतं संपूर्णं 310^{b}; कृदंतं 330^{a}; स्वरविधिः 393^{a}.

Codex intra annos 1762 et 1763 a Gaṇeṣamiṣra satis accurate exaratus est. (WILSON 197.)

365.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 454. Long. 11. Lat. 5. Lineae usque ad fol. 336. novenae, exinde denae.

Insunt in hoc codice majora *Laghuṣabdenduṣekharae* fragmenta. (B.) Foll. 1–399. pars prior usque ad finem prope capitis नञ्स्नञोरधिकार appellati continetur (= cod. A. fol. 229^{a}. 11). Foll. 400–428. de conjugatione ad finem prope capitis भ्वादयः (= cod. A. fol. 265^{a}. 1), foll. 429–454. de accentu ad finem prope फिट्सूत्राणां (= cod. A. fol. 360^{b}. 11).

Desiderantur folia १–९, २२४, et २६५–३२२.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 284.)

366.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 230. Long. 13. Lat. 5. Linn. 11–13.

A. Foll. 1–153. altera *Laghuṣabdenduṣekharae* pars fere integra continetur. Post fol. 85 (कृदंतं) folium unum desideratur, quod initium capitis Vedici continebat.

B. Foll. 154–230. duo fragmenta commentarii ad *Laghuṣabdenduṣekharam* a *Vaidyanátha Páyaguṇḍa* scripti, et *Sadasthimálá* appellati, continentur. Foll. 154–204. et textum et commentarium inde ab initio usque ad finem capitis परिभाषाप्रकरणं dicti exhibent. Auctor in prooemio haec:

नत्वा गुरुं वैद्यनाथः पायगुंडाख्यको वृतिं ।
सदस्थिमालां तनुते लघुशब्देंदुशेखरे ॥२॥

Foll. 205–230. sine textu commentarium ad eam partem praebent, qua de casuum usu agitur. In marginibus foliorum trium primorum inscriptio भा° का° invenitur, quod, nisi fallor, भावकारक vocem significat. Collatis locis compluribus, etiam hanc partem ad Nágeṣae librum explicandum scriptam esse reperi.

Codex exeunte seculo superiore exaratus est. (WILSON 195.)

367.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 309. Long. 10. Lat. $4\frac{1}{2}$.

Foll. 1–203. (linn. 9.) *Varadarájae* grammatica, *Madhyasiddhántakaumudí* appellata. (A.) Incipit:

नत्वा वरदराजः श्रीगुरून् भट्टोजिदीक्षितान् ॥
करोति पाणिनीयानां मध्यसिद्धान्तकौमुदीम् ॥१॥

In tres partes liber divisus est, quarum prima nomina (सुबंताः), secunda verba (तिङंताः), postrema derivatio et compositio tractantur. Adduntur capita duo de formis Vedicis et accentu. Capita singula haec:

संज्ञाप्रकरणं fol. 3^{b} = B. 94^{a}; स्वरसंधिः $7^{b} = 99^{a}$; हल्संधिः $9^{b} = 102^{a}$; विसर्गसंधिः $11^{a} = 103^{b}$; अजंताः पुंल्लिगाः $18^{b} = 112^{a}$; अजंताः स्त्रीलिंगाः $20^{a} = 113^{b}$; अजंता नपुंसकलिंगाः $21^{b} = 115^{a}$; हलंताः पुंलिंगाः $30^{a} = 124^{b}$; हलंताः स्त्रीलिंगाः $31^{a} = 125^{a}$; हलंता नपुंसकलिंगाः $32^{a} = 126^{a}$; अव्ययानि $33^{a} = 127^{b}$. ॥ इति सुबंतं ॥

परस्मैपदप्रक्रिया $48^{b} = 20^{b}$; आत्मनेपदप्रक्रिया 54^{b}; भ्वादिः $57^{a} = 28^{b}$; अदादिः $66^{a} = 40^{a}$; जुहोत्यादिः $68^{b} = 43^{a}$; दिवादिः $72^{b} = 48^{b}$; स्वादयः $74^{a} = 50^{b}$; तुदादिः $77^{a} = 55^{a}$; रुधादिः $78^{b} = 57^{a}$; तनादिः $79^{b} = 58^{b}$; क्र्यादिः $81^{b} = 61^{a}$; चुरादिः $84^{b} = 64^{b}$; ण्यंतप्रक्रिया $86^{b} = 68^{a}$; सनंतप्रक्रिया $89^{b} = 71^{a}$; यङंतप्रक्रिया $91^{a} = 73^{b}$; यङ्लुगंताः $92^{a} = 75^{a}$; नामधातुप्रक्रिया $95^{b} = 79^{b}$; आत्मनेपदप्रक्रिया $98^{b} = 83^{b}$; पदव्यवस्था $99^{b} = 84^{a}$; भावकर्मप्रक्रिया $102^{a} = 87^{a}$; लकारार्थप्रक्रिया 105^{b}. ॥ इति तिङंताः ॥

कृत्यप्रक्रिया 108^{b}; कृत्प्रक्रिया 129^{a}; विभक्त्यर्थः 136^{b}; केवलसमासः 137^{a}; अव्ययीभावः 139^{b}; तत्पुरुषः 148^{b}; बहुव्रीहिः 154^{a}; द्वंद्वः 156^{a}; एकशेषः 157^{a}; समासांताः 158^{b}; अलुक्स-

मासः 159b; समासाश्रया विधयः 162b; अपत्याधिकारः 166b; चातुरर्थिकाः 170b; शैषिकाः 175a; प्राग्दीव्यतीयाः 176a; ठगधिकारः 177b; यतो विधिः 178a; छयतोः पूर्णोऽवधिः 178b; ठञ्ठञोरधिकारः 179a; नञ्स्नञोरधिकारः 180b; मत्वर्थीयाः 185a; प्राग्दिशीयाः 186a; प्रागिवीयाः 189a; तद्धितप्रक्रिया 192a; द्विरुक्तिप्रक्रिया 193a; स्त्रीप्रत्ययाः 198b; वैदिकप्रक्रिया 202a; स्वरप्रक्रिया 202b.

Varadarája omnem grammaticae suae materiam e Bhaṭṭojis libro, Siddhántakaumudí, hausit, vel potius epitomen ejus fecit. Aphorismi ubique fere iisdem verbis explicantur atque a Bhaṭṭoji, ita tamen ut difficiliora omnia omittantur. In capitum dispositione hoc unum novatum est, quod compositio et derivatio secundaria non in fine partis primae collocatae sunt, sed in tertia. Excepta declinatione et conjugatione omnia brevissime tractantur. Omnino hoc propositum secutus est auctor, non ut perfectam rei grammaticae doctrinam traderet, sed ut facilem discentibus aditum ad literas Sanskriticas redderet, viamque ad scholae Pániníyae libros aperiret. *Mediam* hanc grammaticam appellavit, quo a Siddhántakaumudí et Laghukaumudí epitome, a semet ipso scripta, distingueret.

In fine haec leguntur: इति श्रीविटिकंठीरवरदराजभट्टकृता मध्यसिद्धांतकौमुदी समाप्त. Haec voluminis pars, anno 1794 Benaris a Lekhaka-Bráhmaṇa-Haragyána exarata est. Recentiore manu hoc additum est: शुक्लश्रीशीतलप्रसादस्येदं पुस्तकं काश्यां वरीवर्त्ति ॥ (Wilson 280a.)

368.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 127. Long. 8½. Lat. 3½. Linn. 6–8.

Hoc codice duae *Madhyasiddhántakaumudís* partes continentur. (B.)

A. Foll. 91–127 (१–३७). *Subanta.* Haec pars exeunte seculo superiore exarata est.

B. Foll. 1–90 (१–९३). Pars secunda, qua conjugatio traditur. Antiquiore literatura, nisi fallor seculo superiore ineunte, haec pars exarata est, sed post folium १९. septem folia, paulum recentiore manu scripta, inserta sunt; folia २७–२९. et ultimum hujus partis folium desiderantur. (Walker 199.)

369.

Foll. 92–106. (linn. 9–13.) His foliis *Madhyasiddhántakaumudís* tertiae partis capita duo prima continentur, de affixis primariis, kṛitya et kṛit appellatis, agentia. Folium १. deest. Incipit: इजादेः मनुमः (Siddh. Kaum. fol. 173b. 13.) Desinit in praeceptis de formando gerundio, quod अम् syllaba terminatur.

Haec folia medio seculo superiore exarata sunt. (Walker 137d.)

370.

Opuscula duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 27. Long. 16. Lat. 3½. Linn. 6.

Foliis 1–17. grammaticae Sanskriticae compendium, *Prabodhachandriká* appellatum, *Vaijanae* principi auctori tributum, continetur. Incipit: हरिहरगुरुभक्तः सर्व्वलोकानुरक्तः त्रिभुवनगतकीर्त्तिः कान्तिकन्दर्पमूर्त्तिः रणरिपुगणकालो वैजनक्षौणिपालो जयति जयति दाता सर्व्वकर्म्माधाता ॥१॥ चन्द्रा- (l. chandrá°) वतीवदनचन्द्रचकोरविक्रमादित्यभूपतनयो नयतत्त्ववेत्ता *Chauhána-vaṅśatilaka[ḥ] paṭhanádhináthaḥ* राजा चिरं जयति वैजनदेवनामा ॥२॥ रामो मे भिहितं करोतु सततं रामं भजे सादरं रामेणापहृतं समस्तदुरितं रामाय दत्तं धनं रामात् मुक्तिरभीप्सिता सरभसं रामस्य दासो स्यहं रामे रज्यतु मे मनः करुणया भो राम मां पालय। श्रीमद्वैजनदेवेन रामभक्तिरतात्मना। इति चिन्तितमेकान्ते कदाचित् तिष्ठता मता (?) ।४।

Auctor, sive ille Vaijana, Vikramádityae filius, est, sive hoc nomine patronus grammatici cujusdam anonymi significatur, libellum in usum *Hirádharae* filii composuisse, et sententiis ad Rámachandram referentibus se illustrasse tradit: संसाराम्भोधितरणं रामनामानुकीर्तनं रामनामान्विता तस्मात्प्रक्रिया क्रियते (त्रियते MS.) मया ॥९॥ चिंतयन्निति निर्यातः क्रीडंतं श्रीहिराधरं। श्रीमान्वैजनभूपालो विलोक्यत्रवीत्सुतं ॥११॥ दानेन दयया चैव युद्धेन निजकर्मणा। दानवीरो दयावीरो युद्धवीर इति श्रुतिः ॥१९॥ दधीचिर्दानवीरोऽभूद्दयावीरो शिविर्नृपः। *Hammíro* युद्धवीरोऽभूत्रिदर्शनममी त्रयः ॥२०॥ Fol. 3a. प्रबोधचंद्रिका नाम रामचंद्रसमाश्रिता (fortasse ad Prakriyákaumudím alluditur)। अज्ञानतिमिरध्वंसकारिणी चित्तहारिणी ॥ बहवः प्रक्रियाग्रंथाः संति चेत्संतु का क्षतिः। मालतीमधु लब्धापि मधुपानां मधु व्रतं ॥ Auctor, anushṭubh versibus usus, grammaticae elementa adumbrat, et sententiis brevibus illustrat. Incipit a casibus (fol. 3a–5a), procedit ad verba cum nominibus conjuncta, i. e. ad enuntiata simplicia, deinde de syntaxi nominum (कारक) separatim agit, postea de enuntiatis paulum ampliatis, de compositione (fol. 10b), de suffixis secundariis (fol. 12b), de suffixis primariis (fol. 14a), denique combinatio et vocalium et consonantium (sandhi) tractatur.

Libellus hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 147a.)

371.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 39. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$.

Foll. 1–22. (linn. 9.) *Lingaviseshavidhis*, de substantivorum genere tractatus, *Vararuchi* auctori tributus. Incipit: पाशांकुशप्रभृतिभूषणभूषितांगीं सर्वांगरम्यरमणीयविचित्रवेषां ब्रह्मादिसेवितपदां कमनीयरूपां दुर्गां भजामि सततं त्रिपुरारिसेव्यां १ शब्दा वहुविधा लोके संति यद्यपि विस्तरात् तथापि केचिन्नद्यंते छात्रा भावत्कहेतवे २ जातिशब्दाः क्रियाशब्दा गुणशब्दास्तथापरे संज्ञाभेदा भवंत्यत्र संक्षेपादुच्यते विधिः ३ गौरश्वः पुरुषो हस्ती शकुनि(r)ब्राह्मणस्त्विति एधते शयते शेते भवतीत्येवमादयः ४ रक्तः श्वेतो वृंदः कृष्णः एवं डित्थकपित्थवत् पुंसि केचित्स्त्रियामन्ये क्लीवे केचिदुदीरिताः ५

Decem distichis praefatus, auctor octoginta regulas, Áryámetro scriptas, de substantivorum genere tradit, nullum ordinem certum secutus, sed promiscue genera varia tractans. Atque modo suffixorum rationem habet, velut regula XI. omnia substantiva in त्र desinentia, paucis exceptis, neutra esse dicuntur; modo synonyma conjunguntur; modo vocabula, eadem consonanti terminata, enumerantur etc. Neutiquam tanto nomine dignus est libellus. Suffixa eandem atque apud Páṇinim formam gerunt. Speciminis causa regulas nonnullas exscripsi:

यावान्कश्चित्त्रांतः शब्दोऽत्र नपुंसके हि बोद्धव्यः ।
वर्जं हि पुत्रमंत्रश्चित्रानेवं गरित्रं (?) च ॥११॥
विडवर्णा स्त्री ज्ञेया सास्नावीथ्यौ च नीविभेर्यौ च ।
मंजूषा गंडूषा मूषा परिषज्जुहा चैव ॥६५॥
दर्पणमृदंगजठराः पुंस्युक्ताः कुंतकुतुपधूमाश्च ।
व्रातहृददंडांकुशकटाक्षसंग्रामविटपाश्च ॥७१॥

Ad definiendam opusculi aetatem sextum prooemii distichon respiciendum est, quo auctor fontes suos indicavit:

Drishṭá *Jaiminikoshasútrarachaná, Kátyáyaníyaṁ* tathá,
Vyásíyaṁ, Kaviṣankaraprabhṛitibhir yad bháshitaṁ niṣchayát,
Yach *chánandakavipravírarachitaṁ*, baddhaṁ cha yad *Daṇḍiná*,
Yad *Vátsyáyana-Ṣáṣvatádikathitaṁ*, kurve 'bhidhánádbhutam.

Quodsi prooemium ab aphorismorum auctore profectum est, Vararuchim *nostrum*, qui Ṣankaram, Ánandam et Daṇḍinem laudet, ad Bhojae licet tempora relegabimus, non vero eundem esse existimabimus, cujus de genere libro Amara usus esse dicitur. Hoc pro certo haberi potest, aphorismos tales, quales in libro nostro legantur, jam ante seculum XIII. innotuisse.

Commentarius, qui inde a regula XI. additus est, a quo compositus sit, non constat. Plerumque nihil aliud continet, nisi substantivorum per synonyma explicationem. Ad restituendum autem sútrarum textum satis utilis erit. De aetate ejus certius fortasse judicium ferri poterit, quum disticha tria, quae ad regulas 14. 16. 23. citantur, unde desumta sint, repertum erit. Sunt vero haec:

वसंते शीतभीतेन कोकिलेन वने रुतं ।
अंतर्जलगताः पद्माः श्रोतुकामा इवोत्थिताः ॥

नेहागमोऽस्ति शलभस्य न मारुतस्य स्नेहक्षयोऽपि न भवेत्प्रथमे प्रदोषे ।
अव्यक्तवस्तुपुरुषप्रतिबोधितेन पारावतेन पतता कृतमंधकारं ॥

जघनाभरणे स्त्रीणां करिणां मध्यवंधने ।
अवस्थासु च हर्म्याणां नित्यं कक्षा व्यवस्थिता ॥

In fine libri haec leguntur: इति श्रीमदखिलवाग्विलाससमंडितसरस्वतीकंठाभरणानेकविशरणश्रीनरपतिसेवितविक्रमादित्यकिरीटकोटिनिघृष्टचरणारविंदाचार्यवररुचिविरचितो लिंगविशेषविधिः समाप्तः ॥

Apographon nostrum e codice non accurato, qui nunc in Museo Soc. As. Calcuttensis asservatur, anno 1821 transscriptum est. (WILSON 256^b.)

372.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 327. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 9. Linn. 19.

Inest in hoc codice pars prior *Mádhavíyadháturrittis*, quo libro *Sáyaṇa* radicum collectionem commentario uberrimo illustravit. Librum a Sáyaṇa ipso conscriptum et Mádhavae fratri dedicatum esse, e disticho 13. praefationis apparet: तेन मायणपुत्रेण सायणेन मनीषिणा । आख्यया माधवीयेयं धातुवृत्तिर्विरच्यते ॥ Praemissa longiore de verborum conjugatione dissertatione, radices singulas ita percenset, ut grammaticorum antiquiorum opiniones laudet, conjugationis formas principales enumeret, derivata a radicibus facta, quatenus in libris Páṇiníyis leguntur, plurima afferat. De auctoribus a Sáyaṇa citatis Westergaard in libro 'Radices linguae Sanscritae' inscripto optime disseruit.

Radices hoc volumine tractatae hisce in foliis repeririuntur. भू inde a 1. ad 48^a; एध 48^a; स्पर्ध 50^a; गाधृ 52^a; बाधृ 53^b; नाधृ 54^a; दध 58^a; स्कुदि 59^b; श्विदि 60^a; वदि 60^a; भदि 60^b; मदि 60^b; स्पदि 61^a; क्लिदि 61^a; मुद 61^b; दद 62^b; ष्वद स्वर्द 63^a; उर्द 64^a; कुर्द खुर्द गुर्द गुद 64^a; षूद 64^b; ह्राद 65^a; ह्लादी 65^b; स्वाद 65^b; पर्द 65^b; यती 66^a; जुतृ 66^a; विथृ वेथृ 66^b; श्रथि 66^b; ग्रथि 67^a: कत्थ 67^a; अत 67^a; चिती 69^a; च्युतिर् 69^b; श्चुतिर् 70^a;

मन्थ 70^{b}; कुथि etc. 71^{a}; षिध 71^{b}; षिधू 73^{a}; खादृ 74^{b}; खद 74^{b}; बद 75^{a}; गद 75^{a}; रद 76^{a}; गाद 76^{a}; अर्द 76^{b}; नर्द गर्द 77^{a}; तर्द 77^{a}; कर्द 77^{a}; खर्द 77^{a}; अति अदि 77^{b}; इदि 78^{b}; विदि 78^{b}; गडि 79^{a}; णिदि 79^{a}; टुनदि 79^{b}; चदि 79^{b}; त्रदि 80^{a}; कदि etc. 80^{a}; क्लिदि 80^{a}; शुन्ध 80^{b}; शीकृ 80^{b}; लोकृ 81^{a}; श्लोकृ 81^{a}; द्रेकृ ध्रेकृ 81^{b}; रेकृ 81^{b}; सेकृ etc. 81^{b}; शकि 82^{a}; अकि 82^{a}; वकि 82^{a}; मकि 82^{a}; कक 82^{b}; कुक वृक 82^{b}; चक 83^{b}; ककि etc. 83^{b}; लघि 84^{b}; अघि etc. 84^{b}; मघि 84^{b}; राघृ etc. 84^{b}; द्राघृ 85^{a}; श्लाघृ 85^{a}; फक्क 85^{a}; तक 85^{b}; तकि 85^{b}; बुक्क 85^{b}; कख 85^{b}; ओखृ etc. 86^{a}; शाखृ श्लाखृ 86^{b}; उख etc. 86^{b}; त्वगि 89^{b}; युगि etc. 89^{b}; घग्घ 89^{b}; मघि 89^{b}; शिघि 89^{b}; वर्च 89^{b}; षच 90^{b}; लोचृ 90^{b}; शच 91^{a}; श्वच श्वचि 91^{a}; कच 91^{a}; कचि काचि 91^{a}; मच मुचि 91^{a}; मचि 91^{a}; पचि 91^{b}; ष्टुच 92^{a}; ऋज 92^{b}; ऋजि भृजी 93^{a}; एजृ etc. 93^{b}; ईज 94^{b}; शुचादयः (Dhátup. 7, 1–79). 94^{b}–109^{b}; अट्टादयः (Dhátup. 8, 1–37). 110^{a}–114^{a}; शौट्रादयः (Dhátup. 9, 1–79). 114^{a}–123^{b}; तिप्रादयः (Dhátup. 10, 1–31). 123^{b}–129^{b}; गुप्वादयः (Dhátup. 11, 1–43). 129^{b}–133^{a}; घिण्यादयः (Dhátup. 12, 1–10). 133^{a}–138^{b}; अणादयः (Dhátup. 13, 1–31). 138^{b}–146^{a}; अयादयः (Dhátup. 14, 1–39). 146^{a}–152^{b}; मव्यादयः (Dhátup. 15, 1–92). 152^{b}–169^{b}; धुक्षादयः (Dhátup. 16, 1–50). 169^{b}–177^{b}; घुषिरादयः (Dhátup. 17, 1–89). 177^{b}–192^{a}; द्युतादयः (Dhátup. 18, 1–23). 192^{a}–197^{b}; घटादयः (Dhátup. 19, 1–83). 197^{b}–214^{a}; ज्वलादयः (Dhátup. 20, 1–30). 214^{a}–229^{a}; हिक्कादयः (Dhátup. 21, 1–31). 229^{a}–238^{b}; भृज्ञादयः (Dhátup. 22, 1–73). 238^{b}–282^{b}; गुपादयः (Dhátup. 23, 1–41). 282^{b}–327^{a}.

Codex noster, anno videtur 1813 exaratus, e codice E. I. H. 154. descriptus est. Quod quum aliis rebus probari potest, tum duobus ultimis foliis inspectis. Quum enim in Colebrookii exemplari loci nonnulli casu attriti essent, scriba iisdem locis lacunas reliquit.

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 222. (Wilson 201.)

373.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 134. Long. 11. Lat. 8. Linn. plerumque 8.

Hoc codice *Dhátupáṭhaḥ Páṇiníyas*, radicum Sanskriticarum, e *Páṇinis* systemate dispositarum, recensio continetur. Incipit:

श्रीगणेशाय नमः। :। धातुपाठः गतिः चलनं ज्ञानं च ॥
सर्वे गत्यर्थाः ज्ञानार्थाः
अनुबंधः। धातुः। अनुबंधः। धातोः अर्थः।

० । भू । ० । सत्तायाम् उदात्तः परस्मैभाषः

० । एध । अ । वृद्धौ

Plerumque haec radicum collectio cum Siddhántakaumudí et Mádhavíyavṛitti consentit, et nisi omnia me fallunt, e Sáyaṇae libro excerpta est. Sed hoc sibi propositum habuisse videtur librarius, ut quam largissimam radicum copiam exhiberet, vel in ea re Sáyaṇam secutus, qui raro, quoties radicis alicujus forma vel significatio in dubium vocatur, ipsi quae vera videatur, dijudicare audet. Sed paucis exemplis hanc de libri nostri origine opinionem confirmandam puto. Radici षच (Dhátup. 6, 2.) Westergaard auctore ab omnibus aspergendi sensus (सेचने) tribuitur, 'Sk. sola excepta, quae vim quoque colendi addit.' Eadem explicatio in codice nostro, et apud Sáyaṇam[1] reperitur. Radices वल वल्ल (Dhátup. 14, 20.) ab aliis संवरणे explicantur, codex noster, Sk. et Mádh. संचरणे च addunt. वर्ह वल्ह (Dhátup. 16, 40.) परिभाषणहिंसाच्छादनेषु iidem tres contra reliquos. Sed etiam explicationes interdum additas et haec collectio et Bhaṭṭojis e Sáyaṇae libro mutuum sumsisse videntur. Cf. शुच्यी अभिषवे (Dhátup. 15, 6.), ubi

Sáy. अवयवानां शिथिलीकरणं सुधायाः संधानं वाभिषवः
Sk. अवयवानां शिथिलीकरणं सुरायाः संधानं वाभिषवः स्नानं च
Cod. अवयवानां शिथिलीकरणं सुनयाः संधानं वाभिषवः etc.

Fol. 71^{a}. अदादयः incipiunt; fol. 76^{a}. लुग्विकरणा अदादयः।; fol. 78^{a}. समाप्ताः श्लुविकरणा जुहोत्यादयः; fol. 87^{b}. श्यन्विकरणा दिवादयः; fol. 91^{a}. नुविकरणाः स्वादयः; fol. 101^{a}. शविकरणास्तुदादयः; fol. 102^{b}. श्नविकरणा रुधादयः; fol. 103^{b}. उविकरणास्तनादयः; fol. 108^{a}. श्नाविकरणाः क्र्यादयः. Deinde usque ad finem radices classis decimae recensentur.

Codex anno 1755 exaratus esse dicitur, mihi vero literatura recentiorem aetatem prodere videtur. (Wilson 392.)

374.

Folia palmarum 96. Lit. Bengal. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. $1\frac{1}{4}$. Linn. usque ad folium 6. 2. postea 3.

Insunt grammaticae, *Kátantra* appellatae, aphorismi, sine commentario. Incipit: सिद्धो वर्णसमाम्नायः॥ तत्र चतुर्दशादौ स्वराः॥ दश समानाः॥ तेषां द्वौ द्वावन्योन्यस्य सवर्णौ॥ पूर्वो ह्रस्वः॥ परो दीर्घः॥ स्वरो [ऽ]वर्णवर्ज्जो नामी॥

---

[1] Sáyaṇa: षच सेचने। अयं सेवनार्थोऽपि। तथा च त्वय एनां महिमानः सचंत इत्यत्र क्षुरभट्टभास्करीययोः (पुरभट्ट° codex alius)। सचंत सेवंत इति निरुक्ते च। सक्नुः। सचत इति सेवमानस्येति। etc.

Singulae partes hae: 1. De *sandhi* capita (páda) quinque fol. 5^{b}. 2. De declinatione capita tria fol. 12^{a}. Aphorismus primus: धातुविभक्तिवर्जमर्थवल्लिंगं ॥ 3. De casuum constructione caput unum fol. 14^{a}. Aph. pr.: अव्ययीभावादकारांताद्विभक्तीनाममपंचम्याः ॥ 4. De compositione fol. 15^{a}. Incipit: नाम्नां समासो युक्तार्थः ॥ तत्स्था लोप्या विभक्तयः ॥ 5. De suffixis secundariis fol. 20^{a}. Incipit: वाणपत्ये ॥ 6. De verbo capita octo fol. 37^{b}. Incipit: अथ परस्मैपदानि ॥ नव पराण्यात्मनेपदे ॥ त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः ॥ 7. De suffixis primariis *krit* appellatis capita 6. fol. 55^{a}. Incipit: सिद्धिरिज्वद्ञ्णानुबंधे ॥

Hoc loco grammatica finiri, et quae sequuntur, pro appendice seriore puto tempore addita (pariṣishṭa) videntur. 1. *Ṣikshásútram* fol. 55^{b}. de literarum pronuntiatione. 2. *Balábalasútram* fol. 57^{a}. praecepta sibi repugnantia in hac grammatica si occurrerint, quidnam validius sive invalidius habendum sit, definitur. 3. *Paribháshásútram* fol. 60^{a}. generalia de regulis hac grammatica traditis recte intelligendis et usurpandis praecepta. 4. *Nyáyasútram* fol. 60^{b}. similia praecepta, quae pleraque jam in capite secundo (balábalavidhi) occurrunt. 5. *Bhásyasútram* fol. 63^{a}. de formarum grammaticarum significatione. 6. *Sandhiprakaraṇam* fol. 68^{a}. 7. *Námaprakaraṇam* fol. 71^{a}. de declinatione anomala. 8. *Kárakaprakaraṇam* fol. 75^{a}. de casuum constructione. 9. *Shatvaprakaraṇam* fol. 77^{a}, quibus conditionibus *s* in *sh* mutetur. 10. Iti Kátantrapariṣishṭe *ṇatvaprakaraṇaṁ* samáptam fol. 78^{a}. de *n* literae in *ṇ* mutatione. 11. *Stryadhikárasútram* fol. 81^{b}. de generis feminini terminationibus. 12. *Samásapádas* fol. 87^{a}. de compositione. In fine haec subscriptio legitur: इति सद्वैद्यमहामहोपाध्याय *Ṣrípatidatta* विरचितायां कातन्त्रपरिशिष्ट समासःपादः समाप्तः ॥ 13. Sequuntur usque ad finem quinque de *suffixis uṇádicis* capita, eodem regularum ordine atque qui scholae Páṇiníyae proprius est, plurimis tamen mutationibus et additamentis factis.

Hac enumeratione singulas grammaticae partes certa quadam satisque justa ratione dispositas esse vides. Regulae ipsae vel sine commentario perspicuae sunt, neque ea brevitate et obscuritate laborant, quibus Páṇini ejusque schola studuerunt. Literae auxiliares (anubandha) rarissime usurpantur. Aphorismi haud pauci anushṭubh metro compositi sunt.

Kátantragrammaticae aphorismos a *Sarvavarman* compositos esse Trilochanadása significare videtur. Haec enim ille dum primum Durgasinhae distichon explicat: 'Nanv *íshattantram* (= Kátantram) *Jayadevádiproktam* apy astíty áha: *Ṣárvavarmikam* iti. *Ṣarvavarmácháryeṇa* yat kritaṁ tat *Ṣárvavarmikam* iti; krítáditvád ikaṇ. Nanu yadi vyákhyánaṁ vṛittigranthaḥ, tat kathaṁ Ṣárvavarmikakṛitam, idáníṁ *Durgasiṅhena* kriyamáṇatvát? Satyam etat. Kiṁ tu *Ṣarvavarmakṛitasútrasambandhád* vyákhyánam api *Ṣárvavarmikam* uchyate[1].' Quamquam hoc potius e versu illo concludendum videtur, Durgasinham commentario a Sarvavarmane scripto usum esse.

Codex intra annos 1810–1815 videtur exaratus esse. (WILSON 15.)

375.

Folia 18–27. (linn. 6.) *Durgasinhae* ad Kátantram commentarii initium, quo quinque de *sandhi* capita explicantur. Auctor hoc uno disticho praefatur: देवदेवं प्रणम्यादौ सर्व्वज्ञं सर्व्वदर्शिनं । कातन्त्रस्य प्रवक्ष्यामि व्याख्यानं सार्व्ववर्म्मिकं ॥

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 147^{b}.)

376.

Tres foliorum palmeorum fasciculi. Lit. Bengal. Long. 15. Lat. 1. Lineae plerumque binae, rarius ternae.

Durgasinhae ad Kátantragrammaticam commentarius.

I. Foll. 99. Iti Daurgasinhyáṁ vṛittau námni chatushṭaye tṛitíyaḥ pádaḥ fol. 36^{a}; Kárakaḥ pádaḥ fol. 56^{b}; Samásaḥ pádaḥ fol. 74^{b}; Taddhitaḥ pádaḥ fol. 99^{a}.

II. Foll. 103. Ákhyáte prathamaḥ pádaḥ fol. 15^{b}; dvitíyaḥ fol. 31^{b}; tṛitíyaḥ fol. 40^{a}; chaturthaḥ fol. 57^{b}; panchamaḥ fol. 65^{b}; shashṭhaḥ fol. 82^{a}; saptamaḥ fol. 91^{b}; ashṭamaḥ fol. 103^{a}.

III. Foll. 112. Incipit: वृक्षादिवदमी रूढाः कृतिनालंकृताः कृतः । *Kátyáyanena* ते सृष्टा विबुद्धिप्रतिबुद्धये ॥ Kṛitsu prathamaḥ pádaḥ fol. 28^{a}; dvitíyaḥ fol. 43^{b}; tṛitíyaḥ fol. 67^{a}; chaturthaḥ fol. 85^{a}; panchamaḥ fol. 112^{a}.

Durgae commentarius brevis et perspicuus est. De codicibus Parisiacis cf. Hamilton, p. 67.

Codex anno 1814 nitide exaratus est. (WILSON 14.)

377.

Tres foliorum palmeorum fasciculi. Lit. Bengal. Long. 15. Lat. 1½. Linn. 3–5.

Inest *Kátantravṛittipanjiká*, commentarius ad Dur-

[1] Eandem rem alii Trilochanadásae loci subjiciunt: एतदेव बालैरुद्घुष्यते । चं शे सूत्रमिदं व्यर्थं यत्कृतं शर्ववर्मणा । तस्योत्तरपदं ब्रूहि यदि वेत्सि कालापकं ॥ Sive: *Tádarthye* ॥ ननु तादर्थ्ये इति कथमिदमुच्यते । न खल्वेतच्छर्ववर्मणः सूत्रमस्तीति । सत्यं । संप्रदान एवेयं चतुर्थी etc. etc.

gasinhae Kátantraaphorismorum explicationem a *Trilochanadása* compositus.

I. Foll. 63. Commentarius ad quinque capita de *sandhi* agentia. Incipit: प्रणम्य सर्वकर्त्तारं सर्वदं सर्ववेदिनं सर्वीयं सर्वगं सर्वं सर्वदेवनमस्कृतं[1] । दुर्गसिंहोक्तकातन्त्रवृत्तिदुर्गपदान्यहं विवृणोमि यथाप्रज्ञमज्ञसंज्ञानहेतुना ॥

II. Foll. 150. Inde a nominum declinatione usque ad finem suffixorum *taddhita*. A. Declinatio. Prathamaḥ pádaḥ fol. 28ᵃ; dvitíyaḥ fol. 48ᵃ; tritíyaḥ fol. 66ᵃ. B. Káraka fol. 93ᵃ. C. Samása fol. 119ᵃ. D. Taddhita fol. 149ᵃ.

III. Foll. 154. De verbo. Prathamaḥ pádaḥ fol. 21ᵃ; dvitíyaḥ fol. 64ᵇ; tritíyaḥ fol. 84ᵇ; chaturthaḥ fol. 105ᵃ; panchamaḥ fol. 115ᵃ; shashṭhaḥ fol. 136ᵃ; saptamaḥ fol. 142ᵃ; ashtamaḥ fol. 154ᵇ.

Trilochanadása ante Vopadevae aetatem vixit, siquidem Kávyakámadhenu liber ab hoc grammatico compositus est. Praeterea a Viṭṭhalácharya et aliis recentioris aevi auctoribus citatur. Ipse *Jinendrabuddhim* saepius laudat, passim *Jayádityam* et *Bhaṭṭam* grammaticos ab eo memoratos reperi, in prooemio vero Ṣiṣupálavadham et Kádambarím.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 67; de Berolinensi Weber Catal. p. 220.

Fasciculus I. et III. in hujus seculi initio, secundus medio seculo superiore a Mukundaṣarman exarati sunt. (Wilson 11.)

378.

Foll. 116–120. (linn. 16.) Fragmentum *Dhátupáṭhae*, radices secundum *Hemachandrae* systema digestas et constitutas continentis. Folia १. २. desiderantur. Radices in decem classes divisae sunt, quae eadem atque quae a Páṇini usurpantur, nomina gerunt, *anubandhae* vero omnino differunt, rarius significationes.

In fine haec leguntur: इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रानुस्मृतेश्चुरादयो णितो धातवः ॥ संपूर्णं श्रीआदिसूत्रः ॥

Haec folia praestantissima seculi septimi decimi exeuntis literatura exarata sunt. (Walker 168ᵈ.)

379.

Foll. 63–82. (linn. 18–20.) His foliis *Dhátupáṭhas*, radicum collectio ad *Hemachandrae* grammaticam pertinens, continetur, a *Puṇyasundara* ordine alphabetico disposita. Incipit: प्रणम्य परमाधीशं पुण्यसुंदरधीमता । धातूनां गणसेडादिव्यक्तिबोधाय तन्यते ॥

[1] Hac *sarva* vocabuli repetitione nemo est qui ad Sarvavarmaṇem alludi non videat.

Radices secundum literas finales, adjectis syllabis auxiliaribus (anubandha), dispositae sunt. Significationes radicibus tributae maximam partem cum schola Páṇiníya consentiunt. Totus radicum numerus esse 1981 perhibetur.

Haec folia anno 1776 a Bhúdeva exarata sunt. (Walker 161ᵇ.)

380.

Foll. 107–114. (linn. 22.) *Vibhramasútra*, implicationis aphorismi, *Hemachandrae* auctori tributi, cum commentario, quem *Guṇachandra, Devasúris* discipulus, *Kakvalla* auctore, composuit.

Commentarius incipit: निखिलजगदेकशरणं । भव्यांभोरुहविकाशनपटिष्टं । मोहांधकारभिदुरं । श्रीवीराङ्कं परं नौमि ॥१ ऋषभाद्यान् स्तवीम्यन्यान् । विघ्नसंघातघातकान् । सुरासुरनराराध्यान् । मुक्तिमार्गप्रकाशकान् ॥२ यस्याः स्मरणमात्रेण । प्रगल्भंते विपश्चित' । परोपकारकर्त्रीं तां । वंदे वाणीं वरप्रदां ॥३ सकलभुवनैकतिलकः । कुमतध्वांतकषणैकदक्षतमः । नित्योदितः स्थिरतरो । जयति श्रीदेवसूरिरविः ॥४ सुखप्रबोधिका वृत्ती । रूपसिद्धिसमन्विता । सिद्धहेमानुसारेण । क्रियते तंत्रविभ्रमे ॥५॥

Textus distichis 21. constat, varia vocabula continentibus, ejus generis pleraque, quae aut substantiva, aut verbi forma quaedam recondita, aut compositum insolitum esse possint. Ad exercenda igitur puerorum ingenia et grammaticam inculcandam libellus scriptus est, proximeque versus ludimagistrorum jucundissimos in memoriam revocat tales, quales lepidissimi illi: 'Si transire velis maris undas, utere velis;' 'Oras mundus habet: nox horas: si petis, oras.' Specimini haec erunt: कस्य धातोस्तिबादीनामेकस्मिन्प्रत्यये स्फुटं । परस्परविरुद्धानि रूपाणि स्युस्त्रयोदश ॥१॥ i. e. avágaridhvam, avágarídhvam, etc. अग्निभ्यः पार्थिवेभ्यश्च (i. e. párthiva-ibhyaḥ) प्रथमांतं पदद्वयं । एषेति नैतदाबंतं श्वानस्येति च साधुता ॥२॥ अस्यन्निति न शत्रंतं व्याघ्रा इत्यस्य चैकता । बहुत्वं च तथैतेषामसुमेंषोऽरूरेव च ॥१२॥ अव्याधयोऽसमस्तं स्याद्ये येषां चक्रिरे पदं (ye yeshám chakrire = yeyeshámchakrire, i. e. valde adnitebantur) । अक्षे पयस्तथा चान्यदक्षे वयममी वयं (i. e. akshepayaḥ, akshevayam, amívayam) ॥२१॥

In fine Guṇachandra haec addit, quae paucis emendatis exscripsi: अमुना प्रकारेण विषमप्रयोगान्पर्यनुयुज्य पृच्छ्यमाना अननुसृतप्रस्तुतग्रंथसरणयः कतिपये प्रतिहतप्रतिभाविशेषत्वेनोत्तरमलभमानाः संतः प्रस्रवंति स्वेदबिंदून् । स्वीकुर्वंति जृंभां । आनंदंति निद्रामुद्रां । जल्पंति किंचित्तथाविधाभिधेयशून्यं । निरीक्षंते हरितः । पश्यंत्यंतरिक्षं । विलोकयंति च भूयो भूयः सर्व[स]हा वयमिति । तथा चोक्तं सुगृहीतनामधेयैः Ṣrí-*Siddhasenadivákarapádaiḥ* ।

खेदं समुद्वहति जृंभणमातनोति
निद्रायते किमपि जल्पति वस्तुशून्यं ।
आशा विलोकयति खं पुनरेव धात्रीं
भूताभिभूत इव दुर्वेदकः सभायां ॥
इति ज्ञात्वा एतदनुसारि चेतो विधेयमित्यलं प्रसंगेन ॥
अकारि गुणचंद्रेण वृत्तिः स्वपरहेतवे ।
देवसूरिक्रमांभोजचंचरीकेण सर्वदा ॥१॥
कृत्वेत्थं रचनां पुण्यं यन्मयाप्तं सुनिर्मलं ।
पारं शब्दोदधेस्तेन सर्वदा जनविप्रियात् (°नइप्रि° MS.) ॥२॥
मयात्र मतिमांद्याद्यत्किंचिदूचेऽयथातथं ।
प्रसादबुद्धिमाधाय शोध्यं तच्छब्दवेदिभिः ॥३॥
षट्तर्ककर्कशमतिः कविचक्रवर्ती
शब्दानुशासनमहांबुधिपारदृश्वा ।
शिष्यांबुजप्रकरजृंभणचित्रभानुः
कक्कल एव सुकृती जयति स्थिरायां ॥४॥

Subscriptio haec: इति पंडितपुंडरीकेण । श्रीकक्कलोपदेशेन तत्वप्रकाशकवृत्तिः । श्रीदेवसूरिपादपद्मोपजीविना गुणचंद्रेण स्वपरोपकारार्थं श्रीहेमचंद्रव्याकरणाभिप्रायेण प्रणायि ॥

Haec folia praestantissima seculi sexti decimi literatura exarata sunt. (WALKER 168[b].)

381.

Foll. 79–96. (linn. 8.) Grammaticae *Sárasvatí prakriyá* appellatae aphorismi. Incipit: ओं नमः श्रीभारत्यै ॥ अ इ उ ऋ ऌ समानाः ॥ ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः ॥ सवर्णाः ॥ ए ऐ ओ औ संध्यक्षराणि ॥ उभये स्वराः ॥ अवर्ज्जा नामिनः ॥

Folium unum in fine deest. De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 219.

Haec folia seculo septimo decimo exarata sunt. (WALKER 201[f].)

382.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 209. Long. 10. Lat. 4½.

Foll. 1–154. (linn. 12.) *Anubhútisvarúpae* ad *Sarasvatísútra* commentarius. (A.) Incipit: प्रणम्य परमात्मानं । बालधीवृद्धिसिद्धये ॥ सारस्वतीमृजुं कुर्वे । प्रक्रियां नातिविस्तरां ॥१॥ इंद्रादयोऽपि यस्यांतं न ययुः शब्दवारिधेः ॥ प्रक्रियां तस्य कृत्स्नस्य क्षमो वक्तुं नरः कथं ॥२॥

Liber in partes tres divitur, quarum *prima* leges euphonicae, declinatio, casuum usus, compositio, derivatio secundaria; *secunda* conjugatio; *tertia* derivatio primaria tractantur. Capita singula haec:

I. संज्ञाप्रक्रिया, de terminis technicis, fol. 3^b = B. 2^a; स्वरसंधिः, de combinatione vocalium, fol. $6^a = 3^b$; प्रकृतिभावः, quibus conditionibus vocales contiguae non mutentur, definitur, fol. $6^b = 3^b$; व्यंजनसंधिः (हससंधिः), de mutatione consonantium contiguarum, fol. $8^a = 5^a$; विसर्गसंधिः, de mutatione *s* finalis, fol. $10^b = 5^b$; स्वरांताः पुंल्लिंगाः, de declinatione nominum masculinorum, quae vocali finiuntur, fol. $18^a = 11^a$; स्वरांताः स्त्रीलिंगाः, de ejusdem generis femininis, fol. $21^b = 12^b$; स्वरांता नपुंसकल्लिंगाः, de ejusdem generis neutris, fol. $23^a = 14^a$; हसांताः पुंल्लिंगाः, de nominibus masculinis consonanti terminatis, fol. $34^a = 19^a$; हसांताः स्त्रीलिंगाः, de ejusdem generis femininis, fol. $35^b = 20^a$; हसांता नपुंसकल्लिंगाः, de ejusdem generis neutris, fol. $36^b = 20^b$. Iis quae sequuntur de declinatione pronominum त्वं et अहं agitur, tum conjunctiones, adverbia, praepositiones enumerantur, fol. $39^b = 22^a$; स्त्रीप्रत्ययाः, de generis feminini terminationibus, fol. $42^b = 23^b$; कारकप्रक्रिया, de casuum usu, fol. $46^b = 26^a$; समासप्रक्रिया, de compositione, fol. $53^a = 30^a$; तद्धितप्रक्रिया, de suffixis secundariis, fol. $60^b = 34^b$. ॥ प्रथमा वृत्तिः संपूर्णा ॥

II. Incipit: लक्ष्मीनृसिंहं प्रणिपत्य काश्यां बुधांश्च पद्माकरभट्टमुख्यान् ॥ सारस्वतीयां च तिगंतवृत्तिं (tib°) क्रमाल्लिखेयं गणपप्रसादात् ॥१॥ इत्यब्विकरणा भ्वादयो धातवः, de conjugatione prima, fol. $81^b = 52^b$. In singulis conjugationibus verba aut activa (*parasmaipadin*), aut media (*átmanepadin*), aut in utroque genere declinata (*ubhayapadin*) seorsim enumerantur. लुग्विकरणा अदादयो धातवः, de conjugatione secunda, fol. $89^a = 58^b$; लुग्विकरणा ह्वादयः, de conjugatione tertia, fol. $92^a = 61^a$; यविकरणा दिवादयो धातवः, conjugatio quarta, fol. $93^b = 62^b$; नुविकरणाः स्वादयः, conjugatio quinta, fol. $95^a = 64^a$; नम्विकरणा रुधादयः, conjugatio septima, fol. $96^a = 64^b$; उब्विकरणास्तनादयः, conjugatio octava, fol. $96^b = 65^b$; अविकरणास्तुदादयः, conjugatio sexta, fol. $98^b = 66^b$; नाविकरणाः क्र्यादयः, conjugatio nona, fol. $100^a = 67^b$; चुरादिप्रक्रिया, conjugatio decima, fol. $100^b = 68^a$; ण्यंतप्रक्रिया, de causalibus, fol. $106^b = 70^a$; सप्रक्रिया, de desiderativis, fol. $111^a = 71^b$; यङंप्रक्रिया, de intensivo cum *ya*, fol. $116^a = 72^b$; यङ्लुगंतप्रक्रिया, de intensivo sine *ya*, fol. $118^b = 73^a$; नामधातुप्रक्रिया, de denominativis, fol. $121^a = 74^a$; आत्मनेपदव्यवस्था, de usu generis medii, fol. $122^a = 75^a$; भावकर्मप्रक्रिया, de intransitivis et de genere passivo, fol. $126^a = 77^a$; दशलकारार्थाः, de temporum usu, fol. $126^b = 77^b$. ॥ द्वितीया वृत्तिः ॥

III. Incipit: निजजनैर्विधिना निखिलापदो । झटिति यो विनिवर्त्तयति स्मृतः ॥ जलधिजापरिरंभणलालसो । नरहरिः कुरुतां जगतां शिवं ॥१॥ अथ कृदंतप्रक्रिया निरूप्यते, de variis suffixis primariis; निष्ठाधिकारः, de participiis, *ta* et *tavat* termi-

natis, fol. $139^{b} = 85^{b}$; शीलाधिकारः, suffixa, quibus aptitudo ad aliquid faciendum indicatur, fol. $144^{a} = 88^{b}$; उणादयः, suffixa, quae nullo temporis respectu habito derivationi primariae inserviunt, fol. $147^{a} = 90^{b}$; भावाद्यधिकारः, de suffixis, quae statum aliquem similiaque exprimunt, fol. $149^{a} = 92^{b}$; कृत्यप्रक्रिया, de participiis fut. pass., fol. $150^{b} = 94^{a}$; स्त्र्यधिकारः, de formatione abstractorum femininorum, fol. $152^{a} = 94^{b}$. Denique de gerundiis agitur. ॥ तृतीया वृत्तिः ॥

Sarasvatísútrarum auctor quum grammaticam tironum in usum componere vellet, in rerum dispositione a Páṇini differt, eamque fere viam ingressus est, quam Rámachandra, Vopadeva, alii secuti sunt. Terminis technicis utitur quidem, rarius tamen quam aut schola Páṇiníya aut Vopadeva. Literae auxiliares, ubi adhibentur, pleraeque a Páṇini mutuum sumtae, accentum indicantes omissae sunt. Literae eodem atque a Vopadeva ordine dispositae sunt:

अ इ उ ऋ ऌ ए ऐ ओ औ
ह य व र ल
ञ ण न ङ म
झ ढ ध घ भ
ज ड द ग ब
ख फ छ ठ थ
च ट त क प
श ष स

Quare e. g. हस omnes consonantes, झभ omnes aspiratas medias, जब omnes medias comprehendit. Casuum et verbi terminationes ut apud Vopadevam significantur. Saepissime tamen varia suffixa sine literis auxiliaribus traduntur.

Anubhútisvarúpa primus locupletem horum aphorismorum commentarium videtur scripsisse, solusque ipse scholiastas reperisse. Leges euphonicae ab eo breviter tractantur, praecepta ad exempla pauca pertinentia suo quaeque loco adjunguntur. Ita in nominibus et verbis ubi specimen quoddam declinandi causa propositum est, omnes regulae euphonicae ad rem absolvendam necessariae deinceps afferuntur. Vedicae formae passim memorantur, neque tamen post partem primam. In conjugationibus singulis verbi unius formae enumerantur, tum ea verba recensentur, quae anomaliam aliquam exhibent. Radices eodem modo explicantur iisdemque literis auxiliaribus instructae sunt atque apud Páṇinim. Et exempla et regulae (káriká) saepe metrice traduntur, eorumque numerus in codicibus variat[1].

De Anubhútis aetate et patria nihil constat, nisi ex versu, a quo altera pars incipit, eum Benaris vixisse conjicias. Neque *Padmákarabhaṭṭae* nomen alibi me legere memini. *Punjarájae* commentarii codex, E.I.H. 859, anno 1617 exaratus est. Colebrooke teste, Anubhútis grammatica in Hindustánia proprie sic dicta frequentissime legitur. Multorum quidem manibus versatam esse, lectionum varietate probatur. Quotquot enim codices manu scriptos inspexi, ii non tam rebus ipsis, sed majoribus vel minoribus additamentis factis, et exemplis aut variatis aut in alium locum transpositis inter se differunt. Scholia scilicet in marginibus codicum adscripta in singula apographa irrepserunt.

Haec voluminis pars intra annos 1773 et 1776 a Bhúdeva exarata est. In marginibus passim glossae adscriptae sunt. In fine haec disticha leguntur, iisque brevis interpretatio addita est: तरणितारकनाथधनंजया नयनतां दधते जगदीश्वराः। सकृदपि स्मरणादघसंक्षयो भवति यस्य स पातु नृकेसरी ॥१॥ वेदाग्निराजप्रमिताब्दपौषसिताजघस्रे शिवराजधान्यां। महीधरो (Schol. *Mahídásabhaṭṭaḥ*) नंदनपाठहेतोः सारस्वतं व्यालिखदीशतुष्ट्यै ॥२॥ शिवो विष्णुर्गणेशानो हरिकेशोऽर्को भैरवः। भवानी भैरवी काशी पातु मामन्वयान्वितं ॥३॥ Hoc apographon igitur e codice transscriptum est, quem *Mahídhara*, notissimus ille Vájasaneyasanhitae interpretationis auctor, anno 1578 Benaris exaraverat. (WALKER 131^{a}.)

383.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 96. Long. $11\frac{1}{2}$. Long. 9. Linn. 20.

Sárasvatí prakriyá. (B.)

De codicibus Petropolitanis cf. Boehtlingk l. l. p. 728; de Berolinensibus Weber Catal. p. 219.

Codex seculo superiore exeunte exaratus est. In folio 34^{b}. haec subscripta sunt: आषाढशुक्लषष्ठम्यां शनिवाशरे ॥ लेषकलालिमनित्रिपाठी जंडपलगंज ॥ (WILSON 285.)

[1] Initia eorum, quae, dum codices perlustro, excerpsi, haec sunt: अदीर्घो दीर्घतां; अभिसर्वतसोः; अवीलक्ष्मी°; अष्टौ स्थानानि; ईषदर्थे क्रियायोगे; उपसर्गेण धात्वर्थो; एक एव हि यः शब्दः; कटं करोति; कर्ता कर्म च; कृताकृतप्रसंगी; क्रियमाणं तु यत्कर्म; क्वचित्प्रवृत्तिः; गवाक्षश्च; गोविंद तव दासोऽस्मि; चर्मणि द्वीपिनं हंति; जलतुंबिकान्यायेन; टकारस्तत्पुरुषो ज्ञेयो; तक्रं न रोचते; तव ये शत्रवो; द्वित्वं धस्यैव यस्यैव; पश्यामि त्वा मदालीढं; पांति वो नरसिंहस्य; बहुव्यापकं सामान्यं; भिन्नः शरेण; भेद्यभेदकयोः; यत्र द्वित्वं बहुत्वं वा; यदुक्तं लौकिकायेह; रलयोर्ड°; रुद्रो विश्वेश्वरो; रोदितिः स्वपितिश्चैव; वष्टि भागुरिरल्लो°; वाच्यमित्युच्यते भेद्यं; व्यंजनानि त्रयस्त्रिंशत्; सदृशं त्रिषु लिंगेषु; संबोधने तूशनसः; सैष दाशरथी रामः; स्वसा नप्ता च; स्वामी ते स समायातः; हकारं पंचमैर्युक्तं; हलीषा लांगलीषा च. Quaedam in Páṇinis commentariis occurrunt.

384.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 150. Long. 8½. Lat. 4½.

Foll. 1–55. (linn. 9.) *Sárasvataprakriyae* grammaticae pars prima. (C.)

Haec folia, seculi septimi decimi literatura exarata, textum additamentis minus corruptum continent, quam aut A. aut D. (WALKER 191[a].)

385.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 62. Long. 11. Lat. 6. Linn. 9.

Ejusdem grammaticae pars prima. (D.)

Codex post annum 1831 negligenter exaratus est. Distichon वाच्यमित्युच्यते भेद्यं (fol. 43[b].) quum in reliquis codicibus nostris non reperiatur, eandem recensionem hoc exemplari contineri suspicor, atque Petropolitano quodam, ex quo versum eum Boehtlingk ad Vopad. p. 425. citavit. (WILSON 286.)

386.

Foll. 137–229. (linn. 14.) *Siddhántachandriká*, commentarius ad *Sarasvatísútra* a *Rámachandráṣrama* (Rámáṣrama) compositus. (A.) Incipit:

नमस्कृत्य महेशानं मतं वुद्ध्वा पतंजलेः ।
वाणीप्रणीतसूत्राणां कुर्वे सिद्धांतचंद्रिकां ॥१॥

I. e. 'Ṣiva adorato, Patanjalis doctrina adjutus, aphorismorum a Sarasvatí compositorum commentarium optimis auctoritatibus innixum scripturus sum, rebus grammaticis talem claritatem allaturum qualem luna nocti.'

Liber in partes duas divisus est, altera enim *Sárasvataprakriyae* libros II. III. comprehendit. Rámáṣrama Anubhútisvarúpae commentarium in usum suum convertit, plerumque enim verba ipsius repetit; quum vero passim rerum difficiliorum interpretationem, exceptiones, regularum amplificationes multaque exempla addiderit, futuro Sárasvataprakriyae editori haud spernendus erit.

Haec voluminis pars anno 1776 a Bhúdeva exarata est. (WALKER 179[e].)

387.

Foll. 277–376. *Siddhántachandriká*. (B.)

I. Foll. 277–326. (linn. 9.) partem priorem, II. Foll. 327–375. (linn. 13.) alteram continent.

De codice Petropolitano cf. Boehtlingk l. l. p. 728.

Haec voluminis pars exeunte seculo superiore exarata est, folium 375. manu recentiore additum est. (WILSON 283[b].)

388.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 198. Long. 15½. Lat. 3½. Linn. 6.

Insunt in hoc codice grammaticae *Sankshiptasára* appellatae, a *Kramadíṣvara* scriptae, libri septem primi. Incipit:

शिवं प्रणम्य सर्व्वेशं सर्व्वभाषासु लक्षणं ।
संक्षिप्तसारमाचष्टे पण्डितः क्रमदीश्वरः ॥

Aphorismi cum commentario brevi conjuncti reperiuntur. Qui commentarius a Kramadíṣvara ipso conditus, a *Júmaranandine* vero emendatus videtur. In fine librorum enim haec subscriptio legitur: इति वादींद्रचक्रचूडामणिमहापंडितक्रमदीश्वरकृतौ संक्षिप्तसारे महाराजाधिराजश्रीमज्जूमरनंदिपरिशोधितायां वृत्तौ etc.

I. Sandhipádas fol. 21[a]; II. Tińantapádas fol. 63[a]; III. Kṛidantapádas fol. 89[b]; IV. Taddhitapádas fol. 128[a]; V. Kárakapádas fol. 143[a]; VI. Subantapádas fol. 165[b]; VII. Samásapádas fol. 198[a]. Octavum librum, hucusque in Bibliothecis Anglicis desideratum, grammaticam Prákriticam continuisse, inter omnes constat.

Inter grammaticas populares hic Kramadíṣvarae et Júmaranandinis liber doctissimus videtur. Abjectis etenim longe plurimis scholae Páṇiníyae impedimentis et argutiis nihilominus res grammaticas plene et dilucide exposuerunt. Quod maxime eo capite apparet, quo derivatio secundaria tractatur. Nonnulla exempla, quibus temporum et modorum usus explicatur, e Bhaṭṭikávya desumta sunt.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 17.)

389.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 91. Long. 15½. Lat. 3. Linn. 6.

Goyíchandrae ad primum *Sankshiptasárae* librum commentarius. Incipit:

हरिहरहिरण्यगर्भान्नत्वा हेरम्वमम्विकाञ्च गुरुं ।
संक्षिप्तसारटीकां गोयीचन्द्रः स्फुटां कुरुते ।

Quid ipse in explicando Júmaranandinis commentario praestiterit, his verbis declarat: तेषां लक्षणानां (i. e. octo Kramadíṣvarae librorum) व्यासशीलादिपरिशीलनविमलमतिर् adhikṛita^*Umápatidatta-prabhṛitisabhájanapara* उक्तानुक्तदुरुक्तविचारचारुचतुरो जूमरनंदी परिशोधितलक्षणां वृत्तिं कृतवान् । तस्याश्च निगूढनिवेशितवहुविधप्रमेयायाः स्फुटीकरणाय

क्वापि क्वापि समयवशव्याकुलपाठसमुद्धरणाय च प्रतिलक्षणविहित-वृत्तिविवरणटीका मया शिशुजनबोधाय विधीयते ॥ In librorum subscriptionibus auctor *Autthásanika* appellatur, quod utrum patronymicon an ordinis religiosi titulus sit, nescio.

Codex post annum 1810 exaratus est. (Wilson 148.)

390.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 279. Long. 16. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–217. (linn. 8.) *Goyíchandrae* commentarius.

A. Foll. 1–139. Commentarius ad librum *secundum*, quo verbum tractatur.

B. Foll. 140–217. Liber *tertius*, de suffixis *kṛit*.

In folio 7ª. glossae a *Vidyálankárabhaṭṭáchárya* ad Goyíchandrae commentarium factae particula legitur.

Haec voluminis pars a Káṣínáthadevaṣarman anno 1827 exarata est. Folia vero 8–24. seculi superioris literatura scripta sunt. (Wilson 149ª.)

391.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 137. Long. 15. Lat. 3.

A. Foll. 69–137. *Goyíchandrae* ad librum *quintum*, qui de casuum constructione agit, commentarius. Haec pars anno 1827 a Káṣínáthadevaṣarman exarata est.

B. Foll. 2ª–68. (linn. 6.) *Goyíchandrae* ad librum *sextum*, de declinatione agentem, commentarius.

C. Fol. 1. et fol. 2ª. Commentarii ad librum *quintum* finis.

Hae duo partes a Púrva-Vṛindávanaṣarman anno 1703 exaratae sunt. (Wilson 146.)

392.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 70. Long. 19. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 7–9.

Goyíchandrae ad librum *septimum*, quo de compositione agitur, commentarius.

Codex anno 1827 a Káṣínáthadevaṣarman exaratus est. (Wilson 13.)

393.

Foll. 218–279. *Júmaranandinis* ad Kramadíṣvarae grammaticam additamenta.

A. Foll. 238–279. *Júmaranandinis* ad librum quartum, quo derivatio secundaria tractatur, additamentum. Incipit: स्त्रीपुंसाभ्यां नन् तद्वृन्दादौ ॥ तद्वृन्दादयो यावन्त एवार्थाः प्रागुक्तास्तेषु वाच्येषु स्त्री पुम . . इत्येताभ्यामुद्भवे नन भवति ॥ स्त्रैणं पौंस्नं ॥

In fine haec subscriptio legitur: इति वादीन्द्रचक्रचूडामणिमहापण्डितःश्रीक्रमदीश्वरकृतौ संक्षिप्तसारे महाराजाधिराजश्रीमज्जूमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ रसवत्यां चतुर्थतद्धितशेषे परिशिष्टमूलं समाप्तं ॥ Unde haec Júmaranandinis additamenta (pariṣishṭa), quorum unum suffixa uṇádica tractasse scimus, *Rasavatí* nomen gessisse discimus.

B. Foll. 218–237. (linn. 7.) *Goyíchandrae* ad hoc caput commentarius. Incipit:

जूमरनंदिपरिशोधितभागात्परिशिष्टमस्ति यत्किञ्चित् ।
तत्संपूर्णं कुरुते गोयीचन्द्रः प्रकीर्णया वृत्त्या ॥

I. e. 'Quae in grammaticae parte, a Júmaranandine castigata, omissa sunt, ea Goyíchandra supplet addito passim commentario.' Auctor pariṣishṭae et aphorismos et explicationem repetit, suisque annotationibus illustrat. Finis in codice nostro desideratur.

Utraque voluminis pars seculo superiore ineunte exarata est. (Wilson 149ᵇ.)

394.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 105. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. 6.

Continetur hoc codice *Mugdhabodhas* (ineruditorum disciplina), grammatica a *Vopadeva*, Keṣavae filio, Dhaneṣvarae discipulo, celebri seculi XIII. grammatico, scripta. Editio critica a Boehtlingk anno 1847 Petropoli edita est.

Codex post annum 1810 exaratus est. (Wilson 16.)

395, 396.

Volumina duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Long. 16. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 7.

Durgádásae ad *Mugdhabodham* commentarius, *Subodhá* appellatus. Incipit:

लक्ष्मीकान्तं निखिलजगतां सर्गसंहारहेतुं ।
दुर्गादासो धरणिपतितः कोटिकृत्वः प्रणम्य ।
पर्यालोच्याखिलबुधमतं धीमतां पाठकानां
सन्तोषार्थं रचयति मितां मुग्धबोधस्य टीकां ॥

Ṣrímad-*Vidyánivásádyair* áryyair yady api súribhiḥ ।
Bhúribhir vihitá vyákhyá tathápy ákhyáyate mayá ॥

Vol. I. Foll. 214. 1. Sanjnápádas fol. 15ᵇ; 2. achsandhipádas fol. 28ª; 3. hassandhipádas fol. 33ᵇ; 4. visandhipádas fol. 36ª. ॥ संध्यध्यायः ॥ 5. sanjnápádas fol. 43ª; 6. puṁlingapádas fol. 66ᵇ; 7. strílingapádas fol.

77^b; 8. napunsakapádas fol. 74^a. ॥ अजध्यायः ॥ 9. hasantapuṁlingapádas fol. 98^a; 10. hasantastrílingapádas fol. 99^a; 11. hasantanapunsakapádas fol. 101^b; 12. vyapádas fol. 103^a. ॥ हसंताध्यायः ॥ 13. stríityapádas fol. 122^a; 14. kárakapádas fol. 166^b; 15. chasamásas fol. 175^a; 16. bahuvríhis fol. 185^b; 17. karmadhárayas fol. 190^a; 18. tatpurushas fol. 193^a; 19. dvigus fol. 196^a; 20. avyayíbhávas fol. 200^b; 21. samásaṭíká samáptá fol. 206^a.

Vol. II. Foll. 216. 22. Taddhitaṭíká fol. 37^b; 23. sanjnápádas fol. 41^a; 24. pavatám parasmaipadánám pádas fol. 70^b; 25. mavatpádas fol. 75^b; 26. miṣrapádas fol. 80^b; 27. adádipádas fol. 92^b; 28. divádipádas fol. 95^b; 29. svádipádas fol. 96^b; 30. tudádipádas fol. 100^a. ॥ चतुर्गणाध्यायः ॥ 31. rudhádipádas fol. 100^b; 32. tanáḍipádas fol. 102^a; 33. kryádipádas fol. 103^b; 34. churádipádas fol. 106^a. ॥ चतुर्गणाध्यायः ॥ 35. ṅyantapádas fol. 112^b; 36. sanantapádas fol. 119^b; 37. yaṅantapádas fol. 125^a; 38. lidhupádas fol. 132^a. ॥ त्याद्यंताध्यायः ॥ 39. papádas fol. 133^a; 40. mapádas fol. 145^a; 41. ḍhabhávapádas fol. 152^a; 42. ktipádas fol. 159^b. ॥ त्याद्यंताध्यायः ॥ 43. lyapádas fol. 167^b; 44. tṛinádipádas fol. 184^a; 45. ktádipádas fol. 197^b; 46. ishṇvádipádas fol. 216^b. इति श्रीदुर्गादासविद्यावागीशविरचिता सुबोधा नाम मुग्धबोधटीका समाप्ता ॥

Durgádása, cujus commentarius haud uno nomine utilis est, seculo septimo decimo medio vixit, cum *Dhátudípikám*, quo libro Vopadevae Kalpadrumam commentatus est, anno 1659 eum composuisse alibi repererim. Grammaticos satis multos citat, quorum in numero hi annotandi sunt: I. *Rámánanda, Káṣíṣvara, Rámatarkavágíṣa* (II, 64^b. इदमतीव हास्यं पदं बहुव्याकरणविरुद्धत्वात्). Quos tres Vopadevae scholiastas fuisse constat. II. *Kátantrás, Ṣrípatidatta, Durgasinha.* III. *Kramadíṣvara, Jaumarás, Goyíchandra.* IV. *Pránchas, Chándrás, Bhaṭṭi.* V. Denique *Udbhaṭa* memorandus est, qui utrum poeta an grammaticus fuerit nescio, et *Hansadúta* carmen, *Rúpagosvámini* auctori tributum. *Vidyánivásam* etiam in Dhátudípiká laudat.

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 102.

Haec volumina post annum 1810 satis accurate exarata sunt. (Wilson 18, 19.)

397.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 34. Long. 14. Lat. 4. Linn. 5.

Inest *Vopadevae* radicum recensio, *Kavikalpadrumas* dicta, versibus anushṭubh composita. Auctor radices secundum literas finales disposuit, ita quidem, ut in singulis classibus verba ordine alphabetico literarum incipientium collocaret. In prooemio Indra, Chandra, Káṣakṛitsna, A'piṣali, Ṣákaṭáyana, Páṇini, Amara, Jainendra grammatici laudantur. Incipit:

शव्दाकरकरग्राममर्थमरडलमरडलं ।
ज्ञानात्मानमनाद्यन्तमादित्यं तमुपास्महे ॥
इन्द्रश्चन्द्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः ।
पानिरय (páṇiny) मरजैनेन्द्रा जयन्त्यष्टादिशाव्दिकाः ॥
मतानि तेपामालोक्य सर्व्वसाधारणः स्फुटः ।
धातुपाठः स्वदाद्याद्यक्रमादन्तादिमक्रमः[1] ॥
कविकल्पद्रुमो नाम पद्यैर्निष्पाद्यतेऽत्र च ।
धातवः पठिताः पाठसूत्रलोकागमस्थिताः ॥

Terminantur litera *a* (cl. X.) radices 132, *á* 24, *i* 21, *í* 25, *u* 33, *ú* 13, *ṛi* 21, *ṛí* 16, *e* 6, *ai* 25, *o* 5, *k* 59, *kh* 21, *g* 27, *gh* 20, *ch* 50, *chh* 19, *j* 72, *jh* 3, *ṭ* 71, *ṭh* 23, *ḍ* 76, *ḍh* 1, *ṇ* 50, *t* 31, *th* 28, *d* 79, *dh* 37, *n* 28, *p* 64, *ph* 15, *b* 45, *bh* 39, *m* 33, *y* 31, *r* 42, *l* 93, *v* 68, *ṣ* 39, *sh* 116, *s* 65, *h* 50, sautra 42. Auctor ipse radices esse 1754 declarat, si accuratius computaveris, 1758 invenies. Hunc librum post Mugdhabodham scriptum esse, Bharatasena ad Bhaṭṭikávyam VII, 71. auctor est.

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 222.

Codex post annum 1810 nitide exaratus est. (Wilson 155.)

398.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 30. Long. 16½. Lat. 4. Linn. 8.

Continetur hoc codice *Kávyakámadhenus*, commentarius ad *Kavikalpadrumam*, et subscriptione et a grammaticis quibusdam, velut a Durgádása, *Vopadevae* ipsi adtributus. Incipit:

येन त्वियद्विकरणैराख्यातधातुलोहितैः ।
प्रकाशैः संप्रकाश्यन्ते क्रियास्तं नौमि गोपतिं ॥

Auctor nihil amplius de se ipse tradit, quam quae post hoc distichon leguntur: कविकल्पद्रुमं धातुपाठं विवरितुं मया । धातुवृत्तिः काव्यकामधेनुर्नामाभिधीयते ॥ Libro ipso radices singulae recensentur, et nonnullae conjugationis formae, plerumque vero tertia tantum praesentis persona, praebentur. In commentario, qui primae radicum classi praemittitur, grammatici hi laudantur: Páṇini, Kátyáyana, Patanjali, Bhartṛihari (cujus liber grammaticus, minime vero Bhaṭṭikávyam memoratur), Durgasinha (Durgaṭíkáyám), Trilochanadása (Kátantrapanjikáyám), Vardhamánamiṣra (Kátantravistare), Hemasúri (Hema-

[1] I. e. quae radices ab *a* litera incipiunt eademque terminantur, eae in primo loco positae sunt. *Su* particula (su-ad) metri causa inserta est.

vyákaraṇe), Abhinavaṣákaṭáyana (Ṣabdánuṣásane), Jinendra (Jinendranyáse), Vámana (Káṣikáyám), Sarasvatíkaṇṭhábharaṇakára, Vyághrapád (ejus várttika, quod ad Páṇ. VIII, 2, 1. legitur, citatur)[1], Kuṣala (Panjikápradípe), Sarvavarman.

Codex post annum 1810, quamvis eadem manu, non pari ubique cura exaratus est. (WILSON 150.)

399.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 109. Long. 11. Lat. 9. Linn. 19.

Hujus voluminis folia 1–67. *Unádikosham,* vocum suffixis uṇádicis formatarum thesaurum, a *Rámaṣarman* scriptum, cum commentario continent. (B.) Incipit:

ब्रह्मादिदेवासुरवृन्दवन्दिते पद्मालये शाक्षिसरोजराजिते ।
कन्दर्पदर्पान्तकपादनीरजे सन्तु प्रणामा वरदोहदव्रजे ॥
भगवान् पाणिनिर्यानि फणी कात्यायनादयः ।
उज्जहुस्तानि रूपाणि तन्यन्ते रामशर्म्मणा ॥
त्रिषु भयानके घोरं जङ्घाङ्घ्युपरिभागके ।
क्ष्मावन्यां धीवरे तु स्याद्दाशो दासस्तु धीवरे ॥१॥

Auctor librum, anushṭubh metro scriptum, in capita duo divisit. Atque priore vocabula ea recensentur, quae suffixo vocalico, id est incipiente vocali, formata sunt. Primo loco ea vocabula ponuntur, quae suffixis ab *a* litera incipientibus eademque terminatis derivata sunt, deinde ea, quae suffixorum reliquis vocalibus eodem modo circumscriptorum ope formata sunt. Ut exemplo utar, usque ad distichon 176. vocabula his suffixis terminata recensentur: *a, aka, anga, aṭa, aṭha, anta, atha, ana, apa, amba, abha, ama, aya, ara, atra, ala, aṣa, asa, ati.* Inde a 176^{b}. ad 217. vocabula consonantibus terminata, praecedente in penultima vocali *a* enumerantur. Sequuntur suffixa *á, áka,* dist. 265. *i,* etc., dist. 379. *u,* etc. In fine prioris partis (dist. 511.) haec leguntur:

अजादित्यान्तकाण्डोऽत्र कृतः श्रीरामशर्म्मणा ।
नानाशास्त्रं समालम्ब्य वालानां बुद्धिवृद्धये ॥

Altera pars, distichis 295. constans, vocabula suffixis consonanticis, i. e. quae a consonanti incipiunt, formata (e. g. dá-*ka,* pá-*ka,* gar-*ga,* pú-*ga*) continent. Etiam haec suffixa ordine alphabetico disposita sunt.

Ut versu supra dato apparet, vocum significationes ubique traduntur. Omnino haec ratio non multum a Padmanábhadatta differt, quo auctore Rámaṣarman et multo recentior, certoque doctrina inferior est. In explicandis vocabulis passim insignite peccavit.

Inde a fol. 29–67. sequitur commentarius a *Rámatarkavágíṣa* compositus. Qui commentarius et brevissimus est, et nihil fere amplius continet, quam derivationem vocabulorum, vix unquam probabilem, sed sexcenties plane absurdam. In radicibus nuncupandis Vopadevam auctorem sequitur. Ejusdem commentarii exemplar, hoc seculo ineunte exaratum, in codice E.I.H. 987. reperitur.

Haec voluminis pars post annum 1820 satis nitide exarata est. (WILSON 410^{a}.)

400.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 55. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. 7.

Idem liber sine commentario. (A.) Post distichon 110. disticha $5\frac{1}{2}$. e praecedentibus repetita sunt, quo fit, ut inde ab eo loco usque ad prioris partis finem numeri in utroque exemplari differant.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 251.)

401.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 133. Long. $20\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. 7.

Padmanábhadattae grammatica Sanskritica, *Supadma* appellata. Liber in lectiones quinque divisus est, quae singulae quatuor capita habent. Incipit:

प्रणम्य परमं देवं देवीं वाचमृषीन् गुरून्
पद्मनाभः स्फुटं पूर्णं भाषाया आह लक्षणं ॥

अथ विवरणञ्च तस्य शब्दानुशासनेन पाणिनीयादिशब्दस्मृतीरुपलक्ष्य सौकार्य्योपाधये प्रतिसंस्कृतस्य शब्दलक्षणस्य etc.

Auctor in universum scholam Páṇiníyam sequitur, ejusque terminos technicos usurpat, aphorismos tamen maximam partem novos invenit, et in rerum dispositione ab ea differt. Idem aphorismorum interpretationem scripsit. Padmanábhadatta in lexico suo quum et Ujjvaladattam et Medinikaram laudet, ipse vero a Bhaṭṭoji uno citetur, non ante seculum quintum decimum floruisse mihi videtur.

I. Regulae euphonicae fol. 15^{a}; II. De usu casuum et declinatione fol. 35^{b}; III. De verbo fol. 68^{b}; IV. De suffixis kṛit appellatis fol. 95^{b}; V. De compositione et derivatione secundaria fol. 133^{b}.

Ad hanc grammaticam suffixorum uṇádicorum recensio pertinet, ab eodem auctore composita. De qua sis ea conferas, quae in Ujjvaladattae praefatione dicta sunt.

Codex anno 1828 exaratus est. In foliis numerandis scriba ९९ et १२८ praeteriit, nihil tamen deficit. (WILSON 12.)

---

[1] तद्वैयाघ्रपद्यवार्त्तिकश्लोकियपाठश्चाद्धमूलं, qua in sententia *vaiyághrapadya* adjectivum, non substantivum esse, vix est cur moneam.

402.

Folia 254–309. (linn. 10.) *Vaiyákaraṇabhúshaṇasáras*, Vaiyákaraṇabhúshaṇae epitome, liber a *Koṇḍabhaṭṭa*, Rangojis filio, Bhaṭṭojis fratris filio, compositus. Haec epitome distichis 72. constat, anushṭubh metro scriptis, quibus commentarius additus est, auctori ipsi tributus. Incipit:

श्रीलक्ष्मीरमणं नौमि गौरीरमणरूपिणं ।
स्फोटरूपं यतः सर्वं जगदेतद्विवर्त्तते ॥१॥
अशेषफलदातारं भवाब्धितरणे तरिं
शेषाशेषार्थलाभार्थं प्रार्थये शेषभूषणं २
पाणिन्यादिमुनीन्प्रणम्य पितरं रंगोजिभट्टाभिधं
द्वैतध्वांतनिवारणैकफलिकां पुंभाववाग्देवतां ।
ढुंढिं गौतमजैमिनीयवचनव्याख्यातृभिर्दूषितान्
सिद्धांतानुपपत्तिभिः प्रकटये तेषां वचो दूषये ३

Primum epitomae distichon hoc:

फणिभाषितभाष्याब्धेः शब्दकौस्तुभ उद्धृतः ।
तत्र निर्णीत एवार्थः संक्षेपेणेह कथ्यते ॥१॥

I. e. 'E Patanjalis commentarii oceano Vocum Gemma (Bhaṭṭojis) extracta est, res ibi investigatae (atque logicam grammaticae partem Bhaṭṭojis ipse primo Kaustubhae áhnika tractavit) breviter a me exponentur.'

Koṇḍabhaṭṭa hoc libello, e majore opere suo excerpto, generalem grammaticae partem exponit, eam quae de sermonis partium significatione et usu agit. Singulae partes hae: fol. 269^b. धात्वर्थाख्यातार्थयोर्निरूपणं, de radicibus et verbis; fol. 272^a. लकारविशेषार्थनिरूपणं, de singulorum temporum differentia; fol. 277^b. सुबर्थनिर्णयः, de casibus; fol. 280^a. नामार्थनिर्णयः, de nominum thematis (prátipadika); fol. 288^a. समासशक्तिनिरूपणं, de compositione; fol. 291^b. शक्तिनिर्णयः, de relatione, quae inter vocabula et notiones iis expressas intercedit; fol. 293^a. नञर्थनिर्णयः, de negatione; fol. 296^b. निपातानां द्योतकत्वादिनिर्णयः, particulas, aeque ac praepositiones, significativas, sive sententiae tenorem modificantes[1], esse; fol. 298^b. भावप्रत्ययार्थनिर्णयः, de suffixis, quibus status abstractus indicatur (*tá*, *tva*); fol. 299^b. यौगिकार्थनिर्णयः, de derivatis relativis, i. e. talibus, in quibus suffixum secundarium respecta alia quadam re externa additum esse dicitur, e. c. *aindraṁ haviḥ*, i. e. butyrum Indrae '*numini praesidi dicatum;*' fol. 300^a. अभेदैकत्वसंख्यानिरूपणं, numerorum species indistincte unitate expressa (संख्याविशेषाणामविभागेन सत्त्वमभेदैकत्वसंख्या, e. c. राजपुरुष = राज्ञो, राज्ञोः, राज्ञां पुरुषः); fol. 301^a. संख्याविवक्षानिर्णयः; fol. 302^a. क्त्वाद्यर्थनिर्णयः, de significatione gerundii et infinitivi; fol. 309^b. स्फोटवादः, de conceptione ideali quae, prolato sono articulato, in mente prorumpens quasi gignitur[2].

Praeter Vaiyákaraṇabhúshaṇam, Bhartṛiharis Vákyapadíya, Kaiyaṭa, Kávyaprakáṣa, Váchaspati-Kalpataru citantur.

In fine codicis E. I. H. 731. hic auctoris epilogus legitur:

विद्याधीशवडेरु(?)संज्ञकपतिं श्रीमाध्वभट्टारकं
जित्वा केलिदिने कठप्यसविधे(?)ऽप्यांदोलिकां प्राप्तवान् ।
यश्चक्रे मुनिवर्यसूत्रविवृतिं सिद्धांतभंगं तथा
माध्वानां तमहं गुरूपमगुरुं रंगोजिभट्टं भजे ॥
पाणिनीयवचसां खलु मूलं चंद्रशेखरभवानिति रूढं ।
तेन भूषणमिदं हितमेव प्रीतये भवतु सांबशिवस्य ॥

Idem liber in codd. E. I. H. 453. 731. 859. 2542. exstat. De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 217.

Haec voluminis pars ineunte hoc seculo satis accurate exarata est. (WILSON 280^c.)

403.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 343. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{4}$. Linn. 10.

Vaiyákaraṇasiddhántamanjúshá, sive brevius *Manjúshá*, liber a *Nágeṣa*, Haridíkshitae et Rámarámae discipulo, compositus. Incipit: नागेशभट्टविदुषा नत्वा सांबशिवं लघुः । वैयाकरणसिद्धांतमंजूषैषा विरच्यते ।१। तत्र वाक्यस्फोटो मुख्यः ।[3] लोके तस्यैवार्थबोधकत्वात् तेनैवार्थसमाप्तेश्च । तदुक्तं न्यायभाष्यकृता । पदसमूहो वाक्यमर्थसमाप्ताविति । अत्र पदं सुबंतं तिङंतं च । तेन तत्समूह इत्यर्थः । समाप्तावित्यस्य समर्थमिति शेषः ॥

Nágeṣa eandem atque Koṇḍabhaṭṭa materiam, sed fusius multoque abstrusius tractavit. Capita haec: वाचकवाच्यशक्तीनां निर्णयः fol. 82^a = Comm. fol. 67^b; आकां-

---

[1] द्योतकाः प्रादयो येन निपाताश्चादयस्तथा । उपास्येते हरिहरौ लकारो दृश्यते यथा ॥४१॥ तथान्यत्र निपातेऽपि (e. g. sákshátkriyate, alaṁkriyate, uríkriyate Ṣivaḥ) लकारः कर्मवाचकः । विशेषणाद्ययोगोऽपि प्रादिवच्चादिके समः ॥४२॥

[2] शब्दनित्यत्ववादिनो वैयाकरणास्तावदेवं मन्यंते । वर्णसमूहश्रवणानंतरमिदमेकं पदमिति प्रत्ययो मानसप्रत्यक्षेणोत्पद्यते । तस्य च प्रत्ययस्य वर्णव्यतिरिक्तः कश्चित्स्फोटनामकः (sphuṭaty artho yasmát sa sphoṭaḥ) पदार्थो विषयः । स च नित्यः । स एव शब्दो न तु वर्णा इति ॥ Mádh. Nyáy. Cf. Colebr. Misc. Ess. I, 305.

[3] Tres *sphoṭae* distinguuntur: varṇasphoṭa, padasphoṭa, vákyasphoṭa.

ञादिविचारः fol. $87^b = 72^b$; धात्वर्थनिपातार्थनिर्णयः fol. $121^a = 89^a$; तिङर्थविचारः fol. $184^b = 130^a$; सनाद्यर्थविचारः fol. $186^a = 131^b$; कृदर्थविचारः fol. $191^a = 135^a$; प्रातिपदिकार्थनिर्णयः fol. 214^a. Atha Subarthavichárah: प्रथमा fol. 218^b; द्वितीया fol. 231^a; तृतीया fol. 236^a; चतुर्थी fol. 242^a; पंचमी fol. 250^a; षष्ठी fol. 253^b; सप्तमी fol. 268^b; वृत्तिविचारः fol. 284^b (hoc caput cum Koṇḍabhaṭṭae particula अभेदैकत्वसंख्यानिरूपणं appellata convenit). तत्र वृत्तिश्चतुर्धा समासतद्धितकृत्सनाद्यंतधातुभेदात् ॥ अव्ययीभावः fol. 285^b; तत्पुरुषः fol. 294^a; वहुव्रीहिः fol. 305^b; द्वंद्वः fol. 314^b; एकशेषः fol. 318^a; तद्धिताः fol. 340^b; वीप्सा fol. 342^b.

Auctor his distichis perorat:

अधीत्य फणिभाष्याब्धिं सुधींद्रहरिदीक्षितात् ।
न्यायतंत्रं रामरामाद्वादिरक्षोघ्नरामतः ॥
याचकानां कल्पतरोररिकक्षहुताशनात् ।
शृंगवेरपुराधीशरामतो लब्धजीविकः ॥
वैयाकरणनागेशः स्फोटायनमृषेर्मतं ।
परिष्कृत्योक्तवांस्तेन प्रीयतामुमया शिवः ॥
दृढस्तर्कोऽस्य नाभ्यास इति चिंत्यं न पंडितैः ।
दृषदोऽपि हि संतीर्णाः पयोधौ रामयोगतः ॥

Auctores et libri quum a Nágeṣa permulti iique notissimi citentur, nomina rariora haec memoranda putavi: Heláràja, qui commentarium ad Haris kárikás scripsit; Váchaspatis Adhyásabháshyavyákhyá; Yogaváchaspatyam; Vátsyáyanena Nyáyabháshye uktam; denique Paramárthasára liber. Iis quae supra p. 130^b. dicta sunt, Nágeṣam exeunte seculo septimo decimo, sive ineunte duodevicesimo floruisse apparet.

Codex seculo superiore exeunte satis accurate exaratus est. (Walker 170.)

404.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 135. Long. 13. Lat. 5. Linn. foll. 1–96. 11. reliquorum 9, 10.

Continetur hoc codice *Manjúshákunchikae* (clavis ad aperiendam Arcam aptae), commentarii a *Kṛishṇamitra*, Rámasevakae filio, Devídattae nepote, ad *Manjúshám* scripti, pars. Incipit: मञ्जूषाकूञ्चिकाशिल्पशाब्दब्रह्मसमुन्नयः ॥ दिश दिशेति दिश्यान्नः शर्म शाश्वतिकं परम् ॥

Folia 1–96. intra annos 1790–1800 exarata, reliqua, lacunas multas continentia, hoc seculo addita sunt. Desinit codex in capite *kṛidarthavichára*. (Wilson 157.)

G. GRAMMATICA PRAKRITICA.

405.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 24. Long. 13. Lat. 5. Linn. 9.

Inest grammatica Prákritica, *Prákṛitaprakáṣas*, vel ab aliis *Prákṛitachandriká* appellata. (C.) Aphorismi a *Vararuchi* conditi sunt, eorum interpretatio, *Manoramá* dicta, a *Bhámaha* scripta est. Totus liber in duodecim capita (parichheda) dividitur, atque novem primis dialectus Prákritica proprie sic dicta tractatur, decimo dialectus Paiṣáchicá, undecimo dialectus Mágadhica, ultimo Ṣaurasenicá. Uterque auctor terminos technicos a Páṇini usurpatos retinuerunt.

Editionem praestantissimam cum interpretatione Anglica E. B. Cowell anno 1854 publici juris fecit. Qui quum de codicum conditione optime disseruerit, breviori mihi esse licebit. Atque, quae est librorum antiquorum Indicorum sors communis, etiam hujus grammaticae recensiones discrepantes exstant, altera brevior et sincerior, uberior et recentior altera. In nonnullis enim codicibus non modo interpretationis verba variantur, et exempla differunt atque aucta sunt, sed etiam aphorismi adduntur novi. Atque codex C. ad priorem classem pertinet, D. E. F. ad alteram, B. medium inter utramque recensionem occupat locum.

Codex noster, ex optimo quidem fonte derivatus, sed negligenter transscriptus, Calcuttae anno 1814 a Lakshmaṇa bráhmaṇa exaratus est. (Wilson 210.)

406.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 37. Long. 13. Lat. 5. Linn. 7.

Prákṛitaprakáṣas cum eodem commentario. (B.)

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 211.)

407.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 117. Long. 13. Lat. 5.

Foll. 1–45. (linn. 8.) *Idem liber*. (D.)

Haec pars hoc seculo ineunte exarata est. Folia 1–7. recentiore manu addita sunt. (Wilson 158^a.)

408.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 36. Long. 16½. Lat. 4. Linn. 5.

Idem opus. (E.) Aphorismorum faciliorum interpre-

tatio in hoc codice pariter atque in F. plerumque omissa est. Exempla tamen, excepto libro duodecimo, nunquam desunt. Vel minutis rebus hic codex cum F. consentit, sed inde a septimo libro scriba festinans permulta omisit, quae in F. et D. apparent.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 151.)

409.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 50. Long. 15. Lat. 3. Linn. usque ad fol. 28. 4. postea 5.

Idem opus. (F.) Codex, in paranda editione non collatus, recensionis recentioris textum satis bonum continet.

Lib. I. fol. 7^a; II. fol. 13^a; III. fol. 21^b; IV. fol. 25^b; V. fol. 31^b; VI. fol. 36^a; VII. fol. 40^b; VIII. fol. 45^b; IX. fol. 47^b; X. fol. 48^b; XI. fol. 50^a; XII. fol. 50^b.

Codex post annum 1810 exaratus est. (MILL 16.)

410.

Hujus voluminis folia 22–144. (linn. 7, 8.) octavum librum grammaticae a *Hemachandra* compositae, *linguam Prákriticam* tractantem, continent. (A.) Incipit: अथ प्राकृतं ॥ अथशब्द आनंतर्यार्थोऽधिकारार्थश्च । प्रकृतिः संस्कृतं · तत्र भवं तत आगतं वा प्राकृतं । संस्कृतानंतरं प्राकृतमधिक्रियते । संस्कृतानंतरं च प्राकृतस्यानुशासनं · सिद्धसाध्यमानभेदसंस्कृतयोनेरेव तस्य लक्षणं । न देश्यस्येति ज्ञापनार्थं । संस्कृतसमं तु संस्कृतलक्षणेनैव गतार्थं । प्राकृते च प्रकृतिप्रत्ययलिंगकारकसमाससंज्ञादयः संस्कृतवद्वेदितव्याः । लोकादिति च वर्तते । तेन ऋॠऌॡऐऔङञशषविसर्जनीयप्लुतवर्जो वर्णसमाम्नायो लोकादवगंतव्यः । ङञौ स्ववर्गसंयुक्तौ भवत एव । ऐदौतौ च केषांचित् । कैतवं कैअवं । सौदर्यं सौअरियं । कौरवाः कौरवा । तथा अस्वरं व्यंजनं द्विवचनं चतुर्थीबहुवचनं च न भवति ॥१

Liber in quatuor capita divisus est, quorum primus aphorismos 271, secundus 217, tertius 180, quartus 446. continet. Isque numerus regulas a Vararuchi traditas (487.) longe superat. Usus quidem est Hemachandra Vararuchis grammatica, ita tamen ut regulas permultas adderet, saepissime ad singula tantum vocabula spectantes, et exemplorum numerum ingentem de suo depromeret. In libro primo 20. tantum aphorismos reperi, quae cum Vararuchi ad literam congruerent; longe major vero numerus eorum est, in quibus illius verba paulum immutata sunt. Idem dialectos Prákriticas inferiores uberius tractavit.

Cap. I, 1–175. (fol. 40^a.) de mutatione vocalium. I, 176–II, 173. (fol. 65^a.) de mutatione consonantium. II, 174–217. (fol. 69^a.) de particulis. III, 1–134. (fol. 86^b.) de declinatione. III, 135–IV, 261. (fol. 113^b.) de verbo. IV, 262–287. (fol. 116^a.) de dialecto Ṣaurasenica. IV, 288–303. (fol. 119^a.) de dialecto Mágadhica: *Ata et sau puṅsi Mágadhyám* ॥२८८॥ मागध्यां भाषायां सौ परेऽकारस्य एकारो भवति पुंसि पुंलिंगे । एष मेष एशे मेशे । एशे पुलिशे । करोमि भदंतः करेमि भंते ॥ अत इति किं । णिही । कली । गिली ॥ पुंसीति किं । जलं ॥ यदपि 'पोराणमद्धमागहभासानिययं हवइ सुत्तं' इत्यादिनार्षस्यार्धमागधभाषानियतत्वमाम्नायि वृद्धैस्तदपि प्रायोऽस्यैव विधानात् न वक्ष्यमाणलक्षणस्य । कयरे आगच्छइ शे तालिसे दुक्खसहे जिएंदिए । इत्यादि ॥ *Rasor lasau* ॥२८९॥ मागध्यां भाषायां रेफस्य दंत्यसकारस्य च स्थाने यथासंख्यं लकारस्तालव्यः शकारश्च भवति ॥ र । नले । कले ॥ स । हंशे । शुदं । शोभणं ॥ उभयोः । शालशे । पुलिशे । लहशवशनमिलशुलशिलविअलिदमंदाललायिदंहियुगे । वीलयिणे पक्खालदु मम शयलमवय्ययंबालं[1] ॥ *Sashoḥ saṁyoge so 'gríshme* ॥२९०॥ मागध्यां भाषायां सकारषकारयोः संयोगे वर्तमानयोः सो भवति । ग्रीष्मशब्दे तु न भवति । ऊर्ध्वलोपाद्यपवादः ॥ स । पस्खलदि । हस्ती । वुहस्पदी । मस्कली । विस्मये ॥ ष । शुस्कदालुं । कस्टं । विस्णुं । शस्पकवले । उस्मा । निस्फलं । धनुस्खंडं ॥ अग्रीष्म इति किं । गिम्हवाशले ॥ *Ṭṭashṭhayoḥ sṭaḥ* ॥२९१॥ द्विरुक्तस्य टस्य षकाराक्रांतस्य ठकारस्य च मागध्यां भाषायां सकाराक्रांतः टकारो भवति ॥ ट्ट । पस्टे । भस्टालिका । भस्टिणी ॥ ष्ठ । सुस्टुकदं । कस्टं । कोस्टागालं ॥ *Sthārthayoḥ staḥ* ॥२९२॥ स्थर्थ इत्येतयोः स्थाने मागध्यां सकाराक्रांतस्तो भवति ॥ स्थ । उवस्तिदे । शुस्तिदे ॥ र्थ । अस्तवती । शस्तवाहे ॥ *Jadyayáṁ yaḥ* ॥२९३॥ मागध्यां जद्ययां स्थाने यो भवति ॥ ज । याणादि । यणवदे । अय्युणे । दुय्यणे । गय्यदि । गुणवय्यिदे ॥ द्य । मय्यं । अय्य किल विय्याहले आगदे ॥ य । यादि । यधाशलूवं । याणवत्तं ॥ यदि यस्य यत्वविधानमादेर्यो ज इति बाधनार्थं ॥ *Nyaṇyajñañjáṁ ññaḥ* ॥२९४॥ मागध्यां न्यण्यज्ञञ्ज इत्येतेषां द्विरुक्तो ञो भवति ॥ न्य । अहिमञ्ञुकुमाले । अञ्ञदिशं । शामञ्ञगुणे । कञ्ञकावलणं ॥ ण्य । पुञ्ञवंते । अवम्हञ्ञं । पुञ्ञाहं । पुञ्ञं ॥ ज्ञ । पञ्ञाविशाले । शव्वञ्ञे । अवञ्ञा ॥ ञ्ज । अञ्ञली । धणञ्ञए । पञ्ञले ॥ *Vrajo jaḥ* ॥२९५॥ मागध्यां व्रजेर्जकारस्य ञ्ञो भवति । यापवादः । वञ्ञदि ॥ *Chhasya ṣcho 'nádau* ॥२९६॥ मागध्यामनादौ वर्तमानस्य छस्य तालव्यशकाराक्रांतश्चो भवति ॥ गश्च गश्च । उश्चलदि । पिश्चिले । पुश्चदि ॥ लाक्षणिकस्यापि । आपन्नवत्सल आवन्नवश्चले । तिर्यक् प्रेक्षते तिरिच्छि पिच्छइ तिरिश्चि पेस्कदि ॥ अनादाविति किं । छाले ॥ *Kshasya ᳵkaḥ* ॥२९७॥ मागध्यामनादौ वर्तमानस्य क्षस्य ᳵको जिह्वामूलीयो भवति ॥ यᳵके । लᳵकसे ॥ अनादावित्येव । खयलहला ॥ *Skaḥ preksháchakshoḥ* ॥२९८॥ मागध्यां प्रेक्षेराचक्षेश्च क्षस्य सकाराक्रांतः को भवति । जिह्वामूलीयापवादः ॥ पेस्कदि । आचस्कदि ॥ *Tishṭheṣ chishṭhaḥ* ॥२९९॥ मागध्यां स्थाधातोर्यस्तिष्ठ इत्यादेशस्तस्य चिष्ठ इत्यादेशो भवति ॥ चिष्ठदि ॥ *Avarṇád vá ṅaso ḍáhaḥ* ॥३००॥ मागध्यामवर्णात्परस्य ङसो डित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न ईदिशाह कम्माह काली । भगदत्त-

---

[1] Hanc gáthám Sanscritice ita verterim: रभसवशनम्रसुरशिरोविकलितमंदारराजिद¯युगः । वीरजिनो प्रक्षालयतु मम सकलमवद्यजंबालं ॥

सोणिदाह कुंभे ॥ पक्षे। भीमसेणस्स पश्चादो हिंडीअदि हिडिंवाए घुडुक्क-यशो केण उवशमदि ॥ *A'mo ḍáha vá* ॥३०१॥ मागध्यामवर्णात्परस्य आमोऽनुनासिकांतो डित् आहादेशो वा भवति ॥ शयणाहँ सुहं ॥ पक्षे नलिंदाणं ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेऽपि ॥ ताहँ। तुम्हाहँ। अम्हाहँ। शरिआहँ। कम्माहँ ॥ *Ahaṁvayamor hage* ॥३०२॥ मागध्यामहंवयमोः स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शक्कावदालतित्थणिवाशी धीवले। हगे शंपत्ता ॥ *Ṣeshaṁ Ṣaurasenívat* ॥३०३॥ मागध्यां यदुक्तं ततोऽन्य-च्छौरसेनीवद्द्रष्टव्यं। तत्र 'To do 'nádau ।261। शौरसेन्यामयुक्तस्य ॥ पविशदु। आउत्ते। शामिपशादाय॥ Adhaḥ kvachit ।262। अले किं एशे महन्दे कलयले॥ Vádes távati ।263। माले धवा। धवले धवा। यंपा दाव शे आगमे॥ A' ámantrye sau veno naḥ ।264। भो कंचुइआ॥ Mo vá ।265। भो रायं॥ Bhavadbhagavatoḥ ।266। एदु भवं। शमणे भयवं महावीले। भयवं कहुंते ये अप्पणो पऽ्कं ओज्झियपलस्स पऽ्कं पमाणीकलेशे॥ Na vá ryo yyaḥ ।267। अय्य एशे खु कुमाले मलयकेदू॥ Tho dhaḥ ।268। अले कुंभिला कधेहि॥ Ihahachor hasya ।269। कुशलध। अय्याकुशलध॥ Bhuvo bhaḥ ।270। भोदि॥ Púrvasya puravaḥ ।271। अपुरवे॥ Ktva iyadúṇau ।272। किं खु शोभणे वम्हणे शिक्ति कलिय लञ्ञा पलिग्गहे दिण्णे॥ Kṛigamo ḍaḍuaḥ ।273। कडुअ। गडुअ॥ Dir ichechoḥ ।274। अमचलऽ्कशं पेस्किदुं इदो य्येव आगश्चदि॥ Ato deṣ cha ।275। अले किं एशे महंदे कलयले शुणीअदि॥ Bhavishyati ssiḥ ।276। ता कहिंवु गदे लुहिलप्पिए भविस्सिदि॥ Ato ṅaser ḍádoḍádú ।277। अहंपि भागुलायणादो मुहं पावेमि॥ Idáním dáṇím ।278। शुणध दाणिं हगे शक्काव-दालतित्थणिवाशी धीवले॥ Tasmát táḥ ।279। ता याव पविशामि॥ Mo 'ntyáṅ ṇo vedetoḥ ।280। युत्तं णिमं। शलिशं णिमं॥ Evárthe yyeva ।281। मम य्येव॥ Hanje cheṭyáhváne ।282। हंजे चदुलिके॥ Himáṇahe vismayanirvede ।283। विस्मये यथा Udáttarághave राक्षसः। हीमाणहे जीवंतवश्चा मे जणणी॥ निर्वेदे। यथा Vikrántabhíme राक्षसः। हीमाणहे पलिस्संता हगे एदेण नियविधिणो दुव्ववशिदेण॥ Naṁ nanvarthe ।284। णं अवशलो पशप्पणीआ लायाणो॥ Ammahe harshe ।285। अम्महे एआए शुम्मिलाए शुपलिगठिते भवं॥ Híhí vidúshakasya ।286। हीही संपन्ना मे मणोरधा पियवयस्सस्स॥ Ṣesham prákṛitavat' ।287। मागध्यामपि दीर्घह्रस्वौ मिथो वृत्तौ ।१.४.। इत्यारभ्य तो दोऽनादौ शौरसेन्यामयुक्त-स्येत्यस्मात्प्राग्यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि संति तेषु मध्येऽमूनि तदवस्थान्येव मागध्याममूनि पुनरेवंविधानि भवंतीति विभागः स्वयमभ्यूह्य दर्शनीयः॥ IV, 304–325. (fol. 121ª.) de dialecto Paiṣáchica. IV, 326–329. (fol. 122ª.) de dialecto Chúlikápaiṣáchica: *Chúlikápaiṣáchike tṛitíyaturyayor ádyadvitíyau* ॥३२६॥ चूलिकापैशाचिके वर्गाणां तृतीयतुर्ययोः स्थाने यथासंख्यमाद्यद्वितीयौ भवतः॥ नगरं नकरं। मार्गणो मक्कनो। गिरितटं किरितटं। मेघो मेखो। व्याघ्रो वक्खो। घर्मो खम्मो। राजा राचा। जर्जरं चच्चरं। जीमूतश्चीमूतो। निर्झरो निछरो। झर्झरश्छछरो। तडागं तटाकं। मंडलं मंटलं। डमरुकः टमरुको। गाढं काठं। षंढं संठं। ढक्का ठक्का। मदनो मतनो। कंदर्पः कंतप्पो। दामोदरस्तामोतरो। मधुरं मथुरं। बांधवः पंथवो। धूली थूली। बालकः पालको। रभसो रफसो। रंभा रंफा। भगवती फकवती। नियोजितं नियोचितं॥ क्वचिल्लाक्षणिकस्यापि। पडिमा इत्यस्य स्थाने पटिमा। दाढा इत्यस्य स्थाने ताठा॥ *Rasya lo vá* ॥३२७॥ चूलिकापैशाचिके रस्य स्थाने लो वा भवति॥ पनमथ पनयपकुप्पितगोलीचलनग्गलग्गपतिबिंबं। तससु नखतप्पनेसुं एका-तसततुथलं लुद्दं। नचंतस्स य लीलापातुक्खेवेन जस्स कंपिता वसुधा। उच्छलंति समुद्दा सइला निपतंति तं हलं नमथ[1] ॥ *Nádiyujyor anyeshám* ॥३२८॥ चूलिकापैशाचिकेऽप्यन्येषामाचार्याणां मतेन तृती-यतुर्ययोरादौ वर्तमानयोर्युजिधातौ चाद्यद्वितीयौ न भवतः॥ गतिगैती। घर्मो घम्मो। जीमूतो जीमूतो। झर्झरो झछरो। डमरुको डमरुको। ढक्का ढक्का। दामोदरो दामोतरो। बालको बालको। भगवती भकवती। नियो-जितं नियोजितं॥ *Ṣesham prágvat* ॥३२९॥ चूलिकापैशाचिके तृतीयतुर्ययोरित्यादि यदुक्तं ततोऽन्यच्छेषं प्राक्तनपैशाचिकवद्भवति। नकरं। मक्कनो। अनयोर्नो णत्वं न भवति। णस्य च नत्वं स्यात्। एवमन्यदपि॥ IV, 330–446. (fol. 143ª.) de dialecto Apabhranṣika.

Praeter exempla ad probandas regulas longiores nonnunquam loci poetici occurrunt, quos, quatenus dialecto Mágadhica scripti sint, ex auctoris ipsius hymnis desumtos esse, conjicere possis. Quae exceptiones *ársha* appellantur, eae e Jainarum libris sacris haustae sunt.

In margine folii 122ª. disticha quatuor manu paulum recentiore adscripta sunt, quibus Hemachandra *Jayasinhadevae*, e Múlarájae (Chulukyakulávatansa) regis stirpe oriundi, filius fuisse traditur.

Haec voluminis pars a Ráṇa, Láḍaṇae filio, anno 1518 accuratissime exarata est. Scriba haec de gente sua addidit: Ṣrí-Múlasanghe *Sarasvatígachhe* Balátkáragaṇe Ṣrí-Kundakundácháryánvaye, Bhaṭṭárakaṣrí-Padmanandidevás tadanvaye, Bhaṭṭárakaṣrí-Devendrakírtidevás tadanvaye, Bhaṭṭárakaṣrí-Vidyánandidevás tadanvaye, Bhaṭṭárakaṣrí-Mallibhúshaṇadevás tachchhishyasúriṣrímad-Amarakírtis tadanvaye, Meváḍajnátíya-Ṣreshṭha-Láḍaṇa, bháryá ubhayakulaviṣuddhá Báïláchhú. Tayoḥ putrá: Gorakha-Narmada-Ráṇáḥ. Tayoḥ putryaḥ: Pábú, Púrí, Rúpáï, Lakshmáï, Pánchí. Eteshám madhye *Ráṇákena* ṣríprákṛitavyákaraṇaṁ likhápya svakarmakshayártham paropakárárthaṁ súriṣrímad-Amarakírtaye pradattam iti. (WALKER 171ᵇ.)

411.

Opera septem. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 239. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$.

Foll. 1–35. (linn. 21.) *Hemachandrae* grammatica Prákritica. (B.)

Páda I. fol. 8ᵇ; II. fol. 14ᵇ; III. fol. 21ᵇ; IV. fol. 35ᵇ.

[1] Hac in sententia voces *gaurí, charaṇa, rudra, hara* facile cognoscuntur.

Lectiones a codice A. discrepantes raro reperiuntur, sententiae vero Prákriticae saepe aut omissae aut mutilatae sunt. Ejusdem libri duo exemplaria, alterum negligentissime, alterum paulo accuratius exaratum in E. I. H. (563. et 784.) asservantur.

Haec voluminis pars anno 1609 in urbe Vikrama appellata a Munijnánajyanta Jaina, Ratnasíhae discipulo, exarata est. (Walker 200ª.)

412.

Foll. 46–117. (linn. 7.) *Prákṛitasarvasvam*, dialectorum Prákriticarum grammatica, a *Márkaṇḍeya-kavíndra* composita. Incipit: शशिखंडमौलिसशिखंडमौलिवासिने. De fontibus suis auctor haec:

शाकल्यभरतकोहलवररुचिभामहवसंतराजाद्यैः ।
प्रोक्तान्ग्रंथान्नानालक्ष्याणि च निपुणमालोक्य ॥
अव्याकीर्णं विशदं सारं स्वल्पाक्षरग्रथितपद्यं ।
मार्कंडेयकवींद्रः प्राकृतसर्वस्वमारभते ॥

Linguas Prákriticas Márkaṇḍeya quadrifariam dispertit: *Bháshá*, *Vibháshá*, *Apabhranṣa*, *Paiṣácha*, easque omnes, refutato alio auctore quodam, qui multo majorem dialectorum numerum esse statuit, in *sedecim* classes subdividit. Atque *Bháshás* esse quinque declarat:

माहाराष्ट्री शौरसेनी प्राच्यावंती च मागधी ।
इति पंचविधा भाषा युक्ता न पुनरष्टधा ॥

Ardhamágadhím enim cum Mágadhí conjungendam, *Dákshiṇátyae* nihil peculiare esse (*lakshaṇákaraṇát*), *Váhlíkím* ea tantum re a Mágadhí differre, quod *r* literam in *l* mutet. *Vibháshás* esse quinque:

शाकरी चैव चांडाली शावर्याभीरिकी तथा ।
शाक्कीति युक्ताः पंचैव विभाषा न तु षड्विधाः ॥

Dialectos *Apabhranṣa*, et *Paiṣácha* dictas utrubique trifariam dividi:

नागरो व्राचडश्चोपनागरश्चेति ते त्रयः ।
अपभ्रंशाः, परे सूक्ष्मभेदत्वान्न पृथङ्मताः ॥
कैकेयं शौरसेनं च पांचालमिति च त्रिधा ।
पैशाच्यो, नागरा यस्मात्तेनाप्यन्या न लक्षिताः ॥

His praemissis auctor viginti capitibus de dialectis singulis deinceps exponit. Atque primum de lingua Máhárásḥṭrí agit: माहाराष्ट्र्यामज्विधिः । प्रथमः पादः fol. 54ᵇ; अयुक्तवर्णविधिः । द्वितीयः पादः fol. 58ᵇ; युक्तवर्णविधिः । तृतीयः पादः fol. 67ª; संकीर्णविधिः । चतुर्थः पादः fol. 73ᵇ; सुब्विधिः । पंचमः पादः fol. 82ª; तिङ्विधिः । षष्ठः पादः fol. 84ᵇ; धातुपरिणतिः । सप्तमः पादः fol. 93ᵇ; अव्ययनिपाताः fol. 95ᵇ. Sequitur *Ṣauraseni*, novem capitibus tractata, fol. 102ᵇ; *Práchyabháshá* fol. 103ᵇ; *Ávantí* (आवंती स्यान्माहाराष्ट्रीशौरसेन्योस्तु संकरात्) fol. 104ª; *Mágadhí* fol. 106ª. Denique reliquae dialecti brevius tractantur. Haec vero omnia a scriba tantopere conturbata sunt, ut capita singula accurate distingui non possint. In fine haec leguntur, quae emendatis emendandis exscripsi:

श्रीमद्वीरमुकुंददेवनृपतौ दोःस्तंभकुंभीनस-
क्रीडाग्रस्तसमस्तशात्रवकुलप्राणानिले धर्मतः ।
शासत्युत्कलमेदिनीं रघुपतौ साक्षादयोध्यामिव
ग्रामे वीरवरप्रतापनृपतेः पूर्णो निबंधो नवः ॥

Orissae reges *Mukundadeva* appellati plures occurrunt, in quorum numero eum qui anno 1664 regnasse dicitur (*Sterling* in As. Res. XV, 192.), Márkaṇḍeyae patronum fuisse non temere conjeceris.

Haec voluminis pars post annum 1820 negligentissime exarata est. . Quod eo magis dolendum est, quia auctor de dialectis inferioribus accuratius disputavit, quam alii, qui hucusque innotuerunt, grammatici. (Wilson 158ᵇ.)

413.

Opera tria. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 110. Long. $15\frac{1}{4}$. Lat. $3\frac{1}{4}$.

Foll. 1–33. (linn. 7.) *Prákṛitapádas*, grammatica a *Náráyaṇa*, Báleṣvarae (?) filio, alias *Vidyávinodácharya* appellato, composita. Incipit:

प्राक्सर्गादेक एतस्मिन् वहुधा यो वभासते ।
तं वन्दे नित्यमानन्दं नन्दनन्दनमीश्वरं ॥
पूर्वग्रामिकुले कलानिधिनिभच्छत्री सुमेरु स्थितो
भ्राता तस्य जटाधरो द्विजवरो वालेश्वरस्तत्सुतः ।
तत्पुत्र पृथितो (prathito)ऽभवत् कविवरो नारायणो नामत-
स्तेनेदं क्रियते सुखाय विदुषां यत् प्राकृतं लक्षणं ॥
कृतिना यत् कृतं पूर्वं तन्निरस्तं दुरात्मना ।
इदानीं तत्समुद्धृत्य संक्षेपेणोच्यते मया ॥

In fine capitum quum *Vidyávinoda* solus nuncupetur, hoc nomen utrum a Náráyaṇa assumptum sit, an grammaticum seriorem significet, discerni non potest. Eandem rem ut verbis aliis exprimam, non constare mihi videtur, utrum Náráyaṇa ipse 'opus suum ab homine scelesto disjectum' refecerit, an hoc munus ab alio quodam viro docto susceptum sit. Utcunque res se habet, nostro quidem exemplari sex tantum capita (parichheda) continentur, quibus dialectus principalis tractatur: अज्विधिः fol. 5ª; असंयुक्तविधिः fol. 8ª; संयुक्तविधिः fol. 14ª; संकीर्णविधिः fol. 19ᵇ; सुब्विधिः fol. 31ᵇ; तिङ्विधिः fol. 33ª.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (Wilson 349ª.)

H. LEXICA (KOSHA).

414.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 34. Long. 13. Lat. 5. Linn. 10–12.

Inest *Ṣáṣvatae Nánárthakoshas*, glossarium homonymicum, omnium quae ad nostra pervenerunt tempora, antiquissimum et rarissimum. Eo magis deplorandum est, quod codex tam negligenter exaratus est, ut sententiae singulae divinando, multae enodari omnino non possint. Ṣáṣvatam constat in fontibus Amarae enumerari, auctor ipse antiquiores se lexicographos adhibuisse profitetur. Incipit:

पाकोत्तीर्णसुवर्ण-- रुचिरछायं दसानो म्बरं
भाम्नत्कौस्तुभकान्तिकर्बुरपरिभ्राजिष्णुवद्यरक्षस्थलः[1]।
शङ्खचक्रमसिं गदामविरती (l. °तं वि°) वभ्रचतुर्भिः करै-
रारूढो गरुडं नवीनजलदश्यामो हरिः पातु वः ॥
पूर्व्वाचार्य्यप्रसादेन विदित्वा शब्दविस्तरं।
क्रियते शाश्वतेनायमनेकार्थसमुच्चयः ॥
स्फुटार्थपदविन्यासः शिशूनां प्रतिपत्तये।
ज्ञातायं (कृतोऽयं?) न प्रवुद्धानामतः क्षाम्यन्तु सूरयः ॥
लय (एप?) ज्ञानार्थमज्ञानां सन्तोषार्थं विजानतां।
श्रमो मम न तु ज्ञानलवगर्वित्त (garvita?)चेतसां ॥
प्रसिद्धैरप्रसिद्धैश्च शब्दैरेप विनि[र्]र्म्मितः।
प्रसिद्धैर्यतुं (?) ग्रन्थमप्रसिद्धैश्च वेदितुं ॥
दृष्टषष्टप्रयोगो (षष्टि?) हं दृष्टव्याकरणत्रयः।
अधीती सदुपाध्यायाभिज्ञशास्त्रेषु पञ्चसु ॥
अतः शब्दार्थलिङ्गेषु कर्त्तव्यो नात्र संशयः।
शब्दकोषे भियोगेन विद्वज्जननिरूपिते ॥१॥

Sequitur glossarium, cujus initium hocce: शिवं भद्रं शिवः शंभुः शिवा गौरी शिवाभया। शिवः कीलः शिवा क्रोष्टा भवेदामलकी शिवा ॥१॥ बलं शक्तिर्बलं सैन्यं बलं स्थौल्यं बलं बलो। बलं रूपं बलो दैत्यो वलः काकोऽमी बलः ॥२॥ मधु मद्यं मधु क्षौद्रं मधु पुष्परसं विदुः। मधुश्चैत्रो मधुर्दैत्यो मधूकोऽपि मधुर्मतः ॥३॥ ध्रुवः कीलो ध्रुवः शंभुर्ध्रुवं तर्के ध्रुवो मुनौ। ध्रुवं नित्ये निश्चिते च गीत-[वा]ग्भेदयोर्ध्रुवा ॥४॥ शिखा ज्वाला शिखा चूडा शिखा शाखा शिखा शिफा। शिखा शिखंडिनां चूडा शिखा स्यादग्रमात्रके ॥५॥ Haec vocabuli varias significationes habentis repetitio aetati in condendis lexicis rudi tribuenda est, atque in iis tantum glossariis (velut in Nánárthadhvanimanjarí) reperitur, quae e Ṣáṣvata excerpta sunt. Recentiores lexicographos nonnunquam disticha et versus integros e Ṣáṣvata desumsisse, semel monuisse sat habeo.

[1] Fortasse भास्वत्कौस्तुभकांतिकर्बुरपरिभ्राजिष्णुवक्षःस्थलः।

Primum vocabula ea recensentur, quae toto disticho (foll. 1–7^{b}.), deinde quae versu (foll. 7^{b}–26^{b}.), tum quae dimidiato versu (foll. 26^{b}–33^{b}.) explicantur, denique particulae recensentur.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 250.)

415, 416.

Unum opus duobus voluminibus compactum. Lit. Devan. Charta Europ. Long. 11½. Lat. 9. Linearum numerus variat. Vol. I. foll. 270. Vol. II. foll. 220.

Amarasinhae Námalingánuṣásanam, cum *Bhánujídíkshitae*, Bhaṭṭojidíkshitae filii, commentario, *Vyákhyásudhá* (commentarius mellifluus) appellato. (A.) Incipit:

वल्लवीवल्लभं नत्वा गिरं भट्टोजीदिक्षितं।
अमरे विदधे व्याख्यां मुनित्रयमतानुगां ॥१॥

I. e. 'Coram Kṛishṇa, Sarasvatí et Bhaṭṭoji inclinatione facta, Amarae commentarium scripturus, in eoque trium virorum sanctorum, Páṇinis, Kátyáyane, Patanjalis, praecepta secuturus sum.'

Bhánujídíkshitae liber antiquioribus Sváminis, et potissimum Ráyamukuṭae commentariis innititur, horumque grammaticorum explicationes aut refellendae aut approbandae in quavis pagina citantur. Multa tamen auctor ex suis ipsius scriniis deprompsit, et in disponendis rebus illis lucidior est, scholae Páṇiníyae vero praecepta strictius observat. Auctorum et librorum nomina haud pauca citat, sed longe plurima e Ráyamukuṭa desumsit. Enumerabo ea, quae usque ad finem libri II, 4, 2. (ed. Lois.) occurrunt, et literis cursivis ea significabo, quae nondum in Mukuṭae commentario reperi. Sunt igitur haec: Ajaya, Abhinanda, Amaradatta, Amaramálá, A'piṣali, Ujjvaladatta, Uṇádivṛitti, Utpaliní, *Ekákshara*, Kátya, Keṣaramálá (?), Kaumudí, Kshírasvámin, Gítá, Govardhanánanda, Chandragomin, Cháṇakya, Chándra, Tárapála, Trikáṇḍaṣesha, *Díkshitáḥ* (i. e. auctoris pater), *Durga*, Deṣíkosha (II, 2, 6.), Dvirúpakosha, Dhanapála (I, 1, 2, 13.), Dharaṇi, Narasinha (I, 2, 1, 6. A Mukuṭa Ṣábdika-Narasinha appellatur), *Náṭakaratnakosha*, Nánártharatnamálá, Námanidhána, Námamálá, Námánuṣásana, Panjiká, Purushottama, Bṛihadamara, Bṛihaddhárávalí, Bhaṭṭi, *Bhaṭṭojidíkshitáḥ* (cf. Díkshita), *Bhágavata*, Bháguri, Bháravi, Bhoja, Manu, Mádhava, Márkaṇḍeyapuráṇa, *Mukuṭa*, Mediní, Maitreya, *Yádava*, Ratnakosha, Ratnamálá, Rantideva, Rabhasa, Rájadeva (lex.), Rájaṣekhara, Rudrakosha, Rúparatnákara, Lingánuṣásana, Vararuchi, Váchaspati, *Vámanapuráṇa*, Váyupuráṇa, *Vikramádityakosha*, *Vindhyavásin* (I, 1, 3, 9.), Viṣva, Vishṇupuráṇa, Vaidyakánananta, Vopálita, Vyáḍi,

P. 7. post v. 11. Ṣivae nomina:

अष्टमूर्त्तिरहिर्बुध्नो महाकालो महानटः ।

Ibidem post v. 15. matres divinae:

ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा ।
वाराही चैव चेंद्राणी चामुंडा सप्त मातरः ॥

Idem distichon in D. legitur, cum lectione varia च तथेंद्राणी. Cum variatione majore eaedem deae in cod. E. enumerantur:

ब्राह्मी माहेश्वरी रौद्री वाराही वैष्णवी तथा ।
कौमारी चर्ममुंडा च कालसंकर्षिणीति च ॥

Ibidem post v. 16. (etiam in D. et E. marg.) Facultates divinae Ṣivae tributae:

अणिमा महिमा चैव गरिमा लघिमा तथा ।
प्राप्तिः प्राकाम्यमीशित्वं वशित्वं चाष्ट भूतयः ॥

P. 8. post v. 3. (= D.) Durgae nomina:

आर्या दाक्षायणी चैव गिरिजा मेनकात्मजा ।

ubi cod. E. haec praebet:

सती दाक्षायणी छाया गिरिजा मेनकात्मजा ।
कर्णमोटी तु चामुंडा चर्ममुंडा च चर्चिका ॥

Ibidem post v. 9. Ṣivae servus et uxor:

भृंगी भृंगिरिटिस्तंडुर्नंदिनो नंदिकेश्वरः ।
कर्णमोटी तु चामुंडा चर्ममुंडा च चर्चिका ॥

P. 9. post v. 2. Indrae nomina:

प्राचीनबर्हिरहिहा पृतनाषाट् पुलोमजित् ।

P. 10. post v. 10. etiam in D. E. Apsarasum nomina:

घृताचीमेनकारंभा उर्वशी च तिलोत्तमा ।
सुकेशी मंजुघोषाद्याः कथ्यंतेऽप्सरसो बुधैः ॥

P. 11. post v. 12. Flamma coelestis, favilla, ignis silvas devastans:

उल्का स्यान्निर्गता ज्वाला भूतिर्भसितं भस्मनि ।
क्षारो रक्षा च दावस्तु दवो वनहुताशनः ॥

P. 12. post v. 9. Procella, ventus pluvius:

प्रकंपनो महावातो झंझावातः सवृष्टिकः ।

P. 12. post v. 10. Spiritus quinque:

हृदि प्राणो गुदेऽपानः समानो नाभिसंस्थितः ।
उदानः कंठदेशस्थो व्यानः सर्वशरीरगः ॥

Idem distichon in D. E. legitur, excepto quod E. नाभिमंडले, D. E. कंठदेशे स्यात् habent. P. 14. post v. 6. etiam in D. E. Kuverae novem thesauri:

महापद्मश्च पद्मश्च शंखो मकरकच्छपौ ।
मुकुंदकुंदनीलाश्च खर्वश्च निधयो नव ॥

Ibidem post v. 9. Coeli nomina:

विहायसोऽपि नाकोऽपि द्युरपि स्यात्तदव्ययं ।
तारापथोऽंतरिक्षं च मेघद्वारं महाबिलं ॥

P. 15. post v. 2. Australis, borealis, occidentalis, orientalis:

अवाग्भवमवाचीनमुदीचीनमुदग्भवं ।
प्रत्यग्भवं प्रतीचीनं प्राचीनं प्राग्भवं त्रिषु ॥

P. 18. post v. 2. Signum, nota:

पालिः केतुश्चिह्नो लिंगं निमित्तं व्यंजनं पदं ।
प्रज्ञानं चाप्यभिज्ञानं ललामं च ललाम च ॥

P. 20. post v. 3. Saturni planetae nomina:

शनिर्मंदः पंगुकालौ छायापुत्रोऽसितश्च सः ।

P. 20. post v. 14. etiam in E. Solis nomina:

कर्मसाक्षी जगच्चक्षुरंशुमाली त्रयीतनुः ।
प्रद्योतनो दिनमणिः खद्योतो लोकबांधवः ॥

In E. कोकबंधुस् pro अंशुमाली legitur, et praeterea hic versus additur:

इनो भगो धामनिधिश्चांशुमाल्यब्जिनीपतिः ।

Haec voluminis pars post annum 1811 exarata est. (Wilson 314[a].)

419.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 93. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$.

Foll. 1–74. (linn. 8.) *Amarasinhae* lexicon. (D.) Lib. I. fol. 14^b; II. fol. 47^b; III. fol. 74^a.

Praeter eos, quos jam supra notavi, hi versus additicii in hoc exemplari reperiuntur. Fol. 6. post v. 5. Amoris sagittae:

उन्मादनं रोचनं च तथा संमोहनं विदुः ।
शोषणं शरणं चैव पंच बाणाः समीरिताः ॥

Sed voce क्षेपकं addita, distichon insiticium esse librarius ipse significavit. P. 15. post v. 4. Cardinum coelestium praesides et planetae:

रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः ।
बुधो बृहस्पतिश्चेति दिशामीशास्तथा ग्रहाः ॥

P. 20. post v. 7. Zodiaci duodecim signa:

मेषो वृषोऽथ मिथुनं कर्कटः सिंहकन्यके ।
तुलाथ वृश्चिको धन्वी मकरः कुंभमीनकौ ॥

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte exarata est. (Wilson 408[a].)

420.

Foll. 162–239. (linn. 11–13.) *Amarasinhae* lexicon. (E.) Synonyma singula vocabulo usitatissimo, intra lineas vel superne posita, explicantur. Praeter versus

additicios supra memoratos, hos in libri initio reperi. P. 5. post v. 12. Vishṇus nomina:

मुरारिः केशिमर्दनो (मुरारिकेशिमदनो MS.) ऽरिष्टहा कालियांतकः ॥
मुकुंदो विश्वनाभश्च पद्मपाणिर्गदाधरः ।
दशावतारो विश्वात्मा आदिदेवो महीधरः ॥

Lib. I. fol. 177^b; II. fol. 216^b; III. fol. 239^a.

Haec voluminis pars anno 1775 exarata est. (WALKER 200^g.)

421.

Foll. 139–166. (linn. 24.) *Haláyudhae* lexicon, *Abhidhánaratnamálá* appellatum. (B.) Incipit:

शब्दब्रह्म यदेकं यच्चैतन्यं च सर्वभूतानां ।
यत्परिणामस्त्रिभुवनमखिलमिदं [जयति सा वाणी] ॥१॥
इयममरदत्तवररुचिभागुरुपालितादिशास्त्रेभ्यः ।
अभिधानरत्नमाला कविकंठभूषणार्थमुद्ध्रीयते ॥२॥

स्वर्गकांड fol. 145^a. distt. 164; भूमिकांड fol. 158^b. distt. 472; पातालकांड fol. 160^b. distt. 64; सामान्यकांड fol. 163^b. distt. 101; अनेकार्थकांड fol. 166^a. distt. 101.

Apographon nostrum e codice E. I. H. 1361 circiter annum 1820 transscriptum est. (WILSON 415^c.)

422.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 201. Long. 10. Lat. 4. Linn. 17.

Hemachandrae Abhidhánachintámaṇis, cum commentario, qui auctori ipsi tribuitur. (A.) Quum propter vocabulorum copiam hoc lexicon magni aestimatur, tum quia Jainarum superstitionis fundamenta in eo exponuntur. Primo libro numina Jainica, secundo alii dei, tertio res humanae, quarto animalia, quinto inferi, sexto denique substantiva abstracta, adjectiva, particulae enumerantur.

Lib. I. fol. 12^a. distt. 86; II. fol. 52^b. distt. 250; III. fol. 127^a. distt. 598; IV. fol. 178^a. distt. 423; V. fol. 179^a. distt. 7; VI. fol. 201^a. distt. 178.

Manuscripta textum continentia triplicis sunt generis. Atque optima ea habenda sunt, in quibus auctoris verba eam praebent formam integram, qualis commentario explicatur. Ad quam normam et editio Petropolitana expressa est, et quam codices nostri A. B. C. referunt. Alii codices majora quidem non tangunt, sed singulis lectionibus a pristina et genuina forma recedunt. Quod genus et editio Calcuttensis, et codex noster D. exprimit. Tertiae pessimaeque classis codices ab iis librariis scripti sunt, qui auctoris respectu nullo habito et singula pro arbitrio mutaverunt, et inventa sua superflua et inepta intruserunt. Cujus specimen est cod. E.

Commentarius ab his versibus incipit:

धर्म्मतीर्थकृतां वाचं । नत्वा तत्वाभिधायिनीं ।
स्वोपज्ञनाममालाया । विवृतिं विदधाम्यहं ।१।
श्रेयोर्थमयमारंभः । किं तत्वात्मविकत्थनैः ।
परात्मनिंदास्तोत्रे हि । नाद्रियंते मनीषिणः ।२।
प्रामाण्यं व्यासुकेर्व्याडे । व्युत्पत्तिर्द्धनपालतः ।
प्रपंचश्च वाचस्पतिप्रभृतेरिह लक्ष्यतां ।३।[1]

In commentario (cf. Boehtlingk-Rieu, p. VII.) hi auctores et libri citantur: Amara et Amaraṭíká, Ugra, Kálidása, Kátya, Kauṭilya, Kshírasvámin, Gauḍa, Trilochana, Dasarúpaka, Durga, Dramila, Dhanapála, Dhanurveda, Dhanvantari, Námamálá, Práchyáḥ, Buddhiságara, Bharata, Bháguri, Bháskara, Manu, Váchaspati, Vishṇupuráṇa, Vaijayantí, Vyáḍi, Ṣákaṭáyana, Sanhitáḥ.

Kshírasváminis ad Amaram commentarium quum accuratius examinassem, Hemachandram majorem explicationum et exemplorum numerum ex eo excerpsisse reperi. Multa eum Haláyudhae debere, alio loco probandum erit.

Singulis synonymis persaepe versio Guzeratica addita est, quae quidem a librario facta est, neque unquam in medio commentario reperitur; rarius aliae dialecti recentiores adhibentur.

Glossae usque ad finem libri III. frequentissime in marginibus adscriptae sunt, iisque in initio hoc subscriptum est: इति नामसारोद्वारकारकः, sive इति नामसारोद्वारे, quo vocabulo, e नामसारोद्वार puto corrupto, auctoris anonymi ad Hemachandram commentarius significatur. His in glossis marginalibus auctores et libros citatos hos reperi: Anekártha, sive Haimánekártha et *taṭ-ṭíká*, Amara et taṭṭíká, Ujjvaladatta, Kṛishṇapaṇḍita (Prakriyákaumudyá vṛittau), Kṛishṇabhaṭṭáḥ fol. 54^a, Kshírasvámin, Gaṇaratnamahodadhi, Chandra, Chámuṇḍa 42^a, Ṣríjinabhadrasúripádáḥ 37^b, Durga, Deṣanáḥ 59^b, Dhátunyáyamanjúshá 48^b, Dhátupáráyaṇa (v. Hemachandra), Nyása (púrvanyása, laghunyása), Purushottama, Bhágavata et taṭṭíká 65^a, Bháguri, Madanapála (lex.) 61^a. 62^a, Maheṣvara, Mádhavabhaṭṭáḥ 54^a, Vanamálá (sic) 84^b, Vásavadattá, Vichárasástra 21^b, Viṣvalochanakára 61^b, Viṣvaṣambhu 37^b, Vishṇupuráṇa, Vyáḍi, Ṣáṣvata, Ṣrídhara 61^b, Haláyudha et taṭṭíká, Háravalí, Hemoṇádihaimadhátupáráyaṇe 61^b, Hemachandrasúrivirachitadhyáṣrayaṭíká 76^b.

Editiones exstant Calcuttensis, et critica a Boehtlingk et Rieu Petropoli anno 1847 curata.

---

[1] Neque स्तोत्राणि pro °स्तोत्रे हि scribendum est, neque in nostro quidem codice monstra illa नाद्रियंते, विश्वाडेः reperiuntur.

Codex Jalálapurae anno 1695 nitidissime exaratus est a Dhanasundara, qui haec in fine addidit: क्षपेशेंद्रियमुन्युर्व्युनुवत्सरे। ऊर्जस्यासितेतरपक्षे। द्वादश्यां कर्मवाट्यां। षोडशार्च्चिवारे। श्रीसिंधुदेशे जलालपुरे। वाचनाचार्यश्री १०७ श्रीसुमतिमेरुगण्यंतेवासी वा0श्री १०५ श्रीराजसुंदरगणि तच्छिक्षमुख्यदक्ष वा0श्रीअमरनंदनगणिविनेयः पं0प्र0धनसुंदरेणालेखि स्ववाचनायेदं पुस्तकम् ॥ (WILSON 404.)

423.

Foll. 132–202. (linn. 12–14.) *Hemachandrae Abhidhánachintámaṇis.* (B.)

Lib. I. fol. 136^a; II. fol. 148^a; III. fol. 175^a; IV. fol. 194^b; V. fol. 195^a; VI. fol. 202^a. Scholia, in marginibus foliorum undecim primorum adpicta, ex Hemachandrae commentario excerpta sunt.

Codex anno 1699 a Kuṣalaságara Súryapurae exaratus est. In fine haec leguntur: श्रीसूर्यपुरवरे श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनभद्रसूरिशाखायां वाचनाचार्य्य श्री५श्रीलावण्यरत्नगणीनां शिष्य कुशलसागरेणालेखि ॥ (WALKER 205^g.)

424.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 89. Long. 11½. Lat. 9. Linn. num. variat.

Idem lexicon. (C.) Codex textum praestantissimum praebet. Synonyma singula vocabulo noto et quotidiano explicantur, quod rubrica pictum est. Scholia, vocabulorum et interpretationem et etymologiam, neque raro interpretationem Guzeraticam continentia, partim e Hemachandrae commentario, partim ex alio quodam libro desumta sunt.

Lib. I. fol. 7^a; II. fol. 23^b; III. fol. 62^a; IV. fol. 81^a; V. fol. 81^b; VI. fol. 89^a.

Codex anno 1812 accurate exaratus est. (WILSON 252.)

425.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 111. Long. 8. Lat. 4. Linn. 8.

Idem lexicon. (D.) Textus plerumque cum editione Calcuttensi consentit, neque vitiis immunis est.

Lib. I. fol. 7^b; II. fol. 26^a; III. fol. 67^a; IV. fol. 97^a; V. fol. 97^b; VI. fol. 110^a.

Codex circiter annum 1790 videtur exaratus esse. (WILSON 463.)

426.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 216. Long. 10½. Lat. 4½.

Foll. 1–106. (linn. 15.) *Hemachandrae Bṛihad-Abhidhánachintámaṇis.* (E.)

Lib. I. fol. 11^a; II. fol. 27^b; III. fol. 67^a; IV. fol. 94^a; V. fol. 94^b; VI. fol. 106^a.

De textus recensione, quae hoc codice continetur, supra dixi. Ad quam accuratius cognoscendam versus in primo libro interpolatos exscripsi. Post dist. 23. haec adduntur:

संदेहांतर्गतं लिंगं ज्ञेयमंकानुसारतः।
पुंलिंगे प्रथमांकः स्यात्स्त्रीलिंगेऽंको द्वितीयकः ॥२४॥
क्लीबे तृतीय एवांकोऽयं संख्यांकं विना विधिः।
तीर्थंकरस्य तत्रादौ नामानि पंचविंशतिः ॥२५॥

Disticha 29–31. hoc modo leguntur:

तेषु द्वे द्वे स्त एतेषामृषभो वृषभस्तथा।
सुविधिः पुष्पदंतश्च श्रेयान् श्रेयांस इत्यपि ॥३१॥
अनंतजिदनंतश्च सुव्रतो मुनिसुव्रतः।
अरिष्टनेमिस्तु नेमिर्वीरनामानि षट् पुनः ॥३२॥
महावीरो वर्धमानो देवार्यो ज्ञातनंदनः।
चरमतीर्थकृद्वीरः परिच्छंदोऽस्य कथ्यते ॥३३॥
नवगणा ऋषिसंघा एकादश गणाधिपाः। इंद्रभूति° etc.

Distichon 73. et sequentes ita leguntur:

मुक्तेरष्टादश स्त्रीत्वे मुक्तिनिर्वृतिसिद्धयः।
अमृतं च महानंदः कैवल्यमपुनर्भवः ॥७७॥
शिवं निःश्रेयसं श्रेयो निर्वाणं ब्रह्म न स्त्रियां।
महोदयः सर्वदुःखक्षयो निर्याणमक्षरं ॥७८॥
अपवर्गस्तथा मोक्ष एकादश मुनेर्मुनिः।
न हि क्लीवे परे पुंसि मुमुक्षुः श्रमणो यतिः ॥७९॥
वाचंयमो व्रती साधुरनगार ऋषिः पुनः।

Post dist. 77^a. haec inseruntur:

अहिंसासूनृतास्तेयब्रह्माकिंचनता यमः ॥८१॥
नियमः शौचं संतोषः स्वाध्यायतपसी अपि।
देवताप्रणिधानं च द्वे आसनस्य नामनी ॥८२॥
आसनं करणं श्वासप्रश्वासरोधनस्य च।
नामनी द्वे अथ प्राणायामः प्राणयमः पुनः ॥८३॥
प्रत्याहारस्त्विंद्रियाणां विषयेभ्यः समाहृतिः।
धारणा तु क्वचिज्ज्ञेये चित्तस्य स्थिरबंधनं ॥८४॥
ध्यानं तु विषये तस्मिन्नेकप्रत्ययसंततिः।
समाधिस्तु तदेवार्थं मात्राभासनरूपकं ॥८५॥
एवं योगो यमाद्यंगैरष्टभिः संमतोऽष्टधा।
नाम्नी द्वे अथ मौनस्याभाषणं मौनमस्त्रियां ॥८६॥
नामनी द्वे गुरोः स्यातां गुरोर्धर्मो° etc.

Talibus igitur interpolationibus factis, mirandum non est, quod distichorum numerus incredibile quantum increverit. Primus enim liber 95, secundus 356, tertius 985, quartus 685, quintus 12, sextus 295. continet.

Jam *Bṛihad* vocabulo quid significetur quum noverimus, *Bṛihadamaram* et *Bṛihaddhárávalím* libros minore desiderio deperditos lugebimus.

Haec voluminis pars anno 1802 exarata est. (WALKER 151[a].)

427.

Foll. 88–111. *Ajayapálae* lexicon homonymicum, *Nánárthasangrahas* appellatum. Incipit:

जयन्ति शास्तुः पदपंकजांकुराः
नखांशरश्चंद्र(नखांशवश्चं°)मरीचिकोमलाः ।
विनम्रदेवासुरमौलिषु श्रियं
वहंति ये [प्र]स्फुटमालतीस्रजः ॥
वीक्ष्य पूर्वकविग्रंथानकाराद्यादिभिः पदैः ।
क्रमादजयपालेन कृतो नानार्थसंग्रहः ॥

Lexicon ipsum ab hoc disticho incipit:

अमृतं हृद्ये पीयूषे यज्ञशेषेऽप्ययाचिते ।
मुक्तौ तोयेऽमृता धात्र्यां गुडूचीपथ्ययोरपि ॥

Ajayapála primus omnium, quos equidem novi, lexicographorum, vocabula complurium significationum alphabetico ordine secundum initiales, non, qui sollennis est grammaticorum Indicorum mos, secundum literas finales disposuit. Quum vero vocabula uno illo vinculo connexa, neque ordo alphabeticus in classibus singulis accurate observatus sit, lectori vocabulum quaerenti plerumque totum a litera quadam incipiens caput percurrendum est. Quod molestum est, neque plus quam duos vel tres imitatores invenit. In fontibus auctoris Sásvatam fuisse principalem duabus mihi de causis persuasum est. Primum enim Ajaya, ut Ṣáṣvata, ab iis vocabulis incipit, quae toto disticho, deinde ea tractat, quae versu, vel dimidiato versu tractanda erant, particulas ultimo cujusvis capitis loco ponit. Deinde nimia in quibusdam utriusque versibus similitudo conspicitur. Conferantur haec:

I.

Ṣáṣv. संतानः संततौ देववृक्षे चापत्यगोत्रयोः ।
Ajay. संतानः संततौ गोत्रे देववृक्षे तथात्मजे ।
Viṣv. संतानः संततौ गोत्रे स्यादपत्ये सुरद्रुमे ।
Dhar. संतानः संततौ देववृक्षे चापत्यगोत्रयोः ।

II.

Ṣáṣv. जंतोरवयवे कक्षः कच्छवीरुत्तृणेषु च ।
कक्षा स्यात्परिधानस्य पश्चादंचलपल्लवे ॥
Ajay. कक्षो जंतोरवयवे तृणकच्छलतासु च ।
कक्षा तु परिधानस्य पृष्ठतो विहितांचले ॥
Med. कक्षा स्यादंतरीयस्य पश्चादंचलपल्लवे (ὦ μέγ' ἀναιδές)
स्पर्धापदे ना दोर्मूले कच्छवीरुत्तृणेषु च ॥

III.

Ṣáṣv. सैरिंध्री परवेश्मस्था स्ववशा शिल्पकारिका ।
Amar. सैरिंध्री परवेश्मस्था स्ववशा शिल्पकारिका ।
Ajay. सैरिंध्री परवेश्मस्थस्वतंत्रशिल्पियोषिति ।
Viṣv. सैरिंध्री परवेश्मस्थशिल्पकृत्स्ववशस्त्रियां ।
Dhar. सैरिंध्री परवेश्मस्था स्ववशा शिल्पकारिका ।

IV.

Ṣáṣv. आनर्तो नृत्यशालायां जने जनपदांतरे ।
Ajay. आनर्तो नृत्यशालायां जने जनपदांतरे । etc. etc.

Ajayapála ab Ujjvaladatta, Medinίkara, Ráyamukuṭa, Ṣivadása, aliis recentioris aevi auctoribus citatur. Idem lexicon in codd. E. I. H. 312. et 1512. exstat.

Haec voluminis pars circiter annum 1820 exarata est. (WILSON 253[b].)

428.

Opera tria. Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 166. Long. 11½. Lat. 9.

Foll. 1–90. (linn. 20.) *Maheṣvarae* lexicon homonymicum, *Viṣvaprakáṣas* appellatum, anno 1111 compositum. Prooemium collatis codicibus duobus Londiniensibus emendatum exscripsi: स्तुवीमहि महामोहक्लेशातंकभिषग्वरं । त्रैधातुकनिदानज्ञं सर्वज्ञं दुःखहानये ॥१॥ कलाविलासाम्मकरंदबिंदुमुद्राविनिद्रे हृदयारविंदे । या कल्पयंती रमते कवीनां देवीं नमस्यामि सरस्वतीं तां ॥२॥ कवींद्रकुमुदानंदकंदोद्गमसुधाकरं । वाचस्पतिमतिस्पर्धिशेमुषीचंद्रिकोज्ज्वलं ॥३॥ क्षुभ्यत्क्षीराब्धिकल्लोलमालोल्लासियशःश्रियं । गुरुं वंदे जगद्वंद्यं गुणरत्नैकरोहिणं ॥४॥ श्रीसाहसांकनृपतेरनवद्यविद्यवैद्यांतरंगपदपद्धतिमेव बिभ्रत् । यश्चंद्रचारुचरितो *Harichandranámá* स्वव्याख्यया चरकतंत्रमलंचकार ॥५॥ आसीदसीमवसुधाधिपवंदनीये तस्यान्वये सकलवैद्यकुलावतंसः । शक्रस्य दस्र इव *Gádhipurádhipasya Ṣrí-Kṛishṇa* इत्यमलकीर्तिलतावितानः ॥६॥ संकल्पसंमिलदनल्पविकल्पजल्पकल्पानलाकुलितवादिसहस्रसिंधुः । तर्कत्रयत्रिनयनस्तनयस्तदीयो *Dámodaraḥ* समभवद्भिषजां वरेण्यः ॥७॥ तस्याभवत्सूनुरुदारवाचो वाचस्पतिः श्रीललनाविलासी । सद्वैद्यविद्यानलिनीदलेन *Ṣrí-Malhaṇaḥ* सत्कुमुदाकरेंदुः ॥८॥ यद्भ्रातृजः सकलवैद्यकतंत्ररत्नरत्नाकरश्रियमवाप्य च *Keṣavo* ऽभूत् । कीर्तेर्निकेतनमनिंद्यपदप्रमाणवाक्यप्रपंचरचनाचतुराननश्रीः ॥९॥ *Kṛishṇasya* (= Keṣavasya) तस्य च सुतः स्मितपुंडरीकदंडातपत्रपरभागयशःपताकः । *Ṣrí-Bráhma* (श्रीब्रह्म codd.) इत्यविकलात्ममुखारविंदसोल्लासलास्यरतसांद्रसरस्वतीकः ॥१०॥ तस्यात्मजः सरसकैरवकांतकीर्तिः श्रीमान् *Maheṣvara* इति प्रथितः कवींद्रः । निःशेषवाङ्मयमहार्णवपारदृश्वा शब्दागमांबुरुहषंडरविर्बभूव ॥११॥ यः साहसांकचरितादिमहाप्रबंधनिर्माणनैपुणगुणागणगौरवश्रीः । यो वैद्यकत्रयसरोजसरोजबंधुर्बंधुः सतां च कविकैरवकुड्मलेंदुः ॥१२॥ इयं कृतिस्तस्य

महेश्वरस्य वैदग्ध्यसिंधोः पुरुषोत्तमानां । देदीप्यतां हृत्कमलेषु नित्यमाकल्पमाकल्पितकौस्तुभश्रीः ॥१३॥ लब्धैः कथंचिदभिजातसुवर्णकारलीलेन कोशशतरत्नविशब्दरत्नैः । विश्वप्रकाश इति कांचनबंधशोभां बिभ्रन्मयात्र घटितो मुखखंड एषः ॥१४॥ फणीश्वरोदीरितशब्दकोशरत्नाकरालोडनलालितानां । सेव्यः कथं नैव सुवर्णशैलो विश्वप्रकाशो विबुधाधिपानां ॥१५॥ भोगींद्रकात्यायनसाहसांकवाचस्पतिव्याडिपुरःसराणां । सविश्वरूपामरमंगलानां शुभांगवोपालितभागुरीणां ॥१६॥ कोशावकाशात्प्रकटप्रभावसंभावितानर्घगुणः स एषः । संपादयन्नेष्यति वांछितार्थान्कथं न चिंतामणितां कवीनां ॥१७॥ आ मित्रशैलचरमाचलमेखलाद्रिकैलासभूमिवलयाद्यदिहास्ति किंचित् । एकत्र संभृतमगोचरशब्दरत्नमालोक्यतां तदखिलं सुधियः कवींद्राः ॥१८॥ यद्यस्ति वाङ्मयमहार्णवमंथनेच्छा प्राप्तुं पदं फणिपतेर्यदि कौतुकं वः। विश्वप्रकाशमनिशं तमिमं निषेव्य संभाव्यतां परमशाब्दिकशेखरश्रीः ॥१९॥ सतां पुस्तकसंभारभारमोक्षः कृतो मया । नामानुशासनमिदं संपूर्णं तन्वताद्भुतं ॥२०॥ एकद्वित्रिचतुःपंचषड्वर्णानुक्रमोज्ज्वलैः । कांतादिवर्गैर्नानार्थसंग्रहोऽयं वितन्यते ॥२१॥ नानार्थः प्रथमांतोऽत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शितः । सप्तम्यंतेषु शब्देषु वर्तमानः सुनिश्चितः ॥२२॥ दृष्टांतेन सह क्वापि सप्तम्याधार एव च । स्पष्टाय लिंगभेदाय क्वाप्यत्र पुनरुक्तता ॥२३॥

Quo prooemio hoc auctoris stemma proditur: 1. Harichandra, Sáhasánka regis medicus, auctor commentarii ad Charakatantram. A quo, haud constat quot familiis intercedentibus, descendit: 2. Krishṇa: 3. Dámodara: 4. Malhaṇa, cui fratris filius fuit: 5. Keṣava: 6. Bráhma: 7. *Maheṣvara,* auctor lexici, aliorumque librorum, quorum in numero Sáhasánkae vitae primo loco ponitur. Antiquiores lexicographos auctor enumerat hos: Patanjali, Kátyáyana, Sáhasánka, Váchaspati, Vyáḍi; quosque his adjungit: Viṣvarúpa, Amaramangala (= Amarakosha), Ṣubhánga, Vopálita, Bháguri.

Prima eaque amplissima operis pars nomina pluribus significationibus usurpata continet, inde a fol. 1. ad fol. 76^{b}. Eaque secundum ordinem alphabeticum consonantium finalium[1] ita disposita sunt, ut primum monosyllabae, deinde bisyllabae, tum trisyllabae, denique polysyllabae voces tractentur. Hoc vero vituperandum est; quod in singulis classibus ordo alphabeticus literarum initialium observatus non sit. Statim enim ab initio haec vocabula enumerantur: क, अक, वक, शुक, ह्रिक, अर्क, कर्क, शुल्क, तर्क, श्लोक, स्तोक, कोक, रोक, नौका, छेक, रेक, काक, पाक, शाक, मूक, एक, शौक, अंक, कंक, वंक, etc. Accuratius si in rem inquisiveris, etiam in hoc labyrintho et obscuritate filum quoddam reperies. Primo enim loco vocabula suffixis *kṛit* et *uṇádi* formata, secundo derivata secundaria ponuntur; voces eodem suffixo derivatae saepe conjunguntur. Ita a vocabulis *ama* terminatis incipit, tum ea ponit, quae in *ma* praecedente consonanti desinunt, velut *gulma, jálma,* deinde quae syllaba *mi* terminantur etc. Alibi consonae voces componuntur, velut: *ṣloka, loka, stoka, toka; múka, ṣúka, bhúka, bheka; ranka, panka, nyanku, náku,* etc. Constantia ubique desideratur. Quae res utrum sola invidiosum Medinîkarae judicium: बहुदोषो विश्वप्रकाशकोषः comprobet, an hac obtrectatione homo vanus furta sua velo quasi obducere voluerit, nescio.

[1] Vocabula ष terminata ultimum locum tenent.

Sequitur brevis particularum recensio, fol. 76^{b}. ad fol. 79^{b}. Incipit: अथाव्ययानि कथ्यंते व्यक्तं पूर्वाक्षर(ा)क्रमात् । अकारादिक्रमप्यस्मिन्नधिकं पूर्वतो विदुः (adhikam púrvato viduḥ) ॥ In fine hujus partis haec leguntur: रामानलव्योमरूपैः शककालेऽभिलक्षिते । कोशं विश्वप्रकाशाख्यं निरमाच्छ्रीमहेश्वरः ॥

Quae sequuntur, serius videntur addita esse; alioquin, auctor annum, quo liber compositus est, in fine operis adscripsisset. Atque primum usque ad fol. 88^{b}. *Ṣabdabhedaprakáṣa* traditur, quo capite ea vocabula collecta sunt, quae, ejusdem significationis et originis, paulo variatam orthographiae speciem praebent, velut *masura masúra, nílangu nilángu, retas reta, kapáṭa kaváṭa, súra ṣúra, nanandṛi nanándṛi,* etc. etc. Auctor his distichis praefatur: प्रबोधमाधातुमशाब्दिकानां कृपामुपेत्यापि सतां कवीनां । कृतो मया रूपमवाप्य शब्दभेदप्रकाशोऽखिलवाक्पयोधेः ॥१॥ प्रायो भवेद्यः प्रचुरः प्रयोगः प्रामाणिकोदाहरणप्रतीतः । रूपादिभेदेषु विलक्षणेषु विचक्षणो निश्चिनुयात्तमेव ॥२॥ क्वचिन्मात्राकृतो भेदः क्वचिद्वर्णकृतोऽत्र च। क्वचिदर्थांतरोल्लेखाच्छब्दानां रूढितः क्वचित् ॥३॥ जागर्ति यस्यैव मनः सरोजे स एव शब्दार्थविवर्तनेशः । निजप्रयोगार्पितकामचारः परप्रयोगप्रसरार्गलश्च ॥४॥ Capitis initium hoc: विद्यादगारमागारमपगामापगामपि । अरातिमारातिमथो अम आमश्च कीर्तितः ॥५॥ भवेदमर्ष आमर्षोऽप्यंकुरोऽंकूर एव च । अंतरिक्षमंतरीक्षमगस्त्योऽगस्तिरित्यपि ॥६॥

Denique substantivorum genus (लिंगभेद) perbreviter tractatur.

De codice Parisiaco cf. Hamilton, p. 78; de Berolinensibus Weber, p. 224. Idem lexicon in codd. E. I. H. 246. 322. 1539. exstat. Commentarius ad Viṣvapraká-ṣam in glossis marginalibus cod. Wilson 252. fol. 83^{b}. citatur.

Haec voluminis pars ex eodem exemplari atque codex E. I. H. 1539. non ante annum 1820 transscripta est. (WILSON 415^{a}.)

429.

Foll. 13–15. (linn. 5.) Lit. Bengal. *Ṣabdabhedaprakáṣas,* libellus disticha 42. continens, e Maheṣvarae Viṣvaprakáṣa excerptus. Incipit: प्रबोधमायातुमशाब्दिकानां etc.

Desinit in disticho: जामाता चैव यामाता जोषा योषा च कीर्त्तिता। अव्ययानव्ययो दोषाशब्दो रात्रौ प्रचक्ष्यते ॥

Haec folia e codice anno 1761 exarato post annum 1810 transscripta sunt. (Wilson 249[d].)

430.

Foll. 16–42, post annum 1820 exarata. Lit. Bengal. Charta Europ. Linn. 23.

Foll. 16, 17. *Idem opusculum*, e superiore exemplari transscriptum. Vocabula, quae hoc glossario continentur, in foliis 26–29. alphabetice enumerantur. (Wilson 393[b].)

431.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 20. Long. 13½. Lat. 3.

Foll. 1–4. (linn. 5.) *Ekáksharakoshas*, vocabulorum monosyllaborum lexicon, *Purushottama-devaṣarmaṇi* auctori tributum. Libellus, distichis triginta quinque constans, incipit:

कः प्रजापतिरुद्दिष्टः को वायुरिति शब्दितः ।
कश्चात्मा च समाख्यातः कः प्रकाश उदाहृतः ।
कं शिरो जलमाख्यातं कं सुखे च प्रकीर्त्तितं ।
पृथिव्यां कुः समाख्याता कुत्सिते कुः प्रकीर्त्तितः ॥ कः ॥
खमिन्द्रियं समाख्यातं खमाकाशमुदाहृतं ।
खगे पि खः समाख्यातः खं शून्यञ्च प्रकीर्त्तितं ॥ खः ॥

Major numerus earum vocum, quas Purushottama hoc libello collegit, e mystica doctrina delectus videtur. Cf. supra,.p. 97. n. 3. In quibusdam exemplis, ut si *ga* esse *gaṇapati* et *gandharva*, *cha* significare *chandramas* et *chaura*, *ta taskara*, *dha dhana*, *ya yama*, *va váta* et *varuṇa* esse dicuntur, facile vides lusum hunc esse, ubi nomina prima ipsorum syllaba significentur[1]. Aliae voces radices sunt, quae in compositorum fine adjectivorum locum tenent, ut *ga* (gíta), *cha* (chedana), *da* (cheda, dána, dátṛi). Minor pars re vera nomina vel particulae sunt, et ab optimis quibusque scriptoribus usurpantur, velut *kha*, *bha* (nakshatra), *bhá* (dípti), *ṣam* (kalyáṇa), etc.

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 249[a].)

432.

Foll. 20. 21[a]. *Idem libellus*, ex apographo superiore transscriptus. Indicem alphabeticum in folio 36. reperies. (Wilson 393[d].)

[1] Contrarium in *cham* (nirmalam) cernitur, quod ab *acha* formatum est.

433.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 175. Long. 13½. Lat. 5½. Linn. 9.

Hoc codice *Keṣavae* lexicon synonymicum, *Kalpadrus* (i. e. arbor coelestis omnia desideria largiens) appellatum, continetur. Incipit:

गुरुं श्रीदक्षिणामूर्त्तिं विभुं विश्वेश्वरं परं
सर्व्वज्ञं तमनाद्यन्तं रात्रिंदिवमुपास्महे १
कात्यवाचस्पतिव्याडिभागुर्य्यमरमंगलाः
साहसांकमहेशाद्या विजयन्ते जिनान्तिमाः २
समालोक्य मतान्येषां कल्पद्रुरखिलार्थदः
क्रियते केशवेनायं नामप्रकृतिवोधनः ३

Auctor igitur in opere componendo Kátyae, Váchaspatis, Vyáḍis, Bháguris, Amarae, Sáhasánkae, Maheṣae, et Jainae cujusdam auctoris lexica se adhibuisse profitetur. Maheṣa vero vix alius quidam potest esse atque Maheṣvara, Viṣvaprakáṣakoshae auctor, *Jina* vero vocabulo *Hemachandra* significari videtur. Keṣavam igitur, quum a Mallinátha saepe laudetur, exeunte seculo XIII. vixisse conjicio.

Keṣava in vocabulo arboris, quo lexicon nuncupavit, ludens, singulos libros truncos (skandha) appellavit, eosque in superiorem (káṇḍa) et inferiorem trunci partem (prakáṇḍa) similiterque subdivisit. Primus liber (Bhúmiskandha), terram et quae in ea continentur tractans, in XVII capita divisus est. Finitur in fol. 136[a]. hoc disticho: कल्पद्रौ केशवकृते फलिते नामसत्फलैः । प्रकांडैः सप्तदशभिर्भूमिस्कंध उपस्थितः ॥ Secundus liber (Bhuvaḥskandha) et tertius (Svargaskandha) de rebus coelestibus agunt. In fine libri particulae enumerantur et substantivorum genus traditur.

Codex anno 1821 tam negligenter exaratus est, ut de libro satis raro plura dicere non ausim. (Wilson 334.)

434.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 228. Long. 10. Lat. 7½. Lineae plerumque 12.

Continetur hoc codice *Jaṭádharae*, Raghupatis et Mandodarís filii, lexicon, ab auctore ipso *Abhidhánatantram*, in fine vero librorum *Námalingánuṣásanam* appellatum. Incipit:

भागीरथीं जलमयीं जगतामधीशं
मन्दोदरीरघुपती पितरौ च नत्वा ।
Diṇḍiyaviprakulajaḥ स जटाधरोऽसा-
वाचार्य्य एतदकरोदभिधानतन्त्रं ॥
Ṣrí-*Chandraṣekhara*giriprabhavásti *Cháṭi*-
gráme *Phaṇíti* तटिनी निकटेऽदसीये ।

उत्पत्तिभूमिरपि Devakaḍábhidháno
ग्रामोऽस्ति यस्य पितृभूमिरतिप्रसिद्धः ॥
महाकवीनां बहुशः प्रयोगान् समीक्ष्य तन्त्राणि बहूनि चेदं ।
कृतं विदित्वेति विदग्धगोष्ठीपाथोधिपोतं सुधियः श्रयन्तां ॥

Severum, sed justum tulit judicium de hoc auctore Wilson in praefatione lexici (ed. I.) p. XXXVII. Namque ne levissima quidem mentione facta, Jaṭádharas Amarasinhae lexico ita usus est, ut omnia quidem in librum suum reciperet, pauca verbis magis usitatis exprimeret, additamenta inter versus intercalaret. Quae additamenta quum satis ampla et utilia sint, fatuitatem hominis miraris, qui dissimulando potius quam confitendo gloriolam quaesierit. Pauca sufficient, quo auctoris ingenium et scribendi rationem cognoscas.

Amarasinha (ed. Paris.) p. 3, 2. स्त्रियावस्त्री त्रिविष्टप: legitur.

Post l. 2. sequitur:

मंदारोऽप्यवरोहो गौरमतिर्नो फलोदयः ।

Post l. 7. additur:

नाकिनोऽनिमिषाश्चापि द्युषदो मरुतोऽमृताः ।

Post l. 8:

समूहः सुरता तेषामदितिर्देवमातरि ।

P. 4. post l. 2:

आदित्या द्वादश प्रोक्ता विश्वदेवा दश स्मृताः ॥७॥
वसवश्चाष्ट संख्याताः षत्त्रिंशत्तुषिता मताः ।
आभास्वराश्चतुःषष्टिर्वाता पंचाशदूनकाः ॥८॥
महाराजिकनामानो द्वे शते चापि विंशतिः ।
साध्या द्वादश विख्याता रुद्राश्चैकदश स्मृताः ॥९॥
एते च संहता देवास्तत्रादित्याः स्वनामतः ।
इंद्रो धाता च सविता त्वष्टा पूषार्यमा भगः ॥१०॥
विवस्वान्विष्णुरंशुश्च वरुणो मित्र इत्यपि ॥११॥
वसुसत्यकालकामधूरि(sic)लोचनपुरूरवसः ।
क्रतुदक्षमाद्रवोयु[1] ता दश विश्वदेवताः स्मृताः ॥१२॥
आपो ध्रुवश्च सोमश्च धरश्चैवानिलोऽनलः ।
प्रत्यूषश्च प्रभासश्चेत्यष्टौ ते वसवः स्मृताः ॥१३॥
अजैकपादहिर्बुध्न्यो[2] विरूपाक्षः सुरेश्वरः ।
जयंतो बहुरूपश्च त्र्यंबकोऽप्यपराजितः ॥१४॥
वैवस्वतश्च सावित्रो हरो रुद्रा इमे स्मृताः ।

Pro l. 5. haec leguntur:

क्रतुद्रुहोऽसुरा दैत्या दनुजेंद्रारिदानवाः ॥१६॥

Post l. 6:

दैतेया दितिजाश्चैव प्रघसा दनुसूनवः ॥१७॥
विख्याता मातरस्तेषां कालका च दितिर्दनुः ।

[1] Sic uterque codex.

[2] Ita scripsi pro चोहिर्ब्रध्ना, quod uterque codex praebet.

पितरश्चंद्रगोलस्था न्यस्तशस्त्राः स्वधाभुजः ॥१८॥
पूर्वजाः कव्यवालाद्या एकत्रिंशच्च तद्गणाः ।

Post l. 9:

महामुनिर्महाबोधिः खसमश्च महाबलः ।

Post l. 13:

तद्भेदाः सोमसिद्धांतभिक्षुक्षपणकादयः ।

P. 5. post l. 3:

को हंसवाहनो नाभिजन्मा शतधृतिः सनत् ।

Post l. 12:

पुराणपुरुषो वृष्णिः शतधामा गदाग्रजः ॥३०॥
एकशृंगो जगन्नाथो विश्वरूपः सनातनः ।
मुकुंदो राहुभेदी च वामनः शिवकीर्तनः ॥३१॥

Pro versibus 13. et seqq. haec leguntur:

श्रीनिवासोऽप्यजो वासुः पितास्यानकदुंदुभिः ।
वसुदेवश्च मंत्री तु पवनव्याधिरुद्धवः ॥३२॥
शैनेयः सात्यकिर्योधो रथवाहस्तु दारुकः ।
शार्ङ्गं धनुः पांचजन्यः शंखश्चक्रं सुदर्शनः ॥३३॥
कौमोदकी गदा खड्गो नंदकः कौस्तुभो मणिः ।[3]
पूरस्य द्वारका द्वारवती सैव कुशस्थली ॥३४॥
आनर्तोऽथ महावीरः पक्षिसिंहोरगाशनौ ।
गरुत्मान् गरुडस्तार्क्ष्यो वैनतेयः खगेश्वरः ॥३५॥[4]
नागांतको विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनः ।
ई रमा सिंधुजा सा मा चला हीरा च चंचला ॥३६॥
वृषाकपायी चपला इंदिरा रुक्मिणीत्यपि ।
लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया ॥३७॥

Sequitur linea p. 6, 3. ubi tamen कार्ष्णिः pro मारः legitur. Deinde pro vss. 4–6. haec praebentur:

कंदर्पो दर्पकोऽनंगः शंबरारिरनन्यजः ॥३८॥
मधुसारथिरिः पंचशरश्च मकरध्वजः ।
हृच्छयश्च कलाकेलिरात्मभूः कुसुमायुधः ॥३९॥
अपि नमुचिमनोजौ ब्रह्मसूविश्वकेतू
विषमविशिखकामौ मारसंकल्पयोनी ।
रतिपतिमदयित्नू पुष्पधन्वांगजौ च
मनसिजकुसुमेषू कामदेवस्मरौ च ॥४०॥
रती रागलता मायावती प्रीतिः स्मरप्रिया ।

Pro l. 7. hic versus legitur:

अनिरुद्धो विश्वकेतुर्ब्रह्मसूरप्युषापतिः ॥४१॥

Sequunturque:

उन्मादनः शोषणश्च तापनः स्तंभनस्तथा ।
संमोहनश्च पंचैते विख्याताः कामसायकाः ॥४२॥
अथैककुंडलः सीरी सौनंदी च मधुव्रतः ।
बलभद्रः प्रलंबघ्नो बलदेवोऽच्युताग्रजः ॥४३॥

[3] Cf. p. 6, 12.

[4] Cf. p. 6, 15.

Sequuntur Ṣivae nomina, quibus post l. 11. paginae 7. haec adduntur:

वृषपर्वा रेरिहाणो भगाली पांशुचंदनः ॥५०॥
दिगंबरोऽट्टहासश्च कालंजरपुरद्विषौ ।
वृषाकपिर्महाकालो वराको नंदिवर्धनः ॥५१॥
हीरो रीरः खरुर्भूरिः कटप्रुर्भैरवो ध्रुवः ।
शिपिविष्टो गुडाकेशो देवदेवो महानटः ॥५२॥

Pro vss. 13–16. haec leguntur:

धनुराजगवं तथा ।
अजगावं चाजगवं पिनाकं पुंनपुंसकं ॥५३॥
गणास्तु भृंगरीटाद्या भृंगारीटोऽस्थिविग्रहः ।
भृंगी भृंगरिटिश्चाथ महाकालो वृषाणकः ॥५४॥
स्याच्छालांकायनो नंदी द्वाःस्थश्च नंदिकेश्वरः ।

Sequitur v. 15, post eumque haec:

ब्रह्माणी वैष्णवी रौद्री वाराह्यैंद्री तथापरा ।
कौमारी चैव कौवेरी सप्तैता अपि शक्तयः ॥५६॥

Pro v. 16. haec praebentur:

भूतिर्विभूतिरैश्वर्यमष्टधा तद्विगण्यते ।
अणिमा लघिमा व्याप्तिः प्राकाम्यं महिमा तथा ॥५७॥
ईशित्वं च वशित्वं च तथा कामावसायिता ।

Post v. 3. paginae 8:

ईश्वरी बाभ्रवी शक्तिर्दक्षजार्यापराजिता ।
वृषाकपायी चामुंडा कौशिकी चर्चिकाद्रिजा ॥६०॥

Post v. 5:

हस्तिमल्लः पृश्निशृंगो मूषिकांकोऽविकेयकः[1] ।

Post v. 9:

देवसेनापतिर्गांगः स्वामी द्वादशलोचनः ॥६४॥

Post v. 2. paginae 9:

महेंद्रः कौशिकः पूतक्रतुर्विश्वंभरो हरिः ॥६८॥
पुरुदंशाः शतधृतिः पृतनाषाडहिद्विषः ।

Pro versibus 5–11. hi leguntur:

आखंडलः सहस्राक्ष ऋभुक्षास्तस्य तु प्रिया ॥६९॥
पूतक्रतायी पौलोमी शचींद्राणी पुलोमजा ।
तस्याश्वौ वृषणश्चोच्चैःश्रवसौ धनमैंद्रकं ॥७०॥
वृषणवसु तदुद्यानं नंदनं मिश्रकावणं ।
स्यात्पुरी तु पूषभासा देवपूरमरावती ॥७१॥
सुदर्शनामराद्याश्च जयंतः पाकशासनिः ।
दैवोद्यानं च वैभ्राजं मिश्रकं मिश्रकावणं ॥७२॥

Post v. 12. et pro vss. 13–16. haec leguntur:

श्वेतहस्तिचतुर्दंतमल्लनागेंद्रकुंजराः ॥७३॥
हस्तिमल्लः सदादानो मातलिस्तु हयंकषः ।
ह्रादिनी वज्रकुलिशावस्त्रियावशनिर्द्वयोः ॥७४॥
शतकोटिः स्वरुः शंबो दंभो वज्राशनिर्भिदुः ।
गिरिकंटकोऽपि भिदुरं शतधारं च जांबविः ॥७५॥
दंभोलिः स्यात्पविः पुंसि भिदुरोऽप्यस्त्रियां मतः ।
नपुंसि व्योमयानं तु विमानं पुंनपुंसकं ॥७६॥

De Jaṭádharae aetate nihil certi constat, neque lexicon ejus a scholiastis[2] citatur. Hoc tamen probare me posse puto, eum ante Ráyamukuṭae tempora floruisse. Hic enim versum ४१, supra exscriptum: अनिरुद्धे विश्वकेतुर्ब्रह्मसूरप्युषापतिः e *Bṛihadamarakosha* excerptum esse tradit, ex eodemque fonte disticha ७–९. et ५७. derivata esse, Bhánujidíkshita auctor est. *Bṛihadamara* autem nomine auctoris nostri lexicon significari, veri simillimum est.

Amarae exemplo totum lexicon in tres partes divisum est, quae ipsae in capita distribuuntur: 1. Svargavarga distt. 374. fol. 28ª; 2. Pátálavarga distt. 100. fol. 35ᵇ. ॥ जटाधरकवेरस्मिन्नामलिंगानुशासने । समाप्तः प्रथमकांडः कविजाड्यापहारकः ॥ Liber secundus incipit: भूपुरीशैलविपिनौषधिसिंहादयोऽखिलाः । नृब्रह्मक्षत्रविट्शूद्राश्चेह वर्गा दशोदिताः ॥ 3. Bhúmivarga distt. 39. fol. 38ᵇ; 4. Puravarga distt. 40. fol. 41ᵇ; 5. Ṣailavarga distt. 15. fol. 43ª; 6. Vanaushadhivarga distt. 257. fol. 63ᵇ; 7. Sinhádivarga distt. 81. fol. 70ᵇ; 8. Nṛivarga distt. 213. fol. 89ᵇ; 9. Brahmavarga distt. 92. fol. 97ᵇ; 10. Kshatriyavarga distt. 183. fol. 113ᵇ; 11. Vaiṣyavarga distt. 158. fol. 128ª; 12. Ṣúdravarga distt. 74. fol. 135ª. ॥ द्वितीयः कांडः ॥ Liber tertius incipit: विशेष्यनिघ्नः संकीर्णो नानार्थोऽव्यय इत्यपि । लिंगादिसंग्रहश्चात्र वर्गाः पंचोदिताः क्रमात् ॥ 13. Práṇivarga distt. 78. fol. 142ª; 14. Viṣeshyanighnavarga distt. 81. fol. 150ª; 15. Prakírṇavarga distt. 66. fol. 156ᵇ; 16. Nánárthavarga distt. 567. fol. 214ᵇ; 17. Avyayavarga distt. 64. fol. 221ª; 18. Lingádisangraha distt. 70. fol. 228ᵇ. ॥ तृतीयः कांडः ॥

In fine haec leguntur: चट्टग्रामनिवासिना श्रीमज्जटाधरकविना कृत नामलिंगानुशासनं सम्पूर्णमिति ॥ Idem liber in codice E. I. H. 217. exstat, qui ex eodem atque noster exemplari transscriptus est.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 511.)

435.

Opera duo. Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 95. Long. 11. Lat. $8\frac{1}{2}$. Linn. 19, 20.

Foll. 1–52. Inest *Bhúriprayogas*, lexicon synonymicum et homonymicum a *Padmanábhadatta*, Dámodaradattae filio, compositum. (B.) Incipit: सुदे (mude) हरिं तं नमतैकनाथं यस्येन्द्रनीलाभनभोनिभस्य । अङ्के सदा राजति भार-

[1] Ita scripsi pro पूंचिशृंगो et विकेयकः, quod codices habent.

[2] Excepto *Durgádása* in *Dhátudípiká*.

तीन्दोर्लेखेव लक्ष्मीश्च तडिल्लतेव ॥ पदं नमस्कृत्य गुरोरिदानीं निरीक्ष्य तन्त्रानवचिन्त्य शब्दान् । लिलेख दामोदरदत्तसूनुर्भूरिप्रयोगानिति पद्मनाभः ॥ प्रायेणामरकोषोक्तशेषं वर्गैस्तथा क्रमैः । इदं भूरिप्रयोगाख्यं नामलिङ्गानुशासनं ॥ Lexici initium hoc: देवलोकोऽवरोहः स्यान्मंदरश्च फलोदयः । द्युषदः स्वर्गिणो देवा अदितिर्देवमातरि ॥१॥ पितरश्चंद्रगोलस्था न्यस्तशस्त्राः स्वधाभुजः । पूर्वजाः कव्यवालाद्यास्तेऽथ दैत्याः क्रतुद्रुहः ॥२॥

Padmanábhadatta, in rebus componendis Amaram secutus, opus in libros tres divisit. Priores duo brevissimi sunt, neque amplius 220 versus continent. Vocabula rariora ibi collecta maximam partem e Purushottamae glossariis desumta sunt. Longe uberior tertia pars, qua homonyma tractantur. Quae auctor eodem plane modo atque Maheṣvara disposuit, eundemque in ordine, quo nomina se excipiunt, sequi solet. Haud parvus est numerus eorum versuum, qui ex Viṣvakosha vel Medinikosha verbo tenus excerpti sunt. Auctor ipse disticho in fine libri addito Viṣvaprakáṣam, Amarakoshae commentarios, Trikáṇḍaṣesham, Ujjvaladattae librum Uṇádicum, Háràvalím, Medinikaram, alios auctores in componendo lexico se adhibuisse declarat:

विश्वप्रकाशामरकोषटीकात्रिकांडशेषोज्ज्वलदत्तवृत्तीः ।
हारावलीमेदिनिकोषमन्यच्चालोक्य लक्ष्यं लिखितं मयैतत् ॥

Auctorem nostrum, quem praeterea grammaticam *Supadma* appellatam, et commentarium ad Bhuvaneṣvarístotram (supra, no. 173.) scripsisse constat, hucusque a grammatico nullo antiquiore citatum reperi quam a Bhaṭṭoji.

Capita singula haec: Svargavarga distt. 1–50. fol. 3^a; Pátálavarga distt. 51–64. fol. 3^a. ॥ स्वरादिकांडः ॥ Bhúmivarga distt. 1–17. fol. 3^b; Puravarga distt. 18–27. fol. 4^a; Vanaushadhivarga distt. 28–40. fol. 4^b; Sinhádivarga distt. 41–54. fol. 5^a; Nṛivarga distt. 55–76. fol. 5^b; Brahmavarga distt. 77–97. fol. 6^a; Kshatriyavarga distt. 98–137. fol. 7^a; Vaiṣyavarga distt. 138–149. fol. 7^b; Ṣúdravarga distt. 150–156. fol. 8^a. ॥ भूकांडः ॥ Viṣeshyanighnavarga distt. 1–27. fol. 8^b; Sankírṇavarga distt. 28–57. fol. 9^b. Pars homonymica, vocabula secundum literas finales disposita, continens, desinit in fol. 49^b; Avyayavarga fol. 51^b; Lingádisangrahavarga fol. 52^b.

Haec voluminis pars post annum 1820 ex exemplari sequente nitide transscripta est. (WILSON 409^a.)

436.

Opera tria. Lit. Bengal. Charta Europ. Long. $10\frac{1}{2}$. Lat. $8\frac{1}{2}$. Linn. 11.

Foll. 1–101. *Padmanábhadattae Bhúriprayogas.* (A.)

Folium primum, quod prooemium et disticha 16. continebat, desideratur.

Haec folia anno 1804 exarata sunt. (WILSON 414^a.)

437.

Foll. 219–291. Lit. Bengal. *Ṣabdamálá*, vocabulorum corolla, a *Rámeṣvaraṣarman* nexa. (A.) Incipit:

जगदीशं हरिं नत्वा श्रीरामेश्वरशर्म्मणा ।
शब्दार्णवादिकोषोक्तशब्दमाला वितन्यते ॥

Auctor idem consilium secutus est atque Padmanábhadatta, ut observata Amarae librorum dispositione vocabula ibi desiderata suppleret, partem vero homonymicam (anekártha) adaugeret et amplificaret. Sed minorem in hac parte nominum numerum collegit, quam quae in Bhúriprayoga inveniuntur. Multi versus cum Viṣvaprakáṣa congruunt.

Svargavarga distt. 114. fol. 225^a; Pátálavarga distt. 115–141. fol. 226^b; Bhúmivarga distt. 142–159. fol. 227^b; Puravarga distt. 160–169. fol. 228^a; Ṣailavarga distt. 170–174. fol. 228^b; Vanaushadhivarga distt. 175–270. fol. 233^b; Sinhádivarga distt. 271–309. fol. 236^a; Nṛivarga distt. 310–366. fol. 239^a; Brahmavarga distt. 367–383. fol. 240^b; Kshatriyavarga distt. 384–437. fol. 243^b; Vaiṣyavarga distt. 438–457. fol. 245^a; Ṣúdravarga distt. 458–482. fol. 246^a; Viṣeshyanighnavarga distt. 483–502. fol. 247^b; Sankírṇavarga fol. 252^a; Nánárthavarga fol. 289^a; Avyayavarga fol. 289^b; Lingasangrahavarga fol. 291^a.

Haec voluminis pars anno 1804 exarata est. (WILSON 414^c.)

438.

Foll. 53–95. Lit. Bengal. *Rámeṣvarae Ṣabdamálá.* (B.)

De Rámeṣvarae aetate nihil compertum habeo, eundem vero auctorem esse puto commentarii ad Amarakosham, *Pradípamanjarí* appellati.

Haec voluminis pars ex A. post annum 1820 transscripta est. (WILSON 409^b.)

439.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 111. Long. 12. Lat. 9. Linn. 19–21.

Foll. 1–86. Prior pars *Ṣabdaratnávalís*, lexici a *Mathureṣa* compositi, vocabula synonymica continens. Incipit:

वंदे सदानन्दमयं समंतात् ज्योतिः परं ब्रह्म भवादिसेव्यं ।
ध्यानैकगम्यं जगदेकरम्यं यदिछया कारणकार्य्यभावः ॥

आसीत् क्ष्मातलमंडले नृपकुलैः संसेवितः । श्रीयुतै-
भूपालः *Ṣilamána-khána* इति यः कीर्त्तिप्रतापोज्ज्वलः[1] ।
यद्दोर्दंडप्रतापचंडदहनैः (yaddordaṇḍa°) कल्पांतसूर्य्यप्रभैः ।
प्रत्यर्थिक्षितिपालकै (°ká) रणभुवि क्षोभाकुलाः शेरते ॥
तस्यैव जगदेकवीरतनुजः ख्यातो जगन्मंडले ।
I'ṣá-khána-mahípatiḥ स्थिरमतिराज्ञाकरं (?) सोत्सवः ।
तृप्तैर्द्वादशभूमिपैश्चिरतरं तीक्ष्णांशुचंडप्रभैः
शीलेन प्रतिदेशपालनविधौ संसेव्यमानो [ऽ]भवत् ॥
एतस्मादजनि प्रतापमिहिरः । सत्कीर्त्तिशीतद्युति-
दानश्रीवलिभूपतिः । सुमहिमः (°má) श्रीरामदेवः स्वयं ।
मृशाखानमलनन्दएव[2] नृपतिः श्रीमान्महीमंडलं ।
शास्ति द्वादशभूमिपैः पुनरिदं भ्रूभंगमात्रैः कृती ॥
तस्याज्ञावशतः सुधारसमयीं सत्काव्यसंतोषिणी ।
नानातंत्रविचारसारललितां ज्ञानप्रदानोज्ज्वलां ।
धीरश्रीमथुरेश एष तनुते श्रीशब्दरत्नावली
संतः सन्तु विनोदिता नृपसभं संतोषयन्तोऽनया ॥
विलोक्य वहुतंत्राणि शब्दरत्नावलीमिमां ।
वैर्गैरेव [f]नवध्नाति प्रायः पर्य्यायविस्तृतैः ॥

Quo in prooemio auctor librum jussu regis *Múrchhá-khán* se composuisse ait. Colebrooke auctore hoc lexicon anno 1666 scriptum est, in codice nostro aetas non indicatur. In rebus disponendis Mathureṣa Amaram sequitur, quem copia verborum superat. Capita singula haec: Svargavarga fol. 19ª; Pátálavarga fol. 24ª; Bhúmivarga fol. 26ª; Puravarga fol. 28ª; Ṣailavarga fol. 28ᵇ; Vanaushadhivarga fol. 41ª; Sinhádivarga fol. 45ª; Manushyavarga fol. 55ᵇ; Brahmavarga fol. 60ª; Kshatriyavarga fol. 69ᵇ; Vaiṣyavarga fol. 76ᵇ; Ṣúdravarga fol. 79ª; Viṣeshaṇavarga fol. 84ᵇ. Sankírṇavargae finis desideratur. Desinit liber in versu: मार्गलं मृगनासार्गैं भवेद्विचयनं मृगः ॥

Haec voluminis pars post annum 1820 e codice Bengalico negligenter transscripta est. (WILSON 253ª.)

440.

Foll. 102–218. Lit. Bengal. His foliis altera *Ṣabdaratnávalís* pars continetur, vocabula homonymica continens. Incipit:

नत्वा ज्योतिः परं ब्रह्म मूर्छाखाननृपाज्ञया ।
नानार्थशब्दा लिख्यन्ते मथुरेशेन यत्नतः ॥

Voces secundum consonantes finales et syllabarum numerum dispositae sunt. In classibus singulis ordo alphabeticus literarum initialium observatur. De genere substantivorum regulae in hoc quidem codice desiderantur.

Haec voluminis pars anno 1804 exarata est. (WILSON 414ᵇ.)

441.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 70. Long. 10½. Lat. 8. Linn. 14.

Continetur hoc codice *Nánártharatnamálá*, lexicon homonymicum compendiosum, ab *I'rugapa-daṇḍanátha* (??) compositum. (A.) Incipit: यत्पादांवुरुहा etc. Auctor alioquin ignotus sub Harihara rege quodam vixit. Vocabula secundum consonantes finales disposita sunt. Atque primum significationes vocalium breviter traduntur. Sequuntur capita septem voces bisyllabas, trisyllabas, quadrisyllabas, alias continentia. Denique genus substantivorum et particulae paucis absolvuntur. In classibus singulis vocabula non alphabetico ordine, sed arbitrio enumerantur.

Codex hoc seculo ineunte negligentissime exaratus est. Prooemium ita depravatum est, ut vix aliquid inde elici, immo ne nomen quidem auctoris explorate statui possit. In medio libro multae lacunae reperiuntur. (WILSON 417.)

442.

Foll. 94–136. *Nánártharatnamálá.* (C.)

Haec voluminis pars e codice praecedente post annum 1810 transscripta est. (WILSON 415ᵇ.)

443.

Foll. 73–132. (linn. 13–17.) *Nánártharatnamálá.* (B.)

Prooemium desideratur, post vocales reliquae etiam voces monosyllabae traduntur. Apographon in capite vocabula quadrisyllaba continente desinit: इति जगदुपकारिण्यामीरुगपदंड(रधि)नाथविरचितायां (alibi जगदुपकारिण्यां मीरुगप° legitur) । चतुरक्षरकांडोऽयं पूर्णो नानार्थरत्नमालायां ॥

Haec voluminis pars post annum 1811 satis accurate exarata est. (WILSON 314ᵇ.)

444.

Foll. 23–39. (linn. 8.) *Asálatiprakáṣas,* onomasticon ab auctore anonymo Káṣmírensi compositum. Incipit:

श्रीशंभुकौतुककरामलकांतपूर-
विभ्राजमानगि[f]रजाचरणौ प्रणम्य(:) ।
कश्मारभूमिनगरे प्रकरोति कोशं
श्रीमान्नसालतिमहीवरखाननाम्ना ॥१॥

---

[1] °ojjvalaḥ.

[2] Aut Múṣá° aut Múrchhá° legendum est. In fine capitum मूर्छाखानमशनंदएत्रि, मूर्छाखानमशसानंदएन्वि, मूशाखानमशनंदएत्रि, etc., subscriptum est.

हारावली ⏑⏑⏑ यादवविश्वकोष-
हैमाख्यमे[f]दनिधनंजयनाममालाः ।
अन्याननेकविषयान् भिषजेंद्रकोषान्
दृष्ट्वा करोति कविपंडिततोषदं च ॥२॥
राज्ञासालतिखानेन गुणिना प्रेरितो स्त्यहं ।
असालतिप्रकाशाख्यं कोषं कुर्वे महागुणं ॥३॥
शुभशब्दसुवर्णाढ्यं पदानुप्राससन्मणिं ।
Míramírásutaḥ कोष दत्ते गृह्णंतु सद्बुधाः ॥४॥

Auctor, adulationis exemplo a recentioribus scriptoribus Indicis frequentato usus, suo nomine celato, librum sub Asálatis, Káṣmíriae partis reguli, ipsius patroni, titulo edidit. Lexica et lexicographos hos se consuluisse ait: 1. Háráválí, 2. (Dharani), 3. Yádava, 4. Viṣvakosha, 5. Hemachandra, 6. Medinikara, 7. Dhananjaya, 8. Námamálá. Recentissimae aetatis opellam esse quum aliis rebus, tum eo probatur, quod passim vocabula non Sanscritica introducta sunt, velut डिल्लापतिः (डिल्लीपति? Delhi urbis rex?), पातिशाह pro orbis terrarum imperatore usurpantur.

I. Bhúmibhánu fol. 35^{a}; II. Jalabhánu fol. 36^{b}; III. Tejobhánu fol. 37^{b}; IV. Váyubhánu fol. 37^{b}; V. Ákáṣabhánu fol. 39^{a}.

Haec voluminis pars, lacunas multas continens, anno 1821 exarata est. (Wilson 256^{b}.)

445.

Foll. 5–10^{a}. (linn. 5.) *Nánárthadhvanimanjarí*, glossarium ab auctore anonymo compositum. Incipit:

शिवः सर्वः शिवः शुक्रः शिवः कालः शिवो वसुः ।
शिवा गौरी शिवा क्रोष्टी शिवं भद्रं शिवं शुभं ॥
गौरी शिवप्रिया देवी गौरी गोरोचना स्मृता ।
गौरी कन्याप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभजात्मजा (°bhayánvayá) ॥
हरिरिन्द्रो हरिर्भानुर्हरिर्विष्णुर्हरिर्म्मरुत् ।
हरिः सिंहो हरिर्भेको हरिर्व्वाजी हरिः कपिः ॥
हरिरंशुर्हरिर्भीरुर्हरिः सोमो हरिर्यमः ।
हरिः शुक्रो हरिः सर्पः सुपर्णोऽपि हरिः स्मृतः ॥

Libellus distichis 75. constat, quibus circiter octoginta vocabula, varias significationes habentia, explicantur. Paucis mutatis, haec disticha e Ṣáṣvata excerpta sunt.

In fine haec leguntur: शाके रामसुधांशुवारकुमिते वारे शनौ भास्करे मीनस्थे विलिलेख सार्थममलं पुस्तं द्विजः कश्चन(:) । नानार्थध्वनिमञ्जरीसमभिधं नामावलीबृंहितं पाठार्थं वहुयत्नतः शिवपदं ध्यायंश्च विश्वापहं ॥ Annus hoc disticho indicatus est 1791, quo anno codex ille exaratus est, e quo apographon nostrum hoc seculo ineunte transscriptum est. (Wilson 249^{b}.)

446.

Foll. 21–23^{a}. *Idem libellus*, e superiore exemplari descriptus. Verborum index in fol. 37. exstat. (Wilson 393^{e}.)

447.

Foll. 10^{b}–12. *Dvirúpakoshae* cujusdam fragmentum continent. Incipit:

पुनस्तस्मै द्विरूपाख्यं कोषं लिखितुमारभे ।
भारतं भारते मत्वा (natvá) गौरी शङ्करमादरात् ॥
द्विरूपा वहुरूपाः स्युर्ध्वनयो (dhvanayo) त्यल्पशब्दतः ।
कियन्तस्ते पि वक्तव्याः सतानिह नियोगतः ॥
ईश्वरी स्यादीश्वरा च काली काला च कालिका ।
चण्डिश्चण्डी च चण्डा च चण्डिकाम्बापि अम्बिका ॥

Libellus in medio disticho sexagesimo primo desinit: रोधः सान्नमदन्तो पि रोधः स्या

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 249^{c}.)

448.

Foll. 23, 24. *Idem glossarium* ex apographo superiore transscriptum. Verborum index in foliis 37–42. exstat. (Wilson 393^{f}.)

449.

Foll. 16–20. (linn. 5.) *Dvirúpakoshas*, libellus distichis 75. vocabula idem significantia sed forma paulisper discrepantia enumerans. Incipit:

भवेदषाढ आषाढो विषुवत् विषुवः तथा ।
मातुःष्वसा मातुःस्वसा कषायां कथिता कशा ॥
शम्वरं सम्वरं प्रोक्तं कुशलं कुषलं विदुः ।
वाशवो वासवो पि स्याद्वशिष्ठो पि वसिष्ठकः ॥

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 249^{e}.)

450.

Foll. 17^{b}–19. *Idem libellus*, e superiore exemplari transscriptus. Vocabulorum index in foliis 29^{b}–36^{a}. legitur. (Wilson 393^{c}.)

451.

Foll. 110–139. (linn. 11.) *Dhánvantaríyo Nighaṇtus*, materiae medicae glossarium. Incipit:

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैः संस्तुतपादपद्मं ।
लोके जरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां [१]

अनेकदेशान्तरभाषितेषु शब्देष्वथ प्राकृतसंस्कृतेषु ।
गूढेष्वगूढेषु च नास्ति संख्या द्रव्याभिधानेषु तथौषधेषु [२]
प्रयोजनं यस्य तु यावता स्यात्तावत्स गृह्णाति यथांबु कूपात् ।
तथा निघंटंबुनिधेरनन्तादृह्णाम्यहं (?)कंचिदिहैकदेशं [३]
नामोक्तमेकस्य यदौषधस्य नामापरस्यापि तदेव चोक्तं ।
शास्त्रेषु लोकेषु च यत्प्रसिद्धं न गृह्यते सौ पुनरुक्तदोषः [४]
तुल्याभिधानानि तु यानि शिष्टैर्द्रव्याणि योगेषु निवेशितानि ।
अर्थाधिकारागमसंप्रदायैर्विभव्य[1] तर्केण च तानि युंज्यात् [५]
किरातगोपादिकतापसाद्या वनेचरास्तत्कुशलास्तथान्ये ।
विदन्ति नानाविधभेषजानां प्रमाणवर्णाकृतिनामजातीः [६]
तेभ्यः सकाशादुपलभ्य खेटाः[2] पश्चात्स्वशास्त्रेण विमृष्य बुद्ध्या
विकल्पयेद्द्रव्यरसप्रभावविपाकवीर्याणि तथा प्रयोगात् [७]
प्रायो जनाः सन्ति वनेचरास्ते गोपादयः प्राकृतनामतज्ज्ञाः ।
प्रयोजनार्थो वचनप्रवृत्तिर्यस्मादतः प्राकृतनित्यदोष(?)ः [८]
एकं तु नाम प्रथितं बहूनां नामानि चैकस्य तथा बहूनि ।
द्रव्यस्य जात्याकृतिवर्णवीर्यरसप्रभावादिगुणैर्भवन्ति [९]
नाम श्रुतं केनचिदेकमेव तेनैव जानाति स भेषजन्तु ।
अन्यस्तदन्येन तु वेत्ति नाम्ना तदेव चान्यो ध्यपरेण कश्चित् [१०]
बहून्यतः प्राकृतसंस्कृतानि नामानि विश्राव्य बहूंश्च पृष्ट्वा ।
दृष्ट्वा च संस्पृश्य च जातिलिंगैर्विद्याद्भिषग्भेषजमादरेण [११]
अनामविन्मोहमुपैति वैद्यो न वेत्ति पश्यन्नपि भेषजानि ।
क्रियाक्रमो भेषजमूल एव तद्भेषजं चापि निघंटुमूलं [१२]
तस्मान्निघंटुरित्येष नातिसंक्षिप्तविस्तरः ।
हिताय वैद्यपुत्राणां यथावत्संप्रकाश्यते [१३]
द्रव्यावलीनिविष्टानां द्रव्याणां नामनिर्णयं ।
लोकप्रसिद्धं वक्ष्यामि यथागमपरिक्रमं [१४]

Liber, jam a Kshírasvámine laudatus, in capita (varga) novem divisus est: Guḍúchyádivarga fol. 117^b; Ṣatapushpádivarga fol. 120^a; Chandanádivarga fol. 123^b; Karavírádivarga fol. 126^b; Ámrádivarga fol. 130^a; Kánchanádivarga fol. 133^a; Misrakavarga fol. 134^a; ashṭamo vargas fol. 134^b. Denique ea vocabula traduntur, quae aut unam rem indicant, aut duobus, tribus, pluribus significationibus diversis usurpantur.

Haec voluminis pars anno 1467 non satis accurate exarata est. (WALKER 181^e.)

452.

Foll. 75–92. (linn. 11.) *Ṣivakoshas*, glossarium homonymicum arborum et plantarum medicinalium, a *Sivadatta*, Chaturbhujae filio, anno 1677 compositum. Incipit:

वन्दामहे रभारतितं (?) भवत्या[:] कृपाकटाक्षं करुणापरायाः ।
यतो जगद्व्यस्तसमस्तवस्तु स्वहस्तविन्यस्तमिवावभाति ॥१॥
शब्दार्णवाजयामरवोपालितसिंहमेदिनीविश्वान् ।
हारावलीहलायुधशाश्वतहैमत्रिकाण्डशेषांश्च ॥२॥
प्रीत्यै विविच्य भिषजो विविधौषधनामसंदिहानस्य ।
नानार्थौषधकोषो विरच्यते लिंगभेदेन ॥३॥

Auctor igitur ad opus conficiendum hos lexicographos et lexica adhibuit: Ajaya, Amara, Trikáṇḍaṣesha, Mediní, Visva, Vopálitasinha, Ṣabdárṇava, Ṣáṣvata, Haláyudha, Háráva|í, Hemachandra. Liber distichis 541 constat. Vocabula secundum consonantes finales disposita sunt, ita ut v. c. voces *k* consonanti terminatae bisyllabae, trisyllabae, quadrisyllabae primo loco enumerentur, reliquae deinceps consonantes sequantur. Ordo alphabeticus literarum initialium in singulis classibus plerumque accurate observatus est.

In fine haec leguntur: नवग्रहातिथिप्राप्ते (navagrahatithiprápte) हायने हालभूभुजः चक्रो चातुर्भुजिः कोषं शिवदत्तः शिवाभिधम् ॥४१॥

Haec voluminis pars anno 1820 admodum negligenter exarata est. Disticha 66–92. omissa sunt. (WILSON 408^b.)

453.

Foll. 69–109. Lit. Bengal. *Ṣabdachandriká*, materiae medicae lexicon synonymicum, a *Chakrapáṇidatta* compositum. Incipit:

देवं प्रणम्य हेरम्बं वैद्यश्रीचक्रपाणिना ।
भैषज्यशब्दबोधाय क्रियते शब्दचन्द्रिका ॥
अमरादिप्रसिद्धानि यनि (yáni) नामानि तानि च ।
नानातन्त्रप्रयोगेण कथ्यन्ते वीक्षितानि च ॥

Auctor Amarae thesauro ita usus est, ut partes omnes eas, quae ad rem medicam faciunt, verbo tenus in librum suum reciperet, ipse vero synonyma aliunde petita adjungeret. Capita singula haec: Vṛikshádivarga fol. 83^a; Svarṇádivarga fol. 84^a; Ghṛitádivarga fol. 85^a; Bhúmyádivarga fol. 87^a; Manushyavarga fol. 89^a; Sinhádivarga fol. 92^a; Madyádivarga fol. 93^b; Panchakasháyádivarga fol. 94^b; Triphaládivarga fol. 96^a. Speciminis causa nonnulla initii disticha apposui, Amarae verba uncis includi jussi. Am. II, 4, 2:

[बोधिद्रुमश्चलदलः पिप्पलः कुंजराशनः ।
अश्वत्थो] देवभवनं देवात्मा हयनारणः ॥४॥
श्रीहारिर्नागबंधुश्च शिरापत्त्रो महाद्रुमः ।
[कपित्थे स्युर्दधिफलदधित्थग्राहिमन्मथाः] ॥५॥
हेमंतनाथः संभव्यः सुफलः सुमनःफलः ।
[दंतशठो] निरामालुर्लिंगको लिंगवर्धनः ॥६॥
[उदुंबरे जंतुफलो यज्ञांगो हेमदुग्धकः] ।
यज्ञसारो धर्मपत्त्रं पाणिभुक्कर्पटः पशुः ॥७॥

---

[1] Vibhávya. [2] Vaidyaḥ?

[कोविदारे चमरिकः कुद्दालो युगपत्त्रकः] ।
सत्कांचनारः कामालुर्हैयवाहनसंकरः ॥८॥

Inde a folio 97. index rerum, quae hoc libro continentur, sequitur. Idem lexicon codice E. I. H. 987. continetur.

Apographon nostrum post annum 1820 e codice non accurato transscriptum est. Neque meliore codice Rádhákánta usus est, quo factum est, ut arborum et plantarum nomina nova omnino et inaudita (cf. supra, कामालु, निरामालु, पाणिभुज्, संभव्य) ex hoc lexico in Ṣabdakalpadrumam receperit. (WILSON 410b.)

454.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 368. Long. 10½. Lat. 7½. Linn. 13–17.

Anekárthasangrahas, glossarium homonymicum, hoc seculo ineunte e variis lexicis congestum. Voces singulae secundum consonantes finales et syllabarum numerum eodem plane modo dispositae sunt atque in Medinikosha. Lexicographorum et lexicorum, quorum loci integri sub singulis vocibus excerpti et collecti sunt, nomina haec reperi: Ajayapála, Anekártha, Amara, Ekártha, Jaṭádhara, Trikáṇḍaṣesha, Dharaṇi, Medinikara, Ratnamálá, Rudra, Viṣvapraká́ṣa, Ṣabdaratnávalí, Háravalí, Hemachandra (nánártha). Neque tamen haec auctorum copia ultra folium 33. procedit, et in reliquo libro raro aliorum lexicographorum loci inveniuntur atque Medinikarae et Dharaṇis. Particulae in fine libri (inde a foll. 355b.) recensentur.

Medinikarae editionis Calcuttensis quum paginae et lineae citentur, liber utilissimus non ante annum 1807 compositus esse potest.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 416.)

455.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 570. Long. 17. Lat. 10½. Linearum numerus variat.

Continetur hoc codice *Ṣabdárthakalpatarus*, lexicon Sanscriticum a *Venkaṭa*, Venkaṭae filio, Súryanáráyaṇae nepote, intra annos puto 1806–1810 Madris compositum, et eodem modo digestum atque altera Hemachandrae pars. Incipit: श्रीविश्वेशो विश्वमयो विश्वातीतो निरामयः । व्योमातीतो निर्गुणो पि सृष्टिस्थित्यंतकृद्भवेत् ।

Auctor multis lexicis se usum esse profitetur: Saṣeshámarakoshaṣ cha tasya nánárthako 'pi cha । viṣvo Viṣvapraká́ṣaṣ cha nighaṇṭur Viṣvamediní ॥ Nánártharatnamálá cha *Paryáyárṇava* eva cha । *Ṣabdaṣabdárthamanjúshá Ṣabdalingárthachandriká* ॥ *Paryáyaratnamálá cha Ṣabdaratnaṁ Vishámṛitam* । Sarasvatívilásáṣ cha vidvadbhiḥ samudáhṛitáḥ ॥ In medio autem libro plerumque Amara solus atque parum accurate citatur. Nullius nunc emolumenti liber. Specimini haec sufficient, fol. 188b:

वादि ताक्षरांतकांडे
२ अक्षरवर्गे
वादिप्रकरणं
व्यक्तिः । इकारांता स्त्रियां ॥ अमरः ॥ पृथक्स्वरूपे ॥
व्यक्तं । अदंतं त्रिषु ॥ नानार्थरत्नमाला ॥ स्पष्टे ॥ पुंसि । विदिते ॥
वस्तं । अदंतं क्लीवे ॥ अमरः ॥ गृहे ॥
वस्ता । ऋकारांतः पुंसि ॥ अमरः ॥ पितरि ॥

Prima pars vocabula क–ण, secunda त–य, tertia र–ह्म consonantibus terminata comprehendit. In fine primi et tertii libri haec de auctoris gente referuntur: इति श्रीमद्भहेश्वरपदपद्माराधनसुधास्वादनपारीणेन । तत्करुणाकटाक्षलब्धसरससाहित्यांध्रगीर्वाणकविताचातुरीधुरीणेन । उद्भटाराध्यान्ववायगुरुमल्लिकार्जुनभक्तिपरायणेन । वैश्यकुलपद्माकरविभाकरेण । मामिडिवंशपाथोराशिसुधाकरेण । व्यालकुलसगोत्रपवित्रेण । विद्वदनुग्रहपात्रेण । भद्रमांबासूर्यनारायणपौत्रेण । वेंकटवर्यतनूभवेन । विजयलक्ष्मीगर्भशुक्तिशुक्तिभवेन । वेंकटार्येण विरचिते etc.

Codex anno videtur 1812 exaratus esse. (WILSON 50.)

456.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 369. Long. 16. Lat. 10. Linn. plerumque 35.

A. Foll. 1–325. *Index alphabeticus* vocabulorum, quae in Uṇádikosha, Hemachandra (Abhidhánachintámaṇi), Trikáṇḍaṣesha, Bhúriprayoga, Háravalí, Ṣabdratnávalí, Dharaṇi reperiuntur. Significationes quidem non additae sunt, sed numeri capita et disticha singulorum lexicorum indicantes. Accuratius tria tantum prima respiciuntur. Hemachandra, Trikáṇḍaṣesha et Háravalí ex editionibus Calcuttensibus citantur.

B. Foll. 326–369. *a.* Foll. 326–367. indicem alphabeticum vocabulorum in homonymica Bhúriprayogae et Jaṭádharae parte exstantium continent, ita tamen ut ea tantum recepta sint, quae his lexicis propria sunt. *b.* Foll. 363–369. Index vocabulorum in priore Bhúriprayogae parte enumeratorum.

Codex anno 1812 exaratus est. (WILSON 53.)

I. ARS METRICA (CHHANDAS).

457.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 43. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 12–14.

Chhandaḥṣástram, doctrinae metricae compendium, *Pingalae* auctori attributum. (B.) Codicibus nostris ea tantum pars continetur, qua metra Prákritica enarrantur. Incipit:

जो विविहमत्तसाअरपारं पत्तो विमलमइ् हेलं ।
[यो विविधमात्रासागरपारं प्राप्तो विमलमतिर्हेलं ।]
पढमं भासतरंडो णाओ सो पिंगलो जअइ् १ ॥
[प्रथमं भाषातरंडो नागः स पिंगलो जयति]

Liber in partes duas divisus est, atque priore *mátrávṛittam* (fol. 26ª.), altera *varṇavṛittam* continentur, i. e. metra syllabarum aut quantitate aut numero metienda.

In marginibus commentarius, *Pingalasáravikáṣiní* appellatus, a *Ravikara,* Hariharae filio, compositus, adscriptus est.

Codex post annum 1820 parum accurate exaratus est. (MILL 53.)

458.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 65. Long. $15\frac{1}{2}$. Lat. 3. Linn. 4.

Eadem *Pingalae* pars. (A.)

Locorum difficiliorum interpretatio in marginibus adscripta e Vámanae commentario excerpta est. Pars prior in folio 35ᵇ. finitur. Folium ३९. desideratur.

Codex post annum 1815 nitide exaratus est. (MILL 15.)

459.

Foll. 35–67. Lit. Bengal. *Idem liber.* (C.)

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 367.

Haec folia hoc seculo ineunte negligenter exarata sunt. (MILL 8ᵇ.)

460.

Opuscula duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 67. Long. $15\frac{1}{2}$. Lat. $2\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Foll. 1–34. *Vámanácháryae* ad *Prákṛitapingalam* commentarius. Incipit: प्रणमति सागसि गिरिशे etc. In fine libri auctor *Prákṛitachandrikám,* grammaticam a se scriptam, laudat.

Haec voluminis pars anno 1670 a Gáyakachandra exarata est. (MILL 8ª.)

461.

Foll. 40–59. (linn. 19–21.) *Pingalachhandograntha-ṭíká,* commentarius ad Pingalae artem metricam Prákriticam, a *Chitrasena* compositus. Incipit:

सयलविवुहवंदं ज्योदिरूवं च नीअं ।
कवियणपयरत्तो वालवोहाय भट्टो ।
कलितसयललोवं पिंगलस्स प्पसिद्धं
रचइदि वरटीकं लक्खणं चित्तसेणो ॥१॥
सकलविवुधवंद्यं ज्योतिरूपं च नत्वा ।
कविजनपदरक्तो वालवोधाय भट्टः ।
कलितसकललोकं पिंगलस्य प्रसिद्धं
रचयति वरटीकां लक्षणं चित्रसेनः ॥२॥

Primum regulas generales tradit et explicat, quae etiam in parte metra Sanskritica tractante reperiuntur, deinde eas exponit, quae ad linguam Prákriticam pertinent. Commentarius et brevis et perspicuus est. Kedárabhaṭṭae liber semel citatur.

Haec voluminis pars anno 1688 Bhadránagarae a Kuṣalaságara exarata est, qui in fine haec adscripsit: श्रीभुद्रानगरे श्रीखरतरगछे वाचनाचार्यश्री४ श्रीलावण्यरत्नगणीनां शिष्य पं0 कुशलसागरेण etc. (WALKER 205ᵈ.)

462.

Foll. 98–105. (linn. 13.) *Vṛittaratnákaras,* metrorum oceanus, liber a *Kedára,* Pabbekae filio, compositus. (A.) Incipit:

सुखसंतानसिद्ध्यर्थं नत्वा ब्रह्माच्युतार्चितं ।
गौरीविनायकोपेतं शंकरं लोकशंकरं ॥१॥
वेदार्थशैवशास्त्रज्ञः पब्बेकोऽभूद्द्विजोत्तमः ।
तस्य पुत्रो स्ति केदारः शिवपादार्चने रतः ॥२॥
तेनेदं क्रियते छंदो लक्ष्यलक्षणसंयुतं ।
वृत्तरत्नाकरं नाम बालानां सुखबुद्धये ॥३॥
पिंगलादिभिराचार्यैर्यदुक्तं लौकिकं द्विधा ।
मात्रावर्णविभेदेन छंदस्तदिह कथ्यते ॥४॥
षडध्यायनिबद्धस्य छंदसोऽस्य परिस्फुटं ।
प्रमाणमपि विज्ञेयं षट्त्रिंशदधिकं शतं ॥५॥

Auctor sex capitibus, disticha 136. continentibus, metra in poematis postvedicis usurpata ita exponit, ut praecepta eodem, de quo singulis vicibus disseritur, metro composita sint. Atque capite *primo* de artis metricae elementis agitur; *secundo* ea metra enumerantur, in quibus syllabarum quantitas; *tertio,* in quibus syllabarum numerus norma est; *quarto,* in quibus distichi pars prima cum tertia, secunda cum quarta congruit; *quinto,* in quibus distichi partes quatuor differunt. Denique ut numerus stropharum, quae

longarum et brevium syllabarum combinatione quadam fieri possint, computetur, et quo ordo, quem stropha aliqua in metrorum serie occupat, reperiatur etc. sex definitiones (pratyaya) traduntur: prastáras, nashṭam, uddishṭam, ekadvyádilagakriyá, sankhyá, adhvayogas.

Auctor ipse, et *Divákara* scholiasta in Mallináthae commentariis saepissime laudantur.

Haec voluminis pars circiter annum 1770 exarata est. (WALKER 179[c].)

463.

Foll. 123–131. (linn. 10–12.) *Kedárabhaṭṭae Vṛittaratnákaras.* (B.)

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 15; de Berolinensibus Weber, p. 225.

Haec folia anno 1741 a Prabhujíka exarata sunt. (WALKER 205[f].)

464.

Foll. 20–24. *Idem liber.* (C.)

Haec folia anno 1833 exarata sunt. (WILSON 225[b].)

465.

Foll. 106–136. (linn. 15–18.) *Janárdanavibudhae* ad *Vṛittaratnákaram* commentarius, *Bhávárthadípiká* appellatus. Incipit:

नत्वा विनायकं देवमनंतं च गुरूं तथा ।
प्रीत्यर्थं च कृष्णदेवस्य छंदोवृत्तिं करोम्यहं ॥१॥

Ad singula metra exempla praebet, quas ipsius esse lucubratiunculas puto. In numero eorum auctorum, quorum operibus Kedárabhaṭṭa usus esse dicitur, *Jayadevam* et *Rámaṣarmanem* fuisse declarat.

Haec voluminis pars circiter annum 1770 exarata est. (WALKER 179[d].)

466.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 93. Long. 11. Lat. 8½. Linn. 20. Hic codex anno 1833 a Mádhavaráma negligenter exaratus est.

Foll. 1–18. *Bháskaraṣarmanis,* Áyájibhaṭṭae filii, ad *Vṛittaratnákaram* commentarius, *Setu* appellatus. Incipit: श्रीभास्करं नमस्कुर्वे etc.

Scholiasta Benaris oriundus erat, ubi etiam Purushottama proavus, Haribhaṭṭa avus, Áyájibhaṭṭa[1] pater ejus vixerunt. Commentarium hunc anno 1676 composuit. (WILSON 225[a].)

[1] Ita legendum esse, non autem Ápáji, ex auctoris epilogo intelligitur.

467.

Foll. 26–71. *Náráyaṇae,* Rámeṣvarae filii, ad *Vṛittaratnákaram* commentarius. Incipit:

नत्वा गणेशं वाग्देवीं पिंगलं मातरं गुरूं
अन्यान्यपि (anyán api) च भाष्यादिकर्तॄंश्छंदोविशारदान् १
श्रीभट्टरामेश्वरसूरिसूनुर्नारायणः स्वामनुरुध्य बुद्धिं
संक्षेपवृत्या विवृतिं सुवृत्तरत्नाकरे व्यक्ततया तनोति २

Auctor librum Benaris anno 1680 composuit. Abavus ejus Náganábha (?), Angadeva proavus, Govinda avus fuit. *Rámakutúhala,* carmen a patre scriptum, in medio libro citat. Exempla metrorum partim ab auctore ipso composita, partim ex aliis carminibus excerpta sunt. Brevitatis promisso non stetit. (WILSON 225[c].)

468.

Foll. 83–110. (linn. 5.) Lit. Bengal. *Chhandomanjarí,* florum metricorum fasciculus, artis metricae compendium, a *Gangádása,* Gopáladásae medici et Santoshae filio, compositum. (A.) Incipit:

देवं प्रणम्य गोपालं वैद्यगोपालदासजः ।
सन्तोषातनयश्छन्दो गङ्गादासस्तनोत्यदः ॥
सन्ति यद्यपि भूयांसश्छन्दोग्रन्था मनीषिणां ।
तथापि सारमाकृष्य नवकार्यो ममोद्यमः ॥
इयमच्युतलीलाढ्या सद्वृत्ता जातिशालिनी ।
छन्दसां मञ्जरी कान्ता सभ्यकण्ठे लगिष्यति ॥

Auctor libellum in capita (stavaka) sex divisit. Atque primo pedes metricos literis significandos, vocalium productionem, pausam tractat. Laudat in hac parte comoediam a patre scriptam, *Párijátaharaṇam* appellatam; carmen suum, *Achyutacharitam; Chhandogovindam* a Gangádása magistro compositum (अयं श्लोकश्छंदोगोविंदे मम गुरोर्गंगादासस्य); denique *Purushottamam,* magistrum alterum (*Ṣvetamáṇḍavya*-mukhyás tu नेच्छंति मुनयो यतिं । इत्याह भट्टः स्वग्रंथे गुरुर्मे पुरुषोत्तमः). Capitibus II–V. res ita exponuntur, ut disticha singula metrum ipsum repraesentent, argumentum vero cum Kṛishṇae et Rádhae amoribus conjunctum sit. Nonnunquam aliorum poetarum versus, velut Mághae et Bháravis, citantur. Sexto denique capite orationis pedestris genera tria breviter proponuntur:

गद्यं पद्यमिति प्राहुर्वाङ्मयं द्विविधं बुधाः ।
प्रागुक्तलक्षणं पद्यं गद्यं संप्रति गद्यते ॥१॥

अपादं पदसंतानं गद्यं तत्तु त्रिधा मतं ।
वृत्तकोत्कलिकाप्रायवृत्तगंधिप्रभेदतः ॥२॥
अकठोराक्षरं स्वल्पसमासं वृत्तकं मतं ।
तद्धि वैदर्भरीतिस्थं[1] गद्यं हृद्यतरं भवेत् ॥३॥
भवेदुत्कलिकाप्रायं समासाढ्यं दृढाक्षरं ।
वृत्तैकदेशसंबंधाद्वृत्तगंधि पुनः स्मृतं ॥४॥

वृत्तकं । यथा ॥ स हि त्रयाणामेव जगतां गतिः परमः पुरुषः पुरुषोत्तमो दृप्तदानवभरेण भंगुरांगामवनिमवलोक्य करुणार्द्रहृदयस्तस्या भारमवतारयितुं रामकृष्णस्वरूपेणांशतो यदुवंशेऽवततार यस्तु प्रसंगेनापि स्मृतो वा गृहीतनामा पुंसां संसारपारमवलोकयति ॥

उत्कलिकाप्रायं । यथा ॥ प्रणिपातप्रवण सप्रधानाशेषसुरासुरादि-वृंदसौंदर्यप्रकटकिरीटकोटिनिविष्टस्पष्टमणिमयूखच्छटाच्छुरितचरणनखचक्र विक्रमोद्दामवामपादांगुष्ठनखशिखरखंडितब्रह्मांडविवरनिःसरच्छरदमृतक-रप्रकरभास्वरसुरवाहिनीप्रवाहपवित्रीकृतपिष्टपत्रितय कैटभारे क्रूरतरसं-सारसागरनानाप्रकारावर्तनिवर्तमानविग्रहं मामनुगृहाण ॥

वृत्तगंधि । यथा ॥ जय जय जय जनार्दन सुकृतिमनस्तडागविकस्व-रचरणपद्म पद्मपत्त्रनयन पद्मिनीविनोदराजहंसाभभास्वरयशःपटलपरि-पूरितभुवनकुहर हरकमलासनादिवृंदारकवृंदवंदनीयपादारविंदद्वंद्व द्वंद्व-निर्मुक्तयोगींद्रहृदयमंदिराविष्कृतनिरंजनज्योतिःस्वरूप नीरदरूप विरूप अनाथनाथ जगन्नाथ मामनवधिभवदुःखव्याकुलं रक्ष रक्ष रक्ष ॥

In marginibus scholia adscripta sunt.

Haec voluminis pars exeunte seculo superiore nitide exarata est. (WILSON 349[c].)

469.

Foll. 72–93. A. Foll. 82–93. *Idem liber.* (B.) B. Foliis 72–81. scholia continentur. Utraque pars e superiore exemplari transscripta est. (WILSON 225[d].)

470.

Foll. 80–86. (linn. 8.) *Ṣrutabodhas,* cognitio audiendo obtinenda, libellus *Kálidásae* cuidam tributus. Auctor metra Sanskritica maxime usitata distichis 41. ita descripsit, ut, quo more Terentianus Maurus metra Latina exposuit, regulae ipsae metrorum specimina sint. Libellus, exilis et jejunus, et scholiastam (Harshakírtim), quodque compendiis contingere solet, editores plurimos invenit.

Haec voluminis pars a Sadáṣiva, Pítámbarae filio, Prayágae in usum Vyájabhánujitis anno 1692 exarata est. (WALKER 192[c].)

[1] Schol. bahusamásaghaṭitam.

K. ARS SYMPHONIACA (ṢANGITA).

471.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67. Long. 12½. Lat. 4½. Linn. 10.

Hoc codice *Sangítaratnákarae*, a *Ṣárngadeva,* Soṭhalae filio, Bháskarae nepote (?), scripti, libri I. II. IV. continentur.

A. Foll. 30–50. I. *Svaragatádhyáya,* de sonis musicis. Prooemio auctor et majores suos (वंशः श्रीमत्काश्मीरसंभवः । नृपेर्वृपगणाज्ज्ञातः) et *Singhaṇadevam* regem celebrat, et satis multos artis musicae scriptores, partim fictos, partim veros enumerat. Horum in numero Abhinavaguptam[2], Kírtidharam, Kohalam, Someṣvaram enodavi. Finis hujus libri desideratur.

B. Foll. 1–29. II. *Rágavivekádhyáya,* de modis musicis.

C. Foll. 51–67. IV. *Prabandhádhyáya,* de compositionibus musicis.

Codex anno 1825 parum accurate exaratus est. (MILL 49.)

472.

Foliis 126–147. (linn. 8.) *Ṣárngadevae Prabandhádhyáyas* continetur. Incipit: रंजकः स्वरसंदर्भो (°sandarbho) गीतमित्यभिधीयते । गांधर्वं गानमित्यस्य भेदद्वयमुदीरितं ॥१॥ अनादिसंप्रदायं यद्गंधर्वैः संप्रयुज्यते । नियतं श्रेयसो हेतुस्तद्गांधर्वं जगुर्बुधाः ॥ यत्तु वागोमकारेण (वाग्गेय°) रचितं लक्षणान्वितं । देशीरागादिषु प्रोक्तं तद्गानं जनरंजनं (°ranjanam) etc.

Haec voluminis pars post annum 1830 exarata est. (MILL 47[c].)

473.

Foll. 30–43. *Táládhyáyae,* qui sextus est *Sangítaratnákarae* liber, de tactu musico agens, fragmentum.

Haec folia post annum 1830 exarata sunt. (MILL 48[c].)

474.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 74. Long. 11. Lat. 9.

Foll. 1–47. (linn. 21.) *Nṛittádhyáyas,* septimus *Sangítaratnákarae* liber, quo *Ṣárngadeva* artis orchesticae praecepta distichis 1676. tradidit. Initium conjecturis

[2] Hunc auctorem etiam in Nṛittádhyáya laudat.

meis emendatum apposui: आंगिकं भुवनं यस्य वाचिकं सर्ववाङ्मयं । आहार्यं चंद्रतारादि तं नुमः सात्त्विकं शिवं ॥१॥ शिवप्रसादसंप्राप्तनिःसीमज्ञानसंपदा । तन्यते शार्ङ्गदेवेन नर्तनं तापकर्तनं ॥२॥ नाट्यं नृत्यं तथा नृत्तं त्रेधा तदिति कीर्तितं । नाट्यवेदं ददौ पूर्वं भरताय चतुर्मुखः ॥३॥ ततश्च भरतः सार्धं गंधर्वाप्सरसां गणैः । नाट्यं नृत्यं तथा नृत्तमग्रे शंभोः प्रयुक्तवान् ॥४॥ प्रयोगमुद्धतं स्मृत्वा स्वप्रयुक्तं ततो हरः । तंडुना स्वगणाग्रण्या भरताय न्यदीदिशत् ॥५॥ लास्यमस्याग्रतः प्रीत्या पार्वत्या समदीदिशत् । बुद्ध्वाथ तांडवं तंडोर्मर्त्येभ्यो मुनयोऽब्रुवन् ॥६॥ पार्वती त्वनुशास्ति स्म लास्यं बाणात्मजामुषां । तया द्वारवतीगोप्यस्ताभिः सौराष्ट्रयोषितः (सौराज्ञा° MS.) ॥७॥ ताभिस्तु शिक्षिता नार्यो नानाजनपदास्पदाः । एवं परंपराप्राप्तमेतल्लोके प्रतिष्ठितं ॥८॥ ऋग्यजुःसामवेदेभ्यो वेदाच्चाथर्वणः क्रमात् । नाट्यं चाभिनयामीतं (?) रसान्संगृह्य पद्मभूः ॥९॥ व्यरीरचत्त्रयमिदं धर्मकामार्थमोक्षदं । कीर्तिप्रगल्भसौभाग्यपरमानंदकारणं ॥१०॥ द्रष्टव्ये नाट्यनृत्ये ते पर्वकाले विशेषतः । नृत्यं त्वत्र नरेंद्राणामभिषेकमहोत्सवे ॥१४॥ यात्रायां देवयात्रायां विवाहे प्रियसंगमे । नगराणामगाराणां प्रवेशे पुत्रजन्मनि ॥१५॥ ब्रह्मणोक्तं प्रयोक्तव्यं मांगल्यं सर्वपर्वसु । नाट्यादित्रितस्यातः प्रपंचमभिदध्महे ॥१६॥

Auctor hoc libro non modo saltandi, sed etiam gesticulandi et artis scenicae cum saltatione conjunctae praecepta accurate exposuit.

Haec voluminis pars circiter annum 1820 e codice mediocri transscripta est. (Wilson 340[a].)

475.

Foll. 65–83. (linn. 26.) *Rágavibodhas*, modorum musicorum doctrina, libellus a *Soma*, Mudgalae filio, compositus. Incipit: आर्यासूनुसमानं प्रणम्यमानं धरासुरैः प्रवरैः । झंपांबया तयालं मुद्गलमालंवदं कलये ॥१॥ दक्षिणे लक्ष्मणो यस्य वामे च जनकात्मजा । पुरतो मारुतिर्यस्य तं वंदे रघुनंदनं ॥२॥ आर्यानंदनिदानं गुरुं स्वराधारविषयमहं । स्थानविशेषख्यातं गणपतिमतिसिद्धये वंदे ॥३॥ हेतुर्जगद्भवहृतेर्विराजयंति स्वयोगतो वीणां । जयति व्यापनशीला शब्दात्मब्रह्मशक्तिः सा ॥४॥ *Sakalakalo*pákhyakulaḥ sankhyáván *Menganáthajane* । मुद्गलसूरेस्तनुजस्तनुधीरपि सोमनामाहं ॥५॥ रागविबोधं विदधे विरोधरोधाय लक्ष्यलक्षणयोः । प्राचां वाचां किंचित्सारं सारं समुद्धृत्य ॥६॥ पथ्याख्यार्यैवास्यां मम वाण्यां जयति विपुलाख्या स्पृक् । यदनुग्रहादभीष्टाः सर्वे यो अत्र सिद्धेयुः ॥७॥ गीतं द्वेधा मार्गो देशी मार्गः स यो विरंच्याद्यैः । अन्विष्टो भरताद्यैः शंभोरग्रे प्रयोक्तव्यः ॥८॥ देशे देशे रुच्या यज्जनहृद्रंजनं तु सा देशी । स तु लोकरुचिविकलितः प्रायोलक्षात्त देशी तत् ॥९॥ अत्र श्रुतिस्वराद्या वीणाभेदाः स्वसंख्यया मेलाः । रागास्तद्रूपाणि च पंच विवेक्या क्रमाज्ज्ञेयाः ॥१०॥ पुरुषार्थसार्थसिद्धै सिषेवयिषुरपि विरंचिहरिगिरिशान् । नादमुपासीत सुधीर्यदिमे गदितास्तदात्मानः ॥११॥ आत्मेरयति विवक्षुश्चित्तं तद्देहवह्निमाहंति । स प्रेरयते दीप्त्या ब्रह्मग्रंथिस्थितं मरुतं ॥१२॥ ऊर्ध्वं विचरन् क्रमतो नाभिहृदयकंठमूर्द्धवक्त्रे सः । अतिसूक्ष्मादिकसंज्ञान्नादांस्तनुते त्र गानार्हाः (°rhán) ॥१३॥ हृत्कंठमूर्द्धनादाः क्रमादमी मंद्रमध्यताराख्याः । द्विगुणा यथोत्तरं च श्रुतितां स्वरतां च वच्म्येषां ॥१४॥ हृद्यूर्द्धनाडिकास्थद्वाविंशत्यणुतिरोजनाडीषु । तावंतः श्रुतिसंज्ञाः स्युर्नादाः परपरोच्चोच्चाः ॥१५॥ एवं गले च शीर्षे ताभ्यः सप्त स्वराः श्रुतिभ्यः स्युः । स्वरता तेषु निरुक्ता मनः स्वतो रंजयतीति ॥१६॥ षड्जर्षभगांधारा मध्यमपंचमधैवतनिषादाः । इत्यभिधास्तेषां *sa ri ga ma pa dha níti* संज्ञान्या ॥१७॥

Libellus, *áryá* metro scriptus, in capita quinque divisus est. I. *Ṣrutisvaráder vivekas*, de elementis musicae, distt. 85; II. *Víṇábhidáṁ vivekas*, de arte Víná canendi, et de variis Víṇarum generibus, distt. 53; III. *Melánáṁ vivekas*, de scalarum variationibus, distt. 61; IV. *Rágavivekas*, de modis musicis, distt. 50. Quinto denique, cujus finis desideratur, *rágás* et *rágiṇyas* enumerantur, et cantica quaedam[1], literis notata, traduntur.

Ṣárngadeva a Soma semel bisve laudatur; cf. II, 43: नादोऽतिसूक्ष्मनामा नाभौ वदतेति शार्ङ्गदेवेन etc.

Haec voluminis pars ineunte seculo superiore nitide exarata est. (Ouseley 65[b].)

476.

Foll. 11–29. *Sangítadarpaṇae*, artis symphoniacae speculi, a *Dámodara*, Lakshmídharae filio, compositi, libri I. et II.

I. Foll. 11–20[a]. *Svaragatádhyáyas*. Incipit: प्रणम्य शिरसा देवौ पितामहमहेश्वरौ संगीतशास्त्रसंक्षेपः सारतो यं मयोच्यते ॥१॥ भरतादिमतं सर्वमालोड्यातिप्रयत्नतः । श्रीमता *Haribhaṭṭena* (= Dámodareṇa) सज्जनानंदहेतुना (sajjana°) ॥२॥ प्रचरद्रूयसंगीतसारोद्धारो विधीयते । गीतं वाद्यं नर्त्तनं च त्रय संगीतमुच्यते ॥३॥ मार्गदेशीविभागेन सगीत द्विविधं मतं । द्रुहिणेन यदन्विष्टं प्रयुक्तं भरतेन च ॥४॥ महादेवस्य पुरतस्तन्मार्गाख्यं विमुक्तिदं । etc.

II. Foll. 20[a]–29[a]. *Rágádhyáyas*. Finis desideratur. Incipit: यो यं ध्वनिविशेषस्तु स्वरवर्ण[वि]भूषितः । रंजको जनचित्तानां स रागः कथि[तो] बुधैः ॥ (Mill 48[b].)

477.

Foll. 122–207. post annum 1830 negligenter exarata. Lit. Devan. Charta Europ. Linn. 8.

Foll. 122–125. *Sangítadarpaṇae* liber tertius, *Prakírṇakádhyáyas* appellatus. Incipit: अथ गीतोपयोगित्वादालप्तिर्गमकादयः । निरूप्यंते मया सम्यक् लक्ष्यदृष्ट्या तु तत्वतः ॥१॥ रागालपनमालप्तिः प्रकटीकरणं मतं । etc. (Mill 47[b].)

---

[1] His canticis verba: अथ शंकराभरण इति praemissa sunt.

478.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 43. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 8.

Foll. 1–10. *Prabandhádhyáyas*, quartus *Sangítadarpaṇae* liber. Incipit: स्वररागादिकं सर्वें (sarvam) गीयते करणं यतः। निरूपितं प्रधानत्वादथ गीतं निरूप्यते॥

Totum volumen post annum 1830 parum accurate exaratum est. (Mill 48[a].)

479.

A. Foll. 148–153. *Vádyádhyáyas*, de instrumentis musicis, quintus *Sangítadarpaṇae* liber.

B. Foll. 154–185. *Táládhyáyas*, liber sextus.

C. Foll. 186–207. *Nṛityádhyáyas*, de arte orchestica, liber septimus.

Dámodara maximam partem Ṣárngadevae opus excerpsit, pauca ex aliis auctoribus et libris addidit, citantur enim praeter *Sangítaratnákaram:* Áńjaneya, Kallinátha, Chúḍámaṇi, Pratibhávilása, Maṇidarpaṇa, Rágárṇava, Vinoda, Ṣivakinkara, Sangítárṇava, Sároddhára, Haribhaṭṭa. (Mill 47[d].)

480.

Opera duo. Lit. Devan. Foll. 207. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–121. Charta Ind. Linn. 6. *Sangítanáráyaṇas*, artis symphoniacae compendium, *Náráyaṇadevae* (Gajapativíra-), Padmanábhae filio, Kaviratna-*Purushottamamiṣrae* discipulo, auctori tributum. Incipit: नीलाद्रिकंदरानंदि मंदरालयवंदितं etc.

Liber in quatuor capita (parichheda) divisus est. I. foll. 1–55. Sangítanirṇayas; II. foll. 55[b]–64[b]. Vádyanirṇayas; III. foll. 64[b]–116[a]. Nṛityanirṇayas; IV. foll. 116[a]–121[b]. Ṣuddhaprabandhodáharaṇam.

Auctor recentior est quam *Dámodara*, ejusque opus frequentissime laudat. Praeterea hi auctores et libri citantur: *Rámachandrodaya*, liber a Purushottama magistro compositus; Kṛishṇadatta fol. 18[a]; Kohala (et Kohalíya liber); Gítaprakáṣa; Chhandoratnákára; Náradasanhitá sive Sanhitá; Panchamasárasanhitá 13[a]. 33[b]; Mammaṭa, Sangítaratnamálae auctor, 13[a]. 20[a]; Lakshmaṇabhaṭṭa Gítagovindaṭíkáyám 27[a]; Ṣiromaṇi 3[b]. 29[a]; Ṣaivasarvasva 3[b]; Sangítakaumudí sive Kaumudí 5[a]. 13[b]. 30[b]. 42[b]; Sangítasára 14[a]. 19[b]; Harináyaka 6[a]. 14[a]. 19[b]. etc. Se ipsum *Alankárachandrikae* libri auctorem esse profitetur.

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte parum accurate exarata est. (Mill 47[a].)

481.

Foll. 40–47. *Rágamálá* a *Kshemakarṇa* páṭhaka, *Maheṣae* filio, anno 1570 composita. Incipit: वैकुंठव्रजभगीमरसुरपतिभिः पूजितं पादपद्मं etc. Auctor varios modos musicos (rága et rágiṇí) versibus enumerat, singulorumque speciem et pulchritudinem celebrat. Nomina modorum ab iis nuncupationibus, quae aliunde innotuerunt, saepe differunt. In fine Kshemakarṇa Sáṭhala (?) regis se antistitem fuisse declarat.

Haec folia post annum 1810 parum accurate exarata sunt. (Wilson 303[b].)

482.

Foll. 11–16. *Kshemakarṇae Rágamálá.*

Haec folia ex apographo superiore circiter annum 1820 transscripta sunt. (Wilson 301[b].)

483.

Foll. 22–61. (linn. 5.) Lit. Bengal. *Hastaratnávalí*, liber a *Rághava* rege (Ráya-rághava) compositus. Incipit: चूडाचन्द्रमरोचिनिस्पृहमिवाननं स्फुरद्भिर्भ्रतीं वक्त्राब्जं निहितैकवाहुलतिकामंसे तुषाराद्रिजां। वामाङ्गे परिरभ्य विभ्रदलसस्पष्टाङ्गमुग्धेक्षणः प्रीतो डामरवं रवं विरचयन् स्मेरो हरः पातु वः॥ श्रीराघवः क्षितिपतिर्जयति द्विजन्मवंशप्रसूतपरिभूतरविप्रतापः। शुभ्राभ्रशङ्करनिरङ्कशशाङ्कशङ्कशङ्कां सृजन्भ्रमति दिक्षु यशो यदीयं॥ यत्न श्रीश्च सरस्वती च [र]भसादन्योन्यनिर्म्मत्सरं भूलोकभ्रमणाद्विरम्य परमानन्दान्विते दीव्यतः। तेन श्रीपु(yu)तरायराघवधराधीशेन या निर्म्ममे तामेतां कलयन्तु नाट्यरसिकाः श्रीहस्तरत्नावलीं॥ Ṣríhastamuktávalikṛit प्रबन्धे भूयो यदुक्तान् विषयान् बबन्ध। श्रीराघवक्षो[f]णपतिस्तदेतां श्रीहस्तरत्नावलीमातनोति॥

Hoc libro auctor χειρονομίαν tractavit, sive artem manus concinno gestu motitandi, qualis aut in saltatione, aut rebus scenicis adhibebatur. Atque manuum gestus trifariam divisi erant. Aut enim manus movebatur una (asaṁyuta), aut manus complodebantur (saṁyuta). Utrumque vero genus ad animi affectum quendam significandum inserviebat. Paulo diversum genus tertium, quum manuum gestus cum saltatione ad motuum symmetriam augendam conjuncti essent, nullo tamen imitandi respectu habito (nṛityahasta): हस्तेनैकेन कर्माणि येषां ते स्युरसंयुताः। येषां हस्तद्वयेनैव कर्माणि ते तु संयुताः॥ नृत्यमात्रस्थिता ये तु न किंचिद्वस्तुवाचकाः। अंगहारेण सहिता नृत्यहस्तास्तु ते मताः॥ His praemissis auctor singulorum generum species enumerat. Nomina collato Ṣárngadevae Nṛittádhyáya emendata subdidi[1]:

[1] Cf. supra, p. 86[a].

I. *Asaṁyuta* · 1. Patákas; 2. Tripatákas; 3. Kartaryásyas (Kartarímukhas *Ṣ.*); 4. Ardhachandrakas; 5. Haṅsásyas; 6. Kángulas (Kángúlas *Ṣ.*); 7. Ghoṇikas; 8. Mukulas; 9. Kadambas; 10. Padmakoshas; 11. Úrṇanábhas; 12. Alapadmakas[1]; 13. Mushṭikas; 14. Sikharas; 15. Kapitthas; 16. Támrachúḍakas; 17. Ankuṣas; 18. Súchyásyas (Súchímukhas *Ṣ.*); 19. Khatakásyas (Khaṭakámukhas *Ṣ.*); 20. Arálas; 21. Ṣukatuṇḍas; 22. Sandanṣas; 23. Sarpaṣirás; 24. Haṅsapakshas; 25. Chaturas; 26. Mṛigaṣírshakas; 27. Bhramaras; 28. Sinhásyas; 29. Kṛishṇasáramukhas; 30. Tantrímukhas. Ṣárngadeva vero quatuor tantum et viginti enumerat, omissis: *Ankuṣa, Kadamba, Kṛishṇasárásya, Ghoṇika, Tantrímukha, Sinhásya.*

II. *Saṁyuta:* 1. Gajadantas; 2. Makaras; 3. Dolas; 4. Marálakas; 5. Kapotas (hae manus etiam *Kúrma* appellantur); 6. Anjalis; 7. Pushpapuṭas; 8. Nishadhas; 9. Vardhamánas; 10. Karkaṭakas; 11. Svastikas; 12. Utsangakas; 13. Avahitthas; 14. Khaṭakávardhamánas. *Marálaka* a Ṣárngadeva omittitur.

III. *Nṛityahastau:* 1. Keṣabandhas; 2. Nitambas; 3. Pakshavanchitakas; 4. Latákaras; 5. Pakshapradyotas; 6. Karihastas; 7. Garuḍapakshas; 8. Uttánarechitas (Uttánavanchitas *Ṣ.*); 9. Rechitas; 10. Ardharechitas; 11. Udvṛittas; 12. Latánanas (?); 13. Svastikas; 14. Viprakírṇas; 15. Daṇḍapakshakas; 16. Chaturasras; 17. Mushṭikasvastikas; 18. Áviddhavaktras; 19. Arálakhaṭakámukhas; 20. Vakshomaṇḍalí (Uromaṇḍalí *Ṣ.*); 21. Uraḥpárṣvárdhamaṇḍalí; 22. Párṣvamaṇḍalí; 23. Úrdhvamaṇḍalí; 24. Pallavas; 25. Alapadmas; 26. Nalinípadmakoshas; 27. . . . Ṣárngadeva praeterea has tradit: *Ulvaṇa, Talamukha, Lalita, Valita, Súchyásya.*

Nominibus enumeratis, Rághava duas classes priores accuratius definit, tertiam in appendice se expositurum esse promittit: अथ लक्षणमेतेषामुद्देशक्रमतो मया। कथ्यते यादृग्भगवता भरतेन प्रकीर्तितं ॥ प्रसारिताग्राः सहिता भवंत्यंगुलयो यदि। कुंचितः किंचिदंगुष्ठः *Patákaḥ* स्यात्तदा करः ॥१॥ पताके तु यदा हस्ते नामिता स्यादनामिका। *Tripatákaḥ* करः प्रोक्तस्तदा जनमनोहरः ॥२॥ पताके स्यात्तर्जनी चेन्मध्यपृष्ठावलोकिनी। अनामिका नामिता च तदा स्यात् *Kartarímukhaḥ* ॥३॥ तर्जन्यादिकनिष्ठांता यत्रांगुल्यो नतिं गताः। अंगुष्ठोऽपि नतः सो *'rdhachandraḥ* कोदंडखंडवत् ॥४॥ मध्यमातर्जनीवृद्धा (लग्नास्त्रेताग्निसंस्थानास्तर्जन्यंगुष्ठमध्यमाः *Ṣ.*) मिलिता हंसतुंडवत्। प्रसारिते च शेषे द्वे *Haṅsásyaḥ* स्यात्तदा करः ॥५॥ Hoc loco scriba folia duo praeteriit. पुरतः प्रसारितास्तिस्रस्तथा चोर्ध्वा कनीयसी। अंगुष्ठः कुंचितश्चेत्स्याद् *Haṅsapakshas* तदा करः ॥२४॥ कनीयसी भवेदूर्ध्वा तिस्रोऽंगुल्यः प्रसारिताः। तासां मध्ये स्थितोऽंगुष्ठस्तदा स्याच् *Chaturaḥ* करः ॥२५॥ ऊर्ध्वे वृद्धाकनीयस्यौ तिस्रोऽन्याः संयुता यदि। अंगुल्यो *Mṛigaṣírsho* ऽयं भरतस्य कवेर्मतः ॥२६॥ मध्यमांगुष्ठसंयुक्तास्तिस्रोऽन्या विरलोर्ध्वगाः। विद्वद्भिः कथ्यते हस्तो *Bhramaro* भ्रमराकृतिः ॥२७॥ वृद्धाकनिष्ठे विरले पुरोऽन्याः पार्श्वसंयुताः। उत्थिताः शिरसा किंचित् *Siṅhásyaḥ* सिंहवक्त्रवत् ॥२८॥ मध्यमानामिकावृद्धाः संयुताः स्युः परस्परं। अन्ये द्वे अल्पनम्रोर्ध्वे *Kṛishṇasáramukhas* तदा ॥२९॥ अनामिका मध्यमा च वक्रा तु यदि लंबिता (लक्षिता *Pur.*)। तिस्रोऽन्या विरलाः शाखास्तदा *Tantrímukhaḥ* करः ॥३०॥ अथ संयुतहस्तानां लक्षणं निरूप्यते ॥ सर्पशीर्षौ (Patáko nimnamadhyo yaḥ sa tu *Sarpaṣiráḥ* karaḥ *Ṣ.*) यदा स्यातां कूर्पराकुंचितौ पुरः। विद्वद्भिरेष कथितो *Gajadantas* तदा करः (स्कंधकूर्पयोर्मध्यमन्योन्यस्य यदा करौ। दधाते सर्पशिरसौ गजदंतस्तदोदितः *Ṣ.*) ॥१॥ उपर्युपरि विन्यस्तौ पताकौ द्वावधोमुखौ। ऊर्ध्वांगुष्ठौ च *Makaraḥ* कथितोऽयं तदा करः ॥२॥ पताकौ लंबितौ स्यातामंशौ (समौ *Pur.*) प्रशिथिलीकृतौ। *Dola*námá भवेदेष करः कविभिरीरितः ॥३॥ करयोरुभयोरेव विश्लिष्टतरशाखयोः। कंपनेनैव कथितो *Marálo* नाम हस्तकः ॥४॥ अन्योन्यविहिताश्लेषौ मध्यरिक्तौ यदा करौ। *Kapota*námá हस्तोऽयं कथितो नाट्यकोविदैः ॥५॥ पताकाभ्यामुभाभ्यां चेत्संश्लेषः पार्श्वयोर्भवेत्। तले किंचित्कुंचितश्च तदा स्याद् *Anjaliḥ* करः ॥६॥ करः सर्पशिरा यस्तु स्यादंगुलिनिरंतरः। कनिष्ठा पार्श्वसंलग्ना हस्तः *Pushpapuṭo* मतः ॥७॥ द्वाभ्यां कराभ्यां विधृतौ कूर्परौ चेत्परस्परं। *Nishadho* नाम हस्तोऽयं तदा स्यात्कविसंमतः ॥८॥ हस्तकौ मृगशीर्षौ द्वौ मिलितौ पुरतः स्थितौ। *Vardhamána* इति ख्यातो हस्तो नाट्यविदां मतः ॥९॥ अन्योन्यांतरगामिन्यो यदि चांगुलयो मताः (?)। स भवेत् *Karkaṭo* नाम लतानिर्मितसद्मवत् ॥१०॥ उत्तालौ वामपार्श्वस्थौ मणिबंधनिवेशितौ। अरालौ *Svastiká*hastaḥ कथितो हस्तकोविदैः ॥११॥ उच्छ्रितौ वा समुत्तानौ (समुत्थानौ *Pur.*) वृद्धिभाजावरालकौ। पुरतो दर्शितौ स्याताम् *Utsangaḥ* स्यात्तदा करः (अन्योन्यस्कंधदेशस्थावरालौ स्वस्तिकीकृतौ स्वसंमुखौ च विततावुत्संगो गीयते करः *Ṣ.*) ॥१२॥ तिर्यक् चेदुत्थितशिखौ वक्षसः पुरतः स्थितौ। शुकतुंडौ तु हस्तौ द्वाव् *Avahitthaḥ* करो मतः ॥१३॥ खटकामुखहस्तोऽन्यो मिलितः खटकामुखे। मतो नाट्यविदामेष *Khatakávardhamánakaḥ* ॥१४॥[2] Inde a fol. 26ᵇ. eae res traduntur, quae manuum gestu mimice significandae erant. Deinde (fol. 30ᵇ.) gestus ii describuntur, qui in singulis rebus imitandis adhibendi sunt.

Major operis pars desideratur. Desinit folium ultimum in disticho: भ्रूभंगापांगभंगाभ्यां स्मितेन रभसेन च हृदये हंसपक्षौ तु विभ्रमे द्वावुदीरितौ ॥

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte exarata est. (Wilson 234ᵇ.)

[1] Hanc manum Sárngadeva *Alapallava* sive *Alapadma* appellat.

[2] Textum collato Puráṇasarvasva et Ṣárngadeva emendavi.

L. ARS POETICA ET RHETORICA (ALANKARA).

484.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 28. Long. foll. 1–19. 14. Lat. 7. Linn. 8–15. Long. foll. 20–28. $9\frac{1}{2}$. Lat. 6. Linn. 12.

A. Foll. 1–19. *Daṣarúpakae*, a *Dhananjaya*, Vishṇus filio, compositi, caput *primum*, cum commentario *Dhanikae*, Vishṇus filio. Initium, paulum emendatum, subjunxi: नमस्तस्मै गणेशाय यत्कंठः पुष्करायते । मदाभोगघनध्वानो नीलकंठस्य तांडवे ॥१॥ दशरूपानुकारेण यस्य माद्यंति भावुकाः। नमः सर्वविदे तस्मै विष्णवे भरताय च ॥२॥ कस्यचिदेव कदाचिद्दयया विषयं सरस्वती विदुषः । घटयति कमपि तमन्यो व्रजति जनो येन वैदग्धीं ॥३॥ उद्धृत्योद्धृत्य सारं यमखिलनिगमान्नाट्यवेदं विरंचिश्चक्रे यस्य प्रयोगं मुनिरपि भरतस्तांडवं नीलकंठः । शर्वाणी लास्यमस्य प्रतिपदमपरो लक्ष्म कः कर्तुमीष्टे नाट्यानां किं तु किंचित्प्रगुणरचनया लक्षणं संक्षिपामि ॥४॥ व्याकीर्णे मंदबुद्धीनां जायते मतिविभ्रमः । तस्यार्थस्तत्पदैरेव संक्षिप्य क्रियतेऽञ्जसा ॥५॥ आनंदनिःस्यंदिषु रूपकेषु व्युत्पत्तिमात्रं फलमल्पबुद्धिः । योऽपीतिहासादिवदाह साधु तस्मै नमः स्वादुपराङ्मुखाय ॥६॥ अवस्थानुकृतिर्नाट्यं रूपं दृश्यतयोच्यते । रूपकं तत्समारोपाद्दशधैव रसाश्रयं ॥७॥ नाटकं सप्रकरणं भाणः प्रहसनं डिमः । व्यायोगसमवाकारौ वीथ्यंकेहामृगा इति ॥८॥

Hoc capite auctor de dramatum constitutione et variis animorum affectionibus, quae iisdem exprimuntur, distichis 67. disseruit. Desinit in disticho: इत्याद्यशेषमिह वस्तु विशेषजातं रामायणादि च विभाव्य *Vṛihatkathám* च । आसूत्रयेत्तदनुनेतृरसानुगुण्याच्चित्रां कथामुचितचारुवचःप्रपंचैः ॥

Commentarius incipit: प्रणिपत्य शिवं सांबमाचार्यं भरतं तथा । क्रियते दशरूपस्य व्याख्यानं धनिकेन वै ॥ In hac parte Ratnávalím, Mudrárákshasam, Veṇísanháram frequentissime, Abhijnánaṣákuntalam, Uttararámacharitam, Chhalitarámam, Mahávíracharitam, Málatímádhavam, Málavikágnimitram, Mṛichchhakaṭikám rarius laudat.

Haec pars post annum 1820 exarata est.

B. Folia 20–28. Ejusdem commentarii fragmentum, quo disticha 1–28. explicantur.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (WILSON 335.)

485.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 65. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 6–14.

Inest *Kávyádarṣas*, artis poeticae speculum, quem librum *Daṇḍin* composuit, et in capita tria divisit. (A.) Initium, conjecturis meis paulum emendatum, subjunxi: चतुर्मुखमुखांभोजवनहंसवधूर्मम । मानसे रमतां दीर्घं सर्वशुक्ला सरस्वती ॥१॥ पूर्वशास्त्राणि संहृत्य प्रयोगानुपलक्ष्य च। यथासामर्थ्यमस्माभिः क्रियते काव्यलक्षणं ॥२॥ इह शिष्टानुशिष्टानां शिष्टानामपि सर्वथा । वाचामेव प्रसादेन लोकयात्रा प्रवर्तते ॥३॥ इदमंधं तमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयं । यदि शब्दाह्वयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते ॥४॥ आदिराजयशोबिंबमादर्शं प्राप्य वाङ्मयं । तेषामसंनिधानेऽपि न स्वयं पश्यन्पश्यति ॥५॥ गौर्गौः कामदुघा सम्यक्प्रयुक्ता स्मर्यते बुधैः । दुष्प्रयुक्ता पुनर्गोत्वं प्रयोक्तुः सैव शंसति ॥६॥ तदल्पमपि नोपेक्ष्यं काव्ये दुष्टं कथंचन । स्याद्वपुः सुंदरमपि श्वित्रेणैकेन दुर्भगं ॥७॥ गुणदोषानशास्त्रज्ञः कथं विभजते जनः। किमंधस्याधिकारोऽस्ति रूपभेदोपलब्धिषु ॥८॥ अतः प्रजानां व्युत्पत्तिमभिसंधाय सूरयः । वाचां विचित्रमार्गाणां निबबंधुः क्रियाविधिं ॥९॥ तैः शरीरं च काव्यानामलंकाराश्च दर्शिताः । शरीरं तावदिष्टार्थव्यवच्छिन्ना पदावली ॥१०॥ पद्यं गद्यं च मिश्रं च तत्त्रिधैव व्यवस्थितं । पद्यं चतुष्पदी तच्च वृत्तं जातिरिति द्विधा ॥११॥ छंदोविचित्यां सकलस्तत्प्रपंचो निदर्शितः । सा विद्या नौस्तितीर्षूणां गंभीरं काव्यसागरं ॥१२॥ मुक्तकं कुलकं कोषः[1] संघात[2] इति तादृशः । सर्गबंधानुरूपत्वादनुक्तः पद्यविस्तरः ॥१३॥ सर्गबंधो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । आशीर्नमस्क्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखं ॥१४॥ इतिहासकथोद्भूतमितरद्वा तदाश्रयं। चतुर्वर्गफलायत्तं चतुरोदात्तनायकं ॥१५॥ नगरार्णवशैलर्तुचंद्रार्कोदयवर्णनैः । उद्यानसलिलक्रीडामधुपानरतोत्सवैः ॥१६॥ विप्रलंभैर्विवाहैश्च कुमारोदयवर्णनैः । मंत्रदूतप्रयाणाजिनायकाभ्युदयैरपि ॥१७॥ अलंकृतमसंक्षिप्तं रसभावनिरंतरं । सर्गैरनतिविस्तीर्णैः श्रव्यवृत्तैः सुसंधिभिः ॥१८॥ सर्वत्र भिन्नसर्गांतैरुपेतं लोकरंजनं । काव्यं कल्पांतरस्थायि जायते सदलंकृति ॥१९॥ न्यूनमप्यत्र यैः कैश्चिदंगैः काव्यं न दुष्यति । यद्युपात्तेषु संपत्तिराराधयति तद्विदः ॥२०॥ गुणतः प्रागुपन्यस्य नायकं तेन विद्विषां । निराकरणमित्येष मार्गः प्रकृतिसुंदरः ॥२१॥ वंशवीर्यश्रुतादीनि वर्णयित्वा रिपोरपि । तज्जयान्नायकोत्कर्षकथनं च धिनोति नः ॥२२॥ अपादः पदसंतानो गद्यमाख्यायिका कथा । इति तस्य प्रभेदौ द्वौ तयोराख्यायिका किल ॥२३॥ नायकेनैव वाच्यान्या नायकेनेतरेण वा । स्वगुणाविष्क्रियादोषो नात्र भूतार्थशंसिनः ॥२४॥ अपि त्वनियमो दृष्टस्तत्राप्यन्यैरुदीरणात् । अन्यो वक्ता स्वयं वेति कीदृग्वा भेदकारणं ॥२५॥ वक्त्रं वापरवक्त्रं च सोच्छ्वासत्वं च भेदकं । चिह्नमाख्यायिकायाश्चेत्प्रसंगेन कथास्वपि ॥२६॥ आर्यादिवत्प्रवेशः किं न वक्त्रापरवक्त्रयोः। भेदश्च दृष्टो लंभादिरुच्छ्वासो वास्तु किं ततः ॥२७॥ तत्कथाख्यायिकेत्येका जातिः संज्ञाद्वयान्विता । अत्रैवांतर्भविष्यंति शेषास्वाख्यानजातयः ॥२८॥ कन्याहरणसंग्रामविप्रलंभोदयादयः । सर्गबंधसमा एव नैते वैशेषिका गुणाः ॥२९॥ कविभावकृतं चिह्नमन्यत्रापि न

---

[1] Schol. *Kosho* yathá *Saptaṣatyádi.*

[2] Scholiasta: अन्यानपेक्ष एकश्लोकनिबंधो मुक्तकं । अनेकपद्यैनैकक्रियान्वितैनैकवाक्यार्थकथनं कुलकं । तच्च क्रियाया आद्यंतश्लोकावस्थितिभेदादाद्यकुलकमंत्यकुलकमिति द्विधा । असंहतार्थानामेककवेरनेककवीनां वा निबंधः कोषः। यथा सप्तशत्यादि। कल्पितकथ एकच्छंदोनिर्व्यूढः संघातः। यथा मेघदूतादि ॥

दुष्यति । सुखमिष्टार्थसंसिद्धौ किं हि न स्यान्महात्मनां ॥३०॥ मिश्राणि नाटकादीनि तेषामन्यत्र विस्तरः । गद्यपद्यमयी कापि चंपूरित्यभिधीयते ॥३१॥ तदेतद्वाङ्मयं भूयः संस्कृतं प्राकृतं तथा । अपभ्रंशश्च मिश्रं चेत्याहुरार्याश्चतुर्विधं ॥३२॥ संस्कृतं नाम दैवी वागन्वाख्याता महर्षिभिः । तद्भवस्तत्समो देशीत्यनेकः प्राकृतः क्रमः ॥३३॥ महाराष्ट्राश्रयां भाषां प्रकृष्टं प्राकृतं विदुः । Ságaraḥ súktiratnánáṁ Setubandhádi yanmayam ॥३४॥ सौरसेनी च गौडी च Láṭí चान्या च तादृशी । याति प्राकृतमित्येव व्यवहारेषु संनिधिं ॥३५॥ आभीरादिगिरः काव्येष्वपभ्रंश इति स्थितिः । शास्त्रेषु संस्कृतादन्यदपभ्रंशतयोदितं ॥३६॥ संस्कृतं सर्गबंधादि प्राकृतं स्कंदकादि यत् । ओसारादिरपभ्रंशो नाटकादि तु मिश्रकं ॥३७॥ कथा हि सर्वभाषाभिः संस्कृतेन च बध्यते । भूतभाषामयीं प्राहुरद्भुतार्थां Vṛihatkathám ॥३८॥ लास्यच्छलितसंपादि प्रेक्षार्थमितरत्पुनः । श्रव्यमेवेति सैषापि द्वयी गतिरुदाहृता ॥३९॥ अस्त्यनेको गिरां मार्गः सूक्ष्मभेदः परस्परं । तत्र विदर्भगौडीयौ वर्ण्येते प्रस्फुटांतरं ॥४०॥

Primo libro styli poetici (márga) species duas, *Vaidarbhím* et *Gauḍím*, distichis 106. adumbrat. Des. in fol. 13ª. Liber secundus incipit: काव्ये शोभाकरान् धर्म्मालंकारान्प्रचक्षते । ते चाद्यापि विकल्पन्ते कस्तान्कार्त्स्न्येन वक्ष्यति ॥१॥ किंतु बीजं विव(ka)ल्पानां पूर्व्वाचार्य्यैः प्रदर्शितम् । तदेव प्रतिसंहर्तुमयमस्मत्परिश्रमः ॥२॥ Hac parte de ornamentis orationis poeticae, sive tropis, figuris, similibus disputat. Distt. 370. Fol. 36ᵇ. Lib. III. incipit: अव्यपेतव्यपेतात्मा व्यावृत्तिर्व्वर्णसंहतेः । यमकं यच्च पादानामादिमध्यान्तगोचरम् ॥१॥ Hujus libri distichis centum primis alliterationis (*yamaka*) genera exponit[1]. Distichis 28. sequentibus aenigmatum species sedecim has breviter definit: *samágatá, vanchitá, vyutkrántá, pramushitá, samánarúpá, parushá, sankhyátá, prakalpitá, antaritá, nibhṛitá, samánaṣabdá, sammúḍhá, párihárikí, ekachhanná, ubhayachhanná, sankírṇá*. Denique distichis 129 (MS. 118) –192. decem maculas, in poematis vitandas, explicat: अपार्थं व्यर्थमेकार्थं ससंशयमपक्रमं । शब्दहीनं यतिभ्रष्टं भिन्नवृत्तं विसंधिकं ॥ देशकालकलालोकन्यायागमविरोधि च । इति दोषा दशैवैते परिवर्ज्या मनीषिभिः ॥ Omnia praecepta in singulis libris versuum, ab auctore ipso, nisi fallor, scriptorum, exemplis probata sunt. Qui versus quum rara in poematis Indicis simplicitate excellant, eos, qui in libro I. et priore lib. II. parte leguntur, subjeci:

कोकिलालापवाचालो मामेति मलयानिलः ।
उच्छलच्छीकराच्छाच्छनिर्झराम्भःकणोक्षितः ॥ 1, 48.
चंदनप्रणयोद्गन्धिर्मंदो मलयमारुतः ।
स्पर्धते रुद्धमद्धैर्यो वररामामुखानिलैः ॥ 49.
एष राजा यदा लक्ष्मीं प्राप्तवान्ब्राह्मणप्रियः ।
ततःप्रभृति धर्मस्य लोकेऽस्मिन्नुत्सवोऽभवत् ॥ 54.
चंद्रे शरन्निशोत्तंसे कुंदस्तवकविभ्रमे ।
इंद्रनीलनिभं लक्ष्म संदधात्यलिनः श्रियं ॥ 57.
चारु चांद्रमसं भीरु पश्येदं बिंबमंबरे ।
मन्मनो मन्मथाक्रांतं निर्दयं हंतुमुद्यतं ॥ 58.
मंडलीकृत्य बर्हाणि कंठैर्मधुरगीतिभिः ।
कलापिनः प्रनृत्यंति काले जीमूतमालिनि ॥ 71.
अर्थिनां कृपणा दृष्टिस्त्वन्मुखे पतिता सकृत् ।
तदवस्था पुनर्देव नान्यस्य मुखमीक्षते ॥ 78.
अस्तमस्तकपर्यस्तसमस्तार्कांशुसंस्तरा ।
पीनस्तनस्थिताताम्रकम्रवस्त्रेव वारुणी ॥ 83.
पयोधरतटोत्संगलग्नसंध्यातपांशुका ।
कस्य कामातुरं चेतो वारुणी न करिष्यति ॥ 85.
गृहाणि नाम तान्येव तपोराशिर्भवादृशः ।
संभावयति यान्येव पावनैः पादपांशुभिः ॥ 87.
अनयोरनवद्यांगि स्तनयोर्जृंभमाणयोः ।
अवकाशो न पर्याप्तस्तव बाहुलतांतरे ॥ 88.
देवधिष्ण्यमिवाराध्यमद्यप्रभृति नो गृहं ।
युष्मत्पादरजःपातधौतनिःशेषकल्मषं ॥ 91.
अल्पं निर्मितमाकाशमनालोच्यैव वेधसा ।
इदमेवंविधं भावि भवत्याः स्तनजृंभणं ॥ 92.
पद्मान्यर्कांशुनिष्ठ्यूताः पीत्वा पावकविप्रुषः ।
भूयो वमंतीव मुखैरुद्गीर्णारुणरेणुभिः ॥ 97.
गुरुगर्भभराक्रांता नमंत्यो मेघपंक्तयः ।
अचलाधित्यकोत्संगसीमाः समधिशेरते ॥ 98.

Svabhávokti.

तुंडैराताम्रकुटिलैः पक्षैर्हरितकोमलैः ।
त्रिवर्णराजिभिः कंठैरेते मंजुगिरः शुकाः ॥ 2, 9.
कलक्वणितगर्भेण कंठेनाघूर्णितेक्षणः ।
पारावतः परिभ्रम्य रिरंसुश्चुंबति प्रियां ॥ 10.
बध्नन्नंगेषु रोमांचं कुर्वन्मनसि निर्वृतिं ।
नेत्रे निमीलयन्नेष प्रियास्पर्शः प्रवर्तते ॥ 11.
कंठे कालः कपालेन करस्थेनेंदुशेखरः ।
जटाभिः स्निग्धताम्राभिराविरासीद्वृषध्वजः ॥ 12.

Upamá.

त्वदाननमधीराक्षमाविर्दशनदीधिति ।
भ्रमद्भृंगमिवालक्ष्य केसरं भाति पंकजं ॥ 44.
नलिन्या इव तन्वंग्यास्तस्याः पद्ममिवाननं ।
मया मधुव्रतेनेव पायं पायमरम्यत ॥ 45.
नैकोपि त्वादृशोऽद्यापि जायमानेषु राजसु ।
ननु द्वितीयो नास्त्येव पारिजातस्य पादपः ॥ 47.
दिवो जागर्ति रक्षायै पुलोमारिर्भुवो भवान् ।
असुरास्तेन हन्यंते सावलेपा नृपास्त्वया ॥ 49.

[1] Ex hoc libro maxima pars eorum excerpta est, quae W. Yates in 'Essay on Sanscrit Alliteration,' As. Res. XX. p. 135 sqq., de ea re protulit.

Rúpaka.

ताम्रांगुलिदलश्रेणि नखदीधितिकेसरं ।
ध्रियते मूर्ध्नि भूपालैर्भवच्चरणपंकजं ॥ 68.
अकस्मादेव ते चंडि स्फुरिताधरपल्लवं ।
मुखं मुक्तारुचो धत्ते घर्माभःकणमंजरीः ॥ 70.
वल्गितभ्रु गलद्घर्मजलमालोहितेक्षणं ।
विवृणोति मदावस्थामिदं वदनपंकजं ॥ 72.
मदपाटलगंडेन रक्तनेत्रोत्पलेन ते ।
मुखेन मुग्धे कोऽप्येष जनो रागमयः कृतः ॥ 74.
मदरक्तकपोलेन मन्मथस्त्वन्मुखेंदुना ।
नर्तितभ्रूलतेनालं मर्दितुं भुवनत्रयं ॥ 79.
हरिपादः शिरोलग्नजह्नुकन्याजलांशुकः ।
जयत्यसुरनिःशंकसुरानंदोत्सवध्वजः ॥ 80.
न मीलयति पद्मानि न नभोऽप्यवगाहते ।
त्वन्मुखेंदुर्ममासूनां हरणायैव यस्यति ॥ 82.
गांभीर्येण समुद्रोऽसि गौरवेणासि पर्वतः ।
कामदत्वाच्च लोकानामसि त्वं कल्पपादपः ॥ 84.
अयमालोहितच्छायो मदेन मुखचंद्रमाः ।
संनद्धोदयरागस्य चंद्रस्य प्रतिगर्जति ॥ 88.
चंद्रमाः पीयते देवैर्मया त्वन्मुखचंद्रमाः ।
अस्तमलो(?)ऽप्ययं शश्वदयमापूर्णमंडलः ॥ 89.
नैतन्मुखमिदं पद्मं न नेत्रे भ्रमराविमौ ।
एतानि केसराण्येव नैता दंतार्चिषस्तव ॥ 93.

Dípaka.

पवनो दक्षिणः (दारुणः?) पर्णं जीर्णं हरति वीरुधां ।
स एवावनतांगीनां मानभंगाय कल्पते ॥ 97.
चरंति चतुरंभोधिवेलोद्यानेषु दंतिनः ।
चक्रवालाद्रिकुंजेषु कुंदभासो गुणाश्च ते ॥ 98.
श्यामलाः प्रावृषेण्याभिर्दिशो जीमूतपंक्तिभिः ।
भुवश्च सुकुमाराभिर्नवशाद्वलराजिभिः ॥ 99.
विष्णुना विक्रमस्थेन दानवानां विभूतयः ।
क्वापि नीताः कुतोऽप्यासन्नानीता देवतर्द्धयः ॥ 100.
नृत्यंति निचुलोत्संगे गायंति च कलापिनः ।
बध्नंति च पयोदेषु दृशो हर्षांबुगर्भिणीः ॥ 102.
मंदो गंधवहः क्षारो (?) वह्निरिंदुश्च जायते ।
चर्चाचंदनपातश्च शस्त्रघातः प्रवासिनां ॥ 103.
जलं जलधरोद्गीर्णं कुलं गृहशिखंडिनां ।
चंचलं तडितां दाम बलं कुसुमधन्विनः ॥ 104.
त्वया नीलोत्पलं कर्णे स्मरेणास्त्रं शरासने ।
मयापि मरणे चेतस्त्रयमेतत्समं कृतं ॥ 105.
अवलेपमनंगस्य वर्धयंति बलाहकाः ।
कर्षयंति तु घर्मस्य मारुतोद्धूतशीकराः ॥ 108.
हरत्याभोगमीशानां (?) गृह्णाति ज्योतिषां गणं ।
आदत्ते चाद्य मे प्राणानसौ जलधरावली ॥ 110.
हृद्यगंधवहास्तुंगास्तमालश्यामलत्विषः ।
दिवि भ्रमंति जीमूता भुवि चैते मतंगजाः ॥ 112.

Ávṛitti.

विकशंति कदंबानि स्फुरंति कुटजद्रुमाः ।
उन्मीलंति च कंदल्यो दलंति ककुभानि च ॥ 116.
उत्कंठयंति मेघानां माला वृंदं कलापिनां ।
यूनां चोत्कंठयत्यद्य मानसं मकरध्वजः ॥ 117.
जित्वा विश्वं भवानद्य विहरत्यवरोधनैः ।
विहरत्यप्सरोभिस्ते रिपुवर्गो दिवं गतः ॥ 118.

Ákshepa.

कुतः कुवलयं कर्णे करोषि कलभाषिणि ।
किमपांगमपर्याप्तमस्मिन्कर्मणि मन्यसे ॥ 122.
सत्यं ब्रवीमि न त्वं मां द्रष्टुं वल्लभ लप्स्यसे ।
अन्याचुंबनसंक्रांतलाक्षारक्तेन चक्षुषा ॥ 124.
तव तन्वंगि मिथ्यैव रूढमंगेषु मार्दवं ।
यदि सत्यं मृदून्येव किमकांडे रुजंति मां ॥ 126.
सुंदरी सा न वेत्येष विवेकः केन जायते ।
प्रभामात्रं हि तरलं दृश्यते तत्र नाश्रयः ॥ 129.
चक्षुषी तव रज्येते स्फुरत्यधरपल्लवः ।
भ्रुवौ च भुग्ने न तथाप्यदुष्टस्यास्ति मे भयं ॥ 131.
दूरे प्रियतमः सोऽयमागतो जलदागमः ।
दृष्टाश्च फुल्ला निचुला न मृता चास्मि किं त्विदं ॥ 134.
न चिरं मम तापाय तव यात्रा भविष्यति ।
यदि यास्यसि याहि त्वमलमाशंकयात्र ते ॥ 136.
धनं च बहु लभ्यं ते सुखं क्षेमं च वर्त्मनि ।
न च मे प्राणसंदेहस्तथापि प्रिय मा स्म गाः ॥ 137.
जीविताशा बलवती धनाशा दुर्बला मम ।
गच्छ वा तिष्ठ वा कांत स्वावस्था ते निवेदिता ॥ 140.
गच्छ गच्छसि चेत्कांत पंथानः संतु ते शिवाः ।
ममापि जन्म तत्रैव भूयाद्यत्र गतो भवान् ॥ 142.
यदि सत्यैव यात्रा ते काप्यन्या गृह्यतां त्वया ।
अहमद्यैव रुद्धास्मि रंध्रान्वेषणमृत्युना ॥ 144.
गंता चेद्गच्छ तूर्णं ते कर्णौ यांति पुरा रवाः ।
आर्तबंधुमुखोद्गीर्णाः प्रयाणपरिपंथिनः ॥ 146.
गच्छेति वक्तुमिच्छामि त्वत्प्रियं मत्प्रियैषिणी ।
निर्गच्छति मुखाद्वाणी मा गा इति करोमि किं ॥ 148.
क्षणदर्शनविघ्नाय पक्ष्मस्पंदाय कुप्यतः ।
प्रेम्णः प्रयाणं ते ब्रूहि मया तस्येष्टमिष्यते ॥ 150.
सहिष्ये विरहं नाथ देह्यदृश्यांजनं मम ।
यदक्तनेत्रां कंदर्पः प्रहर्तुं मां न पश्यति ॥ 152.
प्रवृत्तैव प्रयामीति वाणी वल्लभ ते मुखात् ।
आयातापि त्वयेदानीं मंदप्रेम्णा ममास्ति किं ॥ 154.

नाघ्रातं न कृतं कर्णे स्त्रीभिर्मधुनि नार्पितं ।
त्वद्विषां दीर्घिकास्वेव विशीर्णं नीलमुत्पलं ॥ 156.
अर्थो न संभृतः कश्चिन्न विद्या काचिदर्जिता ।
न तपः संचितं किंचिद्गतं च चतुरं वयः ॥ 158.
किमयं शरदंभोदः किं वा हंसकदंबकं ।
रुतं नूपुरसंवादि श्रूयते तन्न तोयदः ॥ 160.
अमृतात्मनि पद्मानां द्वेष्टरि स्निग्धतारके ।
मुखेंदौ तव सत्यस्मिन्नपरेण किमिंदुना ॥ 162.
चित्रमाक्रांतविश्वोऽपि विक्रमस्ते न शाम्यति ।
कदा वा दृश्यते तृप्तिरुदीर्णस्य हविर्भुजः ॥ 164.
न स्तूयसे नरेंद्र त्वं ददासीति कदाचन ।
स्वमेव मत्वा गृह्णंति यतस्त्वद्धनमर्थिनः ॥ 166.

Arthántaranyása.

भगवंतौ जगन्नेत्रे सूर्याचंद्रमसावपि ।
पश्य गच्छत एवास्तं नियतिः केन लंघ्यते ॥ 171.
पयोमुचः परीतापं हरंत्येते शरीरिणां ।
न त्वात्मलाभो महतां परदुःखोपशांतये ॥ 172.
उत्पादयति लोकस्य प्रीतिं मलयमारुतः ।
ननु दाक्षिण्यसंपन्नः सर्वस्य भवति प्रियः ॥ 173.
जगदाह्लादयत्येष मलिनोऽपि निशाकरः ।
अनुगृह्णाति हि परान्सदोषोऽपि द्विजेश्वरः ॥ 174.
मधुपानकलात्कंठान्निर्गतोऽप्यलिनां ध्वनिः ।
कटुर्भवति कर्णस्य कामिनां, प्राप्नमीदृशं ॥ 175.
अयं मम दहत्यंगमंभोजदलसंस्तरः ।
हुताशनप्रतिनिधेर्दाहात्मा ननु युज्यते ॥ 176.
क्षिणोतु कामं शीतांशुः किं वसंतो दुनोति मां ।
मलिनाचरितं कर्म सुरभेर्नन्वसांप्रतं ॥ 177.
कुमुदान्यपि दाहाय किमंग कमलाकरः ।
न हींदुगृह्येषूग्रेषु सूर्यगृह्यो मृदुर्भवेत् ॥ 178.

Vyatireka.

धैर्यमाहात्म्यलावण्यप्रमुखैस्त्वमुदन्वतः ।
गुणैस्तुल्योऽसि भेदस्तु वपुषैवेदृशेन ते ॥ 180.
अभिन्नवेलौ गंभीरावंबुराशिर्भवानपि ।
असावंजनसंकाशस्त्वं तु चामीकरच्छविः ॥ 182.
त्वं समुद्रश्च दुर्वारौ महासत्त्वौ सतेजसौ ।
इयांस्तु युवयोर्भेदः स जडात्मा पटुर्भवान् ॥ 184.
स्थितिमानपि धीरोऽपि रत्नानामाकरोऽपि सन् ।
तव कक्षां न यात्येव मलिनो मकरालयः ॥ 186.
वहन्नपि महीं कृत्स्नां सशैलवनसागरां ।
भर्तृभावाद्भुजंगानां शेषस्त्वत्तो निकृष्यते ॥ 187.
त्वन्मुखं कमलं चेति द्वयोरप्यनयोर्भिदा ।
कमलं जलसंरोहि त्वन्मुखं त्वदुपाश्रयं ॥ 189.
अभ्रूविलासमस्पृष्टमदरागं मृगेक्षणं ।
इदं तु नयनद्वंद्वं तव त्वद्गुणभूषितं ॥ 190.
त्वन्मुखं पुंडरीकं च फुल्ले सुरभिगंधिनी ।
भ्रमद्भ्रमरमंभोजं लोलदृष्टि मुखं तव ॥ 193.
चंद्रोऽयमंबरोत्तंसो हंसोऽयं तोयभूषणः ।
नभो नक्षत्रमालीदमिदमुत्कुमुदं पयः ॥ 194.
अरत्नालोकसंहार्यमवार्यं सूर्यरश्मिभिः ।
दृष्टिरोधकरं यूनां यौवनप्रभवं तमः ॥ 196, etc.

In marginibus perbrevis commentarius, *Kávyádarṣa-márjana* dictus, adscriptus est, a *Harinátha,* Viṣvadharae filio, Keṣavae et Bhánus fratre natu minore, compositus. Incipit: गिरीशहृतदेहार्द्धां गिरीशत्वसमृद्धये । etc. तातं विश्व[ध]रं नत्वा ज्यायांसङ्केशवं गुरुम् । भानोरवरजेनायं प्रक्रमः क्रियते मया ॥ Idem Kaṇṭhábharaṇam librum peniculo se abstersisse profitetur (Kaṇṭhábharaṇamárjana), quo negotio eum melius perfunctum esse spero, quam in commentario nostro, quo non multam Daṇḍinis verbis claritatem attulit. Praeter *Alankáraṣekharam,* Kávyaprakáṣam, Vámanam, etiam Bhámaham laudat, hujusque praecepta Daṇḍinem secutum esse ad I, 15. declarat (भामहादिमतमाह).

Codex anno 1647 non satis accurate exaratus est. (Wilson 336.)

486.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 59. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 19, 20.

Foll. 1–24. *Kávyádarṣas* liber. (B.)

I. Márgavibhávana, fol. 4[b]; II. Arthálankáravibhávana, fol. 17[a]; III. Dushkarádidarṣana, fol. 24[b].

Haec voluminis pars a Pítámbaraṣarman post annum 1815 parum accurate exarata est. (Wilson 333[a].)

487.

Foll. 25–59. *Kávyálankáravṛittis, Vámanae* de arte poetica aphorismi, cum commentario auctoris ipsius. Incipit:

प्रणम्य परमं ज्योतिर्वामनेन कविप्रिया ।
काव्यालंकारसूत्राणां स्वेषां वृत्तिर्विधीयते ॥

Kávyaṁ gráhyam alaṅkárát ॥ काव्यं खलु ग्राह्यमुपादेयं भवत्यलंकारात् ॥ काव्यशब्दो यं गुणालंकारसंस्कृतयोः शब्दार्थयोर्वर्त्तते भक्त्या तु शब्दार्थमात्रे ॥ को सावलंकार इत्यत आह ॥ *Saundaryam alaṅkáraḥ* ॥ etc.

Opus in capita quinque (*adhikaraṇa*) eaque in lectiones (adhyáya) divisa sunt.

I. 3 adhy. De poesis natura. Stylum (ríti) post-

quam poesis esse animam constituit[1], in species tres dividit: *Vaidarbhí, Gauḍí, Páncháli*[2], singulasque accuratius definit. Lectione tertia poesis auxilia exponit[3]. Tum poemata oratione aut soluta, aut metris devincta scribi posse affirmat (काव्यं गद्यं च पद्यं च). Orationis solutae tria genera definit: *vṛittagandhi, chúrṇam, utkalikáprâyam.* Denique inter omnia opera poetica decem dramatum genera excellere ait: संदर्भेषु दशरूपकं श्रेयः। तद्धि चित्रं। चित्रपटवद्विशेषसाकल्यात् ॥

II. 2 adhy. Hoc capite vitia exponit, quibus opera poetica contaminentur. Eaque perperam adhibitis aut in vocabulis, aut vocabulorum significatione, aut sententiis, aut sententiarum tenore reperiuntur: 1. दुष्टं पदमसाधु ॥ कष्टं ग्राम्यमप्रतीतमनर्थकं च ॥ 2. अन्यनेयगूढार्थाश्लीलक्लिष्टानि च ॥ 3. भिन्नवृत्तियतिभ्रष्टविसंधीनि वाक्यानि (scil. दुष्टानि) ॥ 4. व्यर्थैकार्थसंदिग्धायुक्तापक्रमलोकविद्याविरुद्धानि ॥

III. 3 adhy. De orationis poeticae coloribus (*guṇa*). Atque carminis pulchritudo sententiarum convenientia comparatur, non vero sermonis artibus externis. Quas, si solae usurpentur, poematis tantum non poeticis nitorem quendam afferre posse ait: काव्यशोभायाः कर्तारो धर्मगुणाः ॥ ते चौजःप्रसादादयो, न यमकोपमादयः, कैवल्येन तेषामकाव्यशोभाकरत्वात् ॥ Quae virtutes poesis pulchritudinem adaugeant, ea esse *ornamenta: tad-* (i. e. *kávyaṣobháyáḥ*) *atiṣayahetavas tv alankárá iti.* Jam poesis colores singulos definit, eosque aut in verbis conspici ait, aut in rebus ipsis: A. *Ṣabdaguṇáḥ:* ओजःप्रसादश्लेषसमतासमाधिमाधुर्यसौकुमार्योदारतार्थव्यक्तिकांतयो बंधगुणाः ॥ B. *Arthaguṇáḥ* = A: त एवार्थगुणाः ॥

IV. 3 adhy. De sermonis poetici ornamentis externis (*alankára*), quibus carminum venustas adaugetur, qualia artibus metricis, parabolis, tropis, similibus rebus constant. A. *Ṣabdálankára:* a. *yamaka;* b. *anuprása*, quibus vocabulis syllabarum consonarum repetitio quaedam artificiosa et regulis restricta significatur. B. *Arthálankára: upamá*[4]. Postquam lectione secunda parabolarum naturam definivit, tertia auctor earum species exponit (*upamáprapancha*).

V. 2 adhy. Hoc capite miscellanea praecepta quaedam tradit, partim metrica, partim syntactica, partim grammatica, eaque práyogika (πρακτικός) nomine comprehendit, quia ex usu communi hausta sunt, etiamsi quaedam theoriae repugnent: a. *kávyasamaya*, regulae e communi poetarum usu deductae; b. *ṣabdaṣuddhi*, de sermonis puritate. Hac parte Vámana de grammaticae partibus quibusdam disputat, quarum in usu poetae aequales a praeceptis grammaticorum antiquiorum discedebant.

His summa breviter enarrata est libri, subtilitate et perspicacitate, meo quidem judicio, inter omnia opera rhetorica praestantissimi. Exemplorum ad praecepta probanda adhibitorum partem ipse scripsit, partem ex aliis libris hausit, idque ipse in medio libro declarat: एभिर्निदर्शनैः स्वीयैः परकीयैश्च पुष्कलैः। etc. Atque Daṇḍinem in fontibus ejus fuisse, e versibus multis colligitur, qui e *Kávyádarṣa* excerpti sunt. Cf. II, 2:

स्वभावहेतवः केचिद्व्याक्रियंते मनोरमाः ॥ 2, 245.
अनभ्यासेन विद्यानामसंसर्गेण धीमतां।
अनिग्रहेण चाक्षाणां जायते व्यसनं नृणां ॥ 2, 246.
गतः कामकथोन्मादो गलितो यौवनज्वरः।
क्षतो मोहश्च्युता तृष्णा कृतं पुण्याश्रमे मनः ॥ 2, 247.
वनान्यमूनि न गृहाण्येता नद्यो न योषितः।
मृगा इमे न दायादास्तन्मे नंदति मानसं ॥ 2, 248.
अत्यंतमसदार्याणामनालोचितचेष्टितं।
अतस्तेषां विवर्धंते सततं सर्वसंपदः ॥ 2, 249.
उद्यानसहकाराणामनुद्भिन्ना न मंजरी।
देयः पथिकनारीणां सतिलः सलिलांजलिः ॥ 2, 250.

etc., quae disticha loco supra indicato in Kávyádarṣa leguntur, nisi forte uterque exempla e communi libro quodam excerpserunt. Nominatim auctores et libros hos laudat: *Námamálá* lexicon, I, 3; *Viṣákhila* (? I, 3. कला नृत्यगीतादिकाः। तासामभिधायकानि शास्त्राणि विशाखिलादिप्रणीतानि कलाशास्त्राणि); *Ṣúdraka*, III, 2. शूद्रकादि- sic प्रबंधेषु भूयान्यस्य [श्लेषस्य] प्रपंचः; *Hariprabodha*, IV, 1.

Haec voluminis pars post annum 1815 e codice Bengalensi parum accurate transscripta est. (Wilson 333[b].)

488.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 48. Long. 12½. Lat. 9. Linn. 24.

Vámanavṛittiṭíká, commentarius ad *Vámanae* Alankáravṛitti librum, a *Maheṣvara* scriptus. Incipit: प्रणम्य परमात्मानं जगज्जन्मादिकारणं। साधुवामनसूत्राणां व्याख्या प्राख्यायते मया ॥ तत्र निगमनिरूढार्थयथार्थज्ञानसंपन्नहृदयः परमकारुणिकः श्रीवामनाचार्य्यः सकलहृदयहृदयाह्लादकारणकाव्यालङ्कारसूत्राणि प्रथमतो विधाय तत्त्वबुभुत्सुझटितिबोधाय स्वयमेव तदर्थविवरणवृत्तिं चिकीर्षुः

---

[1] रीतिरात्मा काव्यस्य ॥ विशिष्टपदरचना रीतिः ॥ विशेषो गुणात्मा ॥

[2] विदर्भादिषु दृष्टत्वात्तत्समाख्या ॥ समग्रगुणा वैदर्भी ॥

[3] *Loko vidyá prakírṇaṁ cha kávyángáni* ॥ शब्दस्मृत्यभिधानकोषछंदोविचितिकलाकामशास्त्रदंडनीतिपूर्वा विद्याः। लक्ष्यज्ञत्वमभियोगो वृद्धसेवावेक्षणं प्रतिभानमवधानं च काव्यांगानि ॥ Alibi haec leguntur: 'Nulla vox, nulla sententia, nulla doctrina, nulla ars, quae non poeticae ministra; eheu gravissimum poetae officium.'

[4] उपमानोपमेययोर्गुणलेशतः साम्यमुपमा ॥

शिष्टाचार प्रमाणमिति व्यवस्थापयन् परमात्मप्रणामरूप मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थं शास्त्रादौ निबध्नाह प्रणम्येत्यादिना ॥ Accuratam Vámanae expositionem in hoc libro frustra quaeras, tanto enim auctorem recentiorum systematum fuco Maheșvara obruit, ut illo saepe sit obscurior.

Cap. I. fol. 13[b]; II. fol. 22[a]; III. fol. 30[a]; IV. fol. 48[a]. Capitis quinti commentarius desideratur.

In folio 8[b]. haec subscriptio legitur: इति श्रीसुबुद्धिमिश्रमहेश्वरकृतौ साहित्यसर्वस्वे etc.

Codex post annum 1810 a Pítámbaraṣarman satis accurate exaratus est. (WILSON 345.)

489.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 151. Long. 14. Lat. 5½. Linn. 11.

Sarasvatíkaṇṭhábharaṇam, liber *Bhojadevae* regi tributus. Incipit:

ध्वनिर्वर्णाः पदं वाक्यमित्यास्पदचतुष्टयम्
यस्याः सूक्ष्मादिभेदेन वाग्देवीं तामुपास्महे १
निर्दोषं गुणवत्काव्यमलंकारैरलंकृतम्
रसान्वितं कविः कुर्वन् कीर्तिं प्रीतिं च विंदति २
दोषाः पदानां वाक्यानां वाक्यार्थानां च षोडश
हेयाः काव्ये कवींद्रैर्ये तानेवादौ प्रचक्ष्महे ३

Liber in capita quinque divisus est.

I. *Doshaguṇavivechanam.* Foll. 1–19. 1. doshás (16) fol. 1[a]–7[a]. 2. ṣabdaguṇás (24) fol. 7[a]–9[b]. 3. vákyárthaguṇás (24) fol. 9[b]–11[b]. 4. padadoshánám adoshatvam fol. 11[b]–14[a]. 5. vákyadoshánám adoshatvam fol. 14[a]–16[b]. 6. vákyárthadoshánám adoshatvam fol. 16[b]–19[b].

II. *Ṣabdálankára.* Foll. 20–53. Incipit: शब्दार्थाभियसंज्ञाभिरलंकारान्कवीश्वराः वाह्यानाभ्यंतरान्वाह्याभ्यंतराँश्चानुशासति १ ये व्युत्पत्यादिना शब्दमलंकर्तुमिह क्षमाः शब्दालंकारसंज्ञास्ते ज्ञेया जात्यादयो वुधैः २. 1. játi inc. in fol. 20[a]. 2. gati fol. 21[b]. 3. ríti sive márga fol. 22[a] (वैदर्भी साथ पांचाली गौडीयावंतिका तथा । लाटीया मागधी चेति षोढा रीतिर्निगद्यते ॥ antiquiores vero tres tantum species enumerant). 4. vṛitti fol. 23[a] (कैशिक्यारभटी चैव सात्वती भारती तथा । मध्यमारभटी चैव तथा मध्यमकैशिकी)[1]. 5. chháyá fol. 23[b]. 6. mudrá fol. 23[b]. 7. ukti fol. 24[a]. 8. yukti fol. 24[b]. 9. bhaṇiti fol. 25[b]. 10. gumphaṇá fol. 26[a]. 11. ṣayyá fol. 26[b]. 12. paṭhiti fol. 27[b]. 13. yamaka fol. 29[a]. 14. ṣlesha fol. 32[b]. 15. anuprása fol. 34[a]. 16. chitra fol. 42[a]. 17. vákovákya fol. 48[a]. 18. prahelíká fol. 49[b]. 19. gúḍha fol. 50[a]. 20. praṣnottara fol. 50[b]. 21. adhyeya fol. 51[a]. 22. ṣravya fol. 51[b]. 23. prekshya fol. 52[a]. 24. abhineya fol. 52[a].

[1] Auctorem numeros 24, 16, 6, 4. adamasse facile percipitur.

III. *Arthálankára.* Foll. 54–72. Incipit: चलमर्थमलंकर्तुं ये व्युत्पत्यादिवर्त्मना ज्ञेया जात्यादयः प्राज्ञैस्ते र्थालंकारसंज्ञया. 1. játi fol. 54[a]. 2. vibhávaná fol. 55[b]. 3. hetu fol. 56[a]. 4. ahetu fol. 58[a]. 5. súkshma fol. 58[b]. 6. uttara fol. 59[a]. 7. virodha fol. 59[b]. 8. sambhava fol. 60[a]. 9. anyonya fol. 61[a]. 10. parivṛitti fol. 61[b]. 11. nidarṣana fol. 62[a]. 12. bheda fol. 62[b]. 13. samáhita fol. 64[a]. 14. bhránti fol. 64[b]. 15. vitarka fol. 65[b]. 16. mílita fol. 66[a]. 17. smṛiti fol. 67[a]. 18. bháva fol. 67[a]. 19. pratyaksha fol. 68[a]. 20. anumána fol. 68[b]. 21. ágama fol. 69[a]. 22. upamána fol. 69[b]. 23. arthápatti fol. 70[b]. 24. abháva fol. 71[b] (प्रत्यक्षपूर्वाणि प्रमाणानि जैमिनेः).

IV. *Ubhayálankriyá.* Foll. 73–107. Incipit: शब्देभ्यो यस्त्विवादिभ्य उपमादिः प्रतीयते विशिष्टोऽर्थः कवीनां ता उभयालंक्रियाः प्रियाः. 1. upamá fol. 73[b]. 2. rúpaka fol. 77[a]. 3. sámya fol. 80[b]. 4. saṁṣaya fol. 84[a]. 5. apahnuti fol. 84[b]. 6. samádhi fol. 85[b]. 7. samásokti fol. 86[b]. 8. utprekshá fol. 88[a]. 9. aprastutastuti fol. 89[b]. 10. tulyayogitá fol. 90[a]. 11. leṣa fol. 90[b]. 12. sahokti fol. 91[b]. 13. samuchchaya fol. 92[b]. 14. sákshepa fol. 94[b]. 15. arthántaranyása fol. 96[a]. 16. viṣeshokti fol. 96[b]. 17. parikara (sive *parishkṛiti*) fol. 97[b]. 18. dípaka fol. 100[b]. 19. krama fol. 102[a]. 20. paryáya fol. 103[a]. 21. atiṣaya fol. 104[a]. 22. ṣlesha fol. 104[b]. 23. bhávika fol. 105[b]. 24. saṁsṛishṭi fol. 106[b].

V. *Rasavivechana.* Foll. 108–151. Incipit: रसो भिमानोऽहंकारः शृंगार इति गीयते यो र्थस्तस्यान्वयात्काव्यं कमनीयत्वमश्नुते. Hoc capite auctor de his rebus disputavit: भावो जन्मानुबंधोऽथैनिष्पत्तिः पुष्टिसंकरौ । ह्रासाभासौ शमः शेषो विशेषः परिशेषवान् ॥ विप्रलंभोऽथ संभोगस्तच्चेष्टास्तत्परीष्टयः । निरुक्तयः प्रकीर्णानि प्रेमाणः प्रेमपुष्टयः । नायिकानायकगुणाः पाकाद्याः प्रेमभक्तयः ॥ नानालंकारसंसृष्टेः प्रकाराश्च रसोक्तयः । चतुर्विंशतिरित्युक्ता रसान्वयविभूतयः ॥ Neque tamen, velut in libris reliquis, partes singulas accurate distinxit.

Omnia praecepta variorum poetarum versibus probata sunt. Atque fontes suos auctor ipse non indicavit, nominatim enim praeter *Váṇam,* Harshadevae tantum *Ratnávalím, Chhalitarámam* comoediam, Náráyaṇae Veṇísaṁháram, Mághae Ṣiṣupálam laudavit. Quum vero singula disticha accuratius inspexissem, horum poetarum operibus eum usum esse comperi[2]: 1. *Adbhutapunya* (यायाते दयिते मरुस्थलभुवां = Ṣárngadhara 111, 3). 2. *Amarúka.* 3. *Kálidása* (Urvaṣí, Kumára, Megha, Raghu, Ṣákuntala)[3]. 4. *Kríḍáchandra* (च्युतामिंदोर्लेखां = Ṣ. 4, 10). 5. Chhinnama (कल्याते शमितत्रिविक्रम = Ṣ. 4, 12).

[2] Major vero distichorum pars unde desumta sit, hucusque me latet.

[3] *Málávikágnimitrae* ne unum quidem distichon citat.

6. *Daṇḍin*, e cujus Kávyádarṣa non modo regulas plurimas, sed etiam omnia fere exempla excerpsit. 7. *Dhárákadamba* (बाले मालेयमुच्चैर् = Ṣ. 134, 6). 8. *Náráyaṇa* (Veṇísaṁhára). 9. *Nidrádaridra* (जाने कोपपराङ्मुखी = Ṣ. 106, 7). 10. *Padárthadharmasangraha* (hujus libelli distichon primum laudatur). 11. *Bhaṭṭi* (Bhk.). 12. *Bhadantajnánavarman* (किं जातोऽसि चतुष्पथे = Ṣ. 58, 1). 13. *Bhartṛimeṇṭha* (मधुरविकसितोत्पला = Ṣ. 139, 5). 14. *Bhartṛihari*. 15. *Bhavabhúti* (Uttara, Mahávíra, Málatí). 16. *Bháravi* (Kiráta). 17. *Mahánáṭaka*. 18. *Mágha* (Ṣiṣupála). 19. *Rájaṣekhara* (Karpúramanjarí, Prachaṇḍapáṇḍava, Viddhaṣálabhanjiká). 20. *Lakshmídhara* (कंपंते कपयो भृशं = Ṣ. 137, 3). 21. *Váṇa*. 22. *Vijjáká* (उन्नमय्य सकचग्रहं = Ṣ. 32. 17. दृष्टिं हे प्रतिवेशिनि = Ṣ. 132, 9. विलासमसृणोल्लसन् = Ṣ. 36, 14). 23. *Vihlaṇa*. 24. E versibus in Ṣárngadharapaddhati *Bhojarájae* tributis duos in hoc libro reperi: कियन्मात्रं जलं et यदेतच्चंद्रांतर्[1]. *Munja* capitis primi disticho celebratur:

सौजन्यांबुनिधे बुधप्रिय गुणप्राकार धर्मद्रुम-
प्ररोह प्रतिपन्नवत्सल महात्यागिन्विवेकाश्रय ।
लक्ष्म्यावास मनस्विनीमनसिजव्यापारदीक्षागुरो
श्रीमन्मुंज किमित्यमुं जनमुपस्पृष्टं दृशा नार्हसि ॥

His igitur librum post decimum seculum compositum esse manifestum est.

Codex anno 1821 satis accurate exaratus est. (Wilson 246.)

490.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 106. Long. 14. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 11.

Ratnadarpaṇas, commentarius ad *Sarasvatíkaṇṭhábharaṇam*, a *Ratneṣvara* (Rámasinhadeva?) scriptus. Incipit:

एकेन यस्य यमिनः प्रमदेव देह-
मर्धेन राजति पुमानिव चापरेण
तत्वक्रमादथ च न प्रमदा पुमान्वा
श्रेयांसि वर्धयतु स स्मरशासनो वः १
श्रीरामसिंहदेवेन दोर्दंडदलितद्विषा
क्रियते [ऽ]वंतिभूपालकंठाभरणदर्पणः २

Codice nostro tria tantum capita prima continentur. I. fol. 45[b]; II. fol. 89[a]; III. fol. 106[a]. Auctor ipse commentarium ad Kávyaprakáṣam se scripsisse profitetur, fol. 25[a].

Codex anno 1822 exaratus est. (Wilson 164.)

[1] Distichon लिंपतीव तमोऽंगानि, quod in Mṛichchhakaṭiká legitur, a Ṣárngadhara Meṇṭhae et Vikramádityae tribuitur.

491.

Opuscula tria. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 75. Long. foll. 1–17. $13\frac{1}{2}$. reliquorum 12. Lat. 5.

Foll. 1–17. Linn. 11. *Ṣringáratilakam*, quo libello *Rudrabhaṭṭa* (Rudraṭa) τὸ πάθος ἐρωτικόν tractavit et exemplis suis illustravit. Incipit: शृंगारी गिरिजानने सकरुणो रत्यां प्रवीरः स्मरे etc.

Capite primo (distt. 166.) Rudra de *náyaka* et *náyiká*, secundo (distt. 114.) de amantium variis animi affectionibus, tertio (distt. 84.) de πάθεσι in universum exponit.

Auctor non modo a Mammaṭa et Viṣvanátha, sed etiam a Ṣárngadhara laudatur. In cujus anthologia quum novem disticha auctori nostro tributa sint, quinque in hoc libello reperi: Ṣ. 102, 12 = R. 1, 95; 115, 2 = 1, 35; 123, 2 = 2, 106; 123, 7 = 1, 51; 131, 5 = 1, 29.

Ejusdem opusculi apographon, anno 1584 non accurate exaratum, in codice E. I. H. 290. exstat.

Haec voluminis pars anno 1821 negligenter exarata est. (Wilson 243[a].)

492.

Foll. 117–126. Linn. 9. Continetur his foliis initium libri rhetorici cujusdam, nisi fallor, *Alankárakaustubhae*, a *Karṇapúra* scripti, cum commentario auctoris anonymi. Textus incipit: ग्रंथारंभे स्वाभीष्टदेवतानामगुणकीर्तनात्मकं मंगलमंगीकुर्वाण ग्रंथकारो ग्रंथस्य निर्विघ्नं परिसमाप्तिमाशास्ते। स्वानन्दरसतृष्णः कृष्णचैतन्यविग्रहो जयति आपामरमपि कृपया सुधया स्नपयांबभूव भूमौ यः ॥१॥ स जयति येन प्रभवति सुदृशां etc. Commentarius incipit: अद्वैतप्रकटीकृतो नरहरिप्रेष्ठः स्वरूपप्रियो नित्यानन्दसखः सनातनगतिः श्रीरूपकृत्केतनः लक्ष्मीप्राणपतिर्गदाधररसोल्लासी जगन्नाथभूः सांगोपांगसपार्षदः स दयतां देवः शचीनन्दनः ॥ अथ सोऽयं कविमुकुटमणिः *Karṇapúraṇo* (l. °ṇa) स्वामी सकृतश्लोकानां (sva°) स्वयमेव टीकामाह ग्रंथारंभ इत्यादिः.

Haec folia exeunte seculo superiore nitide exarata sunt. (Wilson 332[c].)

493.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 184. Long. 13. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. 8–17.

Alankárakaustubhas, a *Karṇapúra* compositus, cum commentario. Liber in decem capita (*kiraṇa*) divisus est. Folia १–१३, quibus liber primus et initium secundi continebantur, interciderunt.

II. Ṣabdárthavṛittinirúpaṇa, fol. 26[a]; III. Dhvaninirṇaya, fol. 55[a]; IV. Guṇíbhútavyangyanirṇaya, fol. 61[a]; V. Rasabhávatadbhedanirúpaṇa, fol. 116[a]; VI. Guṇavivechana, fol. 121[a]; VII. Ṣabdálankáranirṇaya, fol. 132[b];

VIII. Arthálankáranirúpaṇa, fol. 164ᵃ; IX. Rítinirúpaṇa, fol. 166ᵇ; X. Doshapradarṣana, fol. 184ᵃ.

Liber Sáhityadarpaṇa recentior est. Rájendralálamittra auctore (Chaitanyachandrodaya introd. p. VI) Karṇapúra anno 1524 natus est. Quae disticha exempli causa addita sunt, eorum longe plurimis Krishṇae et Rádhae amores celebrantur. Auctoris nomen hoc tantum disticho traditur, quod in fine libri legitur: श्रीमकविकर्णपूरस्य चरणावनिशं भजे निर्मितः कृष्णकंठाहों मेनालङ्कारकौस्तुभः ॥ Commentarium ab auctore ipso scriptum esse conjicio.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 61.)

494.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 183. Long. 12. Lat. 9½. Linn. 9–27.

Alankárakaustubhas.

Hic codex e superiore post annum 1814 transscriptus est. (WILSON 411.)

495.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 147. Long. 12. Lat. 4. Linn. 10.

A. Foll. 1–43. *Alankárasarvasvam.* Incipit:

नमस्कृत्य परां वाचं देवीं त्रिविधविग्रहाम्
निजालंकारसूत्राणां वृत्त्या तात्पर्यमुच्यते ॥

Auctor, cujus nomen codice nostro non proditur, rhetorices partem *ornamenta*[1] tractantem centum circiter aphorismis adumbravit, et commentario prolixo et abstruso necnon exemplis illustravit. Auctores et libros rhetoricos hosce laudat: Alankáramanjarí, Udbhaṭa, Dhvanikára, Bhaṭṭa, Bhaṭṭanáyaka, Bhámaha, Rudraṭa, Vakroktijívitakára, Vámana, Vyaktivivekakára. Se ipsum *Ṣríkaṇṭhastavae* (Ṣríkaṇṭhae *regionis* laudes), quod *Harshacharitae* carminis caput fuisse conjicio, et *Sáhityamímánsae* auctorem profitetur. Quos locos Mallinátha ex Alankárasarvasva excerpsit, eos omnes in hoc libro reperi.

In fine haec leguntur: संपूर्णमिदमलंकारसर्वस्वमिति श्रेयः कृतिस्तत्रभवद्राजानरुय्यकस्येति शिवं ॥ Numerum ११. scriba errore praetermisit, sed nihil deest.

B. Foll. 44–147. *Alankáravimarshiṇí*, commentarius ad librum superiorem a Jayaratha (?), Ṣringárae filio, scriptus. Incipit: निजेति परकीयाणां हि सूत्राणां तात्पर्यकथनेऽनवबोधो पि स्यादिति भावः तथा न कैश्चिदपि परैरीदृंशि सूत्राणि कृतानीत्यपि ध्वनितं तात्पर्यमिति संक्षिप्तार्थप्रकाशनमित्यर्थः etc.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 406.)

496.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 97. Long. 13. Lat. 9. Linn. 27.

A. Foll. 1–30. *Alankárasarvasvam.*

B. Foll. 31–97. *Alankáravimarshiṇí.*

Hoc apographon e codice superiore post annum 1815 transscriptum est. (WILSON 227.)

497.

Opera quinque. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 160. Long. 11. Lat. 5.

Foll. 1–61. Linn. 14. *Kávyakalpalatávṛitti-parimalae* fragmentum. Incipit: श्रीशारदां हृदि ध्यात्वा विख्यातं परिमलाख्यया । काव्यकल्पलतावृत्तेः किंचिद्वच्मि विवेचनं ॥१ वृत्तिकारः काव्यकल्पलतासूत्रे वृत्तिं कर्तुकामो वाङ्मयज्योतिर्विमर्शनपूर्वमभिधेयमाह ॥

Scholiasta, cujus nomen fragmento nostro non traditur, commentarium, quem *Amarachandra* Jaina, Jinadattae discipulus, ad Kávyakalpalatae libri aphorismos composuit, satis copiose explanavit. Atque Amarachandra (cod. E. I. H. 848. Samvat 1475) ab his distichis incipit:

विमृश्य वाङ्मयं ज्योतिरमरेण यतींदुना ।
काव्यकल्पलताख्येयं कविशिक्षा प्रतन्यते ॥१॥
सारस्वतामृतमहार्णवपूर्णिमेंदो-
र्नैत्वारिसिंहसुकवेः कवितारहस्यं ।
किंचिच्च तद्रचितमात्मकृतं च किंचि-
द्व्याख्यास्यते त्वरितकाव्यकृतेऽत्र सूत्रं ॥२॥

Aphorismorum vero auctor, sive ille *Arisinha*, sive Amarachandra ipse fuit, ab his verbis incipit:

वाचं नत्वा महानंदकरसत्काव्यसंपदे ।
कविशिक्षामिमां वच्मि काव्यकल्पलताह्वयां ॥

Totum opus ab Amarachandra in quatuor libros (pratána) divisum est: I. *chhandaḥsiddhi;* II. *ṣabdasiddhi;* III. *ṣleshasiddhi;* IV. *arthasiddhi.* Libri singuli in fasciculos distributi sunt: I, 1. anushṭupṣásana; 2. chhandobhyása; 3. sámányaṣabda; 4. váda; 5. varṇyasthiti. II, 1. rúḍhanámamálá; 2. yaugikanámamálá; 3. misranámamálá; 4. anuprása; 5. lákshaṇikaṣabdasvarúpa. III, 1. ṣleshavyutpádana; 2. sarvavarṇana; 3. uddishṭavarṇana; 4. adbhutavidhi; 5.

---

[1] शब्दार्थोभयालंकाराः । तत्र शब्दालंकारा यमकादयः । अर्थालंकारा उपमादयः । उभयालंकारा लाटानुप्रासादयः ॥

chitraprapancha. IV, 1. alankára; 2. varṇa; 3. ákára; 4. kriyá; 5. prakírṇaka; 6. sankhyá; 7. samasyá. Quo argumento solo non poeticae principia, sed versuum faciendorum ἐγχειρίδιον hoc libro contineri, manifestum est.

In volumine nostro commentarius ad librum primum continetur, quem scholiasta in sedecim paragraphos (prastara) divisit. Praeter libros notissimos, *Máṇikyasúrim* Jainam, Haima-chhandaṣchúḍámaṇim librum, Hemachandrae Triṣalákápurushacharitam laudat.

Folia ३६–५३, quibus prastarae septimi finis et undecimi initium continebantur, deperdita sunt.

Haec voluminis pars seculi septimi decimi ineuntis literatura nitidissime exarata est. (Walker 161ª.)

498.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 69. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–54. Linn. 6. *Kavikalpalatá*, versificationis compendium a *Devendra* (Deveṣvara) scriptum. *Vágbhaṭṭa*, auctoris pater, Málavae regis cujusdam a consiliis fuit. Incipit:

गङ्गावारिभिरुक्षिता[:] फणिफणैरुत्पल्लवास्तच्छिखा-
रत्नैः कोरकिताः शितांशुकलया स्मि(sme)रैकपुष्पश्रियः ।
आनन्दाश्रुपरिस्रुताक्षिहुतभुग्धूमैर्मिलद्दोहदा
नाल्पं कल्पलता(:)फलं दधतु (dadatu) वोऽभीष्टं जटा धूर्जटेः ।
मालवेन्द्रमहामात्यश्रीमद्वाभटनन्दनः ।
देवेश्वरः प्रतनुते कविकल्पलतामिमां । [२]
प्रतिभाभावितात्मानः कवित्वं के न कुर्वते ।
अन्यत्र कविताधानकुशला विरलाः पुनः । [३]
यदन्यै(ny)र्वर्त्म न(:) क्षुण्णं तत्रं सञ्चरतो मम ।
पदे पदे प्रस्खलतः सन्तः सन्तु विचारकाः । [४]
कविशीक्षाशतं वीक्ष्य कवीन्द्रानुपजीव्य च ।
निबद्धेयं मया धीरास्त्वरितश्लोकसिद्धये । [५]
सुवृत्तरम्यस्तवका सदालिपरिशीलिता ।
कविकल्पलताख्येयममला परिशील्यतां । [६]
शब्दश्लेषम(ka)र्थाख्याश्चत्वार स्तवका इह ।
ते चतुःपञ्चषट्सप्तकुसुमैरन्विताः क्रमात् । [७]
तत्राद्ये(tatrádye)स्तवके छन्दोभ्यासः सामान्यशब्दकः ।
वर्ण्यस्थितिरनुप्रासः कुसुमानि यथाक्रमात् । [८]

Liber in fasciculos et flores divisus est.

I, 1. Generalia versuum faciendorum praecepta. 2. Adjectivorum, in poematis usurpandorum, spęcimina proponuntur. Deinde vocabula, quae in lingua Prákritica mutationem non subeunt, enumerantur. 3. Incipit: अथ वर्ण्यानि कथ्यन्ते तानि यानि कवीश्वरैः। महाकाव्यप्रभृतिषु प्रबंधेषु ववन्धिरे ॥ De rebus, quae carmine celebrandae sunt. 4. De artificiosa syllabarum in versibus repetitione, *anuprása* dicta. Fol. 11ᵇ. II. Ad formandas paronomasias (ṣlesha) varia artificia traduntur. Incipit: उद्दिष्टवर्णनं वर्णः प्रकीर्णं संख्यया सह । रूढादिश्लेति पञ्चाह (pancheha) कुसुमानि यथाक्रमं ॥[1] Fol. 22ᵇ. III. Hoc capite orationis artificiosae specimina sex continentur: Rájadarṣanam, Gangástutis, Bhagavatpádábháshaṇam, Bráhmaṇábháshaṇam, Taḍágádivarṇanam, Váditarjanam. Fol. 32ᵇ. IV. Incipit: अर्थोत्पादोऽद्भुतं चित्रं सादृश्यं रूपकादिकं । समस्यापूरणोपायः समस्या च यथाक्रमं ॥ Hoc capite varia sermonis artificia traduntur, quale illud est, ut voces quaedam non connexae in sententia conjungantur (arthotpáda), ad versus partem partes desideratae suppleantur (samasyápúraṇa) etc.

Kávyakalpalatae imitatione hunc librum scriptum esse, mihi quidem persuasum est.

In fine octavi floris, qui invito auctore prosiluisse videtur, haec leguntur: इति श्रीमाघचैतन्यविरचितकविकल्पलतायामष्टमं कुसुमं ॥

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. Numeri ३७. et ३८. a scriba omissi sunt, sed nihil deest. (Wilson 173ª.)

499.

A. Foll. 34–77. Lit. Bengal. Linn. 6. *Kávyachandriká*, artis rhetoricae compendium, a *Kavichandra* compositum. Incipit: कृष्णाङ्घ्रिपङ्कजमपङ्कजनस्य वन्द्यं वन्देऽद्भुतेन्दुनखवृन्दकृताभिनन्दं। आनन्दकन्ददममन्दमतेर्महेन्द्रमौनीन्द्रनीलमणिसान्द्रविभाविभाव्यं ॥ उल्लसन्तिमिरपुञ्जभञ्जिका व्यञ्जिकार्थनिचयस्य रञ्जिका। काव्यगीष्पतिरुचिप्रचारिका रोचतेऽत्र कविचन्द्रचन्द्रिका ॥ सन्तो भवन्तः सततं भवन्तु कृतौ ममास्यां कृपया सहायाः । क्षुद्रः सपक्षो लभते हि पक्षी गतोऽन्तरीक्षं फलमुच्चवृक्षात् ॥

In codice nostro capita (prakáṣa) octo prima supersunt: I. Kávyalakshaṇa, fol. 36ª; II. Ṣabdaṣakti, fol. 43ᵇ; III. Rasanirúpaṇa, fol. 45ᵇ; IV. Bhávás, fol. 54ᵇ; V. Rasasya bhedás, fol. 60ª; VI. Rasábhása, fol. 62ª; VII. Kávyabhedás, fol. 69ᵇ; VIII. Pramáṇanirúpaṇa, fol. 77ᵇ.

Auctores et libros rhetoricos Kavichandra hos laudat: Kavikalpalatá, Kávyaprakáṣa, Daṇḍin, [Sáhitya-] darpaṇakára, *Dhananjaya* fol. 45ª, Dhvanikára, Purushottama, Bharata, Rudraṭa, Vámana, Ṣárngadeva fol. 47ª (शारङ्गदेव MS.), Sarasvatíkaṇṭhábharaṇa. Sed excepto capite octavo omnem libri materiam e Viṣvanáthae opere desumsit. Se ipsum horum carminum auctorem profitetur: *Ratnávalí* fol. 60ᵇ, *Rámachandrachampú* fol. 58ª. 66ᵇ, *Ṣántichandriká*

---

[1] In eorum vocabulorum numero, quibus *tres* significantur, etiam *Kálidása* reperitur.

fol. 59ª, *Stavávali* fol. 60ᵇ. Idem *Sáralaharím* et *Dhátuchandrikám* libros grammaticos suos citat. Filios *Kavivallabham* et *Kavibhúshaṇam* habuit, qui et ipsi versus confecerunt.

Opus totum capitibus quindecim sedecimve constabat. Namque in codice Colebr. (E. I. H. 413.) post caput primum brevis de metris dissertatio inseritur. Ex eodem codice subscriptionem, quae in fine libri legitur, subjunxi:

विद्याविशारदसुतः *Kavikarṇapúrasutas*
तस्यात्मजेन भिषजा कविचंद्रनाम्ना ।
कौशल्यया कलितदेहविनिर्मितेन
ग्रंथः कृते मितमतेर्निरमायि यत्नैः ॥

इति दीर्घाकग्रामनिवासिदत्तकुलोद्भववैद्यश्रीकविचंद्रविरचितायां काव्यचंद्रिकायां षोडशः प्रकाशः ॥

B. Foll. 78–82. *Kávyachandrikae* a *Nyáyavágíṣa* compositae caput unum. Incipit:

सगुणा सालङ्कारा रसभावा दोषपरिहारा ।
जगदनुरञ्जनशीला कविकृतलीला सरस्वती जयतु ।
विद्यानिधितनूजेन न्यायवागीषधीमता ।
गुणालङ्कारा दोषाख्या क्रियते काव्यचन्द्रिका ।
गुणालङ्कारसंयुक्तौ शब्दार्थौ रसभावत ।
नित्यदोषविनिर्मुक्तौ काव्यमित्यभिधीयते ।

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 13.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 349ᵇ.)

500.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 89. Long. 9½. Lat. 4.

Foll. 1–75. Linn. 11, 12. His foliis *Kávyaprakáṣas* continetur, liber rhetoricus a *Mammaṭa* compositus. In prooemio auctor poetarum horum mentionem facit: Kálidása; *Dhávaka*, quem Harsha rege usum esse patrono innuit; *Áditya; Mayúraṣarman.* In medio vero libro hos auctores laudat: Abhinavagupta, Udbhaṭa, Dhvanikṛit, Bhaṭṭanáyaka, Rudrabhaṭṭa, Lollaṭa, Vámana, Ṣankuka.

Ullása I. fol. 3ª; II. fol. 7ª; III. fol. 8ª; IV. fol. 19ᵇ; V. fol. 25ᵇ; VI. fol. 26ª; VII. fol. 45ª; VIII. fol. 48ª; IX. fol. 52ª; X. fol. 75ª.

De codice Berolinensi cf. Weber, p. 227. Liber Calcuttae anno 1829 impressus est.

Haec voluminis pars anno 1770 satis accurate exarata est. (WILSON 512ª.)

501.

Foll. 111–116. Linn. 10. *Kávyaprakáṣíyakárikávalí*, regulae metricae 142, quae in Kávyaprakáṣa libro traduntur, e majore opere excerptae. Incipit: दुर्धीदूषणनागेन्द्रमृगेन्द्रस्य गुरोः पदं । नत्वा व्यातन्यते वृत्तिर्मिमटेन विपश्चिता ॥१॥

Haec folia anno 1770 (शाके भूपतिनन्दनेत्रनिकरैर्युक्ते) Gangádhárapurae a Kaládhara exarata sunt. (WILSON 332ᵇ.)

502.

Foll. 25–168. Linn. 12–16. *Kávyapradípas*, commentarius ad *Kávyaprakáṣam* a Govinda, Keṣavae filio, Ruchikarae poetae fratre ὁμοπατρίῳ, compositus. (A.)

Incipit:

सोनोदेव्याः प्रथमतनयः केशवस्यात्मजन्मा
श्रीगोविंदो रुचिरकवेः प्रेमपात्रं कनीयान् ।
श्रीमन्नारायणचरणयोः सम्यगाधाय भक्तिं (चित्तं marg.)
नत्वा सारस्वतमपि महः काव्यतत्वं व्यनक्ति ॥

Ullása I. fol. 30ª; II. fol. 40ª; III. fol. 44ᵇ; IV. fol. 56ᵇ; V. fol. 69ᵇ; VI. fol. 70ᵇ; VII. fol. 113ª; VIII. fol. 119ᵇ; IX. fol. 129ª; X. fol. 168ª.

Mammaṭae verba magnam partem in commentario repetita sunt, locorum Prákriticorum interpretatio desideratur.

Folia 25–40. et 59–168. anno 1673 (प्रमादीसंवत्सरे) a Trivikramabhaṭṭa Sáṭha exarata, reliqua seculo superiore addita sunt. (WALKER 222ᵇ.)

503.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 102. Long. 16. Lat. 5. Linn. 10.

Kávyapradípae pars, libros I–VI. et libri septimi fragmentum continens. (B.)

Ullása I. fol. 8ᵇ; II. fol. 24ª; III. fol. 27ª; IV. fol. 54ª; V. fol. 71ª; VI. fol. 72ª.

Desinit in verbis: एवं तुरगादिशास्त्रविरोधो प्यूहनीयः अभिमतप्रतीतिविरहो दूषकताबीजं ॥ ॥ अनवीकृतः अंग्यंतरेण च Kávyaprakáṣa, p. 95 = A. fol. 99ª.

Codex seculo superiore exeunte exaratus est. (WILSON 7.)

504.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 75. Long. 11. Lat. 9. Linn. 23, 24.

Kávyapradípaṭíká, auctoris anonymi ad *Kávyapradípam* commentarius. Incipit: प्रारिप्सितत्वेनेति केचित् प्रकाशे ग्रंथारंभे इति अस्य करिष्यमाणे इति शेषः पूर्वकालो त्व सम्बन्ध्यर्थः विवाहे नांदीमुखं क्रियते इत्यादौ तथैव प्रतीतेः ।.

Ullása VI. fol. 36^a; VII. fol. 54^b; VIII. fol. 58^b; IX. fol. 63^a; X. fol. 75^b.

Codex post annum 1815 parum accurate exaratus est. (WILSON 226.)

505.

Opuscula tria. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 126. Long. 13. Lat. 5.

Foll. 1–110. Linn. 9. *Kuvalayánandas*, liber ab *Apyadíkshita*, *Venkaṭae*, Vijayanagarae regis, jussu, nisi fallor, exeunte seculo sexto decimo, compositus. Incipit: अमरीकवरीभारभ्रमरीमुखरीकृतं दूरीकरोतु दुरितं गौरीचरणपंकजं १ परस्परतपःसंपत्फलायितपरस्परौ प्रपंचमातापितरौ प्रांचौ जायापती स्तुमः २ etc. अलंकारेषु बालानामवगाहनसिद्धये ललितः क्रियते तेषां लक्ष्यलक्षणसंग्रहः ॥४॥

In conscribendo libro auctor antiquiore *Jayadevae* opere, *Chandráloka* appellato, usus est, quod et quinto prooemii disticho,

येषां चंद्रालोके दृश्यंते लक्ष्यलक्षणश्लोकाः ।
प्रायस्त एव तेषामितरेषां त्वभिनवा विरच्यंते ॥

et epilogo declarat:

अमुं कुवलयानन्दमकरोदप्पदीक्षितः ।
नियोगाद्वेंकटपतेर्निरुपाधिकृपानिधेः ॥१॥
चंद्रालोके विजयते शारदागमसंभवः ।
हृद्यः कुवलयानंदो यत्प्रसादादभूदयं ॥२॥

In fine haec subscriptio legitur: Iti ṣrímadadvaitavidyácháryaṣrí-Bharadvája-kuladhikaustubha-*Ṣríranga-rájá*-dhvaríndra-*Varadasúnor* Apyadíkshitasya kritiḥ Kuvalayándaḥ samáptaḥ.

Liber anno 1842 Poonae editus est.

Haec voluminis pars anno 1796 exarata est. (WILSON 332^a.)

506.

Foll. 49–74. Linn. 20, 21. *Rasataranginí*, quo libro, capita octo (taranga) continente, *Bhánudattas*, Gaṇapatis (Gaṇeṣvara) filius, Vidarbhensis, de *πάθεσι ποιητικοῖς* accurate et dilucide exposuit. Incipit:

लक्ष्मीमालोक्य etc.

भारत्याः शास्त्रकांतारश्रांतायाः शैत्यकारिणी
क्रियते भानुना भूरिरसा रसतरंगिणी २
वाणीकमलिनी भानोरेषा रसतरंगिणी
हंसाः कृतधियस्तत्र युक्तमत्र प्रतीयतां ३

I. Stháyibhávanirúpaṇam, fol. 51^a; II. Vibhávanirúpaṇam, fol. 52^b; III. Anubhávanirúpaṇam, fol. 54^b; IV. Sáttvikabhávanirúpaṇam, fol. 56^a; V. Vyabhichárabhávanirúpaṇam, fol. 63^a; VI. Ṣringáranirúpaṇam, fol. 67^b; VII. De reliquis affectibus, fol. 71^a; VIII. Qui affectus alios affectus producant, quinam concordent, quive alii discordent, definitur.

Disticha, quae exempli causa proponuntur, plurima auctor ipse composuit. Praeter Bharatae aphorismos, quos frequentissime citat, Kádambarím semel, semelque *Rasaratnadípiká* librum (cap. I.) laudat, Gaṇapatis patris strophas nonnullas profert, ad *Rasamanjarím* lectores in cap. V. relegat.

Haec voluminis pars post annum 1810 satis accurate exarata est. (WILSON 340^b.)

507.

Opuscula varia. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 179. Long. 10. Lat. 4.

Foll. 1–16. Linn. 10. Continetur his foliis *Rasamanjarí* (saporis poetici surculus), libellus a *Bhánudatta* scriptus. Incipit: आत्मीयं चरणं दधाति पुरतो निम्नोन्नतायां भुवि etc. विद्वत्कुलमनोभृंगरसव्यासंगहेतवे । एषा प्रकाश्यते श्रीमद्भानुना रसमंजरी ॥२॥ तत्र रसेषु शृंगारस्याऽभ्यर्हितत्वेन तदालंबनविभावत्वेन नायिका तावन्निरूप्यते ॥

Hujus libelli parte majore auctor mulierum (fol. 1–12^a.), reliqua virorum, qui in *τῷ ἐρωτικῷ πάθει* primas partes agunt (náyiká, náyaka), species varias eorundemque animi motus et indicia definivit, et versibus suis illustravit. Cf. Sáhityadarpaṇa ९६–१२२. In fine haec leguntur:

तातो यस्य गणेश्वरः कविकुलालंकारचूडामणि-
देशो यस्य विदर्भभूः सुरसरित्कल्लोलकिर्मीरिता ।
पद्येन स्वकृतेन तेन कविना श्रीभानुना योजिता
वाग्देवीश्रुतिपारिजातकुसुमस्पर्धाकरी मंजरी ॥

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 174.

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte exarata est. Folia ७–१०. interciderunt. (WILSON 493^a.)

508.

Foll. 17–68. Linn. 8. *Rasamanjaríprakáṣas*, commentarius ad Rasamanjarím a *Nágeṣa*, Ṣivabhaṭṭae filio, scriptus. Incipit:

सामिनीलोत्पलश्यामं वपुर्यस्य विभाति सः ॥
यामिनीदयितद्योतमानः सो स्तु शिवाय नः ॥१॥
नागेशभट्टनामा शिवभट्टसुधीसुतो मुदे विदुषां ·
रसमञ्जरीप्रकाशं रचयामि मितैर्वचोभिरर्थघनैः ॥२॥

Haec folia anno 1819 exarata sunt. (WILSON 493^b.)

509.

Foll. 202–211. Linn. 15. *Vágbhaṭálankáras,* libellus rhetoricus a *Vágbhaṭa* compositus. Incipit: श्रियं दिशतु वो देवः । *ṣrí-Nábheyajinaḥ* सदा । मोक्षमार्गं सदा ब्रूते । यदागमपदावली ॥१॥ साधुशब्दार्थसंदर्भं । गुणालंकारभूषितं । स्फुटरीतिरसोपेतं । काव्यं कुर्वीत कीर्त्तये ॥२॥ प्रतिभा कारणं तस्य व्युत्पत्तिश्च विभूषणं । भृशोत्पत्तिकृदभ्यास । इत्याद्यकविसंकथा ॥३॥ प्रसन्नपदनव्यार्थे । युत्क्युद्बोधविधायिनी(:) । स्फुरंती सत्कवेर्बुद्धि[:] । प्रतिभा सर्व्वतोमुखी ॥४॥ शब्दधर्म्मार्थकामादि।शास्त्रेष्वाम्नायपूर्विका । प्रतिपत्तिरसामान्या । व्युत्पत्तिरभिधीयते ॥५॥ अनारतं गुरूपांते । यः काव्ये रचनादरः । तमभ्यासं विदुस्तस्य । क्रमः को प्युपदिश्यते ॥६॥

Paricheda I. distt. 25. Caput hodegeticum. II. Incipit: संस्कृतं प्राकृतं तस्या।पभ्रंशो भूतभाषितं । इति भाषाश्चतस्रो पि । यांति काव्यस्य कायतां ॥१॥ Distt. 29. De vitiis poeticis. III. Incipit: अदोषावपि शब्दार्थौ । प्रशस्येते न यैर्विना । तानिदानीं यथायुक्ति । ब्रूमोऽभिव्यक्तये गुणान् ॥१॥ औदार्यं समता कांति । रर्थव्यक्तिः प्रसन्नता । समाधि[:] श्लेष ओजो च माधुर्यं सुकुमारता ॥२॥ Distt. 17. De dicendi stylis. IV. Incipit: दोषैर्मुक्तं गुणैर्युक्तमपि येनोज्झितं वचः । स्त्रीरूपमिव नो भाति तं ब्रुवे लंक्रियोच्चयं ॥१॥ Distt. 153. De sermonis poetici ornamentis. V. Incipit: साधुपाके प्यनास्वाद्यं भोज्यं निर्लवणं यथा । तथैव नीरसं काव्यमिति ब्रूमो रसानिह ॥१॥ Distt. 32. De novem animi affectibus, sive πάθεσι, quibus poemata *sapore* quodam peculiari imbuuntur.

Quibus distichis auctor ad praecepta illustranda utitur, eorum magno numero numina Jainica celebrantur. Sub rege *Jayasinha* quodam eum vixisse, his versibus apparet.

IV, 45. जगदात्मकीर्त्तिशुभ्रं जनय˘दुद्दामधामदोःपरिघः ।
जयति प्रतापपूषा जयसिंहः क्ष्माभृदधिनाथः ॥
IV, 85. अस्त्वस्तु पौरुषगुणाज्जयसिंहदेव-
पृथ्वीपतेर्मृगपतेश्च समानभावः ।
किंत्वेकतः प्रतिभटाः समरं विहाय
सद्यो विशंति वनमन्यमशंकमानाः ॥

Etiam hoc distichon subjungendum putavi, IV, 81:

इंद्रः स एव यदि किं न सहस्रमक्ष्णां
लक्ष्मीपतिर्यदि कथं न चतुर्भुजोऽसौ ।
आस्यंदनध्वजधृतोद्धुरतासचूडः
*ṣrí-Karṇadeva*nṛipasúnur ayaṁ raṇágre ॥

Haec folia seculo septimo decimo medio exarata sunt. (Walker 205[h].)

510.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 97. Long. 16. Lat. 5½. Linn. 10.

Continetur hoc codice *Sáhityadarpaṇam*, a *Viṣvanátha-kavirája* scriptum. Auctoris pater *Chandraṣekhara* fuit, qui, Náráyaṇae pronepos, Bhánudevae regis a consiliis videtur fuisse. Libri ejus *Pushpamálá* et *Bhásharṇava* (भाषालक्षणानि मम तातपादानां भाषार्णवे) laudantur. Opera a se composita Viṣvanátha haec citat: Kuvalayáṣvacharita (cf. p. 208. ed. Roer) Rághavavilása, Praṣastiratnávalí (shoḍaṣabhráshámayí) carmina, comoedias vero: Chandrakalá et Prabhávatípariṇaya. Chaṇḍídása, cognatus et aequalis ejus, commentarium ad Kávyaprakáṣam scripsit.

Editiones exstant princeps Calcuttae anno 1828, et altera ibidem a Roer anno 1856 edita. Versionis Anglicae praestantissimae partem Jacobo Ballantyne debemus.

Codex hoc seculo ineunte nitide exaratus est. (Wilson 6.)

511.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 212. Long. 16½. Lat. 3½. Linn. foll. 1–62. 7. reliquorum 6.

Rámacharaṇae (Rámacharaṇatarkavágíṣabhaṭṭácharya) ad Sáhityadarpaṇam commentarius. Incipit: वागीश्वरीसरसगीतगुणप्रवाहं etc. ॥ श्रीविश्वनाथकविराजकति(कृति)प्रणीतं साहित्यदर्पणमतिस्थगितप्रमेयं । श्रीमद्विधाय चरणं शरणं गुरूणां यत्नेन रामचरणो विवृणोति विप्रः ॥

Lib. I. fol. 11[b]; II. fol. 27[b]; III. fol. 58[a]; IV. fol. 78[a]; V. fol. 87[b]; VI. fol. 110[a]; VII. fol. 141[b]; VIII. fol. 148[b]; IX. fol. 150[b].

Exempla ad praecepta demonstranda scholiasta passim affert, nonnulla e *Rámavilása* carmine suo hausta esse professus.

Codex post annum 1810 exaratus est. Folia tria quatuorve ultima desiderantur. Procedit textus usque ad kárikám 750. (Wilson 5.)

512.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 41. Long. 19. Lat. 3½. Linn. 8.

Insunt ejusdem commentarii libri I–III.

Lib. I. fol. 7[a]; II. fol. 18[b]; III. fol. 41[b].

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 48.)

513.

Foll. 55–69. Lit. Bengal. Linn. 8.

Rámacharaṇae commentarius ad Sáhityadarpaṇae librum sextum, quo artis dramaticae praecepta traduntur.

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 173[b].)

514.

Foll. 75–86. Lit. Devan. Linn. 11. *Vidagdhamukhamaṇḍanam* (sollertium hominum oris ornamentum), opusculum a *Dharmadása* scriptum. (A.) Incipit:

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां ।
पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।
प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां
सौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयंति ॥१॥

Libellus, in quatuor sectiones (parichheda) divisus, varii generis aenigmata et griphos, eorumque definitiones et nomina proponit. Editus est in Haeberlini Anthologia, p. 269. sqq. Auctor, quum ab Ujjvaladatta laudetur, ante seculum quartum decimum vixit.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 303[d].)

515.

Opuscula tria. Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 33. Long. 13. Lat. 9. Linn. 27.

Foll. 1–10. *Vidagdhamukhamaṇḍanam.* (C.)

Haec pars e codice A. circiter annum 1820 transscripta est. (WILSON 301[a].)

516.

Foll. 132–150. Lit. Bengal. *Vidagdhamukhamaṇḍanam.* (B.)

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (WILSON 39[c].)

517.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 227. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 9.

Foll. 1–190. *Bháskara-Nṛisinhae*, Sarveṣvarae discipuli, ad *Vátsyáyanae Kámasútra* commentarius, *Vrajalálae* reguli jussu anno 1788 Váráṇasiae scriptus. Incipit: ढुंढिः प्रोद्दंडगंडस्थलयुगविगलद्भूरिदानांबुधारामाधुर्यास्वादमत्तभ्रमर etc. ॥

श्रीसर्वेश्वरशास्त्रिसद्गुरुमहाकारुण्यसाहाय्यतः
श्रीराजव्रजलालविद्वदधिराट्संप्रेरणादीक्षणात्
श्रीकाश्यां नरसिंहशास्त्रिकविना कंदर्पचूडामणेः
श्रीवात्स्यायनसूत्रवृत्तिरखिला प्रौढप्रिया लिख्यते ७

Vátsyáyanae libri, quo ars amandi non leviter neque ambigue traditur, sed ut virum sapientem Indicum vel in rebus foedissimis et spurcissimis decet, ad leges et normam revocatur, initium, e cod. E. I. H. 396. collato commentario nostro, infra subjunxi. Quo non modo argumentum et stylus operis adumbrabitur, sed etiam nomina virorum sanctorum quorundam, qui in eodem studio elaboraverunt, ab oblivione vindicabuntur. Hae igitur tres primae illius paragraphi:

नमो धर्मार्थकामेभ्यस्तत्कामेभ्यो नमो नमः ।
त्रिर्नमो मुक्तिकामेभ्योऽकामेभ्यस्त्वमितं नमः ॥

प्रजापतिर्हि प्रजाः सृष्ट्वा तासां स्थितिनिबंधनं त्रिवर्गस्य शासनमध्यायानां शतसहस्रेणाग्रे प्रोवाच । तस्यैकदेशं स्वायंभुवो मनुर्धर्माधिकारिकं पृथक् चकार । बृहस्पतिरर्थाधिकारिकं । महादेवानुचरश्च नंदी सहस्रेणाध्यायानां पृथक्कामसूत्रं प्रोवाच । तदेव तु पंचभिरध्यायशतैर् Auddálakiḥ Ṣvetaketuḥ संचिक्षेप । तदेव पुनरध्यर्धेनाध्यायशतेन साधारणसांप्रयोगिककन्यासंप्रयुक्तकभार्याधिकारिकपारदारिकवैशिकौपनिषदिकैः सप्तभिरधिकरणैर् Bábhravyaḥ Pánchálaḥ संचिक्षेप । तस्यैकदेशं षष्ठं वैशिकमधिकरणं *Páṭaliputrikáṇáṁ gaṇikánáṁ niyogád* Dattakaḥ पृथक् चकार । तत्प्रसंगाच् Cháráyaṇaḥ साधारणमधिकरणं पृथक् प्रोवाच । Suvarṇanábhaḥ सांप्रयोगिकं । Ghoṭakamukhaḥ कन्यासंप्रयुक्तकं । Gonardíyo भार्याधिकारिकं । Goṇikáputraḥ पारदारिकं । Kuchumára औपनिषदिकं । एवं बहुभिराचार्यैस्तच्छास्त्रं खंडशः प्रणीतमुत्सन्नकल्पमभवत् । तत्र दत्तकादिभिः प्रणीतानां शास्त्रावयवानामेकदेशत्वान्महदिति च बाभ्रवीयस्य दुरध्येयत्वात्संक्षिप्य सर्वमल्पेन ग्रंथेन कामसूत्रमिदं प्रणीतं । तस्यायं प्रथमाधिकरणसमुद्देशः ।

शास्त्रसंग्रहः ।१। त्रिवर्गप्रतिपत्तिः ।२। विद्यासमुद्देशः ।३। नागरिकवृत्तं ।४। नायकसहायदूतीकर्मविमर्शः ।५॥ इति साधारणं प्रथममधिकरणं ॥१॥ अध्यायाः पंच । प्रकरणानि पंच ॥१॥

प्रमाणकालभावेभ्यो रतावस्थापनं ।१। प्रीतिविशेषाः ।२॥१॥ आलिंगनविचाराः ।३॥२॥ चुंबनविकल्पाः ॥४॥३॥ नखरदशनजातयः ।५॥४॥ दशनच्छेद्यविधयः ।६। देश्या उपचाराः ।७॥५॥ संवेशनप्रकाराः ।८। चित्ररतानि ।९॥६॥ प्रहणनयोगाः ।१०। तद्युक्ताश्च सीत्कृतोपक्रमाः ।११॥७॥ पुरुषायितं ।१२। पुरुषोपसृप्तानि ।१३॥८॥ औपरिष्टकं ।१४॥९॥ रतारंभावसानिकं ।१५। रतविशेषाः ।१६। प्रणयकलहः ।१७॥१०॥ इति सांप्रयोगिकं द्वितीयमधिकरणं । अध्याया दश । प्रकरणानि सप्तदश ॥२॥

वरणविधानं ।१। संबंधनिर्णयः ।२॥१॥ कन्याविश्रंभणं ।३॥२॥ बालाया उपक्रमाः ।४। इंगिताकारसूचनं ।५॥३॥ एकपुरुषाभियोगः ।६। प्रयोज्यस्योपावर्तनं ।७। अभियोगतश्च कन्याप्रतिपत्तिः ।८॥४॥ विवाहयोगः ।९॥५॥ इति कन्यासंप्रयुक्तकं तृतीयमधिकरणं । अध्यायाः पंच । प्रकरणानि नव ॥३॥

एकचारिणीवृत्तं ।१। प्रवासचर्या ।२॥१॥ सपत्नीषु ज्येष्ठावृत्तं ।३। कनिष्ठावृत्तं ।४। पुनर्भूवृत्तं ।५। दुर्भगावृत्तं ।६। आंतःपुरिकं ।७। पुरुषस्य बह्वीषु प्रतिपत्तिः ।८॥२॥ इति भार्याधिकारिकं चतुर्थमधिकरणं । अध्यायौ द्वौ । प्रकरणान्यष्टौ ॥४॥

स्त्रीपुरुषशीलावस्थापनं ।१। व्यावर्तनकारणानि ।२। स्त्रीषु सिद्धाः पुरुषाः ।३। अयत्नसाध्या योषितः ।४॥१॥ परिचयकारणानि ।५।

अभियोगाः ।६॥२॥ भावपरीक्षा ।७॥३॥ दूतीकर्माणि ।८॥४॥ ईश्वरकामितं ।९॥५॥ आंतःपुरिकं दाररक्षितकं ।१०॥६॥ इति पारदारिकं पंचमनधिकरणं । अध्यायाः षट् । प्रकरणानि दश ॥५॥

गम्यचिंता ।१। गमनकारणानि ।२। उपावर्तनविधिः ।३॥१॥ कांतानुवृत्तं ।४॥२॥ अर्थागमोपायाः ।५। विरक्तलिंगानि ।६। विरक्तप्रतिपत्तिः ।७। निष्कासनक्रमाः ।८॥३॥ विशीर्णप्रतिसंधानं ।९॥४॥ लाभविशेषः ।१०॥५॥ अर्थानर्थानुवंधसंशयविचारः ।११। वेश्याविशेषाश्च ।१२॥६॥ इति वैशिकं षष्ठमधिकरणं । अध्यायाः षट् । प्रकरणानि द्वादश ॥६॥

सुभगंकरणं ।१। वशीकरणं ।२। वृष्याश्च योगाः ।३॥१॥ नष्टरागप्रत्यानयनं ।४। वृद्धिविधयः ।५। चित्राश्च योगाः ।६॥२॥ इत्यौपनिषदिकं सप्तममधिकरणं । अध्यायौ द्वौ । प्रकरणानि षट् ॥७॥

एवं षट्त्रिंशदध्यायाः । चतुःषष्टिः प्रकरणानि । अधिकरणानि सप्त । सपादं श्लोकसाहस्रमिति शास्त्रस्य संग्रहः ।

संक्षेपमिममुक्त्वास्य विस्तरोऽतः प्रवक्ष्यते ।
इष्टं हि विदुषां लोके समासव्यासभाषणं ॥

इति वात्स्यायनीये कामसूत्रे साधारणे प्रथमेऽधिकरणे शास्त्रसंग्रहः प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

शतायुर्वै पुरुषो विभज्य कालमन्योन्यानुवद्धं परस्परस्यानुपघातकं त्रिवर्गं सेवेत ॥१॥ बाल्ये विद्याग्रहणादीनर्थान् ॥२॥ कामं च यौवने ॥३॥ स्थाविरे धर्मं मोक्षं च ॥४॥ अनित्यत्वादायुषो यथोपपादं वा सेवेत ॥५॥ ब्रह्मचर्यमेव त्वा विद्याग्रहणादिति ॥६॥ अलौकिकत्वाददृष्टार्थत्वादप्रवृत्तानां शास्त्रात्प्रवर्तनं लौकिकत्वाद्दृष्टार्थत्वाच्च प्रवृत्तेभ्यश्च मांसभक्षणादिभ्यः शास्त्रादेव निवारणं *dharmaḥ* ॥७॥ तं श्रुतेर्धर्मज्ञसमवायाच्च प्रतिपद्येत ॥८॥ विद्याभूमिहिरण्यपशुधान्यभांडोपस्करमित्रादीनामर्जनमर्जितस्य रक्षणं रक्षितस्य विवर्धनम् *arthaḥ* ॥९॥ तमध्यक्षप्रचाराद्वार्तासमयविद्भ्यो वणिग्भ्यश्चेति (i. e. jáníyát) ॥१०॥ श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणानामात्मसंयुक्तेन मनसाधिष्ठितानां स्वेषु स्वेषु विषयेष्वानुकूल्यतः प्रवृत्तिः *kámaḥ* ॥११॥ स्पर्शविशेषविषये त्वाभिमानिका सुखानुविद्धा फलवत्यर्थप्रतीतिः प्राधान्यात्कामः ॥१२॥ तं *kámasútrán* (a) *nágarika* (b) *janasamaváyách* (c) cha प्रतिपद्येत ॥१३॥ तेषां समवाये पूर्वः पूर्वो गरीयान् ॥१४॥ अर्थस्तु राज्ञस्तन्मूलत्वाल्लोकयात्रायाः, वेश्यायाः कामश्चेति त्रिवर्गप्रतिपत्तिः ॥१५॥ धर्मस्यालौकिकत्वात्तदभिधायकं शास्त्रं युक्तं ॥१६॥ उपायपूर्वकत्वाच्चार्थसिद्धेरुपायप्रतिपत्तिश्च शास्त्रात् ॥१७॥ 'तिर्यग्योनिष्वपि तु स्वयं प्रवृत्तत्वात्कामस्य नित्यत्वाच्च शास्त्रेण कृत्यमस्ति' इत्याचार्याः ॥१८॥ संप्रयोगः पराधीनत्वादुपायमपेक्षते ॥१९॥ सा चोपायप्रतिपत्तिः कामसूत्रादिति वात्स्यायनः ॥२०॥ तिर्यग्योनिषु पुनरनावृतत्वात्स्त्रीजातेश्च ऋतौ यावदर्थं प्रवृत्तेरबुद्धिपूर्वकत्वाच्च प्रवृत्तीनामनुपायः प्रत्ययः ॥२१॥ 'न धर्माश्चरेदेष्यत्फलत्वात्सांशयिकत्वाच्च, को ह्यबालिशो हस्तगतं परगतं कुर्यात् ॥२२॥ वरमद्य कपोतो न श्वो मयूरः ॥२३॥ वरं सांशयिकान्निष्कादसांशयिकः कार्षापण' इति लौकायतिकाः ॥२४॥ शास्त्रस्यानभिशंक्यत्वात्, अभिचारानुव्याहारयोश्च क्वचित्फलदर्शनात्, नक्षत्रसूर्यचंद्रताराग्रहचक्रस्य लोकानुग्रहार्थं बुद्धिपूर्वकमिव प्रवृत्तेर्दर्शनात् ॥२५॥ वर्णाश्रमाचारस्थितिलक्षणत्वाच्च लोकयात्रायाः, हस्तगतस्य बीजस्य भविष्यतः सस्यार्थे त्यागदर्शनाच्, चरेद्धर्मानिति वात्स्यायनः ॥२६॥ 'नार्थांश्चरेत् ॥२७॥ प्रयत्नतोऽपि ह्येतेऽनुष्ठीयमाना नैव, कदाचित्पुनरननुष्ठीयमाना अपि यदृच्छया भवेयुः, तत्सर्वं कालकारितमिति, काल एव हि पुरुषार्थानर्थयोर्जयपराजययोः सुखदुःखयोश्च स्थापयति ॥२८॥ कालेन बलिरिंद्रः कृतः कालेन व्यवरोपितः, काल एव पुनरप्येनं कर्ता' इति कालकारणिकाः ॥२९॥ पुरुषकारपूर्वकत्वात्सर्वप्रवृत्तीनामुपायः प्रत्ययः ॥३०॥ अवश्यंभाविनोऽप्यर्थस्योपायपूर्वकत्वात्, न निष्कर्मणो भद्रमस्तीति वात्स्यायनः ॥३१॥ 'न कामांश्चरेद्धर्मार्थयोरेव प्रधानयोरन्येषां च सतां प्रत्यनीकत्वात् ॥३२॥ अनर्थजनसंसर्गमसद्व्यवायमशौचमनायतिं चैव पुरुषस्यैते जनयंति ॥३३॥ तथा प्रमादं लाघवमप्रत्ययमग्राह्यतां च ॥३४॥ किंच बहवः कामवशगाः सगणा एव नष्टाः श्रूयंते ॥३५॥ यथा *Dáṇḍako* (दांडक्यो schol.) नाम *Bhojaḥ* कामाद्ब्राह्मणकन्यकामभिमन्यमानः सबंधुराष्ट्रो विननाश ॥३६॥ देवराजश्चाहल्यां ॥३७॥ अतिबलः कीचको द्रौपदीं ॥३८॥ रावणः सीतां ॥३९॥ एते चान्ये च बहवो दृश्यंते कामवशगा विनष्टा' इत्यर्थचिंतकाः ॥४०॥ शरीरस्थितिहेतुत्वादाहारसधर्माणो हि कामाः फलभूताश्च धर्मार्थयोः ॥४१॥ बोद्धव्यं तु दोषेष्विव ॥४२॥ न हि 'भिक्षुकाः संतीति' स्थाल्यो नाधिश्रियंते ॥४३॥ न हि 'मृगाः संतीति' यवा नोप्यंत इति वात्स्यायनः ॥४४॥

एवमर्थं च कामं च धर्मं चोपाचरन्नरः ।
इहामुत्र च निःशल्यमत्यंतं सुखमश्नुते ॥४५॥
किं स्यात्परत्रेत्याशंका कार्ये यस्मिन्न जायते ।
न चार्थघ्नं सुखं चेति शिष्टास्तत्र व्यवस्थिताः ॥४६॥
त्रयाणां साधकं यत्स्याद्द्वयोरेकस्य वा पुनः ।
कार्यं तदपि कुर्वीत न त्वेकार्थं द्विबाधकं ॥४७॥

इति वात्स्यायनीये कामसूत्रे साधारणे प्रथमेऽधिकरणे त्रिवर्गप्रतिपत्तिर्द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

धर्मार्थविद्याकालाननुपरोधयन्कामसूत्रं तदंगविद्याश्च पुरुषोऽधीयीत ॥१॥ प्राग्यौवनाद्युवतिः ॥२॥ प्रत्ता च पत्युरभिप्रायात् ॥३॥ 'योषितां शास्त्रग्रहणस्याभावादनर्थकमिह शास्त्रे स्त्रीशासनम्' इत्याचार्याः ॥४॥ प्रयोगग्रहणं त्वासां, प्रयोगस्य च शास्त्रपूर्वकत्वादिति वात्स्यायनः ॥५॥ न केवलमिहैव सर्वत्रैव हि लोके कतिचिदेव शास्त्रज्ञाः, सर्वजनविषयश्च संप्रयोगः ॥६॥ प्रयोगस्य दूरस्थमपि शास्त्रमेव हेतुः ॥७॥ अस्ति व्याकरणमित्यवैयाकरणा अपि याज्ञिका ऊहात्क्रतुषु साधुशब्दान्प्रयुंजते ॥८॥ अस्ति ज्यौतिषमिति पुण्याहेषु कर्म कुर्वते ॥९॥ तथाश्वारोहा हस्त्यारोहाश्च गजानश्वाननधीत्यापि शास्त्रं विनयंते ॥१०॥ तथास्ति राजेति दूरस्था अपि जनपदा मर्यादां नातिवर्तंत इति तद्वदेतत् ॥११॥ संत्यपि खलु शास्त्रप्रहितबुद्धयो गणिका राजपुत्र्यो महामात्रदुहितरश्च ॥१२॥ तस्माद्वैश्वासिकाज्जनाद्रहसि प्रयोगाच्छास्त्रमेकदेशं वा स्त्री गृह्णीयात् ॥१३॥ अभ्यासप्रयोज्यांश्च चातुःषष्टिकान्योगान्कन्या रहस्येकाकिन्यभ्यस्येत् ॥१४॥ आचार्यास्तु कन्यानां प्रवृत्तपुरुषसंयोगा सह संवृद्धा धात्रेयिका, तथा च निरत्ययभाषणा सखी समानवया, मातृष्वसा विस्रब्धा, तत्स्थानीया वृद्धा दासी, पूर्वसंसृष्टा भिक्षुकी, स्वसा

च, विश्वासयोगात् ॥१५॥ तद्यथा ॥१६॥ गीतं १ नाट्यं २ नृत्यं ३ आलेख्यं ४ विशेषकच्छेद्यं ५ तंडुलकुसुमबालिविकाराः ६[1] पुष्पास्तरकः ७ दशनवसनांगरागाः ८ मणिभूमिकाकर्म ९[2] शयनरचनं १० उदकवाद्यं ११ उदकघातः १२ चित्राश्च योगाः १३ माल्यग्रथनविकल्पाः १४ शेखरापीडयोजना १५ नेपथ्यसंप्रयोगाः १६ कर्णपत्त्रभंगाः १७ गंधयुक्तिः १८ भूषणयोजनं १९ ऐंद्रजालः २० *Kuchumáráṣ* cha yogáḥ २१ हस्तलाघवं २२[3] चित्रशाकपूपभक्ष्यविकारक्रियाः २३ पानकरसासवरागयोजनानि २४ सूचीवानकर्माणि २५ सूत्रक्रीडा २६ वीणाडमरुकवाद्यानि २७ प्रहेलिका २८ प्रतिमाला २९ दुर्वाचकयोगाः ३० पुस्तकवाचनं ३१ नाटकाख्यायिकादर्शनं ३२ काव्यसमस्यापूरणं ३३ पटिकावेत्रवानविकल्पाः ३४ तर्कुकर्माणि ३५ तक्षणं ३६ वास्तुविद्या ३७ रूप्यरत्नपरीक्षा ३८ धातुवादः ३९ मणिरागाकरज्ञानं ४० वृक्षायुर्वेदयोगाः ४१ मेषकुक्कुटलावकयुद्धविधिः ४२[4] शुकशारिकाप्रलापनं ४३ उत्सादने केशमर्दने च कौशलं ४४ अक्षरमुष्टिकाकथनं ४५[5] म्लेच्छितकविकल्पाः ४६[6] देशभाषाविज्ञानं ४७ पुष्पशकटिका ४८ यंत्रमातृका ४९ धारणमातृका ५० संवाच्यं ५१ मानसी चिंता ५२ काव्यक्रिया ५३ अभिधानकोषच्छंदोविज्ञानं ५४ क्रियाविकल्पाः ५५ छलितकयोगाः ५६ वस्त्रगोपनानि ५७ द्यूतविशेषाः ५८ [निमित्तज्ञानं ५९] आकर्षक्रीडा ६० बालक्रीडनकानि ६१ वैनयिकीनां ६२ वैजयिकीनां ६३ व्यायामिकीनां ६४ च विद्यानां ज्ञानं। इति कामसूत्रांगविद्याः ॥१७॥ पांचालिकी चतुःषष्टिः। तस्याः प्रयोगानन्ववेत्य सांप्रयोगिके वक्ष्यामः ॥१८॥ तदात्मकत्वात्संप्रयोगस्य ॥१९॥

आभिरभ्युच्छ्रिता वेश्या शीलरूपगुणान्विता।
लभते गणिकाशब्दं स्थानं च जनसंसदि ॥२०॥
पूजिता सा सदा राज्ञा गुणवद्भिश्च संस्तुता।
प्रार्थनीयाभिगम्या च लक्ष्यभूता च जायते ॥२१॥
योगज्ञा राजपुत्री च महामात्रसुता तथा।
सहस्रांतःपुरमपि स्ववशे कुरुते पतिं ॥२२॥
तथा पतिवियोगे च व्यसनं दारुणं गता।
देशांतरेऽपि विद्याभिः सा सुखेनैव जीवति ॥२३॥
कलानां ग्रहणादेव सौभाग्यमुपजायते।
देशकालौ त्ववेक्ष्यासां प्रयोगः संभवेन्न वा ॥२४॥
नरः कलासु कुशलो वाचालश्चाटुकारकः।
असंस्तुतोऽपि नारीणां चित्तमाश्वेव विंदति ॥२५॥

इति वात्स्यायनीये कामसूत्रे साधारणे प्रथमेऽधिकरणे विद्यासमुद्देशस्तृतीयोऽध्यायः ॥३॥

Medio in libro Vátsyáyana horum magistrorum sententias laudat: *Auddálaki*, 2, 1, 17. 5, 4, 24. *Goṇikáputra*, 1, 5, 5. 35. 5, 1, 8. 4, 26. 33. 6, 48. *Gonardíya*, 1, 5, 25. 4, 1, 4. 12. 2, 27. 33. *Ghoṭakamukha*, 1, 5, 24. 3, 1, 3. 10. 2, 16. 4, 15. *Cháráyaṇa*, 1, 4, 25. 5, 22. 37. *Dattaka*, 2, 10, 44. *Bábhravya*, 2, 10, 50. *Bábhravíyás*, 2, 1, 24. 2, 5. 19. 6, 24. 4, 2, 31. 5, 4, 25. 32. 6, 50. 7, 2, 15 (बाभ्रवीयांश्च सूत्रार्थानागमांस्तु विमृश्य च। वात्स्यायनश्चकारेदं कामशास्त्रं यथाविधि ॥). *Suvarṇanábha*, 1, 5, 23. 2, 2. 20. 4, 2. 5, 24. 6, 34. 8, 19. *Sauvarṇanábhás*, 2, 6, 25. Regionum vero nomina haec fere memorantur: *Aparántakás*, 5, 6, 35. *Aparántikáḥ striyas*, 2, 5, 17. *Ándhryaḥ striyas*, 2, 5, 18. 6, 24. *Ábhírakás*, 5, 6, 36. *Ábhíryaḥ striyas*, 2, 5, 16. *Ávantikáḥ striyas*, 2, 5, 15. *Áhichhatrikás*, 2, 9, 26. *Kosalá*, 2, 5, 17. *Gauḍás*, 2, 4, 5. 5, 6, 40. *Gauḍyaḥ striyas*, 2, 5, 23. *Dákshiṇátyás*, 2, 4, 6. 6, 49. 7, 26. *Draviḍyaḥ striyas*, 2, 5, 21. *Nágarikáḥ striyas* (schol. Gúrjaryaḥ), 2, 5, 20. *Práchyás*, 2, 9, 25. 5, 6, 44. *Madhyadeṣyáḥ striyas*, 2, 5, 14. *Mahárásḥṭrakás*, 2, 4, 7. *Mahárásḥṭrikáḥ striyas*, 2, 5, 19. *Láṭyaḥ striyas*, 2, 5, 17.[7] *Vanga*, 5, 6. 44. *Vátsyagulmakás*, 5, 6, 37. *Vánavásikáḥ striyas* (schol. Yavanyaḥ), 2, 5, 22. *Váhlíkadeṣyaḥ striyas*, 2, 5, 15. *Vaidarbhakás*, 5, 6, 38. *Sáketás* (schol. Áyodhyakáḥ), 2, 9, 27. *Sindhushashṭhínáṁ nadínám antarálíyáḥ striyas*, 2, 5, 16. *Saindhavás*, 5, 6, 41. *Saurasenás*, 2, 9, 29. *Sauráshṭrakás*, 5, 5, 32. *Strírájya*, 2, 5, 17 (schol. Kámarúpe). 6, 45 (schol. Keraládau). *Strairájakás*, 5, 6, 39. *Haimavatás*, 5, 6, 42. Exemplorum, quibus auctor consuetudines quasdam improbat, unum jam supra habuimus (1, 2, 36); cui haec addenda sunt, 2, 7, 30: रतियोगे हि कीलया गणिकां *Chitrasenám Panchálarájo* जघान ॥३०॥ कर्तर्या *Kuntalaḥ Ṣátakarṇiḥ Ṣátaváhano Mahádevím* (scil. गणिकां) ॥३१॥ *Naradevaḥ Kṛipáṇir* विद्धया दुष्प्रयुक्तया नटीं काणां चकार ॥३२॥ et 5, 5, 25: *Ábhíraṁ* हि *Koṭaparájam* (??) परभवनगतं भ्रातृप्रयुक्तो रजको जघान ॥२५॥ *Káṣirájaṁ Jayatsenam* अश्वाध्यक्ष इति ॥ Opus terminis technicis scatet, e consuetudine vitae urbanae desumtis, quos ad explicandos commentarii antiquiores desiderantur. Exemplo viginti lusuum nomina erunt, quae in capite quarto libri primi traduntur: *Paksharátris, Kaumudíprachâras, Surasantakas, Sahakárabhanjiká, Abhyúshakhádiká, Visakhádiká, Navapattriká* (schol. kṛitrimavivâhalílá), *Udakakshveḍiká* (anyonyaṁ sugandhajalasekas), *Pánchálánuyánam* (kṛitrimaputrakalílá), *Ekaṣálmalíspṛihayantívratam, Yavachaturthí* (vaiṣákhaṣuklachaturthyáṁ náyaká-

[1] Schol. कर्णभूषाविशेषरचनाः ॥

[2] Schol. कृत्रिमपुत्रिकानिर्माणं ॥

[3] Schol. पश्यतो हरणं ॥ [4] Schol. लावकः पक्षिविशेषः ॥

[5] Schol. अंगुलिविन्यासविशेषेण सूचनं ॥

[6] Schol. स्वसंकेतितभाषाविशेषः ॥

[7] Láṭa-rásakás, 2, 10, 23.

nám parasparam sugandhiyavachúrṇaprakshepa ... iti páṣchátyeshu prasiddhá), *A'lolachaturthí* (ṣrávaṇaṣuklatṛitíyáyáṅ hindolakríḍá), *Madanotsavas* (Madanaprakṛitipújanam), *Damanabhanjiká*, *Holiká*, *Aṣokottansiká*, *Pushpávachdyiká*, *Kadambayuddháni*, *Chútalatiká*, *Ikshubhanjiká*.

Vátsyáyanae liber jam a Subandhu laudatur, namque Mallanágam Vátsyáyanae esse synonymon a Maheṣvara et Hemachandra edocemur[1]. *Kokkvoka*, cujus liber, *Ratirahasya* inscriptus, et *Vainyadattae* (sive Veṇudattae) dedicatus, a Mallinátha citatur, Vátsyáyana recentior est, ejusque opus in singulo quoque capite excerpsit. Cf. Ratirahasya (E. I. H. 2118. 1834) I, 9: तत्र प्रथमं नंदिकेश्वरगोणिकापुत्रयोर्मतमाद्यतया संग्रहीष्यामः परतो वात्स्यायनीयं ॥[2]

De scholiasta non multa sunt quae dicam. Homo neque sermonis antiquioris, quo Vátsyáyana usus est, neque rerum, quarum explicationem aggressus est, satis peritus fuisse mihi videtur. In fine libri Vrajalálae[3] stemma prodit, quod ex hoc codice enucleare non potui.

Lib. I. fol. 34ª; II. fol. 74ᵇ; III. fol. 96ª; IV. fol. 108ᵇ; V. fol. 141ᵇ; VI. fol. 173ª; VII. fol. 190ª.

Haec voluminis pars anno 1821 non satis accurate exarata est. (WILSON 237ª.)

518.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 97. Long. 7. Lat. 4½. Linn. 12, 13.

Anangarangas, amoris arena, libellus a *Kalyáṇamalla*, anachoreta regio, ad oblectandum *Láḍa-khánae* principis, Ahmedi filii, animum compositus. (A.) Incipit: गणपतिको समरनकिये विघ्नज्याय सबदुर । इभश्चानंदइ करदनहे । भालसदासिंदुर ॥१॥

अतिललिततविलासं विश्वचेतोनिवासं
समरकृतविकाशं शंबराख्यंप्र(ा)णाशं ।
रतिनयनविरामं संततं चाभिरामं
प्रसभविजितवामं शर्मरं (daṁ) नौमि कामं ॥१॥
लोदीवंशावतंसो[4] हतरिपुवनितानेत्रवारिप्रपूर(:)-
प्रादुर्भूतांबुराशि(:) समित (stimita?) वरयशा लीलया प्लावितश्च[5]।
तत्पुत्र[:] ख्यातकीर्त्तिरहमदनृपतेः का(ि)मसिधांतविद्वान्
जीयाच् chhrí-*Láḍakhánaḥ* क्षितिपतिमुकुटैर्घृष्टपादारविंदः ॥२॥
अस्यैव कौतुकनिमित्तमनंगरंगं
ग्रंथं विलासिजनवल्लभमातनोति ।
श्रीमन्महाकविरशेषकलाविदग्धः
कल्याणमाल इति भूपमुनिर्यशस्वी ॥३॥
मतानि दृष्ट्वा वहुशो मुनीनां
तत्सारमादाय निरूपयामि ।
अतो ंगनाकेलिकलानुरागै-
र्ग्राह्यः सदायं पुरुषै प्रभावं (पुरुषैः स्वभावः B.) ॥४॥

Libellus decem capita habet. 1. De mulierum generibus quatuor: Padminí (sive Naliní), Chitriṇí, Ṣankhiní, Hastiní. Naliníprabhṛitínáṁ sukhatithiḥ. 2. Padminíprabhṛitínáṁ sádháraṇí chandrakalá (i. e. nakhakshata). 3. Mṛigádijátibhedena suratabhedanirúpaṇam. 4. Anganánáṁ 'sadharmadharmanirúpaṇam. 5. Vanitánáṁ deṣajadharmanirúpaṇam. 6. Drávaṇádiyoganirúpaṇam. 7. Vaṣíkaraṇa-sugandhádinirúpaṇam. 8. Viváhádyupadeṣanirúpaṇam. 9. Váhyasambhoganirúpaṇam. 10. Sambhoganirúpaṇam.

Libellus, si ea respiciantur, quae supra ad numerum 228. protulimus, seculo septimo decimo medio videtur compositus esse.

Insunt picturae, quarum prima sapientiae deus, ineptias tales patrono sibi dedicari erubescens, reliquis variorum generum viri et mulieres repraesentantur.

Codex circiter annum 1780 exaratus est. (WALKER 189.)

519.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 56. Long. 8½. Lat. 4½. Linn. 8.

Kalyáṇamallae Anangarangas. (B.)

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 172.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 464.)

---

[1] *Vátsyáyana* vocabulum in gaṇa शार्ङ्गरवादि legitur.

[2] *Kámasamúha* liber, ab Ananta medico, Maṇḍanae filio, compilatus, distichis variorum poetarum, secundum argumentum digestis, constat, quibus ille insulsa sua adjecit. Liber anno 1457 compositus est.

[3] Fratres ejus Vṛindávana et Mathuránátha fuerunt.

[4] *Lodí* gens inde a medio seculo quinto decimo usque ad medium seculum sextum decimum floruit. Cf. Mountstuart Elphinstone, The History of India, II, 85 sqq.

[5] प्लाविताश्चः B.

M. PHILOSOPHIA.

A. PURVAMIMANSA.

520.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 111. Long. 12. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. plerumque 22.

Insunt *Mímánsátantravárttikae*, commentarii a *Kumárilasvámin* ad *Jaiminis* aphorismos compositi, fragmenta.

A. Foll. 26–111. Liber primus. Incipit:

विशुद्धज्ञानदेहाय त्रिवेदीदिव्यचक्षुषे ।
श्रेयःप्राप्तिनिमित्ताय नमः सोमार्धधारिणे ॥१॥
अभिवंद्य गुरूनादौ शिष्यधीपद्मिनीरवीन् ।
तत्प्रसादात्करिष्ये हं मीमांसाश्लोक-
---नुगृह्णंतु चित्तश्रोतैः प्रसारितैः ।
संतः प्रणयिवाक्यानि गृह्णंति ह्यनसूयिनः ॥३॥
न चात्रातीव कर्त्तव्यं दोषदृष्टिपरं मनः ।
दोषो ह्यविद्यमानो पि तच्चित्तानां प्रकाशते ॥४॥

Folia multa desiderantur.

B. Foll. 1–25. Libri secundi caput primum. Incipit: भावार्थाः कर्मशब्दास्तेभ्य क्रिया प्रतीयेतैष ह्यर्थो विधीयते ॥

Codex circiter annum 1530 exaratus est. (Wilson 325.)

521.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 118. Long. 13. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–38. Linn. 11. *Tantravárttikae* fragmentum, quo primi libri capitis primi pars major continetur. Initium et finis desiderantur.

Haec folia seculo sexto decimo exarata sunt. (Wilson 277[a].)

522.

Foll. 72–129. *Mímánsátantravárttikae* libri secundi caput primum.

Haec folia anno 1542 a Gangádása káyastha exarata, et anno 1630 a Narahari emendata sunt. (Wilson 273[b].)

523.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 112. Long. 12. Lat. 4. Linn. 12–21.

Someşvarae, Mádhavae filii, ad *Kumárilae* Tantravárttikam commentarius, *Nyáyasudhá* appellatus.

A. Foll. 60–93. Commentarius ad caput secundum libri primi. Incipit:

उमानंदनमाराध्य शारदामीश्वरं गुरुं ।
कृत्स्नशास्त्रप्रसादेन व्याख्यास्ये तंत्रवार्त्तिकं ॥१॥

B. Foll. 94–112. Commentarius ad caput quartum libri primi. Folia nonnulla desiderantur. In fine haec subscriptio legitur: इति श्रीमत्त्रिकांडमीमांसामंडनप्रतिवसंतसोमयाजिभट्टमाधवात्मजभट्टसोमेश्वरविरचितायां तंत्रवार्तिकटीकायां सर्वानवद्यकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

C. Foll. 1–59. Commentarius ad caput primum libri secundi. Finis deest.

Codex anno 1525 a Vishņuşarman exaratus est. (Wilson 275.)

524.

Foll. 107–155. Linn. 12. *Mímánsányáyaprakáşas*, quo libro *Ápadeva*, Anantadevae filius, Govindae discipulus, mímánsae principia exposuit. Incipit:

यत्कृपालेशमात्रेण पुरुषार्थचतुष्टयं ।
प्राप्यते तमहं वंदे गोविंदं भक्तवत्सलं ॥१॥
अनंतगुणसंपन्नमनंतभजनप्रियं ।
अनंतरूपिणं वंदे गुरुमानंदरूपिणं ॥२॥

इह खलु परमकारुणिकेन भगवता जैमिनिऋषिणा अथातो धर्मजिज्ञासेत्यादिना द्वादशसु अध्याययेषु धर्मो विचारितः ॥ तत्र वेदेन प्रयोजनमुद्दिश्य विधीयमानो र्थो धर्मः ॥ यथा यागादिः । स हि यजेत स्वर्गकाम इत्यादिवाक्येन स्वर्गमुद्दिश्य विधीयते ॥ तथा हि ॥ यजेतेत्यत्र हि अस्त्यंशद्वयं । यजिधातुः तप्रत्ययश्च । तत्र प्रत्यये अस्त्यंशद्वयं । आख्याातत्वं लिङ्त्वं च । आख्याातत्वं च दशसु लकारेषु विद्यते । लिङ्त्वं पुनः केवलं लिङ्येव । तत्राख्याातलिङ्त्वाभ्यां भावनैवोच्यते । भावना नाम भवितुर्भवनानुकूलो भावकव्यापारविशेषः । सा च द्विविधा ॥ शाब्दी भावनाऽर्थी भावना चेति ।

Folia 107–145. seculo sexto decimo exeunte, reliqua recentiore manu exarata sunt. (Mill 46[b].)

525.

Opuscula duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 129. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Foll. 1–71. *Mímánsábháshyavivaranam*, commentarius ad Mímánsábháshyam, a *Kumárasvámin* compositus. His foliis ea pars continetur, qua libri tertii caput tertium explicatur. Incipit: श्रुतेर्जाताधिकारः । एवं लिंगविनियोगमुपवर्ण्य संप्रति वाक्यविनियोगः प्रस्तूयते ।

Haec pars seculo septimo decimo exarata est. (Wilson 273[a].)

526.

Foll. 39–118. Linn. 8. Initium *Ṣástradípikae,* quo libro *Párthasárathi-miṣra* Jaiminis Nyáyasútra explicavit. Incipit: लक्ष्मीकौस्तुभवक्षसं मधुरिपुं etc.

शवरस्वामिनं नत्वा भट्टाचार्यं च जैमिनिं ।
कुमारिलमतेनाहं करिष्ये शास्त्रदीपिकां ॥

Codice nostro primi libri caput primum continetur. *Nyáyaratnamálám* suam auctor in folio 48ª. laudat.

Haec voluminis pars seculo quinto decimo nitidissime exarata est. (Wilson 277ᵇ.)

527.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 133. Long. 11. Lat. 4. Linn. 9.

Rámánuja-ácháryae ad *Párthasárathis Nyáyaratnamálám* commentarius, *Náyakaratna* appellatus, in quinque capita divisus. Incipit: अथ द्वादशलक्षण्यां नियतक्रमायां मीमांसायां प्रथमाध्यायप्रतिपाद्यां प्रमाणचिन्तां प्रायशो वहिरंगयुक्तिमूलतयोपेक्ष्य द्वितीयाध्यायगोचरां कर्म्मभेदंचिन्तामप्यतिप्रत्यभावादनादृत्यावशिष्टाध्यायदशकप्रतिपाद्यप्रमेयतत्वसंग्राहकमंगनिर्णयाख्यं प्रकरणं प्रारभमाणस्तत्प्रतिपाद्यं सामान्यतः प्रतिजानीते । अंगस्वरूपेति ।

Parichheda 1. fol. 19ᵇ; 2. fol. 45ª; 3. fol. 83ᵇ; 4. fol. 113ª; 5. fol. 133ª.

In fine capitis quarti haec leguntur: श्रीमद्रामानुजाचार्यविरचिते रत्नमालाव्याख्याने नायकरत्नें गनिर्णये चतुर्थः परिच्छेदः ॥

Codex medio seculo septimo decimo exaratus est. (Wilson 274.)

528, 529.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 10. Lat. 4½.

Jaiminíyanyáyamálávistaras, liber a *Mádhava* compositus. (A.) Cf. Colebrooke, Misc. Ess. I. 295 sqq.

Vol. I. Foll. 324. Linn. foll. 1–65. 13. reliquorum 7. Adhy. I. fol. 34ᵇ; II. fol. 59ᵇ; III. fol. 175ª; IV. fol. 220ᵇ; V. fol. 263ª; VI. fol. 324.

Vol. II. Foll. 286. Adhy. VII. fol. 16ᵇ; VIII. fol. 32ᵇ; IX. fol. 99ᵇ; X. fol. 228ᵇ; XI. fol. 261ª; XII. fol. 286ᵇ.

Foll. 1–65. voluminis prioris seculi sexti decimi exeuntis literatura, reliqua anno 1834 exarata sunt. (Mill 82, 83.)

530.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 277. Long. 13. Lat. 6½. Linn. foll. 1–170. 11. reliquorum 13.

Jaiminíyanyáyamálávistaras. (C.)

Adhy. I. fol. 33ª; II. fol. 57ᵇ; III. fol. 109ᵇ; IV. fol. 129ª; V. fol. 145ᵇ; VI. fol. 170ª; VII. fol. 177ª; VIII. fol. 184ª; IX. fol. 207ª; X. fol. 253ᵇ; XI. fol. 267ᵇ; XII. fol. 277ᵇ.

Codex anno 1833 exaratus est. (Wilson 91.)

531.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 154. Long. 16. Lat. 5½. Linn. 12.

Jaiminíyanyáyamálávistarae libri I–IX. (B.)

Adhy. I. fol. 24ª; II. fol. 42ª; III. fol. 78ª; IV. fol. 92ᵇ; V. fol. 114ᵇ; VI. fol. 124ª; VII. fol. 129ᵇ; VIII. fol. 135ª; IX. fol. 154ᵇ.

Codex post annum 1820 exaratus est. (Wilson 44.)

532.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 27. Long. 11½. Lat. 4½. Linn. 9.

Jaiminíyanyáyamálávistarae liber quintus. (D.)

Codex anno 1799 exaratus est. (Wilson 276.)

B. UTTARAMIMANSA.

533.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 34. Long. 6. Lat. 6. Linn. 8.

Continentur hoc codice *Bádaráyaṇasútra,* aphorismi (555) philosophiae Vedánticae, *Bádaráyaṇae* auctori tributi.

Nomina magistrorum aliorum in aphorismis haec laudantur: a. *Átreya* (स्वामिनः फलश्रुतेरित्यात्रेयः) III, 4, 44. b. *Áṣmarathya* I, 2, 29. 4, 20. c. *Auḍulomi* I, 4, 21. III, 4, 45. IV, 4, 6. d. *Kárshṇájini* III, 1, 9. e. *Káṣakṛitsna* I, 4, 22. f. *Jaimini* I, 2, 28. 31. 3, 31. 4, 18. III, 2, 39. 4, 2. 18. 40. IV, 3, 13. 4, 5. 11. g. *Bádari* I, 2, 30. IV, 3, 8. 4, 10. h. Denique aphorismorum auctor ipse, *Bádaráyaṇa,* his locis nominatur: I, 3, 26. 33. III, 2, 40. 4, 1. 8. 19. IV, 3, 15. 4, 7. 12.[1]

---

[1] प्रायेणाचार्याणामियं शैली यत्स्वाभिप्रायमपि परोपदेशमिव वर्णयंति । अत एव 'कर्माण्यपि जैमिनिः फलार्थत्वात्' इति जैमिनेरेव सूत्रं । अत एव 'तदुपर्यपि बादरायणः संभवात्' इति बादरायणस्यैव शारीरकसूत्रं ॥ Quae Kullúkae sententia, ad speciem satis justa, etiam Colebrooki assensum invenit; sed veram hujus rei rationem *Weber* (Akad. Vorles. p. 216.) perspexit: 'Aus dem Umstande, dass in beiden Sútra je deren betreffende Verfasser selbt vielfach citirt werden, geht vielmehr nur zur Genuge hervor, dass dieselben

539.

Foll. 11–23. Linn. 12. Fragmentum commentarii ad *Bádaráyaṇasútra*. Incipit: रचनाऽनुपपत्तेश्च नाऽनुमानं ॥ यद्यपीदं वेदांतवाक्यानामैदंपर्यं निरूपयितुं शास्त्रं प्रवृत्तं ॥ न तर्कशास्त्रवत्केवलाभिर्युक्तिभिः कंचित्सिद्धांतं साधयितुं दूषयितुं वा प्रवृत्तं। तथापि वेदांतवाक्यानि व्याचक्षाणैः सम्यग्दर्शनप्रतिपक्षभूतानि सांख्यादिदर्शनानि निराकरणीयानीति तदर्थः परः पादः प्रवर्त्तते ॥ Desinit in sútra समुदाय उभयहेतुके पि तदप्राप्तिः ॥ वैशेषिकराद्धांतो दुर्युक्तियोगाद्वेदविरोधाच्छिष्टापरिग्रहाच्च नापेक्षितव्य इत्युक्तं । etc.

Hoc igitur fragmento aphorismi II, 2, 1–18. continentur.

Haec folia exeunte seculo superiore exarata sunt. (Wilson 426[b].)

540.

Foll. 156–207. Linn. 10. *Panchadaṣí*, liber a *Bháratítírtha*, Mádhaváchâryae magistro, compositus. (A.) Incipit:

यस्य निश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थं मुनीश्वरं ॥१॥
नमः श्रीशंकरानंदगुरुपादांबुजन्मने ।
सविलासमहामोहग्रहग्रासैककर्मणे ॥२॥
तत्पादांबुरुहद्वंद्वसेवानिर्मलचेतसा ।
सुखबोधाय तत्वस्य विवेको यं विधीयते ॥३॥

Opus in libros tres et capita (prakaraṇa) quindecim divisum est, unde nomen *Panchadaṣí* originem traxit.

A. *Vivekapanchakam*, foll. 156[b]–166[a]. a. *tattvaviveka*. b. *bhútaviveka*. Incipit:

सदद्वैतं श्रुतं यत्तत्पंचभूतविवेकतः ।
बोद्धुं शक्यं ततो भूतपंचकं प्रविविच्यते ॥

c. *koṣaviveka*. Incipit:

गुहाहितं ब्रह्म यत्तत्पंचकोशविवेकतः ।
बोद्धुं शक्यं ततः कोशपंचकं प्रविविच्यते ॥१॥

d. *dvaitaviveka*. Incipit:

ईश्वरेणापि जीवेन सृष्टं द्वैतं विविच्यते ।
विवेके सति जीवेन हेयो बंधः स्फुटीभवेत् ॥१॥
मायां तु प्रकृतिं विद्यान्मायिनं तु महेश्वरं ।
स मायी सृजतीत्याहुः श्वेताश्वतरशाखिनः ॥२॥
आत्मा वा इदमग्रेऽभूत्स ईक्षत सृजा इति ।
संकल्पेनासृजल्लोकान्स एतानिति बह्वृचाः ॥३॥
खवायुग्निजलोर्व्योषध्यन्नदेहाः क्रमादमी ।
संभूता ब्रह्मणस्तस्मादेतस्मादात्मनोऽखिलाः ॥४॥
बहु स्यामहमेवातः प्रजायेयेति कामतः ।
तपस्तप्त्वासृजत्सर्वं जगदित्याह तित्तिरिः ॥५॥
इदमग्रे सदेवासीद्बहुत्वाय तदैक्षत ।
तेजोऽबन्नांडजादीनि ससर्जेति च सामगाः ॥६॥
विस्फुलिंगा यथा वह्नेर्जायंतेऽक्षरतस्तथा ।
विविधाश्चिज्जडा भावा इत्याथर्वणिकी श्रुतिः ॥७॥
जगदव्याकृतं पूर्वमासीद्व्याक्रियताधुना ।
दृश्याभ्यां नामरूपाभ्यां विराडादिषु ते स्फुटे ॥८॥
विराण्मनुर्नरा गावः खराश्वाजावयस्तथा ।
पिपीलिकावधि द्वंद्वमिति वाजसनेयिनः ॥९॥
कृत्वा रूपांतरं जैवं देहे प्राविशदीश्वरः ।
इति ताः श्रुतयः प्राहुर्जीवत्वं प्राणधारणात् ॥१०॥

e. *vákyárthaviveka* (*mahávákyaviveka*). Incipit:

येनेक्षते शृणोतीदं जिघ्रति व्याकरोति च ।
स्वाद्वस्वादु विजानाति तत्प्रज्ञानमुदीरितं ॥१॥

B. *Dípapanchakam*, foll. 166[a]–193[b]. a. *chitradípa*. Incipit:

यथा चित्रपटे दृष्टमवस्थानां चतुष्टयं ।
परमात्मनि विज्ञेयं तथावस्थाचतुष्टयं ॥१॥
यथा धौतो घट्टितश्च लांछितो रंजितः पटः ।
चिदंतर्यामिसूत्रात्मा विराडात्मा तथेर्यते ॥२॥

b. *triptidípa*. Incipit:

आत्मानं चेद्विजानीयादयमस्मीति पूरुषः ।
किमिच्छन्कस्य कामाय शरीरमनु संज्वरेत् ॥१॥ B. Ar.
अस्याः श्रुतेरभिप्रायः सम्यगत्र विचार्यते ।
जीवन्मुक्तस्य या तृप्तिः सा तेन विशदायते ॥२॥

c. *kúṭasthadípa*. Incipit:

स्वादित्यदीपिते कुड्ये दर्पणादित्यदीप्तिवत् ।
कूटस्थभासितो देहो धीस्थजीवेन भास्यते ॥१॥

d. *dhyánadípa*. Incipit:

संवादिभ्रमवद्ब्रह्मतत्त्वोपास्त्यापि मुच्यते ।
उत्तरे तापनीयेऽतः श्रुतोपास्तिरनेकधा ॥१॥

e. *náṭakadípa*. Incipit:

परमात्माद्वयानंदपूर्णः पूर्वं स्वमायया ।
स्वयमेव जगद्भूत्वा प्राविशज्जीवरूपतः ॥१॥

C. *Brahmánandapanchakam*, foll. 193[a]–207[a]. a. *yogánanda*. Incipit:

ब्रह्मानंदं प्रवक्ष्यामि ज्ञाते यस्मिन्नशेषतः ।
ऐहिकामुष्मिकानर्थव्रातं हित्वा सुखायते ॥१॥

b. *átmánanda*. Incipit:

नन्वेव वासनानंदाद्ब्रह्मानंदादपीतरं ।
वेत्तु योगी निजानंदं मूढस्यात्रास्ति का गतिः ॥१॥

c. *advaitánanda*. Incipit:

योगानंदः पुरोक्तो यः स आत्मानंद इष्यतां ।
कथं ब्रह्मत्वमेतस्य सद्वयस्येति चेच्छृणु ॥१॥

d. *vidyánanda.* Incipit:

योगेनात्मविवेकेन द्वैतमिथ्यात्वचिंतया ।
ब्रह्मानंदं पश्यतोऽथ विद्यानंदो निरूप्यते ॥१॥

e. *vishayánanda.* Incipit:

अथात्र विषयानंदो ब्रह्मानंदांशरूपभाक् ।
निरूप्यते द्वारभूतस्तदंशत्वं श्रुतिर्जगौ ॥[1]

Desinit liber in distichis:

ब्रह्मानंदाभिधे ग्रंथे पंचमोऽध्याय ईरितः ।
विषयानंद एतेन द्वारेणांतः प्रविश्यतां ॥
Príyád *dHariharo* ऽनेन ब्रह्मानंदेन सर्वदा ।
पायाच्च प्राणिनः सर्वान्स्वाश्रितान्छुद्धमानसान् ॥

Auctoris nomen, codicibus nostris non traditum, ex uno scholiastae loco collegi. Haec enim ille in triptidípa capitis initio: तृप्तिदीपाख्यं प्रकरणमारभमाणः श्रीभारतीतीर्थगुरुस्तस्य श्रुतिव्याख्यानरूपत्वात्तद्व्याख्येयां श्रुतिमादौ पठति ॥

Haec voluminis pars anno 1728 exarata est. Inde a folio 178 lacunae multae inveniuntur. (MILL 46[c].)

541.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 288. Long. 13½. Lat. 6½. Linn. 6–11.

Panchadaṣí cum commentario, a *Rámakṛishṇa* scripto. (B.) Commentarius incipit:

नत्वा श्रीभारतीतीर्थविद्यारण्यमुनीश्वरौ ।
प्रत्यक्तत्वविवेकस्य क्रियते पददीपिका ॥

In fine capitum singulorum haec leguntur: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीभारतीतीर्थविद्यारण्यमुनिवर्यकिंकरेण श्रीरामकृष्णाख्यविदुषा etc.

Lib. I. fol. 62[b]; II. fol. 213[b]; III. fol. 288[b].

Codex anno 1805 exaratus est. (WILSON 88.)

542.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 153. Long. 13½. Lat. 6½. Linn. 12–22.

Panchadaṣí cum *Rámakṛishṇae* commentario. (C.)

Lib. I. fol. 43[a]; II. fol. 118[a]; III. fol. 153.

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. nn. 625, 629, 630. Textus Calcuttae nuper editus esse dicitur.

Codex post annum 1820 exaratus est. (WILSON 89.)

543.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 85. Long. 9½. Lat. 4. Linn. 10.

Panchadaṣísamásas. Incipit: शुक्लानि च तानि अंबराणि च शुक्लांबराणि शुक्लांबराणां धरः शुक्लांबरधरः तं शुक्लांबरधरं व्याप्नोतीति विष्णुस्तं विष्णुं शशिनः वर्णो etc.

Hoc libello verba composita, quae in Panchadaṣí occurrunt, in partes suas resoluta sunt, quam operam ingratam haud dubie magister quidam discipulo alucinato iratus imposuit. Qui quomodo negotio perfunctus sit, hac primi kúṭasthadípae versus interpretatione apparebit: खे आदित्यः खादित्यः खादित्येन दीपिते खादित्यदीपिते । दर्पणे आदित्यः दर्पणादित्यः दर्पणादित्यस्य दीप्तिः दर्पणादित्यदीप्तिः दर्पणादित्यदीप्तिरिवेति दर्पणादित्यवत् । कूटस्थेन दीपितः कूटस्थदीपितः । धियां तिष्ठतीति धीस्थः धीस्थश्चासौ जीवश्च धीस्थजीवस्तेन धीस्थजीवेन ॥ En ipsissima ratio, quam primi Vedarum interpretes coram discipulis suis, quo verba et sententias difficiles explicarent, adhibuerunt, cuique librorum Vedicorum textum non connexum debemus, admodum utilem illum, erroribus vero non immunem. Rámakṛishṇae verba auctor passim respexit.

Codex anno 1738 exaratus est. (WILSON 470.)

544.

Foll. 45–55. Linn. 7. Continetur his foliis *Aparokshánubhútisudhárṇavas,* manifestae comprehensionis nectareus oceanus, libellus in novem particulas divisus, *Ṣankarae* ácháryae adscriptus. (B.) Initium paulum emendatum subjunxi:

श्रीरामं परमानंदमुपदेष्टारमीश्वरं ।
व्यापकं सर्वलोकानां कारणं तं नमाम्यहं ॥१॥
इति मंगलाचरणप्रकरणं ॥१॥

अपरोक्षानुभूतिर्वै प्रोच्यते मोक्षसिद्धये । सद्भिरेव (एवं MSS.) प्रयत्नेन वीक्षणीया मुहुर्मुहुः ॥२॥ स्ववर्णाश्रमधर्मेण (सधर्म्मा° B.) तपसा हरितोषणात् । साधनं प्रभवेत्पुंसां वैराग्यादिचतुष्टयं ॥३॥ ब्रह्मादिस्थावरांतेषु वैराग्यं विषयेष्वनु (वैराग्यविषयेष्वनु B.) । यथैव काकविष्ठायां, वैराग्यं तद्धि निर्मलं ॥४॥ नित्यमात्मस्वरूपं हि, दृश्यं तद्विपरीतगं । एवं यो निश्चयः सम्यग्विवेको वस्तुतः स वै ॥५॥ सदैव वासनात्यागः शमोऽयमिति शब्दितः । निग्रहो बाह्यवृत्तीनां दम इत्यभिधीयते ॥६॥ विषयेभ्यः परावृत्तिः परमोपरतिर्हि सा । सहनं सर्वदुःखानां तितिक्षा सा शुभा मता ॥७॥ निगमाचार्यवाक्येषु भक्तिः श्रद्धेति विश्रुता । चित्तैकाग्र्यं तु संलक्ष्ये समाधानमिति स्मृतं ॥८॥ संसारबंधनिर्मुक्तिः कथं स्यान्मे कदाविधे (?) । इति या सुदृढा बुद्धिर्वक्तव्या सा मुमुक्षुता ॥९॥

साधनचतुष्टयं नाम द्वितीयं प्रकरणं ॥२॥

उक्तसाधनयुक्तेन विचारः पुरुषेण हि । कर्तव्यो ज्ञानसिद्ध्यर्थमात्मनः शुभमिच्छता ॥१०॥ विचारेण विना ज्ञानं नोत्पद्यतेऽन्यसाधनैः ।[2] यथा पदार्थभानं हि प्रकाशेन विना क्वचित् ॥११॥ कोऽहं कथमिदं जातं को वै कर्तास्य विद्यते । उपादानं किमस्तीह विचारः सोऽयमीदृशः ॥१२॥

---

[1] Haec capitum initia a me inde ab A. b. paulum emendata sunt.

[2] नोत्पद्यते विना ज्ञानं विचारेणान्यसाधनैः । MSS.

अज्ञानप्रभवं सर्वं ज्ञानेन प्रविलीयते । संकल्पो विविधः कर्ता विचारः सोऽयमीदृशः ॥१३॥ एतयोर्यदुपादानमेकं सूक्ष्मं सदव्ययं । यथैव मृद्घटादीनां विचारः सोऽयमीदृशः ॥१४॥ नाहं भूतगणो देहो नाहं चाक्षगणस्तथा । एतद्विलक्षणः कश्चिद्, विचारः सोऽयमीदृशः ॥१५॥ अहमेकोऽपि सूक्ष्मश्च ज्ञाता साक्षी सदव्ययः । तदहं तत्र संदेहो विचारो सोऽयमीदृशः ॥१६॥

विचारविचारणं नाम तृतीयं प्रकरणं ॥३॥

आत्मा हि निष्कलो ह्येको देहो बहुभिरावृतः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥१७॥ आत्मा नियामकश्चांतर्देहो नियम्यवाह्यकः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥१८॥ आत्मा ज्ञानमयः पुण्यो देहो मांसमयोऽशुचिः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥१९॥ आत्मा प्रकाशकः स्वस्थो देहस्तामस उच्यते । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥२०॥ आत्मा नित्यो हि सद्रूपो देहोऽनित्यो ह्यसन्मयः । तयोरैक्यं प्रपश्यंति किमज्ञानमतः परं ॥२१॥ आत्मनः स्वप्रकाशत्वं यत्पदार्थावभासनं । नाग्न्यादिदीप्तिवद्दीप्तिर्भवत्यांध्यं यतो निशि[1] ॥२२॥ देहोऽहमित्ययं मूढो धृत्वा तिष्ठत्यहो जनः । ममायमित्यपि ज्ञात्वा घटद्रष्टेव सर्वदा ॥२३॥ ब्रह्मैवाहं समः शांतः सच्चिदानंदलक्षणः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२४॥ निर्विकारो निराकारो निरवद्योऽहमव्ययः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२५॥ निरामयो निराभासो निर्विकल्पोऽहमुत्तमः[2] । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२६॥ निर्गुणो निष्क्रियो नित्यो नित्यमुक्तोऽहमच्युतः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२७॥ निर्मलो निश्चलोऽनंतः शुद्धोऽहमजरोऽमरः । नाहं देहो ह्यसद्रूपो ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥२८॥

अज्ञानपूर्वकमात्मज्ञानप्रतिपादनं नाम चतुर्थं प्रकरणं ॥४॥

स्वदेहे शोभनं त्यक्त्वा पुरुषाख्यं च संमतं । किं मूर्ख शून्यमात्मानं देहातीतं करोषि भोः ॥२९॥ स्वात्मानं शृणु मूर्ख त्वं युक्त्या श्रुत्या च पूरुषं । देहातीतं सदाकारं सुदुर्दर्शं भवादृशैः ॥३०॥ अहंशब्देन विख्यात एक एव स्थितः परः । स्थूलत्वेनैकतां प्राप्तः कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३१॥ अहं द्रष्टतयासिद्धो देहो दृश्यतया स्थितः । ममायमिति निर्देशात्कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३२॥ अहं विकारहीनस्तु देहो नित्यविकारवान् । इति प्रतीयते साक्षात्कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३३॥ यस्मात्परमिति श्रुत्या, तया पुरुषलक्षणं । विनिर्णीतममूढेन, कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३४॥ सर्वं पुरुष एवेति सूक्ते पुरुषसंज्ञिते । अप्युच्यते यतः श्रुत्या कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३५॥ असंगः पुरुषः प्रोक्तो बृहदारण्यकेऽपि च । अनंतमलसंस्रिष्टः[3] कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३६॥ तत्रैव च समाख्यातः स्वयंज्योतिर्हि पूरुषः । जडः परप्रकाशोऽयं कथं स्याद्देहकः पुमान् ॥३७॥ प्रोक्तोऽपि कर्मकांडेन ह्यात्मा देहाद्विलक्षणः । नित्यश्च यत्फलं भुंक्ते देहपातादनंतरं ॥३८॥ अनेकलिंगसंयुक्तं[4] चलं दृश्यं विकारि च । अव्यापकमसद्रूपं तत्कथं स्यात्पुमानयं ॥३९॥ एवं देहद्वयादन्य आत्मा पुरुष ईश्वरः । सर्वात्मा सर्वरूपश्च सर्वातीतोऽहमव्ययः ॥४०॥ इत्यात्मदेहभागेन (इत्यात्मदेहयोर्भागेन B.) प्रपंचस्यैव सत्यता । यथोक्ता तर्कशास्त्रेण किं ततः पुरुषार्थता ॥४१॥

बौद्धदर्शनं नाम पंचमं प्रकरणं ॥५॥

Sequuntur: 6. *átmánátmavichárañam;* 8. *panchadaṣasádhanavivarañam;* 9. *brahmánubhavavṛittivivardhanam.* Capitis septimi finis desiderari videtur. Desinit libellus in distichis: एभिरंगैः समायुक्तो राजयोगः प्रकीर्त्तितः । किंचित्पक्वकषायाणां हठयोगेन संयुतः ॥१८॥ परिपक्वं मनो येषां केवलो यं च सिद्धिदः । गुरुदैवतभक्तानां सर्वेषां सुलभो भवेत् ॥१९॥

Haec voluminis pars circiter annum 1810 exarata est. (MILL 62[c].)

545.

Foll. 121[b]–134[a]. *Aparokshánubhavas.* (A.)

Libellus, in hoc exemplari non divisus, disticha 144. complectitur. (WILSON 531[d].)

546.

Foll. 56–71. Linn. 9–11. *Átmabodhas,* animi summi cognitio, libellus *Ṣankarae* ácháryae tributus. (B.) Incipit:

तपोभिः क्षीणपापानां शांतानां वीतरागिणां ।
मुमुक्षूणामपेक्ष्यो यमात्मबोधो विधीयते ॥१॥

In marginibus commentarius auctoris anonymi adscriptus est. Incipit:

शतमखपूजितपादं शतपथमनसो प्यगोचराकारं ।
विकसितजलरुहनेत्रं सीताछायांकमाश्रये रामं ॥१॥

तत्र इहभगवान् शंकराचार्यः उत्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानत्रयं निर्माय तदवलोकनासमर्थानां मंदबुद्धीनां अनुग्रहार्थं सर्ववेदांतसिद्धांतसंग्रहमात्मबोधप्रकरणं नि(l. di)दर्शयिषुः प्रतिजानीते ॥

Textus in Haeberlini Anthologia, et anno 1852 Mirzaporae cum hoc ipso commentario editus est. Versionem Anglicam J. Taylor anno 1812 publici juris fecit.

Haec voluminis pars anno 1819 exarata est. (MILL 62[d].)

547.

Foll. 69–96[a]. *Átmabodhas* cum eodem commentario. (A.)

In prooemio haec variatio invenitur: इह भगवान् शंकराचार्य उत्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानत्रयं वाचस्पतिविवरणवार्तिकं निर्माय etc. (WILSON 531[b].)

---

[1] आत्मानं स्वप्रकाश्यत्वं यत्पदार्थावभासनं । नाग्न्यादिदीप्तिवद्दीप्तिर्नं भवत्यांधंयतोनिशं ॥ B.

[2] हमात्ततः । B.

[3] °संसिष्टं B. अचलो ह्यमलो स्लिष्टः A.

[4] लिंगंचानेकसंयुक्तं । MSS. लिंगत्वा° scribere nolui.

548.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 9. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 16.

Jnánabodhiní, doctrinae vedánticae compendium, dialogi a magistro cum disciplo habiti forma traditum. Incipit:

चित्सदानंदरूपाय सर्वधीवृत्तिसाक्षिणे ।
नमो वेदांतवेद्य[ाय] ब्रह्मणेऽनंतरूपिणे ॥१॥
यदज्ञानादिदं भाति यत(j)ज्ञानात् विनिवर्त्तते ।
नमस्तस्मै चिदानंदवपुषे परमात्मने ॥२॥

अथाध्यात्मविद्योपदेशविधिं व्याख्यास्यामः ।

तपोभिः क्षीणपापानां शांताना वीतरागिणां ।
मुमुक्षूणामपेक्ष्यो यमात्मबोधो विधीयते ॥३॥
अनात्मभूते देहाहौ आत्मबुद्धे देहिनां ।
साविद्या तत्कृतो बंद्धः तन्नाशो मोक्ष उच्यते ॥

अनादिसांतः । नैसर्गिको अध्यासः ॥ etc.

In fine libelli haec leguntur: इति श्रीसंक्षिप्तवेदांशास्त्रप्रक्रियाया श्रीमत्परमहंसपरव्राजकाचार्यश्रीमछंकरकृताऽज्ञानवोधनी प्रक्रिया समाप्ता ॥

Codex exeunte seculo superiore parum accurate exaratus est. (Wilson 324.)

549.

Foll. 38–42. Linn. 10. *Tripuríprakaraṇam*, *Ṣankarae* tributum, quo libello auctor Vedántae elementa primis quasi lineis adumbravit. Incipit:

ज्ञानस्वरूपं चिन्मात्रं ज्ञेयज्ञात्रेयवर्ज्जितं ।
पूर्णं शून्यमनाभासं सर्वभासं नमाम्यहं ॥१॥

Quae sequuntur, gravissimis erroribus emendatis, adjunxi:

अथ त्रिपुरीप्रकरणं ॥ शब्दस्पर्शरूपरसगंधादयो विषयाः पंच पृथिव्यादयश्च परमात्मन एव समुत्पन्नाः । तस्माद्वा एतस्मादात्मन आकाशः संभूत आकाशाद्वायुर्वायोरग्निरग्नेरापोऽद्भ्यः पृथिवी पृथिव्या ओषध्य ओषधीभ्योऽन्नमन्नाद्रेतो रेतसः पुरुष इत्यादिश्रुतिभ्यः । शब्दस्पर्शरूपरसगंधाद्यनुप्रवेशेन पृथिव्यापस्तेजो वायुराकाशमिंद्रियान्यहंकारो बुद्धिर्महानव्यक्तमित्युच्यते । तत्र पृथिवी धारणे । आपः पिंडीकरणे क्लेदने च । तेजः पचने प्रकाशने च । वायुर्व्यूहने चालने च । आकाशमवकाशप्रदाने च । आकाशमेकलक्षणं । द्विलक्षणो वायुः । त्रिलक्षणं तेजः । आपश्चतुर्लक्षणाः । पंचलक्षणा पृथिवी । शब्दगुण आकाशः । शब्दस्पर्शगुणो वायुः परस्परानुप्रवेशेन । शब्दस्पर्शरूपगुणोऽग्निः । शब्दस्पर्शरूपरसगुणा आपः । शब्दस्पर्शरूपरसगंधगुणा पृथिवी । यत्काठिन्यं सा पृथिवी । यद्द्रवं तदापः । यदुष्णं तत्तेजः । यत्संचरति स वायुः । यत्सुषिरं तदाकाशमिति । एतत्स्थूलशरीरं सदसदात्मकं । मनः संकल्पविकल्पात्मकं निश्चयात्मिका बुद्धिश्चेति । इंद्रियाणि विज्ञानशक्तयः क्रियाशक्तयश्चेति । विज्ञानशक्तयः श्रोत्रं त्वक् चक्षुर्जिह्वा घ्राणमिति पंच बुद्धींद्रियाणि । क्रियाशक्तयश्चेति वाक्पाणिपादपायूपस्थाख्यानि पंच कर्मेंद्रियाणीति । पंच वायवश्चेति भेदेन द्विधा । प्राणापानव्यानोदानसमाननागकूर्मकृकलदेवदत्तधनंजया इति वायवः । मनो बुद्धिरहंकारश्चित्तमित्यंतःकरणचतुष्टयं । संकल्पविकल्पात्मकं मनः । अभिमानलक्षणोऽहंकारः । बोद्धव्यलक्षणा बुद्धिः । चेतयितव्यलक्षणं चित्तं । etc.

Haec folia anno 1681 exarata sunt. (Wilson 478[b].)

550.

Foll. 320. 321[a]. *Dhanyastotram*, hominum beatorum praeconium, carmen distichis octo constans, *Ṣankarae* ácháryae tributum. Incipit:

आदौ विजित्य विषयान्मदमोहराग-
द्वेषाद्यशत्रुगणमाहृतयोगराज्यम्
ज्ञानामृतं समधिगम्य परात्मविद्या-
कांतासखा वनगृहे विचरंति धन्याः १
त्यक्त्वा गृहे रतिमधोगतिहेतुभूता-
मात्मेछयोपनिषदर्थरसं पिवंत्यः (taḥ)
वित्तस्पृहाविषयभोगपदे विरक्ता
धन्यास्त एव विजनेषु विमुक्तसंगाः २
त्यक्त्वैषणात्रयमवेक्षितमोक्षमार्गा
भैक्षामृतान्नपरिकल्पितदेहयात्राः
ज्योतिः परात्परतरं परमात्मसंज्ञं
धन्या द्विजा रहसि हृद्यवलोकयंति ३

Beati illi esse dicuntur, qui, vinculis mundanis abjectis, numini indiviso penitus perspiciendo operam navent. (Wilson 531[i].)

551.

Opuscula varia. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 108. Long. foll. 1–23. $11\frac{1}{2}$. foll. 24–108. $9\frac{1}{2}$. Lat. foll. 1–28. 5. foll. 29–47. $4\frac{1}{2}$. foll. 48–108. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–10. Linn. 16. *Vákyasudhá*, libellus distichis 44. constans, *Ṣankarae* ácháryae auctori tributus, cum commentario auctoris anonymi. Commentarius incipit:

नमो रामाय देवाय सच्चिदानंदमूर्त्तिये ।
Kṛishṇáya गुरवे व्यासशंकराचार्यमूर्त्तये ॥१॥
नामरूपात्मविश्वाख्यपंको यत्रग्न ईक्षते ।
तद्वाक्यसुधयाप्लाव्य निष्पंकं तत्वमीक्षतां ॥२॥ etc.

तत्रादौ वाक्यसुधाख्यं प्रकरणंमारभ्यमाणो भगवान् भाष्यकारः ॥ त्वंपदार्थं व्युत्पादयति ॥ रूपं दृश्यमित्यादिभिः पंचभिः श्लोकैः ।

Libellus Bonnae anno 1833 a Frid. Windishmann editus est.

Haec voluminis pars circiter annum 1790 exarata est. (Wilson 426[a].)

552.

Foll. 32–44. Linn. 9. *Vedántasáras,* Vedántae medulla, libellus a *Sadánanda* quodam, *Advaitánandae* cujusdam discipulo, compositus. (B.)

Editiones quum haud paucae exstent, eam tantum memorabo, quae a J. R. Ballantyne cum versione Anglica anno 1850 curata est.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (MILL 62^{b}.)

553.

Foll. 96^{b}–121^{b}. *Vedántasáras* a *Sadánanda* compositus. (A.) (WILSON 531^{c}.)

554.

Foll. 321^{b}–326^{a}. *Panchíkaranavárttikam,* quinquepartitionis explanatio, libellus disticha 64. continens, *Sureṣvarae* áchâryae tributus[1]. Incipit:

ओंकारस्सर्ववेदानां स्वरस्तत्वप्रकाशकः ।
तेन चित्तसमाधान मुमुक्षूणां प्रकाश्यते ॥१॥
आसीदेकं परं ब्रह्म नित्यमुक्तमविक्रियं ।
तत्स्वमायासमावेशाद्बीजमव्याकृतात्मकं ॥२॥
तस्मादाकाशमुत्पन्नं शब्दतन्मात्ररूपकं ।
स्पर्शात्मकस्ततो वायुस्तेजो रूपात्मकं ततः ॥३॥
आपो रसात्मिकास्तस्मात्ताभ्यो गंधात्मिका मही ।
शब्दैकगुणमाकाशं शब्दस्पर्शगुणो मरुत् ॥४॥
शब्दस्पर्शरूपगुणैस्त्रिगुणं तेज उच्यते ।
शब्दस्पर्शरूपरसगुणैरापश्चतुर्गुणाः ॥५॥
शब्दस्पर्शरूपरसगंधैः पंचगुणा मही ।
तेभ्यः समभवद्रूपं लिंगं सर्वात्मकं महत् ॥६॥
ततः स्थूलानि भूतानि पंच तेभ्यो विराडभूत् ।
पंचीकृतानि भूतानि स्थूलानीत्युच्यते बुधैः ॥७॥
पृथिव्यादीनि भूतानि प्रत्येकं विभजेद्द्विधा ।
एकैकं भागमादाय चतुर्धा विभजेत्पुनः ॥८॥
एकैकं भागमेकस्मिन्भूते संवेशयेत्क्रमात् ।
ततश्चाकाशभूतस्य भागाः पंच भवंति हि ॥९॥
वायुादिभागाश्चत्वारो वायुादिष्वेवमादिशेत् ।
पंचीकरणमेतत्स्यादित्याहुस्तत्त्ववेदिनः ॥१०॥
पंचीकृतानि भूतानि तत्कार्यं च विराड् भवेत् ।
स्थूलं शरीरमेतत्स्यादशरीरस्य चात्मनः ॥११॥

Auctor postquam elementorum, quibus creatio crassa (sthúlaprapancha) formata est, distributionem exposuit, corpus subtile (súkshmaṣaríra) paucis tangit, utrumque (sthúla + súkshma), necnon intelligens corpus (prájna, kárana) in eodem animo universo (chit) conjunctum esse docet:

स्थूलसूक्ष्मक्रमात्सर्वं चिदात्मनि विलापयेत् ॥४८॥
अकारं पुरुषं विश्वमुकारे प्रविलापयेत् ।
उकारं तैजसं सूक्ष्मं मकारे प्रविलापयेत् ॥४९॥
मकारं कारणं प्राज्ञं चिदात्मनि विलापयेत् ।
चिदात्माहं नित्यशुद्धबुद्धमुक्तसदद्वयः ॥५०॥

Idem libellus in Museo Asiatico Petropolitano adservatur, cf. Boehtlingk l. l. p. 729. (WILSON 531^{k}.)

555.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 41. Long. 14½. Lat. 5½. Linn. 16–18.

Continetur hoc codice *Advaitaratnarakshaṇam,* quo libro *Madhusúdana-sarasvatí,* Viṣveṣvarae discipulus, animi universae et singuli, sive numinis et animi unitatem (*jívabrahmaṇor, jíveṣvarayor, kshetrajneṣvarayor abheda*) argumentis quum dogmaticis tum philosophicis non sine acerbitate et verborum convicio a philosophi dialectici (tárkika) cujusdam opinionibus perversis defendit. Incipit:

वृंदारण्यविविष्टं विलुठितमाभीरवारनारीभिः ।
सत्यचिदानंदघनं ब्रह्म नराकारमालंबे ।१।
निर्ज्जित्य प्रतिपक्षान्द्वैतधियो दुष्टतार्किकमन्यान् ।
अद्वैततत्वरत्नं रक्षितुमयमुद्यमः क्षमः स्यान्नः ।२।

Praeter antiquiores utriusque mímánsae et aliarum scholarum magistros Madhusúdana hos auctores et libros laudat: 1. *Khaṇḍanakṛit* fol. 8^{b} (अभेदं नोल्लिखंती धीर्न भेदोल्लंघनक्षमा । तथा चाद्ये प्रमा सा स्यान्नांत्ये स्वापेक्षवैशसात्). 12^{b}. 15^{a}; 2. *Guṇakiraṇávalí* (fol. 7^{b}. तथा चाहुराचार्याः । गुणकिरणावल्यां । अतद्भावृत्तिर्वैशिष्ट्यमिति); 3. *Panchapádiká-vivaraṇa;* 4. *Bhámatíkára;* 5. *Maṇikṛit;* 6. *Maṇḍanamiṣrae Brahmasiddhi;* 7. *Sankshepaṣaríraka;* 8. *Siddhántarahasya.* Praeterea lectores ad opera sua *Advaitasiddhi* et *Vedántakalpalatiká* relegat.

Desinit liber in verbis:

अद्वैतरत्नमेतत्तु श्रीविश्वेश्वरपादयोः ।
समर्पितमथैतेन प्रीयतां स दयानिधिः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितमद्वैतरत्नरक्षणं समाप्तं ॥

Codex anno 1687 exaratus est. (MILL 13.)

556.

Foll. 55–119. Linn. 10–13. *Bhedadhikkárasatkriyá.* (*Bhedadhikkárae* libri observantia), commentarius a

[1] शंकराचार्यपूज्यपाद[शिष्य].

Náráyaṇáṣrama quodam, Nṛisinháṣramae discipulo, compositus. Incipit:

मृषा मायाशक्त्या वृतमहिमनि ब्रह्मणि परे
जगज्जालं जातं स्फुरति वियतीवोरु नगरं
विरिंचेंद्रादित्रिदशनरतियग्गतभिदा (i. e. °तिर्यग्ग°)
कुतो नो भूमाहंनिरवधिसदानंदघनचित् ११॥
काशते कलितं यस्य पदं वैदिकमस्तकैः
भक्त्या (bhaktyá) मुक्त्यै समीहंतं तं नृसिंहं गुरुं भजे।
गभीरभावभारेण दुर्वहा *gauraví kṛitiḥ*
तथापि भेदधिक्कारसत्क्रियां श्रद्धयारभे ।३

यद्यपि श्रुतिस्मृती[ति]हासपुराणागमैः क्रियासमभिहारेण जगन्निदाने सर्वज्ञे परमात्मनि सजातीयादिसमस्तभेदो निंदितो निषिद्धश्च यद्यपि चात्रभवद्भिर्वादरायणभगवत्पादादिभिः पूर्वाचार्यैरारंभणाधिकरणादिन्यायतो पि भेदसत्ता निरकारि [1] तथापि केचित् स्वोत्प्रेक्षापरिकल्पितपारिभाषिकयुक्तिकलापाकुलीकृतांतःकरणा भेदसत्तां संभावयंतो श्रुत्यादिसिद्धाद्वितीयचिदात्मनि श्रद्धां विघ्नंति अतस्तन्मोहशांतये समस्तभेददुर्निरूपत्वप्रकटनाय ग्रंथमारभमाणस्तत्परिसमाप्त्यादिफलकमीश्वरतत्वानुस्मरणं मंगलं मनसानुष्ठितं शिष्यशिक्षार्थं प्रगटयन् प्रगटविषयादिकं सूचयन् स्मृतवस्तुस्वरूपं सलक्षणप्रमाणं निर्दिशति ॥ *Vedántetyádiná* ।

Disticho tertio *Bhedadhikkáram* Nṛisinháṣramae auctori tribui videmus. Idque eo confirmatur, quod eidem philosopho [1] *Advaitadípikám* debemus, ejusdem argumenti librum, multo tamen copiosiorem, qui eundem Náráyaṇáṣramam interpretem invenit (E. I. H. 106 et 1809).

Haec voluminis pars anno 1655 a Sahasrakiraṇa Váráṇasiae (विश्वेश्वरराजधान्यां) satis accurate exarata est. (Wilson 449[b].)

557.

Opuscula varia. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 328. Long. $4\frac{3}{4}$. Lat. $6\frac{1}{2}$. Linn. 8–10. Codex circiter annum 1790 exaratus est.

Foll. 1–68. *Dvádaṣamahávákyavivaraṇam*, opus a *Vaikuṇṭhapurí*, Gopálae (Madanagopálae) discipulo, scriptum. Incipit: ओं अथ द्वादशमहावाक्यसिद्धांतो लिख्यते ॥ यदज्ञानप्रभावेण दृश्यते सकलं जगत् । यज्ज्ञानाल्लयमायाति तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥ ओं वैकुंठपुरी परमहंसपरिव्राजकाचार्य संक्षेपतो वेदांतसूत्रमहावाक्यार्थं प्रकटीकरोति । प्रज्ञारहितसंन्यासिनिमित्तं तदुपकारहेतोः । वार्तिकशास्त्रतदर्थग्रथितं शांतरसनाटकसंज्ञितं निरूपयति । अत्यशास्त्रत्रवैकुंठपुरी यतिधर्मवान् ।

Auctor, qui vulgo *Vishṇupurí* appellatur [2], sententiarum quatuor प्रज्ञानमानंदं ब्रह्म, अहं ब्रह्मास्मि, तत्त्वमसि, अयमात्मा ब्रह्म, e quatuor Vedarum Upanishadis desumtarum, vocabula singula capitibus duodecim (siddhánta) ita exposuit, ut dogmata Vedántica ad sectae Bhágavatae (Páncharátrika) superstitiones deflecteret.

Prooemio auctor scholae Vedánticae doctorum seriem tradit: ब्रह्माद्याचार्या आदितः क्रमाद्गण्यंते । प्रथमाचार्यो ब्रह्मा । द्वितीयाचार्यो विष्णुः । तृतीयाचार्यो रुद्रः । चतुर्थो वसिष्ठः । पंचमः शक्तिः । षष्ठः पराशरः । सप्तमो व्यासः । अष्टमः शुकः । नवमो *Gauḍaḥ* । daṣamo *Govindaḥ* । ekádaṣácháryaḥ *Ṣankaraḥ* । एत एकादश पूर्वाचार्याः । तन्मध्ये सत्ययुगसंबंध्याचार्यत्रयं । ब्रह्मा विष्णू रुद्रश्चेति । त्रेतायुगसंबंध्याचार्यत्रयं । वसिष्ठः शक्तिः पराशरश्चेति । द्वापरसंबंध्याचार्यौ द्वौ । व्यासशुकदेवौ । कलियुगसंबंध्याचार्यत्रयं । गौडगोविंदशंकराचार्याश्चेति । Ṣankarasya ṣishyáṣ chatváraḥ । *Viṣvarúpa-Padmanábha-Troṭaka* [3]*-Hastámalakácháryáḥ* । *Pṛithvídharácháryaḥ* । tasyápi ṣishyá daṣa । तीर्थाश्रमवनारण्यगिरिपर्वतसागराः । सरस्वती भारती च पुरी नामानि वै दश ॥ [4] पृथ्वीधरादेकादशाचार्यप्रसादात्कलौ संन्यासिप्रवृत्तिः । तत्र दशनामसंन्यासिमध्ये *ṣrí-Padmanábhapurí* prathamaḥ । *Púrṇapurí* dvitíyaḥ । *Anantapurí* tritíyaḥ । *KRISHṆACHETANA-PURÍ* (sic) chaturthaḥ । *Hariharapurí* panchamaḥ । *Gopálapurí* shashṭha इत्यस्मत्संप्रदायप्रवृत्तेः पूर्वाचार्याः । Tachchhishyo *Vaikuṇṭhapurí* कलियुगाचार्यो भवति । *ṣrí-Madanagopála*prasádán महावाक्यार्थं संक्षेपेण निरूपयति ॥ [5]

I–III. fol. 13[a]; IV–VI. fol. 34[b]; VII–X. fol. 53[b]; XI. XII. fol. 68[b]. (Wilson 531[a].)

558.

Foll. 259–286. *Ashṭávakrasanhitá*, libellus capita (prakaraṇa) viginti, sive rerum indice addito, viginti unum continens. Incipit: जनक उवाच ॥ कथं ज्ञानमवाप्नोति मुक्तिः केन भविष्यति । वैराग्यं च कथं प्राप्यमेतद्ब्रूहि मम प्रभो ॥१॥ अष्टावक्र उवाच ॥ मुक्तिमिच्छसि चेत्तात विषयान्विषवत्त्यज । क्षमार्जवदयातोषसत्यं पीयूषवद्भज ॥२॥ न पृथ्वी न जलं नाग्निर्न वायुर्द्यौर्न वा भवान् । एषां साक्षिणमात्मानं चिद्रूपं विद्धि मुक्तये ॥३॥ यदि देहं पृथक्कृत्य चिति विश्रम्य तिष्ठसि । अधुनैव सुखी शांतो बंधमुक्तो भविष्यसि ॥४॥ न त्वं विप्रादिको वर्णो नाश्रमी नाक्षगोचरः । असंगो सि निराकारो विश्वसाक्षी सुखी भव ॥५॥ धर्माधर्मौ सुखं दुःखं मानसानि न ते विभो । न कर्तासि न भोक्तासि मुक्त एवासि सर्वदा ॥६॥ एको द्रष्टासि सर्वस्य मुक्तप्रायो सि सर्वदा । ayam eva hi te bandho: *drashṭáram paṣyasítaram* ॥७॥ अहं कर्तेत्यहंमानमहाकृष्णाहिदंशितः । नाहं कर्तेति विश्वासामृतं पीत्वा सुखी भव ॥८॥

[1] *Jagannáthásramae* discipulo.

[2] Cff. supra pp. 37, 38.

[3] Hoc nomen plerumque sine *r* litera scribitur.

[4] Ordinum monachicorum haec esse nomina vides.

[5] In fine capitis primi haec subscripta sunt: इति श्रीवैकुंठपुरीविरचिते शांतिरसनाटके etc.

Oratio dialogi forma traditur, ab *Ashṭávakra* cum *Janaka*, sive a magistro cum discipulo habiti. Atque priore parte animi singuli et universi unitate declarata, auctor altera rerum et actionum mundanarum illa cognitione perceptam vanitatem, a vero philosopho animo immoto contemplandam[1], adumbrat.

Hujus arrogantis doctrinae quasi fastigium his *discipuli* verbis continetur: Cap. 2. अहो निरंजनः शांतो बोधोऽहं प्रकृतेः परः । एतावंतमहं कालं मोहेनैव विडंबितः ॥१॥ मत्तो (i. e. ex indiviso illo animo) विनिर्गतं विश्वं मय्येवं लयमेष्यति । मृदि कुंभो जले वीचिः कनके कटकं यथा ॥१०॥ अहो अहं नमो मह्यं विनाशो यस्य नास्ति मे । ब्रह्मादिस्तंभपर्यंतजगन्नाशेऽपि तिष्ठतः ॥११॥ अहो अहं नमो मह्यमेकोऽहं देहवानपि । क्वचिन्न गंता नागंता व्याप्य विश्वं व्यवस्थितः ॥१२॥ अहो अहं नमो मह्यं दक्षो नास्तीह मत्समः । असंस्पृश्य शरीरेण येन विश्वमिदं धृतं ॥१३॥ अहो अहं नमो मह्यं यस्य मे नास्ति किंचन । अथवा यस्य मे सर्वं यद्वाङ्मनसगोचरं ॥१४॥ ज्ञानं ज्ञेयं तथा ज्ञाता त्रितयं नास्ति वास्तवं । अज्ञानाद्भाति यत्रेदं सोऽहमस्मि निरंजनः ॥१५॥ et cap. 19. तत्त्वविज्ञानसंदंशमादाय हृदयोदरात् । नानाविधपरामर्शशल्योद्धारः कृतो मया ॥१॥ क्व धर्मः क्व च वा कामः क्व वार्थः क्व विवेकिता । क्व द्वैतं क्व च वाद्वैतं स्वमहिम्नि स्थितस्य मे ॥२॥ क्व वात्मा क्व च वानात्मा क्व शुभं क्वाशुभं तथा । क्व चिंता क्व च वाचिंता स्वमहिम्नि स्थितस्य मे ॥३॥ क्व स्वप्नः क्व सुषुप्तिर्वा क्व च जागरणं तथा । क्व तुरीयं भयं वापि स्वमहिम्नि स्थितस्य मे ॥४॥ क्व दूरं क्व समीपं वा बाह्यं क्वाभ्यंतरं क्व वा । क्व स्थूलं क्व च वा सूक्ष्मं स्वमहिम्नि स्थितस्य मे ॥५॥ क्व मृत्युर्जीवितं वा क्व क्व लोकाः क्वास्य लौकिकं । क्व लयः क्व समाधिर्वा स्वमहिम्नि स्थितस्य मे ॥६॥ अलं त्रिवर्गकथया योगस्य कथयाप्यलं । अलं विज्ञानकथया विश्रांतस्य ममात्मनि ॥७॥

A quo libellus compositus sit, non constat; nam de Ashṭávakra *auctore* cogitandum non est, cujus Janakaeque mentio ea tantum re inniti videtur, quod prior numinis indivisam naturam perspexisse (Mahábhárata 3, 10639. सोऽहं श्रुत्वा ब्राह्मणानां सकाशे ब्रह्माद्वैतं कथयितुमागतोऽस्मि), alter vero, *Videhae* rex, *videhamuktis* praeceptor primus fuisse perhibetur.

Idem opusculum cum *Viṣveṣvarae* commentario in cod. E. I. H. 100. et in Museo Asiatico Petropolitano adservatur. (WILSON 531[f].)

[1] Cap. 8. तदा बंधो यदा चित्तं किंचिद्वांछति शोचति । किंचिन्मुंचति गृह्णाति किंचिद्धृष्यति कुप्यति ॥१॥ तदा मुक्तिर्यदा चित्तं न वांछति न शोचति । न मुंचति न गृह्णाति न हृष्यति न कुप्यति ॥२॥ तदा बंधो यदा चित्तं सक्तं कास्वपि दृष्टिषु । तदा मोक्षो यदा चित्तमसक्तं सर्वदृष्टिषु ॥३॥ यदा नाहं तदा मोक्षो यदाहं बंधनं तदा । मत्वेति हेलया किंचिन्मा गृहाण विमुंच मा ॥४॥

559.

Foll. 307–319. *Vyásaṣukasamvádas*, Vyásae cum Ṣukae colloquium. Incipit: जनमेजय उवाच ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामि माहात्म्यं यच्छुकस्य च । परस्परं तु संवादं व्यासस्य च शुकस्य च ॥ यत्राश्रमपदे रम्ये संवादः सुमहानभूत् । पितुः पुत्रेण सह यत्तन्मे ब्रूहि महामते ॥ वैशंपायन उवाच ॥ शृणुष्वावहितो राजन्यथा तेषां महात्मनां । संवादमिदमश्रौषमद्भुतं लोमहर्षणं ॥ तत्राश्रमपदे रम्ये सिद्धगंधर्वसेविते । त्रैलोक्यविश्रुते देशे नानाऋषिनिषेविते ॥ नानाद्रुमलताकीर्णे नानापुष्पोपशोभिते । ह्रदैश्च विविधाकारैस्तोयपूर्णैर्मनोरमैः ॥ हंसकारंडवाकीर्णैश्चक्रवाकोपशोभितैः । etc.

Vyása quum filio ut officia domestica susciperet suasisset, Ṣuka de rerum omnium, praeter religionem, vanitate disserit. Ad quos viros disputantes quum Rambhá, quasi dea ex machina, accessisset et mulierum venustatem laudibus extulisset, a philosopho moroso verbis non admodum urbanis refutatur.

Libellus e Mahábhárata desumtus esse dicitur. (WILSON 531[h].)

560.

Foll. 18–64. Linn. 8, 9. *Ṣáṇḍilyasútra*, aphorismi *Ṣáṇḍilyae* tributi, cum *Svapneṣvarae* commentario. Liber aphorismis centum constat, quibus perfecta animi erga numen devotio unicum beatitudinis instrumentum esse declaratur. Scholiasta praecepta in tres lectiones, lectionesque singulas in duas partes diurnas (áhnika) divisit. Prima haec:

अथातो भक्तिजिज्ञासा ॥१॥ सा परानुरक्तिरीश्वरे ॥२॥ तत्संस्थस्यामृतत्वोपदेशात् ॥३॥ ज्ञानमिति चेत्, न, द्विषतोऽपि ज्ञानस्य तदसंस्थितेः ॥४॥ तयोपक्षयाच्च ॥५॥ द्वेषप्रतिपक्षभावाद्रसशब्दाच्च रागः ॥६॥ न क्रिया, कृत्यनपेक्षणात्, ज्ञानवत् ॥७॥ अत एव फलानंत्यं ॥८॥

Auctores in aphorismis hi laudantur: *Káṣyapa* II, 1, 3; *Jaimini* II, 2, 6; *Bádaráyaṇa* II, 1, 4. Praeterea Bhagavadgítae non modi loci adhibentur[2], sed etiam nomen ipsum in II, 2, 29. usurpatur: *Sá* (pará bhaktir) *ekántabhávo, Gítárthapratyabhijnánát*, qua sententia ad locum Mahábháratae, Ṣántiparvan 13552 sqq. alluditur.

Commentarius incipit:

प्रपद्य परमं देवं श्रीस्वप्नेश्वरसूरिणा ।
शांडिल्यशतसूत्रीयभाष्यमाभाष्यते धुना ॥१॥
गोविंदचरणद्वंद्वे मधुनो महदद्भुतं ।
यत्पायिनो न मुह्यंति मुह्यंति यदपायिनः ॥२॥

[2] Cf. II, 2, 30. परां कृत्वैव सर्वेषां तथा ह्याह । et Bhagavadgítá 18, 68. य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति । भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥

Scholiasta in afferendis librorum recentiorum sententiis sollertior est quam in explicando auctore accuratior.

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte non accurate exarata est. (MILL 113[b].)

C. YOGA.

561.

Foll. 46–98. *Yogasútra*, philosophiae yogicae aphorismi, a *Patanjali* compositi, cum *Bhojadevae* commentario, *Rájamártaṇḍa* appellato.

Liber in capita quatuor divisus est. Capita I. et II. a *J. R. Ballantyne* cum versione Anglica edita sunt, tertii, quo facultates divinae (vibhúti) tractantur, aphorismos infra exscripsi, excerptas e commentario explicationes suo loco adjunxi:

देशबंधश्चित्तस्य धारणा। deṣe nábhichakranáságrádau chittasya bandho vishayántaraparihâreṇa yat sthiríkaraṇaṃ sá chittasya dháraṇety uchyate ॥1॥ तत्र प्रत्ययैकतानता ध्यानं। tatra, tasmin deṣe yatra chittaṃ dhṛitam, tatra pratyayasya jnánasya yá ekatánatá (visadṛiṣapariṇámaparihâradvâreṇa yad eva dháraṇáyám álambaníkṛitaṃ, tadálambanatayaiva nirantaram utpattiḥ) sá dhyánam uchyate ॥2॥ तदेवार्थमात्रनिर्भासं स्वरूपशून्यमिव समाधिः। tad dhyánaṃ, yatrárthamátranirbhásam, arthákárasamáveṣád udbhútártharúpaṃ, nyagbhútajnánasvarúpatvena svarúpaṣúnyatám ivápadyate, sa samádhir ity uchyate ॥3॥ त्रयमेकत्र संयमः ॥4॥ तज्जयात्प्रज्ञालोकः। tasya saṃyamasya jayád abhyásena sámyotpádanát prajnáyá jnátavyavivekasvarúpáyá álokaḥ prasaro bhavati; prajná jneyaṃ samyag ábhásayatíty arthaḥ ॥5॥ तस्य भूमिषु विनियोगः। bhúmishu sthúlasúkshmálambanabhedena sthitásu chittavṛittishu; adharám adharáṃ chittabhúmiṃ jitáṃ jitáṃ jnátvottarasyám uttarasyám bhúmau saṃyamaḥ káryaḥ ॥6॥ त्रयमंतरंगं पूर्वेभ्यः। púrvebhyo yamádibhyo yogángebhyaḥ páramparyeṇa samádher upakárakebhyo dháraṇádiyogángatrayaṃ samprajnátasya samádher antarangaṃ, samádhisvarúpanishpádanát ॥7॥ तदपि बहिरंगं निर्बीजस्य। nirbíjasya nirálambasya ṣúnyabhávanáparaparyáyasya samádher etad api bahirangam páramparyeṇopakárakatvát ॥8॥ Idáníṃ yogángasiddhír ákhyátukámaḥ saṃyamasya vishayapariṣuddhiṃ kartuṃ krameṇa pariṇámatrayam áha। व्युत्थाननिरोधसंस्कारयोरभिभवप्रादुर्भावौ निरोधक्षणचित्तान्वयो निरोधपरिणामः। *vyutthánaṃ* kshiptamúḍhavikshiptákhyam bhúmitrayaṃ, *nirodhaḥ* prakṛishṭasattvasyángitayá chetasaḥ pariṇámaḥ; tábhyáṃ vyutthánanirodhábhyáṃ yau janitau saṃskárau, tayor yathákramam abhibhavaprádurbhávau yadá bhavataḥ (*abhibhavo* nyagbhútatayá káryasya kárane 'sámarthyenávasthánam, *prádurbhávo* vartamáne 'dhvany abhivyaktarúpatayávasthánam), tadá nirodhalakshaṇachittasyobhayavṛittitvád anvayo yaḥ, sa *nirodhapariṇáma* ity uchyate. Ayam arthaḥ: yadá vyutthánasaṃskárarúpo dharmas tirobhúto bhavati, nirodhasaṃskárarúpaṣ chávir bhavati, dharmirúpatayá cha chittam ubhayatránvayitvenávasthitam pratíyate: tadá sa *nirodhapariṇámaṣ*abdena vyavahriyate. Chalatvád guṇavṛittasya yady api chetaso niṣchalatvaṃ násti, tathápy evambhútaḥ pariṇámaḥ sthairyam uchyate ॥9॥ तस्य प्रशांतवाहिता संस्कारात्। tasya chetasa uktán nirodhasaṃskárát praṣántaváhitá bhavati. Parihṛitavikshepatayá sadṛiṣapraváhapariṇámi chittam bhavati ॥10॥ सर्वार्थतैकाग्रतयोः क्षयोदयौ चित्तस्य समाधिपरिणामः। *sarvárthatá* chalatván nánávidhárthagrahaṇaṃ chittasya vikshepo dharmaḥ. Ekasminn eválambane sadṛiṣaparinámitá‿*ekágratvam*, tad api chittasya dharmaḥ. Tayor yathákramaṃ kshayodayau: sarvárthatálakshaṇasya dharmasya *kshayo* 'tyantam abhibhava, ekágratálakshaṇasya dharmasya [*udayaḥ*] prádurbhávo 'bhivyaktiṣ, chittasyodriktasattvasyánvayitayávasthánaṃ *samádhipariṇáma* ity uchyate. Púrvasmát pariṇámád asyáyaṃ viṣeshaḥ: tatra saṃskáralakshaṇayor dharmayor abhibhavaprádurbhávau; púrvasya (vyutthánasaṃskárasya dharmasya) nyagbháva, uttarasya (nirodhasaṃskárarúpasya) udbhavo 'nabhibhútatvenávasthánam. Iha tu kshayodayáv iti, sarvárthatárúpasya vikshepasyátyantatiraskárád anutpattir, atíte 'dhvani praveṣaḥ kshaya, ekágratálakshaṇasya dharmasyodbhavo, vartamáne 'dhvani prakaṭatvam ॥11॥ शांतोदितौ तुल्यप्रत्ययौ चित्तस्यैकाग्रतापरिणामः। samáhitasyaiva chittasyaikaḥ pratyayo vṛittiviṣeshaḥ *ṣánto*, 'títam adhvánam pravishṭaḥ. Aparas *túdito*, vartamáne 'dhvani sphuritaḥ. Dváv api samáhitachittatvena tulyáv, ekarúpálambanatvena sadṛiṣau pratyayáv, ubhayatrápi samáhitasyaiva chittasyánvayitvenávasthánaṃ, sa *ekágratápariṇáma* ity uchyate ॥12॥ एतेन भूतेंद्रियेषु धर्मलक्षणावस्थापरिणामा व्याख्याताः। etena tridhoktena chittapariṇámena bhúteshu sthúlasúkshmeshv indriyeshu buddhikarmántaḥkaraṇabhedenávasthiteshu dharmalakshaṇávasthábhedena trividhaḥ pariṇámo vyákhyátaḥ ॥13॥ शांतोदिताव्यपदेश्यधर्मानुपाती धर्मी। *avyapadeṣyá* ye ṣaktirúpeṇa sthitá vyapadeshṭuṃ na ṣakyante. Niyatakáryakáraṇarúpayá yogyatayávachhinná ṣaktir eveha dharmaṣabdenábhidhíyate. Taṃ trividham api dharmaṃ yo 'nupataty anuvartate ॥14॥ क्रमान्यत्वं परिणामान्यत्वे हेतुः। yo 'yaṃ niyatakramo (mṛichchúrṇán mṛitpiṇḍas, tataḥ kapáláni, tebhyaṣ cha ghaṭa ity evamrúpaḥ) paridṛiṣyamánaḥ pariṇámasyányatvam ávedayate, tasminn eva dharmiṇi yo lakshaṇapariṇámasya‿avasthápariṇámasya cha kramaḥ, so 'py anenaiva nyáyena pariṇámányatve gamako 'vagantavyaḥ. Sarva eva bhává ete-

naiva kramena pratikshanam parinamamánáh paridrisyante. Atah siddham, kramányatvát parinámányatvam. Sarveshám chittádínám parinámasáráṇám kechid dharmáḥ pratyakshenaivopalabhyante, yathá sukhádayaḥ saṃsthánádayaṣ cha; kechich chaikántenánumánagamyá, yathá karmasaṃskáraṣaktiprabhṛitayo: dharmiṇaṣ cha bhinnábhinnarúpatayá sarvatránugamaḥ ॥ 15 ॥ परिणामत्रयसंयमादतीतानागतज्ञानं ॥१६॥ शब्दार्थप्रत्ययानामितरेतराध्यासात्संकरस्तत्प्रविभागसंयमात्सर्वभूतरुतज्ञानं । Esháṃ ṣabda-arthajnánánáṃ vyavaháre itaretarádhyásád bhinnánám api buddhyaikarúpatápádanát saṃkírṇatvam. Tathá hi. Gám ánayety uktaḥ kaṣchid, *a*. golakshaṇam arthaṃ gotvajátyavachbhinnaṃ sásnádimatpiṇḍarúpam, *b*. ṣabdaṃ cha tadváchakaṃ, *c*. jnánaṃ cha tadgráhakam *abhedena*ivádhyavasyati; na tv *a*. asya goṣabdo váchako, *b*. 'yaṃ goṣabdasya váchyas, *c*. tayor idaṃ gráhakaṃ jnánam iti *bhedena* vyavaharati. Tathá hi, ko 'yam arthaḥ, ko 'yaṃ ṣabdaḥ, kim idaṃ jnánam iti pṛishṭaḥ sarvatraikarúpam evottaraṃ dadáti 'gaur' iti. Sa yady ekarúpatáṃ na pratipadyate, katham ekam uttaram prayachhati? Evaṃ tasminn avasthite yo 'yam pravibhága, 'idaṃ ṣabdasya tattvaṃ yad váchakatvaṃ náma, idam arthasya (scil. tattvam) yad váchyatvam, idaṃ jnánasya yat prakásakatvam' iti pravibhágaṃ vidháya, tasmin pravibhági yaḥ saṃyamaṃ karoti, tasya sarveshám bhútánám etc. ॥ 17 ॥ संस्कारसाक्षात्करणात्पूर्वजातिज्ञानं । dvividháṣ chittasya vásanárúpáḥ saṃskáráḥ. Kechit smṛitimátrotpádanaphaláḥ, kechij játyáyurbhogalakshaṇavipákahetavo, yathá dharmádharmákhyáḥ. Teshu saṃskáreshu yadá saṃyamaṃ karoti, 'evam mayá so 'rtho 'nubhúta, evam mayá sá kriyá nishpáditá' iti púrvakṛitaṃ sarvam anusaṃdadháno bhávanayaiva, prabodhakam antareṇodbuddhasaṃskáraḥ, sarvam atítaṃ smarati ॥ 18 ॥ प्रत्ययस्य परचित्तज्ञानं । pratyayasya parachittasya kenachin mukharágádiná lingena gṛihítasya yadá saṃyamaṃ karoti, tadá parakíyasya chittasya jnánam utpadyate. Sarágam asya chittaṃ vítarágaṃ veti parachittagatán sarván eva dharmán jánáti ॥ 19 ॥[1] न च सालंबनं तस्याविषयीभूतत्वात् । tasya parasya yach chittaṃ sálambanaṃ svakíyálambanena sahitaṃ, [tan] na ṣakyate jnátum, álambanasya kenachil lingenávishayíkṛitatvál, *lingách* chittabhávamátram parasyávagataṃ, na tu *níla*vishayam asya chittam *píta*vishayam iti vá ॥ 20 ॥ कायरूपसंयमात्तद्ग्राह्यशक्तिस्तंभे चक्षुःप्रकाशासंयोगेऽंतर्धानं । káyaḥ ṣaríraṃ, tasya rúpaṃ chakshurgráhyo guṇaḥ. Tasmin káye rúpam iti saṃyamát, tasya rúpasya chakshurgráhyatvarúpá yá ṣaktis, tasyáḥ stambhe (bhávanávaṣát pratibandhe) chakshuḥprakáṣásaṃyoge, chakshushaḥ prakáṣaḥ sattvadharmas, tasyásaṃyoge, tadgrahaṇasya vyápárábháve yogino 'ntardhánam bhavati ॥ 21 ॥ एतेन शब्दाद्यंतर्धानमुक्तं ॥२२॥ सोपक्रमं निरुपक्रमं च कर्म तत्संयमादपरांतज्ञानमरिष्टेभ्यो वा । áyurvipákaṃ yat púrvakṛitaṃ karma tad dviprakáraṃ: sopakramaṃ nirupakramaṃ cha. Tatra *sopakramaṃ* yat phalajananáya sahopakrameṇa káryakáraṇábhimukhyena vartate, yathoshṇapradeṣe prasáritam árdravastraṃ ṣíghram eva ṣushyati. Uktarúpaviparítaṃ *nirupakramaṃ*, yathá tad evárdraṃ vásaḥ saṃvartitam anushṇadeṣe chireṇa ṣosham eti. Tasmin dvividhe karmaṇi yaḥ saṃyamaṃ karoti, 'kim mama karma ṣíghravipákaṃ, kiṃ chiravipákam' ity avadhánadárḍhyád aparántajnánam asyotpadyate. Aparántaḥ ṣaríraviyogas, tasmin jnánam: amushmin kále 'mushmin deṣe mama ṣaríraviyogo bhavishyatíti niḥsaṃṣayaṃ jánáti. *Arishṭebhyo vá*. Arishṭáni trividháni, ádhyátmikádhibhútádhidaivikabhedena. Tatra *a*. ádhyátmikáni, pihitakarṇaḥ kaushṭhasya váyor ghoshaṃ na ṣṛiṇotíty evamádíni, *b*. ádhibhautikány, akasmád vikṛitapurushadarṣanádíni, *c*. ádhidaivikány, akáṇḍa eva drashṭum aṣakyasvargádipadárthadarṣanádíni. Tebhyaḥ ṣaríraviyogakálaṃ jánáti ॥ 23 ॥ मैत्र्यादिषु बलानि । maitríkaruṇámuditásu yo vihitaḥ saṃyamas tasya baláni tásám maitryádínáṃ sambandhíni prádurbhavanti. Maitríkaruṇámuditás tathásya prakarshaṃ gachhanti, yathá sarvasya mitratvádikaṃ sampratipadyate ॥ 24 ॥ बलेषु हस्तिबलादीनि ॥२५॥ प्रवृत्त्यालोकन्यासात्सूक्ष्मव्यवहितविप्रकृष्टज्ञानं । pravṛittir vishayavatí (I, 35) jyotishmatí cha (I, 36). Tasyáṃ yo 'sáv *álokaḥ* sáttvikaprakáṣaprasaras tasya nikhileshu vishayeshu *nyását* tadárúpitánáṃ vishayáṇám bhávanát sántaḥkaraṇeshv indriyeshu prakṛishṭaṣaktitám ápanneshu *súkshmasya* paramáṇváder, *vyavahitasya* bhúmyantargatasya nidhánáder, *viprakṛishṭasya* megháder, aparapárṣvavartino rasáyanáder jnánam utpadyate ॥ 26 ॥ भुवनज्ञानं सूर्ये संयमात् ॥२७॥ चंद्रे ताराव्यूहज्ञानं । vyúho viṣishṭaḥ saṃniveṣaḥ ॥ 28 ॥ ध्रुवे तद्गतिज्ञानं ॥२९॥ नाभिचक्रे कायव्यूहज्ञानं । ṣaríra[madhya]varti nábhisaṃjnakaṃ yat shoḍaṣáraṃ chakraṃ tasmin kṛitasaṃyamasya yoginaḥ káyagato yo 'sau vyúho viṣishṭarasamaladhátunáḍyádínám avasthánaṃ, tatra jnánam utpadyate. Nábhichakraṃ ṣarírasya madhyavarti sarvataḥ prasṛitánáṃ náḍyádínám múlabhútam, atas tatra kṛitávadhánasya samagraḥ saṃniveṣo yathávad ábháti ॥ 30 ॥ कंठकूपे क्षुत्पिपासादिनिवृत्तिः ॥३१॥ कूर्मनाड्यां स्थैर्यं । kaṇṭhakúpasyádhastád dṛiḍhá kúrmákhyá náḍí ॥ 32 ॥ मूर्धज्योतिषि सिद्धदर्शनं । ṣiraḥkapále brahmarandhrákhyaṃ chhidram prakáṣádháratváj jyotiḥ. Yathá guhábhyantarasthasya maṇeḥ prasarantí prabhá kunchikávivarapradeṣe saṃghaṭate, tathá hṛidayasthaḥ sáttvikaḥ prakáṣaḥ prasṛitaḥ sampiṇḍitatvam bhajate. Tatra kṛitasaṃyamasya ye dyávápṛithivyor antarálavartinaḥ *siddhá*

---

[1] Mirabilis profecto haec facultas foret, et homine statum 'ecstaticum' subeunte vix digna.

divyáḥ purushás teshám itarapráṇyadṛiṣyánáṃ tasya darṣanam bhavati. Tán paṣyati taiṣ cha saha sambháshate ॥33॥ प्रातिभाद्वा सर्वं । sarvanimittánapeksham manomátrajanyam avisaṃvádakaṃ jaṭity utpadyamánaṃ jnánam pratibhá. Tasyáṃ saṃyame kriyamáṇe prátibhaṃ vivekakhyáteḥ púrvabhávi tárakaṃ jnánam udeti ॥34॥ हृदये चित्तसंवित् ॥३५॥ सत्त्वपुरुषयोरत्यंतासंकीर्णयोः प्रत्ययाविशेषो भोगः परार्थात्स्वार्थसंयमात्पुरुषज्ञानं । *Sattvam* prakáṣasukhátmakaḥ prádhánikaḥ pariṇámaviṣeshaḥ, *purusho* bhoktr-adhishṭhátṛirúpaḥ. Tayor bhogyabhoktṛirúpatvách chetanáchetanatvách cháty antásaṃkírṇatvam, bhinnatvam ity arthaḥ. Tayor yaḥ pratyayasyáviṣesho bhedenápratibhásanaṃ, tasmát sattvasyaiva kartṛitápratyayatayá sukhaduḥkhasaṃvit sá bhogaḥ. Sattvasya svárthanairapekshyeṇa *parárthaḥ* purushárthanıḥsritaḥ. Tasmád anyo yaḥ *svárthaḥ* purushasvarúpamátrávalambanaḥ parityaktáhaṃkáre sattve yá chichháyásaṃkrántiḥ, tatra kṛitasaṃyamasya purushavishayaṃ jnánam utpadyate. Tad evaṃrúpaṃ sválambanajnánaṃ sattvásattvanishṭham purusho jánáti, na punaḥ purusho jnátá jnánasya vishayabhávam ápadyate jneyatvápatter, jnátṛijneyayoṣ cháty antavirodhát ॥36॥ ततः प्रातिभश्रावणवेदनादर्शास्वादवार्त्ता जायंते । *ṣrávaṇam* ṣrotrendriyajaṃ jnánaṃ, *vedaná* sparṣanendriyajaṃ jnánam, *ádarṣaṣ* chakshurindriyajaṃ jnánam, *ásvádo* rasanendriyajaṃ jnánaṃ, *várttá* gandhasaṃvittiḥ ॥37॥ ते समाधावुपसर्गा व्युत्थाने सिद्धयः । Te prák pratipáditáḥ phalaviṣesháḥ samádheḥ prakarshaṃ gachata upasargá upadravá vighnakáriṇaḥ, tatra harshavismayádikáraṇena samádhiḥ ṣithilíbhavati. *Vyutthâne* punar vyavahâradaṣáyáṃ viṣishṭaphaladáyakatvát siddhayo bhavanti ॥38॥ बंधकारणशैथिल्यात्प्रचारसंवेदनाच्च चित्तस्य परशरीरावेशः । yadá samádhivaṣád bandhakáraṇaṃ dharmádharmákhyaṃ karma ṣithilam bhavati tánavam ápadyate, chittasya yo 'sau pracháro hṛidayapraveṣád indriyadváreṇa vishayábhimukhyena prasaras, tasya saṃvedanaṃ jnánam (iyaṃ chittavahá nádí, anayá chittaṃ vahati, iyaṃ rasapráṇádivahábhyo nádíbhyo vilakshaṇá, iti svaparaṣaríra yor yadá ṣarírasaṃcháraṃ jánáti) tadá etc. ॥39॥ उदानजयाज्जलपंककंटकादिष्वसंग उत्क्रांतिश्च ॥४०॥ समानजयात्प्रज्वलनं । tejasá jvalann iva yogí pratibháti ॥41॥ श्रोत्राकाशयोः संबंधसंयमाद्दिव्यं श्रोत्रं । sambandho deṣadeṣibhávalakshaṇaḥ ॥42॥ कायाकाशयोः संबंधसंयमाल्लघुतूलसमापत्तेश्चाकाशगमनं । laghuni túládau samápattiṃ tanmayím bhávalakshaṇáṃ vidháya, práptáty antalaghubhávo yogí prathamaṃ yathá ruchi jale saṃcharan etc. ॥43॥ बहिरकल्पिता वृत्तिर्महाविदेहा ततः प्रकाशावरणक्षयः । ṣarírád bahir yá manasaḥ ṣaríranairapekshyeṇa vṛittiḥ sá *mahávidehá* náma nirgataṣaríráhaṃkáradárḍhyadváreṇochyate. Tatas tasyáṃ kṛitát saṃyamát *prakáṣávaraṇakshayaḥ*, sattvikasya chittasya yaḥ prakáṣas tasya yad ávaraṇam kleṣakarmádi tasya kshayaḥ pravilayo bhavati ॥44॥ स्थूलस्वरूपसूक्ष्मान्वयार्थवत्त्वसंयमाद्भूतजयः । panchánám pṛithivyádibhútánáṃ ye pancháva stháviṣesharúpá dharmáḥ sthúlatvádayas, tatra kṛitasaṃyamasya bhútajayo bhavati. Prathamaṃ sthúlarúpe saṃyamaṃ vidháya tadanu súkshmarúpe ity evaṃ krameṇa etc. ॥45॥ ततोऽणिमादिप्रादुर्भावः कायसंपत्तद्धर्मानभिघातश्च । *aṇimá* paramáṇurúpatápattir, *mahimá* mahattvaṃ, *laghimá* laghutvaṃ (túlapiṇḍaval laghutvapráptir), *garimá* gurutvapráptir (angulyagreṇa chandrádisparṣanaṣaktiḥ), *prákámyam* ichhánabhighátaḥ (ṣarírántaḥkaraṇeṣvaratvam), *íṣitvaṃ* sarvatra prabhavishṇutá, *vaṣitvaṃ* sarváṇám eva bhútánám anugámitvát, *yatrakámávasáyo*, yasmin vishaye 'sya káma ichhá bhavati, tasmin vishaye yogino 'vasáyo bhavati (taṃ vishayasvíkáradváreṇábhiláshasamáptiparyantaṃ nayatíty arthaḥ)[1]. Tasya káyasya ye dharmá rúpádayas, teshám *anabhigháto* náṣo násya kutaṣ chid api bhavati: násya rúpam agnir dahati, na cha váyuḥ ṣoshayatítyádi yojyam ॥46॥ रूपलावण्यबलवज्रसंहननानि कायसंपत् । vajravat kaṭhiná saṃhatir asya ṣaríre bhavati ॥47॥ ग्रहणस्वरूपास्मितान्वयार्थवत्त्वसंयमादिंद्रियजयः । grahaṇam indriyáṇáṃ vishayábhimukhíkṛitiḥ ॥48॥ ततो मनोजवित्वं विकरणभावः प्रधानजयश्च । káyanirapeksháṇám indriyáṇáṃ vṛittilábho *vikaraṇabhávaḥ*, sarvavaṣitvam *pradhánajayaḥ*. Etáḥ siddhayo jitendriyasya prádurbhavanti, táṣ chásmin ṣástre *madhupratíká* ity uchyante ॥49॥ सत्त्वपुरुषान्यताख्यातिमात्रस्य सर्वभावाधिष्ठातृत्वं सर्वज्ञातृत्वं च । Tasmin ṣuddhe sáttvikapariṇáme kṛitasaṃyamasya yá sattvapurushayor utpadyate vivekakhyátir guṇánáṃ kartṛitvábhimánaṣithilíbhávarúpá tanmáhátmyát tatraiva sthitasya yoginaḥ sarvabhávádhishṭhátṛitvaṃ sarvajnátṛitvaṃ cha samádhir bhavati[2] ॥50॥ तद्वैराग्यादपि दोषबीजक्षये कैवल्यं । tasyám api *viṣokáyáṃ* siddhau yadá vairágyam utpadyate yoginas, tadá tasmád dosháṇáṃ rágádínáṃ yad víjam avidyá, tasyáḥ kshaye nirmúlane kaivalyam áty antikí duḥkhanivṛittiḥ ॥51॥ स्थान्युपमंत्रणे संगस्मयाकरणं पुनरनिष्टप्रसंगात् । chatváro yogino bhavanti. Tatra *abhyásaván* pravṛittamátrajyotiḥ prathama, *ṛitambharáprajno* dvitíyo, *bhútendriyajayí* tṛitíyo, *'tikrántabhávaníyaṣ* chaturthaḥ. Tasya chaturthasya samádhibhútasaptavidhaprántabhúmiprajnasyántyám *madhumatí*-saṃjnám bhúmikáṃ sákshátkurvataḥ, *sthánino* devá upanimantrayitáro bhavanti (divyastrírasáyanádinotkaṇṭhayantíti). Tasminn upanimantraṇe nánena sangaḥ kartavyo, nápi smayaḥ. Sangakaraṇe punar vishayabhoge patati, smayakaraṇe kṛitakṛityam átmánam manyamáno na samádháv utsahate ॥52॥ क्षणतत्क्रमयोः संबंधसंयमाद्विवेकज्ञानं । kshaṇaḥ

1 Vid. supra p. 51[a].

2 Ea facultas *viṣoká* appellatur.

sarvántyaḥ kálávayavo, yasya kaláḥ pravibhaktuṃ na ṣakyante. Tathávidhánáṃ kálakshaṇánáṃ yaḥ kramaḥ paurváparyeṇa pariṇámas tatra saṃyamát práguktavivekajaṃ jnánam utpadyate ॥ 53 ॥ जातिलक्षणदेशैरन्यतानवच्छेदात्तुल्ययोस्ततः प्रतिपत्तिः । padárthánám bhedahetavo játi-lakshaṇa-deṣá bhavanti. Yatra punar bhedo ’vadhárayituṃ na ṣakyate, yathaika*deṣa*sthitayoḥ *ṣuklayoḥ párthivayoḥ* paramáṇvos, tathávidhe vishaye *bhedáya* kṛitasaṃyamasya yadá bhedena jnánam upajáyate, tadá tadabhyását súkshmáṇy api tattváni bhedena pratipadyate ॥ 54 ॥ तारकं सर्वविषयं सर्वथाविषयमक्रमं चेति विवेकजं ज्ञानं । *sarvathávishayaṃ* sarvábhir avasthábhiḥ sthúla-súkshmádibhedena tais taiṣ cha pariṇámaiḥ sarveṇa prakáreṇávasthitáni tattváni vishayo ’sya. *Akramaṃ cheti* niḥṣeshajnánávasthápariṇámanyúnádhikabhávagrahane násya kramo vidyata ity akramaṃ, sarvaṃ karatalámalakavad yugapat paṣyatíty arthaḥ ॥ 55 ॥ सत्त्वपुरुषयोः शुद्धिसाम्ये कैवल्यं ॥ 56 ॥

De eaque *solitate*, sive perfecta animi a corporis vinculis emancipatione, capite ultimo agitur.

Commentarius subscriptionibus quidem *Bhojae, Dhárae regi*, tribuitur, haec enim in capitum fine leguntur: इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचितायां राजमार्तंडाभिधानायां sive इति श्रीधारेश्वरविरचितायां etc. Sed prudentes his non fallentur, neque eidem humero regio lexicon, librum grammaticum, rhetoricum, philosophicum, veterinarium imponent. Idem commentarius in codice E. I. H. 2427. exstat, sed nostro multo corruptior, eoque in textu constituendo usus sum.

Haec pars anno 1678 satis accurate exarata est. (Mill 61^{b}.)

562.

Opuscula duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 74. Long. 9. Lat. 4. Linn. 7.

Foll. 1–57. *Yogasárasangrahas*, doctrinae yogicae brevis expositio, a *Vijnána* áchárya scripta. Incipit: ओं युंजे वाचा । ॅ शतपद्गोम् etc.

I. *samádhi* fol. 15^{b}, *sádhana* fol. 38^{a}, *siddhi* fol. 47^{a}, *kaivalya* fol. 56^{a}. Capitis quarti subscriptione libellus *Jnánapradípa* appellatur.

Opera sua auctor haec laudat: *Yogavárttika, Sánkhyasára, Brahmádarṣa*. Cf. fol. 49^{b}:

योगशास्त्रस्य सारार्थः संक्षेपेणायमीरितः ।
नातोऽधिको मुमुक्षूणामपेक्ष्यो योगदर्शने ॥
सांख्यसारप्रकरणे विवेको बहुवर्णितः ।
नातः प्रपंच्यते सोऽत्र ग्रंथबाहुल्य[भीति]तः ॥
ब्रह्मप्रकरणे ब्रह्मादर्शादावीश्वरो[1]ऽपि च ।
वर्णितो वर्ण्यते नात्र ग्रंथसंक्षेपकाम्यया ॥

Haec voluminis pars post annum 1810 parum accurate exarata est. (Wilson 481^{a}.)

563.

Foll. 50–112. Linn. 4–6. *Yogavásishṭhasáras*, Yogavásishṭhae medulla, cum brevi *Mahídharae* annotatione. (A.) Libellus sententias, quibus numinis cognitio commendatur, e majore opere excerptas et in capita (prakaraṇa) decem divisas continet. Primum paulum emendatum subjeci:

दिक्कालाद्यनवच्छिन्नानंतचिन्मात्रमूर्त्तये । स्वानुभूत्येकमानाय नमः शांताय चेतसे ॥१॥ अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः । नात्यंतमज्ञो नो तज्ज्ञः सोऽस्मिन् शास्त्रेऽधिकारवान् ॥२॥ यावन्नानुग्रहः साक्षाज्जायते परमेश्वरात् । तावन्न सद्गुरुं कश्चित्सच्छास्त्रं वापि नो लभेत् ॥३॥ महानुभावसंपर्कात्संसारार्णवलंघने । युक्तिः संप्राप्यते राम दृढा नौरिव नाविकात् ॥४॥ संसारदीर्घरोगस्य सुविचारो महौषधं । कोऽहं कस्य च संसारो विवेकेन विलीयते ॥५॥ यस्मिन्देशे हि तत्त्वज्ञो नास्ति सज्जनपादपः । सफलः शीतलच्छायो न तत्र दिवसं वसेत् ॥६॥ सदा संतोऽभिगंतव्या यद्यप्युपदिशंति न । या हि स्वैरकथास्तेषामुपदेशा भवंति ताः ॥७॥ शून्यमापूर्णतामेति मृत्युरप्यमृतायते । आपत्संपदिवाभाति विद्वज्जनसमागमात् ॥८॥ ज्ञानिनामपि चित्तं चेत्केवलात्मसुखोदितं । सत्त्वाः संसारदुःखार्ताः कं यांति शरणं तदा ॥९॥ तज्ज्ञानं स च शास्त्रार्थस्तद्विज्ञानमखंडितं । सच्छिष्याय विरक्ताय सद्यो यदुपदिश्यते ॥१०॥ उपदेशक्रमो राम व्यवस्थामात्रपालनं । ज्ञप्तेस्तु कारणं शुद्धा शिष्यप्रज्ञैव केवला ॥११॥ न शास्त्रैर्नापि गुरुणा दृश्यते परमेश्वरः । दृश्यते स्वात्मनैवात्मा स्वया सत्त्वस्थया धिया ॥१२॥ सर्वा एव कला जंतोरनभ्यासेन नश्यति । इयं ज्ञानकला त्वंतः सकृज्जाताभिवर्धते ॥१३॥ स्वकंठेऽपि स्थितं वस्तु यथा न प्राप्यते भ्रमात् । भ्रमते प्राप्यते तद्वदात्मापि गुरुवाक्यतः ॥१४॥ स्वस्वरूपमजानन्वै जनोऽयं दैववर्जितः । विषये तु सुखं वेत्ति पश्चात्पाके विषान्नवत् ॥१५॥ बुद्ध्वाप्यत्यंतवैरस्यं यः पदार्थेषु दुर्मतिः । बध्नाति भावनां भूयो नरो नासौ स गर्दभः ॥१६॥ यत्किंचिदपिसंकल्पान्नरो दुःखे निमज्जति । नकिंचिदपिसंकल्पात्सुखमक्षयमश्नुते ॥१७॥ यथा स्वप्नमुहूर्ते स्याच्छतसंवत्सरभ्रमः । तथा मायाविलासेन जायते जाग्रति भ्रमः ॥१८॥ योऽंतःशीलया बुद्ध्या रागद्वेषविमुक्तया । साक्षिवत्पश्यतीदं हि जीवितं तस्य शोभते ॥१९॥ येन सम्यक्परिज्ञातं हेयोपादेयमुज्झता । चित्तस्यांते स्थितं चित्तं जीवितं तस्य शोभते ॥२०॥ हृदयाकाशमात्रस्य विनाशो देहनाशतः । व्यर्थं भूतानि शोचंति नष्ट आत्मेति शंकया ॥२१॥ घटादिषु प्रनष्टेषु यथाकाशमखंडितं । तथा देहेषु नष्टेषु देही नित्यमलेपकः ॥२२॥ न जायते म्रियते वा क्वचित्किंचित्कदाचन । जगद्विवर्तरूपेण केवलं ब्रह्म जृंभते ॥२३॥ आकाशादपि विस्तीर्णः शुद्धः सूक्ष्मोऽव्ययः शिवः । य आत्मा स कथं

---

[1] ब्रह्मादर्शादावीश्वरो MS.

राम जायते म्रियतेऽथ वा ॥२४॥ सर्वमेकमिदं शांतमादिमध्यांतवर्जितं। भावाभावविनिर्मुक्तमिति मत्वा सुखी भव ॥२५॥ वरं शरावहस्तस्य चांडालागारवीथिषु। भिक्षार्थमटनं राम न मौर्ख्यहतजीवितं ॥२६॥ न व्याधिर्न विषं तापस्तथान्यद्वापि भूतले। दुःखाय स्वशरीरोत्थं मौर्ख्यमेतद्यथा नृणां ॥२७॥

Sequuntur capita: 2. *jaganmithyátva;* 3. *jívanmukti-phalaka-tattvajnána;* 4. *manolaya;* 5. *vásanopaṣamana;* 6. *átmamanana;* 7. *ṣuddhinirúpaṇa;* 8. *átmárchana;* 9. *átmanirúpaṇa.* Caput decimum, *jívanmuktinirúpaṇa* appellatum, incipit:

दृश्यदर्शनसंबंधात्र भवेत्परमं सुखं। ब्रह्मैकांते विचिंत्याहं मनोनाशः परं पदं ॥१॥ दृश्यदर्शनसंबंधे सुखसंविदनुत्तमा। दृश्यसंवलितो बंधस्तन्मुक्त्या मुक्तिरुच्यते ॥२॥ शुद्धं सदसतोर्मध्ये पदं लब्ध्वावलंब्य तत्। सबाह्याभ्यंतरं विश्वं मा गृहाण विमुंच मा ॥३॥ जडाजडदृशोर्मध्ये यत्तत्त्वं पारमार्थिकं। अनंताकाशहृदयं तत्सदाश्रय सर्वदा ॥४॥

Mahídharae commentarius incipit: लक्ष्मीकांतं नमस्कृत्य यथामति विरच्यते। वासिष्ठसारविवृतिः परोपकृतये मया ॥१॥ वसिष्ठेन यतींद्रेणोपदिष्टाद्राघवं प्रति। सारमुद्धृतवान् *kaṣchit* ब्रह्मविद्यामहार्णवात् ॥२॥

Haec folia seculo superiore medio exarata sunt. (MILL 74[d].)

564.

Opuscula quinque. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 92. Long. foll. 1–55. 11. foll. 56–71. 10. foll. 72–92. 9. Lat. 4½.

Foll. 1–31. Linn. 9. *Yogavasishṭhasáras* cum Mahídharae commentario. (B.) Commentarius passim decurtatus est.

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 186.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (MILL 62[a].)

565.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 18. Long. 9. Lat. 3½. Linn. 6–8.

Vasishṭhasanhitá, libellus capitibus quatuor constans, quo, forma dialogi a Vasishṭha cum Ṣakti filio habiti, *yogae* principia traduntur. Incipit:

सर्व्वज्ञानमयो यस्मान्मुक्तो हं स्यां सदा सुखी।
पुत्रेनैवं पिता पृष्टः शक्तिना वेदवादिना।
मुनिरालोक्य नेत्राभ्यां वाक्यमेतदुवाच ह।
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ भद्रन्ते शक्तिर्वुद्धिमताम्वर।
वक्ष्यामि सर्व्वसुखदमुपायं भवनाशनं।
इत्युक्ता भगवान् योगी वशिष्ठो ब्रह्मवित्तमः।
ध्यायेन्नारायणं देवं सर्व्वभूतहृदि स्थितं। etc.

Opusculi argumentum his versibus declaratur:

यमश्च नियमश्चैव तथासनमपीष्यते।
प्राणायामस्तथा युक्तः प्रत्याहारश्च धारणा॥
ध्यानं समाधिरेतानि योगांगानि तपोधन।
आदौ चत्वारि बाह्यानि तद्वदभ्यंतराणि च॥
यमश्च दशधा प्रोक्तो नियमाश्च तथा दश।
आसनानि च सर्वेषामुत्तमानि तथा दश॥
तेषूत्तमानि चत्वारि सूक्ष्मरूपाणि यानि च।
प्राणायामो द्विधा प्रोक्तः प्रत्याहारश्चतुर्विधः॥
धारणा पंचधा प्रोक्ता ध्यानं षोढा प्रकीर्तितं।
समाधिस्तावतः प्रोक्तो ध्यानं च द्विविधं पृथक्॥

Singulae igitur partes sequentibus accuratius sed brevissime exponuntur.

In fine capitum hic titulus subscriptus est: इति योगशास्त्रे वशिष्ठसंहितायां etc.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 483.)

566.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 51. Long. 9. Lat. 3½. Linn. 5, 6.

Inest in hoc codice libellus ab *Átmaráma* sive *Svátmaráma*[1] de *Haṭhayoga,* i. e. meditationis abstrusae specie quadam, *violentis* animi a rebus externis revocandi rationibus exercendae, compositus et *Haṭhapradípiká* appellatus. Incipit:

श्रीआदिनाथाय नमो स्तु तस्मै येनोपदिष्टा हठयोगविद्या।
विराजते प्रोन्नतराजसौधमारोढुमिच्छोरधिरोहिणीव ॥१॥
प्रणम्य श्रीगुरुं नाथं स्वात्मारामेण धीमता।
केवलं राजयोगाय हठविद्योपदिश्यते ॥२॥
भ्रांत्या वहुमतध्वांते राजयोगमजानतः।
हठप्रदीपिकां धत्ते स्वात्मारामः कृपाकरः ॥३॥

Versibus sequentibus ejusdem doctrinae (haṭhavidyá) magistros enumerat, quos versus ita dedi ut in codice leguntur, variantes codicis Berolinensis, e *Weberi* Catal. p. 196 excerptas, et cod. E. I. H. 1725 (Lond.) lectiones in calce adjunxi:

हठविद्यां हि मत्स्येंद्रगोरक्षादि (°dyá) विजानते।
स्वात्मारामो थवा योगी जानीते तत्प्रसादतः ॥४॥
marg. शांबरा
श्रीआदिनाथमत्स्येंद्रशारदानंदभैरवाः।
चौरंगी मीनगोरक्षविरूपाक्षविलेशयाः ॥५॥
मंथानभैरवो योगी सिद्धवुद्धश्च कंथडि[2]।
पौरंठकः सुरानंदः सिद्धपादश्च चर्पटी[3] [६]

[1] De profano auctoris nomine non constat.

[2] शुद्धबुद्धश्च कंदली Berol. सिद्धबुद्धश्च कंथरिः Lond.

[3] पुराटंकः सुरानंदः शुद्धपादश्च चर्पटिः Berol. Deest versus in Lond.

कनेरी पूज्यपादश्च नित्यनाथो निरंजनः[1] ।
कपाली बिंदुनाथश्च काकचंडीश्वरादयः ॥ ७ ॥
सह्न
सक्षमः प्रभुदेवश्च घोडाचोली च टिंटिणः[2] ।
भा
वालुकिर्नागबोधश्च चंडकापालिकस्तथा[3] ॥ ८ ॥
इत्यादयो महासिद्धा हठयोगप्रभावतः ।
खंडयित्वा कालदंडं ब्रह्मांडे विचरंति ते ॥ ९ ॥

Libellus in quatuor capita, *upadeṣa* appellata, distributus est, quorum primum 72, secundum 76, tertium 100, quartum 83 disticha continet.

Primo capite de ascetae casa (maṭha), vivendi ratione, praecipue vero de variis sedendi modis (ásana) disseritur. Dist. 20. sedendi rationes nonnullae, quibus *Vasishṭha, Matsyendra,* alii usi sunt, enumerantur. Nomina earum: *svastikam* (22), *gomukham* (23), *vírásanam* (24), *kúrmásanam* (25), *padmásanam* (26), *kukkuṭásanam* (26), *uttánakúrmakam* (27), *dhanurásanam* (28), *ṣrí-Matsyanáthoditam ásanam* (29), *paṣchimatánam* (31), *mayúram* (32). A Ṣiva 84 sessiones traditae sunt, quarum in numero quatuor, *siddhásanam* (39. ab aliis vajrásanam, muktásanam, guptásanam appellatum), *padmam* (49), *sinhásanam* (55), *bhadram* (58. etiam Gorakshásanam appellata), efficacissimae sunt. Meditationis mysticae fructus duodecim annorum studio obtinentur (44).

Secundo capite de spiritu moderando agitur. Incipit:

अथासने वशी योगी दृढं हितमिताशनः ।
गुरूपदेशमार्गेण प्राणायामं समभ्यसेत् ॥ १ ॥
चले वाते चलं चित्तं निश्चले निश्चलं तथा ।
योगी स्थाणुत्वमाप्नोति ततो वायुं निरोधयेत् ॥ २ ॥
यावद्वायुः स्थितो देहे तावज्जीवितमुच्यते ।
मरणं तस्य निष्क्रांतिस्ततो वायुं निरोधयेत् ॥ ३ ॥

Quae tormenta absurda et incredibilia superstitionis suae causa ne terrae Indicae quidem fanatici subire fastidierint, his sex operibus apparebit:

धौती वस्ती तथा नेती त्राटकं नौलिकं तथा ।
कपालभाती चैतानि षट् कर्माणि समाचरेत् ॥ २३ ॥
कर्मषट्कमिदं प्रोक्तं घटशोधनकारकं ।
विचित्रगुणसंधायि पूज्यते मुनिपुंगवैः ॥ २४ ॥

अथ धौती ॥

चतुरंगुलिविस्तारं सितं वस्त्रं शनैर्ग्रसेत् ।
पुनः प्रत्याहरेदेतदभ्यासाद्धौतिकर्मवित् ॥ २५ ॥
कासश्वासप्लीहकुष्ठं कफरोगश्च विद्रधिः ।
धौतीकर्मप्रभावेन प्रयांत्येव न संशयः ॥ २६ ॥

अथ वस्ती ॥

नाभिदघ्ने जले पायुन्यस्तनालोत्कटासनः ।
आधाराकुंचनं कुर्यादपानाद्वस्तिकर्मवित् ॥ २७ ॥
गुल्मः प्लीहोदरं चापि वातपित्तकफोद्भवाः ।
वस्तिकर्मप्रभावेन वार्यंते सकलामयाः ॥ २८ ॥
धात्विंद्रियांतःकरणप्रसादं दद्याच्च कांतिं दहनप्रदीप्तिं ।
अशेषदोषोपचयं निहन्यादभ्यस्यमानं जलवस्तिकर्म ॥ २९ ॥

अथ नेती ॥

सूत्रं वितस्तिसुस्निग्धं नासानाले प्रवेशयेत् ।
मुखान्निर्गमयेत्साहि नेती सिद्धैर्निगद्यते ॥ ३० ॥
कपालशोधनी चैव दिव्यदृष्टिप्रदायिनी ।
जानूर्ध्वजातरोगौघान् (jánúru?) जयत्याशु स नेतिवित् ॥ ३१ ॥

अथ त्राटकं ॥

निरीक्षेन्निश्चलदृशा सूक्ष्मलक्ष्यं समाहितः ।
अश्रुसंपातपर्यंतमाचार्यैस्त्राटकं मतं ॥ ३२ ॥
मोटकं नेत्ररोगाणां निद्रादीनां कपाटकं ।
एतच्च त्राटकं गोप्यं यथा हाटकपेटकं ॥ ३३ ॥

अथ नौलिकं ॥

अमंदावर्तवेगेन तुंदं सव्यापसव्ययोः ।
नतांसो भ्रामयेदेषा नौली योगे प्रचक्ष्यते ॥ ३४ ॥
मंदाग्निसंदीपनपाचनाग्निसंधानिकानंदकरी तथैव ।
अशेषदोषामयशोषणी च हठक्रियामौलिरियं हि नौली ॥ ३५ ॥

अथ कपालभाती ॥

भस्त्रेव लोहकाराणां रेचपूरौ ससंभ्रमौ ।
कपालभाती विख्याता कफशोषविशोषिणी ॥ ३६ ॥

Spiritus moderandi rationes tres, species singularum haud paucae:

प्राणायामस्त्रिधा प्रोक्तो रेचकपूरककुंभकैः ।
सहितः केवलश्चेति कुंभको द्विविधः मतः ॥ ६८ ॥
आरेच्य पूरं यत्कुर्यात्स वै सहितकुंभकः ।
यावत्केवलसिद्धिः स्यात्तावत्सहितमभ्यसेत् ॥ ६९ ॥
रेचकं पूरकं त्यक्त्वा सुखं यद्वायुधारणं ।
प्राणायामोऽयमित्युक्तः स वै केवलकुंभकः ॥ ७० ॥
केवले कुंभके सिद्धे रेचपूरकवर्जिते ।
न तस्य दुर्लभं किंचित्त्रिषु लोकेषु विद्यते ॥ ७१ ॥
शुद्धः केवलकुंभेन यथोक्तं वायुधारणं ।
Rájayogapadaṃ चैव लभते नात्र संशयः ॥ ७२ ॥

[1] कानेरीपूर्वपादश्च ध्वनिनाथो निरंजनः Berol. करणी पूज्यपादश्च बिल्वनाथो निरंजनाः Lond.

[2] स्वक्षमः प्रभुदेवश्च घोडाचोली च टिंटिणिः Berol. सुक्षामः प्रभुदेवश्च घोनाराली च टिंठिनिः Lond.

[3] भालुकी नागबोधश्च मंडकापालिकस्तथा Berol. वालुकि° etc. ut noster, Lond.

हठं विना राजयोगो राजयोगं विना हठः ।
न सिध्यति ततो युग्ममा निष्पत्तेः समभ्यसेत् ॥७३॥
कुंभकं प्राणरेचांते कुर्याच्चित्तं निराश्रयं ।
एवमभ्यासयोगेन राजयोगपदं लभेत् ॥७४॥[1]
कुंभकात्कुंडलीबोधः कुंडलीबोधतो भवेत् ।
अनर्गला सुषुम्णा च हठसिद्धिश्च जायते ॥७५॥

Capite tertio varii et pedum et manuum gestus tractantur, cum spiritu moderando conjuncti, eum ad usum exercendi, ut *kuṇḍalí* vel *kuṇḍaliní*, quae mystica quaedam potestas est, suscitetur:

सशैलवनधात्रीणां यथाधारो हि नायकः ।
सर्वेषां योगतंत्राणां तथाधारो हि कुंडली ॥१॥
सुप्ता गुरुप्रसादेन बोधिता सुखदा भवेत् ।
तथा सर्वाणि दामानि भिद्यंते ग्रंथयोऽपि च ॥२॥
Práṇasya ṣúnyapadaví तथा राजपथायते ।
तथा चित्तं निरालंबं तथा कालस्य वंचनं ॥३॥

Ṣúnyapadavíti kim.

Sushumṇá, ṣúnyapadaví, brahmarandhram, mahápatham।
Smaṣánaṃ, ṣámbhaví, mudrámárgaṣ[2] chety ekavâchakam
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन तां बोधयितुमीश्वरीं । [॥४॥
ब्रह्मद्वारमुखे सुप्तां मुद्राभ्यासेन बोधयेत् ॥५॥

10 18 22 30
महामुद्रा महाबंधो महावेधश्च खेचरी ।
55 47 63
उड्डीयानं मूलबंधो बंधो जालंधराभिधः ॥६॥
68
करणी विपरीताख्या वज्रोली[3] शक्तिचालनं ।
एतद्धि मुद्रादशकं जरामरणनाशनं ॥७॥

De Kuṇḍaliní haec conferantur: कुटिलांगी कुंडलिनी भुजंगी शक्तिरीश्वरी । कुटिलारुंधती देवी शब्दाः पर्यायवाचकाः ॥ उद्घाटयेत्कपाटं तु यथा कुंचिकया हठात् । कुंडलिन्या तथा योगी मोक्षद्वारं विभेदयेत् ॥ येन द्वारेण गंतव्यं ब्रह्मस्थानं निरामयं । मुखेनाच्छाद्य तद्द्वारं प्रसुप्ता परमेश्वरी ॥ कुंडली कुटिलाकारा सर्पवत्परिकीर्तिता । सा शक्तिश्चालिता येन स मुक्तो नात्र संशयः ॥८१॥ गंगायमुनयोर्मध्ये बालरंडा तपस्विनी । बलात्कारेण गृह्णीयात्तद्विष्णोः परमं पदं ॥८२॥

Caput quartum incipit:

नमः शिवाय गुरवे नादबिंदुकलात्मने ।
निरंजनपदं याति यत्र नित्यं परायणः ॥१॥

[1] *Rájayoga* inferior yogae gradus est; qui enim post exspirationem spiritum coercet, non eo sanctitatis processit, quo is qui spiritum omnino suspendit

[2] Ita Lond. *madhyamárgaṣ* noster.

[3] Cod. Lond. अत्रत्या वज्रोली ग्रंथांतरे लिखितासीत् । क्रमप्राप्तापि त्यक्ता । असाधारणप्राप्यनुष्ठेयत्वात्तस्याः ।

अथेदानीं प्रवक्ष्यामि समाधिक्रमलक्षणं ।
मृत्युघ्नं सुसुखोपायं ब्रह्मानंदकरं परं ॥२॥
सलिले सैंधवं यद्वत्साम्यं भजति योगतः ।
तथात्ममनसोरैक्यं समाधिः सोऽभिधीयते ॥३॥
दुर्लभो विषयत्यागो दुर्लभं तत्त्वदर्शनं ।
दुर्लभा सहजावस्था सद्गुरोः करुणां विना ॥५॥
विविधैरासनैः कुंभैर्विचित्रकरणैरपि ।
प्रबुद्धायामादिशक्तौ प्राणः शून्ये विलीयते ॥६॥
उत्पन्नशक्तिबोधस्य त्यक्तनिःशेषकर्मणः ।
योगिनः सहजावस्था स्वयमेवोपजायते ॥७॥
सुषुम्णावाहिनि प्राणे, शून्ये विशति मारुते, ।
तथा समस्तकर्माणि निर्मूलयति योगवित् ॥८॥

His peractis conditio ecstatica obtinetur, externis actionibus omnibus libera[4], in eaque varii soni mystici (náda), beatitudinis summae nuntii, audiuntur:

मुक्तासनस्थितो योगी मुद्रां संधाय शांभवीं ।
शृणुयाद्दक्षिणे कर्णे नादमेकांतिके सुधीः ॥२७॥
काष्ठे प्रवर्तितो वह्निः काष्ठेन सह शाम्यति ।
नादे प्रवर्तितं चित्तं नादेन सह लीयते ॥२८॥
विस्मृत्य सकलं बाह्यं नादे दुग्धांबुवन्नरः ।
एकीभूयाथ सहसा चिदाकाशे विलीयते ॥२९॥
औदासीन्यपरो भूत्वा सदाभ्यासेन संयमी ।
उन्मनीकारकं सद्यो नादमेवावधारयेत् ॥३०॥
आरंभश्च घटश्चैव तथा परिचयोऽपि च ।
निष्पत्तिः सर्वयोगेषु योगावस्थाः प्रकीर्तिताः ॥३३॥

अथारंभावस्था ॥

ब्रह्मग्रंथौ भवेद्भिन्न आनंदः शून्यसंभवः ।
विचित्रः क्षणिको[5] (?) देहे श्रूयतेऽनाहतध्वनिः ॥३४॥

अथ घटावस्था ॥

द्वितीयायां घटीकृत्य वायुर्भवति मध्यगः ।
दृढासनो भवेद्योगी ज्ञानी देवसमस्तथा ॥३५॥
विष्णुग्रंथिर्यदा भिन्नः परमानंदसूचकः ।
अतिशून्यविभेदश्च भेरीशब्दस्तदा भवेत् ॥३६॥

अथ परिचयावस्था ॥

तृतीयायां ततो भित्त्वा विमलो मर्दलध्वनिः ।
महाशून्यं ततो याति सर्वसिद्धिसमाश्रयं ॥३७॥

अथ निष्पत्त्यवस्था ॥

निष्पत्तौ वैणवः शब्दः क्वणद्वीणासमो भवेत् ।
एकीभूतं तथा चित्तं राजयोगाभिधानकं ॥३९॥

[4] वेदशास्त्रपुराणौघाः सामान्यगणिका इव । एकैव शांभवी मुद्रा सर्वतंत्रेषु गोपिता ॥ 4, 18. केचिदागमजालेन केचिन्नियमसंकुलाः । केचित्तर्केण मुह्यंति नैव जानंति तारकं ॥ 4, 25.

[5] विचित्रक्वणिके MS. विचित्रक्षणिके Lond.

Praeterea hoc memorabile: *Amanaskalayaş* chaiva *şúnyáşúnyam paráparam* । *jívanmuktiş* cha *sahajam turyam* chety ekaváchakam ॥45॥

Praeter *Matsyendram* in fine libri *Vişvarúpácháryas* laudatur. Gorakshae disticha satis multa in usum suum convertit.

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 9; de Berolinensi Weber Catal. p. 195.

Codex exeunte seculo superiore parum accurate exaratus est. Folium 35, in quo capitis tertii disticha 74–81. inerant, desideratur. (Wilson 482.)

567.

Opuscula quatuor. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 86. Long. 11¼. Lat. 4½.

Foll. 1–13. Linn. 9–12. *Gorakshasatakam*, distichorum centuriae duae a *Goraksha* scriptae, quibus *hatha-yogae* principia exponuntur. Auctor, dummodo libellus jure ei tribuatur, ut supra vidimus, ab Átmáráma laudatur. Incipit:

श्रीगुरुं परमानन्दं वन्दे सानन्दविग्रहं ।
यस्य सन्निधिमात्रेण चिदानन्दायते नमः (manaḥ) ॥१॥
अन्तर्निश्चलितात् प्रदीपकलिकास्वाधारबन्धादिभि-
यों योगी युगकल्पकालकलनातत्वं च योगीयते ।
ज्ञानामोदमहोदधिः समभवद्यत्रादिनाथः (l. सम°) स्वयं
व्यक्ताव्यक्तगुणाधिपत्यमनिशं şrí-Mínanátham भजे ॥२॥
नमस्कृत्य गुरुं भक्त्या गोरक्षो ज्ञानमुत्तमं ।
अभिष्टं योगिनां ब्रुते परमानन्दकारणं ॥३॥
गोरक्षशतकं वक्ति योगीनां हितकाम्यया ।
ध्रुवं यस्यावबोधेन जायते परमं पदम् ॥४॥

Auctor de his sex contemplationis mysticae membris disserit:

आसनं प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा ।
ध्यानं समाधिरेतानि योगांगानि भवंति षट् ॥६॥

Atque primum *sedendi rationum* species duas: *siddhásanam* et *kamalásanam* (padmásanam) distichis 12. et 13. definit. Deinde de quibusdam corporis externi regionibus agit, ad meditationem mysticam accurate circumscriptis (distt. 14–23),

षट्चक्रं षोडशाधारं त्रैलोक्यं व्योमपंचकं ।
स्वदेहे ये न जानंति कथं सिध्यंति योगिनः ॥१४॥

tum de venis spiritalibus decem[1] praecipuis:

प्रधानाः प्राणवाहिन्यो भूयस्तत्र दश स्मृताः ॥२५॥
इडा च पिंगला चैव सुषुम्णा च तृतीयका ।
गांधारी हस्तिजिह्वा च पूषा चैव यशस्विनी ॥२६॥
अलंबुषा कुहूश्चैव शंखिनी दशमी स्मृता ।
एतन्नाडीमयं चक्रं ज्ञातव्यं योगिभिः सदा ॥२७॥
सततं प्राणवाहिन्यो सोमसूर्याग्निदेवताः ।
इडा पिंगला [2]सुषुम्णा च प्राणमार्गे समाश्रिताः ॥२८॥
इडा वामे स्थिता मार्गे पिंगला दक्षिणे स्थिता ।
सुषुम्णा मध्यदेशे च गांधारी वामचक्षुषि ॥२९॥
दक्षिणे हस्तिजिह्वा च पूषा कर्णे च दक्षिणे ।
यशस्विनी वामकर्णे आनने चाप्यलंबुषा ॥३०॥
कुहूश्च लिंगदेशे तु मूलस्थाने च शंखिनी ।
एवं द्वारं समाश्रित्य तिष्ठंति दश नाडयः ॥३१॥

Sequuntur quinque spiritus, solita sive etiam quinque technica nomina illa (nága, kúrma, krikara, devadatta, dhananjaya) gerentes (distt. 32–36). At animus (jíva) inspirando et exspirando huc illuc tractus exiturus syllabam *ha*, retro versus syllabam *sa* profert, hocque modo mysticam precem *hansa hansa* intra diei unius spatium semel et vicies millies sexcenties repetit[3] (distt. 37–43). De *kuṇḍaliní* eadem fere verba, quae supra excerpsimus (distt. 44–55). De quinque gestuum (mudrá) speciebus: *mahámudrá*, *nabhomudrá* (khecharí), *uḍḍiyána*, *jalandhara*, *múlabandha* appellatis (distt. 56–80). De Om syllabae significatione (distt. 81–87).

2. De spiritu moderando (*práṇáyáma*), distt. 87–123.

3. De animo a rebus externis revocando sive potius retrahendo (*pratyáhára*), distt. 123–156.

चरतां चक्षुरादीनां विषयेषु यथाक्रमं ।
यत्प्रत्याहरणं तेषां प्रत्याहारः स उच्यते ॥१२४॥
अंगमध्ये यथांगानि कूर्मः संकोचयेद्ध्रुवं ।
योगी प्रत्याहरत्येवमिंद्रियाणि तथात्मनि ॥१२६॥
यं यं (vishayam?) शृणोति कर्णाभ्यामप्रियं प्रियमेव वा ।
तं तमात्मेति विज्ञाय प्रत्याहरति योगवित् ॥१२७॥

4. De quinque elementis animo immoto concipiendis (*dháraṇá*), distt. 157–165.

हृदये पंचभूतानां धारणा च पृथक् पृथक् ।
मनसो निश्चलत्वेन धारणा साभिधीयते (sá vi° MS.) ॥१५७॥[4]

---

[1] Gáyatrí decem vocabulis constat.

[2] निरंकुशाः कवयः ।

[3] i. e. 360 × 60. Sexaginta Indici diei horae, anni 360 dies.

[4] Multo accuratior Patanjalis definitio. Is enim (3, 1) ait: 'In loco defixus animus *intentus* est,' idque scholiasta ita explicat: '*In loco*, i. e. in umbilici circulo, naso extremo, aliis locis, *animus defixus*, i. e. aliis rebus externis sublatis immobilis redditus, hic animus *intentus* appellatur:' देशे नाभिचक्रनासाग्रादौ चित्तस्य बंधो विषयांतरपरिहारेण यत्स्थिरीकरणं सा चित्तस्य धारणेत्युच्यते । अयमर्थो । मैत्र्यादिचित्तपरिकर्मवासितांतःकरणेन, यमनियमवता, जितासनेन, परिहृतप्राणविक्षेपेण, प्रत्याहृतेंद्रियग्रामेण, निर्बाधे प्रदेशे, ऋजुकायेन, जितद्वंद्वेन योगिना नासाग्रादौ संप्रज्ञातस्य समाधेरभ्यासाय चेतसः स्थिरीकरणं कर्तव्यमिति ॥

Exemplo 'conceptio sive intentio aetherea' sit:

आकाशं स विशुद्धवारिसदृशं यद्ब्रह्मरंध्रे स्थितं
तन्नादेन सदाशिवेन सहितं तत्त्वं हकारान्वितं ।[1]
प्राणं तत्र विलीय पंचघटिकां चित्तान्वितं धारये-
देषा मोक्षकपाटलंघनपटुः प्रोक्ता नभोधारणा ॥१६३॥
स्तंभिनी (terra) धारिणी (aqua) चैव दहनी (ignis) भ्रमणी (ventus) तथा।
शोषिणी (aether) च भवंत्येता भूतानां पंच धारणाः ॥१६४॥

5. De meditatione (*dhyána*), distt. 166–187.

6. De συννοία (*samádhi*), distt. 188–205.

धारणा पंचनाडीभिर्ध्यानं च षष्टिनाडिकं ।
दिनद्वादशकेन स्यात्समाधिः प्राणसंयमात् ॥१८८॥
यत्सर्वद्वंद्वयोरैक्यं जीवात्मपरमात्मयोः ।
समस्तनष्टसंकल्पः समाधिः सोऽभिधीयते ॥१८९॥
अंबुसैंधवयोरैक्यं यथा भवति योगतः ।
तथा जीवात्मनोरैक्यं समाधिरभिधीयते ॥१९०॥

In fine hoc animadversum velim, quinque *haṭhayogae* partibus re vera minorem majoremve spiritus coercendi gradum significari. Haec enim auctor noster:

प्राणायामद्विषट्केन प्रत्याहारः प्रकीर्तितः ।
प्रत्याहारद्विषट्केन जायते धारणा शुभा ॥११५॥
धारणा द्वादश प्रोक्तं ध्यानं ध्यानविशारदैः ।
ध्यानद्वादशकेनैव समाधिरभिधीयते ॥११६॥

Haec voluminis folia ineunte seculo superiore Vṛindávanae a Vṛindávanadása satis accurate exarata sunt. (WILSON 337[a].)

568.

Foll. 58–74. *Yogaṣástre Videhamuktyádikathanam.* Fragmentum libri yogici, disticha circiter 250. continens, quo animi a corporis vinculis liberandi, eoque theurgiae obtinendae instrumenta traduntur. Quare de spiritu moderando, variis sedendi et membrorum luxandorum modis, mente ad unam rem dirigenda agitur. Disticha longe plurima cum iis consentiunt, quae Ṣárngadhara in fine Paddhatis de yoga protulit. Initium paulum emendatum hocce: प्राणायामान्नरः षष्टिं कुर्यादेवमहर्मुखे। चत्वारिंशच्च मध्याह्ने संध्यायां विंशतिर्भवेत् ॥१॥ अर्धरात्रे विंशतिः स्यादेवं प्राणविनिग्रहः । शरीरलघुता दीप्तिर्जठराग्निविवर्धनं । कृशत्वं च शरीरस्य जायते वै ध्रुवं तदा ॥२॥ लवणं सरसाम्लं च उष्णं रूक्षं च तीक्ष्णकं । स्त्रीसेवामग्निसेवां च बह्वाशित्वं च वर्जयेत् ॥३॥ क्षीरं घृतं च मिष्टान्नं मिताहारश्च शस्यते । मितोक्तिः पवनाभ्यासो निद्रायाश्च जयस्तथा ॥४॥ केवलं कुंभके सिद्धे रेचपूरविवर्जिते । न तस्य दुर्लभं किंचित्त्रिषु लोकेषु विद्यते ॥५॥

Haec folia anno 1821 exarata sunt. (WILSON 481[b].)

[1] Cf. circulus *kulákula*, supra p. 96.

D. SANKHYA.

569.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 53. Long. 13. Lat. 5. Linn. 7.

A. Foll. 1–9. *Sánkhyakárikás*, philosophiae Sánkhyicae aphorismi, ab *I'ṣvarakṛishna* compositi.

Libellus a Lassen, Bonnae 1832, et a Wilson, Oxonii 1837, editus est.

Haec folia anno 1833 exarata sunt.

B. Foll. 10–53. *Sánkhyachandriká*, commentarius brevis ad I'ṣvarakṛishṇae aphorismos, a *Náráyaṇatírtha*, Rámagovindatírthae discipulo, scriptus. Incipit:

श्रीरामगोविंदसुतीर्थपादकृपाविशेषादुपलभ्य बोधं ।
श्रीवासुदेवाद[धि]गत्य सर्वशास्त्राणि वक्तुं किमपि स्पृहा नः १
प्रकृतिं पुरुषं चैव नत्वा चार्यान्गुरूंस्तथा ॥
नारायणः सांख्यमूले तनुते सांख्यचंद्रिकां २

Libri initium hoc: तदिदं शास्त्रं चतुर्व्यूहं। हेयं हेयसाधनं हानं हानसाधनं चेति मुमुक्षुजिज्ञासितत्वात् । तत्र हेयं सर्वप्रतिकूलवेदनीयतया दुःखं। हेयहेतुः प्रकृतिपुरुषयोरविवेकः। हानं दुःखस्यात्यंतनिवृत्तिः परमपुरुषार्थः । हानहेतुः प्रकृतिपुरुषविवेकद्वारा शास्त्रं । अतोऽत्र परमपुरुषार्थस्य स्वत एवेष्टत्वेन तदुपाये शास्त्रे प्रेक्षावतामिष्टसाधनताज्ञानादवश्यं जिज्ञासा भवतीत्याह । दुःखेति ।

Auctor, qui nomen proprium non tradidit, ad distichon secundum *Yogasútravyákhyánam* a se scriptum laudat. Náráyaṇatírthae cuidam *Kṛishṇalílátaranginí* carmen tribuitur (E. I. H. 56), neque tamen temere eundem esse scriptorem asseveraverim.

Haec voluminis pars post annum 1810 e cod. E. I. H. 2640. transscripta est. (WILSON 184.)

570.

Opuscula duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 98. Long. 11. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 10.

Foll. 1–45. *Sánkhyatattvakaumudí*, commentarius ad *I'ṣvarakṛishṇae Sánkhyakárikás*, a *Váchaspatimiṣra* compositus. (A.) Incipit:

अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां बह्वीः प्रजाः सृजमानां नमामः ।
अजा ये तां जुषमाणां भजंते जहत्येनां भुक्तभोगाननुमस्तान् ॥१॥
कपिलाय महामुनये मुनये शिष्याय तस्य चासुरये ।
पंचशिखाय तथेश्वरकृष्णायैते नमस्यामः ॥२॥

Praeter commentarium suum, *Nyáyavárttikatátparyaṭíká* appellatum, auctor *Várshagaṇyam* (dist. 47. पंचपर्वा विद्येत्याह वार्षगण्यः), ad dist. 72. *Bhojarájavárttikam* (*Rájavárttika* A. B. pr. m. D. Edit. Calc.), necnon paucas *Panchaṣikhae* sententias laudat.

Libellus Calcuttae anno 1848 editus est.

Haec voluminis pars anno 1677 a Vinayasundara (syádvádiná syádvádángam vichárya) exarata est. (MILL 61[a].)

571.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 48. Long. 10½. Lat. 4½. Linn. 9.

Sánkhyatattvakaumudí. (B.)

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (MILL 71.)

572.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 36. Long. 9½. Lat. 4. Linn. 11–16.

Sánkhyatattvakaumudí. (C.)

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (MILL 89.)

573.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 41. Long. 9½. Lat. 6. Linn. 13.

Sánkhyatattvakaumudí. (D.)

Codex post annum 1820 exaratus est. (WILSON 515.)

574.

Foll. 36–47. Linn. 11. Fragmentum commentarii ad *Sánkhyasútra.* Incipit:

नत्वा सांवशिवं सांख्यसूत्रवृत्तिं लिखाम्यहं ॥
यथामति विचार्यार्यैरात्मानात्मविवेकिनी ॥१॥

यद्यपि पद्मपुराणे पार्व्वतीश्वरसंवादे । शृणु देवी प्रवक्ष्यामि तामसानि यथाक्रमं । येषां श्रवणमात्रेण पातित्यं ज्ञानिनामपि etc.

Hoc fragmento nostro commentarius ad sútra 1–50. libri primi continetur. Qui quum, omissis omittendis, e *Vijnánabhikshus* Sánkhyabháshya verbo tenus excerptus sit, initium hoc esse suspicor *Laghusánkhyasútravrittis* a *Nágeṣa* compositae. Cf. F. E. Hall in ed. Sánkhyapravachanabháshyae praef. p. 32.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (WILSON 426[f].)

575.

Foll. 139–258. *Paramárthasáras*, ab *Abhinavagupta* compositus, cum commentario auctoris anonymi Vitastápurensis.

Hoc libello, disticha 100. Áryá metro scripta (Ádhárakárikás) continente, auctor sectae Ṣivaiticae doctrinam adumbravit. Disticha sedecim prima haec:

परं परस्थं गहनादनादिमेकं निविष्टं बहुधा गुहासु ।
सर्वालयं सर्वचराचरस्थं त्वामेव शंभुं शरणं प्रपद्ये ॥१॥

गर्भाधिवासपूर्वकमरणांतकदुःखचक्रविभ्रांतः । आधारं भगवंतं शिष्यः पप्रच्छ परमार्थं ॥२॥ आधारकारिकाभिस्तं गुरुरभिभाषति स्म, तत्सारं । kathayaty *Abhinavaguptaḥ* शिवशासनदृष्टियोगेन ॥३॥[1] निजशक्तिवैभवभरादंडचतुष्टयमिदं विभागेन । शक्तिर्माया प्रकृतिः पृथ्वी चेति प्रभावितं प्रभुणा ॥४॥ तत्रांतर्विश्वमिदं विचित्रतनुकरणभुवनसंतानं । भोक्ता च तत्र देही शिव एव गृहीतपशुभावः ॥५॥ नानाविधवर्णानां रूपं धत्ते यथामलः स्फटिकः । सुरमानुषपशुपादपरूपत्वं तद्वदीशोऽपि ॥६॥ गच्छति गच्छति जल इव हिमकरविंबं स्थिते स्थितिं याति । तनुकरणभुवनवर्गे तथायमात्मा महेशानः ॥७॥ राहुरदृश्योऽपि यथा शशिविंबस्थः प्रकाशते तद्वत् । सर्वगतोऽप्ययमात्मा विषयाश्रयणेन धीमकुरे ॥८॥ आदर्शे मलरहिते यद्वद्वदनं विभाति तद्वदयं । शिवशक्तिपातविमले धीतत्त्वे भाति भारूपः ॥९॥ भारूपं परिपूर्णं स्वात्मनि विश्रांतितो महानंदं । इच्छासंवित्करणैर्निर्भरितमनंतशक्तिपरिपूर्णं ॥१०॥ सर्वविकल्पविहीनं शुद्धं शांतं व्ययोदयविहीनं । यत्परतत्त्वं तस्मिन्विभाति षट्त्रिंशदात्म जगत् ॥११॥ दर्पणविंबे यद्वन्नगरग्रामादि चित्रमविभागि । भाति विभागेनैव परस्परं दर्पणादपि च ॥१२॥ विमलतमपरमभैरवबोधात्तद्वद्विभागशून्यमपि । अन्योन्यं च ततोऽपि च विभक्तमाभाति जगदेतत् ॥१३॥ शिवशक्तिसदाशिवतामीश्वरविद्यामयीं च तत्त्वदशां । शक्तीनां पंचानां विभक्तभावेन भासयति ॥१४॥ परमं यत्स्वातंत्र्यं दुर्घटसंपादनं महेशस्य । देवी माया शक्तिः स्वात्मावरणं शिवस्यैतत् ॥१५॥ मायापरिग्रहवशाद्बोधो मलिनः पुमान्पशुर्भवति । कालकलानियतिवशाद्रागाविद्यावशेन संबंधः ॥१६॥

Desinit liber in distichis:

इदमभिनवगुप्तोदितसंक्षेपं ध्यायतः परं ब्रह्म ।
अचिरादेव शिवत्वं निजहृदयावेशमभ्येति ॥
आर्याशतेन तदिदं संक्षिप्तं शास्त्रसारमतिगूढं ।
अभिनवगुप्तेन मया शिवचरणस्मरणदीप्तेन ॥

Commentarius incipit: चिद्घनो पि जगन्मूर्त्या श्यानो यः स जयत्यजः । स्वात्मप्रछादनक्रीडाविदग्धो हि महेश्वरः ॥ यो यं व्यधायि गुरुणा युक्त्या परमार्थसारसंक्षेपः । विवृतिं करोमि लघ्वीमस्मिन्विद्वज्जनार्थितो *Yogaḥ* ॥

Praeter Puráṇa, Bhagavadgítám, Manum, scholiasta hos auctores et libros laudat: *Abhinavaguptae* Vivṛitivimarṣiní fol. 162[b] (तदेव ग्रंथकृता विवृतिविमर्शिन्यामुक्तं अंतर्विभाति सकलं जगदात्मनीह etc.) et ejusdem *Tantrasára* fol. 182[b] (इति श्रीमद्ग्रंथकृता तंत्रसारे निरूपितं); ṣrí-bhaṭṭa-*Kallárya* fol. 193[b]; *Kálikákrama* fol. 193[a]; *Kularatnamáliká* sáhasriká fol.

---

[1] Schol. कश्चिद्भगवत्प्रसादात्समुत्पन्नवैराग्यः संसाराद्विरतमतिर्गुरोः शासनीयोऽस्मीति मत्वा सद्गुरुमाधारं भगवंतं शेषाख्यं मुनिं सम्यगाराध्य परमार्थोपदेशस्वरूपं पृष्टवान् । तदा तद्योग्यतापरिपाकपरिशीलनक्रमेण तं शिष्यं विगलितांतःकरणं मत्वा सोऽप्यनंतनाथो निःशेषशास्त्रोपदेशज्ञः परमार्थसारनाम्ना *Ádhárakáriká* इत्यपराभिधेन ग्रंथेन सांख्यनयोक्तोपदेशानुसारेण प्रकृतिपुरुषविवेकज्ञानात्परं ब्रह्मावाप्तिरिति तं शिष्यं प्रोक्तवान् ।

237^{b}, cf. ṣrí-*Kula* (श्रीकुले यथोक्तं। हेलया क्रीडया वापि ञ्चादराद्वापि तत्त्ववित्। यस्य संपातयेद्दृष्टिं स मुक्तस्तत्क्षणात्प्रिये); *Trinṣiká* fol. 195^{a} (यथादिष्टं भगवता । तृतीयं ब्रह्म सुश्रे[ा]णि); bhaṭṭa-*Divákaravatsa* fol. 186^{a}. 201^{b} (Kakshyástotre); *Nirváṇayogottara* fol. 236^{a}; *Niṣáṭana* fol. 237^{b} (गोदोहमिषुपातं वा नयनोन्मीलनात्मकं । सकृद्युक्तः परे तत्त्वे स मुक्तो मोचयेत्परान् ॥ यस्मात्पूर्वं परे न्यस्तो येनात्मा ब्रह्मणि क्षणं । स्मरणं तु कथं तस्य प्राणांते समुपस्थितं); *Parameshṭhin* fol. 188^{a} (Nareṣvaraviveke). 207^{a} (यथोक्तं परमेष्ठिपादैः); *Bhartṛihari* fol. 194^{b} (vp.); ṣrí-*Mangaláṣástra* fol. 144^{b} (शक्तिश्च शक्तिमांश्चैव पदार्थद्वयमुच्यते । शक्तयोऽस्य जगत्सर्वं शक्तिमांश्च महेश्वरः); *Rájánakaráma* (?) fol. 226^{b}; bhaṭṭa-ṣrí-*Víravámana* fol. 227^{b} (यत्रेंधनं द्वैतवनं मृत्युरेव महापशुः । ञ्चलौकिकेन यज्ञेन तेन नित्यं यजामहे); *Ṣivadharmottaraṣástra* fol. 256^{a}; *Ṣivasútra* fol. 230^{a}; *Ṣivopanishad* fol. 228^{b}. 230^{a}; srí-*Sára*-bhaṭṭáraka fol. 174^{a} (एको भावः सर्वभावः स्वभावः सर्वे भावा एकभावस्वभावाः । एको भावस्तत्त्वतो येन दृष्टः सर्वे भावास्तत्त्वतो तेन दृष्टाः); *Spandaṣástra* fol. 140^{b}. 186^{b}. 225^{a}; *Svatantra-sára* fol. 228^{b}.

In fine haec leguntur:

श्रीमतो योगराजस्य सद्गुर्वाम्नायशालिना ।
साक्षात्कृतमहेशस्य तस्यांतेवासिना मया ॥
श्रीवितस्तापुरीधाम्ना विरक्तेन तपस्विना ।
विवृतिर्योगनाम्नेयं वर्णद्वयमयी कृता ॥

Commentator igitur anachoreta *Yoga* nomine gaudebat. (WILSON 531^{e}.)

E. NYAYA.

576.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 73. Long. 13. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 8.

Nyáyasútra a *Gautama* scripta cum *Visvanáthae* (panchánanabhaṭṭácháryae) commentario. Incipit liber: प्रयोजनानुसन्धानं विना प्रेक्षावतामप्रवृत्तेस्तदभिधातव्यं तदाहुः सिद्धार्थं सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजन इति ।

Textus cum Visvanáthae commentario Calcuttae anno 1828, et a Ballantyne cum versione Anglica anno 1854 editus est.

Codex hoc seculo ineunte satis accurate exaratus est. (WILSON 407.)

577.

Foll. 55–62. Linn. 12. *Bháshápárichhedas*, disticha 166, quibus *Viṣvanátha*, Vidyánivásae filius, categorias philosophiae nyáyicae septem exposuit. (A.)

Textus cum auctoris commentario anno 1850 a Roer denuo editus et Anglice versus est.

Haec folia seculo superiore medio exarata sunt. In fine haec leguntur: इति कारिकानिबंधो विश्वनाथीयः समाप्तः ॥ (WALKER 201^{d}.)

578.

Foll. 110–118. Linn. 6. *Viṣvanáthae Bháshápari-chhedas*. (B.)

Distichon 167. in fine hoc legitur: नितान्तमलयोद्भूतरसरूपितविग्रहं । नमामि जगतां नाथं नीलाचलनिवासिनं ॥१६७॥

Haec folia seculo superiore medio accurate exarata sunt. (WILSON 278^{d}.)

579.

Foll. 38. Linn. 12–17. *Nyáyasiddhántamuktávalí*, commentarius a *Viṣvanátha* (mahopádhyáyapanchánana-bhaṭṭáchárya) ad Bháshápárichhedam scriptus. Incipit:

नूतनजलधररुचये गोपवधूटीदुकूलचोराय ।
तस्मै कृष्णाय नमः संसारमहीरुहस्य बीजाय ॥१॥ (in marg.)
चूडामणीकृतविधुर्वलयीकृतवासुकिः ।
भवो भवतु भव्याय लीलातांडवपंडितः ॥१॥

Haec voluminis pars medio seculo superiore exarata est. (OUSELEY 151^{c}.)

580.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 238. Long. 11. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 9.

Continetur hoc codice *Nyáyasiddhántamuktávalídípiká*, commentarius a *Mahádeva*, Bálakṛishṇae filio, ad *Viṣvanáthae Nyáyasiddhántamuktávalím* commentarium compositus. Incipit:

लक्ष्मीपादयुगं प्रणम्य पितरं श्रीबालकृष्णाभिधं
भारद्वाजकुलांबुधौ विधुमिव श्रीगौरवास्यांबुजात्
ज्ञात्वा शेषमतं मितेन वचसा सिद्धांतमुक्तावली-
गूढार्थांस्तनुते यथामति महादेवः परेषां कृते १

भाषापरिच्छेदव्याख्यानं चिकीर्षुः श्रीविश्वनाथपंचाननो निर्विघ्नपरिसमाप्तिसिद्धये कृतस्येश्वरनिर्देशरूपमंगलस्य शिष्या अप्येवं कुर्युरिति शिष्यशिक्षायै निबंधं कुर्वन्नीश्वरं प्रार्थयते चूडामणीकृतेति.

In fine haec leguntur: भानुं प्रणम्य परिभाव्य च शास्त्रसारं मुक्तावलीकिरण एष पितृप्रदिष्टः ॥ सधुक्तिभिर्दिनकरेण करेण सो यं नीतः प्रकाशयदवी सुधियां मुदे स्तु ॥१॥ मुक्तावलीप्रकाशो यमज्ञानसिमिरापहः (timirápahaḥ) । तेन संतोषमायातु नीलकंठः सतां प्रियः ॥२॥ इति श्रीमद्दिनकरभट्टविरचिता न्यायसिद्धांतमुक्तावलीदीपिका

समाप्ता ॥ de qua nominis mutatione ii sententiam ferant, quibus antiquiores codices praesto sunt. In marginibus foliorum 1–174. मु° प्र°, exinde vero दि° प्र° legitur.

Apographon nostrum post annum 1828 factum est. (Wilson 402.)

581.

Foll. 176–182. Linn. 15–18. *Nyáyasiddhántamanjarí* libri, a Bhaṭṭácháryachúdámaṇi quodam compositi, *pratyakshaparichheda* particula. Incipit: यत्र यदस्ति तत्र तदनुभवः प्रमा यथा इदं रजतमिति ज्ञाने विशेष्यं रजतं प्रधानतयाभासते रजतत्वं च तद्विशेषणतया ज्ञायत इति यत्र विशेष्ये यत्प्रकारतया भाति यथा रजते रजतत्वं प्रकारः।

Haec folia exeunte seculo septimo decimo exarata sunt. (Walker 181g.)

582.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 107. Long. 11. Lat. 4½. Linn. 9–12.

Nyáyasiddhántamálae a *Jayaráma* (nyáyapanchánana) compositae pars, qua demonstrationis pars verborum testimonio innixa tractatur. Incipit:

ओं नमः कमलालोलदृगंचलविलासिने।
विचित्रविश्वनिर्म्माणकारिणे मुरवैरिणे॥

क्रमप्राप्तं शब्दं लक्षयति॥ आप्तोपदेशः शब्दः (Gau° 1, 7)॥ शब्द इति लक्ष्यनिर्देशः शाब्दप्रमाकरणं तदर्थः आप्तो यथार्थः उपदेशः शब्दज्ञानजन्यत्वव्याप्यशब्दाविषयकवृत्तिजातिमान् वोधः etc.

In fine haec: *Ṣabdárthanirṇayo* नाम गुरोरपि सुदुर्घटः। किंचित् श्रीजयरामोक्तं सुधीभिरवधीयतां॥ ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीजयरामन्यायपंचाननकृतायां न्यायसिद्धांतमालायां प्रमाणलक्षणप्रकरणं॥

Maṇḍanamiṣram (Miṣra) auctor saepe laudat.

Codex tribus quatuorve manibus seculo septimo decimo exeunte exaratus est. (Wilson 418.)

583.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 8. Long. 10. Lat. 4½. Linn. 8.

Padárthadharmasangrahas, quo libello auctor anonymus, systema vaiṣeshicum secutus maximamque partem Kaṇádae aphorismis usus, sex categorias definivit. Incipit:

प्रणम्य हेतुमीश्वरं, munim Kaṇádam anv, ataḥ।
पदार्थधर्म्मसंग्रहः प्रवक्ष्यते महोदयः॥१॥

द्रव्यगुणकर्म्मसामान्यविशेषसमवायानां षट्पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां तत्वज्ञानं निःश्रेयसहेतुः (cf. Kaṇáda I, 1, 4)॥ तच्चेश्वरज्ञानाभिव्यक्ताद्धर्मादेव॥ अथ के द्रव्यादयः पदार्थाः किञ्च तेषां साधर्म्यं वैधर्म्यंचेति॥ तत्र द्रव्याणि पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशकालदिगात्ममनांसि सामान्यविशेषसंज्ञयोक्तानि नवैव (cf. l. l. 5)॥ तद्व्यतिरेकेण संज्ञान्तरानभिधानात्।

Praefationis distichon in secundo Sarasvatíkaṇṭhábharaṇae libro laudari jam supra significavimus. In fine haec subscriptio: इति भाष्यं संपूर्णम्॥

Codex anno 1643 a Nánúgangáharu, Durgadásae filio, exaratus est. (Wilson 507.)

584.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 77. Long. 15½. Lat. 5½. Linn. 8.

Tattvachintámaṇis, a *Gangeṣa* compositi, liber primus, *Pratyakshakhaṇḍa*, de argumentis perceptione suppeditatis. Incipit:

गुणातीतो etc.

अन्वीक्षानयमाकलय्य गुरुभिर्ज्ञात्वा गुरूणां मतं
चिंतादिव्यविलोकनेन च तयोः सारं विलोक्याखिलं।
तंत्रे दोषगणेन दुर्गमतरे सिद्धांतदीक्षागुरु-
र्गंगेशस्तनुते मितेन वचसा श्रीतत्वचिंतामणिं २

Codex anno 1834 exaratus est. (Wilson 45.)

585.

Foll. 38–109. Lit. Bengal. Linn. 5–7. *Anumánatattvachintámaṇis*, institutionis logicae a *Gangeṣa* compositae de ratiocinatione liber secundus. Incipit: प्रत्यक्षोपजीवकत्वात् प्रत्यक्षानन्तरं वहुवादिसम्मतत्वादुपमानात् प्राग अनुमानं निरूप्यते॥

Desinit in verbis: द्वितीयन्तु लिङ्गज्ञानात् प्रतिवन्धकत्वज्ञानमनेनापि स्वरूपेण दूषणत्वं = ed. Calc. p. 79.

Textus Calcuttae anno 1848 impressus est.

Haec voluminis pars seculo superiore exeunte exarata est. (Wilson 278c.)

586.

Foll. 119–177. Lit. Bengal. Linn. 4–6.

Ejusdem libri fragmenta.

I. Foll. 119–127 = Calc. p. 1–6, l. 21. II. Foll. 128–140 = 3, 9–15, 16. III. Foll. 141–153 (Pakshadharmatá) = 24–37, 10. IV. Foll. 154–158 = 55, 5–59, 18. V. Foll. 159–177 (Hetvábhása) = 59–78, 10.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (Wilson 278e.)

587.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 181. Long. $8\frac{1}{2}$. Lat. 3. Linn. 6–12.

Anumánadídhitis, commentarius a *Raghunátha* (bhaṭṭácháryaṣiromaṇi) ad Gangeṣae Anumánachintámaṇim compositus. (A.)

Finis desideratur. Desinit in verbis: तदुभयव्यापकीभूता भावप्रतियोगि (ed. Calc. p. १४२). Praeterea folia १२. १६. ७१. १५०. desunt.

Codex pluribus manibus seculo septimo decimo exeunte exaratus est. (Walker 198.)

588.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 123. Long. 13. Lat. 5. Linn. 9.

Raghunáthae Anumánadídhitis. (C.)

Gangeṣae Tattvachintámaṇi (anumánakhaṇḍa) et Raghunáthae commentarius Calcuttae anno 1849 editi sunt. De codice Berolinensi cf. Weber Cat. p. 197.

Codex anno 1834 exaratus est. (Wilson 182.)

589.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 146. Long. 15. Lat. 3. Linn. 5–7.

Ejusdem libri fragmenta majora. (B.)

I. Foll. 1–105. Initium libri usque ad fol. 107. ed. Calc. Desiderantur folia ६०. ६६.

II. Foll. 106–113 = foll. 112 (केवलान्वयी)–122. ed. Calc.

III. Foll. 114–145 = foll. 118 (उचितानुपूर्वीकं)–158^b. 19. ed. Calc.

Codex pluribus manibus hoc seculo ineunte exaratus est. (Wilson 178.)

590.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 244. Long. $17\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 8.

Anumánamúlaṭippaní[1], commentarius a *Mathuranátha* ad Gangeṣae Anumánachintámaṇim compositus. (A.) Incipit: प्रत्यक्षं निरूपितमिदानीमनुमान निरूपणीयमतः शिष्याणामवधानाय प्रतिजानीते प्रत्यक्षानन्तरमित्यादिना ।

Anumánaprámáṇyarahasya fol. 10^b = B. 10^a; vyápti fol. $17^b = 18^a$; sinhavyághra fol. 18^b = B. 18^b; vyadhikaraṇa fol. $24^b = 25^a$; vyáptipúrvapaksharahasya fol. $33^a = 35^a$; siddhánta fol. $40^b = 44^b$; sámányábháva fol. $43^b = 46^b$; vyáptivádaparichhedarahasya fol. $56^b = 59^b$; vyáptigraha fol. $66^a = 69^a$; tarka fol. $74^a = 75^a$; vyáptyanugamarahasya fol. $76^a = 77^b$; sámányalakshaṇárahasya fol. $88^b = 90^a$; upádhivádarahasya fol. 119^a;[2] parámarsarahasya fol. $145^a = 126^b$; kevalánvayirahasya $174^b = 134^b$; avayavarahasya fol. $186^a = 150^b$ (incipit in A: इतरैरनुचितविविधक्षोदैः कलुषीकृतोऽप्यधुना । मणिरयमनुपमस -- ṣrí-*Jagadíṣa*-prakáṣitaḥ स्फुरतु); sámányanirukti fol. $191^b = 155^b$; savyabhichárapúrvapaksharahasyam fol. $202^b = 167^a$; sádháraṇapúrvapaksharahasya fol. $203^a = 168^a$; asádháraṇapúrvapaksharahasya fol. $205^a = 172^b$; anupasaṃhári fol. $207^b = 174^b$; viruddharahasya fol. $213^b = 180^b$; satpratipaksharahasya fol. $221^a = 189^b$; asiddhirahasya fol. 232^a (hoc caput in B. desideratur); bádharahasya fol. 244^b.

Codex anno 1736 a Gopáladása (Ṣákimanavardipanivásin) in usum Kṛishṇachandradevaṣarmaṇis (nyáyálankárabhaṭṭácháryae) exaratus est. (Wilson 8.)

591.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 195. Long. 19. Lat. 3. Linn. 6–9.

Idem Mathuranáthae commentarius (Máthurí ṭippaní). (B.) Incipit:

न्यायाम्बुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसम्पत्तेः ।
तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालङ्कारमादरान्नत्वा ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
विषदीकृत्य (viṣa°) दृश्यन्ते द्वितीयमणिफक्किकाः ॥
आन्विक्षिकीपण्डितमण्डलीषु सत्ताण्डवैरध्ययनं विनापि ।
मदुक्तिमात्रं परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वं ॥

यद्यपि इदं वहुषु वहुभिर्वहुधा चर्वितं ज्ञायते च कश्चित् सामान्यतो हेत्वाभासान्तं तथापि तत्वानालोचनेन विततमशेषाऽप्रकाशकं वहुतरकुतर्कसम्व(?)लितमसाम्प्रदायिकञ्चालोच्य व्यामोहायैव केवलं सर्वेषां भवतीति सर्वार्थजिघृक्षया सत्तर्कमूलव्याख्यानाय वैषद्याय (l. *vaiṣadyáya*) च ममापि परं निर्वन्धः ॥

Desunt folia pauca (septem circiter) in fine, quibus caput *bádhottarapaksha* continebatur. Codex medio seculo superiore exaratus est. (Wilson 10.)

592.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 153. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. foll. 1–110. 9. reliquorum 10.

Ejusdem commentarii fragmenta majora. (C.)

---

[1] Obiter moneo ṭippaní vocabulum, velut *ṭíká* e *dípiká*, e *dípaní* corruptum esse.

[2] Haec pars in B. desideratur, contra in B. *pakshatádharma* usque ad fol. 101^b. legitur, quod in A. deest.

Folia १. २. २४. २५. nec non plura alia desiderantur. Vyáptigrahopáyarahasya fol. 111[a]; sámányalakshaṇárahasya fol. 131[b]; upádhilakshaṇapúrvapaksharahasya fol. 150[a].

Codex circiter annum 1770 exaratus est. (WALKER 123.)

593—595.

Volumina tria. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 13. Lat. 4. Linn. 9. Vol. I. foll. 220; II. foll. 150; III. foll. 242.

Anumánamaniḍídhititippaní, commentarius a *Jagadíṣa* ad Raghunáthae Anumánadídhitim compositus. (B.) Incipit:

सस्मिताननसरोजमंगणे रिंगमाणमतिलोलकुंतलं ।
रोचनोल्लसितभालमस्तु मे कैशवं मनसि शैशवं वपुः १
प्राच्यैरनुचितविविधक्षोदैः कलुषीकृतो प्यधुना
दीधितद्युतमणिरेष[1] श्रीजगदीशप्रकाशितः स्फुरतु २

Vol. I. anumiti fol. 58 = A. fol. 30[b]; vyápti fol. 66[a] = 35[b]; sinhavyághra fol. 75[a] = 41[a]; vyadhikaraṇa fol. 135[b] = 73[a]; púrvapaksha fol. 158[b] = 85[a]; siddhánta fol. 197[a] = 107[a]; avachhedaka fol. 220[b] = 119[a].

Vol. II. sámányábháva fol. 12[b] = 125[a]; viṣeshanirukti fol. 38[b] = 139[b]; vyáptigrahopáya fol. 67[a] = 150[b]; tarka fol. 85[b]; vyáptyanugama fol. 97[b] = 157[b]; sámányalakshaṇá fol. 150[b].

Vol. III. pakshatádharma fol. 51[b]; parámarṣa fol. 110[b]; avayava fol. 150[b]; sádháraṇa fol. 187[a]; asádháraṇa fol. 192[b]; anupasaṃhári fol. 201[a]; satpratipaksha fol. 219[a]; bádha fol. 242[a].

Haec volumina anno 1781 exarata sunt. (WILSON 179–181.)

596.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 176. Long. 19. Lat. 3½. Linn. 8.

Ejusdem commentarii pars. (A.)

Folia satis multa in medio libro desiderantur. Desinit medio in capite *sámányalakshaná*.

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 654.

Codex exeunte seculo superiore exaratus est. (WILSON 9.)

597.

Foll. 49–91. Linn. 9. Hac voluminis parte primum *Bhavánandae* (siddhántavágíṣae) ad Anumánadídhitim commentarii caput: *Prámáṇyavádarahasyam* continetur. Incipit: ननु अनुमानलक्षणे कर्त्तव्येऽनुमितिः किमिति लक्ष्यत इत्यत आह । लक्षणस्वरूपेति ॥ लक्षणं तत्करणमित्यादिना स्वरूपं तच्चेत्यादिना प्रामाण्यमथानुमानं न प्रमाणमित्यादिना निरूपितं आदिना तच्चानुमानं त्रिविधमिति विभागादिसंग्रहः ॥

Bhavánandas an Jagadíṣa recentior sit nescio, verba certe utriusque magnam partem consentiunt.

Haec folia seculo superiore ineunte exarata sunt. (WALKER 137[c].)

598.

Foll. 32–47. Linn. 11. Fragmentum commentarii, quo Anumánachintámaṇis caput *uttarapakshaváda* appellatum explicatur. Incipit: सत्यपि परामर्शादौ पक्षे साध्यनिर्णयदशायां विना अनुमित्सां अनुमितेरनुदयात् अनुमितिं प्रति पक्षतायाः हेतुत्वं कल्पते.

Haec pars circiter annum 1770 exarata est. (WALKER 137[b].)

599.

Foll. 42–44. Linn. 11. Lit. Bengal. *Nyáyakusumánjalis*, aphorismi logici ab *Udayana* áchárya scripti. Incipit:

सत्पक्षप्रसरः सतां परिमलप्रोद्बोधबद्धोत्सवो
विम्लानो न विमर्द्दने [ऽ]मृतरसप्रस्यन्दमाध्वीकभूः ।
ईशस्यैष निवेशितः पदयुगे भृङ्गायमाणं भ्रम-
च्चेतो मे रमयत्वविघ्नमनघन्यायप्रसूनाञ्जलिः ॥१॥
स्वर्गापवर्गयोर्मार्गमामनन्ति मनीषिणः ।
यदुपास्तिमसावत्र परमात्मा निरूप्यते ॥२॥

इह यद्यपि यं कमपि पुरुषार्थमर्थयमानाः 'ṣuddhabuddhasvabháva' ity *Aupanishadá*, 'ádividván siddha' iti *Kápiláḥ*, 'kleṣakarmavipákáṣayair aparámṛishṭo nirmáṇakáyam adhishṭháya sampradáyapravartako 'nugráhakaṣ cha' iti *Pátanjalá*, 'lokavedaviruddhair api nirlepaḥ svatantraṣ cha' iti *Maháپaṣupatáḥ*, 'Ṣiva' iti *Ṣaiváḥ*, 'Purushottama' iti *Vaishṇaváḥ*, 'Pitámaha' iti *Pauráṇiká*, 'yajnapurusha' iti *Yájnikáḥ*, 'sarvajna' iti *Saugatá*, 'nirávaraṇa' iti *Digambará*, 'upásyatvena deṣita' iti *Mímánsaká*, 'lokavyavahárasiddha' iti *Chárváká*, 'yávaduktopopanna' iti *Naiyáyikáḥ*, kim bahuná, káravo 'pi yaṃ 'Viṣvakarmá' ity upásate, tasminn evaṃ játigotrapravaracharaṇakuladharmádivad ásaṃsáram prasiddhánubhave bhagavati Bhave saṃdeha eva kutaḥ kiṃ nirúpaṇíyam: tathápi nyáyacharcheyam Íṣasya mananavyapadeṣabhák. upásanaiva kriyate ṣravaṇánantarágatá ॥ 3 ॥

[1] Dídhitiyutamaṇir.

Libellus in quinque *stavaka* divisus est, inclusis epilogis, kárikás 19, 4, 24, 6, 18. continentes.

Haec folia post annum 1810 a Kamalákánta (?) exarata sunt. (Wilson 177[d].)

600.

Opera quinque. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 177. Long. 13. Lat. 3.

Foll. 1–26. Linn. 8. *Udayanácháryae Kusumánjalis* cum *Haridásae* commentario. Incipit: ईषदीषदनधीतवि-द्यया तातमातसुदमाविवर्द्धयन। क्षेपणाय भवकर्म्मजन्मनां कोऽपि गोपतनयो नमस्यते।

Textus cum hoc Haridásae commentario Calcuttae anno 1847 editus est. (Wilson 278[a].)

601.

Opuscula plura. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 44. Long. foll. 1–31. 16. 32–41. $13\frac{1}{2}$. 42–44. 16. Lat. eorundem $5\frac{1}{2}$. 4. $5\frac{1}{2}$.

Foll. 1–31. Commentarius ad *Udayanae Kusumánjalim*, cujus auctor apographo nostro non perhibetur. Incipit:

आमोदैः परितोषिताः परिषदः प्रत्येकमाशाभृतां
सान्द्रैः पिञ्जरिताः परागपटलैराशावकाशा दश।
आहूता मकरन्दबिन्दुनिकरैः पुष्पन्धयश्रेणयो
येनाघ्राय स वः पुनातु नटतः शम्भोः प्रसूनाञ्जलिः॥

Bhavánîbhavanáthábhyám पितृभ्यां प्रणमाम्यहं।
यत्प्रसादादिदं शास्त्रं करः(?)क्षीरोपमं कृतं॥
मकरन्दे प्रकाशे या व्याख्यापरिमलेऽथवा।
ततोऽधिकां पितुर्व्याख्यामाख्यातुमयमुद्यमः॥

Auctor igitur *Ruchidattae* Kusumánjalimakaranda (E. I. H. 271), ejusdem (Tattvachintámaṇi-) Prakáṣa, Vyákhyáparimala (Haridásae?) commentariis usus, interpretationem a patre *Bhavanátha* (?) sibi traditam proponit. Atque Ruchidattam in primo capite semel, Prakáṣakṛit saepe laudat, verba frequentissime cum Haridása conveniunt. In eodem capite Vardhamánae et Maṇikárae mentionem injecit.

Stavaka I. fol. 14[a]; II. fol. 17[b]; III. fol. 28[a]; IV. fol. 30[a]. Capitis quinti finis desideratur.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (Wilson 177[a].)

602.

Foll. 32–34. Linn. 6. Fragmentum commentarii a Tárkikaṣiromaṇi, i. e. *Raghunátha*, ad *Udayanácháryae Átmatattvavivekam* librum compositi. Incipit: ओं नमः सर्व्वभूतानि विष्टभ्य परितिष्ठते etc.

निर्णीय सारं तन्वानां तार्किकाणां शिरोमणिः।
आत्मतत्वविवेकस्य भावमुद्भावयत्ययं॥

शिष्टाचारपरम्परापरिप्राप्ताभिमतकर्म्मारम्भसमयकर्त्तव्यताकं कृतमिष्टदेवतानमस्कारं शिष्यान् शिक्षयितुं आदौ निवध्नाति *svámyam* इत्यादिना। ईशाय सार्व्वज्ञ्यादिशालिने नमः। श्रूयते हि यः सर्व्वज्ञः etc.

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 177[b].)

603.

Foll. 27–37. Linn. 8. *Muktivádavicháras*, auctoris anonymi investigatio disputationis de animo liberando institutae. Incipit: अथ कस्तावदपवर्गः॥ आत्यन्तिकदुःखनिवृत्तिर्मुक्तिरित्याचार्य्याः (scil. Udayana)। अत्र च निवृत्ति(r)ध्वंसः अत्यन्ताभावप्रागभावयोरजन्यत्वात् तस्यात्यन्तिकत्वं etc.

Haec folia medio seculo superiore exarata sunt. (Wilson 278[b].)

604.

Foll. 35–41. Linn. 10 et 8. Haec folia commentarium ad Bádaráyaṇasútra libri quarti caput quartum, quo animi emancipatio tractatur, continent. Incipit: सम्पद्याविर्भावः स्वेन शब्दात्॥ इदं सूत्रं व्याचक्षाणा। रामानुजा आहुः॥ अयं प्रयोगात्मा अर्चिरादिना परं ज्योतिरुपसंपद्य यं दशाविशेषमापद्यते स स्वरूपाविर्भावः।

Praecedunt lineae sex, quibus तन्त्रवादटिप्पनी सम्पूर्णा subscriptum est, quare libellum nostrum ex opere logico quodam desumtum esse suspicor. Nam animi liberationem etiam Nyáyici systematis partem necessariam esse apud omnes constat.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (Wilson 177[c].)

605.

Foll. 36–52. Linn. 10–17.

A. Foll. 36–40. *Annambhaṭṭae Tarkasangrahas*, quo libro *Annambhaṭṭa* Kaṇádae et systematis nyáyici principia in compendium redegit.

Libellus a Ballantyne anno 1851 editus et Anglice versus est. De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 203.

B. Foll. 41–52. *Tarkasangrahadípiká*, ad libellum superiorem commentarius, ab *Annambhaṭṭa* compositus. Incipit:

विश्वेश्वरं सांवमूर्त्तिं प्रणिपत्य गिरं गुरुं
टीकां शिशुहितां कुर्व्वे तर्क्कसंग्रहदीपिकां॥१॥

च्चिकीर्षितस्य ग्रंथस्याऽविघ्नपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारानुमितश्रुतिबोधितकर्त्तव्यताकमिष्टदेवतानमस्कारलक्षणं मंगलं शिष्यशिक्षार्थं निवध्नन् च्चिकीर्षितं प्रतिजानीते ॥ निधायेति ननु मंगलस्य समाप्तिसाधनत्वं नास्ति मंगले कृते पि *Kiraṇávalyádau* samáptyadarṣanát, मंगलाभावे पि कादंवर्यादौ समाप्तिदर्शनात् । etc.

Utraque pars anno 1776 a Bhúdeva exarata est. (Walker 200[b].)

606.

Foll. 60–122. Linn. 15. *Tarkabhásháprakáṣiká*, quo commentario *Chinnabhaṭṭa* Tarkabhúshá librum, a Keṣavamiṣra scriptum[1], succincte exposuit. Incipit:

यस्य निश्वसितं वेदाः यो वेदेभ्योऽखिलं जगत्
निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थं महेश्वरं १
सकृन्नत्वापि यं लोको लभते शांतिसंपदं
स नः पायादपायेभ्यो योगानंदनकेसरी २
भवसंचितपापौघविध्वंसनविचक्षणं
विघ्नांधकारभास्वंतं विघ्नराजमहं भजे ३

चिकीर्षितस्य ग्रंथस्य निःप्रत्यूहपरिपूरणाय शिष्टाचारपरिप्राप्तविशिष्टेष्टदेवताप्रणामं मनसा विधाय तत्र प्रेक्षावतां प्रवृत्तिसिद्धये विषयप्रयोजने निर्द्दिशन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते । बालोऽपि य इति etc.[2]

In fine haec leguntur: iti ṣrí-*Harihara*-mahárája-paripálitena sahajasarvajna-*Vishṇudevárádhya*-tanújena Sarvajnánujena Chinnabhaṭṭena virachitáyáṃ Tarkabhásháprakáṣikáyám prameyádiparichhedaḥ samáptaḥ. Quibus Chinnabhaṭṭa *Hariharam* regem patronum invenisse traditur. Medio in libro *Udayana* (Kiraṇávalí, Kusamánjali), *Kandalikára*, Maṇḍanamiṣra, *Varadarája*, *Váchaspatimiṣra*, Vádíndra, Ṣálikánátha (Praṣastapádabháshyavyákhyáne), alii laudantur.

Haec voluminis pars anno 1659 a Jayatilaka (ṣrí-Dvípachhandire) accurate exarata est. (Walker 205[e].)

607.

Foll. 95–108. Linn. 9. Fragmenta commentarii ad *Keṣavae Tarkabhásham*, foll. १५. १६. et २१–३२. Incipit: तु संयोगादिजनकघटादिवृत्तितया न पूर्वोक्तान्यथासिद्धवच्छेदकधर्मव्यापकतया कारणतानवच्छेदकत्वमिति प्राचीननयानुसारी पंथाः ॥ ननु स्वर्गं प्रति पूर्वभावे etc.

Hoc fragmentum e commentario *Gaurikántae* desumtum esse, a Mádhavadeva in Tarkabháshásáramanjarí sexcenties improbati, indiciis quibusdam suspicor quidem, non affirmo.

Haec folia circiter annum 1770 exarata sunt. (Walker 180[f].)

608.

Foll. 126–138. *Átmatvajátivichάras*, liber a *Mahádeva*, Mukundae filio, scriptus. Incipit:

प्रणम्येशपदांभोजं महादेवेन तत्वतः ।
इशसाधारणात्मत्वजातौ युक्तिर्निगद्यते १

ननु कथं जीवेश्वरसाधारणात्मत्वजातिसिद्धिः । न च जीवात्मनि सिद्धाया आत्मत्वजातेः श्रौतात्मव्यवहारबलेनेश्वरे संबंधकल्पनात् तस्या एव लाघवेनात्मपदशक्यतावच्छेदकत्वकल्पनाच्चेश्वरात्मसाधारणात्मत्वजातिसिद्धिरिति वाच्यं ।

In fine haec: ईशसाधारणात्मत्वजातिवादो यमद्भुतः । महादेवेन विदुषा विदुषां तुष्टये कृतः ॥ इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञपुणतामकरोपनामकश्रीमुकुंदपंडितात्मजश्रीमन्महादेवपंडितविरचित आत्मत्वजातिविचारस्समाप्तः ॥

Haec folia circiter annum 1780 a Durlabharáma exarata sunt. (Walker 201[h].)

609.

Opuscula septem. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 127. Long. 13. Lat. 4.

Foll. 1–20. Linn. 10. *Sádṛiṣyavádas*, libellus a *Mahádeva* compositus. Incipit:

प्रणम्य परमं धाम शिवाख्यमशिवापहं ।
˘यते त्व सादृश्यं महादेवेन तत्वतः १

सादृश्यं सप्तपदार्थानतिरिक्तपदार्थो न वेति विप्रतिपत्तिः । न च सप्तपदार्थातिरिक्तपदार्थाप्रसिध्या नैतादृशी विप्रतिपत्तिः संभवतीति वाच्यं etc.

Gangeṣa quum in Upamánachintámaṇi ad septem categoriarum a philosophis plerisque statutarum numerum duas novas *similitudinem* et *facultatem* (ṣakti) addidisset, Mahádeva hoc libello priorem ab adversis virorum quorundam opinionibus vindicare studuit.

Desinit in disticho: निर्णीतमिह सादृश्यं समासेन सुयुक्तिभिः । महादेवेन विदुषा तनोतु विदुषां मुदं ॥

Haec folia anno 1799 exarata sunt. (Walker 180[a].)

610.

Opuscula novem. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 148. Long. 9½. Lat. 4.

Foll. 1–35. Linn. 8–10. *Dharmitávachhedakatápra-*

---

[1] Isque maximam partem Gautamae nyáyasútra in usum suum vertit.

[2] Tarkabháshá (E. I. H. 47) ab hoc disticho incipit: बालोऽपि यो न्यायनये प्रवेशमल्पेन वांछत्यलसः श्रुतेन । संक्षिप्तयुक्त्यन्वितर्कभाषा प्रकाश्यते तस्य कृते मयैषा ॥

tyásattivicháras, liber ab *Harirâma* compositus. Incipit: अनुमितिपरामर्शयोः कार्यकारणभावघटकप्रत्यासत्तिः स[म]वायघटितसामानाधिकरण्यं ।

Haec folia circiter annum 1780 exarata sunt. (Walker 201ª.)

611.

Foll. 66–94. Linn. 11. *Navínamatavicháras* (sive Navyamatavicháras), opinionum a recentioribus philosophis logicis prolatarum investigatio, libellus a *Harirâma* (tarkálankára-) scriptus. Incipit: अनुमितिं प्रति पर्वतीयधूमव्यापको वह्निरित्याकारकपर[ा]मर्श एव हेतुः न तु वह्निव्यापकधूमवान्पर्वतः इत्याकारकः etc.

Haec voluminis pars circiter annum 1770 exarata est. (Walker 180ᵉ.)

612.

Foll. 29–50. Linn. 10. *Navínamatavicháras.*

Idem libellus in cod. E. I. H. 47. exstat, quo codice ejusdem auctoris *Mangalaváda, Sámagriváda, Dharmitávachedakatápratyásattivichára* continentur.

Haec folia exeunte seculo superiore exarata sunt. (Walker 180ᶜ.)

613.

Foll. 86–131. Linn. 12. *Ratnakoshakárikávicháras.* Incipit: परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धांतः रत्नकोशकारस्तु सत्प्रतिपक्षसंवलनदशायां संशयात्मिकामनुमितिमंगीकरोति तत्र संशयत्वस्य लिंगपरामर्शादिजन्यतानवच्छेदकतया कथं ततः संशय उत्पद्यत इति तु नाशंकनीयं ॥

Haec voluminis pars medio seculo superiore exarata est. (Walker 128ᵈ.)

614.

Foll. 140–148. Linn. 9. *Laukikavishayavicháras.* Incipit: घटं साक्षात्करोमीत्याद्यनुव्यवसायविषयतया लौकिकविषयताया अतिति(ri)क्तायाः सिद्धिरिति नवीनाः ॥

A *Gadádharae* vishayavichára hic libellus differt.

Haec voluminis pars circiter annum 1780 exarata est. (Walker 201ⁱ.)

615.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 45. Long. 12. Lat. 4. Linn. 12, 13.

Continetur hoc codice *Mánasanayanaprasádaní ṭíká.* Incipit: यं नित्यं निरवग्रहस्वमहिमामेय etc. ॥१॥ उन्निद्रशुभ्रसरसीरुहसन्निषण्णां etc. ॥२॥ अविरलमदजल etc. ॥३॥ यद्विद्याधवलैर्विभर्त्ति etc. ॥४॥ यत्पादपावनसरोजरजः etc.

उद्यद्विद्यासुरसरिदियं निःसृता यत्सकाशात्
यत्प‒‒ञ्जं सकलविबुधोत्तंसलीलां विभर्त्ति ।
हंसानां यत् विमलवदुवाक् जीवनं जीवनं तं
वंदे विद्यागुरुमविरतं मानसं तीर्थमार्यं ॥६॥

Neque commentatoris neque auctoris[1] nomen codice nostro proditur, nisi hunc e disticho superiore *Jívanam, Mánasatírtha* epitheton gerentem, fuisse conjicias. Dum folia perlustro, nomina rariora in commentario haec mihi occurrerunt: *Gangápuríbhaṭṭáraka, Mánamanoharakára* (frequentissime), *Ṣálikánátha.*

Codex seculo septimo decimo nitide exaratus est. (Wilson 405.)

616.

Foll. 80–108. Linn. 7.

A. Foll. 80–100ª. *Ákhyátavádavivechanam*, commentarius ad *Ákhyátavádam*, quo logica verbi potestas explicatur. Incipit: बाधकं विनेति ॥ तेन रथो गच्छतीत्यत्र गमना[नु]कूलव्यापारविवरणेऽपि न क्षतिः ।

B. Foll. 100ª–108ᵇ. *Naǹvádaṭippaní*, ejusdem auctoris anonymi ad caput, quo de negatione disputatur, commentarius. Incipit: संसर्गाभाव इति न च विभाजकीभूताभावत्वमेव प्रवृत्तिनिमित्तमस्तु लाघवादिति वाच्यं etc.

Haec voluminis pars ineunte seculo superiore exarata est. (Walker 162ᶜ.)

617.

Foll. 51–65. *Naǹvádaṭippaní*, commentarius ad caput de negatione agens, a *Raghudeva* (bhaṭṭáchárya) compositus. Incipit:

शिवं प्रणम्य तत्पश्चात्तर्कवागीश्वरं गुरुं
क्रियते रघुदेवेन नञो र्थस्य विवेचनं १

(तत्सादृश्यमभावश्च तदन्यत्वं तदल्पता । अप्रा[श]स्त्यं विरोधश्च नञर्थाः षट् प्रकीर्त्तिताः इति गाथातः सादृश्यादौ नञः शक्तिरिति भ्रमं निराकर्त्तुं in marg.) नञः शक्यतावच्छेदकं व्यवस्थापयति संसर्गाभावश्चेत्यादि संसर्गाभावत्वं अन्योन्याभावत्वं च नञः शक्यतावच्छेदकमित्यर्थः etc.

Desinit in distichis: अत्र सूक्तं द्विरुक्तं वा यत्किंचिज्जल्पितं मया तत्सर्वं जगदीशस्य प्रीत्यर्थमित्यनिंदितं रघुदेवकृतग्रंथालोकनेन मनीषिणः अध्यायंतु संतोषैनञ्वादमविवादतः ॥

Haec folia circiter annum 1780 exarata sunt. (Walker 180ᵈ.)

[1] Hujus liber a verbis स्तंभाभ्यंतरगर्भभाव incepit.

618.

Foll. 14–28. *Kárakavádas*, de casuum potestate disquisitio, a *Rudra* (nyáyaváchaspatibhaṭṭáchárya) scripta. Incipit:

चित्ते *Chintámaṇim* इव राधारमणं तमाधाय ।
श्रीरुद्रो तिदुरुहं विवेचयत्येष कारकव्यूहं ॥१॥

In fine haec subscriptio legitur: इति महामहोपाध्यायविद्यानिवासभट्टाचार्यात्मजन्यायवाचस्पतिभट्टाचार्यविरचितः कारकपरिछेदः समाप्तः ॥

Apographon nostrum, olim a *somayáji-Víreṣvara-bhaṭṭa* possessum, exeunte seculo septimo decimo exaratum est. (WALKER 180^{b}.)

619.

Foll. 78–98. Linn. 11–15. *Padavákyaratnákarae* pars, *ṣaktiviveka*, quo opusculo *Gokulanátha* vocabulorum potestatem aphorismis metricis octo definivit et commentario suo illustravit. Incipit:

मुख्यो र्थो लक्षकस्तस्य श्रुतार्थं प्रत्ययोग्यता ।
लक्ष्ये रूढिर्व्यंजनं वा सहकारीति तांत्रिकाः ॥१॥

कलिंगो रिंगतीत्यादौ कलिंगपदेन मुख्यया वृत्या स्मारितो जनपदविशेषस्तथाविधा स्मृतिर्वा करणं तज्जनिता तज्जनपदनिवासिपुरुषस्मृतिर्व्यापारः पुरुषविशेषो रिंगतीत्यन्वयबोधः फलं ।

Auctor Chintámaṇim, Kávyaprakáṣam, Mahimabhaṭṭam[1] laudat. In fine haec leguntur: इति पूर्णो न्यायाविरोधी भक्ति (sic) विवेकः ॥ रसिकैः काव्यमीमांसाप्रस्थाने यद्विविच्यते । निर्मितस्तत्प्रपंचाय मया *Rasamahárṇavaḥ* ॥ Sequitur titulus satis superbus, equisonem magis quam philosophum olens: इति तर्ककर्कशकशानिशाताभिघाततरंगितानेकानवद्यविद्यातुरंगश्रीमहामहोपाध्यायगोकुलनाथनिर्मिते पदवाक्यरत्नाकरे भक्ति (sic) विवेकः समाप्तः ॥

Haec voluminis pars circiter annum 1800 exarata est. (WILSON 493^{e}.)

620.

Opuscula duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 100. Long. 10. Lat. 6.

Foll. 1–64. *Khaṇḍanakhaṇḍakhádyae*, ab *Harsha* scripti, liber primus. Incipit:

अविकल्पविषय एकः स्थाणुः पुरुषः श्रुतो स्ति यः श्रुतिषु ।
ईश्वरसुमया न परं वन्दे नुमयापि तमधिगतं ॥

Ad hunc librum Harsha in Naishadhacharitae libri sexti dist. 113. verbis खंडनखंडतोऽपि सहजात्क्षोदक्षमे तन्महाकाव्ये allusit, at Náráyaṇae scholiastae hoc opus non videtur innotuisse.

Khaṇḍanakhaṇḍakhádyam Calcuttae anno 1848 editum est.

Haec folia post annum 1800 exarata sunt. (WILSON 501^{a}.)

621.

Foll. 109–127. Folia disjecta commentariorum ad Anumánchintámaṇim et Anumánachintámaṇidídhitim. Atque in marginibus foll. 109–111. तर्कि॰ प्र legitur, in foliis 12, 13. तर्कि, in folio 115. ज्ञा॰ शी॰, in folio 116. अ॰ ज्ञा॰, in folio 122. अ॰ मा॰, in folio denique 127. चि॰ म॰.

Haec folia omnia exeunte seculo superiore exarata sunt. (WALKER 180^{g}.)

F. HISTORIA PHILOSOPHIAE.

622.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 92. Long. $14\frac{1}{2}$. Lat. $7\frac{1}{2}$. Linn. 11.

Continetur hoc codice *Sarvadarṣanasangrahas*, quo libro *Mádhaváchárya*, Sáyaṇa fratre socio, philosophiae systemata, excepto Vedántico[2], breviter exposuit. (A.) Auctor, quisquis ille est, (utrique enim fratri tot fere opera tribuuntur quot Vyásae sive Ṣankarae) prooemio sarvajna-*Vishṇum*, Ṣárngapáṇis filium, magistrum profitetur.

1. Chárvákadarṣana fol. 3^{b}; 2. Bauddhadarṣana fol. 11^{b}; 3. Árhatadarṣana fol. 20^{b}; 4. Rámánujadarṣana fol. 30^{a}; 5. Púrṇaprajnadarṣana fol. 36^{b}; 6. Nakulíṣapáṣupatadarṣana fol. 40^{a}; 7. Ṣaivadarṣana fol. 45^{a}; 8. Pratyabhijnádarṣana fol. 48^{b}; 9. Raseṣvaradarṣana fol. 51^{a}; 10. Aulúkyadarṣana fol. 56^{a}; 11. Akshapádadarṣana fol. 61^{a}; 12. Jaiminidarṣana fol. 67^{b}; 13. Páṇinidarṣana fol. 72^{b};[3] 14. Sánkhyadarṣana fol. 77^{a}; 15. Pátanjaladarṣana fol. 91^{a}.

Auctores et libri hi laudantur: *Akshapáda* i. e. Gautama 2. 8. *Aghoraṣiváchárya* 7. *Anantavírya* 3. *Abhinavagupta* 8. *Alankárávatára* lib. 2. *Ahaṃchandrasúri* (? Hema°) Áptaniṣchayálankáre 3. *Ágneyapuráṇa* 5. *Ádarṣakára* 6. *Ánandatírtha* Brahmamímánsábháshyavivaraṇe 5.[4] *Íṣvarakṛishṇa* 14. *Utpaláchárya* 8.

[1] Ex hoc vocabulo Mammaṭa nomen ortum est, velut Rudraṭa e Rudrabhaṭṭa.

[2] Quae verba in fine libri Ṣankarae systema alio loco expositum esse declarant, iis nescio an ad Sankshepaṣankarajayam alludatur.

[3] Hoc nomen auctor adscivisse videtur, ne Patanjalis nomen repeteret.

[4] *Ábháṇaka*, quod vocabulum in opere ter legitur, adagium sive sententiam significat.

Udayanácharya 11. 12. *Udayákarasúnu* 8. *Umásváti-váchakácharya* sive *Váchakácharya* 3. *Kaṇáda* sive *Kaṇabhaksha* 1. 2. 10. *Kandaláyana* Raseṣvarasiddhántae loco laudatur (9). *Kapila* (9). 14. *Kátyáyana* 13. *Kántamiṣra* 9. *Kápáli* (9). *Kálottara* (tantra) 7. *Kávyaprakása* 15. *Kiraṇa* (tantra) 7.[1] *Kaiyaṭa* 14. *Kaurmapuráṇa* 5. *Gaṇakáriká* 6. *Gáruḍa* (puráṇa) 5. *Gautama* 11. 13. *Govindanáyaka* (9). *Govindácharya* 9. *Chaturantara* (?) 4.[2] *Charvati* (9). *Jinadatta* 3. *Jaimini* 12. 15. *Jnánaratnávalí* 7. *Jnánasrí* 2. *Tattvaprakáṣa* 7. *Tattvamuktávalí* 4. *Tattvavádarahasya* (?) 5. *Tattvaviveka* 5. *Tattvasangraha* 7. *Tárkikarakshá* 5. *Taittiríyakopanishad* 5. *Tautátitáḥ* (i. e. Kaumáriláḥ)[3] 3. 13. *Dharmakírti* 2. *Nakulísa* 6. *Náráyaṇakaṇṭha* 7 (cf. Rámakaṇṭha). *Nástikaṣiromaṇi Chárváka* 1 (11). *Nílakaṇṭha-bháratí* 15. *Nyáyanirváṇa* lib. 5. *Nyáyabhúshaṇa* lib. 12. *Pakshilasvámin* 11. *Pancharátra* (ṣástra) 4. *Panchaṣikha* 15. *Panchárthabháshyadípiká* 6. *Patanjali* mahábháshya 13, Yogasútra 15. *Padmanandin* 3. *Paramágamasára* 3. *Pánchárátrarahasya* 4. *Púrṇaprajna* v. Madhyamandira. *Paushkara* (tantra) 7. *Pratápachandra* 3. *Prabodhasiddhi* 5 (aut liber aut pars libri). *Prabhákara* 4. 12. *Prameyakamalamártaṇḍa* 3 (Pratápachandrae liber?). *Praṣastapáda* (?) 2. *Bahudaivatya* (tantra) 7. *Bṛihatsanhitá* 5. *Bṛihaspati* 1. 7. *Bodhichittavivaraṇa* 2. *Bodháyanae* brahmasútravṛitti 4. *Bhaṭṭa* sive *Bhaṭṭácharya* i. e. Kumárilabhaṭṭa 4. 11. 12. 13. 15. *Bhojarája* 7. *Madhyamandira* Mahábháratatátparyanirṇaye 5 (Púrṇaprajna M. ibid.). *Maháváráha* 5 *Mahopanishad* 4. 5. *Mánamanohara,* Vágíṣvarae cujusdam liber 12. *Mṛigendra* (tantra) 7. *Yájnavalkya* 15. *Yámuna* 4. *Yogadevae* commentarius ad Paramágamasára 3. *Rasahṛidaya* 9. *Rasárṇava* 9. *Raseṣvarasiddhánta* 9. *Rámakaṇṭha* 7. *Rámánujae* vedárthasangraha et ṣárírakamímánsábháshya 4. *sarvajna-Rámeṣvara-bhaṭṭáraka* 9. *Ráṣikaraṇabháshya* 6. *Vardhamána* 13. *Vasuguptácharya* 8. *Váchaspati* Tattvakaumudyám 14, Vyásabháshyavyákhyáyám 15. *Vájapyáyana* (13). *Vidyánanda* 3. *Vivekavilása* lib. 2. *Vishṇutattvanirṇaya* 5. *Vishṇupuráṇa* 5. 15. *Vishṇusvámin* 9. *Vítarágastuti* 3. *Venkaṭanátha* 4. *Vyáḍi* (9). *Vyása* Yogabháshye 15. *Ṣankarácharya* 15. *ṣankarakinkara* quidam 11. *Ṣákalyasanhitápariṣishṭa* 5. *Ṣáradátilaka* (tantra) 15. *Ṣrídharácharya* 10. *Ṣvetáṣvataropanishad* 14. *Sákárasiddhi* (liberne an pars libri?) 9. *Sánkhyapravachanam,* alterum Patanjalis Yogaṣástrae nomen 14. *Siddhasenavákyakára* 3. *Siddhánte* (?) 3. *Somaṣambhu* 7. *Sománandanátha* 8. *Someṣvara* (9). *Saurabheya* (tantra) 7. *Skándapuráṇa* 5. *Syádvádamanjarí* 3. *Svarúpasambodhana* (?) 3. *Haradattácharya* 6. *Hari* Vákyapadíye 13. *Hemachandra* 3. *Helárájae* commentarius ad Vákyapadíya 13.

Codex anno 1821 exaratus est. (WILSON 171.)

623.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 111. Long. 12. Lat. 4½. Linn. 9.

Sarvadarsanasangrahas. (B.)

Textus ab *Íṣvarachandra* in Bibliotheca Indica editus est.

Hoc apographon ex eodem codice atque Wilsonianum sed negligentius post annum 1830 transscriptum est. (MILL 52.)

624.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 206. Long. foll. 1–112. 13. foll. 113–206. 12½. Lat. 5.

Foll. 1–112. Linn. 9. *Ṣankaravijayae,* operis *Anantánándagiri*, Ṣankarae discipulo, tributi, capita 73. Incipit: नमामि शंकराचार्यगुरुपादसरोरुहं। यस्य प्रसादान्मूढो पि सर्वज्ञो हं सदास्म्यलं ॥१॥ अनंतानंदगिरिरहमप्रतिहतशिष्यं मम परमगुरोरवतारकथां तदुपकृतियोषितजगत्परंपराविछिंनशु[द्धा]द्वैतविद्याप्रतिष्ठां तदाशाविजयकौतूहलं तद्व्यासदर्शनविचित्रं तच्छरीरावसानकालागतब्रह्मदे[व]वचनं व्यासदत्तायुःप्रपंचं भट्टदर्शनं मंडनमिश्रजयं तदंगनाप्रसंगं देहांतरसंचारविदितकामशास्त्रं शिष्यागमनं नृसिंहसाक्षात्कारं सरस्वतीजयं शृंगगिरिस्थानवासं कांचीनगरनिर्माणं कामाक्षिप्रपंचं श्रीचक्रनिर्माणं मोक्षमार्गप्रकाशं सच्चिदानंदैक्यं च एतानि प्रकरणानि तवृदवांतरकथाविस्तारविजृंभितं नानाप्रश्नोत्तरमासुरं (l. praṣnottarabhásuram) बहुदुष्टमतनिबर्हणमिदानीं वृकरोमि इत्यानंदगिरिकृतौ शास्त्रोपकरणप्रकाःरणप्रकरणं प्रथमं.

1. Argumentum operis. 2. *Guror avatárakathá.* Ṣiva Ṣankarae formae manifestatur, quo homines a deorum variorum cultu ad numinis unius cognitionem traduceret. 3. *Advaitasvarúpakathanam.* 4. *Ṣaivamatanibarhaṇam.* In Ṣankarae discipulorum numero Padma-

[1] Altero loco *karana*, altero *kiraṇa* scribitur.

[2] *Chature* MS.

[3] Cf. satis lepide dictum Sankshepaṣankaravijaya X:

वाणी काणभुजी च नैव गणिता, लीना क्वचित्कापिली,
शैवं चाशिवभावमेति, भजते गर्हापदं चार्हतं।
दौर्गं दुर्गतिमश्नुते, भुवि जनः पुष्णाति को वैष्णवं,
निष्णातेषु यतीशसूक्तिषु कथाकेलीकृतासूक्तिषु ॥११८॥
तथागतकथा गता, तदनुयायि नैयायिकं
वचोऽजनि, न चोदितो वदति जातु तौतातितः।
विदग्धति न दग्धधीर्विदितचापलं कापिलं,
र्विनिर्दयविनिर्दलद्भिमतिसंकरे शंकरे ॥११९॥

páda, Hastámalaka, Samitpáṇi, Chidvilása, Jnánakanda, Vishṇugupta, Yuddhakírti, Bhánu, Maríchi, Kṛishṇadarṣana, Buddhivṛiddhi, Virinchipádaṣuddha (?), Anantánandagiri praestantissimi fuisse dicuntur. A Chidambarasthala Ṣankara Madhyárjunam indeque Rámesvaram proficiscitur. Sectae Ṣivaiticae sex distinguuntur: Ṣaiva, Raudra, Ugra, Bhakta, Jangama, Páṣupata. Ṣaivarum princeps eo tempore *Vidreshavíra* fuisse dicitur. 5 (inc. fol. 16[a]). *Sivaikamatanibarhaṇam.* Ṣankara sectae *Árádhya* dictae asseclas et eorum principes *Pratipakshachaṇḍabhairava* et *Vipakshaṣúla* ad veram religionem perducit. 6. [*Bhakta*]*bhágavatamatanibarhaṇam.* Deinde Ṣankara *Ananantaṣayanam* proficiscitur, ubi sectas Vishṇuiticas sex invenit: Bhakta, Bhágavata, Vaishṇava, Ácharachakrin, Vaikhánasa, Karmahína. Atque prima bifariam divisa erat (ज्ञानक्रियाभेदात् ज्ञानिनो वयं विष्णुशर्मादयः, परे कर्मठा ब्रह्मगुप्तादयः)[1]. Bhágavatárum princeps *Vipradeva* appellatur. 7. *Vaishṇavamatanibarhaṇam.* Incipit: एवं भक्तभागवतमतयोर्निराकृतयोः पुनरन्यो वैष्णवः *Ṣárngapáṇir* इति प्रत्यवतिष्ठते । मंत्रवर्णात् । यमुक्त्वा मुच्यते योगी जन्मसंसारबंधनात् । ओं नमो नारायणायेति मंत्रोपासको वैकुंठभुवनं गमिष्यामीति । अतो नारायणमुद्रादिधरो नारायणाष्टाक्षरीमंत्रोच्चारणमात्रेणैव[2] जन्मसंसारबंधनाद्विमुक्तो वैकुंठभुवनं गमिष्यति । शंखचक्राद्यंकितगात्रो वैष्णवोत्तम इति । तादृग्विधास्तल्लोकवासिनो विमुक्ता इति प्रसिद्धेः ॥ ये बाहुमूलपरिचिह्नितशंखचक्रा ये कंठलग्नतुलसीनलिनाक्षमालाः । ये वा ललाटफलके लसदूर्ध्वपुंड्रास्ते वैष्णवा भुवनमाशु पवित्रयंतीति पुराणप्रसिद्धेः ॥ अतः शंखचक्राद्यंकनस्य पुराणपठितत्वादवश्यं कर्तव्यमेव भगवच्चिह्नत्वाच्च ॥ 8. *Páncharátryanibarhaṇam.* Cujus sectae *Mádhava* (páncharátrágamadíkshita) illo tempore princeps fuisse perhibetur. 9. *Vaikhánasamatanibarhaṇam.* Quae disciplina, Náráyaṇam summum deum colens, et Náráyaṇopanishadis auctoritate innixa, *Vyásadásam* ducem habuit. 10 (fol. 34[b]). *Karmahínavaishṇavamatanibarhaṇam.* Hujus sectae dogma his *Námatírthae* (triṇíkṛitakarmaṇas) verbis continetur: विष्णुरेव गतिरिति निश्चितवता मया साधनांतरं मंत्रांतरं गुर्वंतरं देवतांतरं परमपि न दृष्टं । सर्वं विष्णुमयं जगदिति गुरूपदेशाद्गुरुरेव मोक्षदः । तदानीं भगवंतमेवं प्रार्थयते । इमं मच्छिष्यं निजपादारविंदं प्रापयेति । एवं मद्गुरुभिरुक्ते भगवानपि तथा करोति । तस्मान्मम पुनर्जननहेत्वाभावाज्जीवन्मुक्त एव । 11. *Hairaṇyagarbhamatanibarhaṇam.* Anantaṣayana relicto Ṣankara in *Subrahmaṇyam* regionem proficiscitur. (कुमाराविर्भूतिस्थलं ॥ स्नात्वा कुमारधारायां नद्यां शिष्यसमन्वितः । भक्त्या संपूजयामास षण्मुखं शेषरूपिणं ॥) Ubi sacerdotes cum eo congressi hanc fidem profitentur: ब्राह्मणा वयं ब्रह्मकुलजाः किल मन्वादिस्मृत्युक्ताचारशीला हिरण्यगर्भोपासनपरिलब्धमनःस्थैर्याः 'सर्वं ब्रह्मनिर्मितं जगत्' इति ब्रह्मण एव सृष्टिस्थितिलयकर्तृत्वनिश्चयं कृत्वा वसामः । तादृङ्मंत्रवर्णदर्शनाच्च । हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे etc. 12. *Agnivádimatanibarhaṇam.* Qui ignis cultores trifariam divisi erant: *Suhotra, Vítihotra, Kavyahotra.* 13. *Sauramatanibarhanam.* Jam solis cultores in certamen procedunt, sententiis Vedicis 'sol animus rerum mobilium et stabilium' et 'iste sol numen' confisi. Eorumque genera sex erant. Primi orientis solis discum, numinis natura praeditum, mundi creandi causam fuisse credebant. Alteri solem meridianum, Ṣivae forma indutum, universi mundi evertendi causam venerabantur. Quem enim exitii, eundem initii potentem esse decernebant. Tertii occidentis solis discum colentes, Vishṇus natura praeditum, universi mundi sustentandi, necnon creandi et dissolvendi causam, ideoque substantiam summam esse putábant. Quarti solis, trium deorum natura instructum esse credentes, trium diei temporum discum adorabant. Quinti, disci intuendi voto facto, in medio disco versans numen summum, dei aurea barba sive aureis capillis aliisque formis praediti cogitatione, colebant. Qui ab his ex parte differebant (schismatici), solum dei venerandi visum in votis habentes, simulatque integro disco eum conspexerunt, sedecim largitionibus colebant, et actionum piarum praemia numini committebant. Sole non conspecto, cibo abstinebant. Sexti denique, in fronte, brachiis, pectore disci signa, ardenti ferro inussa, gerentes, animis deum quovis momento meditabantur: ततः परं पूर्णमंडलतिल(?)तिलका रक्तकुसुमधारिणः सूर्यभक्ता दिवाकरादयः श्रीशंकराचार्यमिदमूचुः । स्वामिन्नस्मन्मतमनन्यभेद्यं । यतः सूर्यः सर्वलोकचक्षुः किल । अत एव ब्रह्मादिस्वरूपः । तस्मात्सृष्टिस्थितिप्रलयहेतुभूतः[3] स एव परमात्मा भवितुमर्हति । सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति श्रुतेः । किंच परब्रह्मत्वं तस्यैव घटते । असावादित्यो ब्रह्मेति श्रुतेः । अस्यैव भगवतः परममंत्रोऽष्टाक्षरः । घृणिः सूर्य आदित्यो -- - एतन्मंत्रोपासकाः सूर्यमंत्रानुवर्तिनो रक्तचंदनपूर्णपुंड्र[रक्त]मालाधारिणः षड्विधा भक्ता वर्तंते । केचिदुदयमंडलं ब्रह्मात्मकत्वेन सृष्टिकारणमिति भजंति । केचित्तु खमध्यवर्तिनं सूर्यमीश्वररूपेण सर्वजगल्लयकारणमिति भजंति । उपसंहारबलादुपक्रमोऽपि तेनैव भवतीति निश्चयज्ञानेन भजंति । केचिच्चस्तमयकालबिंबं विष्ण्वात्मकत्वेन सर्वजगत्परिपालनकारणं तदेव सृष्टिलयहेतुभूतं परतत्त्वमिति भजंति । केचित्त्रिमूर्त्यात्मकत्वेन त्रिकालमंडलसे-

---

[1] विष्णुशर्माह । अनंतभगवत्पादकमलमेव शरणमिति तूष्णीमवस्थितिरेव ज्ञानं । तदनुज्ञां विना तृणचलनमपि न भवतीति । -- एवं निराकृतेषु विष्णुशर्मादिभक्तेषु तद[ा]न्ये कर्माश्रितभक्ताः सब्रह्मगुप्तमागत्य मुनींद्रमिदमूचुः । स्वामिन् स्मार्तमार्गेण स्नानादिकर्म कुर्वंतो वयमपि कर्मफलं भगवत्पादार्पणं कृत्वा निवसामः कृष्णदासकमलाभक्तादय इति ॥

[2] °क्षरीमुच्चारण° MS.

[3] °स्थितितयहेतुभूत° MS.

विनः । केचिन्मंडलेक्षणव्रतानुष्ठायिनस्तन्मध्यवर्तिनं परमात्मानं हिरण्यश्मश्रुं हिरण्यकेशमित्यादिस्वरूपं भजंति । तत्रैकदेशिनस्तु भगवदीक्षणमात्रव्रतपराः सम्यङ् मंडलं दृष्ट्वा षोडशोपचारपूजां समर्प्य कर्मफलं भगवदर्पणं कृत्वा वसंति, न दर्शनं विनाश्नंति । पुनः केचित्तप्तलोहेन भालभुजवक्षःस्थलेषु[1] मंडलचिह्नानि धृत्वा स्वमनस्येव देवमनुक्षणं ध्यायंतः संति ॥[2] 14. *Gurustuti.* Inde Ṣankara, in regionem inter septemtriones et orientem sitam profectus, Gaṇavaram (?) pervenit: पुर गणवरं प्राप गणपस्याश्रमं शुभं । तत्र नद्यां हि Kaumudyáṃ स्नात्वा विघ्नेशमव्ययं संपूजयति. 15 (fol. 44[b]). *Mahágaṇapatimatanibarhaṇam*[3]. Atque secta Ganeṣam colens (gáṇapatya) genera sex habuit[4]. Mahágaṇapatim qui adorabant, hanc sententiam prae se ferebant: तुंडैकदंतचिह्नाभ्यां चिह्नितं शक्तिसंयुतं । महागणपतिं यस्तु सदा ध्यायत्यनन्यधीः ॥ तन्मूलमंत्रपठनपरः सन्ब्राह्मणोत्तमः । यो वर्तते स एवात्र मोक्षभाग्भवति ध्रुवं ॥ Princeps eorum tunc Girijásuta fuit. 16. *Gáṇapatyaikadeṣimatanibarhaṇam.* Ilis refutatis sectae, quae Haridrágaṇapatim colebat, princeps *Gaṇakumára* cum Ṣankara disputat, atque fidem suam his verbis exponit, quae e Skándapuráṇa deprompta esse dicuntur: 'Deum flavo pallio et flava bulla sacra indutum, quadrimanum, trioculum, cujus facies rubicundo colore fulget, funem et stimulum gerentem, manibusque aeque poenas et securitatem dispertientem (veneror).' Incipit: एवं निरस्ते महागणपतिवादिनि गिरिजापुत्रे पुनरन्यस्तु हरिद्रागणपतिमतवादी प्रत्यवतिष्ठते । मंत्रवर्णात् ।

गणानां त्वा गणपतिं हवामहे
कविं कवीनामुपमश्रवस्तमं ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत
आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनं इति ॥

भो यतिवर्य गाणपत्यमतमयुक्तमिति प्रतिपाद्य चिरकालादारभ्य दृढंमतोपपन्नं[5] गिरिजापुत्रं तदाश्रितांश्च भ्रष्टान्कृत्वा वर्तसे । किमिदमुचितं । तर्हीदानीमागतं प्रतिपक्षविघ्नढुंढिराजं गणकुमारनामानं विद्धि । किं गणेशमते न्यूनतास्ति । तत्प्रतिपादकस्य मंत्रस्यायमर्थः । गणानां रुद्रविष्णुब्रह्मेंद्रादिगणानां गणपतिमध्यक्षं त्वां हवामहे ध्यानं कुर्महे । किंविशिष्टं । कवीनां भृगुगुरुशेषप्रभृतीनां कविं । उपदेष्टारमित्यर्थः । पुनः किंविशिष्टं । उपमश्रवस्तमं । श्रवसां सकृच्छ्रवणसर्वविद्याविदां मध्ये [उपमं] उत्तमं । श्रेष्ठमित्यर्थः । ब्रह्मणां प्रपंचकर्तॄणां ज्येष्ठराजं । तत्तद्द्वारा ज्येष्ठः । प्रभुरित्यर्थः । ब्रह्मादिभिरपि सृष्ट्यादिषु विघ्नेशः पूजनीय इत्यर्थः । आरंभितकार्येषु सर्वेष्वपि देवमनुष्यादिभिः सर्वैर्विघ्नेशः पूजनीय इति पुराणेषु च बहुधा [प्रमाणानि] वर्तंते । तं । ब्रह्मणस्पते ब्रह्मणामपि पतिमित्यर्थः । स आ समंतान्न ऊतिभिः स्तोत्रैः शृण्वन् सादनं निर्विघ्नं शुभं सीद । पारयेत्यर्थः ॥[6] अतः सकलदेवपूज्यो गणपतिरेव । ध्यानं तु ।

पीतांबरं [महा]देवं पीतयज्ञोपवीतिनं ।
चतुर्भुजं त्रिनयनं हरिद्रालसदाननं ॥
पाशांकुशधरं देवं दंडाभयकरांबुजं ।
एवं यः पूजयेद्देवं स मुक्तो नात्र संशयः ॥

इति स्कंदपुराणवचनात् । जगदादिकारणं गणपतिरेक एव । तत्कटाक्षाज्जातास्तदंशा ब्रह्मादयः । अतः सर्वदेवपितामहं विघ्नेशं भवंतोऽपि भजंतु । तस्य चिह्नद्वयं तुंडैकदंतात्मकं । तदाकारतप्तलोहांकितभुजद्वयस्तद्भक्ताग्रगण्यः । तस्यैव मुक्तिः करस्था भवतीति पूर्वपक्षे प्राप्ते श्रीमद्गुराचार्यैरिदमुच्यते । etc. 17. *Uchchhishṭagaṇapatimatanibarhaṇam.* Haec secta, viae laevae addicta, indeque nomen gerens, duplex erat, alteraque species *Hairamba* appellabatur: उच्छिष्टगणपतेर्मतस्य ज्ञानमतं हैरंबमित्युच्यते । उभयोरपि प्रधानांगयोर्वाममार्गावलंबकत्वेनोच्छिष्टगणपतिरिति नाम प्राप्तं । 18. *Gaṇapatimatanibarhaṇam.* De reliquis sectis, quae hoc dogma profitentur: वयं नवनीतादिगणपत्युपासकाः । मदीयाचारस्तु । वेदोक्तकर्मानुकूलेन [मार्गेण] तत्तदुपासनां कुर्मः । किं तु गणपतेरुत्तमत्वं, सर्वेषां देवानां तदंशजातत्वं च निश्चित्य गणपतिमतसिद्धांतमोक्षाभिलाषिणः सर्वं जगद्गणपतिरिति ध्यायिनो भवामः । 19. *Saktimatanibarhaṇam.* Inde Ṣankaras *Bhavánípuram*[7] progreditur, et ibi eos refutat, qui Ṣivae Bhavánim summam potentiam (महाशंभुशक्ति) èsse credebant. 20 (fol. 52[a]). *Ṣaktimataikadeṣinirákaraṇam.* E *Kuvalayapura* aliisque urbibus vicinis homines adveniunt, qui Vishṇus Mahálakshmím (उत्पत्तिलयकारणं भगवतो विष्णोः प्राणशक्तिः किल । तद्द्वारा पार्वतीवाण्यादिशक्तयश्च बहुधोक्ता उत्पन्नाः) summam deam colebant. 21. *Ṣaktimataikadeṣinibarhaṇam.* De Ṣáradae deae cultoribus. 22.

---

[1] फाल pro भाल hic et alibi MS.

[2] Cf. quae *Wilson* e libro nostro in vol. XVI. As. Res B. excerpsit.

[3] Incipit: एवमानंदसंतुष्टमाचार्यं सेवकानपि । तत्पट्टनद्विजाः प्रेक्ष्य किमेतदिति चाब्रुवन् ॥१॥ न हि युष्मन्मतं सम्यगिव भाति हि पश्यतां । आकाशवन्निरालंबमद्वयं ब्रह्म केवलं ॥२॥ मनोवागादिवृत्तीनामगोचरतरं परं । कथमज्ञोपबोधाय योग्यं स्यान्मतमीदृशं ॥३॥ तत्त्यक्त्वास्मन्मतं सम्यगाचरंतु शुभाप्तये । गाणपत्यमिति ख्यातं षड्भिर्भेदविवर्जितं ॥४॥ समस्तवेदतात्पर्यैस्तदेव हि समीरितं ।

[4] शैवागमे द्वादशगणपतिप्रकरणे महागणपतिमतमेकं । हरिद्रागणपतिमतमेकं । उच्छिष्टगणपतिमतमेकं । नवनीतगणपतिमतमेकं । स्वर्णगणपतिमतमेकं । संतानगणपतिमतमेकं ।

[5] Eam fere medelam afferendam putavi corruptae codicis scripturae: चिरकालादारभ्यंढमतपदगिरिजापुत्रं.

[6] पराविलयर्थः MS.

[7] तुलाभवानीपुरं प्राप MS. i. e. तदा भ°.

Ṣaktimataikadeṣitritayanibarhaṇam. De secta quadam (vámácháratatparáḥ), quae Ṣaktim tanquam potentiam a Ṣiva distinctam investigando cognoverat. एवं परिहृतेषु दुर्गाकमलावाणीमतसिद्धांतेषु पुनरन्ये शक्तिवादिनः किल वामाचारतत्पराः समागत्याचार्यस्वामिनमिदमूचुः। स्वामिन् संवित्स्वरूपमविदित्वा यतिवेषधारी मतवह्निरिव समागत्य दुर्गाद्युपासकानां वृत्तिमन्यथासिद्धां कृत्वा करतलीकृतब्रह्मतत्त्व इव वर्तसे। किं तव ज्ञानेनाद्वैतेन। तस्य शशविषाणवद्वंध्यापुत्रवद्गगनारविंदवदत्यंतासत्त्वात्। सृष्टौ प्रलयेऽपि च भेदस्यैव सिद्धत्वादीश्वरेऽपि विमर्शः पृथगेव। यथा भर्तरि भार्यान्या तथैवेत्यर्थः। तयोर्जन्मादिविरुद्धत्वात्स्वतंत्रा शक्तिः शिवस्यापि बलकारिणी। तया विना तस्य तृणचलनक्रियायामप्यसमर्थत्वात्। अतः शक्तिरेव शिवस्यापि कारणं तद्द्वारा जगत्प्रवृत्तिदर्शनात्। अतश्च विमर्शवादिनामस्माकं मतमेव श्रेयस्करं। निर्विमर्शवादिनां शुभवतामपि मुक्तिर्नास्ति। Eaque secta tria genera habuit (Rájaṣyámalopásaka, Panchadaṣyupásaka, ...)[1]. 23. *Kápálikamatanibarhaṇam.* Kápálikae (स्फटिकैरर्धचंद्रैश्च जटाभिः परिशोभिताः) sine sacrificiis (आचारः सर्वप्राणिसंतोषकरः कर्महीनः) *Bhairavam* octo formis venerabantur: Asitánga (Vishṇu), Ruru (...), Chaṇḍa (Súrya), Krodha (Rudra), Unmatta (Indra), Kapálin (Chandra), Bhíshaṇa (Yama), Saṃhára (Bhairava). Cujus sectae principes quum Ṣankara argumentis ad hominem applicatis dimisisset, Bhairava a cultoribus invocatus, ipse apparet. 24. *Kápálikaikadeṣimatanibarhaṇam.* De secta Kápálika, quae classium (játi) distinctionem aspernabatur. तत्र तावच्चितिभस्मपूर्णकलेवरो नरकपालमालावृतगलो भालदेशरचितकज्जलरेखः सकलकेसरचितजटापक्षो व्याघ्रचर्मरचितकटिसूत्रकौपीनः कपालशोभितवामकरः सहनादघंटादक्षिणकरः शंभुभैरव आहो कालीश इति मुहुर्मुहुर्जल्पन्नाचार्यस्वामिनमिदमब्रवीत्। 25 (fol. 59[a]). *Chárvákamatanibarhaṇam.* Atheos opinionibus perversis facile abjectis, श्रीमदाचार्यगुरुपादपद्मद्वयं नत्वा तत्पुस्तभारभरणोद्युक्तगोपालकोऽभवत्। 26. *Saugatamatanibarhaṇam.* Saugata, (पीनकलेवरः सूक्ष्मशिरस्कः) regeneratione negata, summum bonum in corporis voluptate quaerit: समग्रभक्षणशीलस्य सुखप्राप्तिरेव मोक्षसाधनं। तदंते मोक्षः करस्थ एव। 27. *Jainamatanibarhaṇam.* Primum *Púrṇasamaya* Kshapaṇaka aggreditur, qui tempus summum numen esse declarat. Incipit: अतः क्षपणकः कौपीनमात्रधारी गोलयंत्रं तुरीयं यंत्रं (i. e. quadrantem) कराभ्यां धृत्वा समागत्याचार्यस्वामिनमिदमब्रवीत्। भोः स्वामिन् मदीयमतमतिविचित्रं शृणु। क्षपणकः पूर्णसमयनामाहं कालज्ञनकं सूर्यं गोलेन तुरीयेण यंत्रेण वा बद्ध्वा समयज्ञानेन स्वर्गमर्त्य[लोक]पातालस्थल(भ्यालभ) - - - शुभं वच्मि। किंच कालः परमदेवता मत्पक्षं चलयितुमीश्वरोऽपि न समर्थः। Deinde Jaina advenit (कौपीनमात्रधारी मलदिग्धांगः सदार्होऽर्हत इति मुहुर्मुहुरुच्चैरुच्चरन् शून्यांकः शून्यपुंड्रः - - धृतविंदुपुंड्रः), et animo a corpore separato liberationem aeternam obtineri declarat (जीवस्य देहनिवृत्तिरेव मुक्तिः). 28. *Bauddhamatanibarhaṇam.* Ṣabara bauddha hanc sententiam profitetur: Res praesentes si oderis, etiam in statu a sensibus remoto (parokshe) praemia omnia perdes, quum is status prorsus vacuus neque praemia largiri possit et inanimus (nirjívatvát) sit. Quod vero principium sentiens (chaitanya), animi vivi (jíva) vocabulo notum, in omnibus animantibus mundanis versatur, id in unitate multiforme, corda impellens, se semper liberum, se faciens et fruens, se dualitate expers et summa voluptate gaudens putat, et postquam, quamdiu libuit, in corporibus lusit, corpore abjecto liberum evadit: एवं निराकृतेषु कापालिकचार्वाकसौगतक्षपणकजैनेषु बौद्धः किल शबलनामा प्रबलः प्रत्यवतिष्ठते। किं स्वामिन् सर्वोत्तम इव वर्तसे। तव ज्ञानेन किमद्वैतफलमस्ति (?[2]) तस्य शशविषाणवदत्यंतासत्त्वात्। दृष्टफलं परित्यज्यादृष्टफलाभिलाषी कथमसि। प्रत्यक्षद्रोहिणस्तव परोक्षेऽपि फलाभाव एव भविष्यति। सर्वशून्यस्य परोक्षस्य फलदानासमर्थकत्वान्निर्जीवत्वाच्च। यत्तु जीवशब्दवाच्यं चैतन्यं लोके वर्तते, स तु ऐक्येऽपि बहुरूपाणि धृत्वा हृदयादिप्रेरको भूत्वा नित्यमुक्तस्वरूपः कर्ताहं भोक्ताहमद्वयः परमानंदोऽहमिति मन्वानः स्वाभीष्टं यावत्तावद्देहेषु क्रीडन् पश्चान्मुक्तो देहं परित्यज्येति। 29. *Mallárimatanibarhaṇam.* Ṣankaras Anumallam proficiscitur, ubi incolae Mallárim (mallásurahara) colebant. 30 (fol. 66[a]). *Vishvaksenamatanibarhaṇam.* Ṣankara (paṣchimamárgagámí) in urbem Marundha (?) se confert, cujus incolae Vishvaksenam colebant, quem in Vaikunṭha coelo copiarum ducem esse credebant: स तु किल वैकुंठे सेनाधिपतिर्भगवतो द्वितीयावतार इव सकललोकनियंता वर्तते। 31. *Manmathamatanibarhaṇam.* 32. *Kuveramatanibarhaṇam.* Inde in regionem septemtrionalem profectus, Ṣankara Mágadhapuram pervenit. 33. *Indramatanibarhaṇam.* 34. *Yamamatanibarhaṇam.* Yamaprasthapurae incolae Yamam devam colebant: महिषरूपतप्तलोहाकितभुजद्वयाश्चित्रमहिषत्रेषं धृत्वा. 35 (fol. 74[a]). *Varuṇaváyubhúmyudakamatanibarhaṇam.* Ṣankara Prayágam venit, et ibi cum sectarum quatuor, Oceanum, Ventum, Terram, Tírtha colentium principibus: Tírthapati, Práṇanátha, Ananta, Jívanada (jívaníya = aqua) disputat. 36. *Ṣúnyamatanibarhaṇam.* Nirálamba, qui spatium inane et vacuum dei loco colit, hoc placitum jactat: मृगतृष्णांभसि स्नातः खपुष्पकृतशेखरः। [ए]वं वंध्यासुतो योऽस्ति (yáti MS.) शशशृंग-

[1] Quae nomina Wilson l. l. p. 16. tradidit, ea nescio an ex his codicis verbis orta sint: अतो वयं षडस्युपासकाः पूर्णाभिषिक्ताऽकृतार्थाः कृतकृत्यासमाः किल। तस्मात्त्रिविधानामस्माकं निस्त्रैगुण्ये पथि किमवकुंठनं लोकत्रये विद्यते। Initium forsan ita corrigendum est: राजश्यामलापंचदशीषोडश्युपासकाः etc.

[2] तवाद्वैतज्ञानस्य किं फलमस्ति exspectabas.

धनुर्धरः ॥ तं दृष्ट्वा देवभावेन प्रणम्य शिरसा भृशं । आगतोऽस्मि. 37. *Varáhamatanibarhaṇam.* De Verris cultoribus. 38. *Lokamatanibarhaṇam.* De quatuordecim mundorum cultoribus. 39. *Guṇamatanibarhaṇam.* एवमेतन्मते परिहृते पुनरन्ये गुणोपसकाः प्रत्यवतिष्ठंतः किल स्वामिनमिदमाहुः । स्वामिन् गुणाः किल लोककर्तारो ब्रह्मादिदेवकारणं किल । अतो वयं गुणोपासनमात्रेण कृतार्थाः । सर्वस्यापि प्रपंचस्य गुणमयत्वात्सर्वैलोकपूज्यत्वं गुणोपासकानामस्माकमस्ति । तस्माद्भवंतोऽपि गुणोपासनं कुर्वंतो मुक्ता भविष्यंतीति प्राप्ते दुष्टमतशिक्षाया आचार्यैरिदमुच्यते । किमुक्तं भवद्भिर्मूढतमैर्गुणोपासनं कर्तव्यमिति । तदनुपपन्नं तेषां जन्यत्वात् । अशाश्वतगुणोपासनेन किं शाश्वतफलरूपो मोक्षोऽस्ति । तस्मान्मूढबुद्धिं परित्यज्य शुद्धाद्वैतविद्यामाश्रित्य सत्याख्यशीला विगतावेशभावा भवतेति प्रोक्तास्ते[1] --- कृतविलासयतिविलासाः शिष्या बभूवुः ॥ 40 (fol. 78b). *Sánkhyamatanibarhaṇam.* 41. *Yogamatanibarhaṇam.* 42. *Pílumatanibarhaṇam.* Incipit: ततः पीलूनां वादिनो (i. e. Atomici) धीरशिवभट्टशिवगंगानाथादयः परमगुरुं नत्वेदमूचुः । स्वामिन् मदीयमतं शृणु सांख्ययोगनिराकरणमिव सुलभं (?) । Eaque sententia haec: Libris logicis qui creator dominus statuitur dominus supremus, is propalam creator est. Hic terrae et reliquorum elementorum quae atomi sunt, earum conjunctionem creatione, dissolutione separationem facit, quum atomi sempiternae sint. Hoc modo quum terrae, ignis, aëris materia orta esset, ex his Atala et Vitala mundos creavit, et animalia, quae mundos varios inhabitarent, fecit, dum ipse omnium rerum testis, omnia videns perstat, omnia sic complens ut spatium: न्यायशास्त्रैः कर्तेश्वरः प्रसिद्धः परमेश्वरः साक्षात्कर्ता । स एव सृष्टौ भूम्याद्यणुसंयोगं लये वियोगं च करोति भूम्याद्यणूनां नित्यत्वात् । एवं भूम्यग्निवायुप्रपंचे जाते तैरेवातलवितललोकसृष्टिं विधाय तत्तल्लोकवासयोग्यान्प्राणिनः सृष्ट्वा स्वयं सर्वसाक्षी सर्वं संपश्यन्नास्ते सर्वपरिपूर्ण आकाशवत् । 43. *Karmamatanibarhaṇam.* Inde Ṣankara Káṣím proficiscitur. Sectae ritibus observandis salutem summam quaerentis principes Kanakagiri et Turanganátha nominantur. 44. *Chandramatanibarhaṇam.* 45. *Bhaumádigrahapanchakasyárthád Ráhumatasya nibarhaṇam.* 46. *Kshapaṇakamatanibarhaṇam.* Kshapaṇaka ille, cui Ṣankara cap. 27. tempore alio se responsurum esse pollicitus erat, denuo revertitur. 47. *Pitṛimatanibarhaṇam.* 48. *Ṣesha-garuḍamatanibarhaṇam.* Hujus sectae duces Ṣankhapáda et Kubjalíḍha fuerunt. 49. *Siddhamatanibarhaṇam.* Sectae principes Chirakírti, Nityánanda, Parárjuná (? चिरकीर्तिजनितानंदपरार्जुनादयः) appellantur. 50 (fol. 92a). *Gandharvamatanibarhaṇam.* De secta Viṣvávasu Gandharvam colente. 51. *Bhútavetálamatanibarhaṇam.* Incipit: तत्र केचिच्चितिभस्मव्याप्तसर्वांगाः शल्यविशेषभूषितमणिबंधगला भूतराडुपासन[पराः] etc. 52. Venerabilis ille Vyása, Brahmasútrarum auctor, ad Maṇikarṇikae ripam cum Ṣankara congressus, et de aphorismi cujusdam interpretatione altercatus, vapulat. 53, 54. Ṣankara a Vyása et Brahmaṇe deo monotheismi propagator instituitur. 55. Ṣankara, postquam Amaralingam, Kedáralingam, Badarínáráyaṇam[2], Dvárakám, Ayodhyám, Gayám visit, ad colendum Mallikárjunam proficiscitur, ubi nuntius adfertur, Bhaṭṭácháryam quendam, e regione septentrionali profectum, (nimirum Kumárilabhaṭṭam, Ṣankarae aequalem!) Bauddhas et Jainas ferro et igni delere (दुष्टमतावलंबिनो बौद्धान् जैनान् -- तेषां शीर्षाणि परशुभिश्छित्त्वा बहुमूलूखलेषु निक्षिप्य कटभ्रमणैश्चूर्णीकृत्य चैवं दुष्टमतध्वंसमाचरन्निर्भयो वर्तते). 56. Quocum, in Karísha monte degente (prope Ruddha? urbem), cum collocutus esset, Vidyálayam[3] (Hastinápurád ágneyadigbhágasthalam) venit, et in ejus loci vicinia Maṇḍanamiṣram disputando confutat. 57. Ipse vero, Kámaṣástrae imperitus, a Sarasaváṇí, Maṇḍanamiṣrae uxore, vincitur. 58–61. Quam artem ut edisceret, Ṣankara regis mortui cujusdam corpus intravit. 62 (fol. 100a). Ṣankara prope Ṣringapuram in Tungabhadrae ripa academiam instituit, et magistrorum ordinem, *Bhárati* titulum gerentem, condit. 63. In ea academia duodecim annos moratus, Ṣankara *Sureṣvaram* scholae rectorem (píṭhádhyaksha) instituit. Ipse Ahobalam, Venkaṭagirim, et regionem circiter Kánchínagaram sitam visit, Ṣivakánchí et Vishṇukánchí urbes condit, et *Támraparṇí* loci (ताम्रपर्णीतटाक) incolas monotheismum docet. 64. Kámákshís cultum instaurat, qui cultus a Sánkhyáyana conditus esse dicitur. 65. Circulos mysticos, Ṣríchakra appellatos, invenit. 66. Incipit: कदाचिच्छिष्या *Anantánandagiri*-mukhyá नत्वेदमूचुः । मोक्ष(स्य)मार्गलक्षणं वद । Ṣankara coram discipulis philosophiae Vedánticae principia exponit. 67–72. Ṣankara, eousque quum in numinis indivisibilis religione docenda et disseminanda elaborasset, aetatis imbecillitate (necnon discipulorum discordia!) perspecta, per discipulos principalium superstitionum instituta tradit (earum puto, quae Anantánandae temporibus exstabant): कलावस्मिन्युगनानापापपरिध्वस्तज्ञानांकुरेषु मर्त्येषु *ṣuddhádvaitavidyáyám anadhikárishu* तेषां वृत्तिः पुनरपि यथेप्सिता भवतीति सम्यग्विचार्य लोकरक्षार्थं वर्णाश्रमपरिपालनार्थं परमतकल्पनां जीवेशभेदास्पदां च रचयितुमुपक्रम्य etc. Quare *Paramatakálánalam* discipulum superstitionis Ṣivaiticae (67), *Lakshmaṇam* et *Hastámalakam* Vishṇuiticae (68), *Divakáram* solis cultus (69), *Tripurakumáram* superstitionis Ṣákticae (70), *Girijákumáram* Gáṇapatyae (71), *Vaṭukanátham*

[1] सत्याख्यशिलाविगतवेषतायाभवथेतिप्रोक्तास्ते कृतवि° MS.

[2] Ibi aquae perfrigidae Ṣankarae precibus calidae evadunt.

[3] तद्देशवासिनस्तु विभिलविंदुरिति वदंति ।

Kápálikae doctorem (73) delegat. 74. Discipuli Ṣankaram celebrant. Capitis finis desideratur. Desinit in verbis: यो मूढा जीवपरभेदं जल्पंति इह भवाब्धौ मग्नाः। नानायोनिषु मग्नाः पुनरपि मातु स्तनरसपानान्मत्ताः वाल्यं पुनरपि कौमारं.

Libros auctor hosce laudat: a. *Upanishad: Atharvaṣikhá, Atharvaṣiras, Kálágnirudra,* Kaivalya, Taittiríya, *Náráyaṇa,* Bṛihadáraṇyaka, *Mahopanishad,* Muṇḍaka, Varuṇa, Ṣvetáṣvatara. b. *Puráṇa:* Bṛihannáradíya, *Bhágavata* (c. 10. उक्तं च भागवते भगवद्भक्तस्य लक्षणं। न चलति निजवर्णधर्मतो यः सममतिरात्मविपक्षपक्षे। न जहति न च हंति कंचिदुच्चैः कृतमनसं[1] तमवैहि विष्णुभक्तं।), Márkaṇḍeyapuráṇa, *Ṣivagítá, Skándapuráṇa,* Agastyasanhitá. c. *Tantra. Brahmayámala, Rudrayámala.* d. alios libros: Jaiminisútra, Súryasiddhánta, *Adhikaraṇaratnamálá.*

In opere componendo[2] auctor id egisse videtur, ut, quae superstitiones temporibus suis praevalebant, eas dilucida et populari captui adaptata Vedántae expositione refutaret. Cui doctrinae ut auctoritatem ascisceret, Ṣankaram cum singularum sectarum principibus disputantem, omnes eloquentia sua ad veram fidem traducentem, immo miracula efficientem induxit. Quod in sectarum externis indiciis et ritibus describendis moratur, intimam vero superstitionum et dogmatum cognitionem rarissime prodit, id his de causis factum esse puto. Alias enim fidei ethnicae species, quarum explicationem aggressus est, quo tempore liber scriptus est, obsoletas, auctor auditione tantum accepisse, aliae ita quidem a cultu communi distinctae, ut disciplinam peculiarem constituerent, omnino non videntur fuisse. An Áryas illos antiquos propterea triginta tres religiones habuisse putabimus, quod tantus deorum supremorum numerus tradatur, hymnique singulos celebrantes exstent? Nomina autem, quae sectarum antistitibus tribuit, fere omnia ficta et a superstitionibus, quas capitibus singulis exponit, desumta esse puto. Non enim veri simile videtur, in tanto numero tam paucos fuisse dignos, quorum memoria ab aliis scriptoribus traderetur. Eum vero Ṣankarae discipulum fuisse credemus, qui, ut alias fabulas taceam, Kumárilam magistri aequalem facit? Atque eos libros omnes, quos Ṣankara laudans fingitur, tunc jam scriptos esse nobis persuadebimus, ne Bhágavata quidem, quo Vishṇubhaktae celebrantur, Ṣivagítá, Rudrayámala[3] exceptis? Utrum igitur Anantánandagiri noster idem sit cum Ánandajnánagiri, qui Sureṣvarae, Ṣankarae discipuli, Bṛihadáraṇyakae interpretatione se usum esse profitetur, an nomen illud a serae aetatis homine usurpatum sit, in praesentia quidem in medio relinquo.

Haec voluminis pars circiter annum 1820 negligentissime exarata est, et in medio libro lacunae minores inveniuntur. In hac codicis conditione, ea quae supra excerpsi, non equidem pro veris venditare, sed lectorum animos ad opus non prorsus contemnendum advertere volui. (WILSON 348[a].)

625.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 105. Long. 13½. Lat. 5. Linn. 9.

Ṣankaravijayas. (B.)

Titulus in fine capitum hic subscriptus est: इत्यानंदगिरिकृतौ etc. In margine codicis A. शं° क्र° legitur.

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 10.

Hoc apographon ex eodem codice atque A. sed post annum 1830 transscriptum est. Desinit in capite 70. (MILL 30.)

626.

Foll. 113–206. Linn. 10. *Sankshepaṣankarajayas,* Ṣankarae victoria succincte enarrata, liber *Mádhavae* tributus. (A.) Incipit: प्रणम्य परमात्मानं ṣrí-*Vidyátírtha*-rúpiṇam। प्राचीनशंकरजये सारः संगृह्यते स्फुटं ॥१॥ यद्वद्घटानां पटलो विशालो विलोक्यतेऽल्पे किल दर्पणेऽपि। तद्वन्मदीये लघुसंग्रहेऽस्मिन्नुद्वीक्ष्यतां शांकरवाक्यसारः ॥२॥ यथातिरुच्ये मधुरेऽपि रुच्युत्पादाय रुच्यंतरयोजनार्हा। तथेष्यतां प्राक्कविहृद्यपद्येष्वेषापि मत्पद्यनिवेशभंगी ॥३॥ स्तुतोऽपि सम्यक्कविभिः पुराणैः कृत्यापि नस्तुष्यतु भाष्यकारः। क्षीराब्धिवासी सरसीरुहाक्षः क्षीरं पुनः किं चकमे न गोष्ठे ॥४॥ पयोब्धिविवरीसुनिःसृतसुधाझरीमाधुरीधुरीणभणिताधरीकृतफणाधराधीशितुः। शिवंकरसुशंकराभिधजगद्गुरोः प्रायशो यशो हृदयशोधकं कलयितुं समीहामहे ॥५॥[4] क्वेमे शंकरसद्गुरोर्गुणगणा दिग्जालकूलंकषाः कालोन्मीलितमालतीपरिमलावष्टंभमुष्टिंधयाः। क्वाहं हंत तथापि सद्गुरुकृपापीयूषपारंपरीमग्नोन्मग्नकटाक्षवीक्षणबलादस्ति प्रशस्तार्हता ॥६॥ धन्यंमन्यविवेकशून्यसुजनंमन्याब्धिकन्यानटीनृत्तोन्मत्तनराधमाधमकथासंमर्ददुष्कर्दमैः। दिग्धां मे गिरमद्य शंकरगुरुक्रीडासमुद्यद्यशःपारावारसमुच्चलज्जलझरैः संक्षालयामि स्फुटं ॥७॥ वंध्यासूनुखरीविषाणसदृशक्षुद्रक्षितींद्रक्षमाशौर्योदार्यदयादिवर्णनकलादुर्वासनावासि-

[1] सतमनसं MS.

[2] Major pars oratione soluta scripta est, nunnunquam versus epicus aliaque metra adhibentur.

[3] Dhanapati auctore Ṣankara ipse in Ṣivapuráṇa (ubinam vero?) laudatur. Ad Sankshep. I, 2: शिवावतारत्वं च भगवतो भाष्यकारस्य शिवपुराणादेरवगंतव्यं। तथा चोक्तं शिवपुराणे। व्याकुर्वन्व्याससूत्रार्थं श्रुतेरर्थं यथोचिवान्। श्रुतेर्न्याय्यः स एवार्थः शंकरः सवितानन: ॥

[4] Hujus distichi annominationem observatam velim.

तां । मद्वाणीमधिवासयामि यमिनस्त्रैलोक्यरंगस्थलीनृत्यत्कीर्तिनटीपटीरपटलीचूर्णैर्विकीर्णैः क्षितौ ॥८॥ पीयूषद्युतिखंडमंडनकृपारूपांतरः श्रीगुरुप्रेमस्थेमसमर्हणार्हमधुरव्याहारसूनोत्करः । प्रौढोऽयं nava-Kálidása (!)-kavitásaṃtánasaṃtánako दद्यादद्य समुद्यतः सुमनसामामोदपारंपरीं ॥९॥ सामोदैरनुमोदिता मृगमदैरानंदिता चंदनैर्मंदारैरभिनंदिता प्रियगिरा काश्मीरजैः स्मेरिता । वागेषा nava-*Kálidása*-vidusho दोषोज्झिता दुष्कविव्रातैर्निष्करुणैः क्रियेत विकृता धेनुस्तुरुष्कैरिव ॥१०॥ यद्वा दीनदयालवः सहृदयाः सौजन्यकल्लोलिनीदोलांदोलनखेलनैकरसिकस्वांताः समंतादमी । संतः संति परोक्तिमौक्तिकजुषः किं चिंतयाथानया[1], यद्वा तुष्यति शंकरः परगुरुः कारुण्यरत्नाकरः ॥११॥ उपक्रम्य स्तोतुं कतिचन गुणान् शंकरगुरोः प्रभग्नाः श्लोकार्धे, कतिचन तदर्धार्धरचने । अहं तुष्टूषुस्तानहह कलये शीतकिरणं कराभ्यामाहर्तुं व्यवसितमतेः साहसिकतां ॥१२॥ तथाप्युज्जृंभंते मयि विपुलदुग्धाब्धिलहरीलसत्कल्लोलालीलसितपरिहासैकरसिकाः । अमी मूकान्वाचालयितुमपि शक्ता यतिपतेः कटाक्षाः, किं चित्रं भृशमघटिताभीष्टघटने ॥१३॥ अस्मज्जिह्वाग्रसिंहासनमुपनयतु स्वोक्तिधारामुदारामद्वैताचार्यपादस्तुतिकृतसुकृतोदारताशारदांबा । नृत्यन्मृत्युंजयोच्चैर्मुकुटतटकुटीनिःस्रवत्स्वःस्रवंतीकल्लोलोद्वेलकोलाहलमदलहरीखंडिपांडित्यहृद्यां[2] ॥१४॥ क्वेदं शंकरसद्गुरोः सुचरितं क्वाहं वराकी, कथं निर्वघ्नासि चिरार्जितं मम यशः, किं मज्जयस्यंबुधौ । इत्युक्त्वा चपलां पलायितवतीं वाचं नियुंक्ते बलात्प्रत्याहृत्य गुणस्तुतौ कविगणश्चित्रं गुरोर्गौरवं ॥१५॥ rukshaiksharaván-nighaṇṭuṣaraṇair auṇádikapratyayapráyair हंत यङंतदंतुरतरैर्दुर्बोधदूरान्वयैः । क्रूराणां कवितावतां कतिपयैः कष्टेन कृष्टैः पदैर्हा हा स्याद्वशगा किरातविततेरेणीव वाणी मम? ॥१६॥ नेता यत्रोल्लसति भगवत्पादसंज्ञो महेशः, शांतिर्यत्र प्रकचति रसः शेषवानुज्ज्वलाद्यैः । यत्राविद्याक्षतिरपि फलं, तस्य काव्यस्य कर्ता धन्यो *Vyásachalakavivaras*[3], तत्कृतिज्ञाश्च धन्याः ॥१७॥

तत्रादिम उपोद्घातो द्वितीये तु तदुद्भवः । तृतीये तत्तदमृतांधोऽवतारनिरूपणं ॥१८॥ चतुर्थसर्गे तच्छुद्धाष्टमप्राक्चरितं स्थितं । पंचमे तद्योग्यसुखाश्रमप्राप्तिनिरूपणं ॥१९॥ महतानेहसा यैषा संप्रदायागता गता । तस्याः शुद्धात्मविद्यायाः षष्ठे सर्गे प्रतिष्ठितिः ॥२०॥ तद्व्यासाचार्यसंदर्शविचित्रं सप्तमे स्थितं । स्थितोऽष्टमे मंडनार्यसंवादो, नवमे मुनेः ॥२१॥ वाणीसाक्षिकसार्वज्ञनिर्वाहोपायचिंतनं । दशमे योगशक्त्या भूपतिकायप्रवेशनं ॥२२॥ बुद्ध्वा मीनध्वजकलां तत्प्रसंगप्रपंचनं । सर्गे एकादशे तूग्रभैरवाभिधनिर्जयः ॥२३॥ द्वादशे हस्तधात्र्यार्यतोटकोभयसंश्रयः[4] । वार्त्तिकांतब्रह्मविद्याचालनं तु त्रयोदशे ॥२४॥ चतुर्दशे पद्मपादतीर्थयात्रानिरूपणं । सर्गे पंचदशे तूक्तं तदाशाजयकौतुकं ॥२५॥ षोडशे शारदापीठवासस्तस्य महात्मनः । इति षोडशभिः सर्गैर्व्युत्पाद्या शांकरी कथा ॥२६॥ सैषा कलिमलच्छेत्त्री सकृच्छ्रुत्यापि कामदा । नानाप्रश्नोत्तरै रम्या विदामारभ्यते मुदे ॥२७॥

एकदा देवता रूप्याचलस्थमुपतस्थिरे । देवदेवं तुषारांशुमिव पूर्वाचलस्थितं ॥२८॥ प्रसादानुमितस्वार्थसिद्धयः प्रणिपत्य तं । मुकुलीकृतहस्ताब्जा विनयेन व्यजिज्ञपन् ॥२९॥ विज्ञातमेव भगवन्विद्यते यद्धिताय नः । वंचयन्सुगतान्बुद्धवपुर्धारी जनार्दनः ॥३०॥ तत्प्रणीतागमालंबैर्वैद्धैर्दर्शनदूषकैः । व्याप्तेदानीं प्रभो धात्री रात्रिः संतमसैरिव ॥३१॥ वर्णाश्रमसमाचारान्द्विषंति ब्रह्मविद्विषः । ब्रुवंत्याम्नायवचसां जीविकामात्रतां प्रभो ॥३२॥ न संध्यादीनि कर्माणि न्यासं वा न कदाचन । करोति मनुजः कश्चित्सर्वे पाषंडतां गताः ॥३३॥ श्रुते पिदधति श्रोत्रे क्रतुरित्यक्षरद्वये । क्रियाः कथं प्रवर्तेरन्कथं क्रतुभुजो वयं ॥३४॥ शिवविष्णवागमपरैर्लिंगचक्रादिचिह्नितैः । पाषंडैः कर्म संन्यस्तं कारुण्यमिव दुर्जनैः ॥३५॥ अनन्येनैव भावेन गच्छंत्युत्तमपूरुषं । श्रुतिः साध्वी मदक्षीवैः का वा शाक्तैर्न दूषिता ॥३६॥[5] सद्यः कृत्तद्विजशिरःपंकजार्चितभैरवैः । न ध्वस्ता लोकमर्यादा का वा कापालिकाधमैः ॥३७॥ अन्येऽपि बहवो मार्गाः संति भूमौ ससंकटाः । जनैर्येषु पदं दत्त्वा दुरंतं दुःखमाप्यते ॥३८॥ तद्भवाँल्लोकरक्षार्थमुत्साद्य निखिलान्खलान् । वर्त्म स्थापयतु श्रौतं जगद्येन सुखं व्रजेत् ॥३९॥ इत्युक्त्वोपरतान्देवानुवाच गिरिजाप्रियः । मनोरथं पूरयिष्ये मानुष्यमवलंब्य वः ॥४०॥ दुष्टाचारविनाशाय धर्मसंस्थापनाय च । भाष्यं कुर्वन्ब्रह्मसूत्रतात्पर्यार्थविनिर्णयं ॥४१॥ मोहनप्रकृतिद्वैतध्वांतमध्याह्नभानुभिः । चतुर्भिः सहितः शिष्यैश्चतुर्भिर्हरिवद्भुजैः ॥४२॥[6] यतींद्रः शंकरो नाम्ना भविष्यामि महीतले । मद्वत्तथा भवंतोऽपि मानुषीं तनुमाश्रिताः ॥४३॥ तं मामनुसरिष्यंति सर्वे त्रिदिववासिनः । तदा मनोरथः पूर्णो भवतां स्यान्न संशयः ॥४४॥ ब्रुवन्नेवं दिविषदः कटाक्षानन्यदुर्लभान् । कुमारे निदधे भानुः किरणानिव पंकजे ॥४५॥ क्षीरनीरनिधेर्वीचिसचिवान्प्राप्य तान्गुहः । कटाक्षान्मुमुदे रश्मीन्कुमुद्वानिंदवानिव ॥४६॥ अवदन्नंदनं स्कंदममंदं चंद्रशेखरः । दंतचंद्रातपानंदिवृंदारकचकोरकः[7] ॥४७॥ शृणु सौम्य वचः श्रेयो जगदुद्धारगोचरं । कांडत्रयात्मके[8] वेदे प्रोद्धृते स्याद्द्विजोद्धृतिः ॥४८॥ तद्रक्षणे रक्षितं स्यात्सकलं जगतीतलं । तदधीनत्वतो वर्णाश्रमधर्मततेस्, ततः ॥४९॥ इदानीमिदमुद्धार्यमिति वृत्तिमतः पुरा । मम गूढाशयविदौ विष्णुशेषौ समीपगौ ॥५०॥ मध्यमं कांडमुद्धर्तुमनुज्ञातौ मयैव तौ । अवतीर्यांशतो भूमौ संकर्षणपतंजली ॥५१॥ मुनी

1 चिंतयानंतया Schol. B. E. I. H. 441. चिंतया मेऽनया E. I. H. 1960.

2 *Khaṇḍin* vocabulo *Harsha* significatur.

3 Schol. व्यास इवाचलः स्थिरश्चासौ कविश्रेष्ठश्चेति व्यासाचलकविवरो माधवः । Me vero nescio quae impellunt, ut sub hoc epitheto veri auctoris nomen (Vyásagiri ?) latere existimem.

4 Hastadhátrí = Hastámalaka.

5 'Quae animo integro uni viro summo devota est, num quaequam traditio honesta (quasi matrona) superstes est, quae non a superstitionis Ṣákticae asseclis temulentis contaminata sit.' Auctor doctrinas sacras cum matronis comparat, quibus utrisque Ṣáktas prave usos esse constat.

6 'Cum quatuor aptis discipulis conjunctus, sicut Hari quatuor manibus, qui, sol velut meridianus, dualitatis tenebras dispellent, fatuitate (*ajnána*) productas . . .'

7 दंतचंद्रामितानं° A. et E. I. H. 1960.

8 Schol. कांडत्रयात्मके । कर्मोपसनाज्ञानभेदेन वृंदत्रयात्मके ।

भूत्वा तदोपास्तियोगकांडकृतौ[1] स्थितौ । अग्रिमं ज्ञानकांडं तूद्धरिष्यामीति, देवताः ॥५२॥ संप्रति प्रतिजाने स्म, जानात्येव भवानपि । जैमिनीयन्यायवार्धेः शरत्पर्वशशी भव ॥५३॥ विशिष्टं कर्मकांडं त्वमुद्धर ब्रह्मणः कृते । सुब्रह्मण्य इति ख्यातिं गमिष्यसि ततो, ऽधुना ॥५४॥ नैगमीं कुरु मर्यादामवतीर्य महीतले । निर्जित्य सौगतान्सर्वानाम्नायार्थविरोधिनः ॥५५॥ ब्रह्मापि ते सहायार्थं मंडनो नाम भूसुरः । भविष्यति महेंद्रोऽपि सुधन्वा नाम भूमिपः ॥५६॥ तथेति प्रतिजग्राह विधेरपि विधायिनीं । बुधानीकपतिर्वाणीं सुधाधारामिव प्रभोः ॥५७॥ अथेंद्रो नृपतिर्भूत्वा प्रजा धर्मेण पालयन् । दिवं चकार पृथिवीं स्वपुरीममरावतीं ॥५८॥ सर्वज्ञोऽप्यसतां शास्त्रे कृत्रिमश्रद्धयान्वितः । प्रतीक्षमाणः क्रौंचारिं मेलयामास सौगतान् ॥५९॥ ततः स तारकारातिरजनिष्ट महीतले । भट्टपादाभिधा यस्य भूषा दिक्सुदृशामभूत् ॥६०॥ स्फुटयन्वेदतात्पर्यमभाज्जैमिनिसूत्रितं । सहस्रांशुरिवानूरुव्यंजितं भासयञ्जगत् ॥६१॥ राज्ञः सुधन्वनः प्राप नगरीं स जयन्दिशः । प्रत्युद्गम्य क्षितींद्रोऽपि विधिवत्तमपूजयत् ॥६२॥ सोऽभिनंद्याशिषा भूपमासीनः कांचनासने । तां सभां शोभयामास सुरभिर्द्युवनीमिव ॥६३॥ सभासमीपविटपिश्रितकोकिलकूजितं । श्रुत्वा जगाद तद्व्याजाद्राजानं पंडिताग्रणीः ॥६४॥ मलिनैश्चेन्न संगस्ते नीचैः काककुलैः पिक । श्रुतिदूषकनिर्ह्रादैः श्लाघनीयस्तदा भवेः ॥६५॥ षडभिज्ञा निशम्येमां वाचं तात्पर्यगर्भितां । नितरां चरणस्पृष्टा भुजंगा इव चुक्रुधुः ॥६६॥ छित्त्वा युक्तिकुठारेण बुद्धसिद्धांतशाखिनं । स तद्ग्रंथेंधनैश्चौर्यैः क्रोधज्वालामवर्धयत् ॥६७॥ सा सभा वदनैस्तेषां रोषपाटलकांतिभिः । बभौ बालातपाताम्रैः सरसीव सरोरुहैः ॥६८॥ उपन्यस्यत्सु साक्षेपं खंडयत्सु परस्परं । तेषूद्तिष्ठन्निर्घोषो भिंदन्निव रसातलं ॥६९॥ अधः पेतुर्बुधेंद्रेण क्षताः पक्षेषु तत्क्षणं । व्यूढकर्कशतर्केण तथागतधराधराः ॥७०॥[2] स सर्वज्ञपदं विज्ञोऽसहमान इव द्विषां । चकार चित्तविन्यस्तानेतान्मौनविभूषितान् ॥७१॥ ततः प्रक्षीणदर्पेषु बौद्धेषु वसुधाधिपं । बोधयन्बहुधा वेदवचांसि प्रशशंस सः ॥७२॥ बभाषेऽथ धराधीशो विद्यायत्तौ जयाजयौ । यः पतित्वा गिरेः शृंगादव्ययस्तन्मतं ध्रुवं ॥७३॥ तदाकर्ण्य मुखान्यन्ये परस्परमलोकयन् । द्विजाग्र्यस्तु स्मरन्वेदानारुरोह गिरेः शिरः ॥७४॥ यदि वेदाः प्रमाणं स्युर्भूयात्काचिन्न मे क्षतिः । इति घोषयता तस्मान्न्यपाति सुमहात्मना ॥७५॥ किमु दौहित्रदत्तेऽपि पुण्ये विलयमास्थिते । ययातिश्च्यवते स्वर्गात्पुनरित्यूचिरे जनाः ॥७६॥ अपि लोकगुरुः शैलात्तूलपिंड इवापतत् । श्रुतिरात्मशरण्यानां व्यसनं नो छिनत्ति किं ॥७७॥ श्रुत्वा तदद्भुतं कर्म द्विजा दिग्भ्यः समाययुः । घनघोषमिवाकर्ण्य निकुंजेभ्यः शिखावलाः ॥७८॥ दृष्ट्वा तमक्षतं राजा श्रद्धां श्रुतिषु संदधे । निनिंद बहुधात्मानं खलसंसर्गदूषितं ॥७९॥ सौगतास्त्वब्रुवन्नेदं प्रमाणं मतनिर्णये । मणिमंत्रौषधैरेवं देहरक्षा भवेदिति ॥८०॥ दुर्विधैरन्यथानीते प्रत्यक्षेऽर्थेऽपि पार्थिवः । भ्रुकुटीभीकरमुखः संधामुग्रतरां व्यधात् ॥८१॥ पृच्छामि भवतः किंचिद्वक्तुं न प्रभवंति ये । यंत्रोपलेषु सर्वांस्तान्घातयिष्याम्यसंशयं ॥८२॥ इति संश्रुत्य[3] गोत्रेशो घटमाशीविषान्वितं । आनाय्यात्र[4] किमस्तीति पप्रच्छ द्विजसौगतान्[5] ॥८३॥ वक्ष्यामहे वयं भूयः श्वः प्रभातेऽस्य निर्णयं । इति प्रसाद्य राजानं जग्मुर्भूसुरसौगताः ॥८४॥ पद्मा इव तपस्तेपुः कंठद्वयसपाथसि । द्युमणिं प्रति भूदेवाः सोऽपि प्रादुरभूत्ततः ॥८५॥ संदिश्य वचनीयांशमादित्येऽतर्हिते द्विजाः । आजग्मुरपि निश्चित्य सौगताः कलशस्थितं ॥८६॥ ततस्ते सौगताः सर्वे भुजगोऽस्तीत्यवादिषुः । भोगीशभोगशयनो भगवानिति भूसुराः ॥८७॥ श्रुतभूसुरवाक्यस्य वदनं पृथिवीपतेः । कासारशोषणम्लानसारसश्रियमाददे ॥८८॥ अथ प्रोवाच दिव्या वाक् सम्राजमशरीरिणी । नुदंती संशयं तस्य सर्वेषामपि शृण्वतां ॥८९॥ सत्यमेव महाराज ब्राह्मणा यद्बभाषिरे । मा कृथाः संशयं तत्र भव सत्यप्रतिश्रवः ॥९०॥ श्रुत्वाशरीरिणीं वाणीं ददर्श वसुधाधिपः । मूर्तिं मधुद्विषः कुंभे सुधामिव सुराधिपः ॥९१॥ निरस्ताखिलसंदेहो विन्यस्तेतरदर्शनात् ।[6] व्यधादाज्ञां ततो राजा वधाय श्रुतिविद्विषां ॥९२॥ आ सेतोरा तुषाराद्रेर्बौद्धानावृद्धबालकं ।[7] न हंति यः स हंतव्यो भृत्यानित्यन्वशान्नृपः ॥९३॥ इष्टोऽपि दृष्टदोषश्चेद्वध्य एव महात्मनां । जननीमपि किं साक्षान्नावधीद्भृगुनंदनः[8] ॥९४॥ स्कंदानुसारिराजेन जैना धर्मद्विषो हताः । योगींद्रेणेव योगघ्ना विघ्नास्तत्त्वावलंबिना ॥९५॥ हतेषु तेषु दुष्टेषु परितस्तार कोविदः । श्रौतवर्त्म तमिस्रेषु नष्टेष्विव रविर्महः ॥९६॥ कुमारिलमृगेंद्रेण हतेषु जिनहस्तिषु । निष्प्रत्यूहमवर्धंत श्रुतिशाखाः समंततः ॥९७॥

प्रागित्थं ज्वलनभुवा प्रवर्तितेऽस्मि-
न्कर्माध्वन्यखिलविदा कुमारिलेन ।
उद्धर्तुं भुवनमिदं भवाब्धिमग्नं
कारुण्यांबुनिधिरियेष चंद्रचूडः ॥९८॥

इति श्रीमाधवीये तदुपोद्घातकथापरः ।
संक्षेपशंकरजये सर्गोऽयं प्रथमोऽभवत् ॥१॥[9]

Cap. I. Coelestes, quum inter homines verum deorum cultum in dies evanescere, dogmata vero heretica, et maxime Bauddharum placita, gliscere vidissent, a Ṣiva auxilium petunt. Isque, se in terra Ṣankarae forma manifestatum iri pollicitus, Skandam ad Sudhanvanem regem mittit. Quem deus, Kumárilae speciem gerens, duobus miraculis ad delendos Bauddhas impellit. 2. Incipit: ततो महेशः किल *Keraleshu* ṣrímad-*Vṛishádrau* करुणासमुद्रः । *Púrṇánadí*-puṇyataṭe स्वयंभूलिंगात्मनानंगधगाविरासीत् ॥१॥[10] तच्चोदितः कश्चन *Rájaṣekharaḥ* स्वप्ने मुहुर्दृष्टतदीयवैभवः । प्रासादमेकं परिकल्प्य सुप्रभं प्रावर्तयत्तस्य

---

[1] मुदोपास्तियोग° B.

[2] Si vocem *tarka* excipias, a montibus alienam, distichon optimi aevi poeta dignum est.

[3] इति निश्चित्य A. [4] आनीयात्र A. E. I. H. 441.

[5] i. e. et a Bráhmanis et a Bauddhis quaerebat.

[6] 'Omnibus dubiis compositis, quum alud, atque imposuerat, conspexisset.'

[7] Sic E. I. H. 734. in margine. °बौद्धानावृद्धबालकान् A. °बौद्धानां वृद्धबालकं B. C. E. I. H. 1960. 441. वृद्धं बालकं चाभिव्याप्य Schol. [8] i. e. Parasuráma.

[9] Et hoc prooemium, et eos locos, qui infra excerpti sunt, codicibus collatis emendavi. [10] Schol. *jyotirlingátmaná*.

समर्हणं विभोः ॥२॥ तस्येश्वरस्य प्रणतार्तिहर्तुः प्रसादतः प्राप्तनिरीतिभावः। कश्चित्तदभ्यासगतोऽग्रहारः *Kálaṭy*-abhikhyo ऽस्ति महान्मनोज्ञः ॥३॥ कश्चिद्विपश्चिदिह निश्चलधीर्विरेजे *Vidyádhirája* इति विश्रुतनामधेयः। रुद्रो वृषाद्रिनिलयोऽवतरीतुकामो यत्पुत्रमात्मपितरं समरोचयत्सः ॥४॥ पुत्रोऽभवत्तस्य पुरात्तपुण्यैः सुब्रह्मतेजाः *Ṣivagurv*-abhikhyaḥ। ज्ञाने शिवो यो वचने गुरुश्चान्वर्थनामाकृत लब्धवर्णः ॥५॥ Ṣankara Ṣivagurus filius gignitur. 3. Eo nato, etiam alii dei mortalem formam induunt. Atque Vishṇu *Padmapáda*, Vimalae filius; Agni *Hastámalaka*, Prabhákarae filius; Váyu *Toṭaka; Udanka*, Ṣiládae filius[1]; Brahman *Sureṣvara*[2]; Váchaspati *Ánandagiri;* Aruṇa *Sanandana;* Varuṇa *Chitsukha* factus est. Eodem tempore Sarasvatí dea, Durvásasis jussu in terram descendere coacta, Vishṇumitrae sacerdotis filia nata est (Ṣoṇatíre), et adulta Viṣvarúpae (Maṇḍanae), Himamitrae filio, nupsit. 4. Incipit: अथ शिवो मनुजो निजमायया द्विजगृहे द्विजमोदमुपावहन्। प्रथमहायन एव समग्रहीत्सकलवर्णमसौ निजभाषिकां ॥१॥ द्विसम एव शिशुर्लिखिताक्षरं गदितुमक्षमताक्षरवित्सुधीः। अथ स काव्यपुराणमुपाशृणोत्स्वयमवैत्किमपि श्रवणं विना ॥२॥ Hoc in capite, quo res a Ṣankara puero gestae verbis nimis tumidis celebrantur, haec narratio sola lectu digna est: स हि (Ṣankara) जातु गुरोः कुले वसन्सवयोभिः सह भैक्षलिप्सया। भगवान्भवनं द्विजन्मनो धनहीनस्य विवेश कस्यचित् ॥२१॥ तमवोचत तत्र सादरं वटुवर्यं गृहिणः कुटुंबिनी। कृतिनो हि भवादृशेषु ये वरिवस्यां प्रतिपादयंति ते ॥२२॥ विधिना खलु वंचिता वयं वितरीतुं वटवे न शक्नुमः। अपि भैक्ष्यमकिंचनत्वतो, धिगिदं जन्म निरर्थतां गतं ॥२३॥ इति दीनमुदीरयंत्यसौ प्रददावामलकं व्रतींदवे। करुणं वचनं निशम्य सोऽप्यभवज्ज्ञाननिधिर्दयार्द्रधीः ॥२४॥ स मुनिर्मुरभित्कुटुंबिनीं पदचित्रैर्नवनीतकोमलैः। मधुरैरुपतस्थिवान्स्तवैर्द्विजदारिद्र्यदशानिवृत्तये ॥२५॥ अथ कैटभजित्कुटुंबिनी तडिदुद्दामनिजांगकांतिभिः। सकलाश्च दिशः प्रकाशयंत्यचिरादाविरभूत्तदग्रतः ॥२६॥ अभिवंद्य सुरेंद्रवंदितं पदयुग्मं पुरतः कृतांजलिं। ललितस्तुतिभिः प्रहर्षिता तमुवाच स्मितपूर्वकं वचः ॥२७॥ विदितं तव वत्स हृद्गतं कृतमेभिर्न पुराभवे शुभं। अधुना मदपांगपात्रतां कथमेते महितामवाप्नुयुः ॥२८॥ इति तद्वचनं स शुश्रुवान्निजगादांब मयीदमर्पितं। फलमद्य ददस्व तत्फलं दयनीयो यदि तेऽहमिंदिरे ॥२९॥ अमुना वचनेन तोषिता कमला तद्भवनं समंततः। कनकामलकैरपूरयज्जनताया हृदयं च विस्मयैः ॥३०॥ 5 (inc. fol. 132ᵃ). Ṣankaram Rájaṣekhara, Keralae rex, invisit, et comoediis tribus recitatis conciliat (1–30)[3]. Ordinibus mediis omissis, Ṣankara puer, mendici errabundi (saṃnyásin) vita adoptata, Govindanátham magistrum adit, qui in eremo ad Indubhavám sito degebat[4]. 6. In Káṣí urbe commoratus, Ṣankara Sanandanam, e Chola regione oriundum (यत्रापगा वहति तत्र कवेरकन्या i. e. Káverí), in discipulorum numerum recipit, eique postea Padmapáda nomen tribuit (6, 71). A Ṣiva ipso edoctus, commentarium ad Brahmasútra componit[5]. Hic liber et nonnulli alii duodecimo aetatis anno in Badarívana scripti sunt: करतलकलिताद्वयात्मतत्त्वं क्षपितदुरंतचिरंतनप्रमोहं। उपचितमुदितोदितैर्गुणौघैरुपनिषदामयमुज्जहार[6] भाष्यं ॥६१॥ ततो महाभारतसारभूताः स व्याकरोद्भागवतीश्च गीताः। सनत्सुजातीयमसत्सुदूरं ततो नृसिंहस्य च तापनीयं ॥६२॥ 7. Vyása quum Ṣankaram convenisset, aphorismorum suorum interpretationem commendat (1–60). Exinde Ṣankara Prayágam ad refutanda Kumárilae placita proficiscitur: भाष्यस्य वार्त्तिकमथैष कुमारिलेन भट्टेन कारयितुमादरवान्मुनींद्रः। वंध्यायमानदरविंध्यमहीधरेण वाचंयमेन चरितां हरितं (i. e. australis regio, Agastyadiṣ) प्रतस्थे ॥६१॥ ततः स वेदांतरहस्यवेत्ता भेत्तामतांतरसंमतानां। प्रयागमागात्प्रथमं जिगीषुः कुमारिलं साधितकर्मजालं ॥६२॥ Ṣankarae cum Kumárila colloquium. 8. Ṣankara ad confutandum Maṇḍanamiṣram[7] proficiscitur: अथ प्रतस्थे भगवान्प्रयागात्तन्मंडनं पंडितमाशु जेतुं। गच्छन्खसृत्या पुरमालुलोके माहिष्मतीं मंडनमंडितां सः ॥१॥ तस्मिन् (scil. in luco) स विश्रम्य कृताह्निकः सन्खस्वस्तिकारोहणशालिनीने। गच्छन्नसौ मंडनपंडितौको दासीस्तदीयाः स ददर्श मार्गे ॥४॥ कुत्रालयो मंडनपंडितस्येत्येनाः स पप्रच्छ जलाय गंत्रीः। ताश्चापि दृष्ट्वाद्भुतशंकरं तं संतोषवत्यो ददुरुत्तरं स्म ॥५॥

---

[1] उदभावि शिलादसूनुना मदवद्वादिकदंबनिग्रहैः। समुदंचितकीर्तिशालिनं यमुदंकं ब्रुवते महीतले ॥५॥ Schol. Ṣiládasya súnuná putreṇa *Ánandi*saṃjnakenodabhávi.

[2] *Maṇḍana*-aparasaṃjnaḥ. Conf. dist. 8. चार्वाकदर्शनविधानसरोषधातृशापेन गोष्पतिरभूद्भुवि मंडनाख्यः। नंदीश्वरः करुणयेश्वरचोदितः सन्नानंदगिर्यभिधया व्यजनीति केचित्।

[3] Plurima hujus partis disticha in similem sonum desinunt. Cf. तेन पृष्टकुशलः क्षितिपालः स्वेन सृष्टमथ (i. e. a se factas tres fabulas) शात्रवकालः। हाटकायुतसमर्पणपूर्वं नाटकत्रयमवोचदपूर्वं ॥२५॥ तद्रसार्द्रगुणरीतिविशिष्टं भद्रसंधिरुचिरं सुकवीष्टं। संग्रहेण स निशम्य सुवाचं तं गृहाण वरमित्यमुमूचे ॥२६॥

[4] व्यासः पराशरसुतः किल सत्यवत्यां तस्यात्मजः शुकमुनिः प्रथितानुभावः। तच्छिष्यतामुपगतः किल गौडपादो गोविंदनाथमुनिरस्य च शिष्यभूतः ॥५॥

[5] भास्कराभिनवगुप्तपुरोगान्नीलकंठगुरुमंडनमुख्यान्। पंडितानथ विजित्य जगत्यां स्थापयाद्वयमते परतत्त्वं ॥५०॥ Schol. भास्करो भेदाभेदवादी। अभिनवगुप्तः शाक्तः। नीलकंठो भेदवादी शैवः। गुरुः प्रभाकरः। मंडनमिश्रो भाट्टमतानुयायी।

[6] Schol. ईशकेनकठप्रश्नमुंडकमांडूक्यतैत्तिरीयैतरेयछांदोग्यबृहदारण्यकाख्यानां वेदांतानां।

[7] उंवेक इत्यभिहितस्य तस्य लोकैरुंवेति बांधवैरभिधीयमाना। हेतोः कुतश्चिदिह वाक् परुषाभिशप्ता दुर्वाससाजनि वधूर्द्वयभारतीति ॥ 7, 116. Populare igitur Maṇḍanae nomen *Umveka* fuit.

‘स्वतः प्रमाणं, परतः प्रमाणं?’ कीरांगना यत्र गिरं गिरंति । द्वारस्थ-नीडांतरसंनिरुद्धा जानीहि तन्मंडनपंडितौकः ॥६॥ ‘फलप्रदं कर्म, फलप्रदोऽज्ञः?’ कीरांगना यत्र गिरं गिरंति । द्वा° ॥७॥ ‘जगद्ध्रुवं स्याज्जगदध्रुवं स्यात्?’ कीरांगना यत्र गिरं गिरंति । द्वा°[1] ॥८॥ Maṇḍanae de dualitate disputatio. 9 (fol. 159ᵃ). Maṇḍana se a Ṣankara victum esse profitetur. Ṣankara autem ipse, ne a Sarasvatí, illius uxore, superaretur, Amarakae regis mortui corpus intrat. Quae occasione oblata traditur fabula de cadaveris a vivis intrandi facultate, eam subjunxi: मत्स्येंद्रनामा[2] हि पुरा महात्मा गोरक्षमादिश्य निजांगगुप्त्यै । नृपस्य कस्यापि तनुं परासोः प्रविश्य तत्पत्तनमाससाद ॥८०॥ भद्रासनाध्यासिनि योगिवर्ये भद्राण्यनिद्राण्यभवन्प्रजानां । ववर्ष कालेषु वलाहकोऽपि सस्यानि चाशास्यफलान्यभूवन् ॥८१॥ विज्ञाय विज्ञाः सचिवा नृपस्य काये प्रविष्टं कमपीह दिव्यं । समादिशन्राजसरोरुहाक्षीः सर्वात्मना तस्य वशीक्रियायै ॥८२॥ संगीतलास्याभिनयादिमेषु संसक्तचेता ललितेषु तासां । स एष विस्मृत्य मुनिः समाधिं सर्वात्मना प्राकृतवद्बभूव ॥८३॥ गोरक्ष एषोऽथ गुरोः प्रवृत्तिं विज्ञाय रक्षन्बहुधास्य देहं । निशांतकांतानटनोपदेष्टा नितांतमस्याभवदंतरंगः ॥८४॥ तत्रैकदा तत्त्वनिबोधनेन निवृत्तरागं निजदेशिकं सः । योगानुपूर्वीमुपदिश्य निन्ये यथापुरं प्राक्तनमेव देहं ॥८५॥ 10. Kámaṣástram edoctus[3], Ṣankara in Maṇḍanae eremum revertitur, Sarasvatí divinam formam recuperat, Maṇḍana veram religionem amplectitur, et *Sureṣvarae* cognomine a Ṣankara inter discipulos recipitur[4]. In Mahárashṭram profectus, Ṣankara in Ṣríṣaila monte Mallikárjunam adorat. 11. Ṣankara insidias ab Ugrabhairava kápálika sibi structas miraculo effugit: तत्रैकदाच्छादितनैजदोषः पौलस्त्यवत्कल्पितसाधुवेषः । निर्मानमायं स्थितकार्यशेषः कापालिकः कश्चिदनल्पदोषः ॥१॥ असावपश्यन्मदनाद्यवश्यं वश्येंद्रियाग्र्यैर्मुनिभिर्विमृग्यं । आदिश्य भाष्यं सपदि प्रशस्यमासीनमाश्रित्य मुनिं रहस्यं ॥२॥ दृष्ट्वैव हृष्टः स चिरादभीष्टं निर्धार्य संसिद्धमिव स्वमिष्टं । महद्विशिष्टं निजलाभतुष्टं विस्पष्टमचष्ट च कृत्यशिष्टं ॥३॥ गुणांस्तवाकर्ण्य मुनेऽनवद्यान्सार्वज्ञसौशील्यदयालुताद्यान् । द्रष्टुं समुत्कंठितचित्तवृत्तिर्भवंतमागां विदितप्रवृत्तिः ॥४॥ त्वमेक एवात्र निरस्तमोहः परांकृतद्वैतवचःसमूहः । आभासि दूरीकृतदेहमानः शुद्धाद्वये योजितसर्वमानः ॥५॥ परोपकृत्यै प्रगृहीतमूर्त्तिरमर्त्यलोकेष्वपि गीतकीर्त्तिः । कटाक्षलेशार्दितसज्जनार्त्तिः सदुक्तिसंपादितविश्वमूर्त्तिः ॥६॥ गुणाकरत्वाद्भुवनैकमान्यः समस्तविस्वादभिमानशून्यः । विजित्वरत्वाद्गलहस्तितान्यः स्वात्मप्रदत्वाच्च महावदान्यः ॥७॥ अशेषकल्याणगुणालयेषु परावरज्ञेषु भवादृशेषु । कार्यार्थिनः क्वाप्यनवाप्य कामं न यांति दुष्प्रापमपि प्रकामं ॥८॥ तस्मान्महत्कार्यमहं प्रपद्य निर्वर्तितं सर्वविदा त्वयाद्य । कापालिनं प्रीणयितुं यतिष्ये कृतार्थमात्मानमतः करिष्ये ॥९॥ अनेन देहेन सहैव गंतुं कैलाशमीशेन समं च रंतुं । अतोषयं तीव्रतपोभिरुग्रं सुदुष्करैरब्दशतं समग्रं ॥१०॥ तुष्टोऽब्रवीन्मां गिरिशोऽमुमर्थमभीप्सितं प्राप्स्यसि मत्प्रियार्थं । जुहोषि चेत्सर्वविदः शिरो वा हुताशने भूमिपतेः शिरो वा ॥११॥ एतावदुक्त्वांतरधान्महेशस्तदादि तत्संग्रहणे धृताशः । चराम्यथापि क्षितिपो न लब्धो न सर्ववित्तत्र मयोपलब्धः ॥१२॥ दिष्ट्याद्य लोकस्य हिते चरंतं सर्वज्ञमद्राक्षमहं भवंतं । इतः परं सेत्स्यति मेऽनुबंधः संदर्शनांतो हि जनस्य बंधः ॥१३॥ मूर्धाभिषिक्तस्य शिरःकपालं मुनीशितुर्वा मम सिद्धिहेतुः । आद्यं पुनर्मे मनसाप्यलभ्यं ततः परं तत्रभवान्प्रमाणं ॥१४॥ शिरःप्रदानेऽद्भुतकीर्तिलाभस्तवापि लोके मम सिद्धिलाभः । आलोच्य देहस्य च नश्वरत्वं यद्रोचते सत्तम तत्कुरु त्वं ॥१५॥ तद्याचितुं न क्षमते मनो मे को वेष्टदायी स्वशरीरमुज्झन् । भवान्विरक्तो न शरीरमानी परोपकाराय धृतात्मदेहः ॥१६॥ जनाः परक्लेशकथानभिज्ञा नक्तंदिवं स्वार्थकृतात्मचित्ताः । रिपुं निहंतुं कुलिशाय वज्री दाधीचमादत्किल वांछितास्थि ॥१७॥ दधीचिमुख्याः क्षणिकं शरीरं त्यक्त्वा, परार्थे स्म यशःशरीरं । प्राप्य स्थिरं सर्वगतं, जगंति गुणैरनर्घ्यैः खलु रंजयंति ॥१८॥ वपुर्धरंते परतुष्टिहेतोः केचित्प्रशांता दयया परीताः । अस्मादृशाः केचन संति लोके स्वार्थैकनिष्ठा दयया विहीनाः ॥१९॥ परोपकारं न विनास्ति किंचित्प्रयोजनं ते विधुतैषणस्य । अस्मादृशाः कामवशास्तु युक्तायुक्ते विजानंति न हंत योगिन् ॥२०॥ *Jímútaváho* निजजीवदायी दधीचिरप्यस्थि मुदा ददानः । आचंद्रताराकमपायशून्यं प्राप्तौ यशः, कर्णपथं गतौ हि ॥२१॥ यद्यप्यदेयं ननु देहवद्भिर्मयार्थितं गर्हितमेव सद्भिः । तथापि सर्वत्र विरागवद्भिः किमस्त्यदेयं परमार्थविद्भिः ॥२२॥ अखंडमूर्धन्यकपालमाहुः संसिद्धिदं साधकपुंगवेभ्यः । विना भवंतं बहवो न संति तद्वत्पुमांसो भगवन्पृथिव्यां ॥२३॥ प्रयच्छ शीर्षं भगवन्नमः स्तादितीरयित्वा पतितं पुरस्तात् । तमब्रवीद्वीक्ष्य सुधीरधस्तात्कृपालुरावृत्तमनाः[5] समस्तात् ॥२४॥ नैवाभ्यसूयामि वचस्त्वदीयं प्रीत्या प्रयच्छामि शिरोऽस्मदीयं । को वार्थिसात्प्राज्ञतमो नृकायं जानन्न कुर्यादिह बह्वपायं ॥२५॥ पतत्यवश्यं हि विकृष्यमाणं कालेन यत्नादपि रक्ष्यमाणं । वर्ष्मामुना सिध्यति चेत्परार्थः स एव मर्त्यस्य परः पुमर्थः ॥२६॥ वर्ते विविक्तेऽधिसमाधिसिद्धिविस्मियः समायाहि करोमि ते मतं । नाहं प्रकाशं वितरीतुमुत्सहे शिरःकपालं विजनं समाश्रय ॥२७॥ शिष्या विदंति यदि चिंतितकार्यमेतद्योगिन्मदेकशरणा विहतिं विदध्युः । को वा सहेत वपुरेतदपोहितुं स्वं, को वा क्षमेत निजनाथशरीरमोक्षं ॥२८॥ तौ संविदं वितनुतामिति संप्रहृष्टौ योगी जगाम मुदितो निलयं मनस्वी । श्रीशंकरोऽपि निजधामनि जोषमास्ते प्रोचे न किंचिदपि भावमसौ मनोगं ॥२९॥ शूली त्रिपुंड्री पुरतो व्यलोकि कंकालमालाकृतगात्रभूषः । संरक्तनेत्रो मदघूर्णिताक्षो योगी ययौ *Deṣika*-vásabhúmim ॥३०॥ शिष्येषु शिष्टेषु विदूरगेषु, स्नानादिकार्याय विविक्तभाजि । Ṣrí-*deṣikendre* तु सनंदनाख्ये, भीत्या स्वदेहं व्यवधाय गूढे ॥३१॥ तं भैरवाकारमुदीक्ष्य *deṣikas*

[1] Haec disticha Anantánandagirikṛitis imitatione facta sunt.

[2] De Matsyendra et Goraksha v. supra pp. 233, 236.

[3] Ṣankara ipse ejusmodi librum composuisse traditur: वात्स्यायनप्रोदितसूत्रजातं तदीयभाष्यं च निरीक्ष्य सम्यक् । स्वयं व्यधत्ताभिनवार्थगर्भं निबंधमेकं नृपवेषधारी ॥१८॥

[4] Sureṣvara = Brahman = Sarasvatís conjux.

[5] Kṛipálu B. कृतकृत् reliqui.

त्यक्तुं शरीरं व्यधित स्वयं मनः । आत्मानमात्मन्युदयुंक्त योजयन्समाहितात्मा करणानि संहरन् ॥३२॥ तं भैरवोऽलोकत लोकपूज्यं स्वसौख्यतुच्छीकृतदेवराज्यं । योगीशमासादितनिर्विकल्पं सनत्सुजातप्रभृतेरनल्पं ॥३३॥ जत्रुप्रदेशे चिबुकं निधाय व्यात्तास्यमुत्तानकरौ निधाय । जानूपरि प्रेक्षितनासिकांतं विलोचने सामि निमील्य कांतं ॥३४॥ आसीनमुच्चीकृतपूर्वगात्रं[1] सिद्धासने शेषितबोधमात्रं । चिन्मात्रविन्यस्तहृषीकवर्गं समाधिविस्मारितविश्वसर्गं ॥३५॥ विलोक्य तं हंतुमपास्तशंकः स्वबुद्धिपूर्वार्जिततीव्रपंकः । प्रापोद्यतासिः सविधं स यावद्विज्ञातवान्पद्मपदोऽपि तावत् ॥३६॥ त्रिशूलमुद्यम्य निहंतुकामं गुरुं यतात्मा समुदैक्षतांतः । स्थितश्रुकोप ज्वलिताग्निकल्पः स पद्मपादः स्वगुरोर्हितैषी ॥३७॥ स्मरन्नथैष स्मरदार्तिहारी प्रह्लादवश्यं परमं महस्तत् । स मंत्रसिद्धो नृहरेर्नृसिंहः श्रुत्वा ददर्शोग्रदुरीहचेष्टां ॥३८॥ स तत्क्षणक्षुभ्रनिजस्वभावः प्रवृद्धरूढिस्मृतमर्त्यभावः । आविष्कृतात्युग्रनृसिंहभावः समुत्पपातातुलितप्रभावः ॥३९॥ सटाच्छटास्फोटितमेघसंघस्तीव्रारवत्रासितभूतसंघः । संवेगसंमूर्छितलोकसंघः किमेतदित्याकुलदेवसंघः ॥४०॥ क्षुभ्यत्समुद्रं समुदूढरौद्रं रटन्निशाटं स्फुटदद्रिकूटं । ज्वलद्दिशांतं प्रचलद्धरांतं प्रभ्रश्यदक्षं दलदंतरिक्षं ॥४१॥ जवादभिद्रुत्य शितस्वरूग्रैर्दैत्येश्वरस्येव पुरा नखाग्रैः । क्षिपन्त्रिशूलस्य स तस्य वक्षो ददार विक्षिप्तसुरारिपक्षः ॥४२॥ तत्रादूगत्युग्रनखायुधाग्र्यो दंष्ट्रांतरप्रोतदुरीहदेहः । नृत्यं प्रचक्रे[2] नृहरिर्विदीर्णाद्युपट्टनाट्टालिकाट्टहासं ॥४३॥ आकर्णयंस्तं निनदं वहिर्गता उपागमन्नाकुलचित्तवृत्तयः । व्यलोकयन्भैरवमग्रतो मृतं ततो विमुक्तं च गुरुं सुखोषितं ॥४४॥ 12 (fol. 174ª). Deinde Gokarṇam, Harisankaram, Múkámbikáyáḥ sadanam proficiscitur[3]. In Sríbali vico Prabhákarae filium surdum et mutum sanat. In Sringagiri Sarasvatís templum condit: या *Śáradámbety* अभिधां वहंती कृतां प्रतिज्ञां प्रतिपालयंती । अद्यापि *Sringeripure* वसंती प्रद्योततेऽभीष्टवरान्दिशंती ॥६९॥ Toṭaka[4] (sive Troṭaka) a magistro quatuordecim scientias docetur. 13. Suresvaram, quem ad scribendum Bádáráyaṇasútravárttikam ipse adhortatus erat, Sankara, monentibus reliquis discipulis, illum disciplinae in ritibus observandis summum bonum quaerentis asseclam esse, ab opere absolvendo arcet, et ad explicandos alios libros suos impellit: इत्युक्तोपरते सुरेश्वरगुरौ, तेनैव 'शारीरके नो संभाव्यहहात्र वार्त्तिकं' इति प्रौढः शुगग्निं शनैः । धीराग्र्यः शमयन्विवेकपयसा देवेश्वरेण त्रयीभाष्ये[5] कारयितुं स वार्त्तिकयुगं बद्धादरोऽभून्मुनिः ॥६३॥ भावानुकारिमृदुवाक्यनिवेशितार्थं स्वीयैः पदैः सह निराकृतपूर्वपक्षं । सिद्धांतयुक्तिविनिवेशिततत्स्वरूपं दृष्ट्वाभिनंद्य परितोषवशादवोचत् ॥६४॥ सत्यं यदात्थ विनयिन्मम याजुषी या शाखा तदंतगतभाष्यनिबंध इष्टः । तद्वार्त्तिकं मम कृते भवता प्रणेयं सच्चेष्टितं परहितैकफलं प्रसिद्धं ॥६५॥ तद्वत्त्वदीया खलु काण्वशाखा ममापि तत्रास्ति तदंतभाष्यं । तद्वार्त्तिकं चापि विधेयमिष्टं परोपकाराय सतां प्रवृत्तिः ॥६६॥ तत्रोभयत्र कुरु वार्त्तिकमार्तिहारि कीर्तिं च याहि जितकार्त्तिकचंद्रिकाभां । मा शंकि पूर्वमिव दुःशठवाक्यरोधो मद्वाक्यमेव शरणं व्रज मा विचारीः ॥६७॥ इत्थं स उक्तो भगवत्पदेन श्रीविश्वरूपो विदुषां वरिष्ठः । चकार भाष्यद्वयवार्त्तिके द्वे आज्ञा गुरूणां ह्यविचारणीया ॥६८॥ आज्ञा गुरोरनुचरैर्न हि लंघनीयेत्युक्त्वा तयोर्निगमशेखरयोरुदारं । निर्माय वार्त्तिकयुगं[6] निजदेशिकाय निःसीमनिस्तुलनधीरुपदीचकार ॥६९॥ *Sanandano* náma guror anujnayá bháshyasya ṭíkáṃ vyadhiteritaḥ parám । yatpúrvabhágaḥ kila *Panchapádiká*, tachchheshagá *Vrittir* iti prathíyasí ॥ 70 ॥ Vyásarshisútranichayasya vivechanáya *ṭíkábhidhaṃ vijayaḍiṇḍimam* átmakírteḥ । nirmáya *Padmacharaṇo*[7] niravadyayuktidṛibdham prabandham akarod gurudakshiṇáṃ saḥ ॥ 71 ॥ आलोचयन्नथ तदानु गतिं ग्रहाणामूचे सुरेश्वरसमाह्वमुपह्वरे सः । पंचैव वत्स चरणाः प्रथिता इह स्युस्तत्रापि सूत्रयुगलद्वयमेव भूम्ना ॥७२॥ प्रारब्धकर्मपरिपाकवशात्पुनस्त्वं वाचस्पतित्वमधिगम्य वसुंधरायां । भव्यां विधास्यसितमां मम भाष्यटीकामाभूतसंलयमधिक्षिति सा च जीयात् ॥७३॥ इत्येवमुक्त्वाथ यतीश्वरोऽसावानंदगिर्यादिमुनीन्स हूत्वा । कुरुध्वमद्वैतपरान्निबंधानित्यन्वशान्निर्ममसार्वभौमः ॥७४॥ ते सर्वेऽप्यनुमतिमाप्य देशिकेंद्रोरानंदाचलमुखरा महानुभावाः । आतेनुर्जगति यथास्वमात्मतत्त्वांभोजार्कान्विशदतरान्निबंधान् ॥७५॥ 14. Padmapáda ad peragrandos locos sacros (tírthayátrá), Sankara ad visendam matrem moribundam proficiscitur (1–54). Padmapáda in regione australi haec sacraria adit: Kálahastísvaram (57), ubi Suvarṇamukharí fluvius; in Kánchíkshetra Ekámrádhísvaram Visvanátham, et Kallálesam[8] Lakshmíkántam adorat. Inde Puṇḍaríkapuram proficiscitur: पुंडरीकपुरमाययौ मुनिर्यत्र नृत्यति सदाशिवोऽनिशं । वीक्षते प्रकृतिरादिमा हृदा पार्वतीपरिणतिः शुचिस्मिता ॥६२॥ Ibi Sivagangátírtham. Idem quum, ad Rámasetum profecturus, apud

[1] °मुञ्चीकृत° vel °मुज्जीकृत° MSS. Schol. uchchaiḥ kṛitam.

[2] नृत्यं च चक्रे E. I. H. 1960. नृत्यं तदानीं reliqui.

[3] अंके निधाय व्यसुमात्मजातं महाकुलौ हंत मुहुः प्ररुद्य । तदेकपुत्रौ द्विजदंपती स दृष्ट्वा दयाधीनतया शुशोच ॥२१॥ अपारमंचत्यथ शोकमस्मिन्नभूयतोच्चैरशरीरवाचा । 'जायेत संरक्षितुमक्षमस्य जनस्य दुःखाय परं दयेति' ॥२२॥ आकर्ण्य वाणीमशरीरिणीं तामसाविति व्याहरति स्म विज्ञः । 'जगत्त्रयीरक्षणदक्षिणस्य सत्यं तवैकस्य तु शोभते सा' ॥२३॥ इतीरयत्येव यतौ द्विजातेः । सुतः सुखं सुप्त इवोदतिष्ठत् । समीपगैः सर्वजनीनमस्य चारित्र्यमालोक्य विसिस्मिये च ॥२४॥ रम्योपशल्यं कृतमालसालरसालहिंतालतमालसालैः । सिद्धिस्थलं साधकसंसदां तन्मूकांबिकायां स मुनिर्जगाहे ॥२५॥

[4] Olim *Giri* appellatus?

[5] Commentarios ad Upanishadas significari puto.

[6] Schol. वेदांतयोस्तैत्तिरीयबृहदारण्यसंज्ञयोस्तयोर्भाष्ययोरुदारं वार्त्तिकद्वयं निर्माय.

[7] i. e. ex auctoris nostri sententia *Sanandana*.

[8] कल्लाकेशं A.

cognatos devertisset, ab avunculo, monotheismi adversario, libri ejus concremantur. *Panchapádí* postea a Ṣankara ex memoria restituitur[1]. Desinit caput in versibus: कविताकुशलोऽथ केरलक्ष्माकमनः कश्चन *Rájaṣekharákhyaḥ* । मुनिवर्यममुं मुदा वितेने निजकोटीरनिघृष्टपत्रखाग्रः ॥१७१॥ प्रथते किमु *náṭakatrayí* (cf. cap. 2.) सेत्यमुना संयमिना ततो नियुक्तः । अयमुत्तरमाददे प्रमादादनले साहुतितामुपागतेति ॥१७२॥ मुखतः पठितां मुनींदुना तां विलिखन्नेष विसिस्मियेऽथ भूपः । वद किं करवाणि किंकरोऽहं वरदेति प्रणमन्व्यजिज्ञपच्च ॥१७३॥ नृप *Kálaṭi*-námakágrahára-dvijakarmánadhikáriṇo 'dya ṣaptáḥ । भवतापि तथैव ते विधेया वत पापा इति देशिकोऽशिषन्नं ॥१७४॥ पद्मांघ्रौ प्रतिपद्य नष्टविवृतिं तुष्टे पुनः केरलक्ष्मापालो यतिसार्वभौमसविधं प्राप्य प्रणम्यांजसा । लब्ध्वा तस्य मुखात्स्वनाटकवराख्यानंदपाथोनिधौ मज्जंस्तत्पादपद्मयुग्ममनिशं ध्यायन्प्रतस्थे पुरीं ॥१७५॥

15. Ṣankara, Sudhanvane rege comite et adjutore Indiae regiones peragrat: अथ शिष्यवरैर्युतः सहस्रैरनुयातः स सुधन्वना च राज्ञा । ककुभो विजिगीषुरेष सर्वाः प्रथमं *Setum* उदारधीः प्रतस्थे ॥१॥ अभवत्किल तस्य तत्र *Ṣáktair* Girijárchákapaṭán madhuprasaktaiḥ । निकटस्थवितीर्णभूरिमोदस्फुटरिंखत्पटुयुक्तिमान्विवादः ॥२॥ स हि युक्तिभिरैर्विधाय शाक्तान्प्रतिवाग्व्याहरणेऽपि तानशक्तान् । द्विजजातिवहिष्कृताननार्यानकरोल्लोकहिताय कर्मसेतुं ॥३॥[2] abhipújya sa tatra *Rámanátham*, saha *Páṇḍyaiḥ* svavaṣe vidháya *Cholán* । Dravidáns cha, tato jagáma Kánchím nagarím Hastagirer nitambakánchím ॥4॥ सुरधाम स तत्र कारयित्वा परविद्याचरणानुसारि चित्रं । अपवार्य च तांत्रिकानतानीद्भगवत्याः श्रुतिसंमतां सपर्यां ॥५॥ निजपादसरोजसेवनायै विनयेन स्वयमागतानथांध्रान् । अनुगृह्य स Venkaṭáchaleṣam प्रणिपत्याप *Vidarbharájadháním* ॥6॥ अभिगम्य स भक्तिपूर्वमस्यां कृतपूजः क्रथकैशिकेश्वरेण । निजशिष्यनिरस्तदुष्टबुद्धीन्व्यदधाद्भैरवतंत्रसावलंबान् ॥७॥ Deinde in Karṇáta regionem proficiscitur, et ibi sectam Kápálikám[3] ad veram religionem perducit. Exinde in maris occidentalis viciniam proficiscitur: यतिराडथ तेषु तेषु देशेष्विति पाषंडपरान्विमथ्नन् । अपरांतमहार्णवोपकंठं प्रतिपेदे प्रतिवादिदर्पहंता ॥२९॥ Gokarṇae *Nílakanṭham* Ṣivaitam confutat, cujus *Haradatta* discipulus fuisse traditur[4]. तदनंतरमागमांतविद्यां प्रणतेभ्यः प्रतिपादयंतमेनं । हरदत्तसमाह्वयोऽधिगम्य स्वगुरुं संगिरते स्म नीलकंठं ॥३३॥ भगवन्निह शंकराभिधानो यतिरागत्य जिगीषुरार्यपादान् । स्ववशीकृतभट्टमंडनादिः सह शिष्यैर्गिरिशालये समास्ते ॥३४॥ इति तद्वचनं निशम्य सम्यग्ग्रथितानेकनिबंधरत्नहारः । *Ṣivatatparasútra*bháshyakartá प्रहसन्वाचमुवाच शैववर्यः ॥३५॥ यतिनामृषभेण नीलकंठं जितमाकर्ण्य मनीषिधुर्यवर्यं । सहसोदयनादयः कवींद्राः (i. e. *Udayana* et alii viri sapientes) परमं द्वैतमुपाश्चकंपिरे स्म ॥७२॥ विषयेषु वितत्य नैजभाष्याण्यथ सौराष्ट्रमुखेषु तत्र तत्र । बहुधा विबुधैः प्रशस्यमानो भगवान् *Dváravatím* पुरीं विवेश ॥७३॥ भुजयोरतितप्तशंखचक्राकृतिलोहाहतसंभृतव्रणांकाः । शरदंडसहोदरोर्ध्वपुंड्रास्तुलसीपर्णसनाथकर्णदेशाः ॥७४॥ शतशः समवेत्य पांचरात्रास्त्वमृतं पंचभिदाविदां[5] वदंतः । मुनिशिष्यवरैरतिप्रगल्भैर्मृगराजैरिव कुंजराः प्रभग्नाः ॥७५॥ इति वैष्णवशैवशाक्तसौरप्रमुखानात्मवशंवदान्विधाय । अतिवेलवचोझरीनिरस्तप्रतिवाद्य् *Ujjayiním* पुरीमयासीत् ॥७६॥ Ibi Bháskaram[6] refutat (140). Inde in Avanti terram proficiscitur: स कथाभिरवंतिषु प्रसिद्धान्विबुधान् *Báṇa-Mayúra-Daṇḍi*-mukhyán । शिथिलीकृतदुर्मताभिमानान्निजभाष्यश्रवणोत्सुकांश्चकार ॥१४१॥, inde ad Báhlikas, ubi Jainarum placita refutat (155). इति माध्यमिकेषु भग्नदर्पेष्वथ भाष्याणि स नैमिषे वितत्य । दरदान्भरतांश्च शूरसेनान्कुरुपांचालमुखान्बहूनजैषीत् ॥१५६॥ पटुयुक्तिनिकृतसर्वशास्त्रं गुरुभट्टोदयनादिकैरजय्यं[7] । स हि *Khaṇḍanakára*-múḍhadarpam बहुधा व्युह्य वशंवदं चकार ॥१५७॥ तदनंतरमेष Kámarúpán अधिगत्याभिनवोपशब्दगुप्तं[8] । अजयत्किल Ṣáktabháshyakáraṃ स च भग्नो मनसेदमालुलोचे ॥१५८॥ निगमाब्जविकाशिबालभानोर्न समोऽमुष्य विलोक्यते त्रिलोक्यां । न कथंचन मद्वशंवदोऽसौ तदमुं दैवतकृत्यया हरेयं ॥१५९॥ इति गूढमसौ विचिंत्य पश्चात्सह शिष्यैः सहसा स्वशाक्तभाष्यं । परिहृत्य जनापवादभीत्या यतिनः शिष्य इवान्ववर्ततैषः ॥१६०॥ निजशिष्यपदं गतानुदीच्यानिति कृत्वाथ विदेहकौशलाद्यैः । विहितापचितिस्तथांगवंगेष्वयमास्तीर्य यशो जगाम गौडान् ॥१६१॥ abhibhúya *Murárimiṣra*varyaṃ sahasá cha-*Udayanaṃ* vijitya váde । abhibhúya cha *Dharmaguptamiṣram* स्वयशः प्रौढमगाययत्स गौडान् ॥१६२॥

16. Abhinavagupta (J. I. ?) fascinante Ṣankara morbo quodam desperato (bhagandara) afficitur, cui Padmapáda adhibitis precibus mysticis medetur (1–32): अथ यदा जितवान्यतिशेखरोऽभिनवगुप्तमनुत्तमांत्रिकं । स तु तदापजितो यतिगोचरं हतमनाः कृतवानपगोरणं ॥१॥ स ततोऽभिचचार मूढबुद्धिर्यतिशार्दूलममुं प्ररूढरोषः । अचिकित्स्यतमो भिषग्भिरस्मादजनिष्टास्य भगंदराख्यरोगः ॥२॥ अचिकित्स्यभगंदराख्यरोगप्रसरच्छोणितपंकिलस्य शाठ्यात् । अजुगुप्स्यविशोधनादिरूपां परिचर्या-

[1] ऐतिह्यमाश्रित्य वदंति चैव तदेव मूलं मम भाषणेऽपि ॥११६॥ Nescio an ex hac fabula, librum a recentiore quodem auctore retractatum esse, colligendum sit.

[2] एवं सेतुं प्रति प्रस्थितेन तत्र प्रस्थाने *Tulábhavání*-nikaṭasthánám parájayaṃ saṃkshepeṇa pradarsya etc. Schol.

[3] Pontifex eorum *Krakacha* fuisse dicitur.

[4] Ibidem hymnum Bhujanga metro usus scripsisse dicitur.

[5] Schol. अमृतं मोक्षं पंचभिदाविदां जीवेश्वरभेदो, जीवानां परस्परभेदो, जीवानामचित्तां भेद, ईश्वरस्याचित्तां भेदोऽचित्तां च परस्परभेद etc.

[6] Verba ejus: प्रशमिंस्त्वदुदीरितं न युक्तं 'प्रकृतिर्जीवपरात्मभेदिकेति'। न भिनत्ति जीवगेशगा वोभयभावस्य तदुत्तरोद्भवत्वात् ॥९४॥

[7] Guru = Prabhákara.

[8] i. e. Abhinavagupta.

Desunt in hoc codice disticha 97–107. capitis ultimi.

Auctor Anantánandagiris librum in usum suum ita convertit, ut permulta omiserit sive transposuerit, alia brevissime tractaverit, alia poetica licentia exornaverit et amplificaverit. A veritate hoc opus longius recedit, quam Ananta, quamquam nonnulla ex alio quodam fonte hausta esse videntur. Capita tria quatuorve ad philosophiam Vedánticam accuratius cognoscendam satis utilia erunt. Quae miracula Ṣankarae tribuuntur, nescio an Evangelii imitatione conficta sint. Multa certe in Ṣankarae vita sunt, qualis et nostro et Anantae libro traditur, quae suspicionem moveant, a Christo nonnulla in monotheismi Indici propugnatorem, corrupte quidem et ad superstitiones ethnicas accomodate, translata esse. Quae res investigatione accuratiore digna est.

Haec voluminis pars seculo superiore medio satis accurate exarata est. Fol. १०. (2, 84–3, 10.) desideratur. (WILSON 348b.)

627.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 287. Long. 13½. Lat. 6½. Linn. 12–16.

Sankshepaṣankarajayas, cum *Dhanapatis*, Rámakumárae filii, Bálagopálatírthae discipuli, commentario, *Sankaráchâryavijayaḍiṇḍima* appellato. (B.) Commentarius ab his distichis incipit, quae emendata subjeci: श्रीमद्विष्णु etc. ॥१॥

Numaḥ *ṣrí-Bálagopálatírthán Vyásamukhán* munín ।
Vighnahartṛín *Gaṇeṣádín* paṇḍitánṣ cha vimatsarán ॥2॥
Vyákhyánarahitasyásya vyákhyánam Ḍiṇḍimábhidham ।
Kriyate svíyabodháya, pramádaḥ kshamyatám budhaiḥ ॥3॥

Dhanapatim hanc operam anno 1799 absolvisse, ex his epilogi verbis patet:

पांडवेष्वहितारेशप्रमिते शुभवत्सरे ।
श्रावणे सितपंचम्यां सिंहे सिद्धो गुरावयं ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यबालगोपालतीर्थश्रीपादशिष्यसारस्वतजात्यंतर्गतदत्तवंशावतंसरामकुमारसूनुधनपतिसूरिविरचिते श्रीमच्छंकराचार्यविजयडिंडिमे षोडशः सर्गः ॥ Res faciliores satis accurate expedit, difficiliorum explicationem ab ejus aevi homine frustra quaeras. Passim locos integros ex Anandagiris opere, et simili quadam Ṣankarae vita, necnon e hymnis Ṣankarae tributis excerpsit. Idem auctor *Vidyáratnákaram* (E. I. H. 343. 344), encyclopaediam literarum Sanskriticarum, in *Colebrooki* usum, ex operibus vulgatis sine ulla crisi compilavit.

Codex post annum 1820 exaratus est. (MILL 19.)

628.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 96. Long. 16. Lat. 5. Linn. 8.

Sankshepaṣankarajayas. (C.)

Idem liber in codd. E. I. H. 441. 724 (fragm.). 734 (cum Dhanapatis commentario, anno 1802 exarato). 1960 exstat. Quorum in codicum numero noster A. et cod. E. I. H. 441. textum exhibere videntur corruptelis minimis foedatum.

In cod. E.I.H. 1960. tertium *Ṣankaravijaya* inscriptum opus reperitur. Idque capita 32. continens et metro vulgari compositum dialogi forma a *Chidvilása* yatíndra cum *Vijnánakanda* tapodhanendra communicatur. Incipit: अस्तु स्वस्तिकृते वस्तु निस्तुलानंदनिर्भरं । वस्तु वा शांकरं नः स्तादीप्सितार्थसमृद्धये ॥१॥ Uter liber recentior sit, hujus loci non est quaerere; id solum monuisse velim, ab utroque auctore Ṣankaram frequentissime *deṣikendram* nuncupari, quae appellatio neque ab Ánandagiri usurpari, et ritus Tántricos olere videtur[1]. Codex e libris Johannis Taylor provenit, ideoque in Deccan regione (Godátaṭe) exaratus est.

Manuscriptum nostrum post annum 1820 exaratum est. (MILL 6.)

629.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 126. Long. 13. Lat. 8. Linn. 12–15.

Vidvanmodataranginí (fluvius sapientium animis delicias afferens) liber a *Rámadeva*, *Chiranjíva* cognomen gerente, *Rághavendrae* filio, Káṣínáthae nepote, scriptus et in octo capita (taranga) divisus. Primum, collato Weberi Catal. p. 158 sqq. paulum emendatum, subjunxi: तमोगुणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी धरातलविहारिणी जडसमाजविद्वेषिणी । कलानिधिसहायिनी लसदलोलसौदामिनी मदं-

---

कर्म समाजुहाव बंधून् । किमिहास्ति यतेस्तवाधिकारः कितवेत्येनममी निनिंदुरुच्चैः ॥४६॥ अनलं बहुधार्थितापि तस्मै वत नादत्त च बंधुता तदीया । अथ कोपपरीवृतांतरोऽसावखिलांस्तानशपच्च निर्ममेंद्रः ॥४७॥ संचित्य काष्ठानि च शुष्कवंति गृहोपकंठे धृततोयपात्रः । स दक्षिणे दोष्णि ममंथ वह्निं ददाह तां तेन च संयतात्मा ॥४८॥ न याचिता वह्निमदुर्यदस्मै शशाप तान्स्वीयजनान्सरोषः । इतः परं वेदबहिष्कृतास्ते द्विजा यतीनां न भवेच्च भिक्षा ॥४९॥ गृहोपकंठेषु च वः श्मशानमद्यप्रभृत्यस्त्विति ताञ्छशाप । अद्यापि तद्देशभवा न वेदमधीयते नो यतिनां च भिक्षा ॥५०॥ तदाप्रभृत्येव गृहोपकंठेष्वासीच्छ्मशानं किल हंत तेषां । महत्सु धीपूर्वकृतापराधो भवेत्पुनः कस्य सुखाय लोके ॥५१॥

[1] Nam quod *deṣika* per se magistrum (guru) significare dicitur, id nescio an ab angusti judicii lexicographis proficiscatur.

तरवलंबिनी भवतु कापि कादंबिनी ॥१॥ *Daksho* दक्षोपमेयः समजनि जनितारंभसंभावनीयो रक्षोविक्षोभभीतः प्रथितजनपदो रक्षितो येन Gauḍaḥ । तस्याशीर्वाददूर्वादलकलितशिखो भूपतेर्यज्ञयूपः संजातोऽनेकशाखः स्फुटमिव निगमो व्यासतो व्यासमान्नः ॥२॥ क्रियादक्षस्य दक्षस्य *Ráḍhápura*nivásinaḥ । सौजन्यजनिता कीर्तिर्गौडदेशमपूरयत् ॥३॥ तस्य काश्यपगोत्रस्य कश्यपस्येव संततिः । प्रचुरा गौडदेशीयकुलीनाग्रसराभवत् ॥४॥ ब्राह्मण्याचारधाराचरणरसवशो हंसरूपोऽस्य वंशे *Káṣínáthá*bhidhánaḥ[1] समजनि विनतो गोषु च ब्राह्मणेषु । येनानीय प्रयत्नाद्द्विजचरणरजो मूर्ध्नि विन्यस्तमात्रं पुत्रादेरत्र सिद्धौषधमिव सहसानेकरोगाञ्जहार ॥५॥ सामुद्रिके सोऽथ समुद्रकल्पः *Sámudrikáchárya* इति प्रसिद्धिं । लेभे नृणामाकृतिदर्शनेन फलं वदन्भूतभविष्यदादि ॥६॥ अथ तस्य त्रयः पुत्रा जाताः पितृपरायणाः । *Rájendro, Rághavendraṣ* cha, *Maheṣaṣ* चेति ते क्रमात् ॥७॥ तेषामेष गुणोत्तरः समजनि ṣrí-*Rághavendraḥ* कृती बाल्ये यं समुदीक्ष्य लक्षणयुतं तातोऽनुरक्तोऽभवत् । लेभे षोडशवार्षिकः कृतिमतामानंदवृंदांकुरो *Bhaṭṭácháryaṣatávadhána*-padavíṃ यस्तीर्णविद्यार्णवः ॥८॥ बाल्येऽधीत्य समस्तशास्त्रमभितः *Siddhánta-vágíṣa-to* वागीशप्रतिमो बभूव विजयी .वादेषु विद्यावतां । यस्यास्वाद्य सरस्वतीरससुधाधारैकसारा गिरो मूर्धांदोलनशालिनो हि कवयो गायंति नित्यं यशः ॥९॥ एकैकमेकैककविप्रयुक्तं श्लोकस्थितं वर्णमपव्यवस्थं । आकर्ण्य तत्संख्यमथ प्रयुंक्ते स्वयंकृतश्लोकगतं च वर्णं ॥१०॥ रीत्यानया श्लोकशतं कवीनां शतस्य निर्वर्त्त्यवधारयित्वा । समस्यया पूर्तिमतीमथैतां स्वयंकृतश्लोकशतीं तथैव ॥११॥ अतोऽभिधानेन शतावधानो बभूव लोके विदितप्रभावः । अनन्यसाधारणशक्तिशाली संख्यावतां संसदि माननीयः ॥१२॥ श्रुत्यर्थसार्थानवबोधहेतोर्मोहांधकारे पततां चिराय । संचारहेतोर्विविधक्रियायै *Mantrárthadípaṃ* कृतवान्कृती यः ॥१३॥ नानाव्यवस्थाभ्रमवंतमंतर्विद्वद्विचारोच्छलदुत्तरंगं । yaḥ *Kálatattvárṇavam* uttarítuṃ *Rámaprakáṣaṃ* nibabandha *setum* ॥ 14 ॥ यस्य च कविद्वयकृतमेतच्छ्लोकद्वयं ।

1. Ahaṃ *Hariharaḥ* siddher avilambasarasvatiḥ ।[2]
   Sákshách *Chhatávadhánas* tvam avatírṇá Sarasvatí
2. Pumrúpádaraṇí[3] sákshád avatírṇá Sarasvatí । [॥ 15 ॥
   Jitaḥ[4] *Ṣatávadhάno* 'to Vishṇunápi na jishṇuná

Kiṃ cha । [॥ 16 ॥

Adhíyánam uddiṣya chádhyápako yam
Bhavánandasiddhántavágíṣa úche ।
'Ayaṃ ko 'pi devo 'navadyátividyá-
chamatkáradharám apárám bibharti' ॥ 17 ॥[5]

तस्मादहं समुत्पन्नो महापुरुषतः पुमान् । धामैकनिधितः सूर्यात्किरणैककणो यथा ॥१८॥ विचार्य तारकं चक्रं पिता मे करुणापरः । मन्नाम *Rámadeveti* कृतवान्नामकर्मणि ॥१९॥ नाम्नैव संबोध्य जनः कथायां यदेवमाकारयिता[6] तदाशीः । ततोऽग्रजो मामतिवत्सलत्वाच्चिरंचिरंजीवतया जुहाव ॥२०॥ सोऽहं पुरः समधिगत्य पितुः प्रसादं ब्रह्मैकतां गतवतः शिवराजधान्यां । यत्नादधीतमनधीतमथापि शास्त्रमध्यापयामि निभृतं निपुणं विचार्य[7] ॥२१॥ *Nyáyádiṣástreshu* mayá kṛitá ye *kávyeshu* ye vá ruchiraprabandháḥ । bhavanti vidyásu cha yásu yásu ye बुधास्तत्परितोषकास्ते ॥२२॥ संप्रत्यसौ सर्वमहीश्वराणामपंडितानामपि सन्मतीनां । विलासहेतोरथ पंडितानां विरच्यते कोऽपि मया प्रबंधः ॥२३॥ पुनः पुनः पंडितमंडलीं तां याचे यया भूरपि मंडितेयं । मात्सर्यमुत्सृज्य कृतिं ममैतां सर्वे भवंतोऽपि विलोकयंतु ॥२४॥ जाने कदाचिदपि नैव शिवस्वरूपात्तातात्परं परमदैवतमन्यदत्र । तस्मादिमां कृतिमिहास्य तरंगिणीत्वे पाद्याय तच्चरणयोः परिकल्पयामि ॥२५॥ एतां मदीयामवगाह्य सम्यक्तरंगिणीं शुद्धधियो मनुष्याः । विद्यार्णवालोडनमंतरेण भवंतु *Shaṭṣástramata*-pravíṇáḥ ॥ 26 ॥ द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयविधिप्रोद्बुद्धबुद्धिः श्रुतो भट्टाचार्यशतावधान इति यो गौडोद्भवोऽभूत्कविः । विद्वन्मोदतरंगिणी ननु चिरंजीवेन तज्जन्मना शास्त्रे या रचितोचितः प्रथमकस्तस्यास्तरंगो गतः ॥२७॥

इति महामहोपाध्यायश्रीचिरंजीवभट्टाचार्यकृतविद्वन्मोदतरंगिण्यां प्रथमस्तरंगः ॥१॥ '

Argumentum libri, systematum philosophicorum et religiosorum expositionem popularem, hic illic salibus aspersam, continentis, *Fr. Windishmann* in libro Münchener Gelehrte Anzeigen 1844. XVIII. p. 581 sqq. breviter et dilucide enarravit. Partem libri, tar. II. III. VIII. Kali-Krishna Bahadur anno 1832 et 1834, sententiis et distichis nonnullis praetermissis, edidit et Anglice se vertisse professus est. De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 158.

Tar. I. fol. 6^b; II. fol. 20^b; III. fol. 30^b; IV. fol. 47^b; V. fol. 61^b; VI. fol. 72^b; VII. fol. 97^b; VIII. fol. 125^b.

Codex post annum 1810 satis accurate exaratus est. (Mill 41.)

---

[1] Káṣínátho *'shṭamo 'smát* Cod. Berol.

[2] °sarasvatí MS.

[3] Sic MSS.

[4] जातः MS.

[5] Bhujangaprayáta.

[6] यदेतमाका° MSS.

[7] 'Equidem quum praesentem patris favorem mihi conciliaverim, qui Váráṇasiae cum numine conjunctus est, diligenter doctrinas, quas (ab eo) edoctus sum, aliasve quas non edoctus sum, trado, rebus obscuris cum sollertia perpensis.' Metri ratione respecta, equidem verba: ब्रह्मैकतां गतवतः शिवराजधान्यां de 'Rághavendra in urbe Benares mortuo' intellexerim; *Windishmann* vero Ṣivarájadhányám vocabulum in alteram distichi partem tractum ad *Rámadevam* Benaris magisterium exercentem retulit.

N. JURISPRUDENTIA (DHARMA).

A. DHARMASASTRA.

630.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 47. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 6. Linn. 10, 11.

Dharmaṣástram, legum codex, vulgo *Yájnavalkyae* tributus, antiquitate Mánavadharmaṣástrae proximus. Caput primum de moribus et cerimoniis (áchára), secundum de jure civili (vyavahára), tertium de piamentis (práyaṣchitta) agit.

Codex noster cum Chambersiano 346, nunc Berolini adservato, tantopere consentit, ut ex eodem fonte utrumque derivatum esse facile appareat. Cujus rei probandae causa varias lectiones distichorum primi libri 1–150. cum Stenzleri textu collatorum excerpsi.

5. प्रवर्तकाः. 10. निषेकाद्याः. 18. अंतर्जानु. 23. पूर्वकां. 24. स प्रोक्ष्य. 29. भैक्ष्यं. 31. अपोशान. 32. आद्यात्. 37. षाडशाद्वाद्वा. 47. अधीयीत. 56. नैतन्मम. 59[a]. यज्ञस्यर्त्विजे. 59[b]. उत्तरजश्च. 62. वेतने. 66. दंड्यो. Ibid. दूषयंस्तां. 71. गंधर्वाश्च. 79. चतस्रस्तु. 82. भूषणाच्छादनैः. 85[a]. पुत्राश्च. 85[b]. स्वातंत्र्यं न. 87. इह. 88. विनेतराः. 89. वृतवर्ती. 97. पंचमे सप्तमेऽपि वा. 98. प्रकुर्वीत. Ibid. पूर्विकां. Post distichon 89. haec sequuntur:

कंटकिक्षीरवृक्षोत्थं द्वादशांगुलिसंमितं ।
कनिष्ठकाग्रवत्स्थूलं पर्वार्धकृतकूर्चिकं ।
दंतधावनमुद्दिष्टं जिह्वोल्लेखनिका तथा ।

99. अवगच्छेत्. 101. अध्यात्मिकां. 106. अपोशान. 108. सत्कृत्य भिक्षा दातव्या भिक्षवे. 109. सत्क्रियान्वासनं. 113. नातितृप्तोऽथ. 115. चोत्थाय. 119. कुसीदकृषि. 124. स हि सोमं. 125. पशुं. 132. वार्धुषी. 136. वर्ज्यं. Ibid. सर्वमंत्रं. 137. निःक्षिपेत्. 143. यथोत्तरं द्वि post वहिः. 144. तथा pro मृते. 146. च pro वा. 147. कृतांतरे. 148. श्मशाने.

Distichorum omnium numerus in hoc codice 1058. In fine haec adduntur, emendatis emendandis a me exscripta:

विप्रैरेतद्विशेषेण धार्यं वाजसनेयकैः ।
इच्छद्भिर्धर्ममतुलमिह लोके परत्र च ॥५०॥
यदवाप्तं मया देवादादित्याद्वै सनातनात् ।
तद्वः सर्वमिदं प्रोक्तं श्रुतिस्मृत्यभिसंज्ञितं ॥५१॥
निःश्रेयसकरं नृणां शास्त्रं देवाभिपूजितं ।
ज्ञात्वा ये च व्यवस्यंति ते नेहायांति वै पुनः ॥५२॥
निर्जित्य वाजसनेयानृषीन्सर्वानुपस्थितान् ।
गावो येनाहृतास्तस्मै नमोऽस्तु ब्रह्मरातये ॥५३॥
अध्यापयितुं संक्षिप्तं शास्त्रं बुद्धिविवर्धनं ।
अतुलं छंदसि हैतद्याज्ञवल्क्येन भाषितं ॥५४॥[1]
सर्वपापहरं पुण्यं सुप्रसन्नं समंजसं ।
श्लोकानामपि विज्ञेयं सहस्रं च शताधिकं ॥५५॥ etc.
प्रकाशिता येन यजूंषि लोके भृगोः सकाशात्तपसः प्रभावात् ।
तं याज्ञवल्क्यं ककुदं मुनीनां नमस्करोम्यार्तिहरं मुनींद्रं ॥

Editio praestantissima cum versione accurata Germanica a *Stenzler* anno 1849 Berolini edita est. Quam versionem Roer et Montriou in libro: 'Hindu law and judicature from the Dharma-ṣástra of Yájnavalkya. Calcutta, 1859. 8°.' Anglice reddiderunt.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (MILL 55.)

631.

Foll. 217[b]. Hoc folium, quod literatura Bengalica hoc seculo ineunte exaratum est, laeva numero ৮৫, dextra ৭৪. signatum, *Mitáksharae,* a *Vijnáneṣvara* scriptae, fragmentum continet, quo Yájnavalkyae distichon 2, 127. explicatur. (WILSON 163[d].)

632.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 354. Long. $13\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 9.

Continetur hoc codice commentarius ad secundum *Mitáksharae,* a Vijnáneṣvara compositae, caput, quo jus forense tractatur. Qui commentarius subscriptione a *Lakshmídeví* compositus esse dicitur. In folio 1[a]. vero titulus *Mitáksharáṭíká Bálambhaṭṭí* inscriptus est. Incipit: पूर्वस्मिंते दुष्टदंडस्य शिष्टरक्षणस्य विधानादन्वयव्यतिरेकाभ्यां पालनाधिकारिणाहरहर्व्यवहारदर्शनं कर्त्तव्यमित्युक्तं तस्य व्यवहारस्य स्वरूपप्रकारेतिकर्तव्यताकांक्षायामयमध्याय इत्याहाभिषेकादीति.

In fine haec leguntur: इति श्रीमन्मिताक्षराव्याख्याने महादेवभट्टात्मजोमांगजवैद्यनाथाङ्गभूत्तनालकृष्णाजनिपापगुंपाख्यश्रीलक्ष्मीदेवीविरचिते लक्ष्म्यभिधे व्यवहारप्रकरणं संपूर्णः ॥ Quae verba, quamvis corrupta, opus post medium seculum duodevicesimum compositum esse probant.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 160.)

633.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 155. Long. 16. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Continetur hoc codice *Subodhiní,* commentarius brevis ad Vijnáneṣvarae Mitáksharám a *Viṣveṣara* (bhaṭṭa-

[1] i. e. 'Hic legum codex praestantissimus, animi incrementum, ut docendo inserviret, a Yájnavalkya metrice in compendium redactus est.'

Visvesvara) Peṭṭibhaṭṭae et Ambikae filio, e Kausika gente oriundo, compositus. (A.) Incipit:

नमः सकलकल्याणभाजनाय पिनाकिने ।
नमो लक्ष्मीनिवासाय देवतायै गिरां नमः ॥१॥
पेट्टिभट्टात्मजः श्रीमान् भट्टविश्वेश्वरः सुधीः ।
व्याख्यां मिताक्षराख्यायाः कुरुतेऽयं सुबोधिनीं ॥२॥
मतिर्येषां शास्त्रे प्रकृतिरमणीया, व्यवहृतिः
परा, शीलं श्लाघ्यं, जगति ऋजवस्ते कतिपये ।
चिरं चित्ते तेषां मुकुरतलभूते स्थितिमिया-
दियं *Vyásáraṇyapravaramunisishyasa* भणितिः ॥३॥

पूर्व्वाध्यायायान्ते राजधर्म्मकथनप्रस्तावेन दुष्टेषु दण्डविधानाच्छिष्टेषु परिपालनविधानादन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रजापालनाधिकारिणाऽहरहर्दर्शनं कर्त्तव्यमित्युक्तं । तस्य व्यवहारस्य स्वरूपेतिकर्त्तव्यताकाङ्क्षायामुत्तराध्याय आरभ्यते । अभिषेकादिगुणयुक्तस्येति ।

1. Vyavahāramātṛiká fol. 8^{b}; 2. asádháraṇamátṛiká fol. 31^{b}; 3. riṇádánaprakaraṇam et 4. nikshepaprakaraṇam fol. 48^{b}; 5. sákshiprakaraṇam fol. 56^{a}; 6. lekhyaprakaraṇam fol. 57^{a}; 7. divyaprakaraṇam fol. 60^{b}; 8. rikthavibhágaprakaraṇam fol. 113^{a}; 9. símávivádaprakaraṇam fol. 116^{b}; 10. svámipálavivádaprakaraṇam fol. 113^{b}; 11. asvámikavikrayaprakaraṇam fol. 119^{b}; 12. dattápradánikam fol. 121^{a}; 13. krítánusayaprakaraṇam fol. 121^{b}; 14. abhyupetyásusrúshá fol. 123^{a}; 15. samvidvyatikramaprakaraṇam fol. 123^{b}; 16. vetanádánaprakaraṇam fol. 125^{a}; 17. dyútasamáhvayaprakaraṇam fol. 125^{b}; 18. vákpárushyam fol. 130^{a}; 19. daṇḍapárushyaprakaraṇam fol. 134^{a}; 20. sáhasaprakaraṇam fol. 134^{b}; 21^{a}. *nejakádínáṃ daṇḍavidhánaṃ náma prásangikaprakaraṇam* fol. 136^{a}; 21^{b}. vikríyásampradánam fol. 138^{b}; 22. sambhúyasamutthánam fol. 142^{b}; 23. steyaprakaraṇam fol. 146^{b}; 24. strísaṃgrahaprakaraṇam fol. 152^{a}; 25. prakírṇakam fol. 154^{b}.

In fine disticha duo leguntur, quorum primum, collato codice B. emendatum, exscripsi:

माता पुण्यचरित्रकीर्त्तिविभवा (°विमला B.) यस्यांबिका नामतः,
शाकल्यापरमूर्त्तिरार्यचरितः श्रीपेट्टिभट्टः पिता ।
सोऽयं कौशिकवंशभूषणमणिः श्रीभट्टविश्वेश्वरो
विज्ञानेश्वरसूक्तिभारविवृतौ दक्षश्चिरं वर्धते ॥१॥[1]

Codex post annum 1810 satis accurate exaratus est. (Wilson 32.)

634.

Foll. 167–217. Lit. Bengal. Linn. 13–17. *Subodhinís* fragmentum, quo Mahesvarae commentarius inde ab initio usque ad finem capitis rem hereditariam tractantis continetur. (B.)

[1] °सूक्तिभारविवृतौदीक्षश्चिरं B.

Haec voluminis pars post annum 1805 exarata est. (Wilson 163^{c}.)

635.

Foll. 218–251. Mitáksharayáḥ *Siddhántasangrahas*, placitorum, quae Mitákshará libro continentur, compendium, a *Rádhámohanaṣarman* factum. Incipit:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं राधामोहनशर्म्मणा ।
मिताक्षरायाः सिद्धान्तसंग्रहोऽयं विलिख्यते ।

सर्व्वत्र संक्षेपे कार्य्यकारित्वाभावादष्टादशविवादपदसिद्धान्तसंग्रहेऽयं यत्नः । यद्यप्यष्टादशविवादपदानां परस्परकार्य्यकारणभावाभावान्मानवेयपाठक्रमो ग्रन्थकृद्भिर्न लिखितस्तथापि प्रसिद्धत्वात्तत्क्रम एवात्र लिख्यते मतन्तु योगीश्वरस्यैव ।

Auctor, quae Vijnánesvara de octodecim actionum civilium generibus protulit, in compendium redegit et perraro annotationibus illustravit, ordinem vero eum secutus est, qui Mánavadharmae libris VIII et IX (cf. VIII, 4–7) observatus est, et quem ipse vulgo retineri (*prasiddhatvát*) declarat.

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte exarata est. (Wilson 163^{e}.)

636, 637.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. Foll. 1–274. Long. 11. Lat. 5. Linn. 9. Foll. 275–332. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 14. Vol. II. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 5. Linn. 10.

Parásarasmṛitiryákhyá Mádhavíyá, legum codicis Parásarae tributi explicatio, a *Mádhava* composita (A.), quo opere auctor se Parásarasanhitám interpretatum esse profitetur, re vera textu illo exili usus est, quo suam morum, legum, philosophiae, theologiae doctrinam, e variis fontibus petitam, exponeret et in conspectu collocaret. Quare, quae ex libris antiquioribus afferuntur, nonnunquam satis utilia sunt, sed in explicandis Parásarae verbis a re et veritate longius discessit, quam Vijnánesvara in Yájnavalkyae commentario.

Vol. I. foll. 332. Adhyáya I–III. Prooemii partem majorem, qua inprimis Parásarasmṛitis auctoritas arguitur, collatis codicibus B. et E. I. H. 402.[2] paulum emendatam, subjeci:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥१॥
सोऽहं प्राप्य विवेकतीर्थपदवीमाम्नायतीर्थे परं
मज्जन्सज्जनतीर्थसंगनिपुणः सद्वृत्ततीर्थं श्रयन् ।
लब्ध्वामाकलयन्प्रभावलहरीं *sri-Bháratítírthato*
Vidyátírtham उपाश्रयन्हृदि भजे श्रीकंठमव्याहतं ॥२॥

[2] Hoc apographon e codice, anno 1597 exarato, transscriptum est.

सत्यैकव्रतपालको द्विगुणधीस्त्र्यर्घी चतुर्वेदिता
पंचस्कंधकृती षडन्वयदृढः सप्तांगसर्वंसहः ।
अष्टव्यक्तिकलाधरो नवनिधिः पुष्यद्दशप्रत्ययः
स्मार्तोच्छ्रायधुरंधरो विजयतां *ṣrí-Bukkaṇaḥ* क्ष्मापतिः ॥३॥
इंद्रस्यांगिरसो, ऽनलस्य सुमतिः, शैव्यस्य मेधातिथि-
र्धौम्यो धर्मसुतस्य, वैन्यनृपतेः स्वौजा, निमेर्गौतमिः ।
प्रत्यग्दृष्टिररुंधतीसहचरो रामस्य पुण्यात्मनो
यद्वत्तस्य विभोरभूत्कुलगुरुर्मंत्री तथा *Mádhavaḥ* ॥४॥
प्रज्ञामूलमहाविवेकसलिलैः सिक्तावलोपघ्निका[1]
मंत्रैः पल्लविता विशालविटपा संध्यादिभिः षड्गुणैः ।
शक्त्या कोरकिता यशःसुरभिता सिद्धा समुद्यत्फला
संप्राप्ता भुवि भाति नीतिलतिका, सर्वोत्तरं माधवं ॥५॥
Ṣrímatí jananí yasya, sukírtir *Máyanaḥ* pitá ।
Sáyaṇo Bhoganáthaṣ cha manobuddhí sahodarau ॥6॥
Yasya *Baudháyanaṃ* sútraṃ, ṣákhá yasya cha yájushí ।
Bháradvájaṃ kulaṃ yasya, sarvajnaḥ sa hi Mádhavaḥ ॥7॥
स माधवः सकलपुराणसंहिताप्रवर्तकः स्मृतिसुखमापराशरः ।[2]
परावरस्मृतजगदीहितासये पराशरस्मृतिविवृतौ प्रवर्तते ॥८॥
पराशरस्मृतिः पूर्वैर्न व्याख्याता निबंद्धृभिः ।
मयातो माधवार्येण तद्व्याख्यायां प्रयत्यते ॥९॥

ननु "नेयं स्मृतिर्व्याख्यानमर्हति तत्प्रामाण्यस्य दुर्निरूपत्वात् । यत्तु वेदप्रामाण्यकारणं जैमिनिना सूत्रितं तत्प्रमाणं बादरायणस्यानपेक्षत्वादिति, न तत् *paurusheyeshu* मूलप्रमाणसापेक्षेषु ग्रंथेषु योजयितुं शक्यते । तर्ह्यस्तु मूलप्रमाणमुपजीव्य प्रामाण्यं । तन्न, मूलस्य दुर्भणत्वात् ।[3] न तावत्प्रत्यक्षं मूलं, धर्मस्यातींद्रियत्वात् । नाप्यनुमानं, तस्य प्रत्यक्षसापेक्षत्वात् ।[4] नापि पुरुषांतरवाक्यं । विप्रलंभकस्य पुंसो यथादृष्टार्थवादित्वाभावात्, अविप्रलंभकस्यापि संशयविपर्ययसंभवात् । नापि चोदना, तस्या अनुपलब्धेः । नो खलु स्मर्यमाणानां शौचाद्याचाराणां मूलभूतां कांचिच्चोदनां प्रत्यक्षत उपालभामहे । nápy *anumátuṃ* ṣakyate, Ṣákyádipraṇítachaityavandanádishv atiprasangát. Athochyeta[5]: 'Manvádismṛitínáṃ Ṣákyádismṛitínáṃ chásti mahad vaishamyam, pratyakshavedenaiva sákshán *Manvádi*prámáṇyángíkárát. *Yad vai kiṃcha* Manur avadat, tad bheshajam iti hy ámnáyate. Na tv evaṃ *Ṣákyádi*smṛityanugráhakaṃ kiṃchid vaidikaṃ vacho 'sti. Ato noktátiprasanga' iti. *Tan na. Yad vai kiṃchety* asyárthavádatvena svárthe tátparyábhávát. मानवी ऋचौ धाय्ये कुर्यादिति विधाय तद्विधिस्तावकत्वेन यद्वैकिंचेत्यादेः पठितत्वात् । तस्य च विधेरयमर्थः । इष्टिविकृतिरूपे सोमारौद्रे चरावतिदेशतः प्राप्तासु सामिधेनीषु मध्ये प्रक्षेप्तव्यौ धाय्यासंज्ञकौ द्वौ मंत्रौ, तौ मानवौ कर्तव्याविति । तत्र मानवत्वमुक्तेनार्थवादेन[6] प्रशस्यते । अतो न स्मृतिप्रामाण्यं वेदेनोक्तमिति शाक्यादिस्मृतिवदप्रमाणभूता एव मन्वादिस्मृतयः । तथा चोक्तं ।

प्रायेणानृतवादित्वात्पुंसां भ्रांत्यादिसंभवात् ।
चोदनानुपलब्धेश्च श्रद्धामात्रात्प्रमाणतेति ॥

अस्तु वा कथंचिन्मनुस्मृतेः प्रामाण्यं तथापि प्रकृतायाः पराशरस्मृतेः किमायातं ।[7] न हि मनोरिव पराशरस्य महिमानं क्वचिद्वेदः प्रख्यापयति । तस्मात्तदीयस्मृतेर्दुर्निरूपं प्रामाण्यं" ।

अत्रोच्यते । *Prámáṇyasya svatastvád, aprámáṇye káraṇábhávách cha smṛitayaḥ pramáṇam.* यत्त्वप्रामाण्यसाधकमनृतवादित्वादिहेतुत्रयमुपन्यस्तं तदसिद्धं । आजन्मसिद्धेषु मनुपराशरादिष्वनृतवदनभ्रांत्योरत्यंतानाशंकितत्वेन हेतोः स्वरूपासिद्धेः । न चाजन्मसिद्धौ विवदितव्यं, पराशरादिसद्भावबोधिनामेव मंत्रार्थवादेतिहासपुराणानां तदीयसिद्धिबोधकत्वात् । मंत्राद्यप्रमाणे[8] च पराशराद्यसद्भावेऽनाश्रया सिद्धिः केन वार्येत । मानांतराविरुद्धानामननुवादिनां मंत्रादीनां स्वार्थप्रामाण्यमुत्तरमीमांसायां देवताधिकरणे व्यवस्थापितं । अर्थवादाधिकरणे तु स्वार्थप्रामाण्यनिराकरणं विरुद्धानुवादयोः सावकाशं । अतो यद्वैकिंचेत्यर्थवादस्य विधिस्तावकस्य स्वार्थेऽपि तात्पर्यमस्तीति न शाक्यादिप्रतिवंदी युक्ता । तदेवाभिप्रेत्य *Chaturvinṣatimate* शाक्यादिवाक्यानामनादरणीयत्वमुक्तं ।

अर्हच्चार्वाकवाक्यानि बौद्धादिपठितानि तु ।
विप्रलंभकवाक्यानि तानि सर्वाणि वर्जयेदिति ॥

न च पराशरमहिम्नोऽश्रौतत्वं । स होवाच Vyásaḥ *Páráṣarya* इति श्रुतौ पराशरपुत्रत्वमुपजीव्य व्यासस्य स्तुतत्वात् । यदा सर्वसंप्रतिपन्नमहिम्नो वेदव्यासस्यापि स्तुतये पराशरपुत्रत्वमुपजीव्यते, तदा किमु वक्तव्यमचिंत्यमहिमा पराशर इति । किंच वाजसनेयिशाखायां वंशब्राह्मणे वेदसंप्रदायप्रवर्तकगुरुशिष्यपरंपरायां पराशरस्य पुत्रपुत्रौ श्रूयेते । घृतकौशिकाद्घृतकौशिकः पाराशर्यायनात्पाराशर्यायणः पाराशर्यात्पाराशर्यो जातूकर्ण्यात् (शत° ब्रा° १४. ५. ५. २१.) इत्यादि । तस्मात्पराशरोऽपि मनुसमान एव । एष एव न्यायो वसिष्ठात्रियाज्ञवल्क्यादिषु योजनीयः । तत्तद्विषयश्रुतीनामुपलंभात् । ऋषयो वा इंद्रं प्रत्यक्षं नापश्यन् तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत् । अत्रिरदादौर्वाय[9] प्रजां पुत्रकामाय । अथ याज्ञवल्क्यस्य द्वे भार्ये बभूवतुरित्याद्याः श्रुतयः । न चैवं सति

[1] सिक्तापलो° A. सिक्तावलो° B. C.

[2] स्मृतिसुखमा° A.

[3] यद्यस्तु मूलप्रमाणमुपजीव्य प्रामाण्यं तत्तन्मूलस्य दुर्भणत्वात् । A.

[4] तस्य प्रत्यक्षमूलत्वात् A.

[5] 'Quodsi dicatur.'

[6] मानववचनमु° B. C.

[7] किमायतं B. C.

[8] मंत्राद्यप्रामाण्ये च B. C. सद्भावेनाश्रया MSS. Totum locum *Muller*, Ancient Sanscrit Literature, p. 90. ita vertit: 'Nay, even if we had not the testimony of the Mantras, how could the perfection of Paráśara and others be denied, which is involved in their very existence? A difference of opinion is quite impossible.' Locus mihi quidem sic videtur reddendus esse. 'Quodsi Paráṣaram aliosque re vera exstitisse, Mantrae ceterique libri sacri auctoritate sua comprobent, quis est, qui eorum virorum perfectionem aliunde non pendentem negare possit?'

[9] अत्रिरदर्शदौर्वाय A. pr. m. C. अत्रिरादर्शदौर्वाय A. s. m. अत्रिरदर्शदौर्वाय B.

मन्वादिस्मृतौ कुतोऽनादर इति शंकनीयं, मन्वादिस्मृतेर्मेधातिथ्यादिभिर्व्याख्यातत्वात्।[1] या च मूलभूतचोदनानुपलब्धिरुपन्यस्ता साप्यसिद्धा। 'पंच वा एते महायज्ञाः संतति प्रतायंते, संतति संतिष्ठंते । देवयज्ञः पितृयज्ञो भूतयज्ञो मनुष्ययज्ञो ब्रह्मयज्ञ' इत्यादीनां स्मार्तधर्ममूलभूतचोदनानामुपलंभात्। संतति संततं नित्यमित्यर्थः। यत्रापि शौचादौ नोपलभ्यते तत्रापि सा संभाव्यते। तथा चोक्तं भट्टाचार्यैः।

वैदिकैः स्मर्यमाणत्वात्तत्परिग्रहदार्ढ्यतः।
संभाव्य वेदमूलत्वात्स्मृतीनां मानतोचिता ॥ इति।

मनुनाप्येतदेवाक्तं।

श्रुतिं पश्यंति मुनयः स्मरंति च तथा स्मृतिं।
तस्मात्प्रमाणमुभयं प्रमाणैः प्रमितं भुवि ॥
योऽवमन्येत ते तूभे हेतुशास्त्राश्रयान्नरः।
स साधुभिर्बहिष्कार्यो नास्तिको वेदनिंदकः ॥[2] इति।

आनुशासनिकेऽपि।

धर्मं जिज्ञासमानानां प्रमाणं परमं श्रुतिः।
द्वितीयं धर्मशास्त्रं तु तृतीयं लोकसंग्रहः ॥ इति।

तस्माद्व्याख्यातुं योग्या पराशरस्मृतिरिति सिद्धं।

पराशरस्मृतावस्यां ग्रंथकृद्भिर्विविच्यते।
द्वे कांडे द्वादशाध्यायाः श्लोका अष्टोनषट्छतं ॥
आचारस्याग्रिमः[3] कांडः प्रायश्चित्तस्य चांतिमः।
इष्टप्राप्तिरनिष्टस्य निवृत्तिश्चानयोः क्रमात् ॥
एते सर्वे पुण्यश्लोका भवंतीति श्रुतिर्जगौ।
विहितादाश्रमाचारादिष्टाप्तिः पारलौकिकी ॥
प्रसक्तो नरकोऽनिष्टो निषिद्धाचरणेन यः।
तन्निवृत्तिः स्फुटा शास्त्रे प्रायश्चित्ताभिधायिनी ॥
परलोकप्रधानस्य धर्मस्यैषा द्वयी गतिः।
प्रायश्चित्तं तथाचारः श्रौतधर्मे तथेक्षणात् ॥
श्रौतो धर्मोऽग्निहोत्रादिराचारस्तदनुष्ठितिः।
अयथाविध्यनुष्ठाने प्रायश्चित्तं श्रुतौ श्रुतं ॥
कल्पसूत्रकृतः श्रौते प्रायश्चित्तमनुष्ठितिं।
असूत्रयन्नुभे एव, व्यवहारं तु नाब्रुवन् ॥
तद्वदेवायमाचार्यः परलोकप्रधानकं।
स्मार्तधर्मं विवक्षुः सन्कांडद्वयमवोचत ॥
ननु चोदनयागम्ये व्यवहारेऽपि धर्मता।
अस्तीति चेदस्तु, सा तु लोके[4]ऽस्मिन्नुपयुज्यते ॥

कारीर्यादिश्रौतधर्मो दृष्टैकफलको यथा।
लाभपूजाख्यातिमात्रफला व्यवहृतिस्तथा ॥
जेतुर्लाभादिकं तद्वत्पराजेतुश्च दंडनं।
तावेव स्वर्गनरकौ विहितप्रतिषिद्धजौ ॥
ननु राज्ञश्च सभ्यानां साक्षिणां चान्यथाकृतौ।
प्रत्यवायाच्च व्यवहृतिः परलोकप्रयोजना ॥
अदंड्यान्दंडयन्राजा दंड्यांश्चैवाप्यदंडयन्।
अयशो महदाप्नोति नरकं चापि गच्छति ॥ Manu 8, 128.
सभा वा न प्रवेष्टव्या वक्तव्यं वा समंजसं।
अब्रुवन्विब्रुवन्वापि नरो भवति किल्बिषी ॥ Ibid. 13.
साक्ष्येऽनृतं वदन्पाशैर्बध्यते वारुणैर्नरः।
विवशः शतमा जातीस्तस्मात्साक्षी वदेदृतं ॥ Ibid. 82.
राजादेः प्रत्यवायोऽस्तु व्यवहारे किमागतं।
व्यवहारो न राजादेरर्थिप्रत्यर्थिनोस्तु सः ॥
अर्थिप्रत्यर्थिनोरत्र प्रत्यवायो न हि स्मृतः।
पराजयनिमित्तेन प्रायश्चित्तं च न स्मृतं ॥
ऋणाद्यैर्नरकोक्तिर्या साप्याचारनिबंधना।
अस्तु वा नरकः शास्त्रविरुद्धव्यवहारिणः।
परलोकप्रधानत्वमेवास्माभिर्निवार्यते ॥
एतल्लोकप्रधानो यः परलोकोपसर्जनः।
स धर्मो व्यवहारः स्यादाचारस्तु विपर्यये ॥
प्राधान्ये 'py *asya* लोकस्य स्यादेवाम्नायमूलता।
गांधर्वाद्युपवेदेषु तादृशेषु तदीक्षणात् ॥
जग्राह पाठ्यमृग्वेदात्सामभ्यो गीतमेव च।[5]
यजुर्वेदादभिनयान्रसानाथर्वणादपि ॥
किं बहूक्त्यायमाचार्यः परलोकैकदृष्टिमान्।
व्यवहारं तु नावोचत्किंतु सूचितवानमुं ॥
राजधर्मप्रसंगेन 'क्षितिं धर्मेण पालयन्।
इति ब्रुवन्राजदृश्यं व्यवहारमसूचयत् ॥
साक्षादिष्टादिहेतुत्वादाचारः पूर्वमीर्यते।
आचारस्यान्यथात्वे तु प्रायश्चित्तगवेषणं ॥
इहाचारे त्रयोऽध्यायाः प्रायश्चित्ते नवेरिताः।
अवतारश्चतुर्वर्णधर्मौ[6] साधारणेतरौ ॥
शिष्टाचाराद्विके तत्र धर्मौ साधारणौ मतौ।
षट्कर्मक्षितिरक्षाद्या वर्णाः साधारणाः स्मृताः ॥
आचारे प्रथमाध्याये त एतेऽर्थाः प्रकीर्तिताः।
कृष्यादिजीवनोपायो द्वितीयेऽध्याय ईरितः ॥
चतुराश्रमधर्माश्च सूचिता आश्रमोक्तितः।
उक्तौ तृतीय आशौचविस्तारश्राद्धसंग्रहौ ॥

---

[1] *Müller* l. l. p. 92. 'Therefore one must not think of attacking the Smṛitis of Manu and others by any means.' Locum *nostrum* sic vertendum esse apparet: 'Quae quum ita sint, legum codices, a Manu aliisque compositi, ne (a me) spreti videantur, verendum non est, quum ii *Medhátithim* aliosque commentatores invenerint (in Parásara vero explicando hucusque nemo incubuerit).'

[2] Manu II, 11. Prius distichon in editionibus nostris exstare non videtur.

[3] आचारस्यादिमः B. C.

[4] अस्तीति चेदनुष्ठातुर्लोके B. C.

[5] जग्राह पाठ्यमृग्वेदात् सामभ्यो गीतिमेव च A. B. जग्राह पाक्यमृग्वेदात् सामभ्यो गित्तिमेव च C. Cf. supra 200ª. 13. ubi nunc चाभिनयं गीतं legendum esse video.

[6] आचारतश्चतुर्वर्ण° B. C.

अध्यायत्रयगा अर्थाः प्रोक्ता आचारकांडगाः ।
तुर्ये प्रकीर्णपापस्य प्रायश्चित्तं प्रपंचितं ॥
प्रसंगात्पुत्रभेदादि प्रोक्तं च परिवेदनं ।
प्रकीर्णशेषः संस्कार आहिताग्नेश्च पंचमे ॥
मलावहे च संकीर्णकरणे चोपपातके ।
प्रायश्चित्तं षष्ठ उक्तं शुद्धिश्चान्ने रसेऽपि च ॥
अवशिष्टद्रव्यशुद्धिः सप्तमाध्याय ईरिता ।
प्रायश्चित्तं गोवधस्य सामान्येनाष्टमे स्मृतं ॥
रोधनादि विशेषेण नवमे तदुदीरितं ।
अगम्यागमने प्रायश्चित्तं दशम ईरितं ॥
अभोज्यभोजनादौ तदेकादश उदीरितं ।
द्वादशः परिशेषः स्यात्कांडयोरुभयोर्द्वयोः ॥
अस्यान्येषामनुक्तानामुपलक्षणमीक्ष्यतां ।[1]
अनुपातकयुक्तेषु प्रायश्चित्तं क्वचित्क्वचित् ॥
नोक्तं तथा रहस्यं च प्रायश्चित्तं न वर्णितं ।
सौम्यपर्णादिकृच्छ्राणि नोदितान्यत्र कानिचित् ॥
नोक्तः कर्मविपाकश्च तत्सर्वमुपलक्षितं ।
इत्थं नवभिरध्यायैः प्रायश्चित्तं प्रपंचितं ॥
कलिं प्रति प्रवृत्तत्वात्प्रायश्चित्तप्रपंचनं ।
कलौ हि पापबाहुल्यं दृश्यते स्मर्यतेऽपि च ॥
नराः प्रायोऽल्पसामर्थ्यास्तेषामनुजिघृक्षया ।
समकोचयदाचारं प्रायश्चित्तव्रतानि च ॥
तेषां निंदा न कर्तव्या युगरूपा हि ते द्विजाः ।
इत्युक्तमादावंते च प्रायुंक्तैषा[2] कृपालुता ॥
वेदैकदेशाध्ययनं कृष्या विप्रादिजीवनं ।
इत्यादिवचसाचारसंकोचो भासते स्फुटं ॥
प्राजापत्यं गोवधे स्याद्ब्रह्मघ्नः सेतुदर्शनं ।
इति मुख्यव्रतत्वोक्तेः संकोचोऽत्रापि गम्यते ॥ κ.τ.λ.

Vol. I. fol. 48^{b}. *Áchárakáṇḍe prathame 'dhyáya áchárávatáraḥ samáptaḥ.*

Ad Paráṣarae distichon: व्यासवाक्यावसाने तु मुनिमुख्यः पराशरः । धर्मस्य निर्णयं प्राह सूक्ष्मं स्थूलं च विस्तरात् ॥ quaestionis criticae nodus parum feliciter solvitur: ननु कस्यायं श्लोकः । न तावद्व्यासस्य । प्रश्नरूपस्याभावात् । नापि पराशरस्य । उत्तररूपत्वाभावात् । न त्वस्पमिदमुच्यते । आद्यश्लोकेऽपि समानमिदं नाचोद्यं ।[3] एवं तर्हीदृशेषु सर्वेषु परिहारोऽन्वेष्टव्यः ॥ उच्यते । पराशर एव भाविशिष्यबुद्धिसमाधानाय स्वकीयवृत्तांतादिज्ञापकार्थमीदृशाञ्छ्लोकान्निर्ममे इति द्रष्टव्यं । भारतादौ व्यासवृत्तांतश्लोकानां व्यासेनैव निर्मितत्वे सर्वसंप्रतिपत्तेः ॥

Fol. 34^{b}. De legum conditoribus: तत्र पैठीनसिः । teshám *Manv-Angiro-Vyása-GautamaAtry-Uṣano-Yamáḥ* । *Vasishṭha-Daksha-Saṃvarta-Ṣátátapa-Paráṣaráḥ* ॥ *Vishṇv-Ápastamba-Háritáḥ, Ṣankhaḥ, Kátyáyano, Bhṛiguḥ* । *Prachetá, Nárado, Yogí* (i. e. Yájnavalkya), *Bodháyana-Pitámahau* ॥ *Sumantuḥ, Kaṣyapo, Babhruḥ, Paiṭhíno, Vyása* eva cha । *Satyavrato, Bharadvájo, Gárgyaḥ, Kárshṇájinis* tathá ॥ *Jábálir, Jamadagniṣ* cha, *Laugákshir, Brahmasambhava* । iti dharmapraṇetáraḥ shaṭtrinṣad ṛishayas tathá ॥

Nanu kim iyam *parisankhyá?* । maivam । tatha sati *Vatsa-Maríchi-Devala-Páraskara-Pulastya-Pulaha-Kratu-Ṛishyaṣṛinga-Ṣankhalikhita-ChágaleyáÁtreyádínáṃ* dharmaṣástrapraṇetṛitvaṃ na syát । Áṣvamedhike parvaṇy api tattanmuniproktadharmánukramaṇád dharmaṣástrakartáro 'vagamyante । *ṣrutá me mánavá* dharmá ity upakramyaivaṃ paṭhyate ।

औमा माहेश्वराश्चैव नंदिधर्माश्च पावनाः ।
ब्रह्मणा कथिताश्चैव कौमाराश्च श्रुता मया ॥
धूम्रायणकृता धर्माः काव्या वैश्वानरा अपि ।
भार्गवा याज्ञवल्क्याश्च मार्कंडेयाश्च कौशिकाः ॥
भरद्वाजकृता ये च बृहस्पतिकृताश्च ये ।
कुणेश्च कुणिताहेश्च विश्वामित्रकृताश्च ये ॥
सुमंतुजैमिनिकृताः शाकुनेयास्तथैव च ।
पुलस्त्यपुलहोद्गीताः पावकीयास्तथैव च ॥
अगस्त्यगीताः सौधन्याः शांडिल्याः सौलभायनाः ।[4]
बालखिल्यकृता ये च ये च सप्तर्षिभिः कृताः ॥
वैयाघ्रा व्यासगीताश्च वितंडककृताश्च ये ।
तथा विदुरवाक्यानि भृगोरंगिरसस्तथा ॥
वैशंपायनगीताश्च ये चान्य एवमादयः ।

Fol. 54^{b}. *Anadhyáyaprakaraṇam.*

Fol. 52^{b}. Praecepta sacra e magistrorum ore ediscenda, non vero e libris scriptis legenda sunt: गुरुमुखादेवाध्येतव्यं न तु लिखितपाठः कर्तव्यः । तदाह नारदः । पुस्तकप्रत्ययाधीतं नाधीतं गुरुसंनिधौ । भ्राजते न सभामध्ये जारगर्भ इव स्त्रिया इति ॥

Fol. 54^{b}. *Atha yajanayájane nirúpayámaḥ.*

Fol. 56^{a}. Sacrificiorum genera enumerantur: हारीतोऽपि । पाकयज्ञान्यजेन्नित्यं हविर्यज्ञांश्च नित्यशः । सौम्यांस्तु विधिपूर्वेण य इच्छेद्ब्रह्म चाव्ययं ॥ ते च गौतमेन दर्शिताः । अष्टका पार्वणं श्राद्धं श्रावण्याग्रहायणी चैत्र्याश्वयुजीति सप्त पाकयज्ञसंस्थाः । अग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणेष्टिर्निरूढपशुबंधः सौत्रामणीति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयोऽतिरात्रोऽप्तोर्याम इति सप्त सोमसंस्था इति ॥ अपरांस्तु महायज्ञक्रतून्देवलो दर्शितवान् । अश्वमेधराजसूयपौंडरीकगोसवादयो महायज्ञक्रतव इति । एते सर्वे यज्ञा यथायोगं नित्यनैमित्तिककाम्यभेदेन त्रिविधाः ॥ नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं कर्म पौरुषमिति मदालसोक्तेः ॥

Fol. 59^{a}. *Itthaṃ yajanaṃ nirúpitaṃ, yájane tu vidhiḥ*

[1] स्यादन्येषामनु° B. C.

[2] प्रयुक्तैषा C. et B. pr. m.

[3] चोद्यं B. C. quod idem valet.

[4] शौन्वभाजनाः A. pr. m. शौलभंजनाः B. C.

ṣrúyate. Sequitur disquisitio, utrum sacrificium ritus solius causa, an bonorum · et praemii, an utriusque rei respectu habito a Bráhmaṇa habendum sit: द्रव्यमर्जयन्ब्राह्मणः प्रतिगृह्णीयाद्याजयेदध्यापयेद्वा । न चायं नित्यविधिः । अकरणे प्रत्यवायादिनित्यलक्षणाभावात् । *api tu kámyavidhiḥ* । द्रव्यार्जनकामस्य तत्राधिकारात् । तत्रापि नापूर्वविधिः । जीवनोपायत्वेन याजनस्य प्राप्तत्वात् । तद्धेतुत्वं च मार्कंडेयपुराणे दर्शितं ।

याजनाध्यापने शुद्धे तथा पुत्रप्रतिग्रहः ।
एषा सम्यक्समाख्याता त्रितयं तस्य जीविका ॥ इति ।

नापि परिसंख्या । नित्यप्राप्तेरभावात् । तस्मात्पक्षे प्राप्तत्वान्नियमविधिरयं । स चायं नियमः पुरुषार्थ एव न तु क्रत्वर्थः । द्रव्यार्जनविधानस्य पुरुषार्थत्वे न लिप्सा । सूत्रे विचारितत्वात् । तथा हि । द्रव्यप्राप्तिः क्रत्वर्था पुरुषार्था वेति संशयः । तत्र पूर्वः पक्षः । *Kratvartheyam* । तथापि नियमस्यार्थवत्त्वात् । ब्राह्मणस्य याजनादिना क्षत्रियस्य जयादिना वैश्यस्य कृष्यादिनेति नियमः । स च पुरुषार्थत्वपक्षेऽनर्थकः स्यात् । उपायांतरेणार्जितस्यापि द्रव्यस्य क्षुत्प्रतिघातादिपुरुषार्थसंपादकत्वात् । क्रतुस्तु नान्यथा सिध्यति । अतस्तत्र नियमोऽर्थवानिति प्राप्ते ब्रूमः । द्रव्यं हि संपादितं सत्पुरुषं प्रीणयति । अतस्तस्य पुरुषार्थत्वं प्रत्यक्षदृष्टं । क्रत्वर्थता तु नियमान्यथानुपपत्त्या कल्पते । कॢप्तं चाकॢप्ताद्बलीयः । सति च पुरुषार्थत्वे क्रतोरपि भोजनादिवत्पुरुषकार्यतया तदर्थताप्यर्थात्संपद्यते । नियमस्तु *purushárthe*ऽप्यर्जनविधौ किंचिददृष्टं जनयिष्यति । क्रत्वर्थवादिनो जीवनलोपेन क्रतुरपि न सिध्येत । अतः पुरुषार्थो याजनादिरिति सिद्धं । ऋत्विग्भिर्विना याजयितान्यो न कोऽप्यस्तीति चेत् मैवं । आपस्तंबसूत्रे षोडशानामृत्विजां वरणमभिधाय याजयितुः सप्तदशस्य पृथग्वरणाभिधानात् । सदस्यं सप्तदशं कौषीतकिनः समामनंति । स कर्मणामुपद्रष्टा भवतीति । अत एव वसिष्ठवंशोत्पन्नस्य सात्यहव्यनामकस्य महर्षेः प्रश्नवाक्ये देवभागस्य सृंजयनामकान्ब्राह्मणान्प्रति याजकत्वं तैत्तिरीयकब्राह्मणे श्रूयते । वासिष्ठो ह सात्यहव्यो देवभागं प्रयच्छन्सृंजयान्बहुयाजिनो याजयत इति । तथा कौषीतकिब्राह्मणे चित्रनामकं प्रति श्वेतकेतोर्याजकत्वमाम्नातं । चित्रो ह वै गार्ग्यायणिर्यक्ष्यमाण आरुणिं वव्रे स ह पुत्रं श्वेतकेतुं प्रजिघाय याजयेतीति । तस्मादृत्विग्भ्योऽन्यः सदस्यो याजयिता । ऋत्विजो वा याजयितारः संतु, सर्वथाप्यस्ति ब्राह्मणानां जीवनहेतुर्याजनं ॥

Fol. 61[a]. *Atha dánapratigrahau nirúpyete.*

Fol. 63[b]. Donorum species quatuor: *Dhruvam, ájasrikam, kámyam, naimittikam* iti kramát । वैदिको दानमार्गोऽयं चतुर्धा वर्ण्यते द्विजैः ॥ प्रपारामतडागादि सर्वकामफलं *dhruvam* । 'tad *ájasrikam* इत्याहुर्दीयते यद्दिने दिने ॥ अपत्यविजयैश्वर्यस्त्रीबलार्थं यदिष्यते । इच्छासंस्थं[1] तु यद्दानं *kámyam* इत्यभिधीयते ॥ कालापेक्षं क्रियापेक्षमर्थापेक्षमिति स्मृतं । त्रिधा नैमित्तिकं प्रोक्तं सहोमं होमवर्जितं ॥

Fol. 71[b]. *Iti pratigrahaprakaraṇam.*

Fol. 76[b]. *Iti devatásvarúpanirúpaṇaprakaraṇam.*

Fol. 79[a]. *Iti bráhmamuhúrta átmahitachintanaprakaraṇam.*

Fol. 81[a]. *Iti viṇmútrotsarjanavidhiḥ.*

Fol. 83[b]. *Iti ṣauchaprakaraṇam.*

Fol. 88[b]. *Ity áchamanaprakaraṇam.*

Fol. 89[a]. *Iti dantadhávanaprakaraṇam.*

Fol. 91[a]. *Iti darbhavidhiprakaraṇam.*

Fol. 92[b]. *Iti snánaprakaraṇam.*

Fol. 93[b]. *Iti vastradháraṇaprakaraṇam.*

Fol. 94[a]. *Ity úrdhvapuṇḍhraprakaraṇam:* ब्रह्मपुराणे । पर्वताग्रे नदीतीरे मम क्षेत्रे विशेषतः । सिंधुतीरे च वल्मीके तुलसीमूलमाश्रिते । मृद एतास्तु संपाद्या वर्जयेत्त्वन्यमृत्तिकाः ॥ श्यामं शांतिकरं प्रोक्तं रक्तं वश्यकरं भवेत् । श्रीकरं पीतमित्याहुर्वैष्णवं श्वेतमुच्यते ॥ अंगुष्ठः पुष्टिदः प्रोक्तो मध्यमायुष्करी भवेत् । अनामिकान्नदा नित्यं मुक्तिदा च प्रदेशिनी ॥ एतैरंगुलिभेदैस्तु कारयेन्न नखं स्पृशेत् । वर्तिदीपाकृतिं वापि वेणुपत्त्राकृतिं तथा ॥ पद्मस्य मुकुलाकारं तथैव कुमुदस्य च । मत्स्यकूर्माकृतिं वापि शंखाकारमतः परं ॥ दशांगुलप्रमाणं तु उत्तमोत्तममुच्यते । नवांगुलं मध्यमं स्यादष्टांगुलमतः परं ॥ - - - सत्यव्रतोऽपि । ऊर्ध्वपुंड्रो मृदा शुभ्रो ललाटे यस्य दृश्यते । स चंडालोऽपि शुद्धात्मा पूज्य एव न संशयः ॥

Fol. 94[a]. *Prátaḥsnánaprasaṃgena snánántaráṇy uchyante.* Tatra Ṣankhaḥ । स्नानं तु द्विविधं प्रोक्तं गौणमुख्यप्रभेदतः । तयोस्तु वारुणं मुख्यं तत्पुनः षड्विधं भवेदिति । तत्र मुख्यस्नानस्य षट्प्रकारताग्नेयपुराणे दर्शिता । नित्यं नैमित्तिकं काम्यं क्रियांगं मलकर्षणं । क्रियास्नानं तथा षष्ठं षोढा स्नानं प्रकीर्तितं ॥

Fol. 101[a]. *Atha saṃdhyávidhiḥ.* तत्र संध्यास्वरूपं दक्षो दर्शयति । अहोरात्रस्य यः संधिः सूर्यनक्षत्रवर्जितः । सा तु संध्या समाख्याता मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिरिति । यद्यपि कालवाचकत्वेनात्र संध्याशब्दः प्रतीयते, तथापि तस्मिन्काल उपास्यदेवता संध्याशब्देनोपलभ्यते ॥

Fol. 106[b]. *Atha saṃdhyángajapavidhiḥ.*

Fol. 109[b]. *Atha homavidhiḥ.*

Fol. 113[a]. *Atha* múlavachanánusáreṇa *devatápújanaṃ vaktavyam.*

Fol. 120[a]. *Atha brahmayajnavidhiḥ.*

Fol. 122[b]. *Atha tarpaṇam.*

Fol. 127[b]. *Tarpaṇántaraṃ vastranishpíḍanaṃ kartavyam.*

Fol. 128[a]. *Atha* múlavachanoktaṃ kramapráptaṃ *devárchanaṃ nirúpyate.*

Fol. 137[b]. *Iti vaiṣvadevaprakaraṇam. Athátithyaparanámako manushyayajno nirúpyate.* Incipit: आतिथ्यस्य मनुष्ययज्ञत्वं कात्यायनेनोक्तं । अध्यापनं ब्रह्मयज्ञः पितृयज्ञस्तु तर्पणं । होमो दैवो बलिर्भौतो[2] नृयज्ञोऽतिथिपूजनमिति ॥ श्रुतिरपि । यद्ब्राह्मणेभ्योऽन्नं ददाति तन्मनुष्ययज्ञः संतिष्ठत इति ॥ बौधाय-

[1] इच्छासंज्ञं MSS.

[2] बलिर्भूतो MSS.

नोऽपि । अहरहर्ब्राह्मणेभ्योऽन्नं दद्यान्मूलफलशाकानि वेत्यथैनं मनुष्ययज्ञं समाप्नोति ॥

Hospitibus in India summam reverentiam tributam esse, nisi antiquioribus auctoritatibus constaret, etiam his recentiorum scriptorum sententiis appareret: अत एव यमः । न पृच्छन्गोत्रचरणे देशं नाम कुलं श्रुतं । अध्वनोऽप्यागतं विप्रं भोजनार्थमुपस्थितमिति ॥ न केवलं गोत्रप्रश्नादिवर्जनं किं तर्हि देवताबुद्धिरपि कर्तव्या । तदुक्तं शातातपेन । चित्ते विभावयेत्तस्मिन्व्यासः स्वयमुपागत इति ॥ विष्णुपुराणेऽपि । स्वाध्यायगोत्रचरणमपृष्ट्वापि तथा कुलं । हिरण्यगर्भबुद्ध्या तं मन्येताभ्यागतं गृहीति ॥ देवताबुद्धिविषयत्वे हेतुः सर्वदेवमयत्वं । तच्च पुराणसारे दर्शितं । धाता प्रजापतिः शुक्रो वह्निर्वसुगणो यमः । प्रविश्यातिथिमेते वै भुंजतेऽन्नं द्विजोत्तमेति ॥ गोत्रादिप्रश्ने बाधो यमेन दर्शितः । देशं नाम कुलं विद्यां पृष्ट्वा योऽन्नं प्रयच्छति । न स तत्फलमाप्नोति दत्त्वा स्वर्गं न गच्छतीति ॥

अतिथित्वेन स्तुवन्नन्यानपि भोजनीयानाह (scil. Paráṣara) । पापो वा यदि चांडालो विप्रघ्नः पितृघातकः । वैश्वदेवे तु संप्राप्तः सोऽतिथिः स्वर्गसंक्रम इति ॥ पापो गोवधाद्युपपातकी । एतेषां भोजनीयत्वमेव न त्वशेषातिथ्यसत्कारार्हत्वमेतदेवाभिप्रेत्याश्वमेधिके वर्णितं । चांडालो वा श्वपाको वा कालेयः कश्चिदागतः । अन्नेन पूजनीयश्च परत्र हितमिच्छतेति ॥ विष्णुधर्मोत्तरे । चांडालो वाथ पापो वा शत्रुर्वापि नृघातकः । देशकालेऽभ्युपगतो भरणीयो मतो ममेति ॥

Fol. 156[a]. *Iti bhojanaprakaraṇam.*

Fol. 156[b]. *Ity ahaḥṣeshádikṛityam.* Sequuntur de cubili praecepta quaedam: शयनप्रकारमाह हारीतः । सुप्रक्षालितचरणतलो रक्षां कृत्वोदकपूर्णघटादिमंगलोपेत आत्माभिरूपामनुपहतां सुत्रामाणमिति पठन् शय्यामधिष्ठाय रात्रिसूक्तं जपित्वा विष्णुं नमस्कृत्य सर्पाप सर्प भद्रं त इति श्लोकं जपित्वेष्टदेवतास्मरणं कृत्वा समाधिमास्थायान्यांश्च वैदिकान्मंत्रान्सावित्रीं च जपित्वा मंगल्यश्रुतं शंखं च शृण्वन्दक्षिणाशिराः स्वपेदिति । दक्षिणाशिरा इति प्रदर्शनार्थं । तथा च विष्णुपुराणं । प्राच्यां दिशि शिरः शस्तं याम्यायामथवा नृप । सदैव स्वपतः पुंसो विपरीतं तु रोगदमिति । गर्गोऽपि । स्वगृहे प्राक्शिराः शेते ह्यायुष्यं दक्षिणाशिराः । प्रत्यक्शिराः प्रवासे तु न कदाचिदुदक्शिराः ॥ पुराणेऽपि । रात्रिसूक्तं जपेत्स्मृत्वा सर्वांश्च सुखशायिनः । नमस्कृत्याव्ययं विष्णुं समाधिस्थः स्वपेन्निशीति ॥ *sukhaṣáyino* 'pi Gobhilena[1] darṣitáḥ । अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पंचैते सुखशायिनः ॥ शयने वर्जनीयानाह मार्कंडेयः । शून्यालये श्मशाने च एकवृक्षे चतुष्पथे । महादेवगृहे वापि मातृवेश्मनि न स्वपेत् ॥ न यक्षनागायतने स्कंदस्यायतने तथा । कूलच्छायासु च तथा शर्करालोष्टपांशुषु ॥ न स्वपेच्च तथा गर्ते विना वीक्षां कथंचन । धान्यगोविप्रदेवानां गुरूणां च तथोपरि ॥ न चापि भग्नशयने नाशुचौ नाशुचिः स्वयं । नार्द्रवासा न नग्नश्च नोत्तरापरमस्तकः । नाकाशे सर्वशून्ये च न च चैत्यद्रुमे तथा ॥ विष्णुरपि । नार्द्रवासाः स्वपेन्न पलाशशयने, न पंचदारुकृते, न गजभग्नकृते, न विद्युद्दग्धे, नाग्निस्पृष्टे, न बालमध्ये, न वारिमध्ये, न धान्ये, न गोगेहे, न गुरुहुताशनसुराणामुपरि, नोच्छिष्टे, न दिवेति ॥ etc.

Fol. 158[a]. *Idáním prakṛitán evábhishiktasya kshatriyasyásádháraṇadharmán áha.*

Fol. 169[a]. *Iti rájadharmaprakaraṇam. Kramapráptán vaiṣyásádháraṇadharmán áha.*

Fol. 170[b]. *Iti vaiṣyadharmaprakaraṇam.*

Fol. 173[a]. *Iti ṣúdradharmaprakaraṇam.*

Prathamo 'dhyáyaḥ.

Lectio secunda incipit: प्रथमेऽध्याये व्यासेन पृष्टयोर्वर्णचतुष्टयसाधारणधर्मयोर्मध्ये साधारणं धर्मं संक्षिप्यासाधारणधर्मः प्रपंचितः । अथेदानीं संक्षिप्तः साधारणो धर्मो द्वितीयेऽध्याये प्रपंच्यते । अथवा पूर्वाध्याय आमुष्मिकधर्मप्राधान्येन प्रवृत्तः । अयं त्वैहिकजीवनहेतुधर्मप्राधान्येन प्रवर्तते । तत्रादावध्यायप्रतिपाद्यमर्थं प्रतिजानीते । अतः परं गृहस्थस्य धर्माचारं कलौ युगे । धर्मं साधारणं शक्त्या चातुर्वर्ण्याश्रमागतं । तं प्रवक्ष्याम्यहं पूर्वं पराशरवचो यथेति ॥

Fol. 184[a]. De variis cincinnorum gerendorum modis haec: तत्र ऋषिभेदेन चूडानियममाह लौगाक्षिः । दक्षिणतःकमुंजा[2] वसिष्ठानामुभयतोऽत्रिकाश्यपानां मुंडा भृगवः पंचचूडा अंगिरसः । मंडनार्थं शिखिनोऽन्ये यथाकुलधर्मं वेति ॥

Fol. 184[b]. *Iti garbhádhánádi-chúḍánta-saṃskáraprakaraṇam. Athopanayanam.*

Fol. 192[b]. *Iti brahmacháriprakaraṇam. Atha gṛihasthásramaṃ nirúpayituṃ tadadhikárahetu snánam ádau nirúpyate.*

Fol. 193[b]. *Iti snátakaprakaraṇam. Atha viváhaḥ.*

Fol. 197[b]. Postquam praecepta plura attulit, quibus quominus consobrina in matrimonium ducatur prohibetur, haec addit: ननु ब्राह्मादिविवाहविषये मातुलसुताया इव मातृष्वसृसुताया अपि विवाहः प्राप्नुयात् । तन्न । शिष्टगर्हितत्वेन तत्र निषेधस्मृतिकल्पनात् । शिष्टगर्हितस्यानुपादेयत्वं याज्ञवल्क्य आह । अस्वर्ग्यं लोकविद्विष्टं धर्ममप्याचरेन्न त्विति । यद्यपि मातुलसुतापरिणयनमुदीच्यशिष्टगर्हितं, tathápi *dákshiṇátyaṣishṭair ádṛitatvena* नाविगीतोऽयमुदीच्यानामाचारः । न च दाक्षिणात्यानां रागमूलत्वं शंकनीयं विधिनिषेधपरीक्षकैरेव तद्विवाहकरणात् । मातृष्वसुः सुताविवाहस्त्वविगीतेन शिष्टाचारेण गर्हितः । मातुलसुताविवाहस्यानुग्राहकाः श्रुत्यादयः । तत्र मंत्रवर्णः । आ याहींद्र पथिभिरीळितेभिर्यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व । तृप्तां जहुर्मातुलस्येव योषा भागस्ते पैतृष्वसेयी वपामिवेति ॥

Fol. 201[a]. प्रवरगोत्रयोः समानत्वासमानत्वे बौधायनकात्यायनविश्वामित्रगर्गादिप्रणीतेषु प्रवरग्रंथेषु प्रसिद्धे ।

Fol. 206[a]. *Atha viváhabhedá uchyante.*

---

[1] Gálavena B. s. m. C.

[2] कंमुजा C. Lectionem Vedicam दक्षिणतस्कपर्दे esse, nemo est qui ignoret. Mádhava vocabulum कमुंजा per केशपंक्ति explicat. Cf. Nirṇayasindhu, p. 191.

Fol. 221[a]. *Atha savarṇásavarṇaviváhaprasangena buddhyárúḍhánám anulomajátánáṃ vyavahάropayogisaṃjnápratipattyarthaṃ játibhedo nirúpyate.*

Fol. 224[b]. *Athávaṣishṭá gṛihasthadharmá nirúpyante. Upákarmavidhiḥ.*

Fol. 228[a]. Itthaṃ brahmachárigṛihasthásramau nirúpitau. *Atha vánaprasthásramo nirúpyate.*

Fol. 233[a]. *Atha chaturthásramo nirúpyate.*

Fol. 239[a]. Quatuor mendicorum genera antiqui noverunt: चातुर्विध्यं तु भिक्षूणां हारीत आह । चतुर्विधा भिक्षवस्तु प्रोक्ताः सामान्यलिंगिनः । तेषां पृथक् पृथग्ज्ञानं वृत्तिभेदात्कृतं श्रुतं ॥ कुटीचरो बहूदकश्च हंसश्चैव तृतीयकः । चतुर्थः परमो हंसो यो यः पश्चात्स उत्तम इति ॥ पितामहोऽपि । चतुर्विधा भिक्षवस्तु प्रख्याता ब्रह्मणो मुखात् । कुटीचरो बहूदको हंसश्चैव तृतीयकः । चतुर्थः परमहंसश्च संज्ञाभेदैः प्रकीर्तिता इति ॥ तत्राधिकारिविशेषः पुराणे दर्शितः ॥ विरक्तिर्द्विविधा प्रोक्ता तीव्रा तीव्रतरेति च । सत्यामेव तु तीव्रायां न्यसेद्योगी कुटीचरे ॥ शक्तो बहूदके तीव्रतरायां हंससंज्ञिते । मुमुक्षुः परमे हंसे साक्षाद्विज्ञानसाधन इति ॥

तत्र कुटीचरस्य वृत्तिविशेषमाह प्रजापतिः । कुटीचरो नाम स्वगृहे वर्तमानः सुचिरकलुष आहिताग्निषु भिक्षां भुंजानोऽपगतकामक्रोधलोभमोहोऽहंकारवर्जी तप आत्मानुग्रहं कुरुते ॥ वृद्धपराशरोऽपि । कुटीचरा नाम पुत्रादिभिः कुटीं कारयित्वा कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्यभयादीन्हित्वा विधिवत्संन्यासं कृत्वा त्रिदंडजलपवित्रकाषायवस्त्रधारिणः, स्नानशौचाचमनजपस्वाध्यायब्रह्मचर्यध्यानतत्पराः, पुत्रादेरेव भिक्षाकालेऽन्नं पात्रमात्रमुपयुंजानास्तस्यां कुट्यां नित्यं संत आत्मानं मोक्षयंत इति ॥ स्कंदपुराणेऽपि । कुटीचरश्च संन्यस्य स्वे स्वे सद्मनि नित्यशः । भिक्षामादाय भुंजीत स्वबंधूनां गृहेऽथवा । शिखायज्ञोपवीती स्यात्त्रिदंडी सकमंडलुरिति ॥ कुटीचरत्वस्यायुक्तविषयत्वाद्युक्तो गृहवासादिः । तदुक्तं बौधायनेन । कुटीरकाः परिव्रज्य स्वे स्वे वेश्मनि नित्यशः । भिक्षां बंधुभ्य आदाय भुंजते शक्तिसंक्षयादिति ॥

बहूदकस्य वृत्तिविशेषमाह स्कंदः । बहूदकश्च संन्यस्य बंधुपुत्रादिवर्जितः । सप्तागारं चरेद्भैक्ष्यमेकान्नं च परित्यजेत् ॥ गोवालरज्जुसंबंधं त्रिदंडं शिक्यमुद्धृतं । जलपात्रं पवित्रं च खनित्रीं च कृपाणिकां ॥ शिखां यज्ञोपवीतं च देवताराधनं चरेदिति ॥ वृद्धपराशरोऽपि । तत्र बहूदका नाम त्रिदंडकमंडलुपद्मपवित्रपात्रकाषायवस्त्रधारिणो वेदांतार्थावबोधकाः, साधुवृत्तेषु ब्राह्मणगृहेषु भैक्षचर्यां चरंत आत्मानं मोक्षयंत इति ॥ पितामहोऽपि । बहूदकः स विज्ञेयः सर्वसंगविवर्जितः । बंधुवर्गे न भिक्षेत स्वभूमौ नैव संवसेत् ॥ निश्चलः स्थाणुभूतश्च सदा मोक्षपरायणः । न कुट्यां नोदके संगं कुर्याद्वस्त्रे च चेतसा ॥ नागारे नासने नान्ने नास्तरे च त्रिदंडके । स्वमात्रायां न, कुर्याद्वैराग्यं दंडादिके यतिरिति ॥

हंसवृत्तिः स्कंदपुराणे दर्शिता । हंसः कमंडलुं शिक्यं भिक्षापात्रं तथैव च । कंथां कौपीनमाच्छाद्यमंगवस्त्रं बहिष्पटं ॥ एकं तु वैणवं दंडं धारयन्नित्यमादरात् । देवतानामभेदेन कुर्याद्ध्यानं समर्चयेदिति ॥ विष्णुरपि । यज्ञोपवीतं दंडं च वस्त्रं जंतुनिवारणं । तावान्परिग्रहः प्रोक्तो नान्यो हंसपरिग्रह इति ॥ पितामहोऽपि । हंसस्तृतीयो विज्ञेयो भिक्षुर्मोक्षपरायणः । नित्यं त्रिषवणस्नायी त्वार्द्रवासा भवेत्सदा ॥ चांद्रायणेन वर्तेत यतिधर्मानुशासनात् । वृक्षमूले वसेन्नित्यं गुहायां वा सरित्तट इति ॥ बौधायनोऽपि । हंसाः कमंडलुं शिक्यं दंडं पात्राणि बिभ्रतः । ग्रामतीर्थैकरात्राश्च नगरे पंचरात्रकाः ॥ त्रिषड्रात्रोपवासाश्च पक्षमासोपवासिनः । कृच्छ्रसांतपनाद्यैश्च मंत्रैः कृशवपुर्धरा इति ॥

परमहंसवृत्तिः स्कंदपुराणे दर्शिता ॥ कौपीनाच्छादनं वस्त्रं कंथां शीतनिवारणीं । अक्षमालां च गृह्णीयाद्वैणवं दंडमव्रणं ॥ माधूकरमथैकान्नं[1] परहंसः समाचरेत् । परहंसस्त्रिदंडं च रज्जुं गोवालनिर्मितां । शिखां यज्ञोपवीतं च नित्यं कर्म परित्यजेदिति ॥ Haec ad illustrandam Ásramopanishadem inservient[2].

Fol. 246[b]. *Tad evaṃ chaturvidhaḥ saṃnyáso nirúpitaḥ. Atha taddharmá nirúpyante.*

Fol. 256[b]. *Atha tṛitíyo 'dhyáyaḥ. Ásauchavidhiḥ.*

Fol. 289[b]. *Atha saṃgṛihítasráddhanirṇayaḥ prapanchyate.*

Vol. II. Foll. 241. Adhy. 4. Incipit: आचारकांडनिरूपणाद्येनाध्यायत्रयेण विधिनिषेधौ दर्शितौ । अथेदानीं तदुल्लंघननित्यपातित्यपरिहारोपायप्रतिपादकं प्रायश्चित्तकांडमारभ्यते ॥

Adhy. 5. (inc. fol. 28[a].) Incipit: चतुर्थेऽध्याये प्रकीर्णकपापानां प्रायश्चित्तमभिहितं । तत्र यद्यपि परिवेदनादिकं न प्रकीर्णकमुपपातकेषु पठितत्वात्, यद्यपि च पुत्रभेदादिकथनं न प्रायश्चित्तरूपं, तथापि प्रकीर्णकप्रायश्चित्तस्य बाहुल्यादध्यायार्थत्वमविरुद्धं । तत्राध्यायांते स्वर्गसाधनमनुगमनं वर्णितं । तेन ब्रह्मलोकसाधनमाहिताग्निदहनं बुद्धिस्थं । अतः पंचमाध्याये तद्विवक्षुरादौ प्रायश्चित्तप्रकरणविच्छेदशंकामपनुदन्परिशिष्टं प्रकीर्णकप्रायश्चित्तं तावन्नवभिः श्लोकैराह ॥

6. (fol. 35[a].) Incipit: प्रकीर्णकप्रकाशप्रायश्चित्तप्रसंगागताहिताग्निसंस्कारः पंचमाध्याये निरूपितः । अथ षष्ठाध्याये प्रकृतमेव प्रायश्चित्तमनुवर्तयिष्यमाणो मलिनीकरणसंकीर्णकरणोपपातकानां प्रायश्चित्तानि प्राधान्येन विवक्षुः प्रथमं प्रतिजानीते ॥

7. (fol. 65[a].) Incipit: अत्र रसशुद्धिः षष्ठाध्याये वर्णिता । सप्तमाध्यायेऽवशिष्टानां द्रव्याणां शुद्धिं विवक्षुर्महाप्रकरणप्रायश्चित्तशंकाव्युदासाय प्रतिजानीते ॥

8. (fol. 82[b].) Incipit: सप्तमाध्याये द्रव्यशुद्धिः प्रतिपादिता । तत्रांते शुद्धं समुद्धरेदित्युक्तं । तत्रोद्धारप्रकारः प्रकीर्णकादिप्रायश्चित्तरूपश्चतुर्थाद्यध्यायेषूपवर्णितः । अथावशिष्ट उपवर्णनीयः । षष्ठाध्याये वैश्यं वा क्षत्रियं वापीत्यादिनोपपातकानां प्रायश्चित्तान्युपवर्णयन् बहुवक्तव्यसद्भावादुपपातकविशेषस्य गोवधस्य प्रायश्चित्तं वक्तुमुपेक्षितं । तदिदानीमध्यायद्वयेन विवक्षुरादौ मुनिविप्रतिपत्तिं सूचयितुं पृच्छति ॥

---

[1] मनःसंकल्परहितान्गृहात्त्रिसप्तपंचकात् । मधुवदाहरणं यत्तु (भैक्षं) माधूकरमिति स्मृतं ॥

[2] Haec Upanishad infra Kátyáyanasmṛitis pars esse dicitur. Fol. 254[b]. तत्र चातुर्विध्यं कात्यायनस्मृतिर्व्याचचक्षे । ब्रह्मचारिगृहस्थवानप्रस्थपरिव्राजकाश्चत्वार आश्रमाः etc.

9. (fol. 103^{b}.) Incipit: अष्टमाध्याये गोवधस्य सामान्यप्रायश्चित्तमुपवर्णितं । अथ नवमाध्याये रोधनादिनिमित्तविशेषानुपजीव्य प्रायश्चित्तविशेषा अभिधीयंते ॥

10. (fol. 119^{b}.) Incipit: अष्टमनवमाध्यायोरुपपातकस्य गोवधस्य सामान्यविशेषाभ्यां प्रायश्चित्तानि प्रपंचितानि । अथागम्यागमनस्योपपातकस्य दशमाध्याये प्रायश्चित्तमभिधीयते ॥

11. (fol. 143^{b}). Incipit: दशमेऽध्याये ह्युपपातकविशेषस्यागम्यागमनस्य प्रायश्चित्तमभिधाय तत्प्रसंगाद्गुरुतल्पादीनामपि प्रायश्चित्तमभिहितं । एकादशाध्याये त्वभोज्यभोजनस्य प्रायश्चित्तं प्राधान्येनोपवर्ण्यते ॥

12. (fol. 174^{b}.) Incipit: आचारकांडे त्रिभिरध्यायैर्ये यावंत आचाराः प्रतिपादिताः प्रायश्चित्तकांडे चाष्टभिरध्यायैर्यानि प्रायश्चित्तान्यभिहितानि तेभ्योऽतिरिक्तानां परिशिष्टानां केषांचिदाचाराणां प्रायश्चित्तानां च विधानाय द्वादशाध्यायमारभते ॥

Auctores et libri in capitibus 1–3. a Mádhava hi laudantur: *Angiras* (smṛiti) fol. 66^{b}. etc. *Atri* (smṛiti) 88^{b}. 101^{b}. etc. *Ágneyapuráṇa* 94^{b}. 123^{a}. etc. *Átharvaṇa* 56^{b}. 57^{a}. *Ádipuráṇa* 150^{b}. 209^{a}. etc. *Ádityapuráṇa* 61^{a}. 82^{b}. etc. *Ápastamba* (smṛiti et sútra) 16^{a}. 46^{a}. 60^{a}. etc. *Áruṇiṣruti* 241^{b}. *Áṣvaláyana* (smṛiti et sútra) 110^{b}. 126^{a}. etc. *Ṛishyaṣṛinga* (smṛiti) 186^{b}. 288^{a}. 297^{a}. 328^{b}. *Kaṇva* II, 11^{a}. *Kapila-mata* 238^{b}. *Karmapradípa* 323^{a}. *Kavasha* 285^{a}. *Káṭhaka* 316^{a}. 317^{b}. *Kátyáyana* (smṛiti) 57^{b}. 80^{a}. etc. *Kárshṇájini* (smṛiti) 92^{a}. 123^{b}. 137^{b}. 276^{a}. 327^{b}. *Kálikápuráṇa* 246^{b}. *Káṣyapa* (smṛiti) 207^{b}. 275^{b}. *Kuthumaṣákhá* 56^{b}. *Kúrmapuráṇa* 16^{b}. 21^{b}. etc. *Kaivalyopanishad* 10^{b}. *Kauṣika* (smṛiti) 87^{b}. 90^{a}. *Kaushítakibráhmaṇa* 60^{a}. 243^{b}. *Kratu* (smṛiti) 45^{a}. 280^{a}. *Kshurikopanishad* 10^{b}. *Garuḍapuráṇa* 69^{b}. *Gárgya* (smṛiti) 98^{a}. 225^{a}. etc. *Vṛiddhagárgya* 295^{b}. 330^{a}. *Gálava* (smṛiti) 288^{b}. 327^{a}. *Gítá* 17^{b}. etc. *Gṛihyapariṣishṭa* 111^{b}. 134^{a}. 137^{a}. 182^{b}. 208^{a}. 287^{b}. *Gṛihyapariṣishṭakára* 319^{b}. *Gobhila* (smṛiti et sútra) 87^{b}. 90^{a}. etc. *Gautama* 53^{b}. 56^{a}. etc. *Vṛiddhagautama* 154^{b}. *Ṣlokagautama* 288^{a}. 294^{b}. 298^{b}. 327^{a}. *Chaturviṅṣatimata* 3^{b}. 69^{a}. 91^{b}. 92^{a}. 112^{a}. 134^{a}. 274^{a}. 318^{a} (cf. Shaṭtriṅṣanmata). *Chandrikákára* 296^{b}. *Chyavanasmṛiti* (Vol. II, 10^{a}). *Chhandoga, Chhandogaṣákhá, Chhandogaṣruti, Chhandogá madhuvidyáyám, Chhándogabráhmaṇa* 32^{a}. 70^{a}. 192^{b}. 24^{a}. 60^{a}. *Chhágaleya* 229^{b}. 299^{a}. 315^{b}. *Jamadagni* (smṛiti) 320^{b}. 324^{a}. 326^{a}. *Játúkarṇya* (smṛiti) 260^{a}. 297^{a}. 323^{b}. 326^{a}. *Jábáli* (smṛiti) 91^{b}. 92^{b}. 192^{a}. 233^{a}. 294^{b}. 332^{b}. *Jábáláḥ* 260^{a}. *Jábálaṣruti* 234^{b}. 241^{a}. *Jaimini* (smṛiti) 269^{b}. etc. *Jyotiḥṣástra* 99^{a}. *Tápaníyopanishad, Uttaratápaníya* 192^{b}. 31^{b}. 34^{b}. *Taittiríyabráhmaṇa* 60^{a}. 101^{b}. 120^{b}. *Taittiríyopanishadvyákhyáne* bháshyakáravárttikakárábhyám pratipáditam 15^{b}. 32^{a}. *Daksha* (smṛiti) 82^{b}. 84^{b}. *Devala* (smṛiti) 56^{a}. 61^{a}. etc. *Devasvámin* 296^{b}. 297^{b}. 301^{a}. *Dharma* 318^{a}. *Dhaumya* (smṛiti) 295^{b}. *Nandikeṣvarapuráṇa* 131^{b}. *Nárada* (smṛiti) 52^{b}. 70^{b}. 113^{b}. 155^{b}. 158^{b}. etc. *Náráyaṇa* (smṛiti) 104^{b}. 106^{a}. 307^{a}. 320^{a}. 323^{b}. *Nṛisiṅhapuráṇa* 92^{a}. 128^{a}. 143^{b}. 234^{a}. etc. *Padmapuráṇa* 85^{a}. *Paramahaṅsopanishad* 245^{a}. *Vṛiddha-Paráṣara* 46^{a}. 82^{b}. 83^{b}. 239^{b}. *Pariṣishṭa* 134^{a} (cf. Gṛihya°). *Páraskara* (smṛiti et sútra) 181^{a}. etc. *Pitámaha* 83^{a}. 240^{b}. 244^{b}. *Pippaládaṣruti* 242^{b}. 244^{b}. *Puráṇasára* 23^{b}. 41^{b}. 64^{a}. 88^{b}. 118^{a}. 142^{b}. 222^{b}. *Pulastya* (smṛiti) 93^{a}. 98^{a}. 106^{b}. 149^{b}. 259^{b}. 276^{a}. 296^{a}. etc. *Paiṭhínasi* 53^{b}. 125^{b}. 147^{a}. 195^{b}. etc. *Prachetas* (smṛiti) 84^{b}. 99^{a}. 136^{a}. 140^{a}. etc. *Bṛihat-Prachetas* 269^{b}. *Prajápati* 54^{a}. 55^{b}. 57^{b}. 93^{a}. 109^{a}. etc. *Prapanchasára* 10^{a}. *Prabhákara* 50^{a}. *Prábhákarás* 27^{b}. *Bahvṛichabráhmaṇa* 246^{a}. *Bahvṛichopanishad* 31^{a}. *Bádaráyaṇasútra* 30^{b}. *Bṛihaspati* 24^{a}. 64^{b}. 102^{b}. 111^{b}. etc. *Vṛiddha-Bṛihaspati* 306^{a}. *Baijavápa* 181^{a}. 187^{b}. 313^{b}. 318^{a}. *Baudháyana* (smṛiti et sútra) 49^{a}. 57^{b}. 61^{a}. etc. *Vṛiddha-Baudháyana* II, 239^{a}. *Brahmagarbha* 268^{a}. *Brahmanirukta* 315^{a}. *Brahmapuráṇa* 43^{b}. 62^{a}. 93^{b}. etc. *Brahmáṇḍapuráṇa* 70^{b}. 82^{a}. *Bhaṭṭácharya* 4^{a}. *Bharadvája* (smṛiti) 67^{a}. 71^{a}. 81^{a}. 84^{b}. 103^{b}. 112^{a}. 113^{b}. *Bhavishyapuráṇa* 114^{b}. *Bhavishyottara* 65^{a}. etc. *Bháṭṭáḥ* (phil.) 27^{a}. *Bhṛigu* (smṛiti) 87^{a}. 93^{a}. 187^{a}. 332^{a}. *Matsyapuráṇa* 36^{b}. etc. *Madálasá* 56^{b} (नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं पौरुषमिति मदालसोक्तेः). 163^{a}. 322^{a} (तथा च मदालसावाक्यं । ततस्त्वाचमनार्थाय दद्याच्चापः सकृत्सकृदिति). *Manu* 54^{a}. etc. *Bṛihanmanu* 269^{a}. 277^{b}. *Vṛiddhamanu* 65^{b}. 100^{b}. 102^{a}. 149^{b}. *Maríchi* (smṛiti) 81^{b}. 97^{a}. 106^{b}. etc. *Mahábhárata* 65^{b}. etc. *Márkaṇḍeya* (smṛiti) 183^{b}. 194^{a}. etc. *Márkaṇḍeyapuráṇa* 59^{a}. etc. *Mudgala* 297^{a} (a Játúkarṇya laudatur). *Medhátithi* 4^{a}. 96^{b}. etc. *Maitraṣákhá* 34^{a}. 42^{a}. *Maitrávaruṇaṣruti* 242^{a}. *Yajnapárṣva* 317^{a}. *Yama* (smṛiti) 44^{a}. 64^{a}. etc. *Laghu-Yama* 320^{b}. *Yájnavalkya* 22^{b}. etc. *Vṛiddha-Yájnavalkya* 89^{b}. 286^{b}. *Yogasútrabháshya*, Vyásae tributum 11^{a}. *Rámáyaṇa* 169^{a}. *Laingapuráṇa* 29^{b}. 120^{b}. etc. *Laugákshi* (smṛiti) 181^{a}. 183^{a}. *Vatsa* (smṛiti) 207^{a}. *Vasishṭha* (smṛiti) 52^{a}. 56^{a}. 61^{a}. etc. *Vṛiddha-Vasishṭha* 66^{b}. 134^{a}. 290^{a}. *Vahnipuráṇa* 61^{b}. *Vájasaneyabráhmaṇa* 60^{b}. *Vájaseneyiṣákháyám Vanṣabráhmaṇe* 3^{b} (= Bṛihadár.). *Vámanapuráṇa* 99^{a}. 113^{b}. 235^{b}. *Váyupuráṇa, Váyavíyasaṃhitá* 16^{b}. 188^{a}. 323^{a}. *Váráhapuráṇa* 169^{b}. 305^{b}. *Várttikakára* (Kum.) 17^{b}. *Vivasvat* (smṛiti) 81^{b}. *Viṣvarúpácharya* várttike 16^{a}. *Viṣvámitra* (smṛiti) 107^{a}. 190^{a}. 290^{a}. *Vishṇu* (smṛiti) 67^{a}. 87^{b}. *Vishṇudharmottara* 62^{a}. 64^{a}. 69^{b}. 146^{a}. 290^{b}. etc. *Vishṇupuráṇa* 142^{b}. etc. *Vaikhánasasútra* .... *Vyághra* 269^{a}. etc. *Vyághrapád* vel *Vyághrapáda* (smṛiti) 83^{b}. 88^{b}. 94^{b}. 123^{b}. 271^{a}. *Vyása* (smṛiti) 53^{a}. 64^{b}. etc. *Ṣankha* (smṛiti) 86^{b}. 90^{b}. 94^{a}. etc. *Vṛiddha-Ṣankha* (smṛiti) 85^{a}. 88^{b}. *Ṣankha-Likhitau* 67^{b}. 84^{a}. 123^{a}. 169^{b}. 183^{a}. etc. *Ṣambhu* 314^{b}. *Ṣátyáyani* 294^{a}.

294^{b}. 328^{b}. *Ṣátátapa* (smṛiti) 62^{a}. 65^{a}. etc. *Vṛiddha-Ṣátátapa* 320^{a}. *Ṣivadharma* 66^{a}. *Ṣivadharmottara* II, 237^{b}. *Ṣivasvámin* 326^{b} (नवश्राद्धानि पंचाहुराश्वलायनशाखिनः। आपस्तंबाः षडित्याहुर्विभाषामैत्तरेयिणः). etc. *Ṣunaḥpucha* 287^{b}. *Ṣailálibráhmaṇa* 110^{a}. *Ṣaivapuráṇa* 132^{a}. 178^{b}. *Ṣaivágama* 47^{a}. *Ṣaunaka* (smṛiti) 92^{a}. 95^{b}. 107^{b}. 111^{a}. etc. *Ṣvetáṣvataropanishad*, *Ṣvetáṣvataraṣákhá* 10^{b}. 31^{a}. 23^{a}. *Shaṭtriṅṣanmata* 85^{b}. 86^{b}. 100^{b}. 156^{a}. 267^{a}. 275^{a}. *Saṃvarta* (smṛiti) 64^{b}. 69^{b}. 108^{a}. 181^{b}. etc. *Saṃgraha-kára* 97^{b}. 186^{b}. 204^{a}. 262^{a}. 275^{b} (cf. Smṛitisaṃgraha). *Satyavrata* (smṛiti) 94^{a}. 125^{a}. 126^{a}. 313^{b}. *Sánkhyáyana* (gṛihyasútra) 79^{b}. 181^{a}. *Sumantu* (smṛiti) 60^{b}. 196^{b}. 295^{a}. etc. *Suṣruta* (med.) 310^{a}. *Skandapuráṇa* 30^{a}. etc. *Smṛitisaṃgraha* 330^{a}. 332^{b}. *Hárita* (smṛiti) 49^{a}. 52^{b}. 55^{a}. etc.

Voluminis prioris folia 1–274. seculo sexto decimo, folia 275–332. anno 1703 exarata sunt. Volumen alterum circiter annum 1760 transscriptum est. (WALKER 172, 173.)

638, 639.

Volumina duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Vol. I. foll. 250. Vol. II. foll. 321. Long. 10½. Lat. 3½. Linn. Vol. I. et II. foll. 1–173. 6. reliquorum 7.

Paráṣarasmṛitivyákhyá Mádhavíyá. (B.)

Vol. I. Adhy. I. fol. 119^{b}; II. fol. 173^{b}; III. fol. 250^{b}. Haec pars a secunda manu satis accurate emendata est.

Vol. II. Adhy. IV. fol. 16^{a}; V. fol. 19^{b}; VI. fol. 35^{a}; VII. fol. 46^{a}; VIII. fol. 60^{a}; IX. fol. 71^{a}; X. fol. 88^{b}; XI. fol. 111^{a}; XII. fol. 173^{a}.

Sequitur inde a folio 174^{a}. usque ad fol. 303^{b}. lectio tertia decima, eidem *Mádhavae* tributa, qua jus civile tractatur. Incipit: वागीशाद्याः etc. व्याख्याते आचारप्रायश्चित्ते। अथ व्यवहारः प्रस्तूयते। यद्यप्यृणादानादीनामष्टादशपदानां व्यवहाराणां मध्ये कमपि व्यवहारं पराशरो न व्युत्पादितवान्। तथाप्याचारकाण्डे चतुर्णां वर्णानां क्रमेण चाचारान् ब्रुवन्। क्षत्रियस्तु प्रजाश्चैव क्षितिं धर्म्मेण पालयेदित्यस्मिन्वचने क्षत्रियविशेषस्य राजाचारविशेषमवोचत् क्षितिं धर्म्मेण पालयेदिति।

Denique in foliis 304–321. initium commentarii ad librum primum repetitur. Desinit in verbis: यावज्जीवाशौचंवाक्यं च निन्दापरत्वेन व्याख्येयं। पराशरवचो यथेत्यनेन स्वमतं विशदपर मतांतरे

Haec volumina hoc seculo ineunte exarata sunt. (MILL 129, 130.)

640.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 104. Long. 12½. Lat. 8½. Linn. 24.

Foll. 1–13. *Ṣankhaproktam Dharmaṣástram*, institutionum et morum codex, *Ṣankhae* auctori tributus, et in capita 18. divisus. Initium, a me emendatum, hoc: स्वयंभुवे नमस्कृत्य सृष्टिसंहारकारिणे। चातुर्वर्ण्यहितार्थाय शंखः शास्त्रमकल्पयत् ॥१॥ यजनं याजनं दानं तथैवाध्यापनक्रियां। प्रतिग्रहं चाध्ययनं विप्रकर्माणि निर्दिशेत् ॥२॥ दानं चाध्ययनं चैव यजनं च यथाविधि। क्षत्रियस्य च वैश्यस्य कर्मेदं परिकीर्तितं ॥३॥ क्षत्रियस्य विशेषेण प्रजानां परिपालनं। कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यस्य परिकीर्तितं ॥४॥ शूद्रस्य द्विजशुश्रूषा सर्वशिल्पानि वाप्यथ। क्षमा सत्यं दमः शौचं सर्वेषामविशेषतः ॥९॥ ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यस्त्रयो वर्णा द्विजातयः। तेषां जन्म द्वितीयं तु विज्ञेयं मौंजिबंधनं ॥१०॥ आचार्यस्तु पिता प्रोक्तः सावित्री जननी तथा। ब्राह्मणक्षत्रियविशां मौंजीबंधनजन्मनि ॥११॥ वृत्त्या शूद्रसमास्ते च विज्ञेयास्ते विचक्षणैः। यावद्वेदेन जायंते द्विजा ज्ञेयास्ततः परं ॥१२॥

। इति शंखे प्रथमोऽध्यायः।

गर्भस्य स्फुटताज्ञानं निषेकः परिकीर्तितः। पुरा तु स्पंदनात्कार्यं पुंसवनं विचक्षणैः (षष्ठेऽष्टमे वा सीमंतो जाते वै जातकर्म च) ॥१॥ आशौचे च व्यतिक्रांते नामकर्म विधीयते। नामधेयं च कर्तव्यं वर्णानां च समाक्षरं ॥२॥ मांगल्यं ब्राह्मणस्य स्यात्क्षत्रियस्य बलान्वितं। वैश्यस्य धनसंयुक्तं शूद्रस्य च जुगुप्सितं ॥३॥ शर्मांतं ब्राह्मणस्य स्याद्वर्मांतं क्षत्रियस्य तु। धनांतं चैव वैश्यस्य दासांतं चांत्यजन्मनः ॥४॥ चतुर्थे मासि कर्तव्यं बालस्यादित्यदर्शनं। षष्ठेऽन्नप्राशनं मासि पूजाकार्यं यथाकुलं ॥५॥ गर्भाष्टमेऽब्दे कर्तव्यं ब्राह्मणस्योपनायनं। गर्भादेकादशे राज्ञो गर्भात्तु द्वादशे विशः ॥६॥ षोडशाब्दानि विप्रस्य राजन्यस्य हि विंशतिः। विंशतिः सचतुष्का तु वैश्यस्य परिकीर्तिता ॥७॥ नातिवर्तेत सावित्रीमत ऊर्ध्वं निवर्तते। विज्ञातव्यास्त्रयोऽप्येते यथाकालमसंस्कृताः ॥८॥ सावित्रीपतिता व्रात्याः सर्वधर्मबहिष्कृताः। मौंजीबंधो द्विजानां तु क्रमान्मौंज्यः प्रकीर्तिताः ॥९॥ मार्गवैयाघ्रबास्तानि चर्माणि ब्रह्मचारिणां। पलाशपर्णबिल्वानां क्रमाद्दंडाः प्रकीर्तिताः ॥१०॥ etc.

Haec voluminis pars post annum 1810 e cod. E. I. H. 84. transscripta est. (WILSON 213^{a}.)

641.

Foll. 195–209. Linn. 11. *Karmavipákas*, operum proventus, capita sex e *Ṣátátapasmṛiti* excerpta, quibus delictorum quorundam piamenta traduntur. Incipit: प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणां। नरकांते भवेज्जन्म चिह्नांकितशरीरिणां ॥१॥ प्रतिजन्म भवेत्तेषां चिह्नं तत्पापसूचकं। प्रायश्चित्ते कृते यांति पश्चात्तापवतां पुनः ॥२॥ महापातकजं पापं सप्तजन्मनि जायते। उपपापोद्भवं पंच त्रीणि पापसमुद्भवं ॥३॥ दुःकर्मजा नृणां रोगा यांति नोपक्रमैः शमं। जाप्यैः सुरार्चनैर्होमैर्दानैस्तेषां शमो भवेत् ॥४॥ पूर्वजन्मकृतं पापं नरकस्य परिक्षये। बाधते व्याधिरूपेण तस्य जाप्यादिभिः शमः ॥५॥ कुष्ठी च राजयक्ष्मा च प्रमेहो ग्रहिणी तथा।

मूत्रकृच्छ्राश्मरी कासः अतीसारभगंदरौ ॥६॥ दुष्टव्रणं गंडमाला पक्षघाताक्षिनाशनं । इत्येवमादयो रोगाः महा[पा]पोद्भवाः स्मृताः ॥७॥ जलोदरं यकृत्प्लीहशूलशोफव्रणानि च । श्वासाजीर्णज्वरच्छर्दिभ्रममोहगलग्रहाः ॥८॥ रक्तांवुदविसर्पाद्याः उपपापोद्भवा गदा । दंडिपत्तनकश्वित्र वपुःकंपः विचर्चिकाः ॥९॥ वल्मीकपुंडरीकाद्या रोगाः पापसमुद्भवाः । शिरोर्त्याद्या नृणां रोगा अभिशापोद्भवंति हि ॥१०॥ अन्ये च वहवो रोगा जायंते वर्णसंकराः । उच्यंते यानि दानानि प्रायश्चित्तानि वै क्रमात् ॥११॥ महापापेषु सर्वस्वं तदर्द्धमुपपातके । दद्यात्पापेषु षष्टांशं दृष्ट्वा व्याधिवलावलत् ॥१२॥

1. Sádháraṇavidhi. 2. Bandhyápráyaṣchittavidhi. 3. Apeyapráyaṣchitta. 4. [Parasvaharaṇa]práyaṣchitta. 5. Agamyágamanapráyaṣchitta. 6. Agatipráyaṣchitta.

Haec voluminis pars anno 1772 a Bhúdeva exarata est. (Walker 129[e].)

B. DHARMANIBANDHA.

642.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 104. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 21.

Hoc codice *Kálanirṇayas*, a *Mádhava* compositus, continetur, quo libro, in quinque capita (*prakaraṇa*) diviso, auctor rituum sollennium periodos definivit. Vulgo opus *Kálamádhavíyam* appellatur. Incipit: वागीशाद्याः etc. ॥१॥ सो हं प्राप्य विवेकतीर्थे etc. ॥२॥ सत्यैकव्रत etc. ॥३॥ Cf. supra, p. 263.

व्याख्याय माधवाचार्यो धर्मान् पाराशरानथ ।
तदनुष्ठानकालस्य निर्णयं वक्तुमुद्यतः ॥४॥

Codex anno 1810 a Ṣankaralála (Oyilsen-sáhevasyárthe) parum accurate exaratus est. (Wilson 202.)

643.

Opuscula tria. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 179. Long. 19. Lat. 3½.

Foll. 1–65. Linn. 7. *Dánakaumudí*, qua operis majoris, Kriyákaumudí appellati, parte *Govindánandas* de largitionum piarum generibus disputavit. Incipit:

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुरुचिसन्ततिः ।
अन्तश्चिन्ताभिरुद्भ्रान्तचित्तध्वान्तं धुनोतु नः ॥
आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्धूलीभरोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां दानक्रियाकौमुदीं ॥

अथ दानविधिः॥ तत्र सम्वर्त्तः । दानं वै विधिवद्देयमशुभानाञ्च नाशनं। यद्यदिष्टतमं लोके यच्चापि दयितं गृहे । etc.

In fine haec leguntur: इति श्रीगोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यविरचितायां क्रियाकौमुद्यां दानकौमुदीनाम द्वितीयो यामः समाप्तः ॥

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (Wilson 24[a].)

644.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 95. Long. 19. Lat. 4½. Linn. 8.

Continetur hoc codice *Ṣuddhikaumudí*, de purificatione liber, a *Govindánanda*, Gaṇapatis filio, scriptus. Incipit:

सानन्दं प्रणयन्महेन्द्रमुकुटप्रोतेन्द्रनीलामल-
श्रेणीश्रीकृतचञ्चरीकनिवहव्यासङ्गसम्भावनं ।
स्वप्रोद्भूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसम्भूतशङ्कावह-
श्रीगोविन्दपदाम्बुजं वितनुतामृद्धिं परामान्तरीं ॥
आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं etc.

Partes singulae hae: ṣuddhisvarúpa 1[b]; aṣauchakála 2[b]; jananáṣaucha 3[b]; aṣauche vidhinishedhau 4[a]; báládyaṣaucha 6[b]; stryaṣaucha 8[a]; videṣastháṣaucha 9[b]; aṣauchasaṃkara 10[b]; aghavṛiddhimad áṣaucham 11[a]; garbhasrávásaucha 12[a]; sapiṇḍádyaṣaucha 13[b]; sadyaḥṣaucha 18[a]; sadyaḥṣauchaṣabdárthavivechana 19[b]; prasangád adhikáriṇo nirúpyante 23[a]; piṇḍanádhikáriṇaḥ 27[b]; atháṣauchántadvitíyadinavihitaṣuddhau vivektavyáyám prasangát tatpúrvakṛityáni nirharaṇádíni nirúpyante 28[b]; udakadánáni 32[b]; piṇḍadánavidhi 34[b]; piṇḍadánaprayoga 36[a]; áṣauchikartavyatá 38[a]; asthisaṃchayana 39[a]; daṣáhakṛitya 41[a]; ekádaṣáhakṛitya 42[a]; ṣayyádánádiprayoga 47[a]; kálaṣuddhi 49[a]; malamásalakshaṇa 72[a]; udakaṣuddhi 81[b]; bhúmiṣuddhi 82[b]; taijasádidravyaṣuddhi 83[b]; prokshaṇádiṣuddhi 84[b]; annaṣuddhi 85[b]; snánaṣuddhi 88[a]; mṛijjalaṣuddhi 90[a]; áchamanaṣuddhi 91[a]; svabhávaṣuddháni 94[a].

Codex post annum 1820 exaratus est. (Wilson 28.)

645.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 44. Long. 12½. Lat. 7. Linn. 20, 21.

Rájadharmakaustubhae, ab *Anantadeva*, Ápadevae filio, Bájabáha-Durachandrae regis auctoritate, scripti, particula, *vyavahásradídhiti* appellata, qua jus civile adumbratur. Incipit: अथ राजधर्म्मा उच्यंते तत्र राज्याभिषेकदीधित्युक्तलक्षणलक्षितो राजा प्रासादप्रतिष्ठादीधित्युक्तप्रकारेण दुर्गगृहनिर्माणं भद्रासनं च निर्म्माय सभां समंत्रिपुरोहितं पण्डितैः सह प्रजापालने प्रवृत्तस्य व्यवहारनिरूपणमंतरेण न सम्यक् भवतीति तदर्थं व्यवहारा निरूप्यंते ॥

Rájadharmakaustubha pars est *Smṛitikaustubhae*, ab eodem auctore compositi. Ea sectio, qua regum inauguratio tractatur (rájyábhishekadídhiti) in cod. E. I. H. 99. invenitur.

Codex post annum 1826 exaratus est. (Wilson 221.)

646.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 50. Long. 12. Lat. 3½. Linn. 12.

Vivádachintámaṇis, de jure forensi liber, a *Váchaspatimiṣra* scriptus. (A.) Incipit: क्षीराब्धेरुज्जिहानां etc.

Ṣrí-*Kṛityakalpadruma-Párijáta-Ratnákarádín* avalo-
kya yatnát ।
वाचस्पतिः श्रीपतिनम्रमौलिर्विवादचिन्तामणिमातनोति ॥

Textus Calcuttae anno 1837 editus est.

Codex anno 1799 a Dhíreṣvara exaratus est. (Wilson 206.)

647.

Foll. 81–166. *Váchaspatimiṣrae Vivádachintámaṇis.* (B.)

Auctores et libri recentiores in hoc tractatu hi laudantur: Kalpataru, Párijáta, Prakáṣa, Bálarúpa, Mitákshará, Medhátithi, Ratnákara, Lakshmídhara, Smṛitisára, Haláyudha.

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte exarata est. (Wilson 163^{b}.)

648.

Foll. 61–114. *Dvaitanirṇayas*, a *Váchaspatimiṣra*, Jayae Bhairavae regis uxoris, Purushottamadevae matris, jussu, scriptus. Initium, a me paulum emendatum, hoc:

आभीरदारकमुदंचितकिंकिणीक-
मातामपाणिचरणं पुरुषं पुराणं ।
मंजीरमंजुमरुणाधरमंबुजाक्ष-
मद्वैतचिन्मयमनादिमनंतमीडे ॥१॥
सरस्तुलितसागरं[1] व्यधित यो नृपग्रामणीं
भुजाविजितकांचनैरदित यस्तुलापूरुषान् ।
स एव nṛipa-*Bhairavaḥ* समरसीम्नि पंचाननो
जयत्यरिविदारको जगति राजवृंदारकः ॥२॥
अयं वाग्विलासानतीतः कवीनां
गुणैर्दोष्प्रभावानतीतो भटानां ।
त्रिलोकीपतिप्रेयसीवासभूमिः
पुनीते जगन्मंडलं राजचंद्रः ॥३॥
सत्यभामेव कृष्णस्य गौरीव मदनद्विषः ।
सविशेषं जयत्येषा भूपभैरवभाविनी ॥४॥
विष्णोरंतःपुरमिव शंभोरिव देहवामार्धं ।
देवी सनाभिरेषा जयति *Jayá*-námní (sic) महादेवी ॥५॥
एषा विदितविशेषा प्रमदा यं वीक्षते जगज्जननी ।
तदुपरि परितः प्रपतति हाटकहीरकमयी वृष्टिः ॥६॥
Ṣrí-*Bhairavendra*-dharaṇípatidharmapatní,
Rájádhirája-*Purushottamadeva*-mátá ।
Váchaspatiṃ nikhilatantravidaṃ niyujya,
Dvaite vinirṇayam idaṃ (sic) vidhivat tanoti ॥7॥
सिचयैः कांचननिचयैः परिपूज्य गुरुं जगज्जननी ।
अभिदेलिममपचेलिमनक्षरमक्षरमयं वपुस्तनुते ॥८॥
इष्टं सुनाना दुरितं धुनाना मुखं पुनाना क्षणमीक्षणेन ।
श्रीभैरवक्ष्मापतिधर्मपत्नी यशःशरीरं निजमातनोति ॥९॥
वनैर्जगन्मंडलमातनोति करोति खातैर्गगनैकशेषं ।
दानोदकैः सागरतामुपेतं विश्वंभरामंडलमव्यवस्थं ॥१०॥

Váchaspati hoc libro, ubi de ritibus et legibus ab auctoribus *discrepantes* sententiae prolatae sunt, arbitrium et judicium suum exposuit. Partes singulae hae: námanirṇayaḥ; dánasvarúpakathanam; tulápurushadvaitam fol. 63^{a}; jaláṣayotsargaḥ fol. 65^{a}; snánádidvaitanirṇayaḥ fol. 68^{b}; tarpaṇam; deváváhanam; anguríyakadháraṇam; saṃdhyávandanam; panchadevatápújá; ṣivapújá; vaiṣvadevahomaḥ; pitṛibalidánam; kákabalidánam; pitṛiyajnaḥ fol. 71^{b}; nityaṣráddham; saudáyikam; strísaṃkrántapatidhanam; vṛiddhiḥ; kriyádvaitanirṇayaḥ fol. 73^{b}; vyavahár advaitanirṇaya fol. 74^{b}; ṣuddhidvaitanirṇaya fol. 75^{b}; sapiṇḍalakshaṇam; sadyaḥṣaucham; vratadvaitanirṇayaḥ fol. 77^{a}; jyaishṭhadvádaṣí; ekádaṣí fol. 77^{b}; kṛishṇáshṭamínirṇayaḥ fol. 80^{a}; kshatádidúshitádhikáritá; dvádaṣaputrarahitasya putrakaraṇe 'dhikáraḥ fol. 81^{b}; kṛityadvaitanirṇayaḥ; malamásanirṇayaḥ fol. 83^{a}; garbhádhánádau másanirṇayaḥ; ṣráddhaṣaríranirṇayaḥ fol. 86^{b}; vṛishotsargaḥ fol. 89^{b}; ṣráddhaṣaríranirṇayaḥ 98^{b}; pancha mahá-yajnáḥ fol. 103^{a}.

In priore libri parte (usque ad caput *vṛishotsarga*) recentioris aevi auctores et libri hi laudantur: *Kaṇṭharava* (?) fol. 77^{a}. *Kalpataru. Kámadhenu* fol. 69^{a}. *Chhandogasopána* fol. 88^{a}. *Trailokyaságara* fol. 66^{b}. *Párijáta. Pradípa* fol. 69^{b}. 75^{a}. v. Ṣráddhapradípa, Samayapradípa. *Bhavadeva* fol. 75^{a}. *Mantraprakáṣa* fol. 71^{a}. *Ratnákara. Rúpanáráyaṇa* fol. 67^{a}. 68^{a}. *Lakshmídhara* fol. 74^{a}. *Viṣvarúpa* fol. 78^{b}. *Vishṇurahasya* fol. 79^{b}. *Ṣráddhakalpa* fol. 84^{b}. etc. *Ṣráddhapankti* fol. 87^{b}. etc. *Ṣráddhapradípa* fol. 87^{a}. *Ṣráddhaviveka* fol. 83^{a}. *Ṣrídatta, Samayapradípae* auctor, fol. 66^{a}. 71^{b}. *Smṛitisára* fol. 74^{a}. 78^{b}. *Harináthamahopádhyáya* fol. 68^{b}. *Harihara* fol. 71^{b}. *Halá-*

[1] सरस्तनितसागरं MS.

yudha fol. 72[b]. *Hemádri.* Denique opus suum *Ṣabdanirṇaya* dictum in fol. 63[a]. citat.

Haec voluminis pars anno 1813 exarata est. (Wilson 203[b].)

649.

Foll. 116–149. Linn. 13–16. *Dravyaṣuddhidípiká* a *Purushottama,* Pítámbarae filio, Vallabhácháryae discipulo, composita. Incipit:

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यान् हरिसेवोपकारिका ।
बाह्याभ्यंतरिद्रव्यशुद्धिरत्र विचार्यते ॥१॥
निबंधेषु विविच्योक्ता ह्यधुना वुद्धिदोषतः ।
यतो न भाषते सम्यक् तत एष समुद्यमः ॥२॥

तत्र तावत्प्रायश्चित्तमिताक्षरायां याज्ञवल्क्यः । उदक्याऽशुचिभिः etc.

Purushottama hoc libello lustrationem rebus impuris contactis adhibendam, doctores recentiores secutus, copiosius tractavit. Auctorem post medium seculum septimum decimum vixisse, nominibus ab eo laudatis apparet. Quorum partem addidi: Ácháratilaka fol. 128[a]; Kullúkabhaṭṭa; Krishṇabhaṭṭíyam fol. 121[a]. 124[a]; Govindarája fol. 122[b]; Charaṇámrita fol. 143[a]; Divákaroddyota fol. 142[a]; Nágadevíye Saṃgrahakáraḥ fol. 138[b]; Nirṇayámrita fol. 132[b]; Nirṇayasindhu fol. 120[a]; Bhárgavárchanadípiká fol. 122[a]; Maryádásindhu (hoc libro auctor frequentissime utitur) fol. 116[b]. 117[a]. etc.; Ratnávalínibandha fol. 127[b]; Vishṇubhaktichandrodaya fol. 125[a]; Ṣuddhipradípa fol. 140[b]; Ṣuddhimayúkha fol. 119[b]. 122[a]; Sadácharachandrodaya fol. 124[a]. etc.; Smrityarthasára fol. 120[a]; Harivallabha Sudhodaye fol. 125[a]. 149[a]; Hariharabháshya fol. 122[a]; Haláyudha fol. 141[a]. Eidem auctori praeter libellum supra tractatum (n. 94) commentarium ad *Vallabháshṭakavivṛitim* (E. I. H. 2611: नत्वा श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जरजांस्यहं । तदष्टकीयविवृतेर्भावं वच्मि कृपाबलात् ॥) debemus.

In fine haec leguntur: संवत् १८३३ शाके १६९८ प्रवर्त्तमान्ये माघस्यासिते पक्षे दशम्यां भौमवासरे श्रीभुजनगरवासिना औदीच्यज्ञातीयश्रौताधानीयव्यासतुलशी तस्यात्मजेन भुदेवनाम्ना लिखिता द्रव्यशुद्धिः स्वात्मार्थे द्रव्यशुद्ध्यर्थे ॥ Haec folia igitur anno 1776 exarata sunt. (Walker 200[e].)

650.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 133. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 19.

Dvaitaparisishṭam, rerum dubiarum, quaecunque relictae sunt, dijudicationes, quo libro *Keṣava* (sanmiṣra°) eandem atque Váchaspatimiṣra in Dvaitanirṇaya materiam copiosius tractavit. Incipit:

स्वामिन् वासो ममैतन्न हि न हि विदितं शीतरश्मेः स वक्त्रः
स्वर्गङ्गावेदसास्त्री भुजगपरिवृढः शोभने स द्विजिह्वः ।
स्वीयाङ्गस्पर्शपूर्व्वन्तदिह भगवतैवोच्यतामित्यकस्मा-
दर्थिप्रत्यर्थिभावः शिवशिवशिवयोः श्रेयसे वः सदास्तु ॥१॥
लीलानखाङ्कुरविदारितवैरिवीर-
निर्म्मुक्तरक्तवहुगैरिकलिप्तगात्रः ।
स्वस्थीकृतामरवधूगणगीतकीर्त्ति-
रास्तां हिताय मम कार्पटिको मृगेन्द्रः ॥२॥
अधीत्य सर्व्वतन्त्राणि निबन्धाननुलोक्य च ।
श्रीकेशवेन विदुषा परिशिष्टमिहोच्यते ॥३॥

Opus in capita duo (parichchheda) divisum est, quorum alterum ab hoc disticho incipit (fol. 76[a]):

तातस्ते मकरालयः प्रियतमे रत्नाकरः स प्रभो
भ्राता ते शशलाञ्छनस्तमनिशं धत्ते हरो मूर्द्धनि ।
का ते त्वेत्यभिधाय सस्मितमुखे कान्ते चिरादुत्तरात्
स्फूर्त्तिव्रीडितमानसामुपहसँल्लक्ष्मीं हरिः पातु वः ॥

In folio 34[a]. e *Bhojarájae* jyotiḥ(-ṣástra) hoc distichon laudatur:

चैत्रे पौषे कृष्णपक्षे नवान्नं नाचरेद्बुधः ।
भवेज्जन्मांतरे रोगी पितृणां नोपतिष्ठते ॥

Codex anno 1813 exaratus est. (Wilson 218.)

651, 652.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10.

His voluminibus *Madanapárijátas* continetur, quo libro *Viṣveṣvara,* Peṭṭibhaṭṭae et Ambikae filius, Madanapála rege patrono morum et rituum praecepta, ex antiquioribus legum codicibus desumta, in corpus unum redegit. Initium, codice E. I. H. 1556. (A.)[1] collato, emendatum hoc:

प्रबालाद्रिप्रस्थ etc. ॥१॥
प्रकृष्टचलकुंडल etc. ॥२॥
कांते कृतागसि etc. ॥३॥[2]
अस्ति प्रशस्तविभवोपगतप्रशस्ति-
विंस्तारिणी भुवि शकाधिपराजधानी ।
Ḍillí-ti विश्वविदिता नगरी मतल्ली-
पल्लीव भाति पुरतस्त्रिदिवोऽपि यस्याः ॥४॥
तामुत्तरेण यमुनातटदेशनिष्ठा
Káshṭhe-ty अभूदनुपमा नगरी गरिष्ठा ।
यस्यामनल्पविभवोपचिता बभूवुः
काष्ठान्वया[3] महितकीर्तिजुषो महीपाः ॥५॥

---

[1] Hic codex anno 1637 exarátus est. [2] Cf. Smṛitikaumudí.

[3] शाकान्वये A. pr. m. कान्वये B.

तस्मिन्नभूद्विमलटाककुलांबुराशावुद्य etc. ॥६॥
तस्यात्मजो etc. ॥७॥
सुतोऽस्य जातः etc. ॥८॥
तस्यात्मजोऽभूद् etc. ॥९॥
यस्मिन्नसाधारणधैर्यशौर्ये
गांभीर्यसौंदर्यगुणैकधुर्ये ।
गिरींद्रभीमानुजसिंधुराज-
स्मराश्च साधारणतां भजंते ॥१०॥
लक्ष्मीं लक्ष्मवतीं विधाय विबुधा हारस्य हारस्य च
ज्योतिर्गर्वमपास्य पार्वणशरच्चंद्रस्य चंद्रस्य च ।
उन्मीलन्नवसौरसैंधवलसड्डिंडीरपिंडोपमा
यस्यैता भुवि नर्नृतंत्यनुदिनं सन्मूर्त्तयः कीर्तयः ॥११॥
बंधच्छिदां etc. ॥१२॥
महीपतेस्तस्य महानुभावौ
सुतावभूतां सुकृतोन्नतस्य ।
आद्यो महौजाः *Sahajendra*-námá
tadátmajaḥ ṣrí-*Madano* dvitíyaḥ ॥ 13 ॥
अपारदः सिद्धरसो जनाना-
मनभ्रवृष्टिर्विभवौषधीनां ।
अनंतको मृत्युहरो रिपूणा-
मासीदसौ ṣrí-*Sahajádhináthaḥ* ॥१४॥
अस्यानुजः श्रीमदनो तु नाम्ना etc. ॥१५॥
विश्राणनेषु व्यसनं यदीयं
विद्याप्रसंगेषु विनोदसौख्यं ।
यस्यावदातं च यशोवितानं
दिङ्मंडलीमंडनमेकमास्ते ॥१६॥
परिशीलयता etc. ॥१७॥
यः कूपानारामान्धर्मायतनानि सन्निवंधांश्च ।
कृत्वा स्वकीर्तिमेकामदीदृशन्मूर्तिभेदेन ॥१७॥
श्रीमानयं मदनपूर्वकपारिजात-
नामांकितं स्मृतिपथानुगतं निबंधं ।
वर्णाश्रमप्रमुखधर्मविवेचनाय
विद्वन्मुखेन सुकृती मितमातनोति ॥१८॥
मतिर्येषां शास्त्रे etc. ॥१९॥
माता पुण्यचरित्र etc. ॥२०॥ [1]
Hemádri-Kalpadruma-sa*Aparárka-*
Smrityarthasárán Smritichandrikám cha ।
Mitáksharádín अवलोक्य यत्ना-
न्निबध्यते संग्रहतो निबंधः ॥२२॥

Sequitur argumentum libri, in novem capita (stavaka) divisi, versu epico enarratum: स्तवकः प्रथमो ह्यत्र ब्रह्मचर्या-भिधोऽपरः । गृहस्थाख्यस्तृतीयः स्यादाह्निकं तदनंतरं ॥२३॥ गर्भाधा-नादिसंस्कारस्तुरीयः स्तवको मतः । आशौचस्तवकः पश्चाद्द्रव्यशुद्ध्याह्वयो मतः ॥२४॥ सप्तमः श्राद्धसंज्ञो हि विभागाख्योऽष्टमस्तथा । नवमः स्तव-कश्चात्र प्रायश्चित्ताभिधो मतः ॥२५॥ etc.

Vol. I. foll. 244. I. fol. 60ᵇ; II. fol. 97ᵇ; III. fol. 165ᵇ; IV. fol. 181ᵃ; V. fol. 211ᵇ; VI. fol. 225ᵇ.

Vol. II. foll. 241. VII. fol. 70ᵃ; VIII. fol. 94ᵇ; IX. fol. 238ᵇ.

In fine capitum haec leguntur: iti paṇḍita-*Kedára-malle*-tyádivirudaráj́virájamánasya ṣrí-Madanapálasya nibandhe etc. Auctor post Mádhavam, ante Váchaspa-timiṣram et Kamalákaram vixit. Illius ad Paráṣara-smṛitim commentarium rapacissime excerpsit. Ceterum *Páríjáta* etiam a Mitramiṣra in Víramitrodaya libro (foll. 2ᵃ. 185ᵃ) laudatur.

Codex noster anno 1802 in urbe Ahmedábád ab Uttamaráma parum accurate exaratus est. (WALKER 174, 175.)

653.

Opuscula quinque. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 184. Long. 11. Lat. 4½.

Foll. 1–106. Linn. 11. *Smṛitikaumudí*, Madanapála (Ráya-) rege patrono composita. Initium, collato cod. E. I. H. 2515. (A.) emendatum, hoc:

नमः सकलकल्याणकारणाय पिनाकिने ।
नमो लक्ष्मीनिवासाय देवतायै गिरां नमः ॥१॥
अपत्यवात्सल्यवशादुदीर्णं स्तन्यं पिपासुर्गिरिजाकुचाग्रे ।
मुहुः कराग्रं चलयन्निभास्यो मनोरथान्नः सफलीकरोतु ॥२॥
प्रवालाद्रिप्रस्यद्युतिनिचयपर्यायवपुषे
नमो विघ्नश्रेणीविघटनपटिष्ठाय महसे ।
जगत्प्रादुर्भावस्थितिलयनिरायासरचना-
विनोदासक्ताय प्रणतफलसिद्धिप्रतिभुवे ॥३॥
यदिंदिरानाथपुरंदराद्यैराराधितं भक्तिभरानतांगैः ।
श्रीचंडिकायाश्चरणारविंदं वंदामहे तत्कुलदेवतायाः ॥४॥
प्रकृष्टचलकुंडलस्तवकघृष्टगंडस्थलं
महार्हमणिमेखलं मरकतांकुरश्यामलं ।
करोतु करुणां सदा कलितपंचषाब्दक्रमं
महः किमपि मोहनं कपटशैशवं कैशवं ॥५॥
कांते कृतागसि रुषा परुषं ब्रुवाणा
कुंठीकृताय रसनार्थनियंत्रणेन ।
मौनेन मानमधिगच्छति या ददातु
सा पार्वती हरविभक्ततनुः शिवं वः ॥६॥

Ásíd asímaguṇa-*Táka*-kulámburáṣáv
उद्यत्प्रभूतशुभकीर्तिघनप्रकाशः ।
लोकैः सदा हृदि धृतो गुणसंनिविष्टः
ṣrí-*Ratnapála*-nṛipatir भुवनैकरत्नं ॥७॥ [2]

[1] Vide supra, p. 263ᵃ.

[2] Ante septimum in B. duo disticha addita sunt.

तस्यात्मजो *Bharahapála* इति प्रसिद्धः
    सिद्धांगनाजनसमाजसमिद्धकीर्त्तिः ।
दानेन यः सुकृतिनां क्षिपति स्म दैन्यं
    सैन्यं च वैन्यसदृशः प्रतिभूपतीनां ॥८॥*
सुतोऽस्य जातः सुकृतोन्नतस्य
    न तस्य कश्चित्सदृशो वभूव ।
यमस्खलत्सत्यमवेक्ष्य तातो
    नाम्ना *Hariṣchandra* इति व्यधत्त ॥९॥
तस्यात्मजोऽभूदतुलप्रतापः साधारणो भूमिपतिर्वदान्यः ।
अभूतपूर्वामवनीश्वराणामजीगपद्यो जगति स्वकीर्त्तिं ॥१०॥
बंधच्छिदां विरुदकीर्त्तिमिहान्वितार्थां
    कृत्वा परत्र च तथैव विधातुमिच्छुः ।
कीनाशपाशचयबद्धविमोचनार्थं
    तीर्थत्रयीं *Karavimuktim* अचीकरद्यः ॥११॥
अस्यात्मजः *Ṣrí-Madano* तु नाम्ना
    धाम्ना च रूपेण च संगतार्थः ।
रोषारुणे चक्षुषि यद्विपक्षो
    नितांतकांतारसमाश्रितोऽभूत् ॥१२॥
परिशीलयता कलाकलापं विदधानेन च भूरिशः प्रबंधान् ।
मदनेन महीभृताथ येन प्रथिता nútana-*Bhojarája*-kírtiḥ ॥१३॥
Yantraprakáṣa-sa-*Mahárṇava*-*Párijáta*-
    Siddhántagarbha-*Tithyanirṇayasára*mukhyáḥ ।
ग्रंथाश्च येन रचिता विजयं भजंते
    राज्ञां सभासु विदुषां वदनांबुजेषु ॥१४॥
वागुत्सवेन मतिमानतिमानशाली
    कीर्तेः पदं मदनपालमहीतलेंदुः ।
Vidvanmukhena tanute विनतोर्जितश्री-
    रुत्पन्नचारुकिरणां स्मृतिकौमुदीं सः ॥१५॥
विद्वच्चकोररसना रुचिदानपटीयसी ।
सच्चित्तोत्पलजीवातुर्जयति स्मृतिकौमुदी ॥१६॥
वर्णाचारप्रकटनविधिर्ब्राह्मणादिक्रमेण
    प्रोक्तः पूर्वैर्न खलु कथिता मुख्यतः शूद्रधर्माः ।
तस्मादेते विशदपदवीं नाश्रितास्तेन तुर्यं
    वर्णं कृत्वा विषयमधुना वर्ण्यते वर्णधर्मः ॥१७॥

ननु च के ते पूर्वे यैर्ब्राह्मणादिक्रमेण निरूपितो वर्णाचारः । श्रुत्यर्थस्मर्तारो मन्वादय इति ब्रूमः । तत्र तावद्वर्णानामुत्पत्तिरुपवर्ण्यते तदधीनत्वादाचाराणां । etc.

Hoc opus, quo de tribus infimae in rebus sacris participatione agitur, in quatuor libros (*kalollása*), libri singuli in capita (*kiraṇa*) divisi sunt.

I, 1. Vipratvádijátinirúpaṇam, fol. 5^{b}. 2. ṣúdrabhedanirúpaṇadvárá saṃkírṇajátinirúpaṇam, fol. 19^{b}. Incipit: तत्र पूर्वोक्तप्रकारेण परमपुरुषस्य चरणजातः केवलशूद्रः । अपरे द्विजातिभ्यः परिणीतशूद्रायामुत्पन्नाः ।

II, 1. Ṣúdrasya sámányato 'dhikáránadhikáranirúpaṇam, fol. 21^{a}. Incipit: तत्र भविष्यधर्मकथनव्याजेन व्यतिरेकमुखेनाधिकारानाधिकारौ निरूपितौ पुराणेषु । अतस्तत्प्रतिपादकानि पुराणवाक्यानि प्रदर्श्यंते ॥ 2. ṣúdrasya ṣrutismṛityádyavagamo 'nadhikárachintánirúpaṇam, fol. 24^{a}. Incipit: अथ वेदाक्षरविचारनिषेधो मद्यमांसविक्रयादिनिषेधश्च ॥ 3. ṣúdrasya garbhádhánádisaṃskáravishayádhikáránadhikárachintánirúpaṇam, fol. 27^{b}. Incipit: अथ गर्भाधानादिसंस्कारेषु शूद्रः केष्वधिक्रियते केषु नेति चिंत्यते ॥ 4. *a.* ṣúdrasyágnyabhávachintá. *b.* ṣúdrasya sandhyávandanádhikárábhávaḥ. *c.* ṣúdrasya díkshádhikáraḥ. Hoc in capite locus, quem supra, p. 46^{a}. e Vámanapuráṇa excerpsimus, mendis minus foedatus reperitur: वामनपुराणे । ततश्चकार भगवांश्चातुर्वर्ण्यं हरार्चने । शास्त्राणि चैषां मुख्यानि नानोक्तिविविधानि च ॥ आद्यं शैवं परिख्यातमन्यत्पाशुपतं मुने । तृतीयं कालवदनं चतुर्थं च कपालिनं ॥ शैवश्चासीत्स्वयं शक्तिर्वसिष्ठस्य प्रियः सुतः । तस्य शिष्यो वभूवाथ गोपायन इति श्रुतः ॥ महापाशुपतश्चासीद्भारद्वाजस्तपोधनः । तस्य शिष्योऽप्यभूद्राजा ऋषभः सोमकेश्वरः ॥ कालास्यो भगवानासीदापस्तंबस्तपोधनः । तस्य शिष्योऽभवद्वैश्यो नाम्ना क्रोधेश्वरो मुने ॥ महाव्रती च धनदस्तस्य शिष्यस्तु वीर्यवान् । ऊर्णोदर इति ख्यातो जात्या शूद्रो महातपाः ॥ एवं स भगवान्ब्रह्मा पूजनाय शिवस्य तु । कृत्वाथ चातुराश्रम्यं स्वमेव भवनं गतः ॥ *d.* ṣúdrasya brahmajnánádhikáraḥ, fol. 31^{b}.

III, 1. Viváhanirúpaṇam. Incipit: प्रथमकल्लोल्लासे वर्णजातयो निरूपिताः । द्वितीये तु जातिविशिष्टस्य शूद्रस्याधिकारानधिकारौ निरूपितौ । एवंविधस्य शूद्रस्य विवाहादीतिकर्तव्यता तथा सामान्यधर्मादयश्च तृतीये संस्कारकल्लोल्लासे निरूप्यंते । तत्र विवाहोपयोगित्वेन प्रथमतः सापिंड्यं निरूप्यते ॥ *a.* viváhabhedáḥ. *b.* viváhetikartavyatá. *c.* viváhaprayogaḥ. *d.* kanyádánam, fol. 38^{b}. 2. námakaraṇádisaṃskáranirúpaṇam, fol. 39^{a}. 3. *a.* ṣúdradharmáḥ. *b.* ṣúdrasyápaddharmáḥ, fol. 43^{a}. 4. Incipit: अथाशौचवर्णनं । पूर्वस्मिन्किरणे शूद्रस्य धर्मा निरूपिताः । सांप्रतं तद्धर्मानुष्ठानसंकोचहेतुभूताशौचप्रतिपादनं प्रस्तूयते ॥ *a.* ṣúdrasyáṣauchanirúpaṇam. *b.* ṣúdrasyáṣauchapaddhatiḥ, fol. 53^{a}. 5. *a.* ṣúdrasya vṛishotsargaḥ. *b.* ṣúdrasyaikoddishṭam. *c.* ekoddishṭaṣráddhapaddhatiḥ. *d.* ṣúdrasya sapiṇḍíkaraṇam, fol. 75^{a}. *e.* ṣúdrasya párvaṇaṣráddham. *f.* vṛiddhiṣráddham, fol. 76^{a}.

IV, 1. Incipit: अथाह्निकाख्यश्चतुर्थः कल्लोल्लास आरभ्यते । तत्र मनुयाज्ञवल्क्यदक्षादिभिर्द्विजोद्देशेन संध्यावंदनस्य विधानान्न तत्र शूद्रस्याधिकारः ॥ *a.* mútrapuríshochcháravidhiḥ. *b.* ṣauchavidhiḥ. 2. *a.* dantadhávanavidhiḥ. *b.* prátaḥsnánam. 3. ṣúdrasya mádhyáhnikasnánavidhiḥ, fol. 85^{a}. 4. *a.* ṣúdrasya brahmayajnavidhiḥ. *b.* tarpaṇam. *c.* ṣúdrasya tarpaṇapaddhatiḥ, fol. 95^{b}. 5. *a.* vaiṣvadevavidhiḥ. *b.* ni-

tyaṣráddham. *c.* vaiṣvadevapaddhatiḥ. *d.* vaiṣvadevaprayogakramaḥ. *e.* baliharaṇam. *f.* śúdropayuktavaiṣvadevabaliharaṇapaddhatiḥ. *g.* nityaṣráddhapaddhatiḥ. *h.* bhojanam.

Ad opera sua *Madanapárijáta* auctor saepius, ad *Mahárṇavam* semel (fol. 34^{b}. Vináyakaṣántiprakáro 'smábhir Mahárṇave vistarato nirúpitaḥ) refert. Quare, si librum nostrum *Viṣveṣvarae*, Peṭṭibhattae filio, tribuero, conjecturam non nimis audacem me prolaturum esse spero. Auctorum et librorum praeterea laudatorum hos paucos notandos putavi: Aparárkakára, Krityakalpatarukára, Mitáksharákára, Medhátithi, Yajnapárṣva, Vedántakalpataru, Smṛitimanjarí.

Folia 1. 2. manu recentiore, reliqua seculo septimo decimo satis accurate exarata sunt. (WALKER 168^{a}.)

654.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 105. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 21.

Ṣúdradharmatattvam, tribus plebejae et impurae officia, liber a *Kamalákara-bhaṭṭa*, Bhaṭṭadivákarae fratre, mímánsaka-*Rámakṛishṇae* filio, *Náráyaṇabhaṭṭae* nepote, Rámeṣvarabhaṭṭae abnepote, compilatus. Initium hoc:

प्रणम्य रामं पितरौ कमलाकरशर्मणा ।
रामकृष्णतनूजेन शूद्रधर्मो निरूप्यते ॥

Codex noster quum recentissimae aetatis sit, argumentum libri, necnon cetera, ex antiquiore codice E.I.H. 2514, excerptum est: fol. 7^{a}. *Tat siddhaṃ ṣúdrasya vipradvárá puráṇaṣravaṇena jnánam iti.* Atha ṣúdrasya mantravicháraḥ. 12^{b}. atha ṣúdrasya karmádhikáraḥ. 14^{b}. devasthápanam. 22^{a}. *saṃskáráḥ.* 24^{b}. ṣráddhanirṇayaḥ. 29^{a}. vihitanishiddhadharmáḥ. 34^{b}. saṃskáraprayogaḥ. 39^{a}. iti puṇyáhavácbanam. 51^{b}. iti ishṭápúrtiḥ. Atha chaulam. 63^{a}. iti ṣúdrasaṃskáráḥ. *Atha ṣúdráhnikam.* 74^{b}. iti snánatarpaṇádi. Atha devapújá. 77^{a}. tírthamahimá. 79^{b}. vaiṣvadevaḥ. 81^{b}. ṣákalahomaḥ. Atha pauráṇaḥ. 82^{a}. iti devayajnaḥ. Atha bhútayajnaḥ. 84^{a}. nityaṣráddham. 84^{b}. manushyayajnaḥ (i. e. hospitalitas). 87^{b}. iti ṣúdráhnikam. Atha ṣúdrasya *párvaṇaṣráddhaprayogaḥ.* 93^{a}. piṇḍadánam. 94^{b}. iti párvaṇaṣráddham. *Atháṣaucham.* 95^{a}. garbháṣaucham. 95^{b}. prasaváṣaucham. 96^{a}. mṛitáṣaucham. 98^{a}. athásaṃskṛite ṣúdre mṛite viṣeshaḥ. 99^{b}. játyáṣaucham. 108^{a}. dásáṣaucham. 109^{a}. atikrántáṣaucham. 110^{a}. áṣauchasampáte nirṇayaḥ. 112^{a}. aṣaucbápavádaḥ. 112^{b}. mṛitadoshaḥ. 116^{a}. pretadáhakálaḥ. 116^{b}. ity áṣauchanirṇayaḥ. Atha ṣúdrasya *aurdhvadehikaprayogaḥ.* adhikáriṇaḥ. 120^{b}. durmaraṇe práyaṣchittam. 124^{a}. saṃlayanam. 125^{b}. pátheyaṣráddham. 126^{a}. navaṣráddham. 126^{b}. pretapiṇḍáḥ. 129^{a}. iti ṣúdráṣauchaṃ tatkṛityaṃ cha. Athaikádaṣáham. 130^{a}. vṛishotsargaḥ. 133^{b}. ṣayyádánam. 134^{b}. udakumbhaḥ. 135^{a}. másikáni. 135^{a}. sapiṇḍanam. 138^{a}. ity aurdhvadehikaprayogaḥ. Atha ṣúdrasamáḥ. 140^{a}. strídharmáḥ. 147^{a}. vidhavádharmáḥ. 148^{b}. kuṇḍagolau. 150^{b}. shaṇḍaḥ. 152^{b}. anye 'pi ṣúdrasamáḥ. 153^{a}. saṃkarajáḥ. 156^{a}. pratilomajáḥ. 161^{b}. apadhvansajá vyabhicbárajáḥ. 169^{b}. káyasthotpattiḥ.

In fine haec leguntur:

यो भाट्टतंत्रगहनार्णवकर्णधारः
शास्त्रांतरेषु निखिलेष्वपि मर्मभेत्ता ।
योऽत्र श्रमः किल कृतः कमलाकरेण
प्रीतोऽमुनास्तु स कृती बुधरामकृष्णः ॥

इति श्रीमज्जगद्गुरुमीमांसकनारायणभट्टसूरिसूनुरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृते शूद्रधर्मतत्त्वे शूद्रसमसंकरजस्वरूपं तद्वृत्तिनिरूपणं समाप्तश्चायं निबंधः ॥

Auctores et libros Kamalákara permultos laudat, quos una cum iis, qui in sectionibus tribus primis Nirṇayasindhu operis (ed. Calc.) reperiuntur, infra enumerabo. Ipse hos libros suos citat: Jaláṣayotsargavidhi 239. Tulápaddhati N. 247. Dánakamalákara fol. 13^{a}. 20^{b}. 119^{b}. 133^{b}. Púrtakamalákara 17^{b}. 77^{a}. Áchárадípa 79^{b}. Nirṇayasindhu 10^{b}. 17^{a}. 22^{a}. 24^{b}. etc. Pravaradarpaṇa N. 212. 282. Práyaṣchittaratna N. 265. Ṣúdradharma N. 189. Rámakṛishṇa pater *Jívatpitṛikanirṇaya* opus composuit, N. 109. 112. 163. Náráyaṇabhattae denique avi libri duo laudantur: *Tristhalísetu* 15^{a}. 16^{a}. N. 9. 11. 70. 109. et *Prayogasetu* N. 158.

Agastyasaṃhitá 13^{b}. Agnipuráṇa. Agnismṛiti 96^{a}. 101^{b}. Angiras (smṛiti) 28^{a}. 64^{a}. etc. Ajayapála 33^{a} (शक्तः स्वयम्, अशक्तस्तु विप्रद्वारा, सच्छूद्रः स्वयम् असच्छूद्रो विप्रद्वारा). Atri (smṛiti) 20^{a}. etc. Vṛiddhátri 107^{b}. Adbhutaságara N. 47. 87. 221. Anantabhaṭṭa N. 22. 36. 90. etc. Aparárka 23^{b}. 27^{b}. etc. Aruṇasmṛiti N. 49. Ákara N. 115. 209. 226. Ácbárachintámaṇi 10^{a}. 75^{b}. Áchárapradípa N. 75. Áchárádarṣa, v. *Ṣrídatta*. Ácháryachúḍámaṇi 8^{a}. 9^{a}. 39^{b}. etc. N. 3. 91. etc. Ádipuráṇa 49^{a}. 64^{b}. etc. Ádityapuráṇa 16^{b}. N. 149. Ápastamba (smṛiti) 97^{b}. Ápastambasútra N. 38. Ápastambabbáshyárthasaṃgraha N. 36. Áyurveda N. 262. Árshṭisheṇa N. 2. Áṣárka N. 199. 237. Áṣvaláyana 9^{b}. 29^{a}. etc. Áhnikapradípa 78^{a}. Íṣánasaṃhitá N. 164. Uttaramímánsá 5^{a}. Uṣanas (smṛiti) 34^{a}. etc. Ṛigvidhána N. 55. 66. etc. Ṛishyaṣṛinga (smṛiti) 85^{b}. 102^{a}. 128^{b}. Aitareyopanishad N. 202. Kaṇva (smṛiti) N. 27. 261. Kapardikárikáḥ 223. 224. Karka 90^{b}. Karkabháshya 36^{b}. Kalpataru 8^{b}. 14^{b}. 23^{b}. etc. v. *Kṛityakalpataru.* Kaṣyapa (smṛiti) 96^{b}. N. 84. 139. Kaṣyapasaṃhitá N. 180. Káṭhakagṛihya N. 6. 7. 114. Kátyáyanasútra sive Ká-

[1] Ejus nominis libri tres mihi innotuerunt: 1. a Dikshitánanta, 2. a Náráyaṇabhaṭṭa, Rámeṣvarae filio, 3. a Nṛisinhabhaṭṭa scripti.

[1] E. I. H. 1009.

Smritiratnávalí[1] 25ª. 115ª. 148ª. etc. Smritisamgraha N. 78. 105. Smritisamuchchaya 134ᵇ. Smritisára, v. *Devayájnika*[2]. Smritisárávalí N. 225. 255. Smrityarthasára 25ᵇ. 109ᵇ. 149ª. etc. v. *Śrídharasvámin*. Hayaśírshapancharátra N. 242. 252. Haradatta 96ᵇ. 98ᵇ. 105ᵇ. etc. Harinátha 22ª. 44ᵇ (Gauḍa fuisse dicitur). N. 184. etc. Harivanśa 7ᵇ. etc. Harihara 9ª. 56ª. etc. Hariharabháshya 23ª. 24ᵇ. 55ª. etc. Haláyudha (dharma) 27ᵇ. 79ª. 126ᵇ. etc.Háralatá 95ᵇ. 110ᵇ. 112ª. etc. Hárita (smriti) 24ª. 27ª. etc. Hiraṇyakeśisútra N. 20. 38. 237. Hiraṇyakeśisútravritti N. 37. Hemádri 9ª. 18ª. etc. Hemádrisamayoddyota N. 71.

Auctor recentis aevi est, quum Nirṇayasindhum anno 1612 se scripsisse ipse tradiderit.

Codex post annum 1822 exaratus est. (WILSON 219.)

655.

Opera duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 76. Long. 13½. Lat. 9. Linn. 32.

Foll. 1–35. *Vyavaháramayúkhas*, de jure forensi liber, *Bhagavatbháskarae* pars sexta, a *Nílakaṇṭha*, Śankarae filio, Náráyaṇae nepote, Bhagavantae regis jussu et auctoritate compositus. (A.) Incipit:

उक्का नपनयनीतिं[3] नत्वा माखत्पदाम्बुजं सम्यक् ।
विरचयति नीलकण्ठो व्यवहारनिर्णये किंचित् ॥१॥

Textus in urbe Bombay anno 1826 prodiit, versio Anglica satis accurata a Harry Borradaile (Surat 1827. 4.) facta est.

Haec voluminis pars anno 1814 exarata est. (WILSON 159ª.)

656.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 48. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 25.

Nílakaṇṭhae Vyavaháramayúkhas. (B.)

Hic codex prooemium majus continet, quod in aliis exemplis desideratur. Idque, quamvis vitiis scatens, exscripsi: यो लीलया संतनुते त्व विश्वं तत्पालयत्यात्मनि विश्वरूपी लयं नयत्याशु च पूर्णरूपः शिवं तनोत्वाशु रविर्मिमासै १ जज्ञे पितामहतनोः खलु कश्यपो यस्तस्मादजायत मुनिस्तु विभांडकाख्यः तं पुत्रिणं धुरमरोयम चृष्यशृंगस्तस्यान्वये यजनि शृंगिवराभिधान २ तस्मिन्वंशे महति विततै सेंगराख्ये नृपाणां राजा *Karṇaḥ* समजनि यथा सागरे शीतरश्मिः कीर्त्या यस्य प्रथिततरया श्रोत्रभि-ज्ञोभि पूर्णे कर्णस्यापि प्रविततकथा नावकाशं लभंते ३ *Viṣokákhyadevas* ततस्तत्सुतो भूद्विशोकीकृता येन सर्वा धरित्रा ततो घासराजो (?) स्तशत्रुस्ततो 'bhúd *Rayákhyo* रयेणैव सर्वाहितघ्नः ४ बभूवाथ *Vairáṭarájas* ततो भूनृपो मेदिनीशो वभौ वीटराजः (?) *Narabrahmadevas*, tato *Manyudevas*, tato 'bhún nṛipaṣ cha *Indrapálábhidhánaḥ* ५ *Sivagaṇákhyanṛipaḥ* समजन्यथो *Śivagaṇákhyapuram* प्रचकार यः शिवगणेन समं सकलैर्गुणैः शिवशिवप्रथमो गणनासु यः ६ *Rolichandrú* (?) iti tattanayo 'bhút *Karmasenan*ṛipatis tam athánu, लोकयोनरहरिर्नृपराजो *Rámachandra* इति तत्सुतो नुजातः ७ *Yaṣodevas* tato játas, *Táráchandranṛipas* (तारचिंद्र MS.) tataḥ, *Chakrasenas* tato rájá, rájá *Sinhanṛipo* yataḥ ८ लतो न्वभूद्भूपति *Sáhidevaḥ* स्वकीर्तिभिर्निर्जितःराजसिंधुसिंधुः स्वभूत्ततः ṣrí-*Bhagavantadevaḥ* सदैव यश्चोदयवान् क्षितीशः ९ etc. आज्ञप्तस्तेन राज्ञा विबुधगलमणिर्दाक्षिणात्यावतंसो भट्टः श्रीनीलकंठः स्मृतिषु दृढमतिर्जैमिनीये[ऽ]द्वितीयः etc.

Codex post annum 1823 exaratus est. (WILSON 208.)

657.

Foll. 36–76. *Śráddhamayúkhas*, de parentalibus tractatus, a *Nílakaṇṭha*, Śankarae filio, compositus. Incipit:

तिर्यगैयूखं प्रतिपाद्य सम्यगाराध्य धामाथ गिरामगम्यां ।
श्रीशङ्करस्यात्मजनीलकंठः श्राद्धस्य कृत्यं विवृणोति सर्वं ॥१॥
प्रतारकैरादृतमत्र किञ्चिन्मया तु निर्मूलतया तदुज्झितं ।
ऊनोक्तिता नो न हि तेन काचित् ख (kha) पुष्पहीनापचितिर्न हीयते॥२॥
मृतोद्देश्यको विप्रस्वीकाराङ्गको द्रव्यत्याग[:] श्राद्धं । etc.

Śráddhapaddhatim suam auctor in capite primo laudat.

In fine haec leguntur: धर्म्मण्वतीतरणिजाशुभसङ्गमस्य (*Charmaṇvatí - Taraṇijá - ṣubhasamgamasya* legendum puto) सान्निध्यभाजि कृतशालिनि मध्यदेशे । ख्याता भरेहनगरी किल तत्र राजा राजीवलोचनरतो भगवंतदेवः ॥

Haec folia anno 1814 exarata sunt. (WILSON 159ᵇ.)

658.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 51. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 25.

Saṃskárabháskaras, quo libro *Śankara* (bhaṭṭa°), Nílakaṇṭhae et Gangae filius, Śankarae nepos, de sacramentis Indicis exposuit. Incipit:

यतः सर्वं विश्वं भजति etc. ॥१॥

[1] Hic liber *Rámanáthae* tribuitur.

[2] Eundem titulum duo libri, in E.I.H. adservati, gerunt, alter a Yádavendra, alter ab Harinátha compositus.

[3] L. उक्त्वा नृपनयनीतिं नत्वा भास्वत्. Ceterum ad *Nítimayúkham*, quintam operis partem, alluditur.

श्रीभास्करं शिवकरं शिरसा प्रणम्य
श्रीनीनकंटपितरं जननीं च गगां
तत्पादवितंनवलोवुधशंकराख्यः
संस्कारभास्करममुं व्हितनोति काश्यां २

Codex post annum 1820 negligentissime exaratus est. (Wilson 207.)

659.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 116. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. $8\frac{1}{2}$. Linn. 24.

Karmavipákas, operum eventus, liber a *Ṣankara*, Nílakaṇṭhae filio, Ṣankarae nepote, scriptus. Initium paulum emendatum hoc: दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं। त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥१॥ यतः सर्वं विश्वं भजति जनिसत्तालयमिदं य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः। तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं नमस्यामः कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥२॥ लोकाभिरामं श्रीरामं भक्तानां कामदं परं। नीलोत्पलदलश्यामं सरामं तं भजामहे ॥३॥ भाट्टे भट्टव्हितीयः श्रुतिनिचयविदामव्हितीयोऽग्रगानां। भट्टश्रीनीलकंठो निजकुलजलधेरुन्नतः पूर्णचंद्रः ॥४॥ ग्रंथेऽस्मिन्सुखवोधाय क्रियतेऽनुक्रमः स्फुटः। तत्रादौ परिभाषायां फलमाननिरूपणं ॥५॥ कृच्छ्रचांद्रायणादीनां निरूपणमतः परं। व्याधीनां विविधानां तु निदानस्य निरूपणं ॥६॥ आतंकप्रतिमायास्तु प्रदानविधिरुत्तमः। निरूपणं कर्मपाकप्रयोगस्य ततः परं ॥७॥ असाध्यरोगनाशार्थं प्रतिमादानमुत्तमं। नानारोगप्रदानानि कुष्ठनाशकराणि तु ॥८॥ श्वेतकुष्ठहरं चैव सर्वदुष्टहरं तथा। हीनकुष्ठहरं चैव पीतकुष्ठहरं तथा ॥९॥ कटिकुष्ठहरं चैव गुल्मकुष्ठहरं तथा। चित्रकुष्ठहरं चैव श्वेतकुष्ठहरं तथा ॥१०॥ etc.

Hoc libro morborum, vitae prioris sceleribus conceptorum, piamenta, e legum codicibus et Puráṇis excerpta, traduntur. Avi librum *Dvaitanirṇayam* semel, patris Bháskaram saepenumero laudat. Praeterea, dum opus perlustro, recentiores libros et auctores hos annotavi: Karmavipákasaṃgraha, Karmavipákasára, Prithvíchandrodaya, Madanaratna, Mahárṇava, Mádhavácharya, Ṣúlapáṇi, Hemádri.

Codex anno 1815 e codice E. I. H. 84 (Samvat 1827) transscriptus est. (Wilson 214.)

660.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 204. Long. 19. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Foll. 1–176. *Práyaṣchittavivekas*, de piaculis liber, a *Ṣúlapáṇi* compositus. Initium, a me paulum emendatum, hoc:

नित्यश्रुत्युदितस्वधर्मचरणानुध्यानहीनात्मनां
तत्तद्वेटनिषिद्धकर्मनिचयानुष्ठाननिष्ठावतां।
लोकानां कलिकालरूढकलुषध्वंसार्थमेषोऽधुना
प्रायश्चित्तविवेकमत्र विदधे श्रीशूलपाणिः सुधीः ॥

Práyaṣchittanirukta, inc. fol. 7^b; pápalakshaṇa 7^b; pápotpattikáraṇa 9^a; pápakarmaphalanivṛitti 9^b; narakáḥ 10^b; práyaṣchittánushṭhánanirṇaya 11^a; kámákámakṛitavikalpa 11^b; práyaṣchittinaḥ parshadupasthánam 14^a; pápanishkramaṇádi 15^b; pápoddeṣa 17^a; mahápátakasámányapráyaṣchittáni 20^b; brahmavadhapráyaṣchitta 21^a; surápánapráyaṣchitta 34^b; svarṇasteyapráyaṣchitta 40^b; gurvanganágamanapráyaṣchitta 48^a; patitasaṃsargapráyaṣchitta 52^b; anupátakapráyaṣchitta 65^a; upapátakapráyaṣchitta 70^a; govadhapráyaṣchitta 71^b; kshatriyádivadhapráyaṣchitta 76^a; pratilomajádivadhapráyaṣchitta 79^a; strívadhapráyaṣchitta 79^a; vyabhicharitastrívadhapráyaṣchitta 80^b; garbhavadhapráyaṣchitta 81^a; gajáṣvádivadhapráyaṣchitta 81^a; ajávyádivadhapráyaṣchitta 82^a; márjárádivadhapráyaṣchitta 82^b; pakshivadhapráyaṣchitta 83^b; viṣeshapakshivadhapráyaṣchitta 84^a; matsyádijalacharavadhapráyaṣchitta 84^b; sásthy-anasthivadhapráyaṣchitta 85^a; vṛikshachhedanapráyaṣchitta 85^b; maṇḍapodyánádi-devágárádibhedanapráyaṣchitta 86^b; abhichárapráyaṣchitta 87^a; abhakshyabhakshaṇapráyaṣchitta 87^a; sámányábhakshyabhakshaṇapráyaṣchitta 88^a; viṣeshábhakshyabhakshaṇapráyaṣchitta. Ṣúdránnabhakshaṇapráyaṣchitta 88^a; rajakádyantyajánnabhakshaṇapráyaṣchitta 89^a; kápálikánnapráyaṣchitta 89^b; cháṇḍálánnabhakshaṇapráyaṣchitta 89^b; sámányenábhojyánnabhojanapráyaṣchitta 90^b; cháṇḍálapatitaspṛishṭánnabhakshaṇapráyaṣchitta 94^a; patitasparṣe 'kṛitajnánasya bhojanapráyaṣchitta 94^a; ṣúdrádispṛishṭánnakeṣakíṭopahatánnabhakshaṇapráyaṣchitta 94^b; vṛithápákánnabhakshaṇapráyaṣchitta 95^a; vṛithámánsabhakshaṇapráyaṣchitta 95^a; sámányábhakshyamánsabhakshaṇapráyaṣchitta 96^a; gavádimánsabhakshaṇapráyaṣchitta 96^b; hansádipakshibhakshaṇapráyaṣchitta 96^b; kámato matsyamánsabhakshaṇapráyaṣchitta 97^a; pṛishṭhamánsádibhakshaṇapráyaṣchitta 97^a; nishiddhatithimánsabhakshaṇapráyaṣchitta 97^a; devatárthopakalpitabhakshavṛithápáyasápúpádibhakshaṇapráyaṣchitta 97^b; ekákimishṭánnabhakshaṇapráyaṣchitta 98^a; paryushitaṣuktabhakshaṇapráyaṣchitta 98^a; vágdushṭádibhojanapráyaṣchitta 99^a; ṣúdrabhájanabhinnakánsyabhájanabhojanapráyaṣchitta 99^a; laṣunádibhakshaṇapráyaṣchitta 99^b; mṛitakasútakánnabhakshaṇapráyaṣchitta 100^a; ekádaṣáhádiṣráddhánnabhojanapráyaṣchitta 101^a; hastadattaṣúdradattaghṛitádibhakshaṇapráyaṣchitta 101^b; akṛitápoṣánákṛitamaunabhojanapráyaṣchitta 101^b; akṛitáchamanasya pánabhojanapráyaṣchitta 101^b; yajnopavítarahitasyánnabhakshaṇa-

práyaşchitta 102a; retomútrapuríshabhakshaṇapráyaşchitta 102a; mṛilloshṭabhakshaṇapráyaşchitta 103a; brahmacháriṇo madhumánsabhakshaṇapráyaşchitta 103a; brahmacháriṇa ámishabháṇḍapakvánnabhakshaṇapráyaşchitta 103b; devatátithibhṛityádivarjanapráyaşchitta 103b; asthyádidúshitánnabhojanapráyaşchitta 104a; puṃsavanasímántonnayanakarmaṇi bhojanapráyaşchitta 104a; játakarmádisaṃskárabhojanapráyaşchitta 104b; bhojanakále gudasrávapráyaşchitta 104b; bhojanakále sútakádyaşauchapráyaşchitta 105a; tailábhyangádisnánárhasyákṛitasnánasya bhojanapráyaşchitta 105a; parihitanílavastrasya bhojanapráyaşchitta 105a; svakíyochchhishṭabhakshaṇapráyaşchitta 105a; bráhmaṇádyuchchhishṭabhakshaṇapráyaşchitta 105b; viḍálakákádyuchchhishṭabhakshaṇapráyaşchitta 107a; kutsitapanktişúdrapanktibhojanapráyaşchitta 107b; apeyapánapráyaşchitta 107b; cháṇḍálakúpabháṇḍodakapánapráyaşchitta 108b; cháṇḍálaspṛishṭajalakshírádipánapráyaşchitta 108b; antyajakhánitakúpádijalapánapráyaşchitta 109a; antyajabháṇḍasthajaládipánapráyaşchitta 109a; şúdrodakapánapráyaşchitta 109a; pítaşeshajalapánapráyaşchitta 109b; prapádijalapánapráyaşchitta 110a; viṇmútrasaṃsṛishṭakúpajalapánapráyaşchitta 110a; şavadúshitajalapánapráyaşchitta 110b; apeyakshírapánapráyaşchitta 111a; abhakshyabhakshaṇaşankáyám práyaşchitta 112b. *Ity upapátake 'bhakshyabhakshaṇapráyaşchittam. Athopapátake steyapráyaşchittaṃ nirúpyate.* Maṇimuktádisteyapráyaşchitta 113a; rajatáşvádisteyapráyaşchitta 113a; dhányádisteyapráyaşchitta 113a; manushyádisteyapráyaşchitta 113b; guḍádisteyapráyaşchitta 114a; tṛiṇádisteyapráyaşchitta 114a; jívikápahárapráyaşchitta 114b; devadvijadravyápahárapráyaşchitta 115a. *Athopapátake 'gamyágamanapráyaşchittaṃ nirúpyate.* Savarṇásvajanastrígamanapráyaşchitta 115b; kshatriyádistríṇám ánulomyena gamanapráyaşchitta 116b; şúdrádínám pratilomastrígamanapráyaşchitta 116a; samottamavarṇastrípurushavyabhicharitasavarṇásavarṇastrígamanapráyaşchitta 117b; cháturvarṇyasvairiṇígamanapráyaşchitta 118a; cháturvarṇyabandhakígamanapráyaşchitta 119a; vyutkramavivahapráyaşchitta 120a; veşyágamanapráyaşchitta 120b; rajasvalágamanapráyaşchitta 120b; ṛitau bháryánabhigamanapráyaşchitta 121a; parvasu strígamanapráyaşchitta 121a; şráddhadine maithunapráyaşchitta 121a; divámaithunapráyaşchitta 121b; strívyabhichárapráyaşchitta 121b; antyajastrígamanapráyaşchitta 123a; kápálikastrígamanapráyaşchitta 123b; tiryagyonigamanapráyaşchitta 124a; gogamanapráyaşchitta 124a. *Iti práyaşchittaviveka upapátake 'gamyagamanapráyaşchittam.* Parivedanádipráyaşchitta 124b; vrátyapráyaşchitta 126b; avakírṇipráyaşchitta 127b; pitṛishvasṛisutádipariṇayanapráyaşchitta 128b; agnyutsádipráyaşchitta 128b; gṛihasthasya chirakálánagnitvapráyaşchitta 129b; bráhmaṇasya vedánadhyayanayajnákaraṇaputránutpádanapráyaşchitta 130a; anáşramitvapráyaşchitta 130a; súryodayástakálayoḥ şayanapráyaşchitta 130a; brahmacháriṇaḥ saṃdhyádínám atikramapráyaşchitta 130b; anáturagṛihasthasya saṃdhyásnánádikanityakriyátipátapráyaşchitta 131a; şúdravyatiriktáyájyayájanapráyaşchitta 131b; şúdrayájakapráyaşchitta 132a; şúdrapratigrahapráyaşchitta 132b; uchchhástravartikshatriyanṛipatişúdranṛipatipratigrahapráyaşchitta 134a; antyajapratigrahapráyaşchitta 134b; cháṇḍálapratigrahapráyaşchitta 135a; patitadravyapratigrahapráyaşchitta 135b; práyaşchittadravyagrahaṇapráyaşchitta 135b; svabhávagráhyakṛishṇájinobhayatomukhímaṇyádipratigrahapráyaşchitta 136a; bráhmaṇasya kshatriyavaişyavṛittidhanárjanapráyaşchitta 137a; bráhmaṇasya sevávṛittidhanárjanapráyaşchitta 137b; bráhmaṇasya gítádiná dhanárjanapráyaşchitta 137b; bráhmaṇasya şúdrasevápráyaşchitta 138b; avikreyavikrayapráyaşchitta 138b; ninditadeşagamanapráyaşchitta 140a; asatyábhidhánapráyaşchitta 140b; uchchhishṭasya cháṇḍáládidarşanapráyaşchitta 141a; uchchhishṭasya súryádidarşanapráyaşchitta 141a; tailábhyaktádimútrochchárasamutsargapráyaşchitta 141b; vastyádidánapráyaşchitta 141b; viprágnyádigamanapráyaşchitta 142a; agnau pádapratápanasya kuşena pádapramárjanasya cha práyaşchitta 142a; guror bráhmaṇasya cha tiraskárapráyaşchitta 142a; mithyábráhmaṇaşapatha-yávajjívakṛitasukṛitaşapathapráyaşchitta 143a; abhişápákartṛipráyaşchitta 143a; anṛitábhişastapráyaşchitta 144b; árúḍhapatitapráyaşchitta 144b; jalágnyádibhrashṭapráyaşchitta 145a; vraṇe kṛimyutpattipráyaşchitta 145a; şvádidanşanapráyaşchitta 145b; viprádihate átmághátamṛite váşrupátajalágnidánapráyaşchitta 147a; balátkáritamlechhadásyáşubhakarmapráyaşchitta 148a; anudakamútrapuríshakaraṇapráyaşchitta 148b; jalágnyor aşuchiprakshepaṇapráyaşchitta 149a; anyonyánuraktadveshotpádanapráyaşchitta 149a; şakradhanuḥpaláşágnidarşakapráyaşchitta 149a; şráddhanimantritabráhmaṇánanushṭhánapráyaşchitta 149a; devágárakṛiteshṭakákáshṭhaşiládiná gṛihakaraṇapráyaşchitta 149b; nishṭhívanapráyaşchitta 149b; yatipráyaşchitta 149b; vratabhangapráyaşchitta 150a; ushṭrarásabhayánapráyaşchitta 150b; játibhranşakarapráyaşchitta 150b; saṃkaríkaraṇápátríkaraṇamalávahapráyaşchitta 151a; prakírṇakapráyaşchitta 151b; aspṛişyasparşapráyaşchitta 152a; uchchhishṭasya chándáládisparşapráyaşchitta 153a; tailábhyaktasya cháṇḍálasparşapráyaşchitta 153b; rajakádisparşapráyaşchitta 153b; uchchhishṭasya bráhmaṇasyochchhishṭasachchhúdrasparşapráyaşchitta 155a; uchchhishṭochchhishṭasavarṇasparşapráyaşchitta 155b; nílívastraparidhánapráyaşchitta 156a; paláṇḍulaşunádisparşapráyaşchitta 156a; uchchhishṭasya narádipurí-

shasparșaprâyașchitta 156^{b}; anuchchhishṭasya malasparșaprâyașchitta 156^{b}; mánushásthisparșaprâyașchitta 157^{b}; rudranirmályasparșaprâyașchitta 157^{b}; rajasvaláyáḥ savarṇásavarṇarajasvalásparșaprâyașchitta 157^{b}; rajasvaláyáḥ patitachâṇḍáládisparșaprâyașchitta 158^{a}; rajasvaláyá uchchhishṭașúdrâșvasúkarádisparșaprâyașchitta 158^{b}; chândálasaṃkaraprâyașchitta 159^{a}. Asprișyasparșanaprâyașchittam abhihitam, idáním sparșa eva nirúpyate 160^{b}; rahasyaprâyașchitta 162^{a}. *Atha vratavidhiḥ.* Vratadharmáḥ 163^{a}; prâjápatyádivratasvarúpa 164^{b}; atikrichhravrata 165^{a}; krichhrâtikrichhravrata 165^{a}; șișukrichhra, vriddhakrichhra, taptakrichhra 165^{b}; saumyakrichhra, sâṃtapana 166^{a}; mahásâṃtapana, paráka, brahmakúrcha 166^{b}; chândráyaṇa 167^{a}; ṛishichândráyaṇa 168^{a}; tulápurushavrata, másopavásavrata, dvádașavárshikavrata 168^{b}; athaiteshâṃ vratânâṃ dhenvádisaṃkalanam 169^{a}.

In fine haec leguntur: संहितानेकमालोक्य विचार्य च पुनः पुनः। प्रायश्चित्तविवेकोऽयं रचितः शूलपाणिना ॥ Sáhuḍiyána-(E. I. H. हुड्डिसाया)महामहोपाध्यायश्रीशूलपाणिविरचितः प्रायश्चित्तविवेकः समाप्तः।

Quo tempore Șúlapáṇi floruerit, hoc uno libro non satis accurate dignosci potest. Idem commentarium ad Yájnavalkyasmṛitim composuit (Yájnavalkyaṭíkáyám asmábhir abhihitam), alium ad eundem librum commentarium a *Dharmeșvara* factum (Yájnavalkyaṭíkákrit Dharmeșvara) semel laudat. Praeterea recentioris aetatis hos auctores et libros citat: Kapardibháshya, Kalpataru, Govindarája, Jikana, Dharmapradípa, Dharmapradípavyákhyána, Dháreșvara, Báloka (?), Bhavadeva, Bhojadeva (cf. Dháreșvara), Lakshmídhara, Vișvarúpa, Șríkara.

Eadem Smṛitivivekae pars in cod. E. I. H. 1109 et Berolini (cf. Weber Catal. p. 327) adservatur.

Haec voluminis pars anno 1819 a Devanátha exarata est. (Wilson 29^{a}.)

661.

Foll. 66–167. Linn. 6. *Tattvárthakaumudí*, commentarius a *Govindánanda* ad Șúlapáṇis Práyașchittavivekam compositus. Incipit:

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वमिन्दिरानन्दमन्दिरं
वन्दे वृन्दारकामन्दशिरोमन्दारसुन्दरं ॥
येन ज्योतिष्पङ्कजेषु नितरां मार्त्तण्डविम्बायितं।
श्रीगोविन्दपदारविन्दयुगले लीलामरालायितं।
वेदान्तश्रुतिसन्ततित्रिपथगोन्मेषे हिमाद्रीयितं।
केषां नोपरि शीलितो गणपतिभट्टः - - - ॥

Govindánandakṛitiná tattanújena tanyate ।
Práyașchittavivekasya ṭíká Tattvárthakaumudí ॥

Auctoris pater igitur *Gaṇapatibhaṭṭa* fuit, isque opus astronomicum, philosophicum, rituale, denique cum Krishṇae cultu conjunctum videtur composuisse.

Folia nonnulla in fine desiderantur.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (Wilson 24^{b}.)

662.

Foll. 178–203. *Tithidvaidhaprakaraṇam*, a *Șúlapáṇi* compositum, cum commentario.

A. Foll. 178–185. Textus. Incipit:

वचनद्वैधसंपातसंशयच्छिन्नरः सतां।
तनोतु मुदमत्युच्चैर्द्विखण्डतिथिनिर्णयः ॥

Pratipadádititḥivișeshavihitánâṃ snánadánádikarmaṇâm *akhaṇḍatithau* niḥsaṃșayam anushṭhánam । *yadá tu vṛiddhihrásádiná dinadvaye tithipráptis* tadá kutra kriyeti saṃșaye katham nirṇayaḥ ॥

Hoc libello auctor, duorum dierum lunarium terminis in eundem diem naturalem incidentibus, quonam tempore ritus solennes faciendi essent, exposuit. Praeter Șráddhavivekam hi tantum auctores et libri laudantur: Jikana fol. 180^{a}. 182^{b}; Șankaragítá 179^{b} (एकादश्यष्टमी षष्ठी द्वितीया च चतुर्थिका। चतुर्दश्यप्यमावास्या उपोष्याः स्युः परान्विताः ॥ नागविद्धा तु या षष्ठी सप्तम्या च तथाष्टमी। दशम्येकादशीविद्धा त्रयोदश्या चतुर्दशी ॥ भूतविद्धाप्यमावास्या न ग्राह्या मुनिपुंगवैः। उत्तरोत्तरविद्धास्ताः कर्तव्याः काठकी श्रुतिः ॥ etc.); Saṃvatsarapradípa 178^{b}; Smṛitisamuchchaya 183^{b}.

Haec pars anno 1799 exarata est.

B. Foll. 186–203. Commentarius a *Șrínáthașarman*, Șríkarae filio, compositus. Incipit:

गजनिमीलनवन्न मनश्चिरं दधति दर्शनतत्त्वविदः स्मृतौ।
पदपदार्थविचारजडाः परे तदिह शिष्यहिताय मम श्रमः ॥
श्रीकराचार्यपुत्रेण श्रीमच्छ्रीनाथशर्मणा।
व्याख्या तिथिविवेकस्य यथामति वितन्यते ॥

Eidem scholiastae *Ácháracharchandrikám* et commentarium ad Parișishṭaprakáșam, *Sáramanjarí* appellatum, debemus.

Haec pars anno 1800 exarata est. (Wilson 29^{b}.)

663, 664.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. 11.

His voluminibus *Vrataprakáșas* sive *Vratarájas* continetur, quo libro *Vișvanátha*[1], Gopálae filius, quaecunque ab auctoribus antiquioribus, praecipue vero e

[1] Idem *Daivajnașarman* nomen gessit.

Puráṇis, de votis suscipiendis tradita sunt, collegit et digessit. Opus anno 1736 Váráṇasiae compositum est. Initium, collato codice E. I. H. 2196. emendatum, hoc:

ओंकारविघ्नेशगुरुं सरस्वतीं
गौरीशसूर्यं च हरिं च भैरवं ।
प्रणम्य देवान्कुरुते हि ग्रंथं
दैवज्ञशर्मा जगतो हिताय ॥१॥
विष्ण्वर्चनं दानशिवार्चनं च
उत्सर्गधर्मव्रतनिर्णयं च ।
वेदात्पुराणात्स्मृतितश्च तद्व-
द्भूतोक्तसिद्धांतविधिं विधत्ते ॥२॥
संगृह्य सर्वस्य मतं पुराणं
सिद्धांतवाक्यं मुनिभिः प्रणीतं ।
लोकोपकाराय कृतो निबंधो
व्रतप्रकाशः सुधियां मुदे स्यात् ॥३॥
यावंतो ब्राह्मणा लोके धर्मशास्त्रविशारदाः ।
तावंतः कृपया युक्ताः कुर्वंतु ग्रंथशोधनं ॥४॥
विज्ञाप्यते मया सर्वे पंडिता गुणमंडिताः ।
प्रचारणीयो ग्रंथोऽयं बालवद्बालकस्य मे ॥५॥
रामांकमुनिभूसंख्ये १७९३ वस्विष्वंगेंदुसंख्यके १६५८ ।
वर्षे शाके शुक्लपक्षे पंचम्यां तपसः शुभः ॥६॥
विलोक्य विविधान्ग्रंथाँल्लिख्यते सुजनाय वै ।
तन्निमित्तो मयारंभः किमज्ञातं मनीषिणः ॥७॥
चित्तपावनजातीयशांडिल्यकुलमंडनः ।
गोपालात्मजदैवज्ञः संगमेश्वरसंज्ञितः ॥८॥
दुर्गाद्यदेवसत्काश्यां नत्वा पितृपितामहान् ।
कुर्वे वै विश्वनाथोऽहं व्रतराजं सुविस्तरं ॥९॥

Vol. I. Foll. 285. Vratakálaḥ inc. fol. 2[a]; deṣaḥ 3[b]; vratádhikáni 4[a]; vratadharmáḥ 5[b]; upavásadharmáḥ 7[b]; vratádyupayuktáni vastúni 11[a]; ṛitvigvaraṇam 15[b]; sarvatobhadramaṇḍalam 16[a]; lingatobhadram 16[b]; chaturlingodbhavam, dvádaṣalingodbhavam 17[a]; sarvatobhadramaṇḍalavidhiḥ 17[b]; lakshapújanodyápanavidhiḥ 21[a]; shoḍaṣopachárapújanam 22[a]; sarvavrateshu sámányataḥ pújávidhiḥ 33[a]. *Iti ṣrí-vratárke paribháshá samáptá* 34[b].

Athádau pratipadáditithivratáni likhyante. Chaitraṣuklapratipadi saṃvatsarárambhavidhiḥ 34[b]; árogyapratipadvratam 37[b]; vidyávratam 38[a]; tilakavratam 38[b]; navarátrárambhaḥ 40[a]. *Atha ṣrávaṇaṣuklapratipadi* somavásaram árabhyáchárapráptaṃ roṭakavratam. *Atháṣvinaṣuklapratipadi* dauhitreṇa mátámahaṣráddhaṃ kuryát 44[a]; ghaṭasthápanavidhiḥ 45[a]; kumáripújá 47[a]. *Kárttikaṣuklapratipat* fol. 48[a].

Atha dvitíyávratáni. Tatra *Kárttikaṣukladvitíyá* Yamadvitíyá 56[b]; bhrátṛidvitíyávidhiḥ 58[b].

Atha tṛitíyávratáni. Tatra *Chaitraṣuklatṛitíyáyáṃ* saubhágyaṣayanavratam 59[a]; Gauryá dolotsavaḥ 61[a]; manorathatṛitíyávratam 61[a]; atha chaitraṣuklapratipadárabhya trirátrapúrvakaṃ tṛitíyáyám arundhatívratam 64[a]; atha *Vaiṣákhaṣuklatṛitíyáyám* Bhavishyoktam akshayatṛitíyávratam 67[b]; iyam eva tṛitíyá paraṣuráma-jayantí 68[a]; atha *Jyeshṭhaṣuklatṛitíyáyáṃ* rambhávratam 70[a]; atha *Ṣrávaṇaṣuklatṛitíyá* madhusravákhyá, Gurjareshu prasiddhá 70[a]; atháchárapráptaṃ Ṣrávaṇaṣuklatṛitíyáyáṃ svarṇagaurívratam, tach cha Karṇátakadeṣe Bhádraṣuklatṛitíyáyám prasiddham 70[a]; sukṛitavratam 73[b]; atha *Bhádrapadaṣuklatṛitíyáyáṃ* ṣishṭaparigṛihítaṃ haritálikávratam 75[a]; *atháṣvinakṛishṇatṛitíyáyám* vṛihadgaurívratam, *ḍolíti* deṣabhásháyám, idaṃ Karṇáṭake prasiddham 80[b]; atha *Márgaṣírshe Mághe* vá kṛishṇatṛitíyáyáṃ saubhágyasundarívratam 83[b].

Atha chaturthívratáni likhyante. Tatra *Ṣrávaṇakṛishṇachaturthyáṃ* saṃkaṭachaturthívratam 87[b]; atha *Ṣrávaṇe Kárttike* vá ṣuklachaturthyáṃ dúrvágaṇapativratam 92[a]; athaikavinṣatidinagaṇapativratam. Tatra ṣrávaṇaṣuklachaturthím árabhya ṣrávaṇakṛishṇadaṣamíparyantaṃ gaṇapatipújanam 93[b]; anyach cha ṣrávaṇaṣuklachaturthím árabhya mághaṣuklachaturthíparyantaṃ dúrvágaṇapativrataṃ Skánde 102[a]; atha *Bhádraṣuklachaturthyáṃ* siddhivináyakavratam 103[b]; kapardívináyakavratam 114[a]; *atháṣvinakṛishṇachaturthyáṃ* daṣarathalalitávratam 119[a]; atha *Kárttikakṛishṇachaturthyám,* athavá dakshiṇadeṣe Áṣvinakṛishṇachaturthyám, karakachaturthívratam 122[a]; atha *Mághaṣuklachaturthyáṃ* Gauríchaturthívratam 124[a]; varadachaturthívratam 124[b]; atha Mághakṛishṇachaturthyáṃ tilachaturthívratam 124[b] [1]; angárakachaturthívratam 133[a].

Atha panchamívratáni likhyante. Atha *Ṣrávaṇaṣuklapanchamí* nágapújáyám pará 135[a]; atraiva nágadashṭavratam 136[a]; atha *Bhádrapadaṣuddhapanchamyám* ṛishipanchamívratam 137[a]; *atháṣvinaṣuklapanchamyám* upángalalitávratam 144[a]; *atha Mághaṣuklapanchamyáṃ* vasantapanchamí 153[a].

Atha shashṭhívratáni. Tatra *Bhádraṣuklashashṭhyáṃ* lalitávratam, idaṃ Gurjaradeṣe prasiddham 153[a]; atraiva Bhádrapadakṛishṇashashṭhyáṃ kapiláshashṭhívratam 154[b]; atha *Kárttike* skandashashṭhívratam 158[b]; atha *Márgaṣírshaṣukle Bhádrapade* vá champáshashṭhívratam 159[a].

Atha saptamívratáni. Tatra *Vaiṣákhaṣuklasaptamyám* gangásaptamívratam 162[a]; atha *ṣukládiṣrávaṇakṛishṇasaptamyáṃ* ṣítalávratam 162[a]; atha *Bhádraṣuklasaptamyám* muktábharaṇavratam 164[b]; *atháṣvinaṣuklasaptamyáṃ* sarasvatípújá 168[a]; rathasaptamívratam 168[b]; atraiva achalásaptamívratam 171[a]; putrasaptamívratam 172[b].

[1] Idem *saṃkashṭaharavratam* appellatur.

Atháshṭamívratáni likhyante. *Chaitraṣukláshṭamyám* Bhaványá utpattiḥ, budháshṭamívratam 173[a]; *Ṣukládiṣrávaṇakṛishṇáshṭamyáṃ* daṣaphalavratam 178[b]; atha kṛishṇádimásena *Bhádrakṛishṇáshṭamyáṃ* janmáshṭamívratam 181[a]; atha Bhádraṣukláshṭamyáṃ jyeshṭharkshe jyeshṭhávratam 193[b]; tatraiva Bhádraṣukláshṭamyám dúrvávratam 196[a]; atha Bhádraṣukláshṭamyám árabhya shoḍaṣadinaparyantam mahálakshmívratam 197[b]; *atháṣvinaṣukláshṭamí* maháshṭamí 206[a]; atháṣvinakṛishṇáshṭamyám aṣokáshṭamívratam 206[b]; atha *Márgaṣírshakṛishṇáshṭamyáṃ* Káṣíkhaṇḍe Kálabhairavasya pújoktá 206[b].

Atha *navamívratáni* likhyante. Tatra *Chaitraṣuklanavamyáṃ* rámanavamívratam 208[b]; rámanámavratam 216[a]; atha *Bhádrapadaṣuklanavamyám* aduḥkhanavamívratam 218[b]; *Áṣvinaṣuklanavamyáṃ* devívratam 222[a]; akshayyanavamívratam 229[b].

Atha *daṣamívratani* likhyante. Atha *Jyeshṭhaṣukladaṣamyáṃ* daṣaharákhyaṃ snánadánádikam 233[b]; *Ásháḍhaṣukladaṣamyám* áṣádaṣamívratam 235[b]; atha *Bhádraṣukladaṣamyáṃ* daṣávatáravratam 236[b]; *Áṣvinaṣukladaṣamyáṃ* vijayádaṣamívratam 237[b].

Athaikádaṣívratáni 239[a].

Vol. II. Foll. 316. Atha dvádaṣívratáni likhyante 36[a]; trayodaṣívratáni 51[b]; chaturdaṣívratáni 78[a]; paurṇamásívratáni 120[a]; amávásyávratáni 166[a]; malamásavratam 184[a]; svastikavratam 189[a]; váravratáni 191[b]; vyatípátavratam 222[a]; másopavásavratam 226[b]; dháraṇápáraṇavratam 230[a]; saṃkrántivratáni 231[a]. etc.

Auctorum et librorum nomina rariora legenti mihi haec obviam fuerunt: Govindárṇava, Chandraprakáṣa, Jnánamálá, Tantraprakáṣa, Dvaitanirṇaye pitámahacharaṇáḥ, Nirṇayadípa, Padárthádarṣa, Meghapradípa (?), Ratnamálá (astr.), Lalla, Ṣaradaksha (smṛiti), Ṣáradátilakaṭíkáyám Padárthádarṣe, Siddhántaṣekhara.

Haec volumina hoc seculo ineunte parum accurate exarata sunt. (Walker 176, 177.)

665—667.

Volumina tria. Lit. Devan. Charta Europ. Long. 11½. Lat. 9. Linn. 20. Vol. I. foll. 177; II. foll. 206; III. foll. 204.

Vratakalpadrumas, a *Ratnákara*, Devabhaṭṭae filio, Jayasinha rege auctore, anno 1714 compositus. Incipit: करींद्राननं चारुचंद्रावतंसं स्रवद्गंडपालीमिलिद्भंगमालं । अपर्णासुतं विघ्नपूगं हरंतं गणेशं सुरेशं तमाद्यं प्रपद्ये ॥१॥

Hoc opere dies festi et ritus adhibendi secundum Puráṇa aliosque libros satis copiose tractantur.

In prooemio hoc Jayasinhae stemma traditur. Gens a Pṛithvíráḍa descendisse fertur, quem, aliquot familiis intercedentibus, hi secuti sunt: Mánasinha, Jagatsinha, Mahásinha, Jayasinha. Rámasinha, Kṛishṇasinha, Vishṇusinha, denique Jayasinha, auctoris nostri patronus. Cf. Prinsep, Essays II, 260.

Hi codices anno 1815 parum accurate exarati sunt. (Wilson 215—217.)

668.

Foll. 69—104. *Sárasaṃgrahas* liber, cujus auctor codice nostro non proditur. Incipit: मूर्त्तित्वे परिक(ा)ल्पितः शशभृतो वर्त्मा पुनर्जन्मनामात्मेत्यात्मविदा क्रतुश्च (l. átmety átmavidáṃ kratuṣ cha) यजतां भर्त्ताम[र]ज्योतिषां । लोकानां प्रलयो भवस्थिति etc.

Metris variis compositum, hoc opus asterismos et tempora, quibus ritus aliaeque res aut suscipiendae aut vitandae sunt, tractat.

Etiam haec voluminis pars e cod. E. I. H. 84 (Samvat 1774) parum accurate post annum 1810 transscripta est. (Wilson 213[c].)

669.

Opuscula duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 62. Long. 12. Lat. 5½.

Foll. 1—28. Linn. 13—16. Hac parte *Smṛityarthaságarae*, a *Nṛisinha* (ácharya) compositi, caput primum continetur. Incipit:

श्रीनृसिंहं मध्वगुरुं श्रीव्यासं नौमि सद्गुरं ।
सत्सुखस्वात्मरूपं तं शुभकर्मफलप्रदं ॥१॥
कलौ प्रवृत्तं *Bauddhádimataṃ Rámánujaṃ tathá* ।
Ṣake hy ekonapancháṣadadhikábdasahasrake ॥२॥
निराकर्त्तुं मुख्यवायुं सन्मतख्यापनाय च ।
Ekádaṣaṣate ṣáke vinṣatyabdayute gate ॥३॥
avatírṇam Madhvayuruṃ सदा वंदे महागुणं ।
गुणाढ्यान् भगवद्भक्तान् *Jayatírthádikán* गुरून् ।
संनत्य कुर्मस्तत्तुष्ट्यै स्पष्टं स्मृत्यर्थसागरं ॥५॥
कालाशौचाह्निकानां ये वस्तुशुद्धेश्च निर्णयाः ।
चत्वारस्तु तरंगाख्या प्रोच्यंते त्व क्रमान्मया ॥६॥

Hoc primo capite auctor rituum sollennium periodos definivit. Altero de lustratione ab impuritate, variis causis contracta, tertio de ceremoniis diurnis, quarto denique de purificandis vasis similibusque rebus egit. Quae in prooemio de *Madhva* protulit, maximi momenti sunt. Quamquam enim versus unus intercidit, hoc tamen illucet, e Nṛisinha quidem sententia *Rámánujam* (ad vocabulum enim *Rámánujam* puto *matam* supplen-

dum esse) anno 1127 floruisse, *Madhvam* vero anno 1198 natum esse[1].

Nrisinha ipse hos auctores et libros laudat: Árya-bhaṭṭa fol. 13^b; *Kamalákara* 25^a; Kálanirṇayadípiká 5^b. 9^a; Kálaviveka 11^a; Kálâdarṣa 7^b; Krishṇámṛita-mahárṇava 14^a; Jyotiḥsiddhánta 3^b; Nirṇayámrita 17^b. 18^b; Prithvíchandrodaya 20^a; Mádhavakálanirṇaya 8^a; Rájanighaṇṭu 21^a; Lalla 2^a; Vateṣvarasiddhánta 6^a; Smṛitikaustubha 16^a. 19^b. 20^b; *Smṛitisaṃgraha* (asmat-pitṛicharaṇakṛita) 16^a. 20^a. Quodsi loco supra laudato Kamalákara, Nirṇayasindhus auctor, citatur, auctor noster recentissimi aevi est.

In fine haec leguntur: --- ठ्ठलारिनृसिंहाचार्यकृतस्मृत्यर्थ-सागरे प्रथम: ॥ कालतरंग: समाप्त: ॥ Haec voluminis pars anno 1741 a कलघट्टिगीज्योतिष्यहोविभट्टात्मज exarata est. (Wilson 204^a.)

670.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 78. Long. 13. Lat. 8½. Linn. 24.

Smṛityarthasáras a *Ṣrídhara-svámin* scriptus, quo libro ceremoniae Indicae adumbrantur. Incipit:

गणेशब्रह्मविष्णवीशान् वाङ्मयान् लोकपान् ग्रहान् ।
दुर्गामन्वादिकान्नत्वा विख्यातः स सदा ऋजून् ॥
श्रीकंठः श्रीधराचार्य्यैः श्रुतिस्मृतिपुराणगैः ।
स्मृतिशास्त्रैरनेकेषु विप्रकीर्णैरनेकधा ॥
अनुष्ठातूपकारार्थं स्मृतिच्छिद्रं प्रपश्यतः ।
पुराणन्यायमीमांसासामवेदैः प्रपूरितं ॥
Kámadhenau, Pradípe, 'bdhau, Kalpavṛikshalatádishu ।
Ṣambhu-Draviḍa-Kedára-Lollatádyaiṣ cha bháshitam ॥
मन्वाद्यनेकस्मृतिषु व्याख्यातंप्रतिपादितं ।[2]
स्मृत्यर्थसारं वक्ष्यामि सुखानुष्ठानसिद्धये ॥

Yajnopavítavidhiḥ fol. 3^b; anadhyáyáḥ 5^a; viváhaḥ 6^b; áhnikam 8^b; ṣauchavidhiḥ 9^a; áchamanavidhiḥ 9^b; dantadhávanavidhiḥ 11^b; snánavidhiḥ 12^a; tarpaṇa-vidhiḥ 13^b; saṃdhyávidhiḥ 15^b; homavidhiḥ 16^a; darbhavidhiḥ 16^b; srugádi 17^a; devatárchanavidhiḥ 20^a; baliharaṇam 20^b; ṣráddhavidhiḥ 21^a; nishiddháḥ 21^b; havishyáṇi 23^b; vṛiddhiṣráddham 25^b; ṣráddhakála-vidhiḥ 28^b; parvanirṇayaḥ 29^b; ekádaṣínirṇayaḥ 30^a; tithyantanirṇayaḥ 31^a; malamáse káryákáryanirṇayaḥ 31^b; bhakshyábhyakshyavidhiḥ 32^a; bhojanavidhiḥ 32^a; dravyaṣuddhiḥ 33^a; ṣaríraṣuddhiḥ 37^a; aṣauchavidhiḥ 38^b; náráyaṇabalividhiḥ 42^a; ṣráddhakramaḥ 47^a; parivrájakasya saṃskáravidhiḥ 48^b. Inde a folio 49^a. usque ad finem delictorum expiatio (práyaṣchitta) tractatur.

Codex post annum 1810 a Pítámbaraṣarman parum accurate exaratus est. (Wilson 212.)

671.

Foll. 125–215. Lit. Bengal. Linn. 6. *Áhnikatat-tvam*, de officiis diurnis liber, Smṛititattvae, a *Raghu-nandana* (bhaṭṭácharya), Hariharae filio, scripti, pars. (A.) Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं भक्तिमुक्तिप्रदायकं ।
आह्निकाचारतत्वानि वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ प्रातःकृत्यं । तत्र दक्षः । प्रातरुत्थाय कर्त्तव्यं यत् द्विजेन दिने दिने । तत् सर्व्वं संप्रवक्ष्यामि द्विजानामुपकारकं ॥

Haec voluminis pars a Devanátha anno 1819 exarata est. (Wilson 25^b.)

672.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 289. Long. 16. Lat. 4½. Linn. 6.

Foll. 1–145. *Raghunandanae Áhnikatattvam.* (B.)

Haec voluminis pars anno 1813 exarata est. (Wilson 34^a.)

673.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 179. Long. 14½. Lat. 4. Linn. 7.

Foll. 1–92. *Ekádaṣítattvam*, de die undecimo cele-brando, *smṛititattvae*, a Raghunandana scripti, pars. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं परमानन्दमीश्वरं ।
मुनीन्द्राणां स्मृतेस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
अज्ञानतिमिरध्वंसिहरिपादनखत्विषं ।
नत्वा वच्मि तत्र तत्वमेकादशीव्रतादिषु ॥
एकादशीव्रतन्तत्र कलञ्जयन्यायनिर्णयः । etc.

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (Wilson 153^a.)

674.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 102. Long. 17. Lat. 3.

Foll. 1–70. Linn. 9. *Kṛityatattvae*, a *Raghunandana* scripti, pars. Incipit:

वेदान्तवेद्यं श्रीरामं प्रणम्य सन्मुदे मया ।
क्रमाद्द्वादशमासेषु कृत्यतत्वं प्रचक्षते ॥

---

[1] Cf. As. Res. XVI, 101 et 28, ubi *Smṛitikálataranga* nomine liber noster intelligendus est.

[2] L. vyákhyátṛipratipáditam.

नारायणो वन्द्यकुलाग्रजन्मा
तस्यात्मजः श्रीयुतकृष्णदेवः ।
प्रणम्य रामस्य पदारविन्दं
प्रयोगसारं कुरुतेऽव्दसम्भवं ॥
तिथितत्वेऽनुसन्धेयं प्रमाणं चास्य कोविदैः ।
वैशाखादिक्रमेणैव प्रयोगो त्र निवध्यते ॥

Auctor hoc libro singulorum mensium diebus festis qui ritus celebrandi essent, exposuit.

Haec voluminis pars, circiter annum 1790 exarata, in fine capitis *Rámanavamí* desinit. (Wilson 30[a].)

675.

Foll. 124–129. Linn. 7. *Grahayajnatattvam*, de planetarum cultu libellus, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं विश्वेशं ग्रहरूपिणं ।
ग्रहयज्ञप्रमाणानि वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ ग्रहयज्ञप्रमाणं दीपिकायां । शुभग्रहार्कवारेषु मृदुक्षिप्रध्रुवेषु च । शुभराशिविलग्नेषु शुभं शान्तिकपौष्टिकं ॥

Haec folia anno 1832 exarata sunt. (Wilson 33[c].)

676.

Foll. 102–116. Linn. 5. *Jaláṣayotsargatattvam*, a *Raghunandana* scriptum, quo libello auctor de puteis, lacubus, alveis pietatis causa condendis disseruit. Incipit:

प्रणम्य कमलाकान्तं निवन्धानवलोक्य च ।
जलाशयोत्सर्गतत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ जलाशयोत्सर्गविधिः । ते च खननसाध्याश्चत्वारः । कूपवापीपुष्करिणीतडागरूपाः ॥

Haec folia anno 1830 exarata sunt. (Wilson 152[d].)

677.

Foll. 81–189. Linn. 6. *Jyotistattvam*, de astrologia tractatus, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं भास्करं जगदीश्वरं ।
ज्योतिःशास्त्रेषु तत्वानि वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
राश्यादिनिर्णयस्तत्र चन्द्रादेश्च प्रतिक्रिया ।
प्रकीर्णं सर्वतोभद्रं वालाद्युपनयन्तथा ॥
गर्भाधानं [सवः पुंसां] शीमंतो जातभद्रता ।
जातनामकनिष्क्रामक्रियान्नासनचूडकाः ॥
कर्णवेधस्तथा विद्यारम्भोपनयनिर्णयः ।
गृहाद्यं कृषिराङ्गुत्यं यानं चक्रं नृपासनं ॥

Haec folia post annum 1810 exarata sunt. (Wilson 23[b].)

678.

Foll. 216–335. Linn. 7. His foliis *idem Raghunandanae liber* continetur.

Haec voluminis pars post annum 1820 exarata est. (Wilson 25[c].)

679.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 288. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 7.

Foll. 1–142. *Tithitattvam*, quo libro *Raghunandanas* ritus diebus lunaribus observandos exposuit. (A.) Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कालदमीश्वरं ।
तिथ्यादितत्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

तत्र तिथिस्वरूपमाह हेमाद्रिकालमाधवीययोः स्कांदप्रभासखण्डं अमा षोडशभागेन देवि प्रोक्ता महाकला । संस्थिता परमा माया देहिनां देहधारिणी । अमादिपौर्णमास्यन्ता या एव शशिनः कलाः । तिथयस्ताः समाख्याताः षोडशैव वरानने । चन्द्रमण्डलस्य षोडशभागेन परिमिता देहधारिणी आधारशक्तिरूपा अमानाम्नि महाकला प्रोक्ता क्षयोदयरहितत्वान्नित्या स्रकसूत्रवत् सर्व्वानुस्मृता । तदन्याः पञ्चदश कलाः पौर्णमास्यन्ताः प्रतिपदादितिथिविशेषरूपा इति षोडश कलास्तिथय इति ॥

Haec pars anno 1825 exarata est. (Wilson 35[a].)

680.

Smrititattvae partes tres. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 335. Long. 19. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–124. Linn. 7. His foliis *Raghunandanae Tithitattvam* continetur. (B.)

Haec pars post annum 1820 a Vanarámadevaṣarman exarata est. (Wilson 25[a].)

681.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 311. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$.

Foll. 1–170. Linn. 8. *Raghunandanae Tithitattvam.* (C.)

Haec folia anno 1812 a Jagannáthaṣarman exarata sunt. (Wilson 36[a].)

682.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 201. Long. $17\frac{1}{2}$. Lat. 4. Linn. 7.

Foll. 1–111. *Tithitattvaṭíkae*, commentarii ad *Raghunandanae tithitattvam*, a *Káṣiráma* (váchaspatibhaṭṭáchárya) scripti, fragmentum. Incipit:

नत्वा गुरोश्चरणपङ्करजांसि मूर्ध्ना
श्रीकान्तकान्तचरणञ्च निधाय चित्ते ।
श्रीकाशिरामसुकृती कृतिनां हिताय
तिथ्यादितत्त्वविवृतिं वितनोति सम्यक् ॥
स्मृतिशास्त्राम्बुधौ लीनं कृतसेतुं जगद्गुरुं ।
विदितं त्रिषु लोकेषु नमामि रघुनन्दनं ॥

मीमांसादिनानाशास्त्रपारदृश्वा वन्द्यघटीयः श्रीमान् रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः प्राचीनविचक्षणगणनानाविधव्याख्याजनितसन्देहस्य स्मृतिशास्त्रस्य मुन्यन्तरवचनयुक्तिभ्यां तत्त्वं निर्णीय इदानीन्तनानां सुखबोधाय निबन्धांश्चकार तत्र च स्मृतिशास्त्रस्य स्वभावतो दुर्गमतया कानिचित् कठिनानि सन्ति स्थलानि मया यथामति व्याख्यायन्ते ॥

Commentarius in fine capitis *Durgotsava* (ed. Calc. fol. 31[b]) desinit.

Haec folia circiter annum 1825 exarata sunt. (WILSON 31[a].)

683.

Foll. 130–148. Linn. 7. *Tírthayátrátattvam*, ritus in locis sacris visitandis adhibendi, Smṛititattvae, a *Raghunandana* scripti, pars. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कामदमीश्वरं ।
तीर्थयात्राविधेस्तत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

प्रथमं तीर्थयात्रापूर्व्वदिने संयतीभूय यात्रादिने तीर्थयात्रानिमित्तकं बहुसर्पिःसमन्वितं पार्व्वणविधिना कृत्वा गृहाद्यात्रा कर्त्तव्या · असम्भवे वर्त्मन्यपि कर्त्तव्या · केनापि वृद्धिश्राद्धमुच्यते । तदनुष्ठानं । कस्मिंश्चिच्छुभदिने एकभक्तादिकं कृत्वा तदुत्तरदिने क्षौरमुपवासञ्च विधाय तदुत्तरदिने कृतनित्यक्रियः गणेशं ग्रहानिष्टदेवताश्च संपूज्य यात्रार्थश्राद्धं कृत्वा ब्राह्मणत्रयं संपूज्य हिरण्यादिना परितोष्य etc.

Haec folia circa annum 1830 exarata sunt. (WILSON 33[d].)

684.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 142. Long. 13. Lat. 5. Linn. 8.

Foll. 1–32. *Dáyatattvam*, de hereditatum divisione liber, a *Raghunandana* scriptus. (A.) Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वासुदेवं जगत्पतिं ।
दायभागस्मृतेस्तत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
निबध्यन्तेऽत्र संक्षेपाद्दायभागविनिर्णयः ।
पितृकृतविभागश्च भ्रातृभागक्रियास्तथा ॥
अनधिकारिणो भागेष्ववि[भ]ज्य विभज्यते ।
विभक्तसंशयोच्छेदो विभागो निह्नुतस्य च ।
स्त्रीधनतद्विभागार्होऽपुत्रधनाधिकारिणः ॥

Haec voluminis pars post annum 1810 exarata est. (WILSON 209[a].)

685.

Foll. 250–289. *Dáyatattvam* a *Raghunandana* scriptum. (B.)

Haec folia anno 1813 a Jagannáthaṣarman exarata sunt. (WILSON 34[c].)

686.

Foll. 98–123. Eadem *Smṛititattvae* pars. (C.)

Haec folia anno 1825 exarata sunt. (WILSON 33[b].)

687.

Foll. 71–102. Linn. 5. *Divyatattvam*, de judiciis divinis, quae vulgo *ordalia* dicuntur, liber, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं गोविन्दमजमव्ययं ।
स्मृतितत्त्वे दिव्यतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Haec voluminis pars a Panchánana anno 1796 exarata est. (WILSON 30[b].)

688.

Foll. 113–136. Linn. 8. *Durgotsavatattvam*, de die Durgae festo tractatus, a *Raghunandana* compositus. Incipit:

प्रणम्य परमेशानीं भवानीप्रीतये बुधाः ।
शरदर्च्चाविधिं तस्या वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
व्यवस्थायाः प्रपञ्चस्तु विज्ञेयस्तिथितत्वतः ।
पूजाविधेश्च सम्यक्त्वं ज्ञातव्यं कोविदैरिह ॥

Libri initium hoc: अथ दुर्गार्च्चनतत्त्वं मार्कण्डेयपुराणे । शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी । तस्यां ममैतन्माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥ Chakranáráyaṇísaṃhitáyám api । शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी । सा कार्य्योदयगामिन्यां न तत्र तिथियुग्मता ॥ अनयोर्म्महापूजेत्येकवचननिर्द्देशादेकत्वं प्रतीयते । अत एव कन्यासंस्थे रवौ शक्र शुक्लामारभ्य नंदिकामित्युपक्रम्य महानवम्यां पूजेयं स्वर्गकाममोक्षप्रदायिनीत्यनेन देवीपुराणीयेनापि षष्ठीप्रभृतिनवमीपर्य्यन्तं पूजेयमित्येकत्वेनोक्तं । तेन पंचम्यामेकभक्तस्ततः षष्ठ्यां प्रातःसंकल्प इति रत्नाकरः ॥

Haec voluminis pars intra annos 1790–1800 exarata est. (WILSON 162[d].)

689.

Foll. 164–182. Linn. 7. *Purushottamatírthaprayogatattvam*, de ritibus in visendo Purushottama loco observandis liber, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

यस्मिन् शर्व्वं यतः सर्व्वं यः सर्व्वं सचराचरं ।
अप्रमेयप्रभावाय तस्मै विश्वात्मने नमः ॥

वाचस्पत्यमनुस्मृत्य तीर्थचिंतामणिक्रमं ।[1]
निवध्नाति सतां प्रीत्यै पुरुषोत्तमपद्धतिं ॥

Loci sacerrimi Purushottamae hi fuisse dicuntur: विरजाक्षेत्नमेकाम्रं कोणार्कं पुरुषोत्तमं । सिद्धिस्थानं मुमुक्षूणामेताः सोपानपंक्तयः ॥ Liber noster multo uberior est, quam qui in editione Calcuttensi legitur.

Haec voluminis pars anno 1821 exarata est. (Wilson 33[f].)

690.

Opuscula quatuor. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 269. Long. 19. Lat. 3.

Foll. 1–80. Linn. 5. *Práyaşchittatattvam,* de piaculis expiandis liber, a *Raghunandana* scriptus. (A.) Prooemium, collatis codicibus B. C. emendatum, hoc:

प्रणम्य सच्चिदानंदं सृष्टिस्थित्यंतकारणं ।
प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानि वक्ति श्रीरघुनंदनः ॥१॥
प्रायश्चित्तस्य लक्ष्मात्न तथा तंत्नप्रसंगकौ ।
कर्तृसंस्कारकांगानां प्रतिकर्म निवर्तनं ॥२॥
गोग्रासभक्षणाच्छुद्धिस्तदभावादशुद्धता ।
प्रायश्चित्तं भवेन्नित्यं काम्यं नैमित्तिकं तथा ॥३॥
काम्यादप्यंगहानौ स्यात्क्रियांस्तत्न फलोदयः ।
श्रद्धाया लक्षणं पुण्यमज्ञानादपि संभवेत् ॥४॥
प्रायश्चित्ताद्विजातीयात्ताद्दृक्पापविनाशनं ।
गोधूमावयवे यव्यावयवस्तत्न साधकं ॥५॥
लाघवं गौरवं वीक्ष्य सकृदावृत्तितस्तथा ।
दानव्रतादिमात्नेण पापमात्नस्य नाश्यता ॥६॥
चांद्रायणादौ ग्रासानां परिसंख्याव्यवस्थितिः ।
प्रायश्चित्ते गुरौ भूते लघुपापस्य च क्षयः ॥७॥
गंगामाहात्म्यविस्तारो रात्नावपि च तत्क्रिया ।
बालादिना कृते पापे प्रायश्चित्तस्य हीनता ॥८॥
प्रायश्चित्ते तु वक्तव्येऽनुग्रहद्वयमेव हि ।
प्रायश्चित्तोपदेशादि चौराह्लाभविनिर्णयः ॥९॥
क्रयस्य निर्णयश्चैव तद्धानेः कालनिर्णयः ।
प्रायश्चित्तस्य पूर्वाह्णकृत्यं बाल्यभिदा तथा ॥१०॥
धेनुमूल्यव्यवस्था च ज्ञानाज्ञाननिरूपणं ।
विप्रादिस्वामिभेदेन गोवधव्रतनिर्णयः ॥११॥
एकवर्षादिभेदेन रोधादेश्च निमित्ततः ।
अपाननिमित्तेन गोवधव्रतनिर्णयः ॥१२॥
अपवादो गोवधस्य नरस्य च वधे तथा ।
चांडालपतितादीनामोदनादेश्च भक्षणे ॥१३॥
प्रायश्चित्तविधिस्तत्न कृतघ्नस्य निरूपणं ।
यवनादेस्तथोत्पत्तिस्तद्धास्यादौ व्रतं तथा ॥१४॥
अंत्यजादेः स्त्रियाः संगे भोजने च प्रतिग्रहे ।
चंडालस्पृष्टतोयादौ गोमांसादौ च भक्षिते ॥१५॥
भार्यायां मातृवचने उपवीतस्य छेदने ।
प्रायश्चित्तविवेकादावन्यज्ज्ञेयं विचक्षणैः ॥१६॥

Haec folia anno 1832 exarata sunt. (Wilson 23[a].)

691.

Foll. 147–249. *Raghunandanae Práyaşchittatattvam.* (B.)

Haec voluminis pars anno 1812 exarata est. (Wilson 34[b].)

692.

Opera duo. Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 114. Long. 11. Lat. 8½. Linn. 19.

Foll. 1–60. *Eadem Smrititattvae pars.* (C.)

Haec pars anno 1813 a Pítámbara exarata est. (Wilson 203[a].)

693.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 182. Long. 16½. Lat. 3½.

Foll. 1–97. Linn. 6. *Malamásatattvam,* sive *Malimluchatattvam,* de mense intercalari tractatus, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं परमात्मानमीश्वरं ।
मुनीन्द्राणां स्मृतेस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
मलिम्लुचे दायभागे संस्कारे शुद्धिनिर्णये ।
प्रायश्चित्ते विवाहे च तिथौ जन्माष्टमीव्रते ॥
दुर्गोत्सवे व्यवहृतावेकादश्यादिनिर्णये ।
तडागभवनोत्सर्गे वृषोत्सर्गत्नये व्रते ॥
प्रतिष्ठायां परीक्षायां ज्योतिषे वास्तुसंज्ञके ।
दीक्षायामाह्निके कृत्ये क्षेत्ने श्रीपुरुषोत्तमे ॥
सामश्राद्धे यजुःश्राद्धे शूद्रकृत्यविचारणे ।
इत्यष्टाविंशतिस्थाने तत्वं वक्ष्यामि यत्नतः ॥
प्रणम्य भारतीकान्तमज्ञानध्वान्तभास्करं ।
सतां मुदे स्मृतेस्तत्वे तत्वं भासे मलिम्लुचे ॥

Haec voluminis pars anno 1821 exarata est. (Wilson 33[a].)

694.

Foll. 112–201. *Káşirámae,* Rádhávallabhae filii, Rámakrishnae nepotis, ad Malamásatattvam commentarius. Incipit:

[1] I. e. Tírtha-chintámaṇim a Váchaspatimişra scriptum.

नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि मूर्द्ध्ना
श्रीकान्तकान्तचरणञ्च निधाय चित्ते ।
श्रीकाशिरामसुकृती कृतिनां विहाय
सम्यक् तनोति विवृतिं मलमासकस्य ॥

In fine haec leguntur:

यं प्रासूत समस्तशास्त्रनिपुण श्रीरामकृष्णात्मजः
श्रीराधोत्तरवल्लभाख्यसुकृती सद्बीरचूडामणिः ।
तेन श्रीयुतकाशिरामकृतिना यत्नेन निष्पादिता
टीका नातिसुशृङ्खलापि कृतिभिः सानुग्रहैर्दृश्यतां ॥

Rádhávallabha (tarkapanchánana) quidam commentarium ad Mugdhabodham grammaticam composuit, et Mugdhabodhasubodhiní inscripsit, qui an auctoris nostri pater fuerit, non constat.

Haec folia circiter annum 1825 exarata sunt. (Wilson 31^{b}.)

695.

Foll. 91–101. Linn. 6. *Vástuyágatattvam*, de sacrificio in metienda area et condenda domo faciendo libellus, a *Raghunandana* compositus. Incipit:

प्रणम्य भगवत्पादद्वन्द्वमद्वन्द्वदायकं ।
वास्तुयागविधेस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Haec folia anno 1734 exarata sunt. (Wilson 152^{c}.)

696.

Foll. 190–230. Linn. 5. *Viváhatattvam*, sive *Udváhatattvam*, quo libello *Raghunandana* ritus in nuptiis adhibendos tractavit. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वागीशं जगतां प्रभुं ।
उद्वाहकर्म्मणस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथोद्वाहनिर्णयः । तत्र मनुशातातपौ । असपिण्डा च या मातुरसगोत्रा च या पितुः । सा प्रशस्ता द्विजातीनां दारकर्म्मणि मैथुने । दारकर्म्मणि भार्य्यात्वसम्पादके कर्म्मणि तच्च कर्म्मग्रहणरूपं ॥

Haec voluminis pars anno 1826 a Chandraṣekharadevaṣarman exarata est. (Wilson 23^{c}.)

697.

Foll. 101–112. Linn. 6. *Yajurvedi-Vṛishotsargatattvam*, de tauri manumissione secundum Yajurvedae scholam libellus, a *Raghunandana* compositus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वृषोत्सर्गे यजुर्व्विदां ।
प्रमाणकृत्ययोस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

पारस्करः । अथ वृषोत्सर्गो गोयज्ञेन व्याख्यात इति गोयज्ञस्तु शूलगवमभिधाय एतेनैव गोयज्ञो व्याख्यातः etc.

Libellus anno 1795 a Jagannáthadevaṣarman exaratus est. (Wilson 162^{c}.)

698.

Foll. 68–100. Linn. 7, 6. *Sámaga-Vṛishotsargatattvam*, de tauri manumissione secundum Sámavedae scholam tractatus, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं परमानन्दमीश्वरं ।
मुनीन्द्राणां स्मृतेस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
अथ तत्र जगन्नाथं नत्वा छन्दोविदां मुदे ।
वृषोत्सर्गप्रमाणानि वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

तत्र कालमाह छन्दोगपरिशिष्टं । कार्त्तिक्यामयने चैव फाल्गुन्यामष्टकासु च । आषाढ्यां विषुवे चैव पौष्ण आश्वयुजस्य च । स्वर्भानुना चोपसृष्टे आदित्ये चन्द्रमस्यपि । सप्तावरान् सप्त परानुत्सृष्टस्तारयेद्वृषः ।

Etiam haec voluminis pars anno 1795 exarata est. (Wilson 162^{b}.)

699.

Foll. 231–269. Linn. 4. *Vyavahāratattvam*, de jure civili libellus, a *Raghunandana* compositus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वागीशं विदुषां मुदे ।
व्यवहारदृशेस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Haec voluminis pars anno 1824 a Chandraṣekharadevaṣarman exarata est. (Wilson 23^{d}.)

700.

Opuscula quatuor. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 116. Long. 16. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–10. Linn. 6. *Vratatattvam*, de votis suscipiendis libellus, a *Raghunandana* scriptus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कामदमीश्वरं ।
व्रततत्त्वं मुदे विष्णोर्वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ व्रतविधिः । तदारम्भप्रतिष्ठयोर्वर्ज्यकालमाह ज्योतिषे । गुरोर्भृगोरस्तवाल्ये वार्द्धके सिंहगे गुरौ । इत्यादि वृद्धे बाले दिनत्रयमित्यन्तं मठप्रतिष्ठातत्वेऽनुसन्धेयं ॥

Haec folia anno 1827 exarata sunt. (Wilson 152^{a}.)

701.

Foll. 11–90. Linn. 8. *Ṣuddhitattvam*, de purificatione liber, a *Raghunandana* compositus. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगतामीश्वरं हरिं ।
शुद्धितत्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
सहानुगमनं नार्य्या योगसिद्धिनयस्तथा ।
नानाफलं तथैकस्माद्वाधादेकफलं क्वचित् ॥
अशौचसङ्करो वृद्धिः स्वल्पस्य गुरुसङ्करात् ।
दिनद्वयत्रयाभ्याञ्च पूर्वाशौचसमापनं ॥
अशौचान्तदिने कृत्यं जनने पि च मुण्डनं ।
अन्याशौचस्य मध्ये तु जातकर्म्मादिका क्रिया ॥

गर्भस्रावे तथाशौचं स्त्रियां बाले च सद्गुणे ।
कलौ तत्प्रतिषेधश्च पक्षिणीलक्षणं तथा ॥
विदेशस्थस्य चाशौचं सपिण्डादेरशौचकं ।
त्यागस्तत्र च सन्ध्यादेरशौचिग्राह्यनिर्णयः ॥
अशौचं मूल्यभेदेन सद्यःशौचमनन्तरं ।
शवानुगमनाशौचमङ्गास्पृश्यत्वनिर्णयः ॥
द्रव्यशुद्धिविचारश्च सूतिकास्पर्शने पितुः ।
विमातुश्च तथा शुद्धिरेकाहमरणद्वये ॥ etc.

Haec voluminis pars anno 1665 a Yádavendra exarata est. (Wilson 152^b.)

702.

Foll. 149–163. Linn. 5, 6. His foliis *Ṣúdrakṛityavichāratattvam* continetur, quo libello *Raghunandanas* Ṣúdrae quum in parentalibus, tum in aliis ceremoniis officia adumbravit. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं शूद्राणां न्यायवर्त्तिनां ।
श्राद्धाहकृत्ययोस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ श्राद्धाहकृत्यं । तत्र मत्स्यपुराणं । एवं शूद्रोऽपि शामान्यं वृद्धिश्राद्धन्तु सर्व्वदा । नमस्कारेण मंत्रेण कुर्य्यादामान्नवद्बुधः ।

Altera pars incipit: अथाह्निककृत्यं । प्रमाणमाह्निकतत्वेऽनुसन्धेयं । अथ प्रयोगः । ब्राह्ममुहूर्त्ते सन्ध्यामुहूर्त्तद्वयात्मके विबुध्य etc.

Haec voluminis pars circiter annum 1825 exarata est. (Wilson 33^e.)

703.

Foll. 103–179. Linn. 7. *Chhandogaṣráddhatattvapramáṇam*, de parentalibus secundum Chhandogae praecepta liber, a *Raghunandana* scriptus. (A.) Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं वेदान्तविस्तृतं ।
पार्व्वणादिश्राद्धतत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ पार्व्वणश्राद्धं तत्र गोभिलः अथ श्राद्धममावास्यायां पितृभ्यो दद्यात् पञ्चमीप्रभृति वा परपक्षस्य यदहरुपपद्येत तदहर्व्वा ब्राह्मणानामन्त्र्य पूर्व्वेद्युर्व्वा अनिन्द्येनोपामन्त्रितो नापक्रमेत् । आमन्त्रितो वा नान्यदन्नं प्रति गृह्णीयात् इति ॥

Haec voluminis pars circiter annum 1790 exarata est. (Wilson 153^c.)

704.

Foll. 171–311. Linn. 6. *Eadem Smṛitittattvae pars.* (B.) Haec folia anno 1812 exarata sunt. (Wilson 36^b.)

705.

Foll. 143–288. Linn. 7. *Ṣráddhatattvaṭíká*, ad tractatum superiorem commentarius a *Káṣiráma* (váchaspatibhaṭṭáchárya), Rádhávallabhae filio, Rámakṛishṇaê nepote, scriptus. Incipit:

नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि मूर्द्ध्ना
श्रीकान्तकान्तचरणञ्च निधाय चित्ते ।
श्रीकाशिरामसुकृती कृतिनां हिताय
सुश्राद्धतत्त्वविवृतिं वितनोति यत्नात् ॥

Haec folia anno 1812 exarata sunt. (Wilson 35^b.)

706.

Foll. 93–102. Linn. 7. *Yajurvediṣráddhatattvam*, de parentalibus secundum Yajurvedae scholam praecepta. a *Raghunandana* composita. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कामदं नन्दनन्दनं ।
यजुर्व्विदां श्राद्धतत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
एतदाकाङ्क्षितं यच्चच्छन्दोगश्राद्धतत्वतः ।
ज्ञेयं मन्त्रादिकं सर्व्वं विशेषोऽत्र निगद्यते ॥

Haec folia post annum 1815 exarata sunt. (Wilson 153^b.)

707.

Opuscula quatuor. Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 136. Long. 14. Lat. 3.

Foll. 1–67. Linn. 7. His foliis *Saṃskáratattvam* continetur, quo libro *Raghunandanas* de sacramentis Indicis exposuit. Incipit:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं श्रीकृष्णं भुक्तिमुक्तिदं ।
संस्कारतत्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ संस्काराः तत्र हारीतः गर्भाधानवदुपेतो ब्रह्मगर्भं सन्दधाति पुंसवनात् पुंसीकरोति फलस्थापनात् मातृपितृजं पाप्मानमपोहति रेतोरक्तगर्भोपघातः पञ्चगुणो जातकर्म्मणा प्रथममपोहति नामकरणेन द्वितीयं प्राशनेन तृतीयं चूडाकरणेन चतुर्थं स्नानेन पञ्चमं एतैरष्टभिः संस्कारैर्गर्भोपघातात्पूतो भवतीति ॥

Raghunandanae aevum rebus duabus circumscribitur, primum quod Ráyamukuṭae mentionem injicit, quem, etiamsi liber quidam ejus ritualis laudetur, non est cur Amarae scholiastam fuisse negemus. Ipsius vero tractatus saepe a Kamalákara excerpuntur, quare intra annos 1430 et 1612 floruisse certum est. Auctorum et librorum nomina recentiora et rariora, quae passim in Smṛitittattva reperi, infra enumerabo:

Adbhutasàgara, Malamása, cf. Ságara; *Adhikaraṇamálá; Aniruddhabhaṭṭa*, Malamása; *Andhúkabhaṭṭa* (?), Malamása; *Arṇava*, v. Krityatattvárṇava, Jyotishárṇava; *Ácharachandriká*, Áhnika; *Ácharachintámaṇi; Ácháramádhavíya; Ácháryachúḍámaṇi*, Yv. Vṛishotsarga; *Kaṭhaṣákhá-Áṣvaláyanabráhmaṇa*, Malamása; *Kapilapancharátra*, Jalotsarga, Malamása; *Karmapradípa*, Miṣrae liber, Malamása; *Karmavipáka*, v. Viṣveṣvara; *Kalpataru*, v. Dánakalpataru, Vivádakalpataru; *Kalpalatá*, v. Krityakalpalatá; *Kámadhenu*, Áhnika; *Káma-*

rúpíyanibandha, Malamása; *Kálakaumudí*, Tithitattva; *Kálamádhavíya*, Ekádaṣí; *Kálaviveka*, a Jímútaváhana scriptus, Malamása; *Káládarṣa*, Malamása; *Kálottara*, Malamása; *Kullúkabhaṭṭa*, Ekádaṣí; *Kṛityakalpalatá*, Váchaspatimiṣrae liber, Ekádaṣí; *Kṛityakaumudí*, Malamása; Kṛityachintámaṇi; *Kṛityatattvárṇava*, Ṣuddhi; *Kṛityapradípa*, Jalásaya; *Kṛityamahárṇava*, Ekádaṣí; *Kṛityaratnákara*, Chaṇḍeṣvarae opus, Malamása; *Kaumudí*, v. Kála°, Kṛitya°, Kriyá°, Jyotish°; *Kriyákaumudí*, A'hnika; *Gangávákyávalí*, Malamása; *Gadasinha*, ibid.; *Gadádharabhaṭṭa*, ibid.; *Gavákshatantra*, Tithi; *Guṇisarvasva*, Malamása; *Gṛihyasaṃgraha*, a *Gobhilaputra* scriptus, Saṃskára; *Govindabhaṭṭa*, Malamása; *Govindamánasollása*, Ekádaṣí; *Chakranáráyaṇísaṃhitá*, Durgotsava; *Chaṇḍeṣvara*, v. Kṛityaratnákara; *Chaturbhujabhaṭṭáchárya*, Ṣuddhi; *Chandriká*, v. A'chárachandriká; *Chitragupta* (?), Jaláṣayotsarga; *Chintámaṇi*, Váchaspatimiṣrae liber, v. A'chára°, Kṛitya°, Tírtha°, Ṣráddha°; *Chúḍámaṇi*, v. A'cháryachúḍámaṇi; *Jayaṣarman*, Tírthayátrá; *Jayasvámin*, A'ṣvaláyanabráhmaṇae commentator, Malámása; *Jikana*, Malamása, Ṣuddhi; *Jímútaváhana; Jívamiṣra*, Malamása; *Jnánamálá; Jyotishárṇava*, Tithi; *Jyotishkaumudí*, Malamása; *Tattvaságara*, Ekádaṣí; *Tattvárṇava*, v. Kṛitya°; *Tithiviveka; Tírthachintámaṇi*, Malamása; *Darpaṇa*, v. Dánadarpaṇa; *Dánakalpataru*, Jaláṣayotsarga; *Dánadarpaṇa*, Ṣuddhi°; *Dánaságara*, Malamása; *Dípiká*, Grahayajna, v. Ṣántidípiká, Ṣráddhadípiká; *Durgasinha*, Práyaṣchitta; *Durgábhaktitaranginí*, Vírasinhae opus, Tithi; *Devabodhae* commentarius ad Yájnavalkyae dharmaṣástram, Ṣuddhi; *Daivajnamanohara* liber, Malamása; *Dvaitanirṇaya; Dhanaṃjayasaṃgraha*, Tithi; *Náḍídatta* sive etiam *Náḍikádatta*, A'hnika; *Náráyaṇopádhyáya*, Kṛitya; *Bhaṭṭa-Náráyaṇa* Gobhilabháshye, Tithi; *Náráyaṇapaddhati*, Jyotis; *Páṣchátya-Nirṇayámṛita*, Tithi, Malamása, Ṣuddhi; *Nyáyaratna*, Malamása; *Jyotiḥ-Paráṣara*, Malamása; *Pariṣishṭaprakáṣa*, Ekádaṣí; *Paṣupati*, Yv. Vṛishotsarga; *Párijáta*, v. Bhuvaneṣí°, Madana°; *Pingalámata*, Malamása; *Pitṛidayitá*, Yv. Ṣráddha; *Pitṛibhaktitaranginí*, Yv. Vṛishotsarga; *Puráṇasára*, A'hnika; *Pradípa*, v. Karma°, Saṃvatsara°; *Prayogasára*, A'hnika; *Práyaṣchittaviveka*, ibid.; *Bárhaspatyajyotirgrantha*, Malamása; *Bráhmaṇasarvasva*, a Haláyudha compositum, Yv. Ṣráddha; *Bhaṭṭotpala*, Jyotis; *Bhavadevabhaṭṭa*, Malamása; *Bhímaparákrama* liber, Ekádaṣí; Bhíshaṭáchárya (?), Malamása; *Bhujabala* sive *Bhujabalabhíma*, Malamása; *Bhuvaneṣípárijáta; Bhúpála* (?), Ṣuddhi; *Bhojadevae* Vyavahárasamuchchaya, Malamása; *Bhojarája*, Malamása; *Madanapárijáta*, A'hnika; *Mantramuktávalí*, Malamása; *Mahárṇava*, v. Kṛitya°; *Mánasollása*, v. Govinda; *Yajnapárṣva*, Saṃskára; *Yuddhajayárṇava*, Jyotis; *Raghunátha*, Jaláṣayotsarga; *Ratnakosha; Ratnamálá*, v. Ṣrípati; *Ratnákara*, v. Smṛiti°, Kṛitya°, Ṣuddhi°; *Ratnávalí*, Malamása; *Rághavabhaṭṭa*, Ekádaṣí; *Rájamártaṇḍa* et *Vṛihat-Rájamártaṇḍa*, Kṛitya, Malamása; *Rámadatta*, Yv. Vṛishotsarga; *Rámárchanachandriká*, Malamása; *Ráyamukuṭa*, Yv. Ṣráddha; *Rudradhara*, Tithi; *Reṇukáchárya*, Malamása; *Lakshmídhara*, Kalpatarus auctor, Malamása; *Navya-Vardhamána*, Jaláṣayotsarga; *Varshakṛitya*, v. Vidyápati; *Váchaspatimiṣra*, v. Chintámaṇi; *Váchaspatimiṣra* Ṣárírakaṭíkáyám, Malamása; *Váráhítantra*, Kṛitya; *Vásudeva*, Yv. Ṣráddha; *Vidyákaravájapeyin*, Malamása; *Vidyápati*, Varshakṛityae auctor, Malamása; *Vivádakalpataru*, Tithi; Viveka, v. Kála°, Tithi°, Práyaṣchitta°, Ṣráddha°; *Viṣvarúpa*, Vyavahára; *Viṣveṣvarabhaṭṭa* Karmavipáke, Ṣuddhi° 4[b]; *Víratantra*, Malamása; *Vírasinha*, v. Durgabhaktitaranginí; *Vedántakalpataru*, Malamása; *Vaishṇavámṛita*, Kṛitya; *Vyavahára tilaka*, Bhavadevae liber, Vyavahára; *Vyavahára nirṇaya*, Ṣrípatis liber; *Vyavahárasamuchchaya*, v. Bhojadeva; *Ṣántidípiká*, Grahayajna; *Ṣáradá*, Yv. Vṛishotsarga; *Ṣáradátilaka*, Saṃskára; *Ṣivarahasya*, Malamása; *Ṣuddhiratnákara*, ibid.; *Ṣúlapáṇi*, Yájnavalkyae commentator; *Ṣráddhachandriká*, Yv. Ṣráddha; *Ṣráddhachintámaṇi*, Durgotsava; *Ṣráddhadípiká*, Yv. Ṣráddha; *Ṣráddhaviveka*, Malamása; *Ṣrídatta*, v. Samayapradípa; *Ṣrídharasvámin*, Ekádaṣí; *Ṣrípati*, Ratnamálae et Vyavahára nirṇayae liber, Malamása; *Ṣrípatisamuchchaya*, ibid.; *Saṃvatsarapradípa*, Ekádaṣí; *Samayaprakáṣa*, Malamása; *Samayapradípa*, Ṣrídattae liber; *Samudrakara*, A'hnika, Ekádaṣí; *Saralábháshya*, Tithi, Malamása; *Sarasvatístava*, Tithi; *Ságara*, v. Adbhuta°, Tattva°, Dána°; *Sárasaṃgraha*, Malamása; *Sárávalí; Siddhántasaṃdarbha* (astr.), Malamása; *Somaṣekharákhyanibandha*, ibid.; *Smṛitiratnákara*, v. Chaṇḍeṣvara; *Smṛitiságara*, Tithi; *Smṛitiságarasára*, Malamása; *Smṛitiságarasaṃgraha*, ibid.; *Smṛityarthasára*, ibid.; *Hayaṣírshapancharátra*, Jaláṣayotsarga; *Haridásatarkáchárya*, Ṣuddhi; *Harinátha*, Smṛitisárae auctor, Ekádaṣí; *Hariṣarman*, A'hnika; *Hariharapaddhati*, Malamása; *Haláyudha*, Bráhmaṇasarvasvae auctor, Ekádaṣí; *Háralatá*, Tithi; *Homasvarottara*, Malamása.

Horum tractuum pars plurima Calcuttae annis 1834, 1835 edita est.

Haec voluminis pars intra annos 1780–1800 exarata est. (Wilson 162[a].)

708.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 111. Long. 16. Lat. 3½. Linn. 6.

Gangávákyávalí, de Gangis aquis colendis tractatus, a *Vidyápati* compositus et *Viṣvásadeví* dedicatus. Incipit:

स्वस्त्यस्तु वस्तुहिनरश्मिभृतः प्रसादा-
देकं वपुः श्रितवतो हरिणा समेत्य ।
तन्नाभिपङ्कजसहोत्थमृणाललीला-
माविष्करोति हृदि यस्य भुजङ्गराजः ॥
यावद्गङ्गा विभाति त्रिपुरहरजटामण्डलं मण्डयन्ती
मल्लीमाला सुमेरोः शिरसि सितमहावैजयन्ती जयन्ती ।
याता पातालमूलं स्फुरदमलरुचिः शेषनिर्म्मोकवल्ली
तावत् विश्वासदेव्या जगति विजयतां गाङ्गवाक्यावलीयं ॥

Auctoris nomen subscriptione proditur: क्रियन्निबन्धमालोक्य श्रीविद्यापतिसूरिणा गङ्गावाक्यावली देव्याः प्रमाणैर्विमलीकृता ॥ इति समस्तप्रक्रियाविराजमानदानदलितकल्पलताभिमानभवभक्तिभावितवहुमानमहामहादेवीश्रीमद्विश्वासदेवीविरचिता गङ्गावाक्यावली समाप्ता ॥

Auctor hoc opere textus, qui ad Gangae sanctitatem et cultum pertinent, e Puráṇis excerpsit et disposuit.

Codex hoc seculo ineunte exaratus est. (WILSON 175.)

709.

Opuscula quatuor. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 112. Long. 10. Lat. $3\frac{1}{2}$.

Foll. 1–8. Linn. 11. *Práyaṣchittapaddhatis*, a *Kámadeva* (mímánsakadíkshita°) composita, quo libello formulae et ceremoniae ad expianda peccata ante ritus quoslibet adhibendae exponuntur. Incipit: अथ सर्वक्रियासाधारणप्रायश्चित्तविधिः ॥ यतः कृतप्रायश्चित्तस्य श्रौते स्मार्त्ते च कर्म्मण्यधिकारो भवति ॥ तत्र पुण्यतमे काले स्वस्य चंद्रतारागुरूणां वले सति व्राह्मे मुहूर्त्ते उत्थाय अपामार्गेण दंतधावनं विधाय स्नात्वा प्रातःसंध्याहोमौ विधाय गुरोराज्ञां गृहीत्वा वपनं कार्यं ॥ ॥ तत्र मंत्रः ॥ आत्मकायविशुद्ध्यर्थं पितृणां तृप्तिहेतवे ॥ वपनं कारयिष्यामि व्राह्मणानां च संनिधौ ॥१॥ यानि कानि च पापानि व्रह्महत्यासमानि च ॥ केशानाश्रित्य तिष्ठंति तस्मात्केशान्वपाम्यहं ॥२॥ (इति मंत्राभ्यां दक्षिणगोदानोपक्रमं उदगोदानावसानिकं कारयितव्यं वपनं) ततस्तूष्णीं स्नात्वा आचम्य प्राणायामं कृत्वा घृतप्राशनं ततः स्वगृह्योक्तविधिना स्नानं ॥ तद्यथा ॥ स्नानोपहारान् गृहीत्वा तीर्थे गत्वा तान्प्रक्षालितशुचिप्रदेशे वस्त्रोत्तरे निधाय ॥ दक्षिणांगक्रमेण हस्तौ पादौ मृदा प्रक्षाल्य कुशोपग्रहो वद्धशिखी यज्ञोपवीती · आचम्य · उँ ह्रीति तोयं आमंत्र्य आभिमुखीकृत्य · आवर्तयेत् etc. In margine folii primi हेमाद्रि° प्रा° titulus legitur.

Haec folia anno 1669 ab upádhyáya-Mádhava-jí exarata sunt. (MILL 74[a].)

710.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 87. Long. 10. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. foll. 1–37. 9, foll. 38–87. 12.

Hoc codice pars *Ṣráddhachintámaṇis* continetur, quo libro *Ṣivarámas*, ṣukla-Visrámae filius, ceremonias in concremandis mortuis et in parentalibus adhibendas exposuit. Incipit: अथ दाहोत्तरं प्रथमदिनकृत्यं ॥ तत्र प्रथमदिवसादारभ्य सपिंडीकरणं यावत्सर्वप्रेतकृत्यमृजुदर्भैः कार्यं। तत्र नद्यादौ गत्वा स्नात्वा अहते आर्द्रे वाससी परिधाय पिंडदानं कुर्यात् । दक्षिणामुखः कृतापसव्यस्तूष्णीं प्राणानायम्य मनसैव विष्णुमंत्रस्मरणेन जलमभिमंत्र्य तेनोदकेन पिंडद्रव्यं संप्रोक्ष्य पिंडद्रव्योपहाराणां च पवित्रता। देशकाले पाकपात्रद्रव्यश्रद्धासंपत् । अत्राद्यमासे पक्षे तिथौ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्यर्थं क्षुत्तृष्णानिवृत्यर्थं शिरोवयवनिःपत्यर्थं पिंडदानमहं करिष्ये इति संकल्पं कृत्वा दक्षिणायतां कर्षूं कृत्वा तत्र समूलदक्षिणाग्रदर्भैस्तरणं । पात्रे जलमादाय अमुकगोत्रामुकप्रेत अवनेनिक्ष्व। ततस्तिलघृतक्षीरमधुशर्करामिश्रं पिंडमादाय प्रथमदिवसे अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य शिरोवयवनिःपत्यर्थं अमुकगोत्र अमुकप्रेत एष ते पिंडः । इति ऋजुहस्तेन पिंडं दद्यात् । ततः पिंडपात्रक्षालनजलेन प्रत्यवनेजनं ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत अवने[नि]क्ष्व । ततः पिंडोपरि सूत्रप्रक्षेपः । अमुकगोत्रामुकप्रेत अयं ते वास उपतिष्ठतां । अमुकगोत्रामुकप्रेत गंधो यं ते उपतिष्ठतां । अमुकगोत्रामुकप्रेत इदं पुष्पमुपतिष्ठतां । पुष्पं तु भृंगराजपत्रं तुलस्यादि । अमुकगोत्रामुकप्रेत धूपो यं ते उपतिष्ठतां । अमुकगोत्रामुकप्रेत दीपो यं ते उपतिष्ठतां । अमुकगोत्रामुकप्रेत इदं शीतमुदकं ते उपतिष्ठतां । अमुकगोत्रामुकप्रेत इदं नैवेद्यं ते उपति ० समाचारात् अर्घो यं ते उप ० अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य क्षुधानिवृत्यर्थं दास्यमानं आमान्नं ते उप ० । अनेनामान्नदानेन अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य क्षुधानिवृत्तिः । ततों जलिदानं । तच्च पिंडसमीपे पाषाणोपरि कार्यं । पिंडसमीपे पाषाणं संस्थाप्य अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य तृष्णानिवृत्यर्थं सतिलतोयांजलिदानमहं करिष्ये । इति संकल्पं कृत्वा दक्षिणाभिमुखो भूत्वा ऋजून्कुशान् हस्ते कृत्वा सतिलतोयांजलि दद्यात् । अमुकगोत्रममुकप्रेतं तर्पयामि । अमुकगोत्रामुकप्रेत एष ते सतिलतोयांजलिरुपतिष्ठतां इति वा । अमुकगोत्रामुकप्रेतस्तृप्यतु इति वा यथास्वाचारं कर्त्तव्यं । एवं दशाहांतमहरहरेकैकमंजलिं वर्द्धयेत् । एवं पंचपंचाशदंजलयो भवंति । द्वयोत्तरवृध्या वा दद्यात् । प्रत्यहं त्रयं त्रयं दद्यात् । प्रत्यहं दश दश वा दद्यात् । प्रत्यहमेकमेकं वा। प्रत्यहं प्रथमदिनादारभ्य तर्पणांते अनादिनिधनो देव शंखचक्रगदाधर अक्षयः पुंडरीकाक्ष प्रेतमोक्षप्रदो भव इति पठनीयं। ततः पृच्छा। अद्य पूर्वोच्चरित एवं ग्रहगणविशेषणविशिष्टायां तिथौ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्यर्थं क्षुत्तृष्णानिवृत्यर्थं पिंडदानतर्पणकृतस्य विधेः सर्वं परिपूर्णं । अनेन पिंडदानतर्पणकृतेन अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य क्षुत्तृष्णानिवृत्तिपूर्वकशिरोवयवनिःपत्तिः । द्वितीयदिवसे करिष्यमाणकर्मयोग्यतावाप्तिः । ततस्तं पिंडमप्सु प्रक्षिप्य पाषाणं क्वचिदेकांते सन्यस्य स्नात्वा वाससी परिधाय गृहमागच्छेत् । पिंडदानानंतरं प्रत्यहं स्नानं कार्यं । ततस्तद्दिने स्वगृहान्नेन पाको न विधेयः । क्रीतं सुहृद्भ्यो लब्धं वाश्नीयुः । गोत्रजानां तद्दिने तद्गृह एव भोजनं । कर्त्ता भोजनकाले पात्रस्थं किंचित्सघृतमन्नमादाय अमुकगोत्रायामुकप्रेताय इदमन्नमुपतिष्ठतु इत्युक्त्वा गृहोपरि प्रक्षिपेत् । भोजनपात्रसमीपे वा दद्यात् । एवं दशाहं वा दद्यात् । दश दिनानि भोजनस्थानविपर्यासो न कार्यः । हविष्यान्नमेव भुंजीरन् । लेखनहास्यहर्षोच्चासनोत्कृष्टवस्त्रादिधारणतैलाभ्यंगस्त्रीसंगस्व-

ट्वाशयनान्यस्पर्शनादीनि वर्जयेयुः। रात्रौ पृथगेव तृणास्तृतभूमौ शयीरन्। महागुरुनिपाते त्र्यहमेकाहं वोपवासः। बालवृद्धातुराणां नैते नियमाः। ततः सायंकाले त्रिकाष्ठिकायां शिक्यादौ वा एकस्मिन्नपक्के मृन्मये पात्रे उदकं। द्वितीये क्षीरं कृत्वा आकाशे स्थाप्य। तत्र प्रयोगः। अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुख उपविश्य देशं कालं च संकीर्त्य अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य सर्वतापोपशांत्यर्थं अध्वश्रमापनयनार्थं मृन्मये पात्रे क्षीरोदकदानमहं क[रि]ष्ये इति संकल्प्य अमुकगोत्रामुकप्रेतात्र शीतोदकेन स्नाहि। अमुकगोत्रामुकप्रेतात्र क्षीरं पिब। अनेनाकाशे मृन्मये पात्रे क्षीरोदकनिधानेन अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य सर्वतापोपशांतिः। एवमेवाहं त्र्यहं वा दशाहं कार्यं॥ इति प्रथमदिनकृत्यं॥

Sequitur: asthisaṃchayanam fol. 3^b; dvitíyadinakṛityam 4^b; tṛitíyadinakṛityam 5^a; chaturthadinakṛityam, panchamadinakṛityam 5^b; shashṭhadinakṛityam, saptamadinakṛityam, ashṭamadinakṛityam, navamadinakṛityam 6^a; daṣamadinakṛityam 6^b; ekádaṣáhakṛityam 7^a; ekádaṣavishṇugaṇaṣráddham 11^a; brahmádipanchadevatáṣráddháni 14^a; mahaikoddishṭam 20^a; udakumbhánáṃ dánam 22^a; shoḍaṣa ṣráddháni 23^a; dvádaṣáhakṛityam 26^a; trayodaṣadinakṛityam 33^b; *sahagamanavidhiḥ:* भर्तुर्मरणसमये आत्मनः प्राणान्संकल्पयेत्। देशकालौ संकीर्त्य 'आत्मनो भर्तुश्चानेकजन्मोपात्तसर्वपापक्षयपूर्वकरो(?)ममिताब्दसहस्रावधिभर्तृसाहित्येन स्वर्गवासमातृपितृभर्तृकुलोद्धारकामा श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये भर्त्रनुगमनं करिष्ये' इति संकल्प्येदं वक्ति।

देवैः संपादितो मह्यं पतिस्त्वं सर्वदैवतं।
त्वया सह गमिष्यामि भर्ता त्वं चान्यजन्मनि॥

इति संकल्पः। ततः स्नानं। शक्त्या तिलधेन्वा दानं। कुंकुमांजनादिभिः स्वात्मानमलंकृत्य पायसभोजनमत्र केचिदाहुः। ततो बंधूत्समस्तान्प्रणम्य विसृजेत्। दृष्ट्वा भर्तृगमनमानसा स्वगृहमक्षतैराशीर्वादपरा वर्धापयेत्। अग्ने युक्ष्वेति वडवारोहणं। अथवा 'श्मशानं नीयमानं तु भर्तारमुपयाति या। पदे पदे यज्ञफलं लभते नात्र संशय' इति वाक्यात्पद्भ्यामेव गमनं। तीर्थे गत्वा स्नानं। देशकालौ संकीर्त्य भर्त्रा सहगमनार्थं स्नानमहं करिष्ये। इति संकल्प्य स्नात्वा वस्त्रपरिधानं। अलंकरणं। स्वयं प्रतिनिधिना वा सर्वपिंडदानमिति Devaḥ। हरिद्राकुंकुमान (?) कंचुक्यादियुतपं (च?) शूर्पाणां लक्ष्मीनारायणप्रीतये दानमिति Bhaṭṭapaddhatau॥ अग्नेरर्घदानमंत्रः। विविधफलैरर्घः। 'रुद्रस्त्वं प्रजापतिः। त्वं सूर्यो वसवश्चाष्टौ परमात्मा त्वमेव हि। त्वमेव शरणं विष्णो शरणं तु पतिर्मम॥ स्वर्गे वा नरके त्वं हि यत्र यत्र गमिष्यसि। तत्र तत्र अहं पृष्ठे लग्नाम्येष्यामि मा चिरं[1]॥ ब्रह्महत्यादिभिः पापैस्त्वां मोक्षामि यमालयात्। अहं ब्रह्मा अहं विष्णुरहं वै सूर्यदिक्पतिः॥ आदित्यचंद्रावनिलोऽनलश्च द्यौर्भूमिरापोऽय (?) अहर्निशा च। एते च सर्वे मम साहसेन तुष्यंतु ते देववराश्च सर्वे'॥ ततः शिलां संपूज्य तामारुह्य फलपुष्पांजलिं गृहीत्वा त्रिरग्निं प्रदक्षिणीकृत्य प्रार्थयेत्।

त्वमग्ने सर्वभूतानामंतश्चरसि साक्षिवत्।
त्वमेव देव जानीषे न विदुर्यानि मानवाः॥
अनुगच्छामि भर्तारं वैधव्यभयपीडिता।
स त्वं मार्गप्रदानेन नय मां भर्तुरंतिकं॥
इदं शरीरं सकलं मदीयं दग्ध्वा कृशानो कुरु दिव्यमाशु।
तथा च भर्तुः कुरु दिव्यदेहं भर्तुः समीपं भगवन्व्रजामि॥
किं मया न कृतं साधु भवेद्यदि च तेऽनघ।
इदं शरीरमालिंग्य प्रविशामि हुताशनमिति॥

ततस्तृणकुटीं प्रविश्य श्रौतं स्मार्तं लौकिकं वाग्निमादाय स्वयमेव कुटीं प्रज्वालयेत्। तस्याः प्राणोत्क्रमणोत्तरं पुत्रादिरधिकारी द्वयोरपि दाहं कुर्यात्। कुटीप्रवेशात्पूर्वमेव श्रौतपात्राणां स्मार्तपात्राणां च यजमानस्यैव शरीरे पूर्वोक्तप्रकारेण प्रतिपत्तिः कार्या। आज्याहुतिश्च॥ इति संक्षिप्तसहगमनविधिः॥ fol. 36^a.

Fol. 40^a. इति शुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरमविरचिते श्राद्धचिंतामणौ मरणावस्थामारभ्य सपिंडीकरणांतकृत्यप्रयोगप्रकाशः समाप्तः॥ अथ विधानानि। rajasvalámaraṇe dáhavidhiḥ 40^a; sútikámaraṇe dáhavidhiḥ 40^b; panchakamṛitasya dáhavidhiḥ 41^a; utsannágner dáhártham mṛitádhánaprayogaḥ 43^a; agnau samárúḍhe yajamáne mṛite kṛityam 43^b; proshitamṛitasya kṛityaprayogaḥ 44^a; parṇanaradáhágniprayogaḥ 44^b; atha *Smṛityarthasára-Náráyaṇabhaṭṭá*dyanusárí náráyaṇabaliprayogaḥ 45^b; jaladhenudánaprayogaḥ 47^b; jívachchhráddhaprayogaḥ 48^a; darṣaṣráddhaprayogaḥ 50^b; kshayáhaṣráddham 56^b; ekoddishṭaṣráddhaprayogaḥ 58^a; saṃkalpaṣráddhaprayogaḥ 58^b; tírthaṣráddhaprayogaḥ 59^a; ámaṣráddhaprayogaḥ. *Iti ṣráddhachintamaṇau dvitíyaprakáṣaprayogaḥ samáptaḥ* 59^b.

Dúrvápújáprayogaḥ 59^b; dípadánaprayogaḥ 61^a; makarasaṃkrántinimittakakṛityaprayogaḥ 61^a; akshayatṛitíyákṛityaprayogaḥ 62^a; nílotsargaprayogaḥ 62^a; tripiṇḍakaṣráddhaprayogaḥ 68^b; ekapiṇḍaṣráddham 72^b; saṃnyásagrahaṇaprayogaḥ 73^b.

Codex anno 1784 satis accurate exaratus est. (WILSON 527.)

711.

Ṣráddham, quo libello ritus et preces in parentalibus adhibendae adumbrantur. Incipit: अथ श्राद्ध लिख्यते। श्वयदिनादाद्यदिवसे वेदविद्ब्राह्मणान् अयुग्मान् मंत्रितवान्। ओं अक्रोधनैः शौचपरै सततं ब्रह्मचारिभिः। भवितव्यं भवद्भिश्च मया च श्राद्धकारिणा॥ ओं भवामि॥ इति ब्राह्मणस्य उक्तं॥ पूर्वाभिमुखो ब्राह्मण। उत्तराभिमुखो यजमान्॥ etc.

Haec pars seculo sexto decimo exarata est. (WILSON 486^b.)

---

[1] लग्नामेष्यामि माशु MS.

712.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 43. Long. 7. Lat. 3½. Linn. 7.

Sráddha. Hoc libello preces in parentalibus adhibendae continentur. Incipit: श्राद्ध ओँ केशवाय नमः ॥१॥ नारायणाय नमः ॥२॥ माधवाय नमः ॥३॥ गोविंदाय नमः ॥४॥ विष्णवे नमः ॥५॥ मधुसूदनाय नमः ॥६॥ त्रिविक्रमाय नमः ॥७॥ वामनाय नमः ॥८॥ श्रीधराय नमः ॥९॥ हृषीकेशाय नमः ॥१०॥ etc. Desinit in verbis: एष पितृयज्ञः तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यं वर्द्धंतु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥

Codex ineunte seculo duodevicesimo exaratus est. (Mill 104.)

C. VYAVAHARA.

713.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 218. Long. 12. Lat. 9. Linn. 21.

Hoc volumine major pars *Mitrodayae* continetur, quem librum jus civile tractantem *Mitramisras*, Parasurámamisrae filius, Hansae nepos, jussu Vírasinhadevae regis, Madhukarasáhae filii, Prataparudrae nepotis, conscripsit. Incipit: पुरतः प्रविलोक्य गर्भचापं etc. ॥१॥ स्वस्ति श्रीयुतवीरसिंहनृपतेराज्ञावशादुत्सुकः श्रीमित्राभिधपंडितः प्रतिदिशं कीर्त्यानिशं मंडितः। नानावर्णन व्यसनिनां संख्यावतां प्रीतिदं संग्रामव्यवहारसाधकमिमं कुर्वे प्रकाशं परं ॥२॥

Auctor Kalpataru, Chandesvara, Jímútaváhana, Dáyatattvakrit (Jímútaváhanánugámin), Párijáta, bhatta-Bhavadeva, Madanaratna, Mádhava, Ratnákara, bhatta-Somesvara, Smritichandriká, alios auctores et libros laudat.

Liber in medio capite *Vikriyásampradána*, ed. Calc. fol. 135ª. l. 8. desinit.

Codex post annum 1810 exaratus est. (Wilson 220.)

714.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 100. Long. 15½. Lat. 4½. Linn. 6.

Dáyabhágas, de hereditatibus dispertiendis liber, a *Jímútaváhana* compositus. Incipit:

मन्वादिवाक्यान्यविमृष्य येषां यस्मिन् विवादे बहुधावुधानां।
तेषां प्रबोधाय स दायभागो निरूपणीयः सुधियः शृणुध्वं ॥

Liber Calcuttae annis 1813 et 1829 cum Krishnae commentario editus, et a Colebrooke anno 1810 Anglice versus est.

Codex anno 1813 a Jagannáthasarman exaratus est. (Wilson 154.)

715.

Foll. 33–142. *Jímútaváhanae Dáyabhágas.*

A. Foll. 33–104. Textus. Folia nonnulla in fine desiderantur. Desinit in verbis: तेन सह वा इत्यपेक्षा = ed. Calc. 1813. fol. 83ª. l. 14.

B. Foll. 105–142. Fragmentum commentarii, a *Krishna* (tarkálankárabhattácharya) compositi. Incipit:

पदाम्बुजे द्वे जगदम्बिकायाः ॥
श्रीकृष्णविप्रो हृदये निधाय ॥०॥
करोति टीकामिह दायभागे
ग्रंथावबोधाय सदेकरम्यां ॥

Utraque pars post annum 1810 exarata est. (Wilson 209ᵇ.)

716.

Foll. 168–179. Linn. 6. *Putrakramadípiká* a *Rámabhadra* scripta, quo libello auctor, quamnam partem duodecim filiorum genera, a legum latoribus Indicis statuta (Manu 9, 166 sqq.), in hereditatibus dividendis haberent, accuratius exposuit. Incipit: अथौरसादिद्वादशविधपुत्राधिकारितानिर्णयः ॥ तत्रौरसपुत्रिकापुत्रक्षेत्रजकानीनगूढोत्पन्नापविद्धानां यथा पित्रादिसपिण्डरिक्थभागित्वं सहोढपौनर्भवदत्तकस्वयमुपागतकृतक्रीतानां यथान्तु पितृमात्ररिक्थभागित्वं ।

Haec folia anno 1822 a Rámasarman exarata sunt. (Wilson 24ᶜ.)

717.

Foll. 29–62. Linn. 11. *Putríkaranamímánsá*, sive *Dattakamímánsá*, de filiorum adoptatione tractatus, a *Nanda* (pandita), Rámapanditae filio, e Mahípatipanditae stirpe oriundo, compositus. Idem *Vináyakapandita* appellabatur. Incipit:

अभिनंद्य जगद्वंद्यपदद्वंद्वं विनायकं।
पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नंदपंडितः ॥१॥
केन कीदृक् कदा कस्मै कस्मात् कः क्रियतां सुतः।
विविच्य नोक्तं यत्पूर्वैस्तदशेषमिहोच्यते ॥२॥

Idem auctor Kásíprakása, Parásarasmritivyákhyá, Mádhavánandakávya, Sráddhakalpalatá composuit.

Haec voluminis pars anno 1826 parum accurate exarata est. (Wilson 204ᵇ.)

718.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 251. Long. foll. 1–166. 14½. foll. 167–216. 13½. foll. 217–251. 12½. Lat. foll. 1–216. 5. foll. 217–251. 4.

Foll. 1–79. Linn. 7. *Vivádachandras*, juris civilis compendium, a *Misarúmisra*, Lakhimádevis auctoritate, compositum. Incipit:

वन्दे श्रीकराठवैकुंठावकुराठौ नतनन्दने ।
विघ्नविछेदकुशलौ गिरिजाजलजापती ॥
अभूदभूतप्रतिमल्लगन्धो
राजा *Bhavesah* किल सार्व्वभौमः ।
अत्याजयद्यो वहुभर्तृकत्वं
दोषं भुवोऽपि प्रभुरुग्रधामा ॥
तस्मादनूनोऽजनि सूनुसारो
धीमानुमासूनुसमानसारः ।
राजोपजीव्या *Harasinha*námá,
Tato nripo *Darpanáráyano* 'bhút ॥
*Darpanáráyana*nripateh srímad-d*Hírá* mahádeví ।
अलभत सुनयं तनयं नरपतिगुणराजिपूरितं शूरं ॥
Srímal-*Lakhimá* deví tasya *Chandrasinha*-nripater da-
Misarúmisradvárá रचयति विवादचन्द्रमभिरामं ॥ [yitasya ।
विवादे व्यवहारे च व्यवस्था यस्य यादृशी ।
निवन्द्धृभिः कृता सात्र लिख्यते सूरिणां मुदे ॥

Harasinhadeva, Ed. Hall auctore (Sánkhyapravachanabháshya, p. 36), quum anno 1314 floruerit, opus nostrum exeunte seculo quarto decimo videtur compositum esse.

In fine haec subscriptio legitur: इति महामहोपाध्यायश्रीमिसरुमिश्रविरचितो विवादचन्द्रः समाप्तः ॥

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte exarata est. (Wilson 163ª.)

719–721.

Volumina tria. Lit. Devan. Charta Europ. Long. 12. Lat. 7½. Linn. 21. Vol. I. foll. 268; II. foll. 182; III. foll. 242.

Vivádabhangárnavas, juris civilis corpus, a *Jagannátha*, Rudrae filio, exeunte seculo superiore Calcuttae compilatum. Incipit: देवेशभूतेशगणेशविघ्नराजान् नमस्कृत्य गिरांदृकन्यां गुरून् मुनीं ग्रंथकृतो तिमान्यान् भूपाज्ञया ग्रंथमहं करोमि ॥१॥ विवादभंगार्णवनामधेयं वैषद्ययुक्तं वहुविस्तृतं च । सद्वीपरत्नं नृपधीरहृद्यं रात्रिर्जगन्नाथ इति प्रसिद्धः ॥

Opus in capita quinque (dvípa) divisum est, quorum primo aes alienum, secundo deposita, reliquis hereditates tractantur. Versionem Anglicam Colebrooke anno 1797 edidit.

Hi codices post annum 1826 exarati sunt. (Wilson 222–224.)

D. STOTRA, PRITHAKPUJA.

722.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 148. Long. 10. Lat. 4½.

Foll. 1–26. Linn. 8. *Gáyatríbháshyam* (Gáyatrí hymni commentarius). Incipit: नारद उवाच ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि गायत्रीभाष्यमुत्तमं । येन ज्ञानं भवेन्नृणां तत्सर्वं कथय प्रभो ॥१॥ कुत्रायाति कुतस्तिष्टेत्कुत्र वासो विधीयते । कस्मिन्काले जपः कार्यः कस्मिन्काले न क्रियते ॥२॥ एतत्सर्वं प्रयत्नेन कथ्यतां मम हेतवे । यत्त्वया जप्यते देव तत्सर्वं कथ्यते मम ॥३॥

Gáyatrí appellata precum formula quo tempore et quibus ritibus praemissis repetenda sit, docetur.

Haec folia hoc seculo ineunte. exarata sunt. (Mill 77ª.)

723.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 27. Long. 8. Lat. 4½. Linn. 7.

Rudrajapas, supplicationes ad Rudrae iram avertendam recitandae. Hae preces maximam partem e versibus hymnisve ex Rigveda desumtis constant, passim formulas oratione soluta compositas continent. Totus libellus in paragraphos 39 divisus est, quarum vicesima, vicesima prima et secunda *purushasúktam* complectuntur. Incipit: ओं नमो भगवते रुद्राय । अथ पंचामृतस्नानं । आप्यायस्वेति । गौतम ऋषिः सोमो देवता । गायत्री छंदः ॥

Paragraphis IV–IX versus a prima syllaba *samvatyah* appellati continentur, qui quidem e frustis Vedicis consarcinati sunt.

Codex anno 1744 in usum Bhata-Devarámarámachandrae exaratus est. (Mill 102.)

724.

In hoc codice partes duae compactae sunt. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 100. Long. foll. 1–37. et foll. 71–100. 10. foll. 37–70. 9½. Lat. 4½.

A. Foll. 1–70. Linn. 5. Etiam hic liber preces, *Rudrajápya* dictas, in laudem Rudrae dei recitandas, continet, quales a Bráhmanis, Vájasaneyasamhitae sectatoribus, adhibentur. Disticha singula e Vájasaneyasamhitá ad unum omnia excerpta sunt, neque quidquam prae-

ऋयुध्योऽविद्यमानप्रतियोधः । य इत्थंभूत इंद्रः सोऽस्माकं सेना ऋवतु पालयतु प्र युत्सु युद्धेषु ॥७॥

इंद्र ऋासां । देवसेनानां व्यूहरचनादिंद्र ऋासां नेता भवतु । वृहस्पतिश्च । मंत्रिप्रणीतानि हि कार्याणि करोति । दक्षिणा यज्ञो दक्षिणतो यज्ञ एतु । पुर एतु सोमः । पुरस्तादागच्छतु सोमः । यज्ञा दक्षिणा च पुरस्तादेतु यज्ञश्च सोमश्च । केषामित्यत ऋाह । देवसेनानामभिभंजतीनां । भंजो ऋामर्दने । जयंतीनां मरुतो गणभूता यंत्वग्रं निरुध्य ॥८॥

इंद्रस्य वृष्ण इंद्रस्य वर्षितुर्वरुणस्य च राज्ञ ऋादित्यानां मरुतां च शर्धो वलं हस्त्यश्वरथपदातिलक्षणमुग्रमुद्गूर्णायुधं । उदस्थादित्यनुषंगः । यदा चैतदुदस्यादथानंतरमेव महामनसामक्लिष्टमनसां भुवनच्यवानां भुवनच्यवनसमर्थानां घोषः शब्दो देवानां जयतामुदस्थात् । उत्थितः । जितं जितमिति ॥९॥

उद्धर्षय उद्गतहर्षान् कुरु हे मघवन्नायुधानि । उत्सत्वनां । उद्धर्षय च सत्वनां सत्वानां मनुष्याणां मामकानां मदीयानां मनांसि । उद्धर्षय हे मघवन्वाजिनामश्वानां वाजिनानि वेजनवस्थानि । चंचलत्वमश्वस्य गुणः । उद्रथानां च जयतां यंतु घोषाः । उद्यंतु च त्वत्प्रसादाद्रथानां च जयतां ये घोषाः शब्दाः ॥१०॥

ऋस्माकमिंद्रः । ऋस्माकं तावत्समृतेषु संगतेषु ध्वजेषु शत्रुवलध्वजलोलीभूतेष्विंद्रो रक्षिता भवतु । इंद्रप्रसादादेवास्माकं या इषवस्ता जयंतु । ऋस्माकं च वीरा उत्तरे विजयिनो भवंतु । ऋस्माँ उ । विनिग्रहार्थीय उकारः । ऋस्मानेव हे देवा ऋवत रक्षत हवेष्वाह्वानेषु ॥११॥

ऋप्वा देवता । सा च पुनर्व्याधिर्वा भयं वा यस्मादेतया विद्धो व्याप्तोऽपवीयते तया लक्ष्यमाणस्तस्मादप्वा । ऋपशब्दांत्याकारलोपः । वेतेरुत्तरः । ऐंद्र्योऽभिरूपा द्वादश भवंतीति श्रुतेरियमपींद्रसेनासंबंधिनी । ऋमीषां शत्रुबलसंबंधिनां मनुष्याणां चित्तं चित्तानीति । विभक्तिव्यत्ययः । प्रतिलोभयंती । लुभ विमोहने । विमोहयमाना गृहाण शत्रूणामंगानि । हे ऋप्वे ततः परेहि । परागच्छ । परतराञ्छत्रून् ग्रहीतुमतो भूयोभूयःकरणेनैतानेव शत्रूनभिप्रेहि । निर्दह चैषां हृदयानि शोकैः । यथांधेनाध्यानलक्षणेनामित्रास्तमसा सचंतां तमसा संसेव्यंतां तमसा संश्लिष्यंतां ॥१२॥

द्वादशैंद्र्यः समाप्ताः । पृथग्विनियोगमंत्राः ॥

ऋवसृष्टा । इषुदेवत्यानुष्टुप् । ऋवसृष्टा निक्षिप्ता परापत परागच्छ हे शरव्ये । शरमयीषुः शरव्या । हे ब्रह्मसंशिते ब्रह्मणा मंत्रेणाभिमंत्र्यातितरां तीक्ष्णीकृते गच्छ । परापत गच्छेत्यतिशयार्थमेकार्थयोराख्यातयोर्द्विर्वचनं । ऋमित्रान् प्रपद्यस्व । मामीषाममित्राणां कं चनोच्छिषः । उच्छेषयः । उद्धृतमूलान् कुर्वित्यभिप्रायः ॥१३॥

प्रेत । योद्धृन् स्तौति । ऋनुष्टुप् । हे नरो मनुष्याः प्रेत । प्रगच्छत । जयत च । इंद्रश्च वः शर्म शरणं परित्राणं यच्छतु । ददातु । उग्रा उद्गूर्णायुधा वो युष्माकं संतु बाहवः । ऋनाधृष्या ऋप्रधृष्या यथा यूयमसथ भवथ तथोग्रा वः संतु बाहव इत्यनुषंगः ॥१४॥

ऋसौ या । मारुती त्रिष्टुप् । ऋसौ या सेना हे मरुतः परेषां शत्रूणामभ्येति ऋभ्यागच्छति नोऽस्मान् प्रति ऋोजसा बलेन स्पर्धमाना तां सेनां गूहत व्याप्नुत तमसापव्रतेन । व्रतमिति कर्मनाम । ऋपगतकर्मणा । येन तमसा व्याप्तानां नश्यंति कर्माणि तदपव्रतं तमस्तेनापव्रतेन तमसा वा गूहत । यथामी ऋन्यो ऋन्यं न जानन् यथामी सैनिका ऋन्योऽन्यं परस्परं न जानीयुः ॥१५॥

यत्र बाणाः । लिंगोक्तदेवताः । पंक्तिः । यत्र बाणा इषवः संपतंति निर्मर्यादं । कथमिव । कुमारा विशिखा इव । यथा कुमारा ऋदृष्टपरिकारिणो विगतशिखाः सर्वमुंडास्तंतमर्थं संनिपतेयुरेवं संपतंति । तत्र । तत्रेत्यर्थः (?) । नोऽस्माकमिंद्रः शर्म शरणं यच्छतु ददातु । वृहस्पतिः शर्म यच्छतु । ऋदितिः शर्म यच्छतु । विश्वाहा सदाकालं शर्म यच्छत्विंद्रो वृहस्पतिरदितिः ॥१६॥

मर्माणि ते । लिंगोक्तदेवता । त्रिष्टुप् । कवचं प्रयच्छति । मर्माणि ते तव वमर्णा कवचेन छादयामि । सोमश्च राजा त्वाममृतेनानुवस्तां । ऋाच्छादयतु । किंच जयंतं च त्वामनुमदंतु उत्साहयंतु देवाः ॥१७॥

Haec voluminis pars anno 1587 exarata est. (MILL 75.)

725.

Foll. 29–35. Linn. 7. His foliis *Devísúktam*, *Rátrísúktam*, *Lakshmísúktam* continentur, qui hymni notissimi Ṛigvedae carminibus appenduntur. Incipit: ऋोँ नमःश्चण्डिकायै ऋोँ ऋहं रुद्रेभिरित्यष्टर्चसूक्तस्य वागाम्भृणि ऋषिः etc.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (WILSON 426[e].)

726.

Lit. Devan. Foll. 5. Lin. num. 9.

Hujus codicis folia 62–67. *Sauram*, i. e. preces, quibus Sol colitur, continent. Constat hymnis ex Ṛigveda excerptis. Initio hymnorum auctores, metrum, distichorum numerus (Anukramaṇiká) recensentur, sequuntur hymni ipsi accentibus notati. Sunt ii:

उदु त्यं Rv. I, 50, 1. 13 disticha. चित्रं देवानां Rv. I, 115, 1. 6 disticha. इंद्रं मित्रं Rv. I, 164, 46. 47. 2 disticha. हंसः शुचिषत् Rv. IV, 4, 5. 1 distichon. यस्त्वा सूर्य Rv. V, 40, 5. 1 distichon. यदद्य सूर्य Rv. VII, 60, 1. 1 distichon. उत्सूर्यो Rv. VII, 62, 1. 3 disticha. उद्वेति Rv. VII, 63, 1. 4 disticha. उदु त्यद्दर्शतं Rv. VII, 66, 14. 3 disticha. बण्महाँ ऋसि Rv. VIII, 90, 11. 2 disticha. नमो मित्रस्य Rv. X, 37, 1. 12 disticha. सूर्यो नो दिवस्पातु Rv. X, 158, 1. 5 disticha. विभ्राड् Rv. X, 170, 1. 4 disticha. ऋायं गौः Rv. X, 189, 1. 3 disticha.

Finitur opusculum disticho:

नमः सवित्रे जगदेकचक्षुषे जगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे ।
त्रयीमयाय त्रिगुणात्मधारिणे विरिंचिनारायणशंकरात्मने ॥

Libellus anno 1788 accurate exaratus est. (WILSON 394[b].)

727.

Foll. 287–304. *Ádityahṛidayastotramantras,* Solis orientis colendi ritus et preces, a Krishṇa cum Arjuna communicatae. Incipit: ओं अस्य श्रीसवितासूर्यनारायणकवचस्तोत्रमंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः etc. Praemissa *lorica* libellus, disticha 154. continens, ab his versibus incipit: अर्जुन उवाच ॥ ज्ञानं च धर्मशास्त्राणां गुह्याद्गुह्यतरं तथा । मया कृष्ण परिज्ञातं वाङ्मयं सचराचरं ॥१॥ सूर्यस्तुतिमयं न्यासं वक्तुमर्हसि माधव । भक्त्या पृच्छामि देवेश कथयस्व प्रसादतः ॥२॥ सूर्यभक्तिं करिष्यामि कथं सूर्यं प्रपूजयेत् । तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्प्रसादेन यादव ॥३॥ श्रीभगवानुवाच ॥ रुद्रादिदैवतैः सर्वैः पृष्टेन कथितं मया । वक्ष्ये हं कर्मविन्यासं शृणु पांडव यत्नतः ॥४॥

Subscriptione quidem libellus e Bhavishyottarapuráṇa excerptus esse dicitur. De exemplaribus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 351. (WILSON 531g.)

728.

Foll. 326b–328. *Dattátreyáshṭottaraṣatanámastotram,* Dattátreyae centum et octo nomina, caput ex omnifaria farragine illa, vulgo Brahmáṇḍapuráṇa appellata, prolatum. Incipit: ओं अस्य श्रीदत्तात्रेयाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रमंत्रस्य ब्रह्मा विष्णुमहेश्वर ऋषिः । श्रीदत्तात्रेयो भगवान् देवता ममाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥ etc. अनुसूयासुतो देवो अत्रीपुत्रो महामुनिः । योगींद्रपुण्यपुरुषो देवेशो जगदीश्वरः ॥२॥

Haec nomina distichis 20. absolvuntur. (WILSON 531l.)

729.

Foll. 211–214. Linn. 11. *Bhairavastotram,* Bhairavae colendi ritus et preces, e *Rudrayámala* desumtae. Incipit: ओं मेरुपृष्ठे सुखासीनं । देवदेवं त्रिलोचनं । शंकरं परिपप्रछ । पार्वती परमेश्वरं ॥१॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञः । सर्वशास्त्रागमादिषु ॥ आपदुद्धारणं मंत्रं । सर्वसिद्धिप्रदं नृणां ॥२॥ सर्वेषां चैव भूतानां । हितार्थं वांछितं मया ॥ विशेषतस्तु राज्ञां वै । शांतिपुष्टिप्रसाधनं ॥३॥ अंगन्यासकरन्यास । देहन्याससमन्वितं । वक्तुमर्हसि देवेश । मम हर्षविवर्द्धनं ॥४॥

Praemissis Tántrikorum formulis, Bhairavae centum et octo nomina traduntur.

Haec folia medio seculo superiore exarata sunt. (WALKER 129g.)

730.

Foll. 226–237. *Gaṇapatistotráṇi,* Gaṇeṣae colendi preces, e variis fontibus derivatae.

a. Foll. 226–228b. *Ekáksharagaṇapatikavacham* e *Rudrayámala* sumtum. Incipit: नमस्तस्मै गणेशाय । सर्वविघ्नविनाशिने । कार्यारंभेषु सर्वेषु पूज्यते यः सुरैरपि ॥१॥ श्रीदेव्युवाच ॥ भगवान् देवदेवेश । लोकानुग्रहकारकः । त्वत्प्रसादाद्गणेशस्य । श्रुतः पूजाविधिर्मया ॥२॥ इदानीं श्रोतुमिच्छामि । कवचं परमेश्वरः । एकाक्षरस्य मंत्रस्य त्वयामीतेन चेतसा ॥३॥

b. Fol. 228b. *Gaṇapatyárádhanam,* Kankolae vati tributum.

c. Foll. 229a–232a. *Gaṇapatistavarája.* Incipit: ओँ ओँ ओँकारवोजं ब्रह्मविनि च परं ब्रह्मरूपं तुरीयं.

d. Fol. 232a–232b. *Sachchidánandastotram* e *Sanatkumárasaṃhitá* excerptum. Incipit: गजवदनमचिंत्यं तीक्ष्णदंतं त्रिनेत्रं । बृहदुदरमशेषं भूतराजं पुराणं ।

e. Foll. 232b–233b. *Gaṇeṣabhujangaprayátastotram.* *Ṣankaráchâryae* tributum, distichis octo constans. Incipit: ओँ रणं रणं रणं रणं कणत्क्षुद्रघंटाकणद्भूषणं । भुजाकंकणैः शोभितं धूम्रकेतुं । गले हारमुक्तावलीशोभितं तं । नमो ज्ञानरूपं गणेशं नमस्ते ॥१॥

f. Foll. 233b–237b. *Vakratuṇḍastotram,* Vyásae tributum. Haec pars a numero *c.* leviter tantum differt. Incipit: श्री ओँ अस्य वक्रतुंडमंत्रस्य वेदव्यास ऋषि, etc. (WALKER 129i.)

731.

Foll. 296–315. *Rámagítá* (Rámae carmen) continent. Incipit: गणेशं कमलानाथं प्रणिपत्य गुरोः पदं । करिष्ये (shye) रामगीतायां व्याख्यानं बालवृद्धये ॥१॥ Neque tamen carminis commentarius, sed carmen ipsum, disticha 75. continens, sequitur. Distt. 2–63. ex Adhyátmarámáyaṇa desumta sunt (Uttarakáṇḍa, sarga 5). Ráma coram Lakshmaṇa summum bonum relictis operibus in meditando numine positum esse exponit: तस्मात्त्यजेत्कार्यमशेषतः सुधीर्विद्याविरोधान (n na) समुच्चयो भवेत् । आत्मानुसंधानपरायणः सदा निवृत्तसर्वेंद्रियवृत्तिगोचरः ॥१९॥ Quae Vedántica opinio ad Rámae cultum deflectitur: यावन्न पश्येदखिलं मदात्मकं तावन्मदाराधनतत्परो भवेत् । श्रद्धालुरत्यूर्जितभक्तिलक्षणो यस्तस्य दृश्योऽहमहर्निशं हृदि ॥५२॥ भातयेदिदं परि दृश्यते जगत् मायैव सर्वं परिहृत्य चेतसा । मद्भावनाभावितशुद्धमानसः सुखी भवानंदमयो निरामयः ॥६१॥ Quae post dist. 63. sequuntur, Brahmaṇi deo tribuuntur, et sollennem carminis panegyricum continent. (MILL 112g.)

732.

Foll. 317–346. *Rámamantrapaṭalam,* Rámae adorandi libellum, continent. Et preces et ceremoniae ad Rámae cultum pertinentes traduntur, quae mutatis mutandis cum solitis Indorum orthodoxorum formulis consentiunt. Praeter Rámánujam, Nímánujam, Mádha-

váchâryam in particula इति दशलक्षणवैष्णवाः inscripta septem alii sectae Vishṇuiticae praeceptores occurrunt, eorumque sedes nuncupantur. Quae nomina exscripsissem, nisi codicis conditio prohibuisset. Formula, qua votum concipitur, in fine haec datur: ओं अद्य श्रीब्रह्मणो द्वितीयपरार्द्धे श्रीश्वेतवाराहकल्पे अष्टाविंशतितमे कलौ युगे जंबुद्वीपे भारतखंडे आर्यावर्ते वैवस्वतमन्वंतरे । अमुकमासे । अमुकपक्षे । अमुकवासरे । अमुकनक्षत्रे । अमुकतिथौ अमुकक्षेत्रे ॥ श्रीरामप्रीत्यर्थं स्नानमहं करिष्येति संकल्पः ॥ Pict. VIII. homo in pelle tigrina sedens et ritus sacros agens repraesentatur. Ante eum vasa ad perficiendas ceremonias necessaria disposita sunt, a tergo minister flabellum tenens adstat. (MILL 112h.)

733.

In foll. 348–384. *Srírámapaddhatis*, Rámae colendi rituale, inest, *Rámánujae* auctori tributum. Incipit: ओं गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवमहेश्वरः । गुरुरेव परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ Et ceremoniae et preces, quibus Ráma quotidie adorandus est, describuntur. Pleraque cum Rámamantrapaṭala consentiunt, attamen hic noster libellus haud dubie antiquior est. Subscriptio haec: इति श्रीमद्रामानुजाचार्यकृतं श्रीरामपद्धतिवेदोक्तं संपूर्णम् ॥ (MILL 112i.)

734.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 80. Long. 10. Lat. 6. Linn. 9.

Mantrarahasyaprakáṣiká, quo libro *Nílakaṇṭhas*, Govindae filius, aliquot Ṛigvedae versuum interpretatione, Vedam ad Kṛishṇam solum referendum esse probavit[1]. Opus in capita quatuor divisum est. Initium, paulum emendatum, hoc:

सत्यज्ञानमनंतं यत्तद्विष्णोः परमं पदं ।
प्राप्तुं मंत्रेषु गोपालविष्णोः कर्माणि पश्यत ॥१॥

'ननु सत्यादिलक्षणमखंडैकरसं विष्णोः परमपदं । तत्राविद्यावद्विषयाणि कर्माणि न संभवंति । नितरां क्रियापराणां मंत्राणां तत्प्रकाशनपरत्वं । नितरां तत्कर्मावगत्या परमपदप्राप्तिः संभवतीत्ययोग्योऽयं नियोग' इति चेत् । सत्यं । संति परमात्मनः पंच रूपाणि भूबीजांकुरतरुफलोपमानि शुद्धशबलविराड्विष्णुदेवतासंज्ञानि ॥ etc.

Specimini hi capitis secundi versus inservient: तदिदं हरिवंश उपबृंहितं । वृकभयाद्वृंदावनं प्रति गोकुलाद्गोपाला गता इति । तत्र गत्वा गवां लालनं करोतीत्यृषिराह । सूयवसादिति ।

सूयवसाद्भगवती हि भूया
अथो वयं भगवंतः स्याम ।
अद्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं
पिब शुद्धमुदकमाचरंती ॥२॥

एकवचनं जात्यभिप्रायं । सुष्ठु शोभनं तृणमत्तीति सूयवसात् । भगवत्यैश्वर्यवती हि प्रसिद्धमस्मभ्यं भूयाः । भव ॥ अथो वयमपि भगवंतः स्याम । अद्धि भक्षय तृणं । पुनरुक्तिरादरार्था । अघ्न्ये अद्य विश्वदानीं सर्वदाचरंती पर्यटंती शुद्धमुदकं पिब ॥

कालियदमनमाह । दासपत्नीरिति ।

दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठ-
न्निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ।
अपां बिलमपिहितं यदासी-
द्वृत्रं जघन्वाँ अप तद्ववार ॥३॥

दस्यंत्युपक्षीयंते लोका अनेनेति दासो हिंस्रः । तस्य पत्नीरिव पत्नीः सहधर्मचारिणीर्हिंस्रविषदूषिता अतिष्ठन् । आसन् ॥ यतोऽहिः कालियाख्यः सर्पः । गोपयतीति गोपाः स्वामी यासां ता अहिगोपाः । अत एव निरुद्धा इतराभोगाः । पणिना चोरवृंदेन गाव इव निरुद्धाः । अपां मध्ये बिलमहिगृहस्य द्वारं यदपिहितमद्भिरेवाछादितमासीत् तद्वृत्रं जघन्वान्छत्रुं जिगमिषुः । हंतिरत्र गत्यर्थः । अपववार । अपावृणोत् । उद्घाटितवान् । तीरस्थं तरुमारुह्यात्युच्चस्थानाद्यमुनायां निपत्य कालियमभ्यभूदित्यर्थः ॥

ततश्च किमभूदित्याह ।

अपादहस्तो अपृतन्यदिंद्र-
मास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
वृष्णो वध्रिः प्रतिमानं बुभूष-
न्पुरुत्रा वृत्रो अशयद्व्यस्तः ॥४॥

अपात्पादहीनोऽहस्तो हस्तहीनः सर्पत्वादेवेदृशोऽपींद्रं कृष्णं प्राप्यापृतन्यत् । अयुध्यत् । तेन सह युद्धं कृतवान् । अस्य कालियस्य सानौ मूर्धनि वज्रमाजघान । भगवत्पदचिह्नभूतं शिरस्याजगाम । तदंकितं शिरोऽभूदित्यर्थः । सोऽयं । वध्रिश्चर्मपट्टिका । तत्सदृशनिस्तेजाः कालियो वृष्णो हरेः प्रतिमानं प्रतिचिह्नं वज्ररेखारूपं बुभूषन्भूषामिवात्मनः कुर्वन्नशयत् । शयनं चकार । निरुद्यमोऽभूत् । कीदृशः । पुरुत्रा व्यस्तोऽनेकैः प्रकारैर्निरस्तः ॥

नदं न भिन्नममुया शयानं
मनो रुहाणा अति यंत्यापः ।
याश्चिद्वृत्रो महिना पर्यतिष्ठ-
त्तासामहिः पत्सुतःशीर्बभूव ॥५॥

नदं न शोणादिकं नदमिव शयानं दीर्घाकारेण पतितं यतोऽमुयानेन कृष्णेन भिन्नं निर्जितमनु पश्चादापो यमुनाजलान्यतियंति अत्युत्कर्षेण

---

[1] यत्किंचिद्दैवतो मंत्रो विष्णुलीलोपबृंहितः । वैष्णवः स, यतो विष्णुः सर्वदैवतनामभृत् ॥ fol. 3a.

गच्छंति । कीदृश्यः । मनो रुहाणाः । हृदयंगमा इत्यर्थः । या अपश्चित्पूर्वं वृतः कालियो महिना माहात्म्येन पर्यतिष्ठत् परिभूयासीत् तासामेव संनिधौ त्राणार्थं वा अहिः कालियः पत्सुतः । पद्भ्यां पीडितः सञ्छेत इति पत्सुतःशीः । समासेऽपि विभक्त्यलोप आर्षः । एवंविधो बभूव ॥

अथ खराकारं धेनुकं व्रजनाशायोद्यतमभिलक्ष्य लोको राममाह ।

सर्मिंद्र गर्द॒भं मृ॑ण नु॒वंतं॑ पा॒पया॑मु॒या ।
आ तू न॑ इंद्र शंसय॒ गोष्वश्वे॑षु शु॒भ्रिषु॑
स॒हस्रे॑षु तुवीमघ ॥६॥

हे इंद्र ईश्वर त्वं गर्दभं संमृण । सम्यङ् नाशय । कीदृशं । अमुयानया त्वत्प्रत्यक्षया पापया कृपणया (kripayá MS.) खरतन्वा नुवंतं पीडयंतं । धातूनामनेकार्थत्वात्कर्णाटकभाषाप्रसिद्धेश्च नुवतिरत्र पीडार्थः । पापयामुयेत्युभयत्र सुपो याः ॥ हे इंद्र तु पुनर्नोऽस्मान्गवादिष्वाशंसय । यथा लोकेऽस्मानभिलक्ष्य तादृशो गोपालोऽहं भूयासमिति जन आशास्ते तथास्मान्कुर्वित्यर्थः । शुभ्रिषु शुभ्ररूपवत्सु सहस्रेष्वनंतेषु ॥ तुवीनि पूर्णानि मघानि धनानि यस्मिन्निति तुवीमघः । दैर्घ्यं सांहितिकं । एवमुक्तमात्रे रामस्तं जघानेति ज्ञेयं ॥

अथ गोपरूपिणा प्रलंबासुरेण ह्रियमाणो राम आह ।

न वि जा॑नामि य॒दि॑वे॒दमस्मि॑
नि॒ण्यः संन॑द्धो मन॑सा चरामि ।
य॒दा मार्गं॒न्प्रथम॒जा ऋ॒तस्या-
दिद्वा॒चो अ॑श्नुवे भा॒ग॒म॒स्याः ॥७॥

इवशब्दो भिन्नक्रमः । यदिदमपरिमितशक्तिकं ब्रह्मास्मि तदहं न जानामि । कुदेहावेशात्प्रमाद्यतीति न्यायेन जानन्नपि न जानामीत्यर्थः । त्वदनुग्रहं विना स्वीयमैश्वर्यमाविर्भावयितुं न शक्नोमीति भावः । कुत एवं । मनसा बंधनेन संनद्धो बद्धः पारवश्यं प्रापितः । अत एव निण्यः परप्रणेयः सञ्चरामि । यदा काले मा ऋतस्य वेदस्य प्रथमजाः कारणभूतपरमात्मागन् आगच्छेत् तदादस्मादस्यानुग्रहं प्राप्य इत् निश्चितमस्या वाचः सकाशाद्भागं । भगं नि (?) विद्यतेऽस्मिन्निति भागः परमात्मा । तमश्नुवे । व्याप्नुयां । तं गुरुं प्राप्य तत्त्वमसिवाक्यस्यार्थमैकात्म्यं लभेयमित्यर्थः ॥

Tales igitur nugas recentioris aevi homines pro Vedarum interpretatione venditabant.

I. Gokulakáṇḍa fol. 27[a]; II. vṛindávanakáṇḍa fol. 53[a]; III. akrúrakáṇḍa fol. 73[b]; IV. mathurákáṇḍa fol. 80[b].

In fine capitum haec subscriptio legitur: इति पदवाक्यप्रमाणमर्यादाधुरंधरचतुर्धरवंशावतंसगोविंदसूरिसूनोः श्रीनीलकंठस्य कृतौ स्वोद्धृतमंत्रभागवतव्याख्यायां मंत्ररहस्यप्रकाशिकायां etc.

Codex exeunte seculo septimo decimo exaratus est. (WALKER 211.)

735.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 31. Long. 11. Lat. 3. Linn. 5.

Continetur hoc codice *Úrdhvámnáyasaṃhitá,* quo libello, in duodecim capita diviso, sectae Vaishṇavae cujusdam principia traduntur. Caput primum, paulum emendatum, hoc: कदाचित्सुखमासीनं नारदं मुनिसत्तमं । पप्रच्छ नियतो भूत्वा व्यासो लोकनमस्कृतः ॥१॥ महामुने कथय मे विष्णुभक्तिमनुत्तमां । गुरुभक्तिं च कार्त्स्न्येन अवतारगुणांस्तथा ॥२॥ सृष्टिप्रलयकालांश्च महामंत्रांस्तथैव च । तुलसीमाहात्म्यमखिलं गंगामाहात्म्यमेव च ॥३॥ देवध्यानं गुरुध्यानं गुरुदेवार्चनं तथा । गयामाहात्म्यमखिलं माहात्म्यं वैष्णवं तथा ॥४॥ श्रीनारद उवाच ॥ हंत ते कथयिष्यामि यत्पृष्टोऽहं त्वयानघ । *úrdhvámnáya* iti khyáto *grantho* yatra hi vartate ॥५॥ न तत्र दुर्भिक्षभयं न च मारीभयं तथा । स्थिरा लक्ष्मीर्भवेत्तत्र स्थिरो नारायणस्तथा ॥६॥ पुत्रपौत्रविवृद्धिश्च कीर्तिवर्धनमेव च । भक्त्युद्रेककरो ग्रंथो महापातकनाशकृत् ॥७॥ सर्वाधर्मान्दहत्याशु तुलाराशिमिवानलः । वैष्णवायैव ग्रंथोऽयं दातव्यो नान्यभाजिने ॥८॥ पशुहिंसारतायैव ग्रंथो न प्रीतिकारकः । यथा पंके गतो ब्रह्मन्मणिर्दीप्तिं न चाश्रयेत् ॥९॥ छागं यो हंति तं हंति छागो भूत्वा च खड्गभृत् । सुरथं परलोके हि पशवो जघ्नुरित्युत ॥१०॥ यो मांसं खादति नरो दुरात्मा व्याधरूपकः । नरकं याति दुष्टात्मा यावदाभूतसंप्लवं ॥११॥ गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो गुरुरेव गतिः परा । गुरोरुच्छिष्टममृतं पवित्रं परमं मतं ॥१२॥ गुरोश्चरणतोयं च गंगातोयसमं स्मृतं । गुरोरग्रे नृत्यगीतं प्रलापं च विवर्जयेत् ॥१३॥ देवे क्रुद्धे गुरुस्त्राता गुरौ क्रुद्धे न कश्चन । पशुहिंसा न कर्तव्या यदीच्छेच्छ्रेय आत्मनः[1] ॥१४॥ asvamedhe *pishṭamayo* 'ṣvaḥ káryo na tu jívakaḥ । जीवहिंसा नरकदा तस्माद्यत्नाद्विवर्जयेत् ॥१५॥ उत्सर्गकर्ता यो हंता यो धर्ता यश्च विक्रयी । अनुमंता च पुरुषः सर्वे नरकगामिनः ॥१६॥ राजोपरिचरो नाम वैष्णवः सर्वपूजितः । साक्षित्वेन तमातस्थुर्वैष्णवाश्च सुरास्तथा ॥१७॥ वैष्णवा ऊचुः ॥ किं जीवपशवो हिंस्या उत पिष्टमयास्तथा । सत्यं ब्रूहि महाराज मा मिथ्या ब्रूहि भारतीं ॥१८॥ अश्वमेधसहस्रं च सत्यं च तुलया धृतं । अत्यरिच्यत सत्यं च इति वेदविदो विदुः ॥१९॥ मांसाभिलाषिणो देवा इन्द्राद्याः पशुघातनं । साधु मन्यंत इति ते, वैष्णवा नैव साध्विति ॥२०॥ राजोपरिचरो नाम वैष्णवः शीलसन्मतः । कूठसाक्षित्वमापन्नो जीवो हिंस्य इति ब्रुवन् ॥२१॥ पशुहिंसा प्रकर्तव्या इति राजावदद्यदा । तदा च वैष्णवैरुक्तं धिग्धिगित्यसकृत्तथा ॥२२॥ त्वं यथा वैष्णवो भूत्वा मिथ्यावाक्यमुदीरयन् । पशुहिंसानुमंता हि तस्मान्नरकमाप्नुहि ॥२३॥ वैष्णवानामभिशापाद्राजोपरिचरः पुरा । रौरवं नरकं प्राप्तः पशुघाती कथं सुखी ॥२४॥

इत्यूर्ध्वाम्नायसंहितायां गुरुभक्तिकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

श्रीनारद उवाच ॥ *úrdhvenaisha mukhenaiva* kathito grantha uttamaḥ । devadevena rudreṇa *úrdhvámnáya* iti smṛitaḥ ॥ 1 ॥

[1] यदीश्रोत्रयमात्मनः MS.

Cap. 2. avatáradvádaşakírtanam; 3. gauramantroddháraḥ; 4. tulasímáhátmyavarṇanam; 5 (fol. 13[a]). gangámáhátmyam; 6. gurudevamanupújanam; 7. náráyaṇastavaḥ; 8. gayámáhátmyam; 9. kárttikamásamáhátmyam; 10 (fol. 26[b]). vaishṇavavargagaṇanam; 11. vaishṇavavárasaṃkhyápújá; 12. aparádhakathanam.

Codex post annum 1810 exaratus est. (WILSON 317.)

736.

Foll. 14–20. *Náráyaṇagítá*, quo libello, disticha 159. continente, *Nílakaṇṭhas* sectae a Rámánanda conditae principia exposuit. Initium, erroribus gravissimis sublatis, hoc: येनोक्ताद्वचनात्प्रसन्नमनसा सद्यः समाधौ नृणां योगाभ्यासमृतेऽपि भक्तिममलां स्वस्मिन्दृढं कुर्वतां । यद्रूपं च निजस्वरूपममलं साक्षात्स्फुरत्यर्कवत्तं ध्यायामि नरं पुरातनमुनिं नारायणं चात्मनि ॥१॥ भक्त्या नमाम्यहं श्रीमद्रामानंदमुनिं गुरुं । नारायणोदितं यस्मादवापं धर्मसंग्रहं ॥२॥ एकदा सुखमासीनं साक्षान्नारायणं प्रभुं । शिष्या रामानंदमुनिमुख्याः पप्रच्छुरादरात् ॥३॥ शिष्या ऊचुः ॥ भगवन्सर्वभूतानां त्वमेव परमा गतिः । स्वाश्रितानां विशेषेण त्वं गुरुश्चेश्वरो ह्यसि ॥४॥ अतस्त्वामाश्रितानां nas *tyáginám̩ grihiṇám̩* tathá । *stríṇám̩ chápi* प्रभो ब्रूहि धर्माञ्छ्रेयःप्रसाधकान् ॥५॥ स्वृष्यादिरूपेण पुरा त्वया धर्मा ह्यनेकशः । प्रोक्ताः संति च तद्ग्रंथा अप्यनेके त्वया कृताः ॥६॥ तथापि कालवेगेन मंदबुद्ध्यल्पकायुषां । नराणां ते तु दुर्ज्ञेया दुष्कराश्च भवंति वै ॥७॥ तस्मादावश्यकांस्तेषां सारभूतान्हितावहान् । धर्मास्त्वं ज्ञानवैराग्यभक्तिभिः सहितान्वद ॥८॥ कृतेन कर्मणा येन प्रसन्नस्त्वं भवेः प्रभो । कर्मणा येन नैष्कर्म्यं सिध्येत्तच्चापि नो वद ॥९॥ इति पृष्टः स भगवान्निजशिष्यैः कृपानिधिः । वेदादीनां सारभूतान्धर्मानाह सनातनान् ॥१०॥ श्रीनारायण उवाच ॥ शृण्वंतु मामकाः सर्वे *purushá yoshitas* tathá । रामानंदमुने त्वं च धर्मान्वच्मि हितावहान् ॥११॥ श्रुतिस्मृतिपुराणेषु सेतिहासेषु विस्तरात् । धर्मा निरूपिताः संति गृहिणां त्यागिनां तथा ॥१२॥ तेषां सारं समुद्धृत्य सर्वेषां वो हितावहं । वच्मि संक्षेपतो युक्तं ज्ञानवैराग्यभक्तिभिः ॥१३॥ ब्राह्मे मुहूर्त उत्थाय निशायाः प्रहरेऽंतिमे । मद्भक्तैः कीर्तनीयानि मम नामानि नित्यदा ॥१४॥ मद्भक्तानां च नामानि कीर्तनीयानि, तैरहं । अव्यग्रमानसैर्ध्येयो मुहूर्तं वैकनाडिकां ॥१५॥ नमस्कारं ततः कृत्वा साष्टांगं हृदयेऽथ मां । स्मरद्भिः शुद्धहृदयैः कर्तव्या दैहिका क्रिया ॥१६॥ स्नानं संध्या जपो होमः स्वाध्यायः पितृतर्पणं । देवतापूजनादीनि नित्यं कार्याणि च द्विजैः ॥१७॥ स्नानं च मानसीं पूजामकृत्वा प्रत्यहं मम । सर्वैरन्नं न भोक्तव्यं विना रोगादिपीडितात् ॥१८॥ रसासक्तिर्न कर्तव्या सर्वैः सर्वत्र सर्वदा । यथाकालं यथालब्धं भोज्यमन्नं फलादि वा ॥१९॥ यो यत्र मुख्यो हि भवेद्भोजयित्वा स चापरान् । स्वयं भुंजीत मद्भक्तः पंक्तिभेदं च नाचरेत् ॥२०॥ एकादशीषु सर्वासु मज्जन्मदिवसेषु च । शिवरात्र्यां च नैवान्नं भोक्तव्यं मदुपाश्रितैः ॥२१॥ मद्भक्तैर्मद्यमांसस्य पलांडोर्लशुनस्य च । भंगागंजतमालादेः कार्यः स्पर्शोऽपि न क्वचित् ॥२२॥ यत्र स्वुश्चावतारा मे शास्त्रेषु स्थापितास्तथा । मद्भक्त्या सहितं ज्ञानमध्येतव्यानि तानि वै ॥२३॥ सांख्यशास्त्रं योगशास्त्रं श्रव्यं च सुधियो मुखात् । न त्वंतः शत्रुदग्धस्य मद्भक्तस्य कर्हिचित् ॥२४॥ ज्ञानेऽपि निर्गुणे यत्र न स्यान्नारायणस्य मे । स्थापनं दिव्यरूपस्य तन्न श्रव्यं कदाचन ॥२५॥ युक्ताया नियमैः सर्वैः प्राप्ताया ब्रह्मणि स्थितिं । अपि स्त्रियो मुखान्नैव ज्ञानं श्रव्यं हि पूरुषैः ॥२६॥ गेयं यशो मम सदा मदीयानां च भक्तितः । संगः सतां सदा कार्यो मदभक्तस्य न क्वचित् ॥२७॥

In fine hi versus leguntur: यो वै श्रुतो भगवतो रामानंदगुरोमुखात् गीतार्थस्तु स एवायं पद्यैः सग्रथितो मय १५७ शकाब्देऽब्धाक्षिवाहज्वै प्रमीते शुक्लवत्सरे श्रावणस्याऽसिताष्टम्यां कृतेयं गुरुवासरे १५८॥ इति श्रीनीलकंठेन रचित ब्रह्मचारिणा श्रीनारायणगीतैषा समाप्तिमगमच्छुभा १५९॥ Disticho 158. annus 1799 exprimitur, ad quam aetatem homo, ex Rámánandae ipsius ore se doctrinam accepisse tradens, vix pervenerit. Equidem corruptelam in voce वाह latere puto, cujus loco an बाण legendum sit, ii videant, quibus alii codices praesto sunt.

Haec folia hoc seculo ineunte exarata sunt. (WILSON 337[b].)

737.

Foll. 24–28. Charta Europ. Linn. 8, 9.

A. Foll. 24, 25. Disticha pauca nescio unde desumta, quorum initium hocce: क्षुधा तृषा भयं द्वेषो रागो मोहश्च चिंतनं जरा रुजा च मृत्युश्च स्वेदः खेद मदो रतिः विस्मयो जननं निद्रा विषादो ष्टादश ध्रुवाः त्रिजगत्सर्वभूतानां दोषाः साधारणा इमे यतैर्दोषैर्विनिर्मुक्तः सो यमाप्तो निरंजनः परमेष्ठी परं ज्योतीर्विरागो विमलः कृती ॥

B. Foll. 26–28. Incipit:

य: पुण्यः पुरुषोत्तमो हरिहरः शंभुः स्वयंभूर्विभुः
विष्णुर्जिष्णुमहेश्वरांकमहितः स्थाणुः पुराणो च्युतः
सर्वज्ञः सुगतो जितः पशुपतिः तीर्थंकरः शंकरः
सिद्धो बुद्ध उमापतिर्जिनपतिः पायादपायात्स वः ॥

Cui disticho, ita ut dicam, pandaemoniaco commentarius additus est. Incipit: अस्यार्थः पद्यमिदमर्थोपयामः यो भगवान् पुण्य शुभस्वरूपो वा धर्मस्वरूपो वा etc.

Haec folia post annum 1820 exarata sunt. (WILSON 426[cd].)

O. MEDICINA (VAIDYASASTRA).

738, 739.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 4½. Linn. 8–11.

Suṣrutasaṃhitá, medicinae Indicae systema, *Suṣrutae* auctori tributum. Textus Calcuttae annis 1835, 1836 editus est.

Vol. I. Foll. 183. Sútrasthánam, Nidánasthánam.

Vol. II. Foll. 186. Ṣárírasthánam, Chikitsásthánam, Kalpasthánam.

Hi codices anno 1826 exarati sunt. (Wilson 289, 290.)

740.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 59. Long. 11½. Lat. 9.

Foll. 1–9. Tertii *Suṣrutae* libri (ṣárírasthánae) lectionis primae pars, cum commentario.

Textus inde a अथातः सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्यामः। usque ad स एष कर्मपुरुषश्चिकित्साधिकृतः। (ed. Calc. I, p. 312) continuatur.

Commentarius incipit: हेतुलक्षणप्रतिपादकान्निदानस्थानादधिगतव्याधिहेतुलक्षणस्य वैद्यस्य चिकित्सावसरः। चिकित्सा चाधिष्ठानविशेषज्ञानमंतरेण न संभवतीत्यधिष्ठानज्ञापनाय शारीरस्थानमारभ्यते। शारीरस्थाने पि प्रतिपाद्ये आदौ सर्वशरीरकारणानां भूतानामेव चिंता कर्त्तुं युज्यत इत्याह॥

Haec voluminis pars post annum 1813 exarata est. (Wilson 292[a].)

741, 742.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 13. Lat. 5. Linn. 9.

Ashṭángahṛidayasaṃhitá, octo medicinae partium collectio, quo opere *Vágbhaṭas*, Saṃghaguptae[1] filius, totius medicinae systema libris sex, lectionibus 120, exposuit. Incipit: रागादिरोगान् सततानुषक्तानशेषकायप्रसृतानशेषान्। औत्सुक्यमोहारतिदान् जघान यो पूर्ववैद्याय नमो स्तु तस्मै॥१॥ अथात आयुःकामीयमध्यायं व्याख्यास्यामः इति ह स्माहुरात्रेयादयो महर्षयः। आयुः कामयमानेन धर्मार्थसुखसाधनम्। आयुर्वेदोपदेशेषु विधेयः परमादरः॥२॥ ब्रह्मा स्मृत्वायुषो वेदं प्रजापतिमजिग्रहत्। सो श्विनौ तौ सहस्राक्षं सोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीन्॥३॥ ते ग्निवेशादिकांस्ते तु पृथक् तंत्राणि तेनिरे। तेभ्योऽतिविप्रकीर्णेभ्यः प्रायः सारतरोच्चयः॥४॥ क्रियते ष्टांगहृदयं नातिसंक्षिप्तविस्तृतम्। कायवालग्रहोर्ध्वांगशल्यदंष्ट्राजरावृषान्॥५॥ अष्टावंगानि तस्याहुश्चिकित्सा येषु संश्रिता। वायुः पित्तं कफश्चेति त्रयो दोषाः समासतः॥६॥

Vol. I. Foll. 169. Libb. I–III.

Liber I. *Sútrasthána*, foll. 1–86, capita 30. continet. Capite primo auctor terminos technicos generales et argumentum libri proponit. 2. Incipit: Atháto *dinacharyádhyáyam* vyákhyásyámaḥ. ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्तिष्ठेत्स्वस्थो रक्षार्थमायुषः। शरीरचिंतां निर्वर्त्य कृतशौचविधिस्ततः॥१॥ प्राङ्मुखः मुखमासीनो दंतप्रक्षालनाय वै। अर्कन्यग्रोधखदिरकरंजककुभादिजम्। (कनीन्यग्रसमस्थौल्यं प्रगुणं द्वादशांगुलम्॥२॥ विज्ञातवृक्षं क्षुण्णाग्रमृजुग्रंथि सुभूमिजम्)[2] प्रातर्भुक्त्वा च मृद्वग्रं कषायकटुतिक्तकम्॥३॥ भक्षयेदंतपवनं दंतमांसान्यबाधयन्। लिखेदनुसुखं जिह्वां जिह्वानिर्लेखनेन च॥४॥ De diaeta quotidiana praecepta, quibus moralia quaedam adjunguntur: सुखार्थाः सर्वभूतानां मताः सर्वाः प्रवृत्तयः। सुखं च न विना धर्मात्तस्माद्धर्मपरो भवेत्॥३३॥ भक्त्या कल्याणमित्राणि सेवेतेतरदूरगः। हिंसास्तेयान्यथाकामं पैशुन्यं परुषानृतं॥३४॥ संभिन्नालापं व्यापादमभिध्यां दृग्विपर्ययं। पापं कर्मेति दशधा कायवाङ्मानसैस्त्यजेत्॥३५॥ अवृत्तिव्याधिशोकार्त्तानानुवर्तेत शक्तितः। आत्मवत्सततं पश्येदपि कीटपिपीलिकं॥३६॥ अर्चयेद्देवगोविप्रवृद्धवैद्यनृपातिथीन्। विमुखान्नार्थिनः कुर्यान्नावमन्येत नाक्षिपेत्॥३७॥ उपकारप्रधानः स्यादपकारपरेऽप्यरौ। संपद्विपत्स्वेकमना हेतावीर्ष्येत्फले न तु॥३८॥ काले हितं मितं ब्रूयादविसंवादि पेशलं। पूर्वाभिभाषी सुमुखः सुशीलः करुणामृदुः॥३९॥ नैकः सुखी न सर्वत्र विश्रब्धो न च शंकितः। न कंचिदात्मनः शत्रुं नात्मानं कस्यचिद्रिपुं॥४०॥ प्रकाशयेन्नावमानं न च निःस्नेहतां प्रभोः। जनस्याशयमालक्ष्य यो यथा परितुष्यति॥४१॥ तं तथैवानुवर्तेत पराराधनपंडितः। न पीडयेदिंद्रियाणि न चैतान्यतिलालयेत्॥४२॥ त्रिवर्गशून्यं नारंभं भजेत्तं चाविरोधयन्। अनुयायात्प्रतिपदं सर्वधर्मेषु मध्यमं॥४३॥ 3. Atháta *ṛitucharyádhyáyam* vyákhyásyámaḥ. मासैर्द्विसंख्यैर्माघाद्यैः क्रमात् षडृतवः स्मृताः। (शिशिरोऽथ वसंतश्च ग्रीष्मवर्षाशरद्धिमाः।) शिशिराद्यैस्त्रिभिस्तैस्तु विद्यादयनमुत्तरं॥१॥ आदानं च तदादत्ते नृणां प्रतिदिनं बलं। तस्मिन्नत्यर्थतीक्ष्णोष्णरूक्षा मार्गस्वभावतः॥२॥ आदित्यपवनाः सौम्यान्क्षपयंति गुणान्भुवः। तिक्तः कषायः कटुको बलिनोऽत्र रसाः क्रमात्॥३॥ 4. Atháto *rogánutpádaníyam* adhyáyaṃ vyákhyásyámaḥ. वेगान्न धारयेद्वातविण्मूत्रक्षवतृट्क्षुधां। निद्राकासश्रमश्वासजृंभाश्रुछर्दिरेतसां॥१॥ अधोवातस्य रोधेन गुल्मोदावर्तरुक्क्लमाः। वातमूत्रशकृत्संगदृष्ट्यग्निवधहृद्गदाः॥२॥ शकृतः पिंडिकोद्वेष्टप्रतिश्यायशिरोरुजः। मुखेन विट्प्र-

---

[1] Patris nomen, subscriptionibus tantum librorum traditum, nonnunquam *Sinhagupta* scribitur.

[2] Quae uncis inclusi, ab Aruṇadatta, Mṛigánkadattae filio, cujus ad librum primum commentario (E. I. H. 985.) usus sum, non explicantur, isque scholiasta etiam in reliquis partibus breviorem et antiquiorem operis recensionem in manibus videtur habuisse.

वृत्तिश्च पूर्वोक्ताश्चामयाः स्मृताः ॥३॥ 5. Atháto *dravadravyavijnáníyam* a. v. जीवनं तर्पणं हृद्यं ह्लादि वुद्धिप्रवोधनं । तन्वव्यक्तरसं मृष्टं शीतं लघ्वमृतोपमं ॥१॥ गंगांवु नभसो भ्रष्टं स्पृष्टं त्वर्केंदुमारुतैः । हिताहितत्वे तद्भूयो देशकालावपेक्षते ॥२॥ येनाभिवृष्टममलं शाल्यन्नं राजते स्थितं । अक्लिन्नमविवर्णं वा तत्तोयं गांगमन्यथा ॥३॥ सामुद्रं तन्न पातव्यं मासादाश्वयुजाद्विना । ऐंद्रमंवु सुपात्रस्थमविपन्नं सदा पिवेत् ॥४॥ 6 (fol. 17^{a}). Atháto *'nnasvarúpavijnáníyam* a. v. रक्तो महान्सकलमस्तूर्णकः शकुनाहृतः[1] । सारामुखो दीर्घशूको रोध्रशूकः सुगंधिकः ॥१॥ पतंगास्तपनीयाश्च ये चान्ये शालयः शुभाः । स्वादुपाकरसाः स्निग्धा वृष्या वद्धाल्पवर्चसः ॥२॥ 7. Atháto *'nnarakshávijnáníyam* a. v. राजा राजगृहासन्ने प्राणाचार्यं निवेशयेत् । सर्वदा संभवत्येवं सर्वत्र प्रतिजागृविः ॥१॥ अन्नपानं विषाद्रक्षेद्विशेषेण महीपतेः । योगक्षेमौ तदायत्तौ धर्माद्यास्तन्निवंधनाः ॥२॥ ओदनो विषवान्सांद्रो यात्यविस्राव्यतामिव । चिरेण पच्यते पक्को भवेत्पर्युषितोपमः ॥३॥ 8. Atháto *mátráṣitíyam* a. v. मात्राशी सर्वकालं स्यान्मात्रा ह्यग्नेः प्रवर्तिका । मात्रां द्रव्याण्यपेक्षंते गुरूण्यपि लघून्यपि ॥१॥ गुरूणामर्धसौहित्यं लघूनां नातितृप्तता । मात्रा प्रमाणं निर्दिष्टं सुखं यावद्विजीर्यति ॥२॥ भोजनं हीनमात्रं तु न वलोपचयौजसे । सर्वेषां वातरोगाणां हेतुतां च प्रपद्यते ॥३॥ अतिमात्रं पुनः सर्वानाशु दोषान्प्रकोपयेत् । पीड्यमाना हि वाताद्या युगपत्तेन कोपिताः ॥४॥ आमेनान्नेन दुष्टेन तदेवाविश्य कुर्वते । विष्टंभयंतोऽलसकं च्यावयंतो विसूचिकां ॥५॥ 9. Atháto *dravyádivijnáníyam* a. v. द्रव्यमेव रसादीनां श्रेष्ठं ते हि तदाश्रयाः । पंचभूतात्मकं तत्तु क्ष्मामधिष्ठाय जायते ॥१॥ अंवुयोन्यग्निपवननभसां समवायतः । तन्निर्वृत्तिविशेषश्च व्यपदेशश्च भूयसा ॥२॥ तस्मान्नैकरसं द्रव्यं भूतसंघातसंभवात् । नैकदोषास्ततो रोगास्तत्र व्यक्तो रसः स्मृतः ॥३॥ अव्यक्तोऽनुरसः ॥ 10. Atháto *rasabhedíyam* a. v. क्ष्मांभोग्निक्ष्मांवुतेजःखवाय्वग्न्यनिलगोनिलैः । द्वयोल्वणैः क्रमाद्भूतैर्मधुरादिरसोद्भवः ॥१॥ तेषां विद्याद्रसं स्वादुं यो वक्त्रमुपलिंपति (anulimpati Aruṇad.) । आस्वाद्यमानो देहस्य ह्लादनोऽक्षप्रसादनः ॥२॥ प्रियः पिपीलिकादीनाम्, अम्लः क्षालयते मुखं । हर्षणो रोमदंतानामक्षिभ्रुवनिकोचनः ॥३॥ लवणः स्यंदयत्यास्यं कपोलगलदाहकृत् । तिक्तो विशदयत्यास्यं रसनां (Schol. rasanam) प्रतिहंति च । उद्वेजयति जिह्वाग्रं कुर्वंश्चिमिचिमां कटुः ॥४॥ स्रावयत्यक्षिनासास्यं कपोलौ दहतीव च । कषायो जडयेज्जिह्वां कंठस्रोतोविवंधकृत् ॥५॥ 11 (fol. 36^{a}). Atháto *doshádivijnáníyam* a. v. दोषधातुमला मूलं सदा देहस्य, तं *chalaḥ* । उत्साहोच्छ्वासनिःश्वासचेष्टावेगप्रवर्तनैः ॥१॥ सम्यग्गत्या च धातूनामक्षाणां पाटवेन च । अनुगृह्णात्यविकृतः *pittam* पक्त्यूष्मदर्शनैः ॥२॥ क्षुत्तृड्रुचिप्रभामेधाधीशौर्यतनुमार्दवैः । *ṣleshmá* स्थिरत्वस्निग्धत्वसंधिवंधक्षमादिभिः ॥३॥ प्रीणनं जीवनं लेपः स्नेहो धारणपूरणे । गर्भोत्पादश्च धातूनां श्रेष्ठं कर्म क्रमात्स्मृतं ॥४॥ 12. Atháto *doshabhedíyam* a. v. पक्काशयकटीसक्थिश्रोत्रास्थिस्पर्शनेंद्रियं । स्थानं *vátasya* तत्रापि पक्काधानं विशेषतः ॥१॥ नाभिरामाशयः स्वेदो लसीका रुधिरं रसः । दृक् स्पर्शनं च *pittasya* नाभिरत्र विशेषतः ॥२॥ उरःकंठशिरःक्लोमपर्वाण्यामाशयो रसः । मेदो घ्राणं च जिह्वा च *kaphasya* सुतरामुरः ॥३॥ 13. Atháto *doshopakramaṇíyam* a. v. वातस्योपक्रमः स्नेहः स्वेदः संशोधनं मृदु । स्वाद्वम्ललवणोष्णानि भोज्यान्यभ्यंगमर्दनं ॥१॥ वेष्टनं त्रासनं सेको मद्यं पैष्टिकगौडिकं । स्निग्धोष्णा वस्तयो वस्तिनियमः सुखशीलता ॥२॥ दीपनैः पाचनैः सिद्धाः स्नेहाश्चानेकयोनयः । विशेषान्मेध्यपिशितरसस्तैलानुवासनं ॥३॥ 14. Atháto *dvividhopakramaṇíyam* a. v. उपक्रम्यस्य हि द्वित्वाद्द्विधैवोपक्रमो मतः । एकः संतर्पणस्तत्र द्वितीयश्चापतर्पणः ॥१॥ वृंहणो लंघनश्चेति तत्पर्यायावुदाहृतौ । वृंहणं यद्बृहत्त्वाय लंघनं लाघवाय यत् ॥२॥ 15. Athátaḥ *ṣodhanádigaṇíyam* a. v. मदनमधुकलंवानिंवविंवीविशालात्रपुसकुटजमूर्वादेवदालीकृमिघ्नं । विदुलदहनचित्राः कोशवत्यौ करंजः कणलवणवचैलाः सर्षपाश्छर्दनानि ॥१॥ 16 (fol. 49^{b}). Athátaḥ *snehavidhim* a. v. गुरुशीतसरस्निग्धमंदसूक्ष्ममृदुद्रवं । औषधं स्नेहनं प्रायो विपरीतं विरूक्षणं ॥१॥ सर्पिर्मज्जा वसा तैलं स्नेहेषु प्रवरं मतं । तत्रापि चोत्तमं सर्पिः संस्कारस्यानुवर्तनात् ॥२॥ माधुर्यादविदाहित्वाज्जन्माद्येव च शीलनात् । पित्तघ्नास्ते यथापूर्वमितरघ्ना यथोत्तरं ॥३॥ 17. Athátaḥ *svedavidhim* a. v. स्वेदस्तापोपनाहोष्मद्रवभेदाच्चतुर्विधः । तापोऽग्नितप्तवसनफालहस्ततलादिभिः ॥१॥ उपनाहो वचाकिण्वशताह्वादेवदारुभिः । धान्यैः समस्तैर्गंधैश्च रास्नैरंडजटामिषैः ॥२॥ 18. Atháto *vamanavirechanavidhim* a. v. कफे विदध्याद्वमनं संयोगे वा कफोल्वणे । तद्वद्विरेचनं पित्ते, विशेषेण तु वामयेत् ॥१॥ नवज्वरातिसाराधःपित्तासृग्राजयक्ष्मिणः । कुष्ठमेहापचीग्रंथिश्लीपदोन्मादकासिनः ॥२॥ श्वासहृल्लासवीसर्पस्तन्यदोषोर्ध्वरोगिणः ॥ 19. Atháto *vastividhim* a. v. वातोल्वणेषु दोषेषु वाते वा वस्तिरिष्यते । उपक्रमाणां सर्वेषां सोऽग्रणीस्त्रिविधश्च सः ॥१॥ nirúho, 'nvásanaṃ, vastir uttaras. तेन साधयेत् । गुल्मानाहखुडप्लीहशुद्धातीसारशूलिनः ॥२॥ जीर्णज्वरप्रतिश्यायशुक्रानिलमलग्रहान् । वर्ध्माश्मरीरजोनाशान्दारुणांश्चानिलामयान् ॥३॥ 20. Atháto *nasyavidhim* a. v. ऊर्ध्वजत्रुविकारेषु विशेषान्नस्यमिष्यते । नासा हि शिरसो द्वारं तेन तद्व्याप्य हंति तान् ॥१॥ 21 (fol. 63^{a}). Atháto *dhúmapánavidhim* a. v. जत्रूर्ध्वकफवातोत्थविकाराणामजन्मने । उच्छेदाय च जातानां पिवेद्धूमं सदात्मवान् ॥१॥ स्निग्धो मध्यः स तीक्ष्णश्च वाते वातकफे कफे । योज्यो न पित्तरक्तार्तिविरिक्तोदरमेहिषु ॥२॥ तिमिरोर्ध्वानिलाध्मानरोहिणीदत्तवस्तिषु । मत्स्यमद्यदधिक्षीरक्षौद्रस्नेहविषाशिषु ॥३॥ 22. Atháto *gaṇḍúshádividhim* a. v. चतुःप्रकारो गंडूषः स्निग्धः शमनशोधनौ । रोपणश्च त्रयस्तत्र क्रमाद्योज्याश्चलादिषु ॥१॥ 23. Atháta *áṣchyotanáñjanavidhim* a. v. सर्वेषामक्षिरोगाणामादावाश्चोतनं हितं । रुक्तोदकंडूघर्षाश्रुदाहरागनिवर्हणं ॥१॥ उष्णं वाते कफे कोष्णं तच्छीतं

[1] Schol. शकुनाहृतो यो मगधेषु वुद्धोत्पादकाले उत्तरकुरुभ्यो हंसैरानीतो मृगारिमात्रा वैशाखाख्यया वापितो विस्तरं गतः । सारामुखः कृष्णशूकः ॥

रक्तपित्तयोः । निवातस्थस्य वामेन पाणिनोन्मील्य लोचनं ॥२॥ शुक्तौ प्रलंबयान्येन पिचुवर्त्या कनीनके । दश द्वादश वा विंदून्द्व्यंगुलादवसेचयेत् ॥३॥ ततः प्रमृज्य मृदुना चैलेन कफवातयोः । अन्येन कोष्णपानीयप्लुतेन स्वेदयेन्मृदु ॥४॥ 24. Athátas *tarpaṇapuṭapákavidhim* a. v. नयने ताम्यति स्तब्धे शुष्के रूक्षेऽभिघातिते । वातपित्तातुरे जिह्मे शीर्णपक्ष्माविलेक्षणे ॥१॥ कृच्छ्रोन्मीलसिराहर्षसिरोत्पाततमोऽर्जुनैः । स्यंदमंथान्यतोवातवातपर्यायशुक्रकैः ॥२॥ आतुरे शांतरागाश्रुशूलसंरंभदूषिके । निवाते तर्पणं योज्यं शुद्धयोर्मूर्धकाययोः ॥३॥ 25. Atháto *yantravidhim* a. v. नानाविधानां शल्यानां नानादेशप्रबाधिनां । आहर्तुमभ्युपायो यस्तद्यंत्रं यच्च दर्शने ॥१॥ अर्शोभगंदरादीनां शस्त्रक्षाराग्नियोजने । शेषांगपरिरक्षायां तथा वस्त्यादिकर्मणि ॥२॥ घटिकालाबु शृंगं च जांबवौष्ठादिकानि च । अनेकरूपकार्याणि यंत्राणि विविधान्यतः ॥३॥ विकल्प्य कल्पयेद्बुद्ध्या ॥ 26 (fol. 71[a]). Athátaḥ *ṣastravidhim* a. v. षड्विंशतिः सुकर्मारैर्घटितानि यथाविधि । शस्त्राणि रोमवाहीनि बाहुल्येनांगुलानि षट् ॥१॥ सुरूपाणि सुधाराणि सुग्रहाणि च कारयेत् । अकरालानि सुध्मातसुतीक्ष्णावर्तितेऽयसि ॥२॥ समाहितमुखाग्राणि नीलांभोजच्छवीनि च । नामानुगतरूपाणि सदा संनिहितानि च ॥३॥ 27. Athátaḥ *sirávyadhavidhim* a. v. मधुरं लवणं किंचिदशीतोष्णमसंहतं । पद्मेंद्रगोपहेमाविशशलोहितलोहितं ॥१॥ लोहितं प्रभवं शुद्धं तनोस्तेनैव च स्थितिः ॥ 28. Athátaḥ *ṣalyáharaṇavidhim* a. v. वक्रर्जुतिर्यगूर्ध्वाधः शल्यानां पंचधा गतिः । ध्यामं शोफरुजावंतं स्रवंतं शोणितं मुहुः ॥१॥ अभ्युन्नतं बुद्बुदवत्पिटकोपचितं व्रणं । मृदुमांसं च जानीयादंतःशल्यं समासतः ॥२॥ 29. Athátaḥ *ṣastrakarmavidhim* a. v. व्रणः संजायते प्रायः पाकाच्छ्वयथुपूर्वकात् । तमेवोपचरेत्तस्माद्रक्षन्पाकं प्रयत्नतः ॥१॥ सुशीतलेपसेकास्रमोक्षसंशोधनादिभिः ॥ 30. Athátaḥ *kshárágnikarmavidhim* a. v. सर्वशास्त्रानुशास्त्राणां क्षारः श्रेष्ठो बहूनि यत् । छेद्यभेद्यादिकर्माणि कुरुते विषमेष्वपि ॥१॥ दुःखावचार्यशस्त्रेषु तेन सिद्धिमयात्सु च । अतिकृच्छ्रेषु रोगेषु यच्च पानेऽपि युज्यते ॥२॥[1]

Liber II. *Ṣarírasthána*, foll. 87–117, sex capitibus constat. 1. Atháto *garbhávakrántiṣáríram* v. Iti ha smáhur Átreyádayo maharshayaḥ । शुद्धे शुक्रार्तवे सत्त्वः स्वकर्मक्लेशनोदितः । गर्भः संपद्यते युक्तिवशादग्निरिवारणौ ॥१॥ बीजात्मकैर्महाभूतैः सूक्ष्मैः सत्त्वानुगैश्च सः । मातुश्चाहाररसजैः क्रमात्कुक्षौ विवर्धते ॥२॥ तेजो यथार्करश्मीनां स्फटिकेन तिरस्कृतं । नेंधनं दृश्यते गच्छत्सत्त्वो गर्भाशयं तथा ॥३॥ 2. Atháto *garbhavyápadam* ṣ. v. गर्भिण्याः परिहार्याणां सेवया रोगतोऽपि वा । पुष्पे दृष्टेऽथवा शूले बाह्यांतःस्निग्धशीतलं ॥१॥ सेव्यांभोजहिमक्षीरिवल्ककल्काज्यलेपितान् । धारयेद्बस्तियोनिभ्यामार्द्रार्द्रान्पिचुवर्तकान् ॥२॥ 3. Atháto *'ngavibhágam* ṣ. v. शिरोऽंतराधिर्द्वौ बाहू सक्थिनी च समासतः । षडंगमंगं प्रत्यंगं तस्याक्षिहृदयादिकं ॥१॥ 4. Atháto *marmavibhágam* ṣ. v. सप्तोत्तरं मर्मशतं तेषामेकादशोद्दिशेत् । पृथक् सक्थ्नोस्तथा बाह्वोस्त्रीणि कोष्ठे नवोरसि ॥१॥ पृष्ठे चतुर्दशोर्ध्वं तु जत्रोस्त्रिंशच्च सप्त च ॥ 5. Atháto *vikṛitivijnáníyam* a. v. पुष्पं फलस्य धूमोऽग्नेर्वर्षस्य जलदोदयः । यथा, भविष्यतो लिंगं रिष्टं मृत्योस्तथा ध्रुवं ॥१॥ आयुष्मति क्रियाः सर्वाः सफलाः संप्रयोजिताः । भवंति भिषजां भूत्यै कृतज्ञ इव भूभुजि ॥२॥ क्षीणायुषि कृतं कर्म व्यर्थं कृतमिवाधमे । अयशोदेहसंदेहं स्वार्थहानिं च यच्छति ॥३॥ 6. Atháto *dútavijnáníyam* ṣáríram v. पाषंडाश्रमवर्णानां सवर्णाः कर्मसिद्धये । त एव विपरीताः स्युर्दूताः कर्मविपत्तये ॥१॥ दीनं भीतं द्रुतं त्रस्तं रूक्षामंगलवादिनं । शस्त्रिणं दंडिनं षंढं मुंडं श्मश्रुजटाधरं ॥२॥ अमंगलाह्वयं क्रूरकर्माणं मलिनं स्त्रियं । अनेकं व्याधितं व्यंगं रक्तमाल्यानुलेपनं ॥३॥ तैलपंकांकितं जीर्णविवर्णार्द्रैकवाससं । खरोष्ट्रमहिषारूढं काष्ठलोष्टादिमर्दिनं ॥४॥ नानुगच्छेद्भिषग्दूतमाह्वयंतं च दूरतः ॥

Liber III. *Nidánasthána*, foll. 118–169, capita 16. continet. 1. Athátaḥ *sarvaroganidánam* v. Iti ha smáhur Átreyádayo maharshayaḥ. रोगः पाप्मा ज्वरो व्याधिर्विकारो दुःखमामयः । यक्ष्मातंकगदाबाधाः शब्दाः पर्यायवाचकाः ॥१॥ निदानं पूर्वरूपाणि रूपाण्युपशयस्तथा । संप्राप्तिश्चेति विज्ञानं रोगाणां पंचधा स्मृतं ॥२॥ निमित्तहेत्वायतनप्रत्ययोत्थानकारणैः । निदानमाहुः पर्यायैः प्राग्रूपं येन लक्ष्यते ॥३॥ 2. Atháto *jvaranidánam* v. ज्वरो रोगपतिः पाप्मा मृत्युरोजोशनोऽंतकः । क्रोधो दक्षाध्वरध्वंसी रुद्रोऽर्धनयनोद्भवः ॥१॥ जन्मांतयोर्मोहमयः संतापात्मापचारजः । विविधैर्नामभिः क्रूरो नानायोनिषु वर्तते ॥२॥ स जायतेऽष्टधा दोषैः पृथङ्मिश्रैः समागतैः ॥ 3. Atháto *raktapittakásanidánam* v. भृशोष्णतीक्ष्णकट्वम्लवणादिविदाहिभिः । कोद्रवोद्दालकैश्चान्नैस्तद्युक्तैरतिसेवितैः ॥१॥ कुपितं पित्तलैः पित्तं द्रवं रक्तं च मूर्छिते । ते मिथस्तुल्यरूपत्वमागम्य व्याप्नुतस्तनुं ॥२॥ पित्तं रक्तस्य विकृतेः संसर्गाद्दूषणादपि । गंधवर्णानुवृत्तेश्च रक्तेन व्यपदिश्यते ॥३॥ 4. Athátaḥ *ṣvásahikkánidánam* v. कासवृद्ध्या भवेच्छ्वासः पूर्वैर्वा दोषकोपनैः । आमातिसारवमथुविषपांडुज्वरैरपि ॥१॥ रजोधूमानिलैर्मर्मघातादतिहिमांबुना । क्षुद्रकस्तमकश्छिन्नो महानूर्ध्वश्च पंचमः ॥२॥ कफोपरुद्धगमनः पवनो विष्वगास्थितः । प्राणोदकान्नवाहीनि दुष्टः स्रोतांसि दूषयन् ॥३॥ उरःस्थः कुरुते श्वासमामाशयसमुद्भवं । प्राग्रूपं तस्य हृत्पार्श्वशूलं प्राणविलोमता ॥४॥ 5. Atháto *rájayakshmádinidánam* v. अनेकरोगानुगतो बहुरोगपुरोगमः । राजयक्ष्मा क्षयः शोषो रोगराडिति संस्मृतः ॥१॥ नक्षत्राणां द्विजानां च राज्ञोऽभूद्यदयं पुरा । यच्च राजा च यक्ष्मा च राजयक्ष्मा ततो मतः ॥२॥ देहौषधक्षयकृतेः क्षयस्तत्संभवाच्च सः । रसादिशोषणाच्छोषो रोगराट् तेषु राजनात् ॥३॥ साहसं वेगसंरोधः शुक्रौजःस्नेहसंक्षयः । अन्नपानविधित्यागश्चत्वारस्तस्य हेतवः ॥४॥ 6 (fol. 134). Atháto *madátyayádinidánam* v. तीक्ष्णोष्णरूक्षसूक्ष्माम्लं व्यवाय्याशुकरं लघु । विकाशि विशदं मद्यमोजसोऽस्माद्विपर्ययः ॥१॥ तीक्ष्णादयो विषेऽप्युक्ताश्चित्तोपप्लाविनो गुणाः । जीवितांताय जायंते विषे तूत्कर्षवृत्तितः ॥२॥ तीक्ष्णादिभिर्गुणैर्मद्यं मंदादीनोजसो गुणान् । दशभिर्दश संक्षोभ्य चेतो नयति विक्रियां ॥३॥ आद्ये मदे द्वितीये च प्रमादायतने स्थितः । दुर्विकल्पहतो मूढः सुखमि-

[1] Initia capitum 3—30. commentarii ope emendata sunt.

त्यभिमन्यते ॥४॥ मध्यमोत्तमयोः संधिं प्राप्य राजसतामसः । निरंकुश इव व्यालो न किंचिन्नाचरेज्जडः ॥५॥ इयं भूमिरवद्यानां दौःशील्यस्यैदमास्पदं । एकोऽयं बहुमार्गीया दुर्गतेर्देशिकः, परं ॥६॥ निश्चेष्टः शववच्छेते तृतीये तु मदे स्थितः । मरणादपि पापात्मा गतः पापतरां दशां ॥७॥ धर्माधर्मं सुखं दुःखमर्थानर्थं हिताहितं । यदासक्तो न जानाति कथं तच्छीलयेद्बुधः ॥८॥ मद्ये मोहो भयं शोकः क्रोधो मृत्युश्च संसृताः । सोन्मादमदमूर्च्छायासापस्मारापतानकाः ॥९॥ यत्रैकः स्मृतिविभ्रंशस्तत्र सर्वमसाधुकृत् । अयुक्तियुक्तमन्नं हि व्याधये मरणाय वा ॥१०॥ मद्यं त्रिवर्गधीधैर्यलज्जादेरपि नाशनं । नातिमाद्यंति वलिनः कृताहारा महाशनाः ॥११॥ 7. Atháto *'rṣasáṃ nidánaṃ* v. अरिवत्प्राणिनो मांसकीलका विशसंति यत् । अर्शांसि तस्मादुच्यंते गुदमार्गनिरोधतः ॥१॥ दोषास्त्वङ्मांसमेदांसि संदूष्य विविधाकृतीन् । मांसांकुरानपानादौ कुर्वंत्यर्शांसि ताञ्जगुः ॥२॥ सहजन्मोत्तरोत्थानभेदाद्द्वेधा समासतः । शुष्कस्राविविभेदाच्च ॥ 8. Atháto *'tísáragrahaṇínidánaṃ* v. दोषैर्व्यस्तैः समस्तैश्च भयाच्छोकाच्च षड्विधः । अतीसारः स सुतरां जायतेऽत्यंबुपानतः ॥१॥ कृशशुष्कामिषासात्म्यतिलपिष्टविरूढकैः । मद्यरूक्षातिमात्रान्नैरर्शोभिः स्नेहविभ्रमात् ॥२॥ कृमिभ्यो वेगरोधाच्च तद्विधैः कुपितोऽनिलः । विस्रंसयत्यधोधातून्हत्वा तेनैव चानलं ॥३॥ व्यापाद्यानुशकृत्कोष्ठं पुरीषं द्रवतां नयन् । प्रकल्पतेऽतिसाराय ॥ 9. Atháto *mútrághátanidánaṃ* v. वस्तिवस्तिशिरोमेढ्रकटीवृषणपायवः । एकसंबंधना प्रोक्ता गुदास्थिविवराश्रयाः ॥१॥ अधोमुखोऽपि वस्तिर्हि मूत्रवाहिसिरामुखैः । पार्श्वेभ्यः पूर्यते सूक्ष्मैः स्यंदमानैरनारतं ॥२॥ यैस्तैरेव प्रविश्यैनं दोषाः कुर्वंति विंशतिं । मूत्राघातान्प्रमेहांश्च कृच्छ्रान्मर्मसमाश्रयान् ॥३॥ 10. Athátaḥ *pramehanidánaṃ* v. प्रमेहा विंशतिस्तत्र श्लेष्मतो दश पित्ततः । षट् चत्वारोऽनिलात्तेषां मेदोमूत्रकफावहं ॥१॥ अन्नपानक्रियाजातं यत्प्रायस्तत्प्रवर्तकं । स्वाद्वम्ललवणस्निग्धगुरुपिच्छिलशीतलं ॥२॥ नवधान्यसुरानूपमांसेक्षुगुडगोरसं ॥ 11 (fol. 147ᵃ). Atháto *vidradhivṛiddhigulmanidánaṃ* v. भुक्तैः पर्युषितात्युष्णरूक्षशुष्कविदाहिभिः । जिह्मशय्याविचेष्टाभिस्तैस्तैश्चासृक्प्रदूषणैः ॥१॥ दुष्टत्वङ्मांसमेदोस्थिस्नायुसृक्कंडराश्रयः । यः शोफो वहिरंतर्वा महामूलो महारुजः ॥२॥ वृत्तः स्यादायतो यो वा स्मृतः षोढा स विद्रधिः ॥ 12. Atháta *udaranidánaṃ* v. रोगाः सर्वेऽपि मंदेऽग्नौ सुतरामुदराणि च । अजीर्णान्मलिनैश्चान्नैर्जायंते मलसंचयात् ॥१॥ ऊर्ध्वाधोधातवो रुद्धा वाहिनीरंबुवाहिनीः । प्राणाग्न्यपानान्संदूष्य कुर्युस्त्वङ्मांससंधिगाः ॥२॥ आध्माप्य कुक्षिमुदरमष्टधा तच्च भिद्यते । पृथग्दोषैः समस्तैश्च प्लीहबद्धक्षतोदकैः ॥३॥ 13. Athátaḥ *páṇḍurogaṣophavisarpanidánaṃ* v. पित्तप्रधानाः कुपिता यथोक्तैः कोपनैर्मलाः । तत्रानिलेन वलिना क्षिप्तं पित्तं हृदि स्थितं ॥१॥ धमनीर्दश संप्राप्य व्याप्नुवत्सकलां तनुं । श्लेष्मत्वग्रक्तमांसानि प्रदूष्यांतरमाश्रितं ॥२॥ त्वङ्मांसयोस्तत्कुरुते त्वचि वर्णान्पृथग्विधान् । पांडुहारिद्रहरितान्पांडुत्वं तेषु चाधिकं ॥३॥ यतोऽतः पांडुरित्युक्तः स रोगस्तेन गौरवं । धातूनां स्याच्च शैथिल्यमोजसश्च गुणक्षयः ॥४॥ 14. Athátaḥ *kushṭhaṣvitrakṛiminidánaṃ* v. मिथ्याहारविहारेण विशेषेण विरोधिना । साधुनिंदावधान्यस्वहरणाद्यैश्च सेवितैः ॥१॥ पाप्मभिः कर्मभिः सद्यः प्राक्तनैः प्रेरिता मलाः । सिराः प्रपद्य तिर्यग्गास्त्वग्लसीकासृगामिषं ॥२॥ दूषयंति श्लथीकृत्य निःसरंतस्ततो वहिः । त्वचः कुर्वंति वैवर्ण्यं दुष्टाः कुष्ठमुशंति तत् ॥३॥ 15. Atháto *vátavyádhinidánaṃ* v. सर्वार्थानर्थकरणे विश्वस्यास्यैककारणं । अदुष्टदुष्टः पवनः शरीरस्य विशेषतः ॥१॥ स विश्वकर्मा विश्वात्मा विश्वरूपः प्रजापतिः । स्रष्टा धाता विभुर्विष्णुः संहर्ता मृत्युरंतकः ॥२॥ तददुष्टौ प्रयत्नेन यतितव्यमतः सदा । तस्योक्तं दोषविज्ञाने कर्म प्राकृतवैकृतं ॥३॥ 16. Atháto *vátaṣoṇitanidánaṃ* v. विदाह्यन्नं विरुद्धं च तत्तच्चासृक्प्रदूषणं । भजतां विधिहीनं च स्वप्नजागरमैथुनं ॥१॥ प्रायेण सुकुमाराणामचंक्रमणशीलिनां । अभिघातादशुद्धेश्च नृणामसृजि दूषिते ॥२॥ वातलैः शीतलैर्वायुर्वृद्धः क्रुद्धो विमार्गगः । तादृशेनासृजा रुद्धः प्रागेव प्रदूषयेत् ॥३॥ आढ्यरोगं खुडं वातवलासं वातशोणितं । तदाहुर्नामभिस्तच्च पूर्वं पादौ प्रधावति ॥४॥

Vol. II. Foll. 241. Libb. IV–VI.

Liber IV. *Chikitsásthána*, foll. 1–107, capita 22. continet. 1. Atháto *jvarachikitsitaṃ* v. Iti ha smáhur A'treyádayo maharshayaḥ. आमाशयस्थो हत्वाग्निं सामो मार्गान्पिधापयन् । विदधाति ज्वरं दोषस्तस्मात्कुर्वीत लंघनं ॥१॥ 2. Atháto *raktapittachikitsitaṃ* v. ऊर्ध्वगं वलिनो वेगमेकदोषानुगं नवं । रक्तपित्तं सुखे काले साधयेन्निरुपद्रवं ॥१॥ 3. Athátaḥ *kásachikitsitaṃ* v. केवलानिलजं कासं स्नेहैरादावुपाचरेत् । वातघ्नसिद्धैः स्निग्धैश्च पेययूषरसादिभिः ॥१॥ 4. Athátaḥ *ṣvásahikkáchikitsitaṃ* v. श्वासहिक्का यतस्तुल्यहेत्वाद्याः साधनं ततः । तुल्यमेव तदार्तं च पूर्वं स्वेदैरुपाचरेत् ॥१॥ 5. Atháto *rájayakshmachikitsitaṃ* v. वलिनो बहुदोषस्य स्निग्धस्विन्नस्य शोधनं । ऊर्ध्वाधो यक्ष्मिणः कुर्यात्सस्नेहं यन्न कर्शनं ॥१॥ 6 (fol. 27ᵇ). Athátaṣ *chhardihṛidrogatrishṇáchikitsitaṃ* v. आमाशयोत्क्लेशभवाः प्रायश्छर्द्यो, हितं ततः । लंघनं प्रागृते वायोर्वमनं तत्र योजयेत् ॥१॥ 7. Atháto *madátyayachikitsitaṃ* v. यं दोषमधिकं पश्येत्तस्यादौ प्रतिकारयेत् । कफस्थानानुपूर्व्या वा तुल्यदोषे मदात्यये ॥१॥ 8. Atháto *'rṣasáṃ chikitsitaṃ* v. काले साधारणे व्यभ्रे नातिदुर्वलमर्शसं । विशुद्धकोष्ठं etc. ॥१॥ 9. Atháto *'tísárachikitsitaṃ* v. अतीसारो हि भूयिष्ठं भवत्यामाशयान्वयः ॥ 10. Atháto *grahaṇídoshachikitsitaṃ* v. ग्रहणीमाश्रितं दोषमजीर्णवदुपाचरेत् । अतीसारोक्तविधिना तस्यामं च विपाचयेत् ॥१॥ 11 (fol. 55ᵇ). Atháto *mútrachikitsitaṃ* v. कृच्छ्रे वातघ्नतैलाक्तमधोनाभेः समीरजे । सुस्विन्नैः स्वेदयेदंगं पिंडसेकावगाहनैः ॥१॥ 12. Athátaḥ *pramehachikitsitaṃ* v. मेहिनो वलिनः कुर्यादादौ वमनरेचने । स्निग्धस्य सर्षपारिष्टनिकुंभाक्षकरंजजैः ॥१॥ 13. Atháto *vidradhivṛiddhichikitsitaṃ* v. विद्रधिं सर्वमेवामं शोफवत्समुपाचरेत् । प्रततं चाहरेद्रक्तं पक्वे तु व्रणवत्क्रिया ॥१॥ 14. Atháto *gulmachikitsitaṃ* v. गुल्मं बद्धशकृद्वातं वातिकं तीव्रवेदनं । रूक्षशीतोद्भवं तैलैः साधयेद्वातरोगिकैः ॥१॥ 15. Atháta *udarachikitsitaṃ* v. दोषातिमात्रोपचयात्स्रोतोमार्गनिरोधनात् । संभवत्युदरं तस्मान्नित्यमेव

विरेचयेत् ॥१॥ 16 (fol. 80[a]). Athátaḥ *páṇḍurogachikitsitaṃ* v. पांडुरोगी पिबेत्सर्पिरादौ कल्याणकाह्वयं। पंचगव्यं महातिक्तं शृतं चारग्वधादिना ॥१॥ 17. Athátaḥ *ṣvayathuchikitsitaṃ* v. सर्वत्र सर्वांगसरे दोषजे श्वयथौ पुरा। सामे etc. ॥ 18. Atháto *vísarpachikitsitaṃ* v. आदावेव विसर्पेषु हितं लंघनरूक्षणं। रक्तावसेको वमनं विरेकः स्नेहनं तु न ॥१॥ 19. Athátaḥ *kushṭhachikitsitaṃ* v. कुष्ठिनं स्नेहपानेन पूर्वं तु समुपाचरेत्। तत्र वातोत्तरे तैलं घृतं वा साधितं हितं ॥१॥ 20. Athátaḥ *ṣvitrakṛimichikitsitaṃ* v. कुष्ठादपि बीभत्सं यच्छीघ्रतरं च यात्यसाध्यत्वं। श्वित्रमतस्तच्छांत्यै यतेत दीप्ते यथा भवने ॥१॥ 21. Atháto *vátavyádhichikitsitaṃ* v. केवलं निरुपस्तंभमादौ स्नेहैरुपाचरेत्। वायुं सर्पिर्वसामज्जतैलपानैर्नरं ततः ॥१॥ स्नेहक्लांतं समाश्वास्य पयोभिः स्नेहयेत्पुनः ॥ 22. Atháto *vátaṣoṇitachikitsitaṃ* v. वातशोणितिनो रक्तं स्निग्धस्य बहुशो हरेत्। अल्पाल्पं पालयन्वायुं यथादोषं यथाबलं ॥१॥

Liber V. *Kalpasthána*, foll. 108–124, capita 6. continet. 1. Atháto *vamanakalpaṃ* v. Iti ha smáhur Átreyádayo maharshayaḥ. वमने मदनं श्रेष्ठं त्रिवृन्मूलं विरेचने। नित्यमन्यस्य तु व्याधिविशेषेण विशिष्टता ॥१॥ फलानि तानि पांडूनि न चातिहरितान्यपि। आदायाह्नि प्रशस्तर्क्षे मध्ये ग्रीष्मवसंतयोः ॥२॥ प्रमृज्य कुशमुत्तोल्यां क्षिप्त्वा बद्ध्वा प्रलेपयेत्। गोमयेनामूमुत्तोलीं धान्यमध्ये निधापयेत् ॥३॥ 2. Atháto *virekakalpaṃ* v. कषाया मधुरा रूक्षा विपाके कटुका त्रिवृत्। कफपित्तप्रशमनी रौक्ष्याच्चानिलकोपिनी ॥१॥ सेदानीमौषधैर्युक्ता वातपित्तकफापहैः। कल्पवैशेष्यमासाद्य जायते सर्वरोगजित् ॥२॥ द्विधाख्यातं च तन्मूलं श्यामं श्यामारुणं त्रिवृत्। त्रिवृदाख्यं वरतरं निरपायं सुखं तयोः ॥३॥ 3. Atháto *vamanavirechanavyápatsiddhiṃ* v. वमनं मृदुकोष्ठेन क्षुद्वतान्पकफेन वा। अतितीक्ष्णहिमस्तोकमजीर्णे दुर्बलेन वा ॥१॥ पीतं प्रयात्यधस्तस्मिन्निष्टहानिर्मलोदयः। वामयेत्तं पुनः स्निग्धं स्मरन्पूर्वमतिक्रमं ॥२॥ 4. Atháto *vastikalpaṃ* v. बलां गुडूचीं त्रिफलां सराश्नां द्विपंचमूलं च पलोन्मितानि। अष्टौ फलान्यर्धतुलां च मांसाच्छागात्पचेदप्सु चतुर्थशेषं ॥१॥ पूतो यवानीफलबिल्वकुष्ठवचाशताह्वाघनपिप्पलीनां। कल्कैर्गुडक्षौद्रयुतैः सतैलैर्युक्तः सुखोष्णोल्वणान्वितश्च ॥२॥ वस्तिः परं सर्वगदप्रमाथी स्वस्थे हितो जीवनबृंहणश्च। वस्तौ च यस्मिन्पठितो न कल्कः सर्वत्र दद्यादमुमेव तत्र ॥३॥ 5. Atháto *vastivyápatsiddhiṃ* v. अस्निग्धस्विन्नदेहस्य गुरुकोष्ठस्य योजितः। शीतोऽल्पस्नेहलवणद्रव्यमात्रो घनोऽपि वा ॥१॥ वस्तिः संक्षोभ्य तं दोषं दुर्बलत्वादनिर्हरन्। करोत्ययोगं तेन स्याद्वातमूत्रशकृद्ग्रहः ॥२॥ नाभिवस्तिरुजा दाहो हृल्लेपः श्वयथुर्गुदे। कंडूर्गंडानि वैवर्ण्यमरतिर्वह्निमार्दवं ॥३॥ 6. Atháto *bheshajakalpaṃ* v. धन्वसाधारणे देशे समे सन्मृत्तिके शुचौ। श्मशानचैत्यायतनश्वभ्रवल्मीकवर्जिते ॥१॥ मृदौ प्रदक्षिणजले कुशरोहिषसंस्तृते। अफालकृष्टेऽनाक्रांते पादपैर्बलवत्तरैः ॥२॥ शस्यते भेषजं जातं युक्तं वर्णरसादिभिः। जंत्वजग्धं दवादग्धमविदग्धं च वैकृतैः ॥३॥ भूतैश्छायातपांबाद्यैर्यथाकालं च सेवितं। अवगाढमहामूलमुदीचीं दिशमाश्रितं ॥४॥ In fine de ponderibus haec: शाणं पाणितलं मुष्टिं कुडवं प्रस्थमाढकं। द्रोणं वहं च क्रमशो विजानीयाच्चतुर्गुणं ॥ - - द्वौ शाणौ वटकः कोलं बदरं द्रंक्षणश्च, तौ (scil. drankshaṇau)। अक्षं पिचुः पाणितलं सुवर्णं कवलग्रहः ॥२५॥ कर्षो विडालपदकं तिंदुकं पाणिमानिका। शब्दान्यत्वमभिन्नेऽर्थे, शुक्तिरष्टमिका पिचू (i. e. 2 pichu = 1 ṣukti = 1 ashṭamiká) ॥२६॥ पलं प्रकुंचो बिल्वं च मुष्टिराम्रं चतुर्थिका (haec synonyma sunt)। द्वे पले प्रसृतस्तौ द्वावंजलिस्तौ तु मानिका (= 8 pala) ॥२७॥ आढकं भाजनं कंसो द्रोणः कुंभो घटोऽर्मणं (etiam haec synonyma)। तुला पलशतं ताभिर्विंशत्या भार उच्यते ॥२८॥

Liber VI. *Uttaratantra*, foll. 125–241, quadraginta capita habet. 1. Atháto *bálopacharaṇíyam* a. v. Iti ha smáhur Átreyádayo maharshayaḥ. जातमात्रं विशोध्योल्वाद्बालं सैंधवसर्पिषा। प्रसूतिक्लेशितं चानु बलातैलेन सेचयेत् ॥१॥ अश्मनोर्वादनं चास्य कर्णमूले समाचरेत्। अथास्य दक्षिणे कर्णे मंत्रमुच्चारयेदिमं ॥२॥ अंगादंगात्संभवसि हृदयादधि जायसे। आत्मा वै पुत्रनामासि स जीव शरदः शतं ॥३॥ शतायुः शतवर्षोऽसि दीर्घमायुरवाप्नुहि। नक्षत्राणि दिशो रात्रिरहश्च त्वाभिरक्षतु ॥४॥ 2. Atháto *bálámayapratishedhaṃ* v. त्रिविधः कथितो बालः क्षीरान्नोभयवर्तनः। स्वास्थ्यं ताभ्यामदुष्टाभ्यां दुष्टाभ्यां रोगसंभवः ॥१॥ यदद्भिरेकतां याति न च दोषैरधिष्ठितं। तद्धि शुद्धं पयो वाताद्दुष्टं तु प्लवतेऽम्भसि ॥२॥ 3. Atháto *bálagrahapratishedhaṃ* v. पुरा गुहस्य रक्षार्थं निर्मिताः शूलपाणिना। manushyavigraháḥ *pancha*, sapta strívigrahá graháḥ ॥1॥ *Skando*, *Viṣákho*, *Meshásyaḥ*, *Ṣvagrahaḥ* (svagrahaḥ MS.), *Pitṛi*-saṃjnitaḥ। *Ṣakuniḥ*, *Pútaná*, *Ṣítapútaná*, *Drishṭipútaná* ॥2॥ *Mukhamaṇḍiniká* tadvad, *Revatí*, *Ṣúshkarevatí*। तेषां ग्रहीष्यतां रूपं प्रततं रोदनं ज्वरः ॥३॥ सामान्यरूपमुत्त्रासजृंभाभ्रूक्षेपदीनताः। फेनस्रावोर्ध्वदृष्ट्योष्ठदंतदंशप्रजागराः ॥४॥ रोदनं कूजनं स्तन्यविद्वेषः स्वरवैकृतं। नखैरकस्मात्परितः स्वधात्र्यंगविलेखनं ॥५॥ In fine capitis titulus: *Samáptaṃ kaumáratantraṃ dvitíyam*, reperitur. 4. Atháto *bhútavijnánaṃ* v. लक्षयेज्ज्ञानविज्ञानवाक्चेष्टाबलपौरुषं। पुरुषेऽपौरुषं यत्र तत्र भूतग्रहं वदेत् ॥१॥ भूतस्य रूपप्रकृतिभाष्यगत्यादिचेष्टितैः। यस्यानुकारं कुरुते तेनाविष्टं तमादिशेत् ॥२॥ सोऽष्टादशविधो देवदानवादिभेदतः। हेतुस्तदनुषक्तौ तु सद्यः पूर्वकृतोऽथवा ॥३॥ 5. Atháto *bhútapratishedhaṃ* v. भूतं जयेदहिंसोत्थं जपहोमबलिव्रतैः। तपःशीलसमाधानदानज्ञानदयादिभिः ॥१॥ 6 (fol. 142[a]). Athâta *unmádapratishedhaṃ* v. उन्मादाः षट् पृथग्दोषनिचयाधिविषोद्भवाः। उन्मादो नाम मनसो दोषैरुन्मार्गगैर्मदः ॥१॥ शारीरमानसैर्दुष्टैरहितादन्नपानतः। विकृतासात्म्यसमलाद्विषमादुपयोगतः ॥२॥ विषयस्याल्पसत्त्वस्य व्याधिवेगसमुद्भ्रमात्। क्षीणस्य चेष्टावैषम्यात्पूज्यपूजाव्यतिक्रमात् ॥३॥ आधिभिश्चित्तविभ्रंशाद्विषेणोपविषेण च। एभिर्विहीनसत्त्वस्य हृदि दोषाः प्रदूषिताः ॥४॥

धियो विधाय कालुष्यं हत्वा मार्गान्मनोवहान् । उन्मादं कुर्वते तेन धीविज्ञानस्मृतिभ्रमात् ॥५॥ देहो दुःखसुखभ्रष्टो भ्रष्टसारथिवद्रथः । भ्रमत्यचिंतितारंभः ॥ 7. Atháto *'pasmárapratishedham* v. स्मृत्यपायो ह्यपस्मारः स धीसत्त्वाभिसंप्लवात् । जायतेऽभिहते चित्ते चिंताशोकभयादिभिः ॥१॥ उन्मादवत्प्रकुपितैश्चित्तदेहगतैर्मलैः । हते सत्त्वे हृदि व्याप्ते संज्ञावाहिषु खेषु च ॥२॥ तमो विशन्मूढमतिर्बीभत्साः कुरुते क्रियाः । दंतान्खादन्वमन्फेनं हस्तौ पादौ च विक्षिपन् ॥३॥ पश्यन्नसंति रूपाणि प्रस्खलन्पतति क्षितौ । विजिह्माक्षिभ्रुवो दोषवेगेऽतीते विबुध्यते ॥४॥ Hoc capite sectio tertia *bhútatantra* finitur. Quarta, *sálákyatantra*, qua affectiones partium in capite positarum tractantur, usque ad caput 24. porrigitur. 8. Atháto *vartmarogavijnáníyam* a. v. सर्वरोगनिदानोक्तैरहितैः कुपिता मलाः । अचक्षुष्यैर्विशेषेण प्रायः पित्तानुसारिणः ॥१॥ सिराभिरूर्ध्वं प्रसृता नेत्रावयवमाश्रिताः । वर्त्मसंधिं सितं कृष्णां दृष्टिं वा सर्वमक्षि वा ॥२॥ रोगान्कुर्युश्चलस्तत्र प्राप्य वर्त्माश्रयाः सिराः । सुप्तोत्थितस्य कुरुते वर्त्मस्तंभं सवेदनं ॥३॥ 9. Atháto *vartmarogapratishedham* v. कृच्छ्रोन्मीले पुराणाज्यं द्राक्षाकल्कांबुसाधितं । ससितं योजयेत्स्निग्धं नस्यधूमांजनादि च ॥१॥ 10. Athátaḥ *saṃdhisitásitarogavijnánaṃ* v. वायुः क्रुद्धः सिराः प्राप्य जलाभं जलवाहिनीः । अश्रु स्रावयते वर्त्म शुक्लसंधेः कनीनकात् ॥१॥ तेन नेत्रं सरुग्रागशोफं स्यात्स जलास्रवः ॥ 11 (fol. 154ª). Athátaḥ *saṃdhisitásitarogapratishedhaṃ* v. उपनाहं भिषक् स्विन्नं भिन्नं व्रीहिमुखेन च । लेखयेन्मंडलाग्रेण ततश्च प्रतिसारयेत् ॥१॥ पिप्पलीक्षौद्रसिंधूत्थैर्बध्नीयात्पूर्ववत्ततः । पटोलपत्त्रामलककषायेनाश्चोतयेच्च तं ॥२॥ 12. Atháto *dṛishṭirogavijnánaṃ* v. सिरानुसारिणि मले प्रथमं पटलं श्रिते । अव्यक्तमीक्षते रूपं व्यक्तमप्यनिमित्ततः ॥१॥ प्राप्ते द्वितीयं पटलमभूतमपि पश्यति । भूतं तु यत्नादासन्नं दूरं सूक्ष्मं च नेक्षते ॥२॥ दूरांतिकस्थं रूपं च विपर्यासेन मन्यते । दोषे मंडलसंस्थाने मंडलानीव पश्यति ॥३॥ 13. Athátas *timirapratishedhaṃ* v. तिमिरं काचतां याति काचोऽप्यांध्यमुपेक्षया । नेत्ररोगेष्वतो घोरं तिमिरं साधयेद्द्रुतं ॥१॥ तुलां पचेत जीवंत्या द्रोणेऽपां पादशेषिते । तत्क्वाथे द्विगुणक्षीरं घृतप्रस्थं विपाचयेत् ॥२॥ 14. Atháto *linganáṣapratishedhaṃ* v. विध्येत्सुजातं निःप्रेक्ष्यं लिंगनाशं कफोद्भवं । आवर्तक्यादिभिः षड्भिर्विवर्जितमुपद्रवैः ॥१॥ सोऽसंजातो हि विषमो दधिमस्तुनिभस्तनुः । शलाकयावकृष्टोऽपि पुनरूर्ध्वं प्रपद्यते ॥२॥ करोति वेदनां तीव्रां दृष्टिं च स्थगयेत्पुनः । श्लेष्मलैः पूर्यते चाशु सोऽन्यैः सोपद्रवैश्चिरात् ॥३॥ 15. Athátaḥ *sarvákshirogavijnánaṃ* v. वातेन नेत्रेऽभिष्यन्ने नासानाहोऽल्पशोफता । शंखाक्षिभ्रूललाटस्य तोदस्फुरणभेदनं ॥१॥ शुष्काल्पा दूषिका शीतमच्छं चाश्रु चला रुजः । निमेषोन्मेषणं कृच्छ्राज्जंतूनामिव सर्पणं ॥२॥ अक्ष्याध्मातमिवाभाति सूक्ष्मैः शल्यैरिवाचितं । स्निग्धोष्णैश्चोपशमनं सोऽभिष्यंद उपेक्षितः ॥३॥ 16 (fol. 167ª). Athátaḥ *sarvákshirogapratishedhaṃ* v. प्राग्रूप एव स्यंदेषु तीक्ष्णं गंडूषनावनं । कारयेदुपवासं च कोपादन्यत्र वातजात् ॥१॥ 17. Athátaḥ *karṇarogavijnánaṃ* v. प्रतिश्यायजलक्रीडाकर्णकंडूयनैर्मरुत् । मिथ्यायोगेन शब्दस्य कुपितोऽन्यैश्च कोपनैः ॥१॥ प्राप्य श्रोत्रसिराः कुर्याच्छूलं स्रोतसि वेगवत् । अर्धावभेदकं स्तंभं शिशिरानभिनंदनं ॥२॥ 18. Athátaḥ *karṇarogapratishedhaṃ* v. कर्णशूले पवनजे पिबेद्रात्रौ रसाशितः । वातघ्नसाधितं सर्पिः कर्णं स्विन्नं च पूरयेत् ॥१॥ पत्त्राणां पृथगश्वत्थबिल्वार्केरंडजन्मनां । तैलसिंधूत्थदिग्धानां स्विन्नानां पुटपाकतः ॥२॥ रसैः कवोष्णैः ॥ Post folium 174. folia tria (४६–५०) desiderantur, in quibus capita 19 (*násárogavijnána*), 20 (*násárogapratishedha*) et disticha 6. prima capitis 21 (*mukharogavijnána*) inerant. 22 (fol. 178ª). Atháto *mukharogapratishedhaṃ* v. खंडौष्ठस्य विलिख्यांतौ स्यूत्वा व्रणवदाचरेत् । यष्टीज्योतिष्मतीरोध्रस्रावणीसारिवोत्पलैः ॥१॥ 23. Athátaḥ *ṣirorogavijnánaṃ* v. धूमातपतुषारांबुक्रीडातिस्वप्नजागरैः । उत्स्वेदाधिपुरोवाततवाष्पनिग्रहरोदनैः ॥१॥ अत्यंबुमद्यपानेन कृमिभिर्वेगधारणैः । उपधानमृजाभ्यंगद्वेषाधःप्रततेक्षणैः ॥२॥ असात्म्यगंधदुष्टामभाष्याद्यैश्च शिरोगताः । जनयंत्यामयान्दोषाः ॥ 24. Athátaḥ *ṣirorogapratishedhaṃ* v. शिरोभितापेऽनिलजे वातव्याधिविधिं चरेत् । घृतमक्तशिरा रात्रौ पिबेदुष्णपयोनुपः ॥१॥ माषान्मुद्गान्कुलत्थान्वा तद्वत्खादेद्घृतान्वितान् । तैलं तिलानां कल्कं वा क्षीरेण सह पाययेत् ॥२॥ Capp. 25–34. *Ṣalyatantram*, quinta libri sectio, qua vulnerum externorum curatio (chirurgia) tractatur. 25. Atháto *vraṇavijnánapratishedhaṃ* v. व्रणो द्विधा निजागंतुदुष्टशुद्धविभेदतः । निजो दोषैः शरीरोत्थैरागंतुर्बाह्यहेतुजः ॥१॥ दोषैरधिष्ठितो दुष्टः शुद्धस्तैरनधिष्ठितः ॥ 26 (fol. 191ª). Athátaḥ *sadyovraṇapratishedhaṃ* v. सद्योव्रणा ये सहसा संभवंत्यभिघाततः । अनंतैरपि तैरंगमुच्यतेऽजुष्टमष्टधा ॥१॥ घृष्टावकृत्तविच्छिन्नप्रविलंबितपातितं । विद्धं भिन्नं विदलितं ॥ 27. Atháto *bhangapratishedhaṃ* v. पाताघातादिभिर्द्वेधा भंगोऽस्थ्नः संध्यसंधितः । प्रसारणाकुंचनयोरशक्तिः संधिमुक्तता ॥१॥ इतरस्मिन्भृशं शोफः सर्वावस्थास्वतिव्यथा । अशक्तिश्चेष्टितेऽल्पेऽपि पीड्यमाने सशब्दता ॥२॥ 28. Atháto *bhagandarapratishedhaṃ* v. हस्त्यश्वपृष्ठगमनकठिनोत्कटकासनैः । अर्शोनिदानाभिहितैरपरैश्च निषेवितैः ॥१॥ अनिष्टादृष्टपाकेन सद्यो वा साधुगर्हणैः । प्रायेण पिटिकापूर्वो योऽंगुले द्व्यंगुलेऽपि वा ॥२॥ पायौ व्रणोऽंतर्बाह्यो वा दुष्टासृङ्मांसगो भवेत् । वस्तिमूत्राशयाभ्यासगतत्वात्स्यंदनात्मकः ॥३॥ भगंदरः ॥ 29. Atháto *granthyarbudaṣlípadápachínáḍívijnánaṃ* v. कफप्रधानाः कुर्वंति मेदोमांसास्रगा मलाः । वृत्तोन्नतं यं श्वयथुं स ग्रंथिर्ग्रंथनात्स्मृतः ॥१॥ 30. Atháto *granthyádipratishedhaṃ* v. ग्रंथिष्वामेषु कर्तव्या यथास्वं शोफवत्क्रिया । बृहतीचित्रकव्याघ्रीकणासिद्धेन सर्पिषा ॥१॥ स्नेहयेच्छुद्धिकामं च, तीक्ष्णैः शुद्धस्य लेपनं । संस्वेद्य बहुशो ग्रंथीन्विमृद्नीयात्पुनः पुनः ॥२॥ 31 (fol. 202ª). Athátaḥ *kshudrarogavijnánaṃ* v. स्निग्धा सवर्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्गसंमिता । पिटका कफवाताभ्यां बालानामजगल्लिका ॥१॥ 32. Athátaḥ *kshudrarogapratishedhaṃ* v. विस्रावयेज्जलौ-

कोभिरपक्वामजगल्लिकां। स्वेदयित्वा यवप्रख्यां विलयाय प्रलेपयेत् ॥१॥ दारुकुष्ठमनोह्वालैः ॥ 33. Atháto *guhyarogavijnánam* v. स्त्रीव्यवायनिवृत्तस्य सहसा भजतोऽथवा etc. ॥ 34. Atháto *guhyarogapratishedham* v. मेढ्रमध्ये सिरां विध्येदुपदंशे नवोत्थिते। शीतां कुर्यात्क्रियां शुद्धिं विरेकेण विशेषतः ॥१॥ Capp. 35–38. *Vishatantram*, de antidotis. 35. Atháto *vishapratishedham* v. मथ्यमाने जलनिधावमृतार्थं सुरासुरैः। जातः प्रागमृतोत्पत्तेः पुरुषो घोरदर्शनः ॥१॥ दीप्ततेजाश्चतुर्दंष्ट्रो हरिकेशोऽनलेक्षणः। जगद्विषण्णं तं दृष्ट्वा तेनासौ विषसंज्ञितः ॥२॥ हुंकृतो ब्रह्मणा मूर्तास्ततः स्थावरजंगमाः। सोऽध्यतिष्ठन्निजं रूपमुज्झित्वा वंचनात्मकं ॥३॥ 36 (fol. 215ª). Athátaḥ *sarpavishapratishedham* v. दर्वीकरा मंडलिनो राजीमंतश्च पन्नगाः। त्रिधा समासतो भौमा भिद्यंते ते त्वनेकधा ॥१॥ 37. Athátaḥ *kíṭalútádivishapratishedham* v. सर्पाणामेव विण्मूत्रशुक्रांडशवकोथजाः। दोषैर्व्यस्तैः समस्तैश्च युक्ताः कीटाश्चतुर्विधाः ॥१॥ दष्टस्य कीटैर्वायव्यैर्दंशस्तोदरुजोल्बणः। आग्नेयैरल्पसंस्रावो दाहरागविसर्पवान् ॥२॥ पक्वः पीलुफलप्रख्यः खर्जूरसदृशोऽथवा। कफाधिकैर्मंदरुजः पक्वोदुंबरसंनिभः ॥३॥ 38. Atháto *múshikálarkavishapratishedham* v. लालनश्चपलः पुत्रो हसिरश्चिक्किरोऽजिरः। कषायदंतः कुलकः कोकिलः कपिलोऽसितः ॥१॥ अरुणः शवलः श्वेतकपोतः पलितोंदुरः। छुच्छुंदरो रसालाख्यो दशाष्टौ चेति मूषिकाः ॥२॥ शुक्रं पतति यत्रैषां शुक्रदिग्धैः स्पृशंति वा। यदंगमंगैस्तत्रास्रे दूषिते पांडुतां गते ॥३॥ ग्रंथयः श्वयथुः कोथो मंडलानि भ्रमोऽरुचिः etc. ॥[1] 39. Atháto *rasáyanádhyáyam* v. दीर्घमायुः स्मृतिं मेधामारोग्यं तरुणं वयः। प्रभावर्णस्वरौदार्यं देहेंद्रियबलोदयं ॥१॥ वाक्सिद्धिं वृष्यतां कांतिमवाप्नोति रसायनात्। लाभोपायो हि धातूनां रसादीनां रसायनं ॥२॥ पूर्वे वयसि मध्ये वा तत्प्रयोज्यं जितात्मनः। स्निग्धस्य स्रुतरक्तस्य विशुद्धस्य च सर्वथा ॥३॥ अविशुद्धे शरीरे हि युक्तो रासायनो विधिः। वाजीकरो वा मलिने वस्त्रे रंग इवाफलः ॥४॥ रसायनानां द्विविधं प्रयोगमृषयो विदुः। कुटीप्रावेशिकं मुख्यं वातातपिकमन्यथा ॥५॥ 40. Atháto *vájíkaraṇádhyáyam* v. वाजीकरणमन्विच्छेत्सततं विषयी पुमान्। पुष्टिस्तुष्टिरपत्यं च गुणवत्तत्र संश्रितं ॥१॥

Totum opus, cum Aruṇadattae ad Kalpasthánam commentario in codice E.I.H. 2455 (Samvat 1865), Kalpasthánam et Uttarasthánam in cod. E. I. H. 72. satis antiquo exstant. In annotationibus, quae hujus codicis marginibus adscriptae sunt, *Aruṇadattae, Hemádris, Chandrae* commentarii laudantur. De codice Havniensi cf. Westergaard Catal. p. 103, de Berolinensi Weber Catal. p. 278.

Apographon nostrum e codice praestantissimo anno 1794 non satis accurate transscriptum est. (Wilson 298, 299.)

---

[1] Cod. E. I. H. 72. in canis rabidi morsum hanc precem *Vriddhavágbhaṭae* tributam continet: अलर्काधिपते यक्ष सारमेय गणाधिप। अलर्कजुष्टमेतं मे निर्विषं कुरु मा चिरात् ॥

743.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 448. Long. 11. Lat. 9. Linn. 22.

Hoc codice *Bhávaprakáṣas* continetur, quo libro *Bhávas* (Miṣrabháva), Miṣralaṭakanae filius, artem medicam universam dilucide exposuit. (A.) Prooemium, quo medicinae Indicae propagatae historia mythica traditur, sublatis gravissimis erroribus, exscripsi:

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकरं विघ्नहर्तारं। गुरुमवनमनयनप्रदमिष्टकरीमिष्टदेवतां वंदे ॥१॥ आयुर्वेदागमनं क्रमेण येनाभवद्भूमौ। प्रथमं लिखामि तमहं नानातंत्राणि संदृश्य ॥२॥ áyurvedasya lakshaṇam áha। आयुर्हिताहितं व्याधिर्निदानं शमनं तथा। विद्यते यत्र विद्वद्भिः स आयुर्वेद उच्यते ॥३॥ áyurvedasya niruktim áha। अनेन पुरुषो यस्मादायुर्विंदति वेत्ति च। तस्मान्मुनिवरैरेष आयुर्वेद इति स्मृतः ॥४॥ ṣarírajívayor yogo jívanam, tenávachhinnaḥ kála áyuḥ. Áyurvedadvaráyushyáṇy anáyushyáṇi cha dravyaguṇakarmáṇi jnátvá, teshám sevanatyágábhyám árogyeṇáyur vindati. Tenaiva hetuná parasyápy áyur vetti cha.

Kramam áha. *Tatrádau Brahmaprádurbhávaḥ*। विधातार्थर्वसर्वस्वमायुर्वेदं प्रकाशयन्। स्वनाम्ना संहितां चक्रे लक्षश्लोकमयीमृजुं ॥५॥

Atha Dakshaprádurbhávaḥ। ततः प्रजापतिं दक्षं दक्षं सकलकर्मसु। विधिर्धीनीरधिः सांगमायुर्वेदमुपादिशत् ॥६॥

Atháṣvinísutaprádurbhávaḥ। दक्षादधीत्य दस्रौ वितेनतुः संहितां स्वीयां। सकलचिकित्सकलोकप्रतिपत्तिविवृद्धये धन्यां ॥७॥ स्वयंभुवः शिरश्छिन्नं भैरवेण रुषाथ तत्। अश्विभ्यां संहितं तस्मात्तौ जातौ यज्ञभागिनौ ॥८॥ देवासुररणे देवा दैत्यैर्ये सक्षताः कृताः। अक्षतास्ते कृताः सद्यो दस्राभ्यामद्भुतं महत् ॥९॥ वज्रिणोऽभूद्भुजस्तंभः स दस्राभ्यां चिकित्सितः। सोमाद्विपतितश्चंद्रस्ताभ्यामेव सुखीकृतः ॥१०॥ विशीर्णा दशनाः पूष्णो नेत्रे नष्टे भगस्य च। शशिनो राजयक्ष्माभूदश्विभ्यां ते चिकित्सिताः ॥११॥ भार्गवश्च्यवनः कामी वृद्धः स विकृतिं गतः। वीर्यवर्णस्वरोपेतः कृतोऽश्विभ्यां पुनर्युवा ॥१२॥ एतैश्चान्यैश्च बहुभिः कर्मभिर्भिषजां वरौ। बभूवतुर्भृशं पूज्याविंद्रादीनां दिवौकसां ॥१३॥

Athendraprádurbhávaḥ। संदृश्य दस्रयोरिंद्रः कर्माण्येतानि यत्नवान्। आयुर्वेदं निरुद्वेगं तौ ययाचे शचीपतिः ॥१४॥ नासत्यौ सत्यसंधेन शक्रेण किल याचितौ। आयुर्वेदं यथाधीतं ददतुः शतमन्यवे ॥१५॥ नासत्याभ्यामधीत्यैष आयुर्वेदं शतक्रतुः। अध्यापयामास बहूनात्रेयप्रमुखान्मुनीन् ॥१६॥

Athátreyaprádurbhávaḥ। एकदा जगदालोक्य गदाकुलमितस्ततः। चिंतयामास भगवानात्रेयो मुनिपुंगवः ॥१७॥ किं करोमि क्व गच्छामि कथं लोका निरामयाः। भवंति, सामयानेतान्न शक्नोमि निरीक्षितुं ॥१८॥ दयालुरहमत्यर्थं स्वभावो दुरतिक्रमः। एतेषां दुःखतो दुःखं ममापि हृदयेऽधिकं ॥१९॥ आयुर्वेदं पठिष्यामि नैरुज्याय शरीरिणां।

इति निश्चित्य गतवानात्रेयस्त्रिदशालयं ॥२०॥ तत्र मंदिरमिंद्रस्य गत्वा शक्रं ददर्श सः। सिंहासनसमासीनं स्तूयमानं सुरर्षिभिः ॥२१॥ भासयंतं दिशो भासा भास्करप्रतिमत्विषा। आयुर्वेदमहाचार्यं शिरोधार्यं दिवौकसां ॥२२॥ शक्रस्तु तं निरीक्ष्यैव त्यक्तसिंहासनो ययौ। तदग्रे पूजयामास भृशं भूरितपःकृशं ॥२३॥ कुशलं परिपप्रच्छ तथागमनकारणं। स मुनिर्वक्तुमारेभे निजागमनकारणं ॥२४॥ देवराज न राजासि दिव एव यतो भवान्। विधाता विहितो यत्नात्त्रिलोकीलोकपालकः ॥२५॥ व्याधिभिर्व्यथिता लोकाः शोकाकुलितचेतसः। भूतले संति, संतापं तेषां हर्तुं कृपां कुरु ॥२६॥ आयुर्वेदोपदेशं मे कुरु कारुण्यतो नृणां। तथेत्युक्त्वा सहस्राक्षोऽध्यापयामास तं मुनिं ॥२७॥ मुनींद्र इंद्रतः सांगमायुर्वेदमधीत्य सः। अभिनंद्य तमाशीर्भिराजगाम पुनर्महीं ॥२८॥ अथात्रेयो मुनिः श्रेष्ठो भगवान्करुणाकरः। स्वनाम्ना संहितां चक्रे नरचक्रानुकंपया ॥२९॥ Tato *'gniveṣam, Bheḍaṃ* cha, *Játúkarṇam, Paráṣaram* । *Kshírapáṇiṃ* cha, *Háritam* áyurvedam apáṭhayat ॥30॥ Tantrasya kartá prathamam *Agniveṣo*[1] 'bhavat purá । tato *Bheḍádayaṣ* chakruḥ svaṃ svaṃ tantram, kṛitáni tu ॥31॥ श्रावयामासुरात्रेयं मुनिवृंदेन वंदितं। श्रुत्वा च तानि तंत्राणि हृष्टोऽभूदत्रिनंदनः ॥३२॥ यथावत्सूचितं तस्मात्प्रहृष्टा मुनयोऽभवन्। दिवि देवर्षयो देवाः श्रुत्वा साध्विति तेऽब्रुवन् ॥३३॥

Atha Bharadvájaprádurbhávaḥ । एकदा हिमवत्पार्श्वे दैवादागत्य संगताः। मुनयो बहवस्तांश्च नामभिः कथयाम्यहं ॥३४॥ भरद्वाजो मुनिवरः प्रथमं समुपागतः। ततोऽंगिरास्ततो गर्गो मरीचिर्भृगुभार्गवौ ॥३५॥ पुलस्त्योऽगस्तिरसितो वसिष्ठः सपराशरः। हारीतो गौतमः सांख्यो मैत्रेयश्च्यवनोऽपि च ॥३६॥ जमदग्निश्च गार्ग्यश्च काश्यपः कश्यपोऽपि च। नारदो वामदेवश्च मार्कंडेयः कपिष्ठलः ॥३७॥ शांडिल्यः सहकौंडिन्यः शाकुनेयश्च शौनकः। आश्वलायनसांकृत्यौ विश्वामित्रः परीक्षितः ॥३८॥ देवलो गावलो धौम्यः काप्यकात्यायनावुभौ। कांकायनो वैजवापः कुशिको बादरायणिः ॥३९॥ हिरण्याक्षश्च लौगाक्षिः शरलोमा च गोभिलः। वैखानसा वालखिल्यास्तथैवान्ये महर्षयः ॥४०॥ ब्रह्मज्ञानस्य निधयो यमस्य नियमस्य च। तपसस्तेजसा दीप्ता हूयमाना इवाग्नयः ॥४१॥ सुखोपविष्टास्ते तत्र सर्वे चक्रुः कथामिमां। धर्मार्थकाममोक्षाणां मूलमुक्तं कलेवरं। तच्च सर्वार्थसंसिद्धै भवेद्यदि निरामयं ॥४२॥ तपःस्वाध्यायधर्माणां ब्रह्मचर्यव्रतायुषां। हर्तारः प्रसृता रोगा यत्र तत्र च सर्वतः ॥४३॥ रोगाः कार्श्यकरा बलक्षयकरा देहस्य चेष्टाहरा दृष्ट्याद्यींद्रियशक्तिसंक्षयकराः सर्वांगपीडाकराः। धर्मार्थाखिलकाममुक्तिषु महाविघ्नस्वरूपा बलात्प्राणानाशु हरंति, संति यदि ते क्षेमं कुतः प्राणिनां ॥४४॥ तत्तेषां प्रशमाय कश्चन विधिश्चिंत्यो भवद्भिर्बुधैर्योग्यैरित्यभिधाय संसदि भरद्वाजं मुनिं तेऽब्रुवन्। त्वं योग्यो भगवन्सहस्रनयनं याचस्व लब्धं क्रमादायुर्वेदमधीत्य यं गदभयान्मुक्ता भवामो वयं ॥४५॥ इत्थं स मुनिभिर्योग्यैः प्रार्थितो विनयान्वितैः। भरद्वाजो मुनिश्रेष्ठो जगाम त्रिदशालयं ॥४६॥ तत्रेंद्रभवनं गत्वा सुरर्षिगणमध्यगं। दृष्टवान्वृत्रहंतारं दीप्यमानमिवानलं ॥४७॥ दृष्ट्वैव स मुनिं प्राह भगवान्मघवा मुदा। धर्मज्ञ स्वागतं तेऽद्य मुनिं तं समपूजयत् ॥४८॥ सोऽभिगम्य जयाशीर्भिरभिनंद्य सुरेश्वरं। ऋषीणां वचनं सम्यगश्रावयत सत्तमं ॥४९॥ व्याधयो हि समुत्पन्नाः सर्वप्राणिभयंकराः। तेषां प्रशमनोपायं यथावद्वक्तुमर्हसि ॥५०॥ तमुवाच मुनिं सांगमायुर्वेदं शतक्रतुः। जीवेद्वर्षसहस्राणि देही नीरुङ्निशम्य यं ॥५१॥ सोऽनंतपारं त्रिस्कंधमायुर्वेदं महामतिः। यथावदचिरात्सर्वं बुबुधे तन्मना मुनिः ॥५२॥ तेनायुः सुचिरं लेभे भरद्वाजो निरामयं। अन्यानपि मुनिश्चक्रे नीरुजः सुचिरायुषः ॥५३॥ तत्त्या (tattatra A. tatratya B.) जनितज्ञानचक्षुष ऋषयोऽखिलाः। गुणान्कर्माणि द्रव्याणि दृष्ट्वा तद्विधिमाश्रिताः ॥५४॥ आरोग्यं लेभिरे दीर्घमायुश्च सुखसंयुतं। आयुर्वेदोक्तविधिनान्येऽपि स्युर्मुनयो यथा ॥५५॥

Atha Charakaprádurbhávaḥ । यदा मात्स्यावतारेण हरिणा वेद उद्धृतः। तदाशेषं च (तदाशेषश्च MS.) तत्रैव वेदं सांगमवाप्तवान् ॥५६॥ अथर्वांतर्गतं सम्यगायुर्वेदं च लब्धवान्। एकदा स महीवृत्तं द्रष्टुं चर इवागतः ॥५७॥ तत्र लोकान्गदैर्ग्रस्तान्व्यथया परिपीडितान्। स्थलेषु बहुषु व्यग्रान्म्रियमाणांश्च दृष्टवान् ॥५८॥ तान्दृष्ट्वातिदयायुक्तस्तेषां दुःखेन दुःखितः। अनंतश्चिंतयामास रोगोपशमकारणं ॥५९॥ संचिंत्य स स्वयं तत्र मुनेः पुत्रो बभूव ह। यतश्चर इवायातो न ज्ञातः केनचिद्यतः ॥६०॥ तस्माच्चरकनामासौ विख्यातः क्षितिमंडले। स भाति चरकाचार्यो देवाचार्यो यथा दिवि। सहस्रवदनस्यांशो येन ध्वंसो रुजां कृतः ॥६१॥ आत्रेयस्य मुनेः शिष्या अग्निवेशादयोऽभवन्। मुनयो बहवस्तैश्च कृतं तंत्रं स्वकं स्वकं ॥६२॥ तेषां तंत्राणि संस्कृत्य समाहृत्य विपश्चिता। चरकेणात्मनो नाम्ना ग्रंथोऽयं चरकः कृतः ॥६३॥

Atha Dhanvantariprádurbhávaḥ । एकदा देवराजस्य दृष्टिर्निपतिता भुवि। तत्र तेन नरा दृष्टा व्याधिभिर्भृशपीडिताः ॥६४॥ तान्दृष्ट्वा हृदयं तस्य दयया परिपीडितं। दयार्द्रहृदयः शक्रो धन्वंतरिमुवाच ह ॥६५॥ धन्वंतरे सुरश्रेष्ठ भगवन्किंचिदुच्यते। योग्यो भवसि भूतानामुपकारपरो भव ॥६६॥ उपकाराय लोकानां केन किं न कृतं पुरा। त्रैलोक्याधिपतिर्विष्णुरभून्मत्स्यादिरूपवान् ॥६७॥ तस्मात्त्वं पृथिवीं याहि काशीमध्ये नृपो भव। प्रतीकाराय रोगाणामायुर्वेदं प्रकाशय ॥६८॥ इत्युक्त्वा सुरशार्दूलः सर्वभूतहितेप्सया। समस्तमायुषो वेदं धन्वंतरिमुपादिशत् ॥६९॥ अधीत्य चायुषो वेदमिंद्राद्धन्वंतरिः पुरा। आगत्य पृथिवीं काश्यां जातो बाहुजवेश्मनि ॥७०॥ नाम्ना सुतोऽभवत्ख्यातो दिवोदास इति क्षितौ। बाल एव विरक्तोऽभूच्चचार च महत्तपः ॥७१॥ यत्नेन

[1] Libellus huic auctori tributus, *Anjana*, i.e. collyrium, appellatus, quo morborum principalium diagnosis distichis 234. tractatur, in codice E. I. H. 1643. exstat. Incipit: अबोधतिमिरच्छिन्नचक्षुषां भिषजां कृते। सूक्ष्मं करोत्यग्निवेशो ग्रंथमंजनमाख्यया ॥१॥ दोषरोषो रुजां हेतुस्तत्प्रकोपे तु कारणं। प्रत्येकं हीनमिथ्यातियोगः कालार्थकर्मणां ॥२॥ Desinit in distichis: अतिविस्तरपुस्तकपाठहठप्रतिहस्ततया धृतभूरिभियां नयनानलदृङ्मितपद्यकृतं भिषजामिदमंजनमस्तु मुदे ॥२३३॥ चकार चतुरोचितं तदिदमग्निवेशोऽंजनं परोपकृतये कृतं परिमितं रुजां ज्ञापकं। ततः समुदितैः सदा सुकृतराशिभिस्तुष्यतां तुषारगिरिकन्यकापरिदृढः स योषित्सुतः ॥२३४॥ Codex anno 1793 non satis accurate exaratus est.

महता ब्रह्मा तं काश्यामकरोन्नृपं । ततो धन्वंततरिर्लोकैः काशिराजोऽभिधीयते ॥७२॥ हिताय देहिनां स्वीया संहिता विहितामुना । अयं विद्यार्थिनो लोकान्संहितां तामपाठयत् ॥७३॥

Atha Suṣrutaprádurbhávaḥ । अथ ज्ञानदृशा विश्वामित्रप्रभृतयोऽवदन् । अयं धन्वंतरिः काश्यां काशिराज्ञो य उच्यते ॥७४॥ विश्वामित्रो मुनिस्तेषु पुत्रं सुश्रुतमुक्तवान् । वत्स वाराणसीं गच्छ विश्वेश्वरवल्लभां ॥७५॥ तत्र नाम्ना दिवोदासः काशिराजोऽस्ति बाहुजः । स हि धन्वंतरिः साक्षादायुर्वेदविदां वरः ॥७६॥ सर्वप्राणिदयातीर्थमुपकारी महामखः । आयुर्वेदं ततोऽधीष्व लोकोपकृतिहेतवे ॥७७॥ पितुर्वचनमाकर्ण्य सुश्रुतः काशिकां गतः । तेन सार्धं समध्येतुं मुनिसूनुशतं ययौ ॥७८॥ अथ धन्वंतरिं सर्वे वानप्रस्थाश्रमे स्थितं । भगवंतं सुरश्रेष्ठं मुनिभिर्बहुभिः स्तुतं ॥७९॥ काशिराजं दिवोदासं तेऽपश्यन्विनयान्वितं । स्वागतं च इति स्माह दिवोदासो यशोधनः ॥८०॥ कुशलं परिपप्रच्छ तथागमनकारणं । ततस्ते सुश्रुतद्वारा कथयामासुरुत्तरं ॥८१॥ भगवान्मानवान्दृष्ट्वा व्याधिभिः परिपीडितान् । क्रंदतो म्रियमाणांश्च जातास्माकं हृदि व्यथा ॥८२॥ आमयानां शमोपायं विज्ञातुं वयमागताः । आयुर्वेदं भवानस्मानध्यापयतु यत्नतः ॥८३॥ अंगीकृत्य वचस्तेषां नृपतिस्तानुपादिशत् । व्याख्यातं तेन ते यत्नाज्जगृहुर्मुनयो मुदा ॥८४॥ काशिराजं जयाशीर्भिरभिनंद्य मुदान्विताः । सुश्रुताद्याः सुसिद्धार्था जग्मुर्गेहं स्वकं स्वकं ॥८५॥ प्रथमं सुश्रुतस्तेषु स्वं तंत्रं कृतवान्स्फुटं । सुश्रुतस्य सखायोऽपि पृथक्तंत्राणि तेनिरे ॥८६॥ सुश्रुतेन कृतं तंत्रं सु श्रुतं बहुभिर्यतः । तस्मात्तत्सुश्रुतं नाम्ना विख्यातं क्षितिमंडले ॥८७॥
Ity áyurvedapraṇetṛíṇám prádurbhávaḥ ॥

आयुर्वेदाब्धिमध्यादतिमतिमुनयो योगरत्नानि यत्ना-
ल्लब्ध्वा स्वे स्वे निबंधे दधुरखिलजनव्याधिविध्वंसनाय ।
तत्तद्ग्रंथगृहीतैः सुवचनमणिभिर्भावमिश्रश्चिकित्सा-
शास्त्रे जाड्यांधकारं प्रशमयितुमिमं संविधत्ते प्रकाशं ॥८८॥
श्रीपतिपदप्रसादादाशीर्भ्यो भूमिदेवानां ।
भावप्रकाशनामा ग्रंथोऽयं पठ्यतां सर्वैः ॥८९॥

Auctor librum in capita (prakaraṇa) sex divisit. *Primo* (desinit in fol. 6^{b}) de rerum natura brevissime exponit. *Secundum* incipit: चिकित्सायां शरीरी ह्यधिकृतः । स शरीरी यथोत्पद्यते तद्बोधयितुं गर्भोत्पत्तिक्रममाह ॥ Majore hujus capitis parte anatomiam explicat. Paragraphi singulae hae: rajasvalásvabhávaḥ; rajasvaláyá niyamáḥ; rajasvalákṛityam; bhartṛikṛityam; yugmáyugmarátríṇám phalam; ayogyaḥ purushaḥ; ayogyá strí; garbhávataraṇakramaḥ; garbhásayasya svarúpam; gṛihítagarbháyá lakshaṇam; putragarbhavatyá lakshaṇam; napunsakaviṣeshaḥ; garbhalakshaṇam fol. 11^{a}. *Trayo dosháḥ* (váyu, pitta, kapha) fol. 11^{a}; dhátavaḥ fol. 14^{a}; upadhátavaḥ fol. 21^{b}; áṣayáḥ, marmáṇi fol. 22^{a}; saṃdhayaḥ fol. 24^{a}; siráḥ fol. 25^{a}; snáyavaḥ fol. 26^{a}; dhamanyaḥ fol. 26^{b}; kaṇḍaráḥ fol. 27^{a}; randhráṇi, srotánsi, jáláni, kúrcháḥ, rajjavaḥ, sevanyaḥ, saṃghátáḥ, ṣímantáḥ fol. 28^{a}; tvachaḥ, lománi, lomakúpáḥ fol. 28^{b}. Denique de partu exponit, usque ad finem capitis fol. 31^{a}. *Caput tertium*. De infantibus curandis. De septem hominum temperamentis fol. 34^{b}. *Capite quarto* de diaeta agitur, usque ad fol. 49^{a}. *Quinto* materia medica accuratissime traditur. Partes singulae hae: vyádher lakshaṇam; chikitsá; dravyaparíkshá fol. 55^{b}; pratinidhiḥ (medicamentis substituenda); dravyagatam padárthapanchakam (rasa, guṇa, vírya, vipáka, ṣakti) fol. 57^{b}; harítakyádidravyaguṇáḥ fol. 61^{b}; mánsavargaḥ fol. 111^{b}; mánsasya prakáráḥ fol. 119^{b}; kṛitánnavargaḥ fol. 120^{a}; várivargaḥ fol. 123^{a}; dugdhavargaḥ fol. 126^{a}; dadhivargaḥ fol. 128^{a}; takravargaḥ fol. 129^{a}; navanítam, ghṛitam fol. 129^{b}; mútravargaḥ; tilatailaguṇáḥ fol. 130^{b}; saṃdhánavargaḥ fol. 131^{b}; madhuvargaḥ fol. 133^{a}; ikshuvargaḥ fol. 134^{a}; anekárthanámavargaḥ fol. 135^{a}; mánaparibháshá fol. 137^{b}; bheshajánáṃ vidhánáni fol. 138^{b}; dhátúnáṃ ṣodhanamáraṇavidhiḥ fol. 141^{b}; puṭaprakáráḥ, yantraprakáráḥ fol. 143^{a}; dravyáṇáṃ guṇavattávidhiḥ; snehapánavidhiḥ fol. 153^{a}; pancha karmáṇi (vamana, vireka, anuvásana, nirúha, návana) fol. 153^{b}; dhúmapánavidhiḥ fol. 162^{b}; pratisáraṇam; svedavidhiḥ fol. 164^{a}; álepavidhiḥ fol. 166^{a}; piṇḍívidhiḥ fol. 168^{a}; tarpaṇavidhiḥ fol. 168^{b}; puṭapákavidhiḥ fol. 169^{a}; ropaṇí vartiḥ, ropaṇí rasakriyá fol. 170^{a}; ropaṇaṃ chúrṇam; snehanaṃ chúrṇam; pratyanjanavidhiḥ fol. 170^{b}; bheshajabhakshaṇasamayáḥ fol. 171^{b}. *Capite sexto*[1] nosologia, et therapia, sectione ultima *vájíkaraṇam* tractatur.

Auctores et libros Bháva hos laudat: *Kárttika* fol. 189^{b}; *Kusumávalí* 176^{b}; *Gadádhara* 189^{b}. 207^{a}; *Chakradatta* 187^{a}; *Charaka*; *Jejjaṭa* (quod nomen e Jaijjata, Jaiyyaṭa, corruptum videtur); *Dhanvantarinighaṇṭu*[2]: *Bhoja* 15^{b} (पंच पेशीशतान्येव etc.). 18^{a} (धातो रसादौ मज्जांते etc.). 40^{a} (गुरूणामर्धसौहित्यं etc.). 47^{a} (पिबति पर्युषितं जलमन्वहं तिमिरिणीचरमप्रहरे यदि); *Madanapála* 170^{b}. 245^{b}; *Rasapradípa* 13^{b}. 142^{b}. 253^{b}; *Rasaratnapradípa* 192^{a}. 253^{b}; *Rasámṛita* 100^{b}; *Rasendrachintámaṇi* 253^{b}; *Vangasena* 186^{a}. 248^{b}; *Vágbhaṭa*; *Vṛiddhavágbhaṭa* 11^{a}. 35^{a}; *Viṣvámitra* 442^{a}; *Vṛindaṭíká* 197^{b}; *Sárngadhara* 22^{a}. 28^{a}. 187^{a}. 189^{a}. 192^{a}; *Suṣruta*; *Vṛiddhasuṣruta* 125^{b}. 222^{b}; *Hárita*. Quorum in numero Suṣrutae, Vágbhaṭae, Charakae plurima debet, res vero ab iis traditas melius disposuit, et terminos technicos permultos explicavit. Quae in opere '*Wise*, Commentary on the Hindu System of Medicine' traduntur, maximam partem ex Bhávaprakáṣa nec tamen satis accurate excerpta sunt.

De codice Havniensi cf. Westergaard Catal. p. 104. Codex anno 1824 exaratus est. (WILSON 294.)

[1] Hoc caput in sectiones (khaṇḍa) tres divisum est.
[2] Cf. *Bhímasenena* nirmitam prapánakam 122^{a}.

744.

Foll. 10–59. Linn. 20. *Bhávaprakáṣae* capita quatuor prima, et quinti initium. (B.)

I. fol. 16^b; II. fol. 41^a; III. fol. 45^a; IV. fol. 59^a.

Haec folia post annum 1816 exarata sunt. (WILSON 292^b.)

745.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 92. Long. $16\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Rugviniṣchayas, quo libro *Mádhavas*, Indukarae filius, octoginta morborum causas et symptomata (diagnosin) adumbravit. (A.) Incipit:

प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं ।
स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं ॥१॥
नानामुनीनां वचनैरिदानीं समासतः सद्भिषजां नियोगात् ।
सोपद्रवारिष्टनिदानलिङ्गो निवध्यते रोगविनिश्चयोऽयं ॥२॥
नानातन्त्रविहीनानां भिषजामल्पमेधसां ।
सुखं विज्ञातुमातङ्कमयमेव भविष्यति ॥३॥

निदानं पूर्वरूपाणि रूपाण्युपशयस्तथा । संप्राप्तिश्चेति विज्ञानं रोगाणां पंचधा स्मृतं ॥४॥[1] निमित्तहेत्वायतनप्रत्ययोत्थानकारणैः । *nidánam* áhuḥ paryáyaiḥ. *Prágrúpaṃ* येन लक्ष्यते ॥५॥ उत्पित्सुरामयो दोषविशेषेणानधिष्ठितः । लिंगमव्यक्तमल्पत्वाद्व्याधीनां तद्यथायथं ॥६॥ tad eva (i. e. púrvarúpam) *vyaktatáṃ* yátaṃ *rúpam* इत्यभिधीयते । संस्थानं व्यंजनं लिंगं लक्षणं चिह्नमाकृतिः ॥७॥[2] हेतुव्याधिविपर्यस्तविपर्यस्तार्थकारिणां । औषधान्नविहाराणामुपयोगं सुखावहं ॥८॥ vidyád *upaṣayaṃ* व्याधेः स हि सात्म्य इति स्मृतः । विपरीतोऽनुपशयो व्याध्यसात्म्याभिसंज्ञितः ॥९॥ यथादुष्टेन दोषेण यथा चानुविसर्पता । निर्वृत्तिरामस्यासौ *sampráptir* जातिरागतिः ॥१०॥

Morbos singulos hoc ordine disposuit: 1. *jvara*, febris. Incipit: दक्षापमानसंक्रुद्धरुद्रनिःश्वाससंभवः । ज्वरोऽष्टधा पृथग्द्वंद्वसंघातागंतुजः स्मृतः ॥१॥ मिथ्याहारविहाराभ्यां दोषा ह्यामाशयाश्रयाः । वहिर्निरस्य कोष्ठाग्निं ज्वरदाः स्यू रसानुगाः ॥२॥ स्वेदावरोधः संतापः सर्वांगग्रहणं तथा । युगपद्यत्र रोगेषु स ज्वरो व्यपदिश्यते ॥३॥ 2. *atísára*, dysenteria: गुर्वतिस्निग्धरूक्षोष्णद्रवस्थूलातिशीतलैः । विरुद्धाध्यशनाजीर्णैरसात्म्यैश्चातिभोजनैः ॥१॥ स्नेहाद्यैरतियुक्तैश्च मिथ्यायुक्तैर्विषैर्भयैः । शोकदुष्टांबुमद्यातिपानैः सात्म्यर्तुपर्ययैः ॥२॥ जलातिरमणैर्वेगविघातैः कृमिदोषतः । नृणां भवत्यतीसारो लक्षणं तस्य वक्ष्यते ॥३॥ 3. *grahaṇíroga*, diarrhoea: अतीसारे निवृत्तेऽपि मंदाग्नेरहिताशिनः । भूयः संदूषितो वह्निर्ग्रहणीमभिदूषयेत् ॥१॥ एकैकशः सर्वशश्च दोषैरत्यर्थमूर्छितैः । सा दुष्टा बहुशो भुक्तमाममेव विमुंचति ॥२॥ पक्वं वा सरुजं पूति मुहुर्वद्धं मुहुर्द्रवं । ग्रहणीरोगमाहुस्तमायुर्वेदविदो जनाः ॥३॥ 4. *arṣas*, haimorrhois: पृथग्दोषैः समस्तैश्च शोणितात्सहजानि च । अर्शांसि षट्प्रकाराणि विद्याद्गुदवलित्रये ॥१॥ दोषास्त्वङ्मांसमेदांसि संदूष्य विविधाकृतीन् । मांसांकुरानपानादौ कुर्वंत्यर्शांसि तान्जगुः ॥२॥ 5. *agnimándya* (dyspepsy), 6. *ajírṇa* (indigestion), 7. *vishúchiká* (cholera), 8. *alasaka* (drum-belly), 9. *vilambiká* (constipation)[3]: मंदस्तीक्ष्णोऽथ विषमः समश्चेति चतुर्विधः । कफपित्तानिलाधिक्यात्तत्साम्याज्जाठरोऽनलः ॥१॥ विषमो वातजान्रोगांस्तीक्ष्णः पित्तसमुद्भवान् । करोत्यग्निस्तथा मंदो विकारान्कफसंभवान् ॥२॥[4] 10 (fol. 14^a = B. 55^a = C. 17^a) *kṛimi*, vermes: कृमयस्तु द्विधा प्रोक्ता वाह्याभ्यंतरभेदतः । वहिर्मलासृग्विड्जन्मभेदाच्चतुर्विधाः ॥१॥ 11. *páṇḍu*, icterus: पांडुरोगाः स्मृताः पंच वातपित्तकफैस्त्रयः । चतुर्थः संनिपातेन पंचमो भक्षणान्मृदः ॥१॥ व्यवायमम्लं[5] लवणानि मद्यं मृदं दिवास्वापमतीव तीक्ष्णं । निषेवमाणस्य प्रदूष्य रक्तं दोषास्त्वचं पांडुरतां नयंति ॥२॥ Hujus morbi species duae 12. *kámalá* (kumbhakámalá) et 13. *halímaka* exstant. 14. *raktapitta*, haemorrhagia: घर्मव्यायामशोकाध्वव्यवायैरतिसेवितैः । तीक्ष्णोष्णक्षारलवणैरम्लैः कटुभिरेव च ॥१॥ पित्तं विदग्धं स्वगुणैर्विदहत्याशु शोणितं । ततः प्रवर्तते रक्तमूर्ध्वं वाधो द्विधापि वा ॥२॥ ऊर्ध्वं नासाक्षिकर्णास्यैर्मेढ्रयोनिगुदैरधः । कुपितं रोमकूपैस्तु समस्तैस्तत्प्रवर्तते ॥३॥ 15. *rájayakshman*, phthisis pulmonalis: वेगरोधात्क्षयाच्चैव साहसाद्विषमाशनात् । त्रिदोषो जायते यक्ष्मा गदो हेतुचतुष्टयात् ॥१॥ कफप्रधानैर्दोषैस्तु रुद्धेषु रसवर्त्मसु । अतिव्यवायिनो वापि क्षीणे रेतस्यनंतराः । क्षीयंते धातवः सर्वे ततः शुष्यति मानवः ॥२॥ 16. *kása*, tussis: धूमोपघाताद्रजसस्तथैव व्यायामरूक्षान्ननिषेवणाच्च । विमार्गगत्वादथ भोजनस्य वेगावरोधात्क्षवथोस्तथैव ॥१॥ प्राणो ह्युदानानुगतः प्रदुष्टः संभिन्नकांस्यस्वनतुल्यघोषः । निरेति वक्त्रात्सहसा स दोषो मनीषिभिः कास इति प्रदिष्टः ॥२॥ 17. *hikká*, singultus: विदाहिगुरुविष्टंभिरूक्षाभिष्यंदिभोजनैः । शीतपानाशनस्थानरजोधूमातपानिलैः ॥१॥ व्यायामकर्मभाराध्ववेगाघातापतर्पणैः । हिक्का श्वासश्च कासश्च नृणां समुपजायते ॥२॥ मुहुर्मुहुर्वायुरुदेति सस्वनो यकृत्प्लिहांत्राणि मुखादि वाक्षिपन् । स घोषवानाशु हिनस्त्यसून्यतस्ततस्तु हिक्केत्यभिधीयते बुधैः ॥३॥ 18. *ṣvása*, asthma: महोर्ध्वच्छिन्नतमकक्षुद्रभेदैस्तु पंचधा । भिद्यते स महाव्याधिः श्वास एको विशेषतः ॥१॥ प्राग्रूपं तस्य हृत्पीडा शूलमाध्मानमेव च । आनाहो वक्त्रवैरस्यं शंखनिस्तोद एव च ॥२॥ यदा स्रोतांसि संरुध्य मारुतः कफपूर्वकः । विष्वग्व्रजति संरुद्धस्तदा श्वासान्करोति सः ॥३॥ 19. *svarabheda*, raucitas: अत्युच्चभाषणविषाध्ययनाभिघातसंदूषणैः प्रकुपिताः पवनादयस्तु । स्रोतःसु ते स्वरवहेषु गताः प्रतिष्ठां हन्युः स्वरं भवति चापि हि षड्विधः सः ॥१॥ 20 (fol. 22^b = 81^b = 28^b). *arochaka*, nausea: वातादिभिः शोकभयातिलोभक्रोधैर्मनोघ्नाशनरूपगंधैः । अरो-

---

[1] Quae sequuntur, collatis codicibus B. C. et commentarii ope emendata sunt.

[2] Haec sex vocabula *rúpae* synonyma sunt.

[3] Nomina uncis inclusa e Wisei libro extracta sunt.

[4] In codice C. *bhasmaka* (bulimy) additur.

[5] व्यायाममम्लं A.

चक्राः स्युः ॥ 21. *chhardi*, vomitus: दुष्टैर्दोषैः पृथक्सर्वैर्वीभत्सालोकनादिभिः । छर्दयः पंच विज्ञेयास्तासां लक्षणमुच्यते ॥१॥ 22. *tṛishṇá*, sitis: भयश्रमाभ्यां बलसंक्षयाद्वा ऊर्ध्वं चितं पित्तविवर्धनैश्च । पित्तं सवातं कुपितं नराणां तालुप्रपन्नं जनयेत्पिपासां ॥१॥ 23. *múrchhá*, animi defectus: क्षीणस्य बहुदोषस्य विरुद्धाहारसेविनः । वेगाघातादभिघाताद्धीनसत्वस्य वा पुनः ॥१॥ करणायतनेषूग्रा बाह्येष्वभ्यंतरेषु च । निवसंति यदा दोषास्तदा मूर्छंति मानवाः ॥२॥ संज्ञावहासु नाडीषु पिहितास्वनिलादिभिः । तमोऽभ्युपैति सहसा सुखदुःखव्यपोहकृत् ॥३॥ सुखदुःखव्यपोहाच्च नरः पतति काष्ठवत् । मोहो मूर्छेति तामाहुः षड्विधा सा प्रकीर्तिता ॥४॥ 24. *madátyaya*, ebrietas: ये विषस्य गुणाः प्रोक्तास्ते मद्येऽपि प्रतिष्ठिताः । तेन मिथ्योपयुक्तेन भवत्युग्रो मदात्ययः ॥१॥ किंतु मद्यं स्वभावेन यथैवान्नं तथा स्मृतं । अयुक्तियुक्तं रोगाय युक्तियुक्तं यथामृतं ॥२॥ 25. *dáha*, aestus: त्वचं प्राप्तः स पानोष्मा पित्तरक्ताभिमूर्छितः । दाहं प्रकुरुते घोरं पित्तवत्तत्र भेषजं ॥१॥ 26. *unmáda*, insania, et 27. *bhútonmáda*, furor lymphaticus: मदयंत्युद्धता दोषा यस्मादुन्मार्गमागताः । मानसोऽयमतो व्याधिरुन्माद इति कीर्तितः ॥१॥ एकैकशः सर्वशश्च दोषैरत्यर्थमूर्छितैः । मानसेन च दुःखेन स पंचविध उच्यते ॥२॥ विषाद्भवति षष्ठश्च यथास्वं तत्र भेषजं । स चाप्रवृद्धस्तरुणो मदसंज्ञां बिभर्ति हि ॥३॥ 28. *apasmára*, morbus comitialis: तमःप्रवेशसंरंभो दोषोद्रेकहतस्मृतिः । अपस्मार इति ज्ञेयो गदो घोरश्चतुर्विधः ॥१॥ हृत्कंपः शून्यता स्वेदो ध्यानं मूर्छा प्रमूढता । निद्रानाशश्च तस्मिंस्तु भविष्यति भवत्यथ etc. ॥२॥ 29. *vátavyádhi* (nervous diseases): रूक्षशीताल्पलघ्वन्नव्यवायातिप्रजागरैः । विषमादुपचाराच्च दोषासृक्स्रवणादपि ॥१॥ लंघनप्लवनात्यध्वव्यायामातिविचेष्टितैः । धातूनां संक्षयाच्चिंताशोकरोगादिकर्षणात् ॥२॥ वेगसंधारणादामादभिघातादभोजनात् । मर्मबाधाद्गजोष्ट्राश्वशीघ्रयानापतंसनात् ॥३॥ देहे स्रोतांसि रिक्तानि पूरयित्वानिलो बली । करोति विविधान्व्याधीन्सर्वांगैकांगसंश्रितान् ॥४॥ 30 (fol. $34^b = 119^b = 44^a$). *vátavyádhi* (cf. Wise, p. 266): लवणाम्लकटुक्षारस्निग्धोष्णाजीर्णभोजनैः । क्लिन्नशुष्कांबुजानूपमांसपिण्याकमूलकैः ॥१॥ कुलत्थमाषनिष्पावशाकादिपललेक्षुभिः । दध्यारनालसौवीरशुक्ततक्रसुरासवैः ॥२॥ विरुद्धाध्यशनक्रोधदिवास्वप्नप्रजागरैः । प्रायशः सुकुमाराणां मिथ्याहारविहारिणां । स्थूलानां सुखिनां चापि कुप्यते वातशोणितं ॥३॥ 31 (*úrustambha*, paralysis of the lower extremities, Wilson; cf. Wise, p. 390): शीतोष्णद्रवसंशुष्कगुरुस्निग्धैर्निषेवितैः । जीर्णाजीर्णे तथायाससंक्षोभस्वप्नजागरैः ॥१॥ सश्लेष्ममेदःपवनमाममत्यर्थसंचितं । अभिभूयेतरं दोषमूरू चेत्प्रतिपद्यते ॥२॥ सक्थ्यस्थिनी प्रपूर्यांतः श्लेष्मणा स्तिमितेन च । तदा स्तभ्नाति तेनोरू स्तब्धौ शीतावचेतनौ ॥३॥ 32. *ámavāta* (acute rheumatism): विरुद्धाहारचेष्टस्य मंदाग्नेर्निश्चलस्य च । स्निग्धं भुक्तवतो ह्यन्नं व्यायामं कुर्वतस्तथा ॥१॥ वायुना प्रेरितो ह्यामः श्लेष्मस्थानं प्रधावति । तेनात्यर्थं विदग्धोऽसौ धमनीः प्रतिपद्यते ॥२॥ वातपित्तकफैर्भूयो दूषितः सोऽन्नजो रसः । स्रोतांस्यभिष्यंदयति नानावर्णोऽतिपिच्छलः ॥३॥ 33. *ṣúla*, dolor colicus: (अनंगनाशाय हरस्त्रिशूलं etc. ॥१॥ स विष्णुहुंकारविमोहितात्मा etc. ॥२॥) दोषैः पृथक्समस्तामद्वंद्वैः शूलोऽष्टधा भवेत् । सर्वेष्वेतेषु शूलेषु प्रायेण पवनः प्रभुः ॥३॥ 34. *udávarta* (retention of discharges): वातविण्मूत्रजृंभाश्रुक्षवोद्गारवमींद्रियैः । क्षुत्तृष्णोच्छ्वासनिद्राणां धृत्योदावर्तसंभवः ॥१॥ Huic 35. *ánáha* (Wise, p. 353) adjungitur. 36. *gulma* (swellings in the abdomen): दुष्टा वातादयोऽत्यर्थं मिथ्याहारविहारतः । कुर्वंति पंचधा गुल्मं कोष्ठांतर्ग्रंथिरूपिणं ॥१॥ तस्य पंचविधं स्थानं पार्श्वे हृन्नाभिवस्तयः । हृन्नाभ्योरंतरे ग्रंथिः संचारी यदि वाचलः । वृत्तश्च योऽपचयवान्स गुल्म इति कीर्तितः ॥२॥ 37. *hṛidroga*, cardialgia: अत्युष्णगुर्वम्लकषायतिक्तश्रमाभिघाताध्यशनप्रसंगैः । संचिंतनैर्वेगविधारणैश्च हृदामयः पंचविधः प्रदिष्टः ॥१॥ दूषयित्वा रसं दोषा विगुणा हृदयं गताः । हृदि बाधां प्रकुर्वंति हृद्रोगं तं प्रचक्षते ॥२॥ 38. *mútrakṛichhra*, stranguria: व्यायामतीक्ष्णौषधरूक्षमद्यप्रसंगनित्यद्रुतपृष्ठयानात् । आनूपमांसाध्यशनादजीर्णात्स्युर्मूत्रकृच्छ्राणि नृणां तथाष्टौ ॥१॥ पृथङ्मलाः स्वैः कुपिता निदानैः सर्वेऽथवा कोपमुपेत्य बस्तौ । मूत्रस्य मार्गं परिपीडयंति यदा तदा मूत्रयतीह कृच्छ्रात् ॥२॥ 39. *mútrágháta* (Wise, p. 364): जायंते कुपितैर्दोषैर्मूत्राघातास्त्रयोदश । प्रायो मूत्रविघाताद्यैर्वातकुंडलिकादयः ॥१॥ 40 (fol. $43^b = 145^b = 54^a$). *aṣmarí*, calculus: वातपित्तकफैस्तिस्रश्चतुर्थी शुक्रजा परा । प्रायः श्लेष्माश्रयाः सर्वा अश्मर्यः स्युर्यमोपमाः ॥१॥ 41–43. *prameha* (Wise, p. 359), *madhumeha, piḍiká*: आस्यासुखं स्वप्नसुखं दधीनि ग्राम्यौदकानूपरसः पयांसि । नवान्नपाने गुडमैक्षवं च प्रमेहहेतुः कफकृच्च सर्वं ॥१॥ 44. *medas*, obesitas: अव्यायामदिवास्वप्नश्लेष्मलाहारसेविनः । मधुरोऽन्नरसः प्रायः स्नेहान्मेदो विवर्धयेत् ॥१॥ मेदसावृतमार्गत्वात्पुष्यंत्यन्ये न धातवः । मेदस्तु चीयते तस्मादशक्तः सर्वकर्मसु ॥२॥ 45. *udara*, uteri inflatio: रोगाः सर्वेऽपि मंदाग्नौ सुतरामुदराणि च । अजीर्णान्मलिनैरन्नैर्जायंते मलसंचयात् ॥१॥ रुद्ध्वा स्वेदांबुवाहीनि दोषाः स्रोतांसि संचिताः । प्राणाग्न्यपानान्संदूष्य जनयंत्युदरं नृणां ॥२॥ 46. *ṣotha*, tumor: रक्तपित्तकफान्वायुर्दुष्टो दुष्टान्बहिःसिराः । नीत्वा रुद्धगतिस्तैर्हि कुर्यात्त्वङ्मांससंश्रयं । सोत्सेधं संहतं शोथं तमाहुर्निश्चयादतः ॥१॥ 47. *vṛiddhi* (Wise, p. 370): क्रुद्धोऽनूर्ध्वगतिर्वायुः शोथशूलकरश्चरन् । मुष्कौ वंक्षणतः प्राप्य फलकोषाभिवाहिनीः । प्रपीड्य धमनीर्वृद्धिं करोति फलकोषयोः ॥१॥ 48. *galagaṇḍa*, struma: निबद्धः श्वयथुर्यस्य मुष्कवल्लंबते गले । महान्वा यदि वा ह्रस्वो गलगंडं तमादिशेत् ॥१॥ वातः कफश्चापि गले प्रदुष्टो मन्ये तु संसृत्य तथैव मेदः । कुर्वंति गंडं क्रमशः स्वलिंगैः समन्वितं तं गलगंडमाहुः ॥२॥ Eodem capite 49. *gaṇḍamálá* (scrofulous swellings), 50. *granthi*, 51. *apachí*, 52. *arbuda* tractantur. 53. *ṣlípada*, elephantiasis: यः सज्वरो वंक्षणतो भृशार्तिः शोथो नृणां पादगतः क्रमेण । तच्छ्लीपदं स्यात्करकर्णनेत्रशिश्नौष्ठनासास्वपि केचिदाहुः ॥१॥ 54. *vidradhi*: त्वग्रक्तमांसमेदांसि प्रदूष्यास्थिसमाश्रिताः । दोषाः शोफं शनैर्घोरं जनयंत्युच्छ्रिता भृशं ॥१॥ महामूलरुजावंतं वृत्तं वाप्यथवायतं । स विद्रधिरिति ख्यातो विज्ञेयः

षड्विधश्च सः ॥२॥ 55–59. de variis ulceribus et tuberibus. 55. *vranaśotha* (Wise, p. 187): एकदेशोत्थितः शोथो व्रणानां पूर्वलक्षणं । षड्विधः स्यात्पृथक्सर्वैर्दोषैस्तागंतुकस्तथा ॥१॥ शोथाः षडेते विज्ञेयाः प्रागुक्तैः शोथलक्षणैः । विशेषः कथ्यते तेषां पक्वापक्वविनिश्चये ॥२॥ 56. *śárîravraṇa:* द्विधा व्रणः परिज्ञेयः शारीरागंतुभेदतः । दोषैराद्यस्तयोरन्यः शस्त्रादिक्षतसंभवः ॥१॥ 57. *sadyovraṇa:* नानाधारामुखैः शस्त्रैर्नानास्थाननिपातितैः । भवंति नानाकृतयो व्रणास्तांस्तान्निबोध मे ॥१॥ छिन्नं भिन्नं तथा विद्धं क्षतं पिच्चितमेव च । घृष्टमाहुस्तथा षष्ठं तेषां वक्ष्यामि लक्षणं ॥२॥ 58. *bhagnavraṇa:* भग्नं समासाद्द्विविधं वदंति कांडे च संधौ च हि तत्र संधौ । उत्पिष्टविश्लिष्टविवर्तितं च तिर्यग्गतं क्षिप्तमधश्च षोढा ॥१॥ 59. *nádîvraṇa:* यः शोफमाममतिपक्वमुपेक्षतेऽज्ञो यो वा व्रणं प्रचुरपूयमसाधुवृत्तः । अभ्यंतरं प्रविशति प्रविदार्य तस्य स्थानानि पूर्वविहितानि ततः सपूयः ॥१॥ 60 (fol. $58^a = 189^b = 73^b$). *bhagandara* (Wise, p. 388): गुदस्य द्व्यंगुले क्षेत्रे पार्श्वतः पिडकार्तिकृत् । भिन्ना भगंदरो ज्ञेयः स च पंचविधो मतः ॥१॥ 61. *upadanśa* (Wise, p. 373): हस्ताभिघातान्नखदंतघातादधावनादत्युपसेवनाद्वा । योनिप्रदोषाच्च भवंति शिश्ने पंचोपदंशा विविधापचारैः ॥१॥ 62. *śúkadosha* (Wise, p. 380): अक्रमाच्छेफसो वृद्धिं योऽभिवांछति मूढधीः । व्याधयस्तस्य जायंते दश चाष्टौ च शूकजाः ॥१॥ 63. *kushṭha*, lepra: विरोधीन्यन्नपानानि द्रवस्निग्धगुरूणि च । भजतामागतां छर्दिं वेगांश्चान्यान्प्रतिघ्नतां ॥१॥ etc. 64–66. *śítapitta, udarda, koṭha* (Wise, p. 269): शीतमारुतसंस्पर्शात्प्रदुष्टौ कफमारुतौ । पित्तेन सह संभूय बहिरंतर्विसर्पतः ॥१॥ पिपासारुचिहृल्लासदेहसादांगगौरवं । रक्तलोचनता तेषां पूर्वरूपस्य लक्षणं ॥२॥ 67. *amlapitta* (Wise, p. 353): विरुद्धदुष्टाम्लविदाहिपित्तप्रकोपिपानान्नभुजो विदग्धं । पित्तं स्वहेतूपचितं पुरा यत्तदम्लपित्तं प्रवदंति संतः ॥१॥ 68. *visarpa* (erysipelas): लवणाम्लकटूष्णादिसेवनाद्दोषकोपतः । विसर्पः सप्तधा ज्ञेयः सर्वतः परिसर्पणात् ॥१॥ 69. *visphoṭa*, pustula: कट्वम्लतीक्ष्णोष्णविदाहिरूक्षक्षारैरजीर्णाध्यशनातपैश्च । तथर्तुदोषेण विपर्ययेण कुप्यंति दोषाः पवनादयस्तु ॥१॥ त्वचमाश्रित्य ते रक्तं मांसास्थीनि प्रदूष्य च । घोरान्कुर्वंति विस्फोटान्सर्वान् ज्वरपुरःसरान् ॥२॥ 70 (fol. $65^b = 209^b = 83^a$). *masúriká*, variolae: कट्वम्ललवणक्षारविरुद्धाध्यशनाशनैः । दुष्टनिष्पावशाकाद्यैः प्रदुष्टपवनोदकैः ॥१॥ क्रूरग्रहेक्षणाच्चापि देशे दोषाः समुद्धताः । जनयंति शरीरेऽस्मिन्दुष्टरक्तेन संगताः । मसूराकृतिसंस्थानाः पिटकाः स्युर्मसूरिकाः ॥२॥ 71. *kshudraroga*, de quadraginta morbis minoribus (Wise, p. 412): स्निग्धा सवर्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्गसंनिभा । कफवातोत्थिता ज्ञेया बालानामजगल्लिका ॥१॥ etc. (Suśruta I, 292.) 72. *mukharoga*, oris morbi sexaginta quinque: कर्कशौ परुषौ स्तब्धौ संप्राप्तानिलवेदनौ । दाल्येते परिपाल्येते ओष्ठौ मारुतकोपतः etc. 73. *karṇaroga*, triginta tres aurium morbi: समीरणः श्रोत्रगतोऽन्यथा चरन् समंततः शूलमतीव कर्णयोः । करोति दोषैश्च यथास्वमावृतः स कर्णशूलः कथितोऽतिकष्टः ॥१॥ 74. *násároga*, triginta et unus nasi morbi: आनह्यते यस्य विशुष्यते च प्रक्लिद्यते धूप्यति चापि नासा । न वेत्ति यो गंधरसांश्च जंतुर्जुष्टं व्यवस्येत्तमपीनसेन ॥१॥ 75. *netraroga*, oculorum morbi: उष्णाभितप्तस्य जलप्रवेशाद्दूरेक्षणात्स्वप्नविपर्ययाच्च । स्वेदाद्रजोधूमनिषेवणाच्च छर्देर्विघातादमनातियोगात् ॥१॥ द्रवान्नपानातिनिषेवणाच्च विण्मूत्रसंधानिलसंग्रहाच्च । प्रसक्तसंरोदनशोककोपाच्छिरोभिघातादतिमद्यपानात् ॥२॥ तथा ऋतूनां च विपर्ययेण क्लेशाभिघातादतिमैथुनाच्च । वाष्पग्रहात्सूक्ष्मनिरीक्षणाच्च नेत्रे विकाराञ्जनयंति दोषाः ॥३॥ 76. *śiroroga*, capitis dolor: शिरोरोगास्तु जायंते वातपित्तकफैस्त्रिभिः । संनिपातेन रक्तेन क्षयेण कृमिभिस्तथा ॥१॥ 77. de mulierum morbis. 78. *bálaroga*, infantium morbi. 79. *visha*, de venenis: स्थावरं जंगमं चैव द्विविधं विषमुच्यते । मूलाद्यात्मकमाद्यं स्यात्परं सर्पादिसंभवं ॥१॥ निद्रां तंद्रां क्लमं दाहं संपाकं लोमहर्षणं । शोफं चैवातिसारं च कुरुते जंगमं विषं ॥२॥

Codex post annum 1815 exaratus est. (Wilson 42.)

746.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 283. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10, 11.

Mádhavae Rugviniśchayas, cum commentario, *Átankadarpaṇa* appellato, quem Vaidya-*Váchaspatis*, Pramodae filius, composuit. Scholiasta his versibus praefatur: तुलशीकुसुमं दधत्तमालप्रतिमं वल्लवगोपवल्लप्रसक्तं किमपि त्रिभुवनैकमूलकंदं परमानंदमहं महः स्मरामि १ Śrí-*Hammíra*-nareśvaraḥ समभवत्प्रौढप्रतापानलज्वालाजालकरालदग्धपवनप्राग्भारशुष्केंधनः यस्य क्षौतुसभांगणेष्वपि यशः स्वर्लोककल्लोलिनीकल्लोलामलमंगनाः सुमनसां गायंति रोमांचिताः २ प्रत्यर्थिक्षितिनाथसार्थ etc. ॥३॥ तस्याभवद्वैद्यवरः प्रभूतविश्वासपात्रं विदितश्चरित्रैः प्रमोदनामा सकलप्रमोदी कलाविलासैकनिधिर्द्विजेंद्रः ४ ज्येष्ठो भवत्तस्य सुतः प्रशस्तः शास्त्रार्थवेत्ता शिवशक्तिचेताः *Rauśarma*-námná प्रथितः कलाभिर् *Mahammada*-kshoṇipateḥ sabháyám ५ अन्यो पि तस्यास्ति सुतः कनीयान् वाचस्पति सत्वगुणैकसंगतिः महोदयाः प्रीतिमतः समस्ता यं वैद्यविद्याः स्वयमभ्यजीगमन् ६ भृगुवचनविकारैश्चारुचंचच्चरित्रैश्चरकचतुरचेताः सुश्रुते सुश्रुतो यः कपिलमतिवयस्यैर्ब्रह्मविद्यारहस्यैः प्रकटितषट्बुद्धिवृद्धिकाणादसिद्धः ७ तेनोज्ज्वला विवृतिरल्पधियां हिताय संबध्यते विबुधमाधवसंग्रहस्य विज्ञाय तार्किकवरैकविचारवेद्यं वैषम्यगुंफणवशान्मधुकोषवंधं ८ ॥

Praeter medicos antiquiores hos fere auctores laudat: *Kárttika* fol. 118^b. 235^a; *Gadádhara* 34^a. 95^b; *Gayadása* 118^b. 133^b; *Jagadvaidyaka* 10^b; *Jejjaṭa* 118^b. 122^a. 133^b; *Dṛiḍhabala* 94^a. 122^a. 145^b; *Bhoja* 95^b. 167^b. 168^b. 190^a. 221^b; *Videha* 11^a. 82^a. 230^b.

Codex post annum 1790 parum accurate exaratus est. (Walker 143.)

747.

Opera tria. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 217. Long. 11. Lat. $4\frac{1}{2}$.

Foll. 1–123. Linn. 8, 9. *Rugvinişchayae* textus. (C.) Hoc apographon multis distichis additiciis interpolatum est.

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 104. Ex eodem opere fragmenta Berolinensia 954, 955. desumta sunt.

Haec voluminis pars anno 1670 a Narabhaṭalílára (Jávarágráme) exarata est. (Walker 182[a].)

748.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 145. Long. $11\frac{1}{2}$. Lat. 6. Linn. 10.

Şárngadharasaṃhitá, quo libro *Şárngadharas*, Dámodarae filius, therapiam (chikitsásthánam) capitibus triginta duobus tractavit. Incipit:

श्रियं स दद्याद्भवतां पुरारिर्यदंगतेजःप्रसरे भवानी ।
विराजते निर्मलचंद्रिकायां महौषधीव ज्वलिता हिमाद्रौ ॥१॥
प्रसिद्धयोगा मुनिभिः प्रयुक्ताश्चिकित्सकैर्यैर्बहुशो नुभूताः ।
विधीयते शार्ङ्गधरेण तेषां सुसंग्रहः सज्जनरंजनाय ॥२॥

Opus in partes tres divisum est: *púrvakhaṇḍa*, capp. 1–7; *madhyamakhaṇḍa*, capp. 8–20; *uttarakhaṇḍa*, capp. 21–32. Capitibus sex primis auctor praecepta generalia e sútrasthána (1–4) et şárírasthána (5, 6) desumta tradit. 1. paribháshádhyáya. 2. bhaishajyakáloktidravyarasaguṇavíryavipákaşakty-ṛitushaṭkákhyánádhyáya. 3. náḍíparíkshánetraparíkshámútraparíkshádútágamanádişakunalakshaṇa-vaidyayátráşakunalakshaṇa-kálajnánanirúpaṇa. 4. dípanapáchanádiguṇoktividhi. 5. kaládikathana-sṛishṭikramakathana. 6 (inc. fol. 22[a]). áhároktigarbhotpattikumáraposhaṇoktiprakṛitilakshaṇákhyána. 7. rogagaṇanádhyáya. 8. svarasakalpaná. 9. kváthádikalpanáḍhyáya. 10. pháṇṭádikalpanádhyáya. 11 (fol. 43[b]). himakalpaná. 12. kalkakalpaná. 13. chúrṇakalpaná. 14. vaṭakádikalpaná. 15. avalehakalpaná. 16 (fol. 60[a]). ghṛitakalpaná. 17. tailakalpaná. 18. ásavárishṭakalpaná. 19. dhátúpadhátuşodhanamáraṇakalpaná. 20. rasakalpanávidhi. 21. snehapánavidhi. 22 (fol. 90[b]). svedavidhi. 23. vamanavidhi. 24. virechanavidhi. 25. nirúhavastividhi. 26 (fol. 100[a]). uttaravastividhi. 27. nasyavidhi. 28. dhúmapánavidhi. 29. gaṇḍúshakavalapratisáraṇavidhi. 30. lepamúrdhatailakarṇapúraṇavidhi. 31. şoṇitasrávavidhi. 32. netraprasádanakarma.

Operis epilogus hic: आयुर्वेदसमुद्रस्य गूढार्थमणिसंचयाः । ज्ञाताः कैश्चिद्बुधैस्तैस्तु कृता विविधसंहिताः ॥ किंचिदर्थं ततो नीत्वा कृतेयं संहिता मया । कृपाकटाक्षविक्षेपमस्यां कुर्वंतु साधवः ॥ विविधगदार्तिदरिद्रानाशनं या हरिरमणीव करोति योगरत्नैः । विलसतु शार्ङ्गधरस्य संहिता सा कविहृदयेषु सरोजनिर्मलेषु ॥ Foliis 122–145. index continetur.

Liber nuper Benaris editus esse dicitur. De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 281.

Codex anno 1801 exaratus est. (Wilson 293.)

749.

Foll. 118–122[a]. Capita tria, quorum primum et tertium e *Şárngadharasaṃhitá* excerpta sunt, secundum a *Malladeva* compositum est.

A. Fol. 118[b]. distt. 9. *Náḍíparíkshá*, de venarum pulsu tentando. Incipit: करस्यांगुष्ठमूले स्याद्धमनी जीवसाक्षिणी । तच्चेष्टया सुखं दुःखं ज्ञेयं कायस्य पंडितैः ॥१॥ नाडी धत्ते मरुत्कोपे जलौकासर्प्पयोर्गतिं । कुरंगकाकमंडूकगतिं पित्तप्रकोपतः ॥२॥

B. Fol. 119. distt. 25. *Kálajnánam*, a *Malladeva* compositum, quo aegrorum aut sanitatem recuperaturorum aut moriturorum indicia traduntur. Quae aut e corporis habitu, aut prodigiis et somniis colliguntur. Incipit:

महादेवं नमस्कृत्य सुरासुरनरार्चितं ।
धीमता मल्लदेवेन कालज्ञानं निगद्यते ॥१॥
आदौ वैद्येन विज्ञेयः साध्यासाध्यो गदस्तथा ।
सकलो निष्कलश्चापि जीवितं मरणं च यत् ॥२॥
सकलं कालहीनं च निष्कलं कालसंयुतं ।
इंद्रियाणां विकारेभ्यो मरणाशरणं भवेत् ॥३॥
सौम्यकांतिर्मतिश्चैव निमेषोन्मेषकारिणी ।
इत्थंभूता भवेद्रृष्टिः (bhaved dṛishṭiḥ) चिरं रोगी स जीवति ॥४॥

Desinit in disticho: इदमायुःप्रमाणं हि मल्लदेवेन भाषितं । यो न जानाति लोकेऽस्मिन् कथं वैद्यः स उच्यते ॥२५॥

C. Foll. 120–122[a]. distt. 48. *Mútraparíkshá*, de vesica inspicienda. Incipit: पश्चात् रजनीनामो घटिकानां चतुष्टये etc.

Haec folia exeunte seculo superiore exarata sunt. (Walker 137[f].)

750.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 103. Long. $12\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 8.

Hoc codice liber medicinalis continetur, a *Vṛinda* compositus, quo remedia in morbis singulis adhibenda traduntur. Incipit:

ध्यात्वा शिवं परमतत्वविचारवेद्यं
    चंडीमभीष्टफलदां सगणं गणेसं ।
धन्वन्तरिं मुनिवरं मुनिसुस्रुतादी-
    नात्रेयमुग्रतपसं मनसा प्रणम्य ॥
नानामतप्रथित दृष्टफलप्रयोगैः
    प्रस्तावचाक्यसहितैरिह सिद्धियोगैः ।
वृंदेन मंदमतिनात्महिताय सम्यक्
    संलिप्यते गदविनिश्चयाः क्रमेण ॥

Codex quum in fine mancus sit, titulus ex opere ipso erui non potest, nisi forte e corrupto illo prooemii *gahaviniṣchayáḥ* librum *Agadaniṣchaya* inscriptum fuisse conjicere liceat. *Vágbhaṭam* et *Rájamártaṇḍam* auctor aliquoties laudat.

Codex, hoc seculo ineunte negligentissime exaratus, in medio capite *Sárameyachikitsá* desinit, neque tamen duobus foliis amplius videtur deesse. (Wilson 296.)

751.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 305. Long. 19. Lat. 4. Linn. 8.

Prayogámṛitam, de pharmacia liber, a *Vaidyachintámaṇi*, Vaidyaratnae et Durgae filio, Narasinhakavirájae discipulo, compositus. Incipit: तीरे तीरे तरणितनया etc.

गोविन्दचरणद्वन्द्वममन्दजलजं भजे ।
यत्र मन्दाकिनीवारि मकरन्दकणायते ॥
श्रीवैद्यरत्नात्मज एष यत्नात्
    श्रीवैद्यचिन्तामणिनामधेयः ।
प्रवन्धवन्धे विनयोपयोगैः
    Sadvaidya-*Vṛindaṃ* नमति प्रकामं ॥

Prooemio postquam auctor de metallis ad usus medicos praeparandis necnon de diagnosi (náḍíparíkshá, jihváparíkshá, mútraparíkshá) disseruit, morborum singulorum remedia copiosissime proponit, necnon venena et medicinas vires vitamque restaurantes tractat. Quare alteram medicinae partem (chikitsásthána, kalpasthána, uttarasthána) complexus est.

Capita singula in codice nostro parum accurate indicata sunt, quamobrem pauca tantum a me excerpta sunt: rasádijáraṇavidhi fol. 16ᵃ; mútraparíkshávidhi fol. 23ᵇ; vaidyapraṣansávidhi fol. 24ᵃ; jvarachikitsá fol. 53ᵃ; atísára fol. 55ᵃ; grahaṇí fol. 65ᵃ; arṣas fol. 71ᵃ; ajírṇa fol. 76ᵃ; krimiroga fol. 77ᵃ; páṇḍuroga-kámalá-halímaka fol. 79ᵇ; raktapitta fol. 82ᵃ; rájayakshma-kshata-kshíṇa fol. 92ᵇ; kása fol. 96ᵃ; hikká fol. 96ᵇ; ṣvása fol. 99ᵇ; arochaka fol. 100ᵇ; múrchhá-bhrama-tandrá-nidrá-saṃnyása fol. 102ᵇ; dáha fol. 103ᵃ; unmáda fol. 105ᵇ; vátaroga fol. 129ᵃ; krimisútra fol. 132ᵃ; uraḥstambha fol. 132ᵇ; ámaváta fol. 138ᵇ; ṣúla fol. 145ᵇ; udávarta-ánáha fol. 145ᵇ; gulma fol. 148ᵃ; hṛidroga fol. 148ᵇ; urograha fol. 149ᵇ; mútrakṛichhra fol. 150ᵃ; mútrágháta fol. 150ᵇ; aṣmarí fol. 151ᵇ; prameha-piḍaká fol. 158ᵇ; medoroga fol. 159ᵇ; yakṛitplíhan fol. 167ᵃ; ṣotha fol. 170ᵃ; ṣlípada fol. 176ᵃ; vidradhi fol. 177ᵃ; ṣárírágantudagdhavraṇa fol. 181ᵇ; náḍívraṇa fol. 182ᵃ; bhagandara fol. 183ᵃ; upadanṣádhikára fol. 185ᵃ; phulingaroga[1] fol. 185ᵇ; ṣúkadosha fol. 186ᵃ; bhagna fol. 187ᵇ; kushṭha fol. 202ᵃ; kilása fol. 203ᵃ; ṣítapitta-udarda-koṭha fol. 204ᵃ; amlapitta fol. 207ᵇ; visarpa fol. 208ᵇ; visphoṭa fol. 209ᵇ; snáyuka fol. 210ᵃ; masúriká fol. 210ᵃ; kshudraroga fol. 213ᵇ; karṇaroga fol. 218ᵃ; pínasa fol. 221ᵇ; netraroga fol. 234ᵇ; ṣiroroga fol. 238ᵇ; pradara fol. 241ᵇ; strítánukaroga fol. 242ᵃ; somaroga fol. 243ᵃ; bandhyároga fol. 244ᵃ; kákabandhyápraṣamana fol. 244ᵃ; mṛitavatsá fol. 245ᵇ; yonivyápad fol. 247ᵃ; garbhiṇísevyásevyavidhi fol. 251ᵃ; garbhopakramaṇádividhi fol. 253ᵃ; bálarogádhyáya fol. 264ᵇ; visharoga fol. 268ᵃ; vájíkaraṇa fol. 277ᵇ; rasáyana fol. 305ᵃ.

Auctorum et librorum nomina haec pauca mihi obviam fuerunt: *Kaṇṭhárava; Mṛiḍánítantra; Yogamuktávalí; Yogaratna; Yogaratnasamuchchaya; Ratnákara; Rasayámala; Rámarája*, Náḍíprakáṣae (quem librum Ṣankarasena commentatus est) et Rasadípikae auctor; *Ṣríkaṇṭha; Sudántasena.* Plura e codicibus accuratioribus erui poterunt.

Codex post annum 1815 exaratus est. (Wilson 49.)

752.

Foll. 140–174. Linn. 13. His foliis *Yogaṣatam* continetur, ab auctore anonymo scriptum, quo morborum medicamenta distichis circiter 250. traduntur. Textui interpretatio Guzeratica addita est. Incipit: सिंदूरपूरारुणविग्रहं तं । नत्वा गणेशं त्रिगुणात्मरूपं ग्रंथाननेकान् प्रविलोक्य सर्वान् । निवध्यते सारसमुच्चयो यं ॥१॥ कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्ना चिकित्सिताद्धिप्रसृतस्य दूरं विदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य करिष्यते योगशतस्य बंधः ॥२॥ परीक्ष्य हेत्वामयलक्षणानि चिकित्सि[त]ज्ञेन चिकित्सकेन । निरामदेहस्य हि भेषजानि भवंति युक्तान्यमृतोपमानि ॥३॥ आलस्यतंद्राहृदयाद्धिशुद्धि । दौर्मप्रवत्तिर्घनता च मूत्रे । गुरूदरत्वारुचिसुप्ततामिरामान्वितं व्याधिमुदाहरंते ॥४॥

Distichon secundum et tertium initium operis antiquioris, quod et ipsum *Yogaṣata* appellatur, constituunt[2]. A quo libellus noster, in vulgi usum compilatus, omnino differt.

Haec folia anno 1711 a Devachandra (Navánagaramadhye) parum accurate exarata sunt. (Walker 181ᶠ.)

[1] Dákshiṇátyá upadanṣaviṣesham phulinga- (i. e. sphulinga) saṃjnayá vadanti.

[2] Hic, liber disticha 102. continens, cum commentariis *Amitaprabhavae* et *Rúpanayanae* in cod. E. I. H. 2357. exstat.

753.

Foll. 79–89. Linn. 18. *Kálajnánam*, temporis cognitio, libellus distichis 128. constans, *Ṣambhúnáthae*[1] tributus, quo medicinae elementa traduntur. Disticha singula interpretatio Guzeratica sequitur. Incipit:

कालज्ञानं कलायुक्तं शंभूनांतत्प्रभाषितं
देहिनां ज्ञायते मृत्युं पड्भिर्मासैर्यथाक्रमं १

ऽथै कालज्ञान ये ग्रंथ कलायुक्त छें शंभू जे माहादेव (interpres igitur opusculum a Ṣiva profectum esse opinatus est) तेणें कह्युं छे येणें ग्रंथे प्रांणीनुं आगलि ए छ मसवाडानां मृत्युं जानवुं ॥१॥

Capite primo praecepta generalia continentur. Secundum, de morbis sanabilibus, incipit: वात श्लेष्मा च पित्तं च ज्ञायते धातुदर्शनात् । भेदाभेदविभेदेन कालज्ञाने सदा ध्रुवं ॥३५॥ Tertio morbi insanabiles tractantur. Incipit: अनिलो याति पित्तस्य पित्तं जाति कफं ग्रहे कफः कंठ सनायाति जीवितं तस्य दुर्लभे ॥५०॥ Quarto venae enumerantur. Incipit: उत्तराश्च तथा लंबा मंदा च शरला (l. सरला) तथा कठिना च स्थिरा शुक्ष्मा मिद्वि (l. mṛidví) रौद्रा प्रकीर्त्तिता ॥७३॥ Quinto denique febris curatio tractatur. Incipit: ज्वरस्य प्रथमे स्थाने वैद्यकेन दिनत्रयं न देयं कथितं तोयं भेषजं न च रोगिण ॥८६॥

In fine haec subscripta sunt: इति श्रीशंभूनाथविरचिते श्रीकालज्ञाने वैद्यकविचारे ज्वरस्थानवर्णनं पंचमो समुद्देशः ॥ इति श्रीकालज्ञान समाप्तं ॥ Sequuntur vero capita duo, alterum de pulsus, alterum de vesicae examinatione (náḍíparíkshá, mútraparíkshá) agens. Prius incipit: स्नायु नाडी निसा (l. स्नसा) हंसा धमनी धरणी धरा तंतुकी जीवतज्ञाता (?) स्थिरा चामयवाचकाः ॥१॥ वातपित्तकफद्वंद्वं तृतीयं सन्निपातकं साध्यासाध्यविवेकं च सर्वनाडी प्रकाशयेत् ॥२॥ Alterum incipit: पश्चात्यरजनीयामे नाडिकाना चतुष्टये उत्थाप्या रोगिणो वैद्य मुत्रोत्सर्गं तु कारयेत् ॥१॥ आद्यधारा परित्यज्य मध्यधारासमुद्भवं स्वेतकाचमयो पात्रं क्षिप्त्वा मुत्रं परिक्षयेत् ॥२॥ Utrumque e *Ṣárngadhara-saṃhitae* capite tertio desumtum est.

Haec folia anno 1763 a Rúpavardhana exarata sunt. (WALKER 181c.)

754.

Foll. 90–109. Linn. 7. His foliis *Vaidyajívanam* continetur, quo libello *Lolimbarájas*, Divákarae filius, morborum principalium remedia ita proposuit, ut versibus singulis mulierem amatam compellaret. Quod ingenii egestate, non ubertate, et poetarum inferiorum imitatione factum esse, harum rerum gnaros non latebit. Idem metra artificiosa adhibuit. Initium, collatis codicibus aliis emendatum, hoc:

प्रकृतिसुभगात्तं प्रीतिपात्रं रमाया
दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वः ।
अरुणकमललीलां यस्य पादौ दधाते
प्रणतहरजटालीगांगरिंगत्तरंगैः ॥१॥
रत्नं वामदृशां दृशां सुखकरं श्रीसप्तशृंगास्पदं
स्पष्टाष्टादशबाहु तद्भगवतो भर्गस्य भाग्यं भजे ।
यद्भक्तेन मया घटस्तनि घटीमध्ये समुत्पाद्यते
पद्यानां शतमंगनाधरसुधास्पर्धा विधानोद्धुरं ॥२॥
Divákara-prasádena rogyárogyasamíhayá ।
Samásena vayaṃ kurmaḥ kávyaṃ sad-*Vaidyajíva-*
तथापि क्रियते ग्रंथः संति यद्यपि दुर्जनाः ।   *[nam* ॥3॥
नहि दस्युभयाल्लोको दैन्यवानिह वर्त्तते ॥४॥
येषां न चेतो ललनासु लग्नं
मग्नं न *Sáhityasudhásamudre* ।
ज्ञास्यंति ते किं नु महाप्रयासा-
नंधा यथा वारवधूविलासान् ॥५॥
गदगंजनाय चतुरैश्चरकाद्यै-
र्मुनिभिर्नृणां[2] करुणया कथितं यत् ।
अखिलं लिखामि खलु तस्य रहस्यं
स्वकपोलकल्पितमिहास्ति न किंचित् ॥६॥

गुरोरधीताखिलवैद्यविद्यः
पीयूषपाणिः कुशलः क्रियासु ।
गतस्पृहो धैर्यधरः कृपालुः
शुद्धोऽधिकारी भिषगीदृशः स्यात् ॥७॥
आदौ निदानविधिना विदध्याद्व्याधिनिश्चयं ।
ततः साध्यं समीक्षेत पश्चाद्भिषगुपाचरेत् ॥८॥
औषधं मूढवैद्यानां त्यजंतु ज्वरपीडिताः ।
परसंसर्गसंसक्तं कलत्रमिव साधवः ॥९॥
पथ्ये सति गदार्तस्य किमौषधनिषेवणं ।
पथ्येऽसति गदार्तस्य किमौषधनिषेवणं ॥१०॥[3]
इह गमिष्यति वैद्यमतिः श्रमं
प्रथममेव पुरस्तु महासुखं ।
प्रियतमस्य मृगाक्षि समागमे
नवकरग्रहणे गृहिणी यथा ॥११॥
यतः सर्वेषु रोगेषु प्रायशो बलवाञ्ज्वरः ।
अतस्तस्य प्रतीकारं प्रथमं ब्रूमहे वयं ॥१२॥

Libellus distichis circiter 220. constat. eaque in sectiones quinque distribuuntur. 1. *jvarapratíkáre* pra-

---

[1] Eidem auctori opus *Vaidyakasárasaṃgraha* sive *Hitopadeṣa* dictum adscribitur, MS. E. I. H. 2071, quo in codice *parama-ṣaiváchárya-Ṣríkanṭha-ṣiva* appellatur.

[2] *Rudrabhaṭṭa:* Ádigrahaṇách Charaka-Susruta-Vágbhaṭa-*Bhoja-Bheḍa-Bhṛigv-Agniveṣádayaḥ.*

[3] *Gomútrikábandhaḥ.*

thamo vilásaḥ fol. 96[b]; 2. *grahaṇípratíkára* fol. 98[b]; 3. *garbhiṇípratíkára*. Incipit: अतः परं कोमलवाणि कासश्वासप्रतीकारमुदीरयामः । निहंति कासं गुरुपंचमूलीकृतः कषायश्चपलासहायः ॥ Desinit in fol. 102[a]; 4. *kshayádipratíkára* fol. 107[a].

Pulvis a *Gangádhara* praeparatus (Gangádharachúrṇam) in fol. 97[b]. laudatur. Ceterum in foliis 101[b]. et 102[a]. pro Lolimbae distichis versus variantes leguntur, quibus subscriptio: '*Ratnakalá-kritam páṭhántaram*,' addita est. Neque silentio praeterierim, *Lolimbae* loco in codicibus compluribus *Lolimma* sive *Lollimma* legi.

In fine hoc distichon invenitur:

आयुर्वेदवचोविचारसमये धन्वंतरिः केवलं
सीमागानविदां दिवाकरसुधांभोधिप्रियामापतिः ।
उद्वंसः कवितांकृतां मतिमतां भूभृत्सभाभूषणं
कांतोल्याकृत वैद्यजीवनमिदं लोल्लिम्मराजः कविः ॥

Ad librum nostrum in codd. E. I. H. 2071. 2180. commentarius a *Rudrabhaṭṭa*, Koṇerabhaṭṭae filio, Vishṇus nepote, scriptus, exstat[1]. Scholiasta in fine libri haec de gente sua tradit:

Yatrágatá *Tryambakaparvatách* cha *Godávarí Sindhunadena* yuktá । tatrásti *Godátaṭamadhyadeṣe Shaṭkheṭakákhyaṃ* nagaraṃ suramyam ॥ 1 ॥ Shaṭ kheṭakair yuktam idaṃ hi, tatra *Máṇḍá*bhidho vanṣakaro babhúva । ṣrí-*Rámadevena* nṛipeṇa datto dharmádhikáraṣ cha nibandhamúlaḥ ॥ 2 ॥ Máṇḍábhidhe vanṣavare vareṇyaḥ ṣrí-*Kṛishṇa*-námá bhishag uttamo 'bhút । kṛitaṃ *subháshyaṃ* Charakasya yena, granthaṣ cha *Sáhityasudhásamudraḥ*[2] ॥ 3 ॥ *Kṛishṇád* abhúd amalakírtilatávitánaḥ ṣrí-*Hírabhaṭṭa* (Hírabhadra codex 2071.) iti vaidyakulávatansaḥ । tasmád abhúvans tanayáṣ cha pancha, guṇaiṣ cha kántyá munibhiḥ samánáḥ ॥ 4 ॥ *Náráyaṇo* jyeshṭhataraṣ cha teshám, *Omkáragranthaṣ* cha kṛito hi yena । tasyánujo Vishṇusamánakírtiḥ ṣrí-*Vishṇu*-námá bhishajáṃ vareṇyaḥ ॥ 5 ॥ tasyábhavat súnur udárakírtiḥ *Koṇera*bhaṭṭábhidhavaidyavaryaḥ (कोनेर cod. 2180. कोणेरि cod. 2071.) । granthaḥ kṛito yena cha lakshasaṃkhyaḥ, samudratulyaḥ sakalopayogí ॥ 6 ॥ Svastiṣrímatpravṛittaḥ sakalaguṇagaṇálaṃkṛito buddhimánṣ cha, svántaṣrántártiṣántiḥ, ṣrutivihitasadácháravistáradhuryaḥ । dugdábdher labdhajanmá bhishag apara iva jnánataḥ kírtitaṣ cha ṣrímach-chhrí-*Khánakhánátulasadasi* tv abhúd vaidyavidyánavadyaḥ ॥ 7 ॥ *Koṇerabhaṭṭasya* cha súnur ásít ṣrí-*Rudra*-námá jagati prasiddhaḥ । ṭíkáḥ kṛitá yena cha panchasaṃkhyáḥ samudratulyá bhishajáṃ cha mányáḥ ॥ 8 ॥ ṭíká madíyá cha bhishagvaráṇáṃ syád vṛittaye jnánavivṛiddhaye cha । vidyávatáṃ chápi vinodahetor bhishagvaráṇáṃ guṇináṃ cha koshaḥ ॥ 9 ॥ *Mirákhána*-niyogena ṭíkeyaṃ cha mayá kṛitá । tena puṇyena sakalaṃ jagad astu nirámayam ॥ 10 ॥

Haec voluminis folia anno 1708 exarata sunt. (Walker 181[d].)

[1] Incipit: नत्वा शिवां *Chirajámbáṃ* तातं कोणेरसंज्ञितं । वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥

[2] Cf. supra distichon quintum.

755.

Foll. 172–188. *Vaidyavallabhas*, i. e. medicorum amicus, quo libello, disticha 327. continente, *Ṣárngadharas*, Vaidyarájae filius, febrium sanandarum remedia tradidit. Incipit:

उदयगिरिशिरस्थो निद्रया मूढमेत-
ज्जगदगदमशेषं निर्मिमीते [ऽ]निशं यः ।
अमिततमतमिस्रोद्दामदारिद्र्यहारि-
प्रसृमरकिरणौघ[ः] स्तान्मुदे वः स देवः ॥१॥
दिव्यस्त्रीकुचपत्रवल्यविरतोल्लासैकहेतुं सुधा-
पूर्णं यः कलशं दधज्जलनिधेराविर्बभूवेच्छया ।
नानाव्याधिभरातुराखिलजगज्जीवातुरायुः स्थिरं
दिश्याद्वो दुरितौघकुंजरहरिर्देवः स धन्वंतरिः ॥२॥
रणप्रवणदानवव्रजविमुक्तशस्त्रास्त्रज-
व्रणप्रजनितव्यथाविधुरवासवाराधितौ ।
स्फुरद्गुरुतरज्वरप्रचुरतिग्मतापार्दित-
प्रजाश्रितपदांबुजौ सततमश्विनौ संस्तुमः ॥३॥
अद्वैतोदधिगाहनादविरतं विध्वस्ततापत्रयः
स्वांताविःकृतनित्यनिर्मलचिदानंदप्रबोधोदयः ।
वैकुंठाश्रमसंज्ञया यतिपतिर्वै स्यान्नमस्यास्पदं
कस्यायं निगमांतशास्त्रविलसत्कांतारकंठीरवः ॥४॥
प्रणम्य पद्मासनदक्षदस्र-
सहस्रदृक्काशिपतीन् गुरूंश्च ।
ज्वरस्य हेत्वाकृतिभेषजानि
वदामि किंचिद्विबुधप्रियेऽस्मिन् ॥५॥ etc.

मृगामयाख्यो मृगजातिपूक्तः प्रलेपको [ऽ]जाविषु चूर्णकोऽन्ने । उष्णीषसंज्ञः सरीसृपेषु पचप्रिसूनेषु च नीलिकाप्सु ॥११॥ कुंकुमको गोधूमे ज्योतिःकस्त्वौषधीषु सर्वासु । ग्रंथिकासंज्ञा व्रततातिवियभिधानैर्ज्वरा कथिताः ॥१२॥ दुष्टाः स्वहेतुभिरुपेत्य मला प्रकाममामासयं च रसमाममयोप्ययुक्ताः । रुध्वा जवाद्रसवहानि शिरामुखानि पक्वाशयात् ज्वलनमाशु वहिर्निरस्य । व्याप्याखिलामपि तनुं परितस्तपंतो निर्वर्त्तयंति सपदि ज्वरमात्मरूपं ॥१३॥ तं वातपित्तकफसंकरसंनिपातागंतुप्रभेदत इहाष्टविधं वदंति । भेदान्पुनः क्षयविवृद्धिविशेषभिन्नदोषोद्भवान्न गणयंति हि सुश्रुताद्याः ॥१४॥

Fol. 173[b]. Vátajvarapratíkára. Pittajvarapratíkára. Fol. 174[a]. Ṣleshmajvarapratíkára. Vátapittajvarapratíkára. Fol. 174[b]. Vátaṣleshmajvarapratíkára. Ṣleshmapittajvarapratíkára. Fol. 176[a]. Saṃdhigachikitsá. Fol. 176[b]. Antakajvara. Fol. 177[b]. Rugdáhapratíkára. Chitta-

bhramachikitsá. Fol. 178^b. Karṇakapratíkára: श्वयथुरतिवहुव्यथस्त्रिदोषज्वरविरतेर्भवति सृतेरधो यः । प्रलपनमदमोहकंपकंठग्रहबधिरत्वकरः स कर्णकाख्यः ॥ Fol. 178^b. Kaṇṭhakubjapratíkára: हनुस्तंभदाहारुचिश्वासकंपप्रलापाभितापव्यथामोहसंपत् । शिरोरुग्ज्वरो येन रोधो गलस्य ध्रुवं जायते कंठकुब्जः स्मृतः सः ॥ Fol. 179^a. Ṣítagátrapratíkára. Tandrikachikitsá. Fol. 179^b. Pralápapratíkára. Raktashṭhívípratíkára. Fol. 180^a. Bhugnanetrapratíkára. Fol. 180^b. Samnipátabhairavo rasaḥ. Fol. 181^a. Abhinyásachikitsá. Jihvakachikitsá.

In fine haec leguntur:

सुधीरभूत्संसदि भूपतीनां
सन्मानभाग्नागवरवंशजन्मा ।
दोषज्ञमान्यः सुकविः कलावान्
दयानिधानं भुवि देवराजः ॥
तस्यात्मजः शार्ङ्गधरस्त्रिलोकी-
पतिं त्रिनेत्रं त्रिपुरां च शश्वत् ।
ध्यायन्निमां वैद्यमुदे त्रिदोष-
ज्वरच्छिदे च त्रिशतीं चकार ॥
मय्यनुग्रहबुद्ध्या वा कवित्वश्रुतिकौतुकात् ।
संतः संततमेवैनामाद्रियध्वं मनोरमां ॥

Haec voluminis pars anno 1653 exarata est. (Marsh 328^c.)

756.

Foll. 98–124. Linn. 5. *Ṣataṣlokíchandrakalá*, centum distichorum lunae digitus, i. e. centum disticha, quorum sena dena partem minorem constituunt. Hoc libello *Vopadevas*, Keṣavae filius, Dhaneṣae discipulus, senis denis distichis pulverum medicatorum (*chúrṇa*), pilularum (*guṭiká*), electariorum (*avaleha, leha*), butyri (*ájya, ghṛita*), olei (*taila*), aquae (*udaka*) in medicinae usum compositionem docuit. (A.) Distichon primum emendatis emendandis adjunxi:

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षयेशः क्षय-
क्षीणांगः शरणं शरण्यगणनाग्रण्यं यमार्तिच्छिदे ।
तं देवं तरणिं प्रणम्य सरुजां सौख्याय कुर्मः शत-
श्लोकीं षोडशकोक्तचूर्णगुटिकालेहाज्यतैलोदकां ॥१॥

Desinit in disticho:

कैलाशाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो
गायंति त्रिदशांगनाः कलरणज्झंभीरतारस्वरैः ।
चक्रे चंद्रकलांशुगोपितशतश्लोकीं[1] पदोल्लासिनीं
स त्रैलोक्यमहाकवींद्रतिलकः श्रीवोपदेवः कविः ॥१००॥

Haec folia medio seculo superiore exarata sunt. (Walker 201^g.)

[1] °कलां सुगोपित° MSS.

757.

Foll. 139–177. Linn. 11. *Vopadevae Ṣataṣlokíchandrakalá*. (B.) Additus est auctoris anonymi commentarius, quo termini difficiliores vocabulis vulgatis explicantur.

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 303.

Haec voluminis pars exeunte seculo superiore a Bhámṇají, Vidyádharae filio, exarata est. (Walker 137^h.)

758.

Foll. 122^b–138. His foliis tres operis medicinalis cujusdam partes continentur.

A. Foll. 122^b–130. *Samnipátakaliká*, de curandis febrium, trium humorum corruptione ortarum, quatuordecim generibus. Incipit:

रोगग्रस्तशरीरशांतिकरणौ विश्वप्रमोदप्रदौ
भक्तिःपर्वे(?)सुरौघसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाप्रदौ ।
मृत्युस्वस्तिविधायिनौ स्मितरुचा विद्योतिताशामुखौ
स्यातां तौ जगतः सुखाय सततं वैद्याय विद्याश्विनौ ॥१॥
अम्लास्निग्धौष्ण etc. ॥२॥
Samdhikaṣ, cha-*antakaṣ* chaiva, *rugdáhaṣ*, *chittavibhramaḥ* ।
Ṣítángas, *tandrikaḥ* proktaḥ, *kaṇṭhakubjaṣ* cha *karṇakaḥ* ॥3॥
Háridro, *bhagnanetraṣ* cha, *raktashṭhívi*, *pralápakaḥ* ।
Jihvakaṣ chety *abhinyásaḥ samnipátáṣ* chaturdaṣa ॥4॥

B. Foll. 131–133. *Pákádhyáya*, quo capite decocta medicata quaedam traduntur. Incipit: अथ पाकाध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ अथ गोषरुपाक ॥ प्रस्थं गोक्षुरसूक्ष्मचूर्णमुदितं दुग्धाढके पाचितं । जावत्तेण लवंगलोहमरिचं कर्पूरमाकल्पकः ॥ etc.

Decoctorum nomina haec: gokshurapáka, kauchápáka, pippalípáka, eraṇḍípáka, jávitrípáka, ṣopáripáka, nálikerapáka.

C. Foll. 134–138. Remedia hoc capite tradita ad res obscenas pertinent, quales medicinae parte, *vájíkaraṇa* appellata, tractari solent. Incipit: अथ वीजस्तंभः ॥ वीजलिंगं मणिं कृत्वा । पद्मसूत्रेण वंधयेत् । धारयेत्कटीदेशे तु वीजस्तंभनकृद्भवेत् ॥१॥

Haec folia exeunte seculo superiore exarata sunt. (Walker 137^g.)

759.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 128. Long. 11. Lat. 4. Linn. 8–10.

Ánandakandas. Hoc libro ea remedia exponuntur, quae e mercurio aliisque metallis et fossilibus (rasa,

uparasa) constant. Capita singula quum dialogi forma, a Bhairava cum Bhairaví (Párvatí, Deví) habiti, tradantur, in promptu est suspicere, opus e Tantra quodam desumtum esse. Incipit:

रससंस्कारमीशत्वं यथावत्कथया भैरवः ॥
तथाष्टादश संस्कारा रसस्य परमेश्वरि ।
तेषां सिद्धिं साधकत्या यथावत्कथयामि ते ॥
आदौ तु स्वदनं कर्म्म द्वितीयं मर्द्दनादिकं ।
मूर्च्छा तृतीयमुत्थानं चतुर्थं पातनं प्रिये ॥
पंचमं राधनं षष्ठं नियामं सप्तमं स्मृतं ।
दीपनं चाष्टमन्देवि नवमं चानुवासनं ।
दशमं चारणं देवि जारणं रुद्रसंज्ञकं ।
गर्भधृतिर्द्वादशं च वायुधृतिस्त्रयोदशी ।
चतुर्दशी स्याद्रागाख्या सारणा दशपंचम ।
कृतुसारणा षोडशी स्याद्विख्याता प्रतिसारणा ॥ etc.

Partes singulae parum accurate indicatae sunt. Fol. 2^b. Atháto mardanaṃ karma vakshyámi. Atha múrchhám prav. Fol. 3^a. adhaḥpátanam. Fol. 3^b. tiryakpátanam, nirodhákhyaṃ karma. Fol. 4^a. niyámanaṃ karma, dípanam, anuvásanam. Fol. 4^b. cháraṇam. Fol. 5^a. múshíkaraṇa. Fol. 8^a. ity abhrakábhishekaḥ, gandhakabhávaná. Fol. 9^a. abhrakajáraṇam. Fol. 10^a. अत एव प्रवक्ष्यामि द्वंद्वमेलायनं शृणु ॥ Fol. 19^a. iti garbhadrávaṇam. शिवे वक्ष्यामि ते वाह्यधृतिकर्म यथाक्रमं । यनोपयो (sic) भ्रकादिष्व धृतिर्भवति तच्छृणु ॥ Fol. 19^b. rasaranjanam. Fol. 21^a. रंजिकस्य रसेंद्रस्य प्रवक्ष्ये सारणात्रयं ॥ Fol. 23^a. *Iti Ṣriánandakande chaturthollásaḥ.* सामान्यजारणा प्रोक्ता वा या पूर्वं सदाशिव । विशेषजारणं ब्रूहि यथा जानाम्यहं प्रभो ॥ Fol. 26^a. *Iti Ṣrímahábhairavokte ánandakande amṛitíkaraṇaviṣrántau panchamollásaḥ.* -- रसादिसंस्कारविधिं सर्वलोकनिवर्हणं । यथाक्रमं प्रवक्ष्यामि श्रूयतामवधानतः ॥ Fol. 55^b. *Ánandakande trayovinṣatyullásaḥ.* श्रीदेव्युवाच ॥ महारसैरुपरसैर्लोहैश्च परमेश्वर । आज्ञापय समस्तं तद्रसराजस्य बंधनं ॥ वैक्रांतस्य तु भागैकमष्टभागं तु सूतकं । कनकस्य तु सप्तांशं द्विपदीरसटंकणं ॥ Fol. 62^a. *Panchavinṣatyullásaḥ.* रसलिंगं हेमबद्धं ब्रह्मविष्ण्वीशवह्नयः । अपूजयन्रूप्यबद्धं गणेशस्कंदनंदिनः ॥ Fol. 74^a. *Shaṭtrinṣollásaḥ.* प्रणम्य परया भक्त्या भैरवं भैरवीं शिवं । उवाच विनयेनेदं लोकानां हितकारिणीं ॥ -- कांताभ्रहेमकुलिशरसभस्मरसायनं । अतः परं महादेव श्रोतुमिच्छामि भैरव ॥ Fol. 80^b. *Iti Ṣ. á. a. daṣamollásaḥ.* पुरा कैलाशशिखरे गह्वरेऽद्रिसुतेश्वरौ । चिरमा - क्रीडमानौ जिगीषंतौ परस्परं ॥ तस्य रेतः सूतरूपः प्रवाहोऽभूत्तयोर्महान् ॥ Fol. 88^b. आनंदकंदे - मोल्लासः ॥ सूतं वज्रं सुवर्णं च कांतलोहं तथाभ्रकं । पंचैतान्यमृतानि स्युः कल्पितानि नृणां मया ॥ मत्रकाशिनि यो वेत्ति सोऽपि साक्षान्महेश्वरः । अहं रसरसश्चाहमावयोरंतरं न हि ॥ Fol. 89^b. *ashṭamollásaḥ.* देवदेव चिदानंद सच्चिदानंददायक । त्वयैव प्रतिबुद्धास्मि पूर्वं रसविधानकं ॥ इदानीं त्वत्प्रसादेन श्रोतुमिच्छाम्यहं प्रभो । गंधाद्युपरसानां च लोहानां हेमपूरणं ॥ पद्मरागादिरत्नानां लक्षणं पारदाह्वयं (याराह्वयं MS.) । संस्कारं च गुणान्ब्रूहि यथा जानाम्यहं प्रभो ॥ Fol. 112^b. *panchamollásaḥ.* खुरकं मिश्रकं चेति द्विविधं वंगमुच्यते । खुरकं तत्र गुणैः श्रेष्ठं गुणहीनं तु मिश्रकं ॥ Fol. 114^a. *shashṭhollásaḥ.* रीतिक्षुद्रसुवर्णासितकनकं पिंगलं च पित्तलकं । लोहितकमारकूटं पिंगललोहं च पीतकं नवधा ॥ Fol. 118^b. *saptamollásaḥ.* महांबुराशौ सरिति पर्वते काननेऽपि वा । रत्नानामाकरं देवि स्यानमाथेयं गौरवात् ॥ तेषु रक्षोविषव्यालव्याधिदोषहराणि च । प्रादुर्भवंति रत्नानि तदवैहि गुणानि च ॥ Fol. 128^b. *ashṭamollásaḥ.*

Nágárjunae sectatores in fol. 124^b. memorantur: भस्मोदनं धृतिश्चेति त्रिविधं वज्रमारणं । रसबंधकरं प्रोक्तं नागार्जुनपुरःसरैः ॥

Codex seculo superiore in terra Nepal exaratus est. Literatura, praecipue in foliis primis, characterem Nepalensem prae se fert. (Wilson 423.)

760.

Foll. 107–117. Linn. 9. *Dháturatnamálá*, a *Devadatta* Gurjarensi, Haris filio, composita, de metallis et mineralibus in medicinae usum dissolvendis et praeparandis agens. Incipit: प्रणम्य सारदां शक्तिं सृष्टेरुत्पत्तिकारकां । धातूनां रत्नमालां च विबोधाय करोम्यहं ॥१॥ ब्रह्माविष्णुहरान् ध्यायेद्भक्त्या ध्यायंति नित्यशः । तेषां वरप्रदानाच्च सा मयैवमुदीर्यते ॥२॥ रूप्यं हेम तथा ताम्रं नागं वंगं तथायसं । खर्परं गगनं प्रोक्तं प्रवालं तालकं शिला ॥३॥ माक्षिकं गंधकं सूतं हीरकं च ब्रवीम्यहं । सर्वधातूपधातूनां लक्षणं मारणं गणान् ॥४॥ रूप्यं शुद्धं समानीय नागमूषा नु शोधयेत् । शुद्धे तारे पुनः पश्चात्सूक्ष्मपत्राणि कारयेत् ॥५॥ निंबुचिंचिणीद्राक्षाभिः शोधनीयं पृथक् पृथक् । क्षालयेदुदकैः सार्द्धं तथा दुग्धेन शोधयेत् ॥६॥ गंधकं पारदं रूप्यं किंचिद्वंगं च घर्षयेत् द्राक्षारसेन संयुक्तं तारपत्राणि लेपयेत् ॥७॥ नक्तं यंत्रे तिनिक्षिप्य लेपयेद्वस्त्रमृत्तिकां । क्षेप्यं गजपुटे गर्त्ते ज्वालयेच्च ग्रहोपलैः ॥८॥

Fol. 108^a. rúpyaguṇáḥ; fol. 108^b. svarṇanishpattiguṇáḥ; fol. 109^a. támramáraṇam; fol. 109^b. nágamáraṇam; fol. 110^b. vangamáraṇam; fol. 111^b. lohamáraṇam; fol. 112^a. kharparamáraṇam; fol. 113^a. abhrakamáraṇam; fol. 113^b. mauktikamáraṇam; prabálamáraṇam; fol. 114^a. haritálavidhi; fol. 114^b. manaḥṣiláṣuddhiḥ; suvarṇamákshikavidhiḥ; fol. 115^a. gandhakanishpattiḥ; fol. 116^b. páradasaṃskáravidhiḥ; fol. 117^b. hírakavidhiḥ.

In fine libelli disticha haec leguntur:

ग्रंथो वैद्य[क]नामायं *Rasasiddhántaságarát* ।
धातूनां रत्नमाला च कृता वैद्यसुहेतवे ॥१॥

मरणेभ्यो भयत्रस्ता रोगग्रस्ताश्च ये नराः ।
रत्नमाला हि धातूनां कृता तेषां हिताय वै ॥२॥
Játyá *Gurjarakhandaș* cha, *Devadatto* hi dharmavit ।
Harer-námábhidhánasya सुतस्तस्य भिषग्वर ॥३॥
संहितारसकर्माणि यस्य बुद्धिर्गरीयसी ।
तेन शास्त्रविधिज्ञेन कृता रत्नस्य मालिका ॥४॥
इति देवदत्तकृतवैद्यकशास्त्रे धातुरत्नमाला ॥

In folio 107^{a}. disticha sex exstant nescio unde desumta, quorum primum exscripsi: शास्त्रेषु श्रमवान् क्रियासु कुशलः प्राज्ञः कृतज्ञः शुचिर्धीरो रोगनिरूपणैकनिपुणः पीयूषहस्तस्पृहः । द्रव्याणां रसवीर्यकार्यमखिलं वेत्ता दयाधीनिधिर्निर्णेता बलकालदेशवयसां पात्राधिकारी भिषक् ॥१॥

Haec voluminis pars exeunte seculo superiore exarata est. (WALKER 137^{e}.)

761.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 113. Long. 11. Lat. 5.

Foll. 1–43. Linn. 10. *Rasarájalakshmís*, de medicamentis metallorum et fossilium ope conficiendis liber, a *Rámeșvara* (bhațța), Vishnus filio, compositus. Incipit: आनंदैकरसे विकल्पकलनानिर्मुक्तबोधात्मिके प्रागंत्यावधिसंगतिव्यपगते etc. ॥१॥ स्वशिमुखीमंथनमंथनेन (l. स्वशेमुषी°) sphurad-*Rasámbhodhi*-gabhíragarbhát । șrí-Vishnudevi (°deví) labhate prayatnát șrí-*Vishnuvatsád* Rasarájalakshmím[1] ॥2॥ Drishțvemam *Rasaságaram*, Șivakritam șrí-*Karkachandeșvarítantram*, *Sútamahodadhim*, *Rasasudhámbhodhim*, *Bhavánímatam* । *Vyádi*[*m*], *Susrutasútram*, *I'șahridayam*, *Svachhandașaktágamam*, șrí-*Dámodara*-*Vásudeva*-bhagavad-*Govinda*-*Nágárjunán* ॥3॥ आनंदमानंदकरं प्रसन्नं ज्ञानस्वरूपं निजभावयुक्तं । योगिंद्रमीड्यं भवरोगवैद्यं श्रीमद्गुरुं नित्यमहं नमामि ॥४॥

महारसाः स्युस्त्वादावष्टौ पारदहिंगुले ।
वैक्रान्तं सस्यकं शैलं चपलं रसकोमलं ॥५॥
अभ्रकं तुत्थकं (tutthakam) कांतं राजावर्त्तमयांजनं ।
वज्रवैकांतकं (°vaikrántakam) चेति टंकणं च रसान्विदुः ॥६॥
तालकं गंधकशिले क्षितिखेचरगैरिकाः ।
इत्यादयश्चोपरसाः पूर्वाचार्यैरुदीरिताः ॥७॥

Capitibus (ullása) septem primis remediorum praeparatio, octavo usus tractatur. Numerus octonarius, ejusmodi libris proprius, *rasarum* ogdoade innititur.

1. rasaşodhana-rasasthiríkarana-múshotpádana-rasoparasasarvalohasattvajárana-rákshasíkaranádhikára fol. 5^{b}; 2. járanádhikára fol. 8^{b}; 3. rasaşodhana-sattvapátanádhikára fol. 9^{b}; 4. rasoparasalohaşuddhisattvapátanádhikára fol. 11^{a}; 5. sattvasthiríkarana fol. 12^{a}; 6. drutipátanalavanavasáraktákshádhikára fol. 14^{b}; 7. gunágunakathana fol. 19^{b}.

Codex seculo superiore exeunte exaratus est. (WALKER 178^{a}.)

[1] Id est: Rámeșvara Vishnui patri librum suum, e Rasaságara excerptum, dedicat.

762.

Foll. 48–132. Linn. 10. *Rasendrachintámanis*, a *Rámachandra*, e Guha gente oriundo, scriptus, quo libro mercurii, sive puri, sive cum aliis substantiis conjuncti, necnon aliorum metallorum et fossilium quinam in medicina usus sit, docetur. Liber in lectiones novem divisus est. Incipit: इदानीं गुहकुलसंभव श्रीरामचंद्राह्वयो रसेंद्रचिंतामणिग्रंथमारभमाणस्तन्मूलदेवते श्रीमदंबिकामहेश्वरौ सकलजगदुत्पत्तिस्थितिप्रलयनिदानं च सविशेषणसिद्धांतगर्वं वाचा वरिवस्यति ॥ अथ प्रकाशकासारविमर्शांबुजिनिमयं सच्चिदानंदविभवं शिवयोर्वपुराश्रये । लघीयप[f]रमाणतया निखिलज्ञानदायकत्वाच्चिंतामणिरिव चिंतामणिः ॥

Capitibus 1–8. metallorum praeparatio, nono in morbis variis usus traditur.

Praeter *Rasárnava* librum, in capite secundo *Trivikrama* laudatur. De codice Berol. cf. Weber Catal. p. 299.

Apographon nostrum hoc seculo ineunte parum accurate exaratum est. (WALKER 159^{b}.)

763.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 149. Long. 16. Lat. 3½. Linn. 6.

Rasendrakalpadrumas, de metallis in medicina adhibendis opus, a *Rámakrishna*, Nílakanthae et Gauris filio, compositum. Incipit:

लोकेशं व्यक्तमव्यक्तं निर्गुणं त्रिगुणात्मकं ।
सदसद्रूपिणं वन्दे त्वं कारणमकारणं ॥
वन्दे चरणसरोजं श्रीगौरीनीलकण्ठयोः पित्रोः ।
यद्भक्त्या कृत्यान्तरति दुःखाम्बुधिं लोकाः ॥
तापत्रयापहर्त्ता हरिरिव वलिजिज्जिरण्यगर्भो यः ।
स जयति शुद्धो दीप्तः पीताम्बर एष पारदो नुरक्तः ॥

Opus in partes duas (kánda) divisum est, quarum prior (*samskárakánda*) metallorum praeparationem, altera usum tractat.

I, 1. rasaşuddhi, desinit in fol. 7^{b}; 2. múrchhádhyáya fol. 14^{a}; 3. bandhanádhikára fol. 21^{a}; 4. máranádhikára fol. 23^{a}; 5. abhrádisamskára fol. 34^{b}; 6. svarnádisamskára fol. 44^{b}; prastára fol. 45^{b}; yantrádhyáya fol. 49^{a}.

Sequitur *prayogakáṇḍam*, quo varia mercurii et similium metallorum praeparata, in morbis subinde enumeratis adhibenda, traduntur.

Disticha multa cum Rasendrachintámaṇi ad verbum consentiunt, ita quidem ut Rámakṛishṇae liber paullo recentior esse mihi videatur

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 298.

Codex post annum 1815 exaratus est. Folia 111–149 (१००–१३८) ex alio quodam apographo derivata sunt, quo factum est, ut folium 111 (१००) abundet. (WILSON 43.)

764.

Foll. 128–165. Linn. 9–11. *Yogaratnamálá*, sive *Áṣcharyaratnamálá*, opusculum *Nágárjunae* tributum, cum commentario *Guṇákarae*. Incipit:

विमलमतिकिरणनिकरप्रभिन्नसच्छिष्यकमलसंघाताः ।
सकलभुवनैकदीपा जयंति *guru-Bháskará* भुवने ॥१॥
स्पष्टाक्षरपदसूत्रैर्गुरुमतरत्नाकरात्समुद्धृत्य ।
ग्रथिता परिस्फुरंती निगद्यते योगरत्नमालेयं ॥२॥

Libellus, disticha 140. áryá metro scripta continens, varias artes magicas et veneficia, adhibitis herbis, ossibus, aliis rebus efficienda, exponens, epitome videtur esse longe majoris operis, quod ab eodem Nágárjuna profectum esse traditur. Cf. Weber Catal. p. 270. Auctor, quicunque ille est, et prooemio et epilogo *Bháskarae* magistri opere se adjutum esse profitetur.

Distichis 3–70. subinde haec tractantur: 3–6. *vaṣyádhikára*, artificia quaedam, quibus homines aliorum arbitrio subjiciuntur, e. g. मृतनरलोचनलोलाललाटहृद्घ्राणसाधितं तैलं । सकलनराधिपललनावशंकरं शंकरालये पुष्ये ॥५॥[1] 7–10. *vidveshaṇa*, quibus suffimentis adhibitis inimici in hominum odium incurrant, traditur. 11–14. *uchcháṭana*, inimicorum perdendorum rationes. Atque distichis 11–13. frequentatissima illa superstitio describitur, qua, rebus quibusdam in terra defossis, animae numinibus inferis devovebantur. Magiae genus disticho quarto decimo tractatum *dhyánayoga* dicitur eam ob causam, quod imaginibus quibusdam animo conceptis hostes deleri putabantur: तुरगखुररंध्रनिहितं नागशिरो दक्षजिह्वया[2] सहितं । भवनद्वारि निखातं रिपुमुच्चाटयति सप्ताहात् ॥११॥ मृतकपुरुषास्थिशंकुर्भवनद्वारे निखन्यते यस्य । तस्य गृहं गतविभवं भयंकरं शूलिभवनाभं ॥१३॥ दंडकरपुरुषचोदितजवविचलितदीर्घकंधराल्ढं । सुरगुरुमपि सप्ताहाद्यायन्नुच्चाटयेत्स्थानात् (daṇḍakara = lakuṭahasta, dírghakandhara = ushṭra) ॥१४॥ 15–18. *darpaṇe rúpadarṣanam*, imagines in speculo magico visae (15, 16); oculis unguento quodam illitis, species miraculosae apparent: अंजितनयनो मनुजस्तगरफलांकोलतैलकल्केन। पश्यति पुरुषं दिव्यं प्रकृतिं तगरांजनाद्भजति ॥१८॥ 19–22. *chitrarodanántardhána*, artes, quibus imagines in parietibus suspensae vocem emittant, aut evanescant. 23–30. *adṛiṣyíkaraṇa*, remedia, quibus homines invisibiles se reddere possint: तगरस्योत्तरमूलं दिग्वसनेनोद्धृतं शशिग्रहणे। रविचंद्रवह्निमध्यगमदृश्यकरमानने क्षिप्तं ॥२५॥ गोरोचनेंगुदीतरुकुसुममृतोद्भंधिताक्षिरोमाणि । द्विकभुक्तोच्छिष्टयुता गुटिकेयं कल्पलतिकाख्या ॥२६॥ नीलाशोकोत्तरदिग्वायसनीडांकुरैः कृततिलकः (ankuráḥ = komalaṣipháḥ) । गृह्णति ललाटपट्टे मनुजं सचराचरं लोकं ॥२८॥ 31–33. *ṣankupadmavyomastháp ana*, quomodo clava lotusve in aëre suspensae maneant. 34–38. *agnikautuka*, varia monstra ignis auxilio efficienda. 39–42. *agnistambhana*, ignis hebetandi artes: शशिजलौकादर्दुरतैलैरेभिः सपाटलामूलैः । चरणतलसंप्रलेपाद्भ्रमति नरोऽंगारखानिकामध्ये ॥३९॥ 43–46. *jalastambha*, supra aquam secure incedendi ratio: प्रक्षिप्य वदनमध्ये डुंडुभरक्तं प्रविश्य जलमध्ये । निजभवनाभ्यंतर इव तिष्ठेदात्मेच्छया धीमान् ॥४३॥ श्योनाकबीजपूर्णे कृत्वाथारुह्य पादुकायुगलं । मद्मामिव सलिलोपरि पर्यटति नरः सुविस्पष्टं ॥४४॥ 47–50. *piṣáchíkaraṇa*, remedia insaniam efficientia: ब्राह्मणविडालवानरचांडालोलूकनकुलरोमाणि । पिष्टानि विरम‒ (? Schol. márjára) चैर्हन्मादकराणि सर्वलोकानां ॥४८॥ गोमायोर्लांगूलं द्विकदक्षिणभागपक्षसंयुक्तं । शयनन्यस्तं विसृजति घोरं शत्रोरपस्मारं ॥४९॥ 51–54. *lomaṣáṭana*, calvitii faciendi remedia. 55–58. *ṣastrastambha*, remedia telorum vim arcentia. 59–62. *dúradeṣántaragamana*, veneficia, quibus maxima viae spatia brevi peragrari possint. 63–67. *arkendugrahaṇadarṣana*, solis defectio quomodo intempestive, stellaeque interdiu conspici, lunae defectio effici possit. 68–70. *áveṣa*, veneficia, quibus homines lymphatici fiant.

Libellus his distichis finitur:

गुरुमुखतोऽधिगतं यच्छास्त्रांतरतश्च यन्मया ज्ञातं ।
अनुभवमार्गे नीत्वा तन्मध्यात्किंचिदिह दृष्टं ॥१३९॥
आश्चर्यरत्नमाला नागार्जुनविरचितानुभवसिद्धा ।
सकलजनहृदयदयिता समर्पिता सूत्रतो जयति ॥१४०॥

Commentarius brevis et perspicuus, a *Guṇákara* bauddha anno 1240 compositus, incipit:

गुरुचरणकमलममलं चणेच (प्रणम्य?) नागार्जुनप्रणीतायाः।
विवृतिं सुखावबुद्ध्यै वक्ष्येऽहं योगरत्नमालायाः ॥

Antiquiores eum scholiastas adiisse, epilogo apparet:

आत्मस्मरणाय मया विवृता नागार्जुनप्रणीतेयं ।
आश्चर्यरत्नमाला *agretanavṛiddhaṭíkátaḥ* ॥

[1] Schol. मृतपुरुषस्य चक्षुषी जिह्वा ललाटं हृदयं नासा च । एभिः श्मशाने पाचितं तैलं पुष्यनक्षत्रे समस्तराजपत्नीनां वश्यकृद्भवति ॥

[2] दक्षिजिह्वया MS. Schol. उन्मत्तकुक्कुटजिह्वया ।

श्रीनृपविक्रमसमये द्वादशनवषड्भिरंकिते वर्षे ।
रचिता गुणाकरेण श्वेतांबरभिक्षुणा विवृतिः ॥

इति श्रीसिद्धघटीयश्वेतांबरपंडितश्रीगुणाकरविरचिता श्रीनागार्जुनप्रणीतयोगरत्नमालालघुविवृतिः समाप्ता ॥

Opus medio seculo superiore satis accurate exaratum est. (WALKER 206g.)

765.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 133. Long. 14. Lat. 5½. Linn. 12.

Nighaṇṭurájas, alio nomine *Abhidhánachúḍámaṇis* dictus, materiae medicae lexicon, a *Narahari* (Nṛisinha) Káṣmírensi, I'ṣvarasúris filio, compositum. Prooemium, collato codice E. I. H. 1507 (B.) aliquatenus a me emendatum, hoc:

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थं महेश्वरं ॥१॥
श्रीकंठाचलशृंगकेलिषु नदत्कुंभींद्रबुद्धा रद-
प्रांतोत्तंभितसंभृताव्दमिलितैः शीतैः पयोबिंदुभिः ।[1]
निर्वाणो मदसंज्वरे प्रमुदितस्तेनातपत्रश्रियं
बिभ्राणेन निरत्ययं दिशतु वः श्रीविघ्नराजो मुदं ॥२॥
कर्पूरक्षोदगौरं कपिलपृथुजटं त्र्यक्षणं चंद्रमौलिं
सौधं कुंडं सुधांशुं वरयुतमभयं दोश्चतुष्के दधानं ।
वामोत्संगे वहंतं विविधमणिकणालंकृतामुज्ज्वलांगीं
देवीमात्मानुरूपां तमनिशममृतेशाख्यमीशं स्मरामि ॥३॥
श्रीमन्महेशनलिनासननिर्जरेंद्रा-
स्त्वाश्विनावथ ततो वितनूभवश्च ।
धन्वंतरिश्चरकसुश्रुतसूरिमुख्या-
स्तेऽप्यायुरागमकृतः कृतिनो जयंतु ॥४॥
शंभुं प्रणम्य शिरसाथ गुरूनुपास्य
पित्रोः पदांबुजयुगे प्रणिपत्य भक्त्या ।
विघ्नेशितारमभिवंद्य सरस्वतीं च
प्रारंभि वैद्यकहिताय निघंटुरेषः ॥५॥
Dhanvantaríya-Madanádi-Haláyudhádín,
Viṣvaprakáṣy-Amarakosha-saṣesha-Ráján ।[2]
आलोक्य लोकविदितांश्च विचिंत्य शब्दा-
न्द्रव्याभिधानगणसंग्रह एष सृष्टः ॥६॥
आयुःश्रुतीनामतुलोपकारकं
धन्वंतरिग्रंथपथानुसारकं ।
आचक्ष्महे लक्षणलक्ष्यधारकं
नामोच्चयं सर्वरुजापहारकं ॥७॥
निर्देशलक्षणपरीक्षणनिर्णयेन[3]
द्रव्यावलीगुणविवेचनतत्परो यः ।
सोऽधीत्य यत्सकलमेनमवैति सम्यक्
तस्मादयं जगति भाति निघंटुराजः ॥८॥
नानाविधौषधिरसाह्वयवीर्यपाक-
प्रस्तावसम्यगवबोधकृतश्रमोऽपि ।
मुह्यत्यवश्यमनवेक्ष्य निघंटुमेनं
तस्मादयं विरचितो भिषजां हिताय ॥९॥
निघंटुना विना वैद्यो विद्वान्व्याकरणं विना ।
आयुधेन विना योद्धा त्रयो हास्यस्य भाजनाः ॥१०॥
नानादेशविशेषभाषितवशाद्यत्संस्कृतात्प्राकृता-
पभ्रंशादिविवेकतो न गणना द्रव्योच्चयव्याहृतौ ।
तस्माद्यावति शास्त्रिणामुपकृतिस्तावत्तु संगृह्यते
पाथोदैः परिपीयते किमखिलं तद्वारि वारां निधेः ॥११॥
आभीरगोपालपुलिंदतापसाः पांथाश्च येऽन्येऽपि च वन्यपारगाः ।
प्रतीत्य तेभ्यो विविधौषधाभिधा रसादि वैद्यो गुणतः प्रयोजयेत् ॥१२॥
नानाभिधेयमथ पत्र (?) शिवासमंगा-
श्यामादिनाम निगमेषु निवेशितं यत् ।
प्रस्तावर्वीयरसपाकवशादमुष्य
बुद्धा विमृश्य भिषजावधृतिर्विधेया ॥१३॥
नामानि क्वचिदिह रूढितः प्रभावा-
द्देश्योक्त्या क्वचिददविरोधनोपमाभ्यां ।[4]
वीर्येण क्वचिदितराह्वया च देशा-
द्द्रव्याणां स्फुटमिति सप्तधोदितानि ॥१४॥
अत्रौषधानि बहुनामगुणाभिधान-
प्रस्तावतस्तदुपयुक्ततया पराणि ।
क्षेत्रावनीधरनदीनरतिर्यगादी-
न् व्याख्या (?) गुणैरतिसविस्तरमीरितानि ॥१५॥
अप्रसिद्धाभिधं चात्र यदौषधमुदाहृतं ।
तस्याभिधाविवेकः स्यादेकार्थादिनिरूपणे ॥१६॥
रंभाश्यामादिनाम्ना ये स्वर्गस्त्रीतरुणीति च ।
अर्था नानार्थतंत्रोक्तास्त्याज्यास्तेऽनुपयोगतः ॥१७॥
Vyaktiḥ kṛitátra *Kárṇáṭa-Maháráshṭríya*-bháshayá ।
Andhra-Láṭádibháshás tu jnátavyás tadvyapáṣrayát ॥१८॥
एतन्निनेत्रगणनीयगुणानुविद्धं
वर्णाढ्यवृत्तसितमौक्तिकवर्गसारं ।
कंठे सतां सकलनिर्वृतिधाम नाम-
चिंतामणिप्रकरदाम करोतु केलिं ॥१९॥
एकः कोऽपि सचेतसां यदि मुदे कल्पेत जल्पो गुण-
स्तत्राल्पेऽपि विनार्थनां बहुमतिं संतः सदा तन्वते ।
अप्यार्द्रीकृतशंभुभूधरशिलामापीय चांद्रीं सुधा-
मंभोधिः कुमुदं दृशश्च जगतां नंदंति के नार्दिताः ॥२०॥
Atránúpádir ádáv, *avanir* atha, *guḍúchí*, *ṣatáhvádikau*

---

[1] B. श्रीकंठाचलमेखलापरिणमत्कुंभींद्रबुद्धा रदप्रांतोत्तंभितसंभृताव्दगलितैः शीतैरपां शीकरैः ।

[2] Post 6 in B. राज्ञौ भोजराजशेषराजा । Equidem vocabulo *saṣesha* ad Purushottamae additamenta alludi putaverim.

[3] परिक्षण MSS.

[4] क्वचन च लांछनोपमाभ्यां B.

dvau, tasyánte *parpaṭádis*, tadupari paṭhitau *pippalímúlakádi* । *Ṣálmalyádi-prabhadrádikam*, atha *karavírádir ámrádir* anyas, tad agre *chandanádis*, tadanu nigaditaḥ komalaḥ *kánchanádiḥ* ॥ 21 ॥ *Páníya-kshíra-dhányádikam* anugaditam *mánsa-mánushyakádi, sinhádiḥ* syád, *gadádis*, tadanu bhavati *sattvádhiko, miṣrako* 'nyaḥ । *Ekárthádis*, tad etaiḥ satatavirachitaiḥ prátibhonmeshasargaṃ vargair ásádya vaidyo nijamatahṛidaye vistaraṃ niṣchinotu ॥ 22 ॥

Káṣmíreṇa कपर्दिपादकमलद्वंद्वार्चितोपार्जित-
श्रीसौभाग्ययशःप्रतापपदवीधाम्ना प्रतिष्ठापिता ।
सेयं श्रीनरसिंहनामविदुषा स्वैर्वैद्यविद्यास्थिति-
प्रीत्या प्राप्तसुवर्णराजिरचना चित्तोज्ज्वला पीठिका ॥ २३ ॥
अन्यत्र विद्यमानत्वादुपयोगानवेक्षणात् ।
वृथाविस्तरभीत्या च नोक्तो गुणगणो मया ॥ २४ ॥
॥ इति ग्रंथसंस्तवनं ॥

Liber, in capita tria et viginti divisus, primum synonyma, deinde virtutes medicinales singularum rerum, velut plantarum et metallorum, proponit. Voces vernaculae hic illic singulis versibus praefixae, auctore ipso teste, aut Karnáticae aut Mahraticae sunt.

1. anúpádivarga fol. 4^a; 2. dharaṇyádivarga 6^b; 3. guḍúchyádivarga 11^b; 4. ṣatáhvádivarga 17^b; 5. parpaṭádikaḥ kshudrakshupavarga 22^a; 6. pippalyádivarga 30^b; 7. múlakádivarga 37^a; 8. ṣálmalyádivarga 42^b; 9. prabhadrádivarga 47^b; 10. karavírádivarga 54^b; 11. ámrádivarga 65^a; 12. chandanádivarga 71^b; 13. suvarṇádivarga 81^b; 14. páníyádivarga 89^a; 15. kshírádivarga 95^b; 16. bhojyavarga 100^b; 17. mánsavarga 104^a; 18. manushyádivarga 107^b; 19. sinhádivarga 113^b; 20. gadádivarga 118^a; 21. sattvádivarga 122^b; 22. miṣrakavarga 125^b; 23. ekárthádivarga 133^b.

In fine haec subscriptio legitur: इति काश्मीरमंडलप्रसिद्धावसतिश्रीमटसिद्धगुहाख्यास्थानस्थितश्रीनंदिस्फोटाप्रसिद्धमहिमानंदश्रीसोमानंदआचार्यवंशोद्भवचतुर्दशविद्याविनोदपरिणतसमागमद्विजवैराग्ययोग्यश्रीपरमहंसजगदविज्ञानतिमिरमार्तंडश्रीचंडेश्वरायपरनामधेयश्रीराजराजेंद्रगिरिश्रीपादपद्मसर्वशास्त्रमकरंदामोदमुदितसद्वैद्यविद्याविशारददासविशारदमानसंहितारिधुरंधरनानार्थताग्रहणसत्वगुणसहजश्रीमदीश्वरसूरिसूनुश्रीमदमृतेशानंदचरणारविंदमकरंदोदितश्रीनरहरिपंडितविरचिते निघंटुराजापरपर्यायवत्यभिधानचूडामणौ चैकार्थाद्यभिधानस्त्रयोविंशो वर्गः ॥ २३ ॥

De codice Havniensi cf. Westergaard, p. 105.

Codex hoc seculo ineunte parum accurate exaratus est. (WILSON 297.)

766, 767.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 8. Vol. I. foll. 267, II. foll. 134.

His codicibus index alphabeticus ad *Naraharis Nighaṇṭurájam* continetur. Isque ita constitutus est, ut rerum nominibus vulgatissimis synonyma omnia, necnon nuncupatio vulgaris, rarioribus vocabulum solenne adscriptum sit. In fine priorum vires medicae, a Narahari materiis singulis tributae, enumerantur. Incipit:

अंकुर (बीजस्य प्ररोहः आंकुर इति लोके प्रसिद्धः) अंकुरः उद्भेदः प्ररोहः अंकुरः ॥ अर्कपत्रः आदित्यपत्रः ॥ अर्कभक्ता आदित्यभक्ता ॥ अर्ककान्ता आदित्यभक्ता ॥ अर्कहिता आदित्यभक्ता ॥ अर्कवेधं तालीसपत्रं ॥ अंकोठः (वृक्षविशेषः ढेला इति ख्यातः) अंकोठः कोठरः रेची गूढपत्रः निकोचकः गुप्तस्नेहः पीतसारः मदनः गूढवल्लिकाः पीत ताम्रफलः दीर्घकीलः गुणाढ्यकः कोलकः लेवकर्णः गंधपुष्पः रोचनः विशानः तैलगर्भः । अंकोठः कटुकः स्निग्धो विषलूतादिदोषनुत् । कफानिलहरः सूतशुद्धिकृद्रेचनीयकः १ ॥

Accurata alphabeti observatio desideratur. Volumen prius inde ab अंकोट ad नेपालनिंब, alterum a नेपालिका ad रक्तक procedit, literarum R—H index deest.

Haec volumina anno 1813 exarata sunt. (WILSON 287, 288.)

768.

Opuscula varia. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 215. Long. 9. Lat. 4.

Foll. 1–30. Linn. 6, 7. *Vṛiksháyurvedas*, de arborum cultu libellus, disticha 325. continens, a *Surapála*, Bhímapálae regis ministro, compositus. Incipit: पुंसां सर्वसुखैकसाधनकथाः सौंदर्यगर्वोद्धुरक्रीडालोलविलासिनीजनमनस्फीतप्रमोदावहाः । गुंजद्भृंगविनिद्रपंकजभवस्फारोल्लसद्दीधिकायुक्ताः संति गृहेषु यस्य विपुलारामा स पृथ्वीपतिः ॥ ॥ नवं वयो हारि वपुर्वरांगनाः सखाः कलावित्कलवल्लकीस्वनः । वनानि सर्वं विफलं सुखैखिनो विना विहारोपवनानि भूपतेः २ शास्त्राणि तावदवेलोक्य मया मुनीनामर्थः स एव गदितः परमात्म । एवं विलोक्य लिखितं च विचारयंतः संतः स्वभावसरलै मुदमाप्नुवंतु ३ ॥

1. distt. 3–23. *tarumahimá*, de praemiis futuris eorum, qui arboribus plantandis curam impendant. Incipit: बहुभिः किं वने जातैर्वैरमेकः पथि तरुर्यत्र विश्राम्यते जनैः ॥ ४ ॥ वरं भूमिरुहाः पंच न तु कोष्ठरुहा दश । पत्रैः पुष्पैः फलैस्तोयैः कुर्वंति पितृतर्पणं ॥ ५ ॥ दशकूपसमा वापी दशवापीसमो ह्रदः । दशह्रदसमः पुत्रो दशपुत्रसमो द्रुमः ॥ ६ ॥ क्रीडारामं तु यः कुर्याद्गुह्यामफलसंकुलं । देवकन्याप्सरोयक्षैर्वसेत्तत्र युगत्रयं ॥ ७ ॥ 2. distt. 24–34. *ṣubháṣubhalakshaṇáni*, quibus aedificii regionibus quaenam arbores cum fausto omine educandae sint, docetur. Incipit: गृहस्य पूर्वदिग्भागे न्यग्रोधः सर्वकामिकः । उदुंबरस्तथा याम्ये वारुण्यां पिप्पलः शुभः ॥ २४ ॥ प्लक्षश्चोत्तरतो वन्यो विपरीतांस्तु वर्जयेत् ॥ २५ ॥ वर्जयेत्पूर्वतोऽश्वत्थं प्लक्षं दक्षिणतो गृहे । पश्चिमे चैव

न्यग्रोधं तथोदुंबरमुत्तरे ॥२६॥ 3. distt. 35–44. *bhúminirúpaṇam*, de solo arboribus colendis idoneo aut non idoneo. Incipit: जांगलानूपा सामान्या स्वभावापि च मेदिनी । भेदैः सा भिद्यते षड्भिर्वर्णतो रसतस्तथा ॥३५॥ 4. distt. 45–62. *víjoptividhi*, de semine serendo. Incipit: वनस्पतिद्रुमलतागुल्माः पादपजातयः । वीजात्कांडात्तथा कंदाद्वपनं त्रिविधं मतं ॥४५॥ ते वनस्पतयः प्रोक्ता विना पुष्पैः फलंति ये । द्रुमाश्च ते निगदिताः पुष्पैः सह फलंति ये ॥४६॥ 5. distt. 63–96. *vapanavidhi*, de optima arborum plantandarum ratione. Incipit: उप्ते पुष्पचयाकीर्णे तिलमाषाद्यवाहिते (?) । भूप्रदेशे समे रम्ये वृक्षानारोपयेद्वपेत् ॥६३॥ Arbores quum in alium locum transponuntur, his verbis compellandae sunt: हे वृक्ष त्वामितः स्थानान्नेष्याम्यन्यद्गुणोत्तरं (°म्यन्यगुणोत्तरं MS.) । तथा सेकं प्रदास्यामि निर्वृतिं येन यास्यसि ॥८५॥ वृद्धिं यास्यसि तत्र त्वं वज्रादिभयवर्जितः । तत्रैव पालयिष्यामि प्रियं पुत्रमिवाचलं ॥८६॥ 6. distt. 97–106. *kuṇapajalam*, de fimo ex animalium intestinis conficiendo. Incipit: भूतले पादपा एव परत्रेह च शर्मणे । यस्मादनंतदारिद्र्यात्तारणास्तरवोऽप्यमी ॥९७॥ वराहविड्वसामांसमज्जमस्तिष्कशोणितं । पक्वस्थं सजलं भूमौ कुणपं परिकीर्तितं ॥१०१॥ 7. distt. 107–164. *poshaṇádhyáya*, de arborum irrigatione et stercoratione. Quo vermes arboribus perniciosi arceantur, imprecatio folio inscripta in terra defodienda est: पत्रे मंत्रं समालिख्य जप्त्वा तं निखनेद्भुवि । केच(?)कीटपतंगाखुपिपील्यादि विनश्यति ॥१६३॥ 8. distt. 165–183. *rogajnánádhyáya*, de morbis dignoscendis. Incipit: शारीरागंतुभेदेन द्विप्रकाराः समासतः । सर्वभूरुहजातीनामातंकः परिकीर्तितः ॥१६५॥ तत्र वातात्कफात्पित्ताच्छारीराणां समुद्भवः । आगंतूनां समुत्पत्तिः कीटशीतादिभिर्भवेत् ॥१६६॥ तत्र रूक्षकषायादिद्रव्यैरत्यर्थसेचितैः । भूमिसंशोषणाद्वृक्षे भवंत्यनलजा गदाः ॥१६७॥ 9. distt. 183–222. *rogopaṣamádhyáya*, de morbis curandis. 10. distt. 223–291. *vichitrádhyáya*, de florum, odorum, fructuum natura artificiose immutanda. Incipit: सदा पुष्पफलापत्तिरकालफलपुष्पता । तथा गंधसमुत्पत्तिरनास्थित्वं रसान्यता ॥२२३॥ वर्णप्रवर्तनं पुष्पपरिवृत्तिः फलान्यता । गंधप्रवर्तनं गंधबंधनं वल्लिपुष्पता ॥२२४॥ लतात्वं वामनत्वं च मिश्रताचिरपाकता । अपाकः फलदीर्घत्वं नाशः संप्रतिजन्म च ॥२२५॥ तत्कालफलतापुष्पफलता जन्मपीनता । वियोनिजननं चेति विचित्रं कथ्यतेऽधुना ॥२२६॥ 11. distt. 291–324. de topiaria.

In fine haec leguntur: इति धरणिरुहायुर्वेदमुद्यत्प्रतापप्रचरनरपतिश्रीभीमपालांतरंगः । अकुरत्सुरपालः कौतुकात्सिद्धयोगैर्जगदमलयशःश्रीवैद्यविद्यावरेण्यः ॥

Haec voluminis pars seculo superiore medio exarata est. (WALKER 137[a].)

P. ASTRONOMIA, ASTROLOGIA, MATHEMATICA.

769.

Foliis 49–55. *Áryasiddhántae*, *Aryabhaṭṭae* tributi, pars continetur. (γ.)

A. Foll. 49–51. Incipit: प्रणिपत्यैकमनेकं कंसत्यादेवतां परं ब्रह्म । आर्यभट्टस्त्रीणि गदति *gaṇitam*, *kálakriyám*, *golam* । वर्गाक्षराणि वर्गे वर्गे वर्गाक्षराणि etc. Desinit: *daṣagítisútre me* तन्नहचरितं भयंजरे ज्ञात्वा ग्रहभव्यगणपरिभ्रमणं स याति भित्वा परं ब्रह्म १३ इति दशगीति समाह्वाः ॥

B. Foll. 51[b]–55. distt. 33. Incipit: ब्रह्मकुजशशिबुधभृगुरविकुजगुरुकोणभगणान्नमस्कृत्य आर्यभट्टस्त्विह गदति *Kusumapure* ऽभ्यर्च्यं तज्ज्ञानं १ एकदशशतसहस्रमयुतनियुतं तथा प्रयुतं कोट्यर्बुदं च वृंदे स्थानात्स्थानं च दशगुणघातात् ॥२॥ In fine haec leguntur: इत्यार्यभट्टसिद्धांते गणितपादो यं प्रथमः ॥ (WILSON 539[b].)

770.

Lit. Devan. Charta Europ. Paginae 40. Long. 10½. Lat. 6½. Linn. 25.

Áryasiddhántas, astronomiae systema, *Áryabhaṭṭae* auctori tributum. (B = *a*.) Liber, áryá metro compositus, capita duodeviginti continet.

Caput 1. *madhyamagatyadhikára* appellatum (distt. 51), incipit:

विविधखगागमपाटीकुट्टकबीजादिदृष्टशास्त्रेण ।
आर्य्यभटेन क्रियते सिद्धान्तो रुचिर आर्य्याभिः ॥१॥
रूपात्कटपयपूर्वा वर्णा वर्णक्रमाद्भवन्त्यङ्काः ।
ञ्नौ शून्यं प्रथमार्थे आच्छेदे ऐस्तृतीयार्थे ॥२॥
गोलोपरि लङ्कातो मेरुः सौम्यो हुताशनो याम्यः ।
तदुपरि गोध्रुवताराबद्धो भगणो भ्रमति सखगः ॥३॥
लङ्कादिपुरचतुष्कोपरि नियतः प्रवहमारुतक्षिप्तः ।
दिनरात्री तत्र समे नान्यत्राक्षप्रभोपचयात् ॥४॥
अन्याशास्तत्राक्षांशाः स्युर्लङ्कापुरे प्रवृत्तिदिने ।
कल्पयुगवर्षमासाश्चैत्रसितादेरिनोदयाद्युगपत् ॥५॥ [1]

Cap. 2. *Páráṣaryamatántarádhikára*, distt. 12, incipit: कलिसंज्ञे युगपादे पाराशर्यं मतं प्रशस्तमतः । वक्ष्ये तदहं तन्मम मततुल्यं मध्यमो न्यत्र ॥१॥ Cap. 3. *spashṭíkaraṇádhikára*, distt. 43. Cap. 4. *praṣnádhikára*, distt. 51, incipit: जलसाधितसम-

[1] In hoc capite *Romakapura* memoratur: लंकातो भांशे (भांशे B.) प्राग्यमकोटिर्भवति भूपरिधेः । पश्चाद्रोमकपत्तनमधोविभागे च सिद्धपुरं ॥४७॥

भूमौ ग्रां १२ गुलदीर्घं तलाग्रयोस्तुल्यम्। शंकुं निधाय वृत्ते तदग्रमाविशति चायैति ॥१॥ Cap. 5. *chandragrahaṇádhikára*, distt. 17, incipit: तिथ्यन्तकालिकनता प्राणेभ्यो वाहुसिंजिनी क्रमजा। साध्या तज्ज्ञे मध्ये भुक्ती भक्ते भधधरननैः ४०४९०० ॥१॥ Cap. 6 (incipit in p. 14), *súryagrahaṇádhikára*, distt. 16, incipit: परमं लंवनमुदये स्ते वा भानोर्दिवादलेन स्यात्। दर्शान्तजे प्रसाध्ये कथितवदभ्रोदयविलग्ने ॥१॥ Cap. 7. *ṣringonnatyadhikára*, distt. 8, incipit: प्राक् शृङ्गोन्नतिमुख्ये कर्म्मणि सूर्य्यग्रहाविनोदयगौ। कृत्वा चंद्रादीनां वाणः साध्यो स्तजौ पश्चात् ॥१॥ Cap. 8. *chedyakádhikára*, distt. 12, incipit: समभूविंदुं दत्वा (समभुवि विंदुं कृत्वा A.) तस्माद्वृत्तं घृतां ४० गुलैः कार्य्यम्। दिक्सिद्धं तद्वृत्ते वलनं प्राच्यां श्यपाशमेकेंद्रोः ॥१॥ Cap. 9. *grahodayástádhikára*, distt. 12, incipit: कुजजीवार्कजमुनयः शुक्रज्ञौ वक्रिणौ च सूर्य्यस्याः। यान्ति प्राच्यामुदयं पश्चादस्तं व्रजंत्यधिकाः ॥१॥ Cap. 10. *grahachháyádhikára*, distt. 8, incipit: दिनकरवशेन कथितावुदयास्तौ सांप्रतं प्रवक्ष्यामि। प्रतिदिनमलिनवशेन व्योमगकुंभोद्भवोडूनां ॥१॥ Cap. 11 (p. 17), *grahayutyadhikára*, distt. 11. Cap. 12. *bhagrahe* (navagraha° A.) *yogádhikára*, distt. 13. Cap. 13. *pátádhikára*, distt. 14, incipit: दृग्ज्ञायनयोर्योगे (dṛigjyáyanayor yoge A.) चक्रं चेद्वैधृतिस्तदर्क्षेन्दोः। भांर्द्धन्तद्व्यतिपात कालो सौ मध्यपातसंज्ञः स्यात् ॥१॥[1] Cap. 14. *goládhyáye prasnádhikára* (गोलाध्यायप्रश्नाधिकारे मध्यमप्रश्नाश्चतुर्दशो धिकारः B.), distt. 57, incipit: उपपत्या यत् ज्ञातं सम्यं (satyam A.) तस्मादतो वक्ष्ये। गोलं पाटीकुट्टकयंत्र प्रश्नोत्तरैः सहितम् ॥१॥ Capitum 15. et 16. fines in codice nostro non significantur. Prius ab his verbis incipit: गणितव्यवहारे नो पाटीज्ञानादतो धिकारी स्यात्। यस्मात्तस्माद्वक्ष्ये सुगमं पाटीं प्रसिद्धसंज्ञाभिः ॥१॥ Sequuntur vero disticha 161, in quorum fine haec leguntur: इत्यार्य्यभट्टसिद्धान्ते मध्यमगतिवासना सप्तदशोऽध्यायः. Cap. 18, distt. 70, incipit: भाज्यः क्षेपछेदा यथोदिताकविधिरेकः etc.

In fine haec inveniuntur: इत्यार्य्यभट्टाख्ये महासिद्धान्ते गोलाध्याये कुट्टकाधिकारो नामाष्टादशमो ध्यायः समाप्तो यं लघ्वार्य्यभट्टसिद्धान्तः॥ संवत् १८७२ भाद्रपदकृष्णा १३ ॥ श्रावणमासे शुद्धे शुक्ले पक्षे तृतीयायां ३ रविवासरे संवत् १८९०॥ Liber noster subscriptione capitis primi (श्रीमदाचार्यार्यभट्टाख्ये महासिद्धांते B. आर्यभट्टाख्ये महासिद्धांते A.) *Mahásiddhánta*, reliquis vero capitibus[2] *Áryabhaṭṭasiddhánta* appellatur. (WILSON 538.)

---

[1] Disticho ultimo *Vṛiddha-Áryabhaṭṭa* laudatur: एवं परोपकृतये स्वोक्त्योक्तं खचरानयनं किंचित्। पूर्वागमसमयुक्तं (sarvágama° A.) विप्राः पठंत्विदं नान्ये (syllaba defit) ॥१३॥ वृद्धार्यभट्टप्रोक्तात्सिद्धान्तान्यन्महाकालात्। पाठैर्गतमुच्छेदं विशेषितं तन्मया स्वोक्त्या ॥१४॥

[2] Excepto capite 14: आर्यभट्टाख्ये महासिद्धांते।

771.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 56. Long. $8\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 6.

Foll. 1–48. *Ejusdem libri* apographon paulo accuratius, capita 1–14. et capitis quinti decimi disticha sex prima continens. (A = β.)

Haec apographa Bibliothecae e dono Fitz Edward Hall, V. D., accesserunt, qui, dum Oxoniae anno 1861 versatur, haec mecum scripta reliquit. "On α. It was copied for me from a MS. of very modern appearance, belonging to Paṇḍita Bápú Deva Ṣástrin of the Benares college. Of the history of the Paṇḍitas MS. I could learn nothing. On β. My copy was transcribed from a MS. in the Library of the Sehore school. That MS. was prepared in Nepal, through the agency of Mr. Bryan Hodgson, the Resident at Katmandoo. The second MS. in the packet, marked γ, is from the same source." Cf. quae idem de Áryasiddhánta in '*Journal of the American Oriental Society*,' vol. VI. disseruit, cum additamentis a W. D. Whitney scriptis. (WILSON 539[a].)

772.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 128. Long. 16. Lat. 4. Linn. 8.

A. Foll. 1–18. *Súryasiddhántas*, astronomiae Indicae systema. Liber, in capita 14. divisus, incipit:

अचिन्त्याव्यक्तरूपाय निर्गुणाय गुणात्मने।
समस्तजगदाधारमूर्त्तये ब्रह्मणे नमः॥

Textus in bibliotheca Indica a F. E. Hall editus est, versionem Anglicam W. D. Whitney cum sociis in '*Journal of the American Oriental Society*,' vol. VI. curavit.

B. Foll. 19–128. Commentarii, *Kiraṇávalí* dicti, quem *Dádábháï*, Gangádhara-mádhavae filius, composuit, pars major. Incipit:

प्रणिपत्य परं ब्रह्म सूर्य्याशयमहोदधेः।
सारचन्द्रं समुद्धृत्य तनोमि किरणावलीं ॥१॥
Chittapávana-játíya-*Mádhavátmabhavaḥ* sudhíḥ।
Dádábháï samálochya *Varáhádi*kṛitíḥ sphuṭáḥ ॥२॥

अत्र किलाविछिन्नपारंपर्य्येण कथा स्मर्य्यते।
सिंहपृष्ठे सुखासीनाः सकला ऋषयः पुरा।
तदन्तरे समायातो मुनिः कश्चित् द्विजोत्तमः॥
कृतोद्य(?)ह्यागतं स्वामीन तमूचुः श्रूयतां द्विजाः।
सूर्य्यलोकात् समायातं का कथा तत्र वर्त्तते॥
श्रीसूर्य्येणैव महतामपायप्रतिवोधितं।
कालज्ञान मया तस्मात्तद्विज्ञातं महर्षयः।
स्वामिन्नः कथयस्वेति शृणुध्वं स्वस्तिमानसाः॥

ततस्तेन श्रीसूर्यमयसंवादो मुनीन्प्रत्यादिष्टः ।
तस्यायं मङ्गलाचरणश्लोकः ॥ अचिन्त्याव्यक्तरूपाय etc.

Codex in fine capitis, *pátádhikára* inscripti, desinit.

Hoc apographon post annum 1815 exaratum est. (MILL 11.)

773.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 184. Long. 16. Lat. 4. Linn. 8.

Commentarius ad *Súryasiddhántam*, a *Bhúdhara*, Devadattae filio, scriptus. Incipit:

नमस्कृत्य गुरुं सूर्यं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकं ।
इन्द्रदींल्लोकपालांश्च कृष्णं विघ्नविकर्शनं ॥१॥
सोपपत्तिर्विवरणं सूर्यसिद्धान्तविस्तरं ।
विरच्यते भूधरेण गणकानां हिताय वै ॥२॥

Madhyamádhikára fol. 25ª; chandragrahaṇádhyáya fol. 91ᵇ; súryagrahaṇádhyáya fol. 101ª; parilekhádhyáya fol. 105ª; yogádhyáya fol. 125ᵇ; udayástádhikára fol. 134ᵇ; ṣringonnatyadhikára fol. 141ª; pátádhyáya fol. 152ª; kakshádhyáya fol. 164ᵇ; golayantrádhyáya fol. 180ª; mánádhyáya fol. 184ª.

Codex post annum 1815 exaratus est. (MILL 12.)

774.

Foll. 110–121. Linn. 9. *Grahárámakutúhalam*, sive *Karaṇakutúhalam*, liber astronomicus a *Bháskara*, Maheṣvarae filio, anno videtur 1183, compositus, et in capita decem divisus. Incipit:

गणेशं गिरं पद्मजन्माच्युतेशा-
न्ग्रहान् भास्करो भास्करादींश्च नत्वा ।
लघुप्रक्रियं प्रस्फुटं खेटकर्म
प्रवक्ष्याम्यथ ब्रह्मसिद्धांततुल्यम् ॥१॥

Ṣakaḥ panchadikchandra (i. e. 1105) híno ’rkanighno
मधोर्यातमासान्वितो धो द्विनिघ्नात् ।
रसांगान्वितात्खाभ्रखांकांशहीनात्
शरांगैरवाप्ताधिमासैर्युगूढ्‌ः ॥२॥ etc.

Cap. 1. (distt. 18.) nabhogamadhyamá gatiḥ. Cap. 2. (distt. 39.) prabhádhikárasádhana, incipit: मंदोच्चमर्कस्य गजाद्रिभागा. Cap. 3. (distt. 3.) ṣaṣíbhaparvasambhava, incipit: द्विघ्नो मासगणस्त्रिहृद्विभयुतो. Cap. 4. (distt. 21.) ṣaṣigraha, incipit: नतविहीनहतैः खगुणैर्हताः. Cap. 5. (distt. 9.) ravigraha, incipit: दर्शांतकाले त्रिभहीनलग्नं कार्यं च तत्क्रांतिपलांतरैक्यं. Cap. 6. (distt. 13.) grahodayástasádhana, incipit: इष्टो ह्रुं निचयो व्द्दिकवलयुतः. Cap. 7. (distt. 4.) ṣaṣánkaṣringakonnati, incipit: क्रांतिः कलामाद्यकसंस्कृतेंदोः. Cap. 8. (distt. 6.) grahayutyadhikára, incipit: पंचांगसप्तांकशराः पृथक्स्यास्त्रिव्याशुकर्णांतरसंगुणास्ते । Cap. 9. (distt. 14.) pátádhikára, incipit: विना सपातेंदुमिहायनांशकैर्युक्तो रविः शीतरुचिश्च गृह्यते । Cap. 10. (distt. 4.) parvasambhavádhikára, incipit: द्वि२घ्नो मासगणस्त्रिहृद्दिभ २९२ etc.

In fine haec leguntur:

आसीत्सज्जनधाम्नि विज्जलपुरे शांडिल्यगोत्रो द्विजः
श्रौतस्मार्तविचारसारचतुरः सौजन्यरत्नाकरः ।
ज्योतिर्वित्तिलको महेश्वर इति ख्यातः क्षितौ स्वैर्गुणै-
स्तत्सूनुः करणं कुतूहलमिदं चक्रे कविर्भास्करः ॥ [1]

Codex Berolinensis, a Weber in Catal. p. 236. descriptus, recensionem diversam videtur continere.

Haec folia seculo septimo decimo videntur exarata esse. (WALKER 162ᵈ.)

775.

Foll. 59–65. Linn. 6. *Chandrárkí*, libellus distichis 35. constans, a *Dinakara*, e Bárejya urbe oriundo, compositus. Incipit: सूर्यं चंद्रं सद्गुरुं भक्तिपूर्वं । नत्वा वक्ष्ये सूर्यचंद्रोद्भवं च ॥ पत्रं पंचांगाभिधं बुधिवृधिग्राह्यं तद्वैर्युक्तिमत्तन्मयोक्तं ॥१॥

In fine hoc distichon legitur: श्रीमत्कौशिकगोत्रजो द्विजवर वारेज्यसंज्ञे पुरे मोढज्ञातिसमुद्भवो दिनकरो दैवज्ञचूडामणिः । चक्रे चंद्ररविस्वकोष्टकगतौ श्रीब्रह्मपक्षाश्रितौ दृग्पक्षावपि साक्षिणौ च विशदतिथ्यादिके प्रस्फुटं ॥३५॥

Haec folia seculo superiore exarata sunt. (WALKER 208ᵇ.)

776.

Foll. 120–134. Linn. 7. *Chintámaṇiḥ Sáraṇiká*, sive *Tithisáraṇiká*, libellus a *Daṣabala*, Bauddharum pontifice (bodhisattva), Bhoja Dhárensi regnante, anno videtur 1055 compositus. Opusculo, in capita quinque diviso, periodi et constellationes auspicatae tractantur.

Cap. 1. (distt. 61.) *tithiprakaraṇam*, incipit: नमोऽस्तु ते पार्वति पंकजानने प्रियंवदे वंद्यमुनींद्रवंदिते । दयापरे सुंदरि शंकरप्रिये कुरु प्रसादं मम देवि शारदे ॥१॥ पुराचार्यैरेतैर्न खलु विहिताः स्वल्पविधिना निजग्रंथे ह्यंतः स्फुटतिथिभयोगप्रभृतयः । स्वतः पश्यन्विश्वं गणितगहनोद्विग्नमधुना नमस्कृत्यार्केंदू दिशति तदुपायं दशबलः ॥२॥ एकक्षणात्कृतपरिस्फुटलक्षसंख्यनक्षत्रयोगतिथिबंधुरसं विधानां । पीयू-

[1] In annotatione, margini folii 116ᵇ. adscripta, *Ádityapratápasiddhánta* liber, Bhojae regi tributus, laudatur: तथा च आदित्यप्रतापसिद्धांते गोलाध्याये चंद्रग्रहणवासनायां महाराजश्रीभोजेनोक्तं । विधोर्विंशतिपर्वांते वरदानात्प्रजापतेः । यच्छादयति भूछाया तद्राहुश्छादयेदिति ॥१॥ इंदुर्वारिमयोऽधःस्यस्तेजोरूपस्य भास्वतः । यच्छादयति मासांते तद्राहुश्छादयेदिति ॥२॥ etc.

घवृष्टिमिव हृष्टिकरीमजस्रं मत्सारणीं श्रुतिपुटैः कृतिनः पिबंतु ॥३॥ तिथिप्रभृतिविज्ञानात्सम्यग्यात्रादि सिध्यति । अतस्तत्सारणीं ब्रूमश्चिंतामणिमिमां स्फुटं ॥४॥[1]

Cap. 2. (distt. 19.) nakshatraprakaraṇam. Cap. 3. (distt. 21.) yogaprakaraṇam. Cap. 4. (distt. 34.) prakírṇakaprakaraṇam. Cap. 5. (distt. 16.) saṃkrántisaṃvatsaránayanaprakaraṇam.

In fine hi versus leguntur, quos corruptissimos, aliorum codicum auxilio destitutus, intactos reliqui: *Ṣrí-bhoje* चतुरखैवां कलयति प्रौढे तद्रोख्या भुवं । विख्याते भुविरत्नः संभवलघुवैरोचने ब्रलिभः ॥ गालव्यंयविदां वरो दशवलः संस्तुत्य सौधोदनि बोधव्यानगुबुद्धिभिर्विहितंवास्तथ्यां तिथेः सारणीं १५ धन्वैः रायैभटादिभिर्विजगुणैर्डिडीरपिडोह्वलै ॥ रात्रब्रादिविसारिभिः प्रतिदिशं विस्तारिताः कीर्तयः ॥ स्मृत्वा तच्चरणांवुजानि रचितो स्वाभिः परः प्रार्थितैर्ग्रंथो यं तदुपार्ज्जितैः खसुरकृतै प्रीतिः भजंतां प्रजाः ॥१६॥ इति महाकारुणिकबोधिसत्वदशवलविरचितायां चिंतामणौ सारणिकायां संक्रांतिसंवत्सरानयनं प्रकरणं समाप्तं ॥

Auctor tempus, quo librum scripsit, eo mihi videtur significasse, quod computationum suarum normam Ṣákae aerae annum 977 facere solet.

Haec voluminis pars anno 1540 exarata est. (WALKER 190[b].)

777, 778.

Opus unum in voluminibus duobus religatum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. 9, 10.

His voluminibus *Bhaṭṭotpalae* commentarius ad *Bṛihatsaṃhitae*, a *Varáhamihira* compositae, capita quadraginta quatuor prima continetur.

Vol. I. foll. 1–188, capita 1–11. Incipit: ब्रह्माजशंकररवींदुकुजज्ञजीवशुक्रार्कपुत्रगणनाथगुरून्प्रणम्य etc. 1. ṣástropanayanádhyáya; 2. sámvatsarasútra; 3. ádityachára; 4. chandrachára; 5. ráhuchára; 6 (inc. in fol. 115[a]). bhaumachára; 7. budhachára; 8. bṛihaspatichára; 9. ṣukrachára; 10. ṣanaiṣcharachára; 11 (inc. in fol. 172[a]). ketuchára.

Vol. II. foll. 207 (१८९–३९५), capita 11–44. 12 (fol. 8[b]). agastyachára; 13. saptarshichára; 14. nakshatrakúrmachára; 15. nakshatravyúha; 16 (fol. 40[b]). grahabhaktayoga; 17. grahayuddha; 18. grahasamágama; 19. varshaphala; 20. grahaṣṛingáṭaka; 21 (fol. 81[a]). garbhalakshaṇa; 22. garbhaváyudháraṇá; 23. pravarshaṇa; 24. rohiṇíyoga; 25. svátiyoga; 26 (fol. 117[a]). áshádhíyoga; 27 (fol. 121[a]. incipit: अतः परं केचिद्वातचक्रं पठंति । तच्च वराहमिहिरकृतं न भवति यतो निम्यत्रिरग्निकोप इत्यनेन पौनरुक्त्यं). vátachakra; 28. bhadrapadáyoga; 29. sadyovarshaṇa; 30. kusumaphalalakshaṇa; 31 (fol. 134[b]). saṃdhyálakshaṇa; 32. digdáhalakshaṇa; 33. bhúkampalakshaṇa; 34. ulkálakshaṇa; 35. pariveshalakshaṇa; 36 (fol. 164[b]). indrachápalakshaṇa; 37. gandharvanagaralakshaṇa; 38. pratisúryalakshaṇa; 39. nirghátalakshaṇa; 40. sasyajátaka; 41 (fol. 175[a]). dravyaniṣchaya; 42. arghakáṇḍa; 43. indradhvaja; 44. nírájanavidhi.

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 238.

Haec volumina exeunte seculo superiore exarata sunt. (WALKER 145, 146.)

779.

Opera tria. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 130. Long. 9½. Lat. 4.

Foll. 1–37. Linn. 10. *Bṛihajjátakam*, de genituris liber, quem *Varáhamihiras*, Ádityadásae filius, e Kápitthaka loco, in Avanti regione sito, oriundus, composuit. (A.) Incipit:

मूर्त्तित्वे परिकल्पितः शशिभृतो वर्त्मापुनर्जन्मना-
मात्मा ह्यात्मविदां क्रतुश्च यजतां भर्त्तामरज्योतिषां ।
लोकानां प्रलयोद्भवस्थितिविभुश्चानेकधा यः श्रुतौ
वाचं नः स ददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपो रविः ॥१॥
भूयोभिः पटुबुद्धिभिर्पटुधियां *horá*-phala-jnaptaye
शब्दन्यायस[म]न्वितेषु वहुशः शास्त्रेषु दृष्टेष्वपि ।
होरातंत्रमहार्णवप्रतरणे भग्नोद्यमानामहं
स्वल्पं वृत्तविचित्रमर्थवहुलं शास्त्रप्लवं प्रारभे ॥२॥

Liber in capita 25. divisus est: 1. ráṣiprabhedádhyáya; 2. grahayonibhedádhyáya; 3. viyonijanmádhyáya; 4. ádhánádhyáya; 5. janmádhyáya; 6 (inc. fol. 9[a]). rishṭádhyáya; 7. áyurdáyádhyáya; 8. daṣántardaṣádhyáya; 9. ashṭakavargádhyáya; 10. karmájívádhyáya; 11 (fol. 15[a]). rájayogádhyáya; 12. nábhasayogádhyáya; 13. chandrayogádhyáya; 14. dvigrahayogádhyáya; 15. pravrajyádhyáya; 16 (fol. 19[b]). nakshatrajátaka, sarvagraharáṣiṣíládhyáya[2]; 17. drishṭiphaládhyáya; 18. bhávádhyáya; 19. áṣrayádhyáya; 20 (fol. 27[b]). prakírṇakádhyáya; 21. anishṭádhyáya; 22. stríjátakádhyáya; 23. nirváṇádhyáya (niryáṇádhyáya B. eadem varietas in textus ipsius disticho undecimo occurrit); 24. nashṭajátakádhyáya; 25. dreshkáṇádhyáya.

In fine argumentum capitum singulorum quatuor distichis proponitur, quibus haec verba praemittuntur:

आदित्यदासतनयस्तदवाप्तबोधः
कापित्थके सवितृलब्धवरप्रसादः ।
आवंतिको मुनिमतान्यवलोक्य सम्यक्
होरां वराहमिहिरो रुचिरां चकार ॥३७॥

---

[1] Prooemii hujus errores gravissimos emendavi. In disticho 2. MS. हृष्टकरीं habere videtur.

[2] Hoc caput in codice nostro in partes duas divisum est.

Varáhamihira in medio libro hos artis suae magistros laudat: *Jívaṣarman* 7, 9. 11, 1; *Devasvámin* 7, 7; *Paráṣara* 7, 1 (= Ṣaktipúrva). 12, 2; *Bhadanta* 7, 11 (Utpala: Bhadantaṣabdena *Satyácháryo* 'bhidhíyate); *Maṇittha* 7, 1; *Maya* 7, 1 (Utpala: *Mayadánava*); *Yavanáḥ* 7, 1. 11, 1. 12, 1. 25, 2; *Vishṇugupta* 7, 7 (Utpala: *Cháṇakyá*paranáman). 19, 3; *Satya* 7, 3. 9. 13. 12, 2; *Siddhasena* 7, 7.

Haec voluminis pars seculo septimo decimo a Deveṣvara, Haridevae filio, Harikrishṇae nepote (श्रीगुरुज्ञातीयनारीपत्तनस्यपाठकोपपदहरिकृष्णात्मज etc.) exarata est. (Walker 207[a].)

780.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 288. Long. 11½. Lat. 5. Linn. 10–12.

Varáhamihirae Bṛihajjátakam cum commentario, *Jagachchandriká*, sive potius *Chintámaṇi* appellato, quem *Bhaṭṭotpalas* (Utpala) anno 966 composuit. (B.) Incipit: ब्रह्माजशंकररवींदुकुजज्ञजीवशुक्रार्कपुत्रगणनाथगुरून्प्रणम्य। यः संग्रहो र्क्वरलाभविशुद्धबुद्धे। रावंतकस्य (च) तमं (tam aham) विवृणोमि कृत्स्नं ॥१॥

Auctores et libri ab Utpala permulti laudantur, quorum partem excerpsi: Varáhamihirae *Svalpajátaka* sive *Súkshmajátaka*; *Kálasaṃhitá* 15, 1; *Gárgi*; *Jívaṣarman* 5, 22; *ṣrí-Devakírti* 1, 19 etc.; *Puliṣa-áchárya* 2, 20; *Bádaráyaṇa* (astr. frequentissime, ipse ad 6, 1 Yavanavṛiddhás laudat); *Brahmagupta* 1, 19; *Maṇittha*; *Máṇḍavya* 6, 6. 15, 4; *Yavaneṣvara*; *Yájnavalkya* 2, 5; *Vankálakácharya* (? 15, 3. prákṛitico sermone usus est); *áchárya-Vishṇuchandra* 2, 20; Hastivaidyakakára *Vírasoma* 1, 2; *bhaṭṭa-ṣrí-Ṣankara* 12, 19; *Ṣrutikírti*, *Ṣrutikírtikára* 1, 7. 8, 9. *Satya* 1, 5 etc. 2, 15 (*Satyokte Horáṣástre*); *Sáravalí* (frequentissime); *Sphujidhvaja* (?) 7, 9. 12, 1.

Textus in hoc codice in capita 26. divisus est; vicesimum enim sextum argumentum libri exponit. Ex epilogo in fine libro addito hoc unum distichon exscripsi:

चैत्रमासस्य पंचम्यां सितायां गुरुवासरे।
वस्वष्टाष्टमिते शाके ८८८ कृतेयं विवृत्तिर्मया ॥५॥

Codex superiore seculo exeunte parum accurate exaratus est. (Walker 165.)

781.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 142. Long. 13. Lat. 4½. Linn. 10.

Mínarájajátakae, *Yavaneṣvarae* auctori tributi, pars. Codex olim folia 205. continuit, nunc folia 1–142. et ultimum supersunt. Auctor, quicunque ille fuit, hoc libro genethliologiam tractavit. Incipit:

सृष्ट्यै विधात्रे जगतां शिवाय
संहारकाले स्थितये [ऽ] च्युताय।
तुभ्यं नमः सर्वगताय नित्यं
त्रयीनयायामलभास्कराय ॥१॥
Yad uktaván *púrvamunis* tu ṣástraṃ
होरामयं लक्ष्मितं मयायं (?)
tan (tam MS.) *Mínarájo*[1] निपुणं स्वबुद्ध्या
विचिंत्य चक्रेऽष्टसहस्रमात्रं ॥२॥
या पूर्वकर्म्मप्रभवस्य धात्री
धात्रा ललाटे लिखिता प्रशस्तिं।
तां शास्त्रमेतत्प्रकटं विधत्ते
दीपो यथा वस्तुघनं धकारे ॥३॥

Atha dvádaṣaráṣer vihárabhúmikathanam. आद्यः स्मृतो मेषसमानमूर्त्तिः कालस्य मूर्धा गदितः पुराणैः। सो [ऽ] जाविकासंचरकंदराद्रिस्तेनाग्निधात्वाकररत्नभूमिः ॥४॥ 2. *grahayonibhedádhyáya*, incipit: इनः पसंगो मिहिरोऽच हंसो मित्रो द्युमास्त्रो द्युमणिः खरांशुः। शूरः खगस्तीक्ष्णमयूखमाली दिनाधिपो ब्रध्न इति प्रदिष्टः ॥ 3. *ádhánádhyáya*, incipit: आधानपूर्वोद्भवसम्भवत्के पलं यतस्तस्य परीक्षणार्थं। योगान्विचित्रां प्रवदे स्मतो हं चिह्नैर्दिवा लग्नविनिश्चयं स्यात् ॥ लग्नं यदा पश्यति सूर्यसूनुः नीचाश्रितः सौम्यदृशा विहीनं। तदान्यजातं प्रवदंति मर्त्यं सूर्यस्य वीर्येण दिवाग्रसंगात् ॥ 4. *janmádhyáya*, incipit: लग्नं यदि पश्यति देवमंत्री सितो थवा रात्रिकरः प्रपूर्णः। स्वोच्चाश्रितः केंद्रगतः स्ववर्गे सुरूद्भवोऽस्य भवेत्प्रसूतिं ॥ 5. *áyurdáyádhyáya*, incipit: दिशः खरांशोर्हिमदीधतेर्गोवाणास्तथा सौम्यकुजार्कजानां नगासुरे ज्यस्य सितस्य नागाः प्रमाणतो दीर्घतयः स्वरूपाः ॥ 6. *daṣádhyáya*, incipit: आयुर्यदा येन पुरो हि दत्तस्तत्संस्मिता तस्य दशा प्रदिष्ट। शस्तांतरा सा च गुणैर्विचिंत्या दोषैश्च तज्ज्ञैः फलनिर्णयार्थं ॥ 7 (inc. fol. 15[b]). *antardaṣádhyáya*, incipit: भानोर्दशायां यदि शीतरश्मेः। दशा विपाकं कुरुते तदा स्यात्। क्लेशेन वित्तं स्वधनेन मित्रं भोगाश्च नित्यं हि विडंबनेन ॥ 8. *ashṭakavargaphaláni*, incipit: केंद्रेषु सूर्यः स्वगृहात्क्रमेण पुनस्तथायाष्टकरांकसंस्थितः। मंदारयोश्चापि तथैव वाच्यः शुक्राद्द्विशास्तांत्यगतश्च नित्यं ॥ 9. *súryadarṣanacháraphaláni*, incipit: मेषे गतो र्कः शशिना च दृष्टः करोति मर्त्यं सुजनस्वभावं प्रसन्नमूर्त्तिप्रचुरान्नपानं नरेंद्रपूज्यं विगतारिपक्षं ॥ 10. *chandradarṣanachára*, incipit: मेषे गतो रात्रिचरः प्रसूते सूर्येण दृष्टः कथितः प्रभावं। नरं नितांतं व्यसनैः समेतं गतप्रभां भक्तिविवर्जितं च ॥ 11. *bhaumadarṣanachára*, incipit: मेषे गतो भूमिसुतः प्रसूते सूर्येण दृष्टो विधनं मनुष्यं। विहीनबुद्धिं कृपणस्वभावं विवर्जितं सत्यदयानयाद्यैः ॥

---

[1] Conferantur nomina *Matsyendra*, *Mínanátha*, quae supra p. 236. nobis obviam fuerunt.

12. *buddhadarṣanachára*, incipit: मेषं गतो ज्ञो रविणा च दृष्टः करोति मर्त्यं कृपणस्वभावं। दुष्टाशयं वंधुजनेन युक्तं भयाकुलं नित्यमुदारदु:खं॥ 13. *gurudarṣanachára*, incipit: मेषं गतो देवगुरुः प्रसूते सूर्येण दृष्टः पशुपुत्रहीनं। नरं भयार्त्तं घृणया विहीनं विवर्ज्जितं सत्यसुखेन नित्यं॥ 14 (fol. 41^{b}). *ṣukradarṣanachára*, incipit: मेषे स्थितो दैत्यगुरुः प्रसूते सूर्येण दृष्टः कृपणस्वभावं। नरं नितांतं वहुकोपयुक्तं विवादशीलं गुरुतल्पगं च॥ 15. *ṣanaiṣcharadarṣanachára*, incipit: मेषं गतः सूर्यसुतो विधत्ते सूर्येण दृष्टो विक्रितानुरूपं। प्रवासशीलं विजितं स्वदारैर्व्यपेतलज्जं वहुसाध्वसं च॥ 16. *graháṇám bhávádhyáya*, incipit: मूर्त्तिस्थितो संजनयेदिनेशो नरं सरोगं विकलं महेर्ष्यं। प्रभूतकोपं वहुशत्रुपक्षं प्रभाविहीनं परतर्ककं च॥ 17 (fol. 51^{b}). *súryachára*, incipit: मेषं गतो र्कः समरप्रचंडं नरं प्रसूते धनवीर्ययुक्तं। शस्त्रार्थवाक्कर्मसुलब्धशब्दं जयैषिणं साधितमुच्चचेष्टं॥ 18. *chandrachára*, incipit: मेषे तु चंद्रः पुरुषं प्रसूते शूरंमुदा[र]सत्ववलैरुपेतं। ख्यातं वहुस्त्रीसुतभृत्यवर्गं प्रभाविणं त्यागिनमूर्ज्जितं च॥ 19. *bhaumachára*, incipit: मेषे तु भौमो रभसं प्रचंडं सूरं नरं साहसकर्मशीलं। तेजस्विनं सात्विकमप्रधृष्यं दुर्मर्षणं दानपरं प्रसूते॥ 20. *budhachára*, incipit: मेषं गतस्त्विंदुसुतो मनुष्यं कुर्यात्कृशं वह्वटनं सठं च। मिथ्याप्रलापं प्रियविग्रहास्त्रं भूरिश्रमोत्यंतविपन्नचित्तं ॥१॥ 21. *guruchára*, incipit: मेषे गुरुर्देवनरं प्रसूते दुर्मर्षणं सौर्यचलस्वभावं। विख्यातकर्माणमतिप्रगल्भं ओौजस्विनं वुद्धिगुणैरुपेतं॥ 22 (fol. 67^{b}). *ṣukrachára*, incipit: मेषे तु शुक्रो जनयत्यशांतं नरं वहुक्षोभविरोधशीलं क्षुद्रं परस्त्रीहरणे प्रशक्तं सेर्ष्यं वनारण्यविचारणं च॥ 23. *ṣanaiṣcharachára*, incipit: मेषे र्कसूनुर्जनयत्यनार्यं कुवेषमाधिव्यसनं श्रमार्त्तं। गतश्रियं निष्टरदुष्टवाक्यं विगर्हितं निर्धनमिष्टवैरं॥ 24. *tanusthánachintá*, incipit: मेषस्य लग्ने तु भवेत्प्रसूतश्चंडी धनी सर्वकलासु दक्षः। स्वपक्षहंता वहुमन्युयुक्तो मंदामतिस्तीक्ष्णकरः सदैव ॥१॥ वृषस्य लग्ने तु नरः प्रसूते मित्रः क्षमी हास्यरतः सुवाक्यः। विज्ञानयुक्तो गुरुलोकभक्तः शूरः प्रधानः सुतलालसश्च ॥२॥ 25. *dhanasthánachintá*, incipit: मित्रांशकस्थो यदि वा शशांको वित्तं प्रसूते सुतजं नराणां। मित्रस्य भागे कृषिकृत्प्रसूतं वर्गोत्तमस्थः सुहृदर्ज्जितं च॥ 26. *sahajasthánachintá*, incipit: तृतीयसंस्थो यदि वासरेशो मित्रं नृपं तुंगगतो विधत्ते। तुंगांशके वा नृपसंभवं च षड्वर्गशुद्धस्त्वथ सार्वभौमं॥ 27 (fol. 79^{b}). *sukhasthánachintá*, incipit: सुखस्थितो वासरपः स्वतुंगे सुखं विधत्ते वहुदुष्टजातं। तुंगांशकस्थो ण्णु सुखं कदाचित् षड्वर्गशुद्धः परदारजं च ॥१॥ नीचाश्रितो वासरपश्चतुर्थे सुखं विधत्ते न कदाचिदेव। नीचांशके दु:खविमिश्रितं च पापस्य वर्गे रिणदु:खमिश्रं ॥२॥ 28. *sutasthánachintá*, incipit: तुंगाश्रितो वासरपः सुतस्थः सुतां विधत्ते त्वतरां नृसंशात्। तुंगांशकस्थः सकलार्थसिद्धिं षड्वर्गशुद्धः शुभगं मनोज्ञं ॥१॥ नीचाश्रयस्थो दिनपः सुतस्थः सुतान् प्रसूते च हि जातनष्टान्। नीचांशकस्थो विकलांगभागात् पापस्य वर्गे त्वथ गर्भनष्टान् ॥२॥ 29. *ripusthánachintá*, incipit: स्वतुंगगो वासरपो रिसंस्थः शत्रुं विधत्ते व्रतिनं सदैव। तुंगांशकस्थस्त्वथ विप्रमेव षड्वर्गशुद्धो नृपतिं सदैव ॥१॥ नीचाश्रयस्थः सवितारिसंस्थः शत्रुं विधत्ते कुमतिं कृतघ्नं। नीचांशकस्थः प्रमदानुरक्तं पापस्य वर्गे परतर्ककं च ॥२॥ 30. *kalatrasthánachintá*, incipit: दिनाधिपः सप्तमगः स्वतुंगे करोति भार्यां कलहप्रियां च। तुगांशकस्थः परकर्म्मरक्तं षड्वर्गशुद्धस्तु दरिद्रयुक्तं ॥१॥ नीचाश्रितः सप्तमगस्तु सूर्यो भार्यां विधत्ते व्यभिचारिणीं च। नीचांशकस्थश्च सरोगयुक्तां पापस्य वर्गे सततं कुशीलां ॥२॥ मित्राश्रयस्थो दिनपः कलत्रे करोति भार्यां सुतरां नृशंसां। मित्रस्य भागे सुविहीनचित्तां वर्गोत्तमस्थः सुरतप्रियां च ॥३॥ 31. *mṛityusthánachintá*, incipit: सूर्यो यदा मृत्युगतश्च तुंगे मृत्युं विधत्ते[ऽ]ग्निनिवेशनेन। भक्त्या तदंशे जनलज्जयैव षड्वर्गशुद्धस्त्वथवा प्रमादात् ॥१॥ नीचाश्रितो वासरपो[ऽ]ष्टमस्थो मृत्युं विधत्ते वनपावकेन। नवांशके दंभनकर्मतश्च पापस्य वर्गे तु प्रदीपनेन ॥२॥ मित्राश्रयस्थो दिनपो[ऽ]ष्टमस्थो मृत्युं विधत्ते विषभक्षणेन। मित्रांशकस्थश्च विवंधनेन वर्गोत्तमस्थो निशितायसेन ॥३॥ शत्र्वाश्रयस्थो दिनपो[ऽ]ष्टमस्थः करोति मृत्युं रुधिरप्रकोपात्। तदंशके वा वहुकासशोषात् मूलत्रिकोणे वनितापराधात् ॥४॥ चंद्रो[ऽ]ष्टमस्थो यदि तुगंसंस्थः करोति मृत्युं सलिलप्रवेशात्। तुंगांशकस्थः करकाभिघातात् षड्वर्गशुद्धस्त्वशनिप्रपातात् ॥५॥ नीचाश्रितो रात्रिपतिः करोति छिद्रे विनाशं वनिताकरेण। नीचांशकस्थः कफपित्तदोषात् पापस्य वर्गे त्वपसन्निपातात् ॥६॥ मित्राश्रयस्थो रजनीपतिश्च करोति मृत्युं जठरप्रकोपात्। तस्यैव भागे गुदरोगतश्च वर्गोत्तमस्थः पशुपादघातात् ॥७॥ शत्र्वाश्रयस्थो विधुरेव धत्ते मृत्युं न[राणां] वहुभृत्यरोगात्। तदंशकस्थः पशुशृंगसंगात् मूलत्रिकोणे क्षयरोगतश्च ॥८॥ भौमो ष्टमस्थो यदि तुंगसंस्थः संग्राममृत्युं कुरुते नराणां। तुंगाशकस्थस्त्वथ शस्त्रकर्म षड्वर्गशुद्धस्त्वथ गोग्रहेण ॥९॥ नीचाश्रयस्थो धरणीजछिद्रो स्वहस्तमृत्युं कुरुते नराणां। नीचांशकस्थश्च निजायुधेन पापस्य वर्गे द्विजपार्श्वतश्च ॥१०॥ मित्राश्रयस्थः क्षितिजो ष्टमस्थः करोति मृत्युं दृषदाश्रयेण। मित्रस्य भागे त्वथ गो[ऽ]क्षसंगात् वर्गोत्तमस्थस्त्वथ कूपपातात् ॥११॥ शत्र्वाश्रयस्थो (sthaḥ) क्षितिजो ष्टमस्थो भृगुप्रपाताच्च करोति मृत्युं। तस्यांशकस्थस्त्वथ गुप्तिरोधात् मूलत्रिकोणे विषभक्षणेन ॥१२॥ etc. 32 (fol. 86^{b}). *dharmasthánachintá*, incipit: धर्माश्रितो वासरपः स्वतुंगे धर्मं नृणां पापसमे विधत्ते। तुंगांशसंस्थस्त्वथ दंभदं च षड्वर्गशुद्धस्त्वथ लज्जया च॥ 33. *karmasthánachintá*, incipit: कर्माश्रितस्तीक्ष्णकरः स्वतुंगे करोति कर्मव्रत ‾ ‾ मेव। सौख्यं तदंशकस्थो वधवंधजं च षड्वर्गशुद्धः सकलं कलाजं ॥१॥ 34. *lábhasthánachintá*, incipit: लाभाश्रितस्तीक्ष्णकरः स्वतुंगे लाभं विधत्ते गजवाजिनं च। तस्यैव भागे महिषीसमुत्थं षड्वर्गशुद्धः कनकोद्भवं च ॥१॥ 35. *vyayasthánachintá*, incipit: व्ययस्थितो वासरपः स्वतुंगे व्ययं विधत्ते गुरुलोकसंगात्। तस्यैव भागे गुरसेवकानां षड्वर्गशुद्धो द्विजदेवकार्यात्॥ 36. *lagnadarṣanachára*, incipit: लग्नेऽर्कदृष्टे सुनृशंसचेष्टो भवेन्मनुष्यः परुषस्वभावैः। सदाभिमानी नतिधर्मसंस्थो रुजान्वितो द्वेषरतः सुभीतः॥ 37 (fol. 91^{b}). *anapháyogádhyáya*, incipit: सूर्यं विना रात्रिपतेर्व्ययस्थो यदा ग्रहः स्याद्बहवो यथा स्युः। स्याताम‍थ द्वौ त्वनफाख्ययोग उत्पद्यते रूपगुणप्रमाणः॥ 38. *sunapháyogádhyáya*, incipit: सूर्यं विना रात्रिपतेः धनस्थो यदा ग्रहः स्याद्बहवो

यवा स्युः। स्वातामथ द्वौ सुनफाख्ययोग उत्पद्यते रूपगुणैः सदैव ॥ 39. *durdharáyogádhyáya*, incipit: सूर्यं विना द्वादशवित्तसंस्थैः चंद्रस्य योगो त हि दुर्धराख्यः। अशीतियुक्तं शतमेव तेषां पृथक्प्रदिष्टं सुशुभं समग्रं ॥ 40. *lagnáṣrayayogádhyáya*, incipit: लग्नस्थितो वासरपः सचंद्रः करोति मर्त्यं विकृतं कृतघ्नं। मूकं जडं वा परदाररक्तं विहीनवित्तं सरुजं सदैव ॥ 41. *dhanáṣrayayogádhyáya*, incipit: धनस्थितस्तीक्ष्णकरः सचंद्रो नरं विधत्ते विधिनं कृतघ्नं। सदा कुशीलं प्रभया विहीनं रोगाभिभूतं भयसंयुतं च ॥ 42 (fol. 114ª). *sahajáṣrayayogádhyáya*, incipit: तृतीयगस्तीक्ष्णकरः सचंद्रो नरं विधत्ते प्रियबंधुदारं। जनानुरक्तं व्रतशास्त्रमुक्तं वरं कविं कीर्त्ति[वि]वर्द्धनं च ॥१॥ तृतीयगस्तीक्ष्णकरः सभौमो नरं प्रसूते नृपतुल्यवीर्यं। भोगान्वितं चारुतरं सुनेत्रं प्रियातिथिं वृद्धियुतं सदैव ॥२॥ तृतीयगस्तीक्ष्णकरः ससौम्यो नरं प्रसूते बहुपुत्रपौत्रं। जितेंद्रियं भूरिपराक्रमाढ्यं विख्यातकीर्त्तिं जनवल्लभं च ॥३॥ 43. *sukháṣrayayogádhyáya*, incipit: चंद्रान्वितस्तीक्ष्णकरः सुखस्थो नरं विधत्ते सुखसौख्यहीनं। विपन्नशीलं परतर्ककं च प्रभाविहीनं गतसत्यशौचं ॥ 44. *ṣutáṣrayayogádhyáya*, incipit: चंद्रान्वितस्तीक्ष्णकरः सुतस्थो नरं प्रसूते विगताभिमानं। कुभोज्यरक्तं च कुपुत्रभाजं सदा निकृष्टं कृतकष्टभावं ॥ 45. *ṣatrubhávásrayayogádhyáya*, incipit: रिपुस्थितस्तीक्ष्णकरः सचंद्रो नरं प्रसूते विसुखं दरिद्रं। स्वल्पायुषं रोगनिपीडितांगं सदातुरं शत्रुविवर्ज्जितं च ॥ 46 (fol. 135ᵇ). *kámáṣrayayogádhyáya*, incipit: कामाश्रितस्तीक्ष्णकरः सचंद्रो नरं प्रसूते व्यथया समेतं। सदातुरं धर्मविवर्ज्जितांगं गुणैर्विहीनं बहुमाययाढ्यं ॥१॥ कामाश्रितस्तीक्ष्णकरः सभौमो नरं प्रसूते परवादरक्तं। दानेन हीनं क्षतपीडितांगं गुरुद्विजानां निरतं नृशंसं ॥२॥ कामाश्रितस्तीक्ष्णकरः ससौम्यो नरं प्रसूते कुकलत्रभाजं। नपुंसकं कामसुखैर्विहीनं निरर्थवाक्यं निजबंधुयुक्तं ॥३॥

In folio 140ᵇ. caput quadragesimum septimum ab hoc disticho incipit: तीक्ष्णद्युतिश्चंद्रयुतो ष्टमस्थो नरं प्रसूते बहुरोगभाजं। स्वल्पायुषं क्लिन्नमतिं प्रहृष्टं व्यपेतलज्जं रणकातरं च ॥१॥ Sequuntur disticha 29, post quae disticha 30–54. desiderantur. Folium 142. in disticho 59. desinit.

In folio 143ª (२०५). capitis, *ṣvacheshṭitádhyáya* appellati, finis exstat. Sequuntur haec: यदा सुरंभंतिविधासु गावः कुर्वंति नाशं नृपतेः पुरस्य। यानागमं त्वज्ञं सुतस्य नाशं रोगातुरत्वं परदेशसंगं ॥१॥ शिरोर्ध्वनाला यदिवार्धपुच्छा गावः प्रगच्छंति मुखः प्रमाणः प्रातः पुरात्क्रांततनुमुग्रवेगाः प्रयांति नास्यापि समं विनाशं ॥२॥ गोक्षीरपानं वृषभो विधत्ते यदा तदा तत्स्वसुतेर्विनाशं। दुर्भिक्षमार्त्तिः परचक्रसंगं रागातुरत्वं व्यसनं पुरस्य ॥३॥ स्वयं यदा स्वदति गो स्वदुग्धं पयोधरस्थं कुरुते विनाशं। गोपस्य तस्या यदि वा विनाशं महाभयं शत्रुकृतं सदैव ॥४॥ युग्मं प्रसूतानि युगोपनाशं प्राप्नोति धत्ते विषमं तदेव। दारेण सार्धं म्रियते यदा वा करोति राष्ट्रस्य पुरस्य नाशं ॥५॥ तत्सान्विता स्यात् यदि गोः पुरस्तात् उक्ताविशेषाच्छुभचेष्टिताश्च। यातुर्विधत्ते विजयं प्रतापं सुवित्तलाभं त्वरिसंक्षयं च ॥६॥

इति श्रीवृद्धयवने गोविचेष्टितं ॥ Iti ṣrí-*Yavaneṣvaráchárya*-virachitam *Mínarájajátakaṃ* samáptam ॥ संवत् १७५२ वर्षे आषाढसुदि १२ लिषतं गुलावरइ ब्राह्मणसारसुतरणदेवसरहंदवासीपोघीलिपीनथमलब्राह्मणसारसुतपरभाकरकी ॥ साहजहानावादवीच पुस्तकुलिष्या ॥ शुभमस्तु ॥

Idem *Vṛiddhayavana* titulus in fine capitum singulorum legitur.

Codex anno 1696 exaratus est. (Wilson 427.)

782.

Foll. 112–156. Linn. 8–11. His foliis major *Jyotisharatnamálae*, a *Ṣrípati* (bhaṭṭa) compositae, continetur. (A.) Auctor, postquam capitibus (prakaraṇa) primis astronomiae elementa tradidit, reliquis, quibusnam siderum conjunctionibus res quaedam, velut regum unctio, peregrinatio, nuptiae, aedificatio, aut suscipiendae aut vitandae sint, explicat. Initium, paulum emendatum, hoc:

प्रभवविरतिमध्यज्ञानबंध्या नितांतं
विदितपरमतत्त्वा यन्नते योगिनोऽपि।
तमहमिह निमित्तं विश्वजन्मात्ययाना-
मनुमितमभिवन्दे भग्रहैः कालमीशं ॥१॥
Vilokya *Gargádi*-munipraṇítam,
Varáha-Lalládi-kritaṃ cha ṣástram।
Daivajna-*kaṇṭhábharaṇártham* eshá
Virachyate Jyotisharatnamálá ॥२॥

२२
शकेंद्रकालः पृथगाकृतिघ्नः शशांकनंदाश्वियुगैः ४२९१ समेतः।
शराद्रिवस्विंदु १८७५ हृतः स लब्धः षष्ट्या ६० प्रशेषे प्रभवादयोऽब्दाः ॥३॥
शालिवाहनशकोऽर्क १२ संयुतः षष्टि ६० हृत्प्रभवपूर्ववत्सराः।
शेषके मनुजमानतो भवेत्स्वस्वनामसदृशं हि तत्फलं ॥४॥
१ २ ३ ४ ५
प्रभवविभवाख्यशुक्लाः प्रमोदनामा प्रजापतिरथाब्दः।
६ ७ ८ ९
परतोऽंगिरास्ततश्च श्रीमुखभावौ युवाख्योऽन्यः ॥५॥
१० ११ १२ १३ १४ १५
धातेश्वरबहुधान्यौ प्रमाथिनामाथ विक्रमः सवृषः।
१६ १७ १८
अथ चित्रभानुरस्मात्सुभानुरथ तारणाख्यश्च ॥६॥
१९ २० २१ २२
पार्थिवनामा व्यय इति सर्वजिदाख्योऽथ सर्वधारी च।
२३ २४ २५ २६ २७ २८
तदनु विरोधी विकृतः खरनंदनविजयजयसंज्ञाः ॥७॥
२९ ३० ३१ ३२
मन्मथदुर्मुखसंज्ञावथापरौ हेमलंबकविलंबौ।

३३ ३४ ३५ ३६
तद्वद्विकारिनामाथ शार्वरी प्रव इति शुभकृत् ॥८॥
३७ ३८ ३९ ४०
शोभकृदपरः क्रोधी विश्वावसुरनु पराभवाख्यश्च ।
४१ ४२ ४३
परतः प्रवंगनामा कीलक इति सौम्यसंज्ञश्च ॥९॥
४४ ४५ ४६ ४७
साधारणो विरोधकृदथ परिधाविप्रमाथिनामानौ ।
४८ ४९ ५० ५१ ५२
आनंदराक्षसाख्यौ नलपिंगलकालयुक्ताश्च ॥१०॥
५३ ५४ ५५ ५६
सिद्धार्थिरौद्रदुर्मतिदुंदुभयो वत्सराः क्रमादपरे ।
५७ ५८ ५९ ६०
रुधिरोद्गारी रक्ताक्षिसंज्ञकः क्रोधनः क्षयकृत् ॥११॥
इयं हि षष्टिः परिवत्सराणां बृहस्पतेर्मध्यमराशिभोगात् ।
उदाहृता पूर्वमुनिप्रवर्यैर्नियोजनीया गणनाक्रमेण ॥१२॥ [1]

Cap. 1. saṃvatsaraprakaraṇam fol. 114^{a}. Cap. 2. tithiprakaraṇam, incipit: तिथिपाश्वतुर्मुखविधातृविष्णवो यमशीतदीधितिविशाखवज्रिणः । वसुनागधर्मशिवतिग्मरश्मयो मदनः कलिस्तदनु विश्व १५ इत्यपि ॥ Cap. 3. váraprakaraṇam, incipit: सूर्यादितः शिवशिवागुहविष्णुकेंद्रकालाः क्रमेण पतयः कथिता ग्रहाणां । वह्न्यंबुभूमिहरिशक्रशचीविरिंचास्तेषां पुनर्मुनिवरैः प्रतिदेवताश्च ॥१॥ राहोरधिपतिः कालः प्रत्यधीशो भुजंगमः । तथा केतोश्चित्रगुप्तः स्वयंभूः कविभिः स्मृतः ॥२॥ राजाभिषेकोत्सवपानसेवा गोवह्निमंत्रौषधशस्त्रकर्म । सुवर्णताम्रौर्णिकचर्मकाष्ठसंग्रामपण्यादि रवौ विदध्यात् ॥३॥ Cap. 4. (fol. 120^{b}.) yogaprakaraṇam, incipit: क्रमशो भवंति योगा विष्कंभप्रीतिरुपरि चायुष्मान् । सौभाग्यशोभनाख्यावतिगंडोऽप्यथ सुकर्मा च ॥ Cap. 5. karaṇaprakaraṇam, incipit: बवाह्वयं बालवकौलवाख्ये ततो भवेत्तैतिलनामधेयं । गराभिधानं वणिजं च विष्टिरित्याहुरार्याः करणानि सप्त ॥ Cap. 6. nakshatraprakaraṇam, incipit: भेशा दस्रयमाग्निधातृशशिनः शर्वोऽदितिर्वाक्पतिः etc. Cap. 7. muhúrtaprakaraṇam, incipit: रुद्राहिमित्रपितरो वसुवारिविश्वे वेधा विधिः शतमखः पुरुहूतवह्नी । नक्तंचरश्च वरुणार्यमयोनयश्च प्रोक्ता दिने दश च पंच तथा मुहूर्ताः ॥१॥ निशामुहूर्ता गिरीशाजपादाहिर्बुध्न्यपूषाश्वियमाग्नयश्च । विधातृचंद्रादितिजीवविष्णुतिग्मद्युतित्वाष्ट्रसमीरणाश्च ॥२॥ Cap. 8. upagrahaprakaraṇam, incipit: भूकंपः सप्तमर्क्षे भवति सवितृभात्पंचमे विद्युदुल्का मूलश्चैवाष्टसंख्ये ८ शनिरिति १० दशमे केतुरष्टादशे च १८ दंडस्त्रिपंचसंख्ये १५ सनवदशमिते १९ नूनमुल्का प्रदिष्टा धिष्ण्ये द्विःसप्त १४ संख्ये मुनिभिरभिहितश्चात्र निर्घातपातः ॥१॥ Cap. 9. (fol. 135^{a}.) saṃkrántiprakaraṇam, incipit: घोरा रवौ ध्वांक्षमृतद्युतौ च संक्रांतिरारे च महोदरी स्यात् । मंदाकिनी ज्ञे च गुरौ च मंदा मिश्रा भृगौ राक्षसिकार्कपुत्रे ॥ Cap. 10. gocharaprakaraṇam, incipit: सर्वे लाभगृहस्थितास्त्रि ३ ख १० रिपु ६ ष्वर्कः etc. Cap. 11. chandratárábalaprakaraṇam, incipit: रविर्नृपविलोकने सुरगुरुर्विवाहोत्सवे रणे धरणिनंदनो भृगुसुतः प्रयाणे बली । शनिश्च खलु दीक्षणे सकलशास्त्रबोधे बुधः शशी सकलकर्मसु ध्रुवमुदाहृतं सूरिभिः ॥१॥ Cap. 12. lagnaprakaraṇam, incipit: विरोधश्चाभिषेकश्च राज्ञां साहसकर्म च । धात्वाकरादिसंबंधो मेषलग्ने विधीयते ॥१॥ वृषोदये विवाहश्च ध्रुवं वेश्मप्रवेशनं । कुमारीवरणं दानं क्षेत्रारंभादि चेष्यते ॥२॥ कलाविज्ञानसंबंधो वृषलग्नोदितं च यत् । विभूषणादिकं कर्म कर्तव्यं मिथुनोदये ॥३॥ वापीकूपतडागादि वारिबंधनमोक्षणे । पौष्टिकं कर्म यत्किंचित्सर्वं सिध्यति कर्किणि ॥४॥ Cap. 13. (fol. 143^{b}.) saṃskáraprakaraṇam, incipit: षष्ठे मास्यथवाष्टमे तदधिपे वीर्योपपन्ने विधौ etc. Cap. 14. rájábhishekaprakaraṇam, incipit: विलग्नजन्मे सदृशाधिनाथमार्तंडधात्रीतनयैर्बलिष्ठैः । गुर्विंदुशुक्रैः स्फुरदंशुजालैर्महीपतीनामभिषेक इष्टः ॥ Cap. 15. yátráprakaraṇam, incipit: यात्राभिधानं कथयाम्यथातः सर्वैरुपेतस्य गुणैर्जिगीषोः । अतर्किते जन्मनि तस्य याने फलाभिरुक्ता द्यु (?) नवर्णतुल्या ॥ Cap. 16. viváhaprakaraṇam, incipit: धर्मो गृहस्थपदतो न परोऽस्ति कश्चिद्यस्मात्स्थितं तदपि योषिति शीलवत्यां । तस्यास्तु लग्नवशतः खलु शीललब्धिस्तस्मात्प्रवच्मि न चिरेण विलग्नशुद्धिं ॥१॥ Cap. 17. vástuprakaraṇam, incipit: आयव्ययर्क्षं शकचंद्रताराबलानि शास्त्रादवगम्य सम्यक् । आयुर्धनारोग्ययशोभिवृद्ध्यै गृहं गृहस्थो हि विधापयेत ॥१॥

Apographon nostrum, seculo septimo decimo exaratum, in disticho duodevicesimo capitis 17. desinit. (Walker 192^{e}.)

783.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 50. Long. 10. Lat. 4½. Linn. 9.

Jyotisharatnamálá a *Ṣrípati* composita. (B.)

Cap. 18. (fol. 48^{b}.) gṛihapraveṣaprakaraṇam; 19. vastraprakaraṇam; 20. amarasthápanam.

Liber nuper in India editus est dicitur.

Codex, anno 1644 exaratus, ejusdem seculi anno 66 in Bibliothecam Bodleianam, Kenii dono, pervenit. (Walker 214.)

784.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 79. Long. 14. Lat. 5½. Linn. 9.

Tájakasárasudhánidhis, quo libro *Náráyaṇas*, Dádábhäïs filius, Mádhavae nepos, astrologiam, auctorum Arabicorum systemata secutus, capitibus septem exposuit. Incipit: कमलकैर[व]बंधुधरात्मभूबुधबुधार्चितपादसरोरुहाः भृगुजभानुजभानुविरोधिनो ददतु दंतिमुखो विमलां गिरं १ गिरां कोरहत्तां

[1] De sexaginta cycli Bárhaspatyae annis cf. *Warren*, Kálasankalita, p. xxi.

विचीविनोदां विनोदात्तमूर्त्तिं वचोमूर्त्तिभाजां विभाव्यां मुनीनां मनोभीष्टदां तां कवीनां सुकाव्यस्य गुंफानुकूलं २ *Ṣrígrámo*dbhava-*Kaṣyapánvaya*nidhiḥ sámudrikajnaḥ sudhíḥ ṣrímán *Mádhava*-saṃjnako dvijavaro vighneṣasevárataḥ । *Dádábháiti*[1] tasmád ajani guṇagaṇaiḥ púritas tattvavettá siddhántánáṃ chakástá munijanaviditas tatsamaḥ ko 'pi nányaḥ ॥ ३ ॥ Tasmál labdhavaraḥ paropakṛitaye *Náráyaṇo* 'ham bruve tártíyaikasudhánidhiṃ gaṇitavittushṭyai chamatkáritam । ṣrímat-*Khindhika*[2]-*Romakádi*-rachitát saṃgṛihya sáram paraṃ, yasya jnánalavena mukhyapadavím prápnoti niḥsaṃṣayam ॥४॥ कथं स्यान्मवर्षेऽस्मिन् इति संशयिने स्फुटं । वदेद्ज्ञात्वा विधिज्ञाता वर्त्तमानं शुभाशुभं ५ संक्षेपे संशयापेक्षे श्रोतुः स्याद्बहुविभ्रमः । वरीयान् विस्तरस्तस्मादपेक्षासंशयापहः ॥ ६ ॥

Cap. I. fol. 3ᵇ. desinit in verbis: अध्याय एष कथितः प्रथिताद्यसंज्ञो ráṣisvarúpa-khagarúpa-dakáṇaramyaḥ. Cap. II. fol. 14ᵃ. अध्याय एष कथितः प्रथितो द्वितीयो varshe divádigaṇitábhidhamantraramyaḥ. Cap. III. fol. 33ᵃ. tṛitíyaḥ sadmádivarshapaphalántavicháraramyaḥ. Cap. IV. fol. 58ᵇ. chaturtho bhávábhidhas tv akhilacháruvicháraramyaḥ. Cap. V. fol. 65ᵃ. ṣarákhyaḥ (i. e. quintus) pákántarádiphalayuktavicháraramyaḥ. Cap. VI. fol. 78ᵃ. adhyáya esha kathito gamitas tu samyag ghasrapraveṣaphalacháruvicháraramyaḥ. Cap. VII. incipit: अथ आखेटकं वक्ष्ये मृगयासिद्धिदं नृणां पापारिष्टकरैर्योगैर्मृगयासिद्धिरुत्तमा ॥

In fine haec disticha, scribae incuria foedata, leguntur: आसीत्कारण्यवारां निधिरवनिपतिप्रख्यमूर्द्धा मणीनां वृंदैर्नीराजितांघ्रिर्जलनिधिवचसां (= sámudrikaṣástrasya) पालने यः सरस्वान् सिद्धांतानां शरण्यः फणिपतितत्वयित्तं (lapitam?) यस्य कंठे व्यरंसीद्भूदेवो *Mádhavákhyaḥ* Paṣupatinagare (i.e. Benaris) ग्रीशपादाब्जसेवी (ग्रीश = गिरीश) २३ तस्माजातौ सुतौ द्वौ प्रवरमतियुतौ सर्वविद्यानिधानौ ज्येष्ठो *Dádákhyabhaṭṭaḥ* सकलवसुमतीमंडलख्याततनामा ज्योतिः शास्त्रे विवस्वानतुलगुणः सूर्यसिद्धांतटीकां (cf. supra, n. 772.) यो कार्षिद्विद्वुतार्थां स्मारहरचरणासक्तचेता नितांतं २४ पुत्रस्तस्मात्कतिष्ठो जलनिधिवचसामार्मिकः सत्यवादी श्रीमान् *Náráyaṇákhyo* निरवधिकरुणापूर्णचितांत्तरालः शिष्यैः सेंप्रार्थितो हं प्रवरविजधिपा ज्ञाञक (tájaka) ग्रंथमेनमीकार्षी तेन तुष्टो गजवदनविभुभारतीप्राणनाथः २५ *Horásárasudhánidhir* विरचितः पूर्वे मया जातके व्याख्यावैनरजतकस्माचिता दैवज्ञसंतोषिणी प्रश्ने वै गणकप्रियातिगदिता युद्धादिसिद्ध्यै तथा प्रोक्तो हि खरस्तदनु तार्तीये सुधाया निधिः २६ Iti ṣrí-*Ṣrígrámaro*panámaka-*Mádhavátmaja*-Náráyaṇakṛitas Tájakasárasudhánidhiḥ samáḥ.

Codex anno 1831 parum accurate exaratus est. (WILSON 428.)

[1] *Dádábhái* vocabulo Mahratice frater natu major significatur.

[2] Idem nomen infra in fol. 19ᵇ. legitur.

785.

Foll. 17–27. Linn. 12. *Nakshatrasamuchchayas*, quo libro *Lallavaráhae* filius (?) astrorum positiones rebus gerendis faventes illustravit. Incipit:

विनायकं नमस्कृत्य । बालानां हितकाम्यया ।
उधृतं तु मया किंचित् । शास्त्रगौरवकारणात् ॥१
छंदोलक्षणसंयुक्तं । नक्षत्राणां समुच्चयः ।
संक्षेपेण परं ज्ञानं *Ratnakosasya* मुध्मृतः (l. madhyataḥ) ॥२
सर्वेषु शुभकार्येषु । कुयोगाः परिवर्ज्जयेत ।
दग्धविद्वं च नक्षत्रं । तिथिदग्धा विवर्ज्जयेत् ॥३
अर्द्धप्रहरकश्चैव कुलिको विष्टिरेव च ।
एकार्गलं ग्रहरिक्षं । जन्मरिक्षं पर्वमेव च ॥४
दुष्टयोगे तिथै रिक्ते । क्षीणचंद्रे धिमांशके ।
मांगल्यं शुभयात्रा च । न कुर्याद्धितमिच्छता: ॥५
विवाहं क्षौरकर्म्मं च । प्रतिष्ठाव्रतबंधनं ।
अयने चोत्तरे कुर्या । इदिते भार्ग्गवे गुरौ ॥६
उदिते च तथा चंद्रे । सुभयोगे शुभातिथौ ।
कृष्णास्य दशमी यावत् । सुभकार्याणि कारयेत् ॥७

Ádiyámala in fol. 26ᵇ. laudatur.

In fine haec leguntur: विवाहद्यूतसंग्रामे । स्नानभोजनमैथुने । विवहारे भये भंगे भानुनाडी प्रशस्यते ॥ ध्वजेषु लाभं मरणं च धूमे सिंहे सुखायां कलहं च स्वाने । वृषे च रिद्धिः खरशोकमश्रुते सिद्धिगजे स्तन्य भवंति ढके ॥

Auctoris nomen hac tantum subscriptione traditur: इति लल्लवाराहसुतकृतं नक्षत्रसमुच्चयं समाप्तं ॥

Haec folia anno 1513 in urbe Ṣrípattana non satis accurate exarata sunt: स्वस्ति संवत् १५६९ वर्षे पौष शुदि २ शुक्रे अद्येह श्रीपत्तनवास्तव्यदिक्पालज्ञातीय दु° वत्सासुतविश्वनाथपठनार्थं पुस्तिका लेखापिता ॥ (WALKER 128ᵇ.)

786.

Foll. 69–120. Linn. 10. *Praṣnárṇavas*, quaestionum (astrologicarum) oceanus, sive *Vaishṇavaṣástram*, liber a *Náráyaṇa* (Náráyaṇadásasiddha), Brahmadásae et Nayajae filio, compositus, lectiones quindecim continens. Prius nomen inde ductum est, quod in rerum futurarum eventum fortunaeve suae successum inquirentibus astrorum positiones prosperae aut adversae explicantur. Incipit:

नारायणं परममूरुषमादिदेवं
ज्योतिर्मयं शुभकरं चकाचदेशं ।[3]
शांतं प्रणम्य शिरसा द्विजपुंगवानां
प्रश्नार्णवे त्वणवमहं (l. प्रवं) प्रकरोमि शास्त्रं ॥१॥

[3] Cod. Berol. चराचरेशं.

श्रीब्रह्मदासनयज्ञातनयः सुविद्वान्
श्रीमान् Gusáyinripatir यदुनाथभक्तः ।
Váráha-Tájita (ka)-*Mukunda*-matam समीक्ष्य
नारायणः परमशास्त्रमिदं चकार ॥ २॥
प्रष्टा (prashṭá) प्रणम्य हरिमिंदुककुप्मुखस्थो
ज्योतिर्विदं सकलशास्त्रकलाविदग्धम् ।
आहूय सद्भुवि हितं फलपुष्परत्न-
हस्तः प्रसन्नवचनैः सकृदेव पृच्छेत् ॥ ३॥

Lectio *prima*, *ṣubháṣubhasiddhi* inscripta, desinit in disticho: मया निदेशाद्रचितं सुशास्त्रं त्रैलोक्यनाथस्य जनार्दनस्य । स्वयं मुकुंदेन च सत्यमुक्तं तस्मादिदं वैष्णवसंज्ञमासीत् ॥ ४३॥ Lectio *secunda* incipit: अथ धनलाभप्रश्नफलं ॥ लग्नाधिनाथेन हिमांशुना वा यदीत्थशालं कुरुते धनेशः । स्वोच्चादिगः सौम्ययुते क्षितः स्यात्प्रष्टुः स्वलाभं सहसा प्रकुर्यात् ॥ १॥ शीतांशुलग्नेश्वरवित्तनाथाः परस्परं संयुतवीक्षिताश्च । धनत्रिकोणोदयगा यदा स्युस्तदार्थलाभं प्रवदेन्नराणां ॥ २॥ Quaestiones hae proponuntur: dhanalábha, rájyalábha, rájyam chalam sthiram veti, nripadarṣanam mama bhaven na bhaved iti. Lectio *tertia* incipit: अथ जयपराजयप्रश्ने ॥ अथ प्रवक्ष्ये नृपतेर्जिगीषोर्युद्धे जयं नाथ पराजयं च । पृष्टो वदेत्प्रश्नविलग्नयोगैस्तं योगचर्यां च वराहशास्त्रात् ॥ १॥ शुक्रोदये सुरगुरौ तनये सुखे ज्ञे सूर्ये तृतीयभवने भवगैश्च शेषैः । प्रष्टा नृपो रिपुगणांश्च विजित्य युद्धे सिद्धार्थ आत्मभवनं समुपैति शीघ्रं ॥ २॥ Titulus hic subscriptus est: rájno digvijayapraṣnaḥ. Lectio *quarta* incipit: अथ जयपराजयप्रश्ने ॥ भूपालयोर्नागरजायिनोर्द्वयोर्मध्येऽनयोर्जेष्यति कोऽत्र संयुगे । युद्धं भविष्यत्यथ संधिरेतयोः प्रश्ने कृते मंत्रिभिरादिशेद्बुधः ॥ १॥ विलग्नलग्नाधिपतिः पुरेशो यामित्रजामित्रपतिश्च यायी । स्ववर्गराशौ जयदो बलीयान्यस्ताजिताचार्यमते प्रदिष्टः ॥ २॥ 5. *Saṃghaṭṭachakram*. Incipit: संघट्टचक्रं विलिखेत्त्रिकोणं मेषादिभिर्द्वादशराशिभिश्च । चतुश्चतुर्भिर्भवतीह तिर्यग्वेधोगहैर्भूपतिसंगराय ॥ १॥ 6 (inc. fol. 84^{a}). *utpátaphalaṣubháṣubhasasyajátaka*. Incipit: अथ प्रवक्ष्ये द्विजपुंगवानां ज्ञानं सुदिव्यं तरुभूमिवारिजं । उत्पातसंज्ञान्विविधान्विकाराञ्जातांश्च देशे नृपराज्यभंगहान् ॥ १॥ Partes singulae: utpátaphala, sasyajátaka; rájnaḥ prayáṇasamaye ṣubháṣubhaṃ nimittaṃ jayaparyantam *Bhadrabáhuṣástrát*. 7. *parachakrágamana-durgapraṣna-koṭachakra*. Incipit: शुक्रज्ञजीवैर्हिबुकास्तसंस्थैरायाति शीघ्रं बलवानरातिः । चंद्रार्कमंदावनिजैः सुखस्थैः प्राप्तोऽपि भग्नो विनिवर्ततेऽरिः ॥ १॥ 8. gamanágamanadúrasthapraṣna. Incipit: मम गमनं भविष्यति न वा प्रश्ने° ॥ चरोदये शीतकरे चरस्थे सौम्यग्रहैः संयुत ईक्षिते वा । यात्रा भवेत्सौख्यजयार्थसिद्धिः कल्याणदात्री निरुपद्रवा च ॥ १॥ 9. *Strí-viváhádi-prasavaparyantam praṣna*. Incipit: लग्नाधिनाथेन सुधाकरेण यदीत्थशालं कुरुते स्मरेशः । सौम्यैर्ग्रहैः स्याच्छुभवीक्षितोऽस्तं पश्यन्प्रकुर्याच्छुभगांगनाप्तिं ॥ १॥ 10 (fol. 99^{b}). sahajasthánádi-dvádaṣaparyantaṃ rogapraṣna. Incipit: अथ सहजस्थानप्रश्ने । मम बांधवाः स्वस्थाः संति न वा प्रश्ने । दुश्चिक्यनाथः सहजं प्रपश्येत्सौम्यास्तृतीयं सहजेश्वरं च । पश्यंति नान्ये त्वशुभास्तदास्य स्वस्थाः प्रवाच्याः खलु बांधवाश्च ॥ १॥ 11. Incipit: अथ स्वामिभृत्यप्रश्ने ॥ शीर्षोदये सौम्ययुते क्षिते वा सौम्यैर्द्वितीयाष्टमसप्तमस्थैः । तृतीयलाभारिगतैश्च पापैः सौख्यार्थलाभो नृपसेवकस्य ॥ १॥ 12. *bandhamoksha*. Incipit: अथ भागप्रश्ने ॥ स्थिरोदये शीतकरे स्थिरस्थे भागस्तयो (?) निर्वहति द्विदेहे । विश्वासलाभौ भवतः शशांके लग्ने चरे निर्वहते न भागः ॥ १॥ 13. Incipit: अथ लेखप्रश्ने । एष लेखः कीदृशः समागतो वा शुभो दत्तो नृपेण etc. 14. Incipit: अथ भोजनप्रश्ने ॥ सक्षारमिंदौ मधुरं सुरज्ये साम्लं च सुस्वादु रसं सिते ऽन्नं । सूर्ये सतिक्तं सकटूष्णमारे भुक्तं बुधे सर्वरसं विलग्ने ॥ १॥ 15. Incipit: अथ मूकप्रश्ने ॥ सूर्यास्फुजिद्भूमिजराहुमंदचंद्रज्ञजीवाः पतयो दिशां स्युः । etc.

In fine hic epilogus legitur, quem erroribus scatentem, aliorum codicum auxilio carens, intactum reliqui:

प्रमाणीतं यत्स्वयमुच्यते न
ज्ञानं सुदिव्यं ग्रहलग्नजातं ।
शुभाशुभं व्यक्तकरं नराणां
शास्त्रे मयास्मिन् लिखितं तदेव ॥ ३॥

ननु मनुष्यपरमेश्वरयोः संवादः कथमासीत् ।

संप्राप्य मंत्रं guru-*Bhánubhaṭṭáj*
जप्त्वा मुहुः सूर्यशशिगृहेषु ।
हुत्वा द्विजान् भोज्य हरेः प्रसादा-
त्सिद्धो हमत्रैव मुकुंददर्शी ॥ १॥

स मंत्रो मयात्मनो *vaidyakaṣástre vaishṇavasaṃjnake* पुरश्चरणो लिखितस्तत्र श्लोकः ॥

आयाति मंत्रजपतो भगवान् स्वधाम्नः
प्रत्यक्ष चेद्वदति यच्छति दर्शनं च ।
स्वप्ने जपेत् स्थिरमनस्त्वथ साधकानां
नेज्या व्रता न च तपः श्रुतिनैष्ठिकानां ॥ १॥
महाकष्टेन संसिद्धं दिव्यं ज्ञानं जगद्धितं ।
विष्णुना शक्रतं शास्त्रं पठेद्यत्नेन पालयेत् ॥ २॥
Káyasthavanṣámbunidheḥ पृथिव्यां
श्रीब्रह्मदासः शशलांछलो भूत्
तारेव देवी नयजा च ताभ्यां
नारायणज्ञो हरिभक्त आसीत् ॥ ३॥

Haríjíṣarmá नारायणदासायाशीर्वादमिदं ददौ ।

श्रीब्रह्मदासनयजातनयेन येन
गोविंदपादसरसीरुहवंदितेन ।
प्रश्नार्णवं प्रवमिदं रचितं हि शास्त्रं
नारायणो स्तु भुवने सुखभाक् सदैव ॥ १॥
एके काव्यविलासमात्रनिपुणाः शास्त्रानभिज्ञाः परे
विद्वांसो न कविमात्ररचनाः कर्तुं परे जानते ।
विद्वत्ता कविता च यत्र न च ते सद्विष्णुभक्त्याश्रयाः
कायस्थः कविभक्तिपंडितपतिर्जीयाच्च नारायणः ॥ २॥

प्रकटकटदिनः केवलो नः पुनातु ॥१॥ मुहूर्त्तचिंतामणिसंज्ञकस्य स्वयंकृतस्य प्रमिताक्षरायां ॥ रामो विधत्ते विवृतिं प्रणम्य विघ्नेशकेरुद्रान् पितरौ गुरूंश्च ॥२॥

Codex exeunte seculo superiore exaratus est. (WALKER 184.)

789.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 79. Long. 11. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 7.

Idem liber, sine commentario. (B.)

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 262.

Codex anno 1822 exaratus est. (WILSON 315.)

790.

Opera tria. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 172. Long. 11. Lat. 5.

Foll. 1–46. *Muhúrtadípakas*, de faustis siderum positibus, libellus, disticha 57. continens, a *Mahádeva*, Káhú (?)-jís filio, scriptus et commentario, quem idem anno 1661 composuit, illustratus. Textus incipit:

प्रणम्यैकरदं देवं शारदां गुरुमेव च ।
मुहूर्त्तदीपकं कुर्वे बालाऽज्ञानतमोऽपहं ॥१॥

Commentarius incipit: अथ मुहूर्त्तदीपकनामग्रंथ सटीक सनाभीप्रकारेण लिख्यते ॥ अथऽयं ग्रंथकर्त्ता स एव विवृत्तिकर्त्ताः etc. In fine ejusdem haec leguntur: शाके रामगजेषुचंद्र १५८३ प्रमिते सौम्यायने भास्करे etc. लेखीत्स्वीयमुहूर्त्तदीपकभवां व्याख्या महादेवकः ॥ Auctores et libros hosce laudat: *Amritakumbha, Jyotirvidábharaṇa, Toḍaránanda, Trivikramácharya, Bṛihajjátaka, Muhúrtakalpadruma, Muhúrtachintámaṇi, Muhúrtatattvaṭiká, Muhúrtamártaṇḍa*, Śrípatis *Ratnamálá, Rájamártaṇḍa, Rájavallabha, Lakshaṇasamuchchaya, Lalla*, Keṣavárkae *Viváhavṛindávana, Sajjanavallabha, Sárasaṃgraha.*

Haec voluminis pars anno 1800 a Paraṣuráma, Uttarámae filio, exarata est. (WALKER 159ª.)

791.

Foll. 139–160. Linn. 10. *Viváhavṛindávanam*, a *Keṣavárka* scriptum, quo libro siderum affectiones connubiis felices aut infelices describuntur. Auctoris majores infra in appendice enumerabuntur. Incipit:

श्रीशार्ङ्गिणोः सृजतु वो नवसंनिवेशः
क्लेशव्ययं चलनयनांचलश्रीः ।
यत्रांचलग्रथनमंगलमाचचार
शृंगारहारमणिकौस्तुभरश्मिगुम्फः ॥१॥

Saṃvargya-Garga-Bhṛigu-Bháguri-Raibhya-gírbhyaḥ
सारं वराहमिहिरादिमतानुसारं ।
स्फारत्स्फुरत्परिमलाढ्यफलं विवाह-
वृंदावनं विरचयामि विचाररम्यं ॥२॥

1. Nakshatraṣuddhiprakaraṇa fol. 141ª; 2. kálamímánsáprakaraṇa fol. 142ª; 3. melakádhyáya fol. 144ª; 4. navánṣachintádhyáya fol. 145ᵇ; 5. grahaguṇaprakaraṇa fol. 146ᵇ; 6. chandrabalá[bala]prakaraṇa fol. 147ª; 7. ráhusattádhyáya fol. 149ª; 8. shaḍvargádisádhanádhyáya fol. 151ᵇ; 9. godhúlikádhyáya fol. 152ª; 10. mánagocharádhyáya fol. 153ª; 11. ṣubháṣubhayogádhyáya fol. 153ᵇ; 12. tanvádimaṇḍalakuṇḍalikádhyáya fol. 155ª; 13. grahayogádibalábaládhyáya fol. 156ª; 14. miṣrakádhyáya fol. 159ª; 15. vadhúvarapraṣnádhyáya fol. 159ᵇ; 16. fol. 160ᵇ.

Keṣavárka in Muhúrtachintámaṇi laudatur, ipse Yavaneṣvarás in cap. 4, 10, *Bhojam* regem in capite 7, 17. (परिहरंतुपरागपरागतं तमउपप्लव एव स किं ग्रहः । इति *Maṇitthavachánsi* विवृण्वता मतमलक्ष्यत *Bhojamahíbhujá* ॥१७॥) laudat.

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 261.

Haec folia hoc seculo ineunte parum accurate exarata sunt. (WALKER 161ᵉ.)

792.

Opuscula quinque. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 156. Long. $7\frac{1}{2}$. Lat. 4.

Foll. 1–48. Linn. 6, 7. *Ṣuddhidípiká*, de siderum positione, matrimoniis aliisque operibus idonea, liber, a *Ṣrínivása* compositus, et in capita quatuor divisus. Incipit: तृष्णातरंगदुस्तरसंसाराम्भोधिलंघने तरणिः । उदयवसुधाधराग्रमुकुटमणिः पातु वत्सरणिः ॥१॥ अस्तं गतवति मिहिरेऽतिमलिनदोषाकुले च गोविभवे । उद्वाहादिषु शुद्धिग्रहणार्थं दीपिका क्रियते ॥२॥ विफलान्य(?)न्यशास्त्राणि विवादस्तेषु केवलं । सफलं ज्योतिषं शास्त्रं चंद्रार्कौ यत्र साक्षिणौ ॥३॥ शास्त्रप्रशंसा ॥ मुहूर्त्ततिथिनक्षत्रमृतवश्चायनानि च । सर्वाण्येवाकुलानि स्युर्न स्यात्साम्वत्सरो यदि ॥४॥ दैवज्ञप्रशंसा ॥ तम[:]स्तोमावृते विश्वे जगदेतच्चराचरं । राशिग्रहोडुसंघातं सृजन्सूर्योऽभवत्तदा ॥५॥ रव्याद्युत्पत्तिः ॥ ततःप्रभृति जंतूनां सदसत्कर्मसूचकः । *Horákhyo* वर्त्तते कालो ह्यहोरात्रेऽत्र लोपतः ॥६॥ कालोत्पत्तिः ॥ शीर्षमुखबाहुहृदयोदराणि कटिवस्तिगुह्यसंज्ञकानि । उरू जानुकजंघे चरणाविति राशयोऽजाद्याः ॥७॥ कालनरस्यांगविभागः ॥ मेषवृषमिथुनकर्कटसिंहाः कन्या तुलाथ वृश्चिकभं । धनुरथ मकरः कुंभो मीन इति च राशयः कथिताः ८ राशिस्वरूपकथनं ॥ अश्विनीमघमूलादौ मेषसिंहहयादयः । विषमर्क्षाविवर्तन्ते पादवृद्ध्या यथोत्तरं ॥९ राशिनिक्षत्रविभागः ॥ मत्स्यौ घटी नृमिथुनं सगदं सवीणं चापी नरोऽश्व-

जघनो मकरो मृगास्यः । तौली सशस्यदहना प्रवगा च कन्या शेषाः खनामसदृशाः खचराश्च सर्वे ॥१०॥ राश्यधिष्ठातृदेवताकथनं ॥

Fol. 12[b]. rásinirṇayaḥ *prathamo* 'dhyáyaḥ. Cap. II. incipit: कालात्मा दिनकृन्मनस्तुहिनगुः सत्त्वं कुजो ज्ञो वचचो जीवो ज्ञानसुखे सितश्च मदनो दुःखं दिनेशात्मजः । राजानौ रविशीतगू क्षितिसुतो नेता कुमारो बुधः सूरिर्दानवपूजितश्च सचिवौ प्रेष्यः सहस्रांशुजः ॥१॥ कालनरस्यांगविभागः ॥ बलाबलाद्ग्रहाणां स्यादात्मादीनां बलाबलं । नृपाद्याः प्रबलाः कुर्युः स्वं रूपं शनिरन्यथा ॥२॥ आत्मादीनां ग्रहाणां नृपादीनां च ग्रहाणां बलाबलवशात् पुरुषस्यात्मादीनां बलाबलत्वनिर्णयो नृपत्वादिनिर्णयश्च ॥

Fol. 29[b]. grahanirṇayo náma *dvitíyo* 'dhyáyaḥ. Caput III. incipit: सर्वकर्मस्वुपादेया विशुद्धिश्चंद्रतारयोः । तच्छुद्धावेव सर्वेषां ग्रहाणां फलदातृता ॥१॥ चंद्रताराप्रशंसा ॥ सप्तमोपचयाद्यस्थश्चंद्रः सर्वत्र शोभनः । शुक्लपक्षे द्वितीयस्तु पंचमो नवमः शशी ॥२॥ चंद्रशुद्धिः ॥

Fol. 36[b]. chandratárádiṣuddhinirṇayo náma *tṛitíyo* 'dhyáyaḥ. Caput IV. *vádinirṇaya* dictum, incipit: सितेंदुबुधजीवानां वाराः सर्वत्र शोभनः । भानुभूसुतमन्दानां शुभकर्मसु केष्वपि ॥१॥ वारगुणाः ॥ रेखापूर्वापरयोर्वारः सूर्योदयात्परस्तात्प्राक् । देशान्तरयोजनमितविघटीभिः पादहीनाभिः ॥२॥ देशान्तरे वाराधिकारः ॥ उपचयकरस्य वारे ग्रहस्य कुर्यात्स्ववारविहितं यत् । अपचयकरग्रहदिने कृतमपि सिद्धिं न याति यतः ॥३॥ विशेषतो वारफलं ॥

Desinit in verbis: अह्नः पंचदशांशो रात्रेश्चैवं महूर्त इति संज्ञा। नक्षत्रे यद्विहितं कार्यं तन्मुहूर्ते पि ॥

इति महींतापनीयश्रीश्रीनिवासविरचितायां शुद्धिदीपिकायां etc.

Haec voluminis pars medio seculo superiore exarata est. (WALKER 192[a].)

793.

Foll. 6–15. Linn. 10. *Svaratattvodayam,* libellus disticha 148. continens, a *Jívanátha* compositus. Incipit:

॥ अथ स्वरोदयं ॥

चमत्कारशिवं नत्वा चमत्काराय भूभृतां ।
स्वरतत्त्वंच[म]त्कारो जीवनाथेन कथ्यते ॥१॥
पदैर्यथास्थितैरेव श्रीमहेशमुखोद्गतैः ।
स्वरप्रश्नांसापूर्वैश्च नानाशास्त्रविचारकैः ॥२॥
लग्नेऽभीष्टफलप्रदे शुभतिथौ प्रौढे स्वरे भे शुभे
खेटानां च बले शुभे दिनपतौ चंद्रेशताराशनौ ।
दिग्याविंशजवादिलग्नशकुनाभूपाशुभाकांक्षिणो
नो कुर्वंति विनोदयेन गमनं देहस्वरस्य क्वचित् ॥३॥
नक्षत्रं न तिथिर्न वारकरणं नो लग्नहोरालयं
नो दिग्शूलनदग्धवासरभयं नो लत्तपातादिकं ।
न स्वर्भानुभयं न कालकुलिका नो शुक्रसोमाद्भयं
स्याद्यस्मिन्तु दिनेश्वरे स्वरविदां सिद्धस्वरस्ते स्फुटं ॥४॥

इडावामगतश्चंद्रः पिंगलादक्षिणे रविः ।
मध्ये शुभपदं विंद्यात्पंचतत्त्वसुदागतं ॥५॥
इडा गंगेति विज्ञेया पिंगला यमुना नदी ।
मध्ये सरस्वती विंद्यात्प्रयागसंगमेमिति ॥६॥
आदौ चंद्र सिते पक्षे भास्करस्तु सितेतरे ।
त्रीणि त्रीणि दिनान्याहुरुदयं चंद्रसूर्ययोः ॥७॥
चंद्रकाले यदा सूर्यः सूर्ये चंद्रोदये भवेत् ।
उद्वेगः कलहो हानिः मुनिशापादिकं फलं ॥८॥
एकैकस्या घटीपंचक्रमेणैवोदयंति च ।
क्रमादेकैकनाड्यां वै एकैकघटिकोदयः ॥९॥
अहोरात्रिस्तु मध्ये तु ज्ञेया द्वादशसंक्रमः ।
वृषकर्कटकन्यालिमृगमीननिशाकरैः ॥१०॥

Hoc tractatu auctor rerum futurarum indicia, e spiritus, ratione mystica comprimendi et emittendi, habitu colligenda, exposuit. *Svara* vocabulo spiritus (násásamíraṇa), *tattva* voce quinque elementa significantur, quorum in mystica doctrina potestas supra p. 236[b]. indicata est.

In fine haec leguntur:

चंद्रसूर्यस्वराभ्यासं ये कुर्वंति सदा नराः ।
अतीतानागतं ज्ञानं तेषां हस्तगतं पदं ॥१४७॥
न वारं न च नक्षत्रं न योगं करणं तिथिः ।
अमृतस्या तु वेलायां सर्वकार्याणि साधयेत् ॥१४८॥

Haec folia anno 1640 a Pítámbara, Ṣivadásae filio, in usum bhaṭa-Hariṣramae exarata sunt. (WALKER 213[b].)

794.

Foll. 45–113. Linn. 9. *Keṣavajátakapaddhatyudáharaṇam,* commentarius a *Viṣvanátha,* Divákarae filio, ad Keṣavae Nandipurensis librum genethliacum compositus. Incipit:

श्रीगणेशं नमस्कृत्य केशवीनामपद्धतेः ।
गणितं विश्वनाथेन क्रियते बालबुद्धये ॥१॥

'Natvá vighnapaṣáradáchyutaṣiveti.' अहं केशवः जातकपद्धतिं कुर्वे । जातस्येदं जातकं जातस्य बालकस्य जन्मांतरार्जितसदसत्कर्मजनितं शुभाशुभफलनिरूपकं शास्त्रं जातकमित्युच्यते । जातकशास्त्रे यानि कर्माणि गणितक्रियास्तेषां पद्धतिं मार्गं कुर्वे । etc.

Capitum nomina haec sunt: 1. bhávádhyáya fol. 51[b]; 2. dṛishṭisádhana fol. 53[b]; 3. balasádhana fol. 70[b]; 4. ishṭakashṭasaptavargajaṣubháṣubhádhyáya fol. 77[a]; 5. áyurdáya fol. 94[b]; 6. daṣádhyáya fol. 113[a].

Viṣvanátha post annum 1586 videtur floruisse, quum in computationibus Ṣákae aerae annus 1508 pluries laudatus sit. Keṣavae ipsius aetas inde colligi potest, quod Grahalághavam, Gaṇeṣae filii opus, anno 1520 compositum esse constat. Cf. Colebrooke, Misc. E. II, 452.

Auctores et libri a scholiasta hi laudantur: *Áryabhaṭṭa* fol. 106^{a}; *Utpala*, cf. Bṛihajjátaka, Dámodara; *Kṛishṇajyotirvid* 46^{b}; *Keṣavadaivajna* svaṭíkáyám 63^{b}; *Keṣavamiṣra* 112^{a}; *Gaṇeṣajyotirvid* Grahalághave 46^{a}. 64^{a}; *Gárgi* 96^{a}; *Játakamuktávalí* v. Ṣivadása; *Jívaṣarman* 88^{a} (a Keṣava laudatur). 91^{b} (a Dámodara). 98^{b}; *Trivikrama* fol. 57^{b}; *Dámodarapaddhati* 50^{b}. 91^{b}. 94^{a} (Utpalam laudat). 96^{a}; *Nílakaṇṭha* 57^{b}. 74^{b}. 91^{b} (in Mahálugipaddhati laudatur); *Pṛithuyaṣas*, Varáhamihirae filius, Shaṭpanchásikae auctor 70^{a}; *Bádaráyaṇa* 84^{b} (अस्तंगताः सर्वे एवार्धहानिं कुर्युर्हित्वा दैत्यपूज्यार्कपुत्रौ); *Bṛihajjátaka* 56^{a}. etc.; *Bṛihajjátakaṣlokavyákhyáne* Bhaṭṭotpalenoktam 86^{b}; *Mahálugipaddhati* 87^{a}. 91^{b}. 96^{a}. 100^{a}; *Yavana* 85^{a} (खेचरो जायते योंऽर्द्धं अंशयोरपहारकः । आयुषः स हरेदर्द्धं अंशः शुक्रशनैश्वराविति); *Yavaneṣvara* 62^{b}; *Viváhapaṭala* v. Ṣaunakíya°; *Rámakṛishṇapaddhati* fol. 87^{a}. 99^{a}. 100^{a}; *Laghujátaka* 60^{a}. 111^{b}; *Laghupaddhati* 97^{b}; *Lílávatí* 72^{b}; *Ṣivadása* Játakamuktávalyám 57^{a}; *Ṣaunakíyaviváhapaṭala* 112^{b}; *Ṣrídhara* 74^{b}. 89^{b}. 91^{b} (in Mahálugipaddhati laudatur); *Ṣrípati* 74^{b} (तत्वादिति (त)तत्र । प्रामाणिकैस्त्रिकैस्त्रिविक्रमनीलकंठश्रीपतिभिरनुक्तत्वात्); *Shaṭpanchásiká* v. Pṛithuyaṣas; *Sárávalí* 62^{b} (ṣuklapratipaddaṣake madhyabalaḥ kírtyate *Yavanavṛiddhaiḥ*); *Siddhántaṣiromaṇi* 66^{b}; *Súryasiddhánta* 68^{a}; *Horámakaranda* 69^{b}. 101^{a}.

De codice Berolinensi cf. Weber Catal. p. 261.

Haec voluminis pars post annum 1790 exarata est. (Walker 178^{b}.)

795.

Foll. 103–110. Lit. Devan. Charta Ind. Linn. 10.

Kákarudrasaṃvádas, cornicis et Rudrae colloquium. Incipit: ओं मा नस्तोके तनये मा ॥ ईति मंत्रं ॥ ओं ऊर्ध्वकेशि विरुपाक्षि मांशशोणितशोभनं ॥ तिष्ट देवि शिखमध्ये चामुंडे च्यापराजीते ॥१॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीरामाय नमस्तुभ्यं त्रिकालज्ञानलोचन ॥ वायशो कथ्यते भाषा धन्यगंगेंव भाषत (l. यथा गर्गेण भाषितं) ॥१॥ लोकानं हितार्थाय सद्यः प्रत्यक्ष्यकारकरं ॥ राम उवाच ॥ मंडलं वर्त्तुलो कोणं गोमयेन च लेपयेत् । पत्रपत्र विशालं च अथवा च कदलीदले ॥३॥ etc.

Hac opella, disticha 140. continente, omina traduntur, quae variis cornicum actionibus indicantur. Quo in augurio id maxime observabatur, qua in plaga coeli cornices cibum, pietatis causa in omnium animalium usum projectum (bali), comedissent, qua diei hora (yáma) lusissent (ramate), denique quo loco consedissent. Libellus aut e Tantra aut e Puráṇa quodam videtur derivatus esse.

Haec folia anno 1832 negligentissime exarata sunt. (Mill 42^{d}.)

796.

Foll. 174–212. Linn. 12–14. *Romakasiddhántae* pars, *Ṣríshaváyaṇa* inscripta, tractatum astrologicum continens. Incipit: *Dhúmraputram* prati *Romakácháryo* vadati: पुनरेव प्रवक्ष्यामि शृणु पुन (putra) प्रयत्नतः । सप्तद्वीपावती पृथ्वी आकारं तस्य विस्तरं ॥१॥ जंवुद्वीपं कुशद्वीपं चंद्रद्वीपमघापरं । शाल्मलं प्लक्षगोमेदं पुष्करं च तथापरं ॥२॥ अशीकोटि भवेत्संख्या जंवुद्वीपस्य मंडलं । त्रिकोणं मंडला भूमि शकटाकार वर्त्तते ॥३॥ कुशद्वीप भवेत्संख्या प्रमाण कोटित्रिंशति । मंडलं धनुषाकारं योज[ना]नां प्रमाणतः ॥४॥ चंद्रकोटि (द्विप in marg.) भवेत्संख्या षष्टिकोटित्वमेव च । चंद्राकाराद्धरूपेण प्रमाणं शास्त्र वर्त्तते ॥५॥ उत्तरगोलं भवेत्संख्या षष्टिकोटि प्रमाणतः । चतुष्कोणं तदाकारं देवदानव वृत्तते ॥६॥ पूर्वगोलपरिज्ञानकोटिपंचाशमेव च । वर्तुलं भ्राम्यते रूपं शब्दशास्त्र प्रवर्त्तते ॥७॥ विंशत्कोटिसुविस्तारे प्लक्षद्वीपः प्रवर्त्तते । खड्गाकारं भवेद्रूपं वदते शास्त्रमानतः ॥८॥ शाल्मलिद्वीप भवेत्संख्या त्रिंशत्कोटि प्रमाणतः । मंडलं मंडलाकारं शृणु धूम्र प्रयत्नतः ॥९॥ सप्तद्वीपावती पृथ्वी प्रमाणं कथितं मया । एकद्वीपस्य विवरमघोरं च रसातलं ॥१०॥ सप्तद्वीपप्रमाणं तु Ṣríshaváyeṇa संज्ञिना । जंवुद्वीपप्रमाणं तु संक्षेपे कथितं मया ॥११॥ नवखंडा भवेत्पृथ्वी कथयामि सविस्तरं । देशाश्च नगरग्रामाः प्रमाणं शृणु पुत्रक ॥१२॥ प्रथमं जंबूद्वीपे पूर्वस्यां दिशि ॥ अथ पूर्वदेश । Gauḍadeṣa, Kanyakubja, Kalinga, Gola, Bangála, Kuranga, Ráḍha, Varendra, Yamuná, Kacha, Svarúpá, Antarvedha, Mágadha, Madhyakuru, Ḍáhala, Kámirúpa, Pauṇḍhra, Pánchála, Ṣúrasena, Jálandhara, Lohitapura ॥22॥ अथ पश्चिमायां दिशि । Paṣchimadeṣa, Saindhava, Sthala, Valambha, Sauráshṭra, Kunkuṇa, Láṭa, Ṣrímála, Arbuda, Medapáṭa, Marudeṣa, Kachha, Málavaka, Avantí, Páriyátraka, Kámboja, Támralipta, Phirála, Ṣakaṭa, Sauvíra, Bokaṇa ॥21॥ अथ उत्तरापथ । Gurjara, Kekáṇa, Nepála, Ṭáka, Turashka, Tájika, Barbara, Khasa, Kára, Kaṣmíra, Barjara, Himálaya, Lohapura, Stríraja, Múlasthala, Gajastháṇa, Habasora ॥17॥ दक्षिणापथ । Malayáchala, Sinhala, Páṇḍu, Koṣala, Ardvantu (sic), Avandhya, Karṇáṭa, Draviḍa, Ṣríparvata, Vidarbhá, Viráṭa, Lájí, Tápitaṭa, Ábhíra, Vírabhukti, Kṛimávantu, Támra, Ságara, Saráṭa, Kaunchí, Pulinda, Bhṛigukachha, Mekalakanyakáṭaṭa, Báhula, Ekapáda, Úrdhvakarṇa ॥25॥ अथ जंबुद्वीपमध्यदेशाः । Udayagiri, Chíṇá, Maháchíṇa, Shurásáṇa, Balasha, Tabárisáṇu, Sarashaṭṭa, Násáura, Jarisáṇu, Tábarisáṇu, Damávandu, Kanjáṇa, Inkuma, Isaphaháṇa, Bhúmíyáṇa, Haluáṇa, Maṣulabara, Sulaïṇaka, Varahaka, Ghálamba, Sinhalamba, Vakasuháṇa, Antákshí, Antabala, Lasopharanja, Ájíja, Májíja, Tatára, Isphíva, Phashájiga, Yunjanda (Punjanda cod. B.), Munsala, Samarakanda, Tushara, Sharájiñа, Uterijá, Uḍidṛishatála, Roma, Gṛihadroma (l.

Bṛihadroma), Andulísa, A'júma, Júma, Jurijáṇa, Samyakáphaṇa, Ṣupháhila, A'lenarusa, Kusrantihíṇa, Turiáṇa, Tagara, Jajáiṇa, Sakálí, Samudra, A'raba, A'nanda, Satáha, Hándaṇa, Máütha (माउथच cod. B.), Tumbaluha, Bamburevaṇa, Duphára, Ithiresu, Isirakára, Vajrahúṇa, Kiráta, Níla, Misaru, Imámaru, Madíṇu, Táhika, Jidapha, Haráka, Shámila, Sísatáṇa, Krímáṇa, Jírata, Amúsha, Vasámúra, Síraja, Haramuja, Keṣa, A'sishira, Masára, A'dana, Vásishumpha, Bagadáru, Vethileha, Mugadasa, Kurema, Hilísamudra, Párásu, Mábara, Kesaṇavíṇa, Jammáṇa, Goására, Arimíṇanísára, Mashuráṇa, Delima, Rúpa (cod. B. रूम), Ṣákha, Kurája, Saṇahásha, Tilinga, Balahasha, Chakammada, Hajáji, A'mali, Vanahabandi, Mallivára ॥ ११२ ॥ इति जंबूद्वीपमध्यदेशप्रमाणे ॥ श्रीषवायणे कथितं । श्रीरोमकाचार्यो वदति । धूम्र श्रूयतां ॥ अष्टाविंशतिकोटीनां पट्टणानां प्रमाणं २८००००० चतुर्दशकोटि भवेत्संख्या १४००००००० वेलाकुलानां भवेत्संख्या अशीतिसहस्रमेव च २८०००० वरग्रामाणां भवेत्संख्या १४२८५७१७६ अष्टाविंशतिलक्षाणां कोटिचतुर्दशाधिकाः । सहस्राः सप्तपंचाशत् ससप्तोत्तरं शतं । एवं वरग्रामप्रमाणं ॥ अन्यानि यानि ग्रामाणि तान्येव वरसंख्यया । अन्त्या द्वादश विज्ञेयाः कोटीपंचदशस्तथा ॥ लक्षाष्टविंशति चैव सहस्राः सप्तसायकाः । वेदवेदाधिकानीह शतानि त्रितयं यथा । १२१५२८५७३४४ पर्वतानां यथा संख्या शृणु धूम्र प्रयत्नतः । उत्तमाधममध्यस्थाः सहस्राशीतिसंख्यया ८०००० एवं जंबूद्वीपप्रमाणं श्रीषवायणे कथितं ॥ ॥ पुनरेव प्रवक्ष्यामि ग्रहचारे सुपुत्रक ॥ मार्गवक्र अतीचारं ग्रहयुद्धं समागमं ॥ १ ॥ उदयास्तमनं चैव ऋक्षशुक्लिस्तथैव च ॥ पादानामेव संयोगे स्वस्थास्वस्थं नु हेतुकं ॥ यथैव भवते भाव्यं तस्य वक्ष्यामि लक्षणं ॥ ॥ इति श्री[ष]वायणे समस्तपृथ्वी ग्रहविभागे शोधनीया ॥

यद्देश यस्य ग्रहस्य भागे तद्देश कथयाम्यहं ॥ धूम्र श्रूयतां ॥ श्रीरोमकाचार्यो वदति ॥ अथ आदित्यविभागे देश ॥ Udayagiri, Ṣoṇanada, Kalingadeṣa, Ṣakadeṣa, Yavana, Magadha, Chíṇa, Maháchíṇa, Bhoṭa, Mahábhoṭa, Melaka, Ṣríparvata, Tushadhánya, Sindhuḥ, Madhya, Hindusthána, A'raba ॥ अथ चंद्रविभागदेश । Koṣala, Kachhadeṣa, Romaka, Tushára, Turashkasthána, Tagara, Jajjáiṇa, Sakálísamudra, Antadvípa, Esháṇa, Bhúná, Suhaṇamukha, Mánusha, Yamuná, Bangála, Lashaṇávatí, púrvadeṣasamasta, vanavása, lavaṇa, maṇi, ṣankha, mauktika, vipra, niṣáchara, yadbhavati, Mehapáṭa, A'dana, Vajaáṇa ॥ एतेषां चंद्रो धिपः ॥ अथ भौमविभागदेशाः । Ṣoṇanada, Támraparṇí, Bhímarathí, Uttarapántha (B. Uttarapándya), Mahendra, Chola, Videha, Ujjayaní, Kuntaka, Pherala (Kerala ?), Nágara, Nṛipakumára, Bhogavarddhana, Viráṭa, Kujara (B. Kunjara) ॥ एतेषां भौमो धिपः ॥ अथ बुधदेश । Lauhitya, Sindhunada, A'júja, Májúja, Babakáṇa, Kámarú, Pauṇḍhra, Pánchála, Pipílika, Suphálíha, Nagara, Mágadha, Jarijáṇa, Antarvedha, A'bhíra, Bhilla, gaṇita, lipi, leshaka, gándharva, ṣilpajja, sneha ॥ एतेषां बुधो धिपः ॥ अथ गुरुदेशः । Mathurá. Bharata, Sauvíra, Traigartta, Matsyárddha, A'nandapura, Málavasyárddha, Gangá, Yamuná, Godávarí, Sarasvatí, Narmadá, Samastalanká, Sinhaladvípa, Gúrjjara. Sindhumadhya, mantriṇa, yajnakriyá, somavallí, Bangála, Lashaṇávatí, Champakáraṇya, kálavarga, Arbuda-parvata, Shalágru, Bandhyaparvata, toraṇamála, samastadurga, A'sera ॥ एतेषां गुरोधिपः ॥ अथ शुक्रदेशः । Prasthala, Málavaka, Kaikaya, Dasárṇadeṣa, Chandrabhágá, Rajatákara, Uttareja, Shurájima, Kauṣeya, Bhṛigukachha, Láṭadeṣa, Ajameru, Raṇastambha, Jálandharapura, Nágarikapura, Lavaṇasthána, Ekapáda, U'rdhvakakararṇa (U'rdhvakarṇa B.), Vírabhukti, Kshamávanta, Támraságara, Sarayutaṭa, Chitrakúṭa, A'bhíra, Kheṭakapura, Gallakíṭaṭa ॥ एतेषां शुक्रो धिपः ॥ अथ शनिदेशः । Babara, Bangála, Sauráshṭra, Kurudeṣa, Prabhása, Mahíṭaṭa, Saukarika, Máhisha, Kaivartta, Vajahúṇa, Kuráta, Miṣara, khara, karabha, bhajaga, taskara, Masharáṇa, Kshárasamudra, taṭa, kṛishṇávaní, Supháliha, pishpala, Ṣriyánakula । वीनान्नधिपः ॥ अथ राहुविभागदेश । Bambagaira, Urímáṇa, (Arimáṇa B.), Hárayu, Guásíra, Karímáṇa, mlechhajáti, ṣudrádíje, gomáyu, mukhaviváka, dámbhikarákshasa, Tirimiti, Purṇagiri, Húngaráí (?), Ṣatayojanaparvatasya शनिरधिपः ॥ अथ केतुविभागः । Nísaüra, Samarakanda, Malabára, Giridurga, Giristri, Húṇa, Khasa, Marudeṣa, Chola, Lankádhipa, mushaka (múshaka B.), páradárika, kutuhala, madotkaṭa, ṣringáṭaka, Sipáhaṇa, Bagadáha, Bapháraduphára (Baphára, Duphára, B.), Adimalabára ॥ एतेषां केतुरधिपः ॥ एवं जंबूद्वीपदेशा नवग्रहवशेन विभाजीताः (vibhájitáḥ) ॥

पुनरेव प्रवक्ष्यामि राशिन् देशस्य मंडले । मेषराशिविभागेन् प्रमाणं कथयाम्यहं । Párása, Bábara, Bagadáda, Phesala, Tíṇadeṣa, Gauḍadeṣa, Kanyakujba, A'dana । मंडले । मेषराशिविभागेन प्रमाणं । Babúáṇa, Utaresha ॥ सिंहराशिविभागे । Turashkasthána, A'juja, Májuja, Mugademu, Aramíka, Nísáṇa, Masharáṇa, Núma, Tirimiti, Gokala (l. gokula, Golaka B.), Bangála, Kuṭanga, Gaṭa, Varendra, Yamuná, Svárúpá ॥ धनुराशिविभागे । Anta(ra)rvedha, Mágadha, Ḍáhala, Kámarú, Pauṇḍha (Pauṇḍhra B.), Panchála, Páhaṇapura, Húngaráí, Arbuda, Medapaṭa, Marukachha, Málavaka, Avanti, Páriyátraka, Kamboja, Támalipta, Gúrjjara, Nepála, Ṭáka, Turaka, Tájíka, Shasa, Kíra, Kaṣmíra, Himálaya । एते मेषादयो – – – तथाः ॥ अथ वृषकन्यामकराः ॥ वृषराशिविभागि । Amiyáṇa (Amíyáṇa B.), Isakandara, Hareü, Sísatáṇa, Viráṭ, Tápítaṭa, A'bhíra, Virabhukti, Támraságara, Kaunchí, Malayáchala, Sinhala, Páṇḍu, Kauṣala, Avandhyá, Karaṇáṭṭa, Karejaṇa, Habasora, Suṇahásapha, Kirímáṇa, Draviḍa, Ṣríparvata, Vidarbhá, Darbhávati, Párásapuli, Bhṛigukachha, Ekapáda, U'rdhvakarṇa, Chíṇa, Maháchíṇa.

Makuráṇa, Sindhu, Shurásáṇa, Krímáṇa, A'dimalabára, Balasha, Tavárisáṇa, Bhúmiáṇa, Haluáṇa, Antákshí, Pharanja, A'jíja, Kiráta, Pulinda, Daphárabáhlíka, Párasíka, Tushára, Sharánjima, Yoginípura, Lakshántapurí, Tatára, Phashájima, Ḍaḍáha, Ḍáhala । एते मकरादयः ॥ अथ मिथुनतुलकुंभादयः । मिथुनविभागि । Aramíka, Ipáhaṇa, Kíramáṇa, Guásí (Guásíra B.), Romakapaṭṭana, Antákshí, Balanga, Tilanga, Tabirasáṇa, Káṣmíra, Chíṇa, Húngarastháṇa, Maphira, Halúáṇa, Paṣchimadeṣa, Párása, Samarakanda, Mugalastháṇa, Barbarastháṇa, A'dimalabára, Vṛihadromapaṭṭaṇa, Prabhásakshetra, Kurukshetra, Koila । parvata, Sindhu, Sauráshṭra, Pánchála, Uḍḍiyáṇa । एते मिथुनतुलकुंभादिनां ॥ अथ कर्कटकीटझषाः । Hamíáṇa, Mahareṇu, Deüla, Hajája, Jomati, Bandiárayu, Sharija, Sharjúra, Stríraja, Vanavása, suchímukha, aṣvamukha, ṣvamukha, kimnaramukha, nimbasára, Misara, A'dana, uttarapatha, samudra, Mulastháṇa, Bháṇastháṇa, Gajastháṇa, Himálaya, Kshíraságara, Sahyaparvata, ratnákara, Ṛiṇastambha, Iládurga, Mustagiri, A'mera, Arbuda, Pavitragiri । एते कर्कादयः ॥ इति श्रीयवायणे द्वादशराशिविभागेन देशाः ॥

Et haec nomina, infra repetita, et aliae res seram et Persicam libri originem produnt. Ut pauca afferam, haec nimium linguam Persicam redolent: Shurásána = Khorassan, Balasha = Balkh, Isaphaháṇa = Isfahan, Krímáṇa = Kerman, Tábarisáṇu = Taberistan, Haráka = Irak, Antákshí = Antiochia, Damávandu = Demavend, Samarakanda = Samarkand, Sísatáṇa = Sistan, Harave = Herát, Jamánu = Yemen, Hindusthánam = Hindustán, Phalasatíṇa = Baltestan, Bagadáda = Bagdad. Conferantur etiam hae sententiae: श्रीमंतस्तुरका ज्ञेया विग्रहिष्यंति देशकान्। fol. 182ª. 187ª; जमाणु साहिडाद्विनश्यन्ति, रराकुदेश खापरै (Kaffir) गृह्यते, हरवे षापरे गृह्यते fol. 187ᵇ; ढोरसमुद्र तुरकैर्गृह्यते fol. 190ª; श्रीमत्कालिफ्फखिलपस ॥ कालिफ्फराज्ये (in Khalífae regno) fol. 194ª. Accedit quod etiam Christi genitura proditur. Fol. 194ᵇ. पुनरेव प्रवक्ष्यामि श्रीइशेनजन्म व्याख्यास्यामः । तत्रादौ पूर्वसंवत्सरे द्वापरांते शेषवर्षभुक्त ६३५३ वैशाखमासे । शुक्लपक्षे ३ गुरौ । रोहिणीभे । वृषस्थे चंद्र । सूर्योदयकाले पल ५६ मेषलग्नशुभवेलायां *Maríyamiputro* योनीसंभवो जातः । एष लग्नवशात् आयुर्द्दायं २१०००० मास ४ दिन १५ घटी ३६ पल १२ *Ṣríiṣena* jívati. Fol. 197ᵇ. पुनरेव प्रवक्ष्यामि *Ṣríiṣenajanma* व्याख्यास्यामः । तत्रादौ देवाश्च हृष्टमनसः पुरीं प्राप्यामरावतीं ॥ पुष्पस्नानं बलतरं । तदारभ्य प्रवर्त्तितं ॥६॥ [पु]ष्पस्नानं नृपतेः कर्त्तव्यं दैववित्पुरोधाभ्यां ॥ etc. Neque auctorum nomina desunt. Ut enim *Pauliṣasiddhántam* (fol. 178ª) praeteream, longe majorem suspicionem movent, quod Varáhamihira laudatur. Fol. 197ᵇ. वाराहमिहिरेणोक्तं संहितायां सुविस्तारं. Verum auctoris et operis nomen in his verbis corruptis latere videtur, quae in fol. 199ª. reperiuntur: *Vibudhodito* जयति जयति जन्मफलोदयदीपकः ॥१॥ श्रीमुख्याक्षर-*Bhadrabáhu*-vihitaḥ Ṣrí-*játakámbhonidhau* उद्धृत्यांबुधवैकलेशसदृशः स्वार्थाय लोकाय च ॥ श्रीमद्रोमकदेवसूरिसूगुरोः शिष्याणुना निर्ममे saṃkshepád *Vibudhena* मंदमतिना *Janmapradípa*-abhidhaḥ.

Ut sententiam meam dicam, equidem librum e sermone Persico Hindustanice, et in tertio demum loco ineunte seculo superiore Sanscritice versum, res vero ipsas e variis fontibus Indicis sumtas esse puto. Eadem libri pars in codice Tayloriano E. I. H. 1805, qui circiter annum 1815 exaratus est, exstat.

In fine haec leguntur: इति श्रीयवायणे विवाहपृच्छ ॥ इति श्रीरोमकसिद्धांतं श्रीयवायणं समाप्तिमगमत् ॥ संवत् १८१७ वर्षे शाके सो १६८३ प्रवर्त्तमने चैत्रशुदी १ सो ८ मवासरायां ॥ भटवृणिरामलक्षितं समाप्तं ॥ Haec igitur voluminis pars anno 1761 exarata est. (Walker 157ᵈ.)

797.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 172. Long. 11. Lat. 7. Linn. 14.

Rekhágaṇitam, liber geometricus, quem *Jagannáthas* in Jayasinhae regis usum, Euclidis elementis adhibitis, composuit et in capita quindecim divisit. Initium, in codice nostro desideratum, e manuscripto E. I. H. 252 exscripsi:

गजाननं गणाधिपं सुरासुरार्चितं सदा । समस्तभक्तकामदं शिवासुतं सुखप्रदं । वितंडचंडयोगिनीसमाजमध्यवर्तिनं प्रशस्तभूतिभूषणं नमामि विघ्नवारणं ॥१॥ लक्ष्मीनृसिंहचरणांबुरुहं सुरेशैर्वंद्यं समस्तजनसेवितरेणुगंधं । वाग्देवतां निखिलमोहतमोपहंत्रीं वंदे गुरुं गणितशास्त्रविशारदं च ॥२॥ श्रीगोविंदसमाह्वया दिवि बुधान्वृंदाटवीनिर्गतान्यस्तत्रैव निराकुलं शुचिमनोभावः स्वभक्त्यानयत् । म्लेच्छान्दर्पसमुन्नतान्स्वतरसा निर्जित्य भूमंडले जीयाच्छ्रीजयसिंहदेवनृपतिः श्रीराजराजेश्वरः ॥३॥ करंजनार्दनं नाम दूरीकृत्य[1] स्वतेजसा । भ्राजते दुःसहोऽरीणां यथा ग्रैष्मो दिवाकरः ॥४॥ येनेष्टं वाजपेयाद्यैर्महादानानि षोडश । दत्तानि द्विजवर्येभ्यो गोग्रामगजवाजिनः ॥५॥ तस्य श्रीजयसिंहस्य तुष्ट्यै रचयति स्फुटं । द्विजः सम्राड् जगन्नाथो रेखागणितमुत्तमं ॥६॥

Jayasinham ineunte seculo superiore floruisse constat. Cf. William Hunter, in Asiatic Researches, v. p. 209.

Codex anno 1821 exaratus est. Figurae trigonometricae excepto initio praetermissae sunt. Folia १–८. desiderantur. (Wilson 425.)

[1] दूरीकृत्य MS.

Q. LIBRI TECHNICI.

798.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 41. Long. 9½. Lat. 4. Linn. 8.

Kuṇḍamaṇḍapasiddhis, libellus a Viṭṭhaladíkshita, Vúvaṣarmanis filio, anno 1619 Benaris compositus, et auctoris commentario instructus. Textus, commentarii nec non codicis E. I. H. 610 ope a me emendatus, incipit:

गाढं ध्वांतमनेकभानुजठरे राजत्कलाधारिणि
प्रोदंचच्छफरीयुगं दरदलत्पद्मेऽणुहीरावलिः।
स्वर्णे तुंगगिरिद्वयाधरचरी दीना कलिंदात्मजा
पश्याश्चर्यमिदं शिवामिति वदन्स्मेरः शिवः पातु वः ॥१॥
कृष्णात्रिगोत्रे नितरां पवित्रे पवित्रकर्माजनि वूवशर्मा।
तत्सूनुना विट्ठलदीक्षितेन विरच्यते मंडपकुंडसिद्धिः ॥२॥

Desinit in distichis,

इति मंडपकुंडसिद्धिमेतां रुचिरां विट्ठलदीक्षितो व्यधत्त।
अधिकाशिनगर्युमेशतुष्ट्यै विबुधः शोधयतादिमां विचार्य ॥५५॥
शशियुगतिथिगण्ये याति शाके वरेण्ये
विभवशरदि रम्ये मासि शस्ये तपस्ये।
शशधरभृति दक्षेऽमुष्य पक्षे वलक्षे
कमलनयनतिथ्यां भानुमद्वारवत्यां ॥५६॥

Commentarius incipit: मत्तमतंगजवदनं सादितविघ्नावलीसदनं। गौरीहरयोस्तोकं पालितलोकं हृदालंबे॥१॥ -- कुंडमंडपसंसिद्धेर्विवृतिं लिखितोक्तिषु। प्राचीनवाक्यसंदर्भं संदर्शयितुमारभेत् ॥४॥

Auctor distichis 56 sacellorum et fovearum igni sacro excipiendo idonearum structuram tractavit, in operibus architectonicis et gromaticis maxime *Viṣvanáthadevae* Kuṇḍamaṇḍapakaumudí usus. Libros et auctores hos fere laudat, in quorum numero eos, qui in Kaumudí non occurrunt, literis inclinatis notavi: *Ádityapuráṇa*, Kátyáyana, Kádimata, Kámika, Kálottara, *Kuṇḍakaumudí*, *Kuṇḍaratnákara* (opus a Viṣvanátha, Ṣrípatis filio scriptum), Kriyására, Gaṇeṣavimarṣiní, Trailokyasára Náradíya, Pancharátra, *Paraṣuráma*, Pingalámata, Pratishṭhásárasaṃgraha, Prayogasára, Bhavishyapuráṇa, Matsyapuráṇa, Mantramuktávalí, Mahákapilapancharátra, Mohaṣúlottara, Yoginíhṛidaya, Rághavabhaṭṭa, Rámavájapeyin, Lakshaṇasaṃgraha, Lakshmaṇáchárya, *Lingapuráṇa*, Vasishṭha, Vástuṣástra, Viṣvakarman, Ṣáradátilaka, Ṣulbam, *Sanatkumára*, Bháskarae Siddhántaṣiromaṇi, Siddhántaṣekhara, Somaṣambhu, Hayagrívapancharátra, Hemádri[1].

[1] In Kuṇḍakaumudí (E. I. H. 2419) libro praeterea haec nomina citantur: Ámnáyarahasya, Kaṇṭharava, Grahalághava, Jnánaratnávalí, Madanaratna, Mantratantranetra, Maya, Rámachandra, Rúpanáráyaṇa, Vijnánalalita, Ṣulbaparisishṭa, Ṣulbavárttika, Ṣrídharáchárya, Sinhapradípa. Hic liber a Viṣvanáthadeva, Ṣambhunáthae filio, Rámadevae nepote, Puroshottamae abnepote, compositus est. Eandem materiam *Kuṇḍalakshyavivṛiti* a Ráma, Súryadásae filio, Ṣivadásae nepote, Ṣrídharamálavae abnepote, scripta; et Ṣankarabhaṭṭae, Mímánsaka-Nílakaṇṭhae filii, *Kuṇḍoddyotadarṣanam* tractant.

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 320. Subscriptio haec in fine legitur: इति संगमनेरस्थविट्ठलदीक्षितविरचिता स्वकृतकुंडसिद्धिव्याख्या समाप्ता ॥ Codex anno 1817 parum accurate exaratus est. Figurae geometricae praetermissae sunt. (Wilson 386.)

799.

Foll. 66–150. Linn. 16. Inest *Lekhakamuktámaṇis* (scribarum margarita) libellus a *Haridása*, Vatsarájae filio, scriba Bengalensi, compositus. Incipit:

श्रीयुतगजमुखमेकदंत। ममरमुनीशायमसेवंत।
निर्विघ्नार्थं प्रथमस्वामिगौरीतनयं तं प्रणमामि ॥१॥

Post Gaṇeṣae, Sarasvatis et Chitraguptae invocationem haec disticha sequuntur.

वत्सराजसुतहरिदासेन हरिमभिवंद्य सुभक्तिवशेन।
लेखकबालकसुखभणनाय मात्राछंदस्समुपादाय ॥५॥
लेखकमुक्तामण्यभिधान ग्रंथष्क्रियते लिखनविधान।
उद्भवगणितलिखननृपनीति सर्गचतुष्टयमत्र सुरीति ॥६॥
षट्षष्टिर्मुनिनवबाणेषु भुवन्नृतुयुगचंद्रासर्गेषु।
चतुर्षु मिलितैस्तैः पद्यानि सर्वं श्रुतिरसगुणसंख्यानि ॥७॥

Liber earum artium descriptionem brevem continet, quae scribae, praesertim in regis aula viventi, sciendae sunt. Versibus in similem sonum desinentibus Haridása usus est.

Cap. I. distt. 66. De scribarum ordinis origine. Brahmanis filius Chitragupta scribarum progenitor, et Yamae a commentariis fuit. Ei filii duodecim a Brahmane dati sunt: Máṇḍavya, Gautama, Harshaka, Hárita, Válmíka, Vasishṭha, Sobhari, Dálabhya, Hansa, Bhaṭṭika, Saubhari, Máthura.

Cap. II. distt. 97. De mensuris. Artis arithmeticae, geometricae, algebraicae principia. Distichis difficilioribus commentarius, praeterea figurae geometricae adjectae sunt.

Cap. III. dist. 155. De scribendi ratione. De variis rebus cum imperio regio connexis, velut de tributis, de variis palatii locis, de venatione. De emendo et vendendo. De regionibus. De exercitu. De variis ministris et artificibus. De epistolarum formulis.

Cap. IV. distt. 146. De ministri officiis.

Ad majora etiam officia scribas electos esse, his versibus, ceterum corruptis, elucet. I. 40. ईशस्तामवदन्नृपसेवि चित्रजकर्माकर्णय देवि। स्मृतिपाठकश्च श्रुतिलेषिता सकलपुराणशास्त्रवेदिता: ॥ मंत्री शूरो मुद्राकरं सेनाधिपतिगणितोदरं। श्रीव्ययकारककरणा: संति कोष्टागारिकतां च धरंति ॥ विश्वासी लिपिकारी चैवमुदिता एते ते च मयैव ॥. In scribis qui summum occupabant locum, *karaṇa* appellabantur. IV. 78. उत्तमलेखकगुणनिचयेन युक्तो यस्सदृशस्सचिवेन। ज्ञेयष्करणस्स विचित्राणि कथ्यंते तस्य च कार्याणि।

In stylo operis multa sunt, quae linguam popularem redoleant. Radix *lá* frequentissime, nec raro radix *rá* usurpatur.

Haec voluminis pars anno 1625 a Devajíka quodam, Rúpapurae degente, exarata est. (WALKER 191[c].)

800.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 117. Long. 16. Lat. 3. Linn. 6.

Yuktikalpatarus, proprietatis arbor desideria omnia implens, liber *Bhojae* regi tributus, quo auctor regis ministri, exercitus, arma, elephanti, equi, currus, nec non aliae res in regis aula repertae, quibus virtutibus praeditae esse debeant, sententiis quum e Puráṇis et legum codicibus desumtis, tum suis adumbravit. Incipit:

विश्वसर्गविधौ वेधास्तं पालयति यो विभु:।
तद्त्ययविधाधीशस्तं वन्दे परमेश्वरं॥
कंसानन्दमुकुर्वाण: कंसानन्द: करोति य:।
तं वेदवृन्दैराराध्यमनाराध्यमहं भजे॥
नमामि शास्त्रकर्तॄणां चरणानि मुहुर्मुहु:।
येषां वाच: पारयन्ति श्रवणेनैव सज्जनान्॥
नानामुनिनिवन्धानां सारमाकृष्य यत्नत:।
तनुते भोजनृपतिर्युक्तिकल्पतरुं मुदे॥
विबुधाभीष्टदमनुं कल्पवृक्षं समाश्रित:।
प्राप्नोतीष्टतमां सिद्धिं वुधा: संसेव्यतामयं॥
दण्डनीतिर्यस्य मूलं ज्योति:शास्त्रं प्रकाण्डकं।
दृष्टार्थं इतरा विद्या: शाखा: पुष्पं तथेतरा:॥
अप्यदृष्टं फलं यस्य रसस्तस्यानृतं सतां।
सो यं कल्पतरुर्धीरा उपास्यो भूपमन्त्रिणां॥
संश्रित्यामुं कल्पवृक्षमन्यशास्त्राण्यवीक्ष्य च।
राजभिर्मन्त्र्यतामर्थो य: शास्त्रार्थोत्तमो भुवि॥
अयमिष्टतमो भूपैर्ज्ञेयो हित: फलप्रद:।
अन्येषां च भवेदिष्ट: प्रियन्तेषां ददात्यपि॥
अस्य नीत्या समारम्भश्छन्दोग्रन्थै: समापनं।
नीतिहीननरेन्द्राणां नश्यन्त्याशु सुसम्पद:॥
अतो नीति[:] प्रयत्नेन श्रवणीया नृपोत्तमै:।
अत: प्रथमतो नीतिशास्त्रमत्र निवध्यते॥

Libri capita haec: nítiyukti fol. 9[b]; dvandvayukti 11[b]; nagaríyukti 13[a]; vástuyukti 15[b]; rájagṛihayukti 21[a]; gṛihayukti 23[a]; ásanayukti 28[b]; chhattrayukti 31[a]; dhvajayukti 33[a]; upakaraṇayukti 39[a]; alankárayukti 68[b]; astrayukti 89[b]; yátráyukti 117[b]. Libri finis desiderari videtur.

Codex post annum 1810 exaratus est. (MILL 5.)

APPENDIX.

R. CODICES MISCELLANEI.

801.

Rotulus chartae bombyceae. Lit. Devan. Lat. 2.

Hic rotulus, seculo superiore exeunte exaratus, *Bhagavadgítae* lectiones duodeviginti continet.

Picturis Krishṇa, variae ejus incarnationes et res gestae, Arjuna, necnon alii dii et heroes repraesentantur. (FRASER 41.)

802.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 54. Long. $5\frac{1}{2}$. Lat. 3. Linn. 19.

Bhagavadgítae textus.

Codex anno 1739 nitide exaratus est. In fine haec leguntur: श्रीखंभायतबिंदरे लिखितं ॥ ऋषिश्रीपराजधरजी ॥ (FRASER 7.)

803.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 5. Long. $4\frac{1}{4}$. Lat. $3\frac{1}{4}$. Linn. 7.

Hic libellus, seculo superiore exaratus, *Bhagavadgítae* caput quintum decimum continet. (WILSON 540.)

804—806.

Opus unum in voluminibus tribus religatum. Lit. Devan. Charta Ind.

Haec volumina tres *Rámáyaṇae* libros continent. Textus eam recensionem exhibet, quae ab optimis literarum Indicarum existimatoribus antiquior habetur.

Vol. I. Foll. 78. Long. 13. Lat. 6. Linn. 14, 15. *Kishkindhákáṇḍa* capp. 50 (51.) Capitis primi initium (= 2. edit. Bombay, 1. Gorresio), mendis levioribus sublatis, exscripsi: रामायणमयीं नावं संसारार्णवतारणीं । यश्चकार मुनिः सम्यक्तस्मै वाल्मीकये नमः ॥ तौ तु दृष्ट्वा महात्मानौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ । वरायुधधरौ वीरौ सुग्रीवः प्लवगाधिपः ॥१॥ नालंचक्रे मनः स्थातुं वीक्षमाणः स धन्विनौ । कपेः परमभीतस्य चित्तं व्यवससाद च ॥२॥ उद्विग्नहृदयः सर्वा दिशः समवलोकयन् । न व्यतिष्ठत चैकस्मिन्वनोद्देशे महाबलः ॥३॥ स चिंतयित्वा धर्मात्मा विमृश्य च पुनः पुनः । त्यक्तुकामो गिरेः शृंगं यत्र रामः स्थितोऽभवत् ॥४॥ चिंतया हि परीतात्मा निश्चित्य गिरिलंघनं । सुग्रीवः परमोद्विग्नः सर्वैरनुचरैः सह ॥५॥ ततः स चिंतयित्वा तु हनुमत्प्रमुखान्हरीन् । मंत्रनिश्चयतत्त्वज्ञान्समीपस्थानपश्यत ॥६॥ ततः स सचिवेभ्यश्च सर्वमेव यथातथं । शशंस परमोद्विग्नो दृष्ट्वा तौ रामलक्ष्मणौ ॥७॥ एतौ वनमिदं दुर्गं वालिप्रणिहितौ नरौ । छद्मना चीरवसनौ प्रचरंताविहागतौ ॥८॥ ततः सुग्रीवसचिवा दृष्ट्वा तौ वरवर्णिनौ । वेगवंतो गिरीन्पश्चात्प्रतिजग्मुर्वनौकसः ॥९॥ ते क्षिप्रमभिसंगम्य यूथपा यूथपर्षभं । भ्रात्रा विनिकृतं दीनं ध्यायंतं दीनमानसं ॥१०॥ (भार्यापहरणं दुःखं राज्यापहरणं तथा) । अनाथं नाथमिच्छंतं वानरं सुमहाबलं । हरयो वानराः सर्वे परिवार्योपतस्थिरे ॥११॥ एवमेकायनगताः प्लवमाना गिरेर्गिरिं । वेगेनाकंपयन्वृक्षान्गिरीणां शिखराणि च ॥१२॥ ततः शाखामृगाः सर्वे प्लवमाना महाबलाः । आप्लवंतो हरिवरा मलयं पर्वतोत्तमं ॥१३॥ प्रजग्मुः सहसुग्रीवा वानराः परिशंकिताः । तान्दृष्ट्वा सुमहाभागान्वानरान्वनचारिणः ॥१४॥ वभ्रमुर्मृगशार्दूला भयार्ता विप्रदुद्रुवुः । वभंजुः पादपांस्तत्र पुष्पितान्दुर्गसंभृतान् ॥१५॥ उत्पत्य गिरिशृंगाणि मलयस्य वनौकसः । मार्जारमृगशार्दूलांस्त्रासयंतो महाबलाः ॥१६॥ ततः सुग्रीवसचिवाः पर्वतेंद्रं समाश्रिताः । संगम्य कपिमुख्येन स्थिताः प्रांजलयस्तथा ॥१७॥ तान्विषण्णमुखान्दृष्ट्वा हनुमान्हरियूथ[पान् । शनैः प्रा]ह महाप्राज्ञः सुग्रीवस्योपशृण्वतः ॥१८॥ संभ्रमस्त्यज्यतामेष सर्वैर्वालिकृतो महान् । मलयोऽयं गिरिवरो भयं नेहास्ति कस्यचित् ॥१९॥

Capitibus singulis hi tituli subscripti sunt. 1. Sugrívavákyam. 2. Hanúmadvákyam. 3. Pampátíre Lakshmaṇavákyam. 4. Uttaríyábharaṇalambhanam. 5. Pampátíre Rámánunayaḥ. 6. Sugrívavákyam. 7. Lakshmaṇavákyam. 8. Sugrívasamáśvásanam. 9. Váliprakathanam. 10 (desinit in fol. 15^b). Sugrívábhijnánam. 11. Punaryuddham. 12. Táramantraḥ. 13. Táravákyam. 14. Válivadhaḥ. 15. Válivákyam. 16. Rámavákyam. 17, 18. Tárávilápaḥ. 19. Válivíralokasamkramaṇam. 20 (fol. 26^b). Tárákáruṇyam. 21. Sugrívarájyábhishekaḥ. 22. Prasravaṇádhirohaṇam. 23. Právriḍvarṇanam. 24. Sainyaparivádanam. 25. Rámavá-

kyam. 26. Sugrívamantraḥ. 27. Lakshmaṇaguhápraveṣaḥ. 28. Lakshmaṇaprakopaḥ. 29. Lakshmaṇaprasádanam. 30 (fol. 40). Vánarabalágamanam. 31. Digvichayane púrvadiṅnirdeṣaḥ. 32. Digvichaye dakshiṇadigvarṇanam. 33. Angulíyakapradánam. 34. Paṣchimadigvarṇanam. 35. Uttaradigvarṇanam. 36. Vánaránuṣásanam. 37. Vánaráṇám pratyágamanam. 38. Dakshiṇadigvichayane vilapraveṣaḥ. 39. Svayamprabhásamágamaḥ. 39 (bis). Vilád vahirnirgamanam. 40 (fol. 56[b]). Digvichaye Angadavákyam. 41. Angadapráyopaveṣanam. 42. Sampátivákyam. 43. Sítánveshaṇe tatpravṛittipralambhaḥ. 44. Sampátipakshaprabhavaḥ. 45. Sampátigamanam. 46. Ságaralanghanamantraḥ. 47. Hanúmattejaḥ. 48. Hanúmadgarjanam. 49. Sunábhadarṣanam. 50. Hanúmatkapivaraságarataraṇam.

Fol. 78. Ayodhyákáṇḍae particulam continet. Hoc volumen eadem atque tertium literatura exaratum est.

Vol. II. Foll. 190. Long. 10½. Lat. 6. Linn. 13. *Sundarakáṇḍa* capp. 97. Incipit: व्यासव्याल्मीकये नमः। जितं भगवतानेन। हरिणा लोकधारिणा। अजेन विश्वरूपेण निर्गुणेन गुणात्मना। स सागरमनाधृष्यं। निष्क्रम्य हरिपुंगवः। त्रिकूटस्य तटे लंकां स्थितः स्वस्थो निरैक्षत। ततः पादपमुक्तेन। पुष्पवर्षेण वीर्यवान्। अभिवृष्टः स्थितस्तत्र। बभौ पुष्पमयो यथा॥

Cap. 1. Hanúmatpraveṣaḥ. 2. Lankávarṇanam. 3. Pradoshavarṇanam. 4. Antaḥpuravichaye Hanúmallankápraveṣaḥ. 5. Antaḥpuravichaye Rávaṇabhuvanavarṇanam. 6. Pushpakavarṇanam. 7. Rávaṇávarodhavarṇanam. 8. Rávaṇastrívarṇanam. 9. Bhúmivarṇanam. 10 (fol. 24[a]). Antaḥpuravichayaḥ. 11. Anekapurushachintá. 12. Hanúmadvitarkaḥ. 13. Sítáparijnánam. 14. Sítádarṣanam. 15. Rávaṇásokavanikápraveṣaḥ. 16. Sítávarṇanam. 17. Sítápralobhanam. 18. Sítávákyam. 19. Rákshasísamádeṣaḥ. 20 (fol. 52[a]). Sítátarjanam. 21. Sítátarjanam. 22. Sítápralapitam. 23. Trijaṭásvapnadarṣanam. 24. Sítávilápaḥ. 25. Hanúmadvikalpaḥ. 26. Sítábhibháshitam. 27. Sítávákyam. 28, 29. Hanúmadvákyam. 30 (fol. 74[b]). Angulíyakadarṣanam. 31. Sítápraṣnaḥ. 32. Hanúmatsambháshaṇam. 33. Sítáhanúmatoḥ saṃvádaḥ. 34. Maṇipradánam. 35. Sításamáṣvásanam. 36. Pramadávanavidhvansaḥ. 37. Aṣokavanikáyám kiṃkaravadhaḥ. 38. Jambumálivadhaḥ. 39. Amátyaputravadhaḥ. 40 (fol. 96[b]). Senápativadhaḥ. 41. Aṣokavanikápraveṣe Akshakumáravadhaḥ. 42. Indrajidyuddham. 43. Hanúmadgrahaṇam. 44. Rávaṇadarṣanam. 45. Udyogaparvaṇi Hanúmadvákyam. 46. Udyogaparvaṇi Vibhíshaṇavákyam. 47. U. lángúlapradípanam. 48. Lankápradípanam. 49. Saramávákyam. 50 (fol. 111[a]). Hanúmachchintávishádaḥ. 51. Sításamáṣvásane Hanúmatprasthánam. 52. Hanúmatkúṭárohanam. 53. Hanúmatpratyágamanam. 54. Hanúmatsvakarmaṇivedanam. 55. Vánarapratyágamanam. 56. Madhubhakshaṇam. 57. Madhuvanaviloḍane Dadhimukhaṣrávaḥ. 58. Angadapratyágamanam. 59. Vánarapratyágamanam. 60 (fol. 133[a]). Abhijnánamaṇiniryátanam. 61. Sítápratisaṃdeṣaṣrávaṇam. 62. Hanúmatpriyákhyánam. 63. Sításaṃdeṣákhyánam. 64. Sugrívavákyam. 65. Lankádurgakarmakathanam. 66. Senáprayáṇam. 67. Samudratírábhigamanam. 68. Samudravarṇanam. 69. Rámavilápaḥ. 70 (fol. 147[a]). Rávaṇamátur Vibhíshaṇam praty upadeṣadánam. 71. Vibhíshaṇavákyam. 72. Rávaṇavákyam. 73, 74. Mantrivákyam. 75. Vibhíshaṇavákyam. 76. Rávaṇavákyam. 77. Prahastavákyam. 78. Mahodaravákyam. 79. Virúpákshavákyam. 80 (fol. 157[b]). Vibhíshaṇavákyam. 81. Indrajidvákyánantaraṃ Vibhíshaṇavákyam. 82. Mahápárṣvavákyam. 83. Vibhíshaṇavákyam. 84. Rávaṇavákyam. 85. Rávaṇapratyáharaṇam. 86, 87. Vibhíshaṇavákyam. 88. Kaikasívákyam. 89. Vánaravákyam. 90 (fol. 176[a]). Vibhíshaṇaparigrahaḥ. 91. Vibhíshaṇábhishekaḥ. 92. Rámástrávagáhaḥ. 93. Samudravaradánam. 94. Setukarmárambhaḥ. 95. Setubandhaḥ. 96. Varuṇadarṣanam. 97. Mantravarṇanam.

Codicis antiquissimi specimini proponendo caput tertium selegi, quod cum undecimo editionis a Gorresio curatae et quinto editionis Bombayensis conferendum est. Emendationes meas leviores silentio praeterii. Inprimis hemistichiorum in similem sonum desinentiam observatam velim. ततः स मध्यं गतमंशुमंतं ज्योत्स्नावितानं महदुद्वमंतं। ददर्श धीमान्दिवि भानुमंतं गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमंतं॥१॥ लोकस्य पापानि विशातयंतं महोदधिं चापि समेधयंतं। भूतानि सर्वाणि विराजयंतं ददर्श शीतांशुमथाभियांतं॥२॥ या भाति लक्ष्मीर्भुवि मंदरस्था तथा प्रदोषेषु च सागरस्था। तथैव तोयेषु च पुष्करस्था रराज सा चारुनिशाकरस्था॥३॥ हंसो यथा भ्राजति पुष्करस्थः सिंहो यथा मंदरकंदरस्थः। वीरो यथा दर्पितकुंजरस्थश्चंद्रोऽपि बभ्राज तथांबरस्थः॥४॥ सितः ककुद्मानिव तीक्ष्णशृंगो महाचलः श्वेत इवोच्चशृंगः। हस्तीव जांबूनदबद्धशृंगो विभाति चंद्रः परिपूर्णशृंगः॥५॥ प्रकाशचंद्रोदयनष्टदोषः प्रनष्टदोषः पिशिताशिदोषः। रामाभिरारंचितचित्तदोषः स्वर्गप्रकाशो भगवान्प्रदोषः॥६॥ [तंत्रीस्वनाः][1] कर्णसुखा निवृत्ताः स्वपंति नार्यः पतिभिः सुवृत्ताः। नक्तंचराश्चापि तथा प्रवृत्ता विहर्तुमत्यद्भुतरौद्रवृत्ताः॥७॥ प्रमत्तमत्तानि समाकुलानि रथाश्वभद्रासनसंकुलानि। वीरश्रिया चापि समाकुलानि ददर्श धीमान्विचरन्कुलानि॥८॥ परस्परं चापि समाक्षिपंति गात्राणि कांतासु च विक्षिपंति। मत्तप्रलापानपि संक्षिपंति मत्तास्तथान्योन्यमधिक्षिपंति॥९॥ रक्षांसि वक्षांसि समाक्षिपंति केयूरहारांश्च विनिक्षिपंति। ददर्श कांताश्च समालभंति तथापराण्यत्र सुखं स्वपंति॥१०॥ महागजैस्तत्र तथा वसद्भिः सुपूजितैर्लक्षणवत्सुहृद्भिः। रराज पुंभिश्च समुच्छ्वसद्भिर्ह्रदो भुजंगैरिव निःश्वसद्भिः॥११॥ प्रधानबुद्धीन्रुचिराभिधानान्स श्रद्दधानान् जगतः प्रधानान्।

[1] Hoc vocabulum e codice Milliano addidi.

नानाविधानां रुचिरांबराणां ददर्श तस्यां पुरि राक्षसानां ॥१२॥ ननंद दृष्ट्वा स तु तान्विरूपान्यथावतो न्यायवतोऽभिरूपान्। नानागुणांश्चात्मकुलानुरूपान्ददर्श कांश्चिच्च पुनर्विरूपान् ॥१३॥ ततो वरार्हाः सुविशुद्धभावास्तेषां स्त्रियस्तत्र महानुभावाः। प्रियेषु पानेषु च सक्तभावा ददर्श तारा इव द्विस्वभावाः ॥१४॥ श्रिया ज्वलंत्या भुवयोपगूढा[1] निशीथकाले रमणोपगूढाः। ददर्श काश्चित्प्रमदाः सुगूढा यथा विहंगाः कुसुमोपगूढाः ॥१५॥ अन्याः पुनर्हर्म्यतलोपविष्टास्तत्र प्रियांकेषु सुखोपविष्टाः। भर्तृप्रिया धर्मपथे निविष्टा ददर्श धीमान्मदनाभिविष्टाः ॥१६॥ सुप्रावृताः कांचनरश्मिवर्णाः पुनश्च काश्चिच्छशिकांतिवर्णाः। पुनश्च काश्चित्कमलाभिवर्णाः कांतप्रहीणा रुचिरांगवर्णाः ॥१७॥ सतः प्रियान्प्राप्य सदाभिरामाः सुप्रीतियुक्ताः प्रसमीक्ष्य रामाः। गृहे गृहे ताः परमाभिरामा हरिप्रवीरः स ददर्श रामाः ॥१८॥ चंद्रप्रकाशाश्च हि वक्त्रमाला मृद्वक्षिपक्ष्माश्च सुनेत्रमालाः। विभूषणानां च ददर्श मालाः शतह्रदानामिव चारुमालाः ॥१९॥ न त्वेव सीतां परमाभिजातां पथि स्थिते राजकुले प्रजातां। लतां प्रफुल्लामिव साधुजातां ददर्श तन्वीमनभिप्रजातां ॥२०॥ सनातने वर्त्मनि संनिविष्टां रामैषिणीं तां मनसा निविष्टां। भर्तुर्मनः श्रीमदनुप्रविष्टां स्त्रीभ्यो वराभ्यश्च सदा विशिष्टां ॥२१॥ तापान्वितां शोकवृताश्रुकंठीं वरां वरार्हां वरनिष्ककंठीं। सुजातपक्ष्मामभिरक्तकंठीं वने प्रवृत्तामिव नीलकंठीं ॥२२॥ अव्यक्तरूपामिव चंद्रलेखां पांसुप्रदग्धामिव हेमलेखां। क्षितेः प्ररूपामिव बाणलेखां वायुप्रभग्नामिव मेघलेखां ॥२३॥ स तामपश्यन्मनुजेश्वरस्य रामस्य भार्यां वदतां वरस्य। बभूव दुःखाभिहतश्चिरस्य प्लवंगमो मंदमिवाचिरस्य ॥२४॥ सुशुभ्रजांबूनदजालवंतं मणिप्रवेकामलवेदिकांतं। परार्ध्यरत्नाकरमृद्धिमंतं स रावणांतःपुरमाविवेश ॥२५॥ आर्षे रामायणे प्रदोषवर्णनो नाम सर्गः ॥

In margine glossae verba difficiliora explicantes inveniuntur. Codex anno 1433 exaratus est.

Vol. III. Foll. 101. Long. 13. Lat. 6. Linn. 13. *Uttarakáṇḍa* capp. 103. Incipit: प्राप्तराज्यस्य रामस्य राक्षसानां वधे कृते। आजग्मुर्ऋषयः सर्वे राघवं प्रतिनंदितुं ॥१॥ कौशल्योऽथ यवक्रीतो रैभ्यश्च्यवन एव च। कण्वो मेधातिथेः पुत्रः पूर्वस्यां दिशि संस्थिताः ॥२॥ स्वस्त्यात्रेयस्तु भगवान्नुमुचुः प्रमुचुस्तथा[2]। आजग्मुस्ते सहागस्त्या ये श्रिता दक्षिणां दिशं ॥३॥ रुशंगुः कविटो[3] रैभो धौम्यश्चैव (धूम्याश्चैव MS.) महानृषिः। तथाजग्मुर्महात्मानः प्रतीचीमाश्रिता दिशं ॥४॥ कश्यपोऽत्रिर्वसिष्ठश्च विश्वामित्रोऽथ गौतमः। जमदग्निर्भरद्वाजस्ते च सप्तर्षयोऽगमन् ॥५॥

Cap. 1. Vaiṣravaṇotpattiḥ. 2. Sukeṣavaralambhanam. 3. Rákshasavarapradánam. 4. Rákshasaniryáṇam. 5. Rákshasabhangaḥ. 6. Rákshasapravásaḥ. 7. Rákshasavaradánam. 8. Rávaṇábhishekaḥ. 9. Indrajijjananam. 10 (fol. 15[a]). Rávaṇaprasthánam. 11. Kailásayuddham. 12. Kailásavijayaḥ. 13. Mahádevavákyam. 14. Vedavatyákhyánam. 15. Maruttasamágamaḥ. 16. Anaraṇyavadhaḥ. 17. Narmadátíragamanam. 18. Rávaṇasamgrahaḥ. 19. Rávaṇamokshaḥ. 20 (fol. 26[a]). Válisakhyam. 21. Náradasamágamaḥ. 22. Yamabalavidhvansanam. 23. Yamavijayaḥ. 24, 25. Pátálavijayaḥ. 26. Rávaṇayuddham. 27. Brahmaproktastavaḥ. 28. Ṣúrpaṇakhávarapradánam. 29. Sainyopaveṣanam. 30 (fol. 40[a]). Rávaṇaṣápaḥ. 31. Sumálivadhaḥ. 32. Indrarávaṇasamágamaḥ. 33. Indragrahaṇam. 34. Ahalyáṣápaḥ. 35. Mahápurushadarṣanam. 36. Hanúmajjanma. 37. Rishiprayáṇam. 38. Rájaprayáṇam. 39. Vánararkshaprayáṇam. 40 (fol. 55[b]). Pushpakapratyágamanam. 41. Janápavádaḥ. 42. Kumáráhvánam. 43. [Ráma-]nihṣvásaḥ. 44. Sítávanagamanam. 45. Lakshmaṇavákyam. 46. Lakshmaṇopavartanam. 47. Válmíkidarsanam. 48. Sútavákyam. 49. Nrigopákhyánam. 50 (fol. 63[b]). Nrigaṣápaḥ. 51. Urvaṣíṣápaḥ. 52. Mithilásambhavaḥ. 53. Yayátijarápradánam. 54. Yayátivarṇanam. 55. Sárameyavákyam. 56. Kaulapatyapradánam. 57. Rishidarṣanam. 58. Ṣatrughnaviniyogaḥ. 59. Ṣatrughnapraṇámaḥ. 60 (fol. 72[b]). Saudásopákhyánam. 61. Yamunátíravásaḥ. 62. Lavaṇavadhaḥ. 63. Mathuráviveṣaḥ. 64. Samga[manam]. 65. Ṣatrughnapratigamanam. 66. Bráhmaṇaparidevanam. 67. Náradavákyam. 68. Ṣúdradarṣanam. 69. Ṣúdravadhaḥ. 70 (fol. 80[b]). Gridhrolúkadarṣanam. 71. Agastivákyam. 72. Ṣvetopákhyánam. 73. Madhumantaniveṣanam. 74. Rájamaithunam. 75. Ṣápaḥ. 76. Rámapratyágamanam. 77. Bharatavákyam. 78. Vritravadhavijnaptiḥ. 79. Vritravadhaḥ. 80 (fol. 87[a]). Lakshmaṇamantraḥ. 81. Idopákhyánam. 82. Kimpurushíyam. 83. Purúravojanma. 84. Idaṣápaḥ. 85. Yajnaprayáṇam. 86. Yajnasamriddhiḥ. 87. Válmíkyanuṣásanam. 88. Kávyaṣravaṇam. 89. Ṣishyápanam (?). 90 (fol. 93[a]). Válmíkivákyam. 91. Sítápraveṣanam. 92. Kávyavyákhyánam. 93. Yajnávasánam. 94. Senániryáṇam. 95. Gándháraniveṣanam. 96. Lakshmaṇaputrábhishechanam. 97. Kálábhyágamanam. 98. Kálavákyam. 99. Durvásovákyam. 100 (fol. 99[a]). Lakshmaṇaparityágaḥ. 101. Kuṣílavábhishekaḥ. 102. Mahá-prasthánam. 103. Svargárohaṇam.

Codex anno 1540 a viro quodam, Stambatírthae degente, emtus, postea in manus Vishṇudattae, Vyásatryambakae filii (Gauḍajnátíya) transiit. In folio 1[a] haec leguntur, व्या॰ भाईआपुत्र जयराम ।. (FRASER 8.)

807.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 61. Long. 9½. Lat. 4. Linn. 7–10.

Jálandharopákhyánam, de Jálandhara gigante narratio, e quinta *Padmapuráṇae* parte excerpta, capita duodeviginti continens. Incipit: नारायणं नमस्कृत्य etc. ॥१॥

---

[1] श्रिया ज्वलंत्यस्त्रपयोपगूढा Mill. [2] नमुचिः प्रमुचिस्तथा Mill.
[3] नृषंगु कवषी Mill.

युधिष्ठिर उवाच ॥ भगवन् केन पापेन दुःखाब्धौ पतिता वयं । समुद्धर ऋषिश्रेष्ठ नान्यो त्राता हि मे मतः ॥ तमुवाच ऋषिर्दुःखं त्यज त्वं पांडुनंदन । सुखदुःखसमारोहे संसारे कः सुखी नरः ॥ इश्वरो पि हि देहस्थः पीड्यते दुःखसंचयैः । न दुःखरहितः कश्चित् देही दुःखसहो यतः ॥ शरीरं सवितुर्यस्मात् राहुस्तद्ग्रसते बली । राहोरपि शिरःश्छिन्नं शौरिणाऽमृतभोजने ॥ सो पि शार्ङ्गधरो देवः क्षिप्तः सागरगह्वरे । जालंधरेण वीरेण निहतः सो पि शंभुना ॥

Codex noster recensionem uberiorem eam continet, quam Vans Kennedy in libro s. p. 16ᵇ laudato Anglice vertit. Folium ultimum desideratur.

Textus quum et a codice Wilsoniano 111 et a Walkeriano 166 discrepet, capitum singulorum initia exscripsi: 2. नारद उवाच । क्रमेण वर्धमानोऽसौ बाल्ये जाते स बालकः । निपत्य मातुरुत्संगात्सागरं प्रति धावति ॥१॥ 3. राजोवाच । कः पितृव्यः सिंधुसूनोः किं वृत्तं तस्य विग्रहे । युयुधे स कथं दैत्यस्तन्मे कथय नारद ॥१॥ नारद उवाच ॥ शृणु त्वं नरशार्दूल पितृव्यः क्षीरसागरः । जालंधरस्य तं देवैः प्रनिर्मथ्य हृतं धनं ॥२॥ 4. नारद उवाच । महेंद्रवचनं श्रुत्वा निजदूतमुखेन च । समुद्रसूनुः संक्रुद्धः सर्वसैन्यं समाह्वयत् ॥१॥ 5. नारद उवाच । एवं द्वंद्वेषु युद्धेषु प्रवृत्तेष्वथ केशवः । जघान क्रोधसंविष्टो गदया कालनेमिनं ॥१॥ 6. नारद उवाच । ततो जालंधरः क्रुद्धः प्राह तं दैत्यसूदनं । कपटेन वलं हत्वा क्व यास्यसि वलाधम ॥१॥ इत्युक्त्वा तं शतमुखं सिंधुसूनुः प्रतापवान् । ससूताश्वध्वजरथं छादयामास मार्गणैः ॥२॥ पपात मूर्छितः शक्रो रथोपरि शरैः क्षतः । दृष्ट्वा तं पतितं शक्रं जगर्जार्णवनंदनः ॥३॥ यंतारं मातलिं कृत्वा ययौ प्राप्तमनोरथः । रथमिंद्रस्य तरसा जग्राहातिवलोत्करः ॥४॥ जालंधरो महाबाहुर्जघान युधि चामरान् ॥५॥ ततश्च कोपात्पुरुषोत्तमः स्वयं खड्गं समुद्यम्य च नंदकं रणे । संप्रेषयित्वा गरुडं मनोजवं जघान कोपेन च दैत्यवाहिनीं ॥६॥ 7. देवान्विद्राव्य समरे विष्णुं संस्थाप्य मंदिरे । जालंधरेणाभिजेन यद्वृत्तं ब्रूहि नारद ॥१॥ नारद उवाच । शुंभादीनां तु वीराणां दत्त्वा दानं प्रसादजं । जालंधरो जगामाशु स्वर्गं प्राप्य व्यलोकयत् ॥२॥ 8. युधिष्ठिर उवाच । इंद्रादिभिस्तदा देवैः किं कृतं द्विजसत्तम । जालंधरेण निर्विघ्नेन स्वर्गराज्ये क्षयं गते ॥१॥ श्रीनारद उवाच । अथ त्यक्त्वा दिवं देवाः प्रापुस्ते दुर्दिशं चिरं । कृत्वा मतिं ततः सर्वे ययुः स्थानं स्वयंभुवः ॥२॥ 9. नारद उवाच । अत्रांतरे मयागत्य कथितं सिंधुसूनवे । त्वां हंतुं सर्ववीरेश प्रतिज्ञा शंभुना कृता ॥१॥ 10 (fol. 31ᵃ). अथ जालंधरो दूतवाचं श्रुत्वा प्रतापवान् । सर्वसैन्यं समाहूय प्रयाणमकरोत्तदा ॥१॥ मंदं मंदरमंदरेषु शयितानुन्निद्रयन्किंनरान्मेरोर्मस्तककंदरे प्रतिरवानुत्थापयन्नुल्वणान् । सार्धं धावत यात मुंचत पुरः पंथानमेवंविधस्त्रैलोक्यं वंधिरीचकार महतो सैन्यस्य कोलाहलः ॥२॥ 11. नारद उवाच । दनुसैन्यं हतं दृष्ट्वा गणैर्नंदीपुरःसरैः । क्रुद्धाः शुंभादयो दैत्याः समाजग्मुर्गणान्प्रति ॥१॥ ततः शुंभो महादैत्यो नंदिनं प्रत्यधावत । महावलं निशुंभोऽन्यं कालं केकासुरो रणे ॥२॥ 12. नारद उवाच । ततो जालंधरः श्रुत्वा दैत्यकोलाहलं रणे । आजगाम गजारूढो यत्र देवः सदाशिवः ॥१॥ सारथिं खड्गरोमाणं कोपात्सत्वरमब्रवीत् । संप्रेषय रथं शीघ्रं सहस्रहययोजितं ॥२॥ 13. युधिष्ठिर उवाच । क्षीरसागरमध्यस्थो देवर्षे घोरविक्रमः । दैत्यैर्हरं रणे रुद्धं श्रुत्वा किमकरोद्धरिः ॥१॥ नारद उवाच । क्षीराब्धौ च शयानस्य चुक्षोभ हृदयं हरेः । अकस्मादेव राजेंद्र नयनेऽश्रुपरिप्लुते ॥२॥ 14. नारद उवाच । नारायणस्तदा देवो जटावल्कलधार्यथ । द्विपोऽनुचरस्तस्य प्रययौ फलहस्तवत् ॥१॥ तौ दृष्ट्वा स्मरदूती सा विललाप मृगेक्षणा । ततः श्रुत्वा वचनं तस्याः प्रोचतुस्तां च तावुभौ ॥२॥ 15 (fol. 45ᵇ). नारद उवाच । अथ प्राह तपस्वी तां वृंदे श्रांतासि भामिनि । अथास्माकं मुनीनां च स्वागतं प्रतिगृह्यतां ॥१॥ तथेत्युक्त्वा सखीयुक्ता स्नापिता राजवल्लभा । भूषिता च मुनिस्त्रीभिरावृत्य च सुभूषणैः ॥२॥ भोजिता परमाहारैस्ततस्तांवूलचंदनैः । योषिद्भिर्मुनिपत्नीभिस्ततः खेदं जहौ च सा ॥३॥ 16. राजोवाच । कथं जालंधरं गौरी हररूपधरं मुने । शैलस्थानं ददर्शाथ तन्मे कथय विस्तरात् ॥१॥ नारद उवाच । अथातुरस्य ईशस्य प्राप्तस्य तपसा मया । न युक्तमिति निश्चित्य पार्वती प्राह तं नृप ॥२॥ 17. नारद उवाच । अथ जालंधरोऽपश्यत्कवंधचयभीषणं । रणं रुधिरमांसौघैर्मज्जमेदोस्थिदुर्गमं ॥१॥ तत्र जालंधरोऽभ्येत्य प्रियाहरणदुःखितः । रणे विलोकयामास रथस्थं पार्वतीपतिं ॥२॥ 18. श्रीनारद उवाच । अथ जालंधरः प्राह रक्षात्मानमितः शिव । शिवाद्य त्वां क्षिपाम्याशु यत्र ते मधुसूदनः ॥१॥ Desinit in disticho 110.

Codex seculo sexto decimo exaratus est. Folia 1–5 a recentiore manu addita sunt. (FRASER 12.)

808.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 4. Long. 5. Lat. $3\frac{1}{2}$. Linn. 19.

Svapnádhyáyas, de somniorum interpretatione libellus, disticha 38 continens, qui vulgo e *Brahmavaivarta*-puráṇa excerptus esse dicitur. Incipit:

॥ अथ स्वप्नाध्याय लिख्यते ॥

स्वप्नाध्यायं प्रविक्ष्यामि । यथोक्तं ऋषिभाषितं ।
फलं विज्ञायते येन । नित्यमेव शुभाशुभं ॥१॥
स्वप्नस्तु प्रथमे यामे । संवत्सरविपाकिनः ।
द्वितीये चाष्टभिर्मासैः । त्रिभिर्मासैस्त्रियामकैः ॥२॥
चतुर्थे यामे यं स्वप्ने । मासैकेन फलं स्मृतं ।
अत ऊर्द्धं प्रविक्ष्यामि । पुण्यापुण्यफलं स्मृतं ॥३॥

Libellus Calcuttae cum versione Bengalica editus est.

Haec folia circiter annum 1739 a Ṛishirájadhara exarata sunt. (FRASER 32.)

809, 810.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 13. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 10.

Bhágavatapuráṇae textus. In marginibus voluminis prioris scholia multa adscripta sunt.

Vol. I. Foll. 189. Skandha I. fol. 40^b; II. fol. 56^b; III. fol. 129^b; IV. fol. 189^b. Hoc volumen anno 1406 (श्रीप्राग्वाटज्ञातीयमहंसरवणसुतमहंमेलाकेन) exaratum est. In libro quarto folium १५२ desideratur.

Vol. II. Foll. 190–374. Skandha VI. fol. 216^b; VII. fol. 252^b;[1] VIII. fol. 296^b; XI. fol. 352^b; XII. fol. 374^b. Libri sexti folia १–१२, et libri V. IX. X. desunt.

Hoc volumen anno 1407 a Mahammeláka, Mahamsaravaṇae filio, Ajayasíhae nepote, (श्रीघोघा (?) वेलाकूले राउश्रीसारंगदेवविजयराज्ये) accurate exaratum est. (FRASER 2.)

811, 812.

Lit. Devan. Charta Ind. Long. 15. Lat. 8. Linn. 13–16.

Bhágavatapuráṇam cum *Śrídharae* commentario, *Bhávárthadípiká* appellato.

Vol. I. Foll. 480. Skandha I. fol. 77^b; II. fol. 120^b; III. fol. 238^b; IV. fol. 335^b; V. fol. 418^b; VI. fol. 480^b.

Vol. II. Foll. 583. Skandha VII. fol. 57^b; VIII. fol. 102^b; IX. fol. 150^b; X^a. fol. 293^b; X^b. fol. 422^b; XI. fol. 551^b; XII. fol. 583^b.

Haec volumina anno 1794 a paṇḍita-Kalabhavánedása exarata sunt. (WALKER 215, 216.)

813, 814.

Opus unum in voluminibus duobus religatum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10.

Matsyapuráṇae textus satis accuratus.

Vol. I. foll. 301; vol. II. foll. 302–601. Hoc loco de cataclysmo narrationem, collato codice Wilsoniano 21 emendatam, e capitibus 1 et 2 transscripsi:

पुरा राजा मनुर्नाम चीर्णवानखिलं तपः । पुत्रे राज्यं समारोप्य क्षमावान्रविनंदनः ॥१॥ मलयस्यैकदेशे तु सर्वात्मा गुणसंयुतः । समदुःखसुखो वीरः प्राप्तवान्योगमुत्तमं ॥२॥ वचनं वरदश्चास्य वर्षायुतशते गते । वरं वृणीष्व चोवाच प्रीतात्मा कमलासनः ॥३॥ एवमुक्तोऽब्रवीद्राजा प्रणम्य स पितामहं । एकमेवाहमिच्छामि त्वत्तो वरमनुत्तमं ॥४॥ भूतग्रामस्य सर्वस्य स्थावरस्य चरस्य च । भविता रक्षणायाहं प्रलये समुपस्थिते ॥५॥ एवमस्त्विति विश्वात्मा तत्रैवान्तरधीयत । पुष्पवृष्टिश्च महती खात्पपात सुरार्पिता ॥६॥ कदाचिदाश्रमे तस्य कुर्वतः पितृतर्पणं । पपात पाण्योरुपरि शफरी जलसंयुता ॥७॥ दृष्ट्वा तच्छफरीरूपं स दयालुर्महीपतिः । रक्षणायाकरोद्यत्नं स तस्य[1] करकोदके (स तस्मिन्करकोदरे Cod. W.) ॥८॥ अहोरात्रेण चैकेन षोडशांगुलविस्तृतः । सोऽभवन्मत्स्यरूपेण पाहि पाहीति चाब्रवीत् ॥९॥ स तमादाय मणिके प्राक्षिपज्जलचारिणं । तत्रापि चैकरात्रेण हस्तत्रयमवर्धत ॥१०॥ पुनः प्राहार्तनादेन सहस्रकिरणात्मजं । स मत्स्यः पाहि पाहीति त्वामहं शरणं गतः ॥११॥ ततः स कूपे तं मत्स्यं प्राहिणोद्रविनंदनः । यदा न माति तत्रापि तदा मत्स्यः सरोवरे ॥१२॥ क्षिप्तः स पृथुतामागात्पुनर्योजनसंमितां । तत्राप्याह पुनर्दीनः पाहि पाहि नृपात्मज ॥१३॥ ततः स मनुना क्षिप्तो गंगायामप्यवर्धत[2] । यदा तदा समुद्रे तं प्राक्षिपन्मेदिनीपतिः ॥१४॥ यदा समुद्रमखिलं व्याप्यासौ समवस्थितः । तदा प्राह मनुर्भीतः कोऽपि त्वमसुरेतरः ॥१५॥ अथवा वासुदेवस्त्वमन्य ईदृक्कथं भवेत् । योजनायुतविंशत्या कस्य तुल्यं भवेद्वपुः ॥१६॥ ज्ञातस्त्वं मत्स्यरूपेण मां खेदयसि केशव । हृषीकेश जगन्नाथ जगद्धाम नमोऽस्तु ते ॥१७॥ एवमुक्तः स भगवान्मत्स्यरूपी जनार्दनः । साधु साध्विति प्रोवाच सम्यग्ज्ञातं त्वयानघ ॥१८॥ अचिरेणैव कालेन मेदिनी मेदिनीपते । भविष्यति जले मग्ना सशैलवनकानना ॥१९॥ नौरियं सर्वदेवानां निकायेन विनिर्मिता । महाजीवनिकायस्य रक्षणार्थं महीपते ॥२०॥ स्वेदांडजोद्भिजा जीवा ये च जीवा जरायुजाः । अस्यां निधाय सर्वास्ताननर्थतात्पाहि सुव्रत ॥२१॥ युगांतवाताभिहता यदा चलति नौर्नृप । शृंगेऽस्मिन्मम राजेंद्र तदेमां संयमिष्यसि ॥२२॥ ततो लयांते सर्वस्य स्थावरस्य चरस्य च । प्रजापतिस्त्वं भविता जगतः पृथिवीपते ॥२३॥ एवं कृते महाराज सर्वज्ञो धृतिमानृषिः । मन्वंतराधिपश्चापि देवपूज्यो भविष्यसि ॥२४॥ एवमुक्तो मनुस्तेन पप्रच्छासुरसूदनं । वर्षैः कियद्भिर्भगवन्भविष्यत्यंतरक्षयः ॥२५॥ सत्त्वानि च कथं नाथ रक्षिष्ये मधुसूदन । त्वया सह पुनर्योगः कथं वा भविता मम ॥२६॥ श्रीमत्स्य उवाच ॥ अद्यप्रभृत्यनावृष्टिर्भविष्यति महीतले । यावद्वर्षशतं साग्रं दुर्भिक्षं नरकावहं[3] ॥२७॥ ततोऽल्पसत्त्वक्षयदा रश्मयः सप्त दारुणाः । सप्तसप्तेर्भविष्यंति प्रतप्तांगारवर्षिणः ॥२८॥ और्वानलोऽपि विकृतिं गमिष्यति युगक्षये । विषाग्निश्चापि पातालात्संकर्षणमुखच्युतः ॥२९॥ भवस्यापि ललाटोत्थस्तृतीयनयनानलः । जगद्दग्धं तथा क्षोभं गमिष्यति महामते ॥३०॥ एवं दग्धा मही सर्वा यदा स्याद्भस्मसंनिभा । आकाशमूष्मणा तप्तं भविष्यति परंतप ॥३१॥ ततः सदेवनक्षत्रं जगद्यास्यति संक्षयं । संवर्तो भीमनादश्च द्रोणश्चंडो वलाहकः ॥३२॥ विद्युत्पताकः शोणांबुः सप्तैते लयवारिदाः । अग्निप्रस्वेदसंभूताः प्लावयिष्यंति मेदिनीं ॥३३॥ समुद्राः क्षोभमेष्यंति तत्रैक्येन व्यवस्थिताः । एवमेकार्णवं सर्वं भविष्यति जगत्त्रयं ॥३४॥ दिव्यां नावमिमां गृह्य सर्वबीजानि सर्वशः । आरोप्य रज्ज्वा योगेन मत्प्रयुक्तेन सुव्रत ॥३५॥ संयम्य नावं मच्छृंगे मत्प्रभावाभिरक्षितः । एकः स्थास्यसि देवेषु दग्धेष्वपि परंतप ॥३६॥ सोमसूर्यावहं ब्रह्मा चतुर्लोकसमन्वितः । नर्मदा च नदी पुण्या मार्कंडेयो महानृषिः ॥३७॥ भवो वेदाः पुराणं च विद्याभिः सर्वतो वृतं । त्वया सार्धमिदं सर्वं स्थास्यत्यंतरसंक्षये ॥३८॥ एवमेकार्णवे जाते चाक्षुषेऽन्तरसंक्षये । वेदान्प्रवर्तयिष्यामि त्वत्सर्गादौ महीपते ॥३९॥ सूत उवाच । एवमुक्त्वा स भगवांस्तत्रैवांतरधीयत । मनुरप्यास्थितो योगं वासुदेवप्रसादजं ॥४०॥

---

[1] In fine haec subscripta sunt: संवत् १४६० वर्षे भाद्रपाददि ४ रवौ अद्येह श्रीदेवपत्तनमहंलकरणे महाराजश्रीब्रह्मदासविजयराज्ये समस्तपंचकुलप्रतिपत्तौ etc.

[1] तस्मै Cod. [2] अप्यवर्धत Codd. [3] अशुभावहं Mill.

अथाभूच्च तथाभूतः संप्लवः पूर्वसूचितः । काले यथोक्ते संजाते वासुदेवमुखोद्गते ॥४१॥ शृंगी प्रादुर्बभूवाथ मत्स्यरूपी जनार्दनः । अनंतो रज्जुरूपेण मनोः पार्श्वमुपागमत् ॥४२॥ भूतसंघान्समाकृष्य योगेनारोप्य धर्मवित् । भुजंगरज्ज्वा मत्स्यस्य शृंगे नावमयोजयत् ॥४३॥

Codex seculo septimo decimo videtur exaratus esse. Fol. 505 deest. Apographi illius, unde noster descriptus est, folium unum superest, quod post fol. sexcentesimum inserendum curavi. (FRASER 1.)

815.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 96. Long. 9. Lat. 4. Linn. 10–12.

Inest *Dvárakámáhátmyam*, Skandhapuráṇae pars, in capita 34 divisa, de qua supra p. 72 dictum est. Folia १–५. १७–२४. ३५–४१. ४३. ६८. ७१. desiderantur. In capite 23 Bhágavatae mentio fit: श्रीमद्भागवतं शास्त्रं पठते कृष्णसंनिधौ। कुलकोटिशतैर्युक्तः क्रीडते योगिभिः सह ॥

Codex anno 1456 exaratus est. (FRASER 15.)

816.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 95. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10.

Dvárakámáhátmyam.

Codex medio seculo superiore exaratus est. (FRASER 40.)

817.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 54. Long. 10. Lat. 5. Linn. 10.

Prabhásakshetratírthayátránukramaḥ, enumeratio locorum sacrorum in Prabhása agro sitorum, qui ab hominibus piis deinceps visendi sunt. Incipit:

क्षेत्रं प्राप्यमगण्यपुण्यपटलैः पुंसां पुरोपार्जितैः
सर्वक्षेत्रशिरोमणिं गणपतिः प्राभासिकं पाति यः
विघ्नाभद्रविदारणोद्धतहरिः सोमेशसेवार्थिनां ।
स श्रीमान् सफलं सतां कलयतां कामं कपर्द्दी कलौ ।१
गंगातुंगतरंगसंगशिरःपालित्यलेशश्रियं ।
सोमं सोमसमानशुद्धमहसं सोमोल्लसतशेखरं ।
तेजोभिर्भुवि भासयंतमनिशं क्षेत्रं प्रभासं भृशं ।
श्रीसोमेशमुपास्महे सुतपसा सोमेन संचितं ।२

अथ प्रभासक्षेत्रतीर्थयात्रानुक्रमः । तद्यथा । पूर्वे तप्तोदकस्वामी पश्चिमे माधवस्तथा ।३। दक्षिणा सागर प्रोक्त भद्रा नद्युत्तरे स्मृता । एतत् प्राभासिकं क्षेत्रं । पुण्यद्वादशयोजनं ।४।

Prabhása agrum in Gúrjarae terrae parte ad occidentem spectante positum fuisse constat, et templum Ṣivae sacerrimum in Somanáthapattana (lat. 20° 55′, long. 70° 23′) conditum esse. Bhadrá flumen, supra memoratum, prope urbem hodie Poorbunder dictam in oceanum Indicum effunditur.

Liber noster e Prabhásakhaṇḍa, Skandapuráṇae parte, videtur excerptus esse, ejusque operis capita nonnulla ad verbum exscripta sunt.

In fine haec leguntur: इति रुद्रप्रोक्तप्रभासखंडयात्रायां सर्वतीर्थानुक्रम वस्त्रापथक्षेत्रतीर्थानुक्रमः । समाप्ताः ॥ ॥ संवत् १५ आषाढादि ३४ वर्षे श्रावणशुदि ५ भूमे अदेह श्रीकदनपुरे स्थाने पातसाह श्री महिमूद विजयराज्ये गूजरज्ञातीयः महदेवासुतचांपालाषा लक्षितं अवलोकनार्थं । तथापरोपकारार्थं श्रीद्वारकाया माहात्म्यं श्रीप्रभासक्षेत्रश्रीसोमनाथतीर्थे यात्रायां महिमा लिखितः ॥

Codex anno 1478 a scriba linguae Sanscriticae imperito parum accurate exaratus est. (FRASER 17.)

818.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 79. Long. 9½. Lat. 7. Linn. 15–18.

Nílamatam, quo libro Kaṣmiriae sacella, inprimis vero loci sacri ad Vitastám flumen siti, Puráṇarum more celebrantur. Incipit: श्रीनिवासं हरिं देवं वरदं परमेश्वरम् । त्रैलोक्यनाथं गोविंदं प्रणम्याक्षरमव्ययम् ॥ परिक्षिद्वंशभूश्छ्रीमान्नृपतिर्जनमेजयः । पप्रच्छ शिष्यं व्यासस्य वैशम्पायनमंतिकात् ॥ जनमेजय उवाच । महाभारतसंग्रामे नानादेश्या नराधिपः । महाशूराः समायातः पितृणां मे महात्मनाम् ॥ कथं काश्मीरको राजा नायातः तत्र कीर्तयः । पांडवैर्धार्तराष्ट्रैश्च तवृतः स कथं नृपः । काश्मीरामंडलं चैव प्रधानं जगति स्थितम् ॥

Narratio dialogi forma, a Gonanda cum Bṛihadaṣva habiti, traditur. Nomen libro a Níla, serpentium domino, inditum est, qui Kaṣmiriae deus tutelaris esse dicitur.

Codex anno 1824 a Bhaṭṭaharaka non satis accurate exaratus est. (WILSON 532.)

819.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 20. Long. 9. Lat. 5. Linn. 8.

Hoc codice *Mayúraṣatakam*, vulgo *Súryaṣatākam* dictum, centum disticha a *Mayúra* poeta in Solis laudem scripta, continetur. Carmen Sragdhará metro compositum est. Incipit: जंभारातीभकुंभोद्भवमिव दधतः सांद्रसिंदूररेणुं.

Distichis quadraginta tribus poeta Solis ortum, sex distichis equos, duodecim sequentibus Anúrum aurigam, undecim currum, octo discum, viginti ultimis Solem ipsum celebravit.

Carmen a Kálíkṛishṇabahádur editum, et a Haeberlin in Anthologiam receptum est.

Codex exeunte seculo superiore satis accurate exaratus est. (WILSON 536.)

820.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 128. Long. 10¼. Lat. 4¼. Linn. 12.

Kṛishṇakríḍitam, quo carmine, libros undeviginti continente, *Keṣavárkas,* Jayádityae filius, Ráṇigae nepos, Ṣriyádityae abnepos, Kṛishṇam deum celebravit. Commentarius, *Padárthadípiká* appellatus, ab eodem auctore videtur profectus esse. Incipit:

संकल्पशिल्पप्रतिबिंबबिंबै-
यैः पर्वभिः सर्वभिदानिदानैः ।
विश्वायते शक्तिसदारमेतं
सदा रमे तं हृदि संदधानः ॥

अहं तं परमात्मतया प्रसिद्धं तं एतं प्रतिशरीरमंतर्यामितया सन्निहितं हृदि संदधानः सदा रमे । नित्यमानंदमुद्वहामि । किंविधं शक्त्या स्वमायया सदारं सपरिग्रहं तं कमित्याह । यो भगवान् विश्वायते विश्वाकारेण विवर्त्तते । किंविधैः पर्वभिः अंशैः कीदृग्भिः संकल्पशिल्पं मानसी सृष्टिर्मरीचिप्रभृतिका तदेव प्रतिबिंबं तस्य बिंबैर्लक्षणया हेतुभिः प्रतिबिंबः किल बिंबत एवेति । अत एव सर्वभिदानिदानैर्घटपटादिपदार्थानां पार्थक्यावभासकै ॥१ विश्वायमानस्यापि तस्य स्वभावापरिक्षितिमावेदयन्नाह ।

यं वंचयंतीव न वेद माया
स्वमेव तद्वंचितमाः कथंचित् ।
नमः स्वसंवित्परिकेवलाय
कस्मैचिदस्मै चितिपूरुषाय ॥

माया प्रकृतिर्यं परमेश्वरं वंचयंतीव । आः आश्चर्यं स्वयमेव तेन परमात्मना वंचितं कथंचित् न वेद । कस्मैचित् अवाङ्मनसगोचराय अस्मै चितिपूरुषाय ज्ञानात्मने नमः । कीदृशाय स्वसंवित्परिकेवलाय स्वानुभवमात्राय ॥२॥

In fine libri septimi (bhagavadyauvanodgama fol. 19[b]) haec leguntur: श्रीश्रीराणिगयोः सुतः श्रुतनिधिः काव्यं यदा व्यंजयत्कृष्णक्रीडितमीडितः श्रुतिविदां चक्रे कविः केशवः । तस्मिन्वाक्यपदप्रमाणविलसद्विद्यावशित्वार्थिभिर्जन्मः सप्तम एष शेखरमभूत्सर्गः स्वसर्गश्रियः ॥१२६॥ Eadem forma, ab Harsha poeta mutuum sumta, in reliquis libris repetitur. Lib. 8. vasantavarṇanam fol. 40[a]; 13. govardhanoddharaṇa fol. 63[a]; 14. indrágamana fol. 83[b]; 18. ṣrívṛikshaviṣráma fol. 115[a]; 19. bhuvanábhyudaya fol. 128[b].

In fine Keṣavárka de gente sua haec protulit:

Abhúd *Bharadvája*maharshivanṣe viṣvávatanse ṣrutatattvavedí ।
Audíchyachárítrapathapravartí *Janárdano* yájnikachakravartí ॥
Asti *Ṣriyáditya* iti sma tasya súnuḥ ṣriyáditya iva dvitíyaḥ ।
Triskandhapárampgamarangamallas [1] tadátmajo *Ráṇiga* ity udíye ॥
Jayádityas tasmád ajani gaṇakaṣreṇitilakaḥ,
kaníyán asmán matiruchiraviḥ *Keṣavaḥ* kaviḥ ।
Tataḥ *Kṛishṇo* jnání, jaladhijalajanghálatapatítaṭottansam tenus Trinayanam amí rájanagaram ॥
Gaṇitaraṇitakírtir játake játakeliḥ
kalitagalitagolaḥ kávyakallolasindhuḥ ।
Jayati jayatitánsur bháratísáratírtham
sahṛidayahṛidayaṣríkármaṇam *Keṣavárkaḥ* ॥
Ṣríṣríráṇigayoḥ sutaḥ ṣrutanidhiḥ kávyam yadá vyanjayan Kṛishṇakríḍitam íḍitaḥ ṣrutividám chakre kaviḥ Keṣavaḥ ।
Etasminn upavinṣatám anusaran sargaḥ samápnotim áprápṭaḥ sáptapadínam áryasadasi stheyád adínaṣ chiram ॥

Inde hoc Keṣavárkae stemma colligitur: Janárdana, Ṣriyáditya, Ráṇiga, Jayáditya, Keṣava, denique Kṛishṇa, Keṣavárkae filius.

Codex, seculo quinto decimo accurate exaratus, olim e foliis 325 constabat, nunc folia 197 desiderantur. (FRASER 9.)

821.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 36. Long. 8¼. Lat. 6. Linn. 19–21.

Nágánandanáṭakam, Nágánanda comoedia, *Harshae* regi tributa, et in actus quinque divisa. Incipit:

ध्यानव्याजमुपेत्य चिंतयसि कामुन्मील्य चक्षुः क्षणं
पश्यानंगशरातुरं जनमिमं त्रातापि नो रक्षसि ।
मिथ्या कारुणिकोऽसि निर्घृणतरस्त्वत्तः कुतोऽन्यः पुमा-
न्सेर्ष्यं मारवधूभिरत्यभिहितो बुद्धो जिनः पातु वः ॥१॥
कामेनाकृष्य चापं हतपटुपटहावल्गुभिर्मारवीरै-
र्भ्रूभंगोत्क्षेपजृंभास्मितललितदृशा दिव्यनारीजनेन ।
सिद्धैः प्रह्वोत्तमांगैः पुलकितवपुषा विस्मयाद्वासवेन
ध्यायन्यो योगपीठादचलित इति वः पातु दृष्टो मुनींद्रः ॥२॥

नांद्यंते सूत्रधारः ॥ अद्याहमिंद्रोत्सवे सबहुमानमाकार्य नानादिग्देशागतेन राज्ञः श्रीहर्षदेवस्य राजर्षेः पादपद्मोपजीविना राजसमूहेनोक्तः । यथा । यदस्मत्स्वामिना श्रीहर्षदेवेनापूर्ववस्तुरचनालंकृतविद्याधरजातकप्रतिनिबद्धं नागानंदनाम नाटकं कृतमित्यस्माभिः श्रोत्रपरंपरया श्रुतं न च प्रयोगतो दृष्टं । तत्तस्यैव राज्ञो बहुमानादस्मासु वानुग्रहबुद्ध्या

[1] I. e. 'in scena eorum, qui tres astronomiae partes (mathematicam, astrologiam, astronomiam) penitus perspexerunt, praestantissimus.' Inde apparet, Weberi (Catal. p. 261) *Rangamallam* delendum esse.

यथाप्रयोगेण त्वया नाटयितव्यमिति। तद्यावदिदानीं नेपथ्यरचनां कृत्वा यथाभिलषितं संपादयामि॥ परिक्रम्यावलोक्य च॥ आवर्जितान्येव च मया सामाजिकानां मनांसीति मे निश्चयः। यतः।

श्रीहर्षो निपुणः कविः परिषदप्येषा गुणग्राहिणी
लोकानंदि च बोधिसत्वचरितं नाट्ये च दक्षा वयं।
वस्त्वेकैकमपीह वांछितफलप्राप्तेः फलं किं पुन-
र्मद्भाग्योपचयादयं समुदितः सर्वो गुणानां गणः॥३॥

Fabulae argumentum hoc: Jímútaváhana, Vidyádhararum princeps, pietate summa erga parentes senes probata, Malayávatím, Mitrávasus sororem, Visvávasus, Siddharum regis, filiam, in matrimonium ducit. Cui nuper sponsus, audita Nágarum caede a Garuḍa facta, summa misericordia motus, ipse morti se devovet. A Gaurí vero in vitam revocatus, uxori et parentibus, necnon regno, a Matangahataka usurpato, restituitur.

Excepto disticho eleganti, jam in Sarasvatíkaṇṭhábharaṇa et Ṣárngadharapaddhati laudato,

दृष्टा दृष्टिमधो ददाति कुरुते नालापमालापिता
शय्यायां परिवृत्य तिष्ठति बलादालिंगिता वेपते।
निर्यातीषु सखीषु वासभवनान्निर्गंतुमेवेहते
जाता वामतयैव मेऽद्य सुतरां प्रीत्यै नवोढा प्रिया॥

nullum equidem in hoc dramate locum reperi, fervidum Naishadhíyacharitae auctoris ingenium prodentem. Primam hanc Harshae opellam fuisse puto, a poeta juvene ad exercendam artem susceptam.

Codex anno circiter 1836 exaratus est. (MILL 145.)

822.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 130. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. $5\frac{1}{2}$. Linn. 9–13.

A. Foll. 1–46. *Prabodhachandrodayae* comoediae, a *Krishṇamiṣra* scriptae, textus. Fol. ५ desideratur.

B. Foll. 47–130. Ejusdem comoediae versio poetica Hindi dialecto scripta.

Utraque pars seculi quinti decimi literatura exarata est. (FRASER 10.)

823.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 38. Long. 11. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 10.

Hoc codice fragmentum continetur commentarii, quem *Vámanas* ad Páṇinis aphorismos composuit et *Káṣiká vṛitti* inscripsit. In fragmento nostro explicatio regularum VII, 2, 4 – VII, 3, 78 inest.

Haec folia seculo sexto decimo exarata sunt. (FRASER 23.)

824.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 183. Long. $9\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 9–12.

Prakriyákaumudí, quo opere *Rámachandras*, Kṛishṇae filius, Páṇinis regulas primus systematice disposuit, et commentario brevi illustravit. Bhaṭṭojis Siddhántakaumudím huic maxime grammaticae superstructam esse, apud omnes constat. Incipit:

श्रीमद्विट्ठलमानम्य पाणिन्यादिमुनीन्गुरून्।
प्रक्रियाकौमुदीं कुर्मः पाणिनीयानुसारिणीं॥१॥

Capita singula haec: Saṃdhyupayogisaṃjnáprakaraṇa fol. 3^b; achsaṃdhi fol. 7^b; halsaṃdhi fol. 10^b; visargasvádisaṃdhi fol. 12^a; ajantáḥ puṃlingáḥ fol. 21^a; ajantáḥ strílingáḥ fol. 24^b; ajantá napunsakalingáḥ fol. 26^b; halantáḥ puṃlingáḥ fol. 40^a; halantáḥ strílingáḥ fol. 40^b; halantá napunsakalingáḥ fol. 42^a; avyayáni fol. 43^a; strípratyayáḥ fol. 50^a; vibhaktyartha fol. 59^b; avyayíbháva fol. 61^b; tatpurusha fol. 70^a; bahuvríhi fol. 75^a; dvandva fol. 78^a; samásaprakriyá fol. 83^b; taddhitaprakriyá fol. 105^b. Desinit pars prior.

Divádiprakriyá fol. 132^b; svádiprakriyá fol. 133^a; tudádiprakriyá fol. 135^a; rudhádiprakriyá fol. 135^a; tanádiprakriyá fol. 136^a; kryádiprakriyá fol. 137^a; churádiprakriyá fol. 137^b; ṇyantaprakriyá fol. 140^b; sansaprakriyá fol. 143^a; yaṅprakriyá fol. 144^b; yaṅlukprakriyá fol. 145^b; námadhátuprakriyá fol. 148^b; padavyavastháprakriyá fol. 153^b; bhávakarmaprakriyá fol. 156^a; kṛityaprakriyá fol. 162^a; kṛidantaprakriyá fol. 180^b; vaidikaprakriyá fol. 183^b.

Codex anno 1577 exaratus est. (WALKER 217.)

825.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 150. Long. $8\frac{1}{2}$. Lat. $4\frac{1}{2}$. Linn. 10.

Prakriyákaumudís pars prior.

Hic codex seculo quinto decimo praestantissime exaratus est. (FRASER 18.)

826.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 72. Long. 9. Lat. 4.

Fragmenta commentarii a *Durgasinha* ad *Kátantrasútra* scripti. Vide supra p. 169.

A. Foll. 1–38. Linn. 7, 8. Foll. 1–20 samásaprakaraṇam; foll. 20–38 taddhitaprakaraṇam.

Haec pars anno 1385 a Dhánáka exarata est. In fine haec subscripta sunt: अद्येह मलिकश्रीमफरिहप्रतिपत्तौ बोरसिद्धिमहास्थाने ठा° ढोला सुनठा° गौतम भ्रातृपरूषापठनार्थं॥

B. Foll. 39–72. Foll. 39–55 samásaprakaraṇam; foll. 55–72 taddhitaprakaraṇam.

Haec folia anno 1413 (नारदीयमहास्थाने) exarata sunt. Utriusque partis initium deest. (FRASER 27.)

827.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 5. Long. 9. Lat. 4. Linn. 6.

Bháshámanjarí, quo libello vocabula et sententiae Sanscriticae ad rudimenta grammaticae inculcanda adaptatae continentur. Incipit:

बुधजनचरणसरोरुहभ्रमरामातेन मया चातुरजनोपमानलिनीं गीर्वाणवाणीमयाकविजनचर्षिनि विरचते सुजनविनोदार्थं कतिवचनगीर्वाणवाचा लिखामो वयं ॥ अवधारितां विद्वांसः अवधारयतां विपश्चिद्भिः इतिदमेव ॥

Haec folia exeunte seculo septimo decimo exarata sunt. (FRASER 37.)

828.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 9. Long. 10½. Lat. 4½. Linn. 4.

His foliis *elementa literaturae Devanágaricae*, ineunte seculo superiore exarata, continentur. (FRASER 33)

829.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 48. Long. 10. Lat. 4½. Linn. 10.

Hoc codice *Amarasinhae* lexicon, *Námalingánuṣásana* inscriptum, continetur. Textus ab interpolationibus satis purus est. Folia १६. ३३–३९. ४३–४८. desiderantur.

Codex anno 1514 accurate exaratus est. In fine haec leguntur: संवत् १५७० वर्षे ज्येष्टवदि ७ बुधे । अद्येह स्तंभतीर्थवास्तव्यश्रीश्रीगौडज्ञातीयपं॰ सारंगधरसुतवछराजे लिखितं ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीनागरज्ञातीयत्रि॰ मांगासुतगोछंदेन लिखापितं परोपकारार्थं स्वयमेव पठनार्थं ॥ (FRASER 24.)

830.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 64. Long. 9. Lat. 5.

Haláyudhae lexicon, *Abhidhánaratnamálá* appellatum. (R.)

Hujus libri editio nuper Londinii prodiit.

Codex anno 1434 a Devarája exaratus est. In fine haec subscripta sunt: संवत् १४९० वर्षे विशाखवदि ९ नवम्यां तिथौ सनिदिने । अद्येह श्रीपटपद्रमंडलकरणे । सुरत्राणश्री अहमदविजयराज्ये । मलिकश्रीमहमदस्टलप्रतिपत्तौ ॥ आभ्यंतरनागरज्ञातीयमहं आसधरसुतदेवराजेन नाममालायाः पुस्तिका लिखिता ॥

Folia ९ et ५५ desiderantur. (FRASER 14.)

831.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 63. Long. 10. Lat. 4. Linn. 8–11.

Hoc codice *Abhidhánaratnamálae* ab *Haláyudha* compositae pars major continetur. Incipit a verbis इसौ यत्र स्यात्कृष्णमृत्तिका । गोरीभूमिनाम । पांडुभूमिस्तया प्रोक्ता । पाणीशाली-भूमिनाम । उदकभूमिश्च पंडितैः ।[1] Synonymis singulis vocabulum Mahratticum praepositum est.

Hujus codicis, in editione mea litera F. insigniti, partem ulteriorem nuper reperi. Folia १–२० desiderantur.

In fine haec leguntur: संवत् १५०१ वर्षे मार्गशिरसि भौमे अद्येह श्रीभृगुमंडलकरणे महाराणश्री *Haridásavijayarájye* नांदीडाग्रामनिवासीययोतिगोविंदेन टंकारीआग्रामे ठाकुरभाचासुतपठनार्थं नाममाला लिखिता ॥ (FRASER 26.)

832.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 29. Long. 9½. Lat. 4½. Linn. 10.

Continetur hoc codice fragmentum *Ṣabdaratnákarae*, lexici synonymici a *Mahípa* compositi. Liber primus disticha 309 continuit. Foll. १, २ (distt. 1–26) et ११ (distt. 175–193) desiderantur. In fine hujus libri haec subscriptio legitur: इति श्रीभारतीभुजाभरणसचिवमहीपकृतौ शब्दरत्नाकार सांगोपांगः स्वरादिः प्रथमः कांडः ॥ Liber secundus incipit: भूमिर्भूः पृथिवी पृथ्वी विश्वा विश्वंभरा क्षितिः । स्थिरा वसुंधरा धात्री धरित्री धरिणी धरा । १ क्षमा गौः क्ष्मा वसुमती क्षोणी कुर्वसुधा सुधा । ग्माऽवनी भूतधात्री ज्या गंधमाताभिमेखलाः ।२॥

Foll. २९–३६ (distt. 200–364) desiderantur. Fragmentum in disticho 447. libri secundi desinit.

Codex seculo quinto decimo exaratus est. (FRASER 25.)

833.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 45. Long. 10½. Lat. 4½.

A. Foll. 1–15. Linn. 8. Initium *Námamálae*, glossarii synonymici vocabulorum Prácriticorum. Incipit:

णमिऊण परमपुरिसं । पुरिसुत्तमनाभिसंभवं देवं ।
वुछं पाइयं लछिछि नाममालं निसामे ह ॥१॥

[1] Cap. 2, 5.

Defit in disticho 276. Folium १३. desideratur.

B. Foll. 16–45. Pars major *Anekárthatilakae*, sive *Nánárthar atnatilakae*, glossarii homonymici, a *Mahípa*, Somabhavae filio, compositi.

a. Disticha 291–328, libri primi, quo auctor vocabula secundum consonantes finales disposuit. Desinit in verbis: रहस्तस्य रते गुह्ये चार्हन् श्रीजिनपुंगवे । पूजादियोग्ये.

b. Foll. 19–20ᵇ. Finis libri secundi, vocabula bisyllaba secundum consonantes initiales disposita continentis.

c. Foll. 20ᵇ–35ᵃ. Distt. 185. Liber tertius, vocabula trisyllaba continens. Incipit:

अकाराद्यादिभिः शब्दैरस्मिन्वर्णत्रयाभिधः ।
तृतीयः क्रियते कांडः क्रमात्पंडितमंडनं ॥१॥
अभितोऽभिमुखे शीघ्रे पार्श्वे कार्त्स्न्येऽपि चाव्ययं ।
अनूकमन्वये शीलेऽप्यनूको गतजन्मनि ॥२॥

d. Foll. 35ᵃ–45. Distt. 112. Liber quartus, vocabula quadrisyllaba continens. In fine haec leguntur:

Páṇiny-Ahíndra-guru-Bháguri-Bhoja-Bheḍa-
Hema-Amarádi-samudíritaṣástrasárát ।
Nánártharatnatilakaṃ sa cha siddha-*Ṣabda-*
ratnákaraḥ samatanot sumatir Mahípaḥ ॥111॥
श्रीमान् सोमभवः सलक्षसचिवो वाक्कंठभूषांकभृत्
सन् प्रासूत सुतं महीपममलं सौभाग्यदेवीचयं ।
संकीर्णाख्य इहोज्वलः समुचिते विद्वद्भिरां पूर्णतां
ग्रंथे तद्रचिते समग्रेमभजत्कांडश्चतुर्थः परां ॥११२॥
इत्यनेकार्थतिलके चतुर्थः कांडः परिसमाप्तः ॥

Hunc librum, quem auctoris ipsius verbis Hemachandra recentiorem esse videmus, alteram Ṣabdaratnákarae partem constituisse in aperto est.

Codex anno 1443 exaratus est. (FRASER 16.)

834.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 23. Long. 9. Lat. 4½. Linn. 9.

Ratnakoshas, quo libello, ut mihi videtur, a Jaina quodam composito, res variae in literis Indicis certo et definito numero occurrentes perhibentur. Incipit:

पृथिव्यां यानि रत्नानि उद्धृतानि मयानघ ।
प्रकटीकृतानि तानीह शृणु त्वं पांडुनंदन ॥१॥

Post indicem (píṭhikábandha, foll. 1–3) libellus ab his verbis incipit: तत्रादौ त्रीणि भुवनानि । सुरभवनं नरभवनं नागभवनं चेति ॥३ त्रिविधं संस्थानं । दानवसंस्थानं । मानवसंस्थानं देवसंस्थानं ॥३॥

Ex iis quae sequuntur, regum familias et regionum nomina excerpsi: षट्त्रिंशद्राजवंशाः । सूर्यवंश । सोमवंश । चाहव । पामार । इक्ष्वाकुवंश । चाहूआण । चालुक्य । मोरी । सेल्हार । सैंधव । छिंदक । चापोत्कट । प्रतीहार । तुरष्क । रावौट । करट । चदेलवाल । गुहिल । गुहिलपुत्र । जोतिक । मकुआण । धान्यपाल । राजपाल । आनाक । निकुंभ । दाधिक । कलचूरि । कलाशुरि । डाभी । हूण । हरि । डोड । डोडीया । वाघेल । सोलंक । लाडेति ।

Fol. 10ᵃ. चतुरासीति देशाः । - - - । गौडदेश । कन्यकुब्जदेश । कलिंगदेश । अंगदेश । वंगदेश । मगधदेश । गोलीदेश । आरदेश । वैराटदेश । कोसलदेश । जामुनदेश । गंगापारदेश । अंतर्वेधदेश । वंमागदेश । मध्यदेश । कासीदेश । कुरुदेश । डाहलदेश । कामरू[प]-देश । ओडदेश । कुंडविहारदेश । ओडीशदेश । मलवदेश । अवंतीदेश । पांचालदेश । सूरासनदेश । पुंड्रदेश । लोहितपाददेश । जालांधरदेश । पश्चिमदेश । कच्छपदेश । मत्स्यदेश । वालंमदेश । सौराष्ट्रदेश । कौंकणदेश । नेपालदेश । भोटदेश । महाभोटदेश । तुरष्कदेश । हजदेश । चौडदेश । पांड्यदेश । अंध्रदेश । वंधदेश । मलयदेश । वज्रदेश । चीणदेश । केशदेश । ताईकदेश । तिलिंगदेश । कर्णाटदेश । द्रविडदेश । स्त्रीपर्वतदेश । वैदर्भदेश । जालीदेश । महाराष्ट्रदेश । तापीतटदेश । आभीरदेश । नर्म[दा]तटदेश । मुरुदेश । गूर्जरदेश । मालव्यदेश । कनूजदेश । पल्लीदेश । लषणावतीदेश । उंचदेश । मुरुताणदेश । मलवारदेश । कलहत्यदेश । सिंधुदेश । बभ्रुदेश । पंचाननदेश । पारावतदेश । चंपकदेश । एते देशा ८४॥

Codex seculo quinto decimo exaratus est. (FRASER 13.)

835.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 10. Long. 10. Lat. 5½. Linn. 13.

Ṣrutabodhas, libellus metricus, *Kálidásae* cuidam tributus, cum commentario, a *Manoharaṣarman* Máṇikyamallae regis jussu composito, et *Subodhaní* appellato. Commentarius incipit:

वंदे विश्वेश्वरं देवं *Váchaspati*-mukhán gurún ।
मातरं पितरं नत्वा निर्विघ्नेप्सितसिद्धये ॥१॥
नत्वा भवानीचरणारविंदं
मनोहरेण क्रियते विचार्य्य ।
Máṇikyamalla-kshitipálatush[ṭ]yai
सुवोधनीयं श्रुतवोधटीका ॥२॥

In commentario unus tantum *Smaradípiká* liber laudatur, quem eroticum fuisse et nomen et verba excerpta (बालेति गीयते नारी यावत्षोडशवत्सरं) arguunt.

Codex anno 1796 in Avanti urbe (गुसांइ धनिगिरजीवाचनार्थं लीषतं जतिरिद्धविजयजी मरुधरदेसेः) exaratus est. (WILSON 534.)

836, 837.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind.

Bháṭṭadípiká, commentarius ad *Jaiminis Nyáyasútra* a *Khaṇḍadeva* compositus.

Vol. I. Foll. 213. Long. 11. Lat. 4½. Linn. 11. Incipit:

विश्वेश्वरं नमस्कृत्य खंडदेवः सतां मुदे ।
तनुते तत्प्रसादेन संक्षिप्तां भाट्टदीपिकां ॥१॥

आम्नायस्य । वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता वायुमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं भूतिं गमयतीत्याद्यर्थवादानां विधिप्रतिषेधवदेव कर्तृस्मरणाभावादपौरुषेयत्वे पूर्वाधिकरणेन सिद्धे संप्रति तद्वदेव धर्माधर्मयोः प्रामाण्यमस्ति न चेति (l. *veti*) विचार्यते ॥

Adhyáya I. fol. 22; II. fol. 51; III. fol. 145ᵇ; IV. fol. 180ᵇ; V. fol. 213.

Hoc volumen anno 1699 a Durgádása káyastha exaratum est.

Vol. II. Foll. 269. Long. foll. 1–45. 10, foll. 46–221. 10½, foll. 222–269. 9½. Lat. fol. 1–45. 3½, reliquorum 4. Linn. 8–17.

Adhyáya VI. fol. 45; VII. fol. 66; VIII. fol. 86ᵇ; IX. fol. 151; X. fol. 221ᵇ; XI. fol. 248ᵇ; XII. fol. 269ᵇ.

Mímánsákaustubham suum auctor frequentissime laudat, *Párthasárathim* nominatim in lectionis secundae initio citat. Mádhava recentiorem esse Khaṇḍadevam, Colebrooke (Misc. Essays I, p. 299) auctor est.

Hujus voluminis folia 1–118 eadem atque prius literatura exarata sunt; reliqua intra annos 1732–34 a Rámachandra (Ayáchitopákhya), Raghunáthae filio, scripta sunt. (Mill 59, 60.)

838.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 8. Long. 12. Lat. 4. Linn. 6.

Paramárthasáras, libellus disticha 88 continens, quibus summum numen, Vásudevae forma manifestatum, a rerum natura, quamvis veritatem dissimulante Máyá, non differre declaratur. Multi versus cum opusculo sub numero 575 tractato conveniunt. Subscriptione libellus *Ṣeshanágae* auctori tribuitur. Incipit:

परम्परस्याः प्रकृतेरनादिमेकं निविष्टं बहुधा गुहासु ।
सर्वालयं सर्वचराचरस्थं त्वामेव विष्णुं शरणम्प्रपद्ये ॥१॥
आत्मांबुराशौ निखिलो पि लोको मग्नो पि नाचामति नेक्षते च ।
आश्चर्यमेतन्मृगतृष्णिकाभे भवाम्बुराशौ रमते मृषैव ॥२॥
गर्भगृहवाससम्भवजन्मजरामरणविप्रयोगार्त्तौ ।
जगदालोक्य निमग्नं प्राह गुरुं प्राञ्जलिश्शिष्यः ॥३॥
त्वं साङ्गवेदवेत्ता छेत्ता संशयगणस्य कृतवक्ता ।
संसारार्णवतरणप्रश्नं पृच्छाम्यहं भगवन् ॥४॥
दीर्घे स्मिन्संसारे संसरतः कस्य केन सम्बन्धः ।
कर्म्म शुभाशुभफलकमनुभवति गतागतैरिह कः ॥५॥
कर्म्मगुणजालबद्धो जीवस्संसरति कोशकार इव ।
मोहान्धकारगहनात्तस्य कथं बंधनान्मोक्षः ॥६॥
गुणपुरुषविभागज्ञे धर्म्माधर्म्मौ न बन्धकौ भवतः ।
इति गदितपूर्ववाक्यैः प्रकृतिं पुरुषञ्च मे ब्रूहि ॥७॥
ity *Ádháro* भगवान्पृष्टश्शिष्येण तं स होवाच ।
विदुषामप्यतिगहनं वक्तव्यमिदं शृणु तथापि त्वं ॥८॥
सत्यमिव जगदसत्यं मूलप्रकृतेरिदं कृतं येन ।
तम्प्रनिपत्योपेन्द्रं वक्ष्ये परमार्थसारमहं ॥९॥
अव्यक्तादण्डमभूदण्डाद्ब्रह्मा ततः प्रजासर्गः ।
मायामयी प्रवृत्तिस्संह्रियत इयं पुनः पुनः क्रमशः ॥१०॥
मायामयो प्यचेता गुणकरणगणः करोति कर्म्माणि ।
तदधिष्ठाता देही सचेतनो पि न करोति किञ्चिदपि ॥११॥
यद्वदचेतनमपि सन्निकटस्थे भ्रामके भ्रमति लोहम् ।
तद्वत्करणसमूहश्चेष्टति चिदधिष्ठिते देहे ॥१२॥
यद्वत्सवितर्य्युदिते करोति कर्म्माणि जीवलोको यम् ।
न च तानि करोति रविर्न कारयति तद्वदात्मापि ॥१३॥
मनसो हंकारविमूर्च्छितस्य चैतन्यबोधितस्येह ।
पुरुषाभिमानसुखदुःखभावना भवति मूढस्य ॥१४॥

Desinit in verbis: वेदान्तशास्त्रमखिलं विलोक्य *Sesho 'khiládhárah* । आर्य्यापञ्चाशीत्या ववंध परमार्थसारमिदम् ॥८८॥ इति श्रीशेषनागविरचितं परमार्थसारं समाप्तम् ।

Haec folia anno 1833 exarata sunt. (Wilson 535.)

839.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 8. Long. 10¾. Lat. 4¾. Linn. 9.

Saptapadárthí, septem logicae secundum *Kaṇádam* categoriarum adumbratio. Incipit:

हेतवे जगतामेव संसारार्णवसेवते ।
प्रभवे सर्वविद्यानां शंभवे गुरवे नमः ॥१॥

ओं सिद्धिः । श्रीः । प्रमितिविषयाः पदार्थाः । ते च द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायाभावाः सप्तैव । etc. Desinit in verbis:

सप्तद्वीपा धरा यावद्यावत्सप्तधरा धरा ।
तावत्सप्तपदार्थीयमस्तु वस्तुप्रकाशिनी ॥

समाप्तमिदं वैशेषिकं प्रकरणं ॥

Codex seculo septimo decimo exaratus est. (Fraser 3.)

840.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 280. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10.

Vásishṭharámáyaṇam, alio nomine *Yogavásishṭham*

appellatum, quo libro auctor anonymus dialogi forma, a Vasishṭha cum Ráma adolescente habiti, aeternam beatitudinem (nirváṇa, moksha, kaivalya) nisi animo perturbatione libero, firmo, tranquillo, impetrari non posse docuit, et exemplis permultis comprobavit. Opus in sex capita (prakaraṇa) divisum est: 1. *vairágyaprakaraṇa*, 2. *mumukshuvyavaháraprakaraṇa*, 3. *utpattiprakaraṇa*, 4. *sthitiprakaraṇa*, 5. *upaṣamaprakaraṇa*, 6. *nirváṇaprakaraṇa*. Incipit:

दिवि भूमौ तथाकाशे बहिरंतश्च मे विभुः ।
यो विभात्येव भासात्मा तस्मै सर्वात्मने नमः ॥१॥
अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।
नात्यंततज्ज्ञो नातज्ज्ञः सो ऽस्मिन् शास्त्रे ऽधिकारवान् ॥२॥
गुरुमासीनमेकांते वाल्मीकिं सर्वदर्शिनं ।
पप्रच्छ प्रणतो भूत्वा भरद्वाजो मृदुस्वरं ॥४॥
भगवन् ज्ञातुमिच्छामि कथं संसारसंकटे ।
रामो व्यवहृतो ह्यस्मिन् कारुण्याद्ब्रूहि मे गुरो ॥५॥

Capitum tituli hi: 1. Mokshopáye *vairágyaprakaraṇe* vairágyotpattipratipádanam. 2. Jagadbodhaprakáṣaḥ. 3. *Mumukshuvyavaháraprakaraṇam*. 4. *Utpattiprakaraṇe* 'rthanirdeṣaḥ. 5. Lílopákhyánam. 6 (inc. fol. 57[b]). Karkaṭírákshasíṣunyupákhyánam. 7. Aindavopákhyánam. 8. Kṛitrimendropákhyánam. 9. Chittopákhyánam. 10. Bálakákhyáyiká. 11 (fol. 77[a]). Ṣámbarikopákhyánam. 12. *Utpattiprakaraṇam*. 13. Bhárgavopákhyánam. 14. Sthitiprakaraṇe Dámádyupákhyánam. 15. Bhímádyupákhyánam. 16 (fol. 107[a]). Dásúrákhyáyiká. 17. *Sthitiprakaraṇam*. 18. Upaṣamaprakaraṇe Janakopákhyánam. 19. Puṇyapávanopákhyánam. 20. Balyupákhyánam. 21 (fol. 141[a]). Prahrádacharitam. 22. Gádhivṛittántam. 23. Uddálakopákhyánam. 24. Sarayúpákhyánam. 25. Bhásavilásasaṃvádaḥ. 26 (fol. 171[b]). Vítahavyopákhyánam. 27. *Upaṣamaprakaraṇam*. 28. *Nirváṇaprakaraṇe* Bhusuṇḍopákhyánam. 29. Pújopákhyánam. 30. Vilvanidarṣanam. 31 (fol. 215[b]). Ṣiláhkhyáyiká. 32. Arjunopákhyánam. 33. Svapnaṣatarudriyam. 34. Vetálákhyáyiká. 35. Bhagírathopákhyánam. 36 (fol. 227[b]). Ṣikhidhvajopákhyánam. 37. Kachopákhyánam. 38. Mithyápurushopákhyánam. 39. Vratatrayam. 40. Ikshvákubodhanam. 41 (fol. 275). Mṛigavyádhíyam.

Quam narrationem speciminis causa exscripsi, ea versionem Arabicam in lectorum animos facile revocabit: स्वसंकल्पवशान्मूढो मोहमेति न पंडितः । धिया विचारधर्मिण्या मोक्षसंरंभहीनया ॥१॥ विचारय धिया सत्यमसत्यं संपरित्यज । अबद्धो बद्ध इत्युक्त्वा किं मुधा परिशोचसि ॥२॥ अनंतस्यात्मतत्त्वस्य किं कथं केन बध्यते । अनंते चिद्घनानंदे निर्विकल्पैकरूपिणि ॥३॥ स्थिते द्वितीयस्याभावात्को बद्धः कश्च मुच्यते । तस्मादुल्लासमात्रं तु मनसो बंधतां गतः ॥४॥ मनःप्रशमने राम मोक्ष एवावशिष्यते । गोष्पदं योजनव्यूहं स्वासु लीलासु चेतसः ॥५॥ कल्पं क्षणीकरोत्यंतः क्षणं नयति कल्पतां । अत्र ते शृणु वक्ष्यामि वृत्तांतमिममुत्तमं ॥६॥ जागतींद्रजालश्रीश्चित्तस्यांतःस्थिता यथा । अस्त्यस्मिन्वसुधापीठे नानावनसमाकुलः । उत्तरः पांडवो नाम स्फीतो जनपदो महान् ॥७॥ अत्रास्ति लवणो नाम राजा परमधार्मिकः । हरिश्चंद्रकुलोद्भूतो भूमाविव दिवाकरः ॥८॥ यद्यशःकुसुमोत्तंसपांडुरस्कंधमंडलाः । तत्र शैला (तत्राशैला MS.) विराजंते हंसाः प्रोद्धूलिता इव ॥९॥ जिह्मतां यो न जानाति न दृष्टा येन तुच्छता । उदारता येन धृता करैकेन यथाभिधा ॥१०॥ स कदाचित्सभास्थाने सिंहासनगतो ऽभवत् । सुखोपविष्टे तत्रास्मिन्राजन्यात्मविदां वरे ॥११॥ सभां विवेश साटोपं कश्चित्तामिंद्रजालिकः । स ननाम महीपालं शिखरोदारकंधरं ॥१२॥ उवाचोत्कंधरं भूपं स पद्ममिव षट्पदः । विलोकय विभो तावदेकामिह षरोलिकां ॥१३॥ पीठस्थ एवमाश्चर्यं चंद्रोदय इवावनौ । इत्युक्त्वा पिच्छिका तेन भ्रामिता भ्रमदायिनी । नानाविरचनाबीजं मायेव परमात्मनः ॥१४॥ तां ददर्श महाराज तेजोरेणुविराजितां । सभां सैंधवसामंतो विवेशास्मिन्क्षणे तदा ॥१५॥ तं चैवानुजगामाश्वः सौम्यः परमवेगवान् । स तमश्वमुपादाय पार्थिवं समुवाच ह ॥१६॥ इदमुच्चैःश्रवःप्रख्यं हयरत्नं महीपते । प्रभुणा मम भूचक्रप्रभोः संप्रहितं तव ॥१७॥ राजते हि पदार्थश्रीर्महतामपर्णाच्छुभा । इत्युक्तवति तस्मिन्स प्रत्युवाचेंद्रजालिकः ॥१८॥ सदश्वमेनमारुह्य भुवनं विहर प्रभो । अश्वमालोकयामास तेनोक्त इति भूपतिः ॥१९॥ अथानिमिषया दृष्ट्या राजा चित्रोपमाकृतिः । बभूवालोकयन्नश्वं लिपिकर्मार्पितो यथा ॥२०॥ तस्थौ मुहूर्तयुग्मं तु ध्यानासक्त इवात्मनि । ततस्ते विस्मयापन्ना ययुश्चिंतां सभासदः ॥२१॥ संदेहसागरे मग्नाः स्थितास्तत्र च मंत्रिणः । प्रशशाम सभास्थानजनकोलाहलो महान् ॥२२॥ विततविस्मयजिह्मितया तया जनतया भयमोहविषण्णया । स्तिमितचक्षुषि भूमिपतौ स्थिते मुकुलिताब्जवनस्य धृता द्युतिः ॥२३॥ श्रीवसिष्ठ उवाच ॥ मुहूर्तमुद्द्वयेनाथ बोधमाप महीपतिः । बभूवाथ प्रबुद्धो ऽसावासनोपरि कंपितः ॥२४॥ पुरोगैर्धार्यमाणो ऽथ पर्याकुलमतिर्नृपः । अथैनं परिपप्रच्छुः सदस्या मंत्रिणस्तथा ॥२५॥ समयप्राप्तबोधं तु सादरं विनयान्विताः । मनस्ते निर्मलं कस्मात्संभ्रमेषु निमज्जति ॥२६॥ मनो मोहमुपादत्ते महत्त्वपरिजृंभितं । अथ राजाह साश्चर्यमुन्मीलितविलोचनः ॥२७॥ इदमाश्चर्यमाख्यानं शृणुताद्य सभासदः । पिच्छिकामहमालोक्य जाल्मेन भ्रामितामिमां ॥२८॥ अश्वमारूढवानेनमात्मना भ्रांतमानसः । गंतुं प्रवृत्तो मृगयामेको ऽहमिति रंहसा ॥२९॥ अनेनातिविलोलेन दूरं नीतो ऽस्मि वाजिना । भोगाभ्यासजडेनाज्ञो मुग्धः स्वमनसा यथा ॥३०॥ ततः प्रलयनिर्दग्धजगदास्पदभीषणं । नि- क्षिस्फारनीहारं निर्वृक्षमजलं महत् ॥३१॥ संप्राप्तो ऽहमपर्यंतमरण्यं श्रांतवाहनः । तदरण्यमथासाद्य मतिर्मे खेदमागता ॥३२॥ आ सूर्यातं दिनं तत्र प्रक्रांतं सीदता मया । तदरण्यमथातीतमतिकृच्छ्रेण खेदिना ॥३३॥ विवेकेन स संसारः प्राप्तवानथ जंगलं । जंबूकदंबप्रायेषु कलालापाः पतत्रिणः ॥३४॥ यत्र स्फुरंति खंडेषु पांथानामिव बंधवः । तत्र जंबीरवृक्षस्य तलं संप्राप्तवानहं ॥३५॥ आलंबिता मया तत्र स्कंधसंसंगिनी लता । मयि प्रलंबमाने ऽस्यां प्रयातः स तुरंगमः ॥३६॥ गंगावलंबिनि नरे यथा दुष्कृतसंचयः । चिरं दीर्घाध्वगः खिन्नस्तत्र विश्रांतवानहं ॥३७॥ तत्र कल्पसमा रात्रिर्मोहमग्नस्य मे गता । न

स्नातवान्नार्चितवान्न तदा भुक्तवानहं ॥३८॥ केवलं मे गता रात्रिश्वापदां धुरि तिष्ठतः । सह शीतार्तिमहंतपंक्तिटंकारसीत्कृतैः ॥३९॥ सार्धं तिमिरसंघातैः सा व्यतीयाय शर्वरी । प्रवृत्तस्तामहं स्फारां संविहर्तुं ततः स्थलीं ॥४०॥ न किंचिद्दृश्यते तत्र भूतं जरठजंगले । अभिजातो गुणलवो यथा मूर्खशरीरके ॥४१॥ केवलं विगताशंकं खंडभ्रमणचंचलाः । चीचीकुचीचीवचना विहरंति विहंगमाः ॥४२॥ अथाष्टभागमापन्ने व्योम्नो दिवसनायके । दृष्टा मयाथ भ्रमता दारिकौदनधारिणी ॥४३॥ तरलारक्तनेत्रांतां श्यामामधवलांबरां । अहमभ्यागतस्तत्र शर्वरीमिव चंद्रमाः ॥४४॥ मह्यमोदनमाश्वेतद्बाले बलवदापदे । देहि दीनार्तिहरणात्स्फारतां यांति संपदः ॥४५॥ क्षुदंतर्महतीयं मां बाले वृद्धिमुपेयुषी । याच्ञयापि तया मह्यमित्थं दत्तं न किंचन ॥४६॥ यत्रप्रार्थितया लक्ष्म्या यथा दुष्कृतिने धनं । केवलं चिरकालेन मय्यत्यंतानुगामिनि ॥४७॥ खंडात्खंडं निपतति छायाभूते पुरःस्थिते ।[1] तयोक्तं हारकेयूरीं चंडालीं विद्धि मामिति ॥४८॥ राजन्याचनमात्रेण मत्तो नाप्नोषि भोजनं । इत्युक्तवंत्या (sic) गच्छंत्या चलंत्या च पदे पदे ॥४९॥ कुंजकेषु निगच्छंत्या लीलावनतयोदितं । ददामि भोजनमिदं भर्ता भवसि चेन्मम ॥५०॥ वाहयत्यत्र मे दाता पुष्करे पुष्कसः पिता । तस्येदमन्नं भवति भर्तृत्वे दीयते स्थिते ॥५१॥ प्राणैरपि हि संपूज्या वल्लभाः पुरुषा यतः । अथोक्ता सा मया भर्ता भवामि तव सुव्रते ॥५२॥ केनापदि विचार्यंते वर्णधर्मकुलक्रमाः । ततस्तयौदनादर्धं मह्यमेकं समर्पितं ॥५३॥ जंबूफलरसः पीतः संभुक्तं पक्कणोदनं । विश्रांतं च मया तत्र मोहोपहतचेतसा ॥५४॥ मां हस्तेनाथ सादाय प्राणं बहिरिव स्थितं । दुराकृतिं दुरारंभमाससाद भयप्रदं ॥५५॥ पितरं पीवराकारमवीचीमिव यातनां । तयाहमनुषंगिण्या मातंगाय निवेदितः ॥५६॥ अयं मम भवेद्भर्ता तात हे तव रोचतां । स तस्या बाढमित्युक्त्वा दिनांते समुपस्थिते ॥५७॥ मुमोच दातावां बद्धौ कृतांतः किंकराविव । नीहाराभ्रकडारासु दिक्षु प्रोद्धूलितास्विव ॥५८॥ वेतालबंधनात्तस्माद्दिनांते चलिता वयं । क्षणेन पक्कणं प्राप्ताः संध्यायां दीर्घजंगलात् ॥५९॥ विकर्तितवराहाश्वकपिकुक्कुटवायसं । शोषार्थं प्रसृताद्वंत्रतंत्रीजालपतत्खगं ॥६०॥ बालहस्तस्थितक्रव्यपिंडक्वणितमक्षिकं । संभ्रमोपहितानल्पकदलीदलपिंडके ॥६१॥ अहमास्थितवांस्तत्र नवे श्वशुरमंदिरे । श्वश्र्वा मे केकराक्ष्यासुतेनासृग्मयचक्षुषा ॥६२॥ जामातायमिति प्रोक्तं तया तदभिनंदितं । बहुनात्र किमुक्तेन कस्मिंश्चिद्दिवसे ततः ॥६३॥ दत्ताथ तेन सा मह्यं कुमारी भयदायिनी । सुकृष्णा कृष्णवर्णेन दुष्कृतेनैव याचना ॥६४॥ सरभसमभितोऽभिनेदुरत्र प्रसृतमहामदिरासवाः श्वपाकाः । हत[पटुपट]हा विलासवंतः स्वयमिव दुष्कृतराशयो महांतः ॥६५॥ ततः प्रभृति तत्राहं संपन्न-- पुष्कसः । सप्तरात्रोत्सवस्यांते क्रमान्मासाष्टकं गतं ॥६६॥ पुष्पिता साथ संपन्ना स्थिता गर्भवती ततः । प्रसूता दुःखदां कन्यां विपद्दुःखक्रियामिव ॥६७॥ सा कन्या ववृधे शीघ्रं मूर्खचिंतेव पीवरी । पुनः प्रसूता सा वर्षैस्त्रिभिः पुत्रमशोभनं ॥६८॥ अनर्थमिव दुर्बुद्धिराशापाशविधायकं । पुष्कसी सा प्रसूताथ पुनरप्यर्भकं ततः ॥६९॥ तया सह समास्तत्र मया बह्व्योऽतिवाहिताः । शीतवातातपक्लेशं विवशेन दशांतरे ॥७०॥ कलत्रचिंताहृतया धिया संदह्यमानया । दृष्टाः कष्टसमारंभा दिशः प्रज्वलिता इव ॥७१॥ अथ गच्छति काले तु जराजर्जरितायुषि । तृणोत्थदहनज्वालासमश्मश्रुधरे मयि ॥७२॥ अकांडमरणोड्डीनचंडचंडालमंडलं । निरन्नतृणपत्रांबु विंध्यकच्छं तदाययौ ॥७३॥ न वर्षति घनव्राते दृष्टनष्टे व्यवस्थिते । प्रौढागारगणोन्मिश्रगतौ वहति मारुते ॥७४॥ अकांडमभवद्भीममुद्दामदवपावकं । शोषिताशेषगहनं भस्मशेषतृणोपलं ॥७५॥ तस्मिंस्तदा वर्तमाने कष्टे विधिविपर्यये । जनाः केचन निष्क्रम्य गतास्तु ससुहृज्जनाः ॥७६॥ शीर्णाः केचन तत्रैव प्रविष्टा अनलं पुरे । केचित्स्वभ्रेषु पतिताः केऽपि जाता मुमूर्षवः ॥७७॥ अहं कलत्रमादाय कृच्छ्रात्तस्माद्विनिर्गतः । सार्धं त्रिभिरपत्यैश्च तया च सहितः शनैः ॥७८॥ प्राप्य तद्देशपर्यंतं तत्र तालतरोस्तले । अवरोप्य सुतान्स्कंधात्तानर्थानिवोल्वणान् ॥७९॥ विश्रांतोऽस्मि चिरश्रांतो रौरवादिव निर्गतः । अथ चंडालकन्यायां विश्रांतायां तरोस्तले ॥८०॥ सुप्तायां शीतलच्छाये द्वौ समालिंग्य दारकौ । पुच्छको नाम तनयो ममैकः पुरतः स्थितः ॥८१॥ अत्यंतवल्लभोऽस्माकं कनीयान्मौर्ख्यदानिति । स मामुवाच दीनात्मा वाष्पपूर्णविलोचनः ॥८२॥ तात देह्याशु मे मांसं पानं च रुधिरं क्षणात् । पुनः पुनर्वदन्नेवं स बालस्तनयो मम ॥८३॥ प्राणांतिकीं दशां प्राप्तः साक्रंदो हि पुनः पुनः । तस्य तामार्तिमालोक्य मया दुःखातिभारिणा ॥८४॥ सोढुं तामापदं तीव्रामशक्तेन हतात्मना । मरणायातिमित्राय कृतोऽंतर्निश्चयो मया ॥८५॥ तत्र काष्ठानि संचित्य चितां रचितवानहं । चिता चटचटास्फोटैः स्थिता मदभिकांक्षिणी ॥८६॥ तस्यां तु यावदात्मानं चितायां निक्षिपाम्यहं । चलितोऽस्मि जवात्तावदस्मात्सिंहासनान्नृपाः ॥८७॥ ततस्तूर्यनिनादेन जयशब्देन बोधितः । इति शांबरीरंकेण (°यैकेण MS.) मोह उत्पादितो मम ॥८८॥ अज्ञानेनैव जीवस्य दशाशतसमन्वितः । इत्युक्तवति राजेंद्रे लवणे भूरितेजसि ॥८९॥ अंतर्धानं जगामासौ तत्र शांबरिकः क्षणात् । अथेदमूचुस्ते सभ्या विस्मयोत्फुल्ललोचनाः ॥९०॥ नायं शांबरिको देव यस्य नास्ति धनैषणा । देवी काचन मायेयं संसारस्थितिबोधिनी ॥९१॥ मनोविलासः संसार इति यस्यां प्रतीयते । सर्वशक्तेरनंतस्य विलासो हि मनो जगत् ॥९२॥ इति मोक्षोपाये शांबरीकोपाख्यानं ॥

De codicibus Berolinensibus cf. Weber Catal. p. 187.

Codex seculo quinto decimo exaratus est. (FRASER 6.)

841.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 118. Long. 10½. Lat. 4½. Linn. 9–11.

Hoc codice major *Mánavadharmaśástrae* pars continetur. Desunt folia १, २ (I, 1–20), ४–६ (I, 38–37), १२३–१६१ (IX, 159–XII, 37), denique folia duo ultima (XII, 70–126).

Codex seculo quinto decimo exaratus est. (FRASER 4.)

[1] Locus videtur a scriba corruptus esse.

842–844.

Opus unum in voluminibus tribus religatum. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11½. Lat. 4½. Linn. 6–11.

Mitákshará (Ṛiju°), commentarius praestantissimus, ad Yájnavalkyae leges a *Vijnáneṣvara*, Padmanábhabhaṭṭae filio, e Bharadvája gente oriundo, compositus.

I. Ácharádhyáya, foll. 98; II. Vyavahárádhyáya, foll. 150; III. Práyaṣchittádhyáya, foll. 285.

Vijnáneṣvara satis multos legum latores, necnon alios auctores laudat, quorum partem majorem excerpsi:

Angiras (Madhyamángiras); Atri; Ápastamba (ápastambíyaṃ shaḍrátram); Áṣvaláyana; Upamanyu; Uṣanas; Ṛishyaṣṛinga; Kaṇva; Kaṣyapa; Kátyáyana; Kumára (3, 253); Kratu; Garbhopanishad; Gárgya; Gobhila; Gautama; Chaturvinṣatimata; Chyavana; Chhágaleya; Játúkarṇa; Játúkarṇya; Jábáli (Jábálaṣruti 3, 57); Jaimini; Daksha; Devala; *Dháreṣvara;* Dhaumya; Nárada; Paráṣara; Pariṣishṭa; Páraskara; Pulastya; Paingya; Paiṭhínasi; Prachetas (Vṛihatprachetas); Prajápati; Baudháyana; Brahmagarbha; Bharadvája (Bháradvájagṛihya 3, 291); *Bháruchi* (qui commentarium ad Yájnavalkyam videtur scripsisse 1, 81); Manu (Vṛiddhamanu, Vṛihanmanu); Maríchi; Márkaṇḍeya; *Medhátithi* (3, 24); Yama (Vṛihadyama); Yájnavalkya (Vṛiddhayájnavalkya, Vṛihadyájnavalkya); Laugákshi; Vasishṭha (Vṛiddhavasishṭha, Vṛihadvasishṭha); Váshkala; *Viṣvarúpa* (quem alterum Yájnavalkyae scholiastam auctor et in prooemio et ad 1, 81. 3, 24 laudat); Vishṇu (Vṛiddhavishṇu, Vṛihadvishṇu); Vṛihaspati (Vṛihadvṛihaspati); Vaiṣampáyana (3, 326); Vyághra, Vyághrapáda; Vyása (Vṛihadvyása); Ṣankha; Ṣankhalikhitau; Ṣáṇḍilya (3, 280); Ṣátátapa (Vṛihadṣátátapa); Ṣáríraka; Ṣunaḥpuchha (3, 16); Ṣaunaka; *Ṣríkara* (2, 136. 169); Shaṭtrinṣanmata; Saṃvarta (Vṛihatsaṃvarta); Suṣruta; Sumantu; Skandhapuráṇa; Hárita (Vriddha).

Editio princeps Calcuttae anno 1812 edita est.

Haec volumina anno 1397 a Jyotirdámodara exarata sunt, qui in fine haec adscripsit: सोढज्ञातीयवङ्कुराञ्चलपठनार्थं पुस्तिकमलेषि । ऊनेवालज्ञातीयज्योतिदामोदरलखित: ॥ (FRASER 5.)

845.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 34. Long. 6½. Lat. 4½. Linn. 8, 9.

Tithinirṇayasaṃgrahas, compendium *Tithinirṇayae* ab *Anantabhaṭṭa* scripti, a *Rámachandra* factum.

Hoc libello Rámachandra, Prakriyákaumudís auctor, dies lunares celebrandis festis sollennibus aptos, versu epico usus, quam brevissime definivit. Incipit:

नत्वा श्रीविठ्ठलं श्रीमत्गुरूनन्यान्वरीयस: ।
कुर्म्म: सुखावबोधार्थं तिथिनिर्णयसंग्रहं ॥
पंचधाह्नस्त्रितीयांत्ये सैकभक्तमयाचितं ।
नक्तमूर्ध्वोदयकाले त्रिमुहूर्त्तें क्कलोपन: ॥१॥

Desinit in disticho:

अनन्तभट्टाभिहितस्तिथ्यादिनिर्णयो महान् ।
आचार्यरामचंद्राख्यै: समग्राहि यथामति ॥

इति श्रीअनंतभट्टदीपिका समाप्ता ॥

Inde a folio 6ᵃ commentarius a *Nṛisinha*, Rámachandrae filio, compositus, sequitur. Incipit:

प्रणम्य स्वकस्वांतगं पांडुरांगं सुविद्यासमुद्रं गुरं रामचंद्रं ।
तदीयं तिथेर्निर्णयं बोधयत्स्वांस्तदर्थप्रतीत्यै स्वशक्त्या यतिष्ये ॥१॥

Voce *guru* Rámachandram *Gopálaprasádam* coluisse ait, quod aliis ejusdem auctoris libris comprobatur.

Codex anno 1562 a Vishṇudattaka, Stambatírthae degente, exaratus est. Fol. २७ desideratur. (FRASER 11.)

846.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 3. Long. 10. Lat. 5. Linn. 11.

Kárttikamahimá, Kárttikae mensis majestas. Incipit: अश्विनस्य (i. e. आश्विनस्य) सिते पक्षे सीमातिक्रमणोत्सवं । दशम्यां वैष्णव: कुर्यात् गीतवाद्यैर्भटैर्वृत:।१ महायानसमारूढं महाविष्णुं महत्तमै:। कृत्वा कार्य: पताकाद्यै: सीमातिक्रमणोत्सव:।२ Atha ṣrímat-Kárttikamásasya mahimá ॥ तत्रादौ कार्त्तिके वैष्णवं व्रतं स्वशक्त्या नित्यत्वेन कार्यमिति। अकारणनिषेधकानि ब्रह्मणो वचनानि। Skánde। दु:प्राप्यं मानुषं जन्म कार्त्तिकोक्तं चरेन्न हि। धर्म्मं धर्मभृतां श्रेष्ठ स गच्छेन्नरकं ध्रुवं। etc.

Hic libellus, quo Kárttikae mensis ad Vishṇum colendum praestantia celebratur, aut e Puráṇa aut e libro quodam, Vratakalpadrumae simili, excerptus est.

Haec folia seculo septimo decimo exarata sunt. (FRASER 28.)

847.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 2. Long. 10. Lat. 4. Linn. 8.

In his foliis hymnus *Ánobhadra* (ánobhadríya) appellatus, disticha quatuordecim continens, inest. Decem prima Ṛigvedae hymnum 89. maṇḍalae primi reddunt, sequuntur versus RV. 162, 1–4. Verba accentibus notata sunt.

In fine haec leguntur: लिखितं ॥ ऋषि श्रीपराजधरजी ॥ Folia eadem literatura atque cod. Fraser 7, eamque ob causam anno 1739 videntur exarata esse. (FRASER 30.)

848.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 151. Long. 11. Lat. 5. Linn. 8.

Hoc codice *Ashṭángahṛidayasaṃhitae*, a *Vágbhaṭa*, Sanghaguptae filio, scriptae, capita duo, *sútrasthána* et *ṣárírasthána* continentur. Folia १४६–१४९ desiderantur.

Codex anno 1529 exaratus est. In fine capitis prioris haec leguntur: अद्येह श्रीताप्याः दक्षिणे कूले वटुपद्राधिष्ठितमंडले उदीच्यज्ञातिना लघुना लिखितं खंभातिवास्तव्यउदीच्यज्ञातीयत्नवाडिलघोः सुतमहीधरपठनाय etc. (FRASER 20.)

849, 850.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 5. Linn. 8.

Vṛindae liber medicinalis. Textus a codice Wilsoniano (supra, p. 315) aliquantum differt. Distichon secundum in libro nostro hoc modo legitur:

नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगैः
प्रस्तावावाक्यसहितैरिह सिद्धयोगः ।
वृंदेन मंदमतिनात्महितार्थिनायं
संलिख्यते गदविनिश्चयवत्क्रमेण ॥

Vol. I. Foll. 141. Jvarachikitsá fol. 19^a; jvarátísárachikitsá fol. 20^b; atísárachikitsá 25^a; grahaṇíchikitsá 28^a; arṣaṣchikitsá fol. 36^b; kṛimirogádhikára fol. 42^b; páṇḍuroga-kámaládhikára fol. 45^b; raktapittádhikára 51^a; rájayakshma-urahkshayádhikára fol. 57^a; hikká-ṣvásádhikára fol. 62^b; svaropaghátádhikára fol. 63^b; arochakádhikára fol. 64^b; chhardyadhikára fol. 67^a; trishṇádhikára fol. 68^b; múrchhá fol. 69^b; madátyaya fol. 70^b; dáhádhikára fol. 71^a; unmáda fol. 73^a; apasmárádhikára fol. 74^b; vátavyádhichikitsá fol. 86^b; vátaraktádhikára fol. 91^a; úrustambhádhikára fol. 92^a; ámavátachikitsá fol. 96^a; ṣúládhikára fol. 100^b; pariṇámaṣúla-jaratpittádhikára fol. 104^b; gulmádhikára fol. 111^a; hṛidrogádhikára fol. 113^a; mútrakṛichhrádhikára fol. 115^a; mútraghátádhikára fol. 116^b; aṣmaríchikitsá fol. 119^b; prameha-madhumeha-piṭakádhikára fol. 123^a; sthaulyádhikára fol. 124^b; udarádhikára fol. 127^a. 129^a; ṣothodarádhikára fol. 129^b; ṣothádhikára 133^a; vardhmavṛiddhyadhikára fol. 135^a; galagaṇḍádhikára fol. 136^a.

Foll. १३९–१४३ et finis voluminis prioris desideratur.

Vol. II. Foll. 111. Foll. १. २. ७. desunt. Náḍívraṇádhikára fol. 2^a; upadanṣádhikára fol. 4^b; kushṭhachikitsita fol. 14^b; ṣítapitta-udardádhikára fol. 15^b; amlapittádhikára fol. 18^a; visarpachikitsá, visphoṭádhikára fol. 21^a; masúryadhikára fol. 24^a; kshudrarogádhikára fol. 31^a. 38^a; mukharoga fol. 39^a; karṇarogádhikára fol. 42^a; násárogádhikára fol. 44^b; chakshúrogádhikára fol. 62^b; ṣirorogádhikára fol. 66^a; strírogádhikára fol. 73^a; bálarogádhikára fol. 75^b; vishádhikára fol. 77^b; rasáyanádhikára fol. 80^b; snehádhikára fol. 85^b; svedádhikára fol. 86^b; vamanádhikára fol. 88^b; virekádhikára fol. 91^a; nirúhádhikára fol. 97^a; dhúmádhikára fol. 97^b; naṣyakavalagrahádhikára fol. 100^b; arishṭádhyáya fol. 103^a; svasthavṛittádhikára fol. 111^a.

Finis libri desideratur. Codex medio seculo sexto decimo exaratus est. (FRASER 22.)

851.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 74. Long. 10½. Lat. 5. Linn. 9.

Rugviniṣchayas sive *Mádhavanidánam*, liber medicus a *Mádhava*, Indukarae filio compositus, de quo supra p. 312. diximus. Liber ab initio truncatus, desunt enim folia १–२३, a capite tussis symptomata tractante incipit.

Liber Calcuttae anno 1859 pessime editus est.

Codex anno 1529 exaratus est. (FRASER 19.)

852.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 118. Long. 10½. Lat. 5. Linn. 8.

Chikitsákalikáṭíká, commentarius a *Chandraṭa* ad Tísaṭae patris *Chikitsákaliká* librum compositus. Initium. a me paulum emendatum, hoc:

अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥१॥
यं वेदांतविदो वदंति पुरुषं वेदात्मकं योगिनः
सांख्यास्तत्त्वविदो जपंति सततं यं पंचविंशात्मकं ।
बौद्धा बोधमयं यदक्षरमिदं ध्यायंति तेजःपरं
स ब्रह्मा सततं करोतु विभवं वाचां परं मे शुभं ॥२॥
तीसटसूनुर्भक्त्या चंद्रटनामा भिषग्जनश्चरणौ ।
नत्वा पितुश्चिकित्साकलिकाया विवरणं प्राह ॥३॥
व्याख्यातरि (?) हरिचंद्रे जैज्जटनाम्नि – – सुधीरेव ।
अन्याश्चायुर्वेदे व्याख्या धार्ष्ट्यात्समावहति ॥४॥

ग्रंथारंभे विघ्नविनायकोपशमनार्थमिष्टदेवतायाः परमगुरोर्गुरूणां च नमस्कारं स्वनामख्यापनं शास्त्राभिधानं चाह ग्रंथकारः ॥

Súryáṣvidhanvantarisuṣrutádín
bhaktyá namaskṛitya pituṣ cha pádán ।
Kṛitá Chikitsákaliketi yogair
málá sarojair iva Tísaṭena ॥ I ॥

कलिकेव कलिका । यथा पुष्पकलिका विवृतपत्त्रकेसरा सती प्रभूतगंधामोदव्यापका, एवं चिकित्साकलिकाप्यविकलचिकित्सामोदावेदिका । कैरिव । योगैर्माला सरोजैः पद्मैरिव । स्पष्टमन्यत् । किंविशिष्टैर्योगैरित्याह ॥

Hárita-Suṣruta-Paráṣara-Bhoja-Bheḍa-
Bhṛigv-Agniveṣa-Charakádi-chikitsitoktaiḥ ।
Ebhir gaṇaiṣ cha guṇavadbhir atiprasiddhair
dhánvantaríyarachanáruchiraprapanchaiḥ ॥ 2 ॥

आदिग्रहणात् Vaitaraṇa-Aurabhra-Paushkalávata-Kshírapáṇi-Jatúkarṇa-Videha-चक्षुष्षेण (?)-prabhṛitayo गृह्यंते । एभिर्योगैर्गणैश्च रास्नादिभिर्गुणवद्भिः शीघ्रमारोग्योत्पादकैरतिप्रसिद्धैरच्छिन्नपारंपर्यैर्धान्वंतरीयाः शिष्याः सुश्रुतादयस्तेषां रचना तया शोभनविस्तारैरुक्तप्रकारयोगगणरचितायामस्यां मालायां सदसद्वैद्यादरमाह etc.

Tísaṭae liber e distichis 404 constat. In fine commentarii haec leguntur:

Chikitsákalikáṭíkáṃ, *Yogaratnasamuchchayam*, ।
Suṣrute páṭhaṣuddhiṃ cha tritayaṃ Chandraṭo vyadhát॥

Codex anno 1530 exaratus est. (FRASER 21.)

853.

Hoc volumine, folia 29 continente, librorum variorum *fragmenta* continentur.

a. Foll. 1–3. *Mahábhárata* Sauptikaparvan, capitis primi et secundi pars.

b. Fol. 4. *Matsyapuráṇa*, capitis secundi et tertii pars.

c. Foll. 5, 6. Libri ritualis cujusdam pars.

d. Foll. 7–12. *Suṣruta*, Uttaratantra, capp. 1–3.

e. Fol. 13. *Gaṇeṣastuti* a *Rághava* composita. Incipit: सततमंगवयं तमुपास्महे वरदमेकरदं.

f. Foll. 14–16. Grammaticae cujusdam fragmenta.

g. Foll. 17. Súryastuti.

h. Fol. 18. *Puráṇae* cujusdam fragmentum, quo *Ṣivastuti* continetur.

i. Foll. 19–23. *Alankára.*

k. Fol. 24. Grammaticae fragmentum.

l. Fol. 25. Libri incerti initium.

m. Foll. 26, 27. Locorum Prácriticorum in primo Ratnávalis comoediae actu occurrentium interpretatio Sanscritica.

n. Fol. 28. Libri logici fragmentum.

o. Fol. 29. *Ádhánapaddhatis*, a Ráma, Súryadásae filio, Ṣivadásae nepote, Ṣrídharamálavae abnepote, scriptae initium. Incipit:

ज्ञानात्मने महेशाय सप्ततंतुतनूजुषे ।
नमस्त्रयीत्रिनेत्राय क्रियाणां फलदायिने ॥१॥
सूनोः श्रीधरमालवस्य शिवदासाख्यादुरुख्याततः
संम्राडग्निचिदाप यस्य जनकः श्रीसूर्य्यदासो जनि (janim);
यन्मातुर्यशसा दिशो दश विशालाख्या वलक्षाः सृज-
त्याधानस्य स पद्धतिं हुतभुजां रामो वसन्नैमिषे ॥२॥

तत्र प्रथमं देहशुद्धिः । शुद्धदेहस्यैव कर्मण्यविकारात् । (FRASER 39.)

854.

Long. 8½. Lat. 5½.

Hoc volumine 178 *imagines regum Indicorum* continentur. Unicuique sermone Guzzeratico numerus annorum, quos principes singuli regnasse feruntur, necnon Kaliyugae aetatis anni adjecti sunt. Regum series a Yudhishṭhira, Paríkshit, Janamejaya incipit et in Shah Aurangazeb desinit.

Libro folia duo ab Anglo quodam scripta praemissa sunt, e quibus haec excerpsi: 'The accompanying Collection of Portraits was procured by a Banyan Merchant, Broker to the Dutch at Surat. Upon his going up to Dehly, the present residence of the great Mogull. By making great Interest, he got permission to have copys taken from the Collection of Originall paintings, as they are Preserved at that Court.' 'The sketches of the Line of Mogulls from Tamerlane Inclusivo N°. 157. down to Aurengzeb, the Last in this Collection, are in all Probability just and true, as they have been Compared severally with other loose Detached Copys of the same Originalls.'

Liber Alexandri Pope, poetae celeberrimi, dono anno 1737 Bibliothecae accessit, isque propria manu haec adjecit: This Book, Containing one hundred and seventy eight Portraits of the Indian Rajahs, continued to Tamerlane and the Great Mogols his Successors as far as to Aurengzebe, was procured at Surat by Mr. John Cleland, and given to the Bodley Library, as a Token of Respect, by Alex. Pope. 1737. (BODL. SANSCR. 14.)

INDICES.

I.
CODICUM CONSPECTUS.

II.
AUCTORUM NOMINA.

III.
LIBRORUM NOMINA.

IV.
INDEX GENERALIS.

I.

CODICUM CONSPECTUS.

Numeris Arabicis post titulos positis hujus catalogi numeri indicantur. Abbreviationibus hisce usus sum: *Beng.* i. e. Bengalicum. *Buddh.* i. e. Buddhicum, *cf.* i. e. conferatur, *Dial.* i. e. dialecto recentiore Indica compositum, *Guzz.* i. e. Guzzeraticum, *Hind.* i. e. Hindi, *Jain.* i. e. Jainicum, *Mahr.* i. e. Mahratticum, *Vaid.* i. e. ad Vedas pertinens . i. e. vide.

I. WILSON.

1.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 372. Post annum 1828 exar.

† *Niruktavṛitti,* ad *Yáskae Niruktam* commentarius, a *Durgáchárya* compositus. Desinit in verbis: Jambúmárgáṣramanivásino bhagavad-Durgácháryasya kṛitau Ṛijvartháyáṃ Niruktavṛittáv *ashṭádaṣo* 'dhyáyaḥ samáptaḥ। *Naighanṭuka* lectionibus *quinque* praetermissis, auctor a Niruktae capite *primo,* sive operis utriusque *sexto,* incipit. Codice nostro etiam *Pariṣishṭae primi* commentarius continetur. *Vaid.*

2–4.

Lit. Devan. Charta Europ. Vol. I. foll. 157. Vol. II. foll. 193. Vol. III. foll. 228. Codices post annum 1828 exarati.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (mádhyandinaṣákhá) commentarius, a *Sáyaṇáchárya* et *Harisvámine* compositus.

Cod. 2. Foll. 1–88ᵇ. *Sáyaṇae* commentarius, *Vedárthaprakáṣa* appellatus. *Haviryajna* usque ad *tertium* bráhmaṇam lectionis septimae.

Foll. 88ᵇ–103. *Harisváminis* commentarius, *Ṣatapathabháshya* appellatus, inde ab I, 7, 4 usque ad finem libri primi.

Foll. 104–157. *Harisváminis* commentarius ad librum secundum (ekapádiká).

Cod. 3. Foll. 1–129. *Sáyaṇae* commentarius ad librum tertium (adhvara).

Foll. 130–193. *Sáyaṇae* commentarius ad librum quintum (sava).

Cod. 4. Foll. 1–65. *Sáyaṇae* commentarius ad librum septimum (hastighaṭa).

Foll. 66–124. *Sáyaṇae* commentarius ad librum nonum (saṃchiti).

Foll. 125–228. *Sáyaṇae* commentarius ad librum undecimum (ashṭádhyáyí). *Vaid.*

5.

Commentarius ad Sáhityadarpaṇam, auctore Rámacharaṇa. 511.

6.

Sáhityadarpaṇa, auctore Viṣvanátha-kavirája. 510.

7.

Kávyapradípae pars. 503.

8.

Anumánamúlaṭippaṇí, auctore Mathuranátha. 590.

9.

Anumánadídhitiṭippaṇis, a Jagadíṣae compositae, pars. 596.

10.

Anumánamúlaṭippaṇí, auctore Mathuránátha. 591.

11.

Kátantravṛittipanjiká, auctore Trilochanadása. 377.

12.

Supadma, auctore Padmanábhadatta. 401.

13.

Goyíchandrae ad septimum Saṃkshiptasárae librum commentarius. 392.

14.

Durgasinhae ad Kátantra grammaticam commentarius. 376.

15.

Kátantra grammaticae aphorismi. 374.

16.

Mugdhabodha, auctore Vopadeva. 394.

17.

Saṃkshiptasára, auctore Kramadíṣvara. 388.

18, 19.

Durgádásae ad Mugdhabodham commentarius. 395, 396.

20.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 18. Post annum 1828 exar.

† *Kátyáyanae* ad Vájasaneyisaṃhitám index, *Sarvánukramaṇiká* dictus. *Vaid.*

21.

Matsyapuráṇa. 95.

22.

Bhágavatapuráṇa. 86.

23.

a. Práyaṣchittatattva. 690.
b. Jyotistattva. 677.
c. Viváhatattva. 696.
d. Vyavaháratattva. 699.
Raghunandanae tractatus quatuor.

24.

a. Dánakaumudí, auctore Govindánanda. 643.
b. Tattvárthakaumudí, eodem auctore. 661.
c. Putrakramadípiká, auctore Rámabhadra. 716.

25.

a. Tithitattva, auctore Raghunandana. 680.
b. Áhnikatattva, eodem auctore. 671.
c. Jyotistattva, eodem auctore. 678.

26.

Vishṇupuráṇa. 112.

27.

Márkaṇḍeyapuráṇa. 97.

28.

Ṣuddhikaumudí, auctore Govindánanda. 644.

29.

a. Práyaṣchittaviveka, auctore Ṣúlapáṇi. 660.
b. Tithidvaidhaprakaraṇa, eodem auctore. 662.

30.

a. Kṛityatattva, auctore Raghunandana. 674.
b. Divyatattva, eodem auctore. 687.

31.

a. Tithitattvaṭíká, auctore Káṣiráma. 682.
b. Malamásatattvaṭíká, eodem auctore. 694.

32.

Subodhiní, ad Mitáksharám commentarius, auctore Viṣveṣvara. 633.

33.

a. Malamásatattva, auctore Raghunandana. 693.
b. Dáyatattva, —— —— 686.
c. Grahayajnatattva, —— —— 675.
d. Tírthayátrátattva, —— —— 683.
e. Ṣúdrakṛityavicháratattva, —— 702.
f. Purushottamatírthaprayogatattva, — 689.

34.

a. Áhnikatattva, auctore Raghunandana. 672.
b. Práyaşchittatattva, eodem auctore. 691.
c. Dáyatattva, eodem auctore. 685.

35.

a. Tithitattva, auctore Raghunandana. 679.
b. Şráddhatattvaţíká, auctore Káşiráma. 705.

36.

a. Tithitattva, auctore Raghunandana. 681.
b. Chhandogaşráddhatattvaprakaraṇa. 704.

37.

Vásavadattá, Subandhus narratio, cum Narasinhae commentario. 332.

38.

Subodhá, Bharatasenae ad Şişupálavadha carmen commentarius. 198.

39.

a. Hitopadeşa, fabularum collectio. 338.
b. Rághavapáṇḍavíya carmen, auctore Kaviràja. 212.
c. Vidagdhamukhamaṇḍana, auctore Dharmadása. 516.
d. Kumárasambhava, Kálidásae carmen. 187.

40.

Kálidásae Abhijnánaşákuntala, cum Rasachandriká, Şankarae commentario. 254.

41.

a. Pheṭkáriṇítantra. 151.
b. Şaktiratnákara. 157.
c. Toḍalatantra. 150.

42.

Rugvinişchaya, liber medicus, auctore Mádhava. 745.

43.

Rasendrakalpadruma, liber medicus, auctore Rámakrishṇa. 763.

44.

Jaiminíyanyáyamálávistara, auctore Mádhava. 531.

45.

Tattvachintámaṇi, liber logicus, auctore Gangeşa. 584.

46.

Tantrasára, doctrinae mysticae compendium, auctore Kṛishṇánanda. 149.

47.

Rudrayámalatantra, liber mysticus. 145.

48.

Sáhityadarpaṇae commentarius, auctore Rámacharaṇa. 512.

49.

Prayogámṛita, liber pharmaceuticus, auctore Vaidyachintámaṇi. 751.

50.

Şabdárthakalpataru lexicon, auctore Venkaṭa. 455.

51.

Lit. Barmanica. Charta Europ. Foll. 192. Post annum 1829 exar.

† *Amarakosha* lexicon, Palice, cum versione Barmanica. De hoc opere Burnes in literis anno 1832 datis haec refert: 'This Dictionary is copied from one which the Prince of Mekkhara kindly sent me.'

52.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 505. Seculo superiore exar.

† *Prithírájarásaka*, Sanscritice: Pṛithvírájacharitra, carmen a *Chanda* dialecto Hindí compositum. Conf. Garcin de Tassy, Histoire de la Littérature Hindoui, vol. I. p. 138. Incipit: अथ कविचंद वरदाई कृतपृथीराजचौहानरासो लिष्यते ॥

53.

Vocabulorum index alphabeticus. 456.

54.

Septem tabulae chartae atrae, literis albis inscriptae.

† Hoc codice lexicon Palicum, ordine alphabetico dispositum, continetur. Post vocabulum Palicum literis Barmanicis exaratum, idem literatura Devanágara expressum sequitur. Postea eadem literatura versio Hindustanica traditur. Sequitur eadem et vox Palica et versio Hindustanica, literis Bengalicis expressae. Burnes in literis supra laudatis: 'The latter was prepared for me by the special order of the King of Ava, by his most learned Bramins.' Idque anno 1831 factum est.

55, 56.

† Codices duo literatura Barmanica in foliis palmaceis exarati.

57–60.

Volumina quatuor. Lit. Devan. Charta Europaea. Vol. I. foll. 297. Vol. II. foll. 272. Vol. III. foll. 297. Vol. IV. foll. 253. Hi codices post annum 1825 exarati sunt.

† *Rigvedae* textus, saṃhitápáṭha, accentibus non instructus, cum *Sáyaṇae* commentario.

Cod. 57, 58. Ashṭaka primus.
Cod. 59. Ashṭaka tertius.
Cod. 60. Ashṭaka quartus. *Vaid.*

61.

Alankárakaustubha, auctore Karṇapúra. 493.

62, 63.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 186. Vol. II. foll. 238. Codices, anno 1804 exarati, accentibus carent.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (Mádhyandinaṣákhá) partes.

Vol. I. foll. 1–36. saṃchiti; foll. 37–67. aṣvamedha[1]; foll. 68–112. madhyama; foll. 113–149. aṣvamedha; foll. 150–186. bṛihadáraṇyaka.

Vol. II. foll. 1–55. graha; foll. 56–102. sava; foll. 103–142. ukhásambharaṇa; foll. 143–188. hastighaṭa; foll. 189–238. chiti. *Vaid.*

[1] Subscriptione, a secunda manu profecta, liber perperam Agnikáṇḍa appellatur, eaque Weber (Ṣatap. pref. ix) deceptus est.

64–66.

Lit. Devan. Charta Europ. Vol. I. foll. 227. Vol. II. foll. 224. Vol. III. foll. 192. Codices post annum 1828 exarati sunt.

† *Vájasaneyisaṃhitá*, cum *Mahídharae* commentario, Vedadípa appellato.

Vol. I. libb. 1–10. Vol. II. libb. 11–20. Vol. III. libb. 21–40. *Vaid.*

67.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 173. Anno 1804 exar.

† *Satapathabráhmaṇae* (Mádhyandinaṣákhá) pars.

Foll. 1–59. haviryajna; foll. 60–95. ekapádiká; foll 96–173. adhvara. *Vaid.*

68.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 393. Hoc seculo ineunte parum accurate exar.

† *Prayogavaijayantí*, commentarius a *Mahádeva*, Somanáthae et Gaurís filio, ad *Hiraṇyakeṣikalpasútra* compositus. Desinit in fine panchamapraṣnae (cháturmásyapraṣna). *Vaid.*

69.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 54.

† *a*. Foll. 1–48. *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber XI (ashṭádhyáyí). Anno 1804 exar. sine accentibus.

† *b*. Foll. 49–54. Lectio tertia decima *Kátyáyanasútrapaddhati* libri, a *Yájnikadeva* scripti (Gavámayanasaṃjnaṃ saṃvatsarasatram)[1]. Literatura seculi sexti decimi exar. *Vaid.*

70, 71.

Lit. Devan. Charta Europ. Vol. I. foll. 223. Vol. II. foll. 210. Anno 1815 ab homine literarum Sanscriticarum penitus ignaro e codd. 62, 63 transscripti.

† *Ṣatapathabráhmaṇa* (Mádhyandinaṣákhá).

Vol. I. Ukhásambharaṇa, bṛihadáraṇyaka, graha, ashṭádhyáyí, saṃchiti, madhyama, chiti, sava.

Vol. II. Grahayajna, ekapádiká, adhvara, hastighaṭa, aṣvamedha (bis). *Vaid.*

[1] Praeter Yájnika-Anantam et Karkam, etiam *Pitṛibhúti Áchár-yam* laudat.

72.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 125. Seculo superiore exeunte exar.

† *Gobhilae* Gṛihyasútra, cum commentario a *Náráyaṇa*, Mahábalae filio, Rámadevae nepote, Vyásae abnepote, scripto. *Vaid.*

73.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 141. Anno 1822 exar.

† *Subodhiní* (Prayogapaddhatí), quo libro *Ṣivaráma*, Viṣrámae (Ṣukla-) filius, rituum variorum, Sámavedae schola praeceptorum, exsequendi rationem exposuit. Additamentum hoc esse ad *Kṛityachintámaṇim* librum a se scriptum, auctor prooemio declarat:

Praṇamya tátaṃ Viṣrámaṃ, Vighneṣaṃ, Jagadambikám ।
Kṛityachintámaṇau svíye nirṇítánáṃ tu karmaṇám ॥ १ ॥
Prayogapaddhatiṃ samyag gurúṇáṃ suprasádataḥ ।
Sámagánáṃ hitártháya kurve námná *Subodhiním* ॥ २ ॥
Vaid.

74.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 176. Post annum 1827 exar.

† *Sáyaṇae* ad secundae *Ṛigvedae* ogdoadis lectiones sex primas commentarius. Textus usque ad mediam lectionem secundam (desinit in varga 16) additus est. *Vaid.*

75.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 92. Hoc seculo ineunte exar.

† *Ṛigvedae* lectiones prima et secunda ogdoadis primae, cum *Sáyaṇae* commentario. Lectio prima in fol. 62[a] desinit. *Vaid.*

76.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 123. Anno 1815 exar.

† *Chhándogyabháshyaṭíká*, commentarius ad Ṣankarae Chhándogyabháshyam, auctore *Ánandajnánagiri*. *Vaid.*

77.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 152. Anno 1815 exar.

† *Chhándogyopanishad*, cum *Ṣankarácháryae* commentario, *Chhándogyabháshya* appellato. *Vaid.*

78–86.

Volumina novem. Lit. Devan. Charta Ind. Anno 1834 exar.

† *Sáyaṇae* ad *Ṛigvedam* commentarius.

Vol. I. foll. 310. Ashṭaka I. Adhyáya 1–3.—Vol. II. foll. 349. Reliqua Ashṭakae primi pars.—Vol. III. foll. 330. Ashṭaka II.—Vol. IV. foll. 266. Ashṭaka III. Deficit in varga 26. lectionis sextae.—Vol. V. foll. 308. Ashṭaka IV.—Vol. VI. foll. 267. Ashṭaka V.—Vol. VII. foll. 236. Ashṭaka VI.—Vol. VIII. foll. 287. Ashṭaka VII.—Vol. IX. foll. 329. Ashṭaka VIII. *Vaid.*

87.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 232. Ab Achyutaṣarman anno 1801 exar.

† *a.* Foll. 1–154. *Máṇḍúkya Upanishad*, cum *Gauḍapádakáriká*. Adscriptum est *Ṣankarae Máṇḍúkyopanishadbháshya*, cum glossa ab *Ánandajnána* composita.

† *b.* Foll. 155–233. *Kaṭhavallí Upanishad* (*Kaṭhopanishad*) cum *Ṣankarae* commentario, et glossa ad Ṣankarabháshyam, *Kaṭhavallíbháshyavivarana* appellata, quam *Bálagopála-yatíndra*, brevius *Gopála-yogin* dictus, composuit. *Vaid.*

88.

Panchadaṣí, auctore Bháratítírtha, cum Rámakrishṇae commentario. 541.

89.

Idem liber. 542.

90.

Ṣárírakamímánsábháshya, auctore Ṣankara, cum Govindánandae commentario. 535.

91.

Jaiminíyanyáyamálávistara, auctore Mádhava. 530.

92, 93.

Lit. Devan. Charta Ind. Anno 1537 exar.

† *Vájasaneyisaṃhitá* (Káṇvaṣákhá), jaṭápáṭha.

Vol. I. foll. 213. Adhyáya 1–20. Vol. II. fol. 164. Adhyáya 21–40. *Vaid.*

94.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 256. Anno 1801 ab Achyutaṣarman exar.

+ *a*. Foll. 1–16. *Íṣávásyopanishad* cum *Ṣankarae* commentario, et auctoris anonymi glossa (ṭippaṇa)[1].

+ *b*. Foll. 17–42. *Kenopanishad*, vel *Talavakáropanishad*, cum *Ṣankarae* commentario, et auctoris anonymi glossa[2].

+ *c*. Foll. 43–98. *Prasnopanishad*, cum *Ṣankarae* commentario, quem *Ráyaṇendrasarasvatí*, Kaivalyendrae discipulus, commentario (bháshyavivaraṇa) illustravit[1].

+ *d*. Foll. 99–135. *Muṇḍakopanishad*, cum *Ṣankarae* commentario, et auctoris anonymi glossa[1].

+ *e*. Foll. 136–190. *Aitareyopanishad*, cum *Ṣankarae* commentario, et auctoris anonymi glossa[1].

† *f*. Foll. 191–256. *Taittiríyopanishad*, cum *Ṣankarae* commentario, et *Ánandajnánae* glossa. *Vaid.*

95–97.

Káṣíkhaṇḍa, Skandapuráṇae pars. 120–122.

98, 99.

Brahmavaivartapuráṇa. 65, 66.

100.

Lingapuráṇa. 101.

101.

Váráhapuráṇa. 106.

102.

Kúrmapuráṇa. 43.

103.

Bhavishyapuráṇa. 75.

104.

a. Vṛihannáradíyapuráṇa. 48.
b. Laghuṣivapuráṇa. 128.

[1] Haec glossa a commentario qui in editione a Roer curata Ánandagiri tribuitur, non differt.

[2] Ea ab editione Calcuttensi discrepat.

105.

Adhyátmarámáyaṇa. 73.

106.

Jaiminíya Áṣvamedhikaparvan. 32.

107.

Vishṇupuráṇa. 110.

108.

Vishṇupuráṇa. 109.

109.

a. Gurugítá, Skandapuráṇae pars. 123.
b. Kapilasaṃhitá. 131.

110.

a. Vṛihannáradíyapuráṇa. 49.
b. Devíbhágavatapuráṇa. 136.

111–116.

Padmapuráṇa. 50–55.

117.

Bhágavatapuráṇa. 87.

118.

Náradíyapuráṇa. 140.

119.

a. Ṣambhalamáhátmya, Skandapuráṇae pars. 125.
b. Vásishṭhalainga Upapuráṇa. 141.

120.

Váyupuráṇa. 104.

121–123.

Bhágavatapuráṇa, cum Ṣrídharae commentario. 79–81.

124.

Bhavishyapuráṇa, et Bhavishyottarapuráṇa. 77.

125.

Brahmapuráṇa. 62.

126.

Bhavishyottarapuráṇa. 76.

127.

a. Vámanapuráṇa. 102.
b. Vṛihannáradíyapuráṇa. 47.

128.

Kálikápuráṇa. 132.

129.

Agnipuráṇa. 42.

130.

Vishṇupuráṇa, cum Ṣrídharae et Ratnagarbhae commentariis. 111.

131–143.

Mahábhárata. 1–13.

144, 145.

Harivanṣa. 19, 20.

146.

Goyíchandrae ad Saṃkshiptasáram commentarius. 391.

147.

a. Prabodhachandriká, auctore Vaijana. 370.
b. Durgasinhae ad Kátantram commentarius. 375.

148.

Goyíchandrae ad Saṃkshiptasáram commentarius. 389.

149.

a. Goyíchandrae ad Saṃkshiptasáram commentarius. 390.
b. Additamenta ad eandem grammaticam, auctore Júmaranandin. 393.

150.

Kávyakámadhenu, auctore Vopadeva. 398.

151.

Prákṛitaprakáṣa, auctore Vararuchi. 408.

152.

a. Vratatattva, auctore Raghunandana. 700.
b. Ṣuddhitattva, —— —— 701.
c. Vástuyágatattva, —— —— 695.
d. Jaláṣayotsargatattva, — —— 676.

153.

a. Ekádaṣítattva, auctore Raghunandana. 673.
b. Yajurvediṣráddhatattva, —— —— 706.
c. Chhandogaṣráddhatattvapramáṇa, — 703.

154.

Dáyabhága, auctore Jímútaváhana. 714.

155.

Kavikalpadruma, auctore Vopadeva. 397.

156.

Prauḍhamanoramá, auctore Bhaṭṭoji. 359.

157.

Manjúshákunchiká, auctore Kṛishṇamitra. 404.

158.

a. Prákṛitaprakáṣa, auctore Vararuchi. 407.
b. Prákṛitasarvasva, auctore Márkaṇḍeya. 412.

159.

a. Vyavahárамayúkha, auctore Nílakaṇṭha. 655.
b. Ṣráddhamayúkha, eodem auctore. 657.

160.

Mitáksharáṭíká, commentarius ad Mitákshará librum. 632.

161.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 86. Anno 1822 exar.

† *Trepanakriyákathá*, quinquaginta trium rituum Jainicorum enumeratio, auctore *Kṛishṇasinha* (Kisanasingh), qui dialecto Hinduica usus est. *Jain.*

162.

a. Saṃskáratattva, auctore Raghunandana. 707.
b. Sámaga-Vṛishotsargatattva, eodem auctore. 698.
c. Yajurvedi-Vṛishotsargatattva, eodem auctore. 697.
d. Durgotsavatattva, eodem auctore. 688.

163.

a. Vivádachandra, auctore Misarúmiṣra. 718.
b. Vivádachintámaṇi, auctore Váchaspati. 647.
c. Subodhiní, auctore Viṣveṣvara. 634.
d. Mitáksharae, a Vijnáneṣvara scriptae, fragmentum. 631.
e. Mitákshará-Siddhántasaṃgraha, auctore Rádhámohanaṣarman. 635.

164.

Ratnadarpaṇa, auctore Ratneṣvara. 490.

165.

a. Mudrárákshasa, auctore Viṣákhadatta. 297.
b. Prasannarághava, auctore Jayadeva. 289.
c. Náráyaṇae ad Uttararámacharitam commentarius. 262.
d. Commentarius ad Anarghyarághava comoediam. 267.

166.

a. Uttararámacharita, auctore Bhavabhúti. 261.
b. Ratnávalí, auctore Harshadeva. 303.
c. Veṇísaṃháraṭíká, auctore Jagaddhara. 309.
d. Anarghyarághava, auctore Murári. 266.

167.

a. Mṛichchhakaṭikaprakaraṇavyákhyá, auctore Lalládíkshita. 250.
b. Mahánáṭaka. 294.

168.

a. Mahánáṭaka, cum Mohanadásae commentario. 293.
b. Mudrárákshasa, auctore Viṣákhadatta. 296.

169.

Mudrárákshasa, auctore Viṣákhadatta. 298.

170.

a. Ritusaṃhára, auctore Kálidása. 217.
b. Gítagovinda, auctore Jayadeva. 224.
c. Naishadhíyacharita, auctore Harsha. 201.

171.

Sarvadarṣanasaṃgraha, auctore Mádhava. 622.

172.

a. Mahánáṭaka. 295.
b. Veṇísaṃhára, auctore Náráyaṇa. 306.

173.

a. Kavikalpalatá, auctore Devendra. 498.
b. Commentarius ad Sáhityadarpaṇam, auctore Rámacharaṇa. 513.

174.

Ṣiṣupálavadha, auctore Mágha. 194.

175.

Gangávákyávalí, auctore Vidyápati. 708.

176.

Námalingánuṣásana, auctore Amarasinha. 417.

177.

a. Commentarius ad Udayanae Nyáyakusumánjalim. 601.
b. Commentarius ad Átmatattvavivekam, auctore Raghunátha. 602.
c. Commentarius ad Bádaráyaṇasútra. 604.
d. Nyáyakusumánjali, auctore Udayana. 599.

178.

Anumánadídhiti, auctore Raghunátha. 589.

179–181.

Anumánadídhitiṭippaṇí, auctore Jagadíṣa. 593–595.

182.

Anumánadídhiti, auctore Raghunátha. 588.

183.

Vedántapradípa, auctore Rámánuja. 536.

184.

a. Sánkhyakáriká, auctore Íṣvarakrishṇa.
b. Sánkhyachandriká, auctore Náráyaṇatírtha. } 569.

185–194.

Mahábháshya, auctore Patanjalí, cum Kaiyatae et Nágojíbhaṭṭae commentariis. 342–351.

195.

a. Laghuṣabdenduṣekhara, auctore Nágeṣa.
b. Sadasthimálá, auctore Vaidyanátha. } 366.

196.

Prakriyákaumudívyákhyána (Prasáda), auctore Viṭṭhala. 355.

197.

Laghuṣabdenduṣekhara, auctore Nágeṣa. 364.

198.

Tattvabodhiní, auctore Jnánendra-sarasvatí. 363.

199.

Tattvabodhiní, auctore Jnánendra-sarasvatí. 362.

200.

Prauḍhamanoramá, auctore Bhaṭṭojidíkshita. 356.

201.

Dhátuvṛitti, auctore Sáyaṇa. 372.

202.

Kálanirṇaya, auctore Mádhava-áchárya. 642.

203.

a. Práyaṣchittatattva, auctore Raghunandana. 692.
b. Dvaitanirṇaya, auctore Váchaspatimisra. 648.

204.

a. Smrityarthaságara, auctore Nṛisinha. 669.
b. Putríkaraṇamímánsá, auctore Nanda. 717.

205.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 35. Hoc seculo ineunte exar.

+ *Dharmatattvasára*, auctore *Rámaprasáda*. Capp. 18. *Hind.*

In folio 1ª Wilson haec adscripsit: 'Dharmatatva—a detail of religious duties according to the new sect of Svami Narayana.—Written about 108 years since, by Rámaprasáda, disciple of Rámánanda—the 3d great teacher in succession of that sect in Guzzerat. The verses are in the Pracrit dialect, viz. the Hindvi of Benares, with a strong infusion of Guzzeratee'

206.

Vivádachintámaṇi, auctore Váchaspatimiṣra. 646.

207.

Saṃskárabháskara, auctore Ṣankara. 658.

208.

Vyavahároamayúkha, auctore Nílakaṇṭha. 656.

209.

a. Dáyatattva, auctore Raghunandana. 684.
b. Dáyabhága, auctore Jímútaváhana, cum Krishṇae commentario. 715.

210.

Prákṛitaprakáṣa, auctore Vararuchi. 405.

211.

Prákṛitaprakáṣa, auctore Vararuchi. 406.

212.

Smṛityarthasára, auctore Ṣrídharasvámin. 670.

213.

a. Dharmaṣástra, Ṣankhae tributum. 640.

† *b. Práyaṣchittadípiká*, auctore *Varada* (*Varadádhíṣayajvan*). Incipit:

यस्य प्रसादान्मूकोऽपि भवत्यागमपारगः ।
तं वंदे वेंकटाधीशं सर्वाभीष्टप्रदं गुरुं ॥१॥
वत्सवंशावतंसेन वरदाधीशयज्वना ।
उच्यते सोमपेनैषा प्रायश्चित्तप्रदीपिका ॥२॥
बालानां सुखबोधाय क्रियते दीपिका यतः ।
तस्मादस्य न दोषोऽस्ति सर्वत्र पुनरुक्तितः ॥३॥

दर्शपूर्णमासादिष्वादित आरभ्य कर्म कुर्वतामृत्विजां दैवादज्ञानाद्वा ज्ञानेऽपि प्रमादाद्वा पुरुषाशक्त्या वा भ्रेषः प्रायेण भवेत् ॥

In fine haec leguntur: atránuktam aspashṭaṃ vá práyaṣchittam *Bháshye Prayogavṛittau* távat sarvaṃ samyag boddhavyam. *Vaid.*

c. Sárasaṃgraha. 668.

214.

Karmavipáka, auctore Ṣankara. 659.

215–217.

Vratakalpadruma, auctore Ratnákara. 665–667.

218.

Dvaitapariṣishṭa, auctore Keṣava. 650.

219.

Ṣúdradharmatattva, auctore Kamalákara. 654.

220.

Mitrodaya, auctore Mitramiṣra. 713.

221.

Rájadharmakaustubha, auctore Anantadeva. 645.

222–224.

Vivádabhangárṇava, auctore Jagannátha. 719–721.

225.

a. Commentarius ad Vṛittaratnákaram, auctore Bháskaraṣarman. 466.

b. Vṛittaratnákara, auctore Kedárabhaṭṭa. 464.

c. Commentarius ad Vṛittaratnákaram, auctore Náráyaṇa. 467.

d. Chhandomanjarí, auctore Gangádása. 469.

226.

Kávyapradípaṭíká, commentarius ad Kávyapradípam. 504.

227.

a. Alankárasarvasva. } 496.
b. Alankáravimarshiṇí. }

228.

a. Veṇísaṃhára, auctore Náráyaṇa. 308.

b. Mahánáṭaka, cum Mohanadásae commentario. 291.

229.

a. Málavikágnimitra, auctore Kálidása. 258.

b. Mahávíracharita, auctore Bhavabhúti. 260.

c. Dhananjayavijaya, auctore Kánchana. 279.

d. Dhúrtanartaka, auctore Sámarája. 275.

e. Madhurániruddha, auctore Chandraṣekhara. 290.

230.

a. Mahánáṭaka, cum Mohanadásae commentario. 292.

b. Veṇísaṃhára, auctore Náráyaṇa. 307.

c. Anarghyarághava, auctore Murári. 265.

d. Prachaṇḍapáṇḍava, auctore Rájaṣekhara. 283.

231.

a. Pradyumnavijaya, auctore Ṣankaradíkshita. 285.

b. Kansavadha, auctore Ṣesha-Kṛishṇa. 271.

c. Dámacharita, auctore Sámarája. 273.

d. Commentarius ad Anarghyarághava comoediam, auctore Ruchipati. 267.

232.

a. Anarghyarághava, auctore Murári. 264.

b. Mudrárákshasa, auctore Viṣákhadatta. 299.

c. Commentarius ad Mudrárákshasa comoediam, auctore Vaṭeṣvara. 300.

233.

Abhijnánaṣákuntala, auctore Kálidása. 253.

234.

a. Chitrayajnanáṭaka, auctore Vaidyanátha. 272.
b. Hastaratnávalí, auctore Rághava. 483.

235.

a. Raghuvanṣa, auctore Kálidása. 179.
b. Naishadhíyacharita, auctore Harsha. 202.

236.

Bháminívilása, auctore Jagannátha, cum Maṇirámae commentario. 236.

237.

a. Commentarius ad Vátsyáyanae aphorismos, Káma-sútra dictos, auctore Bháskara-Nṛisinha. 517.
b. Viṣvaguṇádarṣa, auctore Venkaṭa. 319.

238, 239.

Volumina duo. Lit. Bengal. Charta Ind. Vol. I. foll. 185. Vol. II. foll. 197.

† *Chaitanyacharitámṛita,* Kṛishṇachaitanyae vita, auctore *Krishṇadása. Bengalice.*

240.

Panchatantra, narrationes ethicae et politicae. 336.

241.

Commentarii ad Naishadhíyacharita, auctoribus Ṣesharámachandra et Náráyaṇa. 206.

242.

a. Kṛishṇakarṇámṛita, auctore Vilvamangala. 230.
b. Sárangarangadá, commentarius ad Kṛishṇakarṇámṛita carmen. 231.
c. Vetálapanchavinṣati, auctore Jambhaladatta. 327.

243.

a. Ṣringáratilaka, auctore Rudrabhaṭṭa. 491.
b. Ánandalaharí, auctore Ṣankaráchárya. 168.
c. Gaṇeṣasahasranáman, Gaṇeṣapuráṇae particula. 135.

244.

Panchatantra. 337.

245.

a. Damayantíkathá, auctore Trivikramabhaṭṭa. 210.
b. Káṣikátilaka, auctore Nílakaṇṭha. 229.
c. Káṣímáhátmya. 70.

246.

Sarasvatíkaṇṭhábharaṇa, auctore Bhojadeva. 489.

247.

Ṣáktánandataranginí. 159.

248.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 163.

† *Prayogaratnamálá,* commentarius ad *Ápastambíya-Adhvaratantram,* auctore *Chauṇḍapáchárya,* Áryae et Umae filio, Ádityadevae et Manchayáyyae fratre natu majore, Vírabhúpati regis ministro, compositus.

Incipit a praṣna secundo, et in quarto capite (paṭala) praṣnae quarti desinit. In fine praṣnae tertii haec leguntur, fol. 149[a]. इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरश्रीवीरहरिहरमहाराजसाम्राज्यधुरंधरप्रतापपुत्र Bhukkabhúpála क्षीरार्णवपूर्णचंद्रस्य राजव्यासराजवाल्मीकेः कर्मब्रह्माध्वनीनस्य srí-*Vírabhúmipati*-bhúmipálasya mantriṇomárya-nandanena-Áditya-deva-Manchayyáyyágrajanmaná चौंडपाचार्येण विरचितायामापस्तंबीयाध्वरतंत्रस्वतंत्रव्याख्यायां प्रयोगरत्नमालायां तृतीये प्रश्ने षष्ठः पटलः ॥ *Vaid.*

249.

a. Ekáksharakosha, auctore Purushottamadevaṣarman. 431.
b. Nánárthadhvanimanjarí glossarium. 445.
c. Dvirúpakosha. 447.
d. Ṣabdabhedapraká́ṣa. 429.
e. Dvirúpakosha. 449.

250.

Nánárthakosha, auctore Ṣáṣvata. 250.

251.

Uṇádikosha, auctore Rámaṣarman. 400.

252.

Abhidhánachintámaṇi, auctore Hemachandra. 424.

253.

a. Şabdaratnávalí, auctore Mathureşa. 439.
b. Nánárthasaṃgraha, auctore Ajayapála. 427.

254.

Kulárṇavatantra. 147.

255.

Gítábháshya, auctore Şankara. 24.

256.

a. Lingavişeshavidhi, auctore Vararuchi. 371.
b. Asálatiprakáşa. 444.

257–259.

Volumina tria. Lit. Modi. Charta Europ. Vol. I. foll. 122. Vol. II. foll. 163. Vol. III. foll. 208. Post annum 1815 exar.

† *Sant-saran*, i. e. *Şántişaraṇa*, tractatus religiosi a *Şivanáráyaṇa* compositi. *Hind.*

260.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 205.

† *Víjaka*, et alia opera minora, a *Kabír Gosáïn* scripta. *Hind.*

261.

Lit. Devan. et Persica. Charta Ind. Foll. 216.

† *Pancháşad Gáthá.* Prácritice cum versione Sanscritica et commentario Persico. *Jain.*

262.

Lit. Devan. et Persica. Charta Ind. Foll. 86.

† *Karmakáṇḍa.* Prácritice cum commentario Persico. *Jain.*

263.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 202.

† *Kalpasútravyákhyá*, commentarius ad Kalpasútra, i. e. ad Mahávírae vitam, a Bhadrabáhu scriptam. *Jain.*

264.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 172. Anno 1598 a Nilayasundara, Padmahemamaṇis discipulo, exar.

† *Şatrunjayamahátírthamáhátmya*, auctore *Dhaneşvarasúri*. *Jain.*

265.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 122. Anno 1821 exar.

† *Svámikárttikeyánuprekshá*, liber a *Jayachandra* anno 1807 dialecto Hindi compositus. *Jain.*

266.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 84.

† *a. Laghuşántipuráṇa*, epitome Şántipuráṇa libri, ab *Aşaga* compositi. *Jain.*

† *b. Laghulalitavistara Buddhapurána.* In folio 1[a] Colebrooke haec adscripsit: 'This was abridged at my request by one of the Pandits in my employ.' *Buddh.*

† *c. Guruparipáṭí*, magistrorum Jainicorum series. *Jain.*

267.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 148. Anno 1816 a Şambhuráma Jayapurae exar.

† *a. Vimalanáthapuráṇa*, auctore (*Brahma-*) *Krishṇadása*, Harshae et Vírikae filio, e Lohákara urbe oriundo. *Jain.*

† *b. Şántipuráṇa*, auctore *Aşaga*. *Jain.*

268.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 87.

† *Şrípálacharita*, Şrípálae res gestae, carmen Hinduicum, auctore *Parimalla*. *Jain.*

269.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 110. Anno 1822 exar.

† *Purushárthasiddhyupáya*, disticha Sanscritica, cum interpretatione Hinduica, liber Jainicus, anno 1771 ab *Amṛitachandasúri* compositus. *Jain.*

270.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 104. Anno 1821 exar.

† *Átmánuşásanam*, opus Jainicum, a *Guṇabhadra*

294.

Bhávaprakáṣa, auctore Bháva. 743.

295.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 156. Calcuttae anno 1823 impressum.

+ *Aushadhávalí*, liber medicus, a *Práṇakṛishṇa*, Rámaviṣvásae filio, Dayárámae nepote, anno 1823 sermone Bengalico compositus. Prooemio auctor se ipsum *Kriyámbudhi*, *Bhasmakaumudí* (de mercurio aliisque metallis), *Ṣábara* libros (nánávidháḥ siddhamantrás tatraiva parikírtitáḥ), composuisse docet, jussu suo *Ṣabdábdhi* lexicon, et *Práṇatoshaṇí*, librorum Tantricorum compendium, compilatum esse. *Beng.*

296.

Liber medicus, auctore Vṛinda. 750.

297.

Nighaṇṭurája, auctore Narahari. 765.

298, 299.

Ashṭángahṛidayasaṃhitá, auctore Vágbhaṭa. 741, 742.

300.

a. Ṣáradátilaka, auctore Lakshmaṇa. 160.
b. Mantramahodadhi, auctore Mahídhara. 154.

301.

a. Vidagdhamukhamaṇḍana, auctore Dharmadása. 515.
b. Rágamálá, auctore Kshemakarṇa. 482.
† *c.* Foll. 17—33. *Rágamálá*, de modulis musicis libellus, auctore *Svámikárttika*. *Hind.*

302.

Ṣáradátilaka comoedia, auctore Ṣankara. 310.

303.

a. Ṣukasaptati. 330.
b. Rágamálá, auctore Kshemakarṇa. 481.
† *c.* Foll. 48. *Rágamálá*, auctore *Svámikárttika*. *Hind.*
d. Vidagdhamukhamaṇḍana, auctore Dharmadása. 514.

304.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 106. Post annum 1827 exar.

† Lexicon Palicum, e codice 54 transscriptum.

305.

a. Vikramorvaṣíprakáṣiká, commentarius ad Vikramorvaṣí comoediam, auctore Ranganátha. 255.
b. Viddhaṣálabhanjiká, auctore Rájaṣekhara. 284.

306.

Málatímádhava, auctore Bhavabhúti, cum Jagaddharae et Málánkae commentariis. 259.

307.

Meghadúta, auctore Kálidása, cum sex commentariis. 218.

308.

a. Yayáticharita, auctore Rudradeva. 301.
b. Abhirámamaṇináṭaka, auctore Sundara. 269.
c. Mádhavánalákhyána, auctore Ánanda. 340.
d. Dútángada, auctore Subhaṭa. 277.
e. Dhúrtanartaka, auctore Sámarája. 274.
f. Málávikágnimitra, auctore Kálidása. 256.
g. Hásyárṇava, auctore Jagadíṣvara. 312.

309.

Kṛikalásadípiká. 148.

310.

Úrdhvámnáyasaṃhitá. 735.

311.

a. Málávikágnimitra, auctore Kálidása. 257.
b. Prachaṇḍapáṇḍava, auctore Rájaṣekhara. 282.

312.

Bhuvaneṣvarístotra, auctore Pṛithvídhara, cum Padmanábhadattae commentario. 173.

313.

Commentarius ad Prabodhachandrodayam, auctore Rudradeva. 288.

314.

a. Námalingánuṣásana, auctore Amarasinha. 418.
b. Nánártharatnamálá, auctore Írugapa. 443.

315.

Muhúrtachintámaṇi, auctore Ráma. 789.

316–319.

Kathásaritságara, auctore Somadeva. 321–324.

320.

Prauḍhamanoramá, auctore Bhaṭṭoji. 358.

321.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 20. Post annum 1821 exar.

† *Rasárṇava*, quo libro mulierum in operibus poeticis depictarum genera varia, earundemque animi affectus describuntur. *Hind.*

322.

Hanúmatpaddhati. 163.

323.

a. Ṣaktisaṃgamatantrae pars. 158.
b. Ṣukasaptati. 331.

324.

Jnánabodhiní, libellus Ṣankarae tributus. 548.

325.

Mímánsátantravárttika, auctore Kumárilasvámin. 520.

326.

Commentarius ad Ṣiṣupálavadham, auctore Bharatasena. 198.

327.

Kathárṇava, auctore Ṣivadása. 328.

328.

a. Guṇaratnakoṣastotra, auctore Paráṣarabhaṭṭa. 235.
b. Commentarius ad Vásavadattám, auctore Jagaddhara. 333.
c. Saundaryalaharí, auctore Ṣankara. 172.

329.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 144. Anno 1821 exar.

† *Bhaktamálá*, a *Náráyaṇadása* composita, cum *Priyadásae* commentario. *Hind.*

330, 331.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 251. Vol. II. foll. 203. Intra annos 1802 et 1804 exar.

† *Rámacharitamánasa*, rerum a Ráma gestarum lacus, auctore *Tulasídása*. *Hind.*

332.

a. Kuvalayánanda, auctore Apyadíkshita. 505.
b. Kávyaprakáṣíyakárikávalí. 501.
c. Alankárakaustubha, auctore Karṇapúra. 492.

333.

a. Kávyádarṣa, auctore Daṇḍin. 486.
b. Kávyálankáravṛitti, auctore Vámana. 487.

334.

Kalpadru, auctore Keṣava. 433.

335.

Daṣarúpaka, auctore Dhananjaya, cum Dhanikae commentario. 484.

336.

Kávyádarṣa, auctore Daṇḍin, cum Harináthae commentario. 485.

337.

a. Gorakshaṣataka, auctore Goraksha. 567.
b. Náráyaṇagítá, auctore Nílakaṇṭha. 736.
c. Gítagovinda, auctore Jayadeva, cum Náráyaṇae commentario. 222.

† *d*. Foll. 49–86. *Rágamálá*, de modulis musicis liber, auctore *Huláṣa* páṭhaka. *Hind.*

338.

Abhijnánaşákuntala, auctore Kálidása. 251.

339.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 40. Anno 1825 exar.

† *Kavipriyá*, liber rhetoricus, a *Keşavadása* anno 1602 compositus. *Hind.*

340.

a. Saṃgítaratnákara, auctore Şárngadeva. 474.
b. Rasatarangiṇí, auctore Bḥánudatta. 506.

341.

Kádambarí, auctore Váṇa. 334.

342.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 150.

† *Bhaktamálá*, auctore *Náráyaṇadása*. *Hind.*

343.

Vidagdhamádhava, auctore Rúpa, cum commentario. 305.

344.

Yayáticharita, auctore Rudradeva. 302.

345.

Vámanavṛittiṭíká, auctore Maheşvara. 488.

346, 347.

Commentarius ad Naishadhíyacharita, auctore Náráyaṇa. 204, 205.

348.

a. Şankaravijaya, auctore Anantánandagiri. 624.
b. Saṃkshepaşankarajaya, auctore Mádhava. 626.

349.

a. Prákṛitapáda, auctore Náráyaṇa. 413.
b. Kávyachandriká, auctore Kavichandra. 499.
c. Chhandomanjarí, auctore Gangádása. 468.

350.

Gaṇeşapuráṇa. 134.

351.

Gaṇeşapuráṇa. 133.

352.

Kúrmapuráṇa. 45.

353.

Narasinhapuráṇa. 139.

354.

Brahmapuráṇa. 64.

355.

Váyupuráṇa. 103.

356.

Brahmapuráṇa. 63.

357, 358.

Puráṇasarvasva, auctore Haláyudha. 143, 144.

359.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 115. Anno 1529 exar.

† *Şatapathabráhmaṇae* (M. Ş.) liber tertius (adhvara). *Vaid.*

360.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 49. Anno 1812 exar.

† *Ṛigvedae* ogdoas octava, padapáṭha. *Vaid.*

361.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 80. Anno 1804 exar.

† *Taittiríyasaṃhitá*, padapáṭha. *Vaid.*

362.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 57. Anno 1501 exar.

† *Ṛigvedae* ogdoas secunda, padapáṭha. *Vaid.*

363.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 313.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber primus (anno 1653 exar.), octavus (anno 1702 exar.), nonus (anno 1636 exar.), omnes accentibus instructi. *Vaid.*

364.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 123. Anno 1598 exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber primus, cum accentibus. *Vaid.*

365.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 333.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber quartus, graha; duodecimus, madhyama; tertius decimus, aṣvamedha (anno 1635 exar.); Bṛihadáraṇyakam. Ultimo excepto, reliqui libri accentibus notati sunt. *Vaid.*

366.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 63.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber secundus, ekapádiká. *Vaid.*

367, 368.

Lit. Devan. Charta Ind.

† *Vájasaneyisaṃhitá* (Káṇvaṣákhá), saṃhitápáṭha.

Vol. I. foll. 145. libb. I–XX. Vol. II. foll. 121. libb. XXI–XL. Hoc volumen anno 1601 exaratum est. *Vaid.*

369.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 160.

† *a.* Foll. 1–87. *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber undecimus (ashṭádhyáyí), cum accentibus, anno 1589 exaratus. *Vaid.*

† *b.* Foll. 88–160. *Bṛihadáraṇyaka Upanishad* (K. Ṣ.), sine accentibus. *Vaid.*

370.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 56. Anno 1821 exar.

† *Preces Jainicae. Jain.*

371.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 48.

† *a.* Foll. 1–22. *Jívavichárаprakaraṇavṛitti*, commentarius ad Jívavichára librum, a *Ṣántisúri* scriptum, auctore *Kshamákalyáṇa*, discipulo Jinalábhasúris, qui ipse Jinabhaktisúris discipulus fuit. Hic commentarius anno 1794 compositus, anno 1821 exaratus est. *Jain.*

† *b.* Foll. 23, 24. *Jívavicháraprakaraṇa*, auctore *Ṣántisúri. Jain.*

† *c.* Foll. 25–29. *Jinadharma* libellus. *Jain.*

† *d.* Foll. 30–48. *Paryúshaṇáshṭáhnikáyá vyákhyánam*, commentarius Hindustanicus ad *Paryúshaṇáshṭáhniká* tractatum. *Jain.*

372.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 474. Anno 1750 exar.

† *Sámaveda*, U'hagána. *Vaid.*

373.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 289. Anno 1759 a Dhaneṣvara, Purushottamae filio, exar.

† *Táṇḍyabráhmaṇa*, ad Sámavedam pertinens. *Vaid.*

374.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 217.

a. Foll. 1–117. *Sámaveda*, U'hyagána. Anno 1761 exar. *Vaid.*

b. Foll. 118–217. *Sámaveda*, A'raṇyakagána. *Vaid.*

375.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 104. Anno 1582 exar.

Hoc volumine tractatus cum *Sámaveda* conjuncti (pariṣishṭa, bráhmaṇa, sútra) continentur. *Vaid.*

† *a.* Foll. 1–13. *Sámavedae Anukramaṇí* (Naigeyaṣákhá) in prapáṭhaka duos divisa (*Naigeyánám ársheyam, Naigeyánáṃ daivatam*). Cf. Wilson. 466.

† *b.* Foll. 14–19. *Panchavidhasútra.* Incipit: प्रवोह्नीयप्रतिहारोपद्रवनिधनानिभक्तयस्तत्पांचविध्यं स्मृतं व्याख्यास्यामः। Prapáṭhaka duo.

† *c.* Foll. 20–32. *Kalpánupada*, duos prapáṭhaka continens.

† *d.* Foll. 33–35. *Saṃhitopanishada Bráhmaṇa.*

† *e.* Foll. 36–54. *Kshaudra*, in tres prapáṭhaka divisum. Incipit: ग्रामकामस्य क्रूमो ज्योतिष्टोमः.

† *f.* Fol. 55[a]. *Avagrahaṣakam.*

† *g.* Fol. 55[ab]. *A'dhánavidhi.*

† *h.* Fol. 56. *A'vasathyádhána.*

† *i.* Fol. 57[a]. Fragm. *Anavagraha* (?).

† *k.* Fol. 57. *Sámasaṃkhyá.*

† *l.* Foll. 58–67. *Amṛitáharaṇa,* vel *Sarpabala,* duos prapáṭhaka continens.

† *m.* Foll. 68–71. *Ṛiktantravyákaraṇa.* Quinque prapáṭhaka.

† *n.* Foll. 72–77. *Stobhánusaṃhára.* Duo prapáṭhaka.

† *o.* Foll. 78–85. *Gítakaṇḍiká.*

† *p.* Foll. 86–88. *α. Praṇata,* bis. *β. Srávaṇavidhi.* *γ. Mahánámní.*

† *q.* Foll. 89–104. *Naigeyárchikánukrama,* libellus ab *Ananta,* Bhimae filio, compositus, et in tres prapáṭhaka divisus. Auctor, in vatum et numinum enumeratione tractatum sub litera *a.* notatum secutus, de metris caput unum addidit. In prooemio haec leguntur:

मादानंदे भ्यंतरश्च सौराष्ट्रः कौथुमः सुधीः ।
भीमस्तस्यात्मजो नतस्तेनानुक्रमैतो ह्ययं ॥ ३ ॥

376.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 182.

† *a.* Foll. 1–43. *Sámavedasaṃhitá,* saṃhitápáṭha, pars prior. Haec pars anno 1654 ab Harihara, Govardhanae filio (Viṣálanagarajnátíya), in usum Viṣvanátha, Someṣvara, Ṣukadeva filiorum, Ratneṣvara et Rámadeva nepotum, exarata est. *Vaid.*

† *b.* Foll. 44–174. *Sámavedasaṃhitá,* pars altera, anno 1760 a Dhaneṣvara-Purushottama (Gamoḍhajnátíya) exarata. *Vaid.*

† *c.* Foll. 175–182. Pars *Sámavedae,* Áraṇyaka et Mahánámnyaḥ appellata, saṃhitápáṭha. *Vaid.*

377.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 158.

† *a.* Foll. 1–133. *Sámaveda,* Uttarárchika, saṃhitápáṭha. Anno 1630 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 134–151. *Stobhaprakṛiti,* duo prapáṭhaka, padapáṭha. *Vaid.*

† *c.* Foll. 152–158. *Áraṇyaka,* saṃhitápáṭha. *Vaid.*

378.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 167.

† *a.* Foll. 1–86. *Sámaveda,* Úhyagána. Anno 1651 a Gadádhara, Rávalaparamánandae filio, exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 87–167. *Sámaveda,* Áraṇyakagána. *Vaid.*

379.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 84.

a. Foll. 1–74. *Sarvánukramaṇívṛitti,* commentarius ad Kátyáyanae Sarvanukramaṇím (RV.), auctore *Shaḍguruṣishya.* Annus, quo liber compositus est, hoc disticho significatur:

खगोत्यान्मेषुमायेति कल्पहोगणने सति ।
सर्वानुक्रमणीवृत्तिर्जाता वेदार्थदीपिका ॥

Haec pars anno 1600 a Vyásapurushottama, Vyásaharináthae filio (विशालनगरज्ञातीय) exarata est. *Vaid.*

b. Foll. 75–84. *Nighaṇṭu,* vocabulorum Vedicorum index. *Vaid.*

380.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 261. Anno 1761–62 a Dhaneṣvara, Purushottamae filio, exar.

† *a.* Foll. 1–253. *Sámaveda,* padapáṭha. *Vaid.*

† *b.* Foll. 254–265. *Áraṇyaka,* padapáṭha. *Vaid.*

381.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 98. Anno 1667 exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber nonus (saṃchiti), cum accentibus. *Vaid.*

382.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 76. Anno 1761 a Dhaneṣvara-Purushottama exar.

† *a.* Foll. 1–46. *Karmapradípa,* in tres prapáṭhaka divisum, ad Gobhilasútra additamentum. Incipit: चतुर्वेदसाधारणकर्मप्रदीप लिखिते । अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां । अस्पष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥ १ ॥ *Vaid.*

† *b.* Foll. 47–76. *Sámavidhána,* Sámavedae Bráhmaṇa, in tres prapáṭhaka divisum. *Vaid.*

383.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 331. Anno 1632 exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber tertius (adhvara), cum accentibus. *Vaid.*

384.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 188. Anno 1479 a ráü-Achyuta, ráü-Govindae filio, exar.

† Commentarius ad *Láṭyáyanasútra,* auctore *Agnisvámin.* Foll. १–६९ desiderantur. Incipit in media kaṇḍiká prima libri tertii. *Vaid.*

385.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 165.

† *a.* Foll. 1–26. *Baudháyanadarṣapúrṇamásapráyaṣchitti.* Anno 1771 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 27–113. *Láṭyáyanasútra.* Anno 1625 exar. *Vaid.*

† *c.* Foll. 114–165. *Pushpasútra.* Folia ९–३ desiderantur. Anno 1625 exar. *Vaid.*

386.

Kuṇḍamaṇḍapasiddhi, auctore Viṭṭhaladíkshita. 798.

387.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 258. Anno 1761 a Dhaneṣvara, Purushottamae filio, exar.

† *Sámaveda,* Veyagána. *Vaid.*

388.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 132.

† *a.* Foll. 1–62. *Kaushítakibráhmaṇa.* Lectiones quindecim priores. Anno 1454 a Viṣvarúpa, Somanáthae filio, exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 63–88. *Dráhyáyaṇasútrae* fragmentum, cum commentario a *Dhanvin* composito. *Vaid.*

† *c.* Foll. 89–132. *Snánadípiká,* commentarius ad Kátyáyanae Snánasútra, auctore ṣaiva-*Gopínátha* (agnihotrin), ṣaiva-Mádhavae (agnihotrin) filio. Anno 1795 exar. *Vaid.*

389.

Panchapádikávivaraṇa, auctore Prakáṣátman. 538.

390.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 75.

† *a.* Foll. 1–31. *Gotamapṛichhá,* libellus Prácritice scriptus, cum commentario Sanscritico, a *Mativardhana* (?) anno 1682 composito. Anno 1701 exar. *Jain.*

† *b.* Foll. 32–41. *Navatattva,* cum commentario Sanscritico, auctore *Sádhuratnasúri.* *Jain.*

† *c.* Foll. 42–60. *Navatattvabálávabodha,* commentarius ad *Navatattvam,* auctore *Somasundara* (Tapágachhanáyaka). *Jain.*

† *d.* Foll. 61–64. *Navatattvae* textus, anno 1652 exaratus. *Jain.*

† *e.* Foll. 65–69. *Ṣrávakavrata.* *Jain.*

† *f.* Foll. 70–72. *Karmagranthiprathamavichára,* libellus Hinduice scriptus, in Párṣvanáthae laudem compositus. *Jain.*

† *g.* *Kriyásthánakavichára,* libellus dialecto Prácritica scriptus. *Jain.*

391.

Rájataranginí, auctore Jonarája. 315.

392.

Dhátupáṭha Páṇiníya. 373.

393.

a. α. Rájataranginí, auctore Kalhaṇa. β. Rájávalípatáká, auctore Prájyabhaṭṭa. 316.

b. Ṣabdabhedaprakáṣa, auctore Maheṣvara. 430.

c. Dvirúpakosha. 450.

d. Ekáksharakosha, auctore Purushottama. 432.

e. Nánárthadhvanimanjarí. 446.

f. Dvirúpakosha. 448.

394.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67.

† *a.* Foll. 1–61. Commentarius ad *Pratihárasútra* praecepta (SV.), *Kátyáyanae* tributa, auctore *Varadarája,* Vámanácháryae filio, Anantanáráyaṇae nepote. Auctor Mádhavácharya recentior est, quem in fine libri, in quindecim khaṇḍa divisi, nominatim laudat: *Upagranthasya* vṛittis tu *Mádhavácháryeṇa* yá kṛitá, etc. Idem *Ársheyakalpae* commentarium se scripsisse profitetur, de quo vide infra Wilson. 509. *Vaid.*

b. Foll. 62–67. Saura. 726.

395.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 60. A Mahádeva anno 1727 exar.

† *Sámaveda,* Áraṇyakagána, padapáṭha. *Vaid.*

396, 397.

Lit. Devan. Charta Ind Vol. I. foll. 241. Vol. II. foll. 283. Anno 1747 a Ṣivadatta, Sadáṣivae filio, in Ṭhakkuranandarámae usum exar.

† *Táṇḍyabráhmaṇa,* ad Sámavedam pertinens, cum *Sáyaṇae* commentario, Sámavedárthaprakáṣa appellato. Incipit a lectione undecima. *Vaid.*

398.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 90.

† *a.* Foll. 1–41. *Dráhyáyaṇasútra,* cum commentario a *Rudraskanda* scripto, *Audgátrasárasaṃgraha* appellato. Hunc commentarium supplementum esse ad interpretationem a Makhasvamin compositam, Rudra-

skanda epilogo declarat. Desinit in khaṇḍa primo paṭalae septimi.

Haec pars anno 1653 ab Harihara (díkshita°), Govardhanae filio, Veṇídásae nepote (Viṣálanagarajnátíya) in usum Víreṣvarae, Viṣvanáthae, Someṣvara, Ṣukadevae filiorum exarata est. *Vaid.*

† *b.* Foll. 42–90. *Navakaṇḍikábháshyam*, commentarius ad Kátyáyanae Ṣráddhasútra, auctore *Nílásura*, Saṃkarshaṇae (?) filio. *Vaid.*

399, 400.

Lit. Pers. Charta Ind. Vol. I. foll. 397. Vol. II. foll. 592.

† *Upanishad* tractatuum versio Persica. *Vaid.*

401.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 191.

† *a.* Foll. 1–11. Commentarius ad Kena Upanishad, *Ṣankaráchāryae* tributus. In fine haec leguntur: तलवकारोपनिषद्खुद्रगणे वाक्यविवरणं । Ab editione Calc. hic commentarius omnino differt. *Vaid.*

† *b.* Foll. 12–130. *Ṣankaráchâryae* ad Chhándogya Upanishad commentarius. *Vaid.*

† *c.* Foll. 131–191. *Viṣveṣvaratírthae* ad Ánandatírthae commentarium, Ṣankaráchāryae Aitareyopanishadbháshyam illustrantem, glossa. *Vaid.*

402.

Nyáyasiddhántamuktávalídípiká, auctore Mahádeva. 580.

403.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 50.

† *Audgátrasárasaṃgraha*, *Rudraskandae* ad *Dráhyáyaṇasútra* commentarius. Desinit in sexto paṭala. *Vaid.*

404.

Abhidhánachintámaṇi, auctore Hemachandra. 422.

405.

Mánasanayanaprasádaní ṭíká. 615.

406.

Alankárasarvasva, et Alankáravimarshiṇí. 495.

407.

Gautamae Nyáyasútra, cum Viṣvanáthae commentario. 576.

408.

a. Námalingánuṣásana, auctore Amarasinha. 419.
b. Ṣivakosha, auctore Ṣivadatta. 452.

409.

a. Bhúriprayoga, auctore Padmanábhadatta. 435.
b. Ṣabdamálá, auctore Rámeṣvara. 438.

410.

a. Uṇádikosha, auctore Rámaṣarman, cum Rámatarkavágíṣae commentario. 399.
b. Ṣabdachandriká, auctore Chakrapáṇidatta. 453.

411.

Alankárakaustubha, auctore Karṇapúra. 494.

412, 413.

Amarakosha, cum Bhánujídíkshitae commentario. 415, 416.

414.

a. Bhúriprayoga, auctore Padmanábhadatta. 436.
b. Ṣabdaratnávalí, auctore Mathureṣa. 440.
c. Ṣabdamálá, auctore Rámeṣvara. 437.

415.

a. Viṣvaprakáṣa, auctore Maheṣvara. 428.
b. Nánártharatnamálá, auctore Írugapa. 442.
c. Abhidhánaratnamálá, auctore Haláyudha. 421.

416.

Anekárthasaṃgraha, glossarium homonymicum. 454.

417.

Nánártharatnamálá, auctore Írugapa. 441.

418.

Nyáyasiddhántamálá, auctore Jayaráma. 582.

419.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 159.

† *Dhátupáṭha*, radices Sanscriticae secundum literas finales dispositae, cum versione Hindustanica, a *Lálakavi* facta. *Hind.*

420.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 24. Post annum 1822 exar.

† *Satsaï*, carmen Hinduicum, disticha 706 continens, a Vihárídásae opere diversum. *Hind.*

421.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 93. Post annum 1809 exar.

† *Bhaktamálá*, auctore *Náráyaṇadása*, cum *Priyadásae* commentario. *Hind.*

422[a], 422[b].

Lit. Pers. Charta Ind. Vol. I. foll. 110. Vol. II. foll. 352.

† *Mahábhárata* Persice.

423.

Ánandakanda. 759.

424.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 56.

Benares urbs topographice descripta. *Hind.*

425.

Rekhágaṇita, auctore Jagannátha. 797.

426.

a. Vákyasudhá, auctore Ṣankara. 551.
b. Fragmentum commentarii ad Bádaráyaṇasútra. 539.
c, d. Disticha nonnulla. 737.
e. Devísúkta, Rátrísúkta, Lakshmísúkta. 725.
f. Fragmentum commentarii ad Sánkhyasútra. 574.
g. Gítagiríṣa, auctore Ráma. 234.
h. Ṣakunyupákhyána, Ṣakaṭáropákhyána. 341.
i. Paramárae stemma. 317.
† *k.* Foll. 70–72. *Pushpasútrae* initium, quo lacuna in cod. 385 suppletur.
l. Prauḍhamanoramá, auctore Bhaṭṭoji. 357.

427.

Mínarájajátaka, auctore Yavaneṣvara. 781.

428.

Tájakasárasudhánidhi, auctore Náráyaṇa. 784.

429—432.

Lit. Devan. Charta Ind. Volumina quatuor, anno 1798, 1799 exar.

† *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ashṭaka I–VIII, adpictis accentibus. *Vaid.*

433, 434.

Lit. Devan. Charta Ind. Anno 1813, 1814 exar.

† Vol. I. foll. 185. *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ashṭaka I. II, sine accentibus. *Vaid.*

† Vol. II. foll. 210. *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ashṭaka IV. VI, sine accentibus. *Vaid.*

435—438.

Lit. Devan. Charta Ind. Anno 1814 exar.

† *Ṛigveda*, saṃhitápáthá, ashṭaka I–VIII, sine accentibus. *Vaid.*

439—442.

Lit. Devan. Charta Ind. Anno 1655 a Dakshiṇámúrti, Aruṇáchalasthalae degente, in usum Kṛishṇabhaṭṭae exar.

† *Ṛigveda*, padapáṭha, ashṭaka I–VIII. Accentus adpicti sunt. *Vaid.*

443.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 74.

† *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ashṭaka I, sine accentibus. *Vaid.*

444.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 73.

† *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ashṭaka III, accentibus notatum. *Vaid.*

445.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 97.

† *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ashṭaka VIII, accentibus instructum. *Vaid.*

446.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 130.

+ *Aitareyabráhmaṇa*, ad Ṛigvedam pertinens. Panchiká 3, 5, 6, 8. *Vaid.*

447, 448.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 137. Vol. II. foll. 130. Anno 1814 exar.

+ *Aitareyabráhmaṇa.* Panchiká 1–8. *Vaid.*

449.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 1–119.

† *a.* Foll. 1–54. *Ṛigvidhána*, de Ṛigvedae versibus ad varias superstitiones applicandis tractatus. Anno 1707 Mándhátápurae exar. *Vaid.*

b. Foll. 55–119. Bhedadhikkárasatkriyá, auctore Náráyaṇáṣrama. 556.

450.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 192.

† *a.* Foll. 1–93. *Hautrasútra*, *Kátyáyanae* auctori tributa, in quinque lectiones divisa. *Vaid.*

† *b.* Foll. 94–107. *Darṣapaurṇamásyahautraprayoga.* *Vaid.*

† *c.* Foll. 108–119. *Nirúḍhapaṣuprayoga.* Incipit: निरूढपशुबंधे प्रथमप्रयोगे मातृश्राद्धं ।

† *d.* Foll. 120–192. Commentarius *Yájnikadevae*, Prajápatis filii, ad vicesimum et vicesimum primum librum *Ṣrautasútra* aphorismorum, a *Kátyáyana* scriptorum.

Haec pars Benaris anno 1596 a Ravijí, Raghunáthae filio, in usum Ratneṣvarae exarata est. *Vaid.*

451.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 187.

† *a.* Foll. 1–7. *Saṃhitopanishada Bráhmaṇa*, ad Sámavedam pertinens. *Vaid.*

† *b.* Foll. 8–12. *Devatádhyáya*, Sámavedae Bráhmaṇa. *Vaid.*

† *c.* Foll. 13–16. *Vanṣabráhmaṇa*, ad Sámavedam pertinens. *Vaid.*

† *d.* Foll 17–66. *Shaḍvinṣabráhmaṇa*, ad Sámavedam pertinens. *Vaid.*

† *e.* Foll. 67–86. *Ársheyabráhmaṇa*, ad Sámavedam pertinens. *Vaid.*

Hi quinque libri anno 1723 exarati sunt.

† *f.* Foll. 87–156. *Ṣánkháyanabráhmaṇa*, adhyáya 1–15. Anno 1724 exar. *Vaid.*

† *g.* Foll. 157–185ᵇ. *Gṛihyasútra*, auctore *Páraskara*, ad Vájasaneyisaṃhitám (M. Ṣ.) pertinens.

† *h.* Foll. 185ᵇ–187. *Vedavratánáṃ vidhiḥ*, et *Dharmajijnásá*, duo e duodeviginti pariṣishṭis, *Kátyáyanae* tributis.

Libri *g.* et *h.* anno 1499 in urbe Vṛiddhanagara a Mahaṃráṇáka exarati sunt. *Vaid.*

452.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 112. Anno 1554 a Prabhákarae filio exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber quintus (sava), cum accentibus. *Vaid.*

453.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 81. Anno 1752 exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber tertius decimus (aṣvamedha), accentibus notatus. *Vaid.*

454.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 162. Anno 1501 (S. 1557, nam Weberi '1610' falsum est) exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber sextus (ukhásambharaṇa), adpictis accentibus. *Vaid.*

455.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 71. Anno 1796 a Vaijanáthabhaṭṭa, Káṣínáthabhaṭṭae (Bápayopanámaka) filio, exar.

† *Ṛigveda*, saṃhitápáṭha, ogdoas secunda. *Vaid.*

456.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 31. Anno 1780 exar.

† *Daṇḍaka* libellus, quo Vájasaneyisaṃhitae versus ad usum sacrificalem quendam excerpta et in capita nonnulla distributa sunt. Subscriptiones hae inveniuntur: samídhahoma fol. 7ᵇ, navagrahasthápana fol. 8ᵇ, devatásthápana fol. 10ᵇ, adhidevatásthapana fol. 11ᵇ, pratyádhidevatásthanam fol. 12ᵇ, etc.

457.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 210. Anno 1632 ab Auḍágopála exar.

Ṣatapathabráhmaṇae (M. Ṣ.) liber sextus (ukhásambharaṇa), cum accentibus. *Vaid.*

458.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 110.

† *Pancháástikáyasaṃgrahasútra*, liber Jainicus, a *Kundakundáchárya* Prácritice scriptus, cum interpretatione Sanscritica. *Jain.*

459.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 270.

† *a.* Foll. 1–259. *Sevásakhíváṇí*, liber religiosus, Hinduice scriptus. *Hind.*

† *b.* Foll. 260–270. *Singárasiromaṇi*, i. e. Ṣṛingára-ṣiromaṇi, libellus. *Hind.*

460.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 179.

† *Ṣrautapaddhati*, qui liber ad Sámavedam pertinere videtur. Incipit:

विघ्नराजं नमस्कृत्य देवीं सरस्वतीं तथा ।
शिष्याणामुपकाराय लिख्यते श्राद्धपद्धतिः ॥
कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकं श्राद्धं ॥ *Vaid.*

461.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 99. Anno 1599 a Ṣiva, Vásudevae filio, exar.

† *Satapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber decimus (agnirahasya), cum accentibus. *Vaid.*

462.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 115. Anno 1505 a Mahaṃ-Haridása (Vaṇathalagrámavástavya) exar.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) liber septimus, cum accentibus. *Vaid.*

463.

Abhidhánachintámaṇi, auctore Hemachandra. 425.

464.

Anangaranga, auctore Kalyáṇamalla. 519.

465.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 83.

† *a.* Foll. 1–31. *Gobhilae Gṛihyasútra*, prapáṭhaka 2–4. *Vaid.*

† *b.* Foll. 32–39. *Ejusdem libri* prapáṭhaka primus. *Vaid.*

† *c.* Foll. 40–83. Anno 1603 a Paramánanda exar. *Karmapradípa* liber, ad Gobhilasútra additamentum. *Vaid.*

466.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 54.

† Viginti *Sámavedaparişishṭa.* *Vaid.*

a. Foll. $1–7^a$. *Sámagánáṃ chhandaḥ.* In fine haec leguntur:

ब्राह्मणात्तांडिनश्चैव पिंगलाच्च महात्मनः ।
निदानादुक्थशास्त्राच्च छंदसां ज्ञानमुद्धृतं ॥

b. Foll. $7^b–9^a$. *Kratusaṃgrahaparişishṭa.* Incipit:

अथाग्निष्टोमसंस्थेन ज्योतिष्टोमेन यो यजेत् ।
स पूर्वमृत्विजो वृत्वा देवभूमिविनिश्चये ॥

c. Foll. $9^a–11^a$. *Viniyogasaṃgraha.*
d. Foll. $11^a–13^a$. *Somotpatti.*
e. Foll. $13^a–25^a$. *Naigeyánám ṛikshv ársham*, fol. 25^a; fol. 34^a. *Naigeyánám ṛikshu daivatam*, quod utrumque Anukramaṇí loco inservit.
f. Foll. $34^a–35^b$. *Vṛishotsargaparişishṭa.*
g. Foll. $35^b–36^a$. *Upachárapariṣishṭa.*
h. Foll. $36^a–37^a$. *Snánavidhi.*
i. Foll. $37^a–38^a$. *Praushṭhapada.*
k. Foll. $38^b–46^a$. *Ṣrautapráyaşchittapariṣishṭa.*
l. Foll. $46^a–47^b$. *Ṣrautahomapariṣishṭa.*
m. Foll. $47^b–48^b$. *Pakshahomasamasyavidhána.*
n. Foll. $48^b–49^a$. *Aupavasathika.*
o. Foll. $49^a–50^a$. *Smártahomapariṣishṭa.*
p. Foll. $50^a–50^b$. *Homadravyaparimáṇapariṣishṭa.* Finis deest.
q. Foll. $50^b–51^b$. *Smártahomapariṣishṭa.*
r. Foll. $51^b–52^a$. *Pravásapariṣishṭa.*
s. Foll. $52^a–52^b$. *Annapráşana.*
t. Foll. $52^b–53^b$. *Ádhánakáriká.*
u. Fol. 54^a. *Ádhánavidhipariṣishṭa.*

467.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 333. Anno 1659 ab Anantakṛishṇa exar.

† *a.* Foll. 1–205. *Láṭyáyanasútra*, prapáṭhaka 1–10. *Vaid.*

† *b.* Foll. 206–333. *Pushpasútra*, prapáṭhaka 1–10. *Vaid.*

468.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 51.

† *a.* Foll. 1–36. *Pávamána*, in lectiones quatuor

divisum, quibus Ṛigvedae hymni IX, 1–67, incluso khila, continentur. *Vaid.*

† *b.* Foll. 37–51. *Mantrapraṣnakáṇḍe prathamaḥ praṣnaḥ*, sectiones duodeviginti continens. *Vaid.*

469.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 75.

† *Gauḍapádabháshyaṭíká*, commentarius ad explicationem a Ṣankaráchárya ad Máṇḍúkyopanishad et Gauḍapádakáriká scriptam, auctore *Ánandajnána*. *Vaid.*

470.

Panchadaṣísamása. 543.

471.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 246.

† *a.* Foll. 1–43. *Áṣvaláyana-Gṛihyasútra.* Anno 1783 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 44–136. *Áṣvaláyana-Ṣrautasútra.* Adhyáya 1–6. Anno 1821 exar. *Vaid.*

† *c.* Foll. 137–246. *Somaprayoga.* Incipit: अथ सोमप्रयोगो लिख्यते । तदर्थं प्रायश्चित्तपशुः ॥ प्रागेवोक्तः । अथे सोमे ऋत्विग्वरणादिप्रयोगो वक्ष्यते ॥ *Vaid.*

472.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 223. Anno 1807 exar.

† *Áṣvaláyana-Ṣrautasútra. Vaid.*

473.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 88.

† *a.* Foll. 1–37. *Maunamantrávabodha*, liber a *Sundaraṣukla* scriptus, lectiones quatuor continens. Incipit: [अथा]तो मौनहस्तसंज्ञायजुर्वाजसनेयमाध्यंदिनसंहितामंत्राणामवबोधं सुंदरशुक्लो ब्रवीति ॥ Anno 1395 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 38–88. *Aitareyabráhmaṇa*, panchamapanchiká. Anno 1564 a Raghunáthabhaṭṭa, Viṭṭhalabhaṭṭae filio, exar. *Vaid.*

474.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 180. Anno 1781 a Ṣankarajíka, Ṣyámadevae filio, exar.

† *Yáskae Nirukta*, libb. 7–14. *Vaid.*

475.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 150. Anno 1387 in urbe Nandapadra (Durgasinhavijayarájye) a Ráma, Kalhaṇae filio, exar.

† Commentarius ad *Yáskae Nirukta* libros 6–12, a *Durga* scriptus. *Vaid.*

476.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 54.

† *a.* Foll. 1–49. *Páraskaragṛihyapaddhati*, expositio rituum domesticorum a Páraskara traditorum, auctore *Vásudeva* (Díkshita°). Anno 1582 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 50–54. *Yajurveda-Ṣráddha*, preces et ritus in parentalibus adhibendi, secundum Yajurvedae scholam. Anno 1742 exar. *Vaid.*

477.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 48.

† *Keneshitavákyabháshyaṭippana*, commentarius auctoris anonymi ad Ṣankarae *Kenopanishad* tractatus interpretationem. *Vaid.*

478.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 116.

† *a.* Foll. 1–37. *Ashṭakápúrvakaṃ Ṣráddham*, preces et ceremoniae in parentalibus adhibendae. *Vaid.*

b. Foll. 38–42. Tripuríprakaraṇa, Ṣankarae tributum. 549.

† *c.* Foll. 43–116. *Tribháshyaratna*, commentarius ad Taittiríyaprátiṣákhyam. *Vaid.*

479.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 39.

† *Vṛihannáráyaṇa Upanishad. Vaid.*

480.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 105.

† *Chhándogya Upanishad. Vaid.*

481.

a. Yogasárasaṃgraha, auctore Vijnána. 562.

b. Videhamuktyádikathana. 568.

482.

Haṭhapradípiká, auctore Átmaráma. 566.

483.

Vasishṭhasaṃhitá. 565.

484.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 64.

† *a.* Foll. 1–3. *I'ṣopanishad. Vaid.*

† *b.* Foll. 4–7. *Kenopanishad. Vaid.*

† *c.* Foll. 8–22. *Máṇḍúkyopanishad*, cum *Rághavendrae* commentario. *Vaid.*

† *d.* Foll. 23–28. *I'ṣopanishad*, cum *Rághavendrae* commentario. *Vaid.*

† *e.* Foll. 29–33. Commentarius a *Vyásatírtha*, Jayatírthae discipulo, ad A'nandatírthae *Kaṭhopanishadbháshyaṭíkám* scriptus. Anno 1745 exar. *Vaid.*

† *f.* Foll. 34–64. *Kaṭhavallí Upanishad*, cum *Rághavendrae* commentario. *Vaid.*

485.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 25.

† *Ṣatapathabráhmaṇae* (M. Ṣ.) libri quarti decimi adhyáya sextus, accentibus notatus. *Vaid.*

486.

a. Chaṇḍikámáhátmya. 98.

b. Ṣráddha. 711.

487.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 53.

a. Foll. 1–22. *Vṛindávanaṣata*, et *Priyájíkí Námávalí*, duo carmina Hinduica. *Hind.*

b. Foll. 23–53. Angarejachandriká, auctore Vináyakabhaṭṭa. 249.

488.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 103. Anno 1768 a Dhaneṣvara, Purushottamae filio, exar.

† *Nirukta*, auctore *Yáska. Vaid.*

489.

Gayámáhátmya. 117.

490.

Nandíṣvarapuráṇa. 137.

491.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 130. Anno 1715 a Ratnadeva, Hariharae filio, exar.

† *Yáskae Nirukta. Vaid.*

492.

a. Ratnávalí, auctore Harshadeva. 304.

b. Abhirámamaṇináṭaka, auctore Sundara. 270.

c. Dhananjayavijaya, auctore Kánchana. 279.

493.

a. Rasamanjarí, auctore Bhánudatta. 507.

b. Rasamanjaríprakáṣa, auctore Nágeṣa. 508.

c. A'nandalaharístotra, Ṣankarae tributum. 226.

d. Durjanamukhachapeṭiká, auctore Rámáṣrama. 93.

e. Padavákyaratnákara, auctore Gokulanátha. 619.

f. Avatáravádávalí, auctore Purushottama. 94.

g. Ṣankarachetovilása, auctore Ṣankara. 214.

494, 495.

Mallináthae ad Ṣiṣupálavadham commentarius. 196, 197.

496.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 84.

† *a.* Foll. 1–45. *Rasikapriyá*, liber rhetoricus a *Keṣavadása* compositus. *Hind.*

† *b.* Foll. 46–84. *Sundaraṣringára*, quo libro, a *Sundara-mahákavirája* scripto, mulierum genera varia, in poematis repraesentata, earumque animi affectiones definiuntur. Additum est ejusdem poetae carmen *Dvádaṣamásavarṇana*, duodecim mensium celebratio. *Hind.*

497.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 70. Anno 1783 exar.

† *Rágamálá*, de modulis musicis liber, auctore *Svámikárttika. Hind.*

498.

Naishadhíyacharita, auctore Harsha. 200.

499, 500.

Lit. Devan. Charta Europ. Vol. I. foll. 225. Vol. II. foll. 188. Post annum 1828 exar.

† *Atharvaveda*, saṃhitápáṭha, sine accentibus. *Vaid.*

501.

a. Khaṇḍanakhaṇḍakhádya, auctore Harsha. 620.

b. *Káṣíkhaṇḍa*, carmen Bengalicum, in laudem Váráṇasiae urbis a *Jayanáráyaṇa* scriptum. *Beng.*

502.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 75.

† *a.* Foll. 1–23. Vedánga: *Ṣikshá, Jyotisha, Chhandas* (Paingalábhidhána), *Nighaṇṭu.* Anno 1639 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 24–46. *Nighaṇṭu*, vocum Vedicarum collectio. Benaris a Viṣráma, Bhaṭṭanáráyaṇae filio, exar. *Vaid.*

† *c.* Foll. 47–75. *Ṛigvedánukramaṇiká*, index Vedicus, *Kátyáyanae* tributus. Anno 1640 a Trilochana exar. *Vaid.*

503.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 70. Anno 1793 exar.

† Eadem opera: *Ṣikshá, Jyotisha, Chhandas, Nighaṇṭu, Anukramaṇiká.* *Vaid.*

504.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 74.

† *a.* Foll. 1–34. *Shaḍvinṣabráhmaṇa*, ad Sámavedam pertinens. Anno 1741 exar.

† *b.* Foll. 35–43. *Sámatantra*, tredecim prapáṭhaka continens. Incipit: स्वरोऽनन्यः। नीचांतानां। उपांत्यं। उपांत्ये। त्रिषु। आदिः। उपांत्यं च। द्वितीयं। अंतश्च। उपांत्ये ॥१॥ Anno 1604 a Raghunátha, Pítámbarae filio, exar.

† *c.* Foll. 44–62. *Gṛihyasaṃgraha*, libellus ritualis, ad Gobhilae Gṛihyasútra supplementum, *Gobhilae* filio auctori tributum. In fine haec: इति गृह्यसंग्रहं नाम परिशिष्टं समाप्तं। *Vaid.*

† *d.* Foll. 63–74. *Taittiríya-Prátiṣákhyasútra.* Foll. १–५ desiderantur. Cf. Wilson. 478. *Vaid.*

505.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 180. Anno 1566 ab Anantaka (Májalapuravástavya), Gopálae filio, Rámae nepote, exar.

† *Panchasvastyayana*, liber accentibus insolitis notatus, argumento Bráhmaṇae similis. Desinit in undecimo prapáṭhaka káṇḍae primi. *Vaid.*

506.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 134. Anno 1752 exar.

† *Pauṇḍaríkapaddhati*, liber preces in Pauṇḍaríkayága adhibitas continens. *Vaid.*

507.

Padárthadharmasaṃgraha. 583.

508.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 241.

† *a.* Foll. 1–186. *Kátyáyanasútrapaddhati.* Fol. १ desideratur. In fine hoc distichon exstat: विद्वज्जनविनोदाय कातीयसूत्रमध्यतः। शिष्याणामुपकाराय लिखिता पद्धतिर्मया ॥ Anno 1653 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 187–241. Liber quintus decimus commentarii a *Yájnikadeva* ad *Kátyáyanae Ṣrautasútra* compositi. Anno 1586 exar. *Vaid.*

509.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 178. Anno 1602 exar.

† Commentarius a *Varadarája*, Vámanácháryae filio (e Kauṣika gente oriundo), ad *Maṣakae Kalpasútra* compositus. In fine haec: इति कल्पव्याख्यायां सत्रेषु प्रथमोऽध्याय आदितो नवमः ॥ *Vaid.*

510.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 151.

† A. Foll. 1–38. *Pariṣishṭa* appellati tractatus, *Kátyáyanae* tributi. *Vaid.*

a. Foll. 1–2^b. *Yúpalakshaṇam.* Incipit:

अष्टादश परिशिष्टानि तदादौ यूपलक्षणं।
चातुर्वर्ण्यं प्रवक्ष्यामि वृक्षाणां पशुभिः सह।
वृक्षाश्छेदेन विज्ञेया वर्णेन पशवस्तथा ॥१॥
श्वेतस्तु ब्राह्मणो ज्ञेयः पीतकः क्षत्रियः स्मृतः।
वैश्यस्तु धूम्रवर्णः स्यात्कृष्णं शूद्रं विनिर्दिशेत् ॥२॥
ब्राह्मणे ब्राह्मणो यूपः क्षत्रिये क्षत्रियो भवेत्।
वैश्ये तु वैश्ययूपः स्यात्कृष्णं शूद्रं तु वर्जयेत् ॥३॥
निंदाप्रशंसे वक्ष्यामः कात्यायनमतात्तथा।
यूपस्य सचषालस्य अध्वर्युः कारयेत्सदा ॥४॥

b. Foll. 2^b–3^b. *Chhágalakshaṇam.*

c. Foll. 3^b–4^b. *Pratijnápariṣishṭa.* Incipit: अथातो गोप्रवरणपृच्छायां का प्रकृतिर्ब्राह्मणस्य.

d. Foll. 5^a–18^b. *Pravarádhyáya.* In fine haec: Iti pravarádhyáyasaṃjnakam ekádaṣamam pariṣishṭaṃ samáptam.

e. Foll. 18^b–19^b. *Ukthaṣástraṃ* dvádaṣamaṃ pariṣishtam.

f. Foll. 19^b–23^a. *Kratusaṃkhyá*-saṃjnaṃ trayodaṣamam pariṣishṭam.

g. Foll. 23^a–38^b. *Nigamapariṣishṭaṃ* chaturdaṣamam. Haec folia Benaris anno 1796 exarata sunt.

† B. Foll. 39–47. *Bráhmaṇáchchhansiprayoga.* Incipit: अथ ब्राह्मणाछंसिप्रयोगः। आपो मे होत्राशंसिनस्ता मे होत्राशंसिने। *Vaid.*

† C. Foll. 48–74. *Snánasútrapaddhati,* quo libello *Harijívanamiṣra* commentarium a se ad *Snánasútra* compositum in compendium redegit. *Vaid.*

† D. Foll. 75–111. *A'ṣvaláyanae Gṛihyasútra. Vaid.*

† E. Foll. 112–131. *Sámavedachhalá.* Hoc libello literae quaedam, sine ullo dubio ad Sámavedae canendi rationem pertinentes, traduntur. Incipit: अग्न। डोतूतुडूकुधूयेदिछोढौकूडेगेङ्गैनूयेजूबीब्वौ ॥१९॥ Capita haec: Veyachhalá, A'raṇáchhalá (i. e. A'raṇyakachhalá), U'hachhalá, U'hyachhalá, Gánachhalá, Uttarottarapadachhalá, Stobhachhalá. Anno 1625 a Raghunátha exar. *Vaid.*

† F. Foll. 132–151. *Vishṭutayaḥ.* Haec pars e commentario quodam ad Sámaveda-sútra excerpta est. Incipit: एकाहाहीनसत्त्रेषु स्तोमोक्तौ ब्राह्मणेन विष्टुतिर्नोक्ता तत्र सूत्रकारेण जातिसंहारपक्षयुग्मायुग्मसंहारपक्षावुक्तौ ॥ *Vaid.*

511.

Abhidhánatantra, auctore Jaṭádhara. 434.

512.

a. Kávyaprakáṣa, auctore Mammaṭa. 500.

† *b. Alankáramálá,* liber rhetoricus auctore *Suratimiṣra* bráhmaṇa, e Kanyákubja oriundo. *Hind.*

513.

Lit. Bengal. Charta Europ. Foll. 16. Post annum 1809 exar.

† *a.* Foll. 1–9. *Chamatkárachandriká,* carmen Bengalicum, auctore *Kṛishṇadása. Beng.*

† *b.* Foll. 10–16. *Prematattvanirúpaṇa,* carmen Bengalicum, auctore *Kṛishṇadása. Beng.*

514.

a. Dhúrtasamágama, auctore Jyotiríṣvara. 281.

b. Hásyárṇavaprahasana, auctore Jagadíṣvara. 311.

515.

Sánkhyatattvakaumudí, auctore Váchaspatimiṣra. 573.

516.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 60.

† *Vidyásundara,* carmen Bengalicum, auctore *Bháratachandra. Beng.*

517.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67. Anno 1822 exar.

† *Pothí sádh-sat-námínake panthakí,* Sádh sectae instituta religiosa. *Hind.*

518.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67. Anno 1822 exar.

† *Nalarájopákhyána,* narratio de Nala et Damayantí. 'A tale in the Purbutteuh Dialect.' *Dial.*

519.

Virudávalí, auctore Raghudeva. 244.

520.

Rádhárasasudhánidhi, auctore Harivanṣa. 239.

521.

Lit. Nágar. Charta Ind. Foll. 51.

† *Ṣánti Upadeṣa,* Ṣántiṣaraṇa operis, *Ṣivanáráyaṇae* tributi, pars. *Hind.*

522.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 82.

† Calendaria annorum 1815, 1817, 1818, 1819, 1821.

523, 524.

Lit. Hindust. Charta Ind. Vol. I. foll. 242. Vol. II. foll. 271.

† *Bhágavatapuráṇa,* Hinduice. *Hind.*

525.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 161.

† *Vaishṇavavárttá,* octoginta quatuor Vallabhácháryae sectae principum res gestae. *Hind.*

526.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 119. Anno 1821 exar.

† *a.* Foll. 1–40. *Jnánaprakáṣa, Mahápralaya, Prathamagrantha,* opera tria a *Jagajjívanadása* composita. *Hind.*

† *b.* Foll. 41–96. *Náchiketúpákhyánam,* de Náchiketa narratio philosophica, in duodeviginti sectiones divisa, auctore *Charaṇadása. Hind.*

† *c.* Foll. 97–119. *Guruṣishyasaṃváda,* dialogus philosophicus, auctore *Charaṇadása. Hind.*

527.

Ṣráddhachintámaṇi, auctore Ṣivaráma. 710.

528.

Lit. Nágar. Charta Ind. Foll. 258.

† *Sántiṣarana* opus, *Ṣivanáráyaṇae* tributum. *Hind.*

529.

Commentarius ad Raghuvanṣa carmen, auctore Mallinátha. 182.

530.

Yoginítantra. 530.

531.

a. Dvádaṣamahávákyavivaraṇa, auctore Vaikuṇṭhapurí. 557.

b. A'tmabodha tractatus, Ṣankarae tributus, cum commentario. 547.

c. Vedántasára, auctore Sadánanda. 583.

d. Aparokshánubhava, tractatus Ṣankarae tributus. 545.

e. Paramárthasára, auctore Abhinavagupta, cum commentario. 575.

f. Ashṭávakrasaṃhitá. 558.

g. A'dityahṛidayastotramantra. 727.

h. Vyásaṣukasaṃváda. 559.

i. Dhanyastotra, Ṣankarae tributum. 550.

k. Panchíkaraṇavárttika, auctore Sureṣvara. 554.

l. Dattátreyáshṭottaraṣatanámastotra. 728.

532.

Nílamata. 818.

533.

† Opuscula Buddhica. *Buddh.*

a. *Ashṭamívratavidhána* (Amoghapáṣasyáshṭamívratavidhi).

b. *Naipálíyadevatákalyáṇapanchavinṣatiká.*

c. *Saptabuddhastotra* (sugatávadánoddhṛitam).

534.

Ṣrutabodha, cum Manoharae commentario. 835.

535.

Paramárthasára. 838.

536.

Mayúraṣataka, auctore Mayúra. 819.

537.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 14.

† Particula commentarii a *Sáyaṇa* ad *Ṣatapathae* librum primum scripti. *Vaid.*

538.

A'ryasiddhánta, auctore A'ryabhaṭṭa. 770.

539.

a. A'ryasiddhántae pars. 769.

b. A'ryasiddhánta, auctore A'ryabhaṭṭa. 771.

540.

Bhagavadgítae caput quintum decimum. 803.

II. MILL.

1.

Prabodhachandrodaya, auctore Kṛishṇamiṣra. 287.

2.

a. A'nandalaharí, auctore Ṣankara, cum commentario. 170.

b. Gítagovinda, auctore Jayadeva, cum commentario. 223.

3.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 127. Anno 1834 exar.

† *a*. Foll. 1—29. *Chhándogya Upanishad.*

† *b*. Foll. 30—127. *Chhándogyopanishadbháshya*, auctore *Ṣankaráchárya*. *Vaid.*

4.

Kriyayogasára, Padmapuráṇae pars. 56.

5.

Yuktikalpataru, Bhojae regi tributus. 800.

6.

Saṃkshepaṣankarajaya, Mádhavae tributus. 628.

7.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 139.

† *Chhándogyabháshyaṭíká*, commentarius ad *Ṣankarae Chhándogyabháshyam*, auctore *Ánandajnána*. *Vaid.*

8.

a. Commentarius ad Prákṛitapingalam, auctore Vámanácharya. 460.

b. Metrorum Prácriticorum doctrina, auctore Pingala. 497.

9.

Ṣivapuráṇa. 129.

10.

Kumárasambhava, auctore Kálidása. 189.

11.

Súryasiddhánta, cum Dádabhái's commentario. 772.

12.

Commentarius ad Súryasiddhánta opus, auctore Bhúdhara. 773.

13.

Advaitaratnarakshaṇa, auctore Madhusúdana. 555.

14.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 70.

† *Chhándogyamantrabháshya*, auctore *Guṇavishṇu*. Incipit:

मंत्रभाष्यं समालोक्य यज्ञविद्यामशेषतः ।
निखिलश्राद्धमंत्राणां व्याख्येयं ख्याप्यते मया ॥

Hoc libro preces et versus, quorum initia in *Gobhilae Gṛihyasútra* occurrunt, explicantur. Káṇḍa I. fol. 42^a; II. fol. 60^b; III. fol. 66^b. Quarti libri finis desideratur. Cf. Mill. 21. *Vaid.*

15.

Chhandahṣástra, auctore Pingala. 458.

16.

Prákṛitaprakáṣa, auctore Vararuchi. 409.

17.

Bhojaprabandha, auctore Ballála. 320.

18.

Brahmavaivartapuráṇa. 69.

19.

Saṃkshepaṣankarajaya, auctore Mádhava, cum Dhanapatis commentario. 627.

20.

Rájataranginí, auctore Kalhaṇa, cum continuationibus. 314.

21.

Lit. Bengal. Charta Ind. Foll. 53.

† *Chhándogyamantrabháshya*, auctore *Guṇavishṇu*. Cf. Mill. 14. Hic codex, qui textum paulo variantem continet, in fine libri secundi desinit. *Vaid.*

22, 23.

Lit. Bengal. Charta Ind. Vol. I. foll. 178. Vol. II. foll. 165. Anno 1809 exar.

† *Mahábhárata*, a *Káṣírámadása* versibus Bengalicis redditum. *Beng.*

24–26[b].

Volumina quatuor. Lit. Devan. Charta Europ. Vol. I. foll. 298. Vol. II. foll. 334. Vol. III. foll. 293. Vol. IV. foll. 324. Anno 1835 exar.

† *Vedárthaprakáṣa*, commentarius ad *Ṛigvedam*, auctore *Sáyaṇa*.

Codd. 24, 25. Ashṭaka I.
Cod. 26[a]. Ashṭaka II.
Cod. 26[b]. Ashṭaka III. *Vaid.*

27.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 105.

† *Táṇḍyabráhmaṇa.* *Vaid.*

28.

Kumárasambhava carminis capita interpolata. 190.

29.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 91. Anno 1833 exar.

† *Chhándogya Upanishad*, cum commentario, *Mitákshará* appellato, quem *Nityánandáṣrama*, Purushottamáṣramae discipulus, composuit. *Vaid.*

30.

Ṣankaravijaya, auctore Anantánandagiri. 625.

31.

Bádaráyaṇasútra, cum Ṣankarae commentario. 534.

32.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 26. Anno 1834 exar.

† *Sámavedasaṃhitá*, saṃhitápáṭha, púrvárchika, sine accentibus. *Vaid.*

33.

Kathásaritságara, auctore Somadeva. 325.

34.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 52.

† *Gopathabráhmaṇa*, ad Atharvavedam pertinens. *Vaid.*

35.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 30. Anno 1837 exar.

† *a.* Foll. 1–14. *Atharvavedae Upanishad* recentissimae: *Kṛishṇopanishad, Gopálottaratápiní, Vásudevopanishad, Gopíchandanopanishad, Rámopanishad* (Hanúmaduktá), *Yogarájopanishad, Sundarítápiní, Mṛityulángalopanishad, Kṛishṇopanishad, Kṛishṇapurushottamasiddhántopanishad.* *Vaid.*

† *b.* Foll. 14–30. *Muṇḍaka Upanishad*, cum commentario, Muṇḍakopanishaddípiká appellato, auctore *Ṣankaránanda*, Ánandátmanis discipulo. *Vaid.*

36.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 150.

† *Kalpasútra*, Mahávírae pontificis vita, auctore *Bhadrabáhu.* *Jain.*

37–40.

Volumina quatuor. Lit. Devan. Charta Europ. Vol. I. foll. 353. Vol. II. foll. 287. Vol. III. foll. 471. Vol. IV. foll. 311.

† *Sureṣvaravárttikaṭíká*, commentarius ad Vṛihadáraṇyakabháshyavárttika, quo Sureṣvara Vṛihadáraṇyakopanishadbháshya illustravit, auctore *Ánandajnána*, Ṣuddhánandae discipulo. *Vaid.*

41.

Vidvanmodataranginí, auctore Rámadeva. 629.

42.

a. Panchakroṣamáhátmya. 71.
b. Gayámáhátmya. 118.
c. Mathurámáhátmya. 108.
d. Kákarudrasaṃváda. 795.

43.

Nauká, commentarius ad Mantramohadadhi librum, auctore Mahídhara. 155.

44.

Kumárasambhava, auctore Kálidása, cum Mallináthae commentario. 184.

45.

Kumárasambhavae libri interpolati. 191.

46.

† *a*. Foll. 1–106. *Yájnikadevae* ad librum vicesimum quintum *Kátyáyanaṣrautasútra* praeceptorum (práyaṣchitta) commentarius. *Vaid.*

b. Mímánsányáyaprakáṣa, auctore A'padeva. 524.

c. Panchadaṣí, auctore Bháratítírtha. 540.

47.

a. Saṃgítanáráyaṇa, auctore Náráyaṇadeva. 480.

b. Saṃgítadarpaṇa, auctore Dámodara. 477.

c. Saṃgítaratnákara, auctore Ṣárngadeva. 472.

d. Saṃgítadarpaṇa, auctore Dámodara. 479.

48.

a. Saṃgítadarpaṇa, auctore Dámodara. 478.

b. —— —— —— 476.

c. Saṃgítaratnákara, auctore Ṣárngadeva. 473.

49.

Saṃgítaratnákara, auctore Ṣárngadeva. 471.

50.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 46. Post annum 1833 exar.

† *Agnishṭomahotra*, tractatus Vedicus. Incipit: ओं ज्योतिष्टोमोहोत्रं करिष्यन्यजमानं पृच्छति को यज्ञः क ऋत्विजः का देक्षिणेति । *Vaid.*

51.

Adhyátmarámáyaṇa, Brahmáṇḍapuráṇae pars. 72.

52.

Sarvadarṣanasaṃgraha, auctore Mádhava. 623.

53.

Chhandaḥṣástra, auctore Pingala. 457.

54.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 30. Post annum 1830 exar.

† *A'tharvaṇarahasya*, Atharvavedae apologia (Brahmavedadúshaṇoddhára), hoc seculo ineunte a *Dhíragovindaṣarman* composita. Incipit:

वाचस्पत्यादिदिविषन्नुतनूतनविग्रहां ।
नीरकुन्देन्दुधवलां शारदाम्समुपास्महे ।१।
विदितनिखिलविद्यः ख्यातलेखर्षभश्रीर्
Valisin (i. e. Wilson) इति किलायं भाष्यते भूमिपालः ।
Tad-uparachita-vṛittir Dhíragovindaṣarmá
कमपि लघुनिवन्धं तुर्यवेदे तनोति ॥२॥

A'tharvaṇopanishadum enumeratio non sine fructu erit. *Vaid.*

55.

Dharmaṣástra, auctore Yájnavalkya. 630.

56.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 53. Anno 1839 exar.

† *Gopathabráhmaṇa*, ad Atharvavedam pertinens. *Vaid.*

57, 58.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 279. Vol. II. foll. 304. 'Anno 1722 exar.'

† *Trishashṭilakshaṇamahápuráṇasaṃgraha*, epos Jainicum, auctore *Jinasena*. Codicibus nostris capita 47 libri primi (ádikhaṇḍa) continentur. Opus a *Jinasena* inchoatum inde a capite quadragesimo tertio *Guṇabhadra* absolvit. *Jain.*

59, 60.

Bháṭṭadípiká, auctore Khaṇḍadeva. 836, 837.

61.

a. Sánkhyatattvakaumudí, auctore Váchaspatimiṣra. 570.

b. Yogasútra, a Patanjali composita, cum Bhojadevae commentario. 561.

62.

a. Yogavásishṭhasára, cum Mahídharae commentario. 564.

b. Vedántasára, auctore Sadánanda. 552.

c. Aparokshánubhútisudhárṇava, tractatus Ṣankaráchárvae tributus. 544.

d. A'tmabodha, libellus Ṣankaráchárvae tributus. 546.

e. A'nandalaharí, auctore Ṣankara. 171.

63.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 118. Anno 1681 a Ṣankarají (Amadávádamadhye) exar.

† *Sámaveda*, saṃhitápáṭha. *Vaid.*

64.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 162. Anno 1511 in urbe Girapura (Raülaṣríudisamvvavijayarájye) exar.

† *Vṛihadáraṇyabháshya*, commentarius ad Vṛihadáraṇyaka Upanishad, auctore *Ṣankaráchárya*. Folia १२५–२२४ desiderantur. *Vaid.*

65.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 117.

† *a.* Foll. 1–66. *Sámaveda*, púrvárchika, padapáṭha. Anno 1675 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 67–117. *Sámaveda*, Áraṇyakagána. *Vaid.*

66.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 123. Anno 1727 a Káṣíráma exar.

† *Sámaveda*, Veyagána. *Vaid.*

67.

Karpúramanjarí, auctore Rájaṣekhara. 313.

68, 69.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 307. Vol. II. foll. 298. Folia ६४–३८९ satis antiqua manu, reliqua anno 1835 exarata sunt.

† *Vṛihadáraṇyakabháshyavárttika*, commentarius Ṣankarácháryae ad Vṛihadáraṇyakopanishad a *Sureṣvara* metrice expositus. *Vaid.*

70.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 29. Anno 1566 (Rávatagorá-Chauháṇavaṇṣe) exar.

† *Párṣvanáthakávya*, carmen Sanscriticum, quo Párṣvanáthae pontificis (arhat) res gestae enarrantur, auctore *Padmasundara*. *Jain.*

71.

Sánkhyatattvakaumudí, auctore Váchaspatimiṣra. 571.

72.

Gítagovinda, auctore Jayadeva, cum Náráyaṇae commentario. 221.

73.

Ṣiṣupálavadha, auctore Mágha. 193.

74.

a. Práyaṣchittapaddhati, auctore Kámadeva. 709.

† *b.* Foll. 1–33. Glossa ad Ánandatírthae Praṣnopanishadbháshyaṭíká (Shaṭpraṣnopanishad°) commentarium, auctore *Jayatírthabhikshu*. *Vaid.*

† *c.* Foll. 34–49. *Íṣopanishadbháshyaṭíkávivarana*, glossa ad Ánandatírthae Íṣopanishadbháshyatíká commentarium, auctore *Jayatírthabhikshu*. *Vaid.*

d. Yogavásishṭhasára, cum Mahídharae commentario. 563.

75.

Rudrajápya, cum Úaṭae commentario. 724.

76.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 351. Anno 1835 exar.

† *Niruktavṛitti*, commentarius ad Yáskae Niruktam. auctore *Durgáchárya*. Adhyáya 1–6. *Vaid.*

77.

a. Gáyatríbháshya. 722.

b. Mathurámáhátmya. 107.

c. Prayágamáhátmya. 60.

78.

Ṣákuntalopákhyána. 21.

79.

Index ad Puráṇa et alia opera. 142.

80.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 227.

† *Atharvaveda*, saṃhitápáṭha, cum accentibus. Káṇḍa 1–6 et 11–20. *Vaid.*

81.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 68. Anno 1561 exar.

† *Sámaveda*; U'hyagána. *Vaid.*

82, 83.

Jaiminíyanyáyamálávistara, auctore Mádhava. 528, 529.

84.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 271. Anno 1583 (Stambhatírthanagare) exar.

† *Láṭyáyanasútra*, cum *Agnisváminis* commentario. Prapáṭhaka 1–10. *Vaid.*

85.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 221.

† *Kátyáyana-Ṣrautasútra.* Foll. 1–117 (púrvárdha) anno 1600 a Paramánanda, foll. 118–221 anno 1695 a Jágeṣvaraṣanghají exar. *Vaid.*

86, 87.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 227. Vol. II. foll. 213.

† *Vájasaneyisaṃhitá*, jaṭápáṭha. *Vaid.*

88.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 103. Anno 1610 exar.

† *Sámaveda*, padapáṭha, uttarárchika. *Vaid.*

89.

Sánkhyatattvakaumudí, auctore Váchaspatimiṣra. 572.

90.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 172.

† *a.* Foll. 1–26. *Chhándogya Upanishad.* *Vaid.*

† *b.* Foll. 27–172. Commentarius, *Padárthakaumudí* appellatus, ad A'nandatírthae Chhándogyabháshyaṭíkám, auctore *Vedeṣabhikshu*, Vyásatírthae discipulo.

De Vyásatírtha magistro auctor in prooemio haec profert: श्रीम–कृतवेदांतभाष्यं येन प्रकाशितं । वंदे तं व्यासतीर्थार्यं Jayarájanishevakam ॥ *Vaid.*

91.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 94.

† *a.* Foll. 1–6. *A'raṇyaka*, Sámavedae pars. Anno 1603 exar. *Vaid.*

† *b.* Foll. 7–76. *Sámaveda*, padapáṭha, púrvárchika. *Vaid.*

† *c.* Foll. 77–94. *Sámaveda*, Stobhaprakṛiti. Anno 1611 exar. *Vaid.*

92.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 323.

† Commentarius ad Vṛihadáraṇyaka Upanishad (Mádhyandinaṣákhá), auctore *Dviveda-Ganga*, Dviveda-Náráyaṇae filio. *Vaid.*

93.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 267. Anno 1697 exar.

† *Vájasaneyisaṃhitá*, saṃhitápáṭha. Adhyáya 1–40. *Vaid.*

94.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 160. Anno 1773 exar.

† *A'ṣvaláyanae Ṣrautasútra.* Adhyáya 1–12. *Vaid.*

95.

Raghuvanṣa, auctore Kálidása. 178.

96.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 44. Anno 1772 exar.

† *A'ṣvaláyanae Gṛihyasútra.* *Vaid.*

97.

Kumárasambhava, auctore Kálidása. 185.

98, 99.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 183. Vol. II. foll. 208. Anno 1553 a Gopála, Náráyaṇae filio, exar.

† *Sámaveda*, U'hagána. *Vaid.*

100, 101.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 203. Vol. II. foll. 195. Prior pars anno 1829, altera anno 1835 exar.

† *Vájasaneyisaṃhitá*, saṃhitápáṭha. Adhyáya 1–40. *Vaid.*

102.

Rudrajapa. 723.

103.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 29. Anno 1751 exar.

† *Brahmatvapaddhati*, auctore *Rámakṛishṇa* (Díkshita°), Dámodarae filio, *Náhnábhái* cognomine gaudente. Hoc libello auctor, quae Brahman antistitis in Sámagarum ritibus officia sint, exposuit. Incipit: अथ सामगानां ब्रह्मत्वपद्धतिरुच्यते । तत्रादौ ब्रह्मवरणं । श्रौताग्नीन् अहमाधास्ये । तत्र मे त्वं ब्रह्मा भव ॥

Dhanvibháshyam semel laudat. *Vaid.*

104.

Ṣráddha, preces in parentalibus adhibendae. 712.

105.

a. Devímáhátmya. 100.
b. Prayágamáhátmya. 96.

106.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 22.

† *a.* Foll. 1–16. *Kaṭhavallí Upanishad.* *Vaid.*
† *b.* Foll. 17–22. *Kena Upanishad.* *Vaid.*

107.

Bádaráyaṇasútra, auctore Bádaráyaṇa. 533.

108.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 120. Anno 1711 exar.

† *Vṛihadáraṇyakopanishad.* *Vaid.*

109.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 227. Anno 1713 a Lálaka parum accurate exar.

† Insunt quinquaginta duae *Upanishad*, ad Atharvavedam pertinentes, quas additis codicis foliis ordine alphabetico enumeravi: *Atharvaṣikhá* 6. fol. 32^a; *Atharvaṣiras* 7. fol. 33^a; *Amṛitavindu* 19. fol. 77^a; *A'tman* 28. fol. 93^a; *A'nandavallí* 44. fol. 190^a; *A'ruṇíya* 25. fol. 87^b; *A'ṣrama* 52. fol. 224^a; *Kaṭhavallí* 35, 36. fol. 143^a; *Kaṇṭhaṣruti* 26. fol. 91^a; *Kálágnirudra* 47. fol. 196^b; *Kena* 37. fol. 146^b; *Kaivalya* 50. fol. 217^a; *Kshuriká* 4. fol. 21^b; *Garbha* 8. fol. 37^a; *Chúliká* 5. fol. 23^b; *Jábála* 51. fol. 220^b; *Tejovindu* 21. fol. 80^b; *Dhyánavindu* 20. fol. 79^a; *Nádavindu* 17. fol. 72^a; *Náráyaṇa* 38. fol. 149^a; *Nílarudra* 16. fol. 70^a; *Nṛisinhapúrvatápaníya* 29–33. fol. 113^b; *Nṛisinhottaratápaníya* 34. fol. 130^a; *Paramahansa* 43. fol. 180^a; *Piṇḍa* 27. fol. 92^a; *Praṣna* 2. fol. 18^b; *Pránágnihotra* 11. fol. 47^a; *Brahman* 3. fol. 19^b (incipit: ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि); *Brahman* 10. fol. 43^b (incipit: अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति); *Brahmavindu* 18. fol. 74^a; *Bhṛiguvallí* 45. fol. 194^a; *Mahá* 9. fol. 39^b; *Máṇḍúkya* 12–15. fol. 67^b; *Muṇḍaka* 1. fol. 9^b; *Yogatattva* 23. fol. 83^a; *Yogaṣikhá* 22. fol. 81^b; *Rámapúrvatápaníya* 48. fol. 206^a; *Rámottaratápaníya* 49. fol. 213^b; *Rudra* 46. fol. 195^b; *Vṛihannáráyaṇa* 39, 40. fol. 161^a, 172^a; *Saṃnyása* 24. fol. 85^b; *Sarva* 41. fol. 175^a; *Hansa* 42. fol. 178^a. *Vaid.*

110.

Ṣivagítá. 61.

111.

a. Bhagavadgítá. 23.
b. Vishṇusahasranámakathana. 29.
c. Bhíshmastavarája. 27.
d. Vaishṇaví anusmṛiti. 34.
e. Gajendramokshaṇa. 36.

112.

a. Bhagavadgítá. 22.
b. Vishṇusahasranámakathana. 28.
c. Bhíshmastavarája. 26.
d. Vaishṇaví anusmṛiti. 33.
e. Gajendramokshaṇa. 35.
f. Rámachandrastavarája. 161.
g. Rámagítá. 731.
h. Rámamantrapaṭala. 732.
i. Ṣrírámapaddhati, auctore Rámánuja. 733.
k. Rámasahasranámastotra. 152.
l. Jánakísahasranámastotra. 162.
m. Gáyatrímantra. 166.

n. [Mantramuktávalí]. 146.
o. Náráyaṇavarman. 89.
p. Rámakavacha. 153.
q. Lakshmaṇakavacha. 165.
r. Hanúmatkavacha. 164.

113.

† *a.* Foll. 1–17. *Karmapradípavivṛiti*, commentarius ad *Karmapradípa* librum, auctore *Ṣivaráma*, Ṣuklaviṣrámae filio. Incipit:

प्रणम्य तातं विश्रामं विघ्नेशं जगदंबिकां ।
कर्मप्रदीपविवृतिं करोमि विदुषां मुदे ॥

Verbis: अथेति मंगलार्थे । आनंतर्यार्थे वा । माध्यंदिनशाखीयसूत्रप्रणयनानंतरं ॥ Karmapradípam *Kátyáyanae* tribuit. In codice nostro primae lectionis commentarius exstat. *Vaid.*

b. Ṣáṇḍilyasútra, cum Svapneṣvarae commentario. 560.

114.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 244. Anno 1834 exar.

† *Vedadípa*, commentarius ad Vájasaneyisaṃhitám, auctore *Mahídhara*. Adhyáya 1–18. *Vaid.*

115.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 64.

† *Ejusdem commentarii* adhyáya 16–18. *Vaid.*

116, 117.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 291. Vol. II. foll. 227.

† *Ṣatapathabráhmaṇa* (Káṇvaṣákhá).

Vol. I. Foll. 1–100. I. ekapádiká; foll. 101–159. II. haviryajna (anno 1839 exar.); foll. 160–208. IV. adhvara (prathamánṣa); foll. 209–291. V. graha. Liber quartus et quintus anno 1595 exarati sunt.

Vol. II. Foll. 1–12. VI. vájapeya; foll. 13–40. VII. rájasúya; foll. 41–65. X. chiti; foll. 66–104. XII. agnirahasya (haec omnia anno 1835 exarata sunt); foll. 105–154. XIV. madhyama (lit. antiqua exar.); foll. 155–184. XV. aṣvamedha; foll. 185–227. XVII. upanishad. *Vaid.*

118.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 196.

† *Kátyáyanasútrabháshya*, commentarius ad Kátyáyanae Ṣrautasútra, auctore *Karka*. Foll. 1–35. adhy. 3. 8, 31–4. 15, 30. Reliquis adhyáya 12–26 continentur. Folium ultimum desideratur. *Vaid.*

119.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 112.

† *Baudháyaníyaprayogasára*, rituum domesticorum secundum Baudháyanam expositio, versu epico composita. Folium ९, necnon finis libri desideratur. *Vaid.*

120.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 126.

† *a.* Foll. 1–40. *Aitareyopanishadbháshya*, commentarius ad priorem Bahvṛichabráhmaṇopanishadis partem. Incipit: एष पंथा इत्याद्या बह्वृचब्राह्मणोपनिषत्तस्या इदं विवरणमल्पग्रंथसुखावबोधार्थमारभ्यते । Codice nostro tres lectiones et quartae initium continentur. *Vaid.*

† *b.* Foll. 42–63. *Ṣankarae* commentarius ad *Kaṭhavallí Upanishad*. Anno 1673 exar. *Vaid.*

† *c.* Foll. 64–111. *Ṣankarae* commentarius ad *Taittiríya Upanishad.* Anno 1618 exar. *Vaid.*

† *d.* Foll. 112–126. *Ṣankarae* commentarius ad *Máṇḍúkya Upanishad* (prathamaprakaraṇa). Anno 1677 a Ṣivánanda, Mádhavarámánandasarasvatís discipulo, exar. *Vaid.*

121–124.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 325. Vol. II. foll. 296. Vol. III. foll. 315. Vol. IV. foll. 289.

† *Ṣatapathabráhmaṇa* (M. Ṣ.).

Vol. I. Foll. 1–117. haviryajna (anno 1651 a Sadáṣiva, Purushottamae filio, in urbe Vṛiddhanagara exar.); foll. 118–200. ekapádiká; foll. 201–325. adhvara (anno 1650 a Sadáṣiva exar., et anno 1689 a Someṣvara accentibus instructum).

Vol. II. Foll. 1–90. graha (anno 1649 a Dámodara, Purushottamae filio, in urbe Vṛiddhanagara exar.); foll. 91–158. sava (ab eodem scriba exar.); foll. 159–296. ukhásambharaṇa (anno 1572 exar.).

Vol. III. Foll. 1–60. hastighaṭa (anno 1650 a Dámodara, Purushottamae filio, exar.); foll. 61–132. chiti (eodem anno ab eodem scriba exar.); foll. 133–197. saṃchiti (a Sadáṣiva, Purushottamae filio, exar., et anno 1688 a Vidyádhara, Prabhújíkae filio, accentibus notatum); foll. 198–256. agnirahasya (anno 1650 a Dámodara exar., et anno 1659 a Prabhújíka, Kṛishṇae filio, accentibus notatum); foll. 257–315. ashṭádhyáyí (eodem anno ab eodem scriba exar.).

Vol. IV. Foll. 1–62. madhyama (anno 1650 exar.); foll. 62–122. aṣvamedha (eodem anno exar.); foll. 123–289. áraṇyaka (a Pítámbara exar.). *Vaid.*

125, 126.

Lit. Devan. Charta Ind. et Europ. Vol. I. foll. 178. Vol. II. foll. 198. Foll. 1–52 voluminis prioris (adhy. 1–3) a manu seculi septimi decimi proficiscuntur, reliqua post annum 1833 exarata sunt.

† *Vedadípa*, commentarius ad Vájasaneyisaṃhitám, auctore *Mahídhara*. *Vaid.*

127.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 110.

† *a.* Foll. 1–13. *Hotṛisaṃsthájapa.* Incipit: नमः प्रवक्त्रे नम उपद्रष्ट्रे नमोऽनुख्यात्रे क इदमनुवक्ष्यति etc. *Vaid.*

† *b.* Foll. 14–17. *Jyotisha*, tractatus astronomicus, ad Vedas adjunctus (Vedánga). *Vaid.*

† *c.* Foll. 18–65. *Baudháyanadarṣapúrṇamásaprayoga.* Incipit: उक्तान्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा केशश्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा सपत्नीकः स्नात्वा etc. In fine haec leguntur: Ity *Áṣvaláyanopayogí* Baudháyanadarṣapúrṇamásaprayogaḥ samáptaḥ. *Vaid.*

† *d.* Foll. 66–110. *Áṣvaláyana Gṛihyasútra.* *Vaid.*

128.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 108.

† *Vájasaneyisaṃhitá*, saṃhitápáṭha, sine accentibus. *Vaid.*

129, 130.

Paráṣarasmṛitivyákhyá, auctore Mádhava. 638, 639.

131, 132.

Mahábháratae libri duo. 14, 15.

133–136.

Bhágavatapuráṇa. 82–85.

137, 138.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 162. Vol. II. foll. 142.

† *Prajnápáramitá*, liber Buddhicus. Codice nostro capita 1–32 continentur. *Buddh.*

139–141.

Rámáyaṇa, Válmíki tributum. 39–41.

142.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 355. Anno 1839 exar.

† *Niruktavṛitti*, commentarius ad Yáskae Niruktam, auctore *Durga*. *Vaid.*

143.

Bhágavatapuráṇae libri 6–9. 88.

144.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 164. Anno 1730 a Kṛishṇachanda, Rámachandrae filio, in urbe Amadábád exar.

† *Nirukta*, vocabulorum et locorum Vedicorum explicatio, auctore *Yáska*. *Vaid.*

145.

Nágánandanáṭaka, auctore Harsha. 821.

III. WALKER.

122.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 67.

† Calculationes astronomicae, secundum systema Europaeum. *Mahr.*

123.

Anumánamúlaṭippaṇí, auctore Mathuránátha. 592.

124, 125.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 172. Vol. II. foll. 187.

† *a.* Vol. I. et Voluminis II. foll. 1–156. *Jívábhigamasútra*, liber Jainicus, cum glossa Guzzeratica, a *Malayagirisúri* (Karamunimuniṣaṣivarshe, sed cujus aerae?) composita. Haec pars anno 1740 (Dhamarukánagaramadhye) exarata est. *Jain.*

† *b.* Foll. 157–187. *Guṇasthánaprakaraṇa*, de quatuordecim gradibus, quibus homines ad summam beatitudinem ascendant, liber Jainicus a *Ratnaṣekhara*, Vajrasenae discipulo, compositus. Adscriptus est auctoris anonymi commentarius. Textus incipit:

गुणस्थानक्रमारोहहतमोहं जिनेश्वरं ।
नमस्कृत्य गुणस्थानं स्वरूपं किंचिदुच्यते ॥१॥
चतुर्दशगुणश्रेणिस्थानकानि तदादिमं ।
मिथ्यात्वाख्यं, द्वितीयं तु स्थानं सास्वादनाभिधं ॥२॥
तृतीयं मिश्रकं, तुर्यं सम्यग्दर्शनमव्रतं ।
श्राद्धत्वं पंचमं, षष्ठं प्रमत्तश्रमणाभिधं ॥३॥
सप्तमं त्वप्रमत्तं चापूर्वकरणमष्टमं ।
नवमं चानिवृत्त्याख्यं, दशमं सूक्ष्मलोभकं ॥४॥
एकादशं शांतमोहं, द्वादशं क्षीणमोहकं ।
त्रयोदशं सयोगाख्यमयोगाख्यं चतुर्दशं ॥५॥

Desinit in disticho:

इत्युद्धृतो गुणस्थानरत्नराशिः श्रुतार्णवात् ।
पूर्वर्षिसूक्तिना चैव रत्नशेखरसूरिणा ॥१३२॥

Ad vocem ultimam scholiasta haec adnotat: केरुद्धृतो रत्नशेखरसूरिभिर्वृहद्गच्छीयश्रीवज्रसेनसूरिशिष्यैः श्रीहेमतिलकसूरिपट्टप्रतिष्ठितैः श्रीरत्नशेखरसूरिभिः स्वपरोपकाराय प्रकरणरूपतया प्रकटित इत्यर्थः ॥

Haec pars anno 1706 exarata est. *Jain.*

126, 127.

Ṣárngadharapaddhati, auctore Ṣárngadhara. 215, 216.

128.

† *a.* Foll. 1–16. *Meghamálá* libellus, auctore *Ketalikírti*, quo nubibus singulis anni diebus surgentibus quid portendatur, exponitur. *Guzz.*

b. Nakshatrasamuchchaya, auctore Lallaváráhasuta. 785.

c. Nalodaya, cum Gaṇeṣae commentario. 219.

d. Ratnakoshakáriká vichára. 613.

129.

a. Chaṇḍikámáhátmya. 98.

b. Mahimnaḥ stava, cum Ahobalae commentario. 237.

c. Draupadívastráharaṇa. 211.

d. Rámakṛishṇakávya, auctore Súrya. 240.

e. Karmavipáka. 641.

f. Vakratuṇḍáshṭaka. 243.

g. Bhairavastotra. 729.

h. Gaṇeṣastavarája. 78.

i. Gaṇapatistotráṇi. 730.

130.

Adhyátmarámáyaṇa. 74.

131.

a. Sarasvatíprakriyá, auctore Anubhútisvarúpa. 382.

b. Bhaktiratnávalí, auctore Vishṇupurí. 90.

132.

† *a.* Foll. 1–12. *Bháshábhúshaṇa*, libellus rhetoricus, auctore *Jasvantsingh. Hind.*

† *b.* Foll. 13–30. *Mánamanjarí*, glossarium synonymicum, auctore *Nandadása. Hind.*

c. Itihásasamuchchaya. 38.

d. Laghuṣivapuráṇa. 127.

133.

Kúrmapuráṇa. 44.

134.

Ṣrímálamáhátmya. 130.

135.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 166.

† *a.* Foll. 1–10. *Jícharaṇachihnamáhátmya*, de insignibus, quae in Kṛishṇae pedibus sculpta sunt, colendis, tractatus, e versibus Sanscriticis et Hinduicis constans, auctore *Hariráya.* Libellus ab Hariṣankara exaratus est. *Hind.*

† *b.* Foll. 12–129. Partes duae *Sinhásanadvátrinṣat* carminis, a *Ṣámaladása* Guzzeratice scripti. *Guzz.*

† *c.* Foll. 130–166. *Nandaráyavárttá*, carmen Guzzeraticum, auctore *Ṣámaladása. Guzz.*

136.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 48. Anno 1775 (श्रीभुजनगरमहाशुंभथांनमधे) exar.

† Hoc codice carmen continetur, quo Kachha regionis principes celebrantur. *Dial.*

137.

a. Vṛiksháyurveda, auctore Surapála. 768.

b. Commentarius ad Anumánachintámaṇim. 598.

c. Commentarius ad Anumánadídhitim, auctore Bhavánanda. 597.

d. Madhyasiddhántakaumudí, auctore Varadarája. 369.

e. Dháturatnamálá, auctore Devadatta. 760.

f. Nádíparíkshá, Kálajnána, Mútraparíkshá. 749.

g. Saṃnipátakaliká, Pákádhyáya, Vájíkaraṇa. 758.

h. Ṣataṣlokíchandrakalá, auctore Vopadeva. 757.

i. Foll. 178–215. *Rámavinodae*, libri medici a *Rámachandra*, Padmarangae discipulo, scripti pars. *Hind.*

138.

Mallináthae commentarius ad Kirátárjuníya carmen. 192.

139.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 97. Anno 1698 exar.

† *Rasikapriyá*, liber rhetoricus, in capita sedecim divisus, quem *Keṣavadása* anno 1592 composuit, et *Indrajit* dicto, principis filio, dedicavit. *Hind.*

140–142.

Revámáhátmya. 114–116.

143.

Rugviniṣchaya, auctore Mádhava, cum Váchaspatis commentario. 746.

144.

a. Dvárakámáhátmya. 124.

† *b.* Foll. 102–218. Áṣvaláyanaṣákhokta *Mantrasamhitá.* Hoc libro et hymni et tractatus quidam Vedici continentur: fol. 106ª. *Saura;* fol. 107ª. *Purushasúkta;* fol. 110ª. *Vishṇusúkta;* fol. 114ª. *Vámanasúkta;* fol 115ᵇ. *Harisúkta;* fol. 116ª. *Devísúkta;* fol. 117ᵇ. *Sarasvatísúkta;* fol. 120ᵇ. *Rudrasúkta;* ibid. *Somárudram;* fol. 122ª. *Somasúkta;* fol. 122ᵇ. *Duḥsvapnanáṣino mantráḥ;* fol. 123ª. *Ádityasúktam ripurogaghnam;* fol. 123ᵇ. *Gosúkta;* fol. 127. *Svastiváchanamantráḥ;* fol. 130ª. *Abhishekamantráḥ;* fol. 131ᵇ. *Garbhádhánádikrameṇa mantráḥ;* fol. 133. *Anavalobhanamantráḥ;* fol. 135. *Símantonnayana;* fol. 136ᵇ. *Navagrahamantráḥ;* fol. 138ᵇ. *Ṣántisúkta;* fol. 144ᵇ. *Rátrisúkta;* fol. 155ª. *Medhásúkta;* fol. 163ᵇ. *Oshadhísúkta;* fol. 164ᵇ. *Parjanyasúkta;* fol. 172ᵇ. *Áṣírvádamantráḥ;* fol. 178ª. *Viváhahomopayuktá mantráḥ;* fol. 180ᵇ. *Sthálípáká mantráḥ;* fol. 183ᵇ. *Púrṇáhutimantráḥ;* fol. 184ᵇ. *Navánnasthálípáká mantráḥ;* fol. 185ª. *Sarvatobhadramaṇḍaladevatá mantráḥ;* fol. 187ᵇ. *Ṣráddhopayogino mantráḥ;* fol. 192ª. *Rákshoghnáni;* fol. 199. *Pitṛisúkta.* Fol. 204ᵇ. *Somotpatti*[1]; fol. 205ª. *Práṇágnihotra;* fol. 206ᵇ. *Charaṇavyúha;* fol. 212ª. *Ṣrísúkta;* ibid. *Daṣavidhasnánamantráḥ.* *Vaid.*

145, 146.

Commentarius ad Varáhamihirae Bṛihatsaṃhitám, auctore Bhaṭṭotpala. 777, 778.

147–150.

Volumina quatuor. Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 188. Vol. II. foll. 188. Vol. III. foll. 190. Vol. IV. foll. 198.

† *Avatáracharitra*, vel *Chaturvinṣatyavatáracharitra*, quo carmine *Naraharadása*, Bárahaṭa cognomine praeditus, viginti quatuor Vishṇus manifestationes, Rámáyaṇam et Bhágavatapuráṇam secutus, dialecto Hinduica celebravit. Opus anno 1679 compositum, et anno 1802 exaratum, picturisque permultis ornatum est. *Hind.*

151.

a. Bṛihadabhidhánachintámaṇi, auctore Hemachandra. 426.

† *b.* Foll. 107–216. *Maṇiratnamálá*, tractatus philosophicus, *Ṣankarácháryae* tributus, Sanscritice cum commentario *Guzzeratico.* Textus ab hoc disticho incipit:

अपारसंसारसमुद्रमध्ये निमज्जतो मे शरणं किमस्ति ।
गुरो कृपालो कृपया वदैतद्विश्वेशपादांबुजदीर्घनौका ॥ *Guzz.*

152.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 289.

† *a.* Foll. 1–161. *Rámachandrachandriká*, carmen anno 1602 a *Keṣavadása* (Miṣrakeṣava) compositum, Rámae res gestas capitibus (prakáṣa) triginta novem celebrans. *Hind.*

† *b.* Foll. 162–189. *Urvaṣínámamálá*, glossarium synonymicum, disticha 305 continens, ab auctore anonymo[2], e Máthura gente oriundo, anno 1624 compositum. Haec folia anno 1800 exarata sunt. *Hind.*

c. Bhartṛihariṣata, auctore Bhartṛihari. 246.

d. Gítagovinda, auctore Jayadeva. 225.

e. Álamandárastotra. 227.

f. Lakshmístotra, Agastyae tributum. 242.

[1] Hic libellus a Sámavedae pariṣishṭa differt.

[2] Nam *Ṣiromaṇi* merum epitheton est. Neque ex verbis, quae in subscriptione leguntur: काव्यरससंचयपंडितंमन्यमिश्रशिरोमणि 'Mânyamiṣra Ṣiromani' nomen fingi debebat.

153.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 176. Anno 1810 (Kachhadeṣe Bhujanagaramadhye) exar.

† *Pancháќhyána*, i. e. Panchatantra, Guzzeratice. Versus plerique in Panchatantra reperti Sanscritice communicati et dialecto vernacula versi sunt. *Guzz.*

154.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 227.

† *Panchopákhyána*, i. e. *Panchatantra*, versibus Mahratticis redditum. Disticha Sanscritica vernaculis praeposita sunt. *Mahr.*

155, 156.

Kálidásae Raghuvanṣa, cum Mallináthae commentario. 175, 176.

157.

a. Pretamanjarí, Garuḍapuráṇae pars. 46.
b. Praṣnárṇava, auctore Náráyaṇadása. 786.
c. Bhaktiratnávalí, auctore Vishṇupurí. 91.
d. Ṣríshaváyaṇa, Romakasiddhántae pars. 796.

158.

Narasinhapuráṇa. 138.

159.

a. Muhúrtadípaka, auctore Mahádeva. 790.
b. Rasendrachintámaṇi, auctore Rámachandra. 762.
† *c.* Foll. 134–172. Pars *Sinhásanadvátrinṣat* carminis, a *Ṣámaladása* scripti. Haec folia anno 1809 exarata sunt. *Guzz.*

160.

Vṛihadbrahmottarakhaṇḍa, Skandapuráṇae pars. 126.

161.

a. Kávyakalpalatávṛittiparimala. 497.
b. Dhátupáṭha, a Puṇyasundara alphabetice dispositus. 379.
† *c.* Foll. 84–95. Pars *Sinhásanadvátrinṣat* carminis, a *Ṣámaladása* scripti. *Guzz.*
† *d.* Foll. 97–137. *Sundaraṣṛingára*, liber rhetoricus, a *Sundara* anno 1632 compositus. *Hind.*
e. Viváhavṛindávana, auctore Keṣavárka. 791.

162.

a. Commentarius ad Naishadhíyacharitam, auctore Náráyaṇa. 207.
b. Ṣiṣupálavadha, auctore Mágha. 195.
c. Ákhyátavádavivechana, et Nañvádaṭippaní. 616.
d. Grahárámakutúhala, auctore Bháskara. 774.
e. Kalyáṇarájacharitra, auctore Madana. 228.

163, 164.

Brahmavaivartapuráṇa. 67, 68.

165.

Bṛihajjátaka, auctore Varáhamihira, cum Bhaṭṭotpalae commentario. 780.

166.

a. Mághamáhátmya, Padmapuráṇae pars. 57.
b. Kárttikamáhátmya, Padmapuráṇae pars. 59.
† *c.* Foll. 91–132. Pars *Sinhásanadvátrinṣat* carminis, a *Ṣámaladása* scripti. *Guzz.*

167.

Bhagavadgítá, cum Subodhaní commentario. 25.

168.

a. Smṛitikaumudí, auctore Viṣveṣvara. 653.
b. Vibhramasútra, Hemachandrae tributa. 380.
† *c.* Folium 115. Initium libri Jainici. Incipit: तेणं कालेणं २ हत्थिसीसए णाम णगरे हुत्था । *Jain.*
d. Dhátupáṭha, secundum Hemachandrae grammaticam. 378.
† *e.* Foll. 122–184. *Ṣákuna*, de ominibus, ex avium aliorumque animalium clamore et motu percipiendis, tractatus, e tribus operibus Sanscriticis in sermonem Guzzeraticum versus. Disticha Sanscritica vernaculis praemissa sunt. *α.* Foll. 122–136ª. Excerpta e *Jayacharyá*, a *Narapati* composita. *β.* Foll. 136ª–162ᵇ. Novem capita e *Ṣákunasároddhára*, a *Máṇikyasúri* scripta. In folio 143ᵇ. Ṣakunárṇava liber laudatur. *γ.* Foll. 162ᵇ–184. *Bálávabodha* libellus, capita undecim continens, quo omina e canum gestibus percipienda secundum *Vasantarájae* librum tractantur. Incipit:

जिनेंद्रगुरुं नत्वा सर्वशास्त्रविशारदं ।
सुधानंदसूरींद्रसेवाप्राप्तसुधीबलं ॥१॥

गुरुं सुमतिरत्नार्यं ज्ञानरत्न - - - ।
वसंतराजे ग्वांनस्य शकुने सर्वसंमात् ॥२॥
बालावबोधं सुगमं लिख्यते स्वधिया मया ।
यत्किंचिद्दूषणं तस्मिंस्तच्छोध्यं सुविचक्षणाः ॥३॥ *Guzz.*

169.

Váráhapuráṇa. 105.

170.

Vaiyákaraṇasiddhántamanjúshá, auctore Nágeṣa. 403.

171.

a. Nalodaya, auctore Kálidása. 220.
b. Grammatica Prácritica, auctore Hemachandra. 410.

172, 173.

Paráṣarasmṛitivyákhyá, auctore Mádhava. 636, 637.

174, 175.

Madanapárijáta, auctore Viṣveṣvara. 651, 652.

176, 177.

Vrataprakáṣa, auctore Viṣvanátha. 663, 664.

178.

a. Rasarájalakshmí, auctore Rámeṣvara. 761.
b. Keṣavajátakapaddhatyudáharaṇa, auctore Viṣvanátha. 794.

179.

a. Ṣankaráchāryae Ánandalaharí, cum Gauríkántae commentario. 169.
b. Vishṇusahasranáman, cum Ṣankarae commentario. 30.
c. Vṛittaratnákara, auctore Kedárabhaṭṭa. 462.
d. Commentarius ad Vṛittaratnákaram, auctore Janárdanavibudha. 465.
e. Siddhántachandriká, auctore Rámachandráṣrama. 386.

180.

a. Sádṛiṣyaváda, auctore Mahádeva. 609.
b. Kárakaváda, auctore Rudra. 618.
c. Navínamatavichára, auctore Harirámа. 612.
d. Nañvádaṭippaní, auctore Raghudeva. 617.
e. Navínamatavichára, auctore Harirámа. 611.
f. Commentarius ad Keṣavae Tarkabháshá librum. 607.
g. Commentarii ad Anumánachintámaṇim et Anumánachintámaṇidídhitim. 621.

181.

a. Kátyáyanímáhátmya, Skandapuráṇae pars. 119.
b. Rámachandracharitrasára, auctore Agniveṣa. 213.
c. Kálajnána, auctore Ṣambhúnátha. 753.
d. Vaidyajívana, auctore Lolimbarája. 754.
e. Dhanvantarinighaṇṭu. 451.
f. Yogaṣata, libellus medicus. 752.
g. Nyáyasiddhántamanjarí, auctore Bhaṭṭácháryachúḍámaṇi. 581.
† *h.* Foll. 184–214. *Niryuktibháshya,* commentarius Guzzeraticus a *Bhavyajívana* ad praecepta quaedam Jainica scriptus. Anno 1574 (Náradapurínagaramadhye) exar. *Jain.*
† *i.* Foll. 216–254. *Páraskarae Gṛihyasútra.* Anno 1612 exar. *Vaid.*

182.

a. Rugviniṣchaya, auctore Mádhava. 747.
† *b.* Foll. 125–162. *Maitráyaṇagṛihyapaddhati,* auctore *Prathamapurusha.* Hoc libello sedecim sacramenta (saṃskára) tractantur. In fine haec: इति मैत्रायणीशाखायां षोडशकर्मः प्रथमपुरुषाकी पद्धति ॥ *Vaid.*
c. Raghuvanṣa, auctore Kálidása. 177.

183.

Prabodhachandrodaya, auctore Kṛishṇamiṣra, cum Rámadásae et Gaṇeṣae commentariis. 286.

184.

Muhúrtachintámaṇi, auctore Ráma. 788.

185, 186.

Commentarius ad Kálidásae Raghuvanṣam, auctore Mallinátha. 180, 181.

187, 188.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 239. Vol. II. foll. 181. Anno 1742 exar.
† *Prithírájarásaka,* carmen a *Chanda* compositum. *Hind.*

189.

Anangaranga, auctore Kalyáṇamalla. 518.

190.

a. Damayantíkathá, auctore Trivikramabhaṭṭa. 208.
b. Chintámaṇi Sáraṇiká, auctore Daṣabala. 776.
c. Mádhavánalákhyána. 339.

191.

a. Sárasvatí prakriyá, auctore Anubhútisvarúpa. 384.
b. Pavanavijaya. 167.
c. Lekhakamuktámaṇi, auctore Haridása. 799.

192.

a. Ṣuddhidípiká, auctore Ṣrínivása. 792.
b. Rámavilásakávya, auctore Harinátha. 241.
c. Ṣrutabodha, auctore Kálidása. 470.
d. Gítagangádhara, auctore Kalyáṇa. 233.
e. Jyotisharatnamálá, auctore Ṣrípati. 782.

193.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 62.

† Hoc libro, dialecto Hinduica scripto, incantationes et artes magicae traduntur. *Hind.*

194.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 156. Anno 1763 (Kachhadeṣe Bhujanagaramadhye) exar.

† Insunt *Hárasamakírtana*, *Cháturí*, et alia carmina, a *Narasinha Meheto*, celebri seculi quinti decimi poeta Gurjarensi, composita. *Guzz.*

195.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 100.

† *Rasikapriyá*, liber rhetoricus, auctore *Keṣavadása.* *Hind.*

196.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 46.

† *Urvaṣínámamálá* glossarium. Incipit: अथ शिरोमणिकृत उर्वशीनाममाला लिख्यंते ॥ Cf. Cod. Walker. 152. *Hind.*

197.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 192.

† *a.* Foll. 1–27. *Mánamanjarí*, glossarium synonymicum, auctore *Nandadása.* *Hind.*

† *b.* Foll. 28–192. *Kavipriyá*, liber rhetoricus, auctore *Keṣavadása.* *Hind.*

198.

Anumánadídhiti, auctore Raghunátha. 587.

199.

Madhyasiddhántakaumudí, auctore Varadarája. 368.

200.

a. Grammatica Prácritica, auctore Hemachandra. 411.
b. Tarkasaṃgraha, auctore Annambhaṭṭa. 605.
c. Kumárasambhava, auctore Kálidása. 186.
d. Khaṇḍapraṣasti, cum Jnánánandae commentario. 232.
e. Dravyaṣuddhidípiká, auctore Purushottama. 649.
f. Dútángada comoediae argumentum. 278.
g. Námalingánuṣásana, auctore Amara. 420.

201.

a. Dharmitávachhedakatápratyásattivichára, auctore Harirámа. 610.
b. Bálabhárata, auctore Amarachandra. 37.
c. Kumárasambhava, auctore Kálidása. 188.
d. Bháshápárichheda, auctore Viṣvanátha. 577.
e. Abhijnánaṣákuntala, auctore Kálidása. 252.
f. Sarasvatísútra. 381.
g. Ṣataṣlokíchandrakalá, auctore Vopadeva. 756.
h. Átmatvajátivichára, tractatus philosophicus, auctore Mahádeva. 608.
i. Laukikavishayavichára. 614.

202.

Jaiminíya Áṣvamedhikaparvan. 31.

203.

† *Bṛihaddevatá*, quo opere numina in singulis Ṛigvedae hymnis invocata recensentur. *Vaid.*

204.

Ṣivapuráṇa. 113.

205.

† *a.* Foll. 1–9. *Karpúraprakaraṇa*, libellus Jainicus, a *Hari*, Vajrasenae discipulo, compositus. Desinit in disticho: श्रीवज्रसेनस्य गुरोस्त्रिषष्टिसारप्रबंधस्फुटसद्गुणस्य । शिष्येण चक्रे हरिणेयमिष्टा सूक्तावली नेमिचरित्रकर्त्ता ॥ *Jain.*

b. Ṣṛingáraṣata, auctore Bhartṛihari, cum interpretatione Guzzeratica. 247.

c. Rájanítiṣástra, auctore Cháṇakya. 238.

d. Pingalachhandogranthaṭíká, auctore Chitrasena. 461.

e. Tarkabhásháprakáṣiká, auctore Chinnabhaṭṭa. 606.

f. Vṛittaratnákara, auctore Kedárabhaṭṭa. 463.

g. Abhidhánachintámaṇi, auctore Hemachandra. 423.

h. Vágbhaṭálankára, auctore Vágbhaṭa. 509.

206.

a. Mághamáhátmya, Padmapuráṇae pars. 58.

b. Súryastotra, Ṣámbae tributum. 248.

† *c.* Foll. 81–94. *Bhúgolapuráṇa*, tractatus geographicus, Guzzeratice scriptus. In fine haec subscripta sunt: इति रत्नमालाभोगलपूराणे मारकंडे विरंचितं समाप्त ॥ *Guzz.*

† *d.* Foll. 96–101. *Gachhácháraprakírṇakasútra. Jain.*

† *e.* Foll. 103–108. Narratio quaedam Jainica. *Jain.*

f. Bharaṭakadvátrinṣiká. 329.

g. Yogaratnamálá, auctore Nágárjuna. 764.

207.

a. Bṛihajjátaka, auctore Varáhamihira. 779.

b. Anarghyarághava, auctore Murári. 263.

c. Rasikaramaṇa, auctore Raghunátha. 318.

208.

a. Damayantíkathá, auctore Trivikramabhaṭṭa. 209.

b. Chandrárkí, auctore Dinakara. 775.

c. Jnápakasamuchchaya, auctore Purushottamadeva. 353.

† *d.* Foll. 92–103. *Vanṣávalí*, tractatus geographico-historicus, Guzzeratice scriptus. *Guzz.*

e. Harililáviveka, auctore Hemádri. 92.

209.

a. Foll. 1–10. Vihlaṇakávya, auctore Vihlaṇa. 245.

† *b.* Foll. 12–103. *Madanamohana*, narratio poetica, auctore *Ṣámaladása. Guzz.*

† *c.* Foll. 105–147. *Padmávatyákhyána*, narratio de Padmávatí regina, Guzzeratice versa. *Guzz.*

210.

a. Naishadhíyacharita, auctore Harsha. 203.

b. Muhúrtamártaṇḍa, auctore Náráyaṇa. 787.

c. Commentarius ad Raghuvanṣa carmen, auctore Mallinátha. 183.

211.

Mantrarahasyaprakáṣiká, auctore Nílakaṇṭha. 734.

212.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 187.

† *Sinhásanadvátrinṣat*, narrationes poeticae, auctore *Ṣámaladása. Guzz.*

213.

a. Dútángada, auctore Subhaṭa. 276.

b. Svaratattvodaya, auctore Jívanátha. 793.

† *c.* Foll. 16–204. *Sinhásanadvátrinṣat*, auctore *Ṣámaladása. Guzz.*

214.

Jyotisharatnamálá, auctore Ṣrípati. 783.

215, 216.

Bhágavatapuráṇa, cum Ṣrídharae commentario. 811, 812.

217.

Prakriyákaumudí, auctore Rámachandra. 824.

218–220.

Mahábhárata et Harivanṣa, cum Nílakaṇṭhae commentario. 16–18.

221.

† Liber Persicus de arte obstetrica. *Pers.*

222.

a. Bádárayaṇasútra, cum commentario. 537.

b. Kávyapradípa, auctore Govinda. 502.

IV. HODGSON.

1.

Lit Nepal. Folia palmarum 99.

† *a.* Foll. 1–68. *Káraṇḍavyúha-maháyánasútra. Buddh.*

† *b.* Foll. 69–99. *Goṣringaparvatasvayambhúchaityabhaṭṭárakoddeṣa*, libellus in octo capita (parichheda) divisus, auctore *Jayachandra. Buddh.*

2.

Lit. Nepal. Charta Ind. Foll. 61.

† *Kallavíratantra*, vel *Chaṇḍamahároshaṇatantra*, in viginti quinque paṭala divisum. *Buddh.*

3.

Lit. Nepal. Charta Ind. Foll. 74.

† *Sukhávatívyúha-maháyánasútra. Buddh.*

4, 5.

Lit. Nepal. Charta Ind. Vol. I. foll. 141. Vol. II. foll. 145.

† *Prajnápáramitá*, capp. 1–32. *Buddh.*

6.

Lit. Nepal. Charta Ind. Foll. 195.

† *a.* Foll. 1–173. *Dháraṇí*, invocationes et formulae mysticae. *Buddh.*

† *b.* Foll. 174–195. *Kapiṣávadána*, capita decem. *Buddh.*

7.

Lit. Nepal. Charta Ind. Foll. 190.

† *Lalitavistara*, Ṣákyamunis Buddhae vita. *Buddh.*

V. FRASER.

1.

Matsyapuráṇa. 813, 814.

2.

Bhágavatapuráṇa. 809, 810.

3.

Saptapadárthí. 839.

4.

Mánavadharmaṣástra. 841.

5.

Mitákshará, auctore Vijnáneṣvara. 842–844.

6.

Vásishṭharámáyaṇa. 840.

7.

Bhagavadgítá. 802.

8.

Rámáyaṇa. 804–806.

9.

Kṛishṇakríḍita, auctore Keṣavárka. 820.

10.

Prabodhachandrodaya, auctore Kṛishṇamiṣra. 822.

11.

Tithinirṇayasaṃgraha, auctore Rámachandra, cum Nṛisinhae commentario. 845.

12.

Jálandharopákhyána. 807.

13.

Ratnakosha. 834.

14.

Abhidhánaratnamálá, auctore Haláyudha. 830.

15.

Dvárakámáhátmya. 815.

16.

a. Námamálá.
b. Anekárthatilaka. } 833.

17.

Prabhásakshetratírthayátránukrama. 817.

18.

Prakriyákaumudí, auctore Rámachandra. 825.

19.

Rugviniṣchaya, auctore Mádhava. 851.

20.

Ashṭángahṛidayasaṃhitá, auctore Vágbhaṭa. 848.

21.

Chikitsákalikáṭíká, auctore Chandraṭa. 852

22.

Vṛinda. 849, 850.

23.

Káṣiká vṛitti, auctore Vámana. 823.

24.

Námalingánuṣásana, auctore Amarasinha. 829.

25.

Ṣabdaratnákara, auctore Mahípa. 832.

26.

Abhidhánaratnamálá, auctore Haláyudha. 831.

27.

Kátantravṛitti, auctore Durgasinha. 826.

28.

Kárttikamahiman. 846.

29.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 19.

† Fragmentum *Rágamálae* Hinduice scriptae. *Hind.*

30.

Ánobhadra hymnus. 847.

31.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 16.

† *Kokaṣástrae* fragmentum, quo *madanasthánáni* describuntur. *Hind.*

32.

Svapnádhyáya. 808.

33.

Alphabetum Devanágaricum. 828.

34.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 21. Anno 1738 exar.

† *Siddhántasára,* libellus Jainicus, Guzzeratice scriptus. *Guzz.*

35.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 11.

† *Vaidyamanotsava,* libellus medicus, auctore *Nayanasukha,* Keṣavadásae filio. In fine auctor hisce libris usus esse traditur: Ṣárngadhara, Kálajnána, Hitopadeṣa, Rúpamanjarí, Vindusaṃgraha, Nágarájapaddhati, Manoramá, Kálikágrantha, Lílávatí, Yogaṣata, Charakagrantha. *Hind.*

36.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 23. Anno 1733 exar.

† *Saptaṣatí* carmen, auctore *Vihárídása. Hind.*

37.

Bháshámanjarí. 827.

38.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 8. Anno 1736 a Rájadhara (Stambhatírthabindare) exar.

† *Jívavichára,* libellus Jainicus. *Jain.*

39.

Fragmenta. 853.

40.

Dvárakámáhátmya. 816.

41.

Bhagavadgítá. 801.

VI. CODICES BODLEIANI SANSCRITICI.

1.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 375.

† *Vedárthaprakáṣa,* Sáyaṇae ad primam Ṛigvedae ogdoadem commentarius. *Vaid.*

2.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 348.

† *Mantrabháshya,* commentarius ad Vájasaneyisaṃhitám, auctore *U'aṭa. Vaid.*

3.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 158. Anno 1668 a filia Sutárasúrají cujusdam (Vṛiddhanagaravástavya), Sutárasankarae filio, exar.

† *Ṣánkháyanae Ṣrautasútra,* adhy. 1–16. *Vaid.*

4.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 86. Anno 1669 ab eadem muliere exar.

† *Ṣánkháyanabráhmaṇa,* ad Ṛigvedam pertinens, adhy. 16–30. *Vaid.*

5, 6.

Lit. Devan. Charta Ind. Vol. I. foll. 134. Vol. II. foll. 153. Anno 1731 a Sukharáma, Vijayarámae filio, Benaris exar.

† *Ṣánkháyanabráhmaṇa* (Kaushítakimatánusári), adhy. 1–30. *Vaid.*

7.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 103.

† *Sáyaṇae* ad *Táṇḍyabráhmaṇam* commentarius. Adhy. 6–20. *Vaid.*

8.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 62. Anno 1637 exar.

† *A'ṣvaláyanagṛihyakáriká,* A'ṣvaláyanae de ceremoniis domesticis aphorismi metrice redditi. Incipit:

आश्वलायनमाचार्यं नत्वा तद्गृह्यकर्मणां ।
प्रयोगं वच्मि संक्षेपाद्वृत्तिकारादिभाषितं ॥१॥

Jayantam auctor passim laudat. *Vaid.*

9.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 31. Anno 1806 a Vishṇubhaṭṭa (Karbelopanáman) exar.

† *a.* Foll. 1–30[a]. *Ṛigvedaprátiṣákhya, Ṣaunakae* auctori tributum. *Vaid.*

† *b.* Foll. 30[b]–31[a]. De accentu caput, disticha 21 continens, a *Jayantasvámin* scriptum. Incipit:

उदात्तान्निहतः स्वारः स्वरितात्प्रचयो भवेत् ।
उदात्तात्स्वरितो पूर्वो नान्यमापद्यते स्वरं ॥१॥ *Vaid.*

10.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 230. Anno 1794 a Vishṇubhaṭṭa exar.

† *Prátiṣákhyabháshya,* commentarius ad *Ṛigvedaprátiṣákhya* tractatum, auctore *U'aṭa,* Vajraṭae filio (A'nandapuravástavya). In prooemio haec leguntur:

चंपायां न्यवसत्पूर्वं वत्सानां कुलमृद्धिमत् ।
यस्मिन्द्विजवरा जाता बह्वृचाः पारगोत्तमाः ॥
Vedamitra इति ख्यातस्तस्मिञ्जातो महामतिः ।
स चैष पार्षदश्रेष्ठः सुतस्तस्य महात्मनः ॥
नाम्ना तु Vishṇumitraḥ, sa Kumára इति शस्यते ।
तेनेयं योजिता वृत्तिः संक्षिप्ता पार्षदे स्फुटा ॥ *Vaid.*

11.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 38.

† Hoc codice quatuor hymni Vedici continentur hi: Vishṇusúkta, Vámanasúkta, Manyusúkta. Quartus, cujus nomen non traditur, ab his verbis incipit: अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चरामि । *Vaid.*

12.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 103.

† *Rámacharitamánasa* carmen, auctore *Tulasídása.* Hoc codice fragmentum Bálakáṇḍae (usque ad p. 34 ed. Calc.) continetur. *Hind.*

13.

Lit. Gurumukhí. Charta Ind. Foll. 184.

† *A'digrantha,* Sikhorum liber sacer.

14.

Imagines regum Indicorum. 854.

VII. OUSELEY.

65.

129.

136.

151.

714.

VIII. MARSH.

328.

II.

AUCTORUM NOMINA.

Numeris Arabicis post titulos positis in tribus indicibus sequentibus hujus catalogi paginae indicantur. Literis *a b.* ad ejusdem paginae columnam aut priorem aut alteram refertur. Quae literae ubi omissae sunt, idem liber auctorve in utraque columna occurrit.

III.

LIBRORUM NOMINA.

5 P

IV.

INDEX GENERALIS.

[1] Hic liber in codice E. I. H. 560 adservatur.

[1] Praeterea commentarium ad Kávyaprakáṣam, Rámakautuka carmen, Ṣántiratna composuit.

[1] Commentarius ad hunc librum, ab Ásáditya compositus, in cod. E. I. H. 1700 exstat.

[1] Cf. Kuvalayánandasadalaṃkárachandriká commentarius, a Vaidyanátha, Rámabhaṭṭae filio scriptus.

[1] Cf. Chakradattanámaka grantha, auctore Rámachandra (Kuhakulasambhava) E. I. H. 57.

[1] In utroque vocabulo Tvaritá legendum puto.

[1] वासिष्ठैः सुकृतोद्भवोऽध्वरशतैरत्यग्निकुंडोद्भवो भूपालः Paramára इत्यधिपतिः सप्ताब्धिकांचेर्भुवः। अद्याप्यद्भुतहर्षगद्गदगिरो गायंति यस्योद्भटं विश्वामित्रजयोर्जितस्य भुजयोर्विस्फूर्जितं गूर्जराः॥ Sarasvatíkaṇṭhábharaṇa V.

[1] Vocabula in B litera desiderata in V serie quaerenda sunt, itidemque vice versa.

[1] Bhavadeva quidam, Bálavalabhíbhujanga cognomine gaudens, Práyaṣchittaprakaraṇam composuit E. I. H. 561.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 1^{a}. lin. 12. प्राचां vocabulo nescio an Nílakaṇṭha *superiores* potius commentatores respexerit. *Ratnagarbham* nonnunquam laudat.—P. 2^{a}. l. 31. *lege* primorum.—P. 2^{a}. l. 35. In folio 100^{a} haec leguntur: अत्र यट्टीकांतरं कृत्वा लिख्यते तच्छ्रीशंकराचार्यकृतं भाष्यं ज्ञातव्यं ॥ In foliis 103, 104: गौडपाद citatur.—P. 4^{a}. l. 13. *lege* शार्ङ्गधन्वा.—P. 7^{a}. l. 2. infra, lege *serae*.—P. 8^{a}. l. 10. infra, *lege* अष्टांगयोगयुक्ति.—P. 8^{b}. l. 5. *lege* Foll. 227.—P. 8^{b}. l. 13. *lege* 133.—P. 23^{a}. l. 24. *lege* परमा तनुः.—P. 23. nota 4. *lege* Ṣákaṭáyana.—P. 31. n. 1. मुद्धैकं भोजकं sine ullo dubio vera est lectio.—P. 35. n. 2. *lege* अग्निष्ठिका, quo deminutivo, ab अग्निष्ठा derivato, olla, sive aenea sive fictilis, ad ignem adolendum idonea, sive foculus significatur. Cf. Káṣíkh. 3, 16: हेमंतेऽग्निष्ठिकेंधनैः, ubi Scholiastes: लोहमृदादिनिर्मितान्यग्न्याधारपात्राण्यग्निष्ठिकाः । ताः । et ibid. 10, 31: शीते शीतापनुत्त्यै यस्त्विध्मभारान्प्रयच्छति । कुर्यादग्निष्ठिकां वाथ स वसेदग्निसंनिधौ ॥ ubi Scholiastes: लोहादिनिर्मिता-मग्न्याधारस्थालिकां.—P. 35^{b}. l. 33 *lege* codice C.—P. 38^{b}. n. 2. *lege* Rámakṛishṇae filio.—P. 50^{a}. l. 32. pro *Upodghátapáda* lege *Anushangapáda*.—P. 50^{a}. n. 1. *lege* पादाश्चत्वारः.—P. 52^{a}. l. 17. मत्समीपं legendum videtur.—P. 58^{a}. l. 13. *lege* earumque.—P. 64^{b}. l. 12. *lege* quarto decimo.—P. 68^{b}. l. 7. *lege* Párvatí.—P. 71^{a}. l. 28. *lege* Kárttika.—P. 71^{b}. l. 1. *lege* avunculum.—P. 74^{a}. l. 27. *lege* Cháṇḍálís.—P. 75^{b}. l. 29. *lege* Ekámravaramáhátmyam.—P. 77^{a}. l. 17. *lege* Átmachhandatírtha.—P. 77^{b}. l. 31. *lege* Tribhuvaneṣvaralinga.—P. 78^{a}. De Gaṇeṣapuráṇa, cff. quae Stevenson in *Journal of the R. As. Soc.* VIII, 319. sqq. disputavit.—P. 80^{a}. l. 14. *lege* Ámushyáyaṇa.—P. 81^{a}. l. 17. *lege* exstitisse.—P. 83^{b}. l. 25. *lege* et Mohanís (sive potius Mohinís), Brahmanis filiae.—P. 84^{a}. l. 9. infra, *lege* Jainyapárṣvanáthacharitra, et ibid. l. 8. *lege* Buddhacharitra.—P. 84^{b}. l. 2. *lege* Laghulalitavistarákhyam.—P. 85^{b}. l. 15. *lege* Prásádanirmáṇam.—P. 86^{a}. l. 28. *lege* शुकतुंडस्य.—P. 88^{a}. l. 6. infra, *lege* तथाकथयहचक्रस्य.—P. 92^{a}. l. 32. *lege* निपुणाः.—P. 95^{a}. l. 30. *lege* Chhand[ḥ]saṃgraha, et ibid. l. 34. Dakshiṇá°.—P. 96^{b}. l. 13. *lege* Ghaṭárgala°.—P. 97^{b}. l. 21. *lege* शुक्र.—P. 101^{a}. l. 27. *lege* exstitisse.—P. 103^{a}. De hominum sacrificio, cff. quae in '*Rambles and Recollections of an Indian Official. By Lieutenant-Colonel W. H. Sleeman.* London, 1844.' Vol. I. p. 61. leguntur: 'Do you, Meer Sahib, think, that they continue to offer up human sacrifices anywhere?' 'Certainly I do. There is a Rajah at Ruttunpore, or somewhere between Mundlah and Sumbhulpore, who has a man offered up to Dovy (i. e. Deví) every year; and that man must be a Brahman. If he can get a Brahman traveller, well and good; if not, he and his priests offer one of his own subjects. Every Brahman that has to pass through his territory goes in disguise.' De victimis humanis in Orissa regione Terrae oblatis ('the Meriah sacrifice'), cf. '*A personal narrative of thirteen years service amongst the wild tribes of Khondistan for the suppression of human sacrifice. By Major-General John Campbell.* London, 1864.'—P. 103^{b}. l. 20. et 23. *lege* पाद्यम्.—P. 103^{b}. l. 34. *lege* nostro.—P. 108^{b}. l. 18. *lege* gúḍhártha, et ibid. l. 27. *lege* Ṣyámárahasye.—P. 109^{b}. l. 4. *lege* comprehenduntur.—P. 110^{b}. l. 15. *lege* Vṛittaratnákara.—P. 113^{b}. l. 25. *lege* Pálakápya.—P. 113^{b}. l. 34. *lege* Mitákshará pro Mitáksharávyákhyána.—P. 119^{a}. l. 2. In fine libri quarti Sthairyavicháraṇaprakaraṇa, in fine libri quinti Ṣrívijayapraṣasti, in fine libri sexti Khaṇḍanakhaṇḍa opera laudat.—P. 121^{a}. l. 3. *lege* vestibus arrepta.—P. 123^{a}. l. 1. infra, *lege* Márkaṇḍa°.—P. 123^{b}. l. 13. Post 63, 11. *adde* 71, 27.—P. 123^{b}. l. 25. *lege* 117, 5. pro 110, 5.—P. 124^{a}. l. 1. *lege* 8, 15. 16.—P. 124^{a}. l. 5. Post 16, 8. *adde* etc.—P. 125^{a}. l. 34. *lege* Pálakápya.—P. 129^{a}. l. 23. *lege* Buddhávatára.—P. 129^{b}. l. 7. infra, *lege* Vayasyá raha°.—P. 130^{b}. l. 4. infra, *lege* लक्ष्म्यालतया.—P. 133^{b}. l. 10. infra, et p. 134^{a}. l. 6. *lege* versione Guzzeratica.—P. 138^{a}. l. 2. infra, *lege* भूषण°.—

P. 139^{b}. l. 6. infra, *lege* इरेलीलावराहस्य.—P. 140^{b}. l. 22. *lege* Sabhásinha, Hṛidayasáhis filius, Chhatrasálae nepos.—P. 142^{a}. l. 13. *lege* chikuranikaraḥ.—P. 142^{b}. l. 24. *lege* duae.—P. 142^{b}. n. 1. *lege* Khaṇḍaprasasti.—P. 144^{a}. l. 17. *lege* Foll. 97.—P. 145^{a}. l. 3. *lege* prasádanam.—P. 148^{a}. l. 10. *lege* Mándhátṛi.—P. 149^{a}. ll. 12, 13. *lege* Tapodháman, Chhatrasinha.—P. 151^{a}. l. 25. *lege* praṣasti.—P. 154^{b}. l. 17. *lege* Vikramádityae.—P. 156^{a}. l. 30. Pro जंपान videtur झंपान legendum esse, quod ab Hemachandra et Ráyamukuṭa ad शिविका vocabulum interpretandum traditur.—P. 162^{a}. l. 33. Sero animadverti प्राञ्च् vocem *anteriorem* significare grammaticum, eumque Rámachandram esse, nepotem vero Viṭṭhalam indicari.—P. 164^{a}. l. 9. *lege* ab Hemádri.—P. 171^{a}. l. 6. infra, *lege* dividitur.—P. 172^{b}. l. 29. *lege* Lat. 9.—P. 174^{a}. l. 32. *lege* duae.—P. 179^{a}. l. 8. infra, *lege* qui.—P. 179^{a}. ll. 16, 17. infra, *lege* primum, secundum, tertium, quartum.—P. 180^{a}. l. 14. *lege* श्रोञ्झ्य पलस्स.—P. 182^{a}. l. 26. दृष्टशिष्टप्रयोगो nunc mihi legendum videtur.—P. 182^{a}. l. 35. *lege* गीतिस्तुम्भेदयो°.—P. 189. n. 1. lege *chham* et *achchha*.—P. 195^{a}. l. 13. infra, *lege* duabus.—P. 200^{a}. l. 12. *lege* चाभिनयं गीतं.—P. 203^{a}. l. 10. *lege* filii.—P. 210^{a}. l. 9. *lege* येना°.—P. 217^{b}. l. 21. *lege* Váhlíkadeṣyáḥ.—P. 217^{b}. l. 7. infra, *lege* Suvasantakas.—P. 219^{a}. l. 7. *lege* compositi.—P. 221^{b}. l. 5. *lege* Rámánuja.—P. 226^{b}. l. 15. *lege* universi.—P. 226^{b}. l. 32. *lege* Saṃkshepaṣáríraka.—P. 227^{b}. l. 34. *lege* बंधमुक्तो.—P. 233^{a}. l. 25. *lege* Yogavásishṭhasáras.—P. 242^{b}. l. 12. infra, *lege* Mahápáṣupatáḥ.—P. 248^{b}. l. 15. infra, *lege* inusta.—P. 249^{b}. l. 12. infra, Tulábhavánípura recte se habet.—P. 258^{a}. l. 27. *lege* °पांप्रान्.—P. 259^{a}. l. 17. *lege* °विजृंभिबलः.—P. 259^{a}. l. 36. *lege* °चरणाक्षपक्षे.—P. 260^{b}. l. 6. *lege* ex.—P. 263^{a}. l. 4. infra, *lege* Viṣveṣvarae.—P. 265^{b}. l. 25. *lege* °पर्वणादपि.—P. 266^{b}. l. 7. infra, *lege* सप्त.—P. 268^{a}. l. 6. *lege* पृच्छे°.—P. 276^{a}. l. 22. *lege* Tithi°.—P. 276^{b}. l. 5. *lege* game.—P. 277^{a}. l. 22. *lege* pronepote.—P. 278^{b}. n. 1. *lege* Díkshitánanta.—P. 292^{a}. l. 13. infra, *lege* Puráṇasára.—P. 292^{b}. l. 27. *lege* auctor.—P. 305^{a}. l. 14. infra, *lege* Ṣárírasthána.—P. 310^{a}. l. 28. *lege* गालवो.—P. 310^{b}. l. 23. तदा शेपश्च legendum est.—P. 311^{a}. l. 1. *lege* धन्वंतरि°.—P. 311^{a}. l. 13. *lege* व pro च.—P. 325^{b}. l. 4. *lege* Áryabhaṭṭae.—P. 326^{a}. l. 10. *lege* chhedyakádhikára.—P. 329^{a}. l. 3. *lege* Foll. 143.—P. 331^{b}. l. 10. *lege* major pars.—P. 341^{a}. l. 11. infra, *lege* Trailokyasára.—P. 341^{a}. ll. 3, 5. infra, *lege* pronepote, et l. 5. Purushottamae.—P. 347^{b}. l. 19. *lege* नर्घात्पाहि.—P. 348^{a}. l. 12. *lege* Skandapuráṇae.—P. 355^{a}. l. 21. *lege* पद्मनमोदनं.—P. 356^{a}. l. 33. *lege* Vṛihachchhátátapa.—P. 356^{a}. l. 35. *lege* Skandapuráṇa.—P. 357^{b}. l. 6. *lege* nasya°.—P. 358^{a}. l. 2. *lege* pronepote.—P. 365^{a}. l. 5. *lege* pronepote.—P. 407^{b}. l. 1. *lege* 372^{a}.—P. 407^{b}. l. 8. *lege* 387^{b}.—P. 412^{a}. l. 4. infra, *adde:* Náráyaṇa (Bhaṭṭa°), auctor Veṇísaṃhára comoediae 145^{b}.—P. 413^{a}. l. 15. infra, *lege* Ekáksharakosha.—P. 420^{a}. l. 20. *lege* metris.—P. 422^{b}. l. 2. *adde* 404^{b}.—P. 426^{a}. l. 21. infra, *lege* Navakaṇḍikábháshya.—P. 430^{b}. l. 7. infra, *adde* 406^{b}.—P. 435^{c}. l. 26. infra, *adde* 383^{a}.—P. 437^{b}. l. 4. *adde* 376^{b}. 378^{b}.—P. 437^{b}. l. 10. infra, adde: *Anantakṛishṇa scriba, anno 1659 vixit* 383^{b}.—P. 438^{c}. l. 4. deleatur.—P. 451^{a}. l. 3. adde: *Auḍágopála scriba, anno 1632 vixit* 382^{b}.